

ಶ್ರೀರಸ್ತು.

ಸಟೀಕಾ ಅಮರಕೋಶವು.

ನಾಮಲಿಂಗಾರ್ಥಚಂದ್ರಿಕಾರಂಭಃ.

ಸ್ತೀತಿಯತ್ಪ್ರತ್ಯಯಿನೊವಮಹಾಂತಃಪ್ರಾಂಚಃಪ್ರಸಿದ್ಧಾ ಅಥು
ತ್ಸಂಪ್ರಾಹುರೇತಜ್ಜನನಾದಿಬೀಜಂನಮೋಸ್ತು ತಸ್ಮೈಪರಮೇ
ಷಾಸಂಸ್ಕೃತ್ಯೈವಾಸ್ತಿ ಕಮೂಲಭಾಷಾತನ್ನಾಮಲಿಂಗಾದ್ಯನು
ಹೂನಿಸಂತ್ಯತ್ರವಿಶುದ್ಧಬೋಧಂಪ್ರಸಿದ್ಧಮೇಕಂಕನಕಪಳ್ಳ...
॥ ಗೀರ್ವಾಣಭಾಷಾದಿಭಿರಸ್ಯಟೀಕಾಜಜ್ಞಾ ಸುಭಿ...ತ್ತು...ಸ್ತಃ-ಅ
ಶೈಃ । ಕರ್ಣಾಟದೇಶೀಯಜನೋಪಕಾರೋಪ್ಸ...ದೀಪ್ಸಿತಸ್ತು...
ಹುತ್ನಃ ॥೩॥ ಟೀಕಾಮಮರಕೋಶಸ್ಯ ನಾಮಲಿಂಗಾರ್ಥಚಂ
ದ್ಧಾಂತಿಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯೋಹಂ ಕುರ್ವೇಕರ್ಣಾಟಭಾಷಯಾ ॥೪॥

ಭಾಮಿನೀ ಷಟ್ಪದಿ.

ಸ್ಕೃತಪದಾವಳಿ। ಗಮರಕೋಶವುಕಂಣನಂದದಿ। ಕಮಲಬಾಂ
ಕ್ಯವತಿಳಿಯಲರ್ಧಿಗಳೆ॥ ಸಮಯಕೊದಗುವಕರಣವೆಂದಿದ। ನಮಿ
ಪರಿಸಲ್। ದ್ಯುಮಣಿಯೆನೆಕನ್ನಡದಿರಚಿಸಿದಟೀಕೆಸಹಕಾರಿ ॥೧॥
ಕೋಶೋಕ್ತಪದಗಳ । ನಿಚಯವನುಚನ್ನಾಗಿಶೋಧಿಸಿ। ರ
...ಂತಿಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯಸುಮನೀಷಿ ॥ ರುಚಿಯುಬಾಲಕರಿಂಗೆಶಬ್ದ।
...ವತಿಳಿಯಲುದಿಸುವ । ದಚಲವಹುದಮರೋಕ್ತಿಬೋಧನು
ನು ... ... ॥೨॥

ಅವತರಣಿಕೆ.

ಕನೆಂಬ ಕವಿಯುಸ್ಸಲೋಕೋಪಕಾರಪ್ರಯುಕ್ತ ಸುಕೃತಾರ್ಥಿ
ಸ್ವಪಾಂಡಿತ್ಯಖ್ಯಾಪನಪ್ರಯುಕ್ತ ಕೀರ್ತಿಕಾಮನಾಗಿಯೂ,
ರಾಜ್ಞಾನೋಪಯೋಗಿಯಾಗಿರುವಂತೆ ತಾನು ಮಾಡಲುಪಕ್ರ
ಲಿಂಗಾನುಶಾಸನವೆಂಬುತ್ತಮಕೋಶವು ನಿರ್ವಿಘ್ನವಾಗಿ ಪೂರ್ತೈ
ಸ್ಕರ, ಶಿಷ್ಟ ಸಂಪ್ರದಾಯಸಿದ್ಧ ಕರ್ತವ್ಯತಾಕವಾದ ಸ್ವಾಭಿಮ
ಸ್ಯಯಾರೂಪ ಮಂಗಳವಂ ಗ್ರಂಥಾದಿಯೊಳು ಶಿಷ್ಯಶಿಕ್ಷಾರ್ಥ
ಸ್ಪಷ್ಟಂದೋಬದ ಮಾದ ಶ್ಲೋಕರೂಪದಿಂ ರಚಿಸುತ್ತಿನೆ.

ಅಮರಕೋಶಕ್ಕೆ ಮಂಗಳಶ್ಲೋಕವು.

ಮೂ॥ ಯಸ್ಯಜ್ಞಾನದಯಾಸಿಂಧೋರಗಾಧಸ್ಯಾನಘಾಗುಣಾಃ
ಸೇವ್ಯತಾಮಕ್ಷಯೋಧೀರಾ ಸ್ಸಶ್ರಿಯೈಚಾಮೃತಾಯಚ ॥

ಟೀಕೆ॥ ಹೇಧೀರಾಃ-ಎಲೈಪಂಡಿತರೆ, ಜ್ಞಾನದಯಾಸಿಂಧೋಃ -ಜ್ಞಾ
ವಿಷಯಕವಾದ ಶುದ್ಧಪೂರ್ಣಜ್ಞಾನಕ್ಕೂ, ದಯಾ-ಸರ್ವಭೂತಸತ್ವ
ದಕೃಪೆಗೂ, ಸಿಂಧೋಃ-ಸಮುದ್ರಪ್ರಾಯನಾಗಿಯೂ, ಅಗಾಧಸ್ಯ
ನಾಗಿಯೂಯಿರುವ, ಯಸ್ಯ - ಯಾವದೇವರ, ಗುಣಾಃ-ಸರ್ವಜ್ಞ
ಗುಣಗ[illegible] ಅನಘಾಃ-ಪಾಪರಹಿತಗಳಾಗಿವೆಯೋ, ಅಕ್ಷಯಃ
ನಾದ, [illegible] ದೇವರು, ಶ್ರಿಯೈ-ಸಂಪತ್ತಿಗಾಗಿಯೂ, ಅಮೃತಾ
ಸುಖ ಕ್ಕೈವ[illegible]ಕ್ಕಾಗಿಯೂ, ಸೇವ್ಯತಾಂ-ನಿಮ್ಮಿಂದ ಭಜಿಸಲ್ಪಡ

ತಾತ್ಪರ್ಯವು॥ ಧೀರರಂದರೆ ಸಂಶಯವಂ ಕಳೆದುಳಿದ ನಿಶ್ಚಯ
ರಲ್ಲಿನ್ಯಸ್ತಭರರಾಗಿರುವವರು. ಅಂತವರನ್ನು ಕುರಿತು ಅಮರ
ಳುವದೇನೆಂದರೆ—ದೇವರು ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಚನ್ನಾಗಿಬಲ್ಲ. ಎಲ್ಲರಲ್ಲಿ
ಮಾಡುವನು. ದೇವರಲ್ಲಿ ಇಂಥಾಸ್ವಭಾವನು ಕಡಲಿನೊಳು ಜ
ವಾದಂತೆ ಎಂದಿಗೂ ತುಂಬಿರುವದು, ದೇವರ ಶಕ್ತಿಯು ಇಷ್ಟೆಂ
ವದಕ್ಕಳವಲ್ಲದೆ ಗಂಭೀರವಾಗಿರುವದು. ದೇವರಸ್ವಭಾವವಾದ
ವೈಷಮ್ಯನೈರ್ಘೃಣ್ಯಾ ಮುಂತಾದ ದೋಷಗಳಿಲ್ಲದೆ ಪರಿಶುದ್ಧಗ
ದೇವರು ನಾಶವಿಲ್ಲದೆಎಂದಿಗೂ ಇರುವನು. ಈಮೇರೆ ತಿಳಿಸಲ್ಪ
ದೇವರ್ಯಾರೋ ಆತನನ್ನು ನಿಮಿಗೆ ಬೇಕಾದ ಉತ್ತಮ ಪ್ರಿಯೈ
ಯೂ ಪರಲೊಕದಲ್ಲಿ ಶಾಶ್ವತವಾದ ಸುಖಕ್ಕಾಗಿಯೂ ಸೇವಿಸಿ

ವಿಶೇಷವಿಚಾರವು॥ ಗ್ರಂಥಕರ್ತನು ಗ್ರಂಥಾದಿ ಪ್ರಕರಣದ
ದೇವತೆಗಳ ಹೆಸರುಗಳನ್ನಪೇಳುವದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಮುಂಚಿತವ
ರಚಿಶ್ಲೋಕಜಿಜ್ಞನಃ-ಶಾಕ್ಯಮುನಿಃ-ಶಾಕ್ಯಸಿಂಹಃ) ಇತ್ಯಾದಿಪ
ದ ಬೌದ್ಧಾಭಿಮತಸೂಚನೆಯಂ ಮಾಡಿರುವದರಿಂದಲೂ, ಅವ
ಬೌದ್ಧ ಸಾಧಾರಣವಾದ ಹೆಸರುಳ್ಳವನಾಗಿರುವದರಿಂದಲೂ, ಇ
ಮತಪ್ರವಿಷ್ಟನಾಗಿರಬಹುದೆಂದು ತೋರುತ್ತೆ. ಆದರೂ ಈ
ಲ್ಪಟ್ಟಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಬಲ್ಯದೊಡನೆ ಆಳುವವರಾಗಿದ್ದ ಬ
ಳ ತೃಪ್ತಿಗೋಸ್ಕರವಾಗಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರೊಳಗೊಬ್ಬ ಪಂ

ಂದು ಕೆಲವರು ಪೇಳುವರು. ಹಾಗಾದರೂ ಉಭಯಥಾಪಿ ಗ್ರಂಥ ಸರ್ವಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ಮಂಗಳವಂ ಪ್ರಕಟಿಸುವದೇ ಉದ್ದೇಶ್ಯ ಅದರಿಂದಲೇ ಈ ಅಮರಕೋಶವು ಸರ್ವಜನ ಪರಿಗ್ರಾಹ್ಯವಾಗಿ ಇದರೊಳಗಿತರ ಮತನಿಂದಾಭಿಪ್ರಾಯವಿಲ್ಲದೆ ಆಯಾ ಪ್ರಕರ ತತ್ತದಭಿಮತ ರೀತಿಯಂ ಬಿಡದೆ ಶೃತಿ ಸ್ಮೃತಿ ಪುರಾಣೇತಿಹಾ ಸಿದ್ಧಮಾದ ಶಬ್ದಾರ್ಥಗಳಂ ಬೋಧಿಸುತ ವ್ಯಾಕರಣಾದಿ ಶಾಸ್ತ್ರ ಗಿಯೂ, ಸರ್ವಕೋಶ ಸಂಗ್ರಹರೂಪವಾಗಿಯೂ, ವ್ಯುತ್ಪತ್ಸುಗ ೋಪಯುಕ್ತವಾಗಿಯೂ ಇರುವದರಿಂದ ಪ್ರಯೋಜಕವಾದ ಈ ಆಸ್ತಿಕರಾದ ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಪರಿಗ್ರಹಿಸಬಹುದಾಯಿತು. ಮತ್ತು) ಎಂಬುವಲ್ಲಿ ಅಕಾರಕ್ಕೆ ವಿಷ್ಣುವು, ಕ್ಷಯಶಬ್ದಕ್ಕೆ ವಾಸಸ್ಥಾನವು, ಎಂಬುವದಕ್ಕೆ ರತ್ನಾಕರತ್ವಾದಿಗಳು. (ಶ್ರಿಯೈ) ಎಂಬುವದಕ್ಕೆ (ಅಮೃತಾಯ) ಎಂಬುವದಕ್ಕೆ ಸುಧೆ, ಈ ಮೇರೆಅರ್ಥವಂ ಕಲ್ಪಿಸಿ ೀಕವು ಕ್ಷೀರಾಬ್ಧಿಪರವಾಗಿಯೂ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆಯೇ ೋಪಮಾನ ಕೋಶಾದಿ ಶಕ್ತಿ ಗ್ರಾಹಕ ಸಾಮಾಗ್ರೀಬಲದಿಂದ ಶಿ ಗಿಯೂ, ವಿಷ್ಣುಪರವಾಗಿಯೂ, ಬ್ರಹ್ಮಪರವಾಗಿಯೂ ಕೆಲವರು ಹೇಳುತ್ತಿದಾರೆ. ಅವುಗಳೆಲ್ಲವೂ ಕವಿ ತಾತ್ಪರ್ಯವಲ್ಲವೆಂದು ೇಳಲ್ಪಟ್ಟ ಕಾರಣಗಳಿಂದಲೇ ಸಿದ್ಧವಾಗುವದಾಗಿ ಪ್ರಕೃತೋಚಿ ಂದ ಬಿಡಲ್ಪಟ್ಟವೆಂದು ತಿಳಿಯತಕ್ಕದ್ದು.

ಪ್ರಯೇ॥ ಇಷ್ಟದೇವತೆಯನ್ನು ನಮಸ್ಕರಿಸಿ; ಅಧ್ಯೇತೃಗಳಿಗಭಿಲಾಷೆಯುಂ ಕ್ಕೋಸ್ಕರ ತಾನು ಹೇಳಲುಪಕ್ರಮಿಸಿದ ಗ್ರಂಥದಹೆಸರಿನೊಂದಿ ೀಜನವನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತಾನೆ, ಸಮಾಹೃತ್ಯ ಎಂಬುವ ಶ್ಲೋಕದಿಂದ॥

ಸಮಾಹೃತ್ಯಾನ್ಯತಂತ್ರಾಣಿ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತೈಃಪ್ರತಿಸಂಸ್ಕೃತೈಃ। ಸಂ
ಪೂರ್ಣಮುಚ್ಯತೆವರ್ಗೈರ್ನಾಮಲಿಂಗಾನುಶಾಸನಂ ... ॥೨॥

ಅನ್ಯತಂತ್ರಾಣಿ-ಇತರಗಳಾದತ್ರಿಕಾಂಡಿ, ವಾಗುರಿ, ಉತ್ಪಲ, ವಾ ..., ಕೋಶಗಳನ್ನು * ಸಮಾಹೃತ್ಯ-ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ, ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತೈಃ-ಮಿತವಾ ..ಪ್ಪಟ್ಟವಾಗಿಯೂ, ಪ್ರತಿಸಂಸ್ಕೃತೈಃ--ಸಂಸ್ಕೃತಶಬ್ದಗಳಿಗೆ ಅರ್ಥವ ಸಂಸ್ಕೃತಪ್ರತಿಪದಗಳುಳ್ಳವಾಗಿಯೂ ಇರುವ, ವರ್ಗೈಃ--ಅ ಸಂಬಂಧ ... ಪರ್ಯಾಯಪದಗಳ ... ಗಳಿಂದ, ಸಂಪೂರ್ಣಂ--ತುಂ

ಬಿಯಿರುವ, ನಾಮಲಿಂಗಾನುಶಾಸನಂ--ನಾಮಲಿಂಗಾನುಶಾಸನವೆಂಬ
ಉಚ್ಯತೆ-ಹೇಳಲ್ಪಡುತ್ತದೆ. ... ...

ತಾ॥ ಈ ಅಮರಕೋಶವು ನಿರ್ಮಿಸಲ್ಪಡುವದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಪೂರ್ವ
ದ್ದ ವರರುಚಿಕೋಶ, ವಾಗುರಿಕೋಶ, ವಾಮನಕೋಶ, ತ್ರಿಕಾಂಡ
ಉತ್ಪಲಮಾಲಿಕೆ ಮುಂತಾದ ಗ್ರಂಥಗಳು ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡವಾಗಿಯೂ
ಸಾಲದೆ ಇರುವ ಬಹುಪದಗಳುಳ್ಳವಾಗಿಯೂ, ಒಂದು ಪ್ರಕರಣದ
ಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಮುಳ್ಳ ಪದಗಳೆಲ್ಲಾ ಗುಂಪಾಗಿ ಒಂದೇಕಡೇ ಸಿಕ್ಕ
ಬೇರೆಬೇರೆ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿರುವದರಿಂದಲೂಸಹ, ಬಾಲಕರಿಗೆ ಸುಲಭ ಶಬ್ದ
ಇಷ್ಟು ಪ್ರಯೋಜನಕರವಾಗದೆಯೂ ಇರುವದರಿಂದ ಅಂತಾ ಕೋಶ
ಪ್ರಯೋಗದಬಳಿಕೆ ಸಾಲದೇ ಅನುಪಯುಕ್ತಗಳಾದ ಪದಗಳನ್ನು
ಬೇಕಾದ ಪದಗಳನ್ನೇಹುಡಿಕಿ, ಅಂತವುಗಳಲ್ಲಿ ಆಯಾಪ್ರಕರಣದ
ರತಕ್ಕವುಗಳನ್ನು ಗುಂಪುಗುಂಪಾಗಿ ಬೇರೆಮಾಡಿಸಿ, ಪದಕ್ಕೆ ಸರಿ
ವನ್ನು ತಿಳಿಸುವಪರ್ಯಾಯಪದಗಳೊಂದಿಗೆ ೨೭ ವರ್ಗಗಳಾಗಿಮಾಡಿದು.
ಳಿಂ ಬಳಿಕೆಯಾಗಿರುವ ಸಂಸ್ಕೃತಪದಗಳ ಪ್ರಯೋಗಾದಿ ವಿಷಂ ಕೆಲ
ಪೂರ್ಣ ಸಹಾಯಕವಾಗಿರುವಂತೆ ಪ್ರಥಮಾಂತ ಶಬ್ದರೂಪ ಲಿಂಗಾಗಿ ತಿ
ಗಳನ್ನು ಹೀಗೆಯೇ ಸರಿಯುಂಬುವದಾಗಿ ವ್ಯಾಕರಣಕ್ಕೂ ಮಹ
ಯೋಗರೂಢಿಗೂ ವಿರೋಧವಿಲ್ಲದೆ ನಿಯಮಿಸುವದರಿಂದ ನಾಮವದ
ಶಾಸನವೆಂಬ ಹೆಸರಿಟ್ಟು ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ರಚಿಸುವೆನೆಂಬದಾಗಿ ತಿಳಿಯ

ಅವತಾರಿಕೆ॥ ಅಯ್ಯಾ ನಾಮವೆಂದರೆ ರೂಪ ಸಿದ್ಧಿಯುಳ್ಳ ಪದಂತಲ
ತಾ ಪ್ರತಿಪದಗಳಿಗೂ ಲಿಂಗವನ್ನು ಹೇಳಿದರೆ ಗ್ರಂಥವು ಅಧಿಕವಾಗಬ್ದ
ಹೊರತು ಸಂಗ್ರಹವಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಹೇಳದಿದ್ದರೆ ಗ್ರಂಥವು ಸಂಪೂರ್ಣದೆ. ಇ
ಭಯಥಾಪಿ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಪೂರೈಸುವಬಗೆ ಏನೆಂಬ ಶಂಕೆಯುಂಟಾಗಿ ಮೊದ
ರಿಹರಿಸುವದಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಮುಂದೆ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಹೇಳಲ್ಪಡುವ ಗುಣಾದ
ಮೂರುಶ್ಲೋಕಗಳಿಂದ ಸಂಜ್ಞಾರೂಪವಾಗಿ ಮೊದಲು ತಿಳಿಸುದೀರ್ಘ

ಲಿಂಗನಿರ್ಣಯ.

ಮೂ॥ ಪ್ರಾಯಶೋರೂಪಭೇದೇನ ಸಾಹಚರ್ಯಾಚ್ಚ ಕುತ್ರಚಿತ್। ಸ್ತ್ರೀ
ಪುನ್ನಪುಂಸಕಂಜ್ಞೆಯಂ ತದ್ವಿಶೇಷವಿಧೇಃಕ್ವಚಿತ

ಟೀ॥ ಸ್ತ್ರೀಪುನ್ನಪುಂಸಕ ... ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗಪುಲ್ಲಿಂಗನಪುಂಸ

ವಾಗಿ,ರೂಪಭೇದೆನ-ರೂಪ-ಶಬ್ದ ಪ್ರಾತಿಪದಿಕದ, ಭೇದೆನ-ಸ್ತ್ರೀ
ಗಳಿಂದಾದ, ದೀರ್ಘ, ಅನುಸ್ವಾರ, ವಿಸರ್ಗಾದಿಗಳಿಂದ ಪ್ರಥಮಾಂ
ಬೇರೆಬೇರೆಯಾಗಿರುವದರಿಂದಲೂ, ಕುತ್ರಚಿತ-ರೂಪಭೇದದಿಂದ
ಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕೆ ಅಶಕ್ಯವಾಗಿರುವ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ, ಸಾಚಹರ್ಯಾಚ್ಚ-
ತಿಳಿಯಲ್ಪಟ್ಟ ಲಿಂಗವುಳ್ಳ ಶಬ್ದದ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯದಿಂದಲೂ, ಕ್ವ
ಭೇದದಿಂದಲೂ, ಸಾಹಚರ್ಯದಿಂದಲೂ ಸಹ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವದ
ರಾದಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ, ತದ್ವಿಶೇಷವಿಧೇಃ-ತತ-ಆಶಬ್ದ ಲಿಂಗಗಳ, ವಿಶೇಷ
ಶಬ್ದವೀಲಿಂಗವುಳ್ಳದ್ದೆಂದು ಕಂಠತಃ ಹೇಳಲ್ಪಡುವದರಿಂದಲೂ,
ತಿಳಿಯತಕ್ಕದ್ದು. ... ... ॥೨॥

ತು ॥ ಯಾವಶಬ್ದದ ಯಾವಲಿಂಗವಂ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದರೂ
ಪ್ರಯೋಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟರುವ ಪ್ರಥಮಾಂತರೂಪದಲ್ಲಿ ಯಾವಲಿಂಗಕ್ಕೆ
ಸ್ವರ್ಘಾದಿ ಪ್ರತ್ಯಯ ಭೇದತೋರುತ್ತಿಥೆಯೋ ಆ ಲಿಂಗವೆಂದು ನಿಶ್ಚ
ದು. ಈ ಯುಕ್ತಿಯು ಬಹುಶಃ ಎಲ್ಲಕಡೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಸಾಧಕ
ಕೆಲವುಕಡೆ ಹಾಗೆ ತಿಳಿಯದಿದ್ದರೆ ಅಂತಾಶಬ್ದದ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿಯೆ
ಗಿ. ತಿಳಿಯಬರುವ ಲಿಂಗವುಳ್ಳ ಪರ್ಯಾಯಪದವು ಪ್ರಯೋಗಿಸಲ್ಪ
ಯಾಗಿ, ಅದರಂತೆಯೇ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಹಾಗೂ ತಿಳಿದು
ದಶಕ್ಯವಾದಕಡೆ ಈ ಶಬ್ದವೀ ಲಿಂಗವೆಂದು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟೇ ಇರು
ಯಬಹುದೆಂಬದಾಗಿ॥೨॥*॥ದೃಷ್ಟಾಂತ ಸಮನ್ವಯವು॥*॥ನಾ
ತಲೂ, ನಾಮವಿಶೇಷಣ ಭೇದವೆಂತಲೂ, ನಾಮ ಪರಾಮರ್ಶಿಸ
ಭೇದವೆಂತಲೂ ರೂಪಭೇದವೆಂಬುವದು ಮೂರು ಪ್ರಕಾರ
ಇವುಗಳಿಂದ ಲಿಂಗಭೇದವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವ ಬಗೆ ಹ್ಯಾಗಂ
ದಕೀಗದಾಖಡ್ಗೋ ನಂದಕಃ ಕೌಂಸ್ತುಭೋಮಣಿಃ) ಈ ಸ್ಥಳದ
ದ ಕೌಮೋದಕೀಶಬ್ದದಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಪ್ರತ್ಯಯವಾದ ಜೀಪ್ ಬಂದು
ದೀರ್ಘತೋರುವದರಿಂದಲೂ, ಹೀಗೆಯೇ ಗದಾಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಟಾಪ್ ಬಂ
ರ ದೀರ್ಘ ತೋರುವದರಿಂದಲೂ, ಈ ನಾಮಗಳೆರಡರ ರೂಪಭೇ
ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗವೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬಹುದಾಗಿದೆ. ನಂದಕಕೌಂಸ್ತು
ಪುಲ್ಲಿಂಗ ಪ್ರತ್ಯಯ ಹ್ರಸ್ವಾಕಾರ ವಿಸರ್ಗಗಳ
ಳೆರಡರಲ್ಲಿಯೂ
ರುತ್ತಿರುವದ್ದರಿಂದ ಪುಲ್ಲಿಂಗವೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬಹುದಾಗಿದೆ

(ಗಂಡಕಪೊಲೌತತ್ಪರಾಹನುಃ) ಈಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ(ಹನುಃ) ಎಂಬ ನಾಮರೂಪಡ ಉತ್ವವಿಸರ್ಗಗಳ ಭೇದದಿಂದ ಹನುಶಬ್ದವು ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗಉಳ್ಳದ್ದೋ, ಪುಲ್ಲಿಂಗವುಳ್ಳದ್ದೋ ಗೊತ್ತಾಗಲಿಲ್ಲ. ಹನುವೆಂಬ ನಾಮಕ್ಕೆ ವಿಶೇಷಣವಾದ ತತ್ಪರಾಶಬ್ದವು ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗವಾಗಿ ರೂಪಭೇದದಿಂದಲೇ ತಿಳಿಯುಬರುವದ್ದರಿಂದ ಅದಕ್ಕೆ ವಿಶೇಷ್ಯವಾದ ಹನುಶಬ್ದಕ್ಕೂ ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗವೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಬೇಕು. (ಕುತೂಃಕೃತ್ತಿಃಸ್ನೆಹಪಾತ್ರಂ ಸೈವಾಲ್ಪಾಕುತುಪಃಪುಮಾನ್) ಈಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ (ಸಾ)ಎಂಬ ನಾಮ ಪರಾಮರ್ಶಿಯಾದ ಸರ್ವನಾಮಶಬ್ದದ ರೂಪ ಭೇದದಿಂದ ಕುತೂಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗನಿರ್ಣಯಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು. ಈಮೇರೆ ಮ... ಗೆಯಾದ ರೂಪ ಭೇದಂಗಳನ್ನೂ ಕಂಡು ಆಯಾ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ತಕ್ಕಹಾ... ಲಿಂಗವನ್ನು ನಿರ್ಣಯಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು (ಅಶ್ವಯುಗಶ್ವಿನೀ)ಇಲ್ಲಿ ಸಂದಿಗ್ಧಲಿಂಗವಾದ ಅಶ್ವಯುಕ್ಛಬ್ದಕ್ಕೆ ನಿಶ್ಚಿತ ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗವಾದ ಅಶ್ವಿನೀಶಬ್ದದ ಸಾ...ದಿಂದ ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗವನ್ನೂ (ಭಾನುಃಕರಃ)ಈಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಲಿಂಗಸಂದಿಗ್ಧವಾ...ಭಾನುಶಬ್ದಕ್ಕೆ ನಿಶ್ಚಿತಪುಲ್ಲಿಂಗಕವಾದ ಕರಶಬ್ದಸಾಹಚರ್ಯದಿಂದ ಪುಲ್ಲಿಂಗವನ್ನೂ (ವಿಯದ್ವಿಷ್ಣುಪದಂ) ಇಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗದಂತೆ ಕಾಣಬರುವ ವಿಯಚ್ಛಬ್ದಕ್ಕೆ-ನಿಶ್ಚಿತನಪುಂಸಕಲಿಂಗಕವಾದ ವಿಷ್ಣುಪದಂ ಎಂಬುವದರ ಸಾಹಚರ್ಯವಿರುವದರಿಂದ ನಪುಂಸಕಲಿಂಗವನ್ನು ನಿಶ್ಚಯಿಸಬೇಕಾಗಿ ಇದೇಮೇರೆ (ತಟಿತ್ಸೌದಾಮಿನೀವಿದ್ಯುಚ್ಚಂಚಲಾ) ಇದು ಮುಂತಾದ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲ ಸಾಹಚರ್ಯದಿಂದ ಲಿಂಗನಿರ್ಣಯ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ವಿಶೇಷವಿಧಿಯೆಂಬುವದು ನಾಲ್ಕುಸ್ಥಳಗಳೊಳಗುಂಟಾಗುತ್ತೆ. ಹೇಗಂದರೆ—ರೂಪಭೇದದಿಂದ ಲಿಂಗನಿರ್ಣಯವಾಗದೇಯಿರುವಸ್ಥಳ ೧. ಸಾಹಚರ್ಯದಿಂದ ಲಿಂಗನಿರ್ಣಯವಾಗದೇ ಇರುವಸ್ಥಳ೧. ಸಾಹಚರ್ಯದಿಂದ ಲಿಂಗಭ್ರಾಂತಿಯುಂಟಾಗುವಸ್ಥಳ ೧. ಬಹುಲಿಂಗಗಳು ತಿಳಿಸಲ್ಪಡಬೇಕಾದ ಸ್ಥಳ ೧. ಈ ನಾಲ್ಕು ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಈ ಶಬ್ದವೀಲಿಂಗವೆಂಬ ವಿಶೇಷವಿಧಿಯೇ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುತ್ತದೆ. ಇವುಗಳಿಗೆ ಕ್ರಮದಿಂದುದಾಹರಣಗಳು. (ವಲ್ಲರೀಮಂಜರೀಸ್ತ್ರಿಯಾಂ)ಇಲ್ಲಿ ವಲ್ಲರೀ ಮಂಜರೀ ಶಬ್ದಗಳ ಇನ್ನಂತತ್ವದಿಂದ ಲಿಂಗಸಂಶಯ ಉಂಟಾಯಿತಾಗಿ, ರೂಪಭೇದದಿಂದ ಸ್ತ್ರೀತ್ವನಿರ್ಣಯವಾಗಲಿಲ್ಲಾ. ಆದ್ದರಿಂದ ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗ ನಿರ್ಣಯಾರ್ಥವಾಗಿ(ಸ್ತ್ರಿಯಾಂ)ಎಂಬುವ ವಿಶೇಷವಿಧಿಯುಂಟಾಯಿತು. ೨ನೇದು (ಸ್ತ್ರಿಯಃಸುಮನಸಃಪುಷ್ಪಂ) ಎಂಬುವದಕ್ಕೆ ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗಲಿಂಗನಿರ್ಣಯವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಆದಕಾರಣ (ಸ್ತ್ರೀಯಃ). ಎ...

ಬುವ ವಿಶೇಷವಿಧಿಯುಂಟಾದ್ದರಿಂದ (ಸುಮನಸಃ) ಎಂಬುವದು ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗಕೆ ವೆಂದು ನಿರ್ಣೀತವಾಯಿತು. ಇನ್ನೇದು (ಖನಿಃಸ್ತ್ರಿಯಾಮಾಕರಸ್ಸ್ಯಾತ್) ಈ ಸ್ಥಳದೊಳಗೆ ಖನಿಶಬ್ದವು ರೂಪಭೇದದಿಂದ ಪುಂಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗ ಸಂದಿಗ್ಧವಾಗಿ ದ್ದು ಇದಕ್ಕೆ ನಿಶ್ಚಿತಪುಲ್ಲಿಂಗಕವಾದ(ಆಕರಃ) ಎಂಬುವ ಪರ್ಯಾಯಪದ ಸಾಹ ಚರ್ಯವಿರುವದ್ದರಿಂದ ಪುಲ್ಲಿಂಗತ್ವವೆಂಬ ಭ್ರಾಂತಿಯುಂಟಾಗಿ ವಿರುದ್ಧಾರ್ಥಪ ತ್ತಿಯಿಂದಲ್ಲಿ ಅದಕ್ಕೆ ಅಪವಾದರೂಪವಾಗಿ(ಸ್ತ್ರಿಯಾಂ) ಎಂಬುವ ವಿಶೇಷವಿಧಿ ಯುಂಟಾದ್ದರಿಂದ ಖನಿಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಸ್ತ್ರೀತ್ವವೇನಿಶ್ಚಿತವಾಯಿತು. ಇನ್ನೇದು(ವಿಟಂ ಕಂಪುನ್ನಪುಂಸಕಂ) (ತಟಂತ್ರಿಷು) (ಅಶನಿರ್ದ್ವಯೋಃ) ಇವುಮುಂತಾದ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಲಿಂಗಗಳುಂಟೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ವಿಶೇಷ ವಿ ಧಿಗಳುಂಟಾದವು. ಯದ್ಯಪಿ--ರೂಪಭೇದದಿಂದಲೇ ಲಿಂಗನಿರ್ಣಯವಾಗುವ ಸ್ಥಳದೊಳಗಾದಾಗ್ಯೂ ಈಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಈ ಪ್ರಯೋಗದ ರೂಪಭೇದದಿಂದ ತಿಳಿಯಬರುವ ಲಿಂಗವೊಂದೇ ಯೆಂಬುವ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ನಿವರ್ತಿಗೊಳಿಸುವದ ಕ್ಕೋಸುಗ (ದ್ವಯೋಃ) (ತ್ರಿಷು) ಹೀಗೆ ಬಹುಲಿಂಗತಾ ಜ್ಞಾಪಕ ವಿಶೇಷ ವಿಧಿಗಳುಂಟಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಈ ಮೇರೆ ಮುಂದೆ ಹೇಳಲ್ಪಡುವ ಅಮರ ಕೋ ಶದೊಳಗೆ ಉದಾಹರಣವನ್ನು ಸಮನ್ವಯಿಸಿಕೊಂಡು ಲಿಂಗಗಳನ್ನು ಸುಲ ಭವಾಗಿ ನಿಶ್ಚಯಿಸಬಹುದು.

ಅವತರಣಿಕೆ॥*॥ ಬಹುಶಃ ರೂಪಭೇದದಿಂದಲೇ ಲಿಂಗನಿರ್ಣಯವಾಗುತ್ತೆಂ ದು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟದ್ದು ಯುಕ್ತವಲ್ಲ. ಹೇಗೆಂದರೆ—ಸಮಾಸಾವಯವಗಳಲ್ಲಿ ಇದು ಸರಿಬೀಳುವದಿಲ್ಲ. ಏತಕ್ಕೆಂದರೆ—ಸಮಾಹಾರದ್ವಂದ್ವವೆಂಬ ಸಮಾಸ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಸೇರಿಯಿರುವ ನಾನಾಲಿಂಗಶಬ್ದಗಳೆಲ್ಲಕ್ಕೂ ಸಮಾಸಾಂತದಲ್ಲಿ ನ ಪುಂಸಕಲಿಂಗವೇ ವಿಧಿಸಿದ್ಧವಾದ್ದರಿಂದ ಮಧ್ಯಸೇರಿದವುಗಳಿಗೆ ರೂಪ ಭೇದವು ತೋರುವದಿಲ್ಲ. ಲಿಂಗವೂ ಶಿಕ್ಕುವದಿಲ್ಲ. ಮತ್ತು ಇತರೇತರ ದ್ವಂದ್ವ ಸಮಾಸ ದಲ್ಲಿಯೂ (ಪರವಲ್ಲಿಂಗಂದ್ವಂದ್ವತತ್ಪುರುಷಯೋಃ) ಎಂಬಶಾಸ್ತ್ರದಿಂದ ಮುಂ ದೆ ಇರುವ ಶಬ್ದದ ಲಿಂಗದಹಾಗೆಯೇ, ಆದರೊಳಗೆಸೇರಿ ಸಮಾಸಾಂತರ್ಗತಗ ಳಾದ ಹಿಂದಣ ಶಬ್ದಗಳಿಗೂ ಲಿಂಗವು ತಿಳಿಯಲ್ಪಡಬಹುದೆಂದರೆ—ಸಮಾನ ಲಿಂಗಕ ಪದಘಟಿತಸಮಾಸದಲ್ಲಿ ಉಪಪನ್ನವಾದಾಗ್ಯೂ ವಿಭಿನ್ನಲಿಂಗಕಪದ ದುಷ್ಟಾ ಸಮಾಸವಿರುತ್ತದೆಯಾಗಿ(ಪೂರ್ವಪದಶ್ವಬಡಬೌ)ಎಂಬುವದು ಮುಂ ನು ವಿಶೇಷವಿಧಿಗಳಿಂದ ಪರಲಿಂಗಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಷೇಧ ರೂಪವಾಗಿ ಉತ್ತರ ಪದ

ಲಿಂಗನಿರ್ಣಯವೂ ಆಗುವದಿಲ್ಲ (ಮಾತಾಚಪಿತಾಚಪಿತರೌ) ಎಂಬುವದು ಮೊದಲಾದ ದ್ವಂದ್ವೈಕಶೇಷ ಸಮಾಸಗಳಲ್ಲಿ ಲುಪ್ತವಾದ ಮಾತೃಶಬ್ದಾದಿಗಳಿಗೂ ನಿರ್ಣಯವಾಗುವದಲ್ಲ. ಹೀಗಿರುವಲ್ಲಿ ಸಮಾಸ ವಾಕ್ಯದೊಳು ಸೇರಿದ ಪದಗಳಿಗೆ ರೂಪಭೇದದಿಂದ ಲಿಂಗನಿರ್ಣಯ ಹ್ಯಾಗಾದೀತೆಂಬುವದು ಮುಂತಾದ ಸಂಶಯಗಳನ್ನು ಪರಿಹರಿಸುವದಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾ ಶ್ಲೋಕವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ ... ...

ಮೂ॥ ಭೇದಾಖ್ಯಾನಾಯನದ್ವಂದ್ವೋನೈಕಶೇಷೊನಸಂಕರಃ। ಕೃತೊತ್ರಭಿನ್ನಲಿಂಗಾನಾ ಮನುಕ್ತಾನಾಂಕ್ರಮಾದೃತೆ ॥೪॥

ಟೀ॥ ಅತ್ರ-ಈಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ, ಅನುಕ್ತಾನಾಂ-ಮತ್ತೊಂದು ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಹೇಳಲ್ಪಡದೇ ಯಿರುವ, ಭಿನ್ನಲಿಂಗಾನಾಂ-ಬೇರೆಬೇರೆ ಲಿಂಗಗಳುಳ್ಳ ಪದಗಳಿಗೆ, ಭೇದಾಖ್ಯಾನಾಯ-ಲಿಂಗಭೇದವನ್ನು ಹೇಳುವದಕ್ಕೋಸ್ಕರ, ದ್ವಂದ್ವಃ-ದ್ವಂದ್ವಸಮಾಸವು, ನಕೃತಃ-ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟದ್ದಲ್ಲ, ಕ್ರಮಾದೃತೆ-ಪ್ರಸ್ತಾವನೆಯನ್ನುವಿನಾ, ಸಂಕರಃ-ಕೂಡಿಕೆಯು, ನಕೃತಃ-ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟದ್ದಲ್ಲ ॥

॥ತಾ॥ ಅನತರಣಿಕೆಯೊಳಗಾಕ್ಷೇಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ದೋಷಗಳೆಲ್ಲವೂ ಸಮಾಸವಿಷಯದಲ್ಲಷ್ಟೆ? ಯಾವಪದಗಳಿಗೆ ಇದೇ ಅಮರದ ಮತ್ತೊಂದುಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಕಾರಣಾಂತರದಿಂದ ಲಿಂಗವು ತಿಳಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುತ್ತದೆಯೋ, ಅಂತಾ ಪದಗಳಿಗೆ ಲಿಂಗವು ಸುಬೋಧವೇ ಆದ್ದರಿಂದ ದ್ವಂದ್ವೈಕಶೇಷ ಸಂಕರ ಸಮಾಸಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದಾಗ್ಯೂ ಭಂಗವಿಲ್ಲವು. ಹಾಗೆ ಮತ್ತೊಂದುಕಡೆ ಲಿಂಗವು ತಿಳಿಸಲ್ಪಡದೇಯಿರುವ ನಾನಾಲಿಂಗ ಶಬ್ದಗಳಿಗೆ ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಲಿಂಗವು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ನಿರ್ಣಯಿಸತಕ್ಕಬಗ್ಯೆ ಅಂತಾ ದ್ವಂದ್ವೈಕಶೇಷ ಸಂಕರಸಮಾಸಗಳನ್ನು ಮಾಡುವದಿಲ್ಲವಾಗಿ, ಈ ಕೋಶದೊಳಗೆ ರೂಪಭೇದದಿಂದ ಪ್ರಾಯಶಃ ಲಿಂಗನಿರ್ಣಯವಾಗುತ್ತದೆ ಹ್ಯಾಗಂದರೆ—*ಉದಾಹರಣ* (ದ್ಯೋದಿವೌದ್ವೇ—ಸ್ವರ್ಗನಾಕತ್ರಿದಿವತ್ರಿದಶಾಲಯಾಃ। ಜನುರ್ಜನನಜನ್ಮಾನಿ) ಇನ್ನುಮುಂತಾದಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಅಭಿನ್ನಲಿಂಗಗಳಾದ ಪದಗಳಿಗೇನೇ ದ್ವಂದ್ವಸಮಾಸ ವಾದ್ದರಿಂದ ಪರಪದಲಿಂಗದಂತೆ ತತ್ಸಮಾಸಗತವಾದ ಪೂರ್ವಪದಗಳಿಗೂ ಲಿಂಗ ತಿಳಿಯಬಹುದು. (ನಾಸತ್ಯಾವಶ್ವಿನೌದಸ್ರೌ) (ಹೇಮಕೂತೌಮೇಘಪರ್ವತೌ) ಇನ್ನು ಮುಂತಾದ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅಭಿನ್ನಲಿಂಗಕಪದಗಳಿಗೇನೆ ಏಕಶೇಷ ಸಮಾಸ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಿರುವದರಿಂದ ಅದೂ ಲಿಂಗನಿರ್ಣಯಕಬಾಧಕವಿಲ್ಲ. ಅದರ ನಾನಾ

ಪದಗಳಿಗೂ ಸಹ (ಅಪ್ಸರೋಯಕ್ಷರಕ್ಷೋಗಂಧರ್ವಕಿನ್ನರಾಃ) ಎಂಬುವೆದು ಮುಂತಾದ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ದ್ವಂದ್ವಸಮಾಸವು ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟದೆ. ಅದು ವಿರುದ್ಧವಲ್ಲ ಹೇಗೆಂದರೆ, ಅವು ಅನುಕ್ತಗಳಲ್ಲದೇ ಅಮರದ ಮತ್ತೊಂದು ಕಡೆಯಲ್ಲಿ (ಸ್ತ್ರಿಯಾಂಬಹುಷ್ವಪ್ಸರಸಃ) ಎಂಬದಾಗಿ ಅಪ್ಸರಶ್ಯಬ್ದಕ್ಕೆ ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗವು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟದೆ. ಮತ್ತು (ಯಷ್ಯೈಕಪಿಂಗ್ಯೈಲಬಿಲ-ಯಾತುರಕ್ಷಸೀ) ಎಂಬುವೆ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ, ಯಕ್ಷರಕ್ಷಶ್ಯಬ್ದಾದಿಗಳಿಗೆ ಲಿಂಗವು ನಿಶ್ಚಿತವಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಉಕ್ತವಾದ ಭಿನ್ನಲಿಂಗಕ ಶಬ್ದಗಳಿಗೆ ದ್ವಂದ್ವಾದಿ ಸಮಾಸಗಳು ಮಾಡಿದರೂ ಅವು ಲಿಂಗನಿರ್ಣಯೋಪಾಯಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಲ್ಲ. ಹಾಗೆಯೆ ಮಾತಾಪಿತ (ರೌ ಪಿತರೌ) ಇತ್ಯಾದಿ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಏಕಶೇಷ ಸಮಾಸವಾದಾಗ್ಯೂ (ಜನಯಿತ್ರೀಪ್ರಸೂರ್ಮಾತಾ) ಇತ್ಯಾದಿಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಉಕ್ತ ಲಿಂಗಕಗಳಾಗಿರುವದ್ದರಿಂದ ಬಾಧಕವಿಲ್ಲ. ಮತ್ತು ಆಯಾಯ ವರ್ಗಗಳಲ್ಲಿ ಸೇರತಕ್ಕ ಪದಗಳಿಗೆಲ್ಲ ಅವಾ ಕಡೆಯ ಹೇಳಬೇಕಾದ ಆವಶ್ಯಕದಿಂದ ಭಿನ್ನಲಿಂಗಕ ಪದಗಳಿಗೆ ಸಮಾಸದಲ್ಲಿ ಸಾಂಕರ್ಯ ವುಂಟಾದಾಗ್ಯೂ ವಿಶೇಷ ವಿಧ್ಯಾದಿಗಳಿಂದ ಅವು ಉಕ್ತಲಿಂಗಗಳಾಗಿರುವವಾಗಿ ಅಂತಾ ಸಾಂಕರ್ಯವು ಬಾಧಕವಲ್ಲ. ಆದರೆ ಈ ಮೇರೆ ಸಂಕರಗಳನ್ನೂ ಮಾಡುತ್ತಾ ಆದಕ್ಕಾಗಿ ವಿಶೇಷವಿಧಿಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾ ಬಂದರೆ ಗ್ರಂಥವು ಹೆಚ್ಚಿ (ಸಮಾಹೃತ್ಯಸಂಕ್ಷಿಪ್ತೈಃ) ಎಂಬದಾಗಿ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ ಸಂಕ್ಷೇಪ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಗೆ ಲೋಪಬರುತ್ತೆ. ರತ್ನಕೋಶಾದಿ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಮೂರುಲಿಂಗಗಳ ಪದಗಳನ್ನೂ ಬೇರೆಬೇರೆ ಮೂರು ಕಾಂಡಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿಯಿರುವಂತೆಯೇ ಇಲ್ಲಿಯೂ ಹೇಳಬಹುದಾದಾಗ್ಯೂ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಜಿಜ್ಞಾಸುಗಳಿಗೆ, ಆಯಾ ಪ್ರಕರಣಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ವರ್ಗದ ಪದಗಳೆಲ್ಲವೂ ಒಂದೇ ಕಡೆ ಸಿಕ್ಕಿದರೆ ಎಷ್ಟುಪ್ರಯೋಜನವೋ ಅಷ್ಟುಪ್ರಯೋಜನವು ಇನ್ಯಾವ ಬಗೆಯಿಂದಲೂ ಆಗದು. ಆದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಸಂಕರವನ್ನಾದರೂ ಅಂಗೀಕರಿಸಿ ಆದರನ್ನೂ ವರ್ಗಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಸೇರಿಸಿದಾಗ್ಯೂ ಉಕ್ತವಲ್ಲದ್ದನ್ನೆಲ್ಲಿಯೂ ಹೇಳಿಲ್ಲವಾಗಿ, ಲಿಂಗನಿರ್ಣಯವು ನಿರ್ದುಷ್ಟವಾಯಿತು.

ಅವತಾರಿಕೆ॥* ಪೂರ್ವೋಕ್ತದೋಷಗಳನ್ನು ಪರಿಹರಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ವಿಶೇಷ ವಿಧಿಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾ ಬರುವದ್ದರಿಂದ ಸಂಕರಗೌರವ ದೋಷವು ದುಷ್ಪರಿಹಾರ್ಯ ವೆಂಬುವದಕ್ಕವಕಾಶ ವಿಲ್ಲಗಂತೆ ಕೆಲವು ಲಘು ಸಂಜ್ಞೆಗಳನ್ನು ಪರಿಭಾಷಿಯಾಗಿ ತಿಳಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಮೂ॥ ತ್ರಿಲಿಂಗ್ಯಾಂತ್ರಿಷ್ವಿತಿಪದಂಮಿಥುನೆತುದ್ವಯೊರಿತಿ । ನಿ
ಷಿದ್ಧಲಿಂಗಂಶೆಷಾರ್ಥಂತ್ವಂತಾಥಾದಿನಪೂರ್ವಭಾಕ್ ॥೫॥

ಟೀ॥ ತ್ರಿಲಿಂಗ್ಯಾಂ-ಮೂರು ಲಿಂಗಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಎಂದು ಹೇಳತಕ್ಕ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ, ತ್ರಿಷ್ವಿತಿಪದಂ-(ತ್ರಿಷು) ಎಂಬುವಪದವೂ, ಮಿಥುನೇತು-ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗ ಪುಲ್ಲಿಂಗಗಳೆರಡರಲ್ಲಿಯೂ ಎಂದು ಹೇಳತಕ್ಕಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ, ದ್ವಯೋರಿತಿಪದಂ-(ದ್ವಯೊಃ) ಯೆಂಬುವ ಪದವೂ ಹೇಳಲ್ಪಡುತ್ತೆ, ನಿಷಿದ್ಧಲಿಂಗಂ-ನಿಷೇಧಿಸಲ್ಪಟ್ಟಲಿಂಗವುಳ್ಳ ಪದನು, ಶೇಷಾರ್ಥಂ-ನಿಂತ ಲಿಂಗವುಳ್ಳದ್ದು, ತ್ವಂತಾಥಾದಿ-ತ್ವಂತ-(ತು) ಎಂದು ಅವ್ಯಯುವೇ ತುದಿಯಲ್ಲಿ ಕೂಡಿಸಿ ಪ್ರಯೋಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟಪದವೂ, ಅಥಾದಿ-(ಅಥ) ಎಂಬುವ ಅವ್ಯಯುವೇ ಮೊದಲಿನಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿ ಪ್ರಯೋಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟಪದವೂ, ನಪೂರ್ವಭಾಕ್-ಕೆಳಗಣ ಪದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದಲ್ಲ ॥೫॥ ಉದಾಹರಣ॥ (ಅಶನಿರ್ದ್ವಯೊಃ) ಎಂಬಲ್ಲಿ ಆಶನಿಶಬ್ದ ಪುಂಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗಗಳೆರಡರಲ್ಲಿಯೂ ವರ್ತಿಸುವದೆಂದು ಹೇಳುವದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ, (ದ್ವಯೊಃ) ಎಂಬಸಂಕೇತನು ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಿಧೆ. (ದ್ವೀಪೋಸ್ತ್ರೀಯಾಂ) ಈ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ದ್ವೀಪಶಬ್ದನು ಪುನ್ನಪುಂಸಕ ಲಿಂಗದ್ವಯದಲ್ಲಿಯೂ ವರ್ತಿಸುವದೆಂದು ಹೇಳುವದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ, ಅಸ್ತ್ರಿಯಾಂ-ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗದಲ್ಲಿ ವರ್ತಿಸುವದಿಲ್ಲವೆಂಬ ನಿಷೇಧಾರ್ಥಕನರ್ಚ ಘಟಿತಸಂಕೇತವನ್ನು ಮಾಡಿರುವದರಿಂದ, ನಿಷಿದ್ಧಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗಕವಾದ ದ್ವೀಪಶಬ್ದನು ಶೇಷಲಿಂಗವೇ ಅರ್ಥವುಳ್ಳದ್ದಾಯಿತು. ಅಂದರೆ ನಿಷೇಧಿಸದೇ ಮಿಕ್ಕುಳಿದ ಪುಂಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗಗಳುಳ್ಳದ್ದೆಂಬರ್ಥವು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟ ಹಾಗಾಯಿತು. ಮತ್ತು ದ್ವಿತ್ರಿಶಬ್ದಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯತಃ ಸಂಖ್ಯಾವಾಚಕಗಳಾದ್ದರಿಂದ ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗ ಪುಲ್ಲಿಂಗಾದಿ ವಿಶೇಷವಾಚಕಗಳಲ್ಲದೇ ಇದ್ದರೂ ಅಮರಸಿಂಹನು ತನ್ನಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಲಿಂಗವಾಚಕವಾಗಿಯೇ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿಯಿಧಾನೆ. ಅದು ಪಾರಿಭಾಷಿಕವಾಗಿರುವದು. (ಅರ್ಧರಾತ್ರನಿಶೀಥೌದ್ವೌ) ಎಂಬುವದು ಮುಂತಾದ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ದ್ವಿಶಬ್ದನು ಅರ್ಧರಾತ್ರನಿಶೀಥ ಶಬ್ದಗಳಿಗೆ ವಿಶೇಷಣವಾಗಿರುವದರಿಂದ ಲಿಂಗವಾಚಕವಲ್ಲ. (ನಪೂರ್ವಭಾಕ್) ಅಂದರೆ ಪೂರ್ವಪದವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವಭಾಕ್ತ್ವವಿಲ್ಲದ ಪದವು ಮೂರುಪ್ರಕಾರವಾಗಿರುವದು. ಹೇಗಂದರೆ,—ನಾಮಪದ, ಲಿಂಗಪದ, ಅರ್ಥಪದವೆಂದು *ಇದಕ್ಕೆ ನಿದರ್ಶನ* (ಶೋಭಾಕಾಂತಿದ್ಯುತಿಃಛವಿಃ) (ಅವಶ್ಯಾಯುಸ್ತು ನೀಹಾರಃ) ಇಲ್ಲಿ ತ್ವಂತವಾದ ಅವಶ್ಯಾಯುಶಬ್ದವು ತನ್ನ ನಾಮವಾ.

ದ ನೀಹಾರಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಪರ್ಯಾಯವಾಗುವದೇ ಹೊರತು ಪೂರ್ವವಾದ ಶೋಭಾದಿಪದಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸುವದಿಲ್ಲ. ಲಿಂಗಪದ ಹೇಗೆಂದರೆ, (ಅಂತರ್ಧಾವ್ಯವಧಾಪುಂಸಿ ತ್ವಂತರ್ಧಿಃ) ಇಲ್ಲಿ ಪುಂಸಿತು ಎಂಬುವ ತ್ವಂತವಾದ- ಲಿಂಗಪದವು ಉತ್ತರವಾದ ಅಂತರ್ಧಿಶಬ್ದವನ್ನು ಹೇಳುವದೇ ಹೊರತು-ಪೂರ್ವವಾದ, ಅಂತರ್ಧಾವ್ಯವಧಾಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಜ್ಞಾಪಿಸುವದಿಲ್ಲ. ಅರ್ಥಪದ ಹೇಗೆಂದರೇ, (ಶಾಪೇತ್ವಭಿಷ್ವಂಗಃ) ಇಲ್ಲಿ ತ್ವಂತವಾದ ಶಾಪಶಬ್ದವು ಉತ್ತರವಾದ ಅಭಿಷಂಗಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಅರ್ಥವಾಗುವದೇ ಹೊರ್ತು ಪೂರ್ವವಾದ ಪ್ಲವಶಬ್ದಕ್ಕೆಸಂಬಂಧಿಸುವದಿಲ್ಲ. ಅಥಾದಿಯಾದ ನಾಮಪದ ಹೇಗೆಂದರೆ, (ಪ್ರಾಲೇಯಂಮಿಹಿಕಾಚಾಥ ಹಿಮಾನೀಹಿಮಸಂಹತಿಃ) ಇಲ್ಲಿ ಅಥಾದಿಯಾದ ಹಿಮಾನೀ ಶಬ್ದವು ಉತ್ತರವಾದ ಹಿಮಸಂಹತಿಯನ್ನು ಹೇಳುವದೇ ಹೊರ್ತು, ಪೂರ್ವವಾದ ಪ್ರಾಲೇಯ ಮಿಹಿಕಾ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಹೊಂದುವದಿಲ್ಲವು. ಅಥಾದಿಯಾದ ಲಿಂಗಪದ ಹೇಗೆಂದರೆ,(ಭಾರ್ಯಾಜಾಯಾಥಪುಂಭೂಮ್ನಿದಾರಾಃಇಲ್ಲಿ)ಅಥಾದಿಯಾದ(ಪುಂಭೂಮ್ನಿ) ಎಂಬುವ ಲಿಂಗಪದವು ಉತ್ತರವಾದ ದಾರಶಬ್ದವನ್ನು ಹೇಳುವದೇ ಹೊರತು ಪೂರ್ವವಾದ ಭಾರ್ಯಾಜಾಯಾಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಹೇಳುವದಿಲ್ಲ. ಅಥಾದಿಯಾದ ಅರ್ಥಪದ ಹೇಗೆಂದರೆ,—(ಏತಸ್ಯಕಲಿಕಾಗಂಧ ಫಲೀಸ್ಯಾದಥಕೇಸರೆ-ವಕುಳೊವಂಜುಳಃ)ಇಲ್ಲಿ ಅಥಾದಿಯಾದ ಕೇಸರಶಬ್ದವು ತನ್ನ ಅರ್ಥವನ್ನು ಉತ್ತರಗಳಾದ ವಕುಳ ವಂಜುಳ ಶಬ್ದಗಳಿಗೆಹೇಳುವದೇ ಹೊರತು, ಪೂರ್ವಗಳಾದ ಗಂಧಫಲ್ಯಾದಿ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಹೊಂದುವದಿಲ್ಲ.

ವಿಶೆಷ ವಿಚಾರವು * ತ್ವಂತವಾದ ನಾಮಪದಕ್ಕೆ ಮತ್ತೊಂದು ವಿಶೇಷವಿದೆ ಏನಂದರೆ, (ದಾರಾಸ್ಯಾತ್ತು ಕುಟುಂಬಿನೀ) ಎಂಬುವ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ (ಸ್ಯಾತ್ತು)ಎಂಬುವ ತ್ವಂತವಾದ ಕ್ರಿಯಾಪದವು ಕ್ರಿಯಾಂತವಾದ ದಾರಶಬ್ದವನ್ನು ಆಕರ್ಷಿಸುವದರಿಂದ ಆದಾರಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಪೂರ್ವಪದ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಹೇಳದೇ ಉತ್ತರವಾದ ಕುಟುಂಬಿನೀ ಪದದೊಡನೆ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತದೆಯಾಗಿ, ದಾರಕುಟುಂಬಿನೀ ಶಬ್ದಗಳೆರಡೂ ಪತ್ನೀವಾಚಕಗಳಾದವು. ತ್ವಂತವಾದ ಲಿಂಗಪದಕ್ಕೆ ಮತ್ತೊಂದು ವಿಶೇಷವಿದೆ ಅದೇನಂದರೆ, (ಘಸ್ರೊದಿನಾಹನೀವಾತ್ವಕ್ಲೀಬೆದಿವಸವಾಸರೌ) ಇಲ್ಲಿ ತ್ವಂತವಾದ(ವಾ)ಎಂಬುವಶಬ್ದವು ಕ್ಲೀಬತ್ವಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಪೂರ್ವಗಳಾದ ದಿನಾಹಶ್ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಹೇಳದೇ ಉತ್ತರಗಳಾದ ಸವಾಸರಗಳಿಗೆ ವಿಧಾಯಕವಾಯಿತು॥ಮತ್ತು॥ (ಅಥ) ಎಂಬುವ ಶಬ್ದ

ಕ್ಕೆ ಪರ್ಯಾಯವಾದ (ಅಥೋ) ಎಂಬವೆದು, ಆದಿಯೊಳಗುಳ್ಳ ಶಬ್ದವೂ ಸಹ ಪೂರ್ವಪದದೊಡನೆ ಸಂಬಂಧಿಸುವದಿಲ್ಲ. ॥ ಉದಾಹರಣ ॥ ಅನುಕ್ರೋಶೋಽಪ್ಯಥೋಹಸಃ (ಪ್ರೊತೋಧಾನಮಥೋರ್ಯುಪಾಃ) ಇತ್ಯಾದಿ*ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಅಥೋಶಬ್ದಾದಿಯಾದ ಪದವು ಪೂರ್ವಭಾಕ್ಕಲ್ಲವು. ಮತ್ತು ಪುಂಸ್ಯೇವಾಂಧುಃಪ್ರಹಿಃಕೂಪ ಉದಪಾನಂತುಪುಂಸಿವಾ) ಎಂಬುವಕಡೆ, ತುಶಬ್ದವು ಪೂರ್ವವಾದ ಅಂಧುಪ್ರಹಿಕೂಪ ಶಬ್ದಗಳಿಗೆ ವಿಧಿಸಲ್ಪಟ್ಟದ್ದ ಪುಲ್ಲಿಂಗತ್ವವನ್ನು ಉದಪಾನಶಬ್ದಕ್ಕೆ ನಿಷೇಧಿಸುತ್ತದೆ. (ಉದಪಾನಂ) ಎಂಬುವ ಕಡೆಪ್ರಥಮೈಕವಚನ ಹ್ರಸ್ವಾನುಸ್ವಾರರೂಪ ಭೇದದಿಂದಲೇ ನಪುಂಸಕತ್ವಸಿದ್ಧಿ ಯಾದ್ದರಿಂದ ಪುಲ್ಲಿಂಗತ್ವವು ನಿಷಿದ್ಧವಾಗುತ್ತಿರುವಲ್ಲಿ ಅದಕ್ಕೋಸ್ಕರ ತುಶಬ್ದಪ್ರಯೋಗವು ನಿರರ್ಥಕವೆಂಬ ಶಂಕೆ ಬಂದರೆ (ಸಿದ್ಧೆಸತ್ಯಾರಂಭೊ ನಿಯಮಾರ್ಥಃ) ಎಂಬುವನ್ಯಾಯದಿಂದ ಅದುನಿಯಮವೇ ಪ್ರಯೋಜನವುಳ್ಳದ್ದಾಗುತ್ತೆ. ಅಂಥಾನಿಯಮ ವೇನೆಂದರೆ, ಉದಪಾನಶಬ್ದವು ಪೂರ್ವ ಪದದೊಡನಸಂಬಂಧಿಸುವದಿಲ್ಲ. (ಪುಂಸಿವಾ) ಎಂಬುವ ಉತ್ತರಪದಕ್ಕೇ ಸಂಬಂಧಿಸುವದು. ಕೂಪಶಬ್ದವಾದರೋ (ಪುಂಸ್ಯೇವ) ಎಂಬದಾಗಿ ಪುಲ್ಲಿಂಗ ಮಾತ್ರಕತ್ವವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತೆ. ಈಮೇರೆ ನಪುಂಸಕವಾದ ಉದಪಾನ ಶಬ್ದವು ವಾಕಾರದಿಂದ ಕ್ವಚಿತ್ಕವಾದ ಪುಲ್ಲಿಂಗತ್ವವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತೆ. ಈ ಮೇರೆ ಅಮರಕೋಶದೊಳಗೆಲ್ಲ ಲಕ್ಷ್ಯ ಲಕ್ಷಣ ಸಮನ್ವಯವನ್ನು ಕ್ರಮವಿಚಾರದಿಂದ ಬುದ್ಧಿವಂತರು ಪಡೆಯ ಬಹುದು. ಮತ್ತು ಶಬ್ದಸ್ವರೂಪವು ತಿಳಿಯಲ್ಪಡುತ್ತದೆ. ವಚನಜ್ಞಾನಾರ್ಥವಾಗಿ ಯಾವಶಬ್ದಗಳಿಗೆ ನಿತ್ಯ ಬಹುವಚನಕತ್ವವಿರುತ್ತದೆಯೋ ಅಂತವುಗಳಿಗೆ (ಅಪಃಸ್ತ್ರೀಭೂಮ್ನಿ-ಲಾಜಾಃಪುಂಭೂಮ್ನಿ) ಈಮೇರೆ ಭೂಮ್ನಿಯೆಂಬದಾಗಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುತ್ತದೆ.

ಇತ್ಯುಪೋದ್ಘಾತಪ್ರಕರಣಂ.

——···:⁎:···——

ಅಮರಕೋಶಸ್ಥಿತಿಕ್ರಮವು.

ಈ ಕೋಶದೊಳಗೆ ಮೂರು ಲೋಕಗಳೊಳಗೂ ಮುಖ್ಯಗಳಾಗಿಯೂ ಪ್ರಯೋಜಕಗಳಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಜಿಜ್ಞಾಸುಗಳಿಗೆ ಸುಲಭವಾಗಿ ಸಿಕ್ಕುವಂತೆಯೂ, ಪ್ರಯೋಗಜ್ಞಾನ ವುಂಟಾಗುವಂತೆ ತಿಳಿಸಬೇಕಾಗಿ ದೇವಸಂಬಂಧ [illegible] ವಾಗಿರುವವುಗಳನ್ನು ಪ್ರಾಯಿ

ಗಿ ಪ್ರಥಮಕಾಂಡದೊಳಗೂ, ಭೂಲೋಕಸಂಬಂಧ ಮುಖ್ಯಗಳಾಗಿಯೂ ಮನುಜ ಪಶ್ವಾದಿ ಸಂಬಂಧ ಮುಖ್ಯಪ್ರಧಾನಗಳಾಗಿಯೂ ಇರುವವುಗಳನ್ನೇ ಪ್ರಾಯಿಕವಾಗಿ ದ್ವಿತೀಯ ಕಾಂಡದೊಳಗೂ, ಉಭಯ ಸಾಧಾರಣಗಳಾಗಿಯೂ, ಭಾಷಾ ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಮುಖ್ಯೋಪಯೋಗಿಗಳಾಗಿಯೂ ಇರುವವುಗಳನ್ನೇ ಪ್ರಾಯಿಕವಾಗಿ ತೃತೀಯ ಕಾಂಡದೊಳಗೂ ಹೇಳಿ ಇರುತ್ತಾನೆ. ಮೂರುಕಾಂಡದೊಳಗೂ (೨೫) ವರ್ಗಗಳು. ಮೊದಲನೇದು ಸ್ವರ್ಗವರ್ಗ. ಇದರಲ್ಲಿ ಸ್ವರ್ಗಲೋಕ, ಬ್ರಹ್ಮಾದಿದೇವತೆಗಳು, ಅವರ ಪರಿವಾರಾದಿಗಳು. ಎರಡನೇ ವ್ಯೋಮವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಆಕಾಶವೂ. ಮೂರನೇ ದಿಗ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ದಿಕ್ಕುಗಳು. ಖಗೋಳ ನಕ್ಷತ್ರಗ್ರಹಾದಿಗಳೂ. ನಾಲ್ಕನೇ ಕಾಲವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಕಾಲ, ಸಾಮಾನ್ಯ, ವಿಶೇಷ, ಕಾರ್ಯ, ಕಾರಣಾದಿಗಳೂ. ಐದನೇ ಧೀವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಬುದ್ಧಿ, ಸಂಶಯ, ನಿಶ್ಚಯ, ವೃತ್ತಿ, ಶಾಸ್ತ್ರ, ಗುಣ, ಇಂದ್ರಿಯ ವಿಷಯಾದಿಗಳೂ. ಆರನೇ ವಾಗ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಭಾಷೆ, ಶಬ್ದ, ವೇದ, ಸ್ವರ, ಗ್ರಂಥ, ವೃತ್ತಾಂತ, ಹೆಸರು, ವ್ಯವಹಾರ, ಪ್ರಯೋಗ, ವಾಗ್ವ್ಯಾಪೃತ್ಯಾದಿಗಳೂ. ಏಳನೇ ಶಬ್ದಾದಿವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಧ್ವನಿ ನಾದಾದಿಗಳು. ಎಂಟನೇ ನಾಟ್ಯವರ್ಗದಲ್ಲಿ ತಂತ್ರ್ಯಾದಿ ನಾನಾ ವಾದ್ಯ ನಟ ನರ್ತಕೀಚೇಷ್ಟಾಭಾವ ಗಾನಸ್ತ್ರೀ ವಿಲಾಸರಸಾದಿಗಳೂ. ಒಂಭತ್ತನೇ ಪಾತಾಳವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಅದೋಲೋಕಾದಿಗಳೂ. ಹತ್ತನೇ ಭೋಗಿವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಸರ್ಪವಿಷವೈದ್ಯಾದಿಗಳೂ. ಹನ್ನೊಂದನೇ ನರಕವರ್ಗದಲ್ಲಿ ದುರ್ಗತಿಯಾತನಾದಿಗಳೂ. ಹನ್ನೆರಡನೇ ವಾರಿವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಸಮುದ್ರ, ಹಡಗು, ಜಲದಿ ಹುಟ್ಟುವ ಜಂತುಗಳೂ, ನದಿಮುಂತಾದವು. ಈ ಮೇರೆ ಮೊದಲನೇ ಕಾಂಡದಲ್ಲಿಯೂ ಎರಡನೇ ಕಾಂಡದೊಳಗೆ ಮೊದಲನೇ ಭೂವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಭೂಮಿಗಳು ಮರಗಳು ಮುಂತಾದ ದೇಶ ಪರಿಣಾಮಾದಿಗಳೂ. ಎರಡನೇ ಪುರವರ್ಗದಲ್ಲಿ ನಗರ ಗ್ರಾಮಾದಿಗಳೂ. ಗೃಹಾರಾಮಸ್ಥಾನಾದಿಗಳೂ. ಮೂರನೇ ಶೈಲವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಬೆಟ್ಟಗಳು, ಗುಟ್ಟಗಳು, ಕಲ್ಲುಗಳು ಮುಂತಾದವುಗಳೂ. ನಾಲ್ಕನೇ ವನೌಷಧಿ ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಕಾಡು, ಗಿಡ, ಮೂಲಿಕೆ ಮುಂತಾದವುಗಳೂ. ಐದನೇ ಸಿಂಹಾದಿವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಆರಣ್ಯಕ, ಗ್ರಾಮ್ಯ, ಮೃಗ, ಪಶುಪ್ರಭೃತಿಗಳೂ. ಆರನೇ ಮನುಷ್ಯವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯರು, ಪುರುಷ, ಸ್ತ್ರೀ, ಬಂಧುಗಳು, ವಸ್ಸ್ತ್ರೀಭೇದ, ಅವಸ್ಥೆ, ಆಕಾರ, ಅವಯವ, ಶಾರೀರಕ, ಧಾತು, ಪ್ರಕೃತಿ, ವಿಕೃ ಮನುಷ್ಯರ ಉಪಯೋಗಕ್ಕೆ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಬಳಸಲ್ಪಡುವ ವಸ್ತುಗಳು.

ಮುಂತಾದವು. ಏಳನೇ ಬ್ರಹ್ಮವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಕುಲ, ಜಾತಿ, ಮತ, ವೈದಿಕ, ಯಜ್ಞಸಂಭಾರಕ್ರಿಯೆ ಆಚಾರ, ವಿದ್ಯೆ,ವರ್ಣಾಶ್ರಮವೃತ್ತಿ ಮುಂತಾದವುಗಳೂ ಎಂಟನೇ ಕ್ಷತ್ರಿಯವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಅರಸುಗಳು, ರಾಜ್ಯ, ರಾಜ್ಯಾಂಗ, ಆಳ್ವಿಕೆ, ತಂತ್ರ, ಲೌಕಿಕ, ಆಯುಧ ನ್ಯಾಯಸ್ಥಳ, ವಸ್ತುರೀತಿ ಮುಂತಾದವುಗಳೂ, ಒಂಭತ್ತನೇ ವೈಶ್ಯವರ್ಗದಲ್ಲಿ ವರ್ತಕರು ವ್ಯಾಪಾರ, ಅಂಗಡಿ ಮಾರಲ್ಪಡುವ ಜಿನಸುಗಳು, ಲೆಕ್ಕ, ಗೊತ್ತು, ಸಂಕೇತ ಮುಂತಾದವುಗಳೂ, ಹತ್ತನೇ ಶೂದ್ರವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಶೂದ್ರರು, ಸೇವೆ, ಶಿಲ್ಪಿ, ಕೃಷಿ, ಬೆಳೆ, ಅವರ ಸಾಮಾನು ಮುಂತಾದವುಗಳು. ಮೂರನೇ ಕಾಂಡದೊಳಗೆ ಮೊದಲನೇ ವಿಶೇಷ್ಯನಿಘ್ನವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಗುಣವಾಚಕ ದ್ರವ್ಯವಾಚಕ ಕ್ರಿಯಾವಾಚಕ ವಿಶೇಷ್ಯ ನಿಘ್ನ ಪದಗಳೂ ಎರಡನೇ ಸಂಕೀರ್ಣವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಕ್ರಿಯಾದಿ ಭಾವವಚನ ಶಬ್ದಗಳೂ ಅಪರಸ್ವರಾದಿ ವಿಶೇಷ್ಯನಿಘ್ನಪದಗಳೂ, ಪಾರಾಯಣಾದಿ ನಿಯುತಲಿಂಗ ಶಬ್ದಗಳೂ, ಸ್ತಂಬಘ್ನಾದಿ ಪ್ರಕರಣಶಬ್ದಗಳು, ಅಪೂಪಿಕಾದಿ ಸಮೂಹ ವಚನಶಬ್ದಗಳು, ಈ ಮೇರೆ ಲಿಂಗಸಂಕೀರ್ಣಗಳನ್ನು ಕ್ರಮವಿಲ್ಲದೆಯೂ ಮೂರನೇ ನಾನಾರ್ಥವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಅನೇಕಾರ್ಥಗಳುಳ್ಳ ಕಾಂತಖಾಂತಾದಿ ಶಬ್ದಗಳೂ ಬಹ್ವರ್ಥಕಾವ್ಯಯಗಳೂ. ನಾಲ್ಕನೇ ಅವ್ಯಯ ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಲಿಂಗವಚನಾದಿಗಳಿಲ್ಲದೆ ಏಕರೂಪವಾಗಿರುವ ಅವ್ಯಯಗಳು. ಐದನೇ ಲಿಂಗಾದಿ ಸಂಗ್ರಹವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ಸಂಗ್ರಹ ಸಮಾಸಸಂಗ್ರಹ ಸೂತ್ರನಿಯಮಾದಿಗಳೂ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುತ್ತೇವೆಯಾಗಿ, ಸಂಸ್ಕೃತಭಾಷಾಸರ್ವಸ್ವ ಸಂಗ್ರಹರೂಪವಾಗಿಯೂ ಮಿತವಾಗಿಯೂ ಶುದ್ಧವಾಗಿಯೂ ಸುಲಭವಾಗಿಯೂ ಪ್ರಯೋಜನವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಈಕೋಶವು ೧೪೫೬ ಶ್ಲೋಕಗಳಿಂದೊಡಗೂಡಿ ಅಮರಸಿಂಹನೆಂಬ ಕವಿಯಿಂದ ರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿಯಿದೆ. ಲಿಂಗಾಭಟ್ಟೀಯ್ಯ, ಗುರುಬಾಲ ಪ್ರಬೋಧಿಕೆ. ಮುಂತಾದ ಬಹುವ್ಯಾಖ್ಯಾನಗಳುಂಟಾಗಿ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕವೆಂದು ಪಂಡಿತರಿಂದ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಅಂಗೀಕರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

ಸ್ವರವ್ಯಯಂ ಸ್ವರ್ಗನಾಕತ್ರಿದಿವತ್ರಿದಶಾಲಯಾಃ । ಸುರಲೋಕೋ ದ್ಯೋದಿವೌ (ದ್ವೇಸ್ತ್ರಿಯಾಂ(ಕ್ಲೀಬೇ)ತ್ರಿವಿಷ್ಟಪಂ॥೬॥

ಸ್ವರ್-ಸ್ವಃ-ಅವ್ಯಯವು-ಸ್ವರ್ಗಃ-ನಾಕಃ-ತ್ರಿದಿವಃ-ತ್ರಿದಶಾಲಯಃ- ಸುರಲೋಕಃ-ಪು-ದ್ಯೌಃ-ಓ-ದ್ಯೌ-ವ್-ಸ್ತ್ರೀ-ತ್ರಿವಿಷ್ಟಪಂ- ನ-೯ ಸ್ವರ್ಗಲೋಕದ ಹೆಸರುಗಳು.

ಅಮರಾ ನಿರ್ಜರಾ ದೇವಾಸ್ತ್ರಿದಶಾವಿಬುಧಾಸ್ಸುರಾಃ। ಸುಪರ್ವಾಣಸ್ಸುಮನಸಸ್ತ್ರಿದಿವೇಶಾ ದಿವೌಕಸಃ ॥೭॥ ಆದಿತೇಯಾದಿವಿಷದೋಲೇಖಾಅದಿತಿನಂದನಾಃ। ಆದಿತ್ಯಾ ಋಭವೋಽಸ್ವಪ್ನಾ ಅಮರ್ತ್ಯಾ ಅಮೃತಾಂಧಸಃ ॥೮॥ ಬರ್ಹಿರ್ಮುಖಾಃಕ್ರತುಭುಜೋಗೀರ್ವಾಣಾದಾನವಾರಯಃ । ಬೃಂದಾರಕಾ ದೈವತಾನಿ(ಪುಂಸಿವಾ) ದೇವತಾಸ್ತ್ರಿಯಾಂ ॥೯॥

ಅಮರಾಃ-ನಿರ್ಜರಾಃ-ದೇವಾಃ-ತ್ರಿದಶಾಃ-ವಿಬುಧಾಃ- ಸುರಾಃ-ಸುಪರ್ವಾಣಃ-ಣ-ಸುಮನಸಃ-ಸ್-ತ್ರಿದಿವೇಶಾಃ-ದಿವೌಕಸಃ-ಸ-ಆದಿತೇಯಾಃ--ದಿವಿಷದಃ-ದ--ಲೇಖಾಃ- ಅದಿತಿನಂದನಾಃ-ಆದಿತ್ಯಾಃ-ಋಭವಃ-ಉ-ಅಸ್ವಪ್ನಾಃ-ಅಮರ್ತ್ಯಾಃ-ಅಮೃತಾಂಧಸಃ -ಸ- ಬರ್ಹಿರ್ಮುಖಾಃ-ಕ್ರತುಭುಜಃ-ಜ್- ಗೀರ್ವಾಣಾಃ-ದಾನವಾರಯಃ--ಇ- ಬೃಂದಾರಕಾಃ-೨೪-ಪು-ದೈವತಾನಿ- ನ-ದೇವತಾಃ- ಸ್ತ್ರೀ- ೨-೨೬-ದೇವತೆಗಳ ಹೆಸರುಗಳು. ಈ ದೇವತಾಪರ್ಯಾಯಪದಗಳು-ಪ್ರಯೋಗದಲ್ಲಿ ಬಹುವಚನವೇ ಬಹಳ ಬಳಕೆಯಾಗಿರುವದ್ದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಬಹುವಚನಗಳೇಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟವೆ.

ಆದಿತ್ಯವಿಶ್ವವಸವಸ್ತುಷಿತಾಭಾಸ್ವರಾನಿಲಾಃ । ಮಹಾರಾಜಿಕಸಾಧ್ಯಾಶ್ಚ ರುದ್ರಾಶ್ಚ (ಗಣದೇವತಾಃ॥೧೦॥

ಆದಿತ್ಯಾಃ-ವಿಶ್ವೇ-ಅ-ವಸವಃ -ಉ- ತುಷಿತಾಃ -ಅ- ಭಾಸ್ವರಾಃ-ಅನಿಲಾಃ-ಮಹಾರಾಜಿಕಾಃ-ಸಾಧ್ಯಾಃ-ರುದ್ರಾಃ-ಪು -೩- (ಗಣದೇವತಾಃ) ಗಣದೇವತೆಗಳ ಹೆಸರುಗಳು.

ವಿದ್ಯಾಧರೋಽಪ್ಸರೋಯಕ್ಷರಕ್ಷೋಗಂಧರ್ವಕಿನ್ನರಾಃ। ಪಿಶಾಚೋಗುಹ್ಯಕಸ್ಸಿದ್ಧೋ ಭೂತೋಽಮೀ ದೇವಯೋನಯಃ॥೧೧॥

ವಿದ್ಯಾಧರಃ-ಪು-ಅಪ್ಸರಾಃ-ಸ್-ಯಕ್ಷಃ-ಪು-ರಕ್ಷಃ-ಸ-ನ-ಗಂಧರ್ವಃ-ಕಿನ್ನರಃ-ಪಿಶಾಚಃ-ಗುಹ್ಯಕಃ-ಸಿದ್ಧಃ-ಭೂತಃ-ಪು-೧೦-ಅಮೀ-ಇವರು. ದೇವಯೋನಯಃ-ದೇವತೆಗಳೇ ಉತ್ಪತ್ತಿಸ್ಥಾನವಾಗಿ ಉಳ್ಳವರು.

ಅಸುರಾದೈತ್ಯದೈತೇಯದನುಜೇಂದ್ರಾರಿದಾನವಾಃ । ಶುಕ್ರಶಿಷ್ಯಾದಿತಿಸುತಾಃ ಪೂರ್ವದೇವಾಸ್ಸುರದ್ವಿಷಃ ॥೧೨॥

ಅಸುರಾಃ ದೈತ್ಯಾಃ-ದೈತೇಯಾಃ-ದನುಜಾಃ-ಅ-ಇಂದ್ರಾರಯಃ-ಇ-ದಾನವಾಃ-ಶುಕ್ರಶಿಷ್ಯಾಃ-ದಿತಿಸುತಾಃ-ಪೂರ್ವದೇವಾಃ-ಸುರದ್ವಿಷಃ-ಷ-ಪು-೩-೧೦-ಅಸುರರೆಂಬ ದೈತ್ಯರ ಹೆಸರುಗಳು.

ಸರ್ವಜ್ಞಸ್ಸುಗತೋಬುದ್ಧೋ ಧರ್ಮರಾಜಸ್ತಥಾಗತಃ । ಸಮಂತಭದ್ರೋ ಭಗವಾನ್ಮಾರಜಿಲ್ಲೋಕಜಿಜ್ಜಿನಃ॥೧೩॥ ಷಡಭಿಜ್ಞೋ ದಶಬಲೋ ದ್ವಯವಾದೀವಿನಾಯಕಃ । ಮುನೀಂದ್ರಶ್ಶ್ರೀಘನಶ್ಶಾಸ್ತಾ ಮುನಿಶ್ಶಾಕ್ಯಮುನಿಸ್ತುಯಃ ॥೧೪॥

ಸರ್ವಜ್ಞಃ-ಸುಗತಃ-ಬುದ್ಧಃ-ಧರ್ಮರಾಜಃ-ತಥಾಗತಃ-ಸಮಂತಭದ್ರಃ- ಭಗವಾನ್ -ತ-ಮಾರಜಿತ್-ಲೋಕಜಿತ್-ತ- ಜಿನಃ- ಷಡಭಿಜ್ಞಃ-ದಶಬಲಃ-ಅದ್ವಯವಾದೀ-ನ್- ವಿನಾಯಕಃ- ಮುನೀಂದ್ರಃ- ಶ್ರೀಘನಃ-ಶಾಸ್ತಾ-ಋ-ಮುನಿಃ-ಪು-೧೮-ಬುದ್ಧದೇವರ ಹೆಸರುಗಳು.

ಸಶಾಕ್ಯಸಿಂಹಸ್ಸರ್ವಾರ್ಥಸಿದ್ಧಶ್ಶೌದ್ಧೋದನಿಶ್ಚ (ಸಃ) ಗೌತಮಶ್ಚಾರ್ಕಬಂಧುಶ್ಚ ಮಾಯಾದೇವೀಸುತಶ್ಚ ಸಃ ॥೧೫॥

ಸಶಾಕ್ಯಸಿಂಹಃ- ಸರ್ವಾರ್ಥಸಿದ್ಧಃ-ಶೌದ್ಧೋದನಿಃ -ಇ-ಗೌತಮಃ-ಅರ್ಕಬಂಧುಃ-ಉ-ಮಾಯಾದೇವೀಸುತಃ-ಪು-೬-(ಯಃ-ಶಾಕ್ಯಮುನಿಃಸಃ)ಶಾಕ್ಯರಿಗೆ ಯಾರು ಪೂಜ್ಯನೋ ಅಂತಾ ಬುದ್ಧದೇವರ ಹೆಸರುಗಳು. ಇಲ್ಲಿ (ಅದ್ವಯವಾದೀ) ಅಂದರೆ, ಅದ್ವೈತವೇದಾಂತೀ ಅಲ್ಲ. ಬೌದ್ಧರಲ್ಲಿ ಕ್ಷಣಿಕವಿಜ್ಞಾನಾದ್ವೈತವಾದಿಯೊಬ್ಬನುಂಟು.

ಬ್ರಹ್ಮಾತ್ಮಭೂಸ್ಸುರಜ್ಯೇಷ್ಠಃ ಪರಮೇಷ್ಠೀಪಿತಾಮಹಃ । ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭೋಲೋಕೇಶಸ್ಸ್ವಯಂಭೂಶ್ಚತುರಾನನಃ ॥೧೬॥ ಧಾತಾಬ್ಜಯೋನಿರ್ದ್ರುಹಿಣೋವಿರಿಂಚಿಃಕಮಲಾಸನಃ । ಸ್ರಷ್ಟಾಪ್ರಜಾಪತಿರ್ವೇಧಾವಿಧಾತಾ ವಿಶ್ವಸೃಡ್ವಿಧಿಃ॥೧೭॥ ಶತಾನಂದಃಶತಧೃತಿರ್ವಿರಿಂಚೋಜೋ ವಿರಿಂಚನಃ।

ಬ್ರಹ್ಮಾ-ನ್-ಆತ್ಮಭೂಃ-ಊ-ಸುರಜ್ಯೇಷ್ಠಃ-ಪರಮೇಷ್ಠೀ-ನ್-ಪಿತಾಮಹಃ-ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭಃ-ಲೋಕೇಶಃ- ಸ್ವಯಂಭೂಃ-ಊ-ಚತುರಾನನಃ-ಧಾತಾ-ಋ-ಅಬ್ಜಯೋನಿಃ-ದ್ರುಹಿಣಃ-ವಿರಿಂಚಿಃ-ಇ-ಕಮಲಾಸನಃ-ಸ್ರಷ್ಟಾ-ಋ-ಪ್ರಜಾಪತಿಃ-ಇ-ವೇಧಾಃ-ಸ- ವಿಧಾತಾ-ಋ-ವಿಶ್ವಸೃಟ್-ಜ್- ವಿಧಿಃ-ಪು-೧೯-ಬ್ರಹ್ಮನ ಹೆಸರುಗಳು. ಮತ್ತು-ಶತಾನಂದಃ-ಶತಧೃತಿಃ-ವಿರಿಂಚಃ-ಅಜಃ-ವಿರಿಂಚನಃ-ಪು-೫-ಬ್ರಹ್ಮನಾಮಗಳು.

ವಿಷ್ಣುರ್ನಾರಾಯಣಃ ಕೃಷ್ಣೋವೈಕುಂಠೋವಿಷ್ಟರಶ್ರವಾಃ । ದಾಮೋದರೋಹೃಷೀಕೇಶಃ ಕೇಶವೋಮಾಧವಸ್ಸ್ವಭೂಃ ॥೧೮॥ ದೈತ್ಯಾರಿಃ ಪುಂಡರೀಕಾಕ್ಷೋ

ವಿಷ್ಣುಃ-ಉ-ನಾರಾಯಣಃ-ಕೃಷ್ಣಃ-ವೈಕುಂಠಃ-ವಿಷ್ಟರಶ್ರವಾಃ-ಸ-ದಾಮೋದರಃ-ಹೃಷೀಕೇಶಃ-ಕೇಶವಃ-ಮಾಧವಃ-ಸ್ವಭೂಃ-ಊ-ದೈತ್ಯಾರಿಃ-ಇ-ಪುಂಡರೀಕಾಕ್ಷಃ- ಗೋವಿಂದಃ- ಗರುಡಧ್ವಜಃ- ಪೀತಾಂಬರಃ-

ಗೋವಿಂದೋಗರುಡಧ್ವಜಃ। ಪೀ
ತಾಂಬರೋಽಚ್ಯುತಶಾರ್ಙ್ಗೀ ವಿಷ್ವ
ಕ್ಸೇನೋಜನಾರ್ದನಃ॥ಉಪೇಂದ್ರ
ಇಂದ್ರಾವರಜ ಶ್ಚಕ್ರಪಾಣಿ ಶ್ಚ
ತುರ್ಭುಜಃ।ಪದ್ಮನಾಭೋಮಧು
ರಿಪುರ್ವಾಸುದೇವ ಸ್ತ್ರಿವಿಕ್ರಮಃ॥
ದೇವಕೀ ನಂದನಶ್ಶೌರಿಶ್ಶ್ರೀಪತಿಃ
ಪುರುಷೋತ್ತಮಃ। ವನಮಾಲೀ
ಬಲಿಧ್ವಂಸೀಕಂಸಾರಾತಿ ರಧೋ
ಕ್ಷಜಃ ॥ ವಿಶ್ವಂಭರಃಕೈಟಭಜಿ
ದ್ವಿಧುಶ್ಶ್ರೀವತ್ಸಲಾಂಛನಃ । ಗ
ದಾಗ್ರಜೋ ಮುಂಜಕೇಶೋ ದಾ
ಶಾರ್ಹೋ ದಶರೂಪಭೃತ್ ॥

ಅಚ್ಯುತಃ-ಶಾರ್ಙ್ಗೀ-ನ್-ವಿಷ್ವಕ್ಸೇನಃ-ಜನಾ
ರ್ದನಃ- ಉಪೇಂದ್ರಃ-ಇಂದ್ರಾವರಜಃ-ಚಕ್ರ
ಪಾಣಿಃ-ಇ-ಚತುರ್ಭುಜಃ-ಪದ್ಮನಾಭಃ-ಮ
ಧುರಿಪುಃ-ಉ-ವಾಸುದೇವಃ - ತ್ರಿವಿಕ್ರಮಃ-
ದೇವಕೀನಂದನಃ-ಶೌರಿಃ-ಇ-ಶ್ರೀಪತಿಃ-ಪು
ರುಷೋತ್ತಮಃ-ವನಮಾಲೀ- ನ್- ಬಲಿಧ್ವಂ
ಸೀ-ನ್-ಕಂಸಾರಾತಿಃ-ಇ-ಅಧೋಕ್ಷಜಃ- ವಿ
ಶ್ವಂಭರಃ-- ಕೈಟಭಜಿತ್- ತ್-ವಿಧುಃ- ಶ್ರೀ
ವತ್ಸಲಾಂಛನಃ-ಪು-೩೯-ವಿಷ್ಣುದೇವರ ಹೆ
ಸರುಗಳು. ಮತ್ತು, ಗದಾಗ್ರಜಃ-ಮುಂಜಕೇ
ಶಃ-ದಾಶಾರ್ಹಃ-ದಶರೂಪಭೃತ್-ತ್-೪- ಪು
ಲ್ಲಿಂ-ವಿಷ್ಣುವಿನ ಹೆಸರುಗಳೆಂತಲೂ ಅಧಿಕ
ಪಾಠ ಹೇಳುವರು. ಮತ್ತು, ಕೋಶಾಂತರ
ಗಳಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಅನೇಕ ನಾಮಂಗಳು ರೂ
ಢವಾಗಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ.

ವಸುದೇವೋಽಸ್ಯಜನಕಃಸ್ಸಏ
ವಾನಕದುಂದುಭಿಃ ॥೨॥

ವಸುದೇವಃ-ಆನಕದುಂದುಭಿಃ-೨- ಪು-
ಅಸ್ಯಜನಕಃ-ಈ ಕೃಷ್ಣರೂಪನಾದ ವಿ
ಷ್ಣುವಿನ ತಂದೆಯ ಹೆಸರುಗಳು.

ಬಲಭದ್ರಃಪ್ರಲಂಬಘ್ನೋಬ
ಲದೇವೋಽಚ್ಯುತಾಗ್ರಜಃ। ರೇವತೀರ
ಮಣೋರಾಮಃ ಕಾಮಪಾಲೋ
ಹಲಾಯುಧಃ ॥ ನೀಲಾಂಬರೋ
ರೌಹಿಣೇಯಸ್ತಾಲಾಂಕೋ ಮು
ಸಲೀಹಲೀ । ಸಂಕರ್ಷಣಸ್ಸೀ
ರಪಾಣಿಃ ಕಾಳಿಂದೀ ಭೇದನೋ
ಬಲಃ ॥

ಬಲಭದ್ರಃ- ಪ್ರಲಂಬಘ್ನಃ-ಬಲದೇವಃ-
ಅಚ್ಯುತಾಗ್ರಜಃ-ರೇವತಿರಮಣಃ- ರಾಮಃ-
ಕಾಮಪಾಲಃ-ಹಲಾಯುಧಃ-ನೀಲಾಂಬರಃ-
ರೌಹಿಣೇಯಃ-ತಾಲಾಂಕಃ-ಮುಸಲೀ-ನ್-ಹ
ಲೀ-ನ್- ಸಂಕರ್ಷಣಃ-ಸೀರಪಾಣಿಃ-ಕಾಳಿಂ
ದೀಭೇದನಃ-ಬಲಃ- ಪು- ೧೭- ಬಲರಾಮನ
ಹೆಸರುಗಳು.

ಮದನೋಮನ್ಮಥೋಮಾರಃ
ಪ್ರದ್ಯುಮ್ನೋಮೀನಕೇತನಃ।ಕಂ
ದರ್ಪೋದರ್ಪಕೋಽನಂಗಃಕಾಮಃ
ಪಂಚಶರಸ್ಮರಃ ॥೨೪॥ ಶಂಬ
ರಾರಿರ್ಮನಸಿಜಃ [illegible]

ಮದನಃ-ಮನ್ಮಥಃ- ಮಾರಃ- ಪ್ರದ್ಯು
ಮ್ನಃ-ಮೀನಕೇತನಃ-ಕಂದರ್ಪಃ- ದರ್ಪಕಃ-
ಅನಂಗಃ-ಕಾಮಃ-ಪಂಚಶರಃ-ಸ್ಮರಃ-ಶಂಬ
ರಾರಿಃ-ಮನಸಿಜಃ-ಕುಸುಮೇಷುಃ-ಅನನ್ಯ
ಜಃ-ಪುಷ್ಪಧನ್ವಾ- [illegible]-ಮಕರಧ್ವ

ರನನ್ಯಜಃ। ಪುಷ್ಪಧನ್ವಾ ರತಿಪತಿರ್ಮಕರಧ್ವಜ ಆತ್ಮಭೂಃ॥ ೨೬
ಬ್ರಹ್ಮಸೂರ್ವಿಶ್ವಕೇತುಸ್ಸ್ಯಾದನಿರುದ್ಧ ಉಷಾಪತಿಃ॥
ಶೃಂಗಾರಯೋನಿಃ ಶ್ರೀಪುತ್ರಃ ಶೂರ್ಪಕಾರಾತಿರಿತ್ಯಪೀ॥ ಅರವಿಂದಮಶೋಕಂಚ ಚೂತಂಚ ನವಮಲ್ಲಿಕಾ। ನೀಲೋತ್ಪಲಂಚ ಪಂಚೈತೇ ಪಂಚಬಾಣಸ್ಯ ಸಾಯಕಾಃ॥

ಜಃ-ಆತ್ಮಭೂಃ-ಊ-ಬ್ರಹ್ಮಸೂಃ- ಊ-ವಿಶ್ವಕೇತುಃ-ಪಾ-ಮತ್ಸ್ಯಕೇತುಃ-ಪು-೨೧-ಮನ್ಮಥನ ಹೆಸರುಗಳು. ಅನಿರುದ್ಧಃ-ಉಷಾಪತಿಃ-ಇ-ಪು-೨-ಅನಿರುದ್ಧನ ಹೆಸರುಗಳು. ॥ಮತ್ತು॥ ಶೃಂಗಾರಯೋನಿಃ- ಶ್ರೀಪುತ್ರಃ-ಶೂರ್ಪಕಾರಾತಿಃ-ಪು-೩- ಮನ್ಮಥನಹೆಸರುಗಳೆಂತಲೂ, ಅರವಿಂದಂ- ಅಶೋಕಂ-ಚೂತಂ- ೩- ನ-ನವಮಲ್ಲಿಕಾ-ಸ್ತ್ರೀ-ನೀಲೋತ್ಪಲಂ-ನ-ಈ೫-ಮನ್ಮಥನ ಹೂಸರಳುಗಳೆಂತಲೂ ಅಧಿಕವಾತಬಳಿಕೆಗೊಂಡಿದೆ.

ಲಕ್ಷ್ಮೀಃ ಪದ್ಮಾಲಯಾ ಪದ್ಮಾ ಕಮಲಾ ಶ್ರೀರ್ಹರಿಪ್ರಿಯಾ। ಇಂದಿರಾ ಲೋಕಮಾತಾ ಮಾ ರಮಾ ಮಂಗಳದೇವತಾ। ಭಾರ್ಗವೀ ಲೋಕಜನನೀ ಕ್ಷೀರಸಾಗರಕನ್ಯಕಾ॥

ಲಕ್ಷ್ಮೀಃ-ಈ-ಪದ್ಮಾಲಯಾ-ಪದ್ಮಾ-ಕಮಲಾ-ಆ-ಶ್ರೀಃ-ಈ-ಹರಿಪ್ರಿಯಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೬-ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯಹೆಸರುಗಳು.ಇಂದಿರಾ-ಲೋಕಮಾತಾ- ಮಾ-ರಮಾ- ಮಂಗಳದೇವತಾ-ಭಾರ್ಗವೀ-ಲೋಕಜನನಿ-ಕ್ಷೀರಸಾಗರಕನ್ಯಕಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೮-ಲಕ್ಷ್ಮಿಯಹೆಸರುಗಳೆಂತಲೂ-ಅಧಿಕವಾತಹೇಳುವರು.

(ಶಂಖೋ ಲಕ್ಷ್ಮೀಪತೇಃ ಪಾಂಚಜನ್ಯ (ಶ್ಚಕ್ರಂ) ಸುದರ್ಶನಂ। ಕೌಮೋದಕೀ ಗದಾ ಖಡ್ಗೋ ನಂದಕಃ ಕೌಸ್ತುಭೋ ಮಣಿಃ॥ ಚಾಪ ಶ್ಶಾರ್ಙ್ಗಂ ಮುರಾರೇಸ್ತು ಶ್ರೀವತ್ಸೋ ಲಾಂಛನಂ ಮತಂ॥

ಪಾಂಚಜನ್ಯಃ-ಪು-ಲಕ್ಷ್ಮೀಪತೇಶ್ಶಂಖಃ ವಿಷ್ಣುದೇವರ ಶಂಖದಹೆಸರು- ಸುದರ್ಶನಂ-ನ-೧-ಚಕ್ರಂ- ವಿಷ್ಣುವಿನ-ಚಕ್ರದಹೆಸರು-ಕೌಮೋದಕೀ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಗದಾ-ವಿಷ್ಣುಗದೆಯಹೆಸರು- ನಂದಕಃ-ಪು-೧-ಖಡ್ಗಃ- ವಿಷ್ಣುಖಡ್ಗದಹೆಸರು-ಕೌಸ್ತುಭಃ-ಪು-೧-ಮಣಿಃ-ವಿಷ್ಣುವುಧರಿಸುವಮಣಿಯಹೆಸರು॥ ಶಾರ್ಙ್ಗಂ- ೧-ನ- ವಿಷ್ಣುವಿನಬಿಲ್ಲಿನಹೆಸರು। ಶ್ರೀವತ್ಸಃ -ಪು-೧- ವಿಷ್ಣು ಮೂರ್ತಿಯಲ್ಲಿರುವ ಸೌಭಾಗ್ಯಚಿಹ್ನನೆಂಬಮಚ್ಚೆ,

ಗರುತ್ಮಾನ್ ಗರುಡ ಸ್ತಾರ್ಕ್ಷ್ಯೋ ವೈನತೇಯಃ ಖಗೇಶ್ವರಃ। ನಾಗಾಂತಕೋ ವಿಷ್ಣುರಥಃ ಸುಪರ್ಣಃ ಪನ್ನಗಾಶನಃ॥

ಗರುತ್ಮಾನ್-ಈ-ಗರುಡಃ-ತಾರ್ಕ್ಷ್ಯಃ-ವೈನತೆಯಃ-ಖಗೇಶ್ವರಃ-ನಾಗಾಂತಕಃ-ವಿಷ್ಣುರಥಃ ಸುಪರ್ಣಃ-ಪನ್ನಗಾಶನಃ-ಪು-೯- ವಿಷ್ಣುದೇವರ ವಾಹನವಾದ ಗರುಡನ ಹೆಸರುಗಳು.

ಶಂಭುರೀಶಃ ಪಶುಪತಿಶ್ಶಿವಃ ಶೂಲೀಮಹೇಶ್ವರಃ। ಈಶ್ವರಶರ್ವ ಈಶಾನಃಶಂಕರ ಶ್ಚಂದ್ರಶೇಖರಃ॥ ಭೂತೇಶಃಖಂಡಪರಶುರ್ಗಿರೀಶೋಗಿರಿಶೋಮೃಡಃ । ಮೃತ್ಯುಂಜಯಃ ಕೃತ್ತಿವಾಸಾಃಪಿನಾಕೀ ಪ್ರಮಥಾಧಿಪಃ ॥ಉಗ್ರಃಕಪರ್ದೀ ಶ್ರೀಕಂಠಃಶಿತಿಕಂಠಃ ಕಪಾಲಭೃತ್ । ವಾಮದೇವೋ ಮಹಾದೇವೋ ವಿರೂಪಾಕ್ಷಸ್ತ್ರಿಲೋಚನಃ। ಕೃಶಾನುರೇತಾಸ್ಸರ್ವಜ್ಞೋ ಧೂರ್ಜಟಿರ್ನೀಲಲೋಹಿತಃ । ಹರಸ್ಮರಹರೋಭರ್ಗಸ್ತ್ರ್ಯಂಬಕ ಸ್ತ್ರಿಪುರಾಂತಕಃ। ಗಂಗಾಧರೋಂಧಕರಿಪುಃ ಕ್ರತುಧ್ವಂಸೀ ವೃಷಧ್ವಜಃ । ವ್ಯೋಮಕೇಶೋ ಭವೋ ಭೀಮಸ್ಸ್ಥಾಣೂರುದ್ರ ಉಮಾಪತಿಃ । ಅಷ್ಟಮೂರ್ತಿ ರಹಿರ್ಬುಧ್ನ್ಯೋಮಹಾಕಾಲೋ ಮಹಾ ನಟಃ ।

ಕಪರ್ದೋಸ್ಯ ಜಟಾಜೂಟಃಪಿನಾಕೋಜಗವಂ (ಧನುಃ)। ಪ್ರಮಥಾಸ್ಸ್ಯುಃಪಾರಿಷದಾಬ್ರಾಹ್ಮೀತ್ಯಾದ್ಯಾಸ್ತು ಮಾತರಃ । ಬ್ರಾಹ್ಮೀ ಮಾಹೇಶ್ವರೀ ಚೈವ ಕೌಮಾರೀವೈಷ್ಣವೀತಥಾ। ವಾರಾಹೀಚೈವ ಚೇಂದ್ರಾಣೀ ಚಾಮುಂಡಾಸಪ್ತಮಾತರಃ। ವಿಭೂತಿರ್ಭೂತಿರೈಶ್ವರ್ಯ(ಮಣಿಮಾದಿಕಮಷ್ಟಧಾ)।

ಶಂಭುಃ-ಉ-ಈಶಃ-ಪಶುಪತಿಃ-ಇ-ಶಿವಃ ಶೂಲೀ-ನ್-ಮಹೇಶ್ವರಃ-ಈಶ್ವರಃ-ಶರ್ವಃ-ಈಶಾನಃ-ಶಂಕರಃ- ಚಂದ್ರಶೇಖರಃ- ಭೂತೇಶಃ-ಖಂಡಪರಶುಃ- ಗಿರೀಶಃ-ಗಿರಿಶಃ- ಮೃಡಃ-ಮೃತ್ಯುಂಜಯಃ-ಕೃತ್ತಿವಾಸಾಃ-ಸ- ಪಿನಾಕೀ-ಪ್ರಮಥಾಧಿಪಃ- ಉಗ್ರಃ-ಕಪರ್ದೀ-ನ್-ಶ್ರೀಕಂಠಃ - ಶಿತಿಕಂಠಃ-ಕಪಾಲಭೃತ್-ವಾಮದೇವಃ - ಮಹಾದೇವಃ - ವಿರೂಪಾಕ್ಷಃ-ತ್ರಿಲೋಚನಃ - ಕೃಶಾನುರೇತಾಃ-ಸ-ಸರ್ವಜ್ಞಃ-ಧೂರ್ಜಟಿಃ- ನೀಲಲೋಹಿತಃ- ಹರಃ-ಸ್ಮರಹರಃ-ಭರ್ಗಃ- ತ್ರ್ಯಂಬಕಃ- ತ್ರಿಪುರಾಂತಕಃ-ಗಂಗಾಧರಃ- ಅಂಧಕರಿಪುಃ-ಕ್ರತುಧ್ವಂಸೀ-ನ್-ವೃಷಧ್ವಜಃ-ವ್ಯೋಮಕೇಶಃ-ಭವಃ-ಭೀಮಃ-ಸ್ಥಾಣುಃ-ರುದ್ರಃ-ಉಮಾಪತಿಃ-ಪುಲ್ಲಿಂ-೪೮-ಶಿವನಹೆಸರುಗಳು. ಮತ್ತು ಅಷ್ಟಮೂರ್ತಿಃ-ಅಹಿರ್ಬುಧ್ನ್ಯಃ-ಮಹಾಕಾಲಃ-ಮಹಾನಟಃ- ಕಟಾಟಂಕಃ- ಕಂಕಟಕಃ-ಕಪೂಟಃ- ಊ-ಪರಮೇಶ್ವರಃ-ಲಿಂಗಮೂರ್ತಿಃ-ಜಟಾಟೀರಃ- ಜಾಟಾಂಟೀರಃ- ಅಗ್ನಿಲೋಚನಃ-ಪು- ೧೦-ಶಿವನಹೆಸರುಗಳೆಂತಲೂ ಅಧಿಕಪಾಠವಿದೆ.

ಕಪರ್ದಃ-ಪು-೧- ಅಸ್ಯಜಟಾಜೂಟಃ- ಈ ಶಿವನ ಜಟಾಜೂಟವೆಂಬ ಜಡೆಮುಡಿಯಹೆಸರು. ಪಿನಾಕಃ-ಪು-ಅಜಗವಂ-ನ-೨-ಧನುಃ-ಈ ಶಿವನ-ಬಿಲ್ಲಿನ ಹೆಸರುಗಳು. ಪ್ರಮಥಾಃ-ಪು-ಬ-೧-ಪಾರಿಷದಾಃ-ಶಿವನ ಸಭೆಯಲ್ಲಿರುವ ನಂದಿ ಮುಂತಾದ ಗಣಂಗಳ ಹೆಸರುಗಳು. ಮಾತರಃ-ಋ-ಸ್ತ್ರೀ-ಬ-೧- ಬ್ರಾಹ್ಮೀತ್ಯಾದ್ಯಾಃ-ಬ್ರಾಹ್ಮೀ ಮುಂತಾದ ಸಪ್ತಮಾತೃಕೆಯರ ಹೆಸರುಗಳು. ವಿಭೂತಿಃ-ಭೂತಿಃ- ಸ್ತ್ರೀ-ಐಶ್ವರ್ಯಂ-ನ-೩-ಅಷ್ಟ

ಥಾ-(ವರ್ತಮಾನಂ) ಅಣಿಮಾದಿಕಂ-ಎಂಟು ಬಗೆಯಾಗಿರುವ-ಅಣಿಮಾದಿಸಿದ್ಧಿಗಳು.

ಉಮಾಕಾತ್ಯಾಯನೀಗೌರೀಕಾಳೀಹೈಮವತೀಶ್ವರೀ ॥ ಶಿವಾಭವಾನೀರುದ್ರಾಣೀಶರ್ವಾಣೀ ಸರ್ವಮಂಗಳಾ । ಅಪರ್ಣಾ ಪಾರ್ವತೀದುರ್ಗಾಮೃಡಾನೀ ಚಂಡಿಕಾಂಬಿಕಾ ॥ ಆರ್ಯಾದಾಕ್ಷಾಯಣೀಚೈವಗಿರಿಜಾ ಮೇನಕಾತ್ಮಜಾ ॥

ಉಮಾ-ಆ-ಕಾತ್ಯಾಯನೀ-ಗೌರೀ-ಕಾಳೀ-ಹೈಮವತೀ-ಈಶ್ವರೀ-ಶಿವಾ- ಭವಾನೀ ರುದ್ರಾಣೀ-ಶರ್ವಾಣೀ- ಸರ್ವಮಂಗಳಾ- ಅಪರ್ಣಾ-ಪಾರ್ವತೀ-ದುರ್ಗಾ- ಮೃಡಾನೀ-ಚಂಡಿಕಾ-ಅಂಬಿಕಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೧೭- ಶಿವಪತ್ನಿಯಾದ ಪಾರ್ವತೀದೇವಿಯ ಹೆಸರುಗಳು. ಮತ್ತು ॥ಆರ್ಯಾ-ದಾಕ್ಷಾಯಣೀ-ಗಿರಿಜಾ-ಮೇನಕಾತ್ಮಜಾ-೪-ಸ್ತ್ರೀ-ಅಧಿಕಪಾಠದಲ್ಲಿ ಶಿವಶಕ್ತಿಯ ಹೆಸರುಗಳು.

ವಿನಾಯಕೋವಿಘ್ನರಾಜದ್ವೈಮಾತುರಗಣಾಧಿಪಾಃ॥ (ಅಪ್ಯೇಕದಂತಹೇರಂಬ ಲಂಬೋದರ ಗಜಾನನಾಃ) ॥೩೮॥

ವಿನಾಯಕಃ-ವಿಘ್ನರಾಜಃ- ದ್ವೈಮಾತುರಃ-ಗಣಾಧಿಪಃ-ಏಕದಂತಃ- ಹೇರಂಬಃ-ಲಂಬೋದರಃ-ಗಜಾನನಃ-ಪು-೮- ಶಿವಪುತ್ರನಾದ ಗಣಪತಿಯ ಹೆಸರುಗಳು.

ಕಾರ್ತಿಕೇಯೋಮಹಾಸೇನಃ ಶರಜನ್ಮಾ ಷಡಾನನಃ । ಪಾರ್ವತೀನಂದನಸ್ಕಂದ ಸ್ಸೇನಾನೀರಗ್ನಿಭೂರ್ಗುಹಃ ॥೩೯॥ ಬಾಹುಲೇಯಸ್ತಾರಕಜಿದ್ವಿಶಾಖ ಶ್ಶಿಖಿವಾಹನಃ । ಷಾಣ್ಮಾತುರಶ್ಶಕ್ತಿಧರಃ ಕುಮಾರಃಕ್ರೌಂಚದಾರಣಃ ॥

ಕಾರ್ತಿಕೇಯಃ-ಮಹಾಸೇನಃ-ಶರಜನ್ಮಾ-ನ್-ಷಡಾನನಃ-ಪಾರ್ವತೀನಂದನಃ-ಸ್ಕಂದಃ-ಸೇನಾನೀಃ-ಈ-ಅಗ್ನಿಭೂಃ-ಊ- ಗುಹಃ-ಬಾಹುಲೇಯಃ-ತಾರಕಜಿತ್- ತ್- ವಿಶಾಖಃ-ಶಿಖಿವಾಹನಃ-ಷಾಣ್ಮಾತುರಃ- ಶಕ್ತಿಧರಃ-ಕುಮಾರಃ-ಕ್ರೌಂಚದಾರಣಃ-ಪು-೧೭-ಶಿವಪುತ್ರನಾದ ಕುಮಾರಸ್ವಾಮಿಯ ಹೆಸರುಗಳು. ಮತ್ತು, ಭೃಂಗೀ-ನ್-ಭೃಂಗಿರಿಟಃ-ತಂಡುಃ-ಶೈಲಾದಿಃ-ಪುಲ್ಲಿಂ-೪- ನಂದೀಶ್ವರನ ಹೆಸರುಗಳೆಂದಿಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಪಾಟ.

ಇಂದ್ರೋಮರುತ್ವಾನ್ಮಘವಾ ಬಿಡೌಜಾಃಪಾಕಶಾಸನಃ । ವೃದ್ಧಶ್ರವಾಶ್ಶುನಾಸೀರಃಪುರುಹೂತಃಪುರಂದರಃ । ಜಿಷ್ಣುರ್ಲೇಖರ್ಷಭಶ್ಶಕ್ರಶ್ಶತಮನ್ಯುರ್ದಿವಸ್ಪತಿಃ।ಸುತ್ರಾಮಾಗೋತ್ರಭಿದ್ವಜ್ರಿ

ಇಂದ್ರಃ-ಮರುತ್ವಾನ್-ತ್-ಮಘವಾ-ನ್-ಬಿಡೌಜಾಃ-ಸ-ಪಾಕಶಾಸನಃ- ವೃದ್ಧಶ್ರವಾಃ-ಸ್-ಶುನಾಸೀರಃ-ಪುರುಹೂತಃ-ಪುರಂದರಃ-ಜಿಷ್ಣುಃ-ಲೇಖರ್ಷಭಃ- ಶಕ್ರಃ-ಶತಮನ್ಯುಃ-ದಿವಸ್ಪತಿಃ-ಸುತ್ರಾಮಾ-ನ್-ಗೋತ್ರಭಿತ್- ದ್-ವಜ್ರೀ-ನ್-ವಾಸವಃ-ವೃತ್ರಹಾ-ನ್-ವೃಷಾ-ನ್

ವಾಸವೋವೃತ್ರಹಾವೃಷಾ। ವಾಸ್ತೋಷ್ಪತಿಸ್ಸುರಪತಿರ್ಬಲಾರಾತಿಶ್ಶಚೀಪತಿಃ। ಜಂಭಭೇದೀಹರಿಹಯಸ್ಸ್ವರಾಣ್ಣಮುಚಿಸೂದನಃ ॥೪೩॥ ಸಂಕ್ರಂದನೋದುಶ್ಚ್ಯವನಸ್ತುರಾಷಾಣ್ಮೇಘವಾಹನಃ। ಪ್ರಾಚೀನಬರ್ಹಿರಹಿರಾ ಪೃತನಾಷಾಟ್ಪುಲೋಮಜಿತ್। ಆಖಂಡಲಸ್ಸಹಸ್ರಾಕ್ಷಋಭುಕ್ಷಾಸ್ತಸ್ಯತುಪ್ರಿಯಾ ॥೪೪॥

ವಾಸ್ತೋಷ್ಪತಿಃ-ಸುರಪತಿಃ-ಬಲಾರಾತಿಃ-ಶಚೀಪತಿಃ-ಜಂಭಭೇದೀ-ನ-ಹರಿಹಯಃ-ಸ್ವರಾಟ್-ಜ್-ನಮುಚಿಸೂದನಃ-ಸಂಕ್ರಂದನಃ-ದುಶ್ಚ್ಯವನಃ-ತುರಾಷಾಟ್-ಹ್-ಮೇಘವಾಹನಃ-ಆಖಂಡಲಃ-ಸಹಸ್ರಾಕ್ಷಃ-ಋಭುಕ್ಷಾ-ಣ-ಪು-೩೫-ದೇವೇಂದ್ರನ ಹೆಸರುಗಳು. ಮತ್ತು-ಪ್ರಾಚೀನಬರ್ಹಿಃ-ಅಹಿರಾ-ಣ-ಪೃತನಾಷಾಟ್-ಹ್-ಪುಲೋಮಜಿತ್-ತ-೪-ಪು-ಇವೂ ಇಂದ್ರನ ಹೆಸರುಗಳೆಂದು ಅಧಿಕವಾಗಿದೆ.

ಪುಲೋಮಜಾಶಚೀಂದ್ರಾಣೀ (ನಗರೀತ್ವಮರಾವತೀ),

ಪುಲೋಮಜಾ-ಆ-ಶಚೀ-ಈ-ಇಂದ್ರಾಣೀಸ್ತ್ರೀ-೩-ತಸ್ಯ-ಆ ಇಂದ್ರನ - ಪ್ರಿಯಾ-ಭಾರ್ಯೆಯ ಹೆಸರುಗಳು. ಅಮರಾವತೀ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ನಗರೀ (ಇಂದ್ರನ) ಪಟ್ಟಣದ ಹೆಸರು.

(ಹಯ)ಉಚ್ಚೈಃಶ್ರವಾ(ಸ್ಸೂತೋ)ಮಾತಲಿರ್ನಂದನಂ(ವನಂ) ಸ್ಯಾತ್ಪ್ರಾಸಾದೋ ವೈಜಯಂತೋಜಯಂತಃ ಪಾಕಶಾಸನಿಃ।

ಉಚ್ಚೈಶ್ಶ್ರವಾಃ-ಸ-ಪು-೧-ಹಯಃ-ಆತನ ಕುದುರೇ ಹೆಸರು. ಮಾತಲಿಃ-ಪು-೧-ಸೂತಃ-ಆತನ ಸಾರಥಿ ಹೆಸರು. ನಂದನಂ-ನ-೧-ವನಂ ಆತನತೋಟದ ಹೆಸರು. ವೈಜಯಂತಃ-ಪು-೧-ಪ್ರಾಸಾದಃ-ಆತನ ಉಪ್ಪರಿಗೆ ಹೆಸರು. ಜಯಂತಃ-ಪಾಕಶಾಸನಿಃ-ಪು-೨-ಆತನ ಕುಮಾರನ ಹೆಸರುಗಳು.

ಐರಾವತೋಭ್ರಮಾತಂಗೈರಾವಣಾಭ್ರಮುವಲ್ಲಭಾಃ । ಹ್ರಾದಿನೀವಜ್ರಮಸ್ತ್ರೀಸ್ಯಾತ್ಕುಲಿಶಂ ಭಿದುರಂಪವಿಃ। ಶತಕೋಟಿಸ್ಸ್ವರುಶ್ಶಂಭೋದಂಭೋಳಿರಶನಿರ್ದ್ವಯೋಃ॥

ಐರಾವತಃ-ಅಭ್ರಮಾತಂಗಃ-ಐರಾವಣಃ-ಅಭ್ರಮುವಲ್ಲಭಃ-ಪು-೪-ಆತನ ಆನೇಹೆಸರುಗಳು-ಹ್ರಾದಿನೀ-ಸ್ತ್ರೀ-ವಜ್ರಂ-ಪ್ನ-ಕುಲಿಶಂ-ಭಿದುರಂ-ನ-ಪವಿಃ-ಪ್ನ-೧೦-ವಜ್ರಾಯುಧದಹೆಸರುಗಳು.

ವ್ಯೋಮಯಾನಂ ವಿಮಾನೋಸ್ತ್ರೀ ನಾರದಾದ್ಯಾ ಸ್ಸುರರ್ಷಯಃ । ಸ್ಯಾತ್ಸುಧರ್ಮಾ ದೇವಸ

ವ್ಯೋಮಯಾನಂ-ನ-ವಿಮಾನಃ-ಪ್ನ-ದೇವರಥದ ಹೆಸರುಗಳು. ಸುರರ್ಷಯಃ-ಇ-ಪು-ಬ-೧-ನಾರದಾದ್ಯಾಃ-ನಾರದನು ಮೊ

ಭಾಪಿಯೂಷಮಮೃತಂಸುಧಾ। ಮಂದಾಕಿನೀವಿಯದ್ಗಂಗಾ ಸ್ವರ್ಣದೀಸುರದೀರ್ಘಿಕಾ । ಮೇರುಸ್ಸುಮೇರುರ್ಹೇಮಾದ್ರಿ ರತ್ನಸಾನುಸ್ಸುರಾಲಯಃ । ಪಂಚೈತೆದೇವತರವೊ ಮಂದಾರಃ ಪಾರಿಜಾತಕಃ। ಸಂತಾನಃಕಲ್ಪವೃಕ್ಷಶ್ಚ ಪುಂಸಿವಾಹರಿಚಂದನಂ॥೫೦॥

ದೆಲಾದ ಋಷಿಗಳ ಹೆಸರುಗಳು. ಸುಧರ್ಮಾ-ಆ-ಪ- ಸುಧರ್ಮಾ-ಸ- ದೇವಸಭಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೨-ದೇವತೆಗಳ ಸಭೆಯ ಹೆಸರುಗಳು. ಪೀಯೂಷಂ-ಅಮೃತಂ-ನ-ಸುಧಾ- ಸ್ತ್ರೀ-೩-ಅಮೃತದ ಹೆಸರುಗಳು. ಮಂದಾಕಿನೀ-ವಿಯದ್ಗಂಗಾ-ಸ್ವರ್ಣದೀ-ಸುರದೀರ್ಘಿಕಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೪- ಆಕಾಶಗಂಗೆ ಹೆಸರುಗಳು. ಮೇರುಃ-ಸುಮೇರುಃ-ಹೇಮಾದ್ರಿಃ-ರತ್ನಸಾನುಃ-ಸುರಾಲಯಃ-ಪು-೫-ಮೇರುಪರ್ವತದ ಹೆಸರುಗಳು. ಮಂದಾರಃ-ಪಾರಿಜಾತಕಃ-ಸಂತಾನಃ-ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷಃ-ಪು-ಹರಿಚಂದನಂ-ಪ್ನ-ಎತೆಪಂಚ॥ ಈ೫-ದೇವತರವಃ-ದೇವತಾಕಲ್ಪವೃಕ್ಷಗಳ ಹೆಸರುಗಳು.

ಸನತ್ಕುಮಾರೊ ವೈಧಾತ್ರಃ ಸ್ಸ್ವರ್ವೈದ್ಯಾವಶ್ವಿನೀಸುತೌ। ನಾಸತ್ಯಾವಶ್ವಿನೌದಸ್ರಾ ವಾಶ್ವಿನೇಯೌಚ (ತಾವುಭೌ॥

ಸನತ್ಕುಮಾರಃ-ವೈಧಾತ್ರಃ-ಪು-೨-ಬ್ರಹ್ಮ ಪುತ್ರನಾದ ಸನತ್ಕುಮಾರನ ಹೆಸರುಗಳು. ಸ್ವರ್ವೈದ್ಯೌ-ಅಶ್ವಿನೀಸುತೌ- ನಾಸತ್ಯೌ-ಅಶ್ವಿನೌ-ಸ-ದಸ್ರೌ-ಆಶ್ವಿನೇಯೌ-ಆ ಪು-ದ್ವಿವಚನ-೬-ದೇವವೈದ್ಯರಾದ ಅಶ್ವಿನೀ ದೇವತೆಗಳ ಹೆಸರುಗಳು.

(ಸ್ತ್ರಿಯಾಂಬಹುಷ್ವಪ್ಸರಸ) ಸ್ಸ್ವರ್ವೇಶ್ಯಾಊರ್ವಶಿಮುಖಾಃ। (ಹಾಹಾ ಹೂಹೂ ಶ್ಚೈವಮಾದ್ಯಾ) ಗಂಧರ್ವಾಸ್ತ್ರಿದಿವೌಕಸಾಮ್॥

ಅಪ್ಸರಸಃ-ಸ-ಸ್ವರ್ವೇಶ್ಯಾಃ-ಸ್ತ್ರೀ-ಬ-೨-ಊರ್ವಶೀಮುಖಾಃ-ಊರ್ವಶೀ ಮೊದಲಾದ ದೇವತಾವೇಶ್ಯೆಯರ ಹೆಸರುಗಳು. ಗಂಧರ್ವಾಃ-॥ಪಾ॥ ಗಾಂಧರ್ವಾಃ-ಪು-ಬ-೧-ತ್ರಿದಿವೌಕಸಾಂ॥ದೇವತೆಗಳೊಳಗೆ-ಹಾಹಾಃ॥ಆ ಹೂಹೂಶ್ಚ ॥ಊ-ಹಾಹಾಹೂಹೂಗಳನ್ನು ಎವಮಾದ್ಯಾಃ॥ ಇವರು ಮುಂತಾದ ದೇವಗಾಯಕರ ಹೆಸರುಗಳು.

ಅಗ್ನಿರ್ವೈಶ್ವಾನರೊವಹ್ನಿರ್ವೀತಿಹೊತ್ರೊಧನಂಜಯಃ । ಕೃಪೀಟಯೋನಿರ್ಜ್ವಲನೊ ಜಾತವೇದಾಸ್ತನೂನಪಾತ॥ ಬ

ಅಗ್ನಿಃ-ಇ-ವೈಶ್ವಾನರಃ-ವಹ್ನಿಃ-ವೀತಿಹೊತ್ರಃ-ಧನಂಜಯಃ- ಕೃಪೀಟಯೋನಿಃ-ಜ್ವಲನಃ-ಜಾತವೇದಾಃ-ಸ- ತನೂನಪಾತ-ದ-ಬರ್ಹಿಃ-ಸ-ಶುಷ್ಮಾ-ನ-ಪ- ಬರ್ಹಿಶ್ಶು

ರ್ಹಿಶ್ಶುಷ್ಮಾ ಕೃಷ್ಣವರ್ತ್ಮಾ ಶೋಚಿಷ್ಕೇಶಉಪರ್ಬುಧಃ। ಆಶ್ರಯಾಶೋ ಬೃಹದ್ಭಾನುಃ ಕೃಶಾನುಃ ಪಾವಕೋನಲಃ ॥೫೪॥ ರೋಹಿತಾಶ್ವೋವಾಯುಸಖ ಶ್ಶಿಖಾವಾನಾಶಿಶುಕ್ಷಣಿಃ। ಹಿರಣ್ಯರೇತಾಹುತಭುಗ್ದಹನೋಹವ್ಯವಾಹನಃ। ಸಪ್ತಾರ್ಚಿ ರ್ದಮುನಾಶ್ಶುಕ್ರ ಶ್ಚಿತ್ರಭಾನುರ್ವಿಭಾವಸುಃ ॥

ಶುಚಿರಪ್ಪಿತ್ತಮೌರ್ವಸ್ತುಬಾಡಬೋಬಡಬಾನಲಃ । ವಹ್ನೇ (ರ್ದ್ವಯೋ) ರ್ಜ್ವಾಲಕೀಲಾವರ್ಚಿ ರ್ಹೇತಿಶ್ಶಿಖಾ (ಸ್ತ್ರಿಯಾಂ)।ತ್ರಿಷುಸ್ಫುಲಿಂಗೋಗ್ನಿಕಣಃ ಸಂತಾಪ ಸ್ಸಂಜ್ವರಸ್ಸಮೌ ॥೫೭॥

ಧರ್ಮರಾಜಃಪಿತೃಪತಿ ಸಮವರ್ತೀಪರೇತರಾಟ್। ಕೃತಾಂತೋಯಮುನಾಭ್ರಾತಾ ಶ್ಶಮನೋಯಮರಾಡ್ಯಮಃ ॥ ಕಾಲೋದಂಡಧರಶ್ರಾದ್ಧದೇವೋ ವೈವಸ್ವತೋಂತಕಃ ॥

ರಾಕ್ಷಸಃಕೋಣಪಃಕ್ರವ್ಯಾತ್ಕ್ರವ್ಯಾದೋಸ್ರಪಆಶರಃ । ರಾತ್ರಿಂಚರೋರಾತ್ರಿಚರಃ ...

ಷ್ಮಾ-ಸ- ಕೃಷ್ಣವರ್ತ್ಮಾ--ಶೋಚಿಷ್ಕೇಶಃ-ಉಪರ್ಬುಧಃ-ಆಶ್ರಯಾಶಃ-ಬೃಹದ್ಭಾನುಃ-ಕೃಶಾನುಃ- ಪಾವಕಃ-ಅನಲಃ- ರೋಹಿತಾಶ್ವಃ-ವಾಯುಸಖಃ-ಶಿಖಾವಾನ್- ತ- ಆಶುಶುಕ್ಷಣಿಃ-ಹಿರಣ್ಯರೇತಾಃ-ಸ-ಹುತಭುಕ್-ಜ್ ದಹನಃ-ಹವ್ಯವಾಹನಃ-ಸಪ್ತಾರ್ಚಿಃ-ಷ-ದಮುನಾಃ-ಸ-ಶುಕ್ರಃ-ಚಿತ್ರಭಾನುಃ-ವಿಭಾವಸುಃ-ಶುಚಿಃ-ಪು- ಅಪ್ಪಿತ್ತಂ-ನ-೩೪- ಅಗ್ನಿಹೋತ್ರನ ಹೆಸರುಗಳು. ಅಂದರೆ, ಬೆಂಕಿಯುಸ್ಸುಪಿಕೆ.

ಔರ್ವಃ-ಬಾಡಬಃ-ಬಡಬಾನಲಃ- ಪು-೩-ಬಡಬಾಗ್ನಿಯು ಹೆಸರುಗಳು. ಜ್ವಾಲಃ-ಕೀಲಃ-ಪ್ಸ-ಅರ್ಚಿಃ-ಸ- ಹೇತಿಃ-ಸ್ತ್ರೀ-೬-ವಹ್ನಿಃ-ಅಗ್ನಿಯ-ಶಿಖಾ-ಜ್ವಾಲೆಯು ಹೆಸರುಗಳು. ಸ್ಫುಲಿಂಗಃ-ತ್ರಿ- ಅಗ್ನಿಕಣಃ-ಪು-೨-ಕಿಡಿಗಳ ಹೆಸರುಗಳು. ಸಂತಾಪಃ-ಸಂಜ್ವರಃ-ಪು-೨-ಬಿಸಿಯು ಹೆಸರುಗಳು.

ಧರ್ಮರಾಜಃ-ಪಿತೃಪತಿಃ- ಸಮವರ್ತೀ-ನ್-ಪರೇತರಾಟ್-ಜ್-ಕೃತಾಂತಃ- ಯಮುನಾಭ್ರಾತಾ-ಋ-ಶಮನಃ-ಯಮರಾಟ್-ಜ್-ಯಮಃ-ಕಾಲಃ-ದಂಡಧರಃ-ಶ್ರಾದ್ಧದೇವಃ-ವೈವಸ್ವತಃ-ಅಂತಕಃ-ಪು-೧೪-ಯಮಧರ್ಮರಾಯನ ಹೆಸರುಗಳು. ಮತ್ತು, ಕೀನಾಶಃ-ದಕ್ಷಿಣಾಧೀಶಃ-ಮೃತ್ಯುಃ-ಉ-ಪಾಪನಿಯಾಮಕಃ-ಸರ್ವಕರ್ಮವಿಚಾರೀ-ಣ-ಪು- ೫- ಯಮನಾಮಗಳು ಚಿತ್ರಗುಪ್ತಃ-ವ್ಯಕೋದರಃ-ಧರ್ಮಃ-ಉದುಂಬರಃ-ನೀಲಃ- ನಿಯಂತಾ-ಋ-ಚಿತ್ರಃ-ಪು-೭-ಚಿತ್ರಗುಪ್ತನಾಮಗಳು.

ರಾಕ್ಷಸಃ - ಕೋಣಪಃ - ಪಾ - ಕ್ರವ್ಯಾತ್ - ದ-ಕ್ರವ್ಯಾದಃ-ಅಸ್ರಪಃ-ಪಾ-ಆ ... ರಾತ್ರಿಂಚರಃ-

ಕಷಾತ್ಮಜಃ । ಯಾತುಧಾನಃ ಪುಣ್ಯಜನೊ ನೈರೃತೊಯಾತು ರಕ್ಷಸೀ ॥೬೦॥

ರಾತ್ರಿಚರಃ-ಕರ್ಬುರಃ-ಪು-ಕರ್ಬ್ಬುರಃ- ನಿಕಷಾತ್ಮಜಃ-ಯಾತುಧಾನಃ-ಪುಣ್ಯಜನಃ-ನೈರೃತಃ- ಪು- ಯಾತುಃ- ರಕ್ಷಃ-ಸ-ನ- ೧೫-ನೈಋುತಿ ಹೆಸರುಗಳು.

ಪ್ರಚೆತಾವರುಣಃಪಾಶೀಯಾದಸಾಂಪತಿರಪ್ಪತಿಃ।

ಪ್ರಚೇತಾಃ- ಸ-ವರುಣಃ- ಪಾಶೀ- ಸ-ಯಾದಸಾಂಪತಿಃ-ಅಪ್ಪತಿಃ-ಪು-೫- ವರುಣನಹೆಸರುಗಳು.

ಶ್ವಸನಸ್ಸ್ಪರ್ಶನೊ ವಾಯುರ್ಮಾತರಿಶ್ವಾ ಸದಾಗತಿಃ । ಪೃಷದಶ್ವೊಗಂಧವಹೊಗಂಧವಾಹಾನಿಲಾಶುಗಾಃ । ಸಮೀರಮಾರುತಮರುಜ್ಜಗತ್ಪ್ರಾಣ ಸಮೀರಣಾಃ । ನಭಸ್ವದ್ವಾತಪವನಪವಮಾನಪ್ರಭಂಜನಾಃ ॥

ಶ್ವಸನಃ-ಸ್ಪರ್ಶನಃ-ವಾಯುಃ-ಉ-ಮಾತರಿಶ್ವಾ-ನ್-ಸದಾಗತಿಃ-ಇ-ಪೃಷದಶ್ವಃ-ಗಂಧವಹಃ-ಗಂಧವಾಹಃ- ಅನಿಲಃ-ಆಶುಗಃ- ಸಮೀರಃ-ಮಾರುತಃ- ಮರುತ್-ತ-ಜಗತ್ಪ್ರಾಣಃ-ಸಮೀರಣಃ-ನಭಸ್ವಾನ್-ತ-ವಾತಃ-ಪವನಃ-ಪವಮಾನಃ- ಪ್ರಭಂಜನಃ-ಪು- ೨೦-ವಾಯುವಿನ ಹೆಸರುಗಳು.

ಪ್ರಾಣೊಪಾನಸ್ಸಮಾನಶ್ಚೋದಾನ ವ್ಯಾನೌಚವಾಯವಃ ॥ (ಶರೀರಸ್ಥಾ ಇಮೆ)

ಪ್ರಾಣಃ- ಅಪಾನಃ- ಸಮಾನಃ- ಉದಾನಃ-ವ್ಯಾನಃ-೫-ಇವೆ-ಇನ್ನು, ಶರೀರಸ್ಥಾಃ-ಶರೀರದಲ್ಲಿರುವ, ವಾಯುವಃ-ಪಂಚವಾಯುಗಳ ಹೆಸರುಗಳು.

ರಂಹಸ್ತರಸೀತುರಯಸ್ಸ್ಯದಃ । ಜವೊಥ

ರಂಹಃ-ಸ-ತರಃ-ಸ-ನ-ರಯಃ-ನ-ಸ್ಯದಃ- ಜವಃ-ಪು-೫-ವೇಗದೊಡಗೂಡಿರುವ ಗಮನದ ಹೆಸರುಗಳು.

ಶೀಘ್ರಂತ್ವರಿತಂ ಲಘುಕ್ಷಿಪ್ರಮರಂದ್ರುತಂ ॥೬೪॥ ಸತ್ವರಂ ಚಪಲಂತೂರ್ಣ ಮವಿಲಂಬಿತಮಾಶುಚ।

ಶೀಘ್ರಂ-ತ್ವರಿತಂ-ಲಘು-ಕ್ಷಿಪ್ರಂ- ಅರಂ-ದ್ರುತಂ-ಸತ್ವರಂ-ಚಪಲಂ-ತೂರ್ಣಂ-ಅವಿಲಂಬಿತಂ-ಆಶು-೧೧- ಶೀಘ್ರದಹೆಸರುಗಳು. ಬೇಗವೆನ್ನುವಿಕೆ.

ಸತತಾನಾರತಾಶ್ರಾಂತ ಸಂತತಾವಿರತಾನಿಶಂ ॥೬೫॥ ನಿತ್ಯಾನವರತಾಜಸ್ರಮಪ್ಯ

ಸತತಂ-ಅನಾರತಂ-ಅಶ್ರಾಂತಂ-ಸಂತತಂ-ಅವಿರತಂ- ಅನಿಶಂ-ನಿತ್ಯಂ- ಅನವರತಂ-ಅಜಸ್ರಂ-೯-ಎಡೆಬಿಡದ ಕ್ರಿಯಾಕಾಲಗಳಹೆಸರುಗಳು.

ಥಾತಿಶಯೊಭರಃ । ಅತಿವೇಲಭೃ (ಶಾತ್ಯರ್ಥಾತಿಮಾತ್ರ)

ಅತಿಶಯಃ-ಭರಃ-ಅತಿವೇಲಂ-ಭೃಶಂ- ಅತ್ಯರ್ಥಂ- ಅತಿಮಾತ್ರಂ- ಉದ್ಗಾಢಂ- ನಿರ್ಭ

ದ್ಗಾ ಢನಿರ್ಭರಂ ॥ ತೀವ್ರೈಕಾಂ ತನಿತಾಂತಾನಿಗಾಢಬಾಢ ದೃಢಾ ನಿಚ ।

ಕ್ಲೀಬೇಶೀಘ್ರಾದ್ಯಸತ್ವೇಸ್ಯಾ ತ್ರಿಷ್ವೇಷಾಂಭೇದ್ಯಗಾಮಿಯತ್॥

ರಂ-ತೀವ್ರಂ-ಏಕಾಂತಂ-ನಿತಾಂತಂ-ಗಾಢಂ-ಬಾಢಂ - ದೃಢಂ-೧೪-ಅತಿಶಯದ ಹೆಸರು ಗಳು.

ಶೀಘ್ರಾದಿ-ಶೀಘ್ರಶಬ್ದ ಮೊದಲಾದ ೬೦ ಅಸತ್ವೇ-ಗುಣ ವಾಚಕ ವಾದಾಗ್ಯೂ ಕ್ರಿಯಾವಿಶೇಷಣವಾದಾಗ್ಯೂ-ಕ್ಲೀಬೆ- ನಪುಂ ಸಕಲಿಂಗದಲ್ಲಿವರ್ತ್ತಿಸುವವು. ಅತಿಶಯಶಬ್ದ ಮೊದಲು ೧೪ ಶಬ್ದಗಳು ಗುಣವಾಚಕಗ ಳಾದ ಪುಲ್ಲಿಂಗ-ಕ್ರಿಯಾ ವಿಶೇಷಣವಾದಾಗ ನಂಪ್ರುಂಸಕ(ಏಷಾಂ)ಈ ೭೪ ಪದಗಳೊಳ ಗೂ (ಯತ್) ಯಾವಶಬ್ದ ರೂಪವು(ಭೇ ದ್ಯಗಾಮಿ)ವಿಶೇಷ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತೊ ತತ್-ಅಂತಾಶಬ್ದವು-ತ್ರಿಷು-ಮೂರು ಲಿಂಗ ಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವರ್ತಿಸುವದು.

ಕುಬೇರಸ್ತ್ರ್ಯಂಬಕಸಖೋಯ ಕ್ಷರಾಡ್ಗುಹ್ಯ ಕೇಶ್ವರಃ । ಮನು ಷ್ಯಧರ್ಮಾಧನದೊ ರಾಜರಾ ಜೋಧನಾಧಿಪಃ ॥೬೮॥ ಕಿನ್ನ ರೇಶೋವೈಶ್ರವಣಃ ಪೌಲಸ್ತ್ಯೋ ನರವಾಹನಃ । ಯಕ್ಷೈಕಪಿಂಗೈ ಲಬಿಲಶ್ರೀದಪುಣ್ಯಜನೇಶ್ವರಾಃ॥ (ಅಸ್ಯೋದ್ಯಾನಂ)ಚೈತ್ರರಥಂ (ಪುತ್ರಸ್ತು) ನಲಕೂಬರಃ। ಕೈ ಲಾಸ(ಸ್ಥಾನ)ಮಲಕಾ (ಪೂರ್ವಿ ಮಾನಂತು) ಪುಷ್ಪಕಂ ॥೭೦॥ ಸ್ಯಾತ್ಕಿನ್ನರಃಕಿಂಪುರುಷ ಸ್ತು ರಂಗವದನೊಮಯುಃ॥

ಕುಬೇರಃ-ತ್ರ್ಯಂಬಕಸಖಃ-ಯಕ್ಷರಾಟ್-ಜ್ ಗುಹ್ಯಕೇಶ್ವರಃ-ಮನುಷ್ಯಧರ್ಮಾ -ಣ್- ಧನದಃ-ರಾಜರಾಜಃ-ಧನಾಧಿಪಃ- ಕಿನ್ನರೇ ಶಃ-ವೈಶ್ರವಣಃ-ಪೌಲಸ್ತ್ಯಃ-ನರವಾಹನಃ- ಯಕ್ಷಃ-ಏಕಪಿಂಗಃ-ಐಲಬಿಲಃ- ಶ್ರೀದಃ-ಪು ಣ್ಯಜನೇಶ್ವರಃ- ಪು-೧೭-ಕುಬೇರನ ಹೆಸ ರುಗಳು.

ಚೈತ್ರರಥಂ-ನ-೧-ಅಸ್ಯ-ಈ ಕುಬೇರನ ಉದ್ಯಾನಂ-ತೋಟದಹೆಸರು॥ ನಲಕೂಬ ರಃ-ಪು-(ಅಸ್ಯಪುತ್ರಃ) ಈತನಮಗನಹೆಸ ರು. ಕೈಲಾಸಃ-ಪು೧(ಅಸ್ಯಸ್ಥಾನಂ)ಈತನಿ ರುವಸ್ಥಳ-ಅಲಕಾ-ಸ್ತ್ರೀ೧ -ಅಸ್ಯಪೂಃ)ಈ ತನಪಟ್ಟಣವು-ಪುಷ್ಪಕಂ-೧- (ಅಸ್ಯವಿಮಾ ನಂ-) ಈತನವಿಮಾನದಹೆಸರು. ಕಿನ್ನರಃ- ಕಿಂಪುರುಷಃ- ತುರಂಗವದನಃ- ಮಯುಃ- ಉ-೪-ಪು-ಕಿನ್ನರರಹೆಸರುಗಳು-ಕೆಲವರೀ ಸಾಕ್ಕೆ ನು ಕಾ ... ಸ ನ್ನುವರು.

ನಿಧಿ(ರ್ನಾ)ಶೆವಧಿ(ರ್ಭೇದಾಃ)
ಪದ್ಮಶಂಖಾದಯೋನಿಧೇಃ ॥೭೧॥
(ಮಹಾಪದ್ಮಶ್ಚ ಪದ್ಮಶ್ಚ ಶಂ
ಖೋ ಮಕರಕಚ್ಛಪೌ । ಮು
ಕುಂದಃಕುಂದನೀಲಾಶ್ಚವರಶ್ಚನಿ
ಧಯೋನವ ।

ನಿಧಿಃ-ಶೇವಧಿಃ- ಪು-ನೇವಧಿಃ- ಇವೆರಡೂ- ನಾ- ಪುಲ್ಲಿಂಗಗಳು- ಪದ್ಮಶಂಖಾದಯಃ-ಪು- ಪದ್ಮವುಶಂಖುವುಮೊದಲಾದವುಗಳು-ನಿಧಃ-ನಿಧಿಯಭೇದಾಃ-೯-ಬಗೆಗಳು। ಮತ್ತು-ಮಹಾಪದ್ಮಃ-ಪದ್ಮಃ- ಶಂಖಃ-ಮಕರಃ-ಕಚ್ಛಪಃ-ಮುಕುಂದಃ-ಕುಂದಃ- ನೀಲಃ-ವರಃ-೯-ಪು-ಇವುನವನಿಧಿಗಳು.

ಇತಿ ಸ್ವರ್ಗವರ್ಗಃ

ಇತಿ-ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ, ಸ್ವರ್ಗವರ್ಗಃ-ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಶೇರಿದ ಪದಗಳ ಗುಂಪು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿತು.

—*—

ದ್ಯೋದಿವೌ (ದ್ವೇಸ್ತ್ರಿಯಾ)
ಮಭ್ರಂವ್ಯೋಮಪುಷ್ಕರಮಂಬ
ರಂ । ನಭೋಂತರಿಕ್ಷಂಗಗನಮ
ನಂತಂಸುರವರ್ತ್ಮಖಂ ॥ ವಿಯ
ದ್ವಿಷ್ಣುಪದಂ(ವಾತುಪುಂಸ್ಯಾ)
ಕಾಶ ವಿಹಾಯಸೀ (ವಿಹಾಯ
ಸೋಪಿನಾಕೋಪಿದ್ಯುರಪಿಸ್ಯಾತ್ತ
ದವ್ಯಯಂ। ತಾರಾಪಥಶ್ಶಬ್ದಗು
ಣೋಮೇಘದ್ವಾರಂ ಮಹಾಬಿಲಂ

ದ್ಯೌಃ-ಓ-ದಿವ್-ವ್-೨-ಸ್ತ್ರೀ- ಅಭ್ರಂ-ವ್ಯೋಮ-ನ್-ಪುಷ್ಕರಂ- ಅಂಬರಂ- ನಭಃ-ಸ-ಅಂತರಿಕ್ಷಂ- ಗಗನಂ-ಅನಂತಂ- ಸುರವರ್ತ್ಮ-ನ್-ಖಂ-ವಿಯತ-ತ- ವಿಷ್ಣುಪದಂ-ನ-ಆಕಾಶಂ-ವಿಹಾಯಃ-ಸ-ವ್ನ- ೧೬-ಆಕಾಶದ ಹೆಸರುಗಳು. ಮತ್ತು ವಿಹಾಯಸಃ-ನಾಕಃ-೨-ಅಪು-(ದ್ಯುಃ)ಅವ್ಯಯ- ತಾರಾಪಥಃ-ಪು- ಶಬ್ದಗುಣಃ- ಮೇಘದ್ವಾರಂ-ಮಹಾಬಿಲಂ-ನ-೭-ಆಕಾಶದ ಹೆಸರುಗಳು.

ಇತಿ ವ್ಯೋಮವರ್ಗಃ

—:*:—

ದಿಶಸ್ತುಕಕುಭಃಕಾಷ್ಠಾ ಆ
ಶಾಶ್ಚ ಹರಿತಶ್ಚ ತಾಃ ॥೭೨॥

ದಿಶಃ-ಶ-ಕಕುಭಃ-ಭ-ಕಾಷ್ಠಾಃ-ಆಶಾಃ-೨-ಆ-ಹರಿತಃ-ತ-ಸ್ತ್ರೀ-೫-ದಿಕ್ಕುಗಳ ಸಾಮಾನ್ಯ ನಾಮಗಳು.

ಪ್ರಾಚ್ಯವಾಚೀಪ್ರತೀಚ್ಯ
(ಸ್ತಾಃಪೂರ್ವದಕ್ಷಿಣಪಶ್ಚಿಮಾಃ।
ಉತ್ತರಾದಿಗುದೀಚೀ(ಸ್ಯಾ)

ಪ್ರಾಚೀ-ಅವಾಚೀ॥ಪು॥ಅಪಾಚೀ-ಪ್ರತೀಚೀ-ಈ ೩ (ಪೂರ್ವದಕ್ಷಿಣಪಶ್ಚಿಮಾಃ-ಕ್ರಮದಿಂ-ಮೂಡಲು-ಟೆಂಕಲು-ಪಡುವಲುಗಳೆಂಬ-(ತಾಃ) ಆ ದಿಕ್ಕುಗಳ ಹೆಸರುಗಳು. ಉದೀಚೀ-ಸ್ತ್ರೀ-೧- ಉತ್ತರಾದಿಕ್-ಬಡಗಲ [illegible] ಹೆಸರು

ದ್ದಿಶ್ಯಂತುತ್ರಿಷುದಿಗ್ಭವೆ ॥೨೪॥ ಅವಾಗ್ಭವಮವಾಚೀನ ಮುದೀಚೀನಮುದಗ್ಭವಂ । ಪ್ರತ್ಯಗ್ಭವಂ ಪ್ರತೀಚೀನಂ ಪ್ರಾಚೀನಂ ಪ್ರಾಗ್ಭವಂತ್ರಿಷು ॥೨೫॥

ದಿಶ್ಯಂ-ತ್ರಿ-೧-(ದಿಗ್ಭವೆ)ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ವಸ್ತುವಿನ ಹೆಸರು. ಮತ್ತು ಅವಾಗ್ಭವಂ-೧(ಅವಾಚೀನಂ) ಟೆಂಕಲಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ್ದು. ಉದೀಚೀನಂ-೧-ಉದಗ್ಭವಂ)ಬಡಗಲಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ್ದು. ಪ್ರತ್ಯಗ್ಭವಂ-೧(ಪ್ರತೀಚೀನಂ(ಪಡವಲಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ್ದು. ಪ್ರಾಚೀನಂ-೧- (ಪ್ರಾಗ್ಭವಂ) ಮೂಡಲಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ್ದು. ಈ ೪ (ತ್ರಿಪು) ಮೂರುಲಿಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಯೂವರ್ತಿಸುತ್ತವೆ.

ಇಂದ್ರೊವಹ್ನಿಃಪಿತೃಪತಿರ್ನೈರ್ಋತೊವರುಣೊಮರುತ್ । ಕುಬೇರಈಶಃ(ಪತಯಃ) ಪೂರ್ವಾದೀನಾಂದಿಶಾಂಕ್ರಮಾತ್ ॥

ಇಂದ್ರಃ-ವಹ್ನಿಃ-ಪಿತೃಪತಿಃ- ಇ-ನೈರ್ಋತಃ-ವರುಣಃ-ಮರುತ್-ತ-ಕುಬೇರಃ-ಈಶಃ ಪು-೮-(ಕ್ರಮಾತ್,ಕ್ರಮವಾಗಿ)ಪೂರ್ವಾದೀನಾಂದಿಶಾಂಪತಯಃ) ವಿದಿಕ್ಕುಗಳೊಡಗೂಡಿದ ಮೂಡಲು ಮುಂತಾದ ದಿಕ್ಕುಗಳಿಗಧಿಪತಿಗಳು ಅಂದರೆ, ಅಷ್ಟದಿಕ್ಪಾಲಕರು.

ಐರಾವತಃಪುಂಡರೀಕೊವಾಮನಃಕುಮುದೋಂಜನಃ। ಪುಷ್ಪದಂತಸ್ಸಾರ್ವಭೌಮ ಸ್ಸುಪ್ರತೀಕಶ್ಚ ದಿಗ್ಗಜಾಃ ॥೨೬॥ ಕರಿಣ್ಯೋಭ್ರಮುಃಕಪಿಲಾಪಿಂಗಳಾನುಪ ಮಾಕ್ರಮಾತ್ ॥ ತಾಮ್ರಪರ್ಣೀಶುಭ್ರದಂತೀಚಾಂಗನಾಚಾಂಜನಾವತೀ ॥೨೭॥

ಐರಾವತಃ-ಪುಂಡರೀಕಃ-ವಾಮನಃ-ಕುಮುದಃ-ಅಂಜನಃ-ಪುಷ್ಪದಂತಃ-ಸಾರ್ವಭೌಮಃ-ಸುಪ್ರತೀಕಃ- ಪು-೮-(ದಿಗ್ಗಜಾಃ) ಕ್ರಮವಾಗಿ ಅಷ್ಟದಿಗ್ಗಜಗಳ ಹೆಸರುಗಳು. ಅಭ್ರಮುಃ-ಕಪಿಲಾ-ಪಿಂಗಳಾ-ಅನುಪಮಾ ತಾಮ್ರಪರ್ಣೀ-ಪಾ-ತಾಮ್ರಕರ್ಣೀ-ಶುಭ್ರದಂತೀ-ಅಂಗನಾ- ಅಂಜನಾವತೀ-ಸ್ತ್ರೀ-೮-ಕ್ರಮಾತ್- ಕ್ರಮದಿಂದ ಕರಿಣ್ಯಃ-ಅಷ್ಟದಿಗ್ಗಜಗಳ ಭಾರ್ಯೆಯರ ಹೆಸರುಗಳು.

ಕ್ಲೀಬಾವ್ಯಯಂತ್ವಪದಿಶಂ ದಿಶೊಃ (ರ್ಮಧ್ಯೆ) ವಿದಿಕ್ (ಸ್ತ್ರಿಯಾಂ) ಅಭ್ಯಂತರಂ ತ್ವಂತರಾಳಂಚಕ್ರವಾಳಂತುಮಂಡಲಂ॥

ಅಪದಿಶಂ-ನ-ಅವ್ಯಯವು-ವಿದಿಕ್- ಸ್ತ್ರೀ-೧ ದಿಶೋರ್ಮಧ್ಯೆ ಎರಡುದಿಕ್ಕುಗಳ ನಡುವೆ ಇರುವ ಮೂಲೆಗಳ ಹೆಸರುಗಳು. ಅಭ್ಯಂತರಂ-ಅಂತರಾಳಂ-ನ-೨-ಮಧ್ಯ ಪ್ರದೇಶದ ಹೆಸರುಗಳು: ಚಕ್ರವಾಳಂ-ಮಂಡಲಂ-ನ-೨-ಮಂಡಲಾಕಾರದಿಂ ಗುಂಡಾಗಿರುವ ವಸ್ತುವಿನ ಹೆಸರುಗಳು.

ಅಭ್ರಂಮೇಘೋ ವಾರಿವಾಹ
ಸ್ತನಯಿತ್ನುರ್ಬಲಾಹಕಃ। ಧಾ
ರಾಧರೊ ಜಲ ಧರ ಸ್ತಟಿತ್ವಾ
ನ್ವಾರಿದೋಂಬುಭೃತ್ ॥ ಘನ
ಜೀಮೂತಮುದಿರಜಲಮುಗ್ಧೂ
ಮಯೊನಯಃ॥

ಕಾದಂಬಿನೀಮೇಘಮಾಲಾ
ತ್ರಿಷುಮೇಘಭವೇಭ್ರಿಯಂ॥ ಸ್ತ
ನಿತಂಗರ್ಜಿತಂ (ಮೇಘನಿರ್ಘೋ
ಷೇರಸಿತಾದಿಚ॥ಶಂಪಾಶತಹ್ರದಾ
ಹ್ರಾದಿನ್ಯೈರಾವತ್ಯಕ್ಷಣಃಪ್ರಭಾ
ತಟಿತ್ಸೌದಾಮಿನೀವಿದ್ಯುಚ್ಚಂ
ಚಲಾಚಪಲಾಪಿಚ।ಸ್ಫೂರ್ಜಥು
ರ್ವಜ್ರ ನಿರ್ಘೋಷೊ ಮೇಘ
ಜ್ಯೋತಿರಿರಂಮದಃ ॥೯॥

ಅಭ್ರಂ-ನ-ಮೇಘಃ-ವಾರಿವಾಹಃ-ಸ್ತನಯಿತ್ನುಃ-ಬಲಾಹಕಃ-ಧಾರಾಧರಃ- ಜಲಧರಃ-ತಟಿತ್ವಾನ್-ತ-ವಾರಿದಃ-ಅಂಬುಭೃತ್-ಘನಃ-ಜೀಮೂತಃ- ಮುದಿರಃ- ಜಲಮುಕ್- ಧೂಮಯೋನಿಃ-ಪು-೧೫-ಮೇಘಗಳ ಹೆಸರುಗಳು.

ಕಾದಂಬಿನೀ-ಮೇಘಮಾಲಾ- ಸ್ತ್ರೀ-೨-ಮೇಘಪಙ್ಕ್ತಿಯ ಹೆಸರುಗಳು. ಅಭ್ರಿಯಂ-ತ್ರಿ-೧-ಮೇಘಭವೆ-ಮೇಘದಲ್ಲಿಹುಟ್ಟಿದ ಜಲಾದಿಗಳ ಹೆಸರು. ಸ್ತನಿತಂಗರ್ಜಿತಂ-ರಸಿತಂ-ನ-೩-ಮೇಘನಿರ್ಘೋಷಃ- ಮೇಘಗಳ ಗರ್ಜನೆ ಅಂದರೆ, ಗುಡುಗಿನ ಹೆಸರುಗಳು. ಆದಿಶಬ್ದದಿಂದ-ಸ್ವನಿತಂ-ಧ್ವನಿತಂ-೨-ನ-ಗುಡುಗುಗಳು. ಶಂಪಾ- ಪಾ- ಸಂಪಾ-ಶತಹ್ರದಾ-ಹ್ರಾದಿನೀ-ಐರಾವತೀ- ಕ್ಷಣಪ್ರಭಾ-ತಟಿತ-ಸೌದಾಮಿನೀ-ವಿದ್ಯುತ್-ತ-ಚಂಚಲಾ-ಚಪಲಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೧೦-ಮಿಂಚುಗಳ ಹೆಸರುಗಳು॥ಸ್ಫೂರ್ಜಥುಃ-ವಜ್ರನಿರ್ಘೋಷಃ-ಪಾ-ವಜ್ರನಿಷ್ಪೇಷಃ- ಪು-೨-ವಜ್ರ ಘಟ್ಟನದಿಂದಾದ ಶಬ್ದದ ಹೆಸರು. ಅಂದರೆ ಸಿಡಿಲ ಧ್ವನಿ. ಮೇಘಜ್ಯೋತಿಃ-ಸ-ನ-ಇರಮ್ಮದಃ-ಪು-೨-ಮೇಘದೊಳಗಿರುವ ತೇಜಸ್ಸಿನ ಹೆಸರುಗಳು.

ಇಂದ್ರಾಯುಧಂ ಶಕ್ರ। ಧನು
ಸ್ತದೇವರುಜುರೋಹಿತಂ।

ಇಂದ್ರಾಯುಧಂ-ಶಕ್ರಧನುಃ- ಷ-ನ-೨-ಇಂದ್ರಧನುಸ್ಸಿನ ಹೆಸರು ಅಂದರೆಸುರಚಾಪ ವೆಂಬಆಕಾಶಬಿಲ್ಲು - ರೋಹಿತಂ- ನ-೧-ಋಜು-ನೆಟ್ಟಗಿರುವ - ತದೇವ-ಆ ಬಿಲ್ಲಿನಹೆಸರು.

ವೃಷ್ಟಿರ್ವರ್ಷಂ (ತದ್ವಿಘಾತೆ)
ವಗ್ರಹಾವಗ್ರಹೌಸಮೌ ॥

ವೃಷ್ಟಿಃ-ಸ್ತ್ರೀ-ವರ್ಷಂ-ನ-೨-ಮಳೆಯ ಹೆಸರುಗಳು, ವಗ್ರಹಃ-ಅವಗ್ರಹಃ-ಪು-೨-ತದ್ವಿಘಾತೆ॥ ಆವರ್ಷದ ವಿಘ್ನದಲ್ಲಿ ಅಂದರೆ

ಧಾರಾಸಂಪಾತಆಸಾರಶ್ಶೀಕ
ಕರೋಂಬುಕಣಾಸ್ಸ್ಮೃತಃ । (ವ
ರ್ಷೋಪಲಸ್ತುಕರಕೊ) ಮೇಘ
ಚ್ಛನ್ನೇಹ್ನಿ) ದುರ್ದಿನಂ ॥೮೨॥

ಅಂತರ್ಧಾವ್ಯವಧಾ (ಪುಂಸಿ
ತ್ವಂ) ತರ್ಧಿರಪವಾರಣಂ । ಅ
ಪಿಧಾನ ತಿರೋಧಾನ ಪಿಧಾನಾ
ಚ್ಛಾದನಾನಿಚ ॥೮೩॥

ಹಿಮಾಂಶುಶ್ಚಂದ್ರಮಾ ಶ್ಚಂ
ದ್ರ ಇಂದುಃಕುಮುದಬಾಂಧವಃ
ವಿಧುಸ್ಸುಧಾಂಶುಃ ಶುಭ್ರಾಂಶು
ರೋಷಧೀಶೋನಿಶಾಪತಿಃ ॥ ಅ
ಬ್ಜೋಜೈವಾತೃಕ ಸ್ಸೋಮೊ
ಗ್ಲೌರ್ಮೃಗಾಂಕಃಕಲಾನಿಧಿಃ ।
ದ್ವಿಜರಾಜಶ್ಶಶಧರೊ ನಕ್ಷತ್ರೇಶಃ
ಕ್ಷಪಾಕರಃ ॥೮೭॥

ಕಲಾತುಷೋಡಶೊ ಭಾ
ಗೋಬಿಂಬೊ (ಸ್ತ್ರೀ) ಮಂಡ
ಲಂತ್ರಿಷು॥

ಭಿತ್ತಂಶಕಲಖಂಡೆ (ವಾಪುಂ
ಸ್ಯ)ಧೋರ್ಧ೦(ಸಮೆಂಶಕೆ) ॥
ಚಂದ್ರಿಕಾಕೌಮುದೀ ಜ್ಯೋ
ತ್ಸ್ನಾ(ಪ್ರಸ್ಸಾದಸ್ತು ಪ್ರಸನ್ನತಾ)

ಅನಾವೃಷ್ಟಿಯ ಹೆಸರು.

ಧಾರಾಸಂಪಾತಃ-ಆಸಾರಃ - ಪು-೨-ಮಿ
ಡಬಿಡದೆ ಸುರಿಯುವ ಜಡಿಮಳೆಯ ಹೆಸ
ರುಗಳು. ಶೀಕರಃ-ಅಂಬುಕಣಃ-ಪು-೨-
ತುಂತುರಿಗಳ ಹೆಸರುಗಳು. ವರ್ಷೋಪ
ಲಃ-ಕರಕಾ-ಸ್ತ್ರೀ-ವಾ- ಕರಕಃ-ಪು-೧-ಆ
ನೆಗಲ್ಲಿನ ಹೆಸರುಗಳು. ದುರ್ದಿನಂ-ನ-೧-
ಮೇಘಚ್ಛನ್ನೆ-ಮೇಘದಿಂದ ಮುಚ್ಚಲ್ಪಟ್ಟ-
ಅಹ್ನಿ-ದಿನದಲ್ಲಿ-ಅಂದರೆ-ಮೋಡಮುಚ್ಚಿರು
ವ ದಿವಸದ ಹೆಸರು.

ಅಂತರ್ಧಾ-ವ್ಯವಧಾ-ಸ್ತ್ರೀ-ಅಂತರ್ಧಿಃ-
ಪು-ಅಪವಾರಣಂ - ಅಪಿಧಾನಂ-ತಿರೋಧಾ
ನಂ-ಪಿಧಾನಂ-ಆಛಾದನಂ-ನ-೮-ಹೊದಿಕೆ-
ಅಥವಾ ಮುಚ್ಚುಪಿಕೆ, ಮುಚ್ಚಳದ ಹೆಸ
ರುಗಳು.

ಹಿಮಾಂಶುಃ-ಚಂದ್ರಮಾಃ-ಸ-ಚಂದ್ರಃ
ಇಂದುಃ-ಕುಮುದಬಾಂಧವಃ - ವಿಧುಃ-ಸು
ಧಾಂಶುಃ-ಶುಭ್ರಾಂಶುಃ-ಓಷಧೀಶಃ-ನಿಶಾಪ
ತಿಃ-ಅಬ್ಜಃ - ಜೈವಾತೃಕಃ - ಸೋಮಃ-
ಗ್ಲೌಃ-ಓ-ಮೃಗಾಂಕಃ-ಕಲಾನಿಧಿಃ - ದ್ವಿಜ
ರಾಜಃ-ಶಶಧರಃ-ನಕ್ಷತ್ರೇಶಃ-ಕ್ಷಪಾ ಕರಃ-
ಪು-೨೦-ಚಂದ್ರನ ಹೆಸರುಗಳು.

ಕಲಾ-ಸ್ತ್ರೀ-ಷೋಡಶೋ ಭಾಗಃ - ಹ
ದಿನಾರನೇ ಅಂಶಅಂದರೆ-ಚಂದ್ರನಲ್ಲಿ ವೀಸ
ಪಾಲು. ಬಿಂಬಃ-ಪ್ನ-ಮಂಡಲಂ - ತ್ರಿ-೨-
ಚಂದ್ರ ಸೂರ್ಯಮಂಡಲಗಳ ಹೆಸರುಗಳು॥

ಭಿತ್ತಂ-ನ-ಶಕಲಂ-ಖಂಡಂ-ಪ್ನ-ಅರ್ಧಃ-
೪-ಮುರುಕು ಚೂರುಗಳಹೆಸರು-ಅರ್ಧಂ-
ಸಮೇಂಶಕೆ ಸಮವಾದ ಭಾಗವನ್ನು ಹೇ
ಳುವಾಗ ಅರ್ಧಂ ಎಂದು ನಪುಂಸಕ ಲಿಂ

ಕಳಂಕಾಂಕೌಲಾಂಛನಂಚಚಿಹ್ನಂಲಕ್ಷ್ಮಚಲಕ್ಷಣಂ ॥೮೯॥ ಸುಷುಮಾ (ಪರಮಾಶೊಭಾ) ಶೋಭಾಕಾಂತಿರ್ದ್ಯುತಿಶ್ಛವಿಃ ಅವಶ್ಯಾಯಸ್ತುನೀಹಾರ ಸ್ತುಷಾರಸ್ತುಹಿನಂಹಿಮಂ ॥೯೦॥ ಪ್ರಾಲೇಯಂಮಿಹಿಕಾಚಾಥ ಹಿಮಾನೀಹಿಮಸಂಹತಿಃ) ಶೀತಂಗುಣೇತದ್ವದರ್ಥಾ) ಸ್ಸುಷಿಮ ಶ್ಶಿಶಿರೋಜಡಃ ॥೯೧॥ ತುಷಾರಶ್ಶೀತಲಶ್ಶೀತೊಹಿಮ) ಸ್ಸಪ್ತಾನ್ಯಲಿಂಗಕಾಃ॥

ಗವಾಗುತ್ತೆ. ಚಂದ್ರಿಕಾ - ಕೌಮುದೀ. ಜ್ಯೋತ್ಸ್ನಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೩-ಬೆಳದಿಂಗಳ ಹೆಸರುಗಳು-ಕಳಂಕಃ-ಅಂಕಃ-ಪು - ಲಾಂಛನಂ-ಚಿಹ್ನಂ-ಲಕ್ಷ್ಮ-ಣ-ಲಕ್ಷಣಂ-ನ-೫-ಗುರುತಿನ ಹೆಸರುಗಳು-ಸುಷಮಾ-ಸ್ತ್ರೀ-ಪರಮಾ-ಅಧಿಕವಾದ-ಶೋಭಾ - ಕಾಂತಿಃ-ದ್ಯುತಿಃ ಛವಿಃ-ಸ್ತ್ರೀ-೪-ಕಾಂತಿಯ ಹೆಸರು-ಅವಶ್ಯಾಯಃ-ನೀಹಾರಃ-ತುಷಾರಃ-ಪು -ತುಹಿನಂ-ಹಿಮಂ - ಪ್ರಾಲೇಯಂ-ನ- ಮಿಹಿಕಾ-ಮಹಿಕಾಸ್ತ್ರೀ-೭-ಮಂಜಿನ ಹೆಸರು. ಹಿಮಾನೀ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಹಿಮಸಂಹತಿಃ - ಮಂಜುಗುಂಪಿನ ಹೆಸರು ಅಂದರೆ ತುಂತುರಿ ಮೈಲು ತುಂಡ-ಶೀತಂ - ೧ - ಗುಣೆ - ಗುಣ ವಾಚಕವಾದಾಗ ನಪುಂಸಕಲಿಂಗ ಶೈತ್ಯಗುಣದ ಹೆಸರು. ಸುಷಿಮಃ-ಪಾ- ಸುಶಿಮಃ-ಶಿಶಿರಃ - ಜಡಃ- ತುಷಾರಃ-ಶೀತಳಃ - ಶೀತಃ-ಹಿಮಃ-ಶೈತ್ಯಗುಣವುಳ್ಳವಸ್ತುವಿನ ಹೆಸರುಗಳು-ಇವು ವಿಶೇಷ್ಯಲಿಂಗಗಳು.

ಧ್ರುವಔತ್ತಾನಪಾದಿ(ಸ್ಸ್ಯಾ) ದಗಸ್ತ್ಯಃಕುಂಭಸಂಭವಃ॥೯೨ ಮೈತ್ರಾವರುಣಿ(ರಸ್ಯೈವ) ಲೋಪಾಮುದ್ರಾ (ಸಧರ್ಮಿಣೀ।) ನಕ್ಷತ್ರಮೃಕ್ಷಂಭಂತಾರಾ ತಾರಕಾಪ್ಯುಡುವಾಸ್ತ್ರಿಯಾಂ ॥೯೩॥ (ದಾಕ್ಷಾಯಣ್ಯೋ) ಶ್ವಿನೀತ್ಯಾದಿತಾರಾಅಶ್ವಯುಗಶ್ವಿನೀ । ರಾಧಾವಿಶಾಖಾಪುಷ್ಯೆತು ಸಿದ್ಧ್ಯತಿಷ್ಯಾ(ಶ್ರವಿಷ್ಠ ಯಾ॥೯೪॥ಸಮಾ) ಧನಿಷ್ಠಾ (ಸ್ಸ್ಯಃ) ಪ್ರೋಷ್ಠಪದಾಭಾದ್ರಪದಾಸ್ತ್ರಿಯಃ) ಮೃಗಶೀರ್ಷಮ್ಮೃಗಶಿರ(ಸ್ತಸ್ಮಿನ್ನೇವಾ)ಗ್ರ

ಧೃವಃ-ಔತ್ತಾನಪಾದಿಃ-ಪು-೨-ಧೃವನಕ್ಷತ್ರದ ಹೆಸರು. ಅಗಸ್ತ್ಯಃ-ಕುಂಭ ಸಂಭವಃ - ಮೈತ್ರಾವರುಣಿಃ-ಪು-೩-ಮಿತ್ರಾವರುಣಪುತ್ರನಾದ ಅಗಸ್ತ್ಯಮಹರ್ಷಿಯ ಹೆಸರುಗಳು. ಲೋಪಾಮುದ್ರಾ ಸ್ತ್ರೀ -೧-ಅಸ್ಯೈವ- ಈ ಅಗಸ್ತ್ಯನ, ಸಧರ್ಮಿಣೀ-ಪತ್ನಿಯಹೆಸರು-ಏವಕಾರದಿಂ- ಆಕೆಪತಿವ್ರತೆಯೆನ್ನುವಿಕೆ ॥ ನಕ್ಷತ್ರಂ- ಋಕ್ಷಂ-ಭಂ-ನ-ತಾರಾ-ಸ್ತ್ರೀ-ತಾರಕಾ-ಉಡು-ಪ್ನ-೬-ನಕ್ಷತ್ರದಹೆಸರುಗಳು. ಅಶ್ವಿನೀತ್ಯಾದಿತಾರಾಃ ಅಶ್ವಿನೀನಕ್ಷತ್ರಮುಂತಾದ ಇಪ್ಪತ್ತೇಳುನಕ್ಷತ್ರಗಳೂ. ದಾಕ್ಷಾಯಣ್ಯಃ-ಈ-ಸ್ತ್ರೀ-ಬ- ದಾಕ್ಷಾಯಣಿಯರೆನ್ನಲ್ಪಡುತ್ತವೆ. ಅ

ಹಾಯಣೀ ॥ ಇಲ್ವಲಾ(ಸ್ತಚ್ಛಿ
ರೊದೇಶೆತಾರಕಾನಿವಸಂತಿಯಾಃ

ಶ್ವಯುಕ್-ಜ್-ಅಶ್ವಿನೀಸ್ತ್ರೀ-೧- ಅಶ್ವಿನೀನಕ್ಷತ್ರದ ಹೆಸರುಗಳು ॥ ರಾಧಾ- ವಿಶಾಖಾ- ಸ್ತ್ರೀ-೧-ವಿಶಾಖಾನಕ್ಷತ್ರದಹೆಸರುಗಳು ॥ ಪುಷ್ಯಂ-ನ-ಸಿದ್ಧಃ- ತಿಷ್ಯಃ-ಪು-೩-ಪುಷ್ಯಮೀನಕ್ಷತ್ರದಹೆಸರು. ಶ್ರವಿಷ್ಠಾ -ಧನಿಷ್ಠಾ- ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಧನಿಷ್ಠಾನಕ್ಷತ್ರದಹೆಸರುಗಳು. ಪ್ರೋಷ್ಠಪದಾ- ಸ್ತ್ರೀ-೧- ಪೂರ್ವಾಭಾದ್ರೆಹೆಸರು. ಮೃಗಶೀರ್ಷಂ- ಮೃಗಶಿರಃ-ನ- ಆಗ್ರಹಾಯಣೀ-ಸ್ತ್ರೀ-೩- ಮೃಗಶಿರವೆಂಬನಕ್ಷತ್ರದಹೆಸರು. ಇಲ್ವಲಾಃ-೧-ತಚ್ಛಿರೊದೆಶೆ-ಆಮೃಗಶೀರ್ಷನಕ್ಷತ್ರದತಲೆಯಮೇಲೆ ಯಾಃ-ಯಾವ-ತಾರಕಾಃ-ನಕ್ಷತ್ರಗಳು-ನಿವಸಂತಿ- ಇವೆಯೋ- ತಾಃ- ಅಂತಾನಕ್ಷತ್ರಗಳಹೆಸರು.

ಬೃಹಸ್ಪತಿಸ್ಸುರಾಚಾರ್ಯೋ
ಗೀಷ್ಪತಿರ್ಧಿಷಣೋಗುರುಃ॥ಜೀ
ವಆಂಗೀರಸೊವಾಚಸ್ಪತಿಶ್ಚಿತ್ರ
ಶಿಖಂಡಿಜಃ॥

ಬೃಹಸ್ಪತಿಃ-ಸುರಾಚಾರ್ಯಃ-ಗೀಷ್ಪತಿಃ-ಧಿಷಣಃ-ಗುರುಃ-ಜೀವಃ-ಆಂಗೀರಸಃ- ವಾಚಸ್ಪತಿಃ-ಚಿತ್ರಶಿಖಂಡಿಜಃ-ಪು-೯- ಬೃಹಸ್ಪತಿಯಹೆಸರುಗಳು.

ಶುಕ್ರೋದೈತ್ಯಗುರುಃಕಾವ್ಯ
ಉಶನಾಭಾರ್ಗವಃಕವಿಃ ॥ ಅಂ
ಗಾರಕಃಕುಜೋಭೌಮೊ ಲೊ
ಹಿತಾಂಗೊಮಹೀಸುತಃ । ರೌ
ಹಿಣೆಯೊಬುಧಸ್ಸೌಮ್ಯ (ಸ್ಸ
ಮೌಸೌರಿಶನೈಶ್ಚರೌ॥೯೬॥ ತ
ಮಸ್ತುರಾಹುಸ್ಸ್ವರ್ಭಾನುಸ್ಸೈಂ
ಹಿಕೆಯೊವಿಧುಂತುದಃ॥

ಶುಕ್ರಃ- ದೈತ್ಯಗುರುಃ- ಕಾವ್ಯಃ- ಉಶನಾಃ-ಸ-ಭಾರ್ಗವಃ- ಕವಿಃ-ಪು-೬-ಶುಕ್ರನಹೆಸರುಗಳು- ಅಂಗಾರಕಃ- ಕುಜಃ- ಭೌಮಃ-ಲೋಹಿತಾಂಗಃ-ಮಹೀಸುತಃ-ಪು-೫- ಅಂಗಾರಕಗ್ರಹದನಾಮಂಗಳು. ರೌಹಿಣೇಯಃ-ಬುಧಃ- ಸೌಮ್ಯಃ-ಪು-೩- ಬುಧನಹೆಸರುಗಳು. ಸೌರಿಃ- ಶನೈಶ್ಚರಃ-ಪು-೨-ಶನೈಶ್ಚರನಹೆಸರುಗಳು- ತಮಃ- ಸ್ನ- ರಾಹುಃ-ಸ್ವರ್ಭಾನುಃ-ಸೈಂಹಿಕೇಯಃ- ವಿಧುಂತುದಃ-ಪು-೫-ರಾಹುವಿನಹೆಸರುಗಳು.

(ಸಪ್ತರ್ಷಯೋಮರೀಚ್ಯ
ತ್ರಿಮುಖಾಶ್ಚಿತ್ರಶಿಖಂಡಿನಃ ॥

ಮರೀಚ್ಯತ್ರಿಮುಖಾಃ- ಮರೀಚಿ ಅತ್ರಿ ಮೊದಲಾದ- ಸಪ್ತರ್ಷಯಃ- ಕಶ್ಯಪಾದಿಸಪ್ತರ್ಷಿಗಳು ಚಿತ್ರಶಿಖಂಡಿನಃ-ನ-ಪು-೭-ಚಿತ್ರ

ತ್ರಶಿಖಂಡಿಗಳೆನ್ನಲ್ಪಡುವರು.

ರಾಶೀನಾಮುದಯೊಲಗ್ನಂ (ತೆತುಮೇಷವೃಷಾದಯಃ॥

ಲಗ್ನಂ-ನ-೧-ಲಗ್ನವು- ರಾಶೀನಾಂ- ಮೇಷಾದಿರಾಶಿಗಳ-ಉದಯಃ-ಉದಯಿಸುವಿಕೆತೆತು.ಆರಾಶಿಗಳಾದರೆ-ಮೇಷವೃಷಾದಯಃ ಮೇಷವೃಷಭಮುಂತಾದಹನ್ನೆರಡು ರಾಶಿಗಳು-ಅಂದರೆ- ೨೭ನಕ್ಷತ್ರಗಳ೧೦೮ಪಾದಗಳಲ್ಲಿ-೯ಕ್ಕೆ ೧ರಾಶಿಮೇರಿಗೆ ಅವುಗಳಲ್ಲಿಹಗಲು-೬-ರಾತ್ರಿ-೬- ಒಂದರಕೆಗೊಂದು ಉದಿಸುತ್ತವೆ-ಆದ್ದರಿಂದ ಯಾವಕಾಲದಲ್ಲಿಯಾವರಾಶಿಉದಿಸುತ್ತೋ- ಆಗಅದುಲಗ್ನವಹುದು.

ಸೂರಸೂರ್ಯಾರ್ಯಮಾದಿತ್ಯ ದ್ವಾದಶಾತ್ಮ ದಿವಾಕರಾಃ॥ ಭಾಸ್ಕರಾಹಸ್ಕರಬ್ರಧ್ನ ಪ್ರಭಾಕರ ವಿಭಾಕರಾಃ । ಭಾಸ್ವದ್ವಿವಸ್ವತ್ಸಪ್ತಾಶ್ವ ಹರಿದಶ್ವೋಷ್ಣರಶ್ಮಯಃ ॥೧೦೧॥ ವಿಕರ್ತನಾರ್ಕಮಾರ್ತಾಂಡಮಿಹಿರಾರುಣ ಪೂಷಣಃ। ದ್ಯುಮಣಿಸ್ತರಣಿರ್ಮಿತ್ರಶ್ಚಿತ್ರಭಾನುರ್ವಿರೋಚನಃ॥೧೦೨ ವಿಭಾವಸುರ್ಗ್ರಹಪತಿಸ್ತ್ವಿಷಾಂಪತಿರಹಃಪತಿಃ । ಭಾನುರ್ಹಂಸಸ್ಸಹಸ್ರಾಂಶುಸ್ತಪನ ಸ್ಸವಿತಾರವಿಃ॥೧೦೩॥ ಕರ್ಮಸಾಕ್ಷೀ ಜಗಚ್ಚಕ್ಷುರಂಶುಮಾಲೀತ್ರಯಿತನುಃ । ಪ್ರದ್ಯೋತನೋದಿನಮಣಿಃಖದ್ಯೋತೊ ಲೊಕಬಾಂಧವಃ । ಸುರೊತ್ತಮೊಧಾಮ ನಿಧಿಃಪದ್ಮಿನೀವಲ್ಲಭೊಹರಿಃ ॥

ಸೂರಃ ॥ಪು॥ ಶೂರಃ-ಸೂರ್ಯಃ- ಅರ್ಯಮಾ-ಣ-ಆದಿತ್ಯಃ-ದ್ವಾದಶಾತ್ಮಾ-ನ್-ದಿವಾಕರಃ-ಭಾಸ್ಕರಃ-ಅಹಸ್ಕರಃ-ಬ್ರಧ್ನಃ- ಪ್ರಭಾಕರಃ-ವಿಭಾಕರಃ-ಭಾಸ್ವಾನ್-ತ -ವಿವಸ್ವಾನ್-ತ-ಸಪ್ತಾಶ್ವಃ-ಹರಿದಶ್ವಃ- ಉಷ್ಣರಶ್ಮಿಃ ವಿಕರ್ತನಃ-ಅರ್ಕಃ-ಮಾರ್ತಾಂಡಃ- ಮಿಹಿರಃ ಅರುಣಃ-ಪೂಷಾ-ನ್-ದ್ಯುಮಣಿಃ- ತರಣಿಃ ಮಿತ್ರಃ-ಚಿತ್ರಭಾನುಃ-ವಿರೋಚನಃ- ವಿಭಾವಸುಃ-ಗ್ರಹಪತಿಃ-ತ್ವಿಷಾಂಪತಿಃ- ಅಹಃಪತಿಃ-ಭಾನುಃ- ಹಂಸಃ- ಸಹಸ್ರಾಂಶುಃ-ತಪನಃ-ಸವಿತಾ-ಋ- ರವಿಃ-ಪು- ೩೭ಸೂರ್ಯನ ಹೆಸರುಗಳು. ಮತ್ತು, ಕರ್ಮಸಾಕ್ಷೀ-ಜಗಚ್ಚಕ್ಷುಃ- ಅಂಶುಮಾಲೀ- ತ್ರಯಿತನುಃ- ಪ್ರದ್ಯೋತನಃ - ದಿನಮಣಿಃ- ಖದ್ಯೋತಃ- ಲೋಕಬಾಂಧವಃ-ಸುರೊತ್ತಮಃ-ಧಾಮನಿಧಿಃ-ಪದ್ಮಿನೀವಲ್ಲಭಃ- ಹರಿಃ-೧೨- ಸೂರ್ಯನಾಮಂಗಳು,

ಮಾತರಃಪಿಂಗಳೊದಂಡಶ್ಚಂಡಾಂಶೊಃಪಾರಿಪಾರ್ಶ್ವಕಾಃ ।

ಮಾತರಃ-ಪಿಂಗಳಃ- ದಂಡಃ- ಚಂಡಾಂಶೊಃ-ಸೂರ್ಯನ- ಪಾರಿಪಾರ್ಶ್ವಕಾಃ- ಪಾ

ಸೂರಸೂತೊರುಣೊನೂರುಃ ಕಾಶ್ಯಪಿರ್ಗರುಡಾಗ್ರಜಃ ॥೧೪ ಪರಿವೇಷಸ್ತು ಪರಿಧಿರುಪ ಸೂರ್ಯಕಮಂಡಲೇ । ಕಿರಣೊಸ್ರಮಯೂಖಾಂಶುಗಭಸ್ತಿ ಘೃಣಿಧೃಷ್ಟಯಃ॥೧೫॥ ಭಾನುಃಕರೊಮರೀಚಿಃಸ್ತ್ರೀಪುಂಸ ಯೊರ್ದೀಧಿತಿಃಸ್ತ್ರಿಯಾಂ । ಸ್ಯುಃಪ್ರಭಾ ರುಗ್ರುಚಿಸ್ತ್ವಿಡ್ಭಾ ಭಾಶ್ಛವಿದ್ಯುತಿದೀಪ್ತಯಃ ॥ ರೊಚಿಃಶೊಚಿರುಭೆಕ್ಲೀಬೆಪ್ರಕಾಶೊ ದ್ಯೋತ ಆತಪಃ । ಕೊಷ್ಣಂಕವೊಷ್ಣಂ ಮಂದೊಷ್ಣಂಕದುಷ್ಣಂ ತ್ರಿಷು ತದ್ವತಿ॥ ತಿಗ್ಮಂತೀಕ್ಷ್ಣಂಖರಂತದ್ವನ್ಮೃಗತೃಷ್ಣಾ ಮರೀಚಿಕಾ॥

ರ್ಶ್ವದೊಳ ಗಿರುವ ಅಂಗ ದೇವತೆಗಳ ಹೆಸರುಗಳು. ಸೂರಸೂತಃ - ಅರುಣಃ ಅನೂರುಃ - ಕಾಶ್ಯಪಿಃ - ಗರುಡಾಗ್ರಜಃ- ೫-ಸೂರ್ಯಸಾರಥಿಯಾದ ಅರುಣನಹೆಸರುಗಳು. ಪರಿವೇಷಃ-ಪರಿಧಿಃ-ಪು-೨--ಸೂರ್ಯಪರಿವೇಷವೆಂಬ ಗಗನಗುಡಿಯಹೆಸರುಗಳು-ಉಪಸೂರ್ಯಕಂ-ಮಂಡಲಂ-ನ-೨-ಪ್ರತಿಸೂರ್ಯನ ಹೆಸರುಗಳು. ಅಂದರೆ ಸೂರ್ಯಪ್ರತಿಬಿಂಬವು. ಪರಿವೇಷಶಬ್ದವು ಮೊದಲು ೪-ಶಬ್ದಗಳೂ ಪರಿವೇಷದ ಹೆಸರೆಂತಲೇ ಕೆಲವರನ್ನುವರು॥ ಕಿರಣಃ-ಉಸ್ರಃ-ಮಯೂಖಃಅಂಶುಃ-ಗಭಸ್ತಿಃ-ಘೃಣಿಃ -ಧೃಷ್ಟಿಃ-- ಭಾನುಃ-ಕರಃ-ಪು-ಮರೀಚಿಃ- ಪ್ಸ್ರ-ದೀಧಿತಿಃ-ಸ್ತ್ರೀ-೧೧-ಸೂರ್ಯ ಕಿರಣದ ಹೆಸರುಗಳು. ಪ್ರಭಾ-ರುಕ್-ಚ್-ರುಚಿಃ- ತ್ವಿಟ್-ಷ್-ಭಾ-ಭಾಃ-ಸ-ಛವಿಃ-ದ್ಯುತಿಃ - ದೀಪ್ತಿಃ-ಸ್ತ್ರೀ-ರೋಚಿಃ-ಸ-ಶೋಚಿಃ - ಸ-ನ-೧೧-ಸೂರ್ಯಕಾಂತಿಯಹೆಸರುಗಳು. ಪ್ರಕಾಶಃ-ದ್ಯೋತಃ-ಆತಪಃ-ಪು-೩-ಬಿಸಿಲಿನ ಹೆಸರುಗಳು. ಕೋಷ್ಣಂ-ಕವೋಷ್ಣಂ - ಮಂದೋಷ್ಣಂ - ಕದುಷ್ಣಂ-ನ-೪ - ಸ್ವಲ್ಪ ಬಿಸಿಯ ಹೆಸರುಗಳು. ತದ್ವತಿ- ಸ್ವಲ್ಪ ಬಿಸಿಯುಳ್ಳ ವಸ್ತುವನ್ನು ನಿರ್ದೇಶಿಸಿ ಹೇಳುವಾಗ ತ್ರಿಷು-ಮೂರುಲಿಂಗಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವರ್ತಿಸುವದು *ಉದಾಹರಣ* ಕೋಷ್ಣಂ ಪಯಃ- ಕವೋಷ್ಣ ಆಪಃ- ಕದುಷ್ಣೋ ಭಾನುಃ-ಈ ಮೇರೆ ತಿಳಿಯತಕ್ಕದ್ದು. ತಿಗ್ಮಂ-ತೀಕ್ಷ್ಣಂ-ಖರಂ-ನ-೩-ಬಿಸಿಯಹೆಸರುಗಳು. ತದ್ವತ್-ಕೋಷ್ಣಾದಿ ಶಬ್ದಗಳಹಾಗೇ ಈ ಮೂರು ಶಬ್ದಗಳೂ ಬಿಸಿಯುಳ್ಳ ವಸ್ತು [illegible] ಹೇಳುವಾಗ ತ್ರಿಲಿಂಗಗಳು *ಉ*

ಖರಃ-ಕಿರಣಾಃ-ಮೃಗತೃಷ್ಣಾ - ಮರೀಚಿಕಾ-
ಸ್ತ್ರೀ-೨-ಬಿಸಿಲು ದೊರೆಗಳ ಹೆಸರುಗಳು
ಬಿಸಿಲು ಕುದರೆಯೆಂದು ಕೆಲವರು ಬಳಸು
ತ್ತಾರೆ. ಬಾಯಾರಿಕೆಯುಳ್ಳ ಮೃಗಗಳು
ಬಿಸಿಲಿನಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯಕಿರಣಗಳನ್ನು ನೋಡಿ
ಆದರ ಹೊಳಹಿನಿಂದ ಭ್ರಾಂತಿಪಟ್ಟು ಜಲ
ವೆಂದು ಬಯಸಿ ಓಡಿಹೋಗುತ್ತವೆ. ಅ
ಥಾ ಭ್ರಾಂತಿಕಲ್ಪಿತವಾಗಿ ಅದ ಕಥಿಸಾ
ಪಾದ ರವಿಕಿರಣ ದರುಹಿನಿಂ ಪ್ರೋಗಲು
ಪ್ರಾತಿಭಾಸಿಕಜಲದ ಹೆಸರುಗಳೆಂದು ತಿಳಿ
ಯತಕ್ಕದ್ದು ....

※ಇತಿ ದಿಗ್ವರ್ಗಃ.※

ದಿಗ್ವರ್ಗಃ-ದಿಕ್ಕುಗಳೊಂದಿಗೆ ಸೇರಿದ ಶ
ದಸಮೂಹವು. ಇತಿ ಈ ಮೇರೆ ಮುಗಿ
ದುದು.

ಕಾಲೋದಿಷ್ಟೋಪ್ಯನೇಹಾಪಿ ಸಮಯೋ

ಕಾಲಃ-ದಿಷ್ಟಃ-ಅನೇಹಾಃ-ಸ-ಸಮಯಃ-
ಪು-೪-ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ಕಾಲದ ಹೆಸರು
ಗಳು.

ಪ್ಯಥಪಕ್ಷತಿಃ ॥೧೦೭॥ ಪ್ರತಿಪದ್ವೇ ಇಮೇಸ್ತ್ರೀತ್ವೇ ತದಾದ್ಯಾಸ್ತಿಥಯೋದ್ವಯೋಃ ॥

ಪಕ್ಷತಿಃ-ಪ್ರತಿಪತ-ದ-ಸ್ತ್ರೀ-೨- ಪಾಡ್ಯ
ದ ಹೆಸರುಗಳು. ತಿಥಯಃ-ಸ್ತ್ರೀ-ಇ-ಬ-ಗ
ತದಾದ್ಯಾಃ॥ ಆಪಾಡ್ಯವೇ ಮುಂತಾದಗ
ತಿಥಿಗಳ ಸಾಧಾರಣವಾದ ಹೆಸರುಗಳು.

ಘಸ್ರೋದಿನಾಹನೀವಾತು ಕ್ಲೀಬೇದಿವಸವಾಸರೌ ॥೧೦೮॥

ಘಸ್ರಃ-ಪು-ದಿನಂ-ಅಹಃ-ಸ-ನ-ದಿವಸಃ-
ವಾಸರಃ-ಸ್ತ್ರ-೫-ದಿವಸಗಳು ಅಂದರೆ ಹಗ
ಲಿನ ಹೆಸರುಗಳು ಇವು. ಅಹೋರಾತ್ರಪ
ರವೂ ಆಗುವವೆಂದು ಕೆಲವರನ್ನುತ್ತಾರೆ.

ಪ್ರತ್ಯೂಷೋಹರ್ಮುಖಂ ಕಾಲ್ಯಮುಷಃ ಪ್ರತ್ಯುಷಸೀಅಪಿ।ಪ್ರಭಾತಂಚ॥

ಪ್ರತ್ಯೂಷಃ-ಪು-ಅಹರ್ಮುಖಂ-ಕಾಲ್ಯಂ
ಪಾಠಾಂತರದಲ್ಲಿ ಕಲ್ಯಂ-ಉಷಃ-ಸ-ಪ್ರತ್ಯು
ಷಃ-ಸ- ಪ್ರಭಾತಂ-ನ-೬- ಪ್ರಾತಃಕಾಲದ
ಹೆಸರುಗಳು. ಅಂದರೆ ಬೆಳಿಗ್ಯೆ.

ದಿನಾಂತೇತುಸಾಯಂಸಂಧ್ಯಾಪಿತೃಪ್ರಸೂಃ॥

ದಿನಾಂತಃ-ಸಾಯಃ-ಪು॥ಪಾ॥ ಸಾಯಂ-
ಅ-೨-ಸಾಯಂಕಾಲದ ಹೆಸರುಗಳು. ಅ

ದು ಹಗಲಿನ ೫ ಭಾಗಂಗಳೊಳಗೆ ಕಡೇಭಾಗವೆಂದು ತಿಳಿಯುತಕ್ಕದ್ದು. ಅಂದರೆ ೬ಃ ಘಳಿಗೆ ಮೇಲೆ ಸಂಧ್ಯಾ-ಪಿತೃಪ್ರಸೂಃ-ಸ್ತ್ರೀ-೨-ಸಂಧ್ಯಾಕಾಲದ ಹೆಸರುಗಳು ಅಂದರೆ ಸಂಜೆ.

ಪ್ರಾಹ್ಣಾಪರಾಹ್ಣಮಧ್ಯಾಹ್ನಾಸ್ತ್ರಿಸಂಧ್ಯ

ತ್ರಿಸಂಧ್ಯಂ-ನ-೧-ಮೂರುಸಂಜೆ-ಇದು. ಪ್ರಾಹ್ಣಾಪರಾಹ್ಣಮಧ್ಯಾಹ್ನಗಳೆಂಬ ಹಗಲಿನ ಆದ್ಯಂತ ಮಧ್ಯಕಾಲಗಳ ಸಮೂಹದ ಹೆಸರು. ಅಂದರೆ ಬೆಳಿಗ್ಗೆ-ಮಧ್ಯಾಹ್ನ-ಸಂಜೆ ಈ ಮೂರಕ್ಕೂ ಹೆಸರಾಗಿರುವದು.

ಅಥಶರ್ವರೀ । ನಿಶಾನಿಶೀಥಿನೀರಾತ್ರಿಸ್ತ್ರಿಯಾಮಾಕ್ಷಣದಾಕ್ಷಪಾ ॥ ವಿಭಾವರೀತಮಸ್ವಿನ್ಯೌರಜನೀಯಾಮಿನೀತಮೀ ।

ಶರ್ವರೀ-ನಿಶಾ-ನಿಶೀಥಿನೀ-ರಾತ್ರಿಃ-ತ್ರಿಯಾಮಾ-ಕ್ಷಣದಾ-ಕ್ಷಪಾ-ವಿಭಾವರೀ-ತಮಸ್ವಿನೀ-ರಜನೀ-ಯಾಮಿನೀ-ತಮೀ-ಪಾ-ತಮಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೧೨ ರಾತ್ರಿಯ ಹೆಸರುಗಳು.

ತಮಿಸ್ರಾ(ತಾಮಸೀರಾತ್ರಿ

ತಮಿಸ್ರಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-(ತಾಮಸೀರಾತ್ರಿಃ) ಗಾಢಾಂಧಕಾರವಾದ ರಾತ್ರಿಯ ಹೆಸರು. ಅಂದರೆ, ಕಾರ್ಗತ್ತಲೆಯುಳ್ಳದ್ದು.

ಜ್ಯೋತ್ಸ್ನೀ)ಚಂದ್ರಿಕಯಾನ್ವಿತಾ ॥೧೧೨॥

ಜ್ಯೋತ್ಸ್ನೀ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಚಂದ್ರಿಕಯಾ) ಬೆಳದಿಂಗಳೊಂದಿಗೆ (ಅನ್ವಿತಾ) ಕೂಡಿದ ರಾತ್ರಿಯ ಹೆಸರು.

(ಆಗಾಮಿವರ್ತಮಾನಾಹರ್ಯುಕ್ತಾಯಾಂನಿಶಿಪಕ್ಷಿಣೀ॥

ಪಕ್ಷಿಣೀ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಆಗಾಮಿವರ್ತಮಾನಾಹರ್ಯುಕ್ತಾಯಾಂ-ಬರುವ ಹಗಲಿನೊಂದಿಗೂ ಈಗಿನ ಹಗಲಿನೊಂದಿಗೂ ಕೂಡಿದ-ನಿಶಿ-ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ವರ್ತಿಸುವದು. ಅಂದರೆ, ಈಗಿನ ಹಗಲು. ಈದಿನ ರಾತ್ರಿ, ನಾಳೆಹಗಲು ಅಂತೂ ೯೦ ಘಳಿಗೆಗಳು ೨ ಹಗಲುಗಳ ಮಧ್ಯೆ ಇರುವ ರಾತ್ರಿಗೆ ಪಕ್ಷಿಣಿಯೆಂದು.

ಗಣರಾತ್ರಂನಿಶಾಬಹ್ವ್ಯಃ

ಗಣರಾತ್ರಂ-ನ-೧-ಬಹ್ವ್ಯಃ-ನಿಶಾಃ-ಅನೇಕ ರಾತ್ರಿಗಳಿಗೆ ಹೆಸರುಗಳು.

ಪ್ರದೋಷೋರಜನೀಮುಖಂ ।

ಪ್ರದೋಷಃ-ಪು-ರಜನೀಮುಖಂ-ನ-೨-ಪ್ರದೋಷಕಾಲದ ಹೆಸರುಗಳು.

ಅರ್ಧರಾತ್ರನಿಶೀಥೌ (ದ್ವೌ)

ಅರ್ಧರಾತ್ರಃ-ನಿಶೀಥಃ-ಪು-೨ ಅರ್ಧರಾತ್ರದ ಹೆಸರು. ಅಂದರೆ, ರಾತ್ರಿಯು ಮಧ್ಯಭಾಗದ ಸರಿಹೊತ್ತು.

(ದ್ವೌ) ಯಾಮಪ್ರಹರೌ (ಸಮೌ)

ಯಾಮಃ-ಪ್ರಹರಃ-ಪು-೨-ಜಾವದಹೆಸರುಗಳು. ಅಂದರೆ ಅಹೋರಾತ್ರದ ೬೦ಘಳಿಗೆಗಳ ೮ನೇ ಭಾಗವಾದ ೭½ ಘಳಿಗೆಯುಳ್ಳ ಝಾಮುಹೊತ್ತು.

(ಸ) ಪರ್ವಸಂಧಿಃ) ಪ್ರತಿಪತ್ಪಂಚದಶ್ಯೋರ್ಯದಂತರಂ॥

ಪರ್ವಸಂಧಿಃ-ಪು-ಪಾ-ಪರ್ವ್ವ-ದ-ಸ-೧(ಪ್ರತಿಪತ್ಪಂಚದಶ್ಯೋಃ)ಪಾಡ್ಯಮಿ ಹುಣ್ಣಿವೆಗಳಿಗೂ, ಅಮಾವಾಸ್ಯ ಪಾಡ್ಯಗಳಿಗೂ(ಯದಂತರಂ) ಯಾವದು ಮಧ್ಯಕಾಲವೋ ಅದರ ಹೆಸರು. ಅಂದರೆ, ಜ್ಯೋತಿಶ್ಶಾಸ್ತ್ರರೀತ್ಯಾ ಅಮಾವಾಸ್ಯೆ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ೨ ಶುಕ್ಲಪಾಡ್ಯದ ಮೊದಲಿನಲ್ಲಿ ೨ ಅಂತು ನಾಲ್ಕು ಘಳಿಗೆ, ಹುಣ್ಣಿಮೆ ಕೊನೆ ೩ ಕೃಷ್ಣಪಾಡ್ಯದ ಆದಿಯಲ್ಲಿ ೩ ಅಂತೂ ೬ ಘಳಿಗೆ ಇದೇ ಪರ್ವಸಂಧಿ. ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರರೀತ್ಯಾ ಅಮಾಪೂರ್ಣಿಮಾ ಪರ್ವಗಳ ಪರಮಘಳಿಗೆಗಳಿಗಿಂತಲೂ ನ್ಯೂನಾಧಿಕವಾಗಿದ್ದ ಪಾಡ್ಯದ ಪರಮಘಟಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಹೋದದ್ದು ಹೋದದ್ದರೊಳಗೆ ಕಳಿದುದಷ್ಟು ಪಾಡ್ಯಾದಿ ಘಳಿಗೆಗಳೇ ಪರ್ವಸಂಧಿ.

ಪಕ್ಷಾಂತೌಪಂಚದಶ್ಯೌ(ದ್ವೌ)

ಪಕ್ಷಾಂತೌ-ಪು-ಪಂಚದಶ್ಯೌ-ಈ-ಸ್ತ್ರೀ-ದ್ವಿ-೨-ಅಮಾಸ್ಯೆ ಹುಣ್ಣಿಮೆಗಳ ಹೆಸರುಗಳು.

ಪೌರ್ಣಮಾಸೀತು ಪೂರ್ಣಿಮಾ (ಕಲಾಹೀನೆಸಾ) ನುಮತಿಃ (ಪೂರ್ಣೆ) (ರಾಕಾ) (ನಿಶಾಕರೆ)

ಪೌರ್ಣಮಾಸೀ-ಪೂರ್ಣಿಮಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೨ ಹುಣ್ಣಿಮೆಹೆಸರುಗಳು. ನಿಶಾಕರೆ-ಚಂದ್ರನು-ಕಳಾಹೀನೆಸತಿ-ಒಂದು ಕಳೆಯೂ ಕಡಮೆಯಾಗು ತಿರುವಲ್ಲಿ ಸಾ-ಆಹುಣ್ಣಿಮೆ-ಅನುಮತಿಃ-ಸ್ತ್ರೀ -೧-ಅನುಮತಿ ಯನ್ನಲ್ಪಡುವದು. ಅಂದರೆ ಚತುರ್ದಶಿಯು ಕಾಲಕ್ಕೆ ಚ

ತುರ್ದಶಿಯಾದರುಪಾಡ್ಯವಾದರೂ ಇದ್ದು ಆಚರಿಸಲ್ಪಡುವ ಹುಣ್ಣಿಮೆಯೇ ಅನುಮತಿ -ಪೂರ್ಣೇಸತಿ-ಚಂದ್ರನು ಷೋಡಶ ಕಲೆಗಳಿಂ ತುಂಬಿದವನಾದಲ್ಲಿ ರಾಕಾ-೧-ಸ್ತ್ರೀ-ಈ ಹುಣ್ಣಿಮೆ ರಾಕೆಯನ್ನಲ್ಪಡುವದು.

ಅಮಾವಾಸ್ಯಾ ತ್ವಮಾ ವಾ ಸ್ಯಾದ್ದರ್ಶಃ ಸೂರ್ಯೇಂದು ಸಂಗಮಃ । ಸಾದೃಷ್ಟೇಂದು ಸ್ಸಿನೀವಾಲೀ ಸಾನಷ್ಟೇಂದು ಕಲಾಕುಹೂಃ ॥೧೧೬॥

ಅಮಾವಾಸ್ಯಾ-ಅಮಾ-ವಾ-ಸ್ಯಾತ್-ಸ್ತ್ರೀ ದರ್ಶಃ - ಸೂರ್ಯೇಂದುಸಂಗಮಃ-ಪು- ೪ - ಅಮಾವಾಸ್ಯೆಪೆಸರುಗಳು. ಸಿನೀ ವಾಲೀ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ದೃಷ್ಟೇಂದುಃ ॥ ಚಂದ್ರಕಳೆಕಾಣಿಸಿದ ಸಾ-ಅಂತಾ ಅಮಾವಾಸ್ಯೆಯ ಹೆಸರು.

ಸಾಯಂಕಾಲಕ್ಕೆ ಚತುರ್ದಶಿ ಯಾಗಲೀ ಪಾಡ್ಯವಾಗಲೀ ಇರುವ ಅಮಾವಾಸ್ಯೆಗೆ-ಸಿನೀವಾಲಿಯೆಂದು ಪೆಸರು. (ನಷ್ಟೇಂದುಕಲಾ)ಕಾಣಿಸಲ್ಪಡದೇಯಿರುವ ಚಂದ್ರ ಕಲೆಯುಳ್ಳ - ಸಾ- ಅಂತಾಅಮಾವಾಸ್ಯೆಗೆ ಕುಹೂಯೆಂದು ಹೆಸರು. ಕುಹೂಃ-೧-ಊ-ಸ್ತ್ರೀ.

ಉಪರಾಗೋಗ್ರಹೋ (ರಾಹುಗ್ರಸ್ತೇತ್ವಿಂದೌಚಪೂಷ್ಣಿಚ)

ಉಪರಾಗಃ-ಗ್ರಹಃ-ಪು-೨-ಗ್ರಹಣದಹೆಸರು. ಗ್ರಹಣವೆಂದರೆಸೂರ್ಯ ಚಂದ್ರ ಬಿಂಬಗಳಲ್ಲಿ ಭೂಮಿಯ ನೆರಳಾದ ರಾಹು ಕೇತುಗಳೆಂಬ ತಮೋ ಮಂಡಲದ ಸಬಂಧದಿಂ ಕಪ್ಪುತೋರುವಿಕೆ ಅಥವ ಕಪಿಲಾದಿ ಬೇರೆ ಬಣ್ಣತೋರುವಿಕೆ.

ಸೋಪಪ್ಲವೋಪರಕ್ತೌ(ದ್ವೌ)

ಸೋಪಪ್ಲವಃ-ಉಪರಕ್ತಃ-ಪು-೨- ರಾಹುಗ್ರಸ್ತೇರಾಹುವಿನಿಂದ ಗ್ರಹಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಇಂದೌ-ಚಂದ್ರನಲ್ಲಿಯೂ ಪೂಷ್ಣಿಚ-ಸೂರ್ಯನಲ್ಲಿಯೂ, ವರ್ತಿಸುವದು.

ಅಗ್ನ್ಯುತ್ಪಾತಉಪಾಹಿತಃ ॥

ಅಗ್ನ್ಯುತ್ಪಾತಃ-ಉಪಾಹಿತಃ-೨-ಧೂಮಕೇತುವಿನ ಹೆಸರುಗಳು.

(ಏಕಯೊಕ್ತ್ಯಾ) ಪುಷ್ಪವಂತಾದಿವಾಕರನಿಶಾಕರೌ।

ಪುಷ್ಪವಂತೌ-ತ-ಪ-ಪುಷ್ಪದಂತೌ-ಅ-ದ್ವಿ-ಪು-ಏಕಯೋಕ್ತ್ಯಾ-ಒಂದು ಮಾ

ತಿನಿಂದೆ ದಿವಾಕರನಿಶಾಕರೌ-ಸೂರ್ಯಚಂದ್ರ ರಹೆಸರು.

ಅಷ್ಟಾದಶನಿಮೇಷಾಸ್ತು ಕಾಷ್ಠಾ

ಕಾಷ್ಠಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಅಷ್ಟಾದಶನಿಮೇಷಾಃ ಹದಿನೆಂಟುಸಾರಿ ರೆಪ್ಪೆಯಾಡಿಸುವಷ್ಟು ಹೊತ್ತಿನಹೆಸರು.

ತ್ರಿಂಶತ್ತು ತಾಃ ಕಲಾ ॥

ಕಲಾ- ಸ್ತ್ರೀ-೧-ತಾಃ-ತ್ರಿಂಶತ್- ಅಂಥಾ ಕಾಷ್ಠೆಗಳು ಮೂವತ್ತಾಗುವಷ್ಟು ಹೊತ್ತಿನ ಹೆಸರು.

ತಾಸ್ತು ತ್ರಿಂಶತ್ ಕ್ಷಣಃ

ಕ್ಷಣಃ-ಪು-೧-ತಾಃ ತ್ರಿಂಶತ್-ಅಂಥಾ ಕಲೆಗಳು ಮೂವತ್ತಾಗುವಷ್ಟು ಹೊತ್ತಿನಹೆಸರು.

(ಸ್ತೇತು) ಮುಹೂರ್ತೋ (ದ್ವಾದಶಾಸ್ತ್ರಿಯಾಂ)

ಮುಹೂರ್ತಃ- ಪು-೧ತೇದ್ವಾದಶ-ಅಂಥಾ ಕ್ಷಣಗಳು ಹನ್ನೆರಡಾಗುವಷ್ಟು ಹೊತ್ತಿನಹೆಸರು.

ತೇತು ತ್ರಿಂಶದಹೋರಾತ್ರಃ

ಅಹೋರಾತ್ರಃ-ಪು-೧-ತೇ-ತ್ರಿಂಶತ್-ಅಂಥಾ ಮುಹೂರ್ತಗಳು ಮೂವತ್ತಾಗುವಷ್ಟು ಹೊತ್ತಿನಹೆಸರು.

ಪಕ್ಷಸ್ತೇ ದಶಪಂಚಚ ॥೧೯॥

ಪಕ್ಷಃ-ಪು-೧-ತೇ- ಅಂಥಾ ಅಹೋರಾತ್ರಗಳು-ದಶಪಂಚ- ಹದಿನೈದಾಗುವಷ್ಟು ಕಾಲದಹೆಸರು.

ಪಕ್ಷೌ ಪೂರ್ವಾಪರೌ ಶುಕ್ಲಕೃಷ್ಣೌ

ಶುಕ್ಲಃ-ಪು-೧-ಕೃಷ್ಣಃ-ಪು-೧- ಪೂರ್ವಾಪರೌ-ಕ್ರಮದಿಂದ-ಪೂರ್ವಪಕ್ಷಕ್ಕೂ - ಅಪರಪಕ್ಷಕ್ಕೂ ಹೆಸರುಗಳು.

ಮಾಸಸ್ತು (ತಾವುಭೌ)

ಮಾಸಃ-ಪು-ತೌ-ಉಭೌ ॥ ಆಶುಕ್ಲಕೃಷ್ಣಪಕ್ಷಗಳೆರಡೂ ಕೂಡಿದ ಒಂದುತಿಂಗಳ ಹೆಸರು.

ದ್ವೌದ್ವೌ ಮಾಘಾದಿ ಮಾಸೌಸ್ಯಾದೃತು

ಋತುಃ-ಪು-೧-ಮಾಘಾದಿ- ಮಾಘಮಾಸವೊದಲುಗೊಂಡು- ದ್ವೌದ್ವೌಮಾಸೌ ಸ್ಯಾತ್-ಎರಡೆರಡುತಿಂಗಳು ಕೂಡಿದಕಾಲಕ್ಕೆಹೆಸರು.

(ಸ್ತೈ ತ್ರಿ) ರಯನಂ ತ್ರಿಭಿಃ)

ಅಯನಂ-ನ-೧-ತೈಃ-ತ್ರಿಭಿಃ-ಅಂಥಾ ಋತುಗಳು ಮೂರು ಕೂಡಿದಕಾಲಕ್ಕೆಹೆಸರು.

(ಅಯನೆದ್ವೆ)ಗತಿರುದದ್ದಕ್ಷಿಣಾರ್ಕಸ್ಯವತ್ಸರಃ।

ವತ್ಸರಃ-ಪು-೧- ಅರ್ಕಸ್ಯ- ಸೂರ್ಯನ- ಉದಗ್ಗತಿಃ-ಉತ್ತರಾಯಣ- ದಕ್ಷಿಣಾಗತಿಃ- ದಕ್ಷಿಣಾಯನವೆಂಬದ್ವೆಅಯನೆ - ಯೆರಡು ಅಯನಗಳೂ ಕೂಡಿದಕಾಲಕ್ಕೆ ಹೆಸರು ಅಂದರೆ, ಸೂರ್ಯನು ೬ ತಿಂಗಳು ಬಡಕಲಿಗೂ ೬ ತಿಂಗಳು ಟೆಂಕಲಿಗೂ ಅಯನಿಸುವನಾಗಿ ಈ ೧೨ ತಿಂಗಳಿಗೊಂದು ವರುಷವಾಗುವದು.

(ಸಮರಾತ್ರಂದಿವೆಕಾಲೆ) ವಿಷುವದ್ವಿಷುವಂಚತತ್॥

ವಿಷುವತ್-ವಿಷುವಂ-ನ-೨-ಸಮರಾತ್ರಂದಿವೆ. ಸಮವಾದ ರಾತ್ರಿ ಹಗಲುಗಳುಳ್ಳ ಕಾಲೆ-ಸಮಯದಲ್ಲಿವರ್ತಿಸುವದು - ಅಂದರೆತುಲಾ ಮೇಷ ಸಂಕ್ರಮಣಗಳ ಕಾಲವೆನ್ನುವಿಕೆ.

ಪುಷ್ಯಯುಕ್ತಾಪೌರ್ಣಮಾಸೀಪೌಷೀ

ಪೌಷೀ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಪುಷ್ಯಯುಕ್ತಾ ॥ ಪುಷ್ಯನಕ್ಷತ್ರ -ದೊಡಗೂಡಿದ- ಪೌರ್ಣಮಾಸೀ-ಹುಣ್ಣಿಮೆಯಹೆಸರು.

(ಮಾಸೆತುಯತ್ರಸಾ । ನಾಮ್ನಾಸ) ಪೌಷೊಮಾಘಾದ್ಯಾಶ್ಚೈವಮೇಕಾದಶಾಪರೆ ॥

ಪೌಷಃ-ಪು-೧-ಯತ್ರಮಾಸೆ- ಯಾವತಿಂಗಳಲ್ಲಿ-ಸಾ-ಆಹುಣ್ಣಿಮೆಬರುವದೋ-ಸಃ-ಆ ತಿಂಗಳು-ನಾಮ್ನಾ-ಹೆಸರಿಂದ- ಪೌಷಃ- ಪುಷ್ಯಮಾಸವೆನ್ನಲ್ಪಡುವದು। ಅಪರೆಮಾಘಾದ್ಯಾಏಕಾದಶ- ಮಿಕ್ಕಂಥಾ ಮಾಘಮಾಸ ಮೊದಲಾದ ೧೧ತಿಂಗಳನ್ನೂ- ಏವಂ- ಈ ಮೇರೆಯೇ ತಿಳಿಯತಕ್ಕವುಗಳು. ॥೮॥ ಮಘೆ ಕೂಡಿದ ಹುಣ್ಣಿಮೆಯುಳ್ಳದ್ದೇ ಮಾಘಮಾಸ.

ಮಾರ್ಗಶೀರ್ಷೆ ಸಹಾಮಾರ್ಗ ಆಗ್ರಹಾಯಣಿಕ (ಶ್ಚ ಸಃ)

ಮಾರ್ಗಶೀರ್ಷಃ-ಸಹಾಃ-ಸ- ಮಾರ್ಗಃ ಆಗ್ರಹಾಯಣಿಕಃ-ಪು- ೪- ಮಾರ್ಗಶೀರ್ಷ ಮಾಸದ ಹೆಸರುಗಳು.

ಪೌಷೆತೈಷ ಸಹಸ್ಯಾ (ದ್ವೌ)

ಪೌಷಃ-ತೈಷಃ-ಸಹಸ್ಯಃ-ಪು-೩-ಪುಷ್ಯ ಮಾಸದ ಹೆಸರುಗಳು.

ತಪಾವಮಾಘ

ತಪಾಃ-ಸ-[illegible]-ಪು-೨- ಮಾಘಮಾ

ಫಫಾಲ್ಗುಣೆ ॥೧೩॥ (ಸ್ಯಾತ್ತಪಸ್ಯಃಫಾಲ್ಗುಣಿಕ)
ಸ್ಯಾಚ್ಚೈತ್ರೆಚೈತ್ರಿಕೊಮಧುಃ

ವೈಶಾಖೆಮಾಧವೊರಾಧೊ

ಜ್ಯೈಷ್ಠೆಶುಕ್ರ

ಶ್ಶುಚಿಸ್ತ್ವಯಂ ॥ ಆಷಾಢೆ

ಶ್ರಾವಣೆ (ತುಸ್ಯಾ) ನ್ನಭಾಶ್ರಾವಣಿಕ(ಶ್ಚಸಃ)
(ಸ್ಯು)ರ್ನಭಸ್ಯಃ ಪ್ರೌಷ್ಠಪದಾಭಾದ್ರಪದಾಸ್ಸಮಾಃ ॥

(ಸ್ಯಾ)ದಾಶ್ವಿನಇಷೊಪ್ಯಾಶ್ವಯುಜೊಪಿ
(ಸ್ಯಾ)ತ್ತುಕಾರ್ತಿಕೆ । ಬಾಹುಲೊರ್ಜ್ಜಾಕಾರ್ತಿಕಿಕೊ ॥

ಹೆಮಂತ

ಶ್ಶಿಶಿರೊ(ಸ್ತ್ರಿಯಾಂ)॥
ವಸಂತೆಪುಷ್ಪ ಸಮಯಃಸುರಭಿ

ಗ್ರೀಷ್ಮಊಷ್ಮಕಃ । ನಿದಾಘ ಉಷ್ಣೊಪಗಮ ಉಷ್ಣಊಷ್ಮಾಗಮಸ್ತಪಃ ॥೧೭॥

(ಸ್ತ್ರಿಯಾಂ) ಪ್ರಾವೃಟ್ಸ್ತ್ರಿ

ಸದ ಹೆಸರುಗಳು.

ಫಾಲ್ಗುನಃ-ತಪಸ್ಯಃ-ಫಾಲ್ಗುನಿಕಃ-ಪು-೩-ಫಾಲ್ಗುನಮಾಸದ ಹೆಸರುಗಳು.

ಚೈತ್ರಃ-ಚೈತ್ರಿಕಃ-ಮಧುಃ- ಪು- ೩-ಚೈತ್ರಮಾಸದ ಹೆಸರುಗಳು.

ವೈಶಾಖಃ-ಮಾಧವಃ-ರಾಧಃ-ಪು-೩-ವೈಶಾಖಮಾಸದ ಹೆಸರುಗಳು.

ಜ್ಯೇಷ್ಠಃ-ಶುಕ್ರಃ-ಪು-೨- ಜ್ಯೇಷ್ಠಮಾಸದ ಹೆಸರುಗಳು.

ಶುಚಿಃ-ಆಷಾಢಃ॥ಪಾ॥ಆಷಾಢಃ-ಪು-೨-ಆಷಾಢಮಾಸದ ಹೆಸರುಗಳು.

ಶ್ರಾವಣಃ-ನಭಾಃ-ಸ-ಶ್ರಾವಣಿಕಃ-ಪು-೩-ಶ್ರಾವಣಮಾಸದ ಹೆಸರುಗಳು.

ನಭಸ್ಯಃ-ಪ್ರೌಷ್ಠಪದಃ-ಭಾದ್ರಃ-ಭಾದ್ರಪದಃ-ಪು-೪-ಭಾದ್ರಪದಮಾಸದ ಹೆಸರುಗಳು.

ಆಶ್ವಿನಃ-ಇಷಃ-ಆಶ್ವಯುಜಃ-ಪು- ೩ ಆಶ್ವಯುಜಮಾಸದ ಹೆಸರುಗಳು.

ಕಾರ್ತಿಕಃ-ಬಾಹುಲಃ-ಊರ್ಜಃ-ಕಾರ್ತ್ತಿಕಿಕಃ ಪು-೪- ಕಾರ್ತೀಕಮಾಸದ ಹೆಸರುಗಳು.

ಹೇಮಂತಃ-ಪು-೧-ಹೇಮಂತ ಋತುವಿ ಹೆಸರು.

ಶಿಶಿರಃ-ಪ್ನ-೧-ಶಿಶಿರ ಋತುವಿನ ಹೆಸರು.

ವಸಂತಃ-ಪುಷ್ಪಸಮಯಃ-ಸುರಭಿಃ-ಪು೩-ವಸಂತ ಋತುವಿನ ಹೆಸರುಗಳು.

ಗ್ರೀಷ್ಮಃ- ಊಷ್ಮಕಃ- ನಿದಾಘಃ-ಉಷ್ಣೋಪಗಮಃ-ಉಷ್ಣಃ- ಊಷ್ಮಾಗಮಃ-ತಪಃ-ಪು-೭- ಗ್ರೀಷ್ಮ ಋತುವಿನ ಹೆಸರುಗಳು.

ಪ್ರಾವೃಟ-ಷ-ಸ್ತ್ರೀ-ವರ್ಷಾಃ-ಆ-ನಿ-ಬ-

ಯಾಂಭೂಮ್ನಿ (ವರ್ಷಾ) (ಅಥಶರತ್ಸ್ತ್ರಿಯಾಂ)

ಸ್ತ್ರೀ-೨-ವರ್ಷರ್ತುವಿನ ಹೆಸರುಗಳು.

ಶರತ್-ದ॥ಪಾ॥ಶರದಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೧- ಶರದೃತುವಿನ ಹೆಸರು.

(ಷಡಮೀ) ಋುತವಃಪುಂಸಿ ಮಾರ್ಗಾದೀನಾಂ ಯುಗ್ಮೈಃ ಕ್ರಮಾತ್ ॥೧೨೮॥

ಅಮೀಷಡ್ಋತವಃ-ಈ ಆರು ಋುತುಗಳು. ಮಾರ್ಗಾದೀನಾಂಯುಗ್ಮೈಃ-ಮಾರ್ಗಶೀರ್ಷ ಮೊದಲಾದ ಹನ್ನೆರಡು ತಿಂಗಳೊಳಗೆ ಎರಡೆರಡು ಕೂಡಿದ ಜಂಟಗಳಿಂದ ಕ್ರಮಾತ್-ಕ್ರಮದಿಂದಾಗುತ್ತವೆ. (ಪುಂಸಿ) ಋುತುಶಬ್ದವುಪುಲ್ಲಿಂಗದಲ್ಲಿ ವರ್ತಿಸುವದು.

ಸಂವತ್ಸರೊ ವತ್ಸರೊಬ್ದೊ ಹಾಯನೊಸ್ತ್ರೀ ಶರತ್ಸಮಾಃ।

ಸಂವತ್ಸರಃ-ವತ್ಸರಃ-ಅಬ್ದಃ-ಪು-ಹಾಯನಃ-ಪ್ಪ-ಶರತ್-ದ-ಸಮಾಃ-ಆ-ಬ ॥ಪ॥ ಸಮಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೬-ಸಂವತ್ಸರದ ಹೆಸರುಗಳು.

ಮಾಸೇನಸ್ಯಾದಹೊರಾತ್ರಃ ಪೈತ್ರೊವರ್ಷೇಣದೈವತಃ । ದಿವ್ಯೈರ್ವರ್ಷಸಹಸ್ರೈರ್ದ್ವಾದಶಭಿರ್ದೈವತಂಯುಗಂ। ದೈವಯುಗಸಹಸ್ರೇದ್ವೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಃಕಲ್ಪೌತು (ತೌನೃಣಾಂ)

(ಮಾಸೇನ-ಪೈತ್ರಃ-ಅಹೋರಾತ್ರಃ-ಸ್ಯಾತ್) ಮನುಷ್ಯರ ಒಂದು ತಿಂಗಳಿಂದ ಪಿತೃಗಳ ಒಂದುದಿನವಾಗುತ್ತೆ. (ಅದರಲ್ಲಿ ಶುಕ್ಲಪಕ್ಷವೇ ಹಗಲು. ಕೃಷ್ಣಪಕ್ಷವೇ ರಾತ್ರಿ ವರ್ಷೇಣದೈವತಃ-ಮನುಷ್ಯರ ಒಂದು ವರ್ಷದಿಂದ ದೇವತೆಗಳಿಗೊಂದುದಿನವಾಗುತ್ತೆ. (ಅದರಲ್ಲಿ ಉತ್ತರಾಯಣ ಹಗಲು. ದಕ್ಷಿಣಾಯನವೇ ರಾತ್ರಿ, ಏವಂಚ ಮನುಷ್ಯಮಾನಕ್ಕಿಂತಲೂ ಪಿತೃಮಾನ ೩೦ರಷ್ಟು ಅಧಿಕ ಆದಕ್ಕಿಂತಲೂ ದೇವಮಾನ ೧೨ರಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚು ಆದ್ದರಿಂದ ೧೨೯೬೦೦ ದಿನಗಳಿಗೆದೇವತೆಗಳ ಸಂವತ್ಸರ, ಅಂಥಾದು ೧೨೦೦೦ವಾದರೆ ದೇವತೆಗಳಿಗೊಂದು ಯುಗವಾಗುತ್ತೆ. ಅಂಥಾದೈವಯುಗಗಳು ೨೦೦೦ವಾದರೆ ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೊಂದು ಅಹೋರಾತ್ರವಾಗುತ್ತೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯರಿಗೆ ಎರಡು ಕಲ್ಪಗಳಾಗುವವು. ಹಗಲೇ ಉದಯಕಲ್ಪ ರಾತ್ರಿಯೇ ಕ್ಷಯಕಲ್ಪ.

ಮನ್ವಂತರಂತು ದಿವ್ಯಾನಾಂ ಯುಗಾನಾಮೇಕಸಪ್ತತಿಃ॥೧೩೦॥

ಮನ್ವಂತರಂ-ನ-೧-ದಿವ್ಯಾನಾಂಯುಗಾ

ಸ್ವಾಂತಂ ಹೃನ್ಮಾನಸಂಮನಃ।

ಹೃತ-ದ-ಮಾನಸಂ-ಮನಃ-ಸ-ನ-೭- ಮನಸ್ಸಿನ ಹೆಸರುಗಳು.

ಇತಿ ಕಾಲವರ್ಗಃ

—…*…—

ಕಾಲವರ್ಗಃ॥ಕಾಲದೊಡಗೂಡಿದ ಪದಗಳ ಸಮೂಹವು। ಇತಿ-ಈ ಮೇರೆಗೆ ಮುಗಿದುದು.

ಬುದ್ಧಿರ್ಮನೀಷಾ ಧಿಷಣಾ ಧೀಃ ಪ್ರಜ್ಞಾ ಶೇಮುಷೀ ಮತಿಃ। ಪ್ರೇಕ್ಷೋಪಲಬ್ಧಿಶ್ಚಿತ್ಸಂವಿ ತ್ಪ್ರತಿಪಜ್ಜ್ಞಪ್ತಿ ಚೇತನಾಃ ॥

ಬುದ್ಧಿಃ-ಮನೀಷಾ-ಧಿಷಣಾ-ಧೀಃ-ಪ್ರಜ್ಞಾ-ಶೇಮುಷೀ-ಮತಿಃ- ಪ್ರೇಕ್ಷಾ- ಉಪಲಬ್ಧಿಃ-ಚಿತ-ಸಂವಿತ-ಪ್ರತಿಪತ-ದ- ಜ್ಞಪ್ತಿಃ ಚೇತನಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೧೪-ಬುದ್ಧಿಯಹೆಸರುಗಳು.

ಧೀರ್ಧಾರಣಾವತೀ ಮೇಧಾ

ಮೇಧಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಧಾರಣಾವತೀ-ಧೀಃ ಕ್ಲಪ್ತಜ್ಞಪ್ತಿಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳ ಬುದ್ಧಿಯಹೆಸರು

ಸಂಕಲ್ಪಃಕರ್ಮಮಾನಸಂ।

ಸಂಕಲ್ಪಃ-ಪು-೧-ಮಾನಸಂಕರ್ಮ-ಮನೋವ್ಯಾಪಾರದ ಹೆಸರು.

ಚಿತ್ತಾಭೋಗೋಮನಸ್ಕಾರ

ಮನಸ್ಕಾರಃ-ಪು-೧-ಚಿತ್ತಾಭೋಗಃ ಮನಸ್ಸಿನಸ್ವ ವಿಶಾಲತೆ ಅಂದರೆ ಇಚ್ಛೆಯ ಹೆಸರು.

ಶ್ಚರ್ಚಾಸಂಖ್ಯಾವಿಚಾರಣಾ

ಚರ್ಚಾ-ಸಂಖ್ಯಾ-ವಿಚಾರಣಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೩ ಪ್ರಮಾಣದಿಂದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸುವಿಕೆಯ ಹೆಸರುಗಳು.

ಅಧ್ಯಾಹಾರಸ್ತರ್ಕಊಹೊ

ಅಧ್ಯಾಹಾರಃ-ತರ್ಕಃ-ಊಹಃ-ಪು-೩-ಕೊರತೆಯಾದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಪೂರೈಸಿ ವಾಕ್ಯಸಮನ್ವಯ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಹಾಗೆ ತಂದಿಟ್ಟುಕೊಂಡ ಪದದ ಹೆಸರುಗಳು ಅಂದರೆ ಅರ್ಥ ಪೂರ್ತಿಯನ್ನು ಉತ್ಪ್ರೇಕ್ಷಿಸುವಿಕೆ.

ವಿಚಿಕಿತ್ಸಾತುಸಂಶಯಃ॥ಸಂದೇಹದ್ವಾಪರೌ

ವಿಚಿಕಿತ್ಸಾ-ಸ್ತ್ರೀ-ಸಂಶಯಃ-ಸಂದೇಹಃ-ದ್ವಾಪರಃ-ಪು-೪- ಒಂದರನ್ನು ಬಹುಬಗೆಯಾಗಿ ತಿಳಿದು ನಿಶ್ಚಯವಿಲ್ಲದೇ ಇರುವ ಸಂದೇಹದ ಹೆಸರುಗಳು.

ಚಾಥಸಮೌನಿರ್ಣಯ ನಿಶ್ಚಯೌ

ನಿರ್ಣಯಃ-ನಿಶ್ಚಯಃ-ಪು-೨-ನಿಶ್ಚಯದ ಹೆಸರುಗಳು.

ಮಿಥ್ಯಾದೃಷ್ಟಿರ್ನಾಸ್ತಿಕತಾ

ಮಿಥ್ಯಾದೃಷ್ಟಿಃ-ನಾಸ್ತಿಕತಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೨-ಪರಲೋಕವಿಲ್ಲವೆಂಬ ಅಪ್ರಮಾಣಕ ಬುದ್ಧಿಯ ಹೆಸರುಗಳು. ಅಂದರೆ ವ್ಯಾವಹಾರಿಕವೇ ಇಲ್ಲವೆನಿಪ ಬೌದ್ಧ ಭ್ರಾಂತಿ.

ವ್ಯಾಪಾದೋದ್ರೋಹಚಿಂತನಂ॥

ವ್ಯಾಪಾದಃ-ಪು-ದ್ರೋಹಚಿಂತನಂ-ನ-೨-ದ್ರೋಹ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಕೆಟ್ಟ ಇಚ್ಛೆಯ ಹೆಸರು.

(ಸಮೌ) ಸಿದ್ಧಾಂತರಾದ್ಧಾಂತೌ

ಸಿದ್ಧಾಂತಃ-ರಾದ್ಧಾಂತಃ-ಪು-೨-ಸಿದ್ಧಾಂತದ ಹೆಸರುಗಳು. ಅಂದರೆ ನಿರ್ದುಷ್ಟವಾಗಿ ಸಾಧಿಸಲ್ಪಟ್ಟು ಉಚಿತವಾದದ್ದು.

ಭ್ರಾಂತಿರ್ಮಿಥ್ಯಾ ಮತಿರ್ಭ್ರಮಃ।

ಭ್ರಾಂತಿಃ-ಮಿಥ್ಯಾಮತಿಃ-ಸ್ತ್ರೀ-ಭ್ರಮಃ-ಪು-೩-ಭ್ರಾಂತಿ ಅಂದರೆ ವಂದನ್ನು ಮತ್ತೊಂದನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದು ನಂಬುವಿಕೆ.

ಸಂವಿದಾಗೂಃ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾನಂ ನಿಯಮಾಶ್ರವಸಂಶ್ರವಾಃ ॥೧೪೪ ಅಂಗೀಕಾರಾಭ್ಯುಪಗಮಪ್ರತಿಶ್ರವಸಮಾಧಯಃ।

ಸಂವಿತ್-ದ-ಆಗೂಃ-ಊ-ಪ-ಆಗುಃ-ಸ್ತ್ರೀ-ಪ್ರತಿಜ್ಞಾನಂ-ನ-ನಿಯಮಃ-ಆಶ್ರವಃ-ಸಂಶ್ರವಃ-ಅಂಗೀಕಾರಃ-ಅಭ್ಯುಪಗಮಃ-ಪ್ರತಿಶ್ರವಃ-ಸಮಾಧಿಃ-ಪು-೧೦-ಅಂಗೀಕಾರದ ಹೆಸರುಗಳು. ಅಂದರೆ-ನನಿಗಿರಲಿಯೆಂದೊಪ್ಪುವಿಕೆ.

(ಮೋಕ್ಷೇಧೀ) ಜ್ಞಾನಮನ್ಯತ್ರ

ಜ್ಞಾನಂ-೧-ಮೋಕ್ಷೇ-ಧೀಃ-ಮೋಕ್ಷ ವಿಷಯಕವಾದ ಬುದ್ಧಿಯ ಹೆಸರು. ಅಂದರೆ, ಆಸ್ತಿಕ್ಯದಿಂದಾದ ವಿರಕ್ತಿ.

ವಿಜ್ಞಾನಂಶಿಲ್ಪಶಾಸ್ತ್ರಯೋಃ॥

ವಿಜ್ಞಾನಂ-ನ-೧-ಅನ್ಯತ್ರ- ಶಿಲ್ಪಶಾಸ್ತ್ರಯೋಃ-ಮೋಕ್ಷಕ್ಕಿಂತಲೂ ಇತರವಾದ ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞಾನಕಕ್ಕೂ ಶಿಲ್ಪಜ್ಞಾನಕಕ್ಕೂ ಹೆಸರು. ವಿಜ್ಞಾನವಂದರೆ ಶಾಸ್ತ್ರವೆಂತಲೂ ಶಿಲ್ಪವೆಂತಲೂ ಕೆಲವರನ್ನುವರು.

ಮುಕ್ತಿಃಕೈವಲ್ಯನಿರ್ವಾಣಶ್ರೇಯೋನಿಶ್ರೇಯಸಾಮೃತಂ । ಮೋಕ್ಷೋಪವರ್ಗೋ

ಮುಕ್ತಿಃ-ಸ್ತ್ರೀ-ಕೈವಲ್ಯಂ-ನಿರ್ವಾಣಂ-ಶ್ರೇಯಃ-ಸ-ನಿಶ್ರೇಯಸಂ-ಅಮೃತಂ- ನ-ಮೋಕ್ಷಃ-ಅಪವರ್ಗಃ-ಪು-- ಮೋಕ್ಷದ ಹೆಸರುಗಳು. ಅಂದರೆ, ಅವಿದ್ಯಾಬಿಂದ

ನಿವೃತ್ತಿಯು ಅಥವಾ ಅದ್ವೈತಸಿದ್ಧಿಯು ಅಥವಾ ಶಾಶ್ವತಸುಖವು.

ಥಾಜ್ಞಾನ ಮವಿದ್ಯಾಹಂ ಮತಿಃಸ್ತ್ರಿಯಾಂ ॥೧೪೬॥

ಅಜ್ಞಾನಂ-ನ-ಅವಿದ್ಯಾ-ಅಹಂಮತಿಃ-ಸ್ತ್ರೀ-೩-ಅಜ್ಞಾನದ ಹೆಸರು. ಅಂದರೆ ಜಗವನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮದಂತೆ ಸತ್ಯವೆಂದು ನಂಬಿ ದೇಹಾತ್ಮ ಭ್ರಾಂತಿಯಿಂ ತೊಳಲುವಿಕೆ.

(ರೂಪಂಶಬ್ದೊ ಗಂಧರಸಸ್ಪರ್ಶಾಶ್ಚ)ವಿಷಯಾ(ಅಮೀ। ಗೊಚರಾ ಇಂದ್ರಿಯಾರ್ಥಾಶ್ಚ

ವಿಷಯಾಃ-ಗೋಚರಾಃ-ಇಂದ್ರಿಯಾರ್ಥಾಃ-ಪು-೩-೩-ರೂಪಂ-ಶಬ್ದಃ- ಗಂಧಃ-ರಸಃ-ಸ್ಪರ್ಶಶ್ಚ ಆಕಾರದ ಬಣ್ಣ, ನಾದ-ಗಂಧ-ರುಚಿ- ಸ್ಪರ್ಶ-ಈ ೫- ಕ್ರಮವಾಗಿ ಕಣ್ಣು,ಕಿವಿ-ಮೂಗು-ನಾಲಿಗೆ-ಚರ್ಮ-ಈ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಗೆ ತಿಳಿಯು ಬರುವವಾಗಿ ಅವುಗಳೆಲ್ಲಕ್ಕೂ ಹೆಸರುಗಳು.

ಹೃಷೀಕಂವಿಷಯೀಂದ್ರಿಯಂ ॥

ಹೃಷೀಕಂ-ವಿಷಯಿ-ನ್-ಇಂದ್ರಿಯಂ-೩-ಇಂದ್ರಿಯ ಸಾಮಾನ್ಯನಾಮಂಗಳು.

ಕರ್ಮೇಂದ್ರಿಯಂತು ಪಾಯ್ವಾದಿ

ಕರ್ಮೇಂದ್ರಿಯಂ-ನ-೧-ಪಾಯ್ವಾದಿ-ಪಾಯೂಪಸ್ಥವಾಕ್ಪಾದಪಾಣಿಗಳ ಹೆಸರು.

ಮನೊನೆತ್ರಾದಿ ಧೀಂದ್ರಿಯಂ।

ಧೀಂದ್ರಿಯಂ-ನ-೧-ಮನೋನೇತ್ರಾದಿ ಮನೋನೇತ್ರಜಿಹ್ವಾಘ್ರಾಣತ್ವಕ್-ಶ್ರೋತ್ರಗಳ ಹೆಸರು.

ತುವರಸ್ತು ಕಷಾಯೊಸ್ತ್ರೀ ಮಧುರೊಲವಣಃಕಟುಃ ॥ ತಿಕ್ತೊಮ್ಲಶ್ಚ ರಸಾಃ ಪುಂಸಿತದ್ವತ್ಸುಷಡಮೀತ್ರಿಷು।

ತುವರಃ-ಪಾ-ತೂವರಃ-ಕಷಾಯಃ-ಪು-೧-ಒಗರಾಗಿರುವ ರಸದ ಹೆಸರು. ಮಧುರಃ-೧-ಪು-ಸಿಹಿಯಾಗಿರುವಿಕೆ. ।ಲವಣಃ-ಪು-೧-ಉಪ್ಪಿನ ಹೆಸರು. ಕಟುಃ-೧-ಕಾರದಹೆಸರು. ತಿಕ್ತಃ-ಪು-೧-ಕಹಿಯ-ಅಮ್ಲಃ-ಪಾ-ಅಬ್ಲಃ-ಪ-ಕಮ್ಲಃ-ಪು-೧-ಹುಳಿಯಹೆಸರು. ಅಮೀಷಟ-ಈ ೬-ಶಬ್ದಗಳೂ-ರಸಾಶ್ಚ ರಸವಾಚಕಗಳಾದರೆ- ಪುಂಸಿ-ಪುಲ್ಲಿಂಗ-ತದ್ವತ್ಸು-ರಸವುಳ್ಳ ದ್ರವ್ಯವಾಚಕಗಳಾದರೆ ತ್ರಿಷು-ತ್ರಿಲಿಂಗ.

ವಿಮರ್ದೊತ್ಥೆ ಪರಿಮಳೋ

ಪರಿಮಳಃ-ಪು-೧-ವಿಮರ್ದೋತ್ಥೇ- ನಾಸ್

ಗಂಧೆಜನಮನೋಹರೆ ॥೧೪೯॥

ದ್ರವ್ಯಗಳನ್ನು ಚಚ್ಚಿ ಕುಟ್ಟುವದರಿಂದ ಹುಟ್ಟಿ ಜನಮನೋಹರವಾದ ಗಂಧದಹೆಸರು.

ಆಮೊದಸ್ಸೋತಿನಿರ್ಹಾರೀ

ಆಮೋದಃ-೧-ಅತಿನಿರ್ಹಾರೀ-ಬಹುದೂರದವರಿಗೂ ವ್ಯಾಪಿಸಲುಳ್ಳ ಸುವಾಸನೆಯ ಹೆಸರು.

(ವಾಚ್ಯಲಿಂಗತ್ವಮಾ ಗುಣಾತ್) ।

ಆಗುಣಾತ- ವಾಚ್ಯಲಿಂಗತ್ವಂ- ಇದು ಮೊದಲ್ಗೊಂಡು ಶುಕ್ಲ ಶುಭ್ರಾದಿಶಬ್ದಗಳ ವರಿಗೂ ಹೇಳಲ್ಪಡುವ ಪದಗಳು ವಿಶೇಷ್ಯ ಲಿಂಗಗಳಾಗಿರುವವು.

ಸಮಾಕರ್ಷೀತು ನಿರ್ಹಾರೀ

ಸಮಾಕರ್ಷೀ-೯-ನಿರ್ಹಾರೀ- ೯-೨-ದೂರವಾಗಿ ವ್ಯಾಪಿಸುವ ಗಂಧವುಳ್ಳ ದ್ರವ್ಯದ ಹೆಸರುಗಳು.

ಸುರಭಿರ್ಘ್ರಾಣತರ್ಪಣಃ ॥೧೫೦

ಇಷ್ಟಗಂಧಿಃ ಸ್ಸುಗಂಧಸ್ಸ್ಯಾ ದಾ

ಮೋದೀಮುಖವಾಸನಃ । ಪೂತಿ

ಗಂಧಸ್ತು ದುರ್ಗಂಧೊ ವಿಸ್ರಂ

ಸ್ಯಾದಾಮಗಂಧಿಯತ್ ॥೧೫೧॥

ಸುರಭಿಃ-ಘ್ರಾಣತರ್ಪಣಃ-ಇಷ್ಟಗಂಧಃ-ಸುಗಂಧಿಃ-೪-ಪರಿಮಳ ದ್ರವ್ಯದ ಹೆಸರುಗಳು. ಆಮೋದೀ-೯-ಮುಖವಾಸನಃ-೨-ಪ್ರ-ಪಚ್ಚ ಕರ್ಪೂರ ಮುಂತಾದ ಮುಖಪರಿಮಳಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಸುದ್ರವ್ಯದ ಹೆಸರುಗಳು. ಪೂತಿಗಂಧಃ-ಪಾ-ಪೂತಿಗಂಧಿಃ-ದುರ್ಗಂಧಃ-೨-ಕೆಟ್ಟನಾತವುಳ್ಳ ವಸ್ತುವಿನಹೆಸರುಗಳು. ವಿಸ್ರಂ-ಆಮಗಂಧಿ-೯-೨-ಅಪಕ್ವವಾದ ಕೆಟ್ಟ ಕಂಪುಳ್ಳ ದ್ರವ್ಯದ ನಾಮಗಳು.

ಶುಕ್ಲ ಶುಭ್ರಶುಚಿಶ್ವೇತವಿಶದಶ್ಯೇತ

ಪಾಂಡುರಾಃ। ಅವದಾತಸ್ಸಿತೊ

ಗೌರೊವಳಕ್ಷೊಧವಳೊರ್ಜು

ನಃ ॥೧೫೧॥

ಶುಕ್ಲಃ-ಶುಭ್ರಃ-ಶುಚಿಃ-ಶ್ವೇತಃ-ವಿಶದಃ-ಶ್ಯೇತಃ-ಪಾಂಡರಃ-ಅವದಾತಃ-ಸೀತಃ-ಗೌರಃ-ವಳಕ್ಷಃ - ಧವಳಃ-ಅರ್ಜುನಃ-೧೩-ಬಿಳುಪು ಬಂಣದ ಹೆಸರುಗಳು.

ಹರಿಣಃಪಾಂಡುರಃಪಾಂಡು

ಹರಿಣಃ-ಪಾಂಡರಃ-ಪಾಂಡುಃ-೩-ಬಿಳುಪು-ಪಚ್ಚೆ-ಎರಡೂ ಬೆರತ ಬಂಣದ ಹೆಸರುಗಳು.

(ರೀಷತ್ಪಾಂಡುಸ್ತು) ಧೂಸ

ರಃ।

ಧೂಸರಃ-೧-ಈ ಷತ್ಪಾಂಡುಃ-ಎಳೇಬಿಳುಪು. ಅಂದರೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಶುಭ್ರವಾದದ್ದು.

ಕೃಷ್ಣೆ ನೀಲಾಸಿತಶ್ಯಾಮ ಕಾಲ

ಕೃಷ್ಣಃ-ನೀಲಃ-ಅಸಿತಃ-ಶ್ಯಾಮಃ-ಕಾಲ

ಪ್ರಮಾಣವಾಗಿರುವದು.

ತ್ರಯಿಾಧರ್ಮಸ್ತ್ರತದ್ವಿಧಿಃ।

ತ್ರಯಿಾಧರ್ಮಃ-ಪು-ತದ್ವಿಧಿಃ-೧-ಆ ದದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಯಜ್ಞಾದಿ ವಿಧಿಗಳ ಸರುಗಳು.

ಸ್ತ್ರಿಯಾಮೃಕ್ಸಾಮಯಜುಷೀ

ಋಕ್-ಚ-ಸ್ತ್ರೀ ಸಾಮ-ನ - ಯಜು ಸ-ನ-೩-ಕ್ರಮವಾಗಿ-ಋಗ್ವೇದ - ಸಾ ವೇದ-ಯಜುರ್ವೇದಗಳಿಗೆಹೆಸರುಗಳ.

ಇತಿವೇದಾಸ್ತ್ರಯಸ್ತ್ರಯಿಾ॥

ತ್ರಯಿಾ-ಸ್ತ್ರೀ-ಇತಿ- ವೇದಾಃ-ತ್ರಯ ಈ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟ ಮೂರು ವೇದಗಳಿ ಹೆಸರು ಅಥರ್ವಣ ಕೆಲವುಖಿಲವಾದ್ದರಿ ಮೂರು ವೇದಗಳೇ ತ್ರಯಿಾಯೆಂದು ಸಿದ್ಧ ನಾಮವುಂ ಪಡದಿವೆ.

ಶಿಕ್ಷೇತ್ಯಾದಿಶ್ರುತೇರಂಗೆ

ಶಿಕ್ಷೇತ್ಯಾದಿ॥ ಶ್ರುತೇಃ-ಅಂಗಂ-ಶಿಕ್ಷೆ ಲಾದ ಆರೂ ವೇದಾಂಗಗಳೆನ್ನ ಲ್ಪಡು

ಮೋಂಕಾರಪ್ರಣವೌ(ಸಮೌ)

ಓಂಕಾರಃ-ಪ್ರಣವಃ-ಪು-೧- ಪ್ರಣ ಹೆಸರು.

ಇತಿಹಾಸಃಪುರಾವೃತ್ತ

ಇತಿಹಾಸಃ-ಪು-ಪುರಾವೃತ್ತಂ-ನ-೧- ರತಮುಂತಾದ ಪುರಾತನಕಥೆಗಳ ಹೆಸ

(ಮುದಾತ್ತಾದ್ಯಾಸ್ತ್ರಯ)ಸ್ಸ್ವ ರಾಃ।

ಸ್ವರಾಃ-ಪು-೬-೧- ಉದಾತ್ತಾದ್ಯಾ ಉದಾತ್ತ ಅನುದಾತ್ತ ಸ್ವರಿತಗಳೆಂಬ ಯಃ-೩-ಸ್ವರಗಳಿಗೂ ಹೆಸರು.

ಆನ್ವೀಕ್ಷಕೀದಂಡನೀತಿ ಸ್ತ ರ್ಕವಿದ್ಯಾರ್ಥ ಶಾಸ್ತ್ರಯೋಃ॥

ಆನ್ವೀಕ್ಷಕೀ-ದಂಡನೀತಿಃ-೧-ತರ್ಕ ದ್ಯಾರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರಯೋಃ-ಕ್ರಮವಾಗಿ ನ್ಯಾ ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೂ ನೀತಿಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೂ ಹೆಸರುಗ

ಆಖ್ಯಾಯಿಕೋಪಲಬ್ಧಾರ್ಥಾ

ಆಖ್ಯಾಯಿಕಾ-ಉಪಲಬ್ಧಾರ್ಥಾ-ಸ್ತ್ರೀ ೧-ಸತ್ಯವಾದ ಚರಿತ್ರಗಳುಳ್ಳ ಗ್ರಂಥದ ಸರುಗಳು. ಅಂದರೆ ಧಿಟವಾದ ಗ್ರಂಥ

ಪುರಾಣಂಪಂಚಲಕ್ಷಣಂ।

ಪುರಾಣಂ-ಪಂಚಲಕ್ಷಣಂ-ನ-೧- ಸ ಪ್ರತಿಸರ್ಗಾದಿ ಪಂಚ ಲಕ್ಷಣಗಳಿಂ ದೊ ಗೂಡಿದಕ್ಕೂ ಪುರಾಣಗಳ ಹೆ ರುಗಳು.

ಪ್ರಬಂಧಃಕಲ್ಪನಾ ಕಥಾ	ಪ್ರಬಂಧಕಲ್ಪನಾ-ಕಥಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೨. ಕೆಲ ವಂಶಗಳು ಸತ್ಯವಾದ ಚರಿತ್ರವನ್ನು ಹೇಳ್ವ ಗ್ರಂಥದ ಹೆಸರುಗಳು.
ಪ್ರವಲ್ಲಿಕಾಪ್ರಹೇಳಿಕಾ ॥	ಪ್ರವಲ್ಲಿಕಾ-ಪ್ರಹೇಳಿಕಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೨-ಗೂ ಢಾರ್ಥಮುಳ್ಳ ಪ್ರಬಂಧಗಳ ಹೆಸರುಗಳು.
ಸ್ಮೃತಿಸ್ತು ಧರ್ಮಸಂಹಿತಾ	ಸ್ಮೃತಿಃ-ಧರ್ಮಸಂಹಿತಾ - ಸ್ತ್ರೀ-೨- ಮಾನವಾದಿ ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಹೆಸರುಗಳು.
ಸಮಾಹೃತಿಸ್ತು ಸಂಗ್ರಹಃ।	ಸಮಾಹೃತಿಃ-ಸ್ತ್ರೀ-ಸಂಗ್ರಹಃ-ಪು-೨-ಅನೆ ಕಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿರುವಬಹ್ವರ್ಥಗಳನ್ನುಹಿಂದೇ ಕಡೆಸಂಕ್ಷೇಪಿಸಿಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಗ್ರಂಥದಹೆಸರು.
ಸಮಸ್ಯಾತುಸ ಮಾಸಾರ್ಥಾ	ಸಮಸ್ಯಾ-ಸಮಾಸಾರ್ಥಾ - ಸ್ತ್ರೀ-೨- ಕವಿಶಕ್ತಿ ಪರಿಜ್ಞಾನಾರ್ಥವಾಗಿ ಪೂರೈಸು ವದಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಕೊಡಲ್ಪಡುವ ಪದ್ಯದಕೆ ಲವುಭಾಗಕ್ಕೆ ಹೆಸರುಗಳು.
ಕಿಂವದಂತೀಜನಶ್ರುತಿಃ॥	ಕಿಂವದಂತೀ-ಜನಶ್ರುತಿಃ-ಸ್ತ್ರೀ-೨-ಲೋ ಕ ಪ್ರವಾದದ ಹೆಸರುಗಳು. ಅಂದರೆ ಜನ ರಹೇಳ್ವಿಕೆ.
ವಾರ್ತಾಪ್ರವೃತ್ತಿ ರ್ವೃತ್ತಾಂ ತಉದಂತಸ್ಸ್ಯಾದಃ	ವಾರ್ತಾ-ಪ್ರವೃತ್ತಿಃ-ಸ್ತ್ರೀ-ವೃತ್ತಾಂತಃ- ಉದಂತಃ-ಪು-೪-ವೃತ್ತಾಂತದಹೆಸರುಗಳು.
ಥಾಹ್ವಯಃ । ಆಖ್ಯಾಹ್ವೇಅ ಭಿಧಾನಂಚನಾಮಧೇಯಂಚ ನಾ ಮಚ ॥೧೬೪॥	ಆಹ್ವಯಃ-ಪು-ಆಖ್ಯಾ-ಆಹ್ವಾ- ಸ್ತ್ರೀ- ಅಭಿಧಾನಂ- ನಾಮಧೇಯಂ-ನಾಮ-ನ್-ನ- ೬-ನಾಮಧೇಯದ ಹೆಸರುಗಳು. ಅಂದರೆ, ಹೆಸರಿಗೆ ಹೆಸರುಗಳು.
ಹೂತಿರಾಕಾರಣಾಹ್ವಾನೆ	ಹೂತಿಃ-ಆಕಾರಣಾ-ಸ್ತ್ರೀ- ಆಹ್ವಾನಂ- ನ-೩-ಕರೆಯುವಿಕೆಗೆ ಹೆಸರುಗಳು.
ಸಂಹೂತಿರ್ಬಹುಭಿಃಕೃತಾ।	ಸಂಹೂತಿಃ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಬಹುಭಿಃ-ಕೃತಾ- ಬಹುಮಂದೀ ಸೇರಿ ಕರೆಯಿಸುವದಕ್ಕೆ ಹೆ ಸರುಗಳು.
ವಿವಾದೋವ್ಯ ವಹಾರಸ್ಸ್ಯ	ವಿವಾದಃ-ವ್ಯವಹಾರಃ-ಪು-೨-ಕಲಹದ ಹೆಸರುಗಳು ಅಂದರೆ ಸಿವಿಲ್ ಅಥವಾ ಕ್ರಿ ಮಿನಲ್-ದಾವೇ ತರುವಿಕೆ.

ದುಪನ್ಯಾಸಸ್ತು ವಾಙ್ಮುಖಂ॥	ಉಪನ್ಯಾಸಃ-ಪು-ವಾಙ್ಮುಖಂ - ನ-ವಾಕ್ಯಾರಂಭದ ಹೆಸರುಗಳು.
ಉಪೋದ್ಘಾತಉದಾಹಾರಃ	ಉಪೋದ್ಘಾತಃ-ಉದಾಹಾರಃ-ಪು-೨-ಉದಾಹರಿಸುವದಕ್ಕೆ ಹೆಸರುಗಳು ಅಂದರೆ ದರ್ಶನವನ್ನು ತೋರಿಸುವಿಕೆ. ಇಲ್ಲಿ ಉಪನ್ಯಾಸಮುಂತಾದ ನಾಲ್ಕು ಶಬ್ದಗಳು ಸಮಾನಾರ್ಥಕಗಳೆಂದು ಕೆಲವರನ್ನುವರು.
ಶಪನಂಶಪಥಃಪುಮಾನ್ ।	ಶಪನಂ-ನ-ಶಪಥಃ-ಪು-೨-ಒಟ್ಟಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವದು ಅಂದರೆ ಆಣೆ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವದರ ಹೆಸರುಗಳು.
ಪ್ರಶ್ನೋನು ಯೋಗಃ ಪೃಚ್ಛಾ ಚ	ಪ್ರಶ್ನಃ-ಅನುಯೋಗಃ-ಪು-ಪೃಚ್ಛಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೩-ಕೇಳುವದಕ್ಕೆ ಹೆಸರುಗಳು. ಅಂದರೆ ಸವಾಲ್ ಕ್ವೆಶ್ಚನ್ ಕೊಡುವದು.
ಪ್ರತಿವಾಕ್ಯೋತ್ತರೆ(ಸಮೆ)॥	ಪ್ರತಿವಾಕ್ಯಂ-ಉತ್ತರಂ-ನ-೨- ಉತ್ತರವನ್ನು ಕೊಡುವದಕ್ಕೆ ಹೆಸರುಗಳು ಅಂದರೆ ಜವಾಬು, ಆನ್ಸರ್ ಕೊಡುವಿಕೆ.
ಮಿಥ್ಯಾಭಿ ಯೋಗೋಭ್ಯಾಖ್ಯಾನ	ಮಿಥ್ಯಾಭಿಯೋಗಃ-ಪು-ಅಭ್ಯಾಖ್ಯಾನಂ-ನ-೨- ಇಲ್ಲದ್ದನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿ ಆಕ್ಷೇಪಿಸುವದಕ್ಕೆ ಹೆಸರುಗಳು.
(ಮಥ) ।ಮಿಥ್ಯಾಭಿಶಂಸನಂ। ಅಭಿಶಾಪಃ	ಮಿಥ್ಯಾಭಿಶಂಸನಂ- ನ-ಅಭಿಶಾಪಃ-ಪು-೨-ಇಲ್ಲದತಪ್ಪುಗಳನ್ನು ಮೇಲೆ ಹೊರಿಸಿ ಹೇಳುವದು. ಸುಳ್ಳುಛಾಡಿ ಆರೋಪಣ.
ಪ್ರಣಾದಸ್ತು ಶಬ್ದಸ್ಸ್ಯಾದನುರಾಗಜಃ ॥೧೬೭॥	ಪ್ರಣಾದಃ-ಪು-೧-ಅನುರಾಗಜಃ-ಅನುರಾಗದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ-ಶಬ್ದ-ಶಬ್ದದ ಹೆಸರು ಅಂದರೆ ವಿಶ್ವಾಸದಿಂದನುಡಿಯುವಿಕೆ.
ಯಶಃಕೀರ್ತಿಸ್ಸಮಜ್ಞಾ ಚ	ಯಶಃ-ಸ-ನ-ಕೀರ್ತಿಃ-ಸಮಜ್ಞಾ - ಪಾಸವಾಖ್ಯಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೩-ಕೀರ್ತಿಯ ಹೆಸರುಗಳು ಅಂದರೆ ಹೆಸರುವಾಸಿ.
ಸ್ತವಃಸ್ತೋತ್ರಂಸ್ತುತಿರ್ನುತಿಃ।	ಸ್ತವಃ-ಪು-ಸ್ತೋತ್ರಂ-ನ-ಸ್ತುತಿಃ - ನುತಿಃ-ಸ್ತ್ರೀ-೪-ಸ್ತೋತ್ರದ ಹೆಸರುಗಳು ಅಂದರೆ, ಸುಗುಣಗಳನ್ನು ಕೊಂಡಾಡುವಿಕೆ.

ಆಮ್ರೇಡಿತಂ(ದ್ವಿಸ್ತ್ರಿ) ರುಕ್ತಂ

ಆಮ್ರೇಡಿತಂ-ನ-೧-ದ್ವಿಃ-ತ್ರಿಃ- ಉಕ್ತಂ- ಸಂತೋಷತ್ವರೆ ಮುಂತಾದವುಗಳಿಂದ ಎರಡು ಮೂರು ಸಾರಿನುಡಿದ ಮಾತೇ ಮರಳಿ ಮರಳಿ ನುಡಿಯಲ್ಪಡುವದಕ್ಕೆ ಹೆಸರು.

ಮುಚ್ಚೈರ್ಘುಷ್ಟಂತುಘೋಷಣಾ ॥೧೬೮॥

ಉಚ್ಚೈರ್ಘುಷ್ಟಂ-ನ-ಘೋಷಣಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಘಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಕೂಗುವದಕ್ಕೆ ಹೆಸರು. ಬಹಳ ಆರಚಿಕೊಳ್ಳುವಿಕೆ.

ಕಾಕುಃ (ಸ್ತ್ರೀ) ಯಾಂವಿಕಾರೊಯುಶ್ಶೋಕ ಭೀತ್ಯಾದಿಭಿರ್ಧ್ವನೇಃ

ಕಾಕುಃ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-(ಶೋಕಭೀತ್ಯಾ ದಿಭಿಃ ಧ್ವನೇರ್ವಿಕಾರೊಯಸ್ಸಕಾಕುಃ) ದುಃಖ-ಅಂಜಿಕೆ-ಕಪಟವುಂ ತಾದವುಗಳಿಂದುಂಟಾದ ಧ್ವನಿಯ ವಿಕಾರದ ಹೆಸರು ಅಂದರೆ ಉಂಟು ಯೆಂಬೀತಾತ್ಪರ್ಯವನ್ನು ಸೂಚಿಸವಂತೆ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳ್ವದುಮೊದಲಾದ ಸ್ವರಭೇದ.

ಅವರ್ಣಾಕ್ಷೇಪನಿರ್ವಾದಪರೀವಾದಾಪವಾದ (ವತ್) ॥೧೬೯॥ ಉಪಕ್ರೋಶೊ ಜುಗುಪ್ಸಾಚ ಕುತ್ಸಾ ನಿಂದಾಚಗರ್ಹಣೆ।

ಅವರ್ಣಃ-ಆಕ್ಷೇಪಃ-ನಿರ್ವಾದಃ - ಪರಿವಾದಃ-ಅಪವಾದಃ-ಉಪಕ್ರೋಶಃ - ಪು- ಜುಗುಪ್ಸಾ-ಕುತ್ಸಾ-ನಿಂದಾ-ಸ್ತ್ರೀ - ಗರ್ಹಣಂ-ನ-೧೦-ನಿಂದೆಯ ಹೆಸರುಗಳು-ಅಂದರೆ ಹೀಗಳೆಯುವಿಕೆ.

ಪಾರುಷ್ಯಮತಿವಾದಸ್ಸ್ಯಾ

ಪಾರುಷ್ಯಂ-ನ-ಅತಿವಾದಃ-ಪು-೨-ಅಪ್ರಿಯುವಾಗಿನುಡಿಯುವಿಕೆ- ಅಂದರೆ- ಮೇರೆದಪ್ಪಿಹೆಚ್ಚು ಮಾತಾಡುವಿಕೆ.

ಭ್ರರ್ತ್ಸನಂ(ತ್ವಪಕಾರಗೀಃ॥

ಭರ್ತ್ಸನಂ-ನ-೧-ಅಪಕಾರಗೀಃ- ಪರನಿಗೆಅಂಜಿಕೆಯುನ್ನುಂಟುಮಾಡುವ ಅಪಕಾರವಾಕ್ಯದ ಹೆಸರು ಬೆದರಣೆಸೊಲ್ಲು.

ಯುಸ್ಸನಿಂದಉಪಾಲಂಭಸ್ತತ್ರಸ್ಯಾತ್ಪರಿಭಾಷಣಂ।

ಪರಿಭಾಷಣಂ- ನ- ೧- ಸನಿಂದಃ- ನಿಂದಯೊಡಗೂಡಿದ, ಉಪಾಲಂಭೊಯತ್ರಸ್ಯಾತ-ದುರ್ವಾದಕ್ಕೆಹೆಸರು.

(ತತ್ರ) ತ್ವಾಕ್ಷಾರಣಾ(ಯುಃಸ್ಯಾದಾಕ್ರೋ) ಶೊಮೈಥುನಂ ಪ್ರತಿ) ॥೧೭೦॥

ಆಕ್ಷಾರಣಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಮೈಥುನಂಪ್ರತಿ ॥ ಮೈಥುನವನ್ನು ಕುರಿತು, ಯಃಆಕ್ರೋಶಃ ಸ್ತತ್ರಸ್ಯಾತ - ಹಂಬಲಿಸಿ ಕೂಗಿ ಮೊರೆ

	ಇಡುವದಕ್ಕೆ ಹೆಸರು.
ಸ್ಯಾದಾಭಾಷಣಮಾಲಾಪಃ	ಆಭಾಷಣಂ-ನ-ಆಲಾಪಃ-ಪು-೨- ಗಮನಾಗಮನಾದಿ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳುವಹಿತವಾದಕ್ಕೆ ಪೆಸರುಳು.
ಪ್ರಲಾಪೋ(ನರ್ಥಕಂವಚಃ।)	ಪ್ರಲಾಪಃ-ಪು-೧-ಅನರ್ಥಕಂ-ವಚಃ। ಪ್ರಯೋಜನವಿಲ್ಲಗವಮಾತಿಗೆ ಪೆಸರು.
ಅನುಲಾಪೋ (ಮುಹುರ್ಭಾಷಾ)	ಅನುಲಾಪಃ-ಪು-೧-ಮುಹುಃ- ಭಾಷಾ- ಭಾರಿಭಾರಿಗೂ ನುಡಿಯುವದಕ್ಕೆ ಹೆಸರು.
ವಿಲಾಪಃಪರಿದೇವನಂ॥	ವಿಲಾಪಃ-ಪು-ಪರಿದೇವನಂ-೨-ನ-ದುಃಖದಿಂದ ಹೇಳುವ ವಾಕ್ಯಕ್ಕೆ ಹೆಸರು ಅಂದರೆ ಅಳುವಿಕೆ.
ವಿಪ್ರಲಾಪೋ(ವಿರೋಧೋಕ್ತಿಃ)	ವಿಪ್ರಲಾಪಃ-ಪು-೧-ವಿರೋಧೋಕ್ತಿಃ- ವಿರೋಧವಾಗಿ ನುಡಿಯುವದಕ್ಕೆ ಹೆಸರು.
ಸ್ಸಲ್ಲಾಪೋಭಾಷಣಂಮಿಥಃ।	ಸಲ್ಲಾಪಃ- ಪು-೧- ಮಿಥಃ- ಭಾಷಣಂ- ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಅನ್ಯೋನ್ಯವಾಗಿ ಮಾತಾಡುವದಕ್ಕೆ ಹೆಸರು.
ಸುಪ್ರಲಾಪಸ್ಸುವಚನ	ಸುಪ್ರಲಾಪಃ-ಪು-ಸುವಚನಂ-ನ-೨-ಪರಿಶುದ್ಧವಾದ ಮಾತಿನ ಹೆಸರುಗಳು.
ಮಪಲಾಪಸ್ತುನಿಹ್ನವಃ॥	ಅಪಲಾಪಃ- ನಿಹ್ನವಃ-ಪು-೨- ಮೋಸಗೊಳಿಸುವ ಮಾತಿನ ಹೆಸರುಗಳು.
ಸಂದೇಶವಾಗ್ವಾಚಿಕಂಸ್ಯಾ	ಸಂದೇಶವಾಕ-ಚ-ಸ್ತ್ರೀ- ವಾಚಿಕಂ-ನ-೨-ಹೇಳಿಕಳುಹಿಸುವಮಾತಿನಹೆಸರುಗಳು.
ದ್ವಾಗ್ಭೇದಾಸ್ತುತ್ರಿಷೂತ್ತರೇ।	ಉತ್ತರವಾಗ್ಭೇದಾಃ-ತ್ರಿಷುಮುಂದೆಹೇಳಲ್ಪಡುವ ವಾಗ್ವಿಶೇಷಗಳು. ಉಷತೀಶಬ್ದವೇ ಮೊದಲುಗೊಂಡು ಸಮ್ಯಕ್ಛಬ್ದದ ವರಿಗೂ ತ್ರಿಲಿಂಗವಾಗಿರುವವು.
ಉಷತೀ ವಾಗಕಲ್ಯಾಣೀ ಸ್ಯಾತ್ಕಲ್ಯಾತುಶುಭಾತ್ಮಿಕಾ। ಅತ್ಯರ್ಥಮಧುರಂ ಸಾಂತ್ವಂಸಂಗತಂಹೃದಯಂಗಮಂ । ನಿಷ್ಠುರಂಪರುಷಂಗ್ರಾಮ್ಯಮಶ್ಲೀಲಂ	ಉಷತೀ-ಪಾ-ರುಶತೀ-೧-,ಅಕಲ್ಯಾಣೀ ವಾಕ- ಅಶುಭವಾದ ವಾಕ್ಯದ ಹೆಸರು. ಕಲ್ಯಾ-೧-ಶುಭಾತ್ಮಿಕಾಸ್ಯಾತ-ಶುಭವಾದವಾಕ್ಯದಹೆಸರು. ಸಾಂತ್ವಂ-೧-ಅತ್ಯರ್ಥಮಧುರಂ- ಬಹಳಪ್ರಿಯವಾದಪ್ರಯೋಜನವುಳ

ಸೂನೃತಂ(ಪ್ರಿಯೆ)ಸತ್ಯೇ ಥಸಂ ಕುಲಕ್ಲಿಷ್ಟೆಪರಸ್ಪರಪರಾಹತೇ। (ಲುಪ್ತವರ್ಣಪದಂ)ಗ್ರಸ್ತಂನಿರಸ್ತಂತ್ವರಿತೋದಿತಂ) ॥೧೭೬॥

ವಾಕ್ಯದಹೆಸರು.ಸಂಗತಂ-ಹೃದಯಂಗಮಂ ೨-ಮನಸ್ಸಿಗೆಒಪ್ಪಿದಮಾತು. ಗ್ರಾಮ್ಯಂ-ಅಶ್ಲೀಲಂ- ೨- ಪಾಮರಜನರುನುಡಿಯುವಕೆಟ್ಟಮಾತು- ಅಂದರೆ-ಅಪಶಬ್ದದ ಹೆಸರು- ಸೂನೃತಂ-೧-ಪ್ರಿಯೆಸತ್ಯೇ-ಹಿತವಾಗಿಯೂ ದಿಟವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ವಾಕ್ಯದಹೆಸರು- ಸಂಕುಲಂ-ಕ್ಲಿಷ್ಟಂ-೨- ಪರಸ್ಪರಪರಾಹತೇ-ಪೂರ್ವೋತ್ತರ ವಾಕ್ಯಗಳಿಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾದ್ದರಿಂದಕಷ್ಟವಾಗಿ ಅನ್ವಯಿಸಿ ಅರ್ಥಹೇಳತಕ್ಕವಾಕ್ಯಕ್ಕೆಹೆಸರುಗಳು. ಗ್ರಸ್ತಂ-೧-ಲುಪ್ತವರ್ಣಪದಂ-ಅಶಕ್ತಿತ್ವರೆಮುಂತಾದ ವುಗಳಿಂದನುಡಿಯುವಾಗ- ಅಕ್ಷರ ವಾಗಲಿ, ಪದವೇಆಗಲಿ, ಲೋಪಿಸಿಹೋಗಿ ಕೆಲವಂಶ ಮಾತ್ರನುಡಿಯಲ್ಪಟ್ಟವಾಕ್ಯದಹೆಸರು ನಿರಸ್ತಂ-೧-ತ್ವರಿತೋದಿತಂ-ತ್ವರೆಯಿಂದಹುಟ್ಟಿದವಾಕ್ಯಕ್ಕೆಹೆಸರು.

ಅಂಬೂಕೃತಂ (ಸನಿಷ್ಠೆವ) ಮಬದ್ಧಂಸ್ಯಾದನರ್ಥಕಂ। ಅನಕ್ಷರ ಮವಾಚ್ಯಂಸ್ಯಾದಾಹತಂ ತುಮೃಷಾರ್ಥಕಂ॥೧೭೭॥(ಅಥ) ಮ್ಲಿಷ್ಟಮವಿಸ್ಪಷ್ಟಂವಿತಥಂತ್ವನೃತಂ (ವಚಃ) ಸತ್ಯಂತಥ್ಯಮೃತಂಸಮ್ಯಗಮೂನಿ (ತ್ರಿಷುತದ್ವತಿ) ॥೧೭೮॥

ಅಂಬೂಕೃತಂ-೧-ಸನಿಷ್ಠೆವಂ- ತುಂತುರಿಗಳಿಂದೊಡಗೂಡಿದವಾಕ್ಯದಹೆಸರು. ಅಬದ್ಧಂ-ಅನರ್ಥಕಂ-೨- ಹೊಂದದೇ ಇರುವ ಮಾತಿನಹೆಸರು. ಅನಕ್ಷರಂ-ಅವಾಚ್ಯಂ-೨-ಹೇಳಬಾರದಬೊಯಿಲಿನಹೆಸರುಗಳು. ಆಹತಂ-ಮೃಷಾರ್ಥಕಂ-೨-ಬಹುಳ-ಅಸಂಭಾವಿತವಾದಅರ್ಥವುಳ್ಳ ಮಾತಿನ ಹೆಸರುಗಳು ಮ್ಲಿಷ್ಟಂ-ಅವಿಸ್ಪಷ್ಟಂ -೨-ಅರ್ಥವು ತಿಳಿಯಬಾರದೆ ಇರುವ ಮಾತಿನ ಹೆಸರುಗಳು- ವಿತಥಂ-ನ-೧-ಅನೃತಂವಚಃ-ಸುಳ್ಳು ಮಾತಿನ ಹೆಸರು - ಅಂದರೆ ಸಟೆಯನುಡಿ. ಸತ್ಯಂ-ತಥ್ಯಂ-ಋತಂ-ಸಮ್ಯಕ್-ಚ್-೪-ಸತ್ಯವಾಕ್ಯದ ಹೆಸರುಗಳು, ಅಂದರೆ ದಿಟವಾದನುಡಿ-ಅಮೂನಿ ತದ್ವತಿತ್ರಿಷು - ಈ ಸತ್ಯಾದಿ ಶಬ್ದಗಳುನಾಲ್ಕೂ ಸತ್ಯ ವಾಕ್ಯ

ವುಳ್ಳಗುಣೆಯುನ್ನು ಹೇಳುವಾಗ ಮೂರು ಲಿಂಗಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವರ್ತಿಸುತ್ತವೆ.

ವಾಗ್ವರ್ಗಃ-ಮಾತಿನಿಂ ದೊಡಗೂಡಿದ, ಪದಗಳ ಸಮೂಹವು- ಇತಿ - ಈ ಮೇರೆ ಮುಗಿದುದು.

ಇತಿ ವಾಗ್ವರ್ಗಃ

—*—

ಶಬ್ದೇ ನಿನಾದನಿನದಧ್ವನಿಧ್ವಾನರವಸ್ವನಾಃ। ಸ್ವಾನನಿರ್ಘೋಷನಿರ್ಹ್ರಾದ ನಾದನಿಸ್ವಾನನಿಸ್ವನಾಃ ॥೧೭॥ ಆರವಾರಾವ ಸಂರಾವವಿರಾವಾ

ಶಬ್ದಃ-ನಿನಾದಃ-ನಿನದಃ-ಧ್ವನಿಃ - ಧ್ವಾನಃ-ರವಃ-ಸ್ವನಃ-ಸ್ವಾನಃ- ನಿರ್ಘೋಷಃ-ನಿರ್ಹ್ರಾದಃ-ನಾದಃ-ನಿಸ್ವಾನಃ - ನಿಸ್ವನಃ-ಆರವಃ-ಆರಾವಃ-ಸಂರಾವಃ-ವಿರಾವಃ - ಪು ೧೭ ಧ್ವನಿಯ ಹೆಸರುಗಳು ಅಂದರೆ ಕೂಗುವಿಕೆ ಸದ್ದಾಗುವಿಕೆ.

(ಅಥ) ಮರ್ಮರಃ।(ಸ್ವನಿತೆ ವಸ್ತ್ರಪರ್ಣಾನಾಂ) ಭೂಷಣಾನಾಂತುಶಿಂಜಿತಂ ॥೧೮॥

ಮರ್ಮರಃ-ಪು-೧-ವಸ್ತ್ರಪರ್ಣಾನಾಂ ಬಟ್ಟೆಗಳ ಮತ್ತು ಯಲೆಗಳ ಸ್ವನಿತೆ॥ ಧ್ವನಿಯ ಹೆಸರು.ಶಿಂಜಿತಂ-ನ-ಶಿಂಜಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೧- ಭೂಷಣಾನಾಂ - ಆಭರಣಗಳ ಧ್ವನಿಗೆ ಹೆಸರು.

ನಿಕ್ವಾಣೋನಿಕ್ವಣಃಕ್ವಾಣಃಕ್ವಣಃಕ್ವಣನ (ಮಿತ್ಯಪಿ)।

ನಿಕ್ವಾಣಃ-ನಿಕ್ವಣಃ - ಕ್ವಾಣಃ- ಕ್ವಣಃ - ಪು-ಕ್ವಣನಂ-ನಃ-ವೀಣಾದಿ ಸಕಲ ವಾದ್ಯಧ್ವನಿಗಳಿಗೆ ಹೆಸರುಗಳು.

ವೀಣಾಯಾಃಕ್ವಣಿತೇಪ್ರಾದೇಃಪ್ರಕ್ವಾಣಪ್ರಕ್ವಣಾದಯಃ

ಪ್ರಾದೇಃ-ಕ್ವಣಿತೇಃ-(ನಿಷ್ಪನ್ನಾಃ)-ಪ್ರಕ್ವಾಣಪ್ರಕ್ವಣಾದಯಃ-ವೀಣಾಯಾಃ ಸ್ವನಿತೆ (ಪ್ರ) ಎಂಬವದು ಮುಂತಾದ ಉಪಸರ್ಗಗಳಿಗೆ ಪರವಾಗಿ (ಕ್ವಣ) ಎಂಬುವ ಧಾತುವಿನಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ (ಪ್ರ ಕ್ವಾಣಃ) ಪ್ರಕ್ವಣಃ- ಅನುಕ್ವಣಃ)- ಇತ್ಯಾದಿಗಳು ವೀಣೆಯ ಧ್ವನಿಗೆ ಹೆಸರುಗಳು.

ಕೋಲಾಹಲಃಕಲಕಲ

ಕೋಲಾಹಲಃ-ಕಲಕಲಃ- ಪು-೨-ಗುಂಪಿನಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ದೊಡ್ಡ ಶಬ್ದದ ಹೆಸರುಗಳು-ಅಂದರೆ ಸಂಘೋಷವು.

(ಸ್ತ್ರಿರಶ್ಚಾಂ)ವಾಶಿತಂರುತಂ ।

ವಾಶಿತಂ-ರುತಂ-ನ-೨-ತಿರಶ್ಚಾಂ ॥ ಮೃಗ

(ಸ್ತ್ರೀ)ಪ್ರತಿಶ್ರುತ್ಪ್ರತಿಧ್ವಾನೇ

ಗೀತಂಗಾನ(ಮಿಮೇಸಮೇ॥

✻ಇತಿ ಶಬ್ದಾದಿವರ್ಗಃ.✻

ಪಕ್ಷ್ಯಾದಿಗಳಧ್ವನಿಗೆ ಹೆಸರುಗಳು.

ಪ್ರತಿಶ್ರುತ್-ಸ್ತ್ರೀ-ಪ್ರತಿಧ್ವಾನಃ-ಪು-೨ ಪ್ರತಿಧ್ವನಿಯ ಹೆಸರುಗಳು. ಅಂದರೆ ಶಬ್ದದಿಂದ ಹುಟ್ಟುವ ಸೆಲೆ.

ಗೀತಂ-ಗಾನಂ-ನ-೨-ಹಾಡುಗಾರಿಕೆ ಹೆಸರುಗಳು. ಅಂದರೆ ಹಾಡು. ಇಮೇಸಮೇ-ಈ-೨-ಶಬ್ದಗಳು ಸಮಾನಾರ್ಥಕಗಳು.

ಶಬ್ದಾದಿವರ್ಗಃ-ಶಬ್ದವೇ ಮೊದಲಾದ ಪದಗಳ ಸಮೂಹವು, ಇತಿ-ಈಮೇರೆ ಮುಗಿದುದು.

—...✻...—

ನಿಷಾದರ್ಷಭಗಾಂಧಾರಷಡ್ಜಮಧ್ಯಮಧೈವತಾಃ । ಪಂಚಮಶ್ಚೇತ್ಯಮೀಸಪ್ತ ತಂತ್ರೀಕಂಠೋತ್ಥಿತಾಸ್ಸ್ವರಾಃ ॥೧೮೩॥

ನಿಷಾದಃ-ಋಷಭಃ-ಗಾಂಧಾರಃ - ಷಡ್ಜಃ-ಮಧ್ಯಮಃ-ಧೈವತಃ- ಪಂಚಮಃ-ಪು-೭-ಅಮೀಸಪ್ತ- ಈ ಏಳನ್ನೂ ತಂತ್ರೀಕಂಠೋತ್ಥಿತಾಃ- ತಂತಿಗಳಿಂದಲೂ ಕೊರಳಿನಿಂದಲೂ ಹುಟ್ಟಿದಂಥಾ, ಸ್ವರಾಃ- ಸ್ವರಗಳ ಹೆಸರುಗಳು. ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ಸ್ವರಗಳು ಕ್ರಮದಿಂದ- ಸ ರಿ ಗ ಸ ಮ ಪ ಧ ನಿ ಎಂಬ ಸಂಜ್ಞೆಯುಳ್ಳದ್ದಾಗಿ ತಿಳಿಯ ತಕ್ಕದ್ದು.

ಕಾಕಲೀತು(ಕಲೇಸೂಕ್ಷ್ಮೇ)

ಕಾಕಲೀ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಸೂಕ್ಷ್ಮೇ-ಕಲೆ-ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾದಂಥಾ ಕಲವೆಂಬ ಅವ್ಯಕ್ತ ಮಧುರಧ್ವನಿಗೆ ಹೆಸರು.

(ಧ್ವನೌತುಮಧುರಾಸ್ಫುಟೇ) ಕಲೋಮಂದ್ರಸ್ತು (ಗಂಭೀರೇ) ತಾರೋ (ತ್ಯುಚ್ಚೈ) ಸ್ತ್ರಯಸ್ತ್ರಿಷು) ॥೧೮೪॥

ಕಲಃ-೧-ಮಧುರಾಸ್ಫುಟೆ-ಶ್ರೋತ್ರಸುಖಕರವಾಗಿಯೂ, ಅಸ್ಪಷ್ಟ ವರ್ಣವಾಗಿಯೂ ಇರುವ, ಧ್ವನೌ-ಧ್ವನಿಯಲ್ಲಿ ವರ್ತಿಸುವದು. ಅಂದರೆ ಕಿವಿಗೆ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿ ಕೇಳಬರದೇ ಇದ್ದರೂ, ಹಿತವಾಗಿ ಹಾಯಿದೋರುವ ನಾದಕ್ಕೆ ಕಲವೆಂದು ಹೆಸರಹುದು. ಮಂದ್ರಃ-೧-ಗಂಭೀರೇ-ಗಂಭೀರವಾದ ಧ್ವನಿಗೆ ಹೆಸರು ಅಂದರೆ, ಸಂಚು ಬಿಡದ್ದೆ

ಸಮನ್ವಿತಲಯಸ್ತ್ವೇಕತಾಲೊ

ವೀಣಾತುವಲ್ಲಕೀ।ವಿಪಂಚೀ

(ಸಾತುತಂತ್ರಿಭಿಸ್ಸಪ್ತಭಿಃ)ಪರಿವಾದಿನೀ ॥೧೪॥

ತತಂ (ವೀಣಾದಿಕಂವಾದ್ಯ) ಮಾನದ್ಧಂ(ಮುರಜಾದಿಕಂ)(ವಂಶಾದಿಕಂತು) ಸುಷಿರಂಕಾಂಸ್ಯಂ ತಾಲಾದಿಕಂ)ಘನಂ ॥೧೫॥(ಚತುರ್ವಿಧಮಿದಂವಾದ್ಯಂ ವಾದಿತ್ರಾತೊದ್ಯನಾಮಕಂ।

ಮೃದಂಗಾಮುರಜಾ(ಭೇದಾ)*ಸ್ತ್ವಂಕ್ಯಾಲಿಂ ಗ್ಯೋರ್ಧ್ವಕಾಸ್ತ್ರಯಃ

ಆಳಸಿಕ್ಕದೆ ಸಾಂದ್ರವಾಗಿ ಕೇಳ ಬರುವ ನಾದವೆನ್ನುವಿಕೆ. ತಾರಃ-೧-ಅತ್ಯುಚ್ಚೈಃ-ತೃತೀಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಷಡ್ಜವನ್ನು ಮೀರಿ ಹೋಗಿ ಬಹಳ ಅಧಿಕವಾದ ಧ್ವನಿಗೆ ಹೆಸರು. ತ್ರಯಃ-ತ್ರಿಷು-ಕಲಃ-ಮಂದ್ರಃ-ತಾರಃ-ಎಂಬುವ ಮೂರು ಶಬ್ದಗಳೂ ಮೂರು ಲಿಂಗಗಳೂ ಆಗುತ್ತವೆ.

ಸಮನ್ವಿತಲಯಃ-ಏಕತಾಲಃ - ಪು-೧-ನೃತ್ತಗೀತವಾದ್ಯಗಳು ಮೂರನ್ನೂ ಸರಿಯಾಗಿ ಸೇರಿಸಿ, ಏಕಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮುಕ್ತಾಯ ಗೊಳಿಸುವದರ ಹೆಸರುಗಳು.

ವೀಣಾ-ವಲ್ಲಕೀ-ವಿಪಂಚೀ-ಸ್ತ್ರೀ-೩-ವೀಣೆಯ ಹೆಸರುಗಳು.

ಪರಿವಾದಿನೀ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಸಪ್ತಭಿಃ-ತಂತ್ರೀಭಿಃ-ಯುಕ್ತಾ-ಸಾ- ಏಳು ತಂತಿಗಳಿಂದೊಡಗೂಡಿದ ವೀಣೆಗೆ ಹೆಸರು.

ತತಂ-ನ-೧-ವೀಣಾದಿಕಂವಾದ್ಯಂ- ವೀಣೆ ಮುಂತಾದ ತಂತ್ರೀವಾದ್ಯಗಳ ಹೆಸರು. ಆನದ್ಧಂ-ನ-೧-ಮುರಜಾದಿಕಂ-ಮದ್ದಳೆ ಮೊದಲಾದ ಚರ್ಮವಾದ್ಯಗಳ ಹೆಸರು. ಸುಷಿರಂ-ನ-೧-ವಂಶಾದಿಕಂ - ಪಿಳ್ಳಗೋವಿ ಮುಂತಾದ ಮುಖವಾದ್ಯಗಳ ಹೆಸರು. ಘನಂ-ನ-೧-ತಾಳಾದಿಕಂ-ಕಾಂಸ್ಯಂ - ತಾಳ ಗೆಜ್ಜೆ ಮೊದಲಾದ ಕಂಚಿನ ವಾದ್ಯಗಳ ಹೆಸರು. ವಾದ್ಯಂ-ವಾದಿತ್ರಂ- ಆತೋದ್ಯಂ-ನ-೩-ಇದಂ ಚತುರ್ವಿಧಂ - ತತ-ಮುರಜ-ಸುಷಿರ-ಘನಗಳೆಂಬ ನಾಲ್ಕು ವಾದ್ಯಗಳಿಗೂ ಹೆಸರು.

ಮೃದಂಗಾಃ-ಮುರಜಾಃ-ಪು-೨-ಮದ್ದಳೆ ಹೆಸರುಗಳು. ಅಂಕ್ಯಃ-ಆಲಿಂಗ್ಯಃ-ಊರ್ಧ್ವಕಃ-ಪು-ಊರ್ಧ್ವಕಃ-ಪು-೩-ಭೇದಾಃ-

ಈ ಮೂರು ಮರ್ದಳೆಯು ಬಗೆಬಗೆ ತರ ಹಾಗಳ ಭೇದಗಳು.

ಸ್ಯಾದ್ಯಶಃ ಪಟಹೊಢಕ್ಕಾ ಭೇರೀ(ಸ್ತ್ರೀ) ದುಂದುಭಿಃ (ಪು ಮಾನ್) ।

ಯಶಃ-ಪಟಹಃ-ಪು-ಢಕ್ಕಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೩-ಢವಣೆ ಹೆಸರುಗಳು. ಅಂದರ ಡೋಲು. ಭೇರೀ-ಸ್ತ್ರೀ-ದುಂದುಭಿಃ-ಪು-೨-ಭೇರಿಯ ಹೆಸರುಗಳು.

ಆನಕಃ ಪಟಹೊಸ್ತ್ರೀಸ್ಯಾ

ಆನಕಃ-ಪಟಹಃ-ಪ್ನು-೨- ತಮ್ಮಟೆ ಹೆಸರುಗಳು.

ತ್ಕೋಣೊವೀಣಾದಿವಾದನಂ ॥

ಕೋಣಃ-ಪು-೧-ವೀಣಾದಿವಾದನಂ-ವೀಣೆ ಮೊದಲಾದ ವಾದ್ಯಗಳನ್ನು ಬಾರಿಸುವ ನಬ್ಬಿ ಹೆಸರು. ಅಂದರೆ ಬೆರಳ ಕೊನೆಗೆ ತಗಲಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ತಂತಿ ಮುಂತಾದ ಸಾಧನವು.

(ವೀಣಾದಂಡಃ) ಪ್ರವಾಳ ಸ್ಸ್ಯಾತ್ಕಕುಭಸ್ತು ಪ್ರಸೇವಕಃ । ಕೊಲಂಬಕ (ಸ್ತು ಕಾಯೊಸ್ಯಾ ಉಪನಾಹೊನಿಬಂಧನಂ॥೧೮೯

ಪ್ರವಾಳಃ-ಪು-೧-ವೀಣಾದಂಡಃ - ವೀಣೆಯ-ದಂಡಿಗೆ ತೋಳಿನ ಹೆಸರು. ಕಕುಭಃ-ಪ್ರಸೇವಕಃ-೨-ವೀಣೆಯ ಹೆರಳಿನ ಹೆಸರುಗಳು. ಕೋಲಂಬಕಃ--ಪು--೧--ಅಸ್ಯಾಃ-ಕಾಯಃ-ಈವೀಣೆಯತಂತಿ ಹೆರಳು ಮೊದಲಾದ ಶರೀರದ ಹೆಸರು. ಉಪನಾಹಃ-ಪು-ನಿಬಂಧನಂ-ನ-೨ವೀಣೆಯತಂತಿ ಕಟ್ಟುವ ಬಾಯಿಗೂ, ಬಿರಡೆಗಳಿಗೂ, ಕಟ್ಟನಬಿಗಿತಕ್ಕೂ ಹೆಸರುಗಳು.

(ವಾದ್ಯಪ್ರಭೇದಾಃ) ಡಮರು ಮಡ್ಡು ಡಿಂಡಿಮಝುರ್ಝರಾಃ । ಮರ್ದಳಃಪಣವೊ(ನ್ಯೆ)ಚ

ಡಮರುಃ-ಮಡ್ಡುಃ-ಡಿಂಡಿಮಃ-ಝುರ್ಝರಃ-ಮರ್ದಳಃ-ಪಣವಃ-ಪು-೬-ವಾದ್ಯಪ್ರಭೇದಾಃ-ಈ-೬- ಶಬ್ದಗಳೂ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಬುಡಬುಡಿಕೆ, ಡಿಕ್ಕಿಡಿಮುಕಿ, ಝಾಯಿ, ಮದ್ದಳೆ, ಗೋಮುಖಾದಿ ವಾದ್ಯಗಳೂಉಂಟು.

ನರ್ತಕೀಲಾಸಕೀಸಮೆ ॥

ನರ್ತಕೀ- ಲಾಸಕೀ- ಸ್ತ್ರೀ-೨- ಕುಣಿಯುವ ನಾಟ್ಯಗಾತಿಯ ಹೆಸರುಗಳು.

ವಿಲಂಬಿತಂದ್ರುತಂಮಧ್ಯಂತ ತ್ವಮೊಘೊಘನಂಕ್ರಮಾತ್ ।

ತತ್ವಂ-ನ-ಓಘಃ-ಪು-ಘನಂ-ನ-೩-ಈ ಮೂರುಶಬ್ದಗಳನ್ನೂ, ಕ್ರಮಾತ್-ಕ್ರಮ

ದಿಂದ, ವಿಲಂಬಿತಂ-ಸಾವಕಾಶಗತಿಯಾದ ವಿಲಂಬಮಾನಕ್ಕೂ, ದ್ರುತಂ-ತ್ವರೆಯಾದಗತಿಯುಳ್ಳ ದ್ರುತಮಾನಕ್ಕೂ, ಮಧ್ಯಂ-ಸ್ಥಿತಿಯುನಡಿಕಟ್ಟಾದ ಮಧ್ಯಮಾನಕ್ಕೂ ಹೆಸರುಗಳು. ಅಂದರೆ ಆದ್ಯಂತಮಧ್ಯಕಾಲಸ್ಥಿತಿಗಳು.ಅಂದರೆಮುರು-ಚೌಕಮುಕ್ತಾಯಗಳ.

ತಾಲಃ (ಕಾಲಕ್ರಿಯಾ ಮಾನಂ)

ತಾಲಃ- ಪು-೧- ಕಾಲಕ್ರಿಯಾಮಾನಂ-ಕಾಲಕ್ಕೂ ಹಸ್ತಕುಂಚನ ಪ್ರಸಾರಣಾದಿಕ್ರಿಯೆಗಳಿಗೂ ಉಂಟಾದ ಪರಿಮಿತಿಯ ಹೆಸರುಗಳು. ಅಂದರೆ, ಇಷ್ಟುಹೊತ್ತಿಗೆ ಅಭಿನಯಿಸಬೇಕೆಂಬ ಗೊತ್ತು.

ಲಯಃ (ಸಾಮ್ಯ) ಮಥಾಸ್ತ್ರಿಯಾಂ ॥೯೧॥

ಲಯಃ-ಪು-೧-ಸಾಮ್ಯಂ-ನೃತ್ತಗೀತವಾದ್ಯಗಳು ಸರಿಯಾಗಿರುವದಕ್ಕೆ ಹೆಸರು. ಅಂದರೆ ಜಮಾವಣಿ.

ತಾಂಡವಂ ನಟನಂ ನಾಟ್ಯಂ ಲಾಸ್ಯಂನೃತ್ಯಂಚನರ್ತನಂ ।

ತಾಂಡವಂ-ಪು-ನಟನಂ- ನಾಟ್ಯಂ-ಲಾಸ್ಯಂ-ನೃತ್ಯಂ-ಪಾ-ನೃತ್ತಂ-ನರ್ತನಂ-ನ-೬-ಭರತಶಾಸ್ತ್ರಪ್ರಕಾರ ಕುಣಿಯುವದಕ್ಕೆ ಹೆಸರುಗಳು.

ತೌರ್ಯತ್ರಿಕಂ(ನೃತ್ತಗೀತವಾದ್ಯಂ (ನಾಟ್ಯಮಿದಂತ್ರಯಂ) ॥

ತೌರ್ಯತ್ರಿಕಂ-ನಾಟ್ಯಂ-ನ-೨-ನೃತ್ತಗೀತವಾದ್ಯಂ- ಕುಣಿಯುವದು ಹಾಡುವದು ಬಾರಿಸುವದೆಂಬ, ಇಂದಂತ್ರಯಂ-ಈಮೂರು ಕೂಡಿದ ನಾಟ್ಯಕ್ಕೆಹೆಸರುಗಳು. ಅಂದರೆ ಭರತಾಫೆ.

ಭ್ರಕುಂಸಶ್ಚ ಭ್ರುಕುಂಸ ಶ್ಚ ಭ್ರೂಕುಂಸಶ್ಚೇತಿ (ನರ್ತಕಃ । ಸ್ತ್ರೀವೇಷಧಾರೀಪುರುಷೋ

ಭ್ರಕುಂಸಃ-ಭ್ರುಕುಂಸಃ - ಭ್ರೂಕುಂಸಃ-ಪು-೩-ಸ್ತ್ರೀವೇಷಧಾರೀ-ಹೆಂಣು ವೇಷವನ್ನುಧರಿಸಿದ, ನರ್ತಕಃ-ಪುರುಷಃ-ಕುಣಿಯುವ ಗಂಡಿನ ಹೆಸರುಗಳು.

(ನಾಟ್ಯೋಕ್ತೌ)

ನಾಟ್ಯೋಕ್ತೌ- ಅಂದರೆ ನಾಟ್ಯ ಪರಿಭಾಷೆಯುಳ್ಳಿ ಎಂದರ್ಥವು. ಈ ಪದವು ಇದುಮೊದಲುಗೊಂಡು, ಆಂಗಿಕಸಾತ್ವಿಕ ಎಂಬುವ ಪದವಿಗೂ ಅನುವರ್ತಿಸುವದಾಗಿ

(ಗಣಿಕಾಜ್ಜುಕಾ ॥೧೯೩॥ (ಭಗಿನೀಪತಿ)ರಾವುತ್ತೋ ಭಾವೋ (ವಿದ್ವಾನಥಾವುಕಃ।) ಜನಕೋ ಯುವರಾಜಸ್ತು) ಕುಮಾರೋ ಭರ್ತೃದಾರಕಃ ॥೧೯೪॥ ರಾಜಾ) ಭಟ್ಟಾರಕೋದೇವ) ಸ್ತತ್ಸುತಾ (ಭರ್ತೃದಾರಿಕಾ । ದೇವೀ ಕೃತಾಭಿಷೇಕಾಯಾ(ಮಿತರಾಸು ತು)ಭಟ್ಟಿನೀ ॥೧೯೫॥ ಅಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯಮ ವಧ್ಯೋಕ್ತೌ ರಾಜ್ಞಸ್ಸ್ಯಾಲಸ್ತುರಾಷ್ಟ್ರಿಯಃ ।ಅಂಬಾಮಾತಾ (ಥಬಾಲಾಸ್ಯಾ) ದ್ವಾಸುರಾರ್ಯಸ್ತುಮಾರಿಷಃ॥ ಅತ್ತಿಕಾ (ಭಗಿನೀಜ್ಯೇಷ್ಠಾ) ನಿಷ್ಠಾನಿರ್ವಹಣೇ (ಸಮೆ) ಹಂಡೆ ಹಂಜೆ ಹಲಾಹ್ವಾನೆ ನೀಚಾಂಚೇಟೀಂಸಖೀಂಪ್ರತಿ ॥ ಅಂಗಹಾರೋಂಗವಿಕ್ಷೇಪೋ ವ್ಯಂಜಕಾಭಿನಯೌ(ಸಮೌ)ನಿರ್ವೃತ್ತೇತ್ವಂಗಸತ್ವಾಭ್ಯಾಂದ್ವೆ ತ್ರಿಷ್ವಾಂಗಿಕಸಾತ್ವಿಕೆ ॥೧೯೬॥

ಮುಂದೆ ಹೇಳಲ್ಪಡುವ ಹೆಸರುಗಳು. ನಾಟ್ಯ ಪರಿಭಾಷೆಯೊಳಗಿರುವವೆಂದು ತಿಳಿಯ ತಕ್ಕದ್ದು.

ಅಜ್ಜುಕಾ॥ಪಾ॥ಅಜ್ಜುಕಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಗಣಿಕಾ-ಸೂಳೆಯಹೆಸರು. ಆವುತ್ತಃ-೧-ಬೆಡಹುಟ್ಟಿದವಳಗಂಡನ ಹೆಸರು. ಭಾವಃ-ಪು-೧-ವಿದ್ವಾನ್-ವಿದ್ವಾಂಸನಹೆಸರು. ಆವುಕಃ-ಪು-೧-ಜನಕಃ-ತಂದೆಯ ಹೆಸರು. ಕುಮಾರಃ-ಭರ್ತೃದಾರಕಃ-ಪು-೨-ಯುವರಾಜಃ-ಯುವರಾಜನೆಂಬ ಸರ್ವಾಧಿಕಾರಿಯ ಹೆಸರು. ಭಟ್ಟಾರಕಃ-ದೇವಃ-ಪು-೨-ರಾಜಾ-ಅರಸಿನ ಹೆಸರುಗಳು. ಭರ್ತೃದಾರಿಕಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ತತ್ಸುತಾ-ಅಂತಾ ಅರಸಿನ ಮಗಳ ಹೆಸರು. ದೇವೀ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಕೃತಾಭಿಷೇಕಾಯಾಂ-ಪಟ್ಟಾಭಿಷಿಕ್ತಳಾದ ರಾಣಿಯ ಹೆಸರು. ಭಟ್ಟಿನೀ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಇತರಾಸು-ಮಿಕ್ಕಂಥಾ ರಾಜಪತ್ನಿಯ ಹೆಸರು. ಅಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯಂ-ನ-೧-ಅವಧ್ಯೋಕ್ತೌ-ಕೊಲ್ಲಕೂಡದೆಂಬ ಮಾತಿನಹೆಸರು. ರಾಷ್ಟ್ರಿಯಃ-ಪು-೧- ರಾಜ್ಞಃ-ಸ್ಯಾಲಃ-ಅರಸಿನ ಹೆಂಡತಿಯ ಒಡಹುಟ್ಟಿದವನ ಹೆಸರು. ಅಂಬಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಮಾತಾ-ತಾಯಿಯ ಹೆಸರು. ವಾಸೂಃ-ಉ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಬಾಲಾಸ್ಯಾತ-ಚಿಕ್ಕ ಹುಡಿಗಿಯ ಹೆಸರು. ಮಾರಿಷಃ-ಪು-೧-ಆರ್ಯಃ-ಪೂಜ್ಯನ ಹೆಸರು. ಅತ್ತಿಕಾ॥ಪಾ॥ಅಂತಿಕಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಜ್ಯೇಷ್ಠಾ ಭಗಿನೀ-ಅಕ್ಕನ ಹೆಸರು. ನಿಷ್ಠಾ-ಸ್ತ್ರೀ-ನಿರ್ವಹಣಂ-ನ-೨-ನಾಟಕ ಕಥೆಯಂನು ಮುಗಿಸುವದಕ್ಕೆ ಹೆಸರು. ಹಂಡೆ-ಹಂಜೆ-ಹಲಾ-ಅ-೩-ಕ್ರಮವಾಗಿ ನೀಚಾಂ ಚೇಟೀಂಸಖೀಂಪ್ರತಿ - ನೀಚಳಾದವಳನ್ನೂ ದಾಸಿಯನ್ನೂ ಸಖಿಯನ್ನೂ ಆಹ್ವಾನೆ-

ಕರೆಯುವದಕ್ಕೆ ಹೆಸರುಗಳು. ॥ಉದಾಹರಣ॥ ದಾಸಿಯನ್ನು ಕರಿಯುವಾಗ ಹಂಜೆ ಯೆಂದು ಹೆಸರಿಡಬೇಕು. ಅಂಗಹಾರಃ ಅಂಗವಿಕ್ಷೇಪಃ-ಪು-೨-ಕುಣಿಯುವಾಗ ಮೈಯನ್ನು ಕುಲಿಕಿಸುವದಕ್ಕೆ ಹೆಸರು. ವ್ಯಂಜಕಃ-ಅಭಿನಯಃ-ಪು-೨-ಹಸ್ತ ವಿನ್ಯಾಸಾದಿಗಳಿಂದ ಭಾವಾರ್ಥವನ್ನು ತಿಳಿಯಪಡಿಸುವದಕ್ಕೆ ಹೆಸರುಗಳು. ಆಂಗಿಕಂ - ಸಾತ್ವಿಕಂ-ತ್ರಿ-೨-ದ್ವೇ- ಈ ಎರಡು ಶಬ್ದಗಳು ಅಂಗಸತ್ವಾಭ್ಯಾಂನಿರ್ವೃತ್ತೆ-ಹುಬ್ಬುಗಳು ಕಡೆಗಣ್ಣು ಮುಂತಾದ ಅಂಗಗಳಿಂದಲೂ ಮನೋವೃತ್ತಿ ರೂಪವಾದ ಸತ್ವದಿಂದಲೂ ಹುಟ್ಟಿದ ಚಲನಾಕುಂಚನಾದಿ ಕ್ರಿಯಾವಿಶೇಷಗಳಿಗೂ ಸ್ವೇದರೋಮಾಂಚಾದಿಗಳಿಗೂ ಕ್ರಮದಿಂದ ಹೆಸರುಗಳು. ॥ಉದಾಹರಣ॥ ಆಂಗಿಕಂ ಅಂದರೆ ಕಣ್ಣು ಹುಬ್ಬುಗಳನ್ನು ಹಾರಾಡಿಸುವಿಕೆ. ಬೆವರುವಿಕೆಯೇ ಸಾತ್ವಿಕ.

ಶೃಂಗಾರವೀರಕರುಣಾ ದ್ಭುತಹಾಸ್ಯಭಯಾನಕಾಃ । ಬೀಭತ್ಸರೌದ್ರೌಚರಸಾಃ

ಶೃಂಗಾರಃ-ವೀರಃ-ಕರುಣಃ-ಅದ್ಭುತಃ-ಹಾಸ್ಯಃ-ಭಯಾನಕಃ-ಪು-ಬೀಭತ್ಸಂ- ರೌದ್ರಂ-ನ-೮-ರಸಗಳ ಹೆಸರುಗಳು. ಶಾಂತಿಯೊಡಗೂಡಿದ ಈ೮-ನವರಸಗಳಾಗುವವು. ಇಲ್ಲಿ ಬೀಭತ್ಸರೌದ್ರಗಳೆರಡು ಪುಲ್ಲಿಂಗಗಳೆಂದು ಕೆಲವರನ್ನುವರು.

ಶೃಂಗಾರಶ್ಶುಚಿರುಜ್ವಲಃ ॥

ಶೃಂಗಾರಃ-ಶುಚಿಃ-ಉಜ್ವಲಃ-ಪು-೩-ಶೃಂಗಾರರಸದ ಹೆಸರುಗಳು. ಅಂದರೆ ಸೊಗಸಿನರುಚಿ.

ಉತ್ಸಾಹ ವರ್ಧನೊ ವೀರಃ

ಉತ್ಸಾಹವರ್ಧನಃ-ವೀರಃ-ಪು-೨-ವೀರರಸದಹೆಸರುಗಳು ಅಂದರೆ ಪರಾಕ್ರಮದರುಚಿ.

ಕಾರುಣ್ಯಂಕರುಣಾಘೃಣಾ। ಕೃಪಾದಯಾನುಕಂಪಾಸ್ಯಾ ದ

ಕಾರುಣ್ಯಂ-ನ-ಕರುಣಾ-ಪಾ-ಕರುಣಃ-ಪು ಘೃಣಾ- ಕೃಪಾ-ದಯಾ- ಅನುಕಂಪಾ-

ನುಕ್ರೋಶೋ (ಪ್ಯಥೊ)ಹಸಃ॥

ಸ್ತ್ರೀ-ಅನುಕ್ರೋಶಃ-ಪು-೭- ಕರುಣಾರಸದ ಹೆಸರುಗಳು.

ಹಾಸೋಹಾಸ್ಯಂಚ

ಹಸಃ-ಹಾಸಃ-ಪು-ಹಾಸ್ಯಂ-ನ-೩-ಹಾಸ್ಯರಸದ ಹೆಸರುಗಳು ಅಂದರೆ ನಗೆಯು ರುಚಿ.

ಬೀಭತ್ಸಂವಿಕೃತಂತ್ರಿಷ್ವಿದಂದ್ವಯಂ)

ಬೀಭತ್ಸಂ-ವಿಕೃತಂ-೨-ಬೀಭತ್ಸರಸದ ಹೆಸರುಗಳು. ಇದಂದ್ವಯಂ-ಈ ಎರಡು ಶಬ್ದಗಳೂ, ಬೀಭತ್ಸರಸವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ಮಾಂಸ ರಕ್ತ ಕರುಳು ತಲೆಬುರುಡೆ ಮುಂತಾದವುಗಳಿಗೆ ಹೆಸರಾದ ವಿಶೇಷ್ಯಾನುಸಾರವಾಗಿ ತ್ರಿಲಿಂಗಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವರ್ತಿಸುತ್ತವೆ.

ವಿಸ್ಮಯೋದ್ಭುತಮಾಶ್ಚರ್ಯಂ ಚಿತ್ರಮಪ್ಯಥಭೈರವಂ ॥ ದಾರುಣಂಭೀಷಣಂಭೀಷ್ಮಂಘೋರಂ ಭೀಮಂಭಯಾನಕಂ। ಭಯಂಕರಂಪ್ರತಿಭಯಂ ರೌದ್ರಂತೂಗ್ರ (ಮಮೀತ್ರಿಷು ॥೨೦॥ ಚತುರ್ದಶ)

ವಿಸ್ಮಯಃ-ಪು-ಅದ್ಭುತಂ-ಆಶ್ಚರ್ಯಂ-ಚಿತ್ರಂ-೪-ಅದ್ಭುತರಸದ ಹೆಸರುಗಳು. ಭೈರವಂ-ದಾರುಣಂ-ಭೀಷಣಂ-ಭೀಷ್ಮಂ-ಘೋರಂ-ಭೀಮಂ- ಭಯಾನಕಂ- ಭಯಂಕರಂ-ಪ್ರತಿಭಯಂ-೯-ಭಯಾನಕ-ರಸದ ಹೆಸರುಗಳು. ರೌದ್ರಂ-ಉಗ್ರಂ-೨-ರೌದ್ರರಸದ ಹೆಸರುಗಳು. ಅಮೀಚತುರ್ದಶ-ಅದ್ಭುತಶಬ್ದ ಮೊದಲಾದ ಈ ೧೪ ಶಬ್ದಗಳೂ ತ್ರಿಷುರಸ ಹೇತುವಾದ ವಸ್ತುವನ್ನು ನಿರ್ದೇಶಿಸಿ ಹೇಳುವಾಗ ವಿಶೇಷ್ಯಾನುರೂಪವಾಗಿ, ಮೂರುಲಿಂಗಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವರ್ತಿಸುತ್ತವೆ.

ದರತ್ರಾಸೌ ಭೀತಿರ್ಭೀಸ್ಸಾಧ್ವಸಂಭಯಂ ।

ದರಃ-ತ್ರಾಸಃ-ಪು-ಭೀತಿಃ-ಭೀಃ- ಸ್ತ್ರೀ-ಸಾಧ್ವಸಂ-ಭಯಂ-ನ-೬-ಭಯದ ಹೆಸರುಗಳು ಅಂದರೆ ಅಂಜಿಕೆ.

(ವಿಕಾರೋಮಾನಸೋಭಾವೋ

ಭಾವಃ-ಪು-೧-ಮಾನಸೋವಿಕಾರಃ-ಶೃಂಗಾರಾದಿ ರಸಗಳನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುವ ಸ್ಥಾಯಿಭಾವ, ವ್ಯಭಿಚಾರಿಭಾವ ಸಾತ್ವಿಕಭಾವಗಳೆಂಬ ಹೆಸರುಗಳುಳ್ಳ ಮನೋವಿಕಾರದ ಹೆಸರು.

ನುಭಾವೋ(ಭಾವಬೋಧಕಃ॥

ಅನುಭಾವಃ-ಪು-೧-ಭಾವಬೋಧಕಃ ಅಂಥಾ ಭಾವವನ್ನು ತಿಳಿಯಪಡಿಸುವ ಮು ಖ ವಿಕಾಸಾದಿಗಳ ಹೆಸರು.

ಗರ್ವೋಭಿಮಾನೋ ಹಂಕಾರೋ

ಗರ್ವಃ-ಅಭಿಮಾನಃ-ಅಹಂಕಾರಃ-ಪು-೩ ಅಹಂಕಾರದ ಹೆಸರುಗಳು.

ಮಾನ(ಶ್ಚಿತ್ತಸಮುನ್ನತಿಃ॥)

ಮಾನಃ-ಪು-೧-ಚಿತ್ತ ಸಮುನ್ನತಿಃ-ನಾನೇ ಹೆಚ್ಚಾದವನೆಂಬ ಚಿತ್ತೌನ್ನತ್ಯದ ಹೆಸರು ಅಂದರೆ ದೊಡ್ಡತನದ ಅಹಂಕಾರ.

ಅನಾದರಃಪರಿಭವಃಪರೀಭಾವಸ್ತಿರಸ್ಕ್ರಿಯಾ ॥೨೦೪॥ ರೀಢಾವಮಾನನಾವಜ್ಞಾವ ಹೇಳನಮಸೂರ್ಕ್ಷಣಂ।

ಅನಾದರಃ-ಪರಿಭವಃ-ಪರೀಭಾವಃ-ಪು- ತಿರಸ್ಕ್ರಿಯಾ-ರೀಢಾ - ಅವಮಾನನಾ- ಅವಜ್ಞಾ-ಸ್ತ್ರೀ-ಅವಹೇಳನಂ-ಪಾ-ಅವಹೇಲಂ- ಸೂರ್ಕ್ಷಣಂ-ಪಾ-ಅಸುರ್ಕ್ಷಣಂ- ಅಸೂರ್ಕ್ಷಣಂ-ಆಸುಕ್ಷಣಂ-ನ-೯-ತಿರಸ್ಕಾರದ ಹೆಸರುಗಳು ಜರಿಯುವಿಕೆ.

ಮಂದಾಕ್ಷಂಹ್ರೀಸ್ತ್ರಪಾವ್ರೀಡಾಲಜ್ಜಾ (ಸಾ)ಪತ್ರಪಾ(ನ್ಯತಃ)॥೨೦೫॥

ಮಂದಾಕ್ಷಂ-ನ-ಹ್ರೀಃ-ತ್ರಪಾ-ವ್ರೀಡಾ- ಲಜ್ಜಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೫- ನಾಚಿಕೆಯ ಹೆಸರುಗಳು.

ಅಪತ್ರಪಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೧- ಅನ್ಯತಃ - ಹೆರರು ದೆಸೆಯಿಂದುಂಟಾದ ನಾ- ಆ-ನಾಚಿಕೆಯ ಹೆಸರು.

ಕ್ಷಾಂತಿಸ್ತಿತಿಕ್ಷಾ

ಕ್ಷಾಂತಿಃ-ತಿತಿಕ್ಷಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೨-ಸೈರಣೆಗೆ ಹೆಸರುಗಳು.

ಭಿಧ್ಯಾತು(ಪರಸ್ವವಿಷಯೇ ಸ್ಪೃಹಾ।)

ಅಭಿಧ್ಯಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೧- ಪರಸ್ವ ವಿಷಯೇ ಸ್ಪೃಹಾ ಹೆರರವಡಿವೆಯನ್ನು ಅಪಹರಿಸಿ-ತಕ್ಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬುವ ದುರಾಶೆ.

ಅಕ್ಷಾಂತಿರೀರ್ಷ್ಯಾ

ಅಕ್ಷಾಂತಿಃ- ಈರ್ಷ್ಯಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೨-ಹೆರರ ಮೇಲನ್ನು ಕಂಡು ಸೈರಿಸಲಾರದೇ ಕಳವಳಗೊಳ್ಳುವದು ಅಂದರೆ-ಹೊಟ್ಟೆಕಿಚ್ಚು. ಈರ್ಷ್ಯೆ ಅಥವಾ ಪರಶ್ರೇಯಸ್ಸಹನೆಯಿಲ್ಲದಿರುವಿಕೆ.

ಸೂಯಾ(ತ್ತುದೋಷಾರೋಪೋ ಗುಣೇಷ್ವಪಿ) ॥೨೦೬॥

ಅಸೂಯಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೧- ಗುಣೇಷ್ವಪಿದೋಷಾರೋಪಃ- ಒಳ್ಳೆ ಗುಣಗಳಿದ್ದಾಗ್ಯೂ ಅವು

ಳನ್ನು ಮರಮಾಟಿ ಇಲ್ಲದ ಕೆಟ್ಟಗುಣಗಳೆನ್ನೇ ಆರೋಪಿಸಿ - ತನಗಾಗದವರಿಗೆ ಕೇಡನ್ನುಂಟುಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಪಾಪ ಬುದ್ಧಿಗೆ ಹೆಸರು.

ವೈರಂವಿರೊಧೊವಿದ್ವೇಷೊ

ವೈರಂ-ನ-ವಿರೋಧಃ- ವಿದ್ವೇಷಃ-ಪು-೩-ವೈರದಹೆಸರುಗಳು. ಅಂದರೆ, ಅದಾವತ್ತು.

ಮನ್ಯುಶೊಕೌತುಶುಕ್ಸ್ತ್ರಿಯಾಂ।

ಮನ್ಯುಃ-ಶೋಕಃ- ಪು-ಶುಕ್-ಚ-ಸ್ತ್ರೀ ೩- ಶೋಕದ ಹೆಸರುಗಳು-ಅಂದರೆ-ಸಿಟ್ಟುಗೊಂಡು ಅಳುವಿಕೆ-ಅಳುವಿನಿಂದದ್ದಸಿಟ್ಟು ಅಥವಾಸಿಟ್ಟು,ವ್ಯಸನ-ಚಿಂತೆ,ಅಳು,ಇವುಗಳಿಂದುಂಟಾದ ಮನಸ್ಸಿನ ಅಸಮಾಧಾನ.

ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪೋನುತಾಪಶ್ಚ ವಿಪ್ರತೀಸಾರ (ಇತ್ಯಪಿ) ॥೨೦॥

ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪಃ-ಅನುತಾಪಃ-ವಿಪ್ರತೀಸಾರಃ-ಪು-೩-ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪದ ಹೆಸರುಗಳು ಅಂದರೆ, ಕೆಲಸ ಕೆಟ್ಟುಹೋದಮೇಲೆ ತನ್ನ ಅಜಾಗರೂಕತೆ ಅವಿವೇಕ ಮುಂತಾದದ್ದನ್ನು ಕುರಿತು ವ್ಯಸನಪಡುತ ಪರೋಪಕಾರ ತಾತ್ಪರ್ಯವುಳ್ಳ ಸಾತ್ವೀಕ ಬುದ್ಧಿಗೆ ಹೆಸರು.

ಕೊಪಕ್ರೊಧಾ ಮರ್ಷರೊಷ ಪ್ರತಿಘಾ ರುಟ್ಕ್ರುಧೌ (ಸ್ತ್ರಿಯಾಂ।

ಕೋಪಃ-ಕ್ರೋಧಃ-ಅಮರ್ಷಃ-ರೋಷಃ-ಪ್ರತಿಘಃ-ಪು-ರುಟ-ಷ-ಕೃತ-ದ-ಸ್ತ್ರೀ-೭-ಸಿಟ್ಟಿಗೆ ಹೆಸರುಗಳು-ಅಂದರೆ, . ವಿವೇಕವಿಲ್ಲದೇ ಬರುವ ಪರನಿಗ್ರಹೇಚ್ಛೆ-ಅಥವಾ ಪರರನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸಬೇಕೆಂಬ ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದೊಡಗೂಡಿದ ರೋಷವೆನಿಪ ಮನೋದೋಷ-ಖತಿ-ಕೋಪ.

(ಶುಚೌತುಚರಿತೆ) ಶೀಲ

ಶೀಲಂ-ನ-೧-ಶುಚೌಚರಿತೆ-ಪವಿತ್ರವಾದ ಚರಿತ್ರದ ಪೆಸರು ಅಂದರೆ, ಪಳ್ಳೇನಡತೆ. ಸದಾಚಾರ-ಪರಿಶುದ್ಧವೃತ್ತಿ-ಶಿಷ್ಟತೆ.

ಮುನ್ಮಾದ ಶ್ಚಿತ್ತ ವಿಭ್ರಮಃ॥

ಉನ್ಮಾದಃ-ಚಿತ್ತವಿಭ್ರಮಃ-ಪು-೨-ಭೂತಾವೇಶಾದಿಗಳಿಂದುಂಟಾದ ಚಿತ್ತ ಚಾಂಚಲ್ಯ

ದ್ರವಃಕೇಳಿಪರೀಹಾಸಾಃ ಕ್ರೀ ಡಾಲೀಲಾಚನರ್ಮಚ ॥೨೧೪ | ದ್ರವಃ-ಕೇಳಿಃ-ಪರೀಹಾಸಃ-ಪು-ಕ್ರೀಡಾ-ಲೀಲಾ-ಸ್ತ್ರೀ-ನರ್ಮನ್-ನ-೬-ಸ್ತ್ರೀಪುರುಷರ ಪರಿಹಾಸಕ್ಕೆ ಹೆಸರುಗಳು-ಅಂದರೆ ಹೆಣ್ಣುಗಂಡು ಸೇರಿ ಸೊಗಸಿನಿಂ ದಾಡುವಿಕೆ.

ವ್ಯಾಜೋಪದೇಶೌಲಕ್ಷ್ಯಂಚ | ವ್ಯಾಜಃ-ಅಪದೇಶಃ-ಪು-ಲಕ್ಷ್ಯಂ-ಷ-ಲಕ್ಷಂ-ನ-೩-ವ್ಯಾಜದ ಹೆಸರುಗಳು. ಅಂದರೆ ಒಂದರನ್ನು ತಿಳಿಸದಂತೆ ಮತ್ತೊಂದರನ್ನು ತೋರುವದು ಮುಂತಾದನೆವನ್ನುದೆ ಕಪಟಕ್ಕೆ ಅಂಗವಾಗಿರುವದು.

ಕ್ರೀಡಾಖೇಲಾಚಕೂರ್ದನಂ। | ಕ್ರೀಡಾ-ಖೇಲಾ-ಸ್ತ್ರೀ-ಕೂರ್ದನಂ-ಷ-ಖುರ್ದನಂ-ನ-೩-ಚೆಂಡು ಗಜ್ಜುಗ ಬುಗುರೆ ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಆಡಿಸುವ ಕ್ರೀಡಗೆ ಹೆಸರುಗಳು.

ಘರ್ಮೋನಿದಾಘಸ್ಸ್ವೇದಸ್ಸ್ಯಾ | ಘರ್ಮಃ-ನಿದಾಘಃ-ಸ್ವೇದಃ-ಪು-೩-ಬೆವರಿನ ಹೆಸರುಗಳು.

ತ್ಪ್ರಳಯೋನಷ್ಟಚೇಷ್ಟತಾ॥ | ಪ್ರಳಯಃ-ಪು-೧-ನಷ್ಟಚೇಷ್ಟತಾ - ಹರ್ಷಾದಿಗಳಿಂದ ತನುಕರಣ ಚೇಷ್ಟೆಗಳಿಲ್ಲದಿರುವದಕ್ಕೆ ಹೆಸರು-ಅಂದರೆ ಸುಖ. ದುಃಖ, ಸಿಟ್ಟು, ಕನಿಕರ, ಮುಂತಾದ ಮಾನಸವೃತ್ತಿಗಳು ಕೊಬ್ಬಿ ತಲೆಗೇರಿದಾಗ ಏನೂ ತೋಚದೆ ಜಡನಂತೆ ಸ್ತಂಭಿಸಿ ಸುಮ್ಮನಿರುವದಕ್ಕೆ ಹೆಸರು.

ಅವಹಿತ್ಥಾ (ಕಾರಗುಪ್ತಿ). | ಅವಹಿತ್ಥಾ-ಸ್ತ್ರೀ-ಷ-ಅವಹಿತ್ಥಂ- ನ-೧ ಆಕಾರಗುಪ್ತಿಃ- ಅನುರಾಗಾದಿಗಳಿಂದ ಹುಟ್ಟುವ ಪುಳಕಾದಿ ಶರೀರಗಳ ವಿಕಾರಗಳನ್ನು ಇತರರಿಗೆ ತಿಳಿಸ ಕೂಡದ ನಾಚಿಕೆಯಿಂದ ಮರೆಮಾಚುವದಕ್ಕೆ ಹೆಸರುಗಳು.

ಸ್ಸಮೌ); ಸಂವೇಗಸಂಭ್ರಮೌ । | ಸಂವೇಗಃ-ಸಂಭ್ರಮಃ- ಪು-೨-ಪರಸ್ಯ ದರ್ಶನಾದಿ ಭಯದಿಂದಲೂ ತ್ವರೆಯಿಂದಲೂ ಹುಟ್ಟಿದ ತರತಮ್ಯ ವಿಚಾರ ಹಾ

ಗರೂಕತೆಯೆಂಬ ಮನೋವೃತ್ತಿಗೆ ಹೆಸರುಗಳು.

(ಸ್ಯಾ) ದಾಚ್ಛುರಿತಕಂ(ಹಾಸಸ್ಸೋತ್ಪ್ರಾಸ).

ಆಚ್ಛುರಿತಕಂ-ನ-೧-ಸೋತ್ಪ್ರಾಸೋಹಾಸಃ-ಸ್ಯಾತ್-ಹಂಗಿಸಿ ನಗುವದಕ್ಕೆ ಹೆಸರು. ಅಂದರೆ ಹೀಗಳಿದು ಗೇಲಿಗೊಳಿಸುವಿಕೆ.

(ಸ್ಸಮನಾ)ಕ್ಸ್ಮಿತಂ॥೧೧೬

ಸ್ಮಿತಂ-ನ-೧-ಮನಾಕ್-ಕಿರುನಗೆ ಹೆಸರು. ಮಿತವಾಗಿ ನಗುವದು. ಗಂಭೀರವಾದಂಥ ಹಾಸ್ಯವು.

(ಮಧ್ಯಮಂಸ್ಯಾ) ದ್ವಿಹಸಿತಂ

ವಿಹಸಿತಂ-ನ-೧-ಮಧ್ಯಮಂ ಸ್ಯಾತ್ - ಕಿರುನಗೆಗೂ ಬಹಳನಗೆಗೂ ಮಧ್ಯಸ್ಥವಾದ ಸಾಧಾರಣನಗೆಹೆಸರು.

ರೋಮಾಂಚೋ ರೋಮಹರ್ಷಣಂ।

ರೋಮಾಂಚಃ-ಪು- ರೋಮಹರ್ಷಣಂ-ನ-೨ -ಮೈಕೂದಲುಗಳುಗುಗ್ಗುರುಗೊಳ್ಳುವಿಕೆ, ಪುಳಕಿತ ವಾಗುವಿಕೆ. ಅಂದರೆ ರೋಮಗಳು ತಲೆಯುತ್ತಿ ಕೊಂಡಂತೆ,ರೋಮಕೂಪಗಳು ಕೆಚ್ಚುಗೊಳ್ಳುವಿಕೆ.

ಕ್ರಂದಿತಂರುದಿತಂಕ್ರುಷ್ಟಂ

ಕ್ರಂದಿತಂ-ರುದಿತಂ-ಕ್ರುಷ್ಟಂ-ನ-೩-ರೋದನದ ಹೆಸರುಗಳು. ಅಂದರೆ ಗೋಳೋಯುಂದಳುವದು.

ಜೃಂಭಸ್ತು (ತ್ರಿಷು). ಜೃಂಭಣಂ ॥೧೧೭॥

ಜೃಂಭಃ-ತ್ರಿ-ಜೃಂಭಣಂ-ನ-೨-- ಆಕಳಿಕೆ ಹೆಸರುಗಳು.

ವಿಪ್ರಲಂಭೋ ವಿಸಂವಾದೋ।

ವಿಪ್ರಲಂಭಃ- ವಿಸಂವಾದಃ- ಪು-೨- ವಿಪರೀತವಾಗಿ ನುಡಿಯುವದು- ಅಂದರೆ- ಕ್ರಮತಪ್ಪಿ ಮಾತಾಡುವದು. ಅಥವಾ ದಿಗರಬಿ ಮಾಬು ಕೊಡುವದು. ಮತ್ತು ನ್ಯಾಯವನ್ನು ಇಲ್ಲಕಾರಮಾಡಿ ಮಾತಾಡುವದರ ಹೆಸರುಗಳು.

ರಿಂಖಣಂಸ್ಖಲನಂ (ಸಮೆ)

ರಿಂಖಣಂ- ಪಾ-ರಿಂಗಣಂ- ಸ್ಖಲನಂ-ನ-೨- ಜಾರುವದಕ್ಕಾದರೂ- ತಪ್ಪುವದಕ್ಕಾದರೂ- ನ್ಯಾಯನಿರ್ಬಂಧದಿಂದಹಾರಿ ಹೋಗುವದಕ್ಕಾದರೂ ಹೆಸರುಗಳು.

(ಸ್ಯಾ)ನ್ನಿದ್ರಾಶಯನಂ ಸ್ವಾಪಃಸ್ವಪ್ನ ಸ್ಸಂವೇಶ ಇತ್ಯಪಿ॥

ನಿದ್ರಾ-ಸ್ತ್ರೀ-ಶಯನಂ-ನ-ಸ್ವಾಪಃ-ಸ್ವಪ್ನಃ - ಸಂವೇಶಃ-ಪು-೫ - ನಿದ್ದೆಯ ಹೆಸರುಗಳು.

ತಂದ್ರೀಪ್ರಮೀಲಾ

ತಂದ್ರೀ-ಮಾ-ತಂದ್ರಾ-ಪ್ರಮೀಲಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೩-ಆಲಸ್ಯದಿಂದ ಕಂಣು ಮುಚ್ಚಿ ಮೈಸೋತು ಗುರುಕಿಡುತ್ತ ಬರುವ ಗಾಢನಿದ್ರೆಗೆ ಹೆಸರುಗಳು. ತೂಕಡಿಕೆ ಯೆಂದು ಕೆಲರನ್ನುವರು.

ಭ್ರುಕುಟಿ ರ್ಭ್ರುಕುಟಿರ್ಭ್ರೂಕುಟಿಸ್ತ್ರಿಯಾಂ।

ಭ್ರುಕುಟಿಃ - ಭೃಕುಟಿಃ- ಭ್ರೂಕುಟಿಃ-ಸ್ತ್ರೀ-೩-ಕಂಣಿನ ಹುಬ್ಬುಗಳನ್ನುಗಂಟಿಕ್ಕುವದಕ್ಕೆ ಹೆಸರುಗಳು. ಗಂಟಿಲ್ಲದ ಹುಬ್ಬು ದು ಕೆಲವರನ್ನುವರು.

ಅದೃಷ್ಟಿ ಸ್ಸ್ಯಾದಸೌಮ್ಯೇಕ್ಷ್ಣಿ

ಅದೃಷ್ಟಿಃ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಅಸೌಮ್ಯ- ರೋಷದಿಂದ ಸೌಮ್ಯವಾಗದೇಇರುವ ಅಕ್ಷ್ಣಿ-ದೃಷ್ಟಿಯುಳ್ಳಿ ವರ್ತಿಸುವದು ಅಂದರೆ ಹೃದಯದಲ್ಲಿರುವ ಅಸಮಾಧಾನವನ್ನು ಸೂಚಿಸಿ ಮಾಡುವ ಕುಟಿಲದೃಷ್ಟಿ. ಬಿರು ನೋಟ.

ಸಂಸಿದ್ಧಿ ಪ್ರಕೃತೀಸಮೇ॥ ಸ್ವರೂಪಂಚ ಸ್ವಭಾವಶ್ಚ ನಿಸರ್ಗಶ್ಚ

ಸಂಸಿದ್ಧಿಃ-ಪ್ರಕೃತಿಃ-ಸ್ತ್ರೀ-ಸ್ವರೂಪನ-ಸ್ವಭಾವಃ-ನಿಸರ್ಗಃ-ಪು-೫-ಸ್ವಭಾವದ ಹೆಸರುಗಳು ಅಂದರೆ ಸಹಜವಾದ ಮನೋವೃತ್ತಿ.

ಥವೇಪಥುಃ । ಕಂಪೋ

ವೇಪಥುಃ-ಕಂಪಃ-ಪು-೨-ನಡಕದ ಹೆಸರುಗಳು.

ಥಕ್ಷಣಉದ್ಧರ್ಷೋಮಹಉದ್ಧವಉತ್ಸವಃ ॥೨೦॥

ಕ್ಷಣಃ-ಉದ್ಧರ್ಷಃ-ಮಹಃ - ಉದ್ಧವಃ-ಉತ್ಸವಃ-ಪು-೫-ಉತ್ಸವದ ಹೆಸರುಗಳು.

ಇತಿನಾಟ್ಯವರ್ಗಃ

ನಾಟ್ಯವರ್ಗಃ-ನಾಟ್ಯದಿಂದೊಡಗೂಡಿದ ಪದಗಳ ಸಮೂಹವು. ಇತಿ-ಈ ಮೇರೆ ಮುಗಿದುದು.

—*—

—…ಃ+ಃ…—

ಅಧೋಭುವನ ಪಾತಾಳಬಲಿಸದ್ಮ ರಸಾತಲಂ। ನಾಗಲೋಕೋ

ಅಧೋ-ಭುವನಂ-ಪಾತಾಳಂ-ಬಲಿಸದ್ಮನ್-ರಸಾತಲಂ-ನ-ನಾಗಲೋಕಃ- ಪು-

ಪಾತಾಳಲೋಕದ ಹೆಸರುಗಳು.

ಥಕುಹರಂಸುಷಿರಂವಿವರಂಬಿಲಂ॥ಛಿದ್ರಂನಿರ್ವ್ಯಥನಂರೋಕಂರಂಧ್ರಂಶ್ವಭ್ರಂವಪಾಸುಷಿಃ।

ಕುಹರಂ-ಸುಷಿರಂ-ವಿವರಂ-ಬಿಲಂ-ಛಿದ್ರಂ-ನಿರ್ವ್ಯಥನಂ-ರೋಕಂ-ರಂಧ್ರಂ-ಶ್ವಭ್ರಂ-ನ ವಪಾ-ಸುಷಿಃ-ಸ್ತ್ರೀ-೧೧-ರಂಧ್ರದ ಹೆಸರುಗಳು ಅಂದರೆ ತೂತು.

ಗರ್ತಾವಟೌಭುವಿಶ್ವಭ್ರೆ

ಗರ್ತಃ-ಪು-ಗರ್ತಾ-ಸ್ತ್ರೀ-ಅವಟಃ-ಪು-೧-ಭುವಿ-ನೆಲದೊಳಗಿರುವ,ಶ್ವಭ್ರೆ-ಖಣಿಜದ ಹೆಸರು ಅಂದರೆ ನೆಲಮಾಳಿಗೆ ಅಥವಾ ಹಗೇವಿನ ಹೆಸರು.

(ಸರಂಧ್ರೆ)ಸುಷಿರಂ (ತ್ರಿಷು)॥

ಸುಷಿರಂ-ನ-೧-ಸರಂಧ್ರೇತ್ರಿಷು-ಸುಷಿರಶಬ್ದವು ತೂತಿನಿಂದೊಡಗೂಡಿದ ವಸ್ತುವಿಗೆ ವಾಚಕವಾದಾಗ ವಿಶೇಷ್ಯಲಿಂಗಾಧೀನವಾಗಿ ಮೂರು ಲಿಂಗಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವರ್ತಿಸುವದು.

ಅಂಧಕಾರೋಸ್ತ್ರಿಯಾಂಧ್ವಾಂತಂ ತಮಿಸ್ರಂ ತಿಮಿರಂತಮಃ ।

ಅಂಧಕಾರಃ-ಪ್ನ- ಧ್ವಾಂತಂ-ತಮಿಸ್ರಂ-ತಿಮಿರಂ-ತಮಃ-ಸ- ನ-೫- ಕತ್ತಲೇ ಹೆಸರುಗಳು.

ಧ್ವಾಂತೆಗಾಢೇಂಧತಮಸಂ

ಅಂಧತಮಸಂ-ನ-೧ ॥ಗಾಢೇಧ್ವಾಂತೆ॥-ಗಾಢಾಂಧಕಾರದ ಹೆಸರು. ಕಾರ್ಗತ್ತಲೆ.

(ಕ್ಷೀಣೆ) ವತಮಸಂ

ಅವತಮಸಂ-ನ-೧-ಕ್ಷೀಣೇಧ್ವಾಂತೆ-ಕ್ಷೀಣವಾದ ಕತ್ತಲೆ ಹೆಸರು. ಅಂದರೆ ಕಿರುಗತ್ತಲೆ

(ತಮಃ ॥೨೩॥ ವಿಷ್ವ) ಕ್ಸಂತಮಸಂ

ಸಂತಮಸಂ-ನ-೧-ವಿಷ್ವಕ್‌ಧ್ವಾಂತೆ- ಎಲ್ಲ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವ್ಯಾಪಿಸಿ ಇರುವ ಕತ್ತಲೆ ಅಂದರೆ ಹೆಗ್ಗತ್ತಲೆ.

ಇತಿಪಾತಾಳವರ್ಗಃ

॥ಪಾತಾಳವರ್ಗಃ॥ ಪಾತಾಳದಿಂದೊಡಗೂಡಿದ ಪದಗಳ ಸಮೂಹವು. ಇತಿ-ಈ ಮೇರೆ ಮುಗಿದುದು.

—*—

——ಃ+ಃ——

ಸಾಗಾಃಕಾದ್ರವೆಯಾ

ಸಾಗಾಃ-ಕಾದ್ರವೆಯಾಃ-ಪು-ಬ-೨- ಹೆಡೆಗಳಿಂದಲೂ, ಬಾಲಗಳಿಂದಲೂ ಕೂಡಿ.

ಕಾಲುಗಳಿಲ್ಲದೇ ಮೇಲಾಯದಲ್ಲಿ ಮನು
ಷ್ಯಾಕಾರವಂ ವಹಿಸಿರ್ಪ ಕದ್ರೂಪುತ್ರರಾ
ನಾಗರ್ಕಳ ಪೆಸರುಗಳು ಅಂದರೆ ನಾಗಲೋ
ಕದಲ್ಲಿ ಇರುವ ನರಾಕಾರದ ಹಾವುಗಳ

(ಸ್ತದೀಶ್ವರಃ।ಶೇಷೋನಂತೋ

ಶೇಷಃ-ಅನಂತಃ-ಪು-೨-ತದೀಶ್ವರಃ
ಅಂತಾ ನಾಗರ್ಕಳಿಗರಸಾದ ಆದಿಶೇಷ
ಪೆಸರುಗಳು.

ವಾಸುಕಿಸ್ತು ಸರ್ಪ ರಾಜೋ

ವಾಸುಕಿಃ-ಸರ್ಪರಾಜಃ-ಪು-೨-ತದೀ
ರಃ-ವಾಸುಕಿ ಎಂಬ ದೊಡ್ಡ ಹಾವಿನ ಹೆ
ರು. ಇದೇ ಶಿವನ ಬಿಲ್ಲಿಗೆ ಹೆದೆಯಾದದ್ದು
ಮಂಥಾದ್ರಿಗೆ ನೇಣಾದದ್ದು.

ಥಗೋನಸೇ॥೨೮॥ ತ್ರಿಲಿಪ್ಸ
ಸ್ಸ್ಯಾ

ಗೋನಸಃ-ತ್ರಿಲಿಪ್ಸಃ-ಪು-೨- ಅಜ
ಸ್ಸ್ಯಾತ-ಬೆಟ್ಟಸಿಲೆಯು ಪೆಸರುಗಳು. ಆ
ಕ ಬೆಟ್ಟಗಳಲ್ಲಿ ದೂಲದಂತೆ ಬಿದ್ದಿರು
ದೊಡ್ಡ ಹಾವು ಹೆಬ್ಬಾವು.

(ದಜಗರೆ) ಶಯುುವಾರ್ಹಸ
ಇತ್ಯಭೌ ।

ಶಯುಃ-ವಾಹಸಃ-ಪು-ಇತ್ಯಭೌ-ಕ
೨- ಹೆಬ್ಬಾವುಗಳ ಪೆಸರುಗಳು-ಅಂದರೆ
ಸರಿಹಾವು.

ಅಲಗರ್ದೋ ಜಲವ್ಯಾಳ

ಅಲಗರ್ದಃ- ಪಾ-ಅಳಿಗರ್ದಃ- ಅ
ರ್ದಃ-ಜಲವ್ಯಾಳಃ-ಪು-೨-ನೀರಳೇ ಹಾ
ನೀರಿನಲ್ಲಿರುವ ಹಾವಿನಪೆಸರುಗಳು.

(ಸ್ಸಮೌ) ರಾಜಿಲಡುಂಡುಭೌ

ರಾಜಿಲಃ- ಡುಂಡುಭಃ- ಪು-೨- ಎರ
ತಲೆಗಳುಳ್ಳ ಶಿಖಂಡಿಯೆಂಬ ಸರ್ಪಭೇದದಪೆ
ರುಗಳು- ಎರಡುತಲೆಉರಿಶಿಂಗಿ.

ಮಾಲುಧಾನೋ ಮಾತುಲಾಹಿ

ಮಾಲುಧಾನಃ- ಮಾತುಲಾಹಿಃ- ಪು-
ಊಸರವಳ್ಳಿಹಾವು. ವಿಷಗಿಡದಹುಳ.
ಮೃತದಹುಳ. ಇದುಖಟ್ವಾಂಗದ ಆಕಾ
ವಾಗಿಯೂ ದೀರ್ಘದೇಹವಾಗಿಯೂ
ದ್ದವಾದ ಬಾಲವುಳ್ಳದ್ದಾಗಿಯೂ ನಾಲ್ಕು
ಕಾಲುಗಳುಳ್ಳದ್ದಾಗಿಯೂ ಇರುವದು.

ರ್ನಿರ್ಮುಕ್ತೋ ಮುಕ್ತಕಂ

ನಿರ್ಮುಕ್ತಃ- ಮುಕ್ತಕಂಚುಕಃ-ಪು-

ಚುಕಃ ॥

ಸರ್ಪಃ ಪೃದಾಕುರ್ಭುಜಗೋ ಭುಜಂಗೋಽಹಿರ್ಭುಜಂಗಮಃ ॥ ಆಶೀವಿಷೋವಿಷಧರಶ್ಚ ಕ್ರೀವ್ಯಾಳಸ್ಸರೀಸೃಪಃ । ಕುಂಡಲೀಗೂಢಪಾಚ್ಚಕ್ಷುಶ್ಶ್ರವಾಃ ಕಾಕೋದರಃಫಣೀ ॥ ದರ್ವೀಕರೋದೀರ್ಘಪೃಷ್ಠೋ ದಂದಶೂಕೋಬಿಲೇಶಯಃ । ಉರಗಃಪನ್ನಗೋಭೋಗೀಜಿಂಹಗಃಪವನಾಶನಃ ೨೦

ತ್ರಿಷ್ವಾಹೇಯಂವಿಷಾಸ್ಥ್ಯಾದಿ

ಸ್ಫಟಾಯಾಂತುಫಣಾ (ದ್ವಯೋಃ ।)

(ಸಮೌ) ಕಂಚುಕನಿರ್ಮೋಕೌ

ಕ್ಷ್ವೇಳಸ್ತುಗರಳಂವಿಷಂ ॥ ಪುಂಸಿಕ್ಲೀಬೇಚ

ಕಾಕೋಲ ಕಾಲಕೂಟ ಹಲಾಹಲಾಃ । ಸೌರಾಷ್ಟ್ರಿಕಶ್ಶೌಕ್ಲಿಕೇಯೋಬ್ರಹ್ಮಪುತ್ರಃಪ್ರದೀ

ಹೊರೆಬಿಟ್ಟ ಹಾವಿನಹೆಸರು-ಚರ್ಮದ ಚೀಲವಂ ಕಳೆಕೊಂಡ ಹಾವು. ಪೊರೆ ಕಳಚಿದಹಾವು. ಕುಬುಸವಂ ತೊರೆದ ಹೊಸ ಹಾವು

ಸರ್ಪಃ-ಪೃದಾಕುಃ-ಭುಜಗಃ-ಭುಜಂಗಃ-ಅಹಿಃ-ಭುಜಂಗಮಃ-ಆಶೀವಿಷಃ-ವಿಷಧರಃ-ಚಕ್ರೀ-ನ್-ವ್ಯಾಳಃ-ಸರೀಸೃಪಃ-ಕುಂಡಲೀ-ನ್- ಗೂಢಪಾತ್-ದ-ಚಕ್ಷುಶ್ಶ್ರವಾಃ-ಸ- ಕಾಕೋದರಃ-ಫಣೀ-ನ್-ದರ್ವೀಕರಃ- ದೀರ್ಘಪೃಷ್ಠಃ-ದಂದಶೂಕಃ- ಬಿಲೇಶಯಃ-ಉರಗಃ ಪನ್ನಗಃ- ಭೋಗೀ-ನ್- ಜಿಂಹಗಃ- ಪವನಾಶನಃ-ಪು- ೨೪- ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ-ಹಾವುಗಳ ಹೆಸರುಗಳು. ಅಂದರೆ-ಎಲ್ಲಸರ್ಪಜಾತಿಗಳಿಗೂ ಸಾಧಾರಣವಾದ ನಾಮಗಳು.

ಆಹೇಯಂ-ತ್ರಿ-೧-ವಿಷಾಸ್ಥ್ಯಾದಿ-ಹಾವಿನ ವಿಷ-ಎಲುವು,ಚರ್ಮ,ವಿಷದಚೀಲ, ಬಾಲ, ಹೆಡೆ ಮುಂತಾದವುಗಳ ಹೆಸರುಗಳು.

ಸ್ಫಟಾ-ಸ್ತ್ರೀ-ಫಣಾ-ಸ್ತ್ರ-೨- ಹೆಡೆಯಹೆಸರುಗಳು.

ಕಂಚುಕಃ- ನಿರ್ಮೋಕಃ-ಪು-೨-ಹಾವಿನಹೊರೆ-ಅಂದರೆ-ಉಳ್ಳೀಹೊಟ್ಟನಂತೆ ಹಾವಿನಮೇಲೆ ವೃತಂಬು ಮುಚ್ಚಿಯಿರುವಸೂಕ್ಷ್ಮವಾದ ತೊಗಲಿನ ಚೀಲದ ಹೆಸರು. ಹಾವಿನ ಕುಬುಸ.

ಕ್ಷ್ವೇಳಃ-ಪು-ಗರಳಂ-ನ-ವಿಷಂ-ಪ್ನ-೩- ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಸಕಲ ವಿಷಗಳಿಗೂ ಹೆಸರುಗಳು ಅಂದರೆ ಪ್ರಾಣ ಹರವಾದ ಪಿತ್ತ, ನಂಜು, ಸಂನಿ.

ಕಾಕೋಲಃ- ಕಾಲಕೂಟಃ- ಹಲಾಹಲಃ-ಸೌರಾಷ್ಟ್ರಿಕಃ-ಶೌಕ್ಲಿಕೇಯಃ-ಬ್ರಹ್ಮಪುತ್ರಃ- ಪ್ರದೀಪನಃ- ದಾರದಃ- ವತ್ಸನಾ

ಪನಃ ॥೨೪॥ ದಾರದೊವತ್ಸ ನಾಭಶ್ಚ ವಿಷಭೇದಾಅಮೀನವ ।) ವಿಷವೈದ್ಯೋಜಾಂಗಲಿಕೊ

ಭಃ-ಪು-ರ್-ಅಮೀನವೆ-ಈರ್- ವಿಷದಭೇ ಗಳು-ಅಂದರೆ ಒಂಭತ್ತು ಬಗೇ ವಿಷಗ

ವಿಷವೈದ್ಯಃ- ಜಾಂಗಲಿಕಃ-ಪು-೨-ವಿ ವನ್ನು ಇಳಿಸುವ ವೈದ್ಯನಹೆಸರು. ಅಂ ರೆ ನಂಜುಜೋಗಿ-ಪಂಡಿತ.

ವ್ಯಾಳಗ್ರಾಹ್ಯಹಿತುಂಡಿಕಃ॥

ವ್ಯಾಳಗ್ರಾಹೀ-ನ್-ವಾ- ವ್ಯಾಳಗ ಹಃ- ಅಹಿತುಂಡಿಕಃ-ಪು-೨-ಹಾವುಗಳ ಹಿಡಿದು ಆಡಿಸುವ ಗಾರಡಿಗನಹೆಸರು. ವುಗಳವನಹೆಸರು.

❋ಇತಿ ಭೋಗಿವರ್ಗಃ❋

ಭೋಗಿವರ್ಗಃ ॥ ಸರ್ಪಗಳಿಂದೊಡ ಡಿದ ಪದಗಳಸಮೂಹನು- ಇತಿ-ಈ ವ ರೆ ಮುಗಿದುದು.

—:❋:—

(ಸ್ಯಾ)ನ್ನಾರಕಸ್ತು ನರಕೊ ನಿರಯೊದುರ್ಗತಿಃಸ್ತ್ರಿಯಾಂ ।

ನಾರಕಃ-ನರಕಃ- ನಿರಯಃ-ಪು- ದು ತಿಃ- ಸ್ತ್ರೀ-೪-ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ನರಕದ ರುಗಳು. ಪಾಪಿಗಳನ್ನು ಶಿಕ್ಷಿಸುವದಕ್ಕಾ ಯಮಲೋಕದೊಳಗೆ ಗೊತ್ತುಮಾಡ ಟ್ಟರುವ ಯಾತನಾಸ್ಥಾನ.

(ತದ್ಭೇದಾ)ಸ್ತಪನಾವೀಚಿಮ ಹಾರೌರವರೌರವಾಃ ॥೨೬॥ ಸಂಘಾತಃ ಕಾಲಸೂತ್ರಂ (ಚೆ ತ್ಯಾದ್ಯಾ)

ತಪನಃ- ಅವೀಚಿಃ- ಮಹಾರೌರವ ರೌರವಃ- ಸಂಘಾತಃ-ಪು-ಸಂಹಾರಃ- ಕಾಲಸೂತ್ರಂ- ನ-೬- ಇತ್ಯಾದ್ಯಾಃ- ಮುಂತಾದವುಗಳು ತದ್ಭೇದಾಃ-ಆನರಕ ದಂಗಳ ಹೆಸರುಗಳು. ಆ ದಿಶಬ್ದದಿಂದ ಪತ್ರ, ಕುಂಭೀಪಾಕ,ತಪ್ತವಾಲುಕ,ಮು ತಾದ ಸಕಲನರಕಂಗಳೂ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟ

(ಸ್ಸತ್ವಾಸ್ತು) ನಾರಕಾಃ । ಪ್ರೇತಾ

ನಾರಕಾಃ-ಪ್ರೇತಾಃ-ಪು-ಬ-೨-ಸತ್ವಾ ನರಕಂಗಳಲ್ಲಿ ಯಾತನೆ ಪಡುತ್ತಾ ಇರುವ ಭೂಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸತ್ತಪಾಪಿಷ್ಠರಹೆಸರು ಳು. ಮೃತದುಃಖಿಜೀವಿಗಳು.

ವೈತರಣೀಸಿಂಧುಃ (ಸ್ಯಾ)

ವೈತರಣೀ- ಸ್ತ್ರೀ-೧- ಸಿಂಧುಃಸ್ಯಾತ್ ನರಕಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರವಾಹವಾಗಿ ಹರಿಯುತ್ತಿ

ವ ಮಹಾ ದುಃಖದ. ಹೊಳೆಯ ಹೆಸರು. ಕಷ್ಟದನದಿ.

ದಲಕ್ಷ್ಮೀಸ್ತುನಿರೃತಿಃ॥೨೩॥

ಅಲಕ್ಷ್ಮೀಃ- ನಿರೃತಿಃ-ಸ್ತ್ರೀ-೨- ಅಭಾಗ್ಯದಹೆಸರುಗಳು. ನಿರ್ಭಾಗ್ಯತನ.

ವಿಷ್ಟಿರಾಜೂಃ

ವಿಷ್ಟಿಃ- ಆಜೂಃ- ಸ್ತ್ರೀ-೨- ಬಿಟ್ಟಿಹಿಡಿಯುವದಕ್ಕೆಹೆಸರು. ಬಿಟ್ಟಿ ಅಂದರೆ,ಅಕಲಾಯವಾಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವಿಕೆ. ನರಕದಲ್ಲಿ ತಳ್ಳಿಬಿಡುವದಕ್ಕೆ ಹೆಸರೆಂದು ಕೆಲವರನ್ನುವರು

ಕಾರಣಾತು ಯಾತನಾತೀವ್ರ ವೇದನಾ ।

ಕಾರಣಾ-ಯಾತನಾ- ತೀವ್ರವೇದನಾ- ಸ್ತ್ರೀ-೩- ಅತಿಶಯವಾದ ವೇದನೆಗೆಹೆಸರು. ಅಂದರೆ- ಚಿತ್ರಹಿಂಸೆ, ಬಹಳಕಷ್ಟ, ಬಹುದುಃಖ, ಮಹಾಯಾತನೆ.

ಪೀಡಾಬಾಧಾ ವ್ಯಥಾದುಃಖ ಮಾಮನಸ್ಯಂ ಪ್ರಸೂತಿಜಂ ॥ ಸ್ಯಾ)ತ್ಕಷ್ಟಂಕೃಛ್ರಮಾಭೀಲಂ) ತ್ರಿಷ್ವೇಷಾಂಭೇದ್ಯಗಾಮಿಯತ್)

ಪೀಡಾ- ಬಾಧಾ- ವ್ಯಥಾ- ಸ್ತ್ರೀ- ದುಃಖಂ-ಆಮನಸ್ಯಂ-ಪ್ರಾ-ಆಮನಸ್ಯಂ-ಪ್ರಸೂತಿಜಂ-ಕಷ್ಟಂ-ಕೃಛ್ರಂ- ಆಭೀಲಂ- ನ- ೯- ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ದುಃಖದ ಹೆಸರುಗಳು. ಅಂದರೆ ಹಲವುಬಗೆಯಾದ ಸಕಲ ದುಃಖ ಗಳಿಗೂ ಹೆಸರು. (ಏಷಾಂಯದ್ಭೇದ್ಯಗಾಮಿ-ತತ್ರಿಷು)ಈಶಬ್ದಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವಶಬ್ದ ಯಾವಕೆ ಡೆವಿಶೇಷ್ಯ ನಿಷ್ಠವಾಗಿ ಪ್ರಯೋಗಿಸಲ್ಪಡುತ್ತೋ ಅದು ಅಲ್ಲಿವಿಶೇಷ್ಯ ಲಿಂಗಾನುಸಾರವಾಗಿ ಮೂರುಲಿಂಗಗಳೊಳಗೆ ಯಾವಲಿಂಗವನ್ನಾದರೂ ಹೊಂದಿ ಇರುತ್ತೆ.

✻ಇತಿನರಕವರ್ಗಃ✻

ನರಕವರ್ಗಃ॥ನರಕದಿಂ ದೊಡಗೂಡಿದ ಪದಗಳ ಸಮೂಹವು- ಇತಿ - ಈ ಮೇರೆ ಮುಗಿದುದು.

—✻—

ಸಮುದ್ರೋಬ್ಧಿ ರಕೂಪಾ ರಃಪಾರಾವಾರ ಸ್ಸರಿತ್ಪತಿಃ ॥ ಉದನ್ವಾನುದಧಿಃ ಸಿಂಧುಃ ಸರಸ್ವಾನ್‌ಸಾಗರೋ

ಸಮುದ್ರಃ-ಅಬ್ಧಿಃ-ಅಕೂಪಾರಃ- ಪಾರಾವಾರಃ-ಸರಿತ್ಪತಿಃ-ಉದನ್ವಾನ್-ಉದಧಿಃ-ಸಿಂಧುಃ-ಸರಸ್ವಾನ್-ಸಾಗರಃ- ಅರ್ಣ

ಸ್ವಾಕ್ಷಸಾಗರೋರ್ಣವಃ। ರತ್ನಾ
ಕರೋಜಲನಿಧಿ ರ್ಯಾದಃಪತಿರ
ಪಾಂಪತಿಃ ॥೧೩೬॥

(ತಸ್ಯಪ್ರಭೇದಾಃ) ಕ್ಷೀರೋ
ದೋಲವಣೋದಸ್ತಥಾಪರೇ ।

ಆಪಃ (ಸ್ತ್ರೀಭೂಮ್ನಿ) ವಾ
ರ್ವ್ವಾರಿಸಲಿಲಂಕಮಲಂಜಲಂ ॥
ಪಯಃಕೀಲಾಲಮಮೃತಂ ಜೀ
ವನಂ ಭುವನಂವನಂ । ಕಬಂಧ
ಮುದಕಂಪಾಥಃ ಪುಷ್ಕರಂ ಸ
ರ್ವ್ವತೋಮುಖಂ ॥೧೩೮॥ ಅಂ
ಭೋರ್ಣಸ್ತೋಯಪಾನೀಯನೀ
ರಕ್ಷೀರಾಂಬುಶಂಬರಂ । ಮೇಘ
ಪುಷ್ಪಂಘನರಸಂ

(ತ್ರಿಷುದ್ವೇ) ಆಪ್ಯಮಮ್ಮ
ಯಂ ॥೧೩೯॥

ಭಂಗಸ್ತರಂಗ ಊರ್ಮಿ (ರ್ವಾ
ಸ್ತ್ರಿಯಾಂ) ವೀಚಿ

(ರಥೋರ್ಮಿಷು) ಮಹತೂ
ಲ್ಲೋಲಕಲ್ಲೋಲ

ವಃ-ರತ್ನಾಕರಃ-ಜಲನಿಧಿಃ- ಯಾದಃಪ
ಅಪಾಂಪತಿಃ-ಪು-೧೫-ಸಮುದ್ರದ ಹೆ
ಗಳು. ಅಂದರೆ ಕಡಲು.

ಕ್ಷೀರೋದಃ-ಲವಣೋದಃ-ತಥಾ
ದೇವೇರೆ, ಇತರಗಳಾದ, ದಧ್ಯುದಃ
ತೋದಃ-ಇಕ್ಷೂದಃ-ಸುರೋದಃ - ಸ
ದೂದಃ-ಈ-೭-ತಸ್ಯ-ಆ ಸಮುದ್ರದ
ಭೇದಾಃ-ಭೇದಗಳು ಅಂದರೆ ಉಪ್ಪಿ
ನ ಕಡಲು, ಹಾಲಿನ ಕಡಲು, ಮೊ
ಕಡಲು, ಹೆಂಡದ ಕಡಲು ಈವೇರ

ಆಪಃ-ಸ-ಬ-ಸ್ತ್ರೀ-ವಾಃ-ರ-ವಾ
ಲಿಲಂ-ಕಮಲಂ-ಜಲಂ-ಪಯಃ- ಸ-ಕೀ
ಲಂ-ಅಮೃತಂ- ಜೀವನಂ- ಭುವನಂ-ವ
ಕಬಂಧಂ- ಉದಕಂ- ಪಾಥಃ- ಸ- ಪು
ರಂ-ಸರ್ವತೋಮುಖಂ-ಅಂಭಃ-ಸ-ಅ
ಸ-ತೋಯಂ-ಪಾನೀಯಂ-ನೀರಂ-ಕ್ಷೀ
ಅಂಬು-ಶಂಬರಂ ॥ಪಾ॥ ಸಂವರಂ- ಮೇ
ಪುಷ್ಪಂ-ಘನರಸಂ-ನ-೨೭- ಉದಕದ
ರುಗಳು. ಅಂದರೆ ನೀರು. ಇಲ್ಲಿ ಘ
ಶಬ್ದವು ಪುಲ್ಲಿಂಗವೂ ಉಂಟೆಂದು ಕೆ
ನ್ನುವರು.

ಆಪ್ಯಂ- ಅಮ್ಮಯಂ-ತ್ರಿ-೨- ಜಲವಿ
ರದಹೆಸರುಗಳು. ಅಂದರೆಉದಕಮಯ
ದದ್ದು, ಅಥವಾ ನೀರುಕಟ್ಟಿಗಿಯುಳ್ಳ
ನೀರಿನ ವಿಕಾರ ವಾದದ್ದು. ಪ್ರಕಾರ
ರವನ್ನು ಹೊಂದಿದ ನೀರು.

ಭಂಗಃ-ತರಂಗಃ-ಪು-ಊರ್ಮಿಃ- ವೀಚಿ
ಪ್ಸ-೪-ಅಲೆಗಳ ಹೆಸರುಗಳು ಅಂದರೆ
ರಿನ ತೆರೆಗಳು.

ಉಲ್ಲೋಲಃ-ಕಲ್ಲೋಲಃ-ಪು - ೨
ಹತ್ತು ಊರ್ಮಿಷು-ಘನವಾದ ತೆರೆಗಳು

(ಸ್ಯಾ) ದಾವರ್ತೋಂಭ (ಭ ಸಾಂಭ್ರಮಃ ||೨೪೦||

ಪೃಷಂತಿ ಬಿಂದುಪೃಷತಾಃ ಪುಮಾಂಸೋ) ವಿಪ್ರುಷಃ (ಸ್ತ್ರಿಯಃ |

ಚಕ್ರಾಣಿ ಪುಟ ಭೇದಾಸ್ಸ್ಯು ರ್ಭ್ರಮಾಶ್ಚ ಜಲನಿರ್ಗಮಾಃ ||

ಕೂಲಂರೋಧಶ್ಚ ತೀರಂ ಚಪ್ರತೀರಂಚತಟಂ (ತ್ರಿಷು)

ಪಾರಾವಾರೆ (ಪರಾರ್ವಾಚೀ ತೀರೆ)

ಪಾತ್ರಂತದಂತರಂ ||೨೪೧||

ದ್ವೀಪೋ (ಸ್ತ್ರಿಯಾಮಂತ ರೀಪಂ(ಯದಂತರ್ವಾರಿಣಸ್ತಟಂ

ದರೆ ದೊಡ್ಡ ಅಲೆಗಳು.

ಆವರ್ತಃ-ಪು-೧-ಅಂಭಸಾಂಭ್ರಮಃ-ನೀರುಗಳ ಸುಳಿಗುಂಡಿೀ ಹೆಸರು.

ಪೃಷಂತಿ-ತ-ಬ-ನ-ಬಿಂದುಃ- ಪೃಷತಃ-ಪು-ವಿಪ್ರುಷಃ-ಷ-ಬ-ಸ್ತ್ರೀ-೪- ಜಲಬಿಂದುಗಳ ಹೆಸರುಗಳು. ಅಂದರೆ ನೀರಿನ ತುಂತುರಿಗಳು. ಉದಕದ ತೊಟ್ಟುಗಳು.

ಚಕ್ರಾಣಿ|| ಪಾ|| ವಕ್ರಾಣಿ-ನ-ಪುಟಭೇದಾಃ-ಪು-೨-ವಕ್ರವಾಗಿ ಹರಿಯುವ- ಹೊಳೆ ಕಾಲುವೆ ಮುಂತಾದವುಗಳಕುಟಲಗತಿಗೆ ಹೆಸರುಗಳು. ನೀರೂರಿ ಮೇಲಕ್ಕೇಳುವ ಗುಳ್ಳೆಗಳ ಹೆಸರುಗಳೆಂದು ಕೆಲವರನ್ನುವರು. ಭ್ರಮಾಃ-ಜಲನಿರ್ಗಮಾಃ-ಪು-ಬ-೨ ನೀರು ಹರಿಯುವದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಹಾಗೆಕಟ್ಟಲ್ಪಟ್ಟ ತೂಬು ಬಚ್ಚಲು, ಮೋಹರಿ, ನಾಲೆ, ಕೋಡಿ ಮುಂತಾದವುಗಳ ಹೆಸರುಗಳು. ಚಕ್ರಾದಿಗಳು-೪-ಪದಗಳೂ ಜಲಮಾರ್ಗಕ್ಕೆಪೆಸರು ಅಂದರೆ ನೀರುಹರಿಯುವ ಹಾದಿ ನೀರುದಾರಿ.

ಕೂಲಂ-ರೋಧಃ-ಸ-ತೀರಂ-ಪ್ರತೀರಂ-ನ-ತಟಂ-ತ್ರಿ-೫-ದಡದ ಹೆಸರುಗಳು. ಅಂದರೆ-ನೀರಿನತಡಿ ನೀರಿನಗಟ್ಟು. ಜಲಘಟ್ಟ ನೀರುದಿಡ್ಡ.

ಪಾರಂ-ಅವಾರಂ-ನ-೨-ಪರೋವಾರ್ವಾಚೀ ತೀರೆ-ನೀರಿಗೆ ಆಚೇದಡಕ್ಕೂ ಈಚೇ ದಡಕ್ಕೂ ಹೆಸರುಗಳು.

ಪಾತ್ರಂ-೧-ತದಂತರಂ- ಆ ಯೆರಡು ದಡಗಳಿಗೂ ಮಧ್ಯಯಿರುವ ಅಂತರಾಳಕ್ಕೆ,ಹೆಸರು. ಅಂದರೆ ನೀರು ಮಾತ್ರ ಇರುವಸ್ಥಳ.

ದ್ವೀಪಃ-ಪ್ನ-ಅಂತರೀಪಂ-ನ-೨-ಅಂತ ರ್ವಾರಿಣ.......ತಟಂ-ನೀರಿ ನೊಳಗಡೇ

ಯಿರುವ ದಿಣ್ಣೆಯಾವದೋ ಅದಕ್ಕೆ ಹೆಸರು ಗಳು.

(ತೋಯೋತ್ಥಿತಂತತ್) ಪ್ಲುಲಿನಂ ಸೈಕತಂ ಸಿಕತಾಮಯಂ ॥

ಪುಳಿನಂ-ನ-೧-ತೋಯೋತ್ಥಿತಂತತ್- ನೀರು ತೆಗದು ಹೋಗಿ ಕಾಣಬರುವ ಅಂಥಾ ದಿಣ್ಣೆ ಹೆಸರು. ಅಂದರೆ ಮರುಳು ದಿಣ್ಣೆ. ಸೈಕತಂ-ಸಿಕತಾಮಯಂ-೨- ಮರಳು ತಿಟ್ಟೆಗಳ ಹೆಸರುಗಳು.

ನಿಷದ್ವರಸ್ತು ಜಂಬಾಲಃಪಂಕೊ (ಸ್ತ್ರೀ) ಶಾದಕರ್ದಮೌ ।

ನಿಷದ್ವರಃ-ಜಂಬಾಲಃ-ಪು-ಪಂಕಃ-ಪು-ಶಾದಃ-ಕರ್ದಮಃ-ಪು-೫-ಕೆಸರಿನ ಹೆಸರು. ಅಂದರೆ ಬಂಧನೆಯಾಗಿಯೂ ಇಳೀಬೀಳುವದಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಕೆಸರು.

ಜಲೋಚ್ಛ್ವಾಸಾಃಪರೀವಾಹಾಃ

ಜಲೋಚ್ಛ್ವಾಸಾಃ-ಪರೀವಾಹಾಃ-ಪು-ಬ-೨- ನೀರುಕದಡಿ ತುಳಿಕಿ ಮೇಲಾಯ್ದು ಬರುವ ತೆರೆಗಳ ಹೆಸರು ಮೇಲು ಹೊರಳು ಅಥವಾ ನೀರು ಅಲ್ಲಾಡಿ ತುಳಕಾಡುವಿಕೆ.

ಕೂಪಕಾಸ್ತು ವಿದಾರಕಾಃ ॥

ಕೂಪಕಾಃ-ವಿದಾರಕಾಃ-ಪು-೨- ಚಿಮಿಗಳಾಗಿ ತೋಡಲ್ಪಟ್ಟ ಮರಳಹಳ್ಳ ಮುಂತಾದವುಗಳು ನೀರೂರಿ ಬರುವ ಹಳ್ಳಗಳು.

ನಾವ್ಯಂತ್ರಿ ಲಿಂಗಂ ನೌತಾರ್ಯ

ನಾವ್ಯಂ-ತ್ರಿ-೧-ನೌತಾರ್ಯ - ಪಡವಲು, ಅಥವಾ ಹಡಗು, ಅಥವಾ ತೆಪ್ಪ, ಅಥವಾ ಡೋಣೀ ಮುಂತಾದವುಗಳಿಂದ ದಾಯ್ದು ಆಚೇ ದಡಕ್ಕೆ ಸೇರತಕ್ಕ ದುಸ್ತರಜಲವುಳ್ಳ ಹೊಳೆ ಮುಂತಾದವುಗಳ ಹೆಸರು.

(ಸ್ತ್ರೀ) ಯಾಂನೌಸ್ತರಣಿ ಸ್ತರಿಃ।

ನೌಃ-ತರಣಿಃ-ತರಿಃ- ಪಾ- ತರೀ-ಸ್ತ್ರೀ-೩-ಹಡಗಿನ ಹೆಸರುಗಳು.

ಉಡುಪಂತುಪ್ಲವಃ ಕೋಲಃ

ಉಡುಪಂ-ನ-ಪ್ಲವಃ-ಕೋಲಃ- ಪು-೩-ತೆಪ್ಪದ ಹೆಸರುಗಳು ಅಂದರೆ ಹರಿಗೋಲು.

ಸ್ರೋತೋಂಬು ಸರಣಂಸ್ವತಃ ॥೭೪॥

ಸ್ರೋತಃ-ಸ-ನ-೧-ಸ್ವತಃ-ಅಂಬು ಸರಣಂ-ತಾನಾಗಿ ಹರಿವುತ್ತಿರುವ ಜಲಪ್ರವಾಹದ ಹೆಸರು.

ಆತರಸ್ತು ತರಪಣ್ಯಂ (ಸ್ಯಾತ್)

ಆತರಃ-ಪು-ತರಪಣ್ಯಂ-ನ-೨-ಹಡಗು-

	ಹರಿಗೋಲು ಮುಂತಾದವುಗಳಂ ನಡೆಯಿಸಿ ದಡ ಸೇರಿಸತಕ್ಕ ಕೂಲಿಗೆ ಹೆಸರು ಅಂದರೆ ಹೊಲೆ ಹಾಯ್ದು ದಾಟಿಸುವ ಹಡಗಿನವನಿಗೆಕೊಡುವ ಮಜೂರಿ ರೊಕ್ಕ.
ದ್ರೋಣೀ ಕಾಷ್ಠಾಂಬುವಾಹಿನೀ।	ದ್ರೋಣೀ-ಕಾಷ್ಠಾಂಬುವಾಹಿನೀ-ಸ್ತ್ರೀ-೨-ನೀರಿನಮೇಲೆ ಚಿಲ್ಲರೆ ಸಾಮಾನುಗಳನ್ನು ಸೈವ ಮರದ ದೋಣಿಗಳು.
ಸಾಂಯಾತ್ರಿಕಃ ಪೋತವಣಿಕ್	ಸಾಂಯಾತ್ರಿಕಃ-ಪೋತವಣಿಕ್- ಜ್-ಪು-೨-ಹಡಗು ವ್ಯಾಪಾರಿಯ ಹೆಸರುಗಳು- ಹಡಗಿನ ವರ್ತಕನು.
ಕರ್ಣಧಾರಸ್ತು ನಾವಿಕಃ॥	ಕರ್ಣಧಾರಃ-ನಾವಿಕಃ-ಪು-೨- ಹಡಗು ನಡಸುವವನ ಹೆಸರು.
ನಿಯಾಮಕಾಃ ಪೋತವಾಹಾಃ	ನಿಯಾಮಕಾಃ-ಪೋತವಾಹಾಃ-ಪು-ಬ-೨-ಹಡಗಿನ ಕಂಭದಮೇಲೆ ಯಿದ್ದು ಹಡಗುನಡಿಸತಕ್ಕ ಉಪಾಯಗಳನ್ನು ಹೇಳುವವರ ಹೆಸರುಗಳು.
ಕೂಪಕೋ ಗುಣವೃಕ್ಷಕಃ	ಕೂಪಕಃ-ಗುಣವೃಕ್ಷಕಃ-ಪು-೨- ಹಡಗಿನಮೇಲೆ ಧ್ವಜಪಟವನ್ನು ಎತ್ತಿಕಟ್ಟುವ ಸ್ತಂಭದ ಹೆಸರುಗಳು ಅಂದರೆ ಹಡಗಿನ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ನಿಶಾನೀ ಘಾಂಡೆ.
ನೌಕಾದಂಡಃಕ್ಷೇಪಣೀ(ಸ್ತ್ರೀ)	ನೌಕಾದಂಡಃ-ಪು-ಕ್ಷೇಪಣೀ-ಸ್ತ್ರೀ-೨-ಹಡಗು ನಡಿಸುವ ಗಡೇ ಹೆಸರುಗಳು. ಅಂದರೆ ಹಡಗು ಮುಂದಕ್ಕೆ ಹಾಯುವಂತೆ ಕೋಗಡೇ ನೀರನ್ನು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ತಳ್ಳುವ ಮರಮುಟ್ಟು ಸಾಮಾನು.
ದರಿತ್ರಂಕೇನಿಪಾತನಃ ॥೨೪೭	ಅರಿತ್ರಂ-ನ-ಕೇನಿಪಾತನಃ-ಪು-೨- ಹಡಗಿನ ಗಡಿಯ ಹೆಸರುಗಳು. ಹಡಗು ನಡಿಸುವ ತ್ಯಾವೆಯನ್ನುವರು. ಮತ್ತು ಉಟ್ಟು ಎನ್ನುವರು. ಅಂದರೆ ಲಂಗರು.
ಅಭ್ರಿಃ(ಸ್ತ್ರೀ) ಕಾಷ್ಠಕುದ್ದಾಲಃ	ಅಭ್ರಿಃ-ಸ್ತ್ರೀ-ಕಾಷ್ಠಕುದ್ದಾಲಃ-ಪು-೨-ಉಪ್ಪುಮುಂತಾದ ಗಡ್ಡೆಗಳನ್ನು ಅಗಿಯು

	ವ ಮರದ ಗುದ್ದಲಿಗಳಿಗೆ ಹೆಸರುಗಳು.
ಸೇಕಪಾತ್ರಂತು ಸೇಚನಂ ।	ಸೇಕಪಾತ್ರಂ-ಸೇಚನಂ-ನ-೨ - ಹಡ ನೊಳಹೊಕ್ಕು ಬರುವ ನೀರನ್ನು ಹೊ ಕ್ಕೆ ಹೊರಡಿಸುವ ಪಾತ್ರಕ್ಕೆ ಹೆಸರುಗಳು ಅಂದರೆ ನೀರುಮೊಗೆದುಚೆಲ್ಲುವ ಗೆರಸೆ ಮು ತಾದದ್ದು.
ಯಾನಪಾತ್ರಂತು ಪೋತೋ	ಯಾನಪಾತ್ರಂ-ನ-ಪೋತಃ-ಪು-೨- ಗಾ ಳಿಯನ್ನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸದೇ ಹಡಗು ನಡಿಸು ವವನ ಪ್ರಯತ್ನಮಾತ್ರದಿಂದ ನಡಿಯುವು ಚಿಕ್ಕಚಿಕ್ಕ ಹಡಗುಗಳ ಹೆಸರುಗಳು ಅಂ ದರೆ ಸ್ಮಾಲ್-ಷಿಪ್.
(ಬ್ಧಿಭವೇತ್ರಿಷು) ಸಮುದ್ರಿ ಯಂ ॥೨೮॥	ಸಮುದ್ರಿಯಂ-ತ್ರಿ-೧-ಅಬ್ಧಿಭವೆ- ಸಮು ದ್ರದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ವಸ್ತುವಿನ ಹೆಸರು.
(ಕ್ಲೀಬೇ) ರ್ಧನಾವಂ (ನಾವೊ ರ್ಧೇ)	ಅರ್ಧನಾವಂ-ನ-೧-ನಾವಃ-ಅರ್ಧೇ-ಹಡ ನಲ್ಲಿ ಅರ್ಧಕ್ಕೆ ಹೆಸರು ಅರೆಹಡಗು.
(ತೀತನೌಕೇ)ತಿನು(ತ್ರಿಷು॥)	ಅತಿನು-ತ್ರಿ-೧-ಅತೀತನೌಕೇ-ಹಡಗನ್ನು ಅತಿಕ್ರಮಿಸಿದ ವಸ್ತುವಿನ ಹೆಸರು. ಹ ಗುದಾಟ ಹೋದದ್ದು.
(ತ್ರಿಷ್ವಾಗಾಧಾತ)	ಅಗಾಧಾತ-ತ್ರಿಷು-ಪ್ರಸನ್ನ ಶಬ್ದ ಮೊ ದಲುಗೊಂಡು ಅಗಾಧಶಬ್ದದ ವರಿವಿಗೂ ಎಲ್ಲಾ ಶಬ್ದಗಳೂ ಮೂರುಲಿಂಗಗಳಲ್ಲಿಯು ವರ್ತಿಸುವವು.
ಪ್ರಸನ್ನೋಚ್ಛಃ	ಪ್ರಸನ್ನಃ-ಅಚ್ಛಃ-೨-ನಿರ್ಮಲವಾದ ವ ಸ್ತುವಿನ ಹೆಸರುಗಳು.
ಕಲುಷೋ ನಚ್ಛ ಆವಿಲಃ ॥	ಕಲುಷಃ-ಅನಚ್ಛಃ-ಆವಿಲಃ-೩-ಮಡ್ಡಿ ರುವದಕ್ಕೆ ಹೆಸರುಗಳು. ಕೆಸರು ಕದ ಕಲಕಾಗಿ ಮೊಂಡು ಬಾರಿ ಕೊಂಡಿರುವಿಕೆ
ನಿಮ್ನಂಗಭೀರಂಗಂಭೀರ	ನಿಮ್ನಂ-ಗಭೀರಂ-ಗಂಭೀರಂ-೩-ಆಳ ಗಿರುವದರ ಹೆಸರುಗಳು. ಅಂದರೆ ಘಾ ವುಳ್ಳದ್ದು.
ಮುತ್ತಾನಂತದ್ವಿಪರ್ಯಯೇ	ಉತ್ತಾನಂ ೧ ತದ್ವಿಪರ್ಯಯೇ- ಆಳ

	ಗದೇ ಇರುವದರಹೆಸರು. ಅಂದರೆ ಘೂತೆ ಸಾಲದ್ದು.
(ಅಗಾಧಮತಲ ಸ್ಪರ್ಶೆ)	ಅಗಾಧಂ- ಅತಲಸ್ಪರ್ಶಃ- ೨- ಬಹಳ ಆಳವಾಗಿರುವದರ ಹೆಸರುಗಳು. ಅಂದರೆ ಘೂತ ಅಧಿಕವಾಗಿ ತಳಸಿಕ್ಕದೇ ಇರುವಂಥಾದ್ದು.
ಕೈವರ್ತೇ ದಾಶಧೀವರೌ ॥	ಕೈವರ್ತಃ- ದಾಶಃ- ಪಾ- ದಾಸಃ - ಧೀವರಃ -ಪು- ಮೀನುಗಳನ್ನು ಹಿಡಿಯುವ ಬೆಸ್ತರವನ ಹೆಸರು- ಮೀನಿನ ಬಲೆಗಾರರು ಅಂದರೆ ಪಾಶವಾರ.
ಆನಾಯಃ (ಪುಂಸಿ) ಜಾಲಂ (ಸ್ತ್ರೀ)	ಆನಾಯಃ -ಪು-ಜಾಲಂ- ನ-೨- ಬಲೆಯ ಹೆಸರುಗಳು.
ಶಣಸೂತ್ರಂಪವಿತ್ರಕಂ।	ಶಣಸೂತ್ರಂ-.ಪಾ- ಸಣಸೂತ್ರಂ- ಪವಿತ್ರಕಂ-ನ-೨- ಬಲೆಯಹಗ್ಗ, ಬಲೆಯಹುರಿ, ಬಲೆಯನೂಲು, ಬಲೇಧಾರ.
ಮತ್ಸ್ಯಧಾನೀ ಕುವೇಣೀ (ಸ್ತ್ರೀ)	ಮತ್ಸ್ಯಧಾನೀ- ಕುವೇಣೀ-ಸ್ತ್ರೀ- ಮೀನುಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದುಹಾಕಿಕೊಳ್ಳುವ ಬುಟ್ಟಿಗೆ ಹೆಸರುಗಳು.
ಬಡಿಶಂಮತ್ಸ್ಯಬಂಧನಂ ॥	ಬಡಿಶಂ-ಮತ್ಸ್ಯಬಂಧನಂ-ಪಾ-ಮತ್ಸ್ಯವೇಧನಂ- ನ-೨- ಗಾಳಕ್ಕೆಹೆಸರುಗಳು.
ಪೃಥುರೋಮಾಝಷೋ ಮತ್ಸ್ಯೋಮೀನೋವೈಸಾರಿಣೋಂಡಜಃ । ವಿಸಾರಶ್ಶಕುಲೀಚಾಥ	ಪೃಥುರೋಮಾ-ನ್-ಝಷಃ-ಮತ್ಸ್ಯಃ-ಮೀನಃ-ವೈಸಾರಿಣಃ- ಅಂಡಜಃ- ವಿಸಾರಃ-ಶಕುಲೀ-ನ್-ಪು-೮- ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ಮೀನುಗಳ ಹೆಸರುಗಳು. ಅಂದರೆ-ನಾನಾಬಗೇ ಮೀನುಗಳಿಗೂ ಹೆಸರಾಗುವವು.
ಗಂಡಕಶ್ಶಕುಲಾರ್ಭಕಃ॥	ಗಂಡಕಃ- ಶಕುಲಾರ್ಭಕಃ- ಪು- ೨- ಮೀನುಗಳ ಪಿಳ್ಳೆಗಳಿಗೆ ಹೆಸರುಗಳು. ಇವನ್ನು ಶೀಗಡಿಯನ್ನುವರು.
ಸಹಸ್ರದಂಷ್ಟ್ರಃಪಾಠೀನ	ಸಹಸ್ರದಂಷ್ಟ್ರಃ- ಪಾಠೀನಃ-ಪು-೨- ಸಾವಿರ ಕೋರೆಗಳುಳ್ಳ ಮೀನಿನಹೆಸರುಗಳು. ಅಂದರೆ-ತುರಿಮೀನು ಮೀನು.

ಉಲೂಪೀಶಿಶುಕಸ್ಸಮೌ।	ಉಲೂಪೀ-ನ್- ಶಿಶುಕಃ- ಪು-೨- ಶಿ ವಿನಹಾಗೆ ಚಪಲವಾದ ಉಣಚಿಮೀನಿನ ಹೆಸರುಗಳು.
ನಲಮೀನಶ್ಚಿಲಿಚಿಮಃ	ನಲಮೀನಃ- ಚಿಲಿಚಿಮಃ- ಪು-೨-ಶ ರಹುಲ್ಲಿನೊಳು ತಿರುಗುವ ಮೀನಿನ ಹೆಸರು ಗಳು. ಅಂದರೆ ಜಂಬುಮೀನು, ಹುಲ್ಲು ಮೀನು.
ಪ್ರೋಷ್ಠೀತುಶಫರೀ (ದ್ವ ಯೋಃ) ॥೨೫೩॥	ಪ್ರೋಷ್ಠೀ-ಸ್ತ್ರೀ-ಶಫರೀ-ಸ್ತ್ರೀ-೨-ಹಾರಿ ಳುವಮೀನಿನಹೆಸರುಗಳು. ಅಂದರೆ-ಹಾರು ಮೀನು, ಮಾಟುಮೀನು.
ಕ್ಷುದ್ರಾಂಡಮತ್ಸ್ಯಸಂಘಾ ತಃಪೋತಾಧಾನ	ಕ್ಷುದ್ರಾಂಡಮತ್ಸ್ಯಸಂಘಾತಃ-ಪು-ಪೋ ತಾಧಾನಂ- ನ-೨-ಮೀನುಮರಿಗಳಗುಂಪಿ ಹೆಸರುಗಳು.
(ಮಥೊರ್ಘುಷಾಃ।)ರೋಹಿ ತೋಮದ್ಗುರಶ್ಶಾಲೋರಾಜೀವಶ್ಶ ಕುಲಸ್ತಿಮಿಃ ॥೭೫೪॥ ತಿಮಿಂಗಿ ಲಾದಯಶ್ಚಾಥ	ರೋಹಿತಃ-ಕೆಂಪುಮೀನು, ಮದ್ಗುರಃ ಯಾವಾಗಲೂ ಮುಳಗಿಕೊಂಡಿರುವ ಮೀ ನು, ಶಾಲಃ - ಬಹಳ ವೇಗವುಳ್ಳ ಮೀನು, ರಾಜೀವಃ - ಮೀನುಗಳ ಗುಂಪುಗಳನ್ನು ತನ್ನ ಹಿಂದೆ ತಿರಿಗಿಸಿ ಕೊಳ್ಳಲುಳ್ಳ ರಾಜ ಮೀನು, ಶಕುಲಃ-ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳಮೀನು, ತಿ ಮಿಃ- ನೂರುಗಾವುದ ನೀಳವಾದ ದೊಡ್ಡ ಬೆಟ್ಟದಂಥಾ ಮಹಾ ಮೀನು, ಕಡಲಿನೊ ಳು ದ್ವೀಪದೋಪಾದಿಯಾಗಿರುವ ಮೀನು. ತಿಮಿಂಗಿಲಃ-ಅಂಥಾತಿಮಿಯೆಂಬುವ ಮಹಾ ಮೀನನ್ನು ನುಂಗುವ ಬಹಳ ದೊಡ್ಡದಾ ದಮೀನು, ಈ ಮೀನುತಿರುಗಾಡಿದರೆ ಕಡ ಲುಕ್ಕಿ ನೀರುಹೆಚ್ಚುವದು, ಅಂದರೆ ಅಷ್ಟು ದೊಡ್ಡಮೀನು. ಆದಿ ಶಬ್ದದಿಂದ ಇನ್ನೂ ಬಗೆ ಬಗೆ ಮೀನುಗಳುಂಟು.
ಯಾದಾಂಸಿಜಲಜಂತವಃ।	ಯಾದಾಂಸಿ-ಸ-ನ ಜಲ ಜಂತವಃ- ಪು ಬ-೨-ಜಲಜಂತುಗಳ ಹೆಸರುಗಳು.
(ತದ್ಭೇದಾಃ) ಶಿಂಶುಮಾರೋ	ಶಿಂಶುಮಾರಃ-ನೆಗಳು, ಉದ್ರಃ - ನೀರ

ದ್ರಶಂಕವೊಮಕರಾದಯಃ।

ಬೆಕ್ಕ, ಶಂಕರಃ - ನೀರಹಂದಿ, ಮಕರಃ- ಚೋೀರಮೀನು, ಪು-೪-ಜಲಜಂತು ವಿಶೇಷಗಳು. ಆದಯುಸ್ತ್ವದ್ವೇದಾಃ-ಅಂದದ್ದರಿಂದ ನೀರು ಕುದರೆ, ನೀರಾನೆ, ನೀರುವಂಟೆ, ನೀರುಯುವ್ಮೃಮುಂತಾದ ಅನೇಕ ಜಾತಿಗಳುಂಟು.

(ಸ್ಯಾ) ತ್ಕುಳೀರಃ ಕರ್ಕಟಕಃ

ಕುಳೀರಃ-ಕರ್ಕಟಃ-ಪು-೨-ಏಡೀ ಪೆಸರುಗಳು. ಅಂದರೆ ನೀರು ಬೊಕ್ಕೆಗಳಲ್ಲಿರುವ ಏಡೀಕಾಯಿ. ನಳ್ಳಗಳು.

ಕೂರ್ಮಃಕಮಠ ಕಚ್ಛಪೌ।

ಕೂರ್ಮಃ-ಕಮಠಃ-ಕಚ್ಛಪಃ- ಪು-೩-ಆವೇಪೆಸರುಗಳು. ಆಮೇಯುನ್ನುವರು. ಇದೇಕೂರ್ಮನು.

ಗ್ರಾಹೊವಹಾರೊ

ಗ್ರಾಹಃ-ಅವಹಾರಃ-ಪು-೨-ಲತಾ ಕಾರವಾಗಿ ಸುತ್ತಿಕೊಂಡು ಪ್ರಾಣಹಿಂಸೆ ಮಾಡುವ ಮಹಾಮತ್ಸ್ಯದಹೆಸರುಗಳು ಅಂದರೆ ಹಾವುಮೀನು, ಬಳ್ಳಿಮೀನು, ವಿಷ ಬಳ್ಳೀಮೀನು ಕ್ಯಾರೆಮೀನು.

ನಕ್ರಸ್ತುಕುಂಭೀರೊ

ನಕ್ರಃ-ಕುಂಭೀರಃ-ಪು-೨-ಆನೆಯುನ್ನು ಪಿಡಿದು ಸೆಳೆಯುಲುಳ್ಳ ಜಲಚರ ರಾಜನ್ನಹೆಸರುಗಳು ಅಂದರೆ, ಮೊಸಳೆ, ನೆಗಳು.

ಥಮಹೀಲತಾ ॥೨೨೬॥
ಗಂಡೂಪದಃಕಿಂ ಚುಲಕೊ

ಮಹೀಲತಾ-ಸ್ತ್ರೀ-ಗಂಡೂಪದಃ-ಕಿಂಚುಲಕಃ-ಪು-೩-ಎರುಬು ಹುಳುವಿನ ಹೆಸರುಗಳು ಅಂದರೆ, ಕೆಸರಲ್ಲಿಯೂ ತ್ವಾವದ ನೆಲದಲ್ಲಿಯೂ ಇರ ುವಹಂಬೇಕಡ್ಡಿಯಂಥಾ ಕೆಂಪು ಹುಳು.

ನೀಹಾಕಾಗೊಧಿಕಾ (ಸಮೆ)

ನಿಹಾಕಾ-ಗೋಧಿಕಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೨-ನೀರಲ್ಲಿರುವ ಉಡುವಿನ ಹೆಸರು ಅಂದರೆ, ತೊಂಡೇಕ್ಯಾತನ ಆಕಾರಕ್ಕೆ ಬೆಕ್ಕಿನಷ್ಟುಗಾತ್ರವಾಗಿ ಕೋಟೆ ಕೊತ್ತಳಹಿಡಿವ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳ ಬೈಲುವುಡದ ಹಾಗೆಯೇ ನೀರುಡ ಜಂತು.

ರಕ್ತಪಾತು ಜಲೂಕಾಯಾಂ (ಸ್ತ್ರಿಯಾಂಭೂಮ್ನಿ)ಜಲೌಕಸಃ

ರಕ್ತಪಾ-ಜಲೂಕಾ-ಏ-ಜಲೌಕಸಃ-ಸ್ತ್ರೀ ಬ-ಸ್ತ್ರೀ-ಜಿಗಣೇ ಹೆಸರು-ಅಂದರೆ, ರಕ್ತವನ್ನು ನೋಯಿಸದಂತೆ ಹೀರಿಕೊಳ್ಳುವ ಜಂತುವಾಗಿದೆ. ರಕ್ತಪಾ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಸ್ತ್ರೀ ಮಪಾ ಶಬ್ದದ ಹಾಗೂ ವಿಭಕ್ತಿಗಳ ರೂಪಭೇದ ವಿರುವದು.

ಮುಕ್ತಾಸ್ಫೋಟ(ಸ್ತ್ರಿಯಾಂ) ಶುಕ್ತಿಃ

ಮುಕ್ತಾಸ್ಫೋಟಃ-ಪ್ರು-ಶುಕ್ತಿಃ-ಸ್ತ್ರೀ ೨-ಮುತ್ತಿನ ಚಿಪ್ಪುಗಳಿಗೆ ಪೆಸರುಗಳು.

ಶಂಖ(ಸ್ಸ್ಯಾ) ತ್ಕಂಬು(ರಸ್ತ್ರಿಯಾಂ)

ಶಂಖಃ-ಪ್ರು-ಕಂಬುಃ-ಪ್ನ-೨-ಶಂಖದ ಹೆಸರುಗಳು.

ಕ್ಷುದ್ರಶಂಖಾಶ್ಯಂಖನಖಾ

ಕ್ಷುದ್ರಶಂಖಾಃ- ಶಂಖನಖಾಃ-ಬ-ಪ್ರು- ಗುಳ್ಳೆಗಳು, ಗುಳ್ಳೆಶಂಖುಗಳು.

ಶ್ಯಂಬೂಕಾ ಜಲಶುಕ್ತಯಃ॥

ಶಂಬೂಕಾಃ-ಪ್ರು- ಜಲಶುಕ್ತಯಃ- ಬ-ಸ್ತ್ರೀ-೨-ಕಪ್ಪೆಚಿಪ್ಪುಗಳು.

ಭೇಕೇಮಂಡೂಕವರ್ಷಾಭೂ ಶ್ಶಾಲೂರಪ್ಲವದರ್ದುರಾಃ ।

ಭೇಕಃ- ಮಂಡೂಕಃ-ವರ್ಷಾಭೂಃ-ಊ-ಶಾಲೂರಃ ॥ಪಾ॥ ಸಾಲೂರಃ-ಪ್ಲವ- ದರ್ದುರಃ-ಪ್ರು-೬-ಕಪ್ಪೆಗಳ ಹೆಸರುಗಳು.

ಶಿಲೀಗಂಡೂಪದೀ

ಶಿಲೀ- ಗಂಡೂಪದೀ- ಈ-ಸ್ತ್ರೀ-೨-ಹೆಣ್ಣುಯರುಬು ಹುಳುವಿನ ಹೆಸರುಗಳು.

ಭೇಕೀವರ್ಷಾಭ್ವೀ

ಭೇಕೀ-ವರ್ಷಾಭ್ವೀ-ಸ್ತ್ರೀ-೨- ಹೆಣ್ಣು ಕಪ್ಪೆಹೆಸರುಗಳು.

ಕಮಠೀಢುಲೀ ॥೨೫॥

ಕಮಠೀ- ಢುಲೀ-ಸ್ತ್ರೀ-೨-ಹೆಣ್ಣುಆಮೆ ಪೆಸರುಗಳು ಅಂದರೆ ಸ್ತ್ರೀಕೂರ್ಮ.

(ಮದ್ಗುರಸ್ಯಪ್ರಿಯಾ)ಶೃಂಗೀ

ಶೃಂಗೀ-ಸ್ತ್ರೀ-೧- ಮದ್ಗುರಸ್ಯ ಪ್ರಿಯಾ ಮದ್ಗುರವೆಂಬ ಹೆಣ್ಣುಮೀನಿನಹೆಸರು.

ದುರ್ನಾಮಾದೀರ್ಘಕೋಶಿಕಾ

ದುರ್ನಾಮಾ-ದೀರ್ಘಕೋಶಿಕಾ- ಸ್ತ್ರೀ ೨-ಆನೆಗಳ ರಕ್ತವನ್ನ ಹೀರಲುಳ್ಳ ದೊಡ್ಡ ಜಿಗಣೆ ಪೆಸರುಗಳು. ಅಂದರೆ ಹೆಜ್ಜಿಗಣೆ.

ಜಲಾಶಯೋಜಲಾಧಾರ

ಜಲಾಶಯಃ- ಜಲಾಧಾರಃ-ಪ್ರು-೨- ಅಂದರೆ ನೀರಿರುವ ಸ್ಥಳದ ಪೆಸರುಗಳು.

ಸ್ತತ್ರಾಗಾಧಜಲೋಹ್ರದಃ ।

ಹ್ರದಃ-ಪ್ರು-೧- ಅಗಾಧಜಲ- ಆಳವಾದ

ಆಹಾವಸ್ತು ನಿಪಾನಂ (ಸ್ಯಾ) ದುಪಕೂಪಜಲಾಶಯೇ ॥

(ಪುಂಸ್ಯೇವಾಂ)ಧುಃಪ್ರಹಿಃಕೂಪಉದಪಾನಂ (ತುಪುಂಸಿವಾ)

ನೇಮಿಸ್ತ್ರೀಕಾಸ್ಯ

ಪೀನಾಹೋಮುಖಬಂಧನಮಸ್ಯಯತ್

ಪುಷ್ಕರಿಣ್ಯಾಂತುಖಾತಂಸ್ಯಾದಖಾತಂದೇವಖಾತಕಂ॥

ಪದ್ಮಾಕರಸ್ತಟಾಕೋ(ಸ್ತ್ರೀ)ಕಾಸಾರಸ್ಸರಸೀಸರಃ॥

ವೇಶಂತಃಪಲ್ವಲಂಚಾಲ್ಪಸರೋ

ನೀರುಳ್ಳ ಸ್ಥಳವು.

ಆಹಾವಃ-ಪು-ನಿಪಾನಂ-ನ-೨-ಭಾವೀಬಳೀಪಶುಗಳು ನೀರುಕುಡಿಯುವಬಗ್ಯೆ ಕಟ್ಟಲ್ಪಟ್ಟನೀರತೊಟ್ಟಿಯಹೆಸರುಗಳು.

ಅಂಧುಃ- ಪ್ರಹಿಃ-ಕೂಪಃ-ಪು- ಉದಪಾನಂ-ಪ್ನ-೪-ಸೇದುವಭಾವಿಯ ಹೆಸರುಗಳು. ಯಲ್ಲಾಬಗೆ ಭಾವಿಗಳಿಗೂ ಹೆಸರೆಂದು ಕೆಲವರನ್ನುವರು.

ನೇಮಿಃ-ತ್ರಿಕಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೨-ಅಸ್ಯ-ಈ ಭಾವಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಭಂಡಿ, ತಿರಗಣೆ,ರಾಟೆ, ಕಪಿಲೆ, ಯಾತ, ಮುಂತಾದ ನೀರೆತ್ತುವ ಯಂತ್ರಗಳಿಗೆ ಹೆಸರುಗಳು.

ಪೀನಾಹಃ-ಪು-ಅಸ್ಯಯನ್ಮುಖ ಬಂಧನಂತತ್- ಭಾವಿಯ ಮುಚ್ಚಳ, ಹಂಸಪಾದಿವಾಯಿ ಕಟ್ಟುಮುಂತಾದವುಗಳಹೆಸರು.

ಪುಷ್ಕರಣೀ- ಸ್ತ್ರೀ- ಖಾತಂ-ನ- ಚೌಕವಾಗಿ ತೋಡಲ್ಪಟ್ಟ ಕೊಳದಹೆಸರುಗಳು.

ಅಖಾತಂ-ದೇವಖಾತಕಂ-ನ-೨-ದೇವತೆಗಳಿಂದತೋಡಲ್ಪಟ್ಟ- ದೋಣೆ, ವಕ್ಕರೆ, ಮುಂತಾದ ಮಹಾ ಜಲವುಳ್ಳ ದೇವನಿರ್ಮಿತ ಪುಣ್ಯತೀರ್ಥಗಳ ಹೆಸರುಗಳು.

ಪದ್ಮಾಕರಃ-ಪು-ತಟಾಕಃ ॥ಪಾ॥ ತಡಾಗಃ-ಪ್ನ-೨-ತಾವರೆಗಳುಳ್ಳ ಕೆರೆಹೆಸರುಗಳು. ಕಾಸಾರಃ-ಪು-ಸರಸೀ - ಸ್ತ್ರೀ-ಸರಃ-ಸ-ನ-೩-ತಾವರೆಗಳುಳ್ಳ-ಕೊಳದ ಹೆಸರುಗಳು. ಪದ್ಮಾಕರಾದಿಗಳೈದುನ್ನೂ ಏಕಾರ್ಥಕವೆಂದು ಕೆಲವರನ್ನುವರು - ಅಂದರೆ ತಾವರೆಗಳಿಂದೊಡಗೂಡಿದ ನೀರುಳ್ಳಸ್ಥಳ.

ವೇಶಂತಃ-ಪು- ಪಲ್ವಲಂ- ಅಲ್ಪಸರಃ-ಸ-ನ- ೩- ಕಟ್ಟೆಕಟ್ಟಿನೀರುನಿಲ್ಲಿಸಿದ-- ಅಥವಾ ಪ್ರಕೃತಿಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ನೀರುನಿಂತ ಪುಟ್ಟ

ಗಿ ಪ್ರೋಡಿ ಹೋದದ್ದೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾ ಹೊಳೆ.

ದ್ವಿಪಾಶಶಾತು ವಿಪಾಟ್ (ಸ್ತ್ರಿಯಾಂ) ॥೨೬೮॥

ವಿಪಾಶಾ- ವಿಪಾಟ್-ಶ್-ಸ್ತ್ರೀ- ೨-ವ್ಯ ನ ಪಾಶಗಳನ್ನು ಬಿಡಿಸಿದ್ದೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧ ದ ಹೊಳೆಗೆ ಹೆಸರುಗಳು.

ಶೋಣೋ ಹಿರಣ್ಯ ವಾಹ (ಸ್ಸ್ಯಾ)

ಶೋಣಃ-ಹಿರಣ್ಯವಾಹಃ-ಪು-೨-ಶ್ ಣಾನದಕ್ಕೆ ಹೆಸರು. ಇದು ಗಂಡುಹೊ ಸಮುದ್ರನ ದಾಯಾದಿ ಹೊಳೆ, ಇದು ಹುಟ್ಟುವ ಕೆಂಪುಕಲ್ಲುಗಳೆಲ್ಲ ಗಣಪ ಪೂಜಾಯೋಗ್ಯವಾದ ಬಿಂಬವೆಂದು ಪ್ರ ಧ್ಧವಾಗಿರುವವು.

ತ್ಕುಲ್ಯಾ) ಲ್ಪಾಕೃತ್ರಿಮಾಸ ರಿತ।)

ಕುಲ್ಯಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಅಲ್ಪಾಕೃತ್ರಿಮಾ ತ್-ಸ್ವಲ್ಪವಾಗಿ ಅಗಿಯಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ಕಾ ವೆ ಹೆಸರು ಅಂದರೆ ಚಿಕ್ಕನಾಲೆ.

ಶರಾವತೀವೇತ್ರವತೀಚಂದ್ರ ಭಾಗಾಸರಸ್ವತೀ ॥೨೬೯॥ ಕಾವೇರಿ (ಸರಿತೋನ್ಯಾಶ್ಚ)

ಶರಾವತೀ-ವೇತ್ರವತೀ-ಚಂದ್ರಭಾ ಸರಸ್ವತೀ-ಕಾವೇರೀ-ಸ್ತ್ರೀ-೫- ಅನ್ಯಾ ಕೃಷ್ಣಾವೇಣೀ, ಗೋದಾವರೀ, ಸರಯೂ ತುಂಗಭದ್ರೆ, ಮೊದಲಾದವುಗಳೊಸಹ ತಃ-ನದೀ ವಿಶೇಷಗಳು.

ಸಂಭೇದಸ್ಸಿಂಧುಸಂಗಮಃ ।

ಸಂಭೇದಃ-ಪು-೧-ಸಿಂಧುಸಂಗಮಃ-ನ ಳಕೂಡಿಕೆಹೆಸರು. ಕಡಲಿನೊಳು ಹೊ ಯಕೂಡ್ಲು, ನದೀಸಂಗಮವು.

(ದ್ವಯೋಃ) ಪ್ರಣಾಳೀ (ಪಯಸಃಪದವ್ಯಾಂತು)

ಪ್ರಣಾಳೀ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಪಯಸಃ-ಪದವ್ಯಾ ಗೋಮುಖಸೂತ್ರ - ಬಚ್ಚಲು- ದೋಣಿ ಮುಂತಾದ ನೀರುಹರಿಯುವ ದಾರಿಗಳು

(ತ್ರಿಷೂತ್ತರಾ) ॥೨೭೦॥

ಉತ್ತರಾ-ತ್ರಿಷು-ಮುಂದೆಹೇಳುವ ವಿಕ-ಸಾರವಶಬ್ದಗಳೆರಡೂ ತ್ರಿಲಿಂಗಗಳು

(ದೇವಿಕಾಯಾಂ ಸರಯ್ವಾಂ ಚಭವೆ) ದಾವಿಕಸಾರವಾ ।

ದಾವಿಕಃ-ಸಾರವಃ-ಈ-೨ನ್ನು- ದೇ ಕಾಯಾಂ- ಸರಯ್ವಾಂಚಭವೆ-ಕ್ರಮವಾ ದೇವಿಕಾ ನದಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಸರಯೂನದಿ ಲ್ಲಿಯೂ ಹುಟ್ಟಿದ ವಸ್ತುಗಳ ಹೆಸರುಗಳು

ಸೌಗಂಧಿಕಂತುಕಲ್ಹಾರಂ

ಸೌಗಂಧಿಕಂ- ಕಲ್ಹಾರಂ-ನ-೨- ಸ್ವಲ್ಪ ಕೆಂಪಾಗಿಯೂ ಪರಿಮಳವುಳ್ಳದ್ದಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಕಲ್ಹಾರ ಪುಷ್ಪದ ಹೆಸರುಗಳು. ಎಳೆಗೆಂಪುಳ್ಳ ನೈದಿಲೆಯ ಹೆಸರುಗಳು. ನೈದಿಲೆಯೆಂದರೆ ಚಂದ್ರೋದಯದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ರಾತ್ರಿಯೊಳಗೆಲ್ಲಾ ಅರಳುವದು.

ಹಲ್ಲಕಂರಕ್ತಸಂಧ್ಯಕಂ॥

ಹಲ್ಲಕಂ- ರಕ್ತಸಂಧ್ಯಕಂ-ನ-೨-ಕೆಂಪು ನೈದಿಲೇಹೆಸರು.

(ಸ್ಯಾ)ದುತ್ಪಲಂಕುವಲಯ

ಉತ್ಪಲಂ- ಕುವಲಯಂ-ನ-೨-ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ನೈದಿಲೇ ಹೆಸರುಗಳು.

(ಮಥ) ನೀಲಾಂಬುಜನ್ಮಚ। ಇಂದೀವರಂಚ(ನೀಲೇಸ್ಮಿನ್)

ನೀಲಾಂಬುಜನ್ಮ-ನ್-ಇಂದೀವರಂ-ನ-೨ ಕನ್ನೈದಿಲೇ ಹೆಸರುಗಳು.

(ಸಿತೆ)ಕುಮುದಕೈರವೆ॥

ಕುಮುದಂ-ಕೈರವಂ-ನ-೨-ಬಿಳೇ ನೈದಿಲೇ ಹೆಸರುಗಳು.

ಶಾಲೂಕ(ಮೇಷಾಂಕಂದ (ಸ್ಸ್ಯಾ)

ಶಾಲೂಕಂ-ನ-೧-ಏಷಾಂ-ಈ ಸೌಗಂಧಿಕಾದಿಗಳ ಕಂದಸ್ಸ್ಯಾತ್ ಗಂಟೇ ಹೆಸರುಗಳು-ಅಂದರೆಗಡ್ಡೆ. ಬುಡದಬೇರಿನ ದಿಮ್ಮಿ.

ದ್ವಾರಿಪರ್ಣೀತುಕುಂಭಿಕಾ।

ವಾರಿಪರ್ಣೀ - ಕುಂಭಿಕಾ- ಸ್ತ್ರೀ-೨- ನೀರುಕಾಗೀ ಹೆಸರುಗಳು.

ಜಲನೀಲೀತುಶೈವಾಲಶೈವಲಿಥ

ಜಲನೀಲೀ- ಸ್ತ್ರೀ-ಶೈವಾಲಂ- ಶೈವಲಂ- ಪಾ-ನ್ಯವಲಂ-ನ-೩ - ಹಾಚಿ ಹೆಸರುಗಳು ನೀರುಮ್ಯಾಲೆ ಮುಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳುವ ಕೊಳೆಯುಹಾಚಿ.

ಕುಮುದ್ವತೀ॥೨೩॥ ಕುಮುದಿನ್ಯಾಂ

ಕುಮುದ್ವತೀ-ಕುಮುದಿನೀ-ಸ್ತ್ರೀ-೨- ಬಿಳೀನೈದಿಲೇ ಬಳ್ಳಿ ಹೆಸರುಗಳು.

ನಳಿನ್ಯಾಂತುಬಿಸಿನೀಪದ್ಮಿನೀ (ಮುಖಾಃ॥)

ನಳಿನೀ-ಬಿಸಿನೀ- ಪದ್ಮಿನೀ-ಸ್ತ್ರೀ-೩- ಕಮಲಲತೆಗೆಹೆಸರುಗಳು. ಮುಖಾಃ- ಅಂದದ್ದರಿಂದ, ಅಬ್ಜಿನೀ, ಕಮಲಿನೀ, ಸರೋಜಿನೀ, ಪಂಕಜಿನೀ, ಪುಷ್ಕರಿಣೀ, ಅಂಭೋಜಿನೀ, ಮುಂತಾದ ಶಬ್ದಗಳೂ, ತಾವರೇಬಳ್ಳಿಗೆ ಹೆಸರುಗಳು.

(ವಾಪುಂಸಿ)ಪದ್ಮಂನಳಿನಮ
ರವಿಂದಂಮಹೋತ್ಪಲಂ॥ಸಹಸ್ರ
ಪತ್ರಂಕಮಲಂಶತಪತ್ರಂಕುಶೇಶ
ಯಂ । ಪಂಕೇರುಹಂತಾಮರಸಂ
ಸಾರಸಂಸರಸೀರುಹಂ ॥೩೯॥
ಬಿಸಪ್ರಸೂನರಾಜೀವ ಪುಷ್ಕ
ರಾಂಭೋರುಹಾಣಿಚ।

ಪುಂಡರೀಕಂಸಿತಾಂಭೋಜ

(ಮಥ)ರಕ್ತಸರೋರುಹಂ ॥
ರಕ್ತೋತ್ಪಲಂಕೋಕನದಂ

ನಾಳೋನಾಳ

ಮಥಾಸ್ತ್ರಿಯಾಂ।ಮೃಣಾಳಂ
ಬಿಸ

(ಮಬ್ಜಾದಿಕದಂಬೆ) ಷಂಡ)
ಮಸ್ತ್ರಿಯಾಂ) ॥೪೦॥

ಕರಹಾಟಃ ಶಿಫಾಕಂದಃ

ಕಿಂಜಲ್ಕಃಕೇಸರೋ (ಸ್ತ್ರಿ
ಯಾಂ।)

ಪದ್ಮಂ- ಪ್ನ-ನಳಿನಂ- ಅರವಿಂದಂ-ಮ
ಹೋತ್ಪಲಂ-ಸಹಸ್ರಪತ್ರಂ- ಕಮಲಂ-ಶ
ತಪತ್ರಂ-ಕುಶೇಶಯಂ- ಪಂಕೇರುಹಂ-ತಾ
ಮರಸಂ- ಸಾರಸಂ- ಸರಸೀರುಹಂ- ಬಿಸ
ಪ್ರಸೂನಂ-ರಾಜೀವಂ-ಪುಷ್ಕರಂ- ಅಂಭೋ
ರುಹಂ- ನ-೧೬- ತಾವರೇಹುವ್ವಿನ ಹೆಸರು
ಗಳು.

ಪುಂಡರೀಕಂ-ಸಿತಾಂಭೋಜಂ- ನ-
ಬೀಳೀತಾವರೇಹುವ್ವಿನ ಹೆಸರುಗಳು.

ರಕ್ತಸರೋರುಹಂ-ರಕ್ತೋತ್ಪಲಂ-ಕೋ
ಕನದಂ-ನ- ೩- ಕೆಂಪುತಾವರೇ ಹುವ್ವಿನ
ಹೆಸರುಗಳು.

ನಾಳಃ- ಪು-ಪಾ-ನಾಳಾ-ಸ್ತ್ರೀ-ನಾಳಂ
ನ-೨-ತಾವರೆ, ನೈದಿಲೆ, ಮುಂತಾದವುಗಳ
ದಂಟುಗಳಿಗೆ ಹೆಸರುಗಳು. ತಾವರೆಕಾವು
ಗಳೆನ್ನುವರು.

ಮೃಣಾಳಂ- ಪ್ನ- ಬಿಸಂ- ನ-೨- ತಾವ
ರೇಕಾವಿನಹೆಸರುಗಳು. ಇವೇ ತಾವರೇ
ಳ್ಳಿಯುಕೋಳವಿಗಳು.

ಷಂಡಂ- ಪಾ-ಶಂಡಂ- ಪ್ನ-೧- ಅಬ್ಜಾ
ದಿಕದಂಬೆ- ತಾವರೇಹುವ್ವು ಮುಂತಾದವು
ಳಸಮೂಹಕ್ಕೆ ಹೆಸರು.

ಕರಹಾಟಃ- ಪು-ಶಿಫಾ- ಸ್ತ್ರೀ- ಕಂದಃ
ಪು ೩- ತಾವರೆಗಡ್ಡೆಯ ಹೆಸರುಗಳು. ಶಿ
ಫಾಕಂದವೆಂದು ಏಕ ಪದವಾಗಿ ಕೆಲವ
ನ್ನುವರು.

ಕಿಂಜಲ್ಕಃ-ಪು-ಕೇಸರಃ-ಪ್ನ-೨-ತಾವರೆ
ಹುವ್ವಿನಲ್ಲಿಯೂ ಅಥವಾ ಯಾವಹುವ್ವಿನ
ಲ್ಲಿಆದರೂ ಇರುವ ಕುಸುರುಗಳ ಹೆಸರು
ಗಳು. ಹುವ್ವಿನ ತಿರುಳುಗಳು. ಕುಸುರು
ಕೆಂದರೆ ಹುವ್ವಿನಲ್ಲಿ ನೂಲಿನ . ಎಳೆಗಳು

ಸಂವರ್ತಿಕಾನವದಳಂ

ಬೀಜ ಕೋಶೋವರಾಟಕಃ॥

ಇತಿ-ವಾರಿವರ್ಗಃ.

ಜೊತೆಗೂಡಿದಂತೆ ಚಿತ್ರವಾಗಿರುವವು.

ಸಂವರ್ತಿಕಾ-ಸ್ತ್ರೀ-ನವದಳಂ-ನ-೨- ಎಳೇ ರೇಕುಗಳ ಹೆಸರುಗಳು.

ಬೀಜಕೋಶಃ-ವರಾಟಕಃ-ಪು-೨-ತಾವರೇಕಾಯಿಯ ಹೆಸರುಗಳು.

ವಾರಿವರ್ಗಃ॥ ಉದಕದಿಂದೊಡಗೂಡಿದ ಪದಗಳ ಸಮೂಹವು ಇತಿ-ಈ ಮೇರೆ ಮುಗಿದುದು.

—*—

ವರ್ಗಾನುಕ್ರಮ ಸಂಗ್ರಹಃ.

ಮೂಲವು॥ ಉಕ್ತಂಸ್ವರ್ವ್ಯೋಮದಿಕ್ಕಾಲಧೀವಾಕ್ಛಬ್ದಾದಿನಾಟ್ಯಕಂ ॥
ಪಾತಾಳಭೋಗಿನರಕವಾರಿಚೈಷಾಂಚಸಂಗತಂ॥೨೭೯॥

ಅವತರಣಿಕೆ॥ ಈ ಗ್ರಂಥಕರ್ತನಾದ ಅಮರಸಿಂಹನು ಪ್ರಥಮಕಾಂಡವನ್ನು ಸಂಪೂರ್ತಿಮಾಡಲಪೇಕ್ಷಿಸಿ, ಇದುವರಿಗೆ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟ ವರ್ಗಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಸಂಗ್ರಹವಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಹೇಗಂದರೆ,॥ಟೀಕೆ॥ ಸ್ವಃ-ಸ್ವರ್ಗಲೋಕವು, ವ್ಯೋಮ-ಆಕಾಶವು, ದಿಕ್-ದಿಕ್ಕು, ಕಾಲಃ-ಹೊತ್ತು, ಧೀಃ-ಬುದ್ಧಿ, ವಾಕ್-ಭಾಷೆ, ಶಬ್ದಾದಿ-ಧ್ವನಿಯೇ ಮುಂತಾದದ್ದು, ನಾಟ್ಯಕಂ-ಕುಣಿಯುವಿಕೆ, ಪಾತಾಳಂ-ಅಧೋಲೋಕ, ಭೋಗಿ-ಹಾವು, ನರಕ-ದುರ್ಗತಿ, ವಾರಿ-ನೀರು, ಏಷಾಂ-ಈ ೧೦ರ, ಸಂಗತಂಚ-ವರ್ಗಗಳಲ್ಲಿ ಸೇರತಕ್ಕವೆಲ್ಲವೂ, ಉಕ್ತಂ-ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಅಂದರೆ, ದೇವಕಾಂಡದಲ್ಲಿ ಸ್ವರ್ಗಾದಿ ೧೦ ವರ್ಗಗಳು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟವೆ.

ಮೂ॥ ಇತ್ಯಮರ ಸಿಂಹ ಕೃತೌ ನಾಮ ಲಿಂಗಾನು ಶಾಸನೆ।
ಸ್ವರ್ಗಾದಿಕಾಂಡಃ ಪ್ರಥಮಃ ಸಾಂಗಏವ ಸಮರ್ಥಿತಃ॥೨೮೦॥

ಟೀಕೆ॥ ಅಮರಸಿಂಹಕೃತೌ-ಅಮರಸಿಂಹನೆಂಬ ಕವಿಯ ಕೃತಿಯಾಗಿರುವ, ನಾಮಲಿಂಗಾನುಶಾಸನೆ-ನಾಮಲಿಂಗಾನು ಶಾಸನವೆಂಬ ಕೋಶದಲ್ಲಿ, ಪ್ರಥಮಃ-ಮೊದಲನೇಯದಾದ, ಸ್ವರ್ಗಾದಿಕಾಂಡಃ-ಸ್ವರ್ಗವೇ ಮುಂತಾದವರ್ಗಗಳ ಗುಂಪು, ಸಾಂಗಏವ-ಸಮಗ್ರವಾಗಿಯೇ, ಇತಿ-ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ, ಸಮರ್ಥಿತಃ-ಅಬಾಧಿತವಾಗಿ ನೆರವೇರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು.

ಇತಿ-ನಾಮಲಿಂಗಾನುಶಾಸನೆ ಪ್ರಥಮಕಾಂಡಃ,

ಸಮಾಪ್ತಃ.

ಶ್ರೀರಸ್ತು.

ನಾಮಲಿಂಗಾನುಶಾಸನೆ.

ದ್ವಿತೀಯಕಾಂಡ ಪ್ರಾರಂಭಃ.

ಅವತರಣಿಕೆ.

ಈಗ ಗ್ರಂಥಕರ್ತನು ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ವಿಷಯ ಪರಿಜ್ಞಾನವನ್ನು ಮಾಡಲಪೇಕ್ಷಿಸಿ, ಎರಡನೇ ಕಾಂಡದೊಳಗೆ ಹೇಳಹೋಗುವ ವರ್ಗ ಅನುಕ್ರಮವನ್ನು ಸಂಗ್ರಹವಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾನೆ.

ಮೂ॥ ವರ್ಗಾಃಪೃಥ್ವೀಪುರಕ್ಷ್ಮಾಭೃದ್ವನೌಷಧಿಮೃಗಾದಿಭಿಃ।
ನೃಬ್ರಹ್ಮಕ್ಷತ್ರವಿಟ್ಛೂದ್ರೈಸ್ಸಾಂಗೋಪಾಂಗೈರಿಹೋದಿತಾಃ ॥೧॥

ಟೀಕೆ॥ ಇಹ-ಈ ಭೂಮಿಕಾಂಡವೆಂಬುವ ಎರಡನೇ ಕಾಂಡದಲ್ಲಿ, ಸ ಗೋಪಾಂಗೈಃ- ಅಂಗಪ್ರತ್ಯಂಗಗಳಿಂದೊಡಗೂಡಿರುವಂಥಾ, ಪೃಥ್ವೀ ಕ್ಷ್ಮಾಭೃದ್ವನೌಷಧಿಮೃಗಾದಿಭಿಃ। ಭೂ-ಪುರ-ಶೈಲ-ವನೌಷಧಿ-ಸಿಂಹಾದಿ ದಲೂ, ನೃಬ್ರಹ್ಮಕ್ಷತ್ರವಿಟ್ಛೂದ್ರೈಃ - ಮನುಷ್ಯ, ಬ್ರಹ್ಮ, ಕ್ಷತ್ರಿಯ, ಶ್ಯ, ಶೂದ್ರರಿಂದಲೂ, ಉಪಲಕ್ಷಿತಾಃ-ಕೂಡಿಕೊಂಡಿರುವ, ವರ್ಗಾಃ-ಸಮೂಹಗಳು. ಉದಿತಾಃ-ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟವೆ.

ಭೂರ್ಭೂಮಿರಚಲಾನಂತಾ ರಸಾವಿಶ್ವಂಭರಾಸ್ಥಿರಾ । ಧರಾ ಧರಿತ್ರೀಧರಣಿಃ ಕ್ಷೋಣಿರ್ಜ್ಯಾ ಕಾಶ್ಯಪೀಕ್ಷಿತಿಃ ॥೨॥ ಸರ್ವಂಸಹಾವಸುಮತೀವಸುಧೋರ್ವೀವಸುಂಧರಾ ।ಗೋತ್ರಾಕುಃಪೃಥಿವೀಪೃಥ್ವೀಕ್ಷ್ಮಾವನಿರ್ಮೇದಿನೀಮಹೀ ॥೩॥

ಭೂಃ-ಸ್ತ್ರೀ-ಪ-ಭೂರ್-ಭೂಮಿಃ-ಅ ಲಾ-ಅನಂತಾ-ರಸಾ- ವಿಶ್ವಂಭರಾ-ಸ್ಥಿರಾ-ಧ ರಾ-ಧರಿತ್ರೀ-ಧರಣಿಃ-ಕ್ಷೋಣಿಃ-ಪಾ-ಕ್ಷೋ ಣೀ-ಜ್ಯಾ-ಕಾಶ್ಯಪೀ-ಕ್ಷಿತಿಃ- ಸರ್ವಂಸಹಾ ವಸುಮತೀ-ವಸುಧಾ-ಉರ್ವೀ-ವಸುಂಧರಾ ಗೋತ್ರಾ - ಕುಃ - ಪೃಥಿವೀ-ಪ-ಪೃಥ್ವೀ ಕ್ಷ್ಮಾ-ಅವನಿಃ-ಮೇದಿನೀ- ಮಹಿಃ-ಪಾ-ಮ ಹೀ-ಸ್ತ್ರೀ-೨೭ - ಭೂಮಿಯಹೆಸರುಗ

ಮೃನ್ಮೃತ್ತಿಕಾ

ಮೃತ್-ದ-ಮೃತ್ತಿಕಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೨- ಮಣ್ಣಿ ಹೆಸರುಗಳು.

(ಪ್ರಶಸ್ತಾತು)ಮೃತ್ಸ್ನಾಮೃತ್ಸಾಚಮೃತ್ತಿಕಾ।

ಮೃತ್ಸ್ನಾ-ಮೃತ್ಸಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೨-ಪ್ರಶಸ್ತಾ ಉತ್ತಮವಾದ-ಮೃತ್ತಿಕಾ-ಮಣ್ಣಿನ ಹೆಸ ಗಳು ಪಳ್ಳೇಮಣ್ಣು, ಕೀಮಣ್ಣು, ಕೆ ...

ಉರ್ವರಾ(ಸರ್ವಸಸ್ಯಾಢ್ಯಾ).

ಉರ್ವರಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಸರ್ವಸಸ್ಯಾಢ್ಯಾ-|ಸಕಲವಾದ ಪೈರುಪಚ್ಚೆಗಳಿಂದ ಸಂಪೂರ್ಣವಾದ ಶ್ರೇಯಭೂಮಿಗೆ ಹೆಸರು.

(ಸ್ಯಾ) ದೂಷಃಕ್ಷಾರ ಮೃತ್ತಿಕಾ ॥೪॥

ಊಷಃ-ಪು-ಕ್ಷಾರಮೃತ್ತಿಕಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೨-ಚೌಳು ಮಣ್ಣಿನ ಹೆಸರುಗಳು.

ಊಷವಾನೂಷರೊದ್ವಾವ ಪ್ಯನ್ಯಲಿಂಗೌ)

ಊಷವಾತ್-ತ-ಊಷರಃ-ಪು-೨-ಚವುಳುಮಣ್ಣುಳ್ಳ ಬಂಜರುದಿನ್ನೆ ಹೆಸರುಗಳು. ದ್ವಾವಪಿ- ಈ೨ಶಬ್ದಗಳೂ, ಅನ್ಯಲಿಂಗೌ-ವಿಶೇಷ್ಯದಲಿಂಗವುಳ್ಳವುಗಳು.

ಸ್ಥಲಂಸ್ಥಲೀ।

ಸ್ಥಲಂ-ನ-ಸ್ಥಲೀ-ಸ್ತ್ರೀ-೨-ತಾನಾಗಿಯೆ ಚದರವಾಗಿಯೂ ಸಮವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಭೂಮಿಯ ಹೆಸರುಗಳು.

(ಸಮಾನೌ)ಮರುಧನ್ವಾನೌ(ದ್ವೌ) ಖಿಲಾಪ್ರಹತೆಸಮೆ॥ (ತ್ರಿಷ್ವಥೊ)

ಮರುಃ-ಧನ್ವಾ-ನ್-ಪು-೨-ನೀರಿಲ್ಲದ ನೆಲದಹೆಸರುಗಳು. ನಿರ್ಜಲಪ್ರದೇಶವು.

ಖಿಲಂ- ಅಪ್ರಹತಂ- ತ್ರಿ- ೨-ಗೇಯದೇಯಿರುವಭೂಮಿ, ಉಳದೇ ಇರುವ ನೆಲ.

ಜಗತೀಲೋಕೊವಿಷ್ಟಪಂಭುವನಂಜಗತ್।

ಜಗತೀ-ಸ್ತ್ರೀ- ಲೋಕಃ-ಪು-ವಿಷ್ಟಪಂ-ಭುವನಂ- ಜಗತ್-ನ-೫- ಜಗತ್ತಿನಹೆಸರು, ಭೂಲೋಕದಹೆಸರು, ಪ್ರಪಂಚದಹೆಸರು.

(ಲೋಕೋಯಂ) ಭಾರತಂವರ್ಷಂ

ಭಾರತಂವರ್ಷಂ- ನ-೧- ಅಯಂಲೋಕಃ-, ಹಿಮಗಿರಿಗೆ ಟೆಂಕಲಾಗಿಯೂ, ರಾಮಸೇತುವಿಗೆ ಬಡಗಲಾಗಿಯೂ, ಇರುವ ಈ ಕರ್ಮಭೂಮಿಯಹೆಸರು. ಇಂಡ್ಯಾದೇಶ.

(ಶರಾವತ್ಯಾಸ್ತುಯೊವಧೇಃ ॥೬ ದೇಶಃಪ್ರಾಗ್ದಕ್ಷಿಣಃ)ಪ್ರಾಚ್ಯ

ಪ್ರಾಚ್ಯಃ-ಪು-೧-ಅವಧೇಃ-ಶರಾವತ್ಯಾಃ-ಪ್ರಾಗ್ದಕ್ಷಿಣೋಯೋದೇಶಃ-ಎಲ್ಲೆಕಟ್ಟಿನಮೇರೆಯೋಪಾದಿಯಾಗಿರುವ ಶರಾವತೀ ನದಿಗೆ ಮೂಡಲಾಗಿಯೂ ಟೆಂಕಲಾಗಿಯೂ ಇರುವದೇಶದಹೆಸರು. ಅಂದರೆ ಪೂರ್ವ ದೇಶವು, ಈಶರಾವತಿಯೆಂಬುವನದಿ, ಈಭರತವರ್ಷವಾದ ಭೂಮಿಯೊಳಗೆ ಈಶಾನ್ಯದಿಕ್ಕಿನಿಂದ ನೈರುತದಿಕ್ಕಿಗೆ ಬರುತ್ತದೆ.

ಉದೀಚ್ಯಃಪಶ್ಚಿಮೋತ್ತರಃ।

(ಪ್ರತ್ಯಂತೋ) ಮ್ಲೇಚ್ಛದೇಶ (ಸ್ಸ್ಯಾ)

(ನ್ಮಧ್ಯದೇಶಸ್ತು)ಮಧ್ಯಮಃ॥

ಆರ್ಯಾವರ್ತಃಪುಣ್ಯಭೂಮಿ ರ್ಮಧ್ಯಂವಿಂಧ್ಯ ಹಿಮಾಗಯೋಃ।

ನೀವೃಜ್ಜನ ಪದೌದೇಶ ವಿಷ ಯೌತೂಪವರ್ತನಂ ॥೮॥

(ತ್ರಿ)ಷ್ವಾಗೋಷ್ಠಾ

ಉದೀಚ್ಯಃ-ಪು-೧-ಅಂಥಾಶರಾವತಿ ಗೆ ಪಡವಲಾಗಿಯೂ, ಬಡಗಲಾಗಿಯೂ ರುವ ದೇಶದಹೆಸರು. ಅಂದರೆ ಉತ್ತರದ

ಮ್ಲೇಚ್ಛದೇಶಃ-ಪು-೧-ಪ್ರತ್ಯಂತಃ- ತವರುಷದ ತುದಿಯಲ್ಲಿರುವ ಕಾಮರೂ ದಿದೇಶದಹೆಸರು. ಅಂದರೆ- ಅರಬಿಸ್ತಾ ರೂಂ,ಮಕ್ಕಾ,ಮುಂತಾದ ಸಮುದ್ರ ಇವುಗಳ ಹರಿಗಿನ ದೇಶಗಳು.

ಮಧ್ಯಮಃ- ಪು-೧-ಮಧ್ಯದೇಶಃ- ನವೆಂಬಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಮೂಡಲಾಗಿಯೂ ಯಾಗಕ್ಕೆ ಪಡವಲಾಗಿಯೂ, ಇರುವ ಕ್ಷೀರಸಮೀಪವಾದ ಕೊಂಡವೀಡು,ಗು ಲಕೊಂಡ, ಚಿತ್ರಕೂಟ ಮುಂತಾದ ಧ್ಯದೇಶಕ್ಕೆ ಹೆಸರು.

ಆರ್ಯಾವರ್ತಃ - ಪು- ಪುಣ್ಯಭೂಮಿ ಸ್ತ್ರೀ-೧- ವಿಂಧ್ಯಹಿಮಾಗಯೋರ್ಮಧ್ಯಂ ವಿಂಧ್ಯಪರ್ವತಕ್ಕೂ ಹಿಮಗಿರಿಗೂ ಮೂ ಲು ಪಡವಲು ಕಡಲುಗಳಿಗೂ ನಡಿವೆ ರುವ ಭೂಮಿ.

ನೀವೃತ್-ತ್- ಜನಪದಃ- ಪು-೧- ಗ್ರಾ ಮಸಮೂಹದಹೆಸರುಗಳು. ಅಂದರೆ-ಹಳ್ಳಿ ಸಾಲುದೇಶವು. ದೇಶಃ-ವಿಷಯಃ-ಪು- ಉ ಪವರ್ತನಂ-ನ-೩-ಇಂಥಾ ಹಳ್ಳಿ ಸಾಲುಗ ದ ಚಿಕ್ಕ ಚಿಕ್ಕದೇಶಗಳಿಂದೊಡಗೂಡಿದ ದೊಡ್ಡ ದೇಶದ ಹೆಸರು. ನೀವೃದಾದಿ ಶ ಬ್ದಗಳೊಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ದೇಶದ ಹೆಸರು ಗಳೆಂದು ಕೆಲವರನ್ನುವರು.

ಆಗೋಷ್ಠಾತ್- ಇದುಮೊದಲುಗೊಂ ಡು ಗೋಷ್ಠಶಬ್ದದವರಿಗೂ ಮಧ್ಯೆಯಿರು ವ ನಾಮಪದಗಳಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ ವಿಧಿಯಿಲ್ಲದೆ ಯಿರುವವುಗಳು ಮೂರುಲಿಂಗಗಳಾಗುವವು

ನ್ನಡಪ್ರಾಯೇ) ನಡ್ವಾನ್ನಡ್ವಲ(ಇತ್ಯಪಿ।)

ನಡ್ವಾನ್-ತ-ನಡ್ವಲಃ-೨- ನಡಪ್ರಾಯೇ- ಶತ್ತೆಹುಲ್ಲು ಬಹಳವಾಗಿರುವ ದೇಶದ ಹೆಸರು. ಹುಲ್ಲುನೆಲದ ಪ್ರಾಂತವು.

ಕುಮುದ್ವಾನ್ (ಕುಮುದಪ್ರಾಯೇ।)

ಕುಮುದ್ವಾನ್-ತ - ಕುಮುದಪ್ರಾಯೇ- ಬಿಳೀ ನೈದಲೆಹೂವು ಬಹಳವಾಗಿ ಹುಟ್ಟುವ ದೇಶದಹೆಸರು.

ವೇತಸ್ವಾನ್ (ಬಹುವೇತಸೇ ॥

ವೇತಸ್ವಾನ್-ತ-ಪು-೧- ಬಹುವೇತಸೇ- ಬಹಳ ಮತ್ತೀಮರಗಳುಳ್ಳದ್ದು. ಪ್ರಬ್ಬಲಿಗಿಡಗಳುಳ್ಳದ್ದು. ಇದನ್ನು ಜಾಪ್ಯಾರೆಕಾಡೆಂದು ಕೆಲವರಾರಣ್ಯಕರನ್ನುವರು. ಮತ್ತು ಕಾರೇಕಾಡೆಂತಲೂ ಬಳಿಕೆಯುಂಟು.

ಶಾದ್ವಲ (ಶ್ಶಾದಹರಿತೇ

ಶಾದ್ವಲಃ-೧-ಶಾದಹರಿತೇ- ಎಳೇಹುಲ್ಲಿನಿಂದ ಹಚ್ಚಗಿರುವದೇಶಕ್ಕೆ ಹೆಸರು.

ಸಜಂಬಾಲೇತು) ಪಂಕಿಲಃ ।

ಪಂಕಿಲಃ-೧- ಸಜಂಬಾಲೇ - ಕೆಸರಿನಿಂದೊಡಗೂಡಿದ ದೇಶಕ್ಕೆ ಹೆಸರು.

ಜಲಪ್ರಾಯ (ಮನೂಪಂಸ್ಯಾ)

ಅನೂಪಂ-೧-ಜಲಪ್ರಾಯಂ- ನೀರು ಬಹಳವಾಗಿರುವ ದೇಶದಹೆಸರು. ಚೆಲಮೆ, ಜೌಗುಭೂಮಿ.

(ತ್ಪುಂಸಿ)ಕಚ್ಛ)(ಸ್ತಥಾವಿಧಃ)

ಕಚ್ಛಃ-ಪು-೧-ತಥಾವಿಧಃ - ಹಾಗೆಯೇ ನೀರು ಬಹಳವಾಗಿರುವ ಹೊಳೆ. ಚಲಮೆ, ಮಡುವು, ಡೊಣೆ,ಕೆರೆ, ಕೊಳಮುಂತಾದವುಗಳ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿರುವ ತ್ಯಾವ ನೆಲದಹೆಸರು.

(ಸ್ತ್ರೀ ಶರ್ಕರಾ ಶರ್ಕರಿಲ ಶ್ಶಾರ್ಕರಶ್ಶರ್ಕರಾವತಿ ।

ದೇಶಏವಾದಿಮಾ)

ಶರ್ಕರಾ - ಸ್ತ್ರೀ-ಶರ್ಕರಿಲಃ- ಶಾರ್ಕರಃ-ಶರ್ಕರಾವಾನ್-ತ-೪ - ನರುಜುಕಲ್ಲುಗಳುಳ್ಳ ನೆಲದಹೆಸರುಗಳು.

ಆದಿಪು- ದೇಶಏವ-ಮೊದಲು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟ- ಶರ್ಕರಾ-ಶರ್ಕರಿಲಃ-ಈ-೨-ಶಬ್ದಗಳೂ-ನರುಜುಕಲ್ಲು ನೆಲದದೇಶಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಹೆಸರುಗಳು.

ಮೇವಮುನ್ನೈಯಾ ಸ್ಸಿಕತಾವತಿ॥　　ಏವಂ...ಹೀಗೆಯೇ

ಮರಳುಳ್ಳ ಪ್ರಾಂತವಾದ ದೇಶಕ್ಕೆ, ತಾ-ಸಿಕತಿಲಃ-ಎಂತಲೂ ಮರಳುಳ್ಳ ಳಿವುಂತಾದವುಗಳಿಗೆ, ಸೈಕತ-ಸಿಕತಾ ಎಂತಲೂ ಊಹಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

ದೇಶೋನದ್ಯಂಬು ವೃಷ್ಟ್ಯಂಬು ಸಂಪನ್ನವ್ರೀಹಿಪಾಲಿತಃ । ಸ್ಯಾನ್ನದೀ ಮಾತೃಕೋದೇವ ಮಾತೃಕಶ್ಚ ಯಥಾಕ್ರಮಂ ॥೧೦॥

ನದೀಮಾತೃಕಃ-ಪು-೧- ನದ್ಯಂಬುಸಂಪನ್ನವ್ರೀಹಿಪಾಲಿತಃ-ದೇಶಃ-ಸ್ಯಾತ್-ಹೊಳೆ ನೀರಿನಿಂದ ಗದ್ದೆ ಮುಂತಾದ ಬೆಳೆಯಾಗುವ ದೇಶಕ್ಕೆ ಪೆಸರು. ದೇವಮಾತೃಕಃ-ಪು- ಮಳೇನೀರಿನ ಆಧಾರದಿಂದ ಗದ್ದೆ ಮುಂತಾದ್ದಾಗುವ ದೇಶಕ್ಕೆ ಹೆಸರು. ಕಪಿಲೆಯಿಂ ಬೆಳೆ ಯಾಗುವದೂ ನದೀ ಮಾತೃಕವೇ ದುಳಿಲವ ರನ್ನುಪರು.

(ಸುರಾಜ್ಞಿದೇಶೇ) ರಾಜನ್ವಾನ್ (ಸ್ಯಾತ್ತತೋನ್ಯತ್ರ) ರಾಜವಾನ್

ರಾಜನ್ವಾನ್-ತ್ರಿ-ಪು-೧-ಸುರಾಜ್ಞಿ ಒಳ್ಳೇಅರಸುಳ್ಳ ದೇಶಕ್ಕೆ ಹೆಸರು-ರಾಜವಾನ್- ತ್ರಿ-೧-ಪು- ಅನ್ಯತ್ರ- ಅಂತಾ ಅರಸು ಯಿಲ್ಲದೇ ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ಅರಸುಳ್ಳ ದೇಶಕ್ಕೆ ಪೆಸರು.

ಗೋಷ್ಠಂ ಗೋಸ್ಥಾನಕಂ

ಗೋಷ್ಠಂ- ಗೋಸ್ಥಾನಕಂ-ನ-೨-ಆ ವುಗಳಿರುವ ಕೊಟ್ಟದ ಹೆಸರು. ಆ ದೊಡ್ಡಿ ಗೋವುಗಳಿರುವಸ್ಥಳ.

(ತತ್ತು) ಗೌಷ್ಠೀನಂ ಭೂತಪೂರ್ವಕಂ ॥೧೩॥

ಗೌಷ್ಠೀನಂ-ನ-೧-ಭೂತಪೂರ್ವಕಂ-ತತ್ ಪುರಾತನವಾದ ಆಕಳುಮಂದೆಪೆಸರು. ಹುಕಾಲದಿಂದ ಮಾಮೂಲಾಗಿ ಗೋವುಗ ಹಿಂಡುನುಂದಯಾಗಿ ನಿಲ್ಲುವಕಡೆ - ಮತ್ತು ಪೂರ್ವಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆಕಳ ದೊಡ್ಡಿಯಾಗಿ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಪೆಸರು.

(ಪರ್ಯಂತಭೂಃ) ಪರಿಸರ

ಪರಿಸರಃ-ಪು-೧-ಪರ್ಯಂತಭೂಃ -ಗ್ರಾಮನಗರಾದಿಗಳಸಮೀಪಭೂಮಿಯಪೆಸರು.

ಸ್ಸೇತುರಾಳೌ ಸ್ತ್ರಿಯಾಂಪುಮಾನ್ ।

ಸೇತುಃ-ಪು-ಆಳಿಃ- ಸ್ತ್ರೀ-೨-ಕಟ್ಟೆಯ ಹೆಸರುಗಳು- ಸ್ತ್ರೀಯಾಮ್ಪುಮಾನಾವರ್ತತೆ- ಪುಮಾನ್ ಸೇತುರಿತ್ಯನ್ವಯಃ.

ವಾಮಲೂರುಶ್ಚ ನಾಕುಶ್ಚ ವಲ್ಮೀಕಂ ಪುನ್ನಪುಂಸಕಂ ॥೧೪॥

ವಾಮಲೂರುಃ-ಪು-ವಾಮಲುರುಃ-ನಾಕುಃ- ಪು-ವಲ್ಮೀಕಂ-ಪು-ವಲ್ಮೀಕಂ - ಪ್ನ-ಷಿ- ಹುತ್ತದ ಹೆಸರುಗಳು.

ಅಯನಂವರ್ತ್ಮ ಮಾರ್ಗಾಧ್ವ ಪಂಥಾನಃಪದವೀಸೃತಿಃ । ಸರಣಿಃಪದ್ಧತಿಃ ಪದ್ಯಾವರ್ತನ್ಯೇಕಪದೀತಿಚ ॥೧೫॥

ಅಯನಂ- ವರ್ತ್ಮ- ನ್-ನ-ಮಾರ್ಗಃ-ಅಧ್ವಾ-ನ್-ಪಥಾಃ- ನ್-ಪು-ಪದವೀ- ಸೃತಿಃ- ಸರಣಿಃ-ಪದ್ಧತಿಃ-ಪದ್ಯಾ- ವರ್ತನೀ-ಏಕಪದೀ-ಸ್ತ್ರೀ- ೧೦- ದಾರಿಯ ಹೆಸರುಗಳು. ಹಾದಿ, ಮಾರ್ಗವು-ರೋಡ.

ಅತಿಪಂಥಾ ಸ್ಸುಪಂಥಾಶ್ಚ ಸತ್ಪಥ (ಶ್ಚಾರ್ಚಿತೇಧ್ವನಿ) ।

ಅತಿಪಂಥಾಃ- ನ್-ಸುಪಂಥಾಃ- ನ್-ಸತ್ಪಥಃ-ಪು-೩-ಒಳ್ಳೇದಾರಿಯಹೆಸರು- ರಸ್ತೆ.

ವ್ಯಧ್ವೋದುರಧ್ವೋ ವಿಪಥಃ ಕದಧ್ವಾಕಾಪಥ(ಸ್ಸಮಾಃ ॥೧೬॥

ವ್ಯಧ್ವಃ- ದುರಧ್ವಃ-ವಿಪಥಃ-ಕದಧ್ವಾ-ನ್- ಕಾಪಥಃ-ಪು-೫-ಕೆಟ್ಟದಾರೀ, ಕೀಳುಹಾದಿ, ಇಲ್ಲಿ-ವಿಪಥ ಕಾಪಥಶಬ್ದಗಳೆರಡೂ ನಪುಂಸಕಲಿಂಗಗಳಾಗಿಯೂ ಇರುವವು.

ಅಪಂಥಾಸ್ತ್ವಪಥಂತುಲ್ಯೇ

ಅಪಂಥಾಃ- ನ್-ಪು- ಅಪಥಂ- ನ-೨-ತಪ್ಪುದಾರಿಯ ಹೆಸರುಗಳು. ಕಳ್ಳದಾರಿ, ಕೆಡೇಹಾಯುದದಾರಿ.

ಶೃಂಗಾಟಕಚತುಷ್ಪಥೇ ।

ಶೃಂಗಾಟಕಂ- ಚತುಷ್ಪಥಂ- ನ-೨-ನಾಲ್ಕುದಾರಿಗಳು ಕೂಡಿದ ಚೌಕದ ಹೆಸರುಗಳು.

ಪ್ರಾಂತರಂ(ದೂರಶೂನ್ಯೋಧ್ವಾ)

ಪ್ರಾಂತರಂ- ನ- ೧- ದೂರಶೂನ್ಯಃ-ಅಧ್ವಾ- ಬಹಳ ದೂರವಿಲ್ಲದೇಯಿರುವಹಾದಿ ಅಂದರೆ ಬಹುದೂರದವರಿಗೂ ಇಲ್ಲದ ಹಾದಿ, ವೊಟಕುಹಾದಿ.

ಕಾಂತಾರಂ (ವರ್ತ್ಮದುರ್ಗಮಂ ॥೧೭॥

ಕಾಂತಾರಂ- ನ-೧- ದುರ್ಗಮಂವರ್ತ್ಮ- ಚೋರಕಂಟಕಾದಿಗಳಿಂದ ಹೋಗುವದಕ್ಕೆ ಕಷ್ಟವಾಗಿರುವಕಾಡುದಾರಿ.

ಗವ್ಯೂತಿಃ (ಸ್ತ್ರೀಕ್ರೋಶಯುಗಂ

ಗವ್ಯೂತಿಃ-ಸ್ತ್ರೀ-೧- ಕ್ರೋಶಯುಗಂ-೨೪- ಅಂಗುಳಿಗಳಾದರೆ-೧ಹಸ್ತ- ೪೦೦೦ಹಸ್ತಗಳಿಗೆ ॥ ೧-ಕ್ರೋಶ- ಅಂಥಾ ೨ಕ್ರೋಶದ [illegible] ಹಾದಿ

ನಲ್ವಃ(ಕಿಷ್ಕುಚತುಶ್ಶತಂ।) | ನಲ್ವಃ-ಪು-೧- ಕಿಷ್ಕುಚತುಶ್ಶತಂ-... ಹಸ್ತ ಪರಿಮಾಣವಾದ ಹಾದಿಯ ಹೆಸರು.

ಘಂಟಾಪಥಸ್ಸಂಸರಣಂ | ಘಂಟಾಪಥಃ- ಪು- ಸಂಸರಣಂ- ನ- ಹತ್ತಂಬಿನ ಅಗಲವುಳ್ಳ ರಾಜಮಾರ್ಗದ ಹೆಸರು. ಹೈರೋಡ, ಅಗಲವಾದದಾರಿ, ದೊಡ್ಡರಸ್ತೆ, ರಾಜಭಾಟಾ.

ತತ್ಪುರಸ್ಯೋ)ಪನಿಷ್ಕರಂ॥ | ಉಪನಿಷ್ಕರಂ-ನಾ-ಉಪನಿಷ್ಕರಂ-... ೧-ಪುರಸ್ಯತತ- ದುರ್ಗವಾದ ರಾಜಧಾನಿ... ಹೋಗತಕ್ಕ ರಾಜಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೆಸರು.

❋ಇತಿಭೂವರ್ಗಃ.❋ | ಭೂವರ್ಗಃ- ಭೂಮಿಯಿಂದೊಡಗೂಡಿದ ಪದಗಳ ಸಮೂಹವು, ಇತಿ-ಈವರೆಗೆ ಮುಗಿದುದು.

—...ಃಃ...—

ಪೂ(ಸ್ತ್ರೀ) ಪುರೀನಗರ್ಯೌ (ವಾ) ಪತ್ತನಂಪುಟಭೇದನಂ । ಸ್ಥಾನೀಯಂನಿಗಮೊ | ಪೂಃ-೭-ಸ್ತ್ರೀ- ಪುರೀ- ನಗರೀ-ಸ್ತ್ರೀ-ಪತ್ತನಂ-ನಾ- ಪಟ್ಟಣಂ - ಪುಟಭೇದನಂ- ಸ್ಥಾನೀಯಂ-ನ- ನಿಗಮಃ-ಪು-೭- ಪಟ್ಟಣದಹೆಸರೆಂದು ಕೆಲವರು-ಅಂದರೆ ಷಹರ್‌ಜಗ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೇ ೩ ಶಬ್ದಗಳು ೮೦೦ ಗ್ರಾಮಗಳ ವ್ಯವಹಾರಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿರುವ ಷಹರಿಗೆಪೆಸರೆಂತಲೂ ಮಿಕ್ಕನಾಲ್ಕುಶಬ್ದಗಳೂ ಕೋಟೆಯುಳ್ಳ ಪ್ರಧಾನನಗರಕ್ಕೆ ಹೆಸರೆಂತಲೂ ಪೇಳುವರು. ಪರಂತು-ಜನ, ಧನ,ಅಧಿಕಾರ, ವ್ಯವಹಾರ ಇವು, ಅಧಿಕವಾಗಿರುವ ಊರು.

(ನ್ಯತ್ತು ಯನ್ಮೂಲನಗರಾತ್ಪುರಂ ॥೧೯॥ ತ) ಚಿಶಾಖಾನಗರಂ | ಶಾಖಾನಗರಂ- ನ-೧- ಮೂಲನಗರಾತ ಅನ್ಯತ- ಪುರಂ- ಅರಸಿರುವಪಟ್ಟಣದ ಬಳಿಯೊಳು ಹತ್ತಿರಲೆ ಇರುವ ಚಿಕ್ಕ ಊರು.

ವೇಶೊ (ವೇಶ್ಯಾಜನಸಮಾಶ್ರಯಃ) | ವೇಶಃ-ಪು-೧-ವೇಶ್ಯಾಜನಸಮಾಶ್ರಯಃ- ಸೂಳೆಯರ ಗುಂಪುಗಳಿರುವ ಸ್ಥಳದ ಹೆಸರು. ಸೂಳೆಗೇರಿ-ಸೂಳೆಯರ ವಾಳ್ಯ.

ಆಪಣಸ್ತು ನಿಷದ್ಯಾಯಾಂ | ಆಪಣಃ-ಪು- ನಿಷದ್ಯಾ- ಸ್ತ್ರೀ- ೬-ಪು...

	ಳಿಗೆಯು ಹೆಸರುಗಳು. ಮಂಡಿ, ಅಂಗಡಿ, ಕೋಠಿ, ದುಕಾನ್, ಷಾಪ್.
ವಿಪಣಿಃಪಣ್ಯವೀಥಿಕಾ ॥	ವಿಪಣಿಃ- ಪಣ್ಯವೀಥಿಕಾ- ಸ್ತ್ರೀ- ೨- ಅಂಗಡಿಬೀದಿ, ತರಗಿನಪ್ಯಾಟೆ, ಮಾರ್ಕಟ್ಟು, ಮಾರುವಕೇರಿ.
ರಥ್ಯಾ ಪ್ರತೋ ಳಿರ್ವಿಶಿಖಾ ಸ್ಯಾ	ರಥ್ಯಾ- ಪ್ರತೋಳಿಃ ॥ಪಾ॥ ಪ್ರತೋಳೀ- ವಿಶಿಖಾ- ಸ್ತ್ರೀ-೩- ಊರೊಳಗಿರುವ ಮುಖ್ಯವಾದ ಚಾವಡಿಜಗಲಿ, ಬೀದೀಜಗುಲಿ, ತಾಳವಾರ, ಕೈಸಾಲೇ, ಜಗುಲಿ.
ಚ್ಚಯೋವಪ್ರಮಸ್ತ್ರಿಯಾಂ।	ಚಯಃ-ಪು-೧-ವಪ್ರಂ-ಪ್ನ-೨-ಕೋಟೆಯ ತಳದಬಳಿಯಲ್ಲಿಯೂ, ಕಂದಕದಬಳಿಯ, ಪಾಳೀ ಬಳಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಅರಿಗಿನೊಳು ಎತ್ತರವಾಗಿ ಹಾಕಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ಮಣ್ಣುದಿಣ್ಣೆ ಮುಂತಾದ ಅಡ್ಡಿಗಳಿಗೆ ಹೆಸರು.
ಪ್ರಾಕಾರೋವರಣಸ್ಸಾಲಃ	ಪ್ರಾಕಾರಃ- ವರಣಃ- ಸಾಲಃ- ಪು-೩- ಕೋಟೆಯಹೆಸರುಗಳು. ಪ್ರಾಕಾರ, ಪಾಳಿ, ಕಿಲ್ಲೆ, ಫೋರ್‌ಟ.
ಪ್ರಾಚೀನಂ(ಪ್ರಾಂತತೋವೃತಿಃ ॥೨೧॥	ಪ್ರಾಚೀನಂ-ಪಾ-ಪ್ರಾಚೀರಂ-ನ-೧-ಪ್ರಾಂತತಃ- ವೃತಿಃ- ಊರಸುತ್ತಲೂ ಹಾಕಿರುವ ಬೇಲೀಮುಂತಾದ ತಡೆಗಳ ಹೆಸರುಗಳು.
ಭಿತ್ತಿಃ(ಸ್ತ್ರೀ)ಕುಡ್ಯ	ಭಿತ್ತಿಃ-ಸ್ತ್ರೀ-ಕುಡ್ಯಂ-ನ-೨-ಗೋಡೆಯ ಹೆಸರುಗಳು.
ಮೆಡೂಕಂ(ತದಂತರ್ನ್ಯಸ್ತ ಕೀಕಸಂ।)	ಏಡೂಕಂ--ಪಾ--ಏಡುಕಂ-ನ-೧-ಅಂತರ್ನ್ಯಸ್ತಕೀಕಸಂ-ತತ್--ಘಟ್ಟಿಯಾಗಿರುವದಕ್ಕೂ ಕನ್ನಾಕೊರೆಯುವದಕ್ಕೆ ಅಸಾಧ್ಯವಾಗಿಯೂ ಇರುವಂತೆ ಗೋಡೆಯೊಳಗಿಡಲ್ಪಟ್ಟ ಎಲುವಿನ ಗೋಡೆ.
ಗೃಹಗೇಹೋದವಸಿತವೇಶ್ಮ ಸದ್ಮ ನಿಕೇತನಂ॥೨೨॥ನಿಶಾಂತವಸ್ತ್ಯ ಸದನಭವನಸಾಗಾರ ಮಂದಿರಂ । ಗೃಹಾಃ(ಪುಂಸಿಚ ಭೂಮ್ನ್ಯೇವ	ಗೃಹಂ-ಗೇಹಂ-ಉದವಸಿತಂ-ವೇಶ್ಮ-ನ- ಸದ್ಮ-ನ-ನಿಕೇತನಂ--ನಿಶಾಂತಂ--ವಸ್ತ್ಯಂ-ಪಾ-ಆವಸ್ತ್ಯಂಸದನಂ-ಭವನಂ - ಆಗಾರಂ- ಮಂದಿರಂ-ನ-ಗೃಹಾಃ-ಪು-ನಿಕಾಯ್ಯಃ- ನಿಲ

ನಿಕಾಯ್ಯನಿಲಯಾಲಯಾಃ ೧೩ ವಾಸಃಕುಟೀ(ದ್ವಯೊ) ಶಾ ಲಃಸಭಾ

ಯಃ-ಆಲಯಃ-ವಾಸಃ-- ಕುಟಃ-ಪ್ರು ಲಃ-ಪ್ರು-ಸಭಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೧೯-ಮನೆಗೆ ಹೆಸ ಳು. ಪಕ್ಷಾಂತರವಲ್ಲಿ, ಮಂದಿರಾ-ಸ್ತ್ರೀ-ಕ ಟಂ-ನ- ಉಂಟು.

ಸಂಜವನಂ (ತ್ವಿದಂ!) ಚತು ಶ್ಶಾಲಂ

ಸಂಜವನಂ-ಚತುಶ್ಶಾಲಂ-ನ-೨-ನಾಲ್ ಡೆಯೂ ಅಭಿಮುಖವಾಗಿ ಕೈಸಾಲೇಕಟ್ಟ ಧ್ಯೆ ಅಂಗಳವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಕೊಂಡಿರುವ ನೆಗೆ ಹೆಸರುಗಳು.

(ಮುನೀನಾಂತು (ಪರ್ಣಶಾ ಲೊಟಜೊಸ್ತ್ರಿ)ಯಾಂ ॥೨೮॥

ಪರ್ಣಶಾಲಾ -ಸ್ತ್ರೀ-ಉಟಜಃ- ಪ್ರು. ಮುನೀನಾಂತತ-ಮುನಿಗಳಮನೆ- ಋ ಳಪರ್ಣಶಾಲೆ-ಜಪಯಜ್ಞಶಾಲೆ-ಶುದ್ಧಗ

ಚೈತ್ಯಮಾಯತನಂ (ತುಲ್ಯೆ)

ಚೈತ್ಯಂ- ಆಯತನಂ -ನ-೨- ಈಶ ಳು ಯಜ್ಞಶಾಲೆ ದೇವಸ್ಥಾನಮುಂತಾದ ರವಸ್ಥಳ,ಪರಿಶುದ್ಧವಾದ ಮನೆ,ಬೌದ್ಧ ನೆ ಎಂದು ಕೆಲವರನ್ನುವರು- ಜನರ ನಾಸ್ತಿಕಾಲಯವೆಂದು ಕೆಲವರು ತುರು ಮಶೀತಿಯೆಂದು ಕೆಲವರು- ಸ್ತೋತ್ರಸ್ಥ

ವಾಜಿಶಾಲಾತುಮಂದುರಾ।

ವಾಜಿಶಾಲಾ- ಮಂದುರಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೨- ದುರೆಗಳಲಾಯ, ಕುದುರೆಗಳತಬೇಲಿ ಶ್ವಶಾಲೆ.

ಆವೇಶನಂಶಿಲ್ಪಿಶಾಲಾ

ಆವೇಶನಂ-ನ-ಶಿಲ್ಪಶಾಲಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೨-ಆ ಸಾಲಿಗರಕಾರ್ಖಾನೆ, ಪಟ್ಟಡೀಮನೆ, ವ ರಮನೆ.

ಪ್ರಪಾಪಾನೀಯಶಾಲಿಕಾ॥

ಪ್ರಪಾ- ಪಾನೀಯಶಾಲಿಕಾ-ಸ್ತ್ರೀ- ಚಲಿವಿಂದರ,ಆರಹೊಟ್ಟಿಗೆ,ಅರವಟಿಗೆ.

ಮಠಶ್ (ಛಾತ್ರಾದಿನಿಲಯೊ)

ಮಠಃ-ಪ್ರು-೧-ಛಾತ್ರಾದಿನಿಲಯಃ॥ಗು ಗಳೂ, ಶಿಷ್ಯರೂ, ಸನ್ಯಾಸಿಗಳೂ, ಬ್ರ ಚಾರಿಗಳೂ, ಇಂಥವರು ವಾಸಮಾಡುವ ಳ. ಮಠ,ಯತಿಸ್ಥಳ.

ಗಂಜಾತುಮದಿರಾಗೃಹಂ।

ಗಂಜಾ- ಸ್ತ್ರೀ-ಮದಿರಾಗೃಹಂ-ನ-೨- ದ್ಯವನ್ನುಮಾಡುವಸ್ಥಳ, ಸಾರಾಯಿಮಾ

ಗರ್ಭಾಗಾರಂವಾಸಗೃಹೆ

ಮರಿಷ್ಟಂಸೂತಿಕಾಗೃಹಂ।

ವಾತಾಯನಂಗವಾಕ್ಷೆ (ಸ್ತ್ರ್ಯಾ)

ನ್ಮಂಡಪೋ (ಸ್ತ್ರೀ)ಜನಾಶ್ರಯಃ।)

ಹರ್ಮ್ಯಾದಿ (ರ್ಧನಿನಾಂವಾಸಃ)

ಪ್ರಾಸಾದೊ (ದೆವಭೂಭುಜಾಂ) ॥೭॥

ಸೌಧೊ(ಸ್ತ್ರೀ) ರಾಜಸದನ

ಮುಪಕಾರ್ಯೋಪಕಾರಿಕಾ।

ಸ್ವಸ್ತಿಕಸ್ಸರ್ವತೊಭದ್ರೊ ನಂದ್ಯಾವರ್ತಾದಯೊಪಿಚ ೭೮ (ಪಿಚ್ಛಂದಕಪ್ರಭೆದಾಹಿಭವಂತೀಶ್ವರಸದ್ಮನಾಂ।)

ವೆಗಡಂಗು.

ಗರ್ಭಾಗಾರಂ- ವಾಸಗೃಹಂ-ನ-೨-ಮಲಗುವಮನೆ, ಪವಳಿಸುವಕೊತ್ತಡಿ.

ಅರಿಷ್ಟಂ- ಸೂತಿಕಾಗೃಹಂ-ನ-೨-ಪ್ರರುಡಿನಮನೆ, ಹೆತ್ತಮುಡಿಚಟ್ಟನಿಂದ ಅಪವಿತ್ರವಾಗಿರುವ ಓತಾರ, ಜಾತಾಶೌಚಗೃಹ.

ವಾತಾಯನಂ-ನ- ಗವಾಕ್ಷಃ-ಪು-೨- ಗವಾಕ್ಷಿಗೆಹೆಸರು, ಗಾಳಿಬರುವ ಕಿಟಕಿ.

ಮಡಪಃ-ಪ್ನ- ಜನಾಶ್ರಯಃ-ಪು-೨-ಆಸ್ಥಾನ ಚಾವಡಿ ಮುಂತಾದಸಭಾಮಂಟಪ, ಕಚೇರೀಮನೆ.

ಹರ್ಮ್ಯಂ-ನ-೧-ಧನಿನಾಂವಾಸಃ- ಸಾಹುಕಾರರಿರುವಮನೆ -ಹಣಗಾರರಿರುವ ಸಳ್ಳೆ, ಧನಿಕರಿರುವಉಪ್ಪರಿಗೆ, ಆದಿಶಬ್ದದಿಂದ ಅಟ್ಟಾಲಕಾದಿ ನಾಮಗಳೂ ಉಂಟು.

ಪ್ರಾಸಾದಃ-ಪು-೧-ದೇವಭೂಭುಜಾಂ- ದೇವಸ್ಥಾನಗಳಿಗೂ ಅರಸುಗಳ ಮನೆಗಳಿಗೂ ಹೆಸರು.

ಸೌಧಃ -ಪ್ನ-ರಾಜಸದನಂ-ನ-೨-ರಾಜಗೃಹದಹೆಸರು. ಅರಮನೆ, ರಾಜಯೋಗ್ಯವಾದ ಉಪ್ಪರಿಗೆ.

ಉಪಕಾರ್ಯಾ- ಉಪಕಾರಿಕಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೨ ಅರಸುಗಳ ಬಿಡಾರದ ಹೆಸರುಗಳು.

ಸ್ವಸ್ತಿಕಃ-ಸರ್ವತೋಭದ್ರಃ-ನಂದ್ಯಾವರ್ತಃ-ಆದಿಶಬ್ದದಿಂದ,ರುಚಕಃ- ನಂದ್ಯಾವರ್ತಃ-ಪು-೩- ಈಶ್ವರಸದ್ಮನಾಂಪಿಚ್ಛಂದಕಪ್ರಭೆದಾಃಭವಂತಿ- ಅರಸುಗಳ ಮನೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ದೇವಸ್ಥಾನಮುಂತಾದವುಗಳಲ್ಲಿಅಲಂಕಾರವಾಗಿಯೂ, ಚಿತ್ರವಾಗಿಯೂ, ರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ಬಾಗಿಲು, ಲೋವೆ ಮುಂದಾದ ತರಹಾಗಳ ವಿಶೇಷಗಳ ಹೆಸರುಗಳು.

(ಸ್ತ್ರ್ಯ)ಗಾರಂಭೂಭುಜಾ)ಮಂತಃಪುರಂಸ್ಯಾ) ದವರೊಧನಂ॥೯॥ಶುದ್ಧಾಂತಶ್ಚಾ ವರೊಧಶ್ಚ

ಅಂತಃಪುರಂ- ಅವರೋಧನಂ-ನ-ಶು ದ್ಧಾಂತಃ-ಅವರೋಧಃ - ಪು-೪ - ಭೂ ಜಾಂಸ್ತ್ರ್ಯಗಾರಂ- ಅರಸುಗಳ ಹೆಂ ವಸ್ಥಳ, ಅರಮನೇ ರಾಣೀವಾಸ- ಜ ತೊಟ್ಟಿ.

(ನ್ಸ್ತ್ರ್ಯ)ದಟ್ಟಃಕ್ಷೌಮ (ಮಸ್ತ್ರಿಯಾಂ)

ಅಟ್ಟಃ-ಪು-ಕ್ಷೌಮಂ॥ಪು॥ಕ್ಷೋಮ ಪ್ನ-೨-ಯುದ್ಧ ಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿ-ಪ ಪದನೋಲ್ಲೆ ಗೆಡೆಯಾಗಲಿ, ಕೋಟೆ ಳದ ಮೇಲ್ಕಡೆಯಾಗಲಿ ಉಪ್ಪರಿಗೆ ಡೆಯಾಗಲಿ ಕಟ್ಟಯಿರುವ ಮನೆಯ ಗಳು ಅಥವಾ ಅಟ್ಟ, ಮಂಚಿಗೆ.

ಪ್ರಘಾಣಪ್ರಘಣಾಳಿಂದಾಬಹಿರ್ದ್ವಾರಪ್ರಕೊಷ್ಠಕೆ॥

ಪ್ರಘಾಣಃ-ಪ್ರಘಣಃ-ಅಳಿಂದಃ-ಪ್ರ ತಲಬಾಗಿಲ ಮುಂದುಗಡೇ ಇರುವ ಳದ ಹೆಸರುಗಳು.

ಗೃಹಾವಗ್ರಹಣೀದೆಹ

ಗೃಹಾವಗ್ರಹಣೀ- ದೇಹಲೀ -ಸ್ತ್ರೀ ಹೊಸ್ತಲಹೆಸರುಗಳು,ಬಾಗಿಲಹೊಸ್ತ

ಲ್ಯಂಗಣಂಚತ್ವರಾಜಿರ ।

ಅಂಗಣಂ-(ಪು)ಅಂಗನಂ - ಚತ್ವ ಜಿರಂ-ನ-೩ - ಅಂಗಳದ ಹೆಸರು ಹ ಅಂಳಗ

(ಅಧಸ್ತಾದ್ದಾರುಣಿಶಿಲಾ

ಶಿಲಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಅಧಸ್ತಾದ್ದಾರುಣಿ- ಲ ಕೆಳಗಡೇ ಹೊಸ್ತಲ ಬಳೀ ಅಡ್ಡ ತುಳಿಯುವದಕ್ಕೆ ಹಾಕಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ಹಲಿಗೆ.

ನಾಸಾ)ದಾರೂಪ ರಿಸ್ಥಿತಂ॥

ನಾಸಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಉಪರಿಸ್ಥಿತಂ- ಮೆಟ್ಟುಹಲಿಗೆ ಮೇಲೆ ಅಡ್ಡವಾಗಿ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಮರದತುಂಡಿನ ಹೆಸರು

ಪ್ರಚ್ಛನ್ನ ಮಂತ ದ್ವಾರಂ ಸ್ಯಾ

ಪ್ರಚ್ಛನ್ನಂ-ಅಂತದ್ವಾರಂ-ನ-೨- ಬಾಗಿಲ ಹೆಸರು. ರಹಸ್ಯವಾದ ಬಾಗಿ

ತ್ಪಕ್ಷದ್ವಾರಂತುಪಕ್ಷಕಃ ।

ಪಕ್ಷದ್ವಾರಂ-ನ-ಪಕ್ಷಕಃ-ಪು-೨- ಬಾಗಿಲ ಹೆಸರು. ರೆಕ್ಕೆಬಾಗಿಲು ಬಾಗಿ ದದೊಳಗಾಗಲೀ ಸಮೀಪ ದೊಡ್ಡಗಾ

	ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ಚಿಕ್ಕಬಾಕಲು.
ವಲೀಕನೀವ್ರೆಪಟಲಪ್ರಾಂತೆ	ವಲೀಕಂ-ನೀವ್ರಂ-ಪಟಲಪ್ರಾಂತಂ-ನ-೩-ಪಪ್ಪರದ ಚೂರು. ಲೋವೆಚೂರು, ಮನೆಯಚುಂಚು, ಹೊದಿಕೆ ಚೂರು, ಮನೆಯಮೇಲ್ಮುಚ್ಚಿಗೆದಅಂಚು. ಇದನ್ನು ಸೂರೆಂತಲೂ ಅನ್ನುವರು.
ಥಪಟಲಂಛದಿಃ ॥೩೦॥	ಪಟಲಂ-ಛದಿಃ-ನ-೨-ಮನೆಯ ಮೇಲು ಹೊದಿಕೆಯ ಹೆಸರು. ಮನೆಯ ಮೇಲು ಮುಚ್ಚಳೆ.
ಗೋಪಾನಸೀ(ತುವಲಭಿಚ್ಛಾದನೆವಕ್ರದಾರುಣಿ ।	ಗೋಪಾನಸೀ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ವಲಭಿಚ್ಛಾದನೆ ವಲಭಿ ಅಂದರೆ ಮನೆಯ ಚೂರಿಗೆ ಆಧಾರವಾದ ಮರದಪಟ್ಟಿಗೆ ಹೆಸರು. ಮತ್ತು ಅದರನ್ನು ಮುಚ್ಚುತ್ತಿರುವ ವಕ್ರದಾರುಣಿ ಸೊಟ್ಟಯಾದ ಮರದ ಪಟ್ಟಿಗೆ ಹೆಸರು. ಗೋಪಾನಸೀ ವಲಭಿ ಶಬ್ದಗಳೆರಡೂ ಮನೆಯ ಮೇಲ್ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಹೆಂಚು ಹೊದಿಕೆಗೆ ಕೆಳಗಡೇ ಆಧಾರವಾಗಿ ಸೊಟ್ಟೆಯಾಗಿರುವ ಮರದ ಕಟ್ಟಿಗೆ ಹೆಸರು.
ಕಪೋತಪಾಲಿಕಾಯಾಂತುವಿಟಂಕಂ(ಪುನ್ನಪುಂಸಕಂ॥)	ಕಪೋತಪಾಲಿಕಾ-ಸ್ತ್ರೀ-ವಿಟಂಕಂ-ಪ್ನ-೨-ಹರ್ಮ್ಯವಿಹಾರ ಸ್ಥಾನಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಲುವಾಣದ ಹಕ್ಕಿಮುಂತಾದವುಗಳು ಗೂಡಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿರುವ ಲೋವೇ ಮರದಪಟ್ಟೇ ಹೆಸರು.
ಸ್ತ್ರೀದ್ವಾರ್ದ್ವಾರಂಪ್ರತೀಹಾರಃ (ಸ್ಯಾ)	ದ್ವಾಃ-ರ-ಸ್ತ್ರೀ-ದ್ವಾರಂ-ನ-ಪ್ರತೀಹಾರಃ-ಪು-೩-ಬಾಗಿಲ ಹೆಸರುಗಳು ಬಾಕಲು.
ದ್ವಿತರ್ದಿಸ್ತುವೆದಿಕಾ ।	ವಿತರ್ದಿಃ-ವೇದಿಕಾ ಸ್ತ್ರೀ-೨-ಜಗುಲಿಯ ಹೆಸರುಗಳು.
ತೋರಣೋ (ಸ್ತ್ರೀ) ಬಹಿರ್ದ್ವಾರಂ	ತೋರಣಃ-ಪ್ನ-೧-ಬಹಿರ್ದ್ವಾರಂ- ಪುಷ್ಪಮಾಲಿಕೆ ತಳಿರು ದೋರಣ ಮಾವಿನ ಸೊಪ್ಪು ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟುವದ ಕ್ಕೋಸ್ಕರ ... ಮಾಡಿದೆಗೆ ಕಾಣ

ವಂತೆ – ಕಂಭಗಳಿಂದ ಕಟ್ಟಲ್ಪಟ್ಟದ್ದಾ ಬಂಧನದ ಚೌಕಟ್ಟುಮನೆಯು ಹೊರ ಗಿಲು, ತೋರಣದ ಬಾಕಲು.

ಪುರದ್ವಾರಂತುಗೋಪುರಂ ।

ಗೋಪುರಂ-ನ-೧-ಪುರದ್ವಾರಂ-ಪಟ್ಟ ಬಾಕಲು. ಊರುಬಾಗಿಲು.

(ಕೂಟಂಪೂರ್ದ್ವಾರಿಯ) ದ್ಧಸ್ತಿನಖ (ಸ್ತ್ರಸ್ತ್ರಿ)

ಹಸ್ತಿನಖಃ-ಪು-೧-ಪೂರ್ದ್ವಾರಿ ಯು ಟಂ-ಊರುಬಾಗಿಲ ಬಳೀ ಹೊರಗೆ ಶ ಳಿಗೆ ಅಸಾಧ್ಯ ವಾಗಿರುವಂತೆ ಹಳ್ಳ ಯೂ ದಿಂಡೆಯಾಗಿಯೂ ಹಾಕಿರುವ ಣಿನತಿಟ್ಟಿ ಮಣ್ಣಿನ ದಿಂಡೆ.

(ನ್ನಿಥತ್ರಿಷು।) ಕವಾಟಮರ ಕಂ(ತುಲ್ಯೆ)

ಕವಾಟಂ(ಪಾ) ಕವಾಟಂ ಅರರಂ -ಬಾಗಲುಮುಚ್ಚಿ ತೆಗಿಯುವ ಕದ ಸರುಗಳು.

ತದ್ವಿಷ್ಕಂಭೆರ್ಗಳಂನಾ॥

ಅರ್ಗಳಂ-ಪ್ನ-೧-ತದ್ವಿಷ್ಕಂಭೆ ಅಂಥ ದವನ್ನು ಮುಚ್ಚಿ ತೆಗೆಯುದಂತೆ ಅಡ್ಡಿ ಉಳ್ಳ ಅಗಳೀ ಮರದಹೆಸರು.

ಆರೊ ಹಣಂಸ್ಯಾ ತ್ಸೋಪಾ ನಂ

ಆರೋಹಣಂ-ಸೋಪಾನಂ-ನ-–-ಸ ಪಾನದಹೆಸರುಗಳು. ಮೆಟ್ಟುಗಳು, ಟಗೆ, ಹಂತಗಳು.

ನಿಶ್ರೇಣಿಸ್ತ್ವಧಿರೊಹಿಣೀ।

ನಿಶ್ರೇಣಿಃ-ಅಧಿರೋಹಿಣೀ -ಸ್ತ್ರೀ- ಚ್ಚಿಣಿಗೆಹೆಸರುಗಳು- ಯೇಣಿ.

ಸಂಮಾ ರ್ಜನೀ ಶೊದನೀ ಸ್ಯಾ

ಸಂಮಾರ್ಜನೀ-ಶೋಧಿನೀ-ಸ್ತ್ರೀ- ಸಮರ, ಕಸಗುಡಿಸಲು ಕಟ್ಟೆ, ಬೀಸ ಟ್ಟೆ, ಪರಕೆ, ಕಸಬರಲು ಕೇರಸೋ

ತ್ಸಂಕರೊವಕರಸ್ತಯಾ ॥ ॥೩೬॥ ಕ್ಷಿಪ್ತೆ

ಸಂಕರಃ-ಅವಕರಃ-ಪು –– ತಯ ಪ್ತೆ-ಅಂಥಾ ಕಸಬರಲು ಗಳಿಂದ ಗುಡಿ ಟ್ಟ ಧೂಳು ಮೊದಲಾದವುಗಳಹೆಸರು. ದರೆ ಸಂಮಾರ್ಜನೀ, ರಜಸ್ಸು, ಪರಕೆ ಧೂಳು.

ಮುಖಂನಿಸ್ಸರಣಂ

ಮುಖಂ-ನಿಸ್ಸರಣಂ-ನ –– ಮನೇ ಬಾಗಲಮುಂದೇ ಯಿರುವ ಬೈಲುಅಂಗ

ಸನ್ನಿವೇಶೋನಿಕರ್ಷಣಂ

ಸನ್ನಿವೇಶಃ-ಪು-ನಿಕರ್ಷಣಂ-ನ-೨-ಪಟ್ಟಣದ ಸುತ್ತಲೂ ಪುರಜನ ಸಂಚಾರಾದಿಗಳಿಗಾಗಿ ಬಿಡಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ಬೈಲು ಊರು ಹೊರಗಣ ಮುಂಗಳ, ಪಾಳೀಬೈಲು.

(ಸಮೌ)ಸಂವಸಥಗ್ರಾಮೌ

ಸಂವಸಥಃ-ಗ್ರಾಮಃ-ಪು-೨- ಗ್ರಾಮದ ಹೆಸರುಗಳು. ಬಹುಮಂದೀ ರೈತರು ತಾವಾಗಿ ಒಂದು ಕಡೆ ಕಟ್ಟಿ ಕೊಂಡಿರುವ ಪೂರು.

ವೇಶ್ಮಭೂ ರ್ವಾಸ್ತು ರಸ್ತ್ರಿಯಾಂ ॥೩೭॥

ವೇಶ್ಮಭೂಃ-ಸ್ತ್ರೀ-ವಾಸ್ತುಃ - ಪ್ಪು-೨- ಮನೆಕಟ್ಟುವದಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ನಿವೇಶನ. ಪಠಾರ, ಮನೆಗೆ ಲಾಯಕ್ ಜಮೀನು.

ಗ್ರಾಮಾಂತ ಮುಪಶಲ್ಯಂ (ಸ್ಯಾ)

ಗ್ರಾಮಾಂತಂ-ಉಪಶಲ್ಯಂ-ನ-೨-ಗ್ರಾಮದ ಸಮೀಪಪ್ರದೇಶ, ಹಳ್ಳಿಗಾಡಿನ ಪ್ರಾಂತ, ಊರುಹತ್ತಿರ.

ತ್ಸೀಮಸೀಮೇಸ್ತ್ರಿಯಾಮುಭೇ॥

ಸೀಮಾ-ನ-ಸೀಮಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೨-ಯಲ್ಲೇಕಟ್ಟನ ಹದ್ದು ಈ ಪ್ರಾಂತಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಭೂಮಿ, ಇದುವರಿಗೂ ಹಗ್ಗುರ್ತುಳ್ಳಸ್ಥಳ ದೇಶ ವಿಭಾಗಚಿನ್ಹೆ.

ಘೋಷಆಭೀರಪಲ್ಲೀಸ್ಯಾ

ಘೋಷಃ-ಪು-ಆಭೀರಪಲ್ಲೀ-ಸ್ತ್ರೀ-೨ ಗೊಲ್ಲರಹಳ್ಳಿ, ಗೊಲ್ಲರಿರುವ ಪಾಳ್ಯ, ಆಕಳು ಹಾಲು,ಮೊಸರು,ತುಪ್ಪ, ಇತ್ಯಾದಿಗಳು ಪುಷ್ಕಳವಾಗಿ ದೊರೆಯುವ ದಾಗಿಯೂ, ಮಾರಲ್ಪಡುವದಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಗೊಲ್ಲರದೊಡ್ಡಿ.

ತ್ಪಕ್ಕಣಶ್ಯಬರಾಲಯಃ॥

ಪಕ್ಕಣಃ-ಶಬರಾಲಯಃ-ಪು-೨--ಬ್ಯಾಟೆಗಾರರಿರುವ ಹಳ್ಳಿ, ಬ್ಯಾಡರಪಾಳ್ಯ ಚಂಚುದೊಡ್ಡಿಗೂ ಹೆಸರು.

ಇತಿ ಪುರ ವರ್ಗಃ

ಪುರವರ್ಗಃ-ಪಟ್ಟಣದಿಂದೊಡಗೂಡಿದ ಪದಗಳ ಸಮೂಹವು, ಇತಿ-ಈ ಮೇರೆ ಮುಗಿದುದು.

ಮಹೀಧ್ರಶ್ಶಿಖರಿಕ್ಷ್ಮಾಭೃ ದಹಾರ್ಯಧರಪರ್ವತಾಃ। ಅದ್ರಿಗೋತ್ರಗಿರಿಗ್ರಾವಾಚಲಶೈಲ ಶಿಲೋಚ್ಚಯಾಃ ॥೩॥

ಮಹೀಧ್ರಃ-ಶಿಖರೀ-ಣ-ಕ್ಷ್ಮಾಭೃತ್-ತ್-ಅಹಾರ್ಯಃ-ಧರಃ-ಪರ್ವತಃ-ಅದ್ರಿಃ-ಗೋತ್ರಃ-ಗಿರಿಃ-ಗ್ರಾವಾ-ಣ-ಅಚಲಃ-ಶೈಲಃ- ಶಿಲೋಚ್ಚಯಃ-ಪು-೧೩-ಬೆಟ್ಟದ ಹೆಸರುಗಳು.

ಲೋಕಾಲೋಕಶ್ಚಕ್ರವಾಳಃ

ಲೋಕಾಲೋಕಃ-ಚಕ್ರವಾಳಃ-ಪು-೨ ಭೂಮಿಗೆ ಕೋಟೆಯೋಪಾದಿಯಲ್ಲಿ ಸುತ್ತಿಕೊಂಡಿರುವ ಬೆಟ್ಟ. ಬ್ರಹಾಂಡದ ಕಟಾಹಗಳಿಗೂ ಬೆಸಿಗೆಯಾದ ಸುತ್ತು ಬೆಟ್ಟ.

ಸ್ತ್ರಿಕೂಟಸ್ತ್ರಿಕಕುತ್ (ಸಮೌ)

ತ್ರಿಕೂಟಃ-ತ್ರಿಕಕುತ್-ದ-ಪು-೨ - ತ್ರಿಕೂಟಪರ್ವತದ ಹೆಸರು. ಮೂರು ಶಿಖರಗಳುಳ್ಳ ಬಹಳ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದದೊಡ್ಡ ಬೆಟ್ಟ.

ಅಸ್ತಸ್ತುಚರಮಕ್ಷ್ಮಾಭೃ

ಅಸ್ತಃ-ಚರಮಕ್ಷ್ಮಾಭೃತ್-ತ್-ಪು - ೨ ಅಸ್ತಮಯ ಪರ್ವತದ ಹೆಸರುಗಳು. ಪಡುವಲಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನು ಇಳಿವದಕ್ಕೆ ಸಂಧ್ಯಾಸ್ಥಾನವಾದ ಚರಮಗಿರಿ.

ದುದಯಃ ಪೂರ್ವಪರ್ವತಃ॥

ಉದಯಃ - ಪೂರ್ವಪರ್ವತಃ- ಪು-೨ ಉದಯಪರ್ವತದ ಹೆಸರುಗಳು. ಮೂಡಲಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನು ಮೂಡುವದಕ್ಕೆ ಸಂಧ್ಯಾಸ್ಥಾನವಾದ ಪೂರ್ವಾದ್ರಿ.

ಹಿಮವಾನ್ ನಿಷಧೋ ವಿಂಧ್ಯೋಮಾಲ್ಯವಾ ನ್ಪಾರಿಯಾತ್ರಕಃ । ಗಂಧಮಾದನಮನ್ಯೇಚ ಹೇಮಕೂಟಾ ದಯೋನಗಾಃ॥

ಹಿಮವಾನ್-ತ-ನಿಷಧಃ-ವಿಂಧ್ಯಃ-ಮಾಲ್ಯವಾನ್-ತ-ಪಾರಿಯಾತ್ರಕಃ-ಪು-ಗಂಧಮಾದನಂ-ನ-೬-ಹೇಮಕೂಟಾದಯಃ- ನಗಾಃ। ಹೇಮಕೂಟ, ಸಹ್ಯ, ಮಹೇಂದ್ರ, ಚಂದ್ರದ್ರೋಣ, ಮಂದರ, ಕೈಲಾಸ, ಮೈನಾಕ ಮುಂತಾದನುಗಳೆಲ್ಲ ಪ್ರಸಿದ್ಧಗಳಾದ ಆಯಾ ಬೆಟ್ಟಗಳ ಬೇರೆಬೇರೆ ಹೆಸರುಗಳು.

ಪಾಷಾಣಪ್ರಸ್ತರಗ್ರಾವೋಪಲಾಶ್ಮಾನಶ್ಶಿಲಾದೃಷತ ।

ಪಾಷಾಣಃ-ಪ್ರಸ್ತರಃ-ಗ್ರಾವಃ - ಉಪಲಃ-ಅಶ್ಮಾ-ನ್-ಪು-ಶಿಲಾದೃಷತ್-ದ-ಪಾ- ದೃಶತ್-ದ- ಸ್ತ್ರೀ-೭- ಕಲ್ಲಿನ ಹೆಸರುಗಳು.

ಕೂಟೋಸ್ತ್ರೀಶಿಖರಂಶೃಂಗಂ

ಕೂಟಃ-ಪು-ಶಿಖರಂ-ಪ್ವ-ಶೃಂಗಂ-ನ-೩-ಪರ್ವತಶಿಖರದ ಹೆಸರು. ಬೆಟ್ಟದ ತುದಿಗುಂಡು

ಪ್ರಪಾತಸ್ತು ತಟೋಭೃಗುಃ॥

ಪ್ರಪಾತಃ-ತಟಃ-ಭೃಗುಃ-ಪು-೩- ಬೆಟ್ಟದ ಜರಿ. ಬೆಟ್ಟದ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಕೆಳಕ್ಕೆ ಇಳೀ ಬೀಳಲು ಕಷ್ಟವಾಗಿರುವ ಆಳದ ಪ್ರಾಂತವು.

ಕಟಕೋ(ಸ್ತ್ರೀ) ನಿತಂಬೋ (ದ್ರೇಃ).

ಕಟಕಃ-ಪ್ನ-ನಿತಂಬಃ-ಪು-೨- ಅದ್ರೇಃ-ನಿತಂಬಃ-ಬೆಟ್ಟದ ಸೊಂಟ, ಬೆಟ್ಟದ ಪಿರ್ರೆ, ಬೆಟ್ಟದ ಎತ್ತರದಲ್ಲಿಮಧ್ಯಭಾಗ,ನಡಿ ಬೆಟ್ಟ.

ಸ್ನುಃಪ್ರಸ್ಥಃ ಸ್ನಾನು (ರಸ್ತ್ರಿಯಾಂ).

ಸ್ನುಃ- ಪ್ರಸ್ಥಃ-ಪು-ಸಾನುಃ- ಪ್ನ- ೩- ಪರ್ವತದ ಸಮಭೂಮಿ, ಅಂದರೆ ಬೆಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಹಳ್ಳಪಳ್ಳಗಳು ತೋರದೇ ಸಮನಾಗಿ ಕಾಣಿಸುವಪ್ರಾಂತ.

ಉತ್ಸಃಪ್ರಸ್ರವಣಂ

ಉತ್ಸಃ- ಪು-ಪ್ರಸ್ರವಣಂ- ನ-೨-ಬೆಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುವ ನೀರುಬ್ಬುರ, ಬೆಟ್ಟಚಲವೆ, ಬೆಟ್ಟ ಜಾಗು.

(ವಾರಿಪ್ರವಾಹೋ) ನಿರ್ಝರೋಝರಃ।

ನಿರ್ಝರಃ- ಝರಃ-ಪು- ಪಾ- ಝರೀ-ಸ್ತ್ರೀ-೨- ವಾರಿಪ್ರವಾಹಃ- ಬೆಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುವ ಜಲಪ್ರವಾಹವು. "ಕಲ್ಲುಗುಡ್ಡಗಳಲ್ಲಿ ನೀರೂರಿ ಉಬಿಕಿ ಮೇಲ್ಗಡೆಯಿಂದ ಜಾರಿ ಹರಿಯುತ್ತಿರುವ ನೀರು ಕಾಲವೆಗಳು.

ದರೀತುಕಂದರೋ(ವಾಸ್ತ್ರೀ)

ದರೀ-ಸ್ತ್ರೀ- ಕಂದರಃ- ಪ್ನ-೨- ಪರ್ವತ ಬಿಲದ ಹೆಸರು. ಬೆಟ್ಟದಲ್ಲಿರುವತೊರ್ರೆ, ಗುಡ್ಡದಲ್ಲಿ ವುಂಟಾಗಿರುವ ತೂತು. ಬೆಟ್ಟದ ಬೊಕ್ಕೆ.

(ದೇವಖಾತಬಿಲೆ) ಗುಹಾ। ಗಹ್ವರಂ

ಗುಹಾ-ಸ್ತ್ರೀ- ಗಹ್ವರಂ- ನ-೨-ದೇವಖಾತಬಿಲೆ- ದೊಡ್ಡಬೆಟ್ಟಗಳಲ್ಲಿ ದೇವತೆಗಳಿಂದಲೂ ದೇವಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳ ಪೂರ್ವಿಕ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಂದಲೂ ರಹಸ್ಯವಾಸ,ತಪಸ್ಸು ಗೂಢಕಾರ್ಯ ಮುಂತಾದವುಗಳಿಗಾಗಿ ಅಗಿಯಲ್ಪಟು, ಮಾನವ ಪ್ರಯತ್ನಕ್ಕೆ ಅಸಾಧ್ಯವಾಗಿಯೂ ಕೊನೆಸಿಕ್ಕದೆಯೂ ಇರುವ ಬೊಕ್ಕೆ, ಬೆಟ್ಟದ ದೊಡ್ಡತೊರ್ರೆ

ಗಂಡಶೈಲಾಸ್ತು ಚ್ಯುತಾಃ ಸ್ಥೂಲೋಪಲಾ ಗಿರೇಃ. ||೪೨||

ಗಂಡಶೈಲಾಃ- ಪು- ೧-ಗಿರೇಃಚ್ಯುತಾಃ ಸ್ಥೂಲೋಪಲಾಃ- ಬೆಟ್ಟದಿಂದ ಕೆಳಕ್ಕೆ ಉರುಳಿಕೊಂಡು ಜಾರಿದ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಕಲ್ಲುಗುಂಡುಗಳು.

ಖನಿಃ(ಸ್ತ್ರಿಯಾ)ವಾಕರಸ್ಸ್ಯಾ(ತ್)

ಖನಿಃ-ಪ-ಖಾನಿಃ-ಸ್ತ್ರೀ-ಆಕರಃ-ಪು- ಲೋಹರತ್ನಾದಿಗಳು ಹುಟ್ಟುವ ಗಣಿಗಳು, ಬೆಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಅಪಾರವಾಗಿ ಚಿನ್ನ, ಕಬ್ಬಿಣ, ವಜ್ರ, ಮುಂತಾದವುಗಳು ಹುಟ್ಟುವ ಸ್ಥಳ

ತ್ಪಾದಾಃ ಪ್ರತ್ಯಂತ ಪರ್ವತಾಃ||

ಪಾದಾಃ- ಪ್ರತ್ಯಂತಪರ್ವತಾಃ- ಪು- ದೊಡ್ಡ ಬೆಟ್ಟಗಳ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲೂ ಸಮೀಪವಾಗಿರುವ ಚಿಕ್ಕ ಚಿಕ್ಕ ಕಲ್ಲುಗುಡ್ಡಗಳು, ಪರಿವಾರಬೆಟ್ಟಗಳು, ಬೆಟ್ಟದ ಕಾಲುಗಳು, ಉಪಗಿರಿಗಳು.

ಉಪತ್ಯಕಾ(ದ್ರೇ)ರಾಸನ್ನಾ ಭೂಮಿ(ರೂ)

ಉಪತ್ಯಕಾ- ಸ್ತ್ರೀ-೧- ಅದ್ರೇಃಆಸನ್ನಾ ಭೂಮಿಃ ಬೆಟ್ಟದಕೆಳಗಡೇ ಪ್ರಾಂತದಲ್ಲಿ ಸಮೀಪವಾಗಿರುವ ನೆಲ, ಪರ್ವತಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿರವಿರುವ ಕೆಳಗಣಭೂಮಿ.

ರೂರ್ಧ್ವ(ಮ)ಮಧಿತ್ಯಕಾ||

ಅಧಿತ್ಯಕಾ- ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಊರ್ಧ್ವಂ- ಪರ್ವತದಮೇಲೆ ಇರುವ ಭೂಮಿ, ಬೆಟ್ಟದಮೇಲಣ ನೆಲ.

ಧಾತು(ರ್ಮ)ನಶ್ಶಿಲಾದ್ಯದ್ರೇ

ಧಾತುಃ- ಪು-೧- ಅದ್ರೇಃ- ಮನಶ್ಶಿಲಾದಿ- ಬೆಟ್ಟದಸಂಬಂಧವುಳ್ಳ ಅಂದರೆ ಬೆಟ್ಟಗಳಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುವ ಮಣಿಶಿಲೆ ಅರಿದಳ, ಗಂಧಕ, ತಾಳಕ, ಮಾಕ್ಷಿಕ, ಅಭ್ರಕ, ನವಾಸಾಗರ, ಶಿಲಾಜಿತ, ಕಲ್ಲುಸಾರು, ಕಾಸೀಮುಂತಾದ ಸಕಲಧಾತು ಶಿಲಾವಿಕಾರಗಳಿಗೂ ಹೆಸರು.

ರ್ಗೈರಿಕಂ(ತು)ವಿಶೇಷತಃ||

ಗೈರಿಕಂ- ನ-೧- ವಿಶೇಷತಃ-ಇದಕ್ಕೆ ವಿಶೇಷನಾಮವು ಅಂದರೆ, ಕಲ್ಲುಮಣ್ಣು ಇವುಗಳ ಪರಿಪಾಕ ವಿಕಾರದಿಂದ ಬಗೆಬಗೆಯಾಗಿ ... ಕಾರ್ಯ ವೈಲಕ್ಷ

ನ್ಯಾಕರಗಳಾದ ಚಿತ್ರ ವಸ್ತುಗಳೆಲ್ಲವೂ ಧಾತುಗಳು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಬೆಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಹುಟ್ಟುವ ಧಾತುವಿಗೆ ಗೈರಿಕವೆಂದು ಹೆಸರು. ಮತ್ತು ಒಂದುಬಗೆ ಧಾತುವು ಮಾತ್ರ ಗೈರಿಕವೆಂದು ವಿಶೇಷ ನಾಮವಂ ಪಡದಿರುತ್ತೆ.

ನಿಕುಂಜಕುಂಜೌ(ವಾಕ್ಲೀಬೆ ಲತಾದಿಪಿಹಿತೋದರೆ) ॥೪೬॥

ನಿಕುಂಜಃ-ಕುಂಜಃ-ಪ್ನ-೨-ಲತಾದಿಪಿಹಿತೋದರೆ-ಬಳ್ಳಿಗಳು ರೆಂಬೆ ಮುಂತಾದವುಗಳು ಗುಂಪಾಗಿ ಸುತ್ತಿಕೊಂಡು ಮನೆಯು ಕೊತ್ತಡಿಯೋ ಪಾದಿಯಲ್ಲಿವಾಸಯೋಗ್ಯವಾಗಿಯೂ ವಿಹಾರ ಶರಣವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಹೊದೆಬಳ್ಳಿಗಳಿಂ ಹೊಚ್ಚಲ್ಪಟ್ಟ ಪೊದೆಯು ಹಾಗಿರುವ ಚೇಲಿ,ಲತಾಗೃಹ.

ಇತಿ-ಶೈಲವರ್ಗಃ.

ಶೈಲವರ್ಗಃ॥ ಬೆಟ್ಟಗಳಿಂದೊಡಗೂಡಿದ ಪದಗಳ ಸಮೂಹವು, ಇತಿ-ಈ ಮೇರೆ ಮುಗಿದುದು.

ಅಟವ್ಯರಣ್ಯಂವಿಪಿನಂಗಹನಂ ಕಾನನಂವನಂ।

ಅಟವೀ-ಸ್ತ್ರೀ-ಅರಣ್ಯಂ-ವಿಪಿನಂ-ಗಹನಂ-ಕಾನನಂ-ವನಂ-೬-ಕಾಡಿನ ಹೆಸರುಗಳು. ಮೇಲೆ, ಅಡಿವಿ-ಕಾನನಂ-ವನಂ-ಈ ೨- ತೋಟಕ್ಕೂ ಹೆಸರೆಂದು ಕೆಲವರೆನ್ನುವರು.

ಮಹಾರಣ್ಯಮರಣ್ಯಾನೀ

ಮಹಾರಣ್ಯಂ-ನ-ಅರಣ್ಯಾನೀ-ಸ್ತ್ರೀ-೨-ದೊಡ್ಡ ಅಡವಿ,ಹೆಗ್ಗಾಡು, ಗೊಂಡಾರಣ್ಯ.

ಗೃಹಾರಾಮಸ್ತುನಿಷ್ಕುಟಃ॥

ಗೃಹಾರಾಮಃ-ನಿಷ್ಕುಟಃ-ಪ್ರು-೨-ಮನೇಬಳಿ ಇರುವ ತೋಟ, ಹಿತ್ತಲತೋಟ, ಅಂಗಳತೋಟ, ಮುಂಗಳೆ ತೋಟ.

ಆರಾಮ(ಸ್ಸ್ಯಾ)ದುಪವನಂಕೃತ್ರಿಮಂವನಮೇವತತ್

ಆರಾಮಃ-ಪ್ರು-ಉಪವನಂ-ನ-೨-ಕೃತ್ರಿಮಂ-ಕಾಡಿನಹಾಗೆ ಮನುಷ್ಯರಿಂದ ಹಾಕಲ್ಪಟ್ಟ ಗಿಡಕಟ್ಟುಳ್ಳ ಊರಾಚೆಯ ತೋಟ, ...ಮನುಷ್ಯ ಕೃತವಾದ ವೃಕ್ಷ

(ಅನೂತ್ಸ್ಯಗಣಿಕಾಗೆಹೊಪವ ನೆ)ವೃಕ್ಷವಾಟಿಕಾ

(ಪುನೂ) ನಾಕ್ರೀಡಉದ್ಯಾ ನಂರಾಜ್ಞಸ್ಸಾಧಾರಣಂವನಂ।

(ಸ್ಯಾದೆತದೆವ)ಪ್ರಮದಾವನ (ಮಂತಃಪುರೊಚಿತಂ॥)

ವೀಧ್ಯಾಳಿರಾವಳಿಃಪಜ್ತಿಃ ಶ್ರೇಣೀ

ರೇಖಾಸ್ತುರಾಜಯಃ॥

ವನ್ಯಾ(ವನಸಮೂಹೆಸ್ಯಾ)।

ಮಂಕುರೊಭಿನವೋದ್ಭಿದಿ.

ವೃಕ್ಷೊಮಹೀರುಹಶ್ಯಾಖೀ ವಿಟಪೀಪಾದಪಸ್ತರುಃ। ಅನೊ ಕಹಃಕುಟಸ್ಸಾಲಃ ಪಲಾಶೀದ್ರು ದ್ರುಮಾಗಮಾಃ ॥೩೧॥

ರುಳ್ಳ ತೋಟ, ತೋಪುಹಾಕಿ ...
ಕಾಡುತೋಟಃ

ವೃಕ್ಷವಾಟಿಕಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಅಮಾ... ಕಾಗೇಹೋಪವನೆ-ಮಂತ್ರಿಗಳು, ... ರಿಗಳು, ಸೂಳೆಯರು ಸೊಗಸು... ಇಂತವರ ಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ಕ್ರೀಡಾರ್ಥವಾ... ಕಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ಶೃಂಗಾರ ವೃಕ್ಷವಾಟಿ.

ಆಕ್ರೀಡಃ-ಪು-ಉದ್ಯಾನಂ-ನ-... ರಣಂರಾಜ್ಞೋವನಂ- ಸರ್ವಜನರಿ... ಧಾರಣವಾಗಿರುವಂತೆ ಉಪಭೋ... ವಾಗಿ ಅರಸುಗಳಿಂದ ಹಾಕಿಸಲ್ಪ... ಊರು ಹೊರಗಣ ತೋಟ, ಲಾ...

ಪ್ರಮದಾವನಂ- ಪಾ-ಪ್ರಮದವ... ೧-ಅಂತಃಪುರೋಚಿತಂ-ಏತದೇವ-... ನೇ ರಾಣಿವಾಸದವರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ತಕ್ಕ... ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ ಅರಸಿನ ಶೃಂಗಾರವನ.

ವೀಧಿಃ- ಆಳಿಃ-ಆವಳಿಃ- ಪಜ್ತಿಃ- ಣಿಃ-ಸ್ತ್ರೀ-೫ - ಪಜ್ತಿ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಹೆ... ಬಂತಿ, ಸಾಲು.

ರೇಖಾ-ರಾಜಿಃ- ಸ್ತ್ರೀ-೨-ಗೆರೆ-... ದೆಕೂಡಿಕೊಂಡಿರುವ ಬಂತಿ.

ವನ್ಯಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೧- ವನಸಮೂಹಸ... ವನಸಮೂಹಕ್ಕೆ ಹೆಸರು, ತೋಟಗ... ಪು, ಅಡವಿಗಳಸಮೂಹ.

ಅಂಕುರಃ-ಪಾ-ಅಂಕೂರಃ-ಅಭಿನ... ದ್ಭಿತ್-ದ-ಪು-೨-ಹೊಸದಾಗಿ ಮೊಳತ... ಕಗೆ ಹೆಸರು.

ವೃಕ್ಷಃ- ಮಹೀರುಹಃ- ಶಾಖೀ-ನ್- ಪೀ-ನ್-ಪಾದಪಃ-ತರುಃ-ಅನೋಕಹ... ಟಃ- ಸಾಲಃ-ಪಲಾಶೀ-ನ್-ದ್ರುಃ- ದ್ರು... ಆಗಮಃ-ಪು-೧೩- ವೃಕ್ಷಗಳ ಹೆಸರು...

	ಮರಗಳು, ಗಿಡಗಳು.
ವಾನಸ್ಪತ್ಯಃ(ಫಲೈಃಪುಷ್ಪಾ)	ವಾನಸ್ಪತ್ಯಃ- ಪು-೧- ಪುಷ್ಪಾತ್- ಫಲೈಃ ಯುಕ್ತಃ-ಹುವ್ವುಗಳಿಂದ ಕಾಯಿಬಿಟ್ಟು ಹಣ್ಣುಗಳಂಕೊಡುವ ಮಾವು,ತೆಂಗು, ದಾಡಿಂಬೆ ಮುಂತಾದವುಗಳ ಹೆಸರು.
(ತ್ತೈರಪುಷ್ಪಾ)ದ್ವನಸ್ಪತಿಃ॥	ವನಸ್ಪತಿಃ-ಪು-೧-ಅಪುಷ್ಪಾತ್, ಹುವ್ವು ಯಿಲ್ಲದೇ ಕಾಯಿಬಿಡುವ ಹಲಸು ಮುಂತಾದ ಗಿಡಗಳಹೆಸರು.
ಓಷಧ್ಯಃ (ಫಲಪಾಕಾಂತಾಃ	ಓಷಧ್ಯಃ- ಸ್ತ್ರೀ-೧- ಫಲಪಾಕಾಂತಾಃ- ಹಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟಕೊಡ್ಲೇ ಗಿಡವೇ ವೆಣಗಿಹೋಗುವಂಥಾ ಬಾಳೆ,'ನೆಲ್ಲು ಮುಂತಾದ ಬೆಳೆಗಳ ಹೆಸರುಗಳು, ನೀರಾವರೀಬೆಳೆ.
ಸ್ಯಾ)ದವಂಧ್ಯಃಫಲೆಗ್ರಹಿಃ॥	ಅವಂಧ್ಯಃ-ಫಲೇಗ್ರಹಿಃ-೨-ಬಂಜೆಯಾಗದೇ, ಕ್ಲುಪ್ತವಾಗಿ ಫಲ ಬಿಡುವ ಗಿಡದಹೆಸರು. ಫಲವೃಕ್ಷ.
ವಂಧ್ಯೋಫಲೊವಕೇಶೀಚ	ವಂಧ್ಯಃ-ಅಫಲಃ-ಅವಕೇಶೀ-ನ್-೩- ಬಂಜೇಮರ-ಫಲವಿಲ್ಲದ ಗಿಡದ ಹೆಸರುಗಳು.
ಫಲವಾ೯ಫಲಿನಃಫಲೀ ।	ಫಲವಾ೯- ತ್-ಫಲಿನಃ- ಫಲೀ-ನ್-೩-ತತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹಣ್ಣು ಬಿಟ್ಟರುವ ಮಗದಹೆಸರುಗಳು.
ಪ್ರಫುಲ್ಲೊ ತ್ಫುಲ್ಲ ಸಂಫುಲ್ಲ ವ್ಯಾಕೋಚವಿಕಚಸ್ಫುಟಾಃ॥ಫುಲ್ಲ(ಶ್ಚೈತೆ)ವಿಕಸಿತೆ	ಪ್ರಫುಲ್ಲಃ-ಉತ್ಫುಲ್ಲಃ- ಸಂಫುಲ್ಲಃ- ವ್ಯಾಕೋಚಃ-ಪಾ- ವ್ಯಾಕೋಷಃ- ವಿಕಚಃ- ಸ್ಫುಟಃ-ಫುಲ್ಲಃ-ವಿಕಸಿತಃ-೮- ಅರಳಿರುವದರ ಹೆಸರುಗಳು, ಅರಳಿದ್ದು.
ಸ್ಯುರವಂಧ್ಯಾದಯಸ್ತ್ರಿಷು)	ಅವಂಧ್ಯಾದಯಃ, ಅವಂಧ್ಯಶಬ್ದ ಮೊದಲುಗೊಂಡು ವಿಕಸಿತಶಬ್ದದವರಿಗೂ ಎಲ್ಲ ವೂಮೂರುಲಿಂಗಗಳೂ ಆಗುವವು.
ಸ್ಥಾಣುರಸ್ತ್ರೀ ಧ್ರುವಶ್ಯಂಕು	ಸ್ಥಾಣುಃ-ಪ್ನ-ಧ್ರುವಃ-ಶಂಕುಃ-ಪು-೩ ಮೋಟನಹೆಸರು. ಗೂಟ,ಮೇಕು.
(ಹ್ರ್ಸ್ವಶಾಖಾಶಿಫಃ) ಕ್ಷು	ಕ್ಷುಪಃ- ಪು-೧-ಹ್ರಸ್ವಶಾಖಾಶಿಫಃ- ಹ್ರಸ್ವಗಳಾದರೆಂಬೆಗಳೂ ಬಿಳಲುಗಳೂ ಯಿ
ಪಃ ॥೨೬॥	

	ರುವ ಗುಜ್ಜುಮರ ಪುಟ್ಟಪುಟ್ಟ ಕೊಂ ಳೂಜಡೆಗಳೂಳುಳ್ಳ ಕುಳ್ಳಾದಬಲಿತ
(ಅಪ್ರಕಾಂಡೆ)ಸ್ತಂಬಗುಲ್ಮೌ	ಸ್ತಂಬಃ-ಗುಲ್ಮಃ- ಪು-೨-ಅಪ್ರಕಾ ಥಪ್ಪವಾದ ಮಧ್ಯದೂಲವಿಲ್ಲದ ತು ಬಹಳಯೆಲೆಗಳುಳ್ಳ ಮರದಹೆಸರು ಪ್ರಕಾಂಡವೆಂದರೆ ಬೇರುಗಳಿಗೂ ರೆ ಳಿಗೂಮಧ್ಯೆಯಿರುವ ಕಂಭದಂಥಾ ಭಾ
ವಲ್ಲೀತುವ್ರತತಿರ್ಲತಾ।	ವಲ್ಲೀ-ಷಾ-ವಲ್ಲಿಃ-ವ್ರತತಿಃ-ಲತಾ-ಸ್ತ್ರೀ ಬಳ್ಳೀಹೆಸರುಗಳು.
(ಲತಾಪ್ರತಾನಿನೀ)ವೀರುದ್ಗುಲ್ಮಿನ್ಯುಲಪಇತ್ಯಪಿ ॥೫೫॥	ವೀರುತ್-ದ್-ಗುಲ್ಮಿನೀ-ಸ್ತ್ರೀ- ಉಲ ಪು-೩- ಲತಾಪ್ರತಾನಿನೀ- ಬಳ್ಳಿಗಳಗು ಳ್ಳ ಪೊದೆಯುಹೆಸರು. ಪ್ರತಾನವೆಂದರೆ ಲೆಗಳಸಮೂಹವು. ಈ-೩- ಶಬ್ದಗಳೂ ಗೆಹೆಸರೆಂತಲೇ ಕೆಲವರನ್ನುವರು.
(ನಗಾದ್ಯಾರೋಹ) ಉಛ್ರಾಯಉತ್ಸೇಧಶ್ಚೋಚ್ಛ್ರಯಶ್ಚ ಸಃ।)	ಉಛ್ರಾಯಃ-ಉತ್ಸೇಧಃ- ಉಚ್ಛ್ರ ಪು-೩-ನಗಾದ್ಯಾರೋಹಃ - ಪರ್ವತಾದಿ ಉದ್ದಕ್ಕೆಹೆಸರು- ಬಹಳಎತ್ತರ.
(ಅಸ್ತ್ರೀ) ಪ್ರಕಾಂಡಃ ಸ್ಕಂಧ॥(ಸ್ಯಾನ್ಮೂಲಾಚ್ಛಾಖಾವಧಸ್ತರೋಃ) ॥೫೬॥	ಪ್ರಕಾಂಡಃ-ಪ್ನ-ಸ್ಕಂಧಃ-ಪು-೨-ಮೂ ಲಾಚ್ಛಾಖಾವಧೇಃತರೋಃ - ಬೇರು ಮೊ ಲುಗೊಂಡು ರೆಂಬೆಗಳವರಿವಿಗೂ ಗಿಡದ ಧ್ಯಭಾಗದ ಹೆಸರುಗಳು.
(ಸಮೆ) ಶಾಖಾಲತೆ	ಶಾಖಾ-ಲತಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೨-ಕೊಂಬೆಗಳ ಸರುಗಳು ರೆಂಬೆಗಳು.
ಸ್ಕಂಧ ಶಾಖಾಶಾಲೆ	ಸ್ಕಂಧಶಾಖಾ-ಶಾಲಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೨-ಗಿಡ ಲ್ಲಿ ಕೆಳಗಡೆ ಬಿಟ್ಟಿರುವ ಬಿಳಲು ಹೆಸರು ಳು. ಕೆಲವು ಗಿಡಗಳಿಗೆ ಜಡೆಗಳ ಹಾಗೂ ಗಡ್ಡದಹಾಗೂ ಇಳೀ ಬಿದ್ದಿರುವ ಗಿಡದ ಣಬುಗಳು.
ಶಿಫಾಜಟೆ।	ಶಿಫಾ-ಜಟಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೨-ಗಿಡದಲ್ಲಿ ಕೆ ಡೇ ಬಿಟ್ಟಿರುವ ಬಿಳಲು ಹೆಸರುಗಳು. ಲವು ಗಿಡಗಳಿಗೆ ಜಡೆಗಳ ಹಾಗೂ ಗ

	ಹಾಗೂ ಇಳೀ ಬಿದ್ದಿರುವ ಗಿಡದ ಸಣಬು ಗಳು.
ಶಾಖಾ ಶಿಫಾವರೋಹಸ್ಸ್ಯಾ ನ್ಮೂಲಾಚ್ಚಾಗ್ರಂಗತಾಲತಾ ॥	ಅವರೋಹಃ-ಪು-೧-ಶಾಖಾಶಿಫಾ-ಮೂಲಾತ್-ಅಗ್ರಗತಾಲತಾಚ-ಮರದ ಕೊಂಬೆ ಯಲ್ಲಿರುವ ಬಿಳಲಿಗೂ ಮರದ ಬುಡದಿಂದ ತುದಿಯವರಿವಿಗೂ ಹಬ್ಬಿದ ಬಳ್ಳಿಗಳಿಗೂ ಹೆಸರುಗಳು.
ಶಿರೋಗ್ರಂಶಿಖರಂ (ವಾನಾ)	ಶಿರಃ-ಸ-ಅಗ್ರಂ-ನ-ಶಿಖರಂ-ಪ್ನ-೩-ಗಿಡ ದ ತುದಿಗೆ ಹೆಸರು. ಮರದಕೊನೆ.
ಮೂಲಂ ಬುಧ್ನೋಂಘ್ರಿನಾ ಮಕಃ ।	ಮೂಲಂ-ನ-ಬುಧ್ನಃ-ಪಾ-ಬ್ರಧ್ನಃ-ಅಂಘ್ರಿನಾಮಕಃ-ಪು-೩-ಗಿಡದ ಅಡಿಗೆ ಹೆಸರು. ಮರದ ಬುಡ.
ಸಾರೋಮಜ್ಜಾ (ಸಮೌ)	ಸಾರಃ-ಮಜ್ಜಾ-ನ-ಪು-ಪಾ-ಮಜ್ಜಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಗಿಡದಲ್ಲಿರುವ ಚೇಗಿನ ಹೆಸರು. ಚೇಗು ಅಂದರೆ ಬಲಿತಿರುವಿಕೆ, ಘಟ್ಟಿಯಾಗಿರುವಿಕೆ.
ತ್ವಕ್ (ಸ್ತ್ರೀ) ವಲ್ಕಂವ ಲ್ಕಲಮಸ್ತ್ರಿಯಾಂ ॥೫೪॥	ತ್ವಕ್-ಚ-ಸ್ತ್ರೀ-ವಲ್ಕಲಂ-ಪ್ನ-೧-ನಾರಿನ ಹೆಸರು. ನಾರು.
ಕಾಷ್ಠಂದಾ	ಕಾಷ್ಠಂ-ದಾರು-ನ-೧-ಕಟ್ಟಿಗೆ ಹೆಸರು. ಮರ.
ರ್ವಿಂಧನಂತ್ವೇಧ ಇಧ್ಮಮೇಧ ಸ್ಸಮಿತ (ಸ್ತ್ರಿಯಾಂ॥)	ಇಂಧನಂ-ಏಧಃ-ಸ-ಇಧ್ಮಂ-ನ-ಏಧಃ-ಪು-ಸಮಿತ್-ದ-ಸ್ತ್ರೀ-೫-ಸಮಿಧೆಗಳ ಹೆಸರುಗಳು. ಕುಡಿರಂಬೆಗಳು, ರಂಬೆಗಳ ಕೊನೆಗಳಲ್ಲಿ ಬೆರಳಗಾತ್ರವಿರುವ ೧ ಚೋಟುದ್ದದ ಕುಡಿಕಡ್ಡಿಗಳು.
ನಿಷ್ಕುಹಃಕೋಟರಂ(ಪಾನಾ)	ನಿಷ್ಕುಹಃ-ಪು-ಕೋಟರಂ-ಪ್ನ-೧-ಮರದ ತೊರ್ರೆ ಹೆಸರು. ಮರದಪೊರ್ರೆ-ಗಿಡದ ತೆರಲು, ಮರದ ಪಟ್ರೆ, ಮರದ ಬೊಕ್ಕೆ.
ವಲ್ಲರೀಮಂಜರೀ(ಸ್ತ್ರಿಯೌ॥	ಮಲ್ಲರೀ-ಮಂಜರೀ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಹುವ್ವಿನ ಗೊಂಚಲಿಗಾದರೂ ಹುವ್ವು ಬಿಟ್ಟಿರುವ ಬಳ್ಳಿಗಳಿಗಾದರೂ ಹೆಸರುಗಳು. ಈ ೧-ಶ

	ಬ್ದಗಳೂ ಇಕಾರಾಂತಗಳೊ ಉಂಟು.
ಪತ್ರಂಪಲಾಶಂಛದನಂದಳಂ ಪರ್ಣಂಛದಃ (ಪುಮಾ)	ಪತ್ರಂ-ಪಲಾಶಂ-ಛದನಂ-ದಳಂ-ಪರ್ಣಂ-ನ-ಛದಃ-ಪು-೬-ಎಲೆಗಳ ಹೆಸರುಗಳು.
ಪಲ್ಲವೋಸ್ತ್ರೀಕಿಸಲಯಂ	ಪಲ್ಲವಃ-ಪ್ನ-ಕಿಸಲಯಂ-ನ-೨-ತಳಿರು ಹೆಸರುಗಳು. ಎಳೆತಾದ ಎಲೆ, ಚಿಗುರು-ಗುರೆಲೆಗಳಂಕೂಡಿರುವ ಕುಡಿಲು, ಮರು ಸುಳಿ.
ವಿಸ್ತಾರೊ ವಿಟಪೊ (ಸ್ತ್ರಿಯಾಂ)	ವಿಸ್ತಾರಃ-ಪು-ವಿಟಪಃ-ಪ್ನ-೨-ಕೊಂಬೆಗಳು. ಸಂಣರೆಂಬೆಗಳು, ಎಲೆಗಳು, ಚಿಗುರುಗಳು, ಕುಡಿಗಳು ಮುಂತಾದವುಗಳ ಗುಂಪು, ಶಾಖಾವಿಸ್ತಾರ.
ವೃಕ್ಷಾದೀನಾಂಫಲಂಸಸ್ಯಂ	ಸಸ್ಯಂ - ಪಾ-ಶಸ್ಯಂ-ನ-೧ - ವೃಕ್ಷಾದೀನಾಂಫಲಂ- ಮರಗಳು ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಫಲಕ್ಕೆ ಹೆಸರು ಅಂದರೆ ಫಸಲು, ಹಣ್ಣು ಕಾಯಿ ಧಾನ್ಯ ಮುಂತಾದ ಫಲ.
ವೃಂತಂಪ್ರಸವಬಂಧನಂ।	ವೃಂತಂ-ಪ್ರಸವಬಂಧನಂ-ನ-೨-ತೊಟ್ಟಿನ ಹೆಸರು. ಎಲೆತೊಟ್ಟು, ಹಂಣಿನತೊಟ್ಟು.
(ಆಮೆಫಲೆ)ಶಲಾಟು (ಸ್ಯಾ) (ಚ್ಛುಷ್ಕೆ)ವಾನ(ಮುಭೆತ್ರಿಷು)	ಶಲಾಟುಃ-೧-ಆಮೇ ಫಲೆ-ಪಕ್ವವಾಗದೇ ಇರುವಕಾಯಿ, ಕಸುಗಾಯಿ, ದೋರೆಗಾಯಿ, ಎಳೆಗಾಯಿ, ಮಿಡಿಗಾಯಿ, ವಾನಂ-ನ-೧-ಶುಷ್ಕೆ-ವಣಗಾಯಿ, ವಣಗಿದಮಿಡಿ, ಈ ೨ ಶಬ್ದಗಳೂ ತ್ರಿಲಿಂಗಗಳು.
ಕ್ಷಾರಕೊಜಾಲಕಂಕ್ಲೀಬೆ	ಕ್ಷಾರಕಃ-ಪು-ಜಾಲಕಂ-ನ-೨-ಹಸರುಕಾಯಿ, ಹಸರುಮೊಗ್ಗು, ಹಸರು ಮೊಗ್ಗಿನ ಗೊಂಚಲು, ಹೊಂಬಾಳೆ ಅಂದರೆ ಫಲಾವಸ್ಥೆಗೆ ಪೂರ್ವವಾದ ಪ್ರಸ್ತಾವಸ್ಥೆ.
ಕಲಿಕಾಕೊರಕೋ (ಸ್ತ್ರಿಯಾಂ॥)	ಕಲಿಕಾ-ಸ್ತ್ರೀ-ಕೋರಕಃ-ಪ್ನ-೨- ಸ್ವಲ್ಪಬಲಿತಮೊಗ್ಗು, ಕಾಯಿಗೆ ಬಂದ ಮೊಗ್ಗು
ಸ್ಯಾದ್ಗುಚ್ಛ ಕಸ್ತುಸ್ತಬಕಃ	ಗುಚ್ಛಕಃ-ಸ್ತಬಕಃ-ಪು-೨- ಗಣೆಗಳು ಮುಂತಾದ ಗಿಡಗಳೊಳು ಗೊಂದೊಂದು ಕೊಂಬೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಲ್ಪಡುವ ಅನೇಕ ಪ

ಕುಟ್ಮಲೊ ಮುಕುಳೋ (ಸ್ತ್ರಿಯಾಂ) ॥೬೦॥

ಷ್ಪಗಳ ಗೊಂಚಲಿಗೆ ಹೆಸರುಗಳು.

ಕುಟ್ಮಲಃ-ಪು-ಮುಕುಲಃ-ಪ್ನ-೨- ಆಗ ತಾನೆ ಅರಳತಕ್ಕಮೊಗ್ಗು. ತತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ ವಿಕಸಿತವಾಗತಕ್ಕಷ್ಟು ಹದಕ್ಕೆ ಬಂದ ಹುವ್ವಿನಮೊಗ್ಗು..

(ಸ್ತ್ರಿಯು) ಸ್ಸು ಮನಸಃಪುಷ್ಪಂಪ್ರಸೂನಂ ಕುಸುಮಂಸುಮಂ ।

ಸುಮನಸಃ-ಸ-ಸ್ತ್ರೀ-ಬ-ಪುಷ್ಪಂ- ಪ್ರಸೂನಂ-ಕುಸುಮಂ-ಸುಮಂ-ನ-೫-ಹುವ್ವಗಳ ಹೆಸರುಗಳು. ಸುಮನಶ್ಶಬ್ದವು ಏಕವಚನದೊಳಗೂ ಉಂಟು.

ಮಕರಂದಃ ಪುಷ್ಪರಸಃ

ಮಕರಂದಃ-ಪುಷ್ಪರಸಃ-ಪು-೨-ಹುವ್ವಿನಜೇನು, ಹುವ್ವಿನ ಬಂಡು, ಅಲರಶೀಯಿ..

ಪರಾಗಸ್ಸುಮನೊರಜಃ ॥

ಪರಾಗಃ-ಸುಮನೋರಜಃ-ಸ-ನ-೨-ಹುವ್ವಿನೊಳಗಿರುವ ಧೂಳು, ಪೂಧೂಳಿ, ಅಲರಪುಡಿ.

ದ್ವಿಹೀನಂ ಪ್ರಸವೆಸರ್ವಂ

ಸರ್ವಂಪ್ರಸವೇದ್ವಿಹೀನಂ -- ಎಲ್ಲಾವೃಕ್ಷಜಾತಿಗಳ ಹೆಸರುಗಳು, ಪುಷ್ಪ ಫಲಾದಿ ವಾಚಕಗಳಾದಾಗ ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗ ಪುಲ್ಲಿಂಗಗಳಲ್ಲದೇ ಯಿರುವವು. ಅಂದರೆ ನಪುಂಸಕಲಿಂಗವೆಂನುವಿಕೆ.

ಹರೀತಕ್ಯಾದಯಃ (ಸ್ತ್ರಿಯಾಂ॥)

ಹರೀತಕ್ಯಾದಯಃ॥ಹರೀತಕೀ-ಕೋಶಾತಕೀ-ಧಾತಕೀ-ಚಂಪಕಾ-ಇವು ಮೊಂತಾದ ಶಬ್ದಗಳು ಪುಷ್ಪಫಲವಾಚಕಗಳಾದಾಗ, (ಸ್ತ್ರಿಯಾಂ)- ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗದಲ್ಲಿ ವರ್ತಿಸುವವು.

ಅಶ್ವತ್ಥವೈಣವಪ್ಲಾಕ್ಷನೈಯಗ್ರೋಧೈಂಗುದಂಫಲೆ ॥ ಬಾರ್ಹತಂಚ

ಅಶ್ವತ್ಥಂ-ವೈಣವಂ-ಪ್ಲಾಕ್ಷಂ-ನೈಯಗ್ರೋಧಂ-ಐಂಗುದಂ - ಬಾರ್ಹತಂ-ನ-೬-ಈ ಯಾರು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಅಶ್ವತ್ಥಾದಿ - ವೃಕ್ಷಗಳ ಫಲಗಳಿಗೆ ಹೆಸರುಗಳು.

(ಫಲೆಜಂಬ್ವಾ) ಜಂಬೂ (ಸ್ತ್ರೀ)ಜಂಬುಜಾಂಬವಂ ।

ಜಂಬೂ-ಸ್ತ್ರೀ-ಜಂಬು-ಜಾಂಬವಂ - ನಪ-ಜಂಬ್ವಾಃ-ಫಲೆ-ನೇರಳೇ ಹಣ್ಣಿನ ಹೆಸರುಗಳು.

(ಪುಷ್ಪೆಜಾತಿಪ್ರಭೃತಯಸ್ಸ್ವ

ಜಾತಿಪ್ರಭೃತಯಃ-ಜಾತಿಃ - ಮಲ್ಲಿಕಾ

ಲಿಂಗಾ

ಶೇಫಾಲಿಕಾ-ಇವು ಮೊದಲಾದ ಶಬ್ದಗ
ಪುಷ್ಪೆ-ಪುಷ್ಪವಾಚಕಗಳಾದಾಗ, ಸ್ವ
ಗಾಃ-ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಲಿಂಗಗಳಾಗಿರುತ್ತವೆ
ಮಲ್ಲಿಕಾಯಾಃ ಪುಷ್ಪಂಮಲ್ಲಿಕಾ.

(ವ್ರೀಹಯಃಫಲೆ ॥೬೫॥)

ವ್ರೀಹಯಃ-ವ್ರೀಹಿ ಮಾಷಾದಿಶಬ್ದಗ
ಫಲೆ-ಫಲವಾಚಕಗಳಾದಾಗ, ಸ್ವಲಿಂಗ
॥ಉ॥ ವ್ರೀಹೇಃಫಲಾನಿ ವ್ರೀಹಯಃ-ಮ
ಸ್ಯಫಲಂ-ಮಾಷಃ)

ವಿದಾರ್ಯಾದ್ಯಾಸ್ತುಮೂಲೆಪಿ

ವಿದಾರ್ಯಾದ್ಯಾಃ-ವಿದಾರೀ,ಗಂಭಾರೀ,ಮೊ
ತಾದ ಶಬ್ದಗಳು, ಮೂಲೇಪಿ-ಬೇರಿ
ಗಡ್ಡೆಗೂ ಅರ್ಥವಾದಾಗಲೂ ತಮ್ಮಲಿ
ಗಳುಳ್ಳವಾಗಿಯೆ ಯಿರುವವು. ಸ್ತ್ರೀಲಿ
ಗಳು ॥ಉ॥ (ವಿದಾರ್ಯಾಃಮೂಲಂವಿದಾ

ಪುಷ್ಪೆಕ್ಲೀಬೆಪಿಪಾಟಲಾ।

ಪಾಟಲಾ-ಪಾ-ಪಾಟಲಂ-ಪುಷ್ಪೆಕ್ಲೀ
ಪಿ-ಪಾಟಲಾಶಬ್ದವು ಪುಷ್ಪವಾಚಕ ವಾ
ಗ, ನಪುಂಸಕಲಿಂಗವಾಗಿರುವದು. ಅಪಿಶ
ದಿಂದ ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗವು ಉಂಟು॥ಉ॥ಪಾಟ
ಯಾಃಪುಷ್ಪಂಪಾಟಲಾ. ಪಾಟಲಂವಾ.

ಬೋಧಿದ್ರುಮಶ್ಚಲದಳಃಪಿಪ್ಪ
ಲಃಕುಂಜರಾಶನಃ ॥೬೭॥ ಅಶ್ವ
ತ್ಥೆಥ

ಬೋಧಿದ್ರುಮಃ-ಚಲದಳಃ - ಪಿಪ್ಪಲಃ
ಕುಂಜರಾಶನಃ-ಅಶ್ವತ್ಥಃ-ಪು- ೫- ಅ
ವ. ರದ. ಹೆಸರುಗಳು, ಅರಳೀಮರ, ಅಶ್ವ
ರಾವಿಚೆಟ್ಟು.

ಕಪಿತ್ಥೆ(ಸ್ಯು) ದಧಿತ್ಥಗ್ರಾ
ಹಿಮನ್ಮಥಾಃ । ತಸ್ಮಿನ್ ದಧಿಫ
ಲಃಪುಷ್ಪಫಲದಂತಶಠಾವಪಿ॥

ಕಪಿತ್ಥಃ-ದಧಿತ್ಥಃ-ಗ್ರಾಹಿ-ನ್-ಮನ್ಮಥ
ದಧಿಫಲಃ-ಪುಷ್ಪಫಲಃ-ದಂತಶಠಃ-ಪು-
ಬ್ಯಾಲದ ಮರಕ್ಕೆ ಹೆಸರುಗಳು.

ಉದುಂಬರೆಜಂತುಫಲೊಯ
ಜ್ಞಾಂಗೊಹೆಮದುಗ್ಧಕಃ।

ಉದುಂಬರಃ- ಜಂತುಫಲಃ- ಯಜ್ಞಾ
ಗಃ- ಹೇಮದುಗ್ಧಕಃ-ಪು-೪-ಅತ್ತಿಮರದ
ಸರು, ಇದೇ ಹುಳುವುಳ್ಳ ಅಂಜೂರ, ಇದ
ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡಕಾಯಿಗಿಡ.

ಕೋವಿದಾರೆ ಚಮರಿಕಃ ಕು
ದ್ದಾಲೊಯುಗಪತ್ರಕಃ ॥೬೮॥

ಕೋವಿದಾರಃ- ಚಮರಿಕಃ- ಕುದ್ದಾ
ಲಃ- ಯುಗಪತ್ರಕಃ-ಪು-೪-ಕೆಂಪುಕಾಂ

ವಾಳೆದಗಿಡ, ಕೆಂಗಾಂಚಾಳೆಹುವ್ವಿನ ಗಿಡ.

ಸಪ್ತಪರ್ಣೆವಿಶಾಲತ್ವಕ್ಶಾರ ದೊವಿಷಮಚ್ಛದಃ ।

ಸಪ್ತಪರ್ಣಃ-ಪು-ವಿಶಾಲತ್ವಕ್-ಚ್-ಸ್ತ್ರೀ ಶಾರದಃ-ಪು-ಪಾ-ಶಾರದೀ-ಸ್ತ್ರೀ-ವಿಷಮಚ್ಛದಃ- ಪು-೪-ಏಳೆಲೇಬಾಳೇಗಿಡ ದ್ವೀಪಾಂತರ ದೊಳಗಿದರಲ್ಲಿರುವ ಧೂಳೇ: ಪಚ್ಚಕರ್ಪೂರ.

ಆರಗ್ವಧೆರಾಜವೃಕ್ಷಶಮ್ಯಾಕಚತುರಂಗುಳಾಃ॥೬೯॥ ಆರೆವತವ್ಯಾಧಿಘಾತ ಕೃತಮಾಲ ಸುವರ್ಣಕಾಃ।

ಆರಗ್ವಧಃ-ಪಾ-ಆರುಗ್ವಧಃ- ರಾಜವೃಕ್ಷಃ- ಶಮ್ಯಾಕಃ-ಪಾ-ಶಂಪಾಕಃ- ಸಂಪಾಕಃ-ಚತುರಂಗುಳಃ- ಆರೇವತಃ- ವ್ಯಾಧಿಘಾತಃ- ಕೃತಮಾಲಃ- ಸುವರ್ಣಕಃ-ಪು-೯- ಕಕ್ಕೇಗಿಡದಹೆಸರು. ಕಕ್ಕೇಕಾಯಿ, ಪಿತ್ತಜ್ವರದಾಹಾದಿಗಳಿಗೂ ಪಿತ್ತ ವಾಯುಗಳಿಗೂ ಕಷಾಯಕ್ಕಾಗಿ ತರಲ್ಪಡುತ್ತೆ, ರ್‍ಯಾಲ.

(ಸ್ಯಾ)ಜ್ಜಂಬೀರೆದಂತಶಠಜಂಭಜಂಭೀರಜಂಭಲಾಃ ॥೭೧॥

ಜಂಬೀರಃ ದಂತಶಠಃ- ಜಂಭಃ- ಜಂಭೀರಃ- ಜಂಭಲಃ-ಪು- ೫- ನಿಂಬೇಗಿಡದ ಹೆಸರುಗಳು.

ವರುಣೆವರಣಸ್ಸೇತುಸ್ತಿಕ್ತಶಾಕಃಕುಮಾರಕಃ ।

ವರುಣಃ- ವರಣಃ-ಸೇತುಃ-ತಿಕ್ತಶಾಕಃ- ಕುಮಾರಕಃ- ಪು-೫- ವಸಲೇಗಿಡ, ಮದವಸಲೇಗಿಡ, ಉಲಿಮಿರಿ ಬಸಲೆ.

ಪುನ್ನಾಗೆಪುರುಷಸ್ತುಂಗಃಕೇಸರೊದೆವವಲ್ಲಭಃ ॥೭೧॥

ಪುನ್ನಾಗಃ- ಪುರುಷಃ- ತುಂಗಃ- ಕೇಸರಃ- ದೇವವಲ್ಲಭಃ-ಪು-೫- ಸುರಗೀಮರ. ಸುರಿಹೊನ್ನೆ ಮರಕ್ಕೂ ಹೆಸರುಗಳು.

ಪಾರಿಭದ್ರೆನಿಂಬತರುರ್ಮಂದಾರಃಪಾರಿಜಾತಕಃ ।

ಪಾರಿಭದ್ರಃ- ನಿಂಬತರುಃ- ಮಂದಾರಃ- ಪಾರಿಜಾತಕಃ- ಪು-೪- ಹಾಲಿವಾಣದ ಮರದಹೆಸರುಗಳು. ಇದಕ್ಕೆ ಗಂಧಬೇವೆಂತಲೂ ಪಾರಿಜಾತವೆಂದು ಕೆಲವರು ಅರ್ಥಹೇಳುವರು.

ತಿನಿಶೆಸ್ಯಂದನೊನೆಮೀರಥದ್ರುರತಿಮುಕ್ತಕಃ ॥೭೨॥ ವಂಜುಳಶ್ಚಿತ್ರಕೃಚ್ಚಾ

ತಿನಿಶಃ- ಸ್ಯಂದನಃ-ನೇಮಿಃ- ರಥದುಃ- ಅತಿಮುಕ್ತಕಃ- ವಂಜುಳಃ-ಚಿತ್ರಕೃತ್-ತ್- ಪು-೭- ಹುಲಿಗೇಮರದಹೆಸರುಗಳು. ಹುಲಿಗಲಿ, ನೆಮ್ಮಿ, ಹೊಂಗೆ.

(ಥದ್ವೌ)ಪೀತನಕಪೀತನೌ। ಆಮ್ರಾತಕೇ

ಮಧೂಕೇತುಗುಡಪುಷ್ಪಮ ಧುದ್ರುಮೌ॥೨೩॥ ವಾನಪ್ರಸ್ಥ ಮಧುಷ್ಠೀಲೌ

(ಜಲಜೇತ್ರ)ಮಧೂಲಕಃ।ಪೀ ಲೌಗುಡಫಲಃಸ್ರಂಸೀ

(ತಸ್ಮಿಂಸ್ತು ಗಿರಿಸಂಭವೇ॥) ಆ ಷೋಟಕಂದರಾಳೌ (ದ್ವೌ)

ಅಂಕೋಲೇತುನಿಕೋಚಕಃ

ಪಲಾಶೇಕಿಂಶುಕಃಪರ್ಣೋ ವಾ ತಪೋತೊ

ಥವೇತಸೇ॥೨೪॥ ರಥಾಭ್ರಪು ಷ್ಪವಿದುಲಶೀತವಾ ನೀರವಂಜು ಲಾಃ।

(ದ್ವೌ) ಪರಿವ್ಯಾಧವಿದುಲೌ ನಾದೇಯೀಚಾಂಬುವೇತಸೇ ॥

ಶೋಭಾಂಜನೇಶಿಗ್ರುತೀಕ್ಷ್ಣಗಂ ಧಕಾಕ್ಷೀಬಮೋಚಕಾಃ।

(ರಕ್ತೋಸೌ)ಮಧುಶಿಗ್ರು(ಸ್ಸ್ಯಾತ್)

ಪೀತನಃ- ಕಪೀತನಃ-ಆಮ್ರಾತಕ... ೩- ಅಂಬಟೇಗಿಡದ ಹೆಸರು. ಅವ... ಯಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದದ್ದು.

ಮಧೂಕಃ - ಗುಡಪುಷ್ಪಃ- ಮ... ಮಃ- ವಾನಪ್ರಸ್ಥಃ- ಮಧುಷ್ಠೀಲಃ... ಯಿಪ್ಪೇಗಿಡ, ಹಿಪ್ಪೇಮರ, ಹಿಪ್ಪೇ... ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದದ್ದು.

ಮಧೂಲಕಃ-ಪು-೧-ಜಲಜೇಅ... ರುಹಿಪ್ಪೆಮರ, ಪೀಲುಃ- ಗುಡಫಲಃ- ಸೀ-ನ್-ಪು-೩- ಗೋನುಮರ, ಗೋ... ರುಪ್ರಸಿದ್ಧ, ಗೋಣೀಮರವೆಂದು ... ನ್ನುವರು.

ಆಕ್ಷೋಟಃ- ಕಂದರಾಳಃ- ಪು-... ರಾಲಃ- ಪು-೨- ಗಿರಿಸಂಭವೇತಸ್ಮಿ... ದಗೋನುಮರ, ಬೆಟ್ಟಗೋಣೀಮ...

ಅಂಕೋಲಃ-ನಿಕೋಚಕಃ-ಪು-... ಕೋಲೆಗಿಡ, ಆಂಧ್ರಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಊ... ಚೆಟ್ಟು.

ಪಲಾಶಃ- ಕಿಂಶುಕಃ- ಪರ್ಣಃ-... ಪೋತಃ-ಪು- ವಾತಪೋಥಃ- ಪು-... ತ್ತುಗದ ಗಿಡ.

ವೇತಸಃ-ರಥಃ-ಅಭ್ರಪುಷ್ಪಃ-ವಿದು... ಪು-ವಿಧುಲಃ-ಶೀತಃ-ವಾನೀರಃ-ವಂಜು... ಪು-೭-ಹಬ್ಬೆಗಿಡ. ಪ್ರಬ್ಬಲಿಚೆಟ್ಟು.

ಪರಿವ್ಯಾಧಃ-ವಿದುಲಃ-ಪು - ವಿಧು... ನಾದೇಯೀ-ಸ್ತ್ರೀ- ಅಂಬುವೇತಸಃ-ಪು... ನೀರುಹಬ್ಬೇಗಿಡ:

ಶೋಭಾಂಜನಃ-ಶಿಗ್ರುಃ- ತೀಕ್ಷ್ಣಗಂ... ಕಃ-ಅಕ್ಷೀಬಃ- ಪು- ಅಕ್ಷೀಬಃ-ಮೋ... ಕಃ- ಪು-೫-ನುಗ್ಗೆಮರದ ಹೆಸರು.

ಮಧುಶಿಗ್ರುಃ-ಪು-೧-ಅಸೌರಕ್ತಃ-...

ಪುಹುವ್ವುಗಳುಳ್ಳ ನುಗ್ಗೇಗಿಡದ ಹೆಸರು.

ದರಿಷ್ಟಃಫೇನಿಲ(ಸ್ಸನೌ॥೭೭॥

ಅರಿಷ್ಟಃ-ಫೇನಿಲಃ-ಪು-೨-ರಂಗು ಏಾಲ ದಗಿಡ, ಆರಟಾಳದ ಮರವೆಂತಲೂ ಅನ್ನು ವರು.

ಬಿಲ್ವಃಶ್ಯಾಂಡಿಲ್ಯಶ್ಯೆಲೂಷೌ ಮಾಲೂರಶ್ರೀಫಲಾವಪಿ।

ಬಿಲ್ವಃ-ಶಾಂಡಿಲ್ಯಃ-ಶೈಲೂಷಃ- ಮಾ ಲೂರಃ-ಶ್ರೀಫಲಃ-ಪು-೫- ಬೆಲ್ಲವತ್ತದ ಮ ರ, ಬಿಲ್ವವೃಕ್ಷ, ಬಿಲ್ವಪತ್ರ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ದ್ದು. ಲಕ್ಷ್ಮೀವೃಕ್ಷ.

ಪ್ಲಕ್ಷೋಜಟೀಪರ್ಕಟೀಸ್ಯಾತ್)

ಪ್ಲಕ್ಷಃ-ಜಟೀ-ನ್-ಪರ್ಕಟಿ-ನ್-ಪು-ಪಾ- ಜಟೀ-ಪರ್ಕಟೀ-ಸ್ತ್ರೀ-೩-ಜುವ್ವೀಗಿಡ, ಬ ಸರೀಗಿಡ, ಕಬ್ಬಸರೀಗಿಡ.

ನ್ಯಗ್ರೋಧೋಬಹುಪಾದ್ವಟಃ ॥೩೮॥

ನ್ಯಗ್ರೋಧಃ-ಬಹುಪಾತ್-ದ್-ವಟಃ-ಪು- ೩-ಆಲದಮರ, ವಟವೃಕ್ಷ, ಆಲೇಮರ.

ಗಾಲವಶ್ಶಾಬರೋಲೋಧ್ರಸ್ತಿರೀಟಸ್ತಿಲ್ವಮಾರ್ಜನೌ।

ಗಾಲವಃ-ಶಾಬರಃ-ಪಾ-ಸಾಬರಃ-ಲೋ ಧ್ರಃ-ತಿರೀಟಃ-ತಿಲ್ವಃ-ಮಾರ್ಜನಃ- ಪು-೬- ಲೋಧ್ರಗಿಡದ ಹೆಸರು. ಇದು ಜಾಲಾರೀ ಮರದಲ್ಲಿ ಭೇದ, ಅರಗಿನ ಗಿಡ.

ಆಮ್ರಶ್ಚೂತೋರಸಾಲೋ(ಸೌ) ಸಹಕಾರೋತಿಸೌರಭಃ॥

ಆಮ್ರಃ-ಚೂತಃ-ರಸಾಲಃ-ಪು-೩- ಮಾ ವಿನಗಿಡ. ಸಹಕಾರಃ-ಪು-೧-ಅತಿಸೌರಭಃ- ಅಸೌ-ಕೇವಲ ಪರಿಮಳವುಳ್ಳಮಾವಿನಗಿಡ. ಕಸ್ತೂರಿಮಾವು, ಜೀರಿಗೆಮಾವು.

ಕುಂಭೋಲೂಖಲಕಂ(ಕ್ಲೀಬೆ ಕೌಶಿಕೋಗುಗ್ಗುಲುಃಪುರಃ।

ಕುಂಭಂ-ಉಲೂಖಲಕಂ-ನ-ಕೌಶಿಕಃ- ಗುಗ್ಗುಲುಃ-ಪುರಃ-ಪು -- ೫--ಗುಗ್ಗಿಳಗಿಡ, ರ್ಯಾಳದಗಿಡ. ಧೂಪದಗಿಡ, ಇಲ್ಲಿ ಕುಂ ಭೋಲೂಖಲಕಂ -೧- ಇದುಏಕಪದವಾ ಗಿಯೂ ಪ್ರಯೋಗವಿದೆ.

ಶೇಲುಃಶ್ಲೇಷ್ಮಾತಕಶ್ಶೀತ ಉದ್ದಾಲೋಬಹುವಾರಕಃ ॥೪೦॥

ಶೇಲುಃ-ಶ್ಲೇಷ್ಮಾತಕಃ-ಶೀತಃ- ಉದ್ದಾ ಲಃ-ಬಹುವಾರಕಃ - ಪು-೫ - ಚಳ್ಳೆಮರ, ಬೊಂಕೇ ಕಾಯಿಗಿಡ.

ರಾಜಾದನಂಪ್ರಿಯಾಲಶ್ಶೆ ಸನ್ನಕದ್ರುರ್ಧನುಃಪಟಃ।

ರಾಜಾದನಂ-ಪ್ರಿಯಾಲುಃ॥ಪಾ॥ ಪಿಯಾ ಲಃ-ಸನ್ನಕದ್ರುಃ-ಧನುಃ-ಪಟಃ-ಪು-೪-ನೊ

ಗಂಭಾರೀಸರ್ವತೊ ಭದ್ರಾ ಕಾಶ್ಮರೀಮಧುಪರ್ಣಿಕಾ॥ ಶ್ರೀಪರ್ಣೀಭದ್ರಪರ್ಣೀಚ ಕಾಶ್ಮರ್ಯಶ್ಚ

(ಪ್ಸಾಭದ್ರ್ಯಯೋಃ)। ಕರ್ಕಂಧೂರ್ಬದರೀಕೋಲೀ ಘೊಂಟಾ

ಕುವಲಫೇನಿಲೆ ॥೯೦॥ ಸೌವೀರಂಬದರಂಕೋಲ

(ಮಥಸ್ಯಾ)ತ್ಸಾದುಕಂಟಕಃ। ವಿಕಂಕತಸ್ಸ್ರುವಾವೃಕ್ಷೋ ಗ್ರಂಥಿಲೋವ್ಯಾಘ್ರಪಾದಪೀ॥

ಐರಾವತೋನಾಗರಂಗೊ ನಾದೇಯೀ ಭೂಮಿಜಂಬುಕಾ।

ತಿಂದುಕಃಸ್ಫೂರ್ಜಕಃ ಕಾಲಸ್ಕಂಧಶ್ಚ ಶಿತಿಸಾರಕೆ ॥೯೪॥

ಕಾಕೇಂದುಃಕುಲಕಃ ಕಾಕಪೀಲುಕಃ ಕಾಕತಿಂದುಕಃ।

ರಪೀಗಿಡ, ಮೊರಟೀಗಿಡ.

ಗಂಭಾರೀ-ಸರ್ವತೋಭದ್ರಾ-ಕಾಶ್ಮರೀ-ಮಧುಪರ್ಣಿಕಾ-ಶ್ರೀಪರ್ಣೀ-ಭದ್ರಪರ್ಣೀ- ಸ್ತ್ರೀ-ಕಾಶ್ಮರ್ಯಃ-ಪು-೭-ಶೀವನಿ ಮರದ ಹೆಸರು. ಕೆಲವರಿದಕ್ಕೆ ಕುಂಬಳ ಡವೆಂದು ಅರ್ಥಹೇಳುವರು. ಕಾಷ್ಠ ಯೆಂತಲೂ ಪ್ರಯೋಗವಿದೆ.

ಕರ್ಕಂಧೂಃ- ಪ್ಸ- ಬದರೀ- ಕೋಲೀ ಘೊಂಟಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೪-ಎಳಚೀಗಿಡದಹೆಸರು ಳು ಎಳಚೀಹಣ್ಣುಪ್ರಸಿದ್ಧ. ಬೋರೆ ರ, ಕೆಲವರು ಕರ್ಕಂಧೂಬದರೀಕೋಲೀ ಶಬ್ದಗಳು ಹುಪ್ಸರಿಸೆಗೂ ಘೋಂಟಾ ವು ಬೋರೆಹಣ್ಣಿಗೂಪೆಸರುಗಳೆಂಬು

ಕುವಲಂ- ಫೇನಿಲಂ-ಸೌವೀರಂ- ಬದ ಕೋಲಂ-ನ-೫-ಯೆಳಚೀಹಣ್ಣು, ಬೋ ರೆಹಣ್ಣು, ರೇಗುಪಂಡು.

ಸ್ವಾದುಕಂಟಕಃ- ವಿಕಂಕತಃ- ಸ್ರುವಾ ವೃಕ್ಷಃ- ಗ್ರಂಥಿಲಃ- ವ್ಯಾಘ್ರಪಾತ್-ದ-ಪು ೫-ಹಲುಮಾಣಿಕ ಮರದಹೆಸರು, ನಾ ಚೀಲ, ಹುಳೀಚೀಲ.

ಐರಾವತಃ-ನಾಗರಂಗಃ-ಪು-೨-ಹೇರ ಡ, ಹೇರಳೇಹಣ್ಣು ಪ್ರಸಿದ್ಧ. ನಾದೇ ಭೂಮಿಜಂಬುಕಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೨-ಕಾಗಿನೇರ ಗಿಡ, ನಾಯಿನೇರಳೇಗಿಡ,ನೆಲನೇರಳೇ ಈ೪ ಹೇರಳೇಗಿಡವೆಂದುಕೆಲವರನ್ನುವ

ತಿಂದುಕಃ - ಸ್ಫೂರ್ಜಕಃ - ಕಾಲಸ್ಕಂ ಧಃ-ಶಿತಿಸಾರಕಃ-ಪು-೪-ತುಂಬರಗಿಡ, ತು ಬರೆಗಿಡ ಇದನ್ನು ಜಗಳದಮರವೆಂದು ಲವರನ್ನುವರು.

ಕಾಕೇಂದುಃ-ಕುಲಕಃ-- ಕಾಕಪೀ ಕಃ-ಕಾಕತಿಂದುಕಃ-ಪು-೪- ಕಾಗಿತೂ

ಗಿಡ, ಇದಕ್ಕೆ ಕರೇಪಿಟ್ಟ್ಲ ಯೆಂದು ಕೆಲವರರ್ಥ ಹೇಳುವರು.

ಗೋಲೀಢೋಝಾಟಲೋ ಘಂಟಾ ಪಾಟಲಿ ರ್ಮೋಕ್ಷಮುಷ್ಕಕೌ।

ಗೋಲೀಢಃ-ಪು-ಗೋಲೀಹಃ-ಝಾಟಲಃ-ಪು-ಘಂಟಾ-ಪಾಟಲಿಃ-ಪು- ಪಾಟಲಾ-ಸ್ತ್ರೀ ಮೋಕ್ಷಃ-ಮುಷ್ಕಕಃ-ಪು - ಮುಷ್ಕರಃ-ಪು-೬- ಮೊಕ್ಕೇಮರದ ಹೆಸರು ಮೆಕ್ಕೆ.

ತಿಲಕಃಕ್ಷುರಕಃಶ್ರೀಮಾನ್ (ಸಮೌ)ಪಿಚುಲಝಾಬುಕೌ।

ತಿಲಕಃ-ಕ್ಷುರಕಃ-ಶ್ರೀಮಾನ್-ತ-ಪು-೩- ತಿಲಕದ ಮರದ ಹೆಸರು, ತಿಲಕ ವೃಕ್ಷ, ಬಂಗಲೇ ತೋಟಗಳಲ್ಲಿರುತ್ತವೆ. ಪಿಚುಲಃ-ಝಾಬುಕಃ-ಪು-೨-ಪಕ್ಕೇಗಿಡದ ಹೆಸರುಗಳು.

ಶ್ರೀಪರ್ಣಿಕಾಕುಮುದಿಕಾ ಕುಂಭೀಕೈಡರ್ಯಕಟ್ಫಲೌ

ಶ್ರೀಪರ್ಣಿಕಾ-ಕುಮುದಿಕಾ-ಕುಂಭೀ-ಸ್ತ್ರೀ-ಕೈಡರ್ಯಃ-ಕಟ್ಫಲಃ-ಪು-೫- ಕಿರಿಯ ಶಿವನೀ ಮರದ ಹೆಸರುಗಳು, ಇದನ್ನು ತ್ಯಾಗದಮರವೆಂದು ಕೆಲವರನ್ನುವರು.

ಕ್ರಮುಕಃಪಟ್ಟಿಕಾಖ್ಯಃ ಸ್ಯಾ) ತ್ಪಟ್ಟೀಲಾಕ್ಷಾಪ್ರಸಾದನಃ

ಕ್ರಮುಕಃ-ಪಟ್ಟಿಕಾಖ್ಯಃ-ಪಟ್ಟೀ-ನ್- ಲಾಕ್ಷಾ ಪ್ರಸಾದನಃ-ಪು-೪-ಕೆಂಪು ಆರಗಿನ ಗಿಡ, ಕೆಂಪು ಜಾಲಾರೀ ಗಿಡ, ಪಚಕದ ಮರವೆಂದು ಕೆಲವರನ್ನುವರು.

ತೂದಸ್ತು ಪೂಗಃಕ್ರಮುಕೋ ಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯೋ ಬ್ರಹ್ಮದಾರುಚ ॥ ತೂಲಂಚ

ತೂದಃ-ಪೂಗಃ-ಪು-ಯೂಪಃ-ಕ್ರಮುಕಃ-ಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯಃ-ಪು-ಬ್ರಹ್ಮದಾರು- ತೂಲಂ-ನ-೬-ಹುಪ್ಪರಿಸೆ ಗಿಡ, ಬೀಜವಿರುವ ಹುಪ್ಪರಿಸೇ ಗಿಡವೆಂದು ಕೆಲವರನ್ನುವರು, ಇದಕ್ಕರ್ಥ ಕಾಡಡಿಕೇಮರವೆಂದು ಕೆಲವರನ್ನುವರು, ರಸಬಧ್ದಗಿಡವನ್ನುವರು.

ನೀಪಪ್ರಿಯಕಕದಂಬಾಸ್ತು ಹಲಿಪ್ರಿಯೇ।

ನೀಪಃ-ಪ್ರಿಯಕಃ-ಕದಂಬಃ-ಹಲಿಪ್ರಿಯಃ-ಪು-೪-ಕಡಹದ ಗಿಡದ ಹೆಸರುಗಳು, ಈಚಲ ಗಿಡದಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮಜಾತಿ- ದೇವಯೋಗ್ಯವಾದ ಈಚಲುಮರ.

ವೀರವೃಕ್ಷೋರುಷ್ಕರೋಽಗ್ನಿ ಮುಖೀಭಲ್ಲಾತಕೀತ್ರಿಷು ॥

ವೀರವೃಕ್ಷಃ-ಅರುಷ್ಕರಃ-ಪು-ಅಗ್ನಿಮುಖೀ-ಸ್ತ್ರೀ-ಭಲ್ಲಾತಕೀ-ಸ್ತ್ರೀ-೫-ಗೇರುಮರ

ಗರ್ದಭಾಂಡೇಕಂದರಾಳಕಪೀತನಸುಪಾರ್ಶ್ವಕಾಃ। ಪ್ಲಕ್ಷಶ್ಚ

ದ ಹೆಸರುಗಳು.

ಗರ್ದಭಾಂಡಃ-ಕಂದರಾಲಃ-ಕಪೀತನಃ-ಸುಪಾರ್ಶ್ವಕಃ-ಪ್ಲಕ್ಷಃ-ಪು-೫- ಬಸರೀ ಜಡೇ ಬಸರೀಮರ, ಇದನ್ನು ...ವೆನ್ನುವರು.

ತಿಂತ್ರಿಡೀಚಿಂಚಾಮ್ಲಿಕಾ

ತಿಂತ್ರಿಡೀ-ಪಾ-ತಿಂತಿಣೀ-ಚಿಂಚಾ-ಮ್ಲಿಕಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೩- ಹುಣಸೇಮರದ ಹೆಸರುಗಳು.

ಥೊಪೀತಸಾಲಕೇ॥೪೯॥ ಸರ್ಜಕಾಸನಬಂಧೂಕಪುಷ್ಪಪ್ರಿಯಕಜೀವಕಾಃ।

ಪೀತಸಾಲಕಃ- ಸರ್ಜಕಃ- ಅಸನಃ-ಆಸನಃ- ಬಂಧೂಕಪುಷ್ಪಃ -ಪ್ರಿಯಕಃ-ಜೀವಕಃ-ಪು-೬- ಹೊನ್ನೇಮರದ ಹೆಸರುಗಳು.

ಸಾಲೇತುಸರ್ಜಕಾರ್ಶ್ಯಾರ್ಶ್ವಕರ್ಣಕಾಸ್ಸಸ್ಯಸಂವರಃ॥

ಸಾಲಃ-ಸರ್ಜಕಃ- ಕಾರ್ಶ್ಯಃ-ಪಾರ್ಶ್ವಃ- ಅಶ್ವಕರ್ಣಕಃ - ಸಸ್ಯಸಂವರಃ-ಪು-೫-ಮತ್ತಿಗಿಡ, ಮತ್ತೀಗಿಡ, ಮದ್ದಿರ-ಶ್ವೇತಾರ್ಜುನವೃಕ್ಷ.

ನದೀಸರ್ಜೋವೀರತರುರಿಂದ್ರದ್ರುಃಕಕುಭೋಽರ್ಜುನಃ

ನದೀಸರ್ಜಃ- ವೀರತರುಃ-ಇಂದ್ರದ್ರುಃ-ಕಕುಭಃ- ಅರ್ಜುನಃ-ಪು-೫- ತೋರಮತ್ತೀಗಿಡ, ಕೆಂಪುಮತ್ತೀಗಿಡ, ರಕ್ತಾರ್ಜುನವೃಕ್ಷ.

ರಾಜಾದನಃಫಲಾಧ್ಯಕ್ಷಃಕ್ಷೀರಿಕಾಯಾ

ರಾಜಾದನಂ-ಫಲಾಧ್ಯಕ್ಷಂ - ನ-ಕ್ಷೀರಿಕಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೩-ಹಾಲೇಗಿಡ, ಹಾಲು ಬಳ್ಳಿ ಸರು,ಪಾಲಕಾಯಿ,ಚೆಟ್ಟು.

ಮಥದ್ವಯೋಃ॥೫೧॥ಇಂಗುದೀತಾಪಸತರು

ಇಂಗುದೀ- ಸ್ತ್ರೀ-ತಾಪಸತರುಃ- ಪು-ಗಾರೆಗಿಡ,ಇಂಗಳದಗಿಡ,ಇಂಗಳದಕಾಯಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧ, ಇದು ಪುಲ್ಲಿಂಗದಲ್ಲಿ (ಇಂಗುದಃ

ಭೂರ್ಜೇಚರ್ಮಿಮೃದುತ್ವಚಾ।

ಭೂರ್ಜಃ, ಚರ್ಮಿ, ನ್-ಮೃದುತ್ವಕ್-ಪು-೩-ಭುಜಪತ್ರಗಿಡದಹೆಸರುಗಳು.

ಪಿಚ್ಛಿಲಾಪೂರಣೀಮೋಚಾಚಿರಾಯುಃಶಾಲ್ಮಲಿರ್ದ್ವಯೋಃ॥

ಪಿಚ್ಛಿಲಾ- ಪೂರಣೀ- ಮೋಚಾ- ಸ್ತ್ರೀ-ಚಿರಾಯುಃ-ಷ-ಪಾ-ಸ್ಥಿರಾಯುಃ-ಷ-ಸ-ಶಾಲ್ಮಲಿಃ- ಪಾ-ಶಾಲ್ಮಲೀ-ಸ್ತ್ರೀ-೫- ಬೂರುಗ

ಗಿಡ- ಚಕ್ಕಮುಕ್ಕೀಹತ್ತೀಗಿಡ, ಬೆಂಡುಕತ್ತೀಗಿಡ, ಎಲವದಮರ.

ಪಿಚ್ಛಾ ತು ಶಾಲ್ಮಲೀವೇಷ್ಟೇ

ಪಿಚ್ಛಾ-ಸ್ತ್ರೀ-ಶಾಲ್ಮಲೀ-ನ್-ವೇಷ್ಟಃ-ಪು-೦-ಟಂಕರಗೆಬಂಕೆಹೆಸರು. ಎಲವದವ್ಯಾಣ.

ರೋಚನಃ ಕೂಟಶಾಲ್ಮಲೀ ।

ರೋಚನಃ-ಪು-ಕೂಟಶಾಲ್ಮಲೀ-ಸ್ತ್ರೀ-೦-ಕೆಚ್ಚನೆ ಎಲವದಹೆಸರು. ಬೆಟ್ಟಬೂರುಗ, ಕೆಂಪು ಬೂರುಗ.

ಚಿರಿಬಿಲ್ವೋ ನಕ್ತಮಾಲಃ ಕರಜಶ್ಚ ಕರಂಜಕೇ ॥೯೩॥

ಚಿರಿಬಿಲ್ವಃ- ನಕ್ತಮಾಲಃ- ಶಾ- ನಕ್ತಮಾರಃ- ಕರಜಃ- ಕರಂಜಕಃ- ಪು-೪-ಹುಲಿಗಿಲಿಮರದಹೆಸರು, ಇದಕ್ಕೆ ಹೊಂಗೇಮರವೆಂದು ಕೆಲವರು ಅರ್ಥಹೇಳುವರು.

ಪ್ರಕೀರ್ಯಃ ಪೂತಿಕರಜಃ ಪೂತಿಕಃ ಕಲಿಕಾರಕಃ ।

ಪ್ರಕೀರ್ಯಃ- ಪಾ-ಪ್ರಕೀರಃ- ಪೂತಿಕರಜಃ-ಪೂತಿಕಃ- ಕಲಿಕಾರಕಃ-ಪಾ-ಕಲಿಮಾರಕಃ- ಪು-೪-ತಪಸೀಗಿಡದ ಹೆಸರುಗಳು. ನೌಲೇಗಿಡವೆಂದು ಕೆಲವ ರನ್ನುವರು.

(ಕರಂಜಭೇದಾಃ)ಷಡ್ಗ್ರಂಥೋ ಮರ್ಕಟ್ಯಂಗಾರವಲ್ಲರೀ ॥

ಷಡ್ಗ್ರಂಥಃ-ಪು-ಮರ್ಕಟೀ-ಅಂಗಾರವಲ್ಲರೀ-ಸ್ತ್ರೀ-೩-ಕ್ರಮದಿಂ(ಕರಂಜಭೇದಾಃ)೬ ಗಂಟುಗಳುಳ್ಳ ಹುಲಿಗಿಲಿಗಿಡಕ್ಕೂ ಕೆಂಪು ಬಣ್ಣದ ಗೊಂಚಲುಗಳುಳ್ಳ ಹುಲಿಗಿಲಿ ಗಿಡಕ್ಕೂ ಹೆಸರುಗಳು. ಹೊಂಗೇಮರದಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷಗಳು.

ರೋಹೀ ರೋಹಿತಕಃ ಪ್ಲೀಹಶತ್ರುರ್ದಾಡಿಮಪುಷ್ಪಕಃ ।

ರೋಹೀ-ನ್-ರೋಹಿತಕಃ -- ಪ್ಲೀಹಶತ್ರುಃ-ದಾಡಿಮಪುಷ್ಪಕಃ-ಪು-ನಾಲ್ಕು ಮುಳ್ಳುಮುತ್ತುಗದ ಹೆಸರುಗಳು.

ಗಾಯತ್ರೀ ಬಾಲತನಯಃ ಖದಿರೋ ದಂತಧಾವನಃ ॥

ಗಾಯತ್ರೀ-ಸ್ತ್ರೀ-ಪಾ-ಗಾಯಿತ್ರೀ-ನ್-ಬಾಲತನಯಃ-ಖದಿರಃ-ದಂತಧಾವನಃ- ಪು-೪-ತರೆಯದಮರದಹೆಸರು. ಕಗ್ಗಲೀ ಮರ.

ಅರಿಮೇದೋ ವಿಟ್ಖದಿರೇ

ಅರಿಮೇದಃ-ವಿಟ್ಖದಿರಃ-ಪು-೦-ದುರ್ಗಂಧವುಳ್ಳ ಕಗ್ಗಲೀಗಿಡ. ಹುಚ್ಚು ಕಗ್ಗಲೀಮರ.

ಕದರಃ(ಖದಿರೇಸಿತೇ)ಸೋಮ... ಕದರಃ-ಸೋಮವಲ್ಕಃ-ಪು -೦- ಬಿಳೀ

ವಲ್ಕ್ಯೋ
ಪ್ಯಥವ್ಯಾಘ್ರಪುಚ್ಛಗಂಧರ್ವ
ಹಸ್ತಕೌ॥ಏರಂಡ ಉರುಬೂಕ
ಶ್ಚ ರುಚಕಶ್ಚಿತ್ರಕಶ್ಚ ಸಃ । ಚಂ
ಚುಃ ಪಂಚಾಂಗುಳೋಮಂಡವ
ರ್ಧಮಾನವ್ಯಡಂಬಕಾಃ ॥೯೭॥

(ಅಲ್ಪಾಶಮೀ)ಶಮೀರಃ(ಸ್ಯಾ)

ಚ್ಛಮೀಸಕ್ತುಫಲಾಶಿವಾ)

ಪಿಂಡೀತಕೋಮರುವಕಃ ಶ್ವ
ಸನಃಕರಹಾಟಕಃ॥೯೮॥ ಶಲ್ಯ
ಶ್ಚ ಮದನೇ

ಶಕ್ರಪಾದಪಃಪಾರಿಭದ್ರಕಃ।ಭ
ದ್ರದಾರುದ್ರುಕಿಲಿಮಂಪೀತದಾ
ರುಚದಾರುಚ॥ಪೂತಿಕಾಷ್ಠಂಚ
(ಸಪ್ತಸ್ಯುರ್ದೇವದಾರುಣ್ಯ)
(ಥದ್ವಯೋಃ) ಪಾಟಲಿಃಪಾ
ಟಲಾಮೋಘಾಕಾಚಸ್ಥಾಲೀಫಲೇ
ರುಹಾ ॥೧೦೦॥ ಕೃಷ್ಣವೃಂತಾ
ಕುಬೇರಾಕ್ಷೀ

ಶ್ಯಾಮಾತುಮಹಿಲಾಹ್ವಯಾ ।
ಲತಾಗೋವಂದಿನೀಗುಂದ್ರಾ ಪ್ರಿ
ಯಂಗುಃಫಲಿನೀಫಲೀ ॥೧೦೧॥
ವಿಷ್ವಕ್ಸೇನಾಗಂಧ ಫಲೀಕಾರಂ
ಭಾಪ್ರಿಯಕಶ್ಚ ಸಾ ।
ಮಂಡೂಕಪರ್ಣಪತ್ರೋರ್ಣ

ಕಗ್ಗಲೀ ಮರದ ಹೆಸರು.
ವ್ಯಾಘ್ರಪುಚ್ಛಃ-ಗಂಧರ್ವಹಸ್ತಃ-
ರಂಡಃ-ಉರುಬೂಕಃ-ರುಚಕಃ-ಪಾ.
ಬುಕಃ-ಚಿತ್ರಕಃ-- ಚಂಚುಃ--ಪಂಚಾ
ಳಃ-ಮಂಡಃ-ವರ್ಧಮಾನಃ- ವ್ಯಡಂಬ
ಪು-೧೧-ಹರಳು ಗಿಡದ ಹೆಸರುಗಳು.
ಳೆಂಣೆಪ್ರಸಿದ್ಧ.
ಶಮೀರಃ-ಅಲ್ಪಾಶಮೀ-ಪು-೨-ಕ
ನ್ನೀ ಮರದ ಹೆಸರು.
ಶಮೀ-ಸಕ್ತುಫಲಾ-ಶಿವಾ- ಸ್ತ್ರೀ-೩-
ನ್ನೀಮರದ ಹೆಸರುಗಳು.
ಪಿಂಡೀತಕಃ-ಮರುವಕಃ-ಶ್ವಸನಃ-
ಹಾಟಕಃ-ಶಲ್ಯಃ- ಮದನಃ-ಪು-೬-ಮ
ರೆ ಗಿಡದಹೆಸರು. ಬೋನಗಾರೆ ಪ
ಹೆಸರುಗಳು.
ಶಕ್ರಪಾದಪಃ-ಪಾರಿಭದ್ರಃ-ಪು-ಭದ್ರ
ರು--ದ್ರುಕಿಲಿಮಂ --ಪೀತದಾರು-ದಾ
ದಾರು-ಪೂತಿಕಾಷ್ಠಂ-ನ-೭- ದೇವದಾ
ಕ್ಷದ ಹೆಸರು. ದೇವದಾರು-ಶಬ್ದವು
ಪಾಟಲಿಃ-ಸ್ತ್ರೀ-ಪಾಟಲಾ-ಅಮೋ
ಘಾ--ಮೋಘಾ-ಕಾಚಸ್ಥಾಲೀ-ಪಾ-
ಸ್ಥಾಲೀ-ಫಲೇರುಹಾ-ಕೃಷ್ಣವೃಂತಾ-ಕು
ರಾಕ್ಷೀ-ಸ್ತ್ರೀ-೭-ಹಸರುಪಾದರೀ ಗಿಡ
ಸರು. ಇದಕ್ಕೆ ಹೆಗ್ಗಬ್ಬಗವೆಂದು ಕೆ
ರರ್ಥ ಹೇಳುವರು.
ಶ್ಯಾಮಾ-ಮಹಿಲಾಹ್ವಯಾ-ಲತಾ-ಗೋ
ವಂದಿನೀ-ಗುಂದ್ರಾ-ಪ್ರಿಯಂಗುಃ-ಫಲಿನೀ
ಲೀ- ವಿಷ್ವಕ್ಸೇನಾ-ಗಂಧಫಲೀ-ಕಾರಂ
ಸ್ತ್ರೀ-ಪ್ರಿಯಕಃ-ಪು-೧೦-ಪ್ರೇಂಕಣಿ
ಹೆಸರು. ಪ್ರಿಯಂಗು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದದ್ದು
ಮಂಡೂಕಪರ್ಣಃ-ಪತ್ರೋರ್ಣಃ

ನಟಕ ಟ್ವಂಗಡುಂ ಡುಕಾಃ॥
ಶ್ಯೋನಾಕಶುಕನಾ ಸರ್ಕ್ಷದೀರ್ಘ
ವೃಂತಕುಟನ್ನಟಾಃ। ಶೋಣಕ
ಶ್ಚಾರಳೌ

ಟಃ-ಕಟ್ವಂಗಃ-ಡುಂಡುಕಃ-ಶ್ಯೋನಾಕಃ-ಶುಕನಾಸಃ- ಋಕ್ಷಃ- ದೀರ್ಘವೃಂತಃ-ಕುಟನ್ನಟಃ- ಶೋಣಕಃ - ಪಾ- ಶೊನಕಃ-ಅರಳುಃ- ಪಾ- ಅರುಳುಃ- ಪು-೧೦- ಹೆಮ್ಮರದ ಪೆಸರುಗಳು. ದೊಡ್ಡಮರ, ತಿಗಡುಗಮರ, ಇದನ್ನು ಹೆಗ್ಗೂಗಟೇಮರವೆಂದು ಕೆಲವರನ್ನುವರು.

ತಿಷ್ಯಫಲಾತ್ವಾಮಲಕೀ(ತ್ರಿಷು)॥ಅಮೃತಾಚವಯಸ್ಥಾಚ
ತ್ರಿಲಿಂಗಸ್ತುವಿಭೀತಕಃ।ಅಕ್ಷಸ್ತುಷಃಕರ್ಷಫಲೋಭೂತಾವಾಸಃಕಲಿದ್ರುಮಃ॥

ತಿಷ್ಯಫಲಾ- ಸ್ತ್ರೀ- ಅಮಲಕೀ- ತ್ರಿ- ಅಮೃತಾ- ವಯಸ್ಥಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೪-ನೆಲ್ಲೀಮರ.
ವಿಭೀತಕಃ-ತ್ರಿ-ಅಕ್ಷಃ- ತುಷಃ- ಕರ್ಷಫಲಃ- ಭೂತಾವಾಸಃ- ಕಲಿದ್ರುಮಃ-ಪು-೬- ತಾರೇಗಿಡದ ಹೆಸರುಗಳು.

ಅಭಯಾತ್ವವ್ಯಥಾಪಥ್ಯಾವಯಸ್ಥಾಪೂತನಾಮೃತಾ। ಹರೀತಕೀಹೈಮವತೀರೆಚಕೀಶ್ರೇಯಸೀಶಿವಾ ॥೧೦೫॥

ಅಭಯಾ-ಅವ್ಯಥಾ-ಪಥ್ಯಾ-ವಯಸ್ಥಾ-ಪಾ-ಕಾಯಸ್ಥಾ-ಪೂತನಾ-ಅಮೃತಾ-ಹರೀತಕೀ-ಹೈಮವತೀ- ರೇಚಕೀ- ಶ್ರೇಯಸೀ- ಪಾ-ಚೇತಕೀ-ಶಿವಾ- ಸ್ತ್ರೀ-೧೧- ಅಳಲೇಗಿಡದ ಹೆಸರು. ಅಳಲೇ ಕಾಯಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧವು.

ಪೀತದ್ರುಸ್ಸರಳಃಪೂತಿ ಕಾಷ್ಠಂಚಾ

ಪೀತದ್ರುಃ-ಸರಳಃ-ಪು-ಪೂತಿಕಾಷ್ಠಂ-ನ-೩- ಸರಳದೇವದಾರು ಗಿಡದ ಹೆಸರುಗಳು.

ಥದ್ರುವೋತ್ಪಲಃ।ಕರ್ಣಿಕಾರಃಪರಿವ್ಯಾಧೋ

ದ್ರುವೋತ್ಪಲಃ-ಕರ್ಣಿಕಾರಃ-ಪರಿವ್ಯಾಧಃ-ಪು-೩-ಬೆಟ್ಟತಾವರೇ ಹೆಸರುಗಳು.

ಲಕುಚೋಲಿಕುಚೋಡಹುಃ॥

ಲಕುಚಃ- ಲಿಕುಚಃ- ಡಹುಃ- ಪು-೩-ಗಜನಿಂಬೇ ಹೆಸರುಗಳು.

ಪನಸಃಕಂಟಕಫಲೊ

ಪನಸಃ- ಪಾ-ಪಣಸಃ- ಕಂಟಕಫಲಃ-ಪು-೨- ಹಲಸಿನಗಿಡದ ಹೆಸರುಗಳು.

ನಿಚುಳೋಂಬುಜಇಜ್ಜಲಃ।

ನಿಚುಳಃ-ಅಂಬುಜಃ-ಇಜ್ಜಲಃ-ಪಾ-ಹಿಜ್ಜಲಃ-ಪು-೩-ಗನ್ನೇರಳೇಗಿಡದ ಹೆಸರುಗಳು. ಇದನ್ನು ನೀರುಹಲಸಿನ ಗಿಡವೆನ್ನುವರು.

ಕಾಕೋದುಂಬರಿಕಾಫಲ್ಗುರ್ಮಲಪೂರ್ಜಘನೆಫಲಾ ॥೧೦೭॥

ಕಾಕೋದುಂಬರಿಕಾ-ಫಲ್ಗುಃ-ಮಲಪೂಃ-ಪಾ-ಮಲಯೂಃ- ಜಘನೇಫಲಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೪-ಕಲ್ಲತ್ತೀಗಿಡದ ಹೆಸರುಗಳು. ಇದೇ ಬ್ರಹ್ಮ

ಅರಿಷ್ಟಸ್ಸರ್ವತೊಭದ್ರಹಿಂಗುನಿರ್ಯಾಸಮಾಲಕಾಃ। ಪಿಚುಮರ್ದಶ್ಚ ನಿಂಬೊ

ಥಪಿಚ್ಛಿಲಾಗುರುಶಿಂಶಪಾ॥ ಕಪಿಲಾಭಸ್ಮಗರ್ಭಾಸಾ

ಶಿರೀಷಸ್ತುಕಪೀತನಃ। ಭಂಡೀಲೋಪ್ಯ

ಥಚಾಂಪೆಯಶ್ಚಂಪಕೊ ಹೆಮಪುಷ್ಪಕಃ ॥೧೯॥

(ಏತಸ್ಯಕಲಿಕಾ) ಗಂಧಫಲೀ (ಸ್ಯಾ)

ದಥಕೆಸರೆ। ವಕುಳೊ

ವಂಜುಳೊಶೊಕೆ

(ಸಮೌ) ಕರಕದಾಡಿಮೌ॥

ಚಾಂಪೆಯಃಕೆಸರೊನಾಗಕೆಸರಃಕಾಂಚನಾಹ್ವಯಃ।

ಜಯಾಜಯಂತೀಶರ್ಕಾರೀನಾದೆಯಿಾವೈಜಯಂತಿಕಾ।

ಮೇಡೀ, ಕಾಗಿಮೇಡಿ.

ಅರಿಷ್ಟಃ-ಸರ್ವತೋಭದ್ರಃ- ಹಿಂ... ರ್ಯಾಸಃ-ಮಾಲಕಃ- ಪಿಚುಮರ್ದಃ-ಪ... ಚುಮಂದಃ-ನಿಂಬಃ-ಪು-೬-ಬೇವಿನಗಿ... ಸರುಗಳು.

ಪಿಚ್ಛಿಲಾ-ಸ್ತ್ರೀ-ಅಗುರು-ನ-ಶಿಂಶಪಾ-... ಶಿಂಶುಪಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೩-ಅಗುರು ಗಿಡದ ಹೆ... ಗಳು. ಅಶೋಕವೃಕ್ಷವೆಂದುಪ್ರಸಿದ್ಧ. ಪಿಲಾ-ಭಸ್ಮಗರ್ಭಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಪರಿಮ... ಕ್ತವಾದ ಅಗುರು, ಪರಿಮಳಾಶೋಕ.

ಶಿರೀಷಃ-ಕಪೀತನಃ-ಭಂಡೀಲಃ-ಪ... ಡೀರಃ-ಪು-೩-ಬಾಗೇಮರದ ಹೆಸರು.

ಚಾಂಪೇಯಃ-ಚಂಪಕಃ-ಹೇಮಪು... ಕಃ-ಪು-೩-ಸಂಪಿಗೇಮರದ ಹೆಸರುಗ...

ಗಂಧಫಲೀ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಏತಸ್ಯಕಲಿಕಾ-... ಸಂಪಿಗೇ ಮುಗ್ಗಿನಹೆಸರು.

ಕೇಸರಃ-ವಕುಳಃ-ಪು-೨-ಪವಳ... ವ್ವಿನಗಿಡ, ವಕುಳವೃಕ್ಷ, ಹಲ್ಲುಮುದ್ದುಗಿ... ವಜ್ರದಂತಗಿಡ.

ವಂಜುಳಃ-ಅಶೋಕಃ-ಪು-೨- ಅಶೋ... ಕವೃಕ್ಷ, ಕೆಂಪುಚಿನ್ನದ ಎಲೇಗಿಡ, ಅಸ... ವೃಕ್ಷ, ಕಷ್ಟಹರವೃಕ್ಷ.

ಕರಕಃ-ದಾಡಿಮಃ-ಪು-೨-ದಾಡಿಂಬೆ... ಡ, ದಾಳಿಂಬೇ ಗಿಡ, ದಾಳಿಂಬರೀಗಿಡ.

ಚಾಂಪೇಯಃ-ಕೇಸರಃ-ನಾಗಕೇಸರಃ-ಕಾಂಚನಾಹ್ವಯಃ- ಪು-೪-ನಾಗ ಸಂಪಿಗೆ... ಮರದ ಹೆಸರುಗಳು. ಇದಕ್ಕೆ ನಾಗಕೇ... ಸರವೆಂದು ಕೆಲವರು ಅರ್ಥ ಹೇಳುವರು.

ಜಯಾ-ಜಯಂತೀ-ತರ್ಕಾರೀ-ನಾದೇ... ಯೀ-ವೈಜಯಂತಿಕಾ- ಸ್ತ್ರೀ-೫-ತಕ್ಕಿಲೆ... ಟ್ಟ, ತಗ್ಗೀನೊಪ್ಪಿನಗಿಡ.

ಶ್ರೀಪರ್ಣಮಗ್ನಿಮಂಥ(ಸ್ಸ್ಯಾ)ತ್ಕಣಿಕಾಗಣಿಕಾರಿಕಾ। ಜಯಾ

ಶ್ರೀಪರ್ಣಂ-ನ-ಅಗ್ನಿಮಂಥಃ-ಪು-ಕಣಿಕಾ-ಗಣಿಕಾರಿಕಾ - ಜಯಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೫-ನರುವಲ ಹೆಸರುಗಳು, ನೆಲ್ಲೀಗಿಡದಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ.

(ಥ)ಕುಟಜಶ್ಶಕ್ರೋವತ್ಸಕೋ ಗಿರಿಮಲ್ಲಿಕಾ ॥೧೧೨॥

ಕುಟಜಃ-ಶಕ್ರಃ-ವತ್ಸಕಃ-ಪು-ಗಿರಿಮಲ್ಲಿಕಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೪-ಕೊಡಶಿನ ಹೆಸರುಗಳು, ಬೆಟ್ಟಮಲ್ಲಿಗೇ ವಿಶೇಷಗಳು.

(ಏತಸ್ಯೈವ)ಕಳಿಂಗೇಂದ್ರಯವಭದ್ರಯವಂ(ಫಲೆ)

ಕಳಿಂಗಂ-ನ-ಪು-ಕಳಿಂಗಾಃ- ಪು-ಗಾಲಿಂಗೀ-ಸ್ತ್ರೀ-ಇಂದ್ರಯವಂ-ಭದ್ರಯವಂ-ನ-೩-ಏತಸ್ಯೈವಫಲೇ-ಈ ಕೊಡಶಿಗಿನ ಹಣ್ಣಿನ ಹೆಸರುಗಳು. ಕೊಡಶ ಪಾಲ ಬೀಜಗಳು ಪ್ರಸಿದ್ಧ.

ಕೃಷ್ಣಪಾಕಫಲಾವಿಗ್ನಸುಷೇಣಾಃಕರಮರ್ದಕೆ ॥೧೧೩॥

ಕೃಷ್ಣಪಾಕಫಲಃ-ಆವಿಗ್ನಃ-ಸುಷೇಣಃ-ಕರಮರ್ದಕಃ- ಪು-೪--ಕಮರಿಕೆ ಹಣ್ಣಿನ ಗಿಡ, ಇಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣಪಾಕಃ-ಪಾಕಕೃಷ್ಣಃ-ಫಲಕೃಷ್ಣಃ-ಕೃಷ್ಣಫಲಃ-ಈ ಮೇರೆ ನಾನಾರೂಪಗಳಿರುವವು.

ಕಾಲಸ್ಕಂಧಸ್ತಮಾಲಃ(ಸ್ಸ್ಯಾ)ತ್ತಾಪಿಂಛೋ(ಽಪ್ಯ

ಕಾಲಸ್ಕಂಧಃ-ತಮಾಲಃ-ತಾಪಿಂಛಃ-ಪು-೩-ತಮಾಲವೃಕ್ಷದ ಹೆಸರುಗಳು. ನೀರಾವರೀ ಭೂಮಿಗಳಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಬೆಳೆಯುವ ಕಪ್ಪಾಗಿಯೂ, ತಂಪಾದ ನೆರಳುಳ್ಳದ್ದಾಗಿಯೂ, ಇರುವ ಹೊಂಗೇಮರದ ವಿಶೇಷಗಳಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮಜಾತಿ ವೃಕ್ಷ.

ಥ)ಸಿಂಧುಕಃ। ಸಿಂಧುವಾರೇಂದ್ರಸುರಸೌನಿರ್ಗುಂಡೀಂದ್ರಾಣಿಕೇತ್ಯಪಿ ॥೧೧೪॥

ಸಿಂಧುಕಃ-ಸಿಂಧುವಾರಃ-ಇಂದ್ರಸುರಸಃ-ಪು-ನಿರ್ಗುಂಡೀ- ಇಂದ್ರಾಣಿಕಾ-ಸ್ತ್ರೀ-ಪಾವಿಲೀಗಿಡದ ಹೆಸರುಗಳು. ಲಕ್ಕೀ ಗಿಡ.

ವೇಣೀಗರಾಗರೀದೇವತಾಳೋ ಜೀಮೂತಇತ್ಯಪಿ ।

ವೇಣೀ-ಗರಾಗರೀ-ಪು-ಖರಾಗರೀ-ಸ್ತ್ರೀ-ದೇವತಾಳಃ-ಪು-ದೇವತಾಡಃ - ಜೀಮೂತಃ-ಪು-೪-ದೇವತಾಳೀ ವೃಕ್ಷದ ಹೆಸರುಗಳು. ದೇವದಾಳೀ ಕಾಯಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧ.

(ಶ್ರೀ)ಹಸ್ತಿನೀತು ಭೂರುಂಡಿ

ಶ್ರೀಹಸ್ತಿನೀ-ಭೂರುಂಡೀ-ಸ್ತ್ರೀ -೨-ಹಂಸೆಗಿಡದ ಹೆಸರುಗಳು. [illegible]ಗಿಡ.

ತೃಣಶೂಲ್ಯಂತು ಮಲ್ಲಿಕಾ॥ ಭೂಪದೀಶೀತಭೀರುಶ್ಚ	ತೃಣಶೂಲ್ಯಂ-ಪಾ-ತೃಣಶೂನ್ಯಂ-ನ-ಷ ತೃಣಶೂಲ್ಯಾ--ತೃಣಶೂನ್ಯಾ--ಮಲ್ಲಿಕಾ ಭೂಪದೀ-ಶೀತಭೀರುಃ-ಸ್ತ್ರೀ-೪- ಮಲ್ಲಿ ಗಿಡದ ಹೆಸರುಗಳು.
(ಸೈವಾಸ್ಫೋಟಾ) ವನೋದ್ಭವಾ।	ಆಸ್ಫೋಟಾ-ಪಾ-ಆಸ್ಫೋಟಾ-ಸ್ತ್ರೀ ವನೋದ್ಭವಾ-೦-ಸೈವ-ಅಡವಿಯೊಳು ಟ್ಟಿದಮಲ್ಲಿಗೆ, ಕಾಡುಮಲ್ಲಿಗೆ.
ಶೆಫಾಲಿಕಾತುಸುವಹಾನಿರ್ಗುಂಡೀನೀಲಿಕಾಚಸಾ ॥೧೧೬॥	ಶೇಫಾಲಿಕಾ-ಸುವಹಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೦-ಸ್ತ್ರೀ ಕಾಸಾ-ನಿರ್ಗುಂಡೀ - ಕರೀ ಹುವ್ವಿನ ಳ್ಳೆಲಕ್ಕಿಲಿ, ಕರೀಲಕ್ಕಿಲಿ.
೯ (ಸಿತಾಸೌ)ಶ್ವೇತಸುರಸಾಭೂತವೇಶ್ಯ	ಶ್ವೇತಸುರಸಾ-ಭೂತವೇಶಿ-ಸ್ತ್ರೀ-ಸು ಸಾ-ಬಿಳೀಹುವ್ವುಗಳುಳ್ಳ ಲಕ್ಕಿಲಿ.
(ಥ)ಮಾಗಧೀ। ಗಣಿಕಾಯೂಥಿಕಾಂಬಷ್ಠಾ	ಮಾಗಧೀ-ಗಣಿಕಾ - ಯೂಥಿಕಾ-ಅ ಷ್ಠಾ -ಸ್ತ್ರೀ-೪-ಕಾಡು ಮಲ್ಲಿಗೆಯುಳ್ಳಿ ಪ ಬಗೆಗಿಡ. ಇದಕ್ಕೆ ಶಾವಂತಿಗೆ ಗಿಡ ಕೆಲವರರ್ಥ ಹೇಳಿದರು.
ಸಾಪೀತಾಹೇಮಪುಷ್ಪಿಕಾ॥	ಹೇಮಪುಷ್ಪಿಕಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೧ - ಪೀತಾ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿಹುಟ್ಟಿರುವ ಹಸರುಮಲ್ಲಿಗೆ ರು ಶಾವಂತಿಗೆ ಹಳದೀ ಶಾವಂತಿ.
ಅತಿಮುಕ್ತಃಪುಂಡ್ರಕಸ್ಸ್ಯಾದ್ವಾಸಂತೀಮಾಧವೀಲತಾ।	ಅತಿಮುಕ್ತಃ-ಪುಂಡ್ರಕಃ-ಪು-ವಾಸ ಮಾಧವೀ-ಲತಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೫-ಕಾಡುಯಿ ತಿಗೆ ಹೆಸರುಗಳು. ಪುಷ್ಪನ್ಯ ಕ್ಷನು
ಸುಮನಾಮಾಲತೀ ಜಾತಿಃ	ಸುಮನಾಃ-ಸ-ಮಾಲತೀ-ಜಾತಿಃ-ಸ್ತ್ರೀ ೩-ಜಾಜೀಗಿಡ.
ಸಪ್ತಲಾನವಮಾಲಿಕಾ।	ಸಪ್ತಲಾ-ನವಮಾಲಿಕಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೨ ಜಾಜೀಹುವ್ವಿನಗಿಡ, ಹೆಜ್ಜಾಜೀ ಗಿಡ
ಮಾಧ್ಯಂಕುಂದಂ	ಮಾಧ್ಯಂ-ಕುಂದಂ-ನ-೨-ಮೊಳ್ಳೆ ದ ಹೆಸರು. ಇದು ಮಲ್ಲಿಗೇ ಭೇದ ಲುಮಲ್ಲಿಗೆ.
ರಕ್ತಕಸ್ತುಬಂಧೂಕೋಬಂಧುಜೀವಕಃ।	ರಕ್ತಕಃ- ಬಂಧೂಕಃ- ಬಂಧುಜೀ ಕಃ-ಪು-೩- ಬಂದುಗೇಹುವ್ವಿನ ಗಿಡದ

ರುಗಳು. ಕೆಂಪುರೋಜಾಗಿಡವೆಂದು ಕೆಲವರನ್ನುವರು.

ಸಹಾಕುಮಾರೀತರಣಿ

ಸಹಾ-ಕುಮಾರೀ- ತರಣಿಃ-ಸ್ತ್ರೀ-೩-ಸಣ್ಣಗೋರಂಟೆ ಪೆಸರುಗಳು.

ರಮ್ಲಾನಸ್ತು ಮಹಾಸಹಾ॥

ಅಮ್ಲಾನಃ-ಪು-ಮಹಾಸಹಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೨-ದೊಡ್ಡಗೋರಂಟೆ.

(ತತ್ರಶೋಣೆ) ಕುರವಕ

ಕುರವಕಃ-ಪು-೧-ಶೋಣೇ-ತತ್ರ-ಕೆಂಪು ಹುವ್ವುಗಳುಳ್ಳ ದೊಡ್ಡ ಗೋರಂಟಿಗೆಕೆಂಗೊರಂಟೆ.

(ಸ್ತತ್ರಪೀತೆ) ಕುರಂಟಕಃ॥

ಕುರಂಟಕಃ- ಪು-೧-ಪೀತೇತತ್ರ-ಹಸರು ಹುವ್ವುಳ್ಳ ಗೋರಂಟೆ ಹೆಸರುಗಳು.

ನೀಲೀಝಿಂಟೀ (ದ್ವಯೊ) ರ್ಬಾಣಾದಾ ಸೀಚಾರ್ತಗಳ್ಚ ಸಃ ॥

ನೀಲೀ- ಝಿಂಟೀ- ಸ್ತ್ರೀ- ಬಾಣಾ-ಪ್ಸ-ದಾಸೀ-ಸ್ತ್ರೀ-ಆರ್ತಗಳಃ- ಪು-೫-ಕರೀಹುವ್ವುಳ್ಳ ಗೋರಂಟದ ಹೆಸರುಗಳು.

ಸೈರೆಯಕಸ್ತುಝಿಂಟೀ(ಸ್ಸಾಶೆ)

ಸೈರೇಯಕಃ-ಪು-ಝಿಂಟೀ - ಸ್ತ್ರೀ-೨-ಮುಳ್ಳು ಗೋರಂಟದ ಹೆಸರುಗಳು.

ತ್ತಸ್ಮಿನ್ಕುರವಕೋ(ರುಣೆ)

ಕುರುವಕಃ-ಪು-೧-ಅರುಣೇತಸ್ಮಿನ್-ಕೆಂಪುಹುವ್ವುಳ್ಳ ಮುಳ್ಳುಗೋರಂಟದ ಹೆಸರುಗಳು.

ಪೀತಾಕುರಂಟಕೋಝಿಂಟೀ (ತಸ್ಮಿನ್) ಸಹಚರೀ(ದ್ವಯೋಃ॥

ಕುರಂಟಕಃ-ಪು- ಝಿಂಟೀ- ಸ್ತ್ರೀ-ಸಹಚರೀ-ಪ್ಸ-೩-ತಸ್ಮಿನ್ಪೀತಾ- ಹಳ್ದಿಗಿರುವ ಮುಳ್ಳುಗೋರಂಟದ ಹೆಸರುಗಳು.

ಉಡುಪುಷ್ಪಂಜಪಾ

ಉಡುಪುಷ್ಪಂ-ಪಾ-ಓಢ್ರಪುಷ್ಪಂ-ನ-ಜಪಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೨-ದಾಸವಾಳದಗಿಡ.

ವಜ್ರಪುಷ್ಪಂ (ಪುಷ್ಪಂತಿಲಸ್ಯಯತ್।)

ವಜ್ರಪುಷ್ಪಂ-ನ-೧-ತಿಲಸ್ಯಯತ್ಪುಷ್ಪಂ-ಎಳ್ಳುಹುವ್ವಿನ ಹೆಸರು.

ಪ್ರತಿಹಾಸಶತಪ್ರಾಸಚಂಡಾತಹಯಮಾರಕಾಃ ॥೧೨೨॥ ಕರವೀರೆ

ಪ್ರತಿಹಾಸಃ-ಶತಪ್ರಾಸಃ- ಚಂಡಾತಃ-ಹಯಮಾರಕಃ- ಕರವೀರಃ-ಪು- ೫-ಗನ್ನೇರಳೆ, ಕಣಿಗಲಗಿಡದಹೆಸರು, ಕೆಲವರಿದರಲ್ಲಿ ಮೊದಲು-೨-ಶಬ್ದಗಳು ಬಿಳೀಕಣಗಿಲಿಗೂ ೩-ಶಬ್ದಗಳು ಕೆಂಪುಕಣಗಿಲಿಗೂ ಪೆಸರೆಂ

ದು ಹೇಳುವರು.

ಕರೀರೆ (ತು) ಕ್ರಕರಗ್ರಂಥಿ ಲಾವುಭೌ।

ಕರೀರಃ--ಕ್ರಕರಃ--ಗ್ರಂಥಿಲ-- ೩--ಮುಳ್ಳು ಅಬ್ಬೆಯ ಹೆಸರು, ನಾರೆಬಿದುರೆಂತಲೂ, ಬಿದರು ಕೆ ತಲೂ, ಬಿದುರು ಮೊಳೆಯೆಂತಲು ರನ್ನುವರು.

ಉನ್ಮತ್ತಃಕಿತವೋಧೂರ್ತೋ ದುತ್ತೂರಃಕನಕಾಹ್ವಯಃ ॥ ಮಾತುಲೋಮದನ(ಶ್ಚಾ

ಉನ್ಮತ್ತಃ- ಕಿತವಃ-ಧೂರ್ತಃ-ದು ರಃ-ಕನಕಾಹ್ವಯಃ- ಮಾತುಲಃ-ಮ ಪು-೭-ಉಮ್ಮತ್ತೀಗಿಡದ ಹೆಸರುಗಳು ಮ್ಮತ್ತದಗಿಡ.

ಸ್ಯಫಲೆ)ಮಾತುಲಪುತ್ರಕಃ।

ಮಾತುಲಪುತ್ರಕಃ-ಪು-೧-ಅಸ್ಯ ದರ ಕಾಯಿಗೆ ಹೆಸರು, ಈಉಮ್ಮತ್ತಿ ಯಿ ಮದ್ದುಗಳಿಗೂ ಶಕುನಕ್ಕೂ ಯೋಗಿಸಲ್ಪಡುತ್ತೆ.

ಫಲಪೂರೋ ಬೀಜಪೂರೊ ರುಚಕೊಮಾತುಲುಂಗಕೆ॥

ಫಲಪೂರಃ- ಬೀಜಪೂರಃ- ರು ಮಾತುಲುಂಗಕಃ-ಪು-೪-ಮಾದೀಗಿಡ, ದಾಳೆದಗಿಡ.

ಸಮೀರಣೆಮರುವಕಃಪ್ರಸ್ಥ ಪುಷ್ಪಃಪಣಾರ್ಜಕಃ। ಜಂಬೀ ರೊ(ಪ್ಯ

ಸಮೀರಣಃ-ಮರುವಕಃ-ಪ್ರಸ್ಥಪು ಪಣಾರ್ಜಕಃ-ಪಾ- ಫಣಿಜ್ಜಕಃ-ಜಂಬೀ ಪು-೫-ಮರುವ, ಮರುಗದ ಹೆಸರು. ಪರಿಮಳ ಯುಕ್ತವಾಗಿ ಹುವ್ವುಗಳ ಗೆ ಧರಿಸಲ್ಪಡುವ ಪತ್ರ.

ಥ) ಪರ್ಣಾಸೆಕಠಿಂಜರಕುಟೆ ರಕಾ ॥೧೦೫॥

ಪರ್ಣಾಸಃ- ಕಠಿಂಜರಃ- ಕುಟೇರ ಪು-೩-ಕಗ್ಗೊಲೆಗೀಗಿಡದಹೆಸರು. ಕಸ್ತೂರೀಗಿಡ. ಕಮ್ಮಗಗ್ರೀಗಿಡ.

(ಸಿತೆ) ರ್ಜಕೊ(ತ್ರ)

ಅರ್ಜಕಃ-ಪು-೧-ಸಿತೇತ್ರ- ಬಿಳಿ ಗಿಡ, ಬಿಳೀಕಗ್ಗೊರ್ಲೆ.

ಪಾಠೀತುಚಿತ್ರಕೊವಹ್ನಿಸಂ ಜ್ಞಕಃ ।

ಪಾಠೀ-ನ್-ಚಿತ್ರಕಃ - ವಹ್ನಿಸಂಜ್ಞ ಪು-೩-ಚಿತ್ರಮೂಲದ ಹೆಸರುಗಳು.

ಅರ್ಕಾಹ್ವವಸುಕಾಸ್ಫೋಟ ಗಣರೂಪವಿಕೀರಣಾಃ॥೧೦೬॥

ಅರ್ಕಾಹ್ವಃ - ವಸುಕಃ-ಆಸ್ಫೋ ಪಾ-ಆಸ್ಫೋತಃ-ಗಣರೂಪಃ-ವಿಕೀರ

ಮಂದಾರಶ್ಚಾರ್ಕಪರ್ಣೆ

(ತ್ರಶುಕ್ಲೇ) ಽಲರ್ಕಪ್ರತಾಪ ಸೌ

ಶಿವಮಲ್ಲೀ ಪಾಶುಪತ ಏಕಾ ಷ್ಠೀಲೊಬಕೊವಸುಃ ॥

ವಂದಾವೃಕ್ಷಾ ದನೀವೃಕ್ಷರು ಹಾಜೀವಂತಿಕೆ (ತ್ಯಪಿ)

ವತ್ಸಾದನೀ ಛಿನ್ನರುಹಾಗು ಡೂಚೀತಂತ್ರಿಕಾಮೃತಾ ॥ ಜೀ ವಂತಿಕಾ ಸೊಮವಲ್ಲೀ ವಿಶಲ್ಯಾ ಮಧುಪರ್ಣ್ಯಪಿ ।

ಮೂರ್ವಾದೆವೀ ಮಧುರಸಾ ಮೊರಟಾತೆಜನೀಸ್ರವಾ ॥೧೨೯ ಮಧೂಲಿಕಾ ಮಧುಶ್ರೇಣೀಗೊ ಕರ್ಣೀಪೀಲುಪರ್ಣ್ಯಪಿ ।

ಪಾಠಾಂಬಷ್ಠಾ ವಿದ್ಧಕರ್ಣೀ ಸ್ಥಾಪನೀಶ್ರೇಯಸೀರಸಾ॥೧೩೦॥ ಏಕಾಷ್ಠೀಲಾಪಾಪಚೆಲೀಪ್ರಾಚಿ ನಾವನತಿಕ್ತಕಾ।

ಕಟುಃಕಟುಂಭ ರಾಶೊಕಾ ರೋಹಿಣೀಕಟುರೋಹಿಣೀ ॥ ಮತ್ಸ್ಯಪಿತ್ತಾ ಕೃಷ್ಣಭೇದೀ ಚ ಕ್ರಾಂಗೀಶಕುಲಾದನೀ ।

ಮಂದಾರಃ- ಅರ್ಕಪರ್ಣಃ- ಪು-೨-ಎಕ್ಕದಗಿಡ, ಯಕ್ಕೇಗಿಡ, ಸೂರ್ಯವೃಕ್ಷ.

ಅಲರ್ಕಃ-ಪ್ರತಾಪಸಃ-ಪು-೨-ಅತ್ರಶುಕ್ಲೆ-ಬಿಳೀಯಕ್ಕೇಗಿಡ, ಬಿಳಿಯಕ್ಕ, ಶ್ವೇತಾರ್ಕ-ಬೆಸಕನೆಯಕ್ಕೆ.

ಶಿವಮಲ್ಲೀ-ಸ್ತ್ರೀ-ಪಾಶುಪತಃ-ಏಕಾಷ್ಠೀಲಃ-ಬಕಃ-ಪಾ-ಬುಕಃ-ವಸುಃ-ಪು-೫-ಬಕಪುಷ್ಪದಹೆಸರು. ಕೊಕ್ಕರೇಹುವ್ವಿನಗಿಡ.

ವಂದಾ-ವೃಕ್ಷಾದನೀ-ವೃಕ್ಷರುಹಾ- ಜೀವಂತಿಕಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೪- ಬದಿನಿಕೇಹೆಸರುಗಳು. ಬದಿನಿಕೆ ಯುಂದರೆ ಗಿಡದರೆಂಬೇ ಕೊನೆಯೊಳಗೆ ಗಂಟುಕಟ್ಟಿದ ಹಾಗಿರುತ್ತೆ. ತಾಂತ್ರಿಕರಿಗೂ ವೈದ್ಯರಿಗೂ ಉಪಯುಕ್ತ.

ವತ್ಸಾದನೀ- ಛಿನ್ನರುಹಾ- ಗುಡೂಚೀ- ತಂತ್ರಿಕಾ- ಅಮೃತಾ- ಜೀವಂತಿಕಾ- ಸೋಮವಲ್ಲೀ- ವಿಶಲ್ಯಾ-ಮಧುಪರ್ಣೀ-ಸ್ತ್ರೀ-೯ ಅಮೃತಬಳ್ಳೀ ಹೆಸರು.

ಮೂರ್ವಾ-ದೇವೀ-ಮಧುರಸಾ-ಮೋರಟಾ- ತೇಜನೀ-ಸ್ರವಾ-ಪಾ-ಸ್ರುವಾ-ಮಧೂಲಿಕಾ--ಮಧುಶ್ರೇಣೀ--ಪಾ--ಧನುಶ್ರೇಣೀ- ಗೋಕರ್ಣೀ-ಪೀಲುಪರ್ಣೀ-ಸ್ತ್ರೀ-೧೦-ಹೆಗ್ಗುರುಟಿಕೆಯ ಹೆಸರುಗಳು. ಕುರುಟಿಕೇಬೀಜ ಪ್ರಸಿದ್ಧ.

ಪಾಠಾ-ಅಂಬಷ್ಠಾ -ವಿದ್ಧಕರ್ಣೀ- ಸ್ಥಾಪನೀ-ಶ್ರೇಯಸೀ-ರಸಾ- ಏಕಾಷ್ಠೀಲಾ-ಪಾಪಚೇಲೀ-ಪಾ:ಚೀನಾ-ವನತಿಕ್ತಕಾ - ಸ್ತ್ರೀ- ೧೦ ಅಗರುಶೊಂಠಿ ಹೆಸರು. ಅಗಳುಶೊಂಠಿ

ಕಟುಃ-ಕಟುಂಭರಾ-ಪಾ-ಕಟಂಭರಾ- ಅಶೋಕಾ-ರೋಹಿಣೀ - ಕಟು ರೋಹಿಣೀ-ಮತ್ಸ್ಯಪಿತ್ತಾ-ಕೃಷ್ಣಭೇದೀ- ಚಕ್ರಾಂಗೀ-ಶಕುಲಾದನೀ-ಸ್ತ್ರೀ- ೯-ಕಟುಕರೋ

ಹಿಣೀ ಹೆಸರುಗಳು. ಅಶೋಕ ರೋ
ಯೆಂದು ಕೆಲವರನ್ನುವರು. ಇದು
ಯಾಗುವ ಗ್ರಂಥಿಕದ್ರವ್ಯ.

ಆತ್ಮಗುಪ್ತಾ ಜಹಾವ್ಯಂಡಾ
ಕಂಡೂರಾಪ್ರಾವೃಷಾಯಣೀ ॥
ಋಷ್ಯಪ್ರೋಕ್ತಾ ಶೂಕಶಿಂಬಿಃಕ
ಪಿಕಚ್ಛೂಶ್ಚ ಮರ್ಕಟೀ ।

ಆತ್ಮಗುಪ್ತಾ-ಅಜಹಾ-ಅವ್ಯಂಡಾ-ಕಂಡೂರಾ- ಪ್ರಾವೃಷಾಯಣೀ-ಋಷ್ಯಪ್ರೋಕ್ತಾ-ಶೂಕಶಿಂಬಿಃ-ಕಪಿಕಚ್ಛೂಃ-ಮರ್ಕಟೀ-ಸ್ತ್ರೀ -೯- ನಸಗುನ್ನಿಗಿಡ, ಕಿ ಚೀಗಿಡವೆಂದು ಕೆಲವರನ್ನುವರು. ಬೀಜ ಪುಷ್ಟಿಕಾರಿ.

ಚಿತ್ರೋಪಚಿತ್ರಾನ್ಯಗ್ರೋಧೀ
ದ್ರವಂತೀಶಂಬರೀವೃಷಾ॥ಪ್ರತ್ಯ
ಕ್ಶ್ರೇಣೀಸುತಶ್ರೇಣೀರಂಡಾಮೂ
ಷಕಪರ್ಣ್ಯಪಿ

ಚಿತ್ರಾ-ಉಪಚಿತ್ರಾ-ನ್ಯಗ್ರೋಧೀ-ದ್ರವಂತೀ-ಶಂಬರೀ-ವೃಷಾ- ಸಂಬರೀ - ಪ್ರತ್ಯಕ್ಶ್ರೇಣೀ- ಸುತಶ್ರೇಣೀ-ರಂಡಾ-ಮೂಷಕಪರ್ಣೀ-ಸ್ತ್ರೀ-೧೦--ಎಲಿಯ ಮರಕ್ಕೆಹೆಸರು, ಇಲಿಕೀವಿಗಿಡ.

ಅಪಾಮಾರ್ಗ ಶ್ಶೈಖರಿಕೋ
ಧಾಮಾರ್ಗವಮಯೂರಕೌ ॥
ಪ್ರತ್ಯಕ್ಪರ್ಣೀ ಕೇಶವಲ್ಲೀ ಕಿಣಿ
ಹೀಖರಮಂಜರೀ।

ಅಪಾಮಾರ್ಗಃ-ಶೈಖರಿಕಃ--ಧಾಮಾರ್ಗವಃ-ಮಯೂರಕಃ-ಪು - ಪ್ರತ್ಯಕ್ಪರ್ಣೀ-ಪ್ರತ್ಯಕ್ಪುಷ್ಪೀ-ವೃ-ಕೇಶವಲ್ಲೀ-ಕೇಶಪರ್ಣೀ-ಕಿಣಿಹೀ-ಖರಮಂಜರೀ-ಸ್ತ್ರೀ -ಉತ್ತರಣೀ ಗಿಡದ ಹೆಸರುಗಳು. ತ್ತರಣೀಗಿಡ.

ಹಂಜಿಕಾಬ್ರಾಹ್ಮಣೀಪದ್ಮಾ
ಭಾರ್ಗೀಬ್ರಾಹ್ಮಣಯಷ್ಟಿಕಾ ॥
ಅಂಗಾರವಲ್ಲೀ ಬಾಲೇಯಶಾ
ಕಬರ್ಬರವರ್ಧಕಾಃ ।

ಹಂಜಿಕಾ-ವೃ-ಭಂಜಿಕಾ-ಬ್ರಾಹ್ಮಣೀ-ಪದ್ಮಾ-ಭಾರ್ಗೀ--ಬ್ರಾಹ್ಮಣಯಷ್ಟಿಕಾ-ಅಂಗಾರವಲ್ಲೀ-ಸ್ತ್ರೀ-ಬಾಲೇಯಶಾಕಃ-ಬರ್ಬರಃ-ವರ್ಧಕಃ-ಪು-೯- ಭಾರಂಗೀ ಹೆಸರು. ಗಂಟುಭಾರಂಗೀ ಎಂಬುವ ಗ್ರಂಥಿದ್ರವ್ಯವು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದದ್ದು. ಕಿರುದೇಟುಡವೆಂದು ಕೆಲವರನ್ನುವರು. ನಾಯಿ ಗದಮರ.

ಮಂಜಿಷ್ಠಾ ವಿಕಸಾಜಿಂಗೀಸ
ಮಂಗಾಕಾಲಮೇಷಿಕಾ॥೧೩೭
ಮಂಡೂಕ ಪರ್ಣೀಭಂಡೀರೀ ಭಂಡೀ ಯೋಜನವಲ್ಲ್ಯಪಿ

ಮಂಜಿಷ್ಠಾ -ವಿಕಸಾ-ಜಿಂಗೀ-ಸಮಂಗಾ-ಕಾಲಮೇಷಿಕಾ-ಮಂಡೂಕಪರ್ಣೀ-ಭಂಡೀರೀ-ಭಂಡೀ-ಯೋಜನವಲ್ಲೀ-ಸ್ತ್ರೀ

ಭಾಂಡೀಯೋಜನವಲ್ಲ್ಯಪಿ।

ಯಾಸೋಯವಾಸೋದುಸ್ಸ್ಪರ್ಶೋ ಧನ್ವಯಾಸಃ ಕುನಾಶಕಃ॥ ರೋದನೀಕಚ್ಛುರಾನಂತಾ ಸಮುದ್ರಾಂತಾದುರಾಲಭಾ।

ಪೃಶ್ನಿಪರ್ಣೀಪೃಥಕ್ಪರ್ಣೀಚಿತ್ರಪರ್ಣ್ಯಂಘ್ರಿಪರ್ಣಿಕಾ॥

ಕ್ರೋಷ್ಟುವಿನ್ನಾಸಿಂಹಪುಚ್ಛೀಕಲಶೀಧಾವನೀಗುಹಾ।

ನಿದಿಗ್ಧಿಕಾಸ್ಪೃಶೀವ್ಯಾಘ್ರೀಬೃಹತೀಕಂಟಕಾರಿಕಾ ॥೧೫೯॥ ಪ್ರಚೋದನೀ ಕುಲೀಕ್ಷುದ್ರಾದುಸ್ಪರ್ಶಾರಾಷ್ಟ್ರಿಕೇತ್ಯಪಿ।
ನೀಲೀಕಾಲಾಕ್ಲೀತಕಿಕಾ ಗ್ರಾಮೀಣಾಮಧುಪರ್ಣಿಕಾ॥ ರಂಜನೀ ಶ್ರೀಫಲೀತುತ್ಥಾದ್ರೋಣೀದೋಲಾಚನೀಲಿನೀ।

ಅವಲ್ಗುಜಸ್ಸೋಮರಾಜೀಸುವಲ್ಲೀಸ್ಸೋಮವಲ್ಲಿಕಾ॥ ಕಾಲಮೇಷೀಕೃಷ್ಣಫಲಾ ವಾಗುಜೀಪೂತಿಫಲ್ಯಪಿ।

ಕೃಷ್ಣೋಪಕುಲ್ಯಾವೈದೇಹೀ

ಮಂಜಿಷ್ಠೀ ಹೆಸರುಗಳು. ಇದು ಗ್ರಂಥಿಕ ದ್ರವ್ಯವು, ಜ್ವರಹರ.

ಯಾಸಃ-ಯವಾಸಃ-ದುಸ್ಪರ್ಶಃ-ಧನ್ವಯಾಸಃ- ಕುನಾಶಕಃ-ಪು-ರೋದನೀ - ಕಚ್ಛುರಾ-ಅನಂತಾ-ಸಮುದ್ರಾಂತಾ-ದುರಾಲಭಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೧೦-ತೀಟಕಸಂಧಿ ಹೆಸರುಗಳು. ನಸುಗುನ್ನೇ ಹೆಸರುಗಳು. ತುರುಚೀಬಳ್ಳಿ, ಬಳ್ಳಿದುರಿಚೆ.

ಪೃಶ್ನಿಪರ್ಣೀ-ಪೃಥಕ್ಪರ್ಣೀ-ಚಿತ್ರಪರ್ಣೀ-ಅಂಘ್ರಿಪರ್ಣಿಕಾ-ಷಾ - ಅಂಘ್ರಿವಲ್ಲಿಕಾ-೪-ಕೋಲಪೊನ್ನ ಯೆಂಬುವದು, ನರಿಹೊನ್ನೇಗಿಡ, ನಕ್ಕಚಿಕ್ಕನಾಕು.

ಕ್ರೋಷ್ಟುವಿನ್ನಾ-ಸಿಂಹಪುಚ್ಛೀ-ಕಲಶೀ-ಷಾ-ಕಲಶಿಃ-ಧಾವನೀ- -ಷಾ--ಧಾವನಿಃ--ಗುಹಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೫- ನರಿಬಾಲದ ಹುಲ್ಲು, ನರಿಬಾಲದಹೊನ್ನೆ.

ನಿದಿಗ್ಧಿಕಾ-ಸ್ಪೃಶೀ-ವ್ಯಾಘ್ರೀ-ಬೃಹತೀ-ಕಂಟಕಾರಿಕಾ-- ಪ್ರಚೋದನೀ--ಕುಲೀ--ಕ್ಷುದ್ರಾ-ದುಸ್ಪರ್ಶಾ-ರಾಷ್ಟ್ರಿಕಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೧೦-ಹೆಗ್ಗುಳ್ಳದ ಹೆಸರುಗಳು. ಮುಳ್ಳ್ಳುಳ್ಳ ಚಿರುಗುಳ್ಳ.

ನೀಲೀ-ಕಾಲಾ-ಕ್ಲೀತಕಿಕಾ-ಗ್ರಾಮೀಣಾ-ಮಧುಪರ್ಣಿಕಾ-ರಂಜನೀ- ಶ್ರೀಫಲೀ- ತುತ್ಥಾ-ದ್ರೋಣೀ-ದೋಲಾ-ಷಾ- ದೋಲಾ-ನೀಲಿನೀ-ಸ್ತ್ರೀ-೧೧-ನೀಲೀಗಿಡದ ಹೆಸರುಗಳು, ನೀಲೀಬಣ್ಣ ಪ್ರಸಿದ್ಧ.

ಅವಲ್ಗುಜಃ-ಪು-ಸೋಮರಾಜೀ- ಸುವಲ್ಲೀ-ಸೋಮವಲ್ಲಿಕಾ-ಕಾಲಮೇಷೀ-ಕೃಷ್ಣಫಲಾ-ವಾಗುಜೀ-ಪೂತಿಫಲೀ-ಸ್ತ್ರೀ-೮- ಬಾಹುಜಿಗೆಯ ಹೆಸರುಗಳು. ಕಾರುಬೆಟ್ಟು ಯೆಂದು ತೆಲುಗರನ್ನುವರು.

ಕೃಷ್ಣಾ-ಉಪಕುಲ್ಯಾ-ವೈದೇಹೀ-ಮಾಗಧೀ

ಮಾಗಧೀಚಪಲಾಕಣಾ॥೧೪೦॥ ಊಷಣಾಪಿಪ್ಪಲೀಶೌಂಡೀಕೋಲಾ ।

(ಥ)ಕರಿಪಿಪ್ಪಲೀ। ಕಪಿವಲ್ಲೀ ಕೋಲವಲ್ಲೀ ಶ್ರೇಯಸೀವಸಿರಃ (ಪುರ್ಮಾ) ॥೧೪೩॥

ಚವ್ಯಂತುಚವಿಕಾ

ಕಾಕಚಿಂಚೀ ಗುಂಜಾತುಕೃಷ್ಣಲಾ ।

ಪಲಂಕಷಾತ್ವಿಕ್ಷುಗಂಧಾಶ್ವದಂಷ್ಟ್ರಾಸ್ವಾದುಕಂಟಕಃ ೧೪೪ ಗೋಕಂಟಕೋ ಗೋಕ್ಷುರಕೋವನಶೃಂಗಾಟ (ಇತ್ಯಪಿ।)

ವಿಶ್ವಾವಿಷಾ ಪ್ರತಿವಿಷಾ ತಿವಿಷೋಪವಿಷಾರುಣಾ ॥೧೪೬॥ ಶೃಂಗೀಮಹೌಷಧಂ(ಚಾಥ) ಕ್ಷೀರಾವೀದುಗ್ಧಿಕೆ (ಸಮೆ।)

ಶತಮೂಲೀ ಬಹುಸುತಾಭೀರುರಿಂದೀವರೀವರೀ॥೧೪೬॥ಋಶ್ಯಪ್ರೋಕ್ತಾಭೀರು ಪತ್ರೀನಾರಾಯಣೀಶತಾವರೀ । ಅಹೇರು

ಚಪಲಾ-ಕಣಾ-ಊಷಣಾ-ಪಿಪ್ಪಲೀ- ಶೌಂಡೀ-ಕೋಲಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೧೦-ಪಿಪ್ಪಲೀಗಿಡದ ಹೆಸರುಗಳು. ಹಿಪ್ಪಲೀ.

ಕರಿಪಿಪ್ಪಲೀ-ಕಪಿವಲ್ಲೀ- ಕೋಲವಲ್ಲೀ-ಶ್ರೇಯಸೀ-ಸ್ತ್ರೀ-ವಸಿರಃ-ಪು- ವಶಿರಃ-೫-ಗಜಪಿಪ್ಪಲಿ ಹೆಸರುಗಳು.

ಚವ್ಯಂ-ನ-ಚವಿಕಾ-ಸ್ತ್ರೀ-ಪು-ಚವಿಕಃ-ಪು-೩-ಚವ್ಯದಹೆಸರು. ಚವ್ಯವು ಗ್ರಂಥಿಕದ್ರವ್ಯ ಪ್ರಸಿದ್ಧ, ಕಾಡುಮೆಣಸೆಂದು ಕೆಲರನ್ನುವರು.

ಕಾಕಚಿಂಚೀ-ಪು-ಕಾಕಚಿಂಚಾ- ಗುಂಜಾ-ಕೃಷ್ಣಲಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೩-ಮಣಿಗಳ ಗುಳಗಂಜೀಬಳ್ಳಿ, ಗುಲಿಗಂಜೀ ಮಣಿ.

ಪಲಂಕಷಾ-ಇಕ್ಷುಗಂಧಾ-ಶ್ವದಂಷ್ಟ್ರಾ-ಸ್ತ್ರೀ- ಸ್ವಾದುಕಂಟಕಃ- ಗೋಕಂಟಕಃ-ಗೋಕ್ಷುರಕಃ-ವನಶೃಂಗಾಟಃ-ಪು-೭-ನಲ್ಲೀರುಗಿಡದ ಹೆಸರುಗಳು. ನೆಗ್ಗಿಲು ಹೆಸರುಗಳು:ನೆಗ್ಗಿಲುಮುಳ್ಳು ಪ್ರಸಿದ್ಧ.

ವಿಶ್ವಾ-ವಿಷಾ-ಪ್ರತಿವಿಷಾ-ಅತಿವಿಷಾ-ಉಪವಿಷಾ-ಪು-ಅಪವಿಷಾ-ಅರುಣಾ-ಶೃಂಗೀ-ಸ್ತ್ರೀ-ಮಹೌಷಧಂ-ನ-೮- ಅತಿಬಜೆ ಹೆಸರು, ಗ್ರಂಥಿಕದ್ರವ್ಯ ವಿಶೇಷವು.

ಕ್ಷೀರಾವೀ-ದುಗ್ಧಿಕಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೨- ಅಕ್ಕಿಹೆಡೆಯ ಗಿಡದ ಹೆಸರುಗಳು. ಹಾಲುತೊಟ್ಟಿನ ಗಿಡವೆಂಬುವರು. ನೆನದಕ್ಕಿರಡ್ಡಿಗಿಡ ಹಾಲುಘಂಟಾ ಮಣಿಗಿಡವೆನ್ನುವರು.

ಶತಮೂಲೀ-ಬಹುಸುತಾ- ಅಭೀರುಃ-ಪು-ಭೀರುಃ-ಇಂದೀವರೀ- ವರೀ-ಋಶ್ಯಪ್ರೋಕ್ತಾ-ಪು-ಋಷ್ಯಪ್ರೋಕ್ತಾ-ಅಭೀರುಪತ್ರೀ-ನಾರಾಯಣೀ-ಶತಾವರೀ-ಅಹೇರುಃ-ಪು-ಅಹೀರುಃ-ಸ್ತ್ರೀ-೧೦- ಪಿಲ್ಲಪಿಚ್ಚರಥ ಹೆಸರುಗ

(ರಘಸೀತದ್ರು)'ಕಾಲೆಯಕಷ ರಿದ್ರವಃ॥೭೩॥ ದಾರ್ವೀಪಚಂ ಪಚಾದಾರು ಹರಿದ್ರಾಸರ್ಜನೀ ತ್ಯಪಿ।

ೀ ಅಂದರೆ, ಆನಡಿಯುನ್ನುವರು. ಆಷಾಢೀ ಬೇರು ಪ್ರಸಿದ್ಧ,ಮಜ್ಜಿಗೇಗಡ್ಡೆ,ಅಜ್ಜೀಗಡ್ಡೆ. ಪೀತದ್ರುಃ- ಕಾಲೇಯಕಃ-ಹರಿದ್ರುಃ-ಪ್ರು-ದಾರ್ವೀ-ಪಚಂಪಚಾ- ದಾರುಹರಿದ್ರಾ- ಪ ರ್ಜನೀ-ಸ್ತ್ರೀ-೭-ಮರದರಿಸಿನ,ಕಸ್ತೂರಿ ಅ ರಿಸಿನವೆಂದು ಕೆಲವರನ್ನುವರು. ಹೆಬ್ಬರಿಸಿನ ದೊಡ್ಡರಿಸಿನ, ಕಾಡು ಅರಸಿನ.

ವಚೋಗ್ರಗಂಧಾಷಡ್ಗ್ರಂಥಾ ಗೋಲೊಮೀಶತಪರ್ವಿಕಾ

ವಚಾ-ಉಗ್ರಗಂಧಾ-ಷಡ್ಗ್ರಂಥಾ-ಗೋಲೊಮಿಾ-ಶತಪರ್ವಿಕಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೫-ಬಜೇ ಹೆಸರು ಗಳು, ಇದನ್ನು ಮಕ್ಕಳ ತಾಯಿಯೆಂತ ಲೂ ಕವಣದಕಡ್ಡಿಯೆಂತಲೂ ಅನ್ನುವರು.

(ಶುಕ್ಲಾ) ಹೈಮವತೀ

ಹೈಮವತೀ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಶುಕ್ಲಾ- ಬಿಳೀ ಬ ಜೇ ಹೆಸರು.

ವೈದ್ಯಮಾತೃಸಿಂಹ್ಯೌ (ತು) ವಾಶಕಾ। ವೃಷೊಟರೂಷಸ್ಸಿಂ ಹಾಸ್ಯೋವಾಶ ಕೋವಾಜಿದಂತ ಕಃ॥ ॥೧೪೯॥

ವೈದ್ಯಮಾತಾ-ಖು- ಸಿಂಹೀ- ವಾಶಕಾ-ಷಾ-ವಾಸಕಾ-ಸ್ತ್ರೀ-ವೃಷಃ- ಅಟರೂಷಃ-ಷಾ-ಅಟರುಷಃ- ಸಿಂಹಾಸ್ಯಃ-ವಾಶಕಃ-ಷಾ ವಾಸಕಃ-ವಾಜಿದಂತಕಃ-ಪು ೮-ಅಡ್ಡಸರದ ಗಿಡ, ಆಡುಸೋಗೇ ಗಿಡದ ಹೆಸರು,ಆಡು ಮುಟ್ಟದ ಗಿಡ, ಮೇಕೆವಲ್ಲದ ಗಿಡ-

ಆಸ್ಫೋಟಾ ಗಿರಿಕರ್ಣೀಸ್ಯಾ ದ್ವಿಷ್ಣುಕ್ರಾಂತಾಪರಾಜಿತಾ॥

ಆಸ್ಫೋಟಾ-ಷಾ-ಆಸ್ಫೋಕಾ-ಗಿರಿಕರ್ಣೀ-ವಿಷ್ಣುಕ್ರಾಂತ-ಅಪರಾಜಿತಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೪-ವಿಷ್ಣು ಕ್ರಾಂತದಹೆಸರುಗಳು. ಇದು ಜ್ವರಹರವಾ ಗಿಯೂ ಪರಿಣಾಮಶೂಲ ಹರವಾಗಿಯೂ, ಇರುವಚಿಕ್ಕ ಗಿಡ,ಇದರಲ್ಲಿ ಆಸ್ಫೋಟಾಗಿ ರಿಕರ್ಣಿಕಾ- ಈ೨ಶಬ್ದಗಳು ಗಿರಿಕನ್ನಿಕೆಗಿ ಡದ ಹೆಸರುಗಳೆಂದು ಕೆಲವರನ್ನುವರು.

ಇಕ್ಷುಗಂಧಾತು ಕಾಂಡೇಕ್ಷು ಕೊಕಿಲಾಕ್ಷೇಕ್ಷುರಕ್ಷುರಾಃ॥

ಇಕ್ಷುಗಂಧಾ- ಸ್ತ್ರೀ-ಕಾಂಡೇಕ್ಷುಃ-ಕೋ ಕಿಲಾಕ್ಷಃ- ಇಕ್ಷುರಃ-ಕ್ಷುರಃ-ಪ್ರು-೫-ಕೋಳ ವಂಕೇ ಹೆಸರುಗಳು. ತೆಲುಗರಿದನ್ನು ಗೊ ಲಿಮಿಡಿ ಯನ್ನುವರು.

ಶಾಲೆಯುಸ್ಸ್ಯಾಚ್ಛತಶಿಪಾಷ್ಪ

ಶಾಲೇಯಃ-ಪ್ರು-ಶೀತಶಿವಾ-ಸ್ತ್ರೀ-ಷಾ-ಪೀ

ತಾ್ರಮಧುರಿಕಾಮಿಸಿಃ । ಮಿಶ್ರೆಯಾ(ಪ್ಯ

ತಶಿವಃ-ಪು-ಛತಾ್ರ-ಮಧುರಿಕಾ-ಮಿಸಿಃ-ಶ್ರೇಯಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೬- ಸಬ್ಬಸಿಕೇಹೆಸರುಗಳು. ತೆಲುಗರಿದನ್ನು ಸದಾಪಯೆಂಬುವರು.

ಥ)ಸಿಂಹುಂಡಃ ವಜ್ರದ್ರುಃ ಸ್ನುಕ್ಸ್ನುಹೀಗುಡಾ॥೧೩೧॥ ಸಮಂತದುಗ್ಧಾ

ಸಿಂಹುಂಡಃ- ವಜ್ರದ್ರುಃ-ಪು-ಸ್ನುಕ್-ಸ್ನುಹೀ- ಗುಡಾ- ಸಮಂತದುಗ್ಧಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೬-ಕಳ್ಳೀಹೆಸರುಗಳು. ಬೊಂತೇಕಳ್ಳಿ.

(ಥೊ) ವೆಲ್ಲಮಮೋಘಾಚಿತ್ರತಂಡುಲಾ।ತಂಡುಲಶ್ಚ ಕ್ರಿಮಿಘ್ನಶ್ಚ ವಿಡಂಗಂ (ಪುನ್ನಪುಂಸಕಂ॥)

ವೆಲ್ಲಂ-ನ-ಅಮೋಘಾ-ಚಿತ್ರತಂಡುಲಾ-ಸ್ತ್ರೀ-ತಂಡುಲಃ- ಕ್ರಿಮಿಘ್ನಃ-ಪು-ವಿಡಂಗ-ಪ್ನ-೬-ವಾಯುವಿಳಂಗದ ಹೆಸರುಗಳು.

ಬಲಾವಾಟ್ಯಾಲಕೋ

ಬಲಾ-ಸ್ತ್ರೀ-ವಾಟ್ಯಾಲಕಃ-ಪು-೦-ಬೆ-ಹರಳುಗಿಡ. ಹರಳುಬೀಜವು. ಹರಳೆಯೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧ.

ಘಂಟಾರವಾತು ಶಣಪುಷ್ಪಿಕಾ।

ಘಂಟಾರವಾ- ಶಣಪುಷ್ಪಿಕಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೨-ಗಿಲಿಗಿಂಚೆಯಗಿಡದ ಹೆಸರುಗಳು. ಗಿಲಿಮರ.

ಮೃದ್ವೀಕಾ ಗೋಸ್ತನೀದಾ್ರಕ್ಷಾಸ್ವಾದ್ವೀಮಧುರ ಸೇತಿಚ॥

ಮೃದ್ವೀಕಾ-ಗೋಸ್ತನೀ-ದಾ್ರಕ್ಷಾ-ಸ್ವಾದ್ವೀ-ಮಧುರಸಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೫-ದಾ್ರಕ್ಷೆ ಹೆಸರುಗಳು. ದ್ವೀಪದಾ್ರಕ್ಷೆಗೂ ಚಪ್ಪರದಾ್ರಕ್ಷೆಗೂ ಹೆಸರುಗಳು.

ಸರ್ವಾನುಭೂತಿ ಸ್ಸರಳಾತ್ರಿಪುಟಾತ್ರಿವೃತಾತ್ರಿವೃತ। ತ್ರಿಭಂಡೀರೇಚನೀ

ಸರ್ವಾನುಭೂತಿಃ-ಸರಳಾ-ತ್ರಿಪುಟಾ-ತ್ರಿವೃತಾ-ತ್ರಿವೃತ-ತ್ರಿಭಂಡೀ-ರೇಚನೀ-ಪ್ರರೋಚನೀ-೭- ಕೆಂಪ್ನ ನೇತೆಗಡೆಯ ಹೆಸರುಗಳು. ಬಿಳೀತಿಗಡೆ, ಭೇದಿಯಾಗುವ ಲಾಲ್ತಿಗಡೆ.

ಶ್ಯಾಮಾಪಾಳಿಂದ್ಯಾ(ತುಸುಷೇಣಿಕಾ॥೧೩೪॥ಕಾಲಾಮಸೂರವಿದಳಾರ್ಧಚಂದ್ರಾ ಕಾಲಮೇಷಿಕಾ॥

ಶ್ಯಾಮಾ-ಪಾಳಿಂದೀ-ಪಾ-ಪಾಲಿನೀ-ಸುಷೇಣಿಕಾ-ಕಾಲಾ--ಮಸೂರವಿದಳಾ--ಮಾಷಯೂರವಿದಳಾ- ಅರ್ಧಚಂದ್ರಾ-ಕಾಲಮೇಷಿಕಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೭-ಕರೆ ಲಾಲ್ತಿಗಡೆ.

ಮಧುಕಂಕ್ಲೀತಕಂ ಯಷ್ಟಿಮಧುಕಂಮಧುಯಷ್ಟಿಕಾ॥

ಮಧುಕಂ-ಕ್ಲೀತಕಂ-ಯಷ್ಟಿಮಧುಕಂ-ನ-ಮಧುಯಷ್ಟಿಕಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೪- ಅತಿಮಧುರದ ಹೆಸರುಗಳು.. ಯಷ್ಟಿಮಧುಕೆ-ಮಿಠ್ಠಾ

ಲಕಡಿ.

ವಿದಾರೀಕ್ಷೀರ ಶುಕ್ಲೇಕ್ಷುಗಂ
ಧಾಕ್ರೋಷ್ಟೀ ಯಾಸಿತಾ।

ವಿದಾರೀ-ಕ್ಷೀರಶುಕ್ಲಾ--ಇಕ್ಷುಗಂಧಾ--ಕ್ರೋಷ್ಟೀ-೪-ಸ್ತ್ರೀ-ಯಾಸಿತಾ-ಬಿಳೀಕುಂಬಳದ ಹೆಸರು.ನೆಲಕುಂಬಳವೆಂದು ಕೆಲವರು, ಬೂದುಗುಂಬಳವೆಂದು ಕೆಲವರನ್ನುವರು.

(ಅನ್ಯಾ) ಕ್ಷೀರವಿದಾರೀಸ್ಯಾ
ನ್ಮಹಾಶ್ವೇತರ್ಕ್ಷ ಗಂಧಿಕಾ॥

ಕ್ಷೀರವಿದಾರೀ-ಮಹಾಶ್ವೇತಾ- ಋಕ್ಷಗಂಧಿಕಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೩-ಅನ್ಯಾ-ಕರೀನೆಲಕುಂಬಳದ ಹೆಸರುಗಳು.

ಲಾಂಗಲೀಶಾರದೀ ತೋಯಪಿ
ಪ್ಪಲೀಶಕುಲಾದನೀ।

ಲಾಂಗಲೀ-ಶಾರದೀ-ತೋಯಪಿಪ್ಪಲೀ-ಶಕುಲಾದನೀ-ಸ್ತ್ರೀ-೪-ನೀರುಹಿಂಪ್ಪಲೀಹೆಸರುಗಳು.

ಖರಾಶ್ವಾಕಾರವೀದೀ ಪ್ಯೋ
ಮಯೂರಲೋಚಮಸ್ತಕಃ॥

ಖರಾಶ್ವಾ-ಕಾರವೀ-ಸ್ತ್ರೀ-ದೀಪ್ಯಃ--ಮಯೂರಃ- ಲೋಚಮಸ್ತಕಃ-ಪು- ೫-ಓಮದ ಹೆಸರುಗಳು. ವೋಮು, ವೊವುಕಾಳು ಪ್ರಸಿದ್ಧ.

ಗೋಪೀಶ್ಯಾಮಾ ಶಾರಿಬಾ
ಸ್ಯಾಚ್ಚಂದನೋತ್ಪಲಶಾರಿಬಾ।

ಗೋಪೀ-ಶ್ಯಾಮಾ-ಶಾರಿಬಾ-ಚಂದನಾ-ಪಾ-ಅನಂತಾ-ಉತ್ಪಲಶಾರಿಬಾ- ಸ್ತ್ರೀ-೫-ಸುಗಂಧ ಪಾಲಗಿಡದ ಹೆಸರು, ಸೊಗದೇ ಬೇರು ಪ್ರಸಿದ್ಧ. ಸೊಗದಿ.

ಯೋಗ್ಯವೃದ್ಧಿ ಸಿದ್ಧಿಲಕ್ಷ್ಮ್ಯೌ
ಋದ್ಧಿರಪ್ಯಾಹ್ವಯಾಇಮೇ ॥

ಯೋಗ್ಯಂ-ನ-ಋದ್ಧಿಃ-ಸಿದ್ಧಿಃ-ಲಕ್ಷ್ಮೀ-ಸ್ತ್ರೀ-೪-ಋದ್ಧಿಯೆಂಬುವ ಗ್ರಂಥಿಕ ದ್ರವ್ಯದಹೆಸರುಗಳು.ಇವುವೃದ್ಧೇರಪ್ಯಾಹ್ವಯಾಃ-ಈ ೪ ಶಬ್ಧಗಳೂ ವೃದ್ಧಿಯೆಂಬುವ ಗ್ರಂಥ್ಯೆ ದ್ರವ್ಯಕ್ಕೂ ಹೆಸರುಗಳು. ವೃದ್ಧಿಯೆಂತಲೂ, ಮಹಾ ವೃದ್ಧಿಯೆಂತಲೂ, ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಮೂಲಿಕೆ.

ಕದಳೀವಾರಣಬುಸಾರಂಭಾ
ಮೋಚಾಂಶುಮತ್ಫಲಾ। ಕಾಷ್ಠೀ
ಲಾ

ಕದಳೀ-ವಾರಣಬುಸಾ-ರಂಭಾ-ಮೋಚಾ-ಅಂಶುಮತ್ಫಲಾ-ಕಾಷ್ಠೀಲಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೭-ಬಾಳೆಗಿಡದಹೆಸರುಗಳು. ರಸಬಾಳೆ ಮೊಂತಾದ ಗಂಬಿಗೆ ಬಾಳೆಗೂ ಹೆಸರುಗಳು.

ಮುದ್ಗಪರ್ಣೀ ಕಾಕಮುದ್ಗಾ

ಮುದ್ಗಪರ್ಣೀ- ಕಾಕಮುದ್ಗಾ-ಸಹಾ-

ಸಹ(ತ್ಯಪಿ||) ೧೫೯||

ವಾರ್ತಾಕೀಹಿಂಗುಳೀಸಿಂಹೀ ಘಂಟಾಕೀದುಷ್ಪ್ರಧರ್ಷಿಣೀ ।

ನಾಕುಲೀಸುರಸಾನಾಗಸುಗಂಧಾಗಂಧನಾಕುಲೀ||೧೬೦|| ನಕುಲೇಷ್ಟಾಭುಜಂಗಾಕ್ಷೀಛತ್ರಾಕೀ ಸುವಹಾ(ಚಸಾ।)

ವಿದಾರಿಗಂಧಾಂಶುಮತೀಸಾಲಪರ್ಣೀಸ್ಥಿರಾಧ್ರುವಾ ||೧೬೧||

ತುಂಡಿಕೇರೀ ಸಮುದ್ರಾಂತಾ ಕಾರ್ಪಾಸೀಬದರೇ(ತಿಚ।)

ಭಾರದ್ವಾಜೀತು(ಸಾವನ್ಯಾ)

ಶೃಂಗೀತುವೃಷಭೋವೃಷಃ।

ಗಾಂಗೇರುಕೀನಾಗ ಬಲಾಝು ಷಾಹ್ರಸ್ವಗವೇಧುಕಾ॥

ಸ್ತ್ರೀ-೩-ಕಾಡುಪೆಸರು,ಕಾಳಿನಗಿಡ, ವೀಹೆಸರುಗಿಡಿದ ಪೆಸರು.

ವಾರ್ತಾಕೀ-ಹಿಂಗುಳೀ-ಸಿಂಹೀ-ಘಂಟಾಕೀ-ದುಷ್ಪ್ರಧರ್ಷಿಣೀ-ಸ್ತ್ರೀ-೫-ಬದನೆಗಿಡದಲ್ಲಿ ಮುಳ್ಳುಜಾತಿ,ಗುಳ್ಳವಾದಿ,ರಾಗುಳ್ಳೆ, ತನಿಗುಳ್ಳ, ರಾಮಗುಳ್ಳ, ಮುಳ್ಳ

ನಾಕುಲೀ-ಸುರಸಾ-ನಾಗಸುಗಂಧಾ-ಗಂಧನಾಕುಲೀ- ನಕುಲೇಷ್ಟಾ-ಭುಜಂಗಾಕ್ಷೀ-ಛತ್ರಾಕೀ-ಸುವಹಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೮-ಸರ್ಪಾಕ್ಷಿಗಿಡದಹೆಸರುಗಳು,ಕೆಲವರು ನಾಗಸುಗಂಧಾ ಎಂಬುವಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ರಾಸ್ನಾ- ಸುಗಂಧಾ- ಎಂಪದಗಳಾಗಿ ಹೇಳುವರು. ಹಾವುಕಸ್ತೂರಿಗಿಡ, ನಂಜಾರೇಗಿಡ, ಮುಂಗೀವೇಳ್ವ

ವಿದಾರಿಗಂಧಾ-ಅಂಶುಮತೀ-ಸಾಲಪರ್ಣಾ-ಶಾಲಪರ್ಣೀ- ಸ್ಥಿರಾ-ಧ್ರುವಾ-ಸ್ತ್ರೀ-ಮೂರಲೆ ಹೊನ್ನೆಹೆಸರು. ತೆಲುಗರಿದು ಮುಯ್ಯಾಕುಪೊನ್ನೆ ಎಂಬುವರು.

ತುಂಡಿಕೇರಿ-ಸಮುದ್ರಾಂತಾ- ಕಾರ್ಪಾಸೀ-ಕರ್ಪಾಸೀ-ಬದರಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೪-ಹತ್ತಿಯದಹೆಸರು, ಅರಳೇಗಿಡ-ಕರಿಹತ್ತಿ - ಜಡೆಹತ್ತಿ-ಹೊಲದಹತ್ತಿ-ಬಿಳೀಹತ್ತೀ.

ಭಾರದ್ವಾಜೀ-ಸ್ತ್ರೀ-ವನ್ಯಾಸಾ-ಅಡವಿಹತ್ತೀಗಿಡ, ಕಾಡುಹತ್ತೀಗಿಡ, ಕಾಡು ಅರಳೇಗಿಡ.

ಶೃಂಗೀ-ನ್-ವೃಷಭಃ-ಪಾ-ಋಷಭಃ-ವೃಷಃ-ಪು-೩- ಹರೆಗೆಹಾಲೆಯಹೆಸರು. ವೃಷಭವೆಂಬುವಮೂಲಿಕೆ.

ಗಾಂಗೇರುಕೀ--ನಾಗಬಲಾ--ಝುಷಾ-ಹ್ರಸ್ವಗವೇಧುಕಾ--ಸ್ತ್ರೀ-೪-ಹೀರೇಗಿಡದಹೆಸರು. ಇವುಹೀರೆ,ತುಪ್ಪಹೀರೆ, ಕಾಡುಹೀರೆ ಇವು ಕನ್ನಡದ ಹೆಸರುಗಳು.

ಧಾಮಾರ್ಗ ವೊಘೊಷಕ (ಸ್ತ್ರೀ)	ಧಾಮಾರ್ಗವಃ--ಘೋಷಕಃ-ಪು-೨-ಕೈಹೀರೆ, ಖೈಹೀರೆ ಹೆಸರುಗಳು, ತೆಲುಗರಿದನ್ನು ಆನಪಕಚೆಟ್ಟೆಂತಲೂ, ಚೇದು ಬೀರಯೆಂತಲೂ ಅನ್ನುವರು.
ನ್ಮಹಾಜಾಲೀ (ಸಪೀತಕಃ॥	ಮಹಾಜಾಲೀ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಪೀತಕಃ-ಸಃ-ಹಚ್ಚ ಗಿರುವಹುವ್ವುಗಳುಳ್ಳ ಕಾಡುಹೀರೇಗಿಡ
ಜ್ಯೋತ್ಸ್ನೀಪಟೋಲಿಕಾಜಾಲೀ	ಜೊತ್ಸ್ನೀ-ಪಟೋಲಿಕಾ-ಜಾಲೀ-ಸ್ತ್ರೀ-೩-ಪಡಪಲ ಗಿಡದಹೆಸರು.
ನಾದೆಯಿಭೂಮಿಜಂಬುಕಾ।	ನಾದೇಯಿ-ಭೂಮಿಜಂಬುಕಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೨ನೆಲನೇರಳೇ ಹೆಸರುಗಳು, ನಾಯಿನೇರಳೇ ಹೆಸರುಗಳು.
(ಸ್ತ್ರೀ)ಲ್ಲಾಂಗಲೀತ್ವಗ್ನಿಶಿಖಾ	ಲಾಂಗಲೀ-ಪಾ-ಲಾಂಗಲಿಕೀ-ಅಗ್ನಿಶಿಖಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೩- ಕೊಲುಕುಟಕನಗಿಡದ ಹೆಸರುಗಳು, ತೆಲುಗರಿದನ್ನು ತರಿಗೊಟ್ಟುಚೆಟ್ಟು, ಚಿನ್ನಚೆರುಕುಯೆನ್ನುವರು.
ಕಾಕಾಂಗೀಕಾಕನಾಸಿಕಾ॥	ಕಾಕಾಂಗೀ--ಕಾಕನಾಸಿಕಾ- ಸ್ತ್ರೀ-೨-ಕಾಗಿ ತೊಂಡೇಗಿಡದ ಹೆಸರು, ಹುಚ್ಚು ತೊಂಡೇ.
ಗೊಧಾಪದೀತು ಸುವಹಾ	ಗೋಧಾಪದೀ-ಸುವಹಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೨- ಹಂಸಪಾದೀಗಿಡದ ಹೆಸರುಗಳು. ತೆಲುಗಿನಲ್ಲಿ-ಚೆಪ್ಪುತಟ್ಟಯೆನ್ನುವರು.
ಮುಸಲೀತಾಲಮೂಲಿಕಾ।	ಮುಸಲೀ- ತಾಲಮೂಲಿಕಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೨-ನೆಲತಾಟಹೆಸರು, ನೆಲತಾಳೇಗೆಡ್ಡೆ ಯನ್ನುವರು. ಸಾಲಾ ಮಿಶ್ರಿಯೆಂತಲೂ ಕೆಲವರನ್ನುವರು.
ಅಜಶೃಂಗೀವಿಷಾಣೀ (ಸ್ತ್ರೀ)	ಅಜಶೃಂಗೀ--ವಿಷಾಣೀ-ಸ್ತ್ರೀ-೨-ಕುರುಟೆಗೇಗಿಡದ ಹೆಸರುಗಳು. ತೆಲುಗರಿದನ್ನು ದುಷ್ಟುಪುಚೆಟ್ಟು ಯೆನ್ನುವರು.
ದ್ಗೋಜಿಹ್ವಾದಾರ್ವಿಕೆ(ಸಮೆ)॥	ಗೋಜಿಹ್ವಾ-ದಾರ್ವಿಕಾಸ್ತ್ರೀ-೨-ಎತ್ತು ನಾಲಿಗೇಗಿಡದ ಹೆಸರುಗಳು. ಚೆಂಡೇಕಾಯಿಗಿಡವೆನ್ನುವರು.

ತಾಂಬೂಲವಲ್ಲೀತಾಂಬೂಲೀ ನಾಗವಲ್ಲ್ಯ(ಪ್ಯ

ತಾಂಬೂಲವಲ್ಲೀ--ತಾಂಬೂಲೀ-ನಾ ಲ್ಲೀ-ಸ್ತ್ರೀ-೩-ವೀಳ್ಯದಲೇ ಬಳ್ಳಿಯ ಹೆಸ ಳ್ಯದೆಲೇಬಳ್ಳಿ.

ಥ)ದ್ವಿಜಾ। ಹರೇಣೂರೇಣುಕಾ ಕೌಂತೀಕಪಿಲಾಭಸ್ಮಗಂಧಿನೀ॥

ದ್ವಿಜಾ-ಹರೇಣುಃ-ರೇಣುಕಾ-ಕೌಂತೀ- ಲಾ-ಭಸ್ಮಗಂಧಿನೀ-ಸ್ತ್ರೀ-೭-ರೇಣುಕ ವೆಗ್ರಂಧ್ಯದ್ರವ್ಯದಹೆಸರು, ತಕ್ಕೋಲ

ಏಲಾವಾಲುಕಮೈಲೇಯಂಸುಗಂಧೀಹರಿವಾಲುಕಂ। ವಾಲುಕಂ (ಚಾ

ಏಲಾವಾಲುಕಂ-ಪಾ- ಐಳವಾಲುಕಂ- ಯಂ-ನ-ಸುಗಂಧೀ-ನ್--ಪು-ಹರಿವಾಲು ವಾಲುಕಂ-ನ-೫-ಸುರಸುರಕೀಹೆಸರು ಯಾಲಕ್ಕೀಹೆಸರೆಂತಲೂ ಅನ್ನುವರು. ಗರಿಬನ್ನು ಕೊತುರುಬುಡಮು ಅನ್ನುವ

ಥ) ಪಾಲಂಕ್ಯಾಮುಕುಂದಃ ಕುಂದಕುಂದುರೂ ॥೧೬೭॥

ಪಾಲಂಕ್ಯಾ-ಪಾ - ವಾಲುಕ್ಯಾ-ಸ್ತ್ರೀ ಮುಕುಂದಃ-ಕುಂದಃ-ಪಾ-ಕಂದುಃ-ಕು ದುರುಃ-ಪು-೪-ಕುಂದರುಷ್ಕವೆಂಬುವ ಗ ಧ್ಯದ್ರವ್ಯವು, ಮೊಲದ ಕಿವಿಗಡ್ಡೆ.

ಬಾಲಂಹ್ರೀಬೇರಬರ್ಹಿಷ್ಠೋದೀಚ್ಯಂಕೇಶಾಂಬುನಾಮಚ।

ಬಾಲಂ--ಹ್ರೀಬೇರಂ-ಬರ್ಹಿಷ್ಠಂ-ಉ ಚ್ಯಂ-ಕೇಶಾಂಬುನಾಮ-ನ-೫- ಮುಡ ಳದ ಹೆಸರುಗಳು. ಲಾಮಂಚದಲ್ಲಿ ಭೇ ತೆಲುಗಿನಲ್ಲಿ ಕುರುವೇರು ಯೆಂದು ಹೆಸ

ಕಾಲಾನುಸಾರ್ಯವೃದ್ಧಾಶ್ಮಪುಷ್ಪಶೀತಶಿವಾನಿತು॥೧೬೮॥ ಶೈಲೇಯಂ

ಕಾಲಾನುಸಾರ್ಯಂ-ವೃದ್ಧಂ-ಅಶ್ಮಪುಷ್ಪ ಶೀತಶಿವಂ-ಶೈಲೇಯಂ-ನ-೫-ಕಲ್ಲುಹೂವಿ ಹೆಸರು, ಶಿಲಾಪುಷ್ಪ.

ತಾಲಪರ್ಣೀತುದೈತ್ಯಾಗಂಧಕುಟೀಮುರಾ। ಗಂಧಿನೀ

ತಾಲಪರ್ಣೀ-ದೈತ್ಯಾ-ಗಂಧಕುಟೀ-ಮು ರಾ-ಗಂಧಿನೀ- ಸ್ತ್ರೀ- ೫-ಮುರೆ ಯೆಂಬ ಗ್ರಂಧಿಕ ಜಿನಸು, ಮೊರ್ರ.

ಗಜಭಕ್ಷ್ಯಾತುಸುವಹಾಸುರಭೀರಸಾ ॥೧೬೯॥ ಮಹೇರಣಾಕುಂದುರುಕೀಸಲ್ಲಕೀ ಹ್ಲಾದಿನೀತಿಚ।

ಗಜಭಕ್ಷ್ಯಾ-ಸುವಹಾ-ಸುರಭಿಃ- ರಸಾ ಮಹೇರಣಾ-ಕುಂದುರುಕೀ-ಪಾ- ಕುಂದು ಕೀ-ಸಲ್ಲಕೀ-ಹ್ಲಾದಿನೀ-ಸ್ತ್ರೀ-೮-ತರು ಗಿಡದ ಹೆಸರು. ಆನೇಬ್ಯಾಲ.

ಅಗ್ನಿಜ್ವಾಲಾಸುಭಿಕ್ಷಾತುಧಾತಕೀಧಾತುಪುಷ್ಪಿಕಾ ॥೧೭೦॥

ಅಗ್ನಿಜ್ವಾಲಾ-ಸುಭಿಕ್ಷಾ-ಧಾತಕೀ-ಧಾ ತುಪುಷ್ಪಿ-ಸ್ತ್ರೀ-೪-ಧಾತಕೀ ಕುಸುಮ

ಪೃಥ್ವೀಕಾಚಂದ್ರಬಾಲೈಲಾನಿಷ್ಕುಟಿರ್ಬಹುಲಾ

(ಥನಾ।ಸೂಕ್ಷ್ಮೋಲಾ) ಪಳಂ। ಉಪಕುಂಚಿಕಾತುತ್ಥಾ ಕೋರಂಗೀ ತ್ರಿಪುಟಾ ತ್ರುಟಿಃ॥

ವ್ಯಾಧಿಃಕುಷ್ಠಂ ಪಾರಿಭಾವ್ಯಂ ವಾಪ್ಯಂ ಪಾಕಲಮುತ್ಪಲಂ।

ಶಂಖಿನೀಚೋರಪುಷ್ಪೀ ಸ್ಯಾತ್ಕೇಶಿ

(ನ್ಯಥ)ವಿತುನ್ನಕಃ ॥೧೭೦॥ ಝಟಾಮಲಾಜ್ಝಟಾ ತಾಲೀ ಶಿವಾ ತಾಮಲಕೀತಿಚ।

ಪ್ರಪೌಂಡರೀಕಂ ಪೌಂಡರ್ಯ

ಮಥತುನ್ನಃ ಕುಬೇರಕಃ॥ ಕುಣಿಃ ಕಚ್ಛಃ ಕಾಂತಲಕೋ ನಂದಿವೃಕ್ಷೋ

ಥರಾಕ್ಷಸೀ।ಚಂಡಾ ಧನಹರೀ ಕ್ಷೇಮದುಷ್ಪತ್ರಗಣಹಾಸಕಾಃ॥

ವ್ಯಾಡಾಯುಧಂ ವ್ಯಾಘ್ರನಖಂ ಕರಜಂ ಚಕ್ರಕಾರಕಂ।

ಆರೆಹುಳ್ಳು.

ಪೃಥ್ವೀಕಾ-ಚಂದ್ರ,ಬಾಲಾ-ಏಲಾ-ನಿಷ್ಕುಟಿಃ-ಬಹುಲಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೫-ದೊಡ್ಡ ಯಾಲಕ್ಕೀ ಹೆಸರುಗಳು.

ಉಪಕುಂಚಿಕಾ-ತುತ್ಥಾ-ಕೋರಂಗೀ-ತ್ರಿಪುಟಾ-ತ್ರುಟಿಃ- ಸ್ತ್ರೀ-೫-ಸೂಕ್ಷ್ಮಾ ಸಾ-ಸಣ್ಣ ಯಾಲಕ್ಕೀ ಹೆಸರು.

ವ್ಯಾಧಿಃ-ಪು-ಕುಷ್ಠಂ-ಪಾರಿಭಾವ್ಯಂ-ವಾಪ್ಯಂ-ಪಾ- ವಪ್ಯಂ-ಪಾಕಲಂ-ಉತ್ಪಲಂ-ನ-೬-ಚಂಗಲಕೋಷ್ಠ.

ಶಂಖಿನೀ-ಚೋರಪುಷ್ಪೀ-ಕೇಶಿನೀ-ಸ್ತ್ರೀ-೩-ಕಡಿಯಾಲದ ಗಿಡದ ಪಸರುಗಳು. ಹಕ್ಕರಿಕೇ ಸೊಪ್ಪಿನ ಹೆಸರು.

ವಿತುನ್ನಕಃ-ಪು-ಝಟಾ-ಅಮಲಾ--ಅಜ್ಝಟಾ-ತಾಲೀ-ಶಿವಾ-ತಾಮಲಕೀ- ಸ್ತ್ರೀ-೭-ಕಿರಿನೆಲ್ಲೀಗಿಡದ ಹೆಸರು.

ಪ್ರಪೌಂಡರೀಕಂ-ಪೌಂಡರ್ಯಂ-ಪಾ-ಪುಂಡರ್ಯಂ-ನ-೩-ಪುಂಡರೀಕ ವೆಂಬುವ ಗ್ರಂಥ್ಯದ್ರವ್ಯದ ಹೆಸರುಗಳು. ಪೆಂಡಾರೆಗೆಡ್ಡೆ, ಪಾಂಡವರ ಮುದ್ದು, ಇದು ಬಿಳೀ ನೈದಿಲೇಗಡ್ಡೆ.

ತುನ್ನಃ-ಕುಬೇರಃ-ಕುಣಿಃ-ಕಚ್ಛಃ-ಕಾಂತಲಕಃ-ನಂದಿವೃಕ್ಷಃ-ಪು-೬-ನಂದಿ ಎಂಬುವ ಮರದ ಹೆಸರು. ಬಸವನಗಿಡ, ನಂದಿವರ್ಧನ ಹುವ್ವು ಪ್ರಸಿದ್ಧ.

ರಾಕ್ಷಸೀ-ಚಂಡಾ-ಧನಹರೀ-ಸ್ತ್ರೀ- ಕ್ಷೇಮಃ-ದುಷ್ಪತ್ರಃ-ಗಣಹಾಸಕಃ- ಪು-೬-ಕರೀ ಕಚೋರ, ಬಲರಾಕ್ಷಸೀಗಡ್ಡೆ.

ವ್ಯಾಳಾಯುಧಂ-ಪಾ-ವ್ಯಾಡಾಯುಧಂ-ವ್ಯಾಘ್ರನಖಂ-ಕರಜಂ-ಪಾ-ಚಕ್ರಕಾರಕಂ-ನ-೪-ವ್ಯಾಘ್ರನಖವೆಂಬ ಗಂಧ ದ್ರವ್ಯ, ಹುಲಿಯುಗುರು ಗಿಡವು.

ಸುಷಿರಾವಿದ್ರುಮಲತಾಕಪೋ
ತಾಂಘ್ರಿರ್ನಟಿರ್ನಲೀ ॥೧೨೫॥
ಧಮನ್ಯಂಜನಕೇಶೀಚ ಹನುರ್ಹ
ಟ್ಟವಿಲಾಸಿನೀ। ಶುಕ್ತಿಶ್ಶಂಖಃಖು
ರಃಕೋಲದಳಂನಖ

ಮಥಾಢಕೀ॥೧೨೬॥ ಕಾಕ್ಷೀ
ಮೃತ್ಸ್ನಾತುವರಿಕಾಮೃತಾಲಕ
ಸುರಾಷ್ಟ್ರಜೆ

ಕುಟನ್ನಟಂದಾಶಪುರಂವಾನೆ
ಯಂಪರಿಪೇಲವಂ ॥೧೨೭॥ ಪ್ಲವ
ಗೋಪುರಗೋನರ್ದ ಕೈವರ್ತೀಮು
ಸ್ತಕಾನಿಚ

ಗ್ರಂಥಿಪರ್ಣಂಶುಕಂಬರ್ಹಂ
ಪುಷ್ಪಂಸ್ಥೌಣೇಯಕುಕ್ಕುರೆ ॥

ಸುಷಿರಾ-ಪಾ-ಶುಷಿರಾ-ವಿದ್ರುಮಲತಾ-
ಪೋತಾಂಘ್ರಿಃ-ನಟಿಃ-ನಲೀ-ಧಮನೀ-ಅಂ
ಜನಕೇಶೀ-ಸ್ತ್ರೀ-೭-ನಳಿ ಎಂಬುವಗ್ರಂಥ
ದ್ರವ್ಯದ ಹೆಸರುಗಳು, ಗೂವಗುತ್ತಿಗೆ, ಹನು-
ಹಟ್ಟವಿಲಾಸಿನೀ- ಶುಕ್ತಿಃ-ಸ್ತ್ರೀ-ಶಂಖಃ
ರಃ-ಪು- ಕೋಲದಳಂ- ನಖಂ-೭- ನ
ಬುವ ಗಂಧಿಕದ್ರವ್ಯ, ನಖವೆಂದರೆಗಂಧ
ಯಲ್ಲಿ ಸೇರತಕ್ಕನಖವೆಂದು ಕೆಲವರನ್ನು
ರು. ಇಲ್ಲಿ ಸುಷಿರಾಶಬ್ದ ಮೊದಲುಗೊಂ
ಡು-ಶಬ್ದಗಳೂನಳಿಗೆಪೆಸರೆಂತಲೂ, ಧಮ
ಶಬ್ದ ಮೊದಲು೪ ಶಬ್ದಗಳು ಬೆತ್ತಕ್ಕೆ ಪೆ
ತಲೂ, ಶುಕ್ತಿಮೊದಲು ೫ ಶಬ್ದಗಳು
ಕ್ಕೆ ಹೆಸರೆಂತಲೂ ಕೆಲವರು ಹೇಳಿದ
ಆಢಕೀ-ಕಾಕ್ಷೀ-ಮೃತ್ಸ್ನಾ-ತುವರಿ
ಸ್ತ್ರೀ-ಮೃತಾಲಕಂ-ಸುರಾಷ್ಟ್ರಜಂ - ನ
ತೊವರಿಮನ್ನೆಯೆಂದು ತೆಲುಗರಿಂದ ಕ
ಲ್ಪಡುವ ತುವರಿಯೆಂಬುವದರಹೆಸರು
ದನ್ನು ಕಾಡು ತೊಗರೀಗಿಡವೆಂದು ಕೆ
ರು ಹೇಳಿದರು. ಮೃತ್ತಾಲಕವೆಂಬುವ
ಅದಲ್ಲಿ ಮೃತ್-ದ-ಸ್ತ್ರೀ-ತಾಲಕಂ-ನ-
ಸರುಗಳಾಗಿ ವಿಭಾಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.
ಕುಟನ್ನಟಂ-ದಾಶಪುರಂ-ವಾನೇಯಂ-
ಪೇಲವಂ-ಪ್ಲವಂ- ಗೋಪುರಂ-ಗೋನರ್ದ
ಕೈವರ್ತೀಮುಸ್ತಕಂ-ನ-೮-ತುಂಗಮುಸ್ತೆ
ಹೆಸರುಗಳು. ತುಂಗೇಗಡ್ಡೆಗಳು, ಗೇ
ಗಡ್ಡೆಯೆಂತಲೂ, ಗಿಕ್ಕಿನ ಗಡ್ಡೆಯೆಂತ
ಅನ್ನುವರು.
ಗ್ರಂಥಿಪರ್ಣಂ-ಶುಕಂ-ಬರ್ಹಂ-ಪುಷ್ಪ
ಪಾ-ಬರ್ಹಪುಷ್ಪಂ-ಸ್ಥೌಣೇಯಂ-ಕು
ರಂ-ನ-೬-ಸ್ಥೌಣೇಯಕವೆಂಬ ಗ್ರಂಥ
ದ್ರವ್ಯದ ಹೆಸರುಗಳು. ಮಾಚಿಪತ್ರೆ

ಮರುನ್ಮಾಲಾತುಪಿಶುನಾಸ್ಪೃ
ಕ್ಕಾದೇವೀಲತಾಲಘುಃ । ಸಮು
ದ್ರಾಂತಾವಧೂಃಕೋಟಿವರ್ಷಾ
ಲಂಕೋಯಿಕೇತ್ಯಪಿ ॥೧೭೯॥

ಮರುನ್ಮಾಲಾ-ಪಾ-ಮರುತ್-ಮಾಲಾ-ಪಿಶುನಾ- ಸ್ಪೃಕ್ಕಾ-ಪಾ-ಸ್ಪೃಕ್ಕಾ-ದೇವೀ-ಲತಾ-ಲಘುಃ-ಸಮುದ್ರಾಂತಾ-ವಧೂಃ-ಕೋಟಿವರ್ಷಾ-ಲಂಕೋಯಿಕಾ- ಪಾ-ಲಂಕಾಸಿಕಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೧೦--ಸ್ಪೃಕ್ಕಯೆಂಬ ಗ್ರಂಥ್ಯದ್ರವ್ಯ, ಸಂಕೇಬೇರು.

ತಪಸ್ವಿನೀಜಟಾಮಾಂಸೀಜ
ಟಿಲಾಲೋಮಶಾಮಿಷೀ।

ತಪಸ್ವಿನೀ-ಜಟಾಮಾಂಸೀ - ಜಟಿಲಾ-ಲೋಮಶಾ-ಅಮಿಷೀ-ಪಾ-ಮಿಸೀ-ಸ್ತ್ರೀ-೬-ಜಟಾಮಾಂಸಿ ಹೆಸರುಗಳು.

ತ್ವಕ್ಪತ್ರಮುತ್ಕಟಂಭೃಂಗಂ
ತ್ವಚಂಚೋಚಂವರಾಂಗಕಂ ॥

ತ್ವಕ್-ಚ್-ಸ್ತ್ರೀ-ಪತ್ರಂ-ಉತ್ಕಟಂ-ಭೃಂಗಂ-ತ್ವಚಂ- ಚೋಚಂ- ಪಾ- ಚಂಚಂ-ವರಾಂಗಕಂ-ನ-೭-ಲವಂಗ.

ಕಚರ್ಚೂರಕೋ ದ್ರಾವಿಡಕಃ
ಕಾಲ್ಯಕೋವೇದಮುಖ್ಯಕಃ।

ಕಚರ್ಚೂರಕಃ-ಪಾ--ಕರ್ಚೂರಕಃ-ದ್ರಾವಿಡಕಃ-ಕಾಲ್ಯಕಃ- ವೇದಮುಖ್ಯಕಃ-ಪು-೪-ಗಂಧ ಕಚೋರದ ಹೆಸರುಗಳು.

ಓಷಧ್ಯೋ(ಜಾತಿಮಾತ್ರೇಸ್ಯು)

ಓಷಧ್ಯಃ-ಪಾ-ಓಷಧಯಃ-ಸ್ತ್ರೀ-ಬ-೧-ಜಾತಿಮಾತ್ರೇಸ್ಯುಃ- ಆಕಾರಮಾತ್ರದಿಂದಲೇ ಬೇರೆಬೇರೆಯಾಗಿ ಕಾಣಬರುತ್ತಿರುವ ಲತಾದಿ ಜಾತಿಗಳಲ್ಲಿಯೇ ವರ್ತಿಸುವದು.

(ರಜಾತೌ)ಸರ್ವಮೌಷಧಂ॥

ಔಷಧಂ-ನ-ಅಜಾತೌ-ಜಾತಿವ್ಯತಿರಿಕ್ತಗಳಾಗಿ ರೋಗಹರಗಳಾದ, ಸರ್ವಂ-ಎಲ್ಲಾ ಮದ್ದುಗಳು.

ಶಾಕಾಖ್ಯಂಪತ್ರಪುಷ್ಪಾದಿ

ಶಾಕಾಖ್ಯಂಪತ್ರಪುಷ್ಪಾದಿ-ಭೋಜನಾರ್ಹಗಳಾದ,ಎಲೆ,ಹುವ್ವು, ಕಾಯಿ,ಕಡ್ಡಿ,ದಂಟು, ಮುಂತಾದವುಗಳುಳ್ಳ, ತರಕಾರೀಹೆಸರು,ಪಲ್ಲ್ಯಗಳು(ಶಾಕಂ-ಅ-ನ-೧.

ತಂಡುಲೀಯೋಲ್ಪಮಾರಿಷಃ।

ತಂಡುಲೀಯಃ-ಅಲ್ಪಮಾರಿಷಃ-ಪು-೨-ಕೀರೇಸೊಪ್ಪು.

ವಿಶಲ್ಯಾಗ್ನಿಶಿಖಾನಂತಾ ಫಲಿ
ನೀಶಕ್ರಪುಷ್ಪ್ಯಪಿ ॥೧೮೦॥

ವಿಶಲ್ಯಾ-ಅಗ್ನಿಶಿಖಾ- ಅನಂತಾ-ಫಲಿನೀ-ಪಾ-ಹಲಿನೀ-ಶಕ್ರಪುಷ್ಪೀ-ಸ್ತ್ರೀ-೫- ಬೆಂಡೆ ಬಿದುರುಸೊಪ್ಪು, ಅಗ್ನಿಶಿಖೆ.

ಸ್ತ್ಯಾದೃಕ್ಷೇಗಂಧಾಭಗಲಾಂಡ್ಯಾ
ವೇಗೀವೃದ್ಧದಾರಕಃ । ಜಾಂಗೂ

ಬ್ರಾಹ್ಮೀತುಮತ್ಸ್ಯಾಕ್ಷೀವಯ
ಸ್ಥಾಸೋಮವಲ್ಲರೀ ॥೧೮೩॥

ಪಟುಪರ್ಣೀಹೈಮವತೀಸ್ವ
ರ್ಣಕ್ಷೀರೀಹಿಮಾವತೀ ।

ಹಯಪುಚ್ಛೀತುಕಾಂಭೋಜೀ
ಮಾಷಪರ್ಣೀ ಮಹಾಸಹಾ ॥

ತುಂಡಿಕೇರೀರಕ್ತಫಲಾಬಿಂಬಿ
ಕಾಪೀಲುಪರ್ಣ್ಯಪಿ ॥

ಬರ್ಬರಾಕಬರೀತುಂಗೀಖರ
ಪುಷ್ಪಾಜಗಂಧಿಕಾ ॥೧೮೫॥

ಎಲಾಪರ್ಣೀತುಸುವಹಾರಾ
ಸ್ನಾಯುಕ್ತರಸಾಚಸಾ ।
ಚಾಂಗೇರೀ ಚುಕ್ರಿಕಾದಂತಶ
ಠಾಂಬಷ್ಠಾಮ್ಲಲೋಣಿಕಾ೧೮೬

ಸಹಸ್ರವೇಧೀಚುಕ್ರೋಮ್ಲ
ವೇತಸಶ್ಯತವೇಧ್ಯಪಿ ।

ನಮಸ್ಕಾರೀ ಗಂಧಕಾರೀಸ
ಮಂಗಾಖದಿರೇತ್ಯಪಿ ॥೧೮೮॥

ಜೀವಂತೀಜೀವನೀಜೀವಾಜೀ

ಖಮುಕ್ಷೇಗಂಧಾ-ಭಗಲಾಂಡೀ-ವಾ-
ತ್ರೀ-ಅವೇಗೀ- ಸ್ತ್ರೀ-ವೃದ್ಧದಾರಕ-
ಗಃ-ಪು-೫-ಅನಂತಸ ಗೊಂಡೇಸೊಪ್ಪು
ಉಗರಿದನ್ನು ಬೊಡತರಮು ಯನ್ನು

ಬ್ರಾಹ್ಮೀ-ಪಾ-ಬ್ರಹ್ಮೀ-ಮತ್ಸ್ಯಾಕ್ಷೀ-
ಯಸ್ಥಾ-ಸೋಮವಲ್ಲರೀ-ಸ್ತ್ರೀ-೪-
ಗೊಸೇಸೊಪ್ಪು.

ಪಟುಪರ್ಣೀ- ಹೈಮವತೀ- ಸ್ವರ್ಣ-
ರೀ-ಹಿಮಾವತೀ-ಸ್ತ್ರೀ-೪-ಕಂಕೋ-
ಹೆಸರು. ಘಂಟಾಮೊಣೀ ಸೊಪ್ಪು.

ಹಯಪುಚ್ಛೀ--ಕಾಂಭೋಜೀ-
ಕಾಂಬೋಜೀ-ಮಾಷಪರ್ಣೀ-ಮಹಾಸ
ಸ್ತ್ರೀ-೪-ಕಾಡುಉದ್ದಿನಗಿಡ.

ತುಂಡಿಕೇರೀ-ರಕ್ತಫಲಾ-ಬಿಂಬಿಕಾ-
ಲುಪರ್ಣೀ-ಸ್ತ್ರೀ-೪-ದೊಂಡೇಗಿಡದ
ರು. ಕೆಂಪು ತೊಂಡೇಗಿಡ.

ಬರ್ಬರಾ-ಕಬರೀ-ತುಂಗೀ-ಖರಪು-
ಅಜಗಂಧಿಕಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೫-ನಾರಂಬ್ಯಾ-
ದ ಹೆಸರುಗಳು, ವಾಯಿಂಟಚೆಟ್ಟು,

ಏಲಾಪರ್ಣೀ-ಸುವಹಾ-ರಾಸ್ನಾ, ಯು-
ರಸಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೪-ಸ್ನಾದುಂಪರಾಸ್ನೆ,

ಚಾಂಗೇರೀ- ಚುಕ್ರಿಕಾ-ದಂತಶಠಾ-
ಬಷ್ಠಾ-ಅಮ್ಲಲೋಣಿಕಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೫-
ಪುರಚೀಸೊಪ್ಪಿನ ಹೆಸರು.

ಸಹಸ್ರವೇಧೀ-ನ-ಚುಕ್ರಃ-ಅಮ್ಲವೇ-
ಶತವೇಧೀ-ನ-ಪು-೪-ಹುಳಿಹಕ್ಕಿಹೆಸರು
ಹುಣಸೆ.

ನಮಸ್ಕಾರೀ- ಗಂಧಕಾರೀ- ಸಮಂ-
ಖದಿರಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೪-ಮುಟ್ಟಿದರೆ ಮುನಿ-
ಸರುಗಳು. ಮುಟ್ಟುಮುದುಗಗಿಡ.

ಜೀವಂತೀ- ಜೀವನೀ- ಜೀವಾ-ಜೀ-

ಮನೀಯಾಮಧು (ಶ್ಲೋಕ ೧)
ಕೂರ್ಚಶೀರ್ಷೋ ಮಧುರ ಕಃಶೃಂಗಹ್ರಸ್ವಾಂಗ ಜೀವಕಾಃ

ಯಾ-ಮಧುಃ-ಸ್ತ್ರೀ-೫-ಕಿರಿಹಾಲೆಸೊಪ್ಪು.
ಕೂರ್ಚಶೀರ್ಷಃ-ಮಧುರಕಃ- ಶೃಂಗಃ-ಹ್ರಸ್ವಾಂಗಃ-ಜೀವಕಃ-ಪು-೫- ಜೀವಕವೆಂಬುವ ಔಷಧ, ಹಕ್ಕೀಶಿಳ್ಳೆಗಿಡ.

ಕಿರಾತತಿಕ್ತೋ ಭೂನಿಂಬೋ ಸಾರ್ಯತಿಕ್ತೊ

ಕಿರಾತತಿಕ್ತಃ - ಭೂನಿಂಬಃ- ಅನಾರ್ಯತಿಕ್ತಃ-ಪು-೩-ನೆಲಬೇವು, ಇದರಲ್ಲಿ ದೇಶಾವರವನ್ನೇ ಚಿರಾಯಿತವೆನ್ನುವರು.

ಥಸಪ್ತಲಾ । ವಿಮಲಾಸಾತಲಾಭೂರಿಫೇನಾ ಚರ್ಮಕಷೇತ್ಯಪಿ।

ಸಪ್ತಲಾ- ವಿಮಲಾ-ಸಾತಲಾ-ಭೂರಿಫೇನಾ--ಚರ್ಮಕಷಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೫- ಸಂಮಗಾರೆಯೆಂಬುವದು. ಸಂಬರೇಣಿ.

ವಾಯಸೋಲೀ ಸ್ವಾದುರಸಾ ವಯಸ್ಥಾ

ವಾಯಸೋಲೀ-ಸ್ವಾದುರಸಾ-ವಯಸ್ಥಾ-ಪಾ-ಕಾಯಸ್ಥಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೩- ಕಾಕೋಳಿಸೊಪ್ಪು, ಗೊರಿಮಿಡಿ.

ಥಮುಕೂಲಕಃ । ನಿಕುಂಭೊ ದಂತಿಕಾಪ್ರತ್ಯಕ್ಶ್ರೇಣ್ಯುದುಂಬರಪರ್ಣ್ಯಪಿ ॥೯೧॥

ಮುಕೂಲಕಃ- ಪಾ- ಮಕೂಲಕಃ- ನಿಕುಂಭಃ-ಪು-ದಂತಿಕಾ- ಪ್ರತ್ಯಕ್ಶ್ರೇಣೀ-ಉದುಂಬರಪರ್ಣೀ-ಸ್ತ್ರೀ-೫-ದಂತಿಗಿಡದಹೆಸರುಗಳು. ಆಂಧ್ರದಲ್ಲಿ ದಂತಿಚೆಟ್ಟು, ಕೆಲವರು ವೃದ್ಧವೈದ್ಯರು ದಂತಿಯುಂದರೆ,ಜಾಪಾಳದಶತ್ತೆಯೆಂತಲೂ, ಕೆಲವರು ಕರೇಉಂಮತ್ತವೆಂತಲೂ ಹೇಳುವರು.

ಅಜಮೋದಾ ತೂಗ್ರಗಂಧಾ ಬ್ರಹ್ಮದರ್ಭಾಯವಾನಿಕಾ।

ಅಜಮೋದಾ- ಉಗ್ರಗಂಧಾ- ಬ್ರಹ್ಮದರ್ಭಾ-ಯವಾನಿಕಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೪-; ಅಜಮೋದದ ಹೆಸರುಗಳು, ಓಮುಕಾಳು.

ಮೂಲೆಪೌಷ್ಕರಕಾಶ್ಮೀರಪದ್ಮಪತ್ರಾಣಿಪೌಷ್ಕರೆ ।

ಪೌಷ್ಕರಂ-ಕಾಶ್ಮೀರಂ-ಪದ್ಮಪತ್ರಂ-ನ-೩-ಪೌಷ್ಕರಮೂಲೆ-ತಾವರೇಗಡ್ಡೆ,ಕಾಶ್ಮೀರದಲ್ಲಿ ನೆಲತಾವರೇಗಡ್ಡೆ.

ಅವ್ಯಥಾತಿಚರಾಪದ್ಮಾ ಚಾರಟೀಪದ್ಮಚಾರಿಣೀ ।

ಅವ್ಯಥಾ-ಅತಿಚರಾ-ಪದ್ಮಾ-ಚಾರಟೀ-ಪದ್ಮಚಾರಿಣೀ-ಸ್ತ್ರೀ-೫--ಕಾಶ್ಮೀರದೇಶದಲ್ಲಿರುವ ಬೆಟ್ಟದಾವರೇ ಹೆಸರು.

ಕಾಂಪಿಲ್ಯಃಕರ್ಕಶಶ್ಚಂದ್ರೊ ರಕ್ತಾಂಗೋ ರೋಚನೀತ್ಯಪಿ।

ಕಾಂಪಿಲ್ಯಃ-ಕರ್ಕಶಃ-ಚಂದ್ರಃ-ರಕ್ತಾಂಗಃ-ಪು-ರೋಚನೀ-ಸ್ತ್ರೀ-೫- ಕಂಪಿಲ್ಲದಪ

ಪ್ರಪುನ್ನಾಟಸ್ತ್ವೇಡಗಜೋ ದದ್ರುಘ್ನಶ್ಚಕ್ರಮರ್ದಕಃ । ಪದ್ಮಾಟಉರಣಾಖ್ಯಶ್ಚ

ಪಲಾಂಡುಸ್ತು ಸುಕಂದಕಃ ।

ಲತಾರ್ಕದುದ್ರುಮೌ (ತತ್ರ ಹರಿತೆ

ಥ) ಮಹೌಷಧಂ॥ ಲಶುನಂ ಗೃಂಜನಾರಿಷ್ಟ ಮಹಾ ಕಂದರ ಸೊನಕಾಃ ॥೧೯೪॥

ಪುನರ್ನವಾತು ಶೋಥಘ್ನೀ

ವಿತುನ್ನಂಸುನಿಷಣ್ಣಕಂ ।

ಸ್ಯಾದ್ವಾತಕಃಶೀತಲೊಪರಾಜಿತಾಶತಪರ್ಣ್ಯಪಿ॥

ಪಾರಾವತಾಂಘ್ರಿಃ ಕಟಭಿಃ ಪಣ್ಯಾಜ್ಯೋತಿಷ್ಮತೀಲತಾ॥

ವಾರ್ಷಿಕಂತ್ರಾಯಮಾಣಾಸ್ಯಾತ್ತ್ರಾಯಂತೀ ಬಲಭದ್ರಿಕಾ ॥ ವಿಷ್ವಕ್ಸೇನಪ್ರಿಯಾಘೃಷ್ಟಿರ್ವಾರಾಹೀಬದರೆತ್ಯಪಿ ।

ಸರು. ರೋಚನೀಯೆಂಬುವ ಓಷಧಿ ... ನ್ನು ಘಟ್ಟದ ಕೆಳಗೆ ವಸಾರೆಯನ್ನು...

ಪ್ರಪುನ್ನಾಟಃ-ಏಡಗಜಃ - ದದ್ರುಘ್ನಃ-ಚಕ್ರಮರ್ದಕಃ-ಪದ್ಮಾಟಃ-ಉರಣಃ-ಪಾ-ಉರಣಾಖ್ಯಃ-ಪು-೬-ತಗಚೇಗಿಡ... ಸರುಗಳು, ತಗಿಚಿ, ತಗ್ಗಚ್ಚಿ.

ಪಲಾಂಡುಃ-ಸುಕಂದಕಃ-ಪು-...ಳ್ಳೀಹೆಸರುಗಳು.

ಲತಾರ್ಕಃ-ದುದ್ರುಮಃ-ಪು-...ಹರಿತ್ರ-ಹಳದೀ ನೀರುಳ್ಳಿಹೆಸರು, ತೋಟ... ರುಳ್ಳಿಯೆಂದು ಹೇಳುವರು.

ಮಹೌಷಧಂ-ಲಶುನಂ-ನ-ಗೃಂಜನಃ-ರಿಷ್ಟಃ-ಮಹಾಕಂದಃ-ರಸೋನಕಃ-ಪು-... ಬೆಳ್ಳುಳ್ಳೀಗಡ್ಡೆ.

ಪುನರ್ನವಾ-ಶೋಥಘ್ನೀ-ಸ್ತ್ರೀ-...ವ್ಮಗಿಡ.

ವಿತುನ್ನಂ-ಸುನಿಷಣ್ಣಕಂ-ನ-...ಚೆಂಚಲಿ,ಸುಲಿವಲ್ಲ.

ವಾತಕಃ-ಪು-ಪಾ--ವಾತಕೀ-ಸ್ತ್ರೀ-...ಲಃ-ಪು-ಪಾ--ಶೀತಲಾ-ಅಪರಾಜಿತಾ-ಶ...ರ್ಣೀ-ಪಾ-ಅಸನಪರ್ಣೀ-ಸ್ತ್ರೀ-೪-ಸಿಡಿ... ಲ್ಲದಗಿಡ.

ಪಾರಾವತಾಂಘ್ರಿಃ--ಕಟಭಿಃ--ಪಣ್ಯಾ-ಜ್ಯೋತಿಷ್ಮತೀ-ಲತಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೫- ಕಂಗ...ಗೇಗಿಡ, ಕಂಗೋದೀಗಿಡ, ಮಿಂಚುಬಳ್ಳಿ... ಡ,ಸರ್ವಜ್ಞತೆಓಷಧಿ-ಜ್ಯೋತಿಷ್ಮತೀ.

ವಾರ್ಷಿಕಂ-ನ-ತ್ರಾಯಮಾಣಾ-ತ್ರಾಯಂತೀ-ಬಲಭದ್ರಿಕಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೪-ನೀರಾವಮಬಳ್ಳಿ...

ವಿಷ್ವಕ್ಸೇನಪ್ರಿಯಾ-ಘೃಷ್ಟಿಃ-ವಾರಾಹೀ-ಬದರಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೪-ಹಾವುಮಟ್ಟೇಬಳ್ಳಿ - ತೆಲು... ದನ್ನು ವಾಚಿತೀಗೆಯನ್ನುವರು. ವಾರ್ಷಿಕಾ...

೮-ಶಬ್ದಗಳೂವಾರಾಹಿಯೆಂಬ ಮೂಲಿಕೆಗೆ ಹೆಸರಾಗಿ ಹೇಳುವರು.

ಮಾರ್ಕವೋಭೃಂಗರಾಜ(ಸ್ಯಾ)

ಮಾರ್ಕವಃ-ಭೃಂಗರಾಜಃ-ಪು-೨-ಗರಗ ದಸೊಪ್ಪು.

ತ್ಕಾಕಮಾಚೀತುವಾಯಸೀ॥

ಕಾಕಮಾಚೀ-ವಾಯಸೀ-ಸ್ತ್ರೀ-೨-ಕಾಚೀಗಿಡ.

ಶತಪುಷ್ಪಾಸಿತಛತ್ರಾತಿಛತ್ರಾ ಮಧುರಾಮಿಸಿಃ। ಅವಾಕ್ಪುಷ್ಪೀ ಕಾರವೀಚ

ಶತಪುಷ್ಪಾ-ಸಿತಛತ್ರಾ-ಅತಿಛತ್ರಾ-ಮಧುರಾ-ಮಿಸಿಃ-ಪಾ-ಮಸಿಃ- ಅವಾಕ್ಪುಷ್ಪೀ-ಕಾರವೀ- ಸ್ತ್ರೀ- ೭-ಕಾಡುಸಬ್ಬಸಿಕೇಹೆಸರು, ಅಂಧ್ರದಲ್ಲಿ ಪೆದ್ದಸದಾಪ.

ಸಾರಿಣೀತುಪ್ರಸಾರಿಣೀ ॥ (ತಸ್ಯಾಂ)ಕಟಂಭರಾ ರಾಜಬಲಾಭದ್ರಬಲೇತಿಚ।

ಸಾರಿಣೀ-ಪಾ-ಸಾರಣಾ-ಪ್ರಸಾರಿಣೀ-ಕಟಂಭರಾ-ರಾಜಬಲಾ-ಭದ್ರಬಲಾ-ಸ್ತ್ರೀ- ೫ ಕಿರಿಯಪಸಾರಣೀಗಿಡ, ಸಾರಣೀಗಿಡ, ಆಂಧ್ರದಲ್ಲಿ ಗೊಂತೆಮ ಗೋರುಚೆಟ್ಟು.

ಜನೀಜತೂಕಾಜನನೀಜತುಕೃಚ್ಚಕ್ರವರ್ತಿನೀ॥ ೧೯೯॥ ಸಂಸ್ಪರ್ಶಾ

ಜನೀ-ಜತೂಕಾ-ಪಾ-ಜಮಾಕಾ-ಜನನೀ-ಪಾ-ರಜನೀ-ಜತುಕೃತ್- ಪಾ-ಜಂತುಕೃತ್-ಚಕ್ರವರ್ತಿನೀ-ಸಂಸ್ಪರ್ಶಾ- ಸ್ತ್ರೀ-೬-ಕೋರಿಂದೇಗಿಡದಹೆಸರು, ಚಕ್ರವರ್ತೀಸೊಪ್ಪು

ಥಶಟೀಗಂಧಮೂಲೀಷಡ್ಗ್ರಂಥಿಕೇತ್ಯಪಿ। ಕಚ್ಚೂರೋಪಿಪಲಾಶೋ

ಶಟೀ-ಗಂಧಮೂಲೀ-ಷಡ್ಗ್ರಂಥಿಕಾ-ಸ್ತ್ರೀ-ಕಚ್ಚೂರಃ-ಪಾ-ಕರ್ಬುರಃ-ಪಲಾಶಃ- ಪು-೫-ಗಂಟಿಕಚೋರ.

(ಥ) ಕಾರವೆಲ್ಲಃಕಟಿಲ್ಲಕಃ॥ ಸುಷವೀಚಾ

ಕಾರವೆಲ್ಲಃ-ಕಟಿಲ್ಲಕಃ-ಪಾ-ಕಟಿಲ್ಲಕಃ-ಪು-ಸುಷವೀ-ಪಾ-ಸುಶವೀ-ಸ್ತ್ರೀ-೩- ಹಾಗಲಗಿಡ-ಈ೩-ಶಬ್ದಗಳೂ ಹಾಗಲ, ಕಾಡುಹಾಗಲ, ಗಡ್ಡೆಹಾಗಲ, ಬಂಜೆಹಾಗಲ, ಈಯೆಲ್ಲಹಾಗಲಕ್ಕೂಹೆಸರುಗಳು.

ಥ ಕುಲಕಂ ಪಟೋಲಸ್ತಿಕ್ತಕಃಪಟುಃ।

ಕುಲಕಂ-ನ--ಪಟೋಲಃ-ತಿಕ್ತಕಃ--ಪಟುಃ-ಪು-೪-ಪೈಪಡವಲಗಿಡ, ಹುಚ್ಚುಪಡವಲಗಿಡ.

ಕೂಶ್ಮಾಂಡಕಸ್ತು ಕರ್ಕಾರು

ಕೂಶ್ಮಾಂಡಕಃ-ಪಾ-ಕೂಷ್ಮಾಂಡಕಃ-ಕರ್ಕಾರುಃ-ಪು-೨- ಕುಂಬಳಗಿಡದಹೆಸರು.

ಶೀಕೆಂಬಳಬಳ್ಳೀ, ಈ೨-ಶಬ್ದಗಳ್ ಕೆಂಬಳೆ, ಹೆಗ್ಗುಂಬಳೆ, ಬೂಜುಕು ನೆಲಕುಂಬಳೆ, ಬೆಟ್ಟಕುಂಬಳೆ, ಕಿರಿಕು ಳೆ, ೬ ಜಾತಿಗಳಿಗೂ ಹೆಸರುಗಳು.

ಉರ್ವಾರುಃಕರ್ಕಟೀ (ಸ್ತ್ರಿ ಯೌ) ॥೨೦೧॥

ಉರ್ವಾರುಃ-ಕರ್ಕಟೀ-ಸ್ತ್ರೀ-೨-ಸೌ ಗಿಡದಹೆಸರುಗಳು. ಇಲ್ಲಿ ಉರ್ವಾರುಶ ವು ಬಂಣಾಸೌತೇಕಾಯಿಗೂ, ಕರ್ಕ ಬ್ದ ಕಾಡುಸೌತೇಕಾಯಿಗು ಹೆಸರು

ಇಕ್ಷ್ವಾಕುಃ ಕಟುತುಂಬೀ (ಸ್ತ್ರಿಯಾಂ)

ಇಕ್ಷ್ವಾಕುಃ-- ಕಟುತುಂಬೀ-ಸ್ತ್ರೀ ಪ್ಪೆಸೂರೇಗಿಡ.

ತ್ತುಂಬ್ಯಲಾಬೂ (ರುಭೆ ಸಮೆ ।)

ತುಂಬೀ-ಅಲಾಬೂಃ-ಪು- ಅಲಾ ಪು-ಅಲಾಬೂ-ಸ್ತ್ರೀ-೨-ಶೀಸೋರೆ ಹೆಸರುಗಳು, ಕಾಯಿಸೋರೆ.

ಚಿತ್ರಾಗವಾಕ್ಷೀಗೊತುಂಬಾ

ಚಿತ್ರಾ-ಗವಾಕ್ಷೀ-ಗೋತುಂಬಾ-ಸ್ತ್ರೀ ಹೆಮುಕ್ಕರಹೆಸರು. ಆಂಧ್ರನೀಶಬ್ದಗಳ ಲ್ಲಪಾಪರಚೆಟ್ಟು ಯೆಂತಲೂ ಬುಡು ಯಿಯೆಂತಲೂ ಹೇಳುವರು.

ವಿಶಾಲಾತ್ವಿಂದ್ರವಾರುಣೀ।

ವಿಶಾಲಾ-ಇಂದ್ರವಾರುಣೀ-ಸ್ತ್ರೀ- ನುಮುಕ್ಕೀಗಿಡದಹೆಸರು. ಪಾಪಬೀಗಿ ದು ಕೆಲವರರ್ಥಹೇಳುವರು.

ಅರ್ಶೋಘ್ನಃಸೂರಣಃ ಕಂದೊ

ಅರ್ಶೋಘ್ನಃ-ಸೂರಣಃ-ಕಂದಃ-ಪು ಚೂರ್ಣದಗೆಡ್ಡೆ, ಸೂರಣದಗಡ್ಡೆ, ಅ ಲ್ಲಿ, ಕಂದಗಡ್ಡೆ.

ಗಂಡೀರಸ್ತು ಸಮಷ್ಟಿಲಾ।

ಗಂಡೀರಃ-ಪು-ಸಮಷ್ಟಿಲಾ-ಸ್ತ್ರೀ- ಥ್ರದಲ್ಲಿ ಯೇರುವಂಗ, ಮಾನವಂದ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಇರದಕಾಯಿಗಳು ವೋ ಯೆಂಬದಾಗಿ ಪಶುಗಳಹುಣ್ಣಿಗೆಕಟ್ಟು

ಕಲಂಬ್ಯುಪೊದಕಾ(ಸ್ತ್ರೀತು) ಮೂಲಕಂಹಿಲಮೊಚಿಕಾ॥ವಾಸ್ತುಕಂ (ಶಾಕಭೇದಾಃಸ್ಯುಃ)

ಕಲಂಬೀ-ಸ್ತ್ರೀ-೧- ಉಪೋದಕಾ ಉಪೋದಕೀ-ಸ್ತ್ರೀ-೧- ಮೂಲಕಂ ಹಿಲಮೋಚಿಕಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ವಾಸ್ತುಕಂ ವಾಸ್ತೂಕಂ- ನ-೧- ಈ ೬ನ್ನು ಶಾಕ

ದಾಸ್ಸ್ಯಾಃ-ಕ್ರಮವಾಗಿ ಬಿಳಿ ಬಿಟ್ಟ ಲಿನೊಪ್ಪು ಕಾವು ಬಚ್ಚಲೆ, ಮೂಲಂಗಿ, ಚಿಲಿಕೆಸೊಪ್ಪು, ಚಕ್ರವರ್ತಿಸೊಪ್ಪು, ಈ ತರಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಹೆಸರುಗಳು.

ದೂರ್ವಾತು ಶತಪರ್ವಿಕಾ। ಸಹಸ್ರವೀರ್ಯಾ ಭಾರ್ಗವ್ಯೌ ರುಹಾನಂತಾ (ಥಸಾಸಿತಾ) ॥೧೦೪॥ ಗೋಲೋಮೀ ಶತವೀರ್ಯಾ ಚ ಗಂಡಾಲೀ ಶಕುಲಾಕ್ಷಕಃ।

ದೂರ್ವಾ-ಶತಪರ್ವಿಕಾ-ಸಹಸ್ರವೀರ್ಯಾ-ಭಾರ್ಗವೀ-ರುಹಾ- ಅನಂತಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೬-ಗರಿಕೆ ಹುಲ್ಲಿನ ಹೆಸರುಗಳು.

ಗೋಲೋಮೀ-ಶತವೀರ್ಯಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೨-ಸಿತಾಸಾ-ಬಿಳೀಗರಿಕೆಹುಲ್ಲು, ಗಂಡಾಲೀ-ಸ್ತ್ರೀ-ಶಕುಲಾಕ್ಷಕಃ-ಪು-೨- ಬಿಳಿಗರಿಕೇಹುಲ್ಲು, ಈ ೪-ಬಿಳೀ ಗರಿಕೇ ಹೆಸರೆಂದು ಕೆಲವರ ಸ್ನವರು.

ಕುರುವಿಂದೋ ಮೇಘನಾಮಾ ಮುಸ್ತಾ ಮುಸ್ತಕ (ಮಸ್ತ್ರಿಯಾಂ)

ಕುರುವಿಂದಃ-ಮೇಘನಾಮಾ-ನ-ಪು-ಮುಸ್ತಾ- ಸ್ತ್ರೀ-ಮುಸ್ತಕಂ-ಪ್ನ- ೪-ನೀಳವಾದ ತುಂಗೇಗಡ್ಡೆ, ಉದ್ವಾನೇ ತುಂಗೇಮುಸ್ತೇ, ಭದ್ರಮುಸ್ತೇಹೆಸರು.

ಸ್ಯಾದ್ಭದ್ರ ಮುಸ್ತಕೋಗುಂದ್ರಾ

ಭದ್ರಮುಸ್ತಕಃ-ಪು-ಗುಂದ್ರಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೨-ಕೆಂಪುಛಾಯೆಭದ್ರಮುಸ್ತಗಳು, ದೊಡ್ಡವೇ ಭದ್ರಮುಸ್ತಗಳು.

ಚೂಡಾಲಾ ಚಕ್ರಲೋಚ್ಚಟಾಃ।

ಚೂಡಾಲಾ-ಚಕ್ರಲಾ-ಉಚ್ಚಟಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೩- ಮಂದುಗಡ್ಡೆವಳಿಗೆ ಅನೇಕವಾಲೆತೆಗಳುಳ್ಳ ಗಂಟುಮುಸ್ತೆಗಳು.

ವಂಶೇ ತ್ವಕ್ಸಾರ ಕರ್ಮಾರ ತ್ವಚಿಸಾರ ತೃಣ ಧ್ವಜಾಃ॥೧೦೫॥ ಶತಪರ್ವಾ ಯವಫಲೋ ವೇಣುಮಸ್ಕರ ತೇಜನಾಃ (ವೇಣವಃ) ಕೀಚಕಾ (ಸ್ತೇ ಸ್ಯುರ್ಯೇ ಸ್ವನಂತ್ಯನಿಲೋದ್ಧತಾಃ)॥

ವಂಶಃ- ತ್ವಕ್ಸಾರಃ- ಕರ್ಮಾರಃ-ತ್ವಚಿಸಾರಃ-ತೃಣಧ್ವಜಃ-ಶತಪರ್ವಾ-ನ-ಯವಫಲಃ-ವೇಣುಃ- ಮಸ್ಕರಃ-ತೇಜನಃ-ಪು-೧೦- ಬಿದುರು ಹೆಸರುಗಳು.

ಕೀಚಕಾಃ-ಪು-ಬ-ಯೇಅನಿಲೋದ್ಧತಾಃ-ಸ್ವನಂತಿತೇವೇಣವಃಕೀಚಕಾಃ- ಯಾವ ಬಿದುರುಗಳು ಗಾಳಿಯಿಂದ ಹೊಡೆಯಲ್ಪಟ್ಟು ಕೂಗುತ್ತಿರುವವೋ ಅಂಥಾ ಬಿದುರುಗಳ ಹೆಸರು.

ಗ್ರಂಥೀ (ನಾ) ಪರ್ವಪರು ಷೀ.

ಗುಂದ್ರಸ್ತೇಜನಕಶ್ಶರಃ॥

ನಡಸ್ತು ಧಮನಃ ಪೋಟಗ ಳೋ

ಥೆ ಕಾಶ (ಮಸ್ತ್ರಿಯಾಂ)ಇ ಕ್ಷುಗಂಧಾಪೋಟಗಳ(ಪುಂಭೂ ಮನಿತು) ಬಲ್ಬಜಾಃ।

ರಸಾಲಇಕ್ಷು

(ಸ್ತ್ರಬ್ಬ ನಾಃ) ಪುಂಡ್ರಕಾಂ ತಾರಕಾದಯಃ ॥೨೯॥

(ನ್ಯಾ)ದ್ವೀರ ಣಂವೀರತರಂ

(ಮೂಲೆನ್ಯೋ) ಶೀರ(ಮಸ್ತ್ರಿ ಯಾಂ।) ಅಭಯಂನಲದಂಸೇವ್ಯ ಮಮೃಣಾಳಂ ಜಲಾಶಯಂ॥ ಲಾಮಜ್ಜಕಂಲಘುಲಯು ಮವ ದಾಹೇಷ್ಟಕಾಪಥೆ।

ಗ್ರಂಥಿಃ-ಪು-ಪರ್ವ-ನ್-ಪರುಃ-ಷ್ಟ ಬಿದುರುಗೆಣ್ಣು ಗಳಪೆಸರುಗಳು,ಉಕ್ತ ತಪುಲ್ಲಿಂಗವೂ ಉಂಟು.

ಗುಂದ್ರಃ-ತೇಜನಕಃ-ಶರಃ-ಪು-ಷ್ಟ ಬಿದುರು.

ನಡಃ- ಧಮನಃ-ಪೋಟಗಳಃ-ಪು ದೇವನಾಳದ ಹೆಸರುಗಳು, ದೇವ ಕಡ್ಡಿಗಳಿಗೂ ಹೆಸರುಗಳು.

ಕಾಶಂ-ಪ್ನ-ಇಕ್ಷುಗಂಧಾ-ಸ್ತ್ರೀ-ಪೋ ಳಃ-ಪು-ಷಿ- ಜಂಬುಹುಲ್ಲು, ಗೋರ ಲ್ಲು,ಬಲ್ಬಜಾಃ-ಪು-ಬ-ಗ-ಮೆದೆಯ ಹ ಹುಲ್ಲು ಮೆದೆ ಮತ್ತು ಹಕ್ಕಿಗಳಗೂ ಕ್ಕ ನಾನಾಬಗೇ ಸಣ್ಣ ಹುಲ್ಲು. ಈ-೪-ಪ ಹುಲ್ಲು ಹೆಸರೆಂದು ಕೆಲವರನ್ನುವರು ಥದಲ್ಲಿ ರೆಳ್ಳಗಸುವು.

ರಸಾಲಃ - ಇಕ್ಷುಃ-ಪು-೨- ಕಬ್ಬಿ ಸರುಗಳು.

ಪುಂಡ್ರಃ-ಕಾಂತಾರಕಃ- ಆದಿಪದದ ಕೋಶಕಾರಃ- ಪು-ಷಿ-ತದೆ ದಾಃ- ಕಬ್ಬ ಭೇದಗಳು, ರಸಾಳೇಮುಂತಾದ್ದು.

ವೀರಣಂ-ವೀರತರಂ-ನ-೨-ಮುರಕ ಹೆಸರುಗಳು, ಕೆಲವರು ಲಾಳೀ ಕಡ್ಡಿ ನ್ನುವರು, ಕೆಲವರು ಹುಲ್ಲಾಳೀ ಕಡ್ಡಿ ನ್ನುವರು.

ಉಶೀರಂ- ಪ್ನ-ಅಭಯಂ- ನಲದಂ ವ್ಯಂ-ಅಮೃಣಾಳಂ-ಜಲಾಶಯಂ- ಲಾಮ ಕಂ-ಲಘುಲಯಂ-ಪೂ- ಲಘು-ಲಯಂ-ಅ ದಾಹಂ-ಇಷ್ಟಕಾಪಥಂ-ನ-೧೦- ಅಸ್ಯಮ ಲೆ-ಈಹುಲ್ಲಾಳೇ ಬೇರುಗಳಾದ ಲಾಮ ದಹೆಸರುಗಳು, ಈ೧೦-ಶಬ್ದಗಳೂ ಕಡ್ಡ ನ ಸೋಗೆಗಳಿಗೂ,ಸೂನಂಗಿಗೂ, ಕಬ್ಬ

ಬೇರುಗಳಿಗೂ,ಲಾಮಂಚಕ್ಕೆ ಗಂಧದಹುಲ್ಲಿ ಗೂ ಹೆಸರುಗಳೆಂದು ಕೆಲವರನ್ನುವರು, ಇ ವುಗಳಲ್ಲಿ ನಲದಶಬ್ದವು ಪೊಲ್ಲಿಂಗವಿಶಿಷ್ಟ ಲಾ ಮಂಚದ ಹೆಸರುಗಳೆಂದು ಕೆಲವರು.

ನಡಾದ ಯಸ್ತ್ರೀಲ ಣಂಗರ್ಮ್ರ ಚ್ಛ್ಯಾಮಾಕಪ್ರಮುಖಾಅಪಿ ।

ನಡಾದಯಃ-ಗರ್ಮ್ರಚ್ಛ್ಯಾಮಾಕ ಪ್ರಮುಖಾಅಪಿತೃಣಂ-ನಡಶಬ್ದ ಮೊದಲ್ಗೊಂಡು ಇದುವರೆಗೂ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಶಬ್ದಗಳ ಅರ್ಥ ಗಳೂ, ಮತ್ತು ಗರ್ಮುತ್-ಕ-ಕೊರ್ಲೆ ಕಾ ಳು ಅಂದರೆ ನವಣೇಕಾಳು. ಶ್ಯಾಮಾಕಃ- ಸಾಮೆಕಾಳು ಮುಂತಾದ ತೃಣಧಾನ್ಯವಾ ಚಕಗಳಾದ ಶಬ್ದಗಳಿಂದ ಹೇಳಲ್ಪಡುವವೆ ಲ್ಲವೂ, ತೃಣಂ-ನ-ತೃಣಶಬ್ದವಾಚ್ಯವು. ಅಂ ದರೆ ಇವೆಲ್ಲವೂ ತೃಣವಿಶೇಷಗಳು.

(ಅಸ್ತ್ರೀ) ಕುಶಂಕು ಥೋದ ರ್ಭಃಪವಿತ್ರ

ಕುಶಂ-ಪ್ನ-ಕುಥಃ-ದರ್ಭಃ- ಪವಿತ್ರಂ- ನ-೪-ದರ್ಭೆ ಹುಲ್ಲಿನ ಹೆಸರುಗಳು. ವಿಶ್ವಾ ಮಿತ್ರದರ್ಭೆ,ಬ್ರಹ್ಮದರ್ಭೇ,ವಸಿಷ್ಠದರ್ಭೆ, ತೃಣದರ್ಭೆ.

(ಮಥ) ಕತ್ತೃಣಂ । ಪೌರ ಸೌಗಂಧಿ ಕಧ್ಯಾಮ ದೇವಜಗ್ಧ ಕರೌಹಿಷಂ ॥೧೧॥

ಕತ್ತೃಣಂ-ಪೌರಂ-ಸೌಗಂಧಿಕಂ - ಧ್ಯಾ ಮಂ-ಪೌ-ಧ್ಯಾಯಂ-ದೇವಜಗ್ಧಕಂ- ರೌಹಿ ಷಂ-ನ-೬-ಕಾಚೀಹುಲ್ಲು,ಕಾಚೀಕಡ್ಡಿ,ಹಂ ಚೀಕಡ್ಡಿ, ಬರಗುಕಡ್ಡಿ, ಇವುಗಳೆಲ್ಲಕ್ಕೂ ಹೆಸರುಗಳು.

ಛತ್ರಾತಿಛತ್ರಪಾಲಘ್ನೌ

ಛತ್ರಾ-ಸ್ತ್ರೀ-ಅತಿಛತ್ರಃ-ಪಾಲಘ್ನಃ- ಪು ೩-ಕೊಡೇಹುಲ್ಲಿನ ಹೆಸರುಗಳು. ಛತ್ರಾ ಕಾರವಾದ ಹುಲ್ಲು, ಛತ್ರಾತಿಛತ್ರವೆಂದು ಏಕಪದವಾಗಿ ಕೆಲವರು ಹೇಳಿದರು.

ಮಾಲಾತೃಣಕಭೂಸ್ತೃಣೆ।

ಮಾಲಾತೃಣಕಂ-ಭೂಸ್ತೃಣಂ- ನ-೨- ಮಾರವಳೀ ಹುಲ್ಲಿನಹೆಸರು, ತೆಲುಗರಿದಂ ನು ಚಿಪ್ಪಕಸುವು ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ, ಚಿಟ್ಟಹು ಲ್ಲು, ಇದರಿಂದ ಬಹಳ ನಾಪೆಗಳನ್ನು ಮಾ ಡುತ್ತಾರೆ.

ಶಷ್ಪಂಬಾಲತೃಣಂ

ಶಷ್ಪಂ-ಬಾಲತೃಣಂ-ನ-೨-ಎಳೇ ಹುಲ್ಲಿನ ಹೆಸರು, ಎಳೇಗರಿಕೆ ಮುಂತಾದದ್ದು.

ಘಾಸೊಯವಸ

ಘಾಸಃ-ಯವಸಃ-ಪು-ಯಾವಸಃ-೨-ಪಶುಗಳು ತಿನ್ನತಕ್ಕ ಹುಲ್ಲಿನ ಹೆಸರುಗಳು.

ಸ್ತೃಣಮರ್ಜುನಂ ॥೧೩೪॥

ತೃಣಂ-ಅರ್ಜುನಂ-ನ-೨- ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ನಾನಾಬಗೇ ಹುಲ್ಲುಗಳಿಗೂ ಹುಬ್ಬೆರಿಕೇ ಹುಲ್ಲಿಗೂ ಹೆಸರು.

(ತೃಣಾನಾಂ ಸಂಹತಿ) ಸ್ತೃಣ್ಯಾ

ತೃಣ್ಯಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೧- ತೃಣಾನಾಂಸಂಹತಿಃ ಹುಲ್ಲನಾಮೆ, ಹುಲ್ಲುರಾಶಿ, ಹುಲ್ಲು ಹೊರೆ ಹುಲ್ಲುಮೆದೆ, ಹುಲ್ಲುಮೂಟೆ, ಹುಲ್ಲು

ನಡ್ಯಾತು (ನಡಸಂಹತಿಃ)

ನಡ್ಯಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ನಡಸಂಹತಿಃ- ಹೊದ್ದೆಗಳಬದುವುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ತೋಟದ ಅರಿಗೇ ಬದುವುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಗುಂಪಾಗಿ ಬೆಳೆದಿರುವ ಹುಲ್ಲುಗಳ ಸಮೂಹ.

ತೃಣರಾಜಾಹ್ವಯ ಸ್ತಾಳೊ

ತೃಣರಾಜಾಹ್ವಯಃ-ತಾಳಃ-ಪು-೨-ತಾಳೇಮರದಹೆಸರು, ತಾಳೇಹುವ್ವಿನಮರವೆಂತಲೂ,ತಾಳೇವಾಲೇಮರವೆಂತಲೂ ಕೆಲವರು ಬರಂದಾಗ್ಯೂ ಬಹುಮಂದಿ ತಾಳೇವಾಲೇಮರವೆನ್ನುವರು, ಹೆಂಡತಾಳೆ, ಶ್ರೀತಾಳೆ, ಕೆಂ... ತಾಳೆ.

ನಾಳಿಕೆರಸ್ತುಲಾಂಗಲೀ ॥

ನಾಳಿಕೇರಃ-ಪು-ನಾರಿಕೇಳಃ-ಲಾಂಗಲೀನ್-ಪು-ತೆಂಗಿನಮರದ ಹೆಸರುಗಳು.

ಘೊಂಟಾತು ಪೂಗಃ ಕ್ರಮುಕೊಗುವಾಕಃ ಖಪುರೊ

ಘೋಂಟಾ-ಸ್ತ್ರೀ-ಪೂಗಃ-ಕ್ರಮುಕಃ ಗುವಾಕಃ- ಪು-ಗೂವಾಕಃ-ಖಪುರಃ-ಪು-ಅಡಿಕೇಮರದಹೆಸರುಗಳು.

(ಸ್ಯಾತು। ಫಲ) ಮುದ್ವೆಗ

ಉದ್ವೇಗಂ-ನ-೧- ಅಸ್ಯಫಲಂ-ಅಡಿಕೇಮರದ ಫಲಕ್ಕೆಹೆಸರು, ಅಡಿಕೇ...

ಮೆತೆಚ ಹಿಂತಾಲ ಸಹಿತಾಸ್ತ್ರಯಃ ॥೧೩೫॥ ಖರ್ಜೂರಃ ಕೇತಕೀತಾಳೀ ಖರ್ಜೂರೀಚತ್ರ

ಹಿಂತಾಲಸಹಿತಾಃ-ಕಿರುತಾಳೇಗಿಡ... ದಿಗೆ ಸೇರಿದ (ಪ್ರತೆತ್ರಯುಶ) ಈ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟ (ತಾಳೆ)ನಾರಿಕೇಳ ಕ್ರಮುಕಗಳು

...ದ್ರುಮಾಃ ।

ಇತಿವನೌಷಧಿವರ್ಗಃ.

ಸಿಂಹೋಮೃಗೇಂದ್ರಃಪಂಚಾಸ್ಯೋಹರ್ಯಕ್ಷಃ ಕೇಸರೀಹರಿಃ ॥

ಶಾರ್ದೂಲದ್ವೀಪಿನೌವ್ಯಾಘ್ರೇ

ತರಕ್ಷುಸ್ತು ಮೃಗಾದನಃ ।

ವರಾಹ ಸ್ಸೂಕರೋಘೃಷ್ಟಿಃ ಕೋಲಃ ಪೋತ್ರೀ ಕಿರಿಃ ಕಿಟಿಃ ॥ ದಂಷ್ಟ್ರೀಘೋಣೀ ಸ್ತಬ್ಧರೋಮಾಕ್ರೋಡೋ ಭೂದಾರ (ಇತ್ಯಪಿ)

ಕಪಿಪ್ಲವಂಗ ಪ್ಲವಗ ಶಾಖಾಮೃಗವಲೀ ಮುಖಾಃ ॥ ಮರ್ಕಟೋ ವಾನರಃ ಕೀಶೋವನೌಕಾ

ಅಥಭಲ್ಲುಕೇ । ಋಕ್ಷಾಚ್ಛಭಲ್ಲಭಾಲ್ಲೂಕಾ

ಗಂಡಕೇಖಡ್ಗಖಡ್ಗಿನೌ ॥

ಖರ್ಜೂರಃ- ಖರ್ಜೂರದಹಣ್ಣಿನಗಿಡ, ಕೇತಕೀ-ಕೇದಿಗೇಹುವ್ವಿನತಾಳೇಗಿಡವು.ತಾಳೀ-ಶ್ರೀತಾಳವಾಲೇ ಗಿಡವು, ಖರ್ಜೂರೀ-ಈಚಲುಮರ,ಈ೪-ತೃಣದ್ರುಮಾಃ - ತೃಣವೃಕ್ಷಗಳು-ತೃಣ ರಾಜವೃಕ್ಷಗಳು.

ವನೌಷಧಿವರ್ಗಃ॥ಅರಣ್ಯಾದಿಂದೊಡಗೂಡಿದ ಪದಗಳಸಮೂಹವೂ ಓಷಧಿಗಳೊಂದಿಗೆ ಸೇರಿದ ಪದಗಳ ಸಮೂಹವು ಇತಿ-ಈ ಮೇರೆ ಮುಗಿದುದು.

—···*···—

ಸಿಂಹಃ-ಮೃಗೇಂದ್ರಃ-ಪಂಚಾಸ್ಯಃ-ಹರ್ಯಕ್ಷಃ - ಕೇಸರೀ-ನ್-ಹರಿಃ-ಪು-೬- ಸಿಂಹದ ಹೆಸರುಗಳು, ಸಿಂಗನು.

ಶಾರ್ದೂಲಃ-ದ್ವೀಪಿ-ನ್-ವ್ಯಾಘ್ರಃ-ಪು-೩-ದೊಡ್ಡಹುಲಿ, ಹೆಬ್ಬಾರೆಹುಲಿ, ದೊಡ್ಡ ನಾಯಿ.

ತರಕ್ಷುಃ-ಮೃಗಾದನಃ - ಪು-೨-ಶಿಸಂಗಿ ಹೆಸರುಗಳು.

ವರಾಹಃ-ಸೂಕರಃ-ಪಾ-ಶೂಕರಃ-ಘೃಷ್ಟಿಃ-ಕೋಲಃ-ಪೋತ್ರೀ- ನ್- ಕಿರಿಃ-ಕಿಟಿಃ-ದಂಷ್ಟ್ರೀ-ನ್-ಘೋಣೀ-ನ್-ಸ್ತಬ್ಧರೋಮಾ-ನ್-ಕ್ರೋಡಃ-ಭೂದಾರಃ-ಪು-೧೨-ಕಾಡು ಹಂದಿ.

ಕಪಿಃ-ಪ್ಲವಂಗಃ-ಪ್ಲವಗಃ - ಶಾಖಾಮೃಗಃ-ವಲೀಮುಖಃ-ಮರ್ಕಟಃ-ವಾನರಃ-ಕೀಶಃ-ವನೌಕಾಃ-ಸ-ಪು-೯-ಕೋತೀಹೆಸರುಗಳು. ಕಪಿ, ಕೋಡಂಗಿ.

ಭಲ್ಲುಕಃ- ಪಾ-ಭಲ್ಲೂಕಃ-ಋಕ್ಷಃ-ಅಚ್ಛಭಲ್ಲಃ-ಪಾ-ಅಚ್ಛಃ-ಭಲ್ಲಃ-ಭಾಲ್ಲೂಕಃ-ಪು-೪-ಕರಡಿಯುಹೆಸರುಗಳು.

ಗಂಡಕಃ-ಖಡ್ಗಃ-ಖಡ್ಗೀ-ನ್-ಪು-೩--ಖ

ಡ್ಗಮೃಗದ ಹೆಸರುಗಳು.

ಲುಲಾಯೊಮಹಿಷೊವಾಹ
ದ್ವಿಷತ್ಕಾಸರ ಸೈರಿಭಾಃ

ಲುಲಾಯಃ-ಮಹಿಷಃ-ವಾಹದ್ವಿಷ-ಕಾಸರಃ--ಸೈರಿಭಃ-ಪು-೫-ಕಾಡುಕೋಣದಹೆಸರುಗಳು.

(ಸ್ತ್ರಿಯಾಂ)ಶಿವಾಭೂರಿಮಾಯು
ಗೋಮಾಯು ಮೃಗ ಧೂರ್ತ
ಕಾಃ ॥೨೦॥ ಸೃಗಾಲವಂ ಚ
ಕಕ್ರೋಷ್ಟುಫೇರುಫೇರವ ಜಂಬು
ಕಾಃ ।

ಶಿವಾ-ಸ್ತ್ರೀ-ಭೂರಿಮಾಯುಃ-ಪುರಿಮಾಯುಃ-ಗೋಮಾಯುಃ-ಮೃಗಧೂರ್ತಕಃ-ಸೃಗಾಲಃ--ಪಾ-ಶೃಗಾಲಃ--ವಂಕ್ರೋಷ್ಟ್ರುಃ-ಫೇರುಃ-ಫೇರವಃ-ಜಂಬುಕಃ-ಪು-೧೦-ನರಿಯ ಹೆಸರುಗಳು. ಕ್ರೋಷ್ಟುಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಋಕಾರಾಂತದ ಹಾಗೆಯೇ ಭೇದ ವಿರುತ್ತೆ.

ಓತುರ್ಬಿಡಾಲೊ ಮಾರ್ಜಾ
ರಃಪೃಷದಂಶಕಆಖುಭುಕ್ ॥

ಓತುಃ-ಬಿಡಾಲಃ-ಮಾರ್ಜಾರಃ-ಮಾರ್ಜಾಲಃ-ಪೃಷದಂಶಕಃ--ಪಾ--ವೃಷದಂಶಕಃ-ಆಖುಭುಕ್-ಜ-ಪು-೫-ಬೆಕ್ಕಿನ ಹೆಸರುಗಳು.

(ತ್ರಯೊ) ಗೌಧೇರಗಾಧಾ
ರಗೌಧೆಯಾ(ಗೋಧಿಕಾತ್ಮಜೆ)॥
ಶ್ವಾವಿತ್ತುಶಲ್ಯ

ಗೌಧೇರಃ-ಗೌಧಾರಃ-ಗೌಧೇಯಃ-೩-ಉಡುವಿನ ಹೆಸರುಗಳು, ಉ...

ಶ್ವಾವಿತ-ಜ-ಶಲ್ಯಃ-ಪು-೨-ಮುಳ್ಳುಹಂದಿಯ ಹೆಸರುಗಳು.

(ಸ್ತ್ರಲ್ಲೊಮ್ನಿ)ಶಲಲೀಶಲಲಂ
ಶಲಂ ॥೨೧॥

ಶಲಲೀ-ಸ್ತ್ರೀ - ಶಲಲಂ-ಶಲಂ-ನಲ್ಲೊಮ್ನಿ-ಮುಳ್ಳುಹಂದಿಯ ಕೂದಲುರು, ಪರಹಾಕಟ್ಟು, ಪರಹಾಕಳ್ಳಿ ಮುಳ್ಳುಗಳೆಂದು ಕೆಲವರನ್ನುವರು.

ವಾತಪ್ರಮೀ ರ್ವಾತಮೃಗಃ

ವಾತಪ್ರಮೀಃ- ವಾತಮೃಗಃ-ಪು ವಾಯುಮೃಗದಹೆಸರು. ಗಾಳಿಗೆಯೆಗಿ ನಡಿಯುವ ಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳ ಹುಲ್ಲೆಮೃಗ. ಇದು ಕಡಸದ ಜಾತಿಯದವು. ವಾತಪ್ರಮೀಶಬ್ದವು ಈಕಾರಾಂತ ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗವೂವುಂಟು.

ಕೊಕಸ್ತ್ವೀಹಾಮೃಗೊವೃ
ಕಃ।

ಕೋಕಃ-ಈಹಾಮೃಗಃ-ವೃಕಃ-ಪು ತೋಳದಹೆಸರು.

ಮೃಗೆಕುರಂಗ ವಾತಾಯುಹ

ಮೃಗಃ - ಕುರಂಗಃ-ವಾತಾಯುಃ

ರಿಣಾಜಿನಯೋನಯಃ॥

ಐಣೇಯಮೇಣ್ಯಾಃ ಶ್ಚರ್ಮಾದ್ಯ ಮೇಣಸ್ಯೈಣ(ಮುಭೆತ್ರಿಷು)

ಕದಲೀಕಂದಲೀಚೀನಶ್ಚಮೂರುಪ್ರಿಯಕಾವಪಿ ॥ ೨೦೮॥ ಸಮೂರುಶ್ಚೇತಿಹರಿಣಾ ಅಮೀಅಜಿನಯೋನಯಃ ।

ಕೃಷ್ಣಸಾರರುರುನ್ಯಂಕುರಂಕುಶಂಬರರೌಹಿಷಾಃ ॥ ಗೋಕರ್ಣಪೃಷತೈಣರ್ಶ್ಯ ರೋಹಿತಾಶ್ಚಮರೋ (ಮೃಗಾಃ)

ಣಃ-ಅಜಿನಯೋನಿಃ-ಪು-೫-ಜಿಂಕೆಯ ಹೆಸರುಗಳು. ಚರಳಿಯ ಹೆಸರುಗಳು.

ಐಣ್ಯಾಃಶ್ಚರ್ಮಾದ್ಯಂ-ಐಣೇಯಂ-ಹೆಣ್ಣು ಹುಲ್ಲೇಕರದಚರ್ಮ ಮುಂತಾದವುಗಳಿಗೆ, ಐಣೇಯವೆಂದುಹೆಸರು ಏಣಸ್ಯಚರ್ಮಾದ್ಯಂಐಣಂ-ಗಂಡುಜಿಂಕೆಯ ಕೃಷ್ಣಾಜಿನ ಕೊಂಬು ಮುಂತಾದವುಗಳಿಗೆ ಐಣವೆಂದುಹೆಸರು, ಉಭೆತ್ರಿಷು-ಈ ೨ಶಬ್ದಗಳೂ ತ್ರಿಲಿಂಗಗಳು.

ಕದಳೀ-ಸ್ತ್ರೀ-ಪಾ-ಕದಳಿ--ನ-ಪು-ಚೋರೇವರ್ಣದಯರಳೆ, ಮಚ್ಚೆಯರಳೇ,ಕಂದಳಿ-ಸ್ತ್ರೀ-ಪಾ-ಕಂದಳೀ-ನ-ಪು-ಷೊಡ್ಡ ಹೊಟ್ಟೆಯ ಕಪ್ಪಾದಮುಂಗಾಲುಗಳುಳ್ಳ ಕಡಹದಹೆಸರು,ಚೀನಃ-ಪು-ಹಕ್ಕಿ ಬಣ್ಣವಾಗಿ೩ಂ ಅಂಗುಳದುದ್ದವಿರುವ ದುಪ್ಪೀಹೆಸರು. ಚಮೂರುಃ-ಪು-ಬಾಲವಿಲ್ಲದ ಕಡಹ. ಪ್ರಿಯಕಃ-ಪು-ತುಂಬಾ ಬೆಳದಿರುವ ಕೆಂಪುಕೂದಲುಳ್ಳ ಹುಲ್ಲೆ,ಸಮೂರುಃ-ಬಿಳೀಕೂದಲುಳ್ಳ ತೋರವಾದ ಕತ್ತಿನಿಂದೊಡಗೂಡಿದದುಪ್ಪಿಯಂಥಾಮೃಗವು. ಅಮೀಹರಿಣಾಃ-ಈಮೃಗಗಳು ಅಜಿನಯೋನಯಃ-ಆಸ್ತರಣಾದಿಗಳಿಗೆ ಉಪಯುಕ್ತಗಳಾಗುವ ಚರ್ಮ ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಕೊಡುವ ಜಾತಿಗಳು. ಇವೆಲ್ಲಾ ಹುಲ್ಲೆ ಜಾತಿ ಭೇದಗಳು ಜಿಂಕೆವಿಶೇಷಗಳು.

ಕೃಷ್ಣಸಾರಃ-ಪಾ-ಕೃಷ್ಣಶಾರಃ- ಕೃಷ್ಣಮೃಗದಹೆಸರು,ಕರೀಗಂಡ ಜಿಂಕೆ;ರುರುಃ-ಪು-ಕರೀಮಚ್ಚೆಗಳುಳ್ಳದುಪ್ಪಿ,ನ್ಯಂಕುಃ-ತಲೆಬಾಗಿನಡೆಯುವ ಗಂಡುಜಿಂಕೆ, ರಂಕುಃ-ಬಿಳೀಕೂದಲು ಬಹಳವಾಗಿರುವ ಹುಲ್ಲೆ, ಹೋರಿ, ಗಂಡೆರಳೆ, ಶಂಬರಃ-ಪಾ-ಸಂಬರಃ-ಕೆಂಪುಬಣ್ಣದ ಹುಲ್ಲೇಹೋರಿ.ಸಾರಗ-ರ[illegible] ಹುಲ್ಲೆ-ಗೋ

ಲುಲಾಯೊಮಹಿಷೊವಾಹ ದ್ವಿಷತ್ಕಾಸರ ಸ್ಸೈರಿಭಾಃ

(ಸ್ತ್ರಿಯಾಂ)ಶಿವಾಭೂರಿಮಾಯು ಗೋಮಾಯು ಮೃಗ ಧೂರ್ತ ಕಾಃ ॥೨೦॥ ಸೃಗಾಲವಂ ಚ ಕಕ್ರೋಷ್ಟುಫೇರುಫೇರವ ಜಂಬು ಕಾಃ ।

ಓತುರ್ಬಿಡಾಲೊ ಮಾರ್ಜಾ ರಃಪೃಷದಂಶಕಆಖುಭುಕ್ ॥

(ತ್ರಯೊ) ಗೌಧೇರಗೌಧಾ ರಗೌಧೆಯಾ(ಗೊಧಿಕಾತ್ಮಜೆ)॥ ಶ್ವಾವಿತ್ತುಶಲ್ಯ

(ಸ್ತಲ್ಲೊಮ್ನಿ)ಶಲಲೀಶಲಲಂ ಶಲಂ ॥೨೨॥

ವಾತಪ್ರಮೀ ವಾತಮೃಗಃ

ಕೊಕಸ್ತ್ವೀಹಾಮೃಗೊವೃ ಕಃ।

ಮೃಗೆಕುರಂಗ ವಾತಾಯುಹ

ಡ್ಗಮೃಗದ ಹೆಸರುಗಳು.

ಲುಲಾಯಃ-ಮಹಿಷಃ- ವಾಹದ್ವಿಷತ್-ಕಾಸರಃ--ಸ್ಸೈರಿಭಃ-ಪು-೫-ಕಾಡುಕೋಣದಹೆಸರುಗಳು.

ಶಿವಾ-ಸ್ತ್ರೀ- ಭೂರಿಮಾಯುಃ-ಪೂರಿಮಾಯುಃ-ಗೋಮಾಯುಃ-ಮೃಗಧೂರ್ತಕಃ-ಸೃಗಾಲಃ--ಪಾ-ಶೃಗಾಲಃ--ವಂಚಕಃ-ಕ್ರೋಷ್ಟುಃ-ಫೇರುಃ-ಫೇರವಃ-ಜಂಬುಕಃ-ಪು-೧೦-ನರಿಯ ಹೆಸರುಗಳು. ಕ್ರೋಷ್ಟು ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಋಕಾರಾಂತದ ಹಾಗೆಯೇ ರೂಪಭೇದವಿರುತ್ತೆ.

ಓತುಃ-ಬಿಡಾಲಃ-ಮಾರ್ಜಾರಃ-ಪಾ-ಮಾ- ಲಃ-ಪೃಷದಂಶಕಃ--ಪಾ--ವೃಷದಂಶಕಃ-ಆಖುಭುಕ್-೬-ಪು-೫-ಬೆಕ್ಕಿನ ಹೆಸರುಗಳು.

ಗೌಧೇರಃ-ಗೌಧಾರಃ-ಗೌಧೇಯಃ-ಈ-೩-ಉಡುವಿನ ಹೆಸರುಗಳು, ಉಡ

ಶ್ವಾವಿತ-ಜ-ಶಲ್ಯಃ-ಪು-೨- ಮುಳ್ಳಂದಿಯ ಹೆಸರುಗಳು.

ಶಲಲೀ-ಸ್ತ್ರೀ - ಶಲಲಂ-ಶಲಂ-ನ-೩-ಲೊಮ್ನಿ-ಮುಳ್ಳಂದಿಯ ಕೂದಲಿಗೆ ರು, ಪರಹಾಕಟ್ಟು, ಪರಹಾಕಟ್ಟೆ, ಮುಳ್ಳುಗಳೆಂದು ಕೆಲವರನ್ನುವರು.

ವಾತಪ್ರಮೀಃ- ವಾತಮೃಗಃ - ಪು- ವಾಯುಮೃಗದಹೆಸರು. ಗಾಳಿಗೆಯೆದುರಾಗಿ ನಡಿಯುವ ಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳ ಹುಲ್ಲೆಯೆಂಬ ಮೃಗ. ಇದು ಕಡಸದ ಜಾತಿಯಲ್ಲಿ ದನ್ನು. ವಾತಪ್ರಮೀಶಬ್ದವು ಈಕಾರಾಂತ ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗವೂ ವುಂಟು.

ಕೋಕಃ- ಈಹಾಮೃಗಃ-ವೃಕಃ-ಪು- ತೋಳದಹೆಸರು.

ಮೃಗಃ - ಕುರಂಗಃ-ವಾತಾಯುಃ-

ರಿಣಾಜಿನಯೋನಯಃ॥

ಐಣೇಯಮೇಣ್ಯಾಶ್ಚರ್ಮಾದ್ಯ ಮೇಣಸ್ಯೈಣಮುಭೇತ್ರಿಷು ।

ಕದಳೀಕಂದಳೀಚೀನಶ್ಚಮೂರುಪ್ರಿಯಕಾವಪಿ ॥ ೧೦೮॥ ಸಮೂರುಶ್ಚೇತಿಹರಿಣಾ ಅಮೀಅಜಿನಯೋನಯಃ ।

ಕೃಷ್ಣಸಾರರುರುನ್ಯಂಕುರಂಕುಶಂಬರರೌಹಿಷಾಃ ॥ ಗೋಕರ್ಣಪೃಷತೈಣರ್ಶ್ಯರೋಹಿತಾಶ್ಚಮರೋ (ಮೃಗಾಃ)

ಣಃ-ಅಜಿನಯೋನಿಃ-ಪು-೫-ಜಿಂಕೆಯ ಹೆಸರುಗಳು. ಯರಳೆಯ ಹೆಸರುಗಳು.

ಏಣ್ಯಾಶ್ಚರ್ಮಾದ್ಯಂ-ಐಣೇಯಂ-ಹೆಣ್ಣುಹುಲ್ಲೇಕರದಚರ್ಮಮುಂತಾದವುಗಳಿಗೆ, ಐಣೇಯವೆಂದುಹೆಸರು ಏಣಸ್ಯಚರ್ಮಾದ್ಯಂಐಣಂ-ಗಂಡುಜಿಂಕೆಯ ಕೃಷ್ಣಾಜಿನ ಕೊಂಬುಮುಂತಾದವುಗಳಿಗೆ ಐಣವೆಂದುಹೆಸರು, ಉಭೇತ್ರಿಷು-ಈ ೨ಶಬ್ದಗಳೂ ತ್ರಿಲಿಂಗಗಳು.

ಕದಳೀ-ಸ್ತ್ರೀ-ಪಾ-ಕದಳಿ--ನ-ಪು-ಬೋರೇಪರ್ಣದಯರಳೆ, ಮಚ್ಚೆಯರಳೇ, ಕಂದಳಿ-ಸ್ತ್ರೀ-ಪಾ-ಕಂದಳೀ-ನ-ಪು-ಷೊಡ್ಡಹೊಟ್ಟೆಯ ಕಪ್ಪಾದಮುಂಗಾಲುಗಳುಳ್ಳಕಡಹದಹೆಸರು,ಚೀನಃ-ಪು-ಹಕ್ಕಿಬಣ್ಣವಾಗಿ೩ಂಅಂಗುಳದುದ್ದವಿರುವ ದುಪ್ಪೀಹೆಸರು. ಚಮೂರುಃ-ಪು-ಬಾಲವಿಲ್ಲದ ಕಡಹ. ಪ್ರಿಯಕಃ-ಪು-ತುಂಬಾ ಬೆಳದಿರುವ ಕೆಂಪುಕೂದಲುಳ್ಳಹುಲ್ಲೆ,ಸಮೂರುಃ-ಬಿಳೀಕೂದಲುಳ್ಳ ತೋರವಾದ ಕತ್ತಿನಿಂದೊಡಗೂಡಿದದುಪ್ಪಿ ಯಂಥಾಮೃಗವು. ಅಮೀಹರಿಣಾಃ-ಈಮೃಗಗಳು ಅಜಿನಯೋನಯಃ-ಆಸ್ತರಣಾದಿಗಳಿಗೆ ಉಪಯುಕ್ತಗಳಾಗುವ ಚರ್ಮಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಕೊಡುವ ಜಾತಿಗಳು. ಇವೆಲ್ಲಾ ಹುಲ್ಲೆಜಾತಿ ಭೇದಗಳು ಜಿಂಕೆವಿಶೇಷಗಳು.

ಕೃಷ್ಣಸಾರಃ-ಪಾ-ಕೃಷ್ಣಶಾರಃ- ಕೃಷ್ಣಮೃಗದಹೆಸರು,ಕರೀಗಂಡುಜಿಂಕೆ,ರುರುಃ-ಪು-ಕರೀಮಚ್ಚೆಗಳುಳ್ಳದುಪ್ಪಿ,ನ್ಯಂಕುಃ-ತಲೆಬಾಗಿನಡೆಯುವ ಗಂಡುಜಿಂಕೆ, ರಂಕುಃ-ಬಿಳೀಕೂದಲು ಬಹಳವಾಗಿರುವ ಹುಲ್ಲೆ, ಹೋರಿ, ಗಂಡೆರಳೆ, ಶಂಬರಃ-ಪಾ-ಸಂಬರಃ-ಕೆಂಪುಬಣ್ಣದ ಹುಲ್ಲೇಹೋರಿ.ಸಾರಗ-ಜ್ಜಾಸಹಿತಹಿತ ಕರಿ ಚಿಟ್ಟ ಹುಲ್ಲೆ-ಗೋ

ಕರ್ಣಃ-ಕಡಿತಿ, ಪೃಷತಃ-ಚುಕ್ಕೆ... ಣಃ - ವಿಶಾಲವಾದ ಕಂಣು ಗ... ರೀಹುಲ್ಲೇಗರ. ಋಷ್ಯಃ-ಪಾ-ಋ... ಗಂಡುಮರ್ರ, ರೋಹಿತಃ-ಚಮರ... ರೀಬಾಲದ ಮೃಗ, ಪು-೧೧-ಮೃಗಾ... ಟೆ ಯಾಡಲ್ಪಡುವ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಮೃ... ತಿಗಳು.

ಗಂಧರ್ವಶ್ಶರಭೋರಾಮಃಸ್ಸೃ
ಮರೋಗವಯಶ್ಶಶಃ॥

ಗಂಧರ್ವಃ- ಕತ್ತೆ ಕಿರಬ- ಶರಭಃ-... ಕಾಲುಗಳಿಂದಲೂ, ಎರಡು ಮುಖಗ... ಲೂ,ಉಗ್ರನಾಗಿರುವ ಸಿಂಹನಾಶಕ... ರಾಮಃ- ಹಿರಿಯದುಪ್ಪಿ, ವಿಷಹರಮೃ... ಇದನ್ನು ಹಿರಿಯಹಮರೇ ಮೃಗವ... ರು. ಸೃಮರಃ-ದೊಡ್ಡ ಚವರೀಮೃಗ,... ವೊಲ, ಈ ೬-ಪು.

(ಇತ್ಯಾದಯೋಮೃಗೇಂದ್ರಾದ್ಯಾ
ಗವಾದ್ಯಾಃಪಶು(ಜಾತಯಃ)

ಇತ್ಯಾದಯಃ-ಇವೇ ಮೊದಲಾಗಿ... ಧರ್ವಾದಿಶಬ್ದಗಳೂ, ಮೃಗೇಂದ್ರಾದ್ಯಾ... ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟ ಸಿಂಹಾದಿ ಶಬ್ದಗಳೂ,... ದ್ಯಾಃ-ಮುಂದೆ ವೈಶ್ಯವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಹೇ... ಡುವ ಗವಾದಿಶಬ್ದಗಳೂ ಸಹ, ಪಶು... ಯಃ-ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯರಹಾಗೆ... ನಿಜಗಳಾದಾಗ್ಯೂ ಬುದ್ಧಿಶಕ್ತಿಯು ನಾ... ಮೂಗ ಜಂಗತುಗಳೆನಿಪ ನಾನಾ ಪಶು... ತಿಗಳಿಗೆ ಬೇರೆಬೇರೆ ಹೆಸರುಗಳು.

ಉಂದುರು ಮೂರ್ಷಿಕೋ
ಪ್ಯಾಖು

ಉಂದುರುಃ- ಮೂಷಿಕಃ-ಪಾ--ಮೂ... ಕಃ-ಆಖುಃ-ಪು-೩-ಇಲಿಯಹೆಸರು.

ಗಿರಿಕಾಬಾಲಮೂಷಿಕಾ॥

ಗಿರಿಕಾ-ಬಾಲಮೂಷಿಕಾ-ಸ್ತ್ರೀ-... ಟ್ಟಲಿ.

ಚುಚುಂದರೀಗಂಧಮೂಷೀ

ಚುಚುಂದರೀ-ಗಂಧಮೂಷೀ-ಸ್ತ್ರೀ-... ಚುಂಚಿಲೀ.

ದೀರ್ಘದೇಹಿತುಮೂಷಿಕಾ।

ದೀರ್ಘದೇಹಿ-ಮೂಷಿಕಾ-ಸ್ತ್ರೀ-... ಸ್ಯ...

ಸರಟಃಕೃಕಲಾಸಸ್ಸ್ಯಾ	ಸರಟಃ-ಕೃಕಲಾಸಃ-ಪು-೨-ತೊಂಡೇಹೆಸರು. ಹೆಂಟೇಗೊದ್ದ, ವೋತೀಕ್ಯಾಟ, ತೊಂಣೇಕೇತ, ಹಾವುರಾಣಿಗೂ ಇದೇ ಹೆಸರೆಂದು ಕೆಲವರನ್ನುವರು.
ನ್ಮುಸಲೀಗೃಹಗೋಧಿಕಾ।	ಮುಸಲೀ-ಪಾ--ಮುಷಲೀ-ಗೃಹಗೋಧಿಕಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೨- ಹಲ್ಲೀಹೆಸರುಗಳು. ಗೌಳಿಯೆಂತಲೂ ಅನ್ನುವರು.
ಲೂತಾಸ್ತ್ರೀ ತಂತುವಾಯೊರ್ಣನಾಭಮರ್ಕಟಕಾಸ್ಸಮಾಃ	ಲೂತಾ-ಸ್ತ್ರೀ-ತಂತುವಾಯಃ-ಊರ್ಣನಾಭಃ-ಮರ್ಕಟಕಃ-ಪು-ಜಾಡಹುಳು,ಸಾಲೇಹುಳ, ಹುಳ, ನೆಯಿಗೇ ಹುಳ.
ನೀಲಂಗಸ್ತು ಕ್ರಿಮಿಃ	ನೀಲಂಗುಃ-ಕ್ರಿಮಿಃ-ಪು-೨-ಬೇಡೆಮುಂತಾದ ನಾನಾಬಗೇ ಹುಳುಗಳಿಗೂ ಹೆಸರುಗಳು.
ಕರ್ಣಜಲೂಕಾ ಶತಪದ್ಯುಭೆ।	ಕರ್ಣಜಲೂಕಾ-ಪಾ-ಕರ್ಣಜಲೌಕಾ-ಶತಪದೀ-ಸ್ತ್ರೀ-೨-ಜರ್ರಿಹೆಸರುಗಳು, ಜರೀ-ಸರಸ್ವತೀಪುತ್ರನೆಂಬಹುಳು,ಮತ್ತು ಕೆಲವರು ವನಿಕೇಬಂಡೇ ಹುಳುವೆಂಬುವರು.
ವೃಶ್ಚಿಕಃಶೂಕಕೀಟಸ್ಸ್ಯಾ	ವೃಶ್ಚಿಕಃ-ಶೂಕಕೀಟಃ-ಪು-೨- ಕೊಂಡೀವಿಷದಚೇಳು, ಕುಳಿಚೇಳು, ಖಣಜದ ಹುಳುವಿಗೂಹೆಸರು.
ದಳಿದ್ರೊಣೌತುವೃಶ್ಚಿಕೇ।	ಅಳೀ-ನ್-ಪಾ-ಆಳೀ-ನ್-ದ್ರೊಣಃ-ಪಾ-ದ್ರೂಣಃ-ವೃಶ್ಚಿಕಃ-ಪು-೩- ಕೆಂಪುಚೇಳು, ಎಲ್ಲಬಗೇಚೇಳಿಗೂ ಹೆಸರೆಂದು ಕೆಲವರನ್ನುವರು.
ಪಾರಾವತಃ ಕಲರವಃಕಪೊತೊಥ	ಪಾರಾವತಃ-ಕಲರವಃ-ಕಪೋತಃ-ಪು-೩-ಹಾಲುವಾಣದಹಕ್ಕೀ ಹೆಸರುಗಳು. ಪಾರಿವಾಣದಹಕ್ಕಿ ಮತ್ತು ಗುಬ್ಬಚ್ಚಿಯ ಆಕಾರದಿಂದ ಸೊಗಸಾಗಿ ಕೂಗುವ ಹಕ್ಕಿ.
ಶಶಾದನಃ॥೨೦॥ ಪತ್ರೀಶ್ಯೇನ	ಶಶಾದನಃ-ಪತ್ರೀ-ನ್-ಶ್ಯೇನಃ-ಪು-೩-ಗಿಡಗನಹಕ್ಕಿ.
ಉಲೂಕಸ್ತು ವಾಯಸಾರಾ	ಉಲೂಕಃ-ವಾಯಸಾರಾತಿಃ-ಪೇಚಕಃ-

ತ್ರಿಪೆಚಕಾ

ವ್ಯಾಘ್ರಾಟಸ್ತು ಭರದ್ವಾಜಃ

ಖಂಜರೀಟಸ್ತು ಖಂಜನಃ॥

ಲೊಹಪೃಷ್ಠಸ್ತು ಕಂಕಸ್ಸ್ಯಾ

(ದಥ) ಚಾಷಃ ಕಿಕೀದಿವಿಃ

ಕಳಿಂಗಭೃಂಗಧೂಮ್ಯಾಟಾ

(ಅಥಸ್ಯಾ) ಚ್ಛತಪತ್ರಕಃ ॥
ದಾರ್ವಾಘಾಟೋ

ಥಸಾರಂಗಃ ಸ್ತೋಕಕಶ್ಚಾತ
ಕೆ(ಸ್ಸಮಾಃ।)

ಕೃಕವಾಕುಸ್ತಾಮ್ರಚೂಡಃ
ಕುಕ್ಕುಟಶ್ಚರಣಾಯುಧಃ ॥

ಚಟಕಃ ಕಲವಿಂಕಸ್ಸ್ಯಾ(ತ್ತ
ಸ್ಯಸ್ತ್ರೀ)ಚಟಕಾ

(ತಯೋಃ।ಪುಮಪತ್ಯೇ)ಚಾಟ
ಕೈರ (ಸ್ತ್ರ್ಯಪತ್ಯೇ) ಚಟಕೈ
(ವಹಿ) ॥೧೩೪॥

ಪು-೩-ಗೂಗೆ, ಗೂಬೆ.

ವ್ಯಾಘ್ರಾಟಃ-ಭರದ್ವಾಜಃ-ಪು-... ದ್ವಾಜ ಹಕ್ಕಿ ಅಂದರೆ, ಹುಲಿಯ ಕಣ್ಣ... ನ್ನು ಚುಚ್ಚುವ ಹಕ್ಕಿ.

ಖಂಜರೀಟಃ-ಖಂಜನಃ-ಪು-೨-ಗೀ... ಹಕ್ಕಿ, ಕಾಡಿಗೇ ಸೊಗಸಿನ ಹಕ್ಕಿ ಗಿಜ... ರಹಕ್ಕಿ ಗೌಜಲಹಕ್ಕಿ.

ಲೋಹಪೃಷ್ಠಃ-ಕಂಕಃ-ಪು-... ಡೇಹಕ್ಕಿ ಅಂದರೆ, ಹದ್ದುಗಳಲ್ಲಿಭೇದ.ಕ... ರೆಹದ್ದು.

ಚಾಷಃ--ಕಿಕೀದಿವಿಃ-ಪು-೨- ಹಂ... ಕ್ಕೀಹೆಸರು,ಶಕುನದಹಕ್ಕಿ,ಆಂಧ್ರದಲ್ಲಿ... ಲಪಕ್ಷಿ.

ಕಳಿಂಗಃ-ಭೃಂಗಃ-ಧೂಮ್ಯಾಟಃ-ಪು... ಕುಕ್ಕುಟ ಯೆಂಬ ಹಕ್ಕಿಯು ಹೆಸರುಗ... ಆಂಧ್ರದಲ್ಲಿ ಕೂಕಲ ಮೂಗಪಕ್ಷಿ.

ಶತಪತ್ರಕಃ--ದಾರ್ವಾಘಾಟಃ- ಪು-... ಮರಗುಟಕನಹಕ್ಕಿ.

ಸಾರಂಗಃ--ಪಾ-ಶಾರಂಗಃ-ಸ್ತೋಕಕ... ಚಾತಕಃ-ಪು-೩-ಮಳೇಗುಟಕನಹಕ್ಕಿ... ತಕಪಕ್ಷಿ.

ಕೃಕವಾಕುಃ--ತಾಮ್ರಚೂಡಃ-ಕು... ಟಃ-ಚರಣಾಯುಧಃ-ಪು- ೪-ಕೋಳೀ... ಸರು.

ಚಟಕಃ-ಕಲವಿಂಕಃ-ಪು-೨-ಗುಬ್ಬಿಹೆ... ರು,ಗುಬ್ಬಚ್ಚಿ, ಚಟಕಾ-ಸ್ತ್ರೀ-ತಸ್ಯಸ್ತ್ರೀ... ಹೆಂಣು ಗುಬ್ಬಚ್ಚಿಹಕ್ಕಿ.

ಚಾಟಕೈರಃ-ಪು-೧ಚಟಕಾ-ಸ್ತ್ರೀ-... ಪುಮಪತ್ಯೆಸ್ತ್ರ್ಯಪತ್ಯೆಚಕ್ರಮಾತ-ಚಾಟಕೈ... ರವೆಂದರೆ ಗಂಡುಗುಬ್ಬಚ್ಚಿಪಿಳ್ಳೆ, ಚಟಕೈ... ಯೆಂದರೆ ಹೆಂಣುಗುಬ್ಬಚ್ಚಿಪಿಳ್ಳೆ.

ಕರ್ಕರೇಟುಃ ಕರೇಟುಃ ಸ್ಯಾ

ಕರ್ಕರೇಟುಃ-ಕರೇಟುಃ-ಸ್ತ್ರೀ-೨-ಕೊಕ್ಕರೆ ಹೆಸರು.

ತ್ಕೃಕಣಃಕ್ರಕರಾ (ಸಮೌ)

ಕ್ರಕರಃ-ಪು-೨-ಕಬ್ಬಕ್ಕಿ ಹೆಸರು. ಕಕ್ಕರವಕ್ಕಿ, ಕಾಡು ಕೊಕ್ಕರಿ, ಕಾಡುಬಕ.

ವನಪ್ರಿಯಃಪರಭೃತಃಕೋಕಿಲಃಪಿಕ(ಇತ್ಯಪಿ॥)

ವನಪ್ರಿಯಃ-ಪರಭೃತಃ-ಕೋಕಿಲಃ--ಪಿಕಃ-ಪು-೪-ಕೋಗಿಲೆ.

ಕಾಕೇತುಕರಟಾರಿಷ್ಟಬಲಿಪುಷ್ಟಸಕೃತ್ಪ್ರಜಾಃ। ಧ್ವಾಂಕ್ಷಾತ್ಮಘೋಷಪರಭೃದ್ಬಲಿಭುಗ್ವಾಯಸಾಅಪಿ॥೨೦॥ ಚಿರಜೀವೀಚೈಕದೃಷ್ಟಿಶ್ಚಮೌಕಳಿಃಪಿಕವರ್ಧನಃ।

ಕಾಕಃ-ಕರಟಃ-ಅರಿಷ್ಟಃ- ಬಲಿಪುಷ್ಟಃ-ಸಕೃತ್ಪ್ರಜಃ-ಧ್ವಾಂಕ್ಷಃ-ಆತ್ಮಘೋಷಃ-ಪರಭೃತ- ಬಲಿಭುಕ್-ಜ್- ವಾಯಸಃ--ಚಿರಜೀವೀ-ನ್-ಏಕದೃಷ್ಟಿಃ--ಮೌಕಳಿಃ--ಪಿಕವರ್ಧನಃ-ಪು-೧೪- ಕಾಗಿಯಹೆಸರು, ವಾಯಸಪಕ್ಷಿ, ಚಿರಜೀವಿ ಮೊದಲುಗೊಂಡು ೪ ಅಧಿಕನಾದುಗೇ.

ದ್ರೋಣಕಾಕಸ್ತು ಕಾಕೋಲೋ

ದ್ರೋಣಕಾಕಃ-ಕಾಕೋಲಃ-ಪು-೨- ಮುದಿಕಾಗಿ, ಮಾದೇಕಾಗಿಯೂ, ತೆಲುಗರಿದನ್ನು ಮಾಲಕಾಕಿಯನ್ನುವರು.

ದಾತ್ಯೂಹಃಕಾಲಕಂಟಕಃ॥

ದಾತ್ಯೂಹಃ-ಕಾಲಕಂಟಕಃ-ಸಾ--ಕಾಲ್ಯಕಂಟಕಃ-ಪು- ೨- ಭರತಪಕ್ಷಿಯ ಹೆಸರು, ಕೆಲವರು ನೀರುಕಾಗಿ ಯಂದರು.

ಆತಾಯಿಚಿಲ್ಲೌ -

ಆತಾಯಿಸಾ-ನ್-ಸಾ-ಆತಾಪೀ-ನ್- ಚಿಲ್ಲಃ-ಪು-೨-ಮುಂಡುಮೂಳಿಕನಹಕ್ಕಿ ಹೆಸರು, ಕೆಲವರಿದಕ್ಕೆ ಚೆಂಪ್ರುಕಾಗಿಯೂ ಅರ್ಥವಾಗುವದೆಂದು ಹೇಳುವರು. ಜಪ್ಪಟೇಹಕ್ಕಿಯೂ ಅರ್ಥವೆಂದುಕೆಲವರು.

ದಾಕ್ಷಾಯ್ಯಗೃಧ್ರೌ ಕೀರಶುಕೌ(ಸಮೌ।)

ದಾಕ್ಷಾಯ್ಯಃ-ಗೃಧ್ರಃ-ಪು- ಹದ್ದಿನಹೆಸರುಗಳು, ಹದ್ದು, ಕೀರಃ-ಶುಕಃ-ಪು-೨- ಗಿಳಿಯ ಹೆಸರುಗಳು. ಗಿಣಿಹಕ್ಕಿ.

ಕ್ರುಙ್ಕ್ರೌಂಚೋ

ಕ್ರುಙ್-ಙ್-ಕ್ರೌಂಚಃ-ಪು-೨-ಕೀಚಕ್ಕಿ, ನೀರುಕೋಳಿಗೂ ಹೆಸರಾಗುವದು. ನೀರು ಕೊಕ್ಕರೆ.

ಘಟಕಃಕಹ್ವಃ

[illegible] ಜೊನ್ನ ಕೊಕ್ಕರೆ

	ಮೂಗುಕೊಕ್ಕರೆ.
ಪುಷ್ಕರಾಹ್ವಸ್ತು ಸಾರಸಃ ।	ಪುಷ್ಕರಾಹ್ವಃ-ಸಾರಸಃ-ಪ್ರು-೨-ಸಾ ಹಕ್ಕಿಹೆಸರು. ನೀರುಹಕ್ಕಿ, ಜಲಪಕ್ಷಿ, ರೇಹಕ್ಕಿ, ಕೊಂದಹಕ್ಕಿ.
ಕೋಕಶ್ಚಕಶ್ಚಕ್ರವಾಕೋರ ಥಾಂಗಾಹ್ವಯನಾಮಕಃ ।	ಕೋಕಃ-ಚಕ್ರಃ-ಚಕ್ರವಾಕಃ-ರಥಾಂಗಾಹ್ವಯನಾಮಕಃ-ಪ್ರು-೪- ಚಕ್ರವಾಕಪಕ್ಷಿಯ ಹೆಸರುಗಳು. ಕೋಕೀಹಕ್ಕಿ.
ಕಾದಂಬಃಕಲಹಂಸಸ್ಸ್ಯಾತ್	ಕಾದಂಬಃ-ಕಲಹಂಸಃ-ಪ್ರು-೨-ಧೂಮ್ರವರ್ಣಗಳಾದ ಕಾಲುಗಳೂ ಮೂಗುಳ್ಳ ಹಂಸಪಕ್ಷಿ, ಅಂಚೆ.
ಉತ್ಕ್ರೋಶಕುರರೌ ಸಮೌ ॥	ಉತ್ಕ್ರೋಶಃ- ಕುರರಃ-ಪ್ರು-೨-ಕುರಕ್ಕಿ ಹೆಸರು.
ಹಂಸಾಸ್ತು ಶ್ವೇತ ಗರುತಶ್ಚಕ್ರಾಂಗಾಮಾನಸೌಕಸಃ ।	ಹಂಸಾಃ- ಶ್ವೇತಗರುತಃ- ಚಕ್ರಾಂಗಾಃ- ಮಾನಸೌಕಸಃ-ಸ-ಪ್ರು-ಬ-೪-ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಹಂಸಪಕ್ಷಿಗಳ ಹೆಸರುಗಳು.
ರಾಜಹಂಸಾಸ್ತು ತೇಚಂಚು ಚರಣೈರ್ಲೋಹಿತೈಸ್ಸಿತಾಃ ॥	ರಾಜಹಂಸಃ- ಪ್ರು-೧-ಲೋಹಿತೈಃ-ಚಂಚುಚರಣೈಃ-ಸಿತಾಸ್ತೇ -ಕೆಂಪಾದ ಕಾಲುಗಳೂ ಮೂಗೂ ಉಳ್ಳ ಬಿಳೀ ಹಂಸೆಗಳು ಸಂಚೆ.
ಮಲಿನೈರ್ಮಲ್ಲಿಕಾಕ್ಷಾಸ್ತೇ	ಮಲ್ಲಿಕಃ-ಪೂ- ಮಲ್ಲಿಕಾಕ್ಷಃ-ಪ್ರು-೧-ಮಲಿನೈಃ-ಚಂಚುಚರಣೈರ್ಯುತಾಸ್ತೇ-ಮಲಿನವಾದ ಕಾಲುಗಳೂ ಮೂಗೂ ಉಳ್ಳ ಬಿಳೀಹಂಸಪಕ್ಷಿಗಳ ಹೆಸರುಗಳು.
ಧಾರ್ತರಾಷ್ಟ್ರಾಸ್ಸಿತೇತರೈಃ ।	ಧಾರ್ತರಾಷ್ಟ್ರಃ-ಪ್ರು-೧- ಸಿತೇತರೈಃ-ಚಂಚುಚರಣೈರುಪಲಕ್ಷಿತಾಸ್ತೇ -ಕಪ್ಪಾದಮೂಗೂ ಕಾಲಡಿಗಳೂ ಉಳ್ಳ ಬಿಳೀಹಂಸಪಕ್ಷಿಗಳ ಹೆಸರುಗಳು.
ಶರಾರಿರಾಟಿರಾತಿಶ್ಚ	ಶರಾರುಃ-ಆಟಿಃ-ಆತಿಃ-ಸ್ತ್ರೀ-೩- ಸರಟಹಕ್ಕಿಯ ಹೆಸರುಗಳು. ತೆಲುಗಿನವರು ಆಡೇಲುಪಕ್ಷಿ ಯೆನ್ನುವರು.
ಬಲಾಕಾಬಿಸಕಂಠಿಕಾ ॥	ಬಲಾಕಾ-ಬಿಸಕಂಠಿಕಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೨-ಕೊ

	ರಳು ಉದ್ದವಾಗಿಯೂ ಬಿಳುಪಾಗಿಯೂ ಇರುವ ದೊಡ್ಡ ಬೆಳ್ಳಕ್ಕಿಯ ಹೆಸರು.
(ಹಂಸಸ್ಯಯೋಷಿ)ದ್ವರಟಾ	ವರಟಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಹಂಸಸ್ಯಯೋಷಿತ್-ಹಂಸಪಕ್ಷಿಯ ಹೆಂಡತಿಯ ಹೆಸರು. ಹೆಣ್ಣಂಚೆ.
(ಸಾರಸಸ್ಯತು) ಲಕ್ಷ್ಮಣಾ।	ಲಕ್ಷ್ಮಣಾ-ಪು-ಲಕ್ಷಣಾ-ಸ್ತ್ರೀ-ಸಾರಸಸ್ಯಯೋಷಿತ್-ಹೆಣ್ಣು ಜಲಪಕ್ಷಿ.
ಜತುಕಾಜಿನಪತ್ರಾ, ಸ್ಯಾತ್ಪರೊಷ್ಣೀತೈಲಪಾಯಿಕಾ ॥	ಜತುಕಾ-ಪು-ಜತೂಕಾ-ಅಜಿನಪತ್ರಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೨-ಕಬ್ಬಟೇಹಕ್ಕಿ,ಕತ್ತಲಹಕ್ಕಿ, ಜಿಗಟೆಗೂ ಅರ್ಥವಾಗುವದು. ಕರೇಹಕ್ಕಿಯೆಂದು ಕೆಲವರನ್ನುವರು. ಪರೋಷ್ಣೀ-ತೈಲಪಾಯಿಕಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೨-ಹೆಂಡೇಮೂಗಕ್ಕಿಯ ಹೆಸರುಗಳು. ಜತುಕಾದಿನಾಲ್ಕುಶಬ್ದಗಳೂ ಪರ್ಯಾಯಪದಗಳೆಂದು ಕೆಲವರನ್ನುವರು. ತೆಲುಗರಿದನ್ನು ಗಬ್ಬಿಲಾಯಿ ಎಂತಲೂ ಚೀಕುರುವಾಯಿಯೆಂತಲೂ ಅರ್ಥ ಹೇಳುವರು.
ಚರ್ಪ್ಪಣಾಮಕ್ಷಿಕಾನೀಲೀ	ಚರ್ಪ್ಪಣಾ-ಮಕ್ಷಿಕಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೨-ನೀಲೀಕರೇ ನೊಣ.
ಸರಘಾಮಧುಮಕ್ಷಿಕಾ॥	ಸರಘಾ-ಮಧುಮಕ್ಷಿಕಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೨- ಜೇನು ನೊಣ.
ಪತಂಗಿಕಾಪುತ್ತಿಕಾಸ್ಯಾ	ಪತಂಗಿಕಾ- ಪುತ್ತಿಕಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೨- ಹೆಂಣು ಪತಂಗದ ಹುಳುವೆಗೂ, ಈಚಲು ಹುಳಕ್ಕೂ ದೊಡ್ಡ ಜೇನುನೊಣಕ್ಕೂ ಹೆಸರು
ದ್ದಂಶಸ್ತುವನಮಕ್ಷಿಕಾ।	ದಂಶಃ-ಪು-ವನಮಕ್ಷಿಕಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೨-ಕಾಡು ನೊಣ.
ದಂಶೀ(ತಜ್ಜಾತಿರಲ್ಪಾಸ್ಯಾ	ದಂಶೀ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಅಲ್ಪಾತಜ್ಜಾತಿಃ-ಸ್ಯಾತ್ ಚಿಕ್ಕ ಕಾಡು ನೊಣ, ಕಾಡುಸೊಳ್ಳೆ.
ದ್ಗಂಡೊಲೀವರಟಾದ್ವಯೋಃ।	ಗಂಡೊಲೀ-ಪು-ಗಂಧೊಲೀ - ವರಟಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೨-ಕೆಂಪುತುಂಬೀ ಹೆಸರು. ಕಣಜದ ಹುಳಕ್ಕೂ ಹೆಸರು.
ಭೃಂಗಾರೀ...	ಭೃಂಗಾರೀ...ಝಿಲ್ಲೀಕಾ...ಚೀರುಕಾ...

ಝಿಲ್ಲಿಕಾಚ (ಸಮೌಇಮೌ)॥

ಪಾ-ಚೀರುಕಾ-ಚೀರೀ - ಝಿಲ್ಲಿಕಾ [illegible] ೭-ರೆಕ್ಕೆಗಳುಳ್ಳ ಯಿರುವೆಗಳ ಹೆಸರು [illegible] ಚಿಂಮುಂಡೇಹುಳ ವೆನ್ನುವರು.

(ಸಮೌ)ಪತಂಗಶಲಭೌ

ಪತಂಗಃ-ಶಲಭಃ-ಪು-೨- ಪತಂಗ [illegible] ಳುವಿನ ಹೆಸರುಗಳು. ಮಿಡಿಚೆಗೂ [illegible] ಗುವದು, ಮಿಡಿತೆಗಳು.

ಖದ್ಯೋತೋಜ್ಯೋತಿರಿಂಗಣಃ।

ಖದ್ಯೋತಃ-ಜ್ಯೋತಿರಿಂಗಣಃ-ಪು [illegible] ತ್ತಲೆಯಲ್ಲಿ ದೀಪದಹಾಗೆ ಹೊಳೆಯು [illegible] ಕ್ಕೆಗಳುಳ್ಳ ಮಿಣಕುಹುಳ.

ಮಧುವ್ರತೋಮಧುಕರೋಮಧುಲಿಣ್ಮಧುಪಾಳಿನಃ ॥೨೮೫॥ ದ್ವಿರೇಫಪುಷ್ಪಲಿಡ್ಭೃಂಗ ಷಟ್ಪದ ಭ್ರಮರಾಳಯಃ। ಇಂದಿಂದಿರಶ್ಚಂಚರೀಕೋರೋಲಂಬೋ ಬಂಭರಶ್ಚಸಃ ॥೨೮೬॥

ಮಧುವ್ರತಃ-ಮಧುಕರಃ-ಮಧು [illegible] ಮಧುಪಃ-ಅಳೀ-ನ್- ದ್ವಿರೇಫಃ-ಪುಷ್ಪ [illegible] ಹ್-ಭೃಂಗಃ-ಷಟ್ಪದಃ-ಭ್ರಮರಃ-ಅ [illegible] ದಿಂದಿರಃ- ಚಂಚರೀಕಃ- ರೋಲಂಬಃ- [illegible] ರಃ-ಪು-೧೫-ತುಂಬಿಯ ಹೆಸರುಗಳು. [illegible] ಬೆ, ಹುಳ, ದುಂಬಿ, ಕಚ್ಚುವ ಜೇರು [illegible] ಭೃಂಗ, ಇಲ್ಲಿ ಇಂದಿಂದಿರವೊದಲು [illegible] ಅಧಿಕ ನಾಮಗಳು.

ಮಯೂರೋಬರ್ಹಿಣೋ ಬರ್ಹೀನೀಲಕಂಠೋ ಭುಜಂಗಭುಕ್। ಶಿಖಾವಳಶ್ಶಿಖೀಕೇಕೀಮೇಘನಾದಾನುಲಾಸ್ಯಪಿ ॥೨೮೭॥

ಮಯೂರಃ-ಬರ್ಹಿಣಃ-ಬರ್ಹೀ-ನ್ [illegible] ಲಕಂಠಃ-ಭುಜಂಗಭುಕ್-ಜ್—ಶಿಖಾವ [illegible] ಶಿಖೀ-ನ್-ಕೇಕೀ-ನ್- ಮೇಘನಾದಾನುಲಾ [illegible] ನ್-ಪು-೯-ನವಿಲಿನ ಹೆಸರುಗಳು. ನ [illegible] ಚಿತ್ತಾರದ ರೆಕ್ಕೆಯುಳ್ಳವು.

ಕೇಕಾ(ವಾಣೀಮಯೂರಸ್ಯ)

ಕೇಕಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಮಯೂರಸ್ಯವಾ [illegible] ನವಿಲಿನಕೂಗು, ನವಿಲುಕೂಗಿನ ಹೆ [illegible] ಮಯೂರಧ್ವನಿ.

(ಸಮೌ)ಚಂದ್ರಕಮೇಚಕೌ। ಶಿಖಾಚೂಡಾಶಿಖಂಡಸ್ತು ಪಿಂಛ ಬರ್ಹೆ (ನಪುಂಸಕೆ)

ಚಂದ್ರಕಃ-ಮೇಚಕಃ-ಪು-೨-ನ [illegible] ರೀ ಮೇಲ್ಗಡೇ ಚಿತ್ರವಾಗಿರುವ ಚಂ [illegible] ಖೆಹೆಸರು,ನವಿಲುಗರೀಕಣ್ಣು,ಶಿಖಾ [illegible] ಡಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೨-ನವಿಲುಜುಟ್ಟಿನಹೆಸರು [illegible] ಲಿನಚಂಡಿಕೆ,ಶಿಖಂಡಃ-ಪು-ಪಿಂಛಂ, ಬ [illegible] ನ್-೩- ನವಿಲುಗರೀಹೆಸರು. ನವಿಲಿನ [illegible]

ಖಗೇವಿಹಂಗವಿಹಗವಿಹಂಗಮವಿಹಾಯಸಃ।ಶಕುಂತಪಕ್ಷಿಶಕುನಿಶಕುಂತಶಕುನದ್ವಿಜಾಃ॥ ಪತತ್ರಿಪತ್ರಿಪತಗಪತತ್ಪತ್ರರಥಾಂಡಜಾಃ।ನಗೌಕೋವಾಜಿ ವಿಕಿರವಿವಿಷ್ಕಿರಪತತ್ರಯಃ॥೩೫॥ ನೀಡೋದ್ಭವಾಗರುತ್ಮಂತಃ ಪಿತ್ಸಂತೋನಭಸಂಗಮಾಃ।

(ತೇಷಾಂವಿಶೇಷಾ) ಹಾರೀತೋಮದ್ಗುಃಕಾರಂಡವಃಪ್ಲವಃ ॥ ತಿತ್ತಿರಿಃಕುಕ್ಕುಭೋಲಾವೋಜೀವಂಜೀವಶ್ಚಕೋರಕಃ। ಕೋಯಷ್ಟಿಕಟಿಟ್ಟಿಭಕೋ ವರ್ತಕೋವರ್ತಿಕಾದಯಃ

ನೌಲಿನಬಾಲ.

ಖಗಃ-ವಿಹಂಗಃ-ವಿಹಗಃ-ವಿಹಂಗಮಃ-ವಿಹಾಯಃ-ಸ-ಶಕುಂತಿಃ-ಪಕ್ಷೀ-ನ-ಶಕುನಿಃ-ಶಕುಂತಃ-ಶಕುನಃ-ದ್ವಿಜಃ-ಪತತ್ರೀ-ನ- ಪತ್ರೀ-ನ--ಪತಗಃ-ಪತತ್--ಪತ್ರರಥಃ- ಅಂಡಜಃ - ನಗೌಕಾಃ-ಸ - ವಾಜೀ-ನ್-ವಿಕಿರಃ-ವಿಃ-ವಿಷ್ಕಿರಃ- ಪತತ್ರಿಃ-. ನೀಡೋದ್ಭವಃ-ಗರುತ್ಮಾನ್ - ತ-ಪಿತ್ಸನ್-ತ-ನಭಸಂಗಮಃ-ಪು-೨೭-ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ನಾನಾಬಗೇ ಪಕ್ಷಿಗಳೆಲ್ಲಕ್ಕೂ ಹೆಸರುಗಳು.

ಹಾರೀತಃ-ಪು-೧-ಹಸುಬನಹಕ್ಕಿ, ಮದ್ಗುಃ-ಪು-೧-ನೀರುಕಾಗಿ, ಕಾರಂಡವಃ--ಪು-೧-ಬಣ್ಣಗಳಿಂದ ಚಿತ್ರವಾಗಿರುವ ನೀರುಹಕ್ಕಿ. ಪ್ಲವಃ-ಪು-೧--ಚಿಕ್ಕ ನೀರುಕೋಳಿ, ತಿತ್ತಿರಿಃ-ಪು-೧-ವೇದದಪಕ್ಷಿ, ಕುಕ್ಕುಭಃ--ಪು-೧--ಗುಮ್ಮಪಕ್ಕಿ, ಲಾವಃ-ಪು-೧-ಲಾವಿಗೆಹಕ್ಕಿ, ಜೀವಂಜೀವಃ-ಪು-೧-ನೌಲುರಕ್ಕೀ, ಚೆಬ್ಬಕ್ಕಿ, ಚಕೋರಕಃ-ಪು-೧ಚಕೋರಪಕ್ಷಿ, ಕೋಯಷ್ಟಿಕಃ-ಪು-ಕೀಚುಬಾಲದ ಹಕ್ಕಿ, ಟಿಟ್ಟಿಭಕಃ-ಪು-೧-ಲಕುಮುಕೀಹಕ್ಕಿ, ವರ್ತಕಃ-ಪು-೧-ಕೆಂದಲೇಹಕ್ಕಿ, ವರ್ತಿಕಾ-ಸ್ತ್ರೀ-ಸಿಡಿಮಿಡಿಹಕ್ಕಿ, ಈ ೧೩ ಶಬ್ದಗಳೂ ಪಕ್ಷಿಭೇದಗಳಿಗೆ ಬೇರೆಬೇರೆ ಹೆಸರುಗಳು. ಇಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ಜೀವಂಜೀವಾಚಕೋರಿ-ಎಂಬದಾಗಿ ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗವನ್ನು ಹೇಳುವರು. ಇವೆರಡೂ ಪರ್ಯಾಯ ಪದಗಳೆಂತಲೂ ವರ್ತಕ ಶಬ್ದವನ್ನೂ ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗವೆಂದು ಹೇಳಿ, ವರ್ತಕಾ-ವರ್ತಿಕಾ-ಈ ೨ ಪರ್ಯಾಯ ಪದಗಳೆಂತಲೂ ಹೇಳಿದರು. ಇಲ್ಲಿ ಚಕೋರವೆಂದರೆ ಬೆಳದಿಂಗಳು ಹಕ್ಕಿ [illegible] ಬೇವಂಶಗಳು

ದರೆ ಬಣ್ಣದಹಕ್ಕಿಯೆಂತಲೂ, ಕ್ರ... ಅಂದರೆ ಸಂಗೀತದ ಹಕ್ಕಿಯೆಂತಲ್ಲ... ರ್ಥ ಹೇಳುವರು.

ಗರುತ್ಪಕ್ಷಚ್ಛದಾಃಪತ್ರಂಪತತ್ರಂಚತನೂರುಹಂ ।

ಗರುತ್-ಪಕ್ಷಃ-ಛದಃ-ಪ್ರು-ಪತ್ರಂ-ಪತ... ತನೂರುಹಂ-ನ-೬-ರೆಕ್ಕೆಗಳ ಹೆಸರು.

(ಸ್ತ್ರೀ)ಪಕ್ಷತಿಃಪಕ್ಷಮೂಲಂ

ಪಕ್ಷತಿಃ-ಸ್ತ್ರೀ-೨-ಪಕ್ಷಮೂಲಂ-... ರೆಕ್ಕೆಗಳ ಬುಡಕ್ಕೆ ಹೆಸರುಗಳು.

ಚಂಚುಸ್ತ್ರೋಟಿ (ರುಭೇಸ್ತ್ರಿಯಾ।)

ಚಂಚುಃ-ತ್ರೋಟಿಃ-ಸ್ತ್ರೀ-೨-ಪಕ್ಷಿ... ಮೂಗಿಗೆ ಹೆಸರು. ಹಕ್ಕೀ ಮೂಗ... ಕ್ಕೀ ತುಟಿ.

ಪ್ರಡೀನೋಡ್ಡೀನ ಸಂಡೀನಾ (ನ್ಯೇತಾಃ ಖಗಗತಿಕ್ರಿಯಾಃ।)

ಪ್ರಡೀನಂ-ನ-೧-ಹಾರಾಡುವಿಕೆ, ಸ... ವಿಕೆ. ಉಡ್ಡೀನಂ-ನ-೧-ಓಡುವಿಕೆ, ... ವಿಕೆ, ಗಮಿಸುವಿಕೆ. ಸಂಡೀನಂ-ನ-... ಲುವಿಕೆ, ಇಳಿಯುವಿಕೆ. ಏತಾಃ-... ಖಗಗತಿಕ್ರಿಯಾಃ-ಪಕ್ಷಿಗಳ ಗಮನದ... ಗೆ ಬಗೇ ವಿಶೇಷ ಚೇಷ್ಟೆಗಳು.

ಪೇಶೀ ಕೋಶೋ (ದ್ವಿಹೀನೇಂಡಂ

ಪೇಶಿ-ಸ್ತ್ರೀ-ಕೋಶಃ-ಪ್ರು-ಅಂಡಂ-... ಹಕ್ಕಿಗಳ ಮೊಟ್ಟೆಗೆ ಹೆಸರುಗಳು. ... ಳೀಮೊಟ್ಟೆ ಮೊದಲಾದದ್ದು. ಪೇಶೀಕೋ... ಶಃ-ಎಂಬದಾಗಿ ಏಕಪದ ಪ್ರಯೋಗ... ಯಿದೆ.

ಕುಲಾಯೋನೀಡ (ಮಸ್ತ್ರಿಯಾಂ) ॥೨೫೪॥

ಕುಲಾಯಃ-ಪ್ರು-ನೀಡಂ-ಕ್ಲ-೨-ಪಕ್ಷಿ... ಳ ಗೂಡಿಗೆ ಹೆಸರು. ಹಕ್ಕೀಗೂಡು.

ಪೋತಃಪಾಕೋರ್ಭಕೋಡಿಂಭಃಪೃಥುಕಶ್ಶಾಬಕಶ್ಶಿಶುಃ।

ಪೋತಃ-ಪಾಕಃ- ಅರ್ಭಕಃ- ಡಿಂಭ... ಪೃಥುಕಃ- ಶಾಬಕಃ-ಶಿಶುಃ-ಪ್ರು-೭-ಸಾಮಾ... ನ್ಯವಾಗಿ ಸಕಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಪಿಳ್ಳೆಗಳಿ... ಹೆಸರುಗಳು. ಮರಿ, ಪಿಳ್ಳೆ, ಮೊಗು.

(ಸ್ತ್ರೀಪುಂಸೌ) ಮಿಥುನಂ ದ್ವಂದ್ವಂ

ಮಿಥುನಂ-ದ್ವಂದ್ವಂ-ನ-೨-ಸ್ತ್ರೀ ಪು... ಷರ ಜಂಟಿಗೆ ಹೆಸರು. ದಂಪತಿಗಳು. ... ಣ್ಣು ಗಂಡುಗಳ ಜೊತೆ.

...ಂತುಯುಗಳಂಯುಗಂ।

ಯುಗ್ಮಂ-ಯುಗಳಂ-ಯುಗಂ-ನ-೩-...

ಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಜೊತೆಗೆ ಹೆಸರು. ಎರಡು ಕೂಡಿದ್ದಕ್ಕೆ ಹೆಸರು. ಜಂಟೀ.

ಸಮೂಹ ನಿವಹವ್ಯೂಹಸಂದೊಹವಿಸರವ್ರಜಾಃ। ಸ್ತೋಮೌಘನಿಕರವ್ರಾತವಾರಸಂಘಾತಸಂಚಯಾಃ॥೨೫೬॥ ಸಮುದಾಯಸ್ಸಮುದಯಸ್ಸಮವಾಯಶ್ಚಯೋಗಣಾಃ (ಸ್ತ್ರೀಯಶಾಂತು) ಸಂಹತಿರ್ಬೃಂದಂ ನಿಕುರುಂಬಂ ಕದಂಬಕಂ ॥

ಸಮೂಹಃ- ನಿವಹಃ-ವ್ಯೂಹಃ- ಸಂದೊಹಃ-ವಿಸರಃ-ವ್ರಜಃ- ಸ್ತೋಮಃ- ಓಘಃ-ನಿಕರಃ-ವ್ರಾತಃ- ವಾರಃ- ಸಂಘಾತಃ- ಸಂಚಯಃ- ಸಮುದಾಯಃ- ಸಮುದಯಃ- ಸಮವಾಯಃ-ಚಯಃ-ಗಣಃ-ಪು-ಸಂಹತಿಃ-ಸ್ತ್ರೀ ಬೃಂದಂ-ನಿಕುರುಂಬಂ- ಕದಂಬಕಂ-ನ-೨೦ ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ಗುಂಪು, ಸಂಘ, ರಾಶಿ, ಸಭೆ, ಏಕತ್ರಸೇರಿದ ಬಹುಪದಾರ್ಥಗಳು.

(ಬೃಂದಭೆದಾಃ)

ಬೃಂದಭೆದಾಃ-ಮುಂದೆ ಹೇಳಲ್ಪಡುವಂಥಾವುಗಳು ಗುಂಪುಗಳಲ್ಲಿ ಬಗೆಬಗೇ ತರಗೆಳು ಗುಂಪುಗಳ ವಿಶೇಷನಾಮಂಗಳ್ಯಾವಾವವೆಂದರೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ.

(ಸವ್ಯೈ) ರ್ವರ್ಗಃ

ವರ್ಗಃ-ಪು-೧-ಸವ್ಯೈಃ-ಎಲ್ಲವೂ ಏಕಪ್ರಕಾರವಾಗಿರುವದ್ದರಿಂದ ಪರಸ್ಪರ ಸಮಾನಗಳಾಗಿರುವ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಗುಂಪಿಗೆ ಹೆಸರು, ಸಮಾನವಸ್ತುಗಣ.

ಸಂಘಸಾರ್ಥೌತು(ಜಂತುಭಿಃ)

ಸಂಘಃ-ಸಾರ್ಥಃ-ಪು-೨-ಜಂತುಭಿಃ-ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಸಮೂಹಕ್ಕೆ ವಿಶೇಷನಾಮಗಳು.

ಸಜಾತೀಯೈಃ ಕುಲಂ

ಕುಲಂ-ನ-೧-ಸಜಾತೀಯೈಃ- ಸಮಾನಜಾತೀಯಗಳಾದ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಗುಂಪಿಗೆ ವಿಶೇಷನಾಮವು.

ಯೂಥಂ (ತಿರಶ್ಚಾಂಪುನ್ನಪುಂಸಕಂ) ॥೨೫೮॥

ಯೂಥಂ-ಪ್ನ-೧-ತಿರಶ್ಚಾಂ-ತಿರ್ಯಗ್ಜಂತುಸಮೂಹದ ಹೆಸರು. ಮನುಷ್ಯನು ವಿನಾ ಮಿಕ್ಕ ಎಲ್ಲಾ ಜಂತುಗಳ ಗುಂಪಿಗೂ ಯೂಥವೆಂದು ವಿಶೇಷನಾಮವು.

(ಪಶೂನಾಂ)ಸಮಜೊ

ಸಮಜಃ-ಪು-೧- ಪಶೂನಾಂ- ಪಶುಗಳ ಹಿಂಡಿಗೆಮಾತ್ರ ಸಮಜವೆಂದು ವಿಶೇಷನಾಮವು. ಆಕಳುಮುಂದೆ ಮುಂತಾದದ್ದು.

(ನ್ಯೇಷಾಂ)ಸಮಾಜೊ

ಸಮಾಜಃ-ಪು-೧-ಅನ್ಯೇಷಾಂ- ಪಶುಗಳ

(ಥಸಧರ್ಮಿಣಾಂ। ಸ್ಯಾ)ನ್ನಿ
ಕಾಯಃ

ಪುಂಜರಾಶೀ ತೂತ್ಕರಃಕೂ
ಟಮಸ್ತ್ರಿಯಾಂ ।'-೨೪೯॥

ಕಾಪೋತ ಶೌಕಮಾಯೂರ
ತೈತ್ತಿರಾದೀನಿ (ತದ್ಗಣೇ।)

(ಗೃಹಾಸಕ್ತಾಃಪಕ್ಷಿಮೃಗಾ)
ಶ್ಛೇಕಾಃ ಸ್ಯುರ್ಗೃಹ್ಯಕಾಶ್ಚತೇ ॥

ಇತಿಸಿಂಹಾದಿವರ್ಗಃ.

ಮನುಷ್ಯಾಮಾನುಷಾಮರ್ತ್ಯಾ
ಮನುಜಾ ಮಾನವಾ ನರಾಃ ।
ಸ್ಯುಃಪುಮಾಂಸಃ ಪಂಚಜನಾಃ
ಪುರುಷಾಃಪೂರುಷಾನರಃ ॥
ಸ್ತ್ರೀಯೋಷಿದಬಲಾಯೋಷಾ
ನಾರೀಸೀಮಂತಿನೀವಧೂಃ। ಪ್ರ

ಗಿಂತಲೂ ಇತರಗಳಾದ ಪ್ರಾಣಿಗಳ
ಗೆಸಮಾಜವೆಂದು ವಿಶೇಷನಾಮವು.
ನಜಂತುಗಳ ಗುಂಪು ಸಮಾಜವೆ
ವದು.

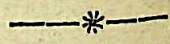
ನಿಕಾಯಃ-ಪು-೧-ಸಧರ್ಮಿಣಾಂ
ಬಗೆಯಾದ ನಡತೆಯುಳ್ಳಂಥಾವರ
ನಿಕಾಯವೆಂದು ವಿಶೇಷ ನಾಮವು.

ಪುಂಜಃ-ರಾಶಿಃ-ಉತ್ಕರಃ-ಪು-ಕೂ
ಟ-೪-ಧಾನ್ಯಾದಿಗಳರಾಶಿ,ರಾಗೀ ಇತ್ಯಾ
ತ್ತದಗುಪ್ಪೆ,ತೊಗರೀರಾಶಿಮುಂತಾದ

ಕಾಪೋತಂ-ನ-ಪಾರಿವಾಳಗ
ಳ ಗುಂಪು, ಶೌಕಂ-ನ-ಗಿಣಿಗಳ
ಮಾಯೂರಂ-ನ-ನವಿಲುಗಳಗುಂಪು
ರಂ-ನ-ನೇದಪಕ್ಷಿಗಳಗುಂಪು, ಆದಿ
ದ ಈವರ್ಗ, ತದ್ಗಣೇ-ಆಯಾಗು
ಗೂ ತಕ್ಕಂತೆ ಹೆಸರುಗಳಿರುವವು.(ಉದಾ
ಹರಣಾ) ಬಾಕಂ-ನ-ಬಕಸಂಘ.

ಛೇಕಾಃ-ಪು-ಸೇಕಾಃ-ಗೃಹ್ಯಕಾಃ
ಗೃಹಾಸಕ್ತಾಃಕಪಕ್ಷಿಮೃಗಾಃ- ಮನೆ
ಸಲಹಲ್ಪಟ್ಟು ಬಳಿಕೆಯಾಗಿರುವ ಪಕ್ಷಿ
ಗೂ ಮೃಗಗಳಿಗೂ ಹೆಸರುಗಳು.

ಸಿಂಹಾದಿವರ್ಗಃ॥ ಸಿಂಹವು ಮೊ
ದಲುಗಳಿಂದೊಡಗೂಡಿದ ಪದಗಳ
ಹವು. ಇತಿ-ಈವರ್ಗವುಮುಗಿದುದು.

ಮನುಷ್ಯಃ-ಮಾನುಷಃ- ಮರ್ತ್ಯ
ನುಜಃ-ಮಾನವಃ-ನರಃ-ಪುಮಾನ್-
ಚಜನಃ-ಪುರುಷಃ-ಪೂರುಷಃ- ನಾ
೧೧-ಮನುಷ್ಯರ ಹೆಸರುಗಳು.

ಸ್ತ್ರೀ-ಯೋಷಿತ್-ಪು-ಯೋಷಿ
ಬಲಾ-ಯೋಷಾ-ಪು-ಜೋಷಾ ನಾ

ತೀಪದರ್ಶಿನೀವಾಮಾವನಿತಾಮ
ಹಿಳಾ (ತಥಾ) ||೭೬೦||

ಮಂತಿನೀ-ವಧೂಃ-ಊ- ಪ್ರತೀಪದರ್ಶಿನೀ-ವಾಮಾ-ವನಿತಾ- ಮಹಿಳಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೧೧- ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಹೆಸರುಗಳು.

ವಿಶೇಷಾಸ್ತ್ವಂ) ಗನಾಭೀ
ರುಃಕಾಮಿನೀ ವಾಮಲೋಚ
ನಾ । ಪ್ರಮದಾಮಾನಿನೀಕಾಂ
ತಾಲಲನಾಚನಿತಂಬಿನೀ ||೭೬೩
ಸುಂದರೀರಮಣೀರಾಮಾ

ಅಂಗನಾ-೧-ವಳ್ಳೀ ಅವಯುವಗಳುಳ್ಳವಳು. ಭೀರುಃ-೧-ಭಯುವುಳ್ಳವಳು,ಕಾಮಿನೀ-೧- ಪುರುಷಾಪೇಕ್ಷೆಯುಳ್ಳವಳು, ವಾಮಲೋಚನಾ-೧--ವಳ್ಳೀಕಂಣುಗಳುಳ್ಳವಳು,ಪ್ರಮದಾ-೧-ಬಹಳಮದವೇರಿದವಳು, ಮಾನಿನೀ-೧-ಪ್ರಣಯ ಕೋಪವುಳ್ಳವಳು, ಪಾ-ಭಾವಿನೀ-೧-ಶೃಂಗಾರಾದಿ ಭಾವವುಳ್ಳವಳು, ಕಾಂತಾ-೧-ಚಲುವಾದ ರೂಪುಳ್ಳವಳು. ಲಲನಾ-೧-ವಿನೋದಗಾತಿ, ನಿತಂಬಿನೀ-೧-ದೊಡ್ಡ ಪಿರ್ರಗಳುಳ್ಳವಳು, ಸುಂದರೀ-ರೂಪಲಾವಣ್ಯವುಳ್ಳವಳು, ರಮಣೀ-೧ ನಾಯುಕನನ್ನು ರಮಿಸುವಹಾಗೆ ಮಾಡುವಳು, ರಾಮಾ-೧-ಗೀತ ಕಳಾದಿಗಳಿಂ ಕಲಿತ ಪಾಂಡಿತ್ಯದಿಂ ತಾನಾಗಿ ಪುರುಷನಲ್ಲಿ ನೆರೆಯುವಳು, ಸ್ತ್ರೀ-ಈ೧೨ ಆಯಾ ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ವಿಶೇಷ ನಾಮಂಗಳು.

ಕೋಪನಾ(ಸ್ಯೆವ)ಭಾಮಿನೀ।

ಕೋಪನಾ-ಭಾಮಿನೀ-ಸ್ತ್ರೀ-೨-ಸ್ವೈಕೋಪವುಳ್ಳ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಹೆಸರುಗಳು. ಕೋಪಗಾತಿ, ಸಿಟ್ಟುಗಾರಳು.

ವರಾರೊಹಾಮತ್ತಕಾಶಿನ್ಯು
ತ್ತಮಾವರವರ್ಣಿನೀ ||

ವರಾರೋಹಾ--ಮತ್ತಕಾಶಿನೀ-ಪಾ-ಮತ್ತಕಾಸಿನೀ- ಉತ್ತಮಾ-ವರವರ್ಣಿನೀ-ಸ್ತ್ರೀ-೪-ಉತ್ತಮ ಸ್ತ್ರೀಯ ಹೆಸರುಗಳು. ಗುಣದಿಂದಲೂ ರೂಪದಿಂದಲೂ ಜಾತಿಯಿಂದಲೂ ಹೆಚ್ಚಾದವಳು.

(ಕೃತಾಭಿಷೇಕಾ) ಮಹಿಷೀ

ಮಹಿಷೀ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಕೃತಾಭಿಷೇಕಾ-ಅರಸಿನ ಪಟ್ಟದ ರಾಣಿಗೆ ಹೆಸರು.

ಭೋಗಿನ್ಯೋ (ನ್ಯಾನೃಪ
ಸ್ತ್ರಿಯಃ)।

ಭೊಗಿನ್ಯಃ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಅನ್ಯಾಃ--ನೃಪಸ್ತ್ರಿಯಃ ... ... ಪಡುವದಕ್ಕೆ ಉಪ

ಯುಕ್ತರಾಗಿ ಪಟ್ಟದರಾಣಿಗಿಂತಲೂ
ಆಗಿರುವ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಹೆಸರುಗಳು.
ಭಂಗಾರದ ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೂ ಹೆಸರಾಗ

ಪತ್ನೀ ಪಾಣಿಗೃಹೀತೀಚದ್ವಿತೀಯಾಸಹಧರ್ಮಿಣೀ ॥೨೬೪॥ ಭಾರ್ಯಾಜಾಯಾ (ಥಪುಂಭೂಮ್ನಿ) ದಾರಾಃ)

ಪತ್ನೀ-ಪಾಣಿಗೃಹೀತೀ-ದ್ವಿತೀಯಾ-ಸಹಧರ್ಮಿಣೀ-ಭಾರ್ಯಾ-ಜಾಯಾ-ಸ್ತ್ರೀ-ದಾರಾಃ-ಪು-ಬ-೭-ಅಗ್ನಿಸಾಕ್ಷಿಕವಾಗಿ ಮದುವೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡ ಹೆಂಡತಿಯ ಹೆಸರುಗಳು. ಮೊದಲು ೪ ಶಬ್ದಗಳು ಯಜ್ಞಾಧಿಕಾರವುಳ್ಳ ಹೆಂಡತಿಗೂ, ಮಿಕ್ಕ ಮೂರುಶಬ್ದಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಹೆಂಡತಿಯರಿಗೂ ಹೆಸರುಗಳೆಂದು ಕೆಲವರನ್ನುವರು.

(ಸ್ಯಾತ್ತು)ಕುಟುಂಬಿನೀ। ಪುರಂಧ್ರೀ

ಕುಟುಂಬಿನೀ-ಪುರಂಧ್ರೀ-ಸ್ತ್ರೀ-೨-ಪುತ್ರಭೃತ್ಯಾದಿ ಕುಟುಂಬವುಳ್ಳ ಸ್ತ್ರೀಯ ಹೆಸರು, ಮಕ್ಕಳೊಂದಿಗಳು.

ಸುಚರಿತ್ರಾತು ಸತೀಸಾಧ್ವೀಪತಿವ್ರತಾ ॥೨೬೫॥

ಸುಚರಿತ್ರಾ-ಸತೀ-ಸಾಧ್ವೀ-ಪತಿವ್ರತಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೪-ಪತಿವ್ರತೆಯ ಹೆಸರುಗಳು. ಶ್ರೇಷ್ಠವಾಗಿ ಗಂಡನ ಸೇವೆಯೂ ಭಕ್ತಿಯೂ ಉಳ್ಳವಳು, ಗರತಿ.

ಕೃತಸಾಪತ್ನಿಕಾಧ್ಯೂಢಾಧಿವಿನ್ನಾ

ಕೃತಸಾಪತ್ನಿಕಾ-ಅಧ್ಯೂಢಾ-ಅಧಿವಿನ್ನಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೩-ದೊಡ್ಡ ಹೆಂಡತಿ, ಹಿರೇಹೆಂಡತಿ ಹೆಸರುಗಳು.

ಥಸ್ವಯಂವರಾ। ಪತಿಂವರಾ ಚವರ್ಯಾ

ಸ್ವಯಂವರಾ-ಪತಿಂವರಾ-ವರ್ಯಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೩-ತಾನಾಗಿ ಗಂಡನನ್ನು ವರಿಸಿದವಳು, ಸ್ವಯಂವರದ ಹೆಣ್ಣು,

ಥಕುಲಸ್ತ್ರೀಕುಲಪಾಲಿಕಾ॥

ಕುಲಸ್ತ್ರೀ-ಕುಲಪಾಲಿಕಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೨-ವ್ಯಭಿಚಾರದೋಷಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕದೇ ತನ್ನ ಕುಲವನ್ನು ಶುದವಾಗಿರಕ್ಷಿಸಿ ಕೊಂಡಿರುವವಳ ಹೆಸರು.

ಕನ್ಯಾಕುಮಾರೀ

ಕನ್ಯಾ-ಕುಮಾರೀ-ಸ್ತ್ರೀ-೨-ಮದುವೆ ಇಲ್ಲದ ೮ ವರುಷಗಳ ಹುಡಿಗಿ ಕನ್ನಿಕೆ.

ಗೌರೀತುನಗ್ನಿಕಾನಾಗತಾ

ಗೌರೀ-ನಗ್ನಿಕಾ-ಅನಾಗತಾರ್ತವಾ-ಸ್ತ್ರೀ

ರ್ತವಾ।	೩-ಮೈನೆರೆಯದೇ ಇರುವ ಪ್ರಾಯದ ಹು ಡುಗೀ ಹೆಸರುಗಳು.
ಸ್ಯಾನ್ಮಧ್ಯಮಾದೃಷ್ಟರಜಾ	ಮಧ್ಯಮಾ-ದೃಷ್ಟರಜಾಃ-ಸ-ಸ್ತ್ರೀ-೨- ಹೊಸದಾಗಿ ಮೈನೆರದ ಹುಡಿಗಿಯ ಪೆಸ ರುಗಳು.
ಸ್ತರುಣೀಯುವತಿ (ಸ್ಸಮೌ॥	ತರುಣೀ-ವಾ-ತಲುನೀ-ಯುವತಿಃ-ಸ್ತ್ರೀ-೨ ವಳ್ಳೀ ಪ್ರಾಯದ ಹೆಣ್ಣಿನ ಹೆಸರುಗಳು. ೧೪ ವರುಷದ ಮೇಲೆ ೩೦ವರುಷಗಳ ವ ಳಗಾಗಿ ಪ್ರಾಯದವಳು.
ಸಮಾಃ) ಸ್ನುಷಾಜನೀವಧ್ವ	ಸ್ನುಷಾ-ಜನೀ-ವಧೂಃ-ಸ್ತ್ರೀ-೩- ಸೊ ಸೆಯ ಹೆಸರುಗಳು.
ಶ್ಚಿರಂಟೀತುಸುವಾಸಿನೀ।	ಚಿರಂಟೀ-ಸುವಾಸಿನೀ-ವಾ-ಸ್ವವಾಸಿನಿ- ಸ್ತ್ರೀ -೨- ಮುತ್ತೈದೆಯ ಹೆಸರುಗಳು. ಸ್ವವಾಸಿನೀ ಎಂಬುವ ಪಾಠದಲ್ಲಿ ತೌರುಮ ನೆಯೊಳಗಿರುವ ಮುತ್ತೈದೇ ಹೆಸರು.
ಇಚ್ಛಾವತೀಕಾಮುಕಾಸ್ಯಾ	ಇಚ್ಛಾವತೀ ಕಾಮುಕಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೨-ಸ್ರ ಕ್ಚಂದನ ಪುರುಷಧನಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಆ ಶೆಯುಳ್ಳವಳು, ಧನವನ್ನು ಹಾರೈಸುವವ ಳು, ಭೋಗವನ್ನು ಬಯಸುವವಳು.
ದ್ವೃಷಸ್ಯಂ ತೀತುಕಾಮು ಕೀ ॥೨೯	ವೃಷಸ್ಯಂತೀ-ಕಾಮುಕೀ--ಸ್ತ್ರೀ-೨-ರ ತಿಯಲ್ಲಿ ಆಶೆಯುಳ್ಳವಳು.
(ಕಾಂತಾರ್ಥಿನೀತುಯಾಯಾ ತಿಸಂಕೇತಂಸಾ)ಭಿಸಾರಿಕಾ।	ಅಭಿಸಾರಿಕಾ- ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಕಾಂತಾರ್ಥಿನೀ ಯಾ ಸಂಕೇತಂ ಯಾತಿ ಸಾ ಅಭಿಸಾರಿಕಾ- ರತಿಭೋಗಕ್ಕೆ ಪುರುಷನನ್ನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸಿ, ಯಾವ ಸ್ತ್ರೀಯು ಸಂಕೇತಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಹೋ ಗುವಳೋ ಅಂಥಾ ಸ್ತ್ರೀಯು ಹೆಸರು.
ಪುಂಶ್ಚಲೀ ಧರ್ಷಣೀ ಬಂಧ ಕ್ಯಸತೀಕುಲಟೇತ್ವರೀ ॥೨೦॥ ಸ್ವೈರಿಣೀಪಾಂಸುಲಾ	ಪುಂಶ್ಚಲೀ-ಧರ್ಷಣೀ-ವಾ-ಚರ್ಷಣೀ- ಬಂಧಕೀ - ಅಸತೀ-ಕುಲಟಾ - ಇತ್ವರೀ- ಸ್ವೈರಿಣೀ--ಪಾಂಸುಲಾ-ಸ್ತ್ರೀ -೮-ಹಾದರ ಗಿತ್ತಿಯ ಹೆಸರುಗಳು.
(ಥಸ್ಯಾ)ದಶಿಶ್ವೀ(ಶಿಶುನಾವಿನಾ)	ಅಶೀಶ್ವೀ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಶಿಶುನಾವಿನಾ--ಮಕ್ಕ

ಅವೀರಾ(ನಿಷ್ಪತಿಸುತಾ)

ವಿಶ್ವಸ್ತಾ ವಿಧವೆ(ಸಮೇ॥)

ಆಳಿಸ್ಸಖೀವಯಸ್ಯಾಚ

ಪತಿಪತ್ನೀಸಭರ್ತೃಕಾ।

ವೃದ್ಧಾ ಪಲಿಕ್ನೀ

ಪ್ರಾಜ್ಞೀತುಪ್ರಜ್ಞಾ

ಪ್ರಾಜ್ಞಾತುಧೀಮತೀ

ಶೂದ್ರೀ(ಶೂದ್ರಸ್ಯಭಾರ್ಯಾ ಸ್ಯಾ)

(ಶೂದ್ರಾ)ತಜ್ಜಾತಿರಂಗನಾ।

ಆಭೀರೀತುಮಹಾಶೂದ್ರೀ (ಜಾತಿಪುಂಯೋಗಯೋಸ್ಸಮಾ)॥

ಆರ್ಯಾಣೀ(ಸ್ವಯ) ಮರ್ಯಾ ಸ್ಯಾತ

ಕ್ಷತ್ರಿಯಾಕ್ಷತ್ರಿಯಾಣ್ಯಪಿ।

ಳಿಲ್ಲದವಳು.

ಅವೀರಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ನಿಷ್ಪತಿಸುತಾ-ನೂ ಮಕ್ಕಳೂ ಸಹ ಇಲ್ಲದವಳು.

ವಿಶ್ವಸ್ತಾ-ವಿಧವಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೨-ಗಂಡ ಮುಂಡೆ.

ಆಳಿಃ-ಸಖೀ-ವಯಸ್ಯಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೩- ಹಿತಳು,

ಪತಿಪತ್ನೀ-ಸಭರ್ತೃಕಾ-ಸ್ತ್ರೀ- ಡನುಳ್ಳವಳು.

ವೃದ್ಧಾ-ಪಲಿಕ್ನೀ-ಸ್ತ್ರೀ-೨-ಮುದಿ ಹೆಸರುಗಳು.

ಪ್ರಾಜ್ಞೀ-ಪ್ರಜ್ಞಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೨-ಲೋ ವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿ ಜಾಣೆಯಾದವಳು.

ಪ್ರಾಜ್ಞಾ-ಧೀಮತೀ-ಸ್ತ್ರೀ-೨- ಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳವಳು.

ಶೂದ್ರೀ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಶೂದ್ರಸ್ಯಭಾರ್ಯಾ ನು ಯಾವಜಾತಿಯಾದಾಗ್ಯೂ ಶೂದ್ರ ಹೆಂಡತಿಯಾದವಳ ಹೆಸರು.

ಶೂದ್ರಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ತಜ್ಜಾತಿಃ-ಅಂಗ ಶೂದ್ರಜಾತಿಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ಯಾರಿಗಾ ಹೆಂಡತಿಯಾದವಳ ಹೆಸರು.

ಆಭೀರೀ-ಮಹಾಶೂದ್ರೀ-ಸ್ತ್ರೀ- ಜಾತಿಪುಂಯೋಗಯೋಸ್ಸಮಾ- ಗೊಲ್ಲ ತಿಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದವಳಿಗಾದರೂ, ಗೊ ಹೆಂಡತಿ ಯಾದವಳಿಗಾದರೂ ಹೆಸರು

ಆರ್ಯಾಣೀ-ಆರ್ಯಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೨-ವೈಶ್ಯ ಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ವೈಶ್ಯನಿಗಾದರೂ ಗಾದರೂ ಹೆಂಡತಿಯಾದವಳು.

ಕ್ಷತ್ರಿಯಾ-ಕ್ಷತ್ರಿಯಾಣೀ-ಸ್ತ್ರೀ-೨- ಯಜಾತಿಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ಕ್ಷತ್ರಿಯನಿಗಾ ಗಾದರೂ ಹೆಂಡತಿಯಾದವ

	ರುಗಳು.
ಉಪಾಧ್ಯಾಯಾಪ್ಯುಪಾಧ್ಯಾಯೀ	ಉಪಾಧ್ಯಾಯಾ-ಉಪಾಧ್ಯಾಯೀ-ಸ್ತ್ರೀ-೨-ತಾನೇ ವಿದ್ಯೆ ಕಲಿಸುವವಳಿಗೆ ಹೆಸರುಗಳು.
ಸ್ಯಾದಾಚಾರ್ಯಾ(ಪಿಚಸ್ವತಃ॥)	ಆಚಾರ್ಯಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಸ್ವತಃ ತಾನಾಗಿ ಮಂತ್ರಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಹೇಳಲುಳ್ಳ ಪಂಡಿತಳ ಹೆಸರು.
ಆಚಾರ್ಯಾಣೀ(ತುಪುಂಯೋಗೆ)	ಆಚಾರ್ಯಾಣೀ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ತಾನು ಮೂಢಳಾದಾಗ್ಯೂ, ಪುಂಯೋಗೆ-ಪಂಡಿತನಾದ ವಿದ್ಯಾಗುರುವಿನ ಹೆಂಡತಿಯಾದವಳು.
(ಸ್ಯಾ) ದರ್ಯಾಕ್ಷತ್ರಿಯೀತಥಾ।	ಅರ್ಯಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ತಾನು ಶೂದ್ರಳಾದಾಗ್ಯೂ ವೈಶ್ಯನ ಹೆಂಡತಿಯಾದವಳ ಹೆಸರು. ಕ್ಷತ್ರಿಯೀ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ತಥಾ - ತಾನು ವೈಶ್ಯ ಜಾತಿಯುವಳಾದಾಗ್ಯೂ ಕ್ಷತ್ರಿಯನಿಗೆ ಹೆಂಡತಿಯಾದವಳ ಹೆಸರು.
ಉಪಾಧ್ಯಾಯಾನ್ಯುಪಾಧ್ಯಾಯೀ	ಉಪಾಧ್ಯಾಯಾನೀ - ಉಪಾಧ್ಯಾಯೀ-ಸ್ತ್ರೀ -೨-ಪಂಡಿತನಾದ ಉಪಾಧ್ಯನ ಹೆಂಡತಿಯು ಹೆಸರುಗಳು.
ಪೋಟಾಸ್ತ್ರೀಪುಂಸಲಕ್ಷಣಾ ॥)	ಪೋಟಾಸ್ತ್ರೀ-೧-ಸ್ತ್ರೀಪುಂಸಲಕ್ಷಣಾ-ಸ್ತ್ರೀಲಕ್ಷಣವೂ ಪುರುಷಲಕ್ಷಣವೂ ವುಳ್ಳ ಶಿಖಂಡಿಯುಂಥಾವಳ ಹೆಸರು.
ವೀರಪತ್ನೀವೀರಭಾರ್ಯಾ	ವೀರಪತ್ನೀ-ವೀರಭಾರ್ಯಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೨-ವೀರನಾದವನ ಹೆಂಡತಿಯು ಹೆಸರುಗಳು.
ವೀರಮಾತಾತುವೀರಸೂಃ	ವೀರಮಾತಾ-ತು-ವೀರಸೂಃ - ಸ್ತ್ರೀ-೨--ವೀರನನ್ನು ಹೆತ್ತ ತಾಯಿಯು ಹೆಸರುಗಳು.
ಜಾತಾಪತ್ಯಾ ಪ್ರಜಾತಾಚ ಪ್ರಸೂತಾಚಪ್ರಸೂತಿಕಾ॥	ಜಾತಾಪತ್ಯಾ-ಪ್ರಜಾತಾ - ಪ್ರಸೂತಾ-ಪ್ರಸೂತಿಕಾ-ಸ್ತ್ರೀ -೪- ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಹೆರುವವಳ ಹೆಸರುಗಳು.
(ಸ್ತ್ರೀ)ನಗ್ನಿಕಾಕೋಟವೀಸ್ಯಾ	ನಗ್ನಿಕಾ-ಕೋಟವೀ-ಸ್ತ್ರೀ-೨- ಬಟ್ಟೆಯುಡದೇ ಬೆತ್ತಲೇ ಇರುವವಳ ಹೆಸರುಗಳು.

ಹುಟ್ಟಿದವನ ಹೆಸರು.

ಪೈತೃಷ್ವಸೇಯಃ(ಸ್ತ್ಯಾ)ತ್ಪೈತೃಷ್ವಸ್ತ್ರೀಯಶ್ಚ(ಪಿತೃಷ್ವಸುಃ।

ಪೈತೃಷ್ವಸೇಯಃ-ಪೈತೃಷ್ವಸ್ತ್ರೀ ಪು-೨-ಪಿತೃಷ್ವಸುಸ್ಸುತಃ - ಸೋ ಮಗನ ಹೆಸರುಗಳು.

ಸುತೋಮಾತೃಷ್ವಸುಶ್ಚೈವಂ)

ಮಾತೃಷ್ವಸುಸ್ಸುತಶ್ಚ ಏವಂ-ತಾ ವಡಹುಟ್ಟಿದವಳ ಮಗನಿಗೂ ಹೀ ಹೆಸರುಗಳು ಅಂದರೆ, ಮಾತೃಷ್ವಸ ಮಾತೃಷ್ವಸ್ತ್ರೀಯಃ-ಪು-೨.

ವೈಮಾತ್ರೇಯೋವಿಮಾತೃಜಃ॥

ವೈಮಾತ್ರೇಯಃ-ವಿಮಾತೃಜಃ-ಪು- ಲತಾಯಿಯ ಮಗನ ಹೆಸರುಗಳು.

ಅಥಬಾಂಧಕಿನೇಯಸ್ಸ್ಯಾದ್ಬಂಧುಲಶ್ಚಾ ಸತೀಸುತಃ । ಕೌಲಟೇಯಃಕೌಲಟೇರೋ

ಬಾಂಧಕಿನೇಯಃ-ಬಂಧುಲಃ-ಅಸ ತಃ-ಕೌಲಟೇಯಃ- ಕೌಲಟೇರಃ-ಪು ಹಾದರಗಿತ್ತಿಯ ಮಗನ ಹೆಸರುಗಳ

(ಭಿಕ್ಷುಕೀತು ಸತೀಯದಿ॥ ತದಾಕೌಲಟನೇಯೋ ಸ್ಯಾತ್ಕೌಲಟೇಯೋ(ಪಿಚಾತ್ಮಜೆ) ।

ಕೌಲಟನೇಯಃ- ಕೌಲಟೇಯಃ-ಪು ಸತೀಭಿಕ್ಷುಕೀಚಯದಿ ಅಸ್ಯಾಃ ಆತ್ಮ ತಿವ್ರತೆಯಾಗಿಯೂ ಭಿಕ್ಷಾರ್ಥವಾಗಿ ದಾನ ಬೇಡುವಳಾಗಿಯೂ ಯಿರು ಮಗನ ಹೆಸರುಗಳು.

ಆತ್ಮಜಸ್ತನಯಸ್ಸೂನುಸ್ಸುತಃಪುತ್ರಃ

ಆತ್ಮಜಃ-ತನಯಃ-ಸೂನುಃ-ಸುತ ತ್ರಃ-ಪು-೫-ಹೆತ್ತ ಮಗನ ಹೆಸರುಗಳು

(ಸ್ತ್ರಿಯಾಂತ್ವಮೀ ॥ ಆಹುರ್ದುಹಿತರಂಸರ್ವೆ)

ಅಮೀ-ಸರ್ವೆ-ಈ ೫-ನ್ನು - ಸ್ತ್ರೀ ದುಹಿತರಮಾಹುಃ-ಆತ್ಮಜಾ-ತನಯಾ ನುಃ-ಸುತಾ-ಪುತ್ರೀ-ಸ್ತ್ರೀ-೫- ಮಗಳ ರುಗಳು.

ಪತ್ಯಂತೋಕಂ(ತಯೋಸ್ಸಮೆ।)

ಅಪತ್ಯಂ-ತೋಕಂ-ನ-೨-ತಯೋಸ್ಸ ಗಂಡುಕೂಸಿಗೂ, ಹೆಣ್ಣು ಕೂಸಿಗೂ ಮಾನವಾದ ಹೆಸರು.

(ಸ್ವಜಾತೆ)ತ್ವೌರಸೌರಸ್ಯಾ

ಔರಸಃ- ಔರಸ್ಯಃ-ಪು-೨-ಸ್ವಜಾತೆ ನ್ನ ಜಾತಿಯಲ್ಲಿ ಮದುವೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡ ಡತಿಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ವೀರ್ಯಕ್ಕೆ ಹುಟ್ಟಿದವ ಹೆಸರುಗಳು.

ತಾತಸ್ತು ಜನಕಃಪಿತಾ ॥	ತಾತಃ- ಜನಕಃ-ಪಿತಾ-ಋ-ಪು-೩-ತಂದೆಯ ಹೆಸರುಗಳು.
ಜನಯಿತ್ರೀಪ್ರಸೂರ್ಮಾತಾ ಜನನೀ	ಜನಯಿತ್ರೀ-ಪ್ರಸೂಃ-ಮಾತಾ-ಋ-ಜನನೀ-ಸ್ತ್ರೀ-೪-ತಾಯಿಯ ಹೆಸರುಗಳು.
ಭಗಿನೀಸ್ವಸಾ ।	ಭಗಿನೀ-ಸ್ವಸಾ-ಋ-ಸ್ತ್ರೀ-೨-ವಡಹುಟ್ಟಿದವಳ ಹೆಸರು.
ನನಂದಾತು (ಸ್ವಸಾಪತ್ಯು	ನನಂದಾ-ಪಾ- ನನಾಂದಾ- ಋ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಪತ್ಯುಸ್ಸ್ವಸಾ-ಗಂಡನ ವಡಹುಟ್ಟಿದವಳು, ನಾದಿನಿ.
ರ್ನಪ್ತ್ರೀಪೌತ್ರೀ (ಸುತಾತ್ಮಜಾ ॥೨೯॥	ನಪ್ತ್ರೀ-ಪಾ-ನಪ್ತಾ-ಋ-ಪೌತ್ರೀ-ಸ್ತ್ರೀ-೨-ಸುತಾತ್ಮಜಾ- ಮಗನ ಮಗಳಹೆಸರುಗಳು. ಮಗಳ ಮಗಳಿಗೂ ಹೆಸರು. ಮೊಮ್ಮಗಳು. ಮೊಮ್ಮಗನು.
(ಭಾರ್ಯಾಸ್ತು ಭ್ರಾತೃವರ್ಗಸ್ಯ)ಯಾತರಃ(ಸ್ಯುಃಪರಸ್ಪರಂ।	ಯಾತರಃ-ಋ-ಬ-ಸ್ತ್ರೀ- ಭ್ರಾತೃವರ್ಗಸ್ಯಭಾರ್ಯಾಸ್ತು ಪರಸ್ಪರಂಯಾತರಃಸ್ಯುಃ-ವಡಹುಟ್ಟಿದವಳ ಹೆಂಡತಿಯರು ಪರಸ್ಪರವಾಗಿ ವಬ್ಬರಿಗೊಬ್ಬರು, ಯಾತರಃ-ಅನ್ನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವರು, ವಾರಗಿತ್ತೀರು.
ಪ್ರಜಾವತೀಭ್ರಾತೃಜಾಯಾ	ಪ್ರಜಾವತೀ-ಭ್ರಾತೃಜಾಯಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೨-ವಡಹುಟ್ಟಿದವನ ಹೆಂಡತಿ, ಅಂಣನಹೆಂಡತಿಯಾದ, ಅತ್ತಿಗೆಯೆಂದು ಕೆಲವರು.
ಮಾತುಲಾನೀತುಮಾತುಲೀ॥	ಮಾತುಲಾನೀ-ಮಾತುಲೀ-ಸ್ತ್ರೀ-೨-ಸೊದರಮಾವನ ಹೆಂಡತಿಯ ಹೆಸರುಗಳು.
(ಪತಿಪತ್ನ್ಯೋಃ ಪ್ರಸೂಃ) ಶ್ವಶ್ರೂಃ	ಶ್ವಶ್ರೂಃ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಪತಿಪತ್ನ್ಯೋಃಪ್ರಸೂಃ-ಗಂಡನತಾಯಿಗೂ, ಹೆಂಡತೀತಾಯಿಗೂ, ಹೆಸರು, ಅತ್ತೆ.
ಶ್ವಶುರ(ಸ್ತುಪಿತಾತಯೋಃ।)	ಶ್ವಶುರಃ-ಪು-ತಯೋಃಪಿತಾ-ಗಂಡನ ತಂದೆಗೂ ಹೆಂಡತೀತಂದೆಗೂಹೆಸರು. ಮಾವ.
(ಪಿತುರ್ಭ್ರಾತಾಪಿತೃವ್ಯಸ್ಸ್ಯಾತ	ಪಿತೃವ್ಯಃ-ಪು-೧-ಪಿತುರ್ಭ್ರಾತಾ- ತಂದೆಗೆ ವಡ ಹುಟ್ಟಿದವನ ಹೆಸರು. ಚಿಕ್ಕಪ್ಪ, ದೊಡ್ಡಪ್ಪ

(ಮಾತುರ್ಭ್ರಾತಾ) ಮಾತುಲಃ ॥೨೯॥

ಮಾತುಲಃ-ಪು-೧-ಮಾತುರ್ಭ್ರಾ ಸೋದರಮಾವನ ಹೆಸರು.

ಸ್ಯಾಲಾಸ್ಸ್ಯು .(ಭ್ರಾತರಃ ಪತ್ನ್ಯಾಃ)

ಸ್ಯಾಲಾಃ-ಪು--ಶ್ಯಾಲಾಃ-ಪು-ಪತ್ನ್ಯಾಃ-ಭ್ರಾತರಃ-ಹೆಂಡತಿಗೆ ವಡಹು ವರಹೆಸರು. ಭಾವಮೈದಂದರು.

(ಸ್ವಾಮಿನೊ)ದೇವೃದೇವರೌ।

ದೇವಾ-ಋ-ದೇವರಃ-ಪು-೨-ಸ್ವಾಮಿ ಗಂಡನಿಗೆ ವಡಹುಟ್ಟಿದ ಗಂಡುಸರ ಮೈದಂದರು, ಭಾವಂದರು.

ಸ್ವಸ್ತ್ರೀಯೊ ಭಾಗಿನೇಯಃ (ಸ್ಯಾ)

ಸ್ವಸ್ರೀಯಃ-ಭಾಗಿನೇಯಃ-ಪು-೨ ಹುಟ್ಟಿದವಳಮಗನ ಹೆಸರು. ಅಕ್ಕನ ತಂಗೀಮಗ, ಸೋದರಳಿಯನು.

ಜ್ಞಾಮಾತಾ(ದುಹಿತುಃಪತಿಃ॥)

ಜಾಮಾತಾ-ಪು-ಋ-೧-ದುಹಿತುಃ ತಿಃ-ಮಗಳ ಗಂಡನ ಹೆಸರು. ಅಳಿ

ಪಿತಾಮಹಃ (ಪಿತೃಪಿತಾತತ್ಪಿತಾ)ಪ್ರಪಿತಾಮಹಃ ।

ಪಿತಾಮಹಃ-ಪು-೧-ಪಿತೃಪಿತಾ-ತಂದೆ, ತಾತ, ಪ್ರಪಿತಾಮಹಃ-ಪು-೧ ತಾ-ತಾತನತಂದೆ, ತಂದೆಗೆ ಪಿತಾಮಹ ತ್ತಾತ.

(ಮಾತುರ್ಮಾತಾ ಮಹಾದ್ಯೇವಂ)

ಏವಂ-ಈಪ್ರಕಾರವಾಗಿ, ಮಾತುಪಿತಾ ಮಹಾದಿ-ತಾಯಿಗೆ ತಂದೆ, ಮಾ ಹನು, ತಾಯಿಗೆ ಪಿತಾಮಹ, ಪ್ರಮಾ ಹನು. ೨-ಪು.

ಸಪಿಂಡಾಸ್ತು ಸನಾಭಯಃ ।

ಸಂಪಿಂಡಃ-ಸನಾಭಿಃ-ಪು-೨-ಪಿಂಡ ಮುಖ್ಯಸಂಬಂಧಿಯಾದ ಜ್ಞಾತಿ, ಸ ಲಾಂತರಗಳಿಗೆ ವಳಗಾದ ಜ್ಞಾತಿ.

ಸಮಾನೊದರ್ಯ ಸೊದರ್ಯಸಗರ್ಭ್ಯಸಹಜಾ (ಸ್ಸಮಾಃ)

ಸಮಾನೋದರ್ಯಃ-ಸೋದರ್ಯಃ-ಗರ್ಭ್ಯಃ-ಸಹಜಃ-ಪು-೪-ವಂದು ತಾಯಿ ಕ್ಕಳ ಹೆಸರು. ವಡಹುಟ್ಟಿದವನು.

ಸಗೊತ್ರಬಾಂಧವಜ್ಞಾತಿಬಂಧುಸ್ವಸ್ವಜನಾ(ಸ್ಸಮಾಃ॥)

ಸಗೋತ್ರಃ-ಬಾಂಧವಃ-ಜ್ಞಾತಿಃ-ಬಂಧುಃ-ಸ್ವಃ-ಸ್ವಜನಃ-ಪು-೬-ಒಂದು ದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದವನು, ತನ್ನ ವಂಶದವನ ಗೋತ್ರದಾಯಾದಿ.

ಜ್ಞಾತೇಯಂಬಂಧುತಾ (ತೇ ಷಾಂಕ್ರಮಾ ದ್ಭಾವಸಮೂಹ ಯೋಃ|)	ಜ್ಞಾತೇಯಂ-ನ-೧-ಬಂಧುತಾ-ಸ್ತ್ರೀ-ಈ- ಕ್ರಮಾತ್ತೇಷಾಂ ಭಾವಸಮೂಹಯೋಃ- ಜ್ಞಾತೇಯವೆಂದರೆ ಜ್ಞಾತಿತನ, ಬಂಧುತಾ ಅಂದರೆ ನೆಂಟರಗುಂಪು, ನೆಂಟ ತನಕ್ಕೂ ಹೆಸರೆಂದು ಕೆಲವರನ್ನುವರು.
ಧವಃಪ್ರಿಯಃಪತಿರ್ಭರ್ತಾ	ಧವಃ-ಪ್ರಿಯಃ-ಪತಿಃ-ಭರ್ತಾ-ಋ- ಪು ೪-ಗಂಡನ ಪೆಸರುಗಳು.
ಜಾರಸ್ತೂಪಪತಿ(ಸ್ಸಮೌ||)	ಜಾರಃ-ಉಪಪತಿಃ-ಪು-೨-ಮಿಂಡಗಾರ ನ ಪೆಸರು.
ಅಮೃತೇಜಾರಜಃ) ಕುಂಡೋ	ಕುಂಡಃ-ಪು-೧-ಅಮೃತೇಜಾರಜಃ-ಗಂಡ ನು ಸಾಯದೇ ಯಿರುವಾಗಲೆ ಮಿಂಡನದೆಸೆ ಯಿಂದ ಹುಟ್ಟಿಸಿಕೊಂಡ ಹಾದರದ ಮಗ ನ ಹೆಸರು.
(ಮೃತೇಭರ್ತರಿ) ಗೋಳಕಃ|	ಗೋಳಕಃ-ಪು-೧-ಭರ್ತರಿಮೃತೆ ಜಾರ ಜಃ-ಗಂಡನು ಸತ್ತಮೇಲೆ ಮಿಂಡನ ದೆಸೆ ಯಿಂದ ಹುಟ್ಟಿಸಿಕೊಂಡ ಹಾದರದ ಮಗ ನ ಹೆಸರು.
(ಭ್ರಾತ್ರೀಯೋ)ಭ್ರಾತೃಜಃ	ಭ್ರಾತ್ರೀಯಃ-ಭ್ರಾತೃಜಃ-ಪು-೨- ಒಡ ಹುಟ್ಟಿದವನಮಗ, ಅಣ್ಣನಮಗ, ತಮ್ಮನ ಮಗ.
(ಭ್ರಾತೃಭಗಿನ್ಯೌ)ಭ್ರಾತರಾ ವ್ರಭೌ) ||೨೯||	ಭ್ರಾತರೌ-ಪು-ಋ-೧-ಭ್ರಾತೃಭಗಿನ್ಯೌ- ಉಭೌ ಒಡಹುಟ್ಟಿದ ಹೆಂಗಸೂ ಗಂಡಸೂ, ಸೇರಿ ಹೆಸರು. ಅಂದರೆ ಅಣ್ಣ, ಅಕ್ಕ, ಇವ ರಿಬ್ಬರಿಗೂಕೂಡ ಭ್ರಾತರೌ ಎಂದು ೧ ಹೆ ಸರು. ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರಿಗೆ ಅಲ್ಲವು. ಹೀಗೆಯೇ ಅಣ್ಣತಂಗಿ ೨ ಗೂ, ಅಕ್ಕ ತಮ್ಮ ೨ಗೂ, ಭ್ರಾತರೌ ಎಂದು ಏಕನಾಮವು.
ಮಾತಾಪಿತರೌಪಿತರೌಮಾತ ರಪಿತರೌಪ್ರಸೂಜನಯಿತಾರೌ	ಮಾತಾಪಿತರೌ-ಋ- ಪಿತರೌ - ಋ- ಮಾತರಪಿತರೌ-ಅಕಾರಾಂತ-ಪಾ-ಮಾತರ ಪಿತರೌ-ಪು-ಋ-ದ್ವಿ-೩-ತಾಯಿ ತಂದೆಗಳಿ ಬ್ಬರನ್ನೂ ಕೂಡಾ ಹೇಳುವಾಗ ಒಂದೊಂ

	ದೇ ಪೆಸರುಗಳ್ಳು.
ಶ್ವಶ್ರೂಶ್ವಶುರೌಶ್ವಶುರೌ	ಶ್ವಶ್ರೂಶ್ವಶುರೌ-ಶ್ವಶುರೌ-... -ಅತ್ತೆ ಮಾವಂದರಿಬ್ಬರಿಗೂ ಕ... ದೊಂದೇ ಪೆಸರುಗಳು.
ಪುತ್ರೌ (ಪುತ್ರಶ್ಚ ದುಹಿತಾ ಚ) ॥೨೯೭॥	ಪುತ್ರೌ-ಪು-ದ್ವಿ-೧-ಪುತ್ರಶ್ಚ ದು... ಚ-ಮಗನಿಗೂ ಮಗಳಿಗೂ ಕೂಡ... ಹೆಸರು.
ದಂಪತೀಜಂಪತೀಜಾಯಾಪತೀಭಾರ್ಯಾಪತೀ(ಚತೌ)	ದಂಪತೀ-ಜಂಪತೀ-ಜಾಯಾಪತೀ... ರ್ಯಾಪತೀ-ಪು - ದ್ವಿ-ಗಂಡ ಹೆಂ... ಗೂ ಕೂಡಾ ಪಂದೇ ಪೆಸರುಗಳ್ಳು.
ಗರ್ಭಾಶಯೋಜರಾಯುಃಪುಂಸ್ಯುಲ್ಬಂಚ ಕಲಲೋಸ್ತ್ರಿಯಾಂ	ಗರ್ಭಾಶಯಃ-ಜರಾಯುಃ -ಉ... -೧- ಬಸುರೊಳಗೆ ಸುತ್ತಿಕೊ... ಮಾವಿಚೀಲದ ಹೆಸರು. ಉಲ್ಬಂ-... ಲಃ-ಪ್ನ-೧-- ಬಸುರೊಳಗೆ ಪುರುಷ... ವೀರ್ಯಗಳಾದ ಶುಕ್ಲಶೋಣಿತಗಳು... ತ ಪಿಂಡಕ್ಕೆ ಪೆಸರು. ಈ ನಾಲ್ಕು... ವಿಚೀಲಕ್ಕೆ ಹೆಸರೆಂತಲೂ, ಮೊದ... ಮಾತ್ರ ಮಾಸುಚೀಲಕ್ಕೆ ಹೆಸರುಗ... ಲೂ ಕೆಲಕೆಲವರು ಪೇಳುವರು.
ಸೂತಿಮಾಸೋವೈಜನನೋ	ಸೂತಿಮಾಸಃ-ವೈಜನನಃ-ಪು-೧-... ರಾದವಳ ನೋಗುವಸ್ನು ಹೆರುವತಿಂಗಳು... ರಿಗೆತಿಂಗಳ್ಳು.
ಗರ್ಭೋಭ್ರೂಣ (ಇಮೌಸಮೌ)	ಗರ್ಭಃ-ಭ್ರೂಣಃ-ಪು-೧- ಗರ್ಭದ... ರು-ಬಸುರು.
ತೃತೀಯಾ ಪ್ರಕೃತಿಃಶಂಡಃ ಕ್ಲೀಬಂಷಂಡೋನಪುಂಸಕಂ॥	ತೃತೀಯಾಪ್ರಕೃತಿಃ-ಸ್ತ್ರೀ-ಶಂಡಃ-... ಷಂಡಃ-ಪು-ಕ್ಲೀಬಂ-ನ - ಷಂಡಃ-ಪು... ಪುಂಸಕಂ-ನ -೫- ನಪುಂಸಕನ ಪೆಸ... ಳ್ಳು,ಶಿಖಂಡಿಯೆಂಬುವರು. ಎಂದಿಗೂ ಪ... ರೆಯದೇ ಎದೆಭಾವ ವಿಲ್ಲದ ಹೆಂಗಸ... ಗಡ್ಡ ಮಾಸೆಗಳೂ ಯಿಲ್ಲದೇ ಲಿಂಗವ... ಹೆಂಡಸಿನ ಹೆಸರುಗಳ್ಳು.

ಶಿಶುತ್ವಂಶೈಶವಂಬಾಲ್ಯಂ	ಶಿಶುತ್ವಂ-ಶೈಶವಂ--ಬಾಲ್ಯಂ-ನ-೩- ಹದಿನಾರು ವರುಷಗಳಿಗೆ ಕಡಮೆಯಾದ ವಯಸ್ಸು,ಹುಡುಗತನ.
ತಾರುಣ್ಯಂಯೌವನಂಸಮೆ।	ತಾರುಣ್ಯಂ-ಯೌವ್ವನಂ-ನ-೨-ಪ್ರಾಯದಹೆಸರು.
ಸ್ಯಾತ್ಸ್ಥಾನವಿರಂತುವೃದ್ಧತ್ವಂ	ಸ್ಥಾವಿರಂ-ವೃದ್ಧತ್ವಂ -ನ-೨-೫೦ ವರುಷಗಳಿಗೆ ಮಿಂಚಿದ ವಯಸ್ಸು ಮುದಿತನ, ಮುಪ್ಪು.
(ವೃದ್ಧಸಂಘೇಪಿ)ವಾರ್ಧಕಂ॥	ವಾರ್ಧಕಂ-ನ-೧-ವೃದ್ಧಸಂಘೇಪಿ- ಮುದಕರಗುಂಪಿಗೆ ಹೆಸರು, ಅಪಿಶಬ್ದದಿಂದ ವಾರ್ಧಕಂ ಅಂದರೆ ಮುದುಕತನಕ್ಕೂ ಪೆಸರಾಗುವದು.
ಪಲಿತಂಜರಸಾ ಶೌಕ್ಲ್ಯಂಕೆಶಾದೌ	ಪಲಿತಂ-ನ-ಕೇಶಾದೌ-ಜರಸಾಶೌಕ್ಲ್ಯಂ- ಮುದಿತನದಿಂದ ಕೂದಲುಮುಂತಾದ ರೋಮಗಳೆಲ್ಲಾಉಂಟಾಗುವ ಬಿಳುಪು. ಕೂದಲುನೆರತು ಹೋಗುವಿಕೆ.
ವಿಸ್ರಸಾಜರಾ ।	ವಿಸ್ರಸಾ-ಜರಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೨-ಬಹಳೆ ಮುದಿತನದ ಹೆಸರು. ಕೇವಲಮುಪ್ಪು. * ಮುಂದೆಹೇಳಲ್ಪಡುವ ಉತ್ತಾನಶಯಾದಿಶಬ್ದಗಳಿಗೆ (ತ್ರಿಷುಜರಾವರಾಃ) ಎಂಬುವಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ-ಲಿಂಗನಿರ್ಣಯ ಹೇಳಲ್ಪಡುತ್ತೆ.
(ಸ್ಯಾ)ದುತ್ತಾನಶಯೋಡಿಂಭಃಸ್ತನಪಾಶ್ಚಸ್ತನಂಧಯಃ॥	ಉತ್ತಾನಶಯಃ-ಡಿಂಭಃ-ಸ್ತನಪಾಃ-ಆ-ಸ್ತನಂಧಯಃ-೪-ಪು- ಮೊಲೆಯುಣ್ಣುವ ಯಳೇಮಗು,ಉತ್ತಾನಶಯಾ-ಹೆಂಣುಕೂಸು.
ಬಾಲ (ಸ್ತುಸ್ಯಾ) ನ್ಮಾಣವಕೊ	ಬಾಲಃ-ಮಾಣವಕಃ-ಹದಿನಾರು ವರುಷಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಕಡಮೆಯಾಗಿರುವ ವಯಸ್ಸುಳ್ಳ ಹುಡಗನ ಪೆಸರು. ಬಾಲಾ-ಹೆಂಣುಹುಡಿಗಿ.
ವಯಸ್ಥಸ್ತರುಣೊಯುವಾ।	ವಯಸ್ಥಃ-ತರುಣಃ-ಯುವಾ-ನ್-೩-ಪ್ರಾಯದ ಹುಡಗನ ಹೆಸರುಗಳು. ತರುಣೀ-ಪ್ರಾಯದ ಹುಡಿಗಿ.

ಪ್ರವಯಾಸ್ಥ್ಸವಿರೋವೃದ್ಧೋ
ಜೀನೋಜೀರ್ಣೋಜರನ್ನಪಿ॥

ವರ್ಷೀಯಾನ್ ದಶಮೀಜ್ಯಾ
ಯಾನ್

ಪೂರ್ವಜಸ್ತ್ವಗ್ರಿಯೋಗ್ರಜಃ।

ಜಘನ್ಯಜೇಸ್ಯುಃ ಕನಿಷ್ಠಯು
ವೀಯೋವರಜಾನುಜಾಃ॥೪೨॥

ಅಮಾಂಸೋದುರ್ಬಲಶ್ಛಾತೋ

ಬಲವಾನ್ ಮಾಂಸಲೋಂಸ
ಲಃ

ತುಂದಿಲಸ್ತುಂದಿಭಸ್ತುಂದೀಬೃ
ಹತ್ಕುಕ್ಷಿಃಪಿಚಂಡಿಲಃ॥

ಅವಟೀಟೋ ವನಾಟಶ್ಚಾವ
ಭ್ರಟೋನತನಾಸಿಕೇ।

ಕೇಶವಃಕೇಶಿಕಃಕೇಶೀ

ವಲಿನೋವಲಿಭ (ಸ್ಸಮೌ)

ಪ್ರವಯಾಃ-ಸ-ಸ್ಥವಿರಃ-ವೃದ್ಧಃ-
ಜೀರ್ಣಃ- ಜರನ್-ತ-೭--ಮುದುಕ
ರುಗಳು. ವೃದ್ಧಾ-ಮುದಿಕಿ.

ವರ್ಷೀಯಾನ್- ಸ-ದಶಮೀ-
ಜ್ಯಾಯಾನ್- ನ್-ಪು-೩-ಶತ ವೃದ್ಧ-ಮು
ದುಕ-ಹತ್ತನೇಅವಸ್ಥೆ, ಸಮೀಪಸ್ತ
ಳ್ಳವನು.

ಪೂರ್ವಜಃ- ಅಗ್ರಿಯಃ-ಅಗ್ರಜ
ಣ್ಣನ ಹೆಸರುಗಳು.

ಜಘನ್ಯಜಃ-ಕನಿಷ್ಠಃ-ಯವೀ
ಅವರಜಃ-ಅನುಜಃ -೬-ತಂಮನ ಹೆ
ಳು.

ಅಮಾಂಸಃ-ದುರ್ಬಲಃ-ಛಾತಃ-
ತಃ-೩-ಬಡಬಡಕಲುವೈಯುಳ್ಳವ
ಪೇತಲವನು, ಬಲವಿಲ್ಲದವನು, ಅ

ಬಲವಾನ್-ತ-ಮಾಂಸಲಃ-ಅಂಸ
ಬಲಿತವನು, ಬಲಿಷ್ಠ, ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳ

ತುಂದಿಲಃ-ತುಂದಿಭಃ-ಮಾ-- ತುಂ
ತುಂದೀ-ನ್--ಬೃಹತ್ಕುಕ್ಷಿಃ-ಪಿಚಂಡಿ
ದೊಡ್ಡ ಹೊಟ್ಟೆಯುಳ್ಳವನು ಬೊಜ್ಜ
ನವನು-ಡೋಲು ಹೊಟ್ಟೆಯುವನು.

ಅವಟೀಟಃ-ಅವನಾಟಃ-ಅವಭ್ರ
ತನಾಸಿಕಃ-೪-ಕುಳಿಮೂಗಿನವನ ಹೆ
ಳು. ಚಿಕ್ಕ ಮೂಗುಳ್ಳವನು, ನಡ್ಡಿ
ಗುಳ್ಳವನು.

ಕೇಶವಃ-ಕೇಶಿಕಃ-ಕೇಶೀ-ನ್-೩-
ಮುಂಡೆಗೂದಲುಳ್ಳವನು. ಉದ್ದವಾದ
ನೇ ಬಹಳ ಜುಟ್ಟುಳ್ಳವನು.

ವಲಿನಃ- ವಲಿಭಃ-೨- ಹೊಟ್ಟೆಯ
ರೇಖೆರೇಖೆಗಳಾಗಿ ತ್ರಿವಳಿಗಳೆಂಬ ಚರ್ಮ
ಮಡತೆಗಳುಳ್ಳವನಹೆಸರು. ಮತ್ತೆ

ತನದಿಂದ ಚರ್ಮದೊಳಗೆ ರಕ್ತಮಾಂಸಗಳ ಸತ್ವ ಕಡಮೆಯಾಗಿ ಜೋಲುಬಿದ್ದ ಗಳಿಗೆ ಚರ್ಮಯುಳ್ಳವನಿಗೂ ಹೆಸರುಗಳು.

ವಿಕಲಾಂಗಸ್ತು ಪೋಗಂಡಃ

ವಿಲಾಂಗಃ-ಪೋಗಂಡಃ-ಪು-ಅಪೋಗಂಡಃ-೨-ಅಂಗಹೀನವಾದವನ ಹೆಸರುಗಳು. ಕುಂಟಕುರುಡ ಮುಂತಾದವರೆಲ್ಲಕ್ಕೂ ಸಾಮಾನ್ಯ ನಾಮವು.

ಖರ್ವೋಹ್ರಸ್ವಶ್ಚ ವಾಮನಃ।

ಖರ್ವಃ-ಹ್ರಸ್ವಃ-ವಾಮನಃ-೩-ಮೊಟಕಾದವನು, ಗಿಡ್ಡನು, ಉದ್ದನಾಲದಕುಳ್ಳನು.

ಖರಣಾಸಸ್ಸ್ಯಾತ್ ಖರಣಸೊ

ಖರಣಾಃ-ಸ--ಖರಣಸಃ-ಅ-೨- ಗಂಟುಮೂಗಿನವನು, ಚಪಟಿಮೂಗಿನವನು, ಉದ್ದ ಮೂಗಿನವನು.

ವಿಗ್ರೋವಿಗತನಾಸಿಕಃ॥೩೦॥

ವಿಗ್ರಃ-ಪು-ವಿಖ್ಯಃ- ವಿಗತನಾಸಿಕಃ-೨-ಮೂಗಿಲ್ಲದವನು ಮುಕ್ಕಡಿಯುವನು.

ಖುರಣಾಃಸ್ಸ್ಯಾತ್ ಖುರಣಸಃ

ಖುರಣಾಃ-ಸ-ಖುರಣಸಃ-೨- ಬುರುಡೆ ಮೂಗುಳ್ಳವನು. ಹೀನಸೀಮೂಗನು,ಕೊಕ್ಕೀ ಮೂಗಿನವನಿಗೂ ಹೆಸರು.

ಪ್ರಜ್ಞುಃಪ್ರಗತಜಾನುಕಃ।

ಪ್ರಜ್ಞುಃ-ಪು--ಪ್ರಜ್ಞುಃ- ಪ್ರಗತಜಾನುಕಃ-೨-ಎಂದಕ್ಕೊಂದು ದೂರವಾಗಿ ಅಗಲವಾದ ಮೊಳ ಕಾಲುಳ್ಳವನಹೆಸರು. ಕಿಸುಗಾಲವನು.

ಊರ್ಧ್ವಜ್ಞುರೂರ್ಧ್ವಜಾನುಃ (ಸ್ಯಾತ್)

ಊರ್ಧಜ್ಞುಃ-ಪು-ಊರ್ಧ್ವಜ್ಞುಃ- ಊರ್ಧ್ವಜಾನುಃ-೨- ಉದ್ದವಾದ ಮೊಳಕಾಲುಳ್ಳವನು. ಬಾರುಕಾಲವನು.

ಸಂಜ್ಞುಸ್ಸಂಹತಜಾನುಕಃ॥

ಸಂಜ್ಞುಃ-ಪು- ಸಂಜ್ಞು—ಸಂಹತ ಜಾನುಕಃ-೨-ಎಂದಕ್ಕೊಂದು ತಗಲುವ ಮೊಳಕಾಲುಗಳುಳ್ಳವನ ಹೆಸರುಗಳು.

ಸ್ಯಾದೆಡೆಬಧಿರಃ

ಏಡಃ-ಬಧಿರಃ-೨-ಕಿವುಡನಹೆಸರುಗಳು.

ಕುಬ್ಜೆ ಗಡುಲಃ

ಕುಬ್ಜಃ-ಗಡುಲಃ-೨-ಗೂನುಂಟಾಗಿ ಎಲುವುಗಳು ಬೊಗ್ಗಿ ಗಂಟಿಕ್ಕಿದ ಗುಜ್ಜಾರಿ ಯಾದವನು.

ಕುಕರೆಕುಣಿಃ

ಕುಕರಃ-ಕುಣಿಃ-ಪು--ಕೋಣಃ-೨--ಕೈಯಿಲ್ಲದ ಹೆಳವನ ಹೆಸರುಗಳು, ಬೊಟ್ಟ ಕೈಯಿಳ್ಳವನು.

ಪೃಶ್ನಿರಲ್ಪತನೌ

ಪೃಶ್ನಿಃ-ಅಲ್ಪತನುಃ-೨--ಚಿಕ್ಕಮೈಯ್ಯವನು, ಸಣ್ಣ ಸೆಗಿಡ್ಡಾಳು, ಗಿಡ್ಡ ಬಡಕಲವನು.

ಶ್ರೋಣಃಪಂಗೌ

ಶ್ರೋಣಃ-ಪಂಗುಃ-೨-ಕಾಲಿಲ್ಲದ ಕುಂಟನಹೆಸರುಗಳು, ಕುಂಟುಕಾಲುಳ್ಳವನು.

ಮುಂಡಸ್ತುಮುಂಡಿತೆ॥

ಮುಂಡಃ--ಮುಂಡಿತಃ-೨--ತಲೇಮೇಲೆ ಕೂದಲುಬೆಳೆಯುದ ಬೋಳುತಲೆಯುವನು.

ವಳಿರಃಕೆಕರೆ

ವಳಿರಃ-ಕೇಕರಃ-೨- ಮೆಳ್ಳೆಗಣ್ಣನವನು.

ಖೋಡೆಖಂಜ

ಖೋಡಃ-ಖಂಜಃ-೨-ತೊಡೆಗಳ ಹರಿವಿಗೂ ಕಾಲುಗಳೇ ಯಿಲ್ಲದ ಕುಂಟನು.

ಸ್ತ್ರೀಪುಜರಾವರಾಃ।

ಜರಾವರಾಃ-ತ್ರಿಪು- ಜರಾಶಬ್ದದಿಂದಆಚೆಗೆ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟ ಉತ್ತಾನಶಯಾದಿ ಖಂಜ ಶಬ್ದದವರಿಗೂ ಮಧ್ಯೆ ಇರುವ ಶಬ್ದಗಳೆಲ್ಲ ಮೂರುಲಿಂಗಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಯೋಗವಿಧೆ(*ಉದಾಹರಣ*)ವಿಕಲಾ-ಖರ್ವಾ-ಸ್ತ್ರೀ- ವಿಕಲಂ- ಖರ್ವಂ-ನ--ಇತ್ಯಾದಿಗಳು.

ಜಟುಲಃಕಾಲಕಃಪಿಪ್ಲುಸ್ತಿಲಕಸ್ತಿಲಕಾಲಕಃ॥

ಜಟುಲಃ-ಪು-ಜಡುಲಃ-ಕಾಲಕಃ-ಪಿಪ್ಲುಃ-ತಿಲಕಃ- ತಿಲಕಾಲಕಃ-ಪು-೫-ತಿಲಕಾಕಾರಗಳಾದ ಕರೀಮಚ್ಚೆಗಳ ಹೆಸರುಗಳು, ಸಂಗಾತೀಮಚ್ಚೆ, ಹುಟ್ಟುಮಚ್ಚೆ.

ಅನಾಮಯಂ ಸ್ಯಾದಾರೋಗ್ಯಂ

ಅನಾಮಯಂ-ಆರೋಗ್ಯಂ-ನ-೨-ರೋಗವಿಲ್ಲದೇಯಿರುವಿಕೆ, ವಾತಪಿತ್ತ ಶ್ಲೇಷ್ಮಗಳೆಂಬ ಮೂರು ದೋಷಗಳೂ ಸಮಾನವಾಗಿರುವಿಕೆ.

ಚಿಕಿತ್ಸಾ(ರುಕ್ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯಾ)

ಚಿಕಿತ್ಸಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ರುಕ್ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯಾ-ರೋಗಕ್ಕೆ ಶಾಮಕವಾಗಿ ಔಷಧಾದಿ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ಮಾಡುವಿಕೆ.

ಭೇಷಜೌಷಧಭೈಷಜ್ಯಾನ್ಯಗದೋಜಾಯು(ರಿತ್ಯಪಿ)

ಭೇಷಜಂ-ಔಷಧಂ-ಭೈಷಜ್ಯಂ- ನ-ಅಗದಃ-ಪು-ಜಾಯುಃ-ಸ್ತ್ರೀ-೫-ರೋಗಹರ

ವಾದವುದ್ದಿನ ಹೆಸರು.

(ಸ್ತ್ರೀ)ರುಗ್ರುಜಾಚೋಪತಾಪ ರೋಗವ್ಯಾಧಿಗದಾಮಯಾಃ

ರುಕ್-ಕ್-ರುಜಾ-ಆ-ಸ್ತ್ರೀ-ಉಪತಾಪಃ-ರೋಗಃ-ವ್ಯಾಧಿಃ-ಗದಃ-ಆಮಯಃ-ಪು-೭-ರೋಗದ ಹೆಸರುಗಳು.

(ಪುಮಾನ್) ಯಕ್ಷ್ಮಾ ಕ್ಷಯ ಶ್ಶೋಷಃ

ಯಕ್ಷ್ಮಾ-ನ್-ಕ್ಷಯಃ-ಶೋಷಃ- ಪು-೩-ಕ್ಷಯರೋಗದ ಹೆಸರುಗಳು.

ಪ್ರತಿಶ್ಯಾಯಸ್ತು ಪೀನಸಃ॥

ಪ್ರತಿಶ್ಯಾಯಃ-ಪೀನಸಃ-ಪು-೨- ಪೀನಸ ರೋಗದ ಹೆಸರುಗಳು.

(ಸ್ತ್ರೀ)ಕ್ಷುತ್ಕ್ಷುತಂಕ್ಷವಃ(ಪುಂಸಿ)

ಕ್ಷುತ್-ಧ್-ಸ್ತ್ರೀ-ಕ್ಷುತಂ-ನ- ಕ್ಷವಃ-ಪು-೩-ಸೀನುಗಳ ಹೆಸರುಗಳು.

ಕಾಸಸ್ತು ಕ್ಷವಥುಃ(ಪುಮಾನ್

ಕಾಸಃ-ಕ್ಷವಥುಃ-ಪು-೨-ಕೆಮ್ಮಲು, ಗೂರುಬ್ಬಸ.

ಶೋಫಸ್ತು ಶ್ವಯಥುಶ್ಶೋಥಃ।

ಶೋಫಃ-ಶ್ವಯಥುಃ-ಶೋಥಃ-ಪು-೩-ಬಾತುಕೊಳ್ಳುವಿಕೆ,ಬಾವು

ಪಾದಸ್ಫೋಟೋವಿಪಾದಿಕಾ ॥

ಪಾದಸ್ಫೋಟಃ-ಪು-ವಿಪಾದಿಕಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೨-ಕಾಲುಗಳು ಒಡೆಯುವ ಕುಷ್ಠರೋಗ ವಿಶೇಷ.

ಕಿಲಾಸಂಸಿಧ್ಮ

ಕಿಲಾಸಂ-ಸಿಧ್ಮ-ನ್-ಪು- ಸಿಧ್ಮಂ-ನ -೨ ಸಿಬ್ಬಿದ ಹೆಸರುಗಳು, ಸಿಬ್ಬ.

ಕಚ್ಛ್ವಾಂತುಪಾಮಪಾಮವಿಚರ್ಚಿಕಾ।

ಕಚ್ಛೂಃ-ಊ-ಪಾಮನ್-ನ್-ನ-ಪಾಮಾ-ಆ-ವಿಚರ್ಚಿಕ-೪-ಸ್ತ್ರೀ-ಕಜ್ಜಿ, ತುರಿ ಕಜ್ಜಿ.

ಕಂಡೂಃಖರ್ಜೂಶ್ಚ ಕಂಡೂಯಾ

ಕಂಡೂಃ-ಖರ್ಜೂಃ-ಕಂಡೂಯಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೩-ನವೆ, ತುರಿ.

ವಿಸ್ಫೋಟಃಪಿಟಕ (ಸ್ತ್ರೀಪು॥)

ವಿಸ್ಫೋಟಃ-ಪು-ಪಿಟಕಃ-ತ್ರಿ-೨-ಬೊಕ್ಕೆ, ಹುಣ್ಣಿನ ಹೊಕ್ಕೆ, ಬೊಬ್ಬೆ.

ವ್ರಣೋ(ಸ್ತ್ರೀಯಾ)ಮೀರ್ಮಮರುಃ (ಕ್ಲೀಬೆ)

ವ್ರಣಃ-ಪ್ನ-ಈರ್ಮಂ-ಅರುಃ -ಸ್- ನ ೩-ಹುಣ್ಣು.

ನಾಡೀವ್ರಣಃ(ಪುಮಾನ್ ।

ನಾಡೀವ್ರಣಃ- ಪು-೧-ನಾರು ಹುಣ್ಣಿನ ಹೆಸರು

ಕೋಠೋಮಂಡಲಕಂ

ಕೋಠಃ-ಪು-ಮಂಡಲಕಂ-ನ-೨-ಮಂಡಲಾಕಾರವಾದ ಕುಷ್ಠದ ಹೆಸರು ಕೊ.

	ಳಿಮಚ್ಚೆ ಹುಣ್ಣು.
ಕುಷ್ಠಶ್ವಿತ್ರೆ	ಕುಷ್ಠಂ-ಶ್ವಿತ್ರಂ- ನ-೨-ಬಿಳಿಕುಷ್ಠ, ತೊಣ್ಣು.
ದುರ್ನಾಮ ಕಾರ್ಶಸೀ	ದುರ್ನಾಮಕಂ-ಅರ್ಶಃ-ಸ-ನ-೨-ಮೂಲವ್ಯಾಧಿ, ಮೊಳೇ ರೋಗ.
ಆನಾಹಸ್ತುವಿಬಂಧಃಸ್ಯಾತ	ಆನಾಹಃ- ವಿಬಂಧಃ-ಪು-ನಿಬಂಧಃ-ಪ್ರ-೨-ಹೊಟ್ಟೆಉಬ್ಬರ, ಮಲಮೂತ್ರಗಳು ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳುವಿಕೆ.
ಗ್ರಹಣೀರುಕ್ಪ್ರವಾಹಿಕಾ	ಗ್ರಹಣೀರು ಕ್-ಜ್-ಪ್ರವಾಹಿಕಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೨- ಗ್ರಹಣೀರೋಗ, ಹೊಟ್ಟೆಕಚ್ಚಿ ಭೇದಿಗಳಾಗುವಿಕೆ.
ಪ್ರಛರ್ದಿಕಾವಮಿ (ಶ್ಚಸ್ತ್ರೀ ಪುಮಾಂಸ್ತು)ವಮಥುಸ್ಸಮಾಃ।	ಪ್ರಛರ್ದಿಕಾ-ವಮಿಃ-ಪು-ವಮೀ-ಸ್ತ್ರೀ-ವಮಥುಃ-ಪು-೩- ಕಕ್ಕುರೋಗ, ವಾಂತಿ, ವಮನ.
(ವ್ಯಾಧಿಭೆದಾ)ವಿದ್ರಧಿಃಸ್ತ್ರೀ ಜ್ವರಮೇಹಭಗಂದರಾಃ।	ವಿದ್ರಧಿಃ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಹೊಟ್ಟೆಯೊಳು ಗಡ್ಡೆ ಬೆಳೆಯುವಿಕೆ ಜ್ವರಃ-ಪು-೧- ಅಜೀರ್ಣದಿಂದ ವ್ಯೈಬಿಸಿಯಾಗುವಿಕೆ,ಮೇಹಃ-ಪು-೧-ವಸ್ತಿ ಗರ್ಭದೋಷದಿಂದ ರೇತಸ್ಸು ಕರಗಿ ತಡೆಯಿಲ್ಲದೆ ಸೋರುವಿಕೆ. ಭಗಂದರಃ-ಪು-೧-ಶಿಶ್ನೋಪಸ್ಥಗಳ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುವ ಹುಣ್ಣು, ಈ ೪-ವ್ಯಾಧಿಭೇದಾಃ-ರೋಗಭೇದಗಳು.
ಅಶ್ಮರೀಮೂತ್ರ ಕೃಛ್ರಂ ಸ್ಯಾತ	ಅಶ್ಮರೀ- ಸ್ತ್ರೀ-ಮೂತ್ರಕೃಛ್ರಂ-ನ-೨ ಮೂತ್ರಕೃಛ್ರ-ಮೂತ್ರ ಸುರಿಯುದ ಕಷ್ಟವಾದ ತಡೆ, ಬಹುಮೂತ್ರ.
ಪೂರ್ವೆಶುಕಾ(ವಧೆಸ್ತ್ರಿಷು	ಇದು ಮೊದಲುಗೊಂಡು (ಶುಕ್ರಂ ತೇಜೋರೆತಸೀಚ) ಎಂಬುವ ಶುಕ್ರಶಬ್ದದವರೆಗೂ ಮುಂದೆ ಹೇಳತಕ್ಕ ಶಬ್ದಗಳೆಲ್ಲಾ-ತ್ರಿಲಿಂಗಗಳು.
ರೊಗಹಾರ್ಯ್ಯಗದಂ ಕಾರೊ ಭಿಷಗ್ವೈದ್ಯೌಚಿಕಿತ್ಸಕೆ।	ರೋಗಹಾರೀ-ಸ--ಅಗದಂಕಾರಃ-ಭಿಷಕ್-ಪು-ವೈದ್ಯಃ-ಚಿಕಿತ್ಸಕಃ-೫-ವೈದ್ಯನಹೆ

ಸರುಗಳು.

ವಾರ್ತೋನಿ ರಾಮಯಃ ಕಲ್ಯಉಲ್ಲಾಘೋ ನಿರ್ಗತೋಗದಾತ ॥

ವಾರ್ತಃ- ನಿರಾಮಯಃ-ಕಲ್ಯಃ-ಉಲ್ಲಾಘಃ-೪-ಗದಾತ ನಿರ್ಗತಃ-ರೋಗದ ದೆಸೆಇಂದ ಯಿಾಚೆಗೆ ಬಂದವನು, ಆರೋಗ್ಯವೆ ಡದವನು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ಮೂರು ಶಬ್ದಗಳು ರೋಗವಿಲ್ಲದವನ ಹೆಸರುಗಳು.

ಗ್ಲಾನ ಗ್ಲಾಸ್ನೂ ಆಮಯಾವೀಪಿಕೃತೊವ್ಯಾಧಿತೋಪಟುಃ। ಆತುರೋಭ್ಯ ಮಿತೋಭ್ಯಾಂತಃ

ಗ್ಲಾನಃ-ಗ್ಲಾಸ್ನುಃ-ಆಮಯಾವೀ- ನ್-ವಿಕೃತಃ-ವ್ಯಾಧಿತಃ-ಅಪಟುಃ- ಆತುರಃ-ಅಭ್ಯಮಿತಃ-ಅಭ್ಯಾಂತಃ-ಪು-೯- ರೋಗ ಉಳ್ಳವನ ಹೆಸರುಗಳು. ಗ್ಲಾನಗ್ಲಾಸ್ನುಶಬ್ದಗಳು ಸಂಕಾಗೆ ಕ್ಷಯಿಸಿ ದುರ್ಬಲನಾದವನ ಹೆಸರುಗಳು.

ಸಮೌಪಾಮನಕಚ್ಛುರೌ ॥

ಪಾಮನಃ-ಕಚ್ಛುರಃ-ಪು-೨-ಮೂಗತೀಟೆ, ಕಜ್ಜಿಯುಳ್ಳವನ ಪೆಸರುಗಳು.

ದದ್ರುಣೊ ದದ್ರುರೋಗೀಸ್ಯಾ

ದದ್ರುಣಃ-ದದ್ರುರೋಗೀ-ನ್-ಪು-೨-ದದ್ರುವೆಂಬ ಕುಷ್ಠಭೇದದ ಪೆಸರುಗಳು. ತದ್ದುಗಳು. ದದ್ದುಗಳು.

ದರ್ಶೋರೋಗಯುತೋರ್ಶಸಃ।

ಅರ್ಶೋರೋಗಯುತಃ-ಅರ್ಶಸಃ-ಪು-೨ ಮೂಲರೋಗದವನು. ಆಸನ ರಕ್ತವ್ರಣದವನ ಹೆಸರು.

ವಾತಕೀವಾತರೋಗೀಸ್ಯಾ

ವಾತಕೀ-ನ್-ವಾತರೋಗೀ-ನ್-ಪು-೨ ವಾತರೋಗದವನ ಹೆಸರುಗಳು.

ತ್ಸಾತಿಸಾರೋತಿಸಾರಕೀ

ಸಾತಿಸಾರಃ-ಅತಿಸಾರಕೀ-ನ್-೨-ಅತಿಸಾರ ರೋಗದವನ ಹೆಸರುಗಳು. ಭೇದಿಯಾಗುವವನು.

ಸ್ಯುಃಕ್ಲಿನ್ನಾಕ್ಷೇಚುಲ್ಲಚಿಲ್ಲಪಿಲ್ಲಾಃಕ್ಲಿನ್ನೆಕ್ಷ್ಣಿಚಾಪ್ಯಮೀ ।

ಚುಲ್ಲಃ-ಚಿಲ್ಲಃ-ಪಿಲ್ಲಃ-೩-ಕ್ಲಿನ್ನಾಕ್ಷೇ-ರೋಗದಿಂದ ಕೊಳತುನೀರು ಸುರಿಯುವಕಂಣುಗಳುಳ್ಳವನಹೆಸರುಗಳು.(ಅಮೀಕ್ಲಿನ್ನೆಕ್ಷ್ಣಿಚಾಪಿಸ್ಯುಃ. ಈ೩ಶಬ್ದಗಳೂ ಕೊಳತನೀರು, ಸುರಿಯುವ ಕಂಣಿಗೂ ಹೆಸರುಗಳು.

ಉನ್ಮತ್ತಉನ್ಮಾದವತಿ

ಉನ್ಮತ್ತಃ-ಉನ್ಮಾದವಾನ್-ನ್-೨-ಹು

ಷ್ಟು ಹಿಡಿದವನ ಹೆಸರುಗಳು. ಪೆಚ್ಚನು.

ಶ್ಲೇಷ್ಮಲಃಶ್ಲೇಷ್ಮಣಃಕಫೀ। ಶ್ಲೇಷ್ಮಲಃ-ಶ್ಲೇಷ್ಮಣಃ-ಕಫೀ-ನ್-೩-ಶ್ಲೇಷ್ಮವ್ಯಾಧಿಯುಳ್ಳವನ ಹೆಸರುಗಳು. ಉಸುಳು ರೋಗದವನು.

ನ್ಯುಬ್ಜೋ(ಭುಗ್ನೆರುಜಾ) ನ್ಯುಬ್ಜಃ-೧-ರುಜಾಭುಗ್ನೆ-ರೋಗದಿಂದ ದುರ್ಬಲನಾಗಿ ಬೊಗ್ಗಿಹೋದವನ ಹೆಸರುಗಳು. ರೋಗದಿಂದ ಕೆಂದಿದವನು.

ವೃದ್ಧನಾಭೌತುಂಡಿಲತುಂಡಿಭೌ॥ ವೃದ್ಧನಾಭಿಃ-ತುಂಡಿಲಃ-ತುಂಡಿಭಃ-೩-ಬೊಜ್ಜೆ ಬೆಳೆದು ಆಳವಾಗಿ ಗುಂಡೀ ಕಾಣುವ ಹೊಕ್ಕಳುಳ್ಳವನ ಹೆಸರುಗಳು.

ಕಿಲಾಸೀಸಿಧ್ಮಲೋಂ ಕಿಲಾಸೀ-ನ್-ಸಿಧ್ಮಲಃ-೨-ಸಿಬ್ಬವೆಂಬ ಚರ್ಮದೋಷವಾದ ಮಚ್ಚೆಗಳುಳ್ಳವನ ಹೆಸರುಗಳು.

ಥೋದ್ಧ ಅಂಧಃ-ಅದೃಕ್-ಶ್-ಪು-೨-ಕುರುಡನ ಹೆಸರುಗಳು.

ಜಾತ್ಮ್ರಛ್ಛಾಲಮೂರ್ತ ಮೂರ್ಛಿತೌ ॥೩೦೧॥ ಮೂರ್ಛಾಲಃ-ಮೂರ್ತಃ- ಮೂರ್ಛಿತಃ-೩-ಮೂರ್ಛೆ ರೋಗವುಳ್ಳವನ ಹೆಸರುಗಳು. ರೋಗಹಾರಿ ಶಬ್ದವು ಮೊದಲುಗೊಂಡು ಇದುವರಿವಿಗೂ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟ ಶಬ್ದಗಳಿಗೆ ಪೂರ್ವೇಕಾದಿಃ ಎಂಬುವಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ

ಶುಕ್ರಂತೇಜೋರೇತಸೀಚಬೀಜವೀರ್ಯೇಂದ್ರಿಯಾಣಿಚ। ಶುಕ್ರಂ-ತೇಜಃ-ಸ-ರೇತಃ-ಸ-ಬೀಜಂ-ವೀರ್ಯಂ-ಇಂದ್ರಿಯಂ -೬- ರೇತಸ್ಸಿನ ಹೆಸರುಗಳು.

ಮಾಯುಃಪಿತ್ತಂ ಮಾಯುಃ-ಪು-ಪಿತ್ತಂ-ನ-೨-ಪೈತ್ಯದ ಹೆಸರುಗಳು.

ಕಫಃಶ್ಲೇಷ್ಮಾ ಕಫಃ-ಶ್ಲೇಷ್ಮಾ-ನ್-ಪು-೨-ಕಫದ ಹೆಸರುಗಳು.

(ಸ್ತ್ರಿಯಾಂತು)ತ್ವಗಸೃಗ್ಧರಾ॥ ತ್ವಕ್-ಚ್-ಅಸೃಗ್ಧರಾ-ಪಾ ಅಸೃಗ್ಧರಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೨-ಚರ್ಮದ ಹೆಸರುಗಳು ತೊಗಲ ಹೆಸರುಗಳು.

ಪಿಶಿತಂತರಸಂಮಾಂಸಂಪಲಲಂ ಕ್ರವ್ಯಮಾಮಿಷಂ।

ಪಿಶಿತಂ-ತರಸಂ-ಮಾಂಸಂ-ಪಲಲಂ-ಕ್ರವ್ಯಂ-ಆಮಿಷಂ-ನ-೬-ಮಾಂಸದ ಹೆಸರುಗಳು. ಮಾಂಸಾಮಿಷಶಬ್ದಗಳೆರಡೂ ಪ್ನ-ಎಂತಲೂ ಹೇಳುವರು,

ಉತ್ತಪ್ತಂಶುಷ್ಕಮಾಂಸಂ(ಸ್ಯಾತ್) ತ್ವಲ್ಲೂರಂ(ತ್ರಿ)ಲಿಂಗಕಂ॥

ಉತ್ತಪ್ತಂ-ಶುಷ್ಕಮಾಂಸಂ-ನ-ವಲ್ಲೂರಂ-ತ್ರಿ-೩-ಒಣಗಿದ ಮಾಂಸದ ಹೆಸರುಗಳು

ರುಧಿರೇಸೃಗ್ಲೋಹಿತಾಸ್ರರಕ್ತ ಕ್ಷತಜಶೋಣಿತಂ।

ರುಧಿರಂ-ಅಸೃಕ್-ಪ್-ಲೋಹಿತಂ-ಅಸ್ರಂ-ರಕ್ತಂ-ಕ್ಷತಜಂ-ಶೋಣಿತಂ-ನ/೭- ರಕುತದಹೆಸರುಗಳು.

ವೃಕ್ಕಾಗ್ರಮಾಂಸಂ

ವೃಕ್ಕಾ-ಪು-ವೃಕ್ಕ್ಯಾ-ಸ್ತ್ರೀ-ಪು - ವೃಕ್ಕ್ಯಃ-ಬುಕ್ಕಃ-ಪು-ಪು-ವೃಕ್ಕಾ-ನ- ವೃಕ್ಕ್ಯಾ-ನ-ಬುಕ್ಕಾ-ನ-ಅಗ್ರಮಾಂಸಂ-ನ-೧-ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ವೃಕ್ಕ್ಯವೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ೩ ಳ್ಳೀಮಾಂಸದ ಹೆಸರುಗಳು.

ಹೃದಯಂಹೃ

ಹೃದಯಂ-ಹೃತ್-ದ-ನ-೧-ಎದೆಯ ಗುಂಡಿಗೆ, ಹೃದಯಕಮಲ. ವೃಕ್ಕಾದಿಗಳು-೪-ಗುಂಡಿಗೆ ಹೆಸರುಗಳೆಂತಲೂ ಕೆಲವರನ್ನುವರು.

ನ್ಮೇದಸ್ತುವಪಾವಸಾ॥

ಮೇದಃ-ಸ-ನ-೧-ಹೃದಯದಲ್ಲಿಯೂ, ಎಲುಬುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇರುವ ನೆಣ, ಇದನ್ನು ಮೇದಮಯೆನ್ನುವರು, ವಪಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಹೊಕ್ಕಳ ಕೆಳಗಡೆ ಬಟ್ಟೆಯೋಪಾದಿಯಾಗಿರುವ ಪೊರೆಯುಮಾಂಸದ ಹೆಸರು. ವಸಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಎಲ್ಲಾ ಮಾಂಸಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಮೇಲಾದ ಕೊಬ್ಬಿನ ಹೆಸರು, ಈ ೩ ಪರ್ಯಾಯಪದಗಳೆಂತಲೂ ಕೆಲವರನ್ನುವರು.

(ಪಶ್ಚಾದ್ಗ್ರೀವಾಸಿರಾ)ಮನ್ಯಾ

ಮನ್ಯಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಪಶ್ಚಾದ್ಗ್ರೀವಾ-ಸಿರಾ-ಎಡೆತಲೆಯೊಳಗಿರುವ ನರದ ಹೆಸರು.

ನಾಡೀತುಧಮನಿಸ್ಸಿರಾ।

ನಾಡೀ- ಧಮನಿಃ-ಪು-ಧಮನೀ-ಸಿರಾ-ಪು-ಶಿರಾ-ಸ್ತ್ರೀ-ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ನರಗಳಹೆಸರುಗಳು

ತಿಲಕಂಕ್ಲೋಮ	ತಿಲಕಂ-ಕ್ಲೋಮ-ನ್-ನಾ-ಕ್ಲೋಮನ್-ನ-೨-ಹೊಟ್ಟೆಯ ಬಲದ ಅಳ್ಳೆಯೊಳಗಿರುವ ನೀರು ಚೀಲದ ಹೆಸರುಗಳು.
ಮಸ್ತಿಷ್ಕಂಗೋರ್ಧಂ	ಮಸ್ತಿಷ್ಕಂ-ಗೋರ್ಧಂ-ನ-೨-ಎಲುವುಗಳ ಗೂಡಿನಲ್ಲಿರುವ ಮೆದುಳಿ ಹೆಸರುಗಳು.
ಕಿಟ್ಟಂಮಲೋ (ಸ್ತ್ರಿಯಾಂ)॥	ಕಿಟ್ಟಂ-ನ-೨-ಮಲಃ-ಪ್ನ-೨- ಶರೀರದ ಕೊಳಕಿನ ಹೆಸರು ಅಂದರೆ, ಕೊಬ್ಬಿಗೂ ರೇತಸ್ಸಿಗೂ ರಕ್ತಕ್ಕೂ ಮೆದುಳಿಗೂ ಉಚ್ಚೆಗೂ ಹೇಲಿಗೂ ಕಿವಿಯ ಗುಗ್ಗಿಗೂ ಸಿಂಬಳಕ್ಕೂ ಶ್ಲೇಷ್ಮಕ್ಕೂ ಕಣ್ಣಿನೀರಿಗು ಕಂಣಾಗೀಜಿಗೂ ಬೆವರಿಗೂ ಹೆಸರು.
ಅಂತ್ರಂಪುರೀತ	ಅಂತ್ರಂ-ಪಾ-ಅಂತ್ರ-ಪುರೀತತ್-ತ-ನ-೨-ಕರುಳುಗಳ ಹೆಸರುಗಳು. ಪುರೀತತ್ ಶಬ್ದವು ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗವೆಂದು ಕೆಲವರನ್ನುವರು
ದ್ಗುಲ್ಮಸ್ತುಪ್ಲೀಹಾಪುಂಸ್ಯ	ಗುಲ್ಮಃ-ಪ್ಲೀಹಾ-ನ್-ಪು-೨-ಎಡಯೊಳಗಡೇ ಇರುವ ಕಪ್ಪಾದ ಮಾಂಸ ವಿಶೇಷದ ಹೆಸರುಗಳು.
ಥವಸ್ನಸಾ । ಸ್ನಾಯುಃ(ಸ್ತ್ರಿಯಾಂ)	ವಸ್ನಸಾ-ಪಾ-ಸ್ನಸಾ-ಸ್ನಾಯುಃ-ಸ್ತ್ರೀ-೨-ಸೂಕ್ಷ್ಮನರಗಳು, ಸಂಣಗಿರುವನರಗಳು.
ಕಾಲಖಂಡಯಕೃತೀ (ತುಸಮೇಇಮೆ) ॥೩೬॥	ಕಾಲಖಂಡಂ-ಯಕೃತ-ನ-೨-ಹೊಟ್ಟೆಯೊಳಗೆ ಬಲದಕಡೇ ಇರುವ ಕಪ್ಪಾದ ಮಾಂಸವಿಶೇಷ.
ಸೃಣಿಕಾಸ್ಯಂದಿನೀಲಾಲಾ	ಸೃಣಿಕಾ-ಪಾ-ಸೃಣೀಕಾ-ಸ್ಯಂದಿನೀ-ಲಾಲಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೩-ಬಾಯಿ ಜೊಲ್ಲು.
ದೂಷಿಕಾನೇತ್ರಯೋರ್ಮಲಂ।	ದೂಷಿಕಾ-ಪಾ-ದೂಷೀಕಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ನೇತ್ರಯೋಃ-ಮಲಂ-ಕಂಣಿನ ಸಿಡ್ಲು, ಗೀಜು.
ಮೂತ್ರಂಪ್ರಸ್ರಾವ	ಮೂತ್ರಂ-ನ-ಪ್ರಸ್ರಾವಃ-ಪು-೨- ಮೂತ್ರದ ಹೆಸರುಗಳು.
ಉಚ್ಚಾರಾ ವಸ್ಕರೌ ಶಮಲಂಶಕೃತ ।೩೭॥ ಪುರೀಷ ಗೂಥವರ್ಚಸ್ಕಮ (ಸ್ತ್ರಿ)	ಉಚ್ಚಾರಃ-ಅವಸ್ಕರಃ-ಪು-ಶಮಲಂ-ಶಕೃತ-ಪುರೀಷಂ- ಗೂಥಂ-ನ - ವರ್ಚಸ್ಕಂ ... ವಿಟ-ಶ-ಸ್ತ್ರೀ-

ಷ್ಠಾ ವಿಷಾಸ್ತ್ರಿಯಾ

ಸ್ಯಾತ್ಕರ್ಪರಃಕಪಾಲೋಸ್ತ್ರೀ

ಕೀಕಸಂಕುಲ್ಯಮಸ್ಥಿಚ ॥

ಸ್ಯಾಚ್ಛರೀರಾಸ್ಥ್ನಿ) ಕಂಕಾಳಃ

(ಪೃಷ್ಠಾಸ್ಥ್ನಿತು)ಕಶೆರುಕಾ।

(ಶಿರೋಸ್ಥ್ನಿತು) ಕರೋಟಿಃ) (ಸ್ತ್ರೀ)

ಪಾರ್ಶ್ವಾಸ್ಥಿನಿತುಪರ್ಶುಕಾ ॥

ಅಂಗಂಪ್ರತೀಕೋ ವಯವೋ ಪಘನೋ

ಥಕಳೇಬರಂ । ಗಾತ್ರಂವಪುಸ್ಸಂಹನನಂಶರೀರಂವರ್ಷ್ಮವಿಗ್ರಹಃ ॥೩೩೦॥ ಕಾಯೋದೇಹಃ ಕ್ಲೀಬಪುಂಸೋಃ (ಸ್ತ್ರಿಯಾಂ) ಮೂರ್ತಿಸ್ತನುಸ್ತನೂಃ ।

ಪಾದಾಗ್ರಂಪ್ರಪದಂ

ಪಾದಃಪದಂಘ್ರಿಶ್ಚರಣೋ(ಸ್ತ್ರಿಯಾಂ) ॥೩೩೧॥

(ತದ್ಗ್ರಂಥೀ)ಘುಟಿಕೆಗುಲ್ಫೌ

ಅಮೇಧ್ಯದಹೆಸರುಗಳು.

ಕರ್ಪರಃ-ಪು--ಕಪಾಲಃ-ಪ್ನ-೨-ತಲೇಮೂಳೆ, ಕಪಾಲದಮೂಳೆ.

ಕೀಕಸಂ-ಕುಲ್ಯಂ-ಅಸ್ಥಿ-ನ-೩- ಎಲುವಿನ ಹೆಸರುಗಳು.

ಕಂಕಾಳಃ-ಪು-೧-ಚರ್ಮಮಾಂಸ ರಹಿತವಾಗಿ ಪಂದಕ್ಕೊಂದು ಬೆರತುಕೊಂಡಿರುವ, ಶರೀರಾಸ್ಥ್ನಿ-ಮೈಯೊಳಗಿರುವ ಎಲುವುಗಳ ಸಮೂಹದ ಹೆಸರು.

ಕಶೇರುಕಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಪೃಷ್ಠಾಸ್ಥ್ನಿ-ಬೆನ್ನೆಲುವಿನ ಹೆಸರು.

ಕರೋಟಿಃ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಪಾರ್ಶ್ವಾಸ್ಥ್ನಿ-ಪಕ್ಕದಯೆಲುವಿನ ಹೆಸರು.

ಪರ್ಶುಕಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಪಾರ್ಶ್ವಾಸ್ಥಿನಿ-ಪಕ್ಕದ ಯೆಲುವಿನಹೆಸರು.

ಅಂಗಂ-ನ-ಪ್ರತೀಕಃ-ಅವಯವಃ-ಅಪಘನಃ-ಪು-೪-ಕೈ ಕಾಲು ಮುಂತಾದ ಅಂಗಗಳ ಹೆಸರುಗಳು.

ಕಳೇಬರಂ-ಗಾತ್ರಂ-ವಪುಃ-ಸ- ಸಂಹನನಂ-ಶರೀರಂ--ವರ್ಷ್ಮ-ಣ-ನ-ವಿಗ್ರಹಃ- ಕಾಯಃ-ಪು-ದೇಹಃ-ಪ್ನ-ಮೂರ್ತಿಃ-ತನುಃ-ತನೂಃ-ಸ್ತ್ರೀ-೧೩-ಶರೀರದ ಹೆಸರು, ತನುಶಬ್ದವು ಸಕಾರಾಂತವೂ ಪ್ರಯೋಗವಿಧೆ.

ಪಾದಾಗ್ರಂ-ಪ್ರಪದಂ-ನ-೨-ಕಾಲಡಿಯ ತುದಿ, ಪಾದದಕೊನೆ.

ಪಾದಃ-ಪತ-ದ-ಅಂಘ್ರಿಃ-ಪು- ಚರಣಃ-ಪ್ನ-೪-ಕಾಲಿನ ಅಡಿ, ಪಾದದ ಹೆಜ್ಜೆ.

ಘುಟಿಕಾ-ಸ್ತ್ರೀ-ಗುಲ್ಫಃ-ಪು-೨- ತದ್ಗ್ರಂಥೀ-ಆಪಾದದ ೨ಪಕ್ಕಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಯಿರುವ ಮೂಳೆ ಗೆಂಣುಗಳಮೇಲೆ ಮಾಂಸಬಂ ... ಹರಡೆ.

(ಪುಮಾ) ನ್ಪಾರ್ಷ್ಣಿ(ಸ್ತಯೊರಧಃ।)

ಜಂಘಾತುಪ್ರಸೃತಾ

ಜಾನೂರುಪರ್ವಾಷ್ಠೀವದಸ್ತ್ರಿಯಾಂ ॥೩೩೨॥

ಸಕ್ಥಿ(ಕ್ಲೀಬೇಪುಮಾ)ನೂರು

(ಸ್ತತ್ಸಂಧಿಃಪುಂಸಿ)ವಂಕ್ಷಣಃ

ಗುದಂತ್ವಪಾನಂಪಾಯುರ್ನಾ

ವಸ್ತಿ(ರ್ನಾಭೇರಧೋದ್ವಯೋಃ॥)

ಕಟೋ (ನಾ)ಶ್ರೋಣಿಫಲಕಂ

ಕಟಿಶ್ರೋಣಿಃಕಕುದ್ಮತೀ।

(ಪಶ್ಚಾ) ನ್ನಿತಂಬಃ (ಸ್ತ್ರೀಕಟ್ಯಾಃ)

(ಕ್ಲೀಬೇತು) ಜಘನಂಪುರಃ।

(ಕೂಪಕೌತುನಿ ತಂಬಸ್ಥಾದ್ವಯುಹೀನೆ) ಕುಕುಂದರೆ

ಪಾರ್ಷ್ಣಿಃ-ಪು-ಪಾ-ಪಾರ್ಷ್ಣೀ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ತಯೋರಧಃ-ಚೀಲ ಮಂಡೆದ ಕೆಳಗಣ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಪೆಸರು.

ಜಂಘಾ-ಪ್ರಸೃತಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೨- ಕಣಕಾಲಿನಹೆಸರುಗಳು.

ಜಾನುಃ-ನ-ಪಾ-ಪು-ಊರುಪರ್ವ-ನ-ನ ಅಷ್ಠೀವತ್-ತ-ಪ್ನ-೩-ಮೊಳಕಾಲಿನ ಹೆಸರುಗಳು.

ಸಕ್ಥಿ-ನ-ಊರುಃ-ಪು-೨-ತೊಡೇ ಹೆಸರುಗಳು.

ವಂಕ್ಷಣಃ-ಪು-೧-ತತ್ಸಂಧಿಃ--ಆತೊಡೆಳಿಗೂ ಅಂಡಿಗೂ ಮಧ್ಯೆಯಿರುವ ಸಂಧಿಯ ಪೆಸರು.

ಗುದಂ-ಅಪಾನಂ-ನ--ಪಾಯುಃ-ಪು-೩-ಗುದಸ್ಥಾನದ ಪೆಸರುಗಳು, ತಿಕ.

ವಸ್ತಿಃ-ಪ್ನ-೧-ನಾಭೇರಧಃ- ಹೊಕ್ಕುಳ ಕೆಳಗಣ ಕಿಬಹೊಟ್ಟೆ, ಕಿಬ್ಬೊಟ್ಟೆ.

ಕಟಃ-ಪು-ಶ್ರೋಣಿಫಲಕಂ-ನ-೨-ಸೊಂಟದ ಪೆಸರುಗಳು, ಟೊಂಕ, ನಡು.

ಕಟಿಃ-ಪಾ-ಕಟೀ-ಶ್ರೋಣಿಃ-ಪಾ-ಶ್ರೋಣೀ-ಕಕುದ್ಮತೀ-ಸ್ತ್ರೀ- ಅಂಡುಗಳಹೆಸರುಗಳು, ಪಿರ್ರ್ರೆಗಳು ಈ ೫ ಶಬ್ದಗಳೂ ಟೊಂಕದಹೆಸರೆಂದು ಕೆಲವರು.

ನಿತಂಬಃ-ಪು-೧-ಸ್ತ್ರೀ-ಕಟ್ಯಾಃ-ಪಶ್ಚಾತ್ ಹೆಂಗಳಹಿಂದುಗಡೇ ಪಿರ್ರೆಗಳಹೆಸರು.ಸ್ತ್ರೀಯರಅಂಡುಗಳಬಳೀಧೊಪ್ಪಾನೇಪ್ರದೇಶ

ಜಘನಂ-ನ-೧-ಪುರಃ-ಸ್ತ್ರೀಯರ ಭಗದ ಮೇಲ್ಗಡೇ ಅಂಡುಗಳ ಮುಂಭಾಗವಾದ ಡಿಮ್ಮ್ರ, ಮಡಿಕಟ್ಟು.

ಕುಕುಂದರಂ-ನ-೧-ನಿತಂಬಸ್ಥ ಕೂಪ ಕೌ-ಹೆಂಗಳ ಅಂಡುಗಳ ಮೇಲಿರುವ ಗುಣಿ

(ಸ್ತ್ರಿಯಾಂ)ಸ್ಫಿಚೌ ಕಟಪ್ರೋಥಾ

ವುಪಸ್ಥೋ (ವಕ್ಷ್ಯಮಾಣ ಯೋಃ) ॥೨೨೫॥

ಭಗಂಯೋನಿರ್ದ್ವಯೋಃ

ಶಿಶ್ನೋಮೇಢ್ರೋ ಮೇಹನಶೇಫ ಸೀ ।

ಮುಷ್ಕೋಂಡ ಕೋಶೋವೃ ಷಣಃ

(ಪೃಷ್ಠ ವಂಶಾಧರೇ) ತ್ರಿಕಂ॥

ಪಿಚಿಂಡಕುಕ್ಷೀ ಜಠರೋದರ ತುಂದಂ

ಸ್ತನೌಕುಚೌ ।

ಚೂಚುಕಂ ತು ಕುಚಾಗ್ರಂ ಸ್ಯಾ

(ನ್ನನಾ) ಕ್ರೋಡಂಭುಜಾಂ ತರಂ ॥೨೨೬॥ ಉರೋವತ್ಸಂಚ ವಕ್ಷಶ್ಚ

ಪೃಷ್ಠಂತು (ಚರಮಂ ...

ಗಳ ಹೆಸರು.

ಸ್ಫಿಕ್-ಚ್-ಶಾ-ಸ್ಫಿಕ-ಚ-ಸ್ತ್ರೀ-ಕಟಿ ಪ್ರೋಥಃ-ಪು-೨-ಅಂಡುಗಳಮೇಲೆ ಎತ್ತರವಾಗಿರುವಸ್ಥಳದ ಹೆಸರುಗಳು.

ಉಪಸ್ಥಃ-ಪು-ಶಾ-ನ-೧-ವಕ್ಷ್ಯಮಾಣಯೋಃ-ಮುಂದೆ ಹೇಳಲ್ಪಡುವ ಉಪಸ್ಥ ಶಿಶ್ನಗಳಿಗೆ ಹೆಸರು.

ಭಗಃ-ಪು--ಶಾ-ನ- ಯೋನಿಃ-ಸ್ತ್ರೀ-೨-ಯೋನಿಯುಹೆಸರುಗಳು. ಹೆಂಗಳ ಮೂತ್ರದ್ವಾರ, ಇಂದ್ರಿಯು ಸ್ಥಾನವು.

ಶಿಶ್ನಃ-ಮೇಢ್ರಃ-ಪು-ಶಾ-ಮೇಢ್ರಂ-ನ-ಮೇಹನಂ-ಶೇಫಃ-ಸ-ನ- ೪ ಶಿಶ್ನದ ಹೆಸರುಗಳು. ಪುರುಷನ ಮೂತ್ರದ್ವಾರದಲ್ಲಿರುವ ಇಂದ್ರಿಯದ ರಹಸ್ಯಸ್ಥಾನ.

ಮುಷ್ಕಃ-ಅಂಡಕೋಶಃ-ಶಾ- ಅಂಡಃ-ಕೋಶಃ-ವೃಷಣಃ-ಪು- ೩- ವೃಷಣಗಳು. ತರುಡುಗಳು.

ತ್ರಿಕಂ-ನ- ೧-ಪೃಷ್ಠವಂಶಾಧರೇ-ಬೆನ್ನು ಮೂಳೆಗೆ ಬುಡ, ಬೆನ್ನೆಲುಬಿನ ಕೆಳಗಡೆ.

ಪಿಚಿಂಡಃ-ಕುಕ್ಷಿಃ-ಪು-ಜಠರಂ-ಉದರಂ-ತುಂದಂ-ನ-೫-ಹೊಟ್ಟೆ, ಬೊಜ್ಜೆ.

ಸ್ತನಃ-ಕುಚಃ-ಪು-೨-ಸ್ತನಗಳಹೆಸರು. ಮೊಲೆಗಳು.

ಚೂಚುಕಂ-ನ-ಶಾ-ಪು-ಕುಚಾಗ್ರಂ-ನ-೨-ಮೊಲೆಗಳ ಕೊನೆಗಳ ಹೆಸರುಗಳು. ಮೊಲೆತೊಟ್ಟು.

ಕ್ರೋಡಂ-ಸ್ತ್ರೀ-ಭುಜಾಂತರಂ-೨-ಕೈಗಳ ನಡುವೆ ಹೆಸರುಗಳು. ಉರಃ-ಸ--ವತ್ಸಂ-ವಕ್ಷಃ-ಸ-ನ-೩-ಎದೆಯುಹೆಸರುಗಳು. -೫-ಎದೆಗೆ ಹೆಸರೆಂದು ಕೆಲವರು.

ಪೃಷ್ಠಂ-ನ- ... -ವ್ಯೈಶ್ಯ್

ನೋಃ)
ಸ್ಕಂಧೋ ಭುಜ ಶಿರೋಂಸೋ (ಸ್ತ್ರೀ
ಸಂಧೀತಸ್ಯೈವಜತ್ರುಣೀ॥

ಹಿಂದುಗಡೆ, ಬೆನ್ನು.

ಸ್ಕಧಃ-ಪು-ಭುಜಶಿರಃ-ಸ-ನ-ಅಂಸಃ-ಪ್ನ-೩-ಹೆಗಲುಪೆಸರು. ಭುಜಶಿರಸ್ಸ. ಜತ್ರು-ನ-೧-ತಸ್ಯೈವಸಂಧೀ-ಭುಜಶಿರಸ್ಸಿಗೂ-ಎದೆಗೂಸಂದಿಯ ಪೆಸರು. ಕಂಕಳುವಿನ ಸಂಧಿ, ಎದೆಗುಂಡಿಗೆ ಸಂಧಿಗೂ ಹೆಸರೆಂದು ಕೆಲವರು.

ಬಾಹುಮೂಲೆ (ಉಭೌಕಕ್ಷೌ)

ಬಾಹುಮೂಲಂ-ನ--ಕಕ್ಷಃ-ಪು-೨-ಕಂಕಳ ಹೆಸರು.

ಪಾರ್ಶ್ವ (ಮಸ್ತ್ರೀ ತಯೊರಧಃ)

ಪಾರ್ಶ್ವಂ-ಪ್ನ-೧-ತಯೋರಧಃ-ಕಂಕಳಕೆಳಗಡೇ ಪಕ್ಕದ ಪೆಸರುಗಳು.

ಮಧ್ಯಮಂ ಚಾವ ಲಗ್ನಂಚಮಧ್ಯೋಸ್ತ್ರೀ
ದ್ವೌಪರಾಡ್ವಯೊಃ ॥

ಮಧ್ಯಮಂ-ಅವಲಗ್ನಂ-ನ-ಮಧ್ಯಃ-ಪ್ನ-೩-ಟೊಂಕದಹೆಸರುಗಳು, ಸೊಂಟ,ನಡು.

ಪರೌದ್ವೌ-ಮುಂದೆಹೇಳಲ್ಪಡುವ ಭುಜಬಾಹುಶಬ್ದಗಳೆರಡೂ (ದ್ವಯೊಃ) ಪ್ನ.

ಭುಜಬಾಹೂ ಪ್ರವೆಷ್ಟೋದೋಃ

ಭುಜಃ-ಬಾಹುಃ-ಪ್ರವೇಷ್ಟಃ-ದೋಃ-ಸ-ಪು-ಪಾ-ದೋಃ-ಸ- ನ- ಪಾ-ದೋಸಾ-ಃ ಸ್ತ್ರೀ-೪-ತೋಳುಗಳ ಪೆಸರುಗಳು.

ಸ್ಯಾತ್ಕಫೋಣಿಸ್ತು ಕುರ್ಪರ।

ಕಫೋಣಿಃ-ಪು-ಪಾ-ಸ್ತ್ರೀ-ಕುರ್ಪರಃ-ಪಾ-ಕೂರ್ಪರಃ-ಪು-೨-ಮೊಳಕೈಗಳ ಪೆಸರುಗಳು.

(ಅಸ್ಯೋಪರಿ)ಪ್ರಗಂಡಸ್ಸ್ಯಾತ

ಪ್ರಗಂಡಃ-ಪು-೧--ಅಸ್ಯೋಪರಿ- ಮೊಳಕೈಗಿಂತಲೂ-ಮೇಲೆಕಂಕಳವರಿಗೂ ಮೇಲುತೋಳಿನ ಹೆಸರು.

ಪ್ರಕೋಷ್ಠಸ್ತಸ್ಯಚಾಪ್ಯಧಃ

ಪ್ರಕೋಷ್ಠಃ-ಪು-೧-ತಸ್ಯ-ಅಧಃ-ಮಣಿಕಟ್ಟಿನವರಿಗೂ ಮೊಳಕೈಕೆಳಗಡೇ ಮುಂಗೈಪೆಸರು.

ಮಣಿ ಬಂಧಾ ದಾಕನಿಷ್ಠಂ
ಕರಸ್ಯಕರಭೊ (ಬಹಿಃ)

ಕರಭಃ-ಪು-೧-ಮಣಿಬಂಧಾತ್-ಮಣಿಬಂಧವೆಂದರೆ ಮಣಿಕಟ್ಟು, ಅದುಮೊದಲುಗೊಂಡು-ಆಕನಿಷ್ಠಂ-ಕಿರಿಬೆರಳವರಿಗೂ, ಕರಸ್ಯ ಬಹಿಃ - ಕೈಮೇಲ್ಗಡೆಯ ಹೆಸರು.

ಪಂಚಶಾಖಃ ಶಯಃಪಾಣಿ	ಪಂಚಶಾಖಃ-ಶಯಃ-ಪಾಣಿಃ-ಪು-೩-ಮ ಣಿಕಟ್ಟಿನಿಂದಲೂ ಬೆರಳುಗಳಿಂದಲೂ ಕೂಡಿದ ಸಂಪೂರ್ಣ ಹಸ್ತದ ಹೆಸರುಗಳು.
ಸ್ತರ್ಜನೀ(ಸ್ಯಾ) ತ್ಪ್ರದೇಶಿನೀ	ತರ್ಜನೀ-ಪ್ರದೇಶಿನೀ-ಸ್ತ್ರೀ-೨-ಹೆಬ್ಬೆರಳೊತ್ತಿನ ತರ್ಜನೀಬೆರಳ ಹೆಸರುಗಳು.
ಅಂಗುಲ್ಯಃಕರಶಾಖಾಸ್ಸ್ಯುಃ	ಅಂಗುಳೀ-ಮಾ--ಅಂಗುಳಿಃ-ಕರಶಾಖಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೨- ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಬೆರಳುಗಳೆಲ್ಲಕ್ಕೂ ಹೆಸರುಗಳು. ಬೆಟ್ಟು.
(ಪುಂಸ್ಯಂ) ಗುಷ್ಠಃಪ್ರದೇಶಿನೀ। ಮಧ್ಯಮಾನಾಮಿಕಾ (ಚಾಪಿ)ಕನಿಷ್ಠಾ (ಚೇತಿತಾಃಕ್ರಮಾತ	ಅಂಗುಷ್ಠಃ-ಪು-೧-ಹೆಬ್ಬೆರಳು. ಪ್ರದೇಶಿನೀ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಹೆಬ್ಬೆಟ್ಟಿನವತ್ತು ಬೆರಳು. ಮಧ್ಯಮಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ನಡಬೆರಳು, ಅನಾಮಿಕಾ ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಪವಿತ್ರದಬೆರಳು, ಕನಿಷ್ಠಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಕಿರಿಬೆರಳು, ತಾಃಕ್ರಮಾತ- ಆ ಅಂಗುಷ್ಠಾದಿ-೫-ಶಬ್ದಗಳೂ -ಹೆಬ್ಬೆರಳುಮುಂತಾದ-೫-ಬೆಟ್ಟುಗಳಿಗೂ ಕ್ರಮದಿಂದ ಬೇರೆಬೇರೆ ಹೆಸರುಗಳು.
ಪುನರ್ಭವಃ ಕರರುಹೋ ನಖೋಸ್ತ್ರೀನಖರೋಸ್ತ್ರಿಯಾಂ।	ಪುನರ್ಭವಃ-ಕರರುಹಃ-ಪು-ನಖಃ-ಪ್ನ-ನಖರಃ-ಪ್ನ-ಪ-ತ್ರಿ-೪- ಉಗುರುಗಳ ಹೆಸರುಗಳು.
ಪ್ರಾದೇಶತಾಲಗೋಕರ್ಣಾಸ್ತರ್ಜನ್ಯಾದಿಯುತೇತತೇ ॥೩೪೩॥ ಅಂಗುಷ್ಠೇ	ಪ್ರಾದೇಶಃ-ಪು-೧-ತಾಲಃ-ಪು-೧-ಗೋಕರ್ಣಃ-ಪು-೧-ಈಷಿ ತರ್ಜನ್ಯಾದಿಯುತೇ ಅಂಗುಷ್ಠೇ-ವತ್ತು ಬೆರಳು ಮುಂತಾದವುಗಳಿಂದೊಡಗೂಡಿದ ಹೆಬ್ಬೆಟ್ಟು, ಚಾಚಲ್ಪಟ್ಟ ಪರಿಮಾಣಕ್ಕೆ ಹೆಸರು. ಚೋಟುದ್ದ,ಚೋಟಗಲ. ಚೋಟೆತ್ತರ.
ಸಕನಿಷ್ಠೇ ಸ್ಯಾದ್ವಿತಸ್ತಿರ್ದ್ವಾದಶಾಂಗುಳಿಃ।	ವಿತಸ್ತಿಃ-ಪು-ಪ-ಸ್ತ್ರೀ-ದ್ವಾದಶಾಂಗುಳಿಃ-ಪು-೨-ಸಕನಿಷ್ಠೇ ವಿತತೇಅಂಗುಷ್ಠೇ ಸ್ಯಾತ್- ಕಿರಿಬೆರಳಿನಿಂದೊಡಗೂಡಿ ಚಾಚಲ್ಪಟ್ಟ ಹೆಬ್ಬೆಟ್ಟಿನ ಆಳತೆ, ಘೇಣು, ಗೇಣು.
(ಪಾಣೌ)ಚಪೇಟಪ್ರತಲಪ್ರಹಸ್ತೌವಿಸ್ತೃತಾಂಗುಳೌ॥	ಚಪೇಟಃ-ಪ್ರತಲಃ-ಪ್ರಹಸ್ತಃ-ಪು-೩-ವಿಸ್ತೃತಾಂಗುಳೌ-ಚಾಚಲ್ಪಟ್ಟ ಬೆರಳು

ಕೈಗಳ್ಳ ಅಂಗೈಗೆ ಹೆಸರುಗಳು.

(ದ್ವೌ ಸಂಹತೌ)ಸಂಹತತಲಃ (ಪ್ರತಲೌವಾಮದಕ್ಷಿಣೌ।)

ಸಂಹತತಲಃ-ಪಾ-ಸಿಂಹತತಲಃ-ಪ್ರ-೧-ಸಂಹತೌವಾಮದಕ್ಷಿಣೌದ್ವೌಪ್ರತಲೌ-ಚಾಚಲ್ಪಟ್ಟ ಬೆರಳುಗಳುಳ್ಳದ್ದಾಗಿಯೂ ಅಂಗೈಗಳೆರಡೂ ಕೂಡಿಕೊಂಡದ್ದಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಮುಗಿದ ಎಡಬಲಕೈಗಳೆರಡಕ್ಕೂ ಹೆಸರು.

ಪಾಣಿರ್ನಿಕುಬ್ಜಃ)ಪ್ರಸೃತಿ

ಪ್ರಸೃತಿಃ-ಸ್ತ್ರೀ-ಪ-ಪ್ರು-೧- ನಿಕುಬ್ಜಃ ಬೊಗ್ಗಿದ ಅಂಗೈ ಹೆಸರು. ಶ್ಯಾರೆ, ಸೇರ.

(ಸ್ತೌಯುತಾ) ವಂಜಲಿಃ(ಪುಮಾನ್) ॥೩೪೫॥

ಅಂಜಲಿಃ-ಪ್ರು-೧-ಯುತೌ-ಬೊಗ್ಗಿಸಿಸೇರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ೨ ಅಂಗೈಗಳ ಹೆಸರು, ಬಗಸ.

ಪ್ರಕೋಷ್ಠೆ ವಿಸ್ತೃತಕರೆಹಸ್ತೊ

ಹಸ್ತಃ-ಪ್ರು-೧-ವಿಸ್ತೃತತಲೆ-ಚಾಚಲ್ಪಟ್ಟ ಕೈಯುಳ್ಳ ಹಸ್ತದ ಹೆಸರು. ಅಂದರ ಮೊಳ.

ಮುಷ್ಟ್ಯಾತುಬದ್ಧಯಾ। ಸರತ್ನಿಸ್ಸ್ಯಾ

ರತ್ನಿಃ-ಪ್ರು-ಪ-ಸ್ತ್ರೀ- ೧- ಬದ್ಧಯಾಮುಷ್ಟ್ಯಾಸಃ-ಹಿಡಿಯೊಡಗೂಡಿದ ಮೊಳ,ಅಂದರೆ ಹಿಡಿಕಡಿಮೇ ಮೊಳ.

ದರತ್ನಿ(ಸ್ತುನಿಷ್ಕನಿಷ್ಠೆನಮುಷ್ಟಿನಾ ॥೩೪೬॥

ಅರತ್ನಿಃ-ಪ್ರು-ಪ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ನಿಷ್ಕನಿಷ್ಠೆನ-ಚಾಚಲ್ಪಟ್ಟ ಕಿರಿಬೆರಳುಳ್ಳ, ಮುಷ್ಟಿನಾ-ಹಿಡಿಯಿಂದೊಡಗೂಡಿದ ಮೊಳದ ಹೆಸರು.

ವ್ಯಾಮೊ ಬಾಹ್ವೋಸ್ಸಕರಯೊಸ್ತತಯೊಸ್ತಿರ್ಯಗಂತರಂ।

ವ್ಯಾಮಃ-ಪ್ರು-೧-ಸಕರಯೊಸ್ತಿರ್ಯಕ್ತತಯೊರ್ಬಾಹ್ವೋರ್ಯದಂತರಂತತ- ಕೈಗಳಿಂದೊಡಗೂಡಿದ ಅಡ್ಡವಾಗಿ ಚಾಚಲ್ಪಟ್ಟ ತೋಳುಗಳೆರಡರ ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶ,ಮಾರು.

ಊರ್ಧ್ವವಿಸ್ತೃತದೊಃ ಪಾಣೆನೃಮಾನೆ ಪಾರುಷಂ ತ್ರಿಷು॥

ಪಾರುಷಂ- ತ್ರಿ-೧- ಊರ್ದ್ವವಿಸ್ತೃತದೊಃಪಾಣೆನೃಮಾನೆ — ಮೇಲೆಕ್ಕೆಯೆತ್ತಿ ಚಾಚಲ್ಪಟ್ಟ ಕೈಯುಳ್ಳ ಮನುಷ್ಯನ ಅಳತೆ ಆಳೊಕ್ಕೆಯುದ್ದ.

ಕಂಠೊಗಳೊಥ

ಕಂಠಃ-ಗಳಃ-ಪ್ರು-೨-ಕುತ್ತಿಗೆ ಕತ್ತು.

ಗ್ರೀವಾಯಾಂಶಿರೊಧಿಃಕಂಧರೆತ್ಯಪಿ।

ಗ್ರೀವಾ-ಶಿರೋಧಿಃ-ಕಂಧರಾ-ಸ್ತ್ರೀ-ಕೊರಳು.

ಕಂಬುಗ್ರೀವಾ(ತ್ರಿರೇಖಾಸಾ)	ಕಂಬುಗ್ರೀವಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ತ್ರಿರೇಖಾಸಾ-ಮೂರು ರೇಖೆಗಳುಳ್ಳ ಕೊರಳ ಹೆಸರು.
ವಟುರ್ಘಾಟಾಕೃಕಾಟಿಕಾ	ಅವಟುಃ-ಪು-ಘಾಟಾ- ಕೃಕಾಟಿಕಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೩-ಹೆಗ್ಗತ್ತು.
ವಕ್ತ್ರಾಸ್ಯೇವದನಂತುಂಡಮಾನನಂಲಪನಂಮುಖಂ।	ವಕ್ತ್ರಂ-ಆಸ್ಯಂ-ವದನಂ- ತುಂಡಂ- ಆನನಂ-ಲಪನಂ-ಮುಖಂ-ನ-೭-ಬಾಯಿ.
(ಕ್ಲೀಬೆ)ಘ್ರಾಣಂಗಂಧವಹಾಘೋಣಾನಾಸಾಚನಾಸಿಕಾ॥	ಘ್ರಾಣಂ-ನ-ಗಂಧವಹಾ-ಘೋಣಾ-ನಾಸಾ-ನಾಸಿಕಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೫-ಮೂಗು.
ಓಷ್ಠಾಧರೌತು ರದನಚ್ಛದೌದಶನವಾಸಸೀ।	ಓಷ್ಠಃ-ಅಧರಃ-ರದನಚ್ಛದಃ-ಪು-ದಶನವಾಸಃ-ಸ-ನ-೪-ತುಟಿಗಳ ಹೆಸರುಗಳು.
(ಅಧಸ್ತಾ)ಚ್ಚಿಬುಕಂ	ಚಿಬುಕಂ-ನ-೧-ಅಧಸ್ತಾತ್-ತುಟಿಯ ಕೆಳಗಡೆ ಗಲ್ಲದ ಹೆಸರು, ಗಡ್ಡ.
ಗಂಡೌಕಪೋಲೌ	ಗಂಡಃ-ಕಪೋಲಃ-ಪು-೨-ಕೆನ್ನೆಯ ಹೆಸರುಗಳು,
(ತತ್ಪರಾಹನುಃ) ॥೩೯೦॥	ಹನುಃ-ಸ್ತ್ರೀ-ಪ-ಪು-೧- ತತ್ಪರಾ-ಆ ಕೆನ್ನೆಗಳ ಮೇಲ್ಭಾಗಕ್ಕೂ ಹಿಂಭಾಗಕ್ಕೂ ಹೆಸರು. ಕಟವಾಯಿ, ಕಣತಲೇ, ಕೆಳಬಾಡೆಗೂ ಹೆಸರೆಂದು ಕೆಲವರನ್ನುವರು.
ರದನಾದಶನಾದಂತಾರದಾ*	ರದನಾಃ-ದಶನಾಃ-ದಂತಾಃ- ಪು-೩-೪-ಹುಲ್ಲುಗಳು.
ಸ್ತಾಲುತುಕಾಕುದಂ	ತಾಲು-ಪಾ-ತಾಲು-ನ-ಕಾಕುದಂ-ನ-೨ ದವಡೆಗಳು, ಒಳದವಡೆ, ಹೊರದವಡೆ, ಕೆಳದವಡೆ, ಮೇಲುದವಡೆ, ದಾಡೆ.
ರಸಜ್ಞಾರಸನಾಜಿಹ್ವಾ	ರಸಜ್ಞಾ-ರಸನಾ-ಜಿಹ್ವಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೩-ನಾಲಿಗೆ.
ಪ್ರಾಂತಾವೊಷ್ಠಸ್ಯ)ಸೃಕ್ವಿಣೀ ॥೩೯೧॥	ಸೃಕ್ವ-ನ-ಪಾ-ಸೃಕ್ವಿ-ನ-೧-ಓಷ್ಠಸ್ಯಪ್ರಾಂತೌ-ತುಟಿಯ ಕೊನೆ ಅಂದರೆ ಜೊಲ್ಲುನೀರು ಸುರಿಯುವದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಬಾಯಿಯ ಅಂಚು.
ಲಲಾಟಮಲಿಕಂಗೋಧಿ	ಲಲಾಟಂ- ಅಲಿಕಂ-ಪಾ- ಅಳೀಕಂ-ನ-ಗೋಧಿಃ-ಪು-೩-ಹಣೆ, ಪಣೆ.

(ಊರ್ಧ್ವೇದೃಗ್ಭ್ಯಾಂ)ಭ್ರುವೌ(ಸ್ತ್ರಿಯಾಂ ।)

ಕೂರ್ಚ(ಮಸ್ತ್ರೀಭ್ರುವೋರ್ಮಧ್ಯಂ)

ತಾರಕಾಕ್ಷ್ಣಃಕನೀನಿಕಾ

ಲೋಚನಂನಯನಂನೇತ್ರಮೀಕ್ಷಣಂಚಕ್ಷುರಕ್ಷಿಣೀ । ದೃಗ್ದೃಷ್ಟೀಚಾ

ಶ್ರುನೇತ್ರಾಂಬುರೋದನಂಚಾಸ್ರಮಸ್ರುಚ ॥೨೫೨॥

ಅಪಾಂಗೌ(ನೇತ್ರಯೋರಂತೌ)

ಕಟಾಕ್ಷೋ(ಪಾಂಗದರ್ಶನೇ।)

ಕರ್ಣಶಬ್ದಗ್ರಹೌಶ್ರೋತ್ರಂ ಶ್ರುತಿಃಸ್ತ್ರೀಶ್ರವಣಂಶ್ರವಃ ॥

ಉತ್ತಮಾಂಗಂಶಿರಶ್ಶೀರ್ಷಂ ಮೂರ್ಧಾನಾ ಮಸ್ತಕೋಸ್ತ್ರಿಯಾಂ।

ಚಿಕುರಃಕುಂತಲೋವಾಲಃಕಚಃಕೇಶಃಶಿರೋರುಹಃ ॥೨೫೩॥

ತದ್ವೃಂದೇಕೈಶಿಕಂಕೈಶ್ಯ

ಭ್ರೂಃ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ದೃಗ್ಭ್ಯಾಮೂರ್ಧ್ವೇ-ಕಣ್ಣಮೇಲ್ಭಾಗ, ಕಣ್ಣುಬ್ಬು, ಹುಬ್ಬು.

ಕೂರ್ಚಂ-ಪ್ನ-೧-ಭ್ರುವೋರ್ಮಧ್ಯಂ-ಕಣ್ಣುಬ್ಬುಗಳೆರಡರ ನಡುವೆ, ಭ್ರೂಮಧ್ಯ ಹುಬ್ಬುಗಂಟಿಕ್ಕುವಸ್ಥಳ.

ತಾರಕಾ-ಕನೀನಿಕಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೨-ಅಕ್ಷ್ಣಃ ಕಣ್ಣಿನ ಗುಡ್ಡ್ಡೆ.

ಲೋಚನಂ-ನಯನಂ-ನೇತ್ರಂ-ಈಕ್ಷಣಂ-ಚಕ್ಷುಃ-ಸ-ಅಕ್ಷಿ-ಣ-ದೃಕ್-ಶ-ದೃಷ್ಟಿಃ ಸ್ತ್ರೀ-೮-ಕಣ್ಣುಗಳು.

ಅಶ್ರು-ನೇತ್ರಾಂಬು-ರೋದನಂ-ಅಸ್ರಂ-ಅಶ್ರಂ-ಅಸ್ರು-ನ-೫-ಕಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ಸುರಿಯುವ ನೀರು. ಅಳುವ ನೀರು.

ಅಪಾಂಗಃ-ಪು-೧-ನೇತ್ರಯೋಃ-ಅಂತೌ-ಕಣ್ಣುಗಳ ಕೊನೆಗಳು. ಕುಡಿಗಣ್ಣು,ಕಡೆಗಣ್ಣು, ಕಟಾಕ್ಷದ ಕಣ್ಣು.

ಕಟಾಕ್ಷಃ-ಪು-೧-ಅಪಾಂಗ ದರ್ಶನೇ-ಕಡೆಗಣ್ಣ ನೋಟ.

ಕರ್ಣಃ-ಶಬ್ದಗ್ರಹಃ-ಪು-ಶ್ರೋತ್ರಂ-ನ-ಶ್ರುತಿಃ-ಸ್ತ್ರೀ-ಶ್ರವಣಂ-ಶ್ರವಃ-ನ-೬-ಕಿವಿಗಳು, ಕಿವಿಗಳ ಹೆಸರು.

ಉತ್ತಮಾಂಗಂ-ಶಿರಃ-ಶೀರ್ಷಂ-ನ-ಮೂರ್ಧಾ-ನ್-ಪು-ಮಸ್ತಕಃ-ಪ್ನ-೫-ತಲೆ, ಮಂಡೆ, ಶಿರಸ್ಸೆಂದು ಸಕಾರಾಂತ ನಪುಂಸಕವೂ, ಶಿರವೆಂದು ಆಕಾರಾಂತ ಪುಲ್ಲಿಂಗವೂ ಉಂಟೆಂದು ಕೆಲವರನ್ನುವರು.

ಚಿಕುರಃ-ಕುಂತಲಃ-ವಾಲಃ-ಕಚಃ-ಕೇಶಃ-ಶಿರೋರುಹಃ-ಪು-೬-ತಲೇ ಕೂದಲು, ಮಂಡೆ ಗೂದಲು.

ಕೈಶಿಕಂ-ಕೈಶ್ಯಂ-ನ-೨- ತದ್ವೃಂದೇ-ಆ ಕೂದಲುಗಳ ಗುಂಪು, ಕೂದಲು ಕುಚ್ಚು.

ಮಲಕಾಶ್ಚೂರ್ಣಕುಂತಲಾಃ।	ಅಲಕಃ-ಪು-ಷ--ಸ-ಚೂರ್ಣಕುಂತಲಃ-ಪು-೦-ಮುಂಗುರುಳು, ಕುರುಳು.
(ತೆಲಲಾಟೆ) ಭ್ರಮರಕಾಃ	ಭ್ರಮರಕಃ-ಪು-೧-ಲಲಾಟೇತೆ-ಹಣೆಯ ಮೇಲೆ ಜೋಲಾಡುವ ಮುಂಗುರುಳು. ಸುಳಿ ಮುಂಗುರುಳು.
ಕಾಕಪಕ್ಷಶ್ಶಿಖಂಡಕಃ॥	ಕಾಕಪಕ್ಷಃ-ಶಿಖಂಡಕಃ-ಪು-೦-ಜುಲ್ಪಾ ಕೂದಲು.
ಕಬರೀಕೇಶವೇಶೋ	ಕಬರೀ-ಸ್ತ್ರೀ-ಕೇಶವೇಶಃ-ಪು-೦- ತುರುಬು.
ಧಧಮ್ಮಿಲ್ಲಸ್ಸಂಯತಾಃಕಚಾಃ।	ಧಮ್ಮಿಲ್ಲಃ-ಪು-೧-ಸಂಯತಾಃಕಚಾಃ--ಕಟ್ಟಲ್ಪಟ್ಟಕೂದಲು, ತಲೆಕೂದಲಗಂಟು, ಎಣೆಗಂಟು.
ಶಿಖಾಚೂಡಾಕೇಶಪಾಶೀ	ಶಿಖಾ-ಚೂಡಾ-ಕೇಶಪಾಶೀ-ಸ್ತ್ರೀ-೩-ಶಿಖೆ, ಜುಟ್ಟು.
ವ್ರತಿನಾಂತುಜಟಾಸಟಾ॥	ಜಟಾ-ಸಟಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೦-ವ್ರತೀನಾಂ-ವ್ರತನಿಯಮವುಳ್ಳವರ ಜಡೆಗಳಹೆಸರು. ಮಣುಕು ಕೂದಲು ಜಡೇತಿರಿಗಳು.
ವೇಣೀಪ್ರವೇಣೀ	ವೇಣೀ-ಪ್ರವೇಣೀ-ಪಾ-ವೇಣಿಃ-ಪ್ರವೇಣಿಃ-ಸ್ತ್ರೀ-೦-ಹಣೆಯಲ್ಪಟ್ಟ ಜಡೆ, ಕೂದಲು ಹಣೆತಜಡೆ.
ಶೀರ್ಷಣ್ಯಾಶಿರಸ್ಯಾವಿಶದೇಕಚೇ।	ಶೀರ್ಷಣ್ಯಃ-ಶಿರಸ್ಯಃ-ಪು-೦ ವಿಶದೇಕಚೆ-ವಂದಕ್ಕೊಂದು ಸೇರದೇ ಸಿಕ್ಕಿಲ್ಲದ ಕೂದಲು ಹೆಸರು.
ಪಾಶಃಪಕ್ಷಶ್ಚಹಸ್ತಶ್ಚ ಕಲಾಪಾರ್ಥಾಃಕಚಾತ್ಪರ ॥	ಪಾಶಃ-ಪಕ್ಷಃ-ಹಸ್ತಃ-ಪು-೩ನ್ನು-ಕಚಾತ್ಪರೆ ಕಲಾಪಾರ್ಥಾ-ಕೇಶಪರ್ಯಾಯ ಶಬ್ದಗಳಮೇಲೆ ಪ್ರಯೋಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟನುಗಳಾದ ಈ ಶಬ್ದಗಳು ಕೇಶಸಮೂಹವಾಚಕಗಳಾಗುವವು ॥೮॥(ಕೇಶಪಾಶಃ) (ಕೇಶಪಕ್ಷಃ)ಇತ್ಯಾದಿ.
ತನೂರುಹಂರೋಮಲೋಮ	ತನೂರುಹಂ-ರೋಮ-ನ್-ಲೋಮ-ನ್-ನ-೩-ಮೈಮೇಲೆ ಹುಟ್ಟಿದ ಕೂದಲ ಹೆ

ಸರುಗಳು, ಮೈಗೂದಲು.

ತದ್ವೃದ್ಧೌ ಶ್ಮಶ್ರು ಪುಂಮುಖೇ ।

ಶ್ಮಶ್ರು-ನ-೧-ಪುಂಮುಖೇ ತದ್ವೃದ್ಧೌ-ಗಂಡುಸರಮುಖದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದಕೂದಲು,ಅಂದರೆ ಗಡ್ಡ, ದಾಡಿ,ಮೀಸೆ.

ಆಕಲ್ಪವೇಷಾನ್ನೈಪಥ್ಯಂಪ್ರತಿಕರ್ಮಪ್ರಸಾಧನಂ ॥೩೪೯॥

ಆಕಲ್ಪಃ-ವೇಷಃ-ಪು-ನೇಪಥ್ಯಂ-ಪ್ರತಿಕರ್ಮ-ನ-ಪ್ರಸಾಧನಂ- ಈ ಶಬ್ದಗಳೂ ತಿಲಕಪತ್ರ ರಚನಾದಿಗಳಿಗೂ ಹೆಸರು.

ದಶೈತೇತ್ರಿಷ್ವಲಂ ಕರ್ತಾಲಂಕರಿಷ್ಣುಶ್ಚ *ಮಂಡಿತಃ । ಪ್ರಸಾಧಿತೋಲಂಕೃತಶ್ಚ ಭೂಷಿತಶ್ಚ ಪರಿಷ್ಕೃತಃ ॥೩೫೦॥

ಅಲಂಕರ್ತಾ - ಋ - ಅಲಂಕರಿಷ್ಣುಃ-ಪು-೨- ಅಲಂಕರಿಸುವವನ ಹೆಸರುಗಳು, ಮಂಡಿತಃ-ಪ್ರಸಾಧಿತಃ- ಅಲಂಕೃತಃ-ಭೂಷಿತಃ-ಪರಿಷ್ಕೃತಃ-೫-ಅಲಂಕರಿಸಲ್ಪಟ್ಟವನ ಹೆಸರುಗಳು.

ವಿಭ್ರಾಡ್ಭ್ರಾಜಿಷ್ಣು ರೋಚಿಷ್ಣೂ

ವಿಭ್ರಾಟ್-ಜ್-ಭ್ರಾಜಿಷ್ಣುಃ-ರೋಚಿಷ್ಣುಃ-ಪು-೩-ಭೂಷಣಾದಿಗಳಿಂದ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿರುವವನ ಹೆಸರುಗಳು. ಏತೇದಶ-ಈ-೧೦-ಶಬ್ದಗಳೂ, ತ್ರಿಷು- ಮೂರು ಲಿಂಗಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವರ್ತಿಸುತ್ತವೆ.

ಭೂಷಣಂಸ್ಯಾದಲಂಕ್ರಿಯಾ ।

ಭೂಷಣಂ-ನ-ಅಲಂಕ್ರಿಯಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೨-ಅಲಂಕರಿಸುವಿಕೆ, ಅಲಂಕಾರಮಾಡುವಿಕೆ.

ಅಲಂಕಾರಸ್ತ್ವಾಭರಣಂ ಪರಿಷ್ಕಾರೋ ವಿಭೂಷಣಂ ಮಂಡನಂ (ಚತು

ಅಲಂಕಾರಃ-ಪು-ಆಭರಣಂ-ನ-ಪರಿಷ್ಕಾರಃ-ಪು-ವಿಭೂಷಣಂ-ಮಂಡನಂ-ನ-೫-ಆಭರಣಗಳು, ಒಡವೆ.

ಥ)ಮುಕುಟಂ ಕಿರೀಟಂ(ಪುನ್ನಪುಂಸಕಂ।)

ಮುಕುಟಂ-ಪು-ಮುಕುಟಂ- ನ- ಕಿರೀಟಂ-ಪ್ನ-೨-ಕಿರೀಟದ ಹೆಸರು, ಸುವರ್ಣ ರತ್ನ ವಸ್ತ್ರಾದಿಗಳಿಂದ ರಚಿಸಿದ ಶಿರೋಭೂಷಣ, ಮುಂಡಾಸು,ಪಾಗು, ಟೊಪ್ಪಿ.

ಚೂಡಾಮಣಿಶ್ಶಿರೋರತ್ನಂ

ಚೂಡಾಮಣಿಃ-ಪು-ಶಿರೋರತ್ನಂ-ನ-೨-ತಲೆಯೊಳಗೆ ಧರಿಸತಕ್ಕ ಮಾಣಿಕ್ಯವೆಂಬ ರತ್ನಾಭರಣ.

ತರಳೋ (ಹಾರಮಧ್ಯಗಃ

ತರಳಃ-ಪು-ಹಾರಮಧ್ಯಗಃ- ಹಾರದ

	ಸಡಿವೆಯಿರುವ ನಾಯಕಮಣಿ, ಪದಕದ ಮಣಿ, ಹಾರಕ್ಕೆ ಶಿಖಾಮಣಿ, ಸರದ ಮುಖ ಮಣಿ.
ವಾಲಪಾಶ್ಯಾ ಪಾರಿತಥ್ಯಾ	ವಾಲಪಾಶ್ಯಾ-ಪಾರಿತಥ್ಯಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೨-ತುರುಬು, ಜಡೆಗಂಟುಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಂಗಳು ಅಲಂಕಾರಕ್ಕೆ ಧರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಚಿನ್ನದ ವಡಿವೆ, ಜಡೆಬಿಲ್ಲೆ, ರ್‍ಯಾಕಣೆ, ಮುಂತಾದದ್ದು.
ಪತ್ರಪಾಶ್ಯಾ ಲಲಾಟಿಕಾ ।	ಪತ್ರಪಾಶ್ಯಾ-ಲಲಾಟಿಕಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೨-ಹಣೆಗಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವ ಭಾಷಿಂಗದ ವಡಿವೆ, ಬೈತಲೇ ಬೊಟ್ಟು.
ಕರ್ಣಿಕಾ ತಾಳಪತ್ರಂ ಸ್ಯಾ	ಕರ್ಣಿಕಾ-ಸ್ತ್ರೀ-ತಾಳಪತ್ರಂ-ನ-೨-ಕಿವಿಗಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವ ವಾಲೆ, ಸರಪಣಿ, ಬುಗಡಿ, ಮುಂತಾದದ್ದು.
ತ್ಕುಂಡಲಂ ಕರ್ಣವೇಷ್ಟನಂ॥	ಕುಂಡಲಂ-ಕರ್ಣವೇಷ್ಟನಂ-ನ-೨-ಕಿವಿಗಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವ ಹತ್ತಕಡಗು, ಕುಂಡಲ, ನಂಟು, ಗಂಟಿಯೆಂಬ ವಡಿವೆ.
ಗ್ರೈವೆಯಕಂ ಕಂಠಭೂಷಾ	ಗ್ರೈವೇಯಕಂ-ಪು-ಗ್ರೈವೇಯಂ-ನ-ಕಂಠಭೂಷಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೨-ಕೊರಳಲ್ಲಿ ಹಂತವಾಗಿ ಧರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ವಡಿವೆ, ಅಡ್ಡಿಕೆ, ಉತ್ತಂಡ, ಚಿಂತಾಕ, ತಾಳಿ ಮುಂತಾದದ್ದು.
ಲಂಬನಂ ಸ್ಯಾಲ್ಲಲಂತಿಕಾ ॥	ಲಂಬನಂ-ಪು-ಲಂಬಮಾನಂ-ನ-ಲಲಂತಿಕಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೨-ಕೊರಳಲ್ಲಿ ನ್ಯಾತಾಡುವ ವಡಿವೆ, ಜೋಮಾಲೇಸರ, ಕಂಠೀಸರ, ಮಣಿಗಳ ಹಾರ ಮುಂತಾದದ್ದು.
ಸ್ವರ್ಣೈಃ ಪ್ರಾಲಂಬಿಕಾ	ಪ್ರಾಲಂಬಿಕಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಸ್ವರ್ಣೈಃ-ಭಂಗಾರದಿಂದಲೇ ರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಕಂಠಹಾರ, ಕಂಠೀಸರ, ಚಂದ್ರಹಾರ, ಗೋಧೀಸರ, ಮುಂತಾದದ್ದು.
ಥೋರಸೂತ್ರಿಕಾ ಮೌಕ್ತಿಕೈಃ ಕೃತಾ ॥೧೦೪॥	ಉರಸೂತ್ರಿಕಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಮೌಕ್ತಿಕೈಃ ಕೃತಾ-ಮುತ್ತುಗಳಿಂದ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ ಹಾರ, ಮುತ್ತಿನ ಕಂಠಿ, ಮುತ್ತಿನ ಅಡಿಗಳು ಕಂ

ರೀಸರ.

ಹಾರೊ ಮುಕ್ತಾವಳೀ

ಹಾರಃ-ಪು-ಪಾ-ಸ್ತ್ರೀ- ಮುಕ್ತಾವಳೀ-ಪಾ-ಮುಕ್ತಾವಳಿಃ-ಸ್ತ್ರೀ-೨- ಮುತ್ತಿನದಂಡೆಗಳ ಹೆಸರುಗಳು. ಮಂದಕ್ಕೊಂದು ಸೂತ್ರರವಾಗಿ ಪೋಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ಮುತ್ತಿನ ದಂಡೆಗಳು.

ದೇವಚ್ಛಂದೊ (ಸೌಶತಯುಷ್ಟಿಕಃ।)

ದೇವಚ್ಛಂದಃ-ಪು-೧-ಶತಯುಷ್ಟಿಕಃ-ಅಷ್ಟಾ ಅನೇಕ ಸರಗಳುಳ್ಳ ಮುತ್ತಿನ ಕಂಠೀಸರ, ಸಾಕಲಡೀ, ಮುತ್ತಿನ ಕಂಠೀ ಮುಂತಾದ್ದು. ಮೂರುದಂಡೆಗಳುಳ್ಳ ಮುತ್ತಿನಕಂಠಿಗೂ, ೧೦೮ ದಂಡೆಗಳುಳ್ಳ ಮುತ್ತಿನ ಕಂಠೀಸರಕ್ಕೂ ಹೆಸರೆಂದು ಕೆಲವರು. ಮುತ್ತಿನ ಕಟ್ಟಾಣೀಸರಕ್ಕೂ ಹೆಸರಾಗುತ್ತೆ.

(ಹಾರಭೆದಾ ಯುಷ್ಟಿಭೆದಾ) ದ್ಗುತ್ಸಗುತ್ಸಾರ್ಥಗೊಸ್ತನಾಃ। ಅರ್ಧಹಾರೊ ಮಾಣವಕ

ಗುತ್ಸಃ-ಗುತ್ಸಾರ್ಧಃ-ಗೋಸ್ತನಃ-ಅರ್ಧಹಾರಃ-ಮಾಣವಕಃ-ಪು- ಈ ಐನ್ನು ಯುಷ್ಟಿಭೇದಾತ-ಹಾರಭೇದಾಃ-ಸರದದಂಡೆಗಳ ಲೆಕ್ಕದಭೇದದಿಂದ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಹೆಸರುಗಳುಳ್ಳ ಸರಗಳು ಹೇಗಂದರೆ, ಗುತ್ಸಃ-೩೨ ದಂಡೆಗಳುಳ್ಳದ್ದು. ಗುತ್ಸಾರ್ಧಃ-೧೬, ಗೋಸ್ತನಃ-೪೦-ಅಥವಾ-೪, ಅರ್ಧಹಾರಃ-೬೪,ಹಾರಃ-೧೦೮,ಮಾಣವಕಃ-೨೦.

ಏಕಾವ(ಳ್ಯೆಕಯುಷ್ಟಿಕಾ॥)

ಏಕಾವಳೀ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಏಕಯುಷ್ಟಿಕಾ-ಒಂಟಸರ, ಏಕಲಡೀ-ಒಂದುಸರ, ಏಕಾವಳೀಸರ.

(ಸೈವ) ನಕ್ಷತ್ರಮಾಲಾಸ್ಯಾತ್ಸಪ್ತವಿಂಶತಿಮೌಕ್ತಿಕಾ

ನಕ್ಷತ್ರಮಾಲಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಸಪ್ತ ವಿಂಶತಿಮೌಕ್ತಿಕಾ-೨೭. ಮುತ್ತುಗಳುಳ್ಳ ಸೈವ ಆಕಂಠಮಾಲೆ ಅಂದರೆ ನಕ್ಷತ್ರಮಾಲೆ.

ಆವಾಪಕಃ ಪಾರಿಹಾರ್ಯ್ಯಃಕಟಕಂವಲಯೊಸ್ತ್ರಿಯಾಂ।

ಆವಾಪಕಃ-ಪಾ-ಆವಾಯುಕಃ-ಪಾರಿಹಾರ್ಯಃ-ಪು-೨-ಸೂಡಿಗವೆಂಬಕಡಗ, ಚೂಡಾಲು,ಪಾಂಚಿ,ಕಂಕಣ,ಚಾಕಟ್ಟು, ದೋರೆ, ತಟ್ಟು,ಗೇರುಬಳೆ, ಪಾಕ್ಕೃತೋಡೆ, ಬಳೆ,

ಕಟಕಂ-ನ- ಪು-ವಲಯಃ-ಪ್ನ-೨- ಕಡಗು ಬಳೆ ಮುಂತಾದ ಹಸ್ತಾಭರಣ, ಕರವಲಯಾಭರಣ ಈ ೪-ಹಸ್ತ ವಲಯ.

ಕೆಯೂರ ಮಂಗದಂ(ತುಲ್ಯೆ)

ಕೇಯೂರಂ-ಅಂಗದಂ-ನ-೨-ಬಾಹುಪುರಿಹೆಸರು. ನಾಗಮುರಿಗೆ,ತೋಳುತೊಡಿಗೆ, ಬಾಜೂಬಂದು, ವಂಕಿ.

ಅಂಗುಳೀಯಕಮೂರ್ಮಿ ಕಾ।

ಅಂಗುಳೀಯಕಂ-ನ-ಪಾ-ಪು- ಊರ್ಮಿಕಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೨-ಉಂಗರದ ಪೆಸರು. ಅಂಗುಳ್ಯಾಭರಣ, ಉರುಟು, ಕರುಕು, ಹರಳುಂಗರ, ಬಿಲ್ಲೆ ಉಂಗರ.

(ಸಾಕ್ಷರಾಂ) ಗುಳಿಮುದ್ರಾ ಸ್ಯಾತ

ಅಂಗುಳಿಮುದ್ರಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಸಾಕ್ಷರಾಸಾ- ಅಕ್ಷರಗಳು ಕೆತ್ತಲ್ಪಟ್ಟಮೊಹರು, ಬಿಲ್ಲೆಯುಳ್ಳ ಉಂಗುರದ ಹೆಸರು, ಮುದ್ರೆಉಂಗುರ.

ಕಂಕಣಂಕರಭೂಷಣಂ ।

ಕಂಕಣಂ- ಕರಭೂಷಣಂ-ನ-೨-ಮುತ್ತಿನತೋಡೆ, ಸರಿಗೆ, ರತ್ನದತೋಡೆ, ರತ್ನ ಕಂಕಣ ಮುಂತಾದ ಹಸ್ತಾಭರಣ.

(ಸ್ತ್ರೀಕಟ್ಯಾಂ * ಮೆಖಲಾ ಕಾಂಚೀಸಪ್ತಕೀರಶನಾ(ತಥಾ। ಕ್ಲೀಬೆ) ಸಾರಸನಂಚಾ

ಮೇಖಲಾ-ಕಾಂಚೀ-ಸಪ್ತಕೀ-ರಶನಾ- ಪಾ-ರಸನಾ-ಸ್ತ್ರೀ-ಸಾರಸನಂ-ನ-೫- ಸ್ತ್ರೀ-ಕಟ್ಯಾಂ-ಹೆಂಗಳಟೊಂಕಕ್ಕೆ ಆಭರಣಗಳು, ಮೇಖಲಾ-೮ ಪಟ್ಟಿಗಳುಳ್ಳಡಾಬು, ಕಾಂಚೀ-೧ ಪಟ್ಟಿಯುಳ್ಳಡಾಬು, ಸಪ್ತಕೀ-ಏಳೆಳೆಗಳಡಾಬು,ರಶನಾ-೧೬ ಎಳೆಗಳುಳ್ಳ ಡಾಬು, ಸಾರಸನಂ-೩ ಎಳೆಗಳಡಾಬು, ಉಡೆಧಾರ, ಗಜ್ಜೆ ಉಡಿಧಾರ,ಘಂಟೇ ಉಡಿಧಾರ.

(ಥಪುಂಸ್ಕಟ್ಯಾಂ) ಶೃಂಖಲಂ (ತ್ರಿಷು।)

ಶೃಂಖಲಂ-ತ್ರಿ-೧--ಪುಂಸ್ಕಟ್ಯಾಂ-ಪುರುಷನ ಉಡಧಾರ,ಕಟಸೂತ್ರ.

ಪಾದಾಂಗದಂ ತುಲಾಕೋಟಿ ರ್ಮಂಜೀರೊನೂಪುರೊಸ್ತ್ರೀಯಾಂ॥೩೬॥ಹಂಸಕಃಪಾದಕಟಕಃ

ಪಾದಾಂಗದಂ-ನ- ತುಲಾಕೋಟಿಃ-ಮಂಜೀರಃ-ಪು-ನೂಪುರಃ- ಹಂಸಕಃ- ಪಾದಕಟಕಃ-ಪ್ನ-೯-ಅಂದಿಗೆ-ಕಾಲುಸರಪಣಿ, ಪಾದದ ಕಾಲುಕಡಗ, ಕಾಲು ತೊಡಿಗೆ.

ಕಿಂಕಿಣೀಕ್ಷುದ್ರ ಘಂಟಿಕಾ।

ಕಿಂಕಿಣೀ-ಕ್ಷುದ್ರಘಂಟಿಕಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೨-ಕಿರಿಘಂಟೆಗಳ ಹೆಸರು. ಕಿರುಗೆಜ್ಜೆ.

ತ್ವಕ್ಫಲಕ್ರಿಮಿರೋಮಾಣಿವಸ್ತ್ರಯೋನಿ

ತ್ವಕ್-ಜ್-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ನಾರು- ಫಲಂ,ನ-೧-ಕಾಯಿ, ಹಣ್ಣು, ಕ್ರಿಮಿಃ-ಪು-೧-ಹುಳು, ರೋಮ-ಣ-ನ-ಕೂದಲು। ಈ ೪,(ವಸ್ತ್ರಯೋನಿಃ)ಬಟ್ಟೆಗೆ ಕಾರಣಗಳು. ಅಂದರೆ, ಕಿತ್ತಾರ್ಗ-ನಾರು ಶೀರೆ ಮುಂತಾದವುಗಳಿಗೆ ನಾರು, ಹತ್ತಿ ಮುಂತಾದವುಗಳಿಗೆ ಕಾಯಿ, ರೇಷ್ಮೆ ಪಟ್ಟೆ ಮುಂತಾದವುಗಳಿಗೆ ಹುಳುವು,ಕಂಬಳಿ, ಧಾವಳಿ, ಮುಂತಾದವುಗಳಿಗೆ ಕೂದಲು, ಇವೇ ಕಾರಣಗಳು.

ರ್ದಶತ್ರಿಷು ॥೩೭೦॥

ಮುಂದೆಹೇಳಲ್ಪಡುವ ೧೦ಶಬ್ದಗಳೂ ತ್ರಿಲಿಂಗಗಳು.

ವಾಲ್ಕಂಕ್ಷೌಮಾದಿ

ವಾಲ್ಕಂ-ಕ್ಷೌಮಂ-೨-ನಾರು ಶೀರೆ.

ಫಾಲಂತುಕಾರ್ಪಾಸಂಬಾದರಂಚತತ ।

ಫಾಲಂ-ಕಾರ್ಪಾಸಂ-ಬಾದರಂ-೩-ನೂಲು ಬಟ್ಟೆ.

ಕೌಶೆಯಂ (ಕ್ರಿಮಿಕೊಶೊತ್ಥಂ)

ಕೌಶೇಯಂ-ನ-೧-ಕ್ರಿಮಿಕೋಶೋತ್ಥಂ-ರೇಷ್ಮೆ ಹುಳು ಮುಂತಾದವುಗಳ ಬುರಡೇಗುಡ್ಡು ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಂದ ಲಾಟಿಸಿ ಯಳೀತೆಗಿಯತಕ್ಕ ಪಟ್ಟೇಮಡಿ,ಮಗಟ ಮುಂತಾದವುಗಳ ಹೆಸರು.

ರಾಂಕವಂ(ಮೃಗರೊಮಜಂ)

ರಾಂಕವಂ-೧-ಮೃಗರೋಮಜಂ-ಮೃಗರೋಮಗಳಿಂದ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ ಶಾಲು, ಬನಾತು, ಬುರ್ನಿಸ್, ಪ್ಲಾರ್ಗ, ಮುಂತಾದವುಗಳಿಗೆ ಪೆಸರುಗಳು.

ಅನಾಹತಂನಿಷ್ಪ್ರವಾಣಿತಂತ್ರಕಂಚ (ನವಾಂಬರೆ)

ಅನಾಹತಂ-ನಿಷ್ಪ್ರವಾಣೀ- ತಂತ್ರಕಂ-೩-ನವಾಂಬರೆ ಹೊಸಬಟ್ಟೆ.

(ತತ್ಸ್ಯಾ)ದುದ್ಗಮನೀಯಂ(ಯದ್ಧೌತಯೊರ್ವಸ್ತ್ರಯೊರ್ಯುಗಂ)

ಉದ್ಗಮನೀಯಂ-ನ-೧-ಧೌತಯೋಃವಸ್ತ್ರಯೋರ್ದ್ವಯಂ- ಮಗದ ೨ ಬಟ್ಟೆಗಳು. ಮಡಿಪಂಚೆಜೊತೆ,ಮಡಿಧೋತ್ರದಜೊತೆ.

ಪತ್ರೋರ್ಣಂಧೌತಕೌಶೇಯಂ

ಪತ್ರೋರ್ಣಂ-ನ-೧-ಧೌತಕೌಶೇಯಂ

	ತೊಳೆದ ಪಟ್ಟೇಶೀರೆ ಮುಂತಾದದ್ದು.
(ಬಹುಮೂಲ್ಯಂ)ಮಹಾಧನಂ	ಮಹಾಧನಂ-ನ-೧- ಬಹುಮೂಲ್ಯಂ-ಬಹುಧನ ಸಾಧ್ಯವಾದವಸ್ತ್ರ, ಬಹಳ ಕ್ರಯವುಳ್ಳ ಭಾರೀಬಟ್ಟೆ.
ಕ್ಷೌಮಂದುಕೂಲಂ (ಸ್ಯಾ	ಕ್ಷೌಮಂ-ಪಾ-ಕ್ಷೋಮಂ-ದುಕೂಲಂ-ನ-೦-ಬಿಳೀಪಟ್ಟೇಮಡಿ,ಪಟ್ಟೇವಸ್ತ್ರ,ಸವುಯೆಳೆಯಾಗಿಯೂ ನೌರಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಬಿಳೀ ಹಸನು ಮಡಿ.
ದ್ವೈತು)ನಿವೀತಂ ಪ್ರಾವೃತಂ ತ್ರಿಷು ॥೩೭೩॥	ನಿವೀತಂ-ಪ್ರಾವೃತಂ-ತ್ರಿ-೦-ಹೊದಿಯುವಬಟ್ಟೆ. ಅಂಗವಸ್ತ್ರ, ಅಂಗೋಸ್ತ್ರ,ಬಹಿರ್ವಾಸಸ್ಸು, ಭೈರವಾಸ.
ಸ್ತ್ರಿಯಾಂಬಹುತ್ವೇವಸ್ತ್ರಸ್ಯದಶಾಸ್ಸ್ಯುರ್ವಸ್ತ್ರಯೋರ್ದ್ವಯೋಃ	ದಶಾಃ-ಸ್ತ್ರೀ-ಪಾ-ಪು-ನಿತ್ಯಬಹುವಚನ, ವಸ್ತಿಃ-ಸ್ಸ-೦-ಬಟ್ಟೆಯಬದ್ದಿಕೆಗೆ ಹೆಸರುಗಳುಮತ್ತು-ಅಂಚಿಗೂ ಕಂಬಿಗೂಪೆಸರು. ಬಟ್ಟೆಯಕೊನೆ. (ವಸ್ತಿರ್ದ್ವಯೋರ್ನಿರೂಹೆನಾಭ್ಯದೋಭೂವ್ನಿದಶಾಸುಚೆತಿ ಮೇದಿನೀ.)
ದೈರ್ಘ್ಯಮಾಯಾಮಆರೋಹಃ	ದೈರ್ಘ್ಯಂ-ನ-ಆಯಾಮಃ-ಆರೋಹಃ-ಪಾ-ಆನಾಹಃ-ಪು-೩-ಉದ್ದವಾಗಿರುವ ತಿರ್ಯಕ್ಪರಿಮಾಣ, ನೀಳವಾಗಿರುವಿಕೆ, ಲಾಂಗಾಗಿರುವಿಕೆ, ವಿಶಾಲತೆ, ಎತ್ತರವಾಗಿರುವಿಕೆ.
ಪರಿಣಾಹೋವಿಶಾಲತಾ।	ಪರಿಣಾಹಃ-ಪು-ವಿಶಾಲತಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೦-ಅಗಲದ ಹೆಸರು. ಅಡ್ಡಗಲ, ತಿರ್ಯಗ್ವಿಶಾಲತೆ.
ಪಟಚ್ಚರಂಜೀರ್ಣವಸ್ತ್ರಂ	ಪಟಚ್ಚರಂ-ಜೀರ್ಣವಸ್ತ್ರಂ-ನ-೦-ಹಳೇಬಟ್ಟೆ, ಹರುಕಿಲ್ಲದ ಬಲವಿಲ್ಲದ ಹಳೇಬಟ್ಟೆ.
ಸಮೌನಕ್ತಕಕರ್ಪಟೌ॥	ನಕ್ತಕಃ-ಕರ್ಪಟಃ-ಪು-೦- ಹರುಕುಬಟ್ಟೆ,ಚಿಂದೀಬಟ್ಟೆ,ಇದು ಕೊಳೆಯುಳ್ಳಬಟ್ಟೆಗೂ ಹೆಸರು.
ವಸ್ತ್ರಮಾಚ್ಛಾದನಂವಾಸಶ್ಚೈಲಂವಸನಮಂಶುಕಂ।	ವಸ್ತ್ರಂ-ಆಚ್ಛಾದನಂ-ವಾಸಃ-ಸ-ಚೇಲಂ-ವಸನಂ-ಅಂಶುಕಂ-ನ-೬- ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಬಟ್ಟೆಗೆಹೆಸರು. ಉಡುವ ಧೋತ್ರ, ಸೀರೆ, ಪಂಚೆ, ಕಣಿ.

ಸುಚೆಲಕಃಪಟೋ(ಸ್ತ್ರೀಸ್ಯಾ!)	ಸುಚೇಲಕಃ-ಪು-ಪಟಃ-ಪ್ಪ-೨-ವಳ್ಳಿಸೀರೆ, ಮೇಲುಶೀರೆ, ಮೇಲುಧೋತ್ರ, ಮೇಲುಬಟ್ಟೆ, ಉತ್ತಮವಸ್ತ್ರ.
ದ್ವರಾಶಿಃಸ್ಥೂಲಶಾಟಕಃ	ವರಾಶಿಃ-ಪಾ-ವರಾಸಿಃ-ಸ್ಥೂಲಶಾಟಕಃ-ಪು-೩-ಧಪ್ಪವಾದ ಖಾದೀಬಟ್ಟೆ, ಹಚ್ಚಡಬಟ್ಟೆ, ಹಚ್ಚಡದಗಿಂಟ, ಕಚರಾದುಪ್ಪಟ್ಟಿ, ಸಾದಾಸೀರೆ, ಪರದೇ ಘಾಡಾಬಟ್ಟೆ, ಗುಡರಕ್ಕೆತಕ್ಕ ದುಪ್ಪಟ್ಟೆ, ಸಾರ್ಟೀ ಮುಂತಾದದ್ದು.
ನಿಚೋಳಃಪ್ರಚ್ಛದಪಟಃ	ನಿಚೋಳಃ-ಪ್ರಚ್ಛದಪಟಃ-ಪು-೨-ಮೇಲುಹಾಸಿಗೆ, ಹಾಸಿಗೇಮೇಲೆ ಹಾಸುವಸಣ್ಣದುಬಟ್ಟೆ.
ಸಮೌರಲ್ಲಕಕಂಬಳೌ	ರಲ್ಲಕಃ-ಕಂಬಳಃ-ಪು-೨--ಕಂಬಳಿಹೆಸರು. ರತ್ನಕಂಬಳಿ ಉಜ್ಜಾಕಂಬಳಿ ಸಣ್ಣಕಂಬಳಿ ಮುಂತಾದ್ದು.
ಅಂತರೀಯೋಪಸಂವ್ಯಾನಪರಿಧಾನಾನ್ಯಧೋಂಶುಕೇ।	ಅಂತರೀಯಂ- ಉಪಸಂವ್ಯಾನಂ-ಪರಿಧಾನಂ-ಅಧೋಂಶುಕಂ-ನ-೪--ಉಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕಾಗಿ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ ಬಟ್ಟೆ, ಉಟ್ಟಿರುವ ಸೀರೆ, ಧೋತ್ರ ಮುಂತಾದ್ದು.
(ದ್ವೌ)ಪ್ರಾವಾರೋತ್ತರಾಸಂಗೌಸಮೌಬೃಹತಿಕಾತಥಾ।ಸಂವ್ಯಾನಮುತ್ತರೀಯಂಚ	ಪ್ರಾವಾರಃ-ಉತ್ತರಾಸಂಗಃ-ಪು-ಬೃಹತಿಕಾ-ಸ್ತ್ರೀ- ಸಂವ್ಯಾನಂ- ಉತ್ತರೀಯಂ-ನ-೫-ಉತ್ತರೀಯದ ಹೆಸರು. ಮೈ ಮೇಲೆ ಹೊದ್ದಿರುವ ವಸ್ತ್ರ, ಪೊದೆದ ಪಾವಡೆ, ಹೊದ್ದಂಗವಸ್ತ್ರ, ಮೇಲುಹೊದಿಕೆ. ಮೇಲುಮುಸುಕು.
ಚೋಳಃಕೂರ್ಪಾಸಕೋಸ್ತ್ರಿಯಾಂ	ಚೋಳಃ-ಪು- ಕೂರ್ಪಾಸಕಃ-ಪ್ಪ-೨-ಸ್ತ್ರೀಪುರುಷರ ಕುಬುಸಗಳ ಹೆಸರು. ಗಂಡುಸರ ಕವಚದಅಂಗಿಗೂ ಹೆಂಗಳಕುಬುಸಕ್ಕೂ ಹೆಸರು.
ನಿಶಾರಸ್ಸು ಪ್ರಾವರಣೆಹಿಮಾನಿಲನಿವಾರಣೆ ॥೩೭೪॥	ನಿಶಾರಃ-ಪು-೧-ಹಿಮಾನಿಲನಿವಾರಣಪ್ರಾವರಣೆ-ಮಂಜು, ಗಾಳಿ, ಇವುಗಳಬಾಧೆಯ

ನ್ನು ಪರಿಹರಿಸುವ ಹಚ್ಚಡ ಮುಂತಾದವಸ್ತ್ರ ವಿಶೇಷದ ಹೆಸರು.

(ಅರ್ಧೋರುಕಂವರಸ್ತ್ರೀಣಾಂ ಸ್ಯಾ)ಚ್ಚಂಡಾತಕ(ಮಂಶುಕಂ।)

ಚಂಡಾತಕಂ-ಸ- ಪಾ-ಪು-೧-ವರಸ್ತ್ರೀಣಾಂ ಅರ್ಧೋರುಕಂ ಅಂಶುಕಂ-ಸೂಳೆಯರ ಅರತೊಡೆಗಳವರಿಗೂ ಮುಚ್ಚುವಬಟ್ಟೆ,ಆರತೊಡೆಚಲ್ಲಣ,ಚಡ್ಡಿ, ಅರ್ಧಪಾಯಿಜಾಮಾ, ಅರ್ಧ ಹಿಜಾರು.

(ಸ್ಯಾತ್ತ್ರಿ)) ಷ್ವಾಪ್ರಪದೀನಂ (ತತ್ಪ್ರಾಪ್ನೋತ್ಯಾ ಪ್ರಪದಂಹಿ ಯತ್) ॥೩೭॥

ಆಪ್ರಪದೀನಂ-ತ್ರಿ-೧-ಯತ್-ಆಪ್ರಪದಂ ಪ್ರಾಪ್ನೋತೀತತ್- ಯಾವವಸ್ತ್ರ ಪಾದದವರಿಗೂ ಯಿಳೇ ಬಿದ್ದುಯಿರುವದೋ ಅಂಥಾ ವಸ್ತ್ರದಹೆಸರು. ಅಂದರೆ ಕಶೇಪಾವಡೆ, ನಿಲುವಂಗಿ, ಹಿಜಾರು, ಮುಂತಾದ್ದು.

ಅಸ್ತ್ರೀ)ವಿತಾನಮುಲ್ಲೊಚೊ

ವಿತಾನಂ-ಪ್ನ-ಉಲ್ಲೊಚಃ-ಪಾ-ಉಲ್ಲಾಚಃ-ಪು-೧-ಮೇಲ್ಕಟ್ಟು-ವಸ್ತ್ರ ಭಾಡಿನೀವಸ್ತ್ರ-ಮನೇಮೇಲ್ಕಡೆಗೆ ಕಟ್ಟುವ ಚಿತ್ರದ ಬಟ್ಟೆ.

ದೂಷ್ಯಾದ್ಯಂವಸ್ತ್ರವೇಶ್ಮನಿ।

ದೂಷ್ಯಂ-ವಸ್ತ್ರವೇಶ್ಮ-ನ್-ನ-ಈ-೧-ವಸ್ತ್ರವೇಶ್ಮನಿ-೧ಬಟ್ಟೆಯಿಂದಕಟ್ಟಲ್ಪಟ್ಟಮನೆಗೆ ಹೆಸರುಗಳು, ಗುಡಾರ, ಗುಡಾರೆ,ಡೇರಾ, ಆದಿಶಬ್ದದಿಂದ ಪಟಕುಟೀರಾದಿ ಶಬ್ದಗಳೂ ಗುಡಾರಕ್ಕೆ ಹೆಸರುಗಳು.

ಪ್ರತೀಸೀರಾಯವನಿಕಾಸ್ಯಾತ್ತಿರಸ್ಕರಣೀ (ಚಸಾ ॥೩೮॥ ಪರಿಕರ್ಮಾಂಗ ಸಂಸ್ಕಾರಃ) ಸ್ಯಾ

ಪ್ರತೀಸಿರಾ-ಯವನಿಕಾ-ಪಾ-ಜವನಿಕಾ-ತಿರಸ್ಕರಣೀ-ಸ್ತ್ರೀ-೩-ತೆರೆಬಟ್ಟೆ, ಫರದೇ.

ಪರಿಕರ್ಮ-ನ್-ನ-ಅಂಗಸಂಸ್ಕಾರಃ-ಪು-೧-ಶರೀರದಮೇಲೆ ಉಜ್ಜಿ ತೊಳೆದು ಕೊಳೇ ಹೋಗಲಾಡಿಸಿ ಸೊಗಸು ಮಾಡುವಿಕೆ, ಪುಲಕಾಪು, ವಪ್ಪವಿಡುವಿಕೆ.

ನ್ಮಾರ್ಷ್ಟಿರ್ಮಾರ್ಜನಾಮೃಜಾ।

ಮಾರ್ಷ್ಟಿಃ-ಮಾರ್ಜನಾ-ಮೃಜಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೩-ಶ್ರೀಗಂಧ, ಕುಂಕುಮಕೇಸರಿ, ಮುಂತಾದ ದ್ರವ್ಯಗಳನ್ನು ಮೈಗೆ ಹಾಕಿ ಉಜ್ಜಿ ತೊಳೆ ... ಕೊಳೇ ಹೋಗಲಾಡಿಸುವದಕ್ಕೆ

	ಹೆಸರುಗಳು.
ಉದ್ವರ್ತನೋತ್ಸಾದನೆ(ದ್ವೆ ಸಮೆ)	ಉದ್ವರ್ತನಂ-ಉತ್ಸಾದನಂ- ನ-೨- ಶ ರುರ್ತಾೀ ಯಿಡುವದಕ್ಕೆ ಹೆಸರು, ಬಣ್ಣದ ಪುಡಿ,ಮೈಗೆಉಜ್ಜಿ ತೊಳೆಯುವ ಪುಡಿ.
ಆಪ್ಲಾವಆಪ್ಲವಃ ॥೩೮೧॥ ಸ್ನಾನಂ	ಆಪ್ಲಾವಃ-ಆಪ್ಲವಃ-ಪು-ಸ್ನಾನಂ-೩-ಸ್ನಾನದಹೆಸರು. ತಲೆಮುಂತಾದ ಸರ್ವಾಂಗವ ನ್ನು ನೀರಲ್ಲಿ ನೆನಸಿ ತೊಳೆಯುವಿಕೆ.
ಚರ್ಚಾತುಚರ್ಚಿಕ್ಯಂಸ್ಥಾನ ಕೋ	ಚರ್ಚಾ-ಸ್ತ್ರೀ-ಚರ್ಚಿಕ್ಯಂ -ಪಾ- ಚ ರ್ಚಿಕ್ಯಂ-ನ-ಸ್ಥಾನಕಃ-ಪು-೩- ಕುಂಕುಮ ಮುಂತಾದ ಅಂಗರಾಗದ ಹಿಟ್ಟಿಗೆ ಹೆಸರು. ಮೈಮಿಂಚುಪುಡಿ, ಮೈಗುಜ್ಜುವ ಗಂಧಪು ಡಿ, ಉದ್ವರ್ತನ ಚೂರ್ಣ, ಬುಕ್ಕೀಹಿಟ್ಟು.
ಥಪ್ರಬೋಧನಂ।ಅನುಬೋಧಃ	ಪ್ರಬೋಧನಂ-ನ-ಅನುಬೋಧಃ-ಪು-೨ ಸುಗಂಧದ್ರವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಅಡಗಿಕೊಂಡಿರುವಪ ರಿಮಳಾದಿಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಾಶ ಗೊಳಿಸುವತ್ತ ಲಾದ್ಯುತ್ತೇ ಜಕಸಾಮಗ್ರಿಯು ಹೆಸರು.
ಪತ್ರರೇಖಾ ಪತ್ರಾಂಗುಳಿ(ರಿ ಮೆಸಮೆ) ೩೮೨॥	ಪತ್ರಲೇಖಾ-ಪಾ- ಪತ್ರರೇಖಾ-ಪತ್ರಾಂ ಗುಳಿಃ-ಸ್ತ್ರೀ-೨-ಸ್ತ್ರೀಯುಮೊಲೆಗಳು ಮುಂ ತಾದ ಅಂಗಗಳಲ್ಲಿ,ಕಸ್ತೂರಿಕೇಸರಿ, ಪಚ್ಚ ಕರ್ಪೂರ ಮುಂತಾದ ಪರಿಮಳದ ಬಣ್ಣಗ ಳಿಂದ ಬರೆಯಲ್ಪಡುವ ಮಕರಿಕಾಪತ್ರಾದಿ ಚಿತ್ರಗಳ ಹೆಸರುಗಳು.
ತಮಾಲಪತ್ರತಿಲಕಚಿತ್ರಕಾ ಣಿವಿಶೇಷಕಂ।(ದ್ವಿತೀಯಂಚತು ರೀಯಂಚ ನಸ್ತ್ರಿಯಾ)	ತಮಾಲಪತ್ರಂ-ತಿಲಕಂ-ಚಿತ್ರಕಂ- ವಿಶೇ ಷಕಂ -೪- ಹಣೆಗಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವ ತಿಲಕ, ಬೊಟ್ಟು,ದ್ವಿತೀಯಂಚತುರೀಯಂ ಚನಸ್ತ್ರಿ ಯಾಂ-ತಿಲಕಃ-ವಿಶೇಷಕಃ - ಈ-೨-ಸ್ತ್ರೀ ಲಿಂಗವಲ್ಲ, ಪ್ನ-ಮಿಕ್ಕ ೨ ನ.
(ಮಥ)ಕುಂಕುಮಂ॥ ೩೮೩ ಕಾಶ್ಮೀರ ಜನ್ಮಾಗ್ನಿಶಿಖಂ ವರಂ ಬಾಹ್ಲೀಕಪೀತನೆ । ರಕ್ತಸಂ ಕೋಚಪಿಶುನಂಧೀರಲೋಹಿತಚಂ	ಕುಂಕುಮಂ-ಕಾಶ್ಮೀರಜನ್ಮ-ನ-ಅಗ್ನಿಶಿ ಖಂ-ವರಂ-ಬಾಹ್ಲೀಕಂ-ಪಾ-ಬಾಹ್ಲಿಕಂ-ಪೀ ತನಂ-ರಕ್ತಂ- ಸಂಕೋಚಪಿಶುನಂ-ಪಾ-ಸಂ ಕೋಚಪಿಶುನಂ- ಧೀರಂ-ಪಾ-ಧೀರಂ-

ಬನಂ ॥೩೯೪॥

ಲೋಹಿತಂ-ಚಂದನಂ-ಪಾ- ಲೋಹಿತಚಂದನಂ-ನ-೧೧-ಕುಂಕುಮದ ಹುವ್ವಿನ ಹೆಸರುಗಳು, ಕುಂಕುಮ ಕೇಸರಿ.

ಲಾಕ್ಷಾರಾಕ್ಷಾಜತು(ಕ್ಲೀಬೆ) ಯಾವೋ ಲಕ್ತೋ ದ್ರುಮಾಮಯಃ।

ಲಾಕ್ಷಾ-ರಾಕ್ಷಾ-ಪಾ-ರಕ್ಷಾ-ಸ್ತ್ರೀ-ಜತು-ನ-ಯಾವಃ-ಅಲಕ್ತಃ- ದ್ರುಮಾಮಯಃ-ಪು-೬-ಅರಗಿನ ಹೆಸರುಗಳು, ಕೆಂಪರಗು, ಬಂಣದ ಅರಗು.

ಲವಂಗಂದೇವಕುಸುಮಂ ಶ್ರೀಸಂಜ್ಞ

ಲವಂಗಂ-ದೇವಕುಸುಮಂ-ಶ್ರೀಸಂಜ್ಞಂ-ನ-೩-ಲವಂಗದಹುವ್ವು, ಲವಂಗ.

(ಮಥ) ಜಾಪಕಂ॥೩೯೫॥ ಕಾಲೇಯಕಂಚಕಾಲಾನು ಸಾರ್ಯಂ (ಚಾ

ಜಾಪಕಂ-ಪಾ-ಜಾಮಕಂ-ಕಾಲೇಯಕಂ-ಕಾಲಾನುಸಾರ್ಯಂ-ನ-೩-ಕರೇಅಗರುಚಕ್ಕೆ, ಅಗರು ಗಂಧ, ಶ್ರೀಗಂಧಕ್ಕೂ ಹೆಸರು, ಕಪ್ಪಾದ ನಾನಾಬಗೆ ಸುಗಂಧ ದ್ರವ್ಯಗಳಿಗೂ ಹೆಸರುಗಳು.

ಥ) (ಸವರ್ಣಾರ್ಥಕಂ।) ವಂಶಕಾಗರುರಾಜಾರ್ಹ ಲೋಹಕೆ, ಮಿಜಜೋಂಗಕಂ ॥೩೯೬॥

ವಂಶಕಂ-ಪಾ-ವಂಶಿಕಂ-ಅಗುರು- ರಾಜಾರ್ಹಂ-ಲೋಹಂ-ಕ್ರಿಮಿಜಂ-ಜೋಂಗಕಂ- ನ ೬-ಅಗರುಗಂಧ,ಶ್ವೇತಾಗರು.

ಕಾಲಾಗರ್ವಗರುಃ

ಕಾಲಾಗರು-ನ-ಅಗರುಃ-ಪು-೧-ಕೃಷ್ಣಾಗರುಗಂಧ.

(ಸ್ಯಾತ್ತು)ಮಂಗಲ್ಯಂ (ಮಲ್ಲಿಗಂಧಿಯುಕ್।)

ಮಂಗಲ್ಯಂ-ನ-೧-ಮಲ್ಲಿಗಂಧಿಯುಕ್- ಮಲ್ಲಿಗೆಹುವ್ವಿನ ವಾಸನೆಯುಳ್ಳ ಕೃಷ್ಣಾಗರು ಹೆಸರು.

ಯಕ್ಷಧೂಪಸ್ಸರ್ಜ ರಸೋರಾಳಸ್ಸರ್ವರಸಾವಪಿ ॥೩೯೭॥ ಬಹುರೂಪೋ (ಪ್ಯ

ಯಕ್ಷಧೂಪಃ- ಸರ್ಜರಸಃ- ಆರಾಳಃ-ಪಾ-ರಾಳಃ-ಸರ್ವರಸಃ- ಬಹುರೂಪಃ-ಪು-೫-ಸಜ್ಜರಸದ ಹೆಸರುಗಳು.

ಥ)ವೃಕಧೂಪಕೃತ್ರಿಮಧೂಪಕೌ ।

ವೃಕಧೂಪಃ- ಕೃತ್ರಿಮಧೂಪಕಃ-ಪು-೨-ಅನೇಕಪರಿಮಳ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಿ ಮಾಡಿದ ಧೂಪಕ್ಕೆ ಹೆಸರುಗಳು.

ತುರುಷ್ಕಃ ಪಿಂಡಕಸ್ಸಿಲ್ಹೋ ಯಾವನೋಽಪ್ಯಥ

ತುರುಷ್ಕಃ-ಪಿಂಡಕಃ-ಸಿಲ್ಹಃ-ಯಾವನಃ-ಪು-೪-ಅರಬಿ ಸ್ಥಾನ ಯೆಂಬುವ ತುರುಕರ ಸೀಮೆಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುವ ತದ್ದುಕಿನ ಮಡ್ಡಿ ಎಂ

ಬ ಧೂಪದ ಪೆಸರುಗಳು. ಅಂದುಗ ಬೋಂಕ ಎನ್ನುವರು. ಹಾಲುಮಡ್ಡಿ.

ಪಾಯಸಃ॥೩೮೮॥ ಶ್ರೀವಾಸೋವೃಕ್ಷಧೂಪೋಪಿ ಶ್ರೀವೇಷ್ಟಸರಳದ್ರವೌ ।

ಪಾಯಸಃ -ಶ್ರೀವಾಸಃ- ವೃಕ್ಷಧೂಪಃ-ಶ್ರೀವೇಷ್ಟಃ-ಸರಳ ದ್ರವಃ-ಪು -೫- ಸರಳ ದೇವದಾರು, ವೃಕ್ಷದ ಬೊಂಕೆ, ರ್‍ಯಾಳದ ಬೊಂಕೆ.

ಮೃಗನಾಭಿರ್ಮೃಗಮದಃಕಸ್ತೂರೀಚಾಥ

ಮೃಗನಾಭಿಃ- ಪ್ಸ-ಮೃಗಮದಃ-ಪ್ಸ-ಕಸ್ತೂರೀ-ಸ್ತ್ರೀ--೩-ಕಸ್ತೂರಿಯ ಪೆಸರುಗಳು. ಕತ್ತುರಿ.

ಕೋಲಕಂ ॥೩೮೯॥ ತಕ್ಕೋಲಕಂಕೋಶಫಲ

ಕೋಲಕಂ-ತಕ್ಕೋಲಕಂ-ಪಾ-ಕಕ್ಕೋಲಕಂ-ಪಾ-ಕಕ್ಕೋವಕಂ-ಕೋಶಫಲಂ-ನ-೩-ತಕ್ಕೋಲದಗಿಡ. ತಕ್ಕೋಲದಬೊಂಕೆ ತಕ್ಕೋಲದಫಲ- ಪರಿಮಳದ ಚಕ್ಕೇಮು.

(ಮಥ) ಕರ್ಪೂರ (ಮಸ್ತ್ರಿಯಾಂ।)ಘನಸಾರಶ್ಚಂದ್ರಸಂಜ್ಞಃ ಸ್ಸಿತಾಭ್ರೋಹಿಮವಾಲುಕಾ ॥

ಕರ್ಪೂರಃ-ಪ್ನ--ಘನಸಾರಃ- ಚಂದ್ರಸಂಜ್ಞಃ-ಸಿತಾಭ್ರಃ-ಪಾ--ಸಿತಾಭಃ-ಪು--ಹಿಮವಾಲುಕಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೫-ಕರ್ಪೂರದಹೆಸರು.ಪಚ್ಚಕರ್ಪೂರ.

ಗಂಧಸಾರೋಮಲಯಜೋಭದ್ರಶ್ರೀಶ್ಚಂದನೊ (ಸ್ತ್ರಿಯಾಂ)

ಗಂಧಸಾರಃ- ಮಲಯಜಃ-ಭದ್ರಶ್ರೀಃ ಪು-ಚಂದನಃ-ಪ್ನ-೪-ಚಂದನದ ಗಿಡ. ಚಂದಣ.

ತೈಲಪರ್ಣಿಕಗೋಶೀರ್ಷೆ ಹರಿಚಂದನ (ಮಸ್ತ್ರಿಯಾಂ॥)

ತೈಲಪರ್ಣಿಕಂ- ನ-೧--ಬಹಳ ತಂಪಾಗಿರುವಬಿಳೀಚಂದನವು-ಗೋಶೀರ್ಷಂ-ನ-೧ ಬಹಳಪರಿಮಳವುಳ್ಳ ಚಂದನ-ಹರಿಚಂದನಂ ನ-೧-ಮಾವಿನಹಂಣಿನವಾಸನೆಯುಳ್ಳ ಹಳದೀಚಂದನ ಈ-೩- ಅರಿಸಿನಬಣ್ಣದ ಚಂದನವೆಂದು ಕೆಲವರನ್ನುವರು.

ತಿಲಪರ್ಣೀ (ತು) ಪತ್ರಾಂಗಂ ರಂಜನಂರಕ್ತಚಂದನಂ। ಕುಚಂದನಂ

ತಿಲಪರ್ಣೀ-ಸ್ತ್ರೀ-ಪಾ-ತಿಲಪರ್ಣೀ-ನ-ಪು-ಪತ್ರಾಂಗಂ - ರಂಜನಂ-ರಕ್ತಚಂದನಂ ಕುಚಂದನಂ-ನ-೫- ಕೆಂಪುಬಂಣದ ಚಂದನ ವೃಕ್ಷದಪೆಸರುಗಳು.

(ಚಾಥ)ಜಾತಿ ಕೋಶಜಾತಿಫ

ಜಾತಿಕೋಶಂ-ಜಾತಿಫಲಂ-ನ-೨-ಜಾಜಿ

ಲೆ(ಸವೆ) ॥೩೯೨॥

ಕಾಯಿಯು ಹೆಸರುಗಳು. ಜಾಕಾಯಿ.

(ಕರ್ಪೂರಾಗರು ಕಸ್ತೂರೀ ತಕ್ಕೊಲೈ) ರ್ಯಕ್ಷಕರ್ದಮಃ ।

ಯಕ್ಷಕರ್ದಮಃ- ಪು-೧--ಕರ್ಪೂರಾಗರು ಕಸ್ತೂರೀ ತಕ್ಕೋಲೈಃ-ಕರ್ಪೂರ ಅಗುರು ಕಸ್ಥೂರೀ ತಕ್ಕೋಲ ಈ ೪-ರಿಂದೊಡಗೂಡಿದ ಗಂಧ, ಪರಿಮಳದಹೆಸರು.

ಗಾತ್ರಾನುಲೆಪನೀವರ್ತಿರ್ವರ್ಣಕಂ (ಸ್ಯಾ) ದ್ವಿಲೆಪನಂ॥

ಗಾತ್ರಾನುಲೇಪನೀ-ವರ್ತಿಃ-ಸ್ತ್ರೀ-೨-ಸುಗಂಧ ದ್ರವ್ಯಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಕುಟ್ಟಿ ಅರೆದಮುದ್ದೆ, ಗಂಧದಬಿಲ್ಲೆ, ವರ್ಣಕಂ- ವಿಲೇಪನಂ-ನ-೨-ಮೈಗೆ ಹಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕಾಗಿ ತೆಯಿದ ಗಂಧದ ಹೆಸರು. ಈ೪-ಗಂಧದ ಮುದ್ದೆಗೆ ಹೆಸರುಗಳೆಂದು ಕೆಲವರಂದರು.

ಚೂರ್ಣಾನಿ ವಾಸಯೊಗಾ (ಸ್ಸ್ಯು)

ಚೂರ್ಣಂ-ನ--ವಾಸಯೋಗಃ-ಪು-೨-ಸುಗಂಧಪುಡಿಯು ಹೆಸರುಗಳು. ಗಂಧೊಡಿ-ಮೇಲು ಬುಕ್ಕಿ ಹಿಟ್ಟುಗೂಹೆಸರು.

ಭಾವಿತಂವಾಸಿತಂ(ತ್ರಿಷು)

ಭಾವಿತಂ-ವಾಸಿತಂ-ತ್ರಿ-೨-ವಾಸನೇಕಟ್ಟದ ವಸ್ತುವಿನ ಹೆಸರುಗಳು.

(ಸಂಸ್ಕಾರೂ ಗಂಧಮಾಲ್ಯಾದ್ಯೈರ್ಯಸ್ತ್ಯಾದೆ) ರಧಿವಾಸನಂ॥

ಅಧಿವಾಸನಂ-೧-ಗಂಧಮಾಲ್ಯಾದ್ಯೈಃವಸ್ತ್ರಾದೆಸ್ಸಂಸ್ಕಾರಃ-ವಸ್ತ್ರಪಾತ್ರ, ತಾಂಬೂಲ ಭೂಷಣ ಗೃಹಮಂಚಪೀಠಾದಿ ದ್ರವ್ಯಗಳಿಗೆ ಗಂಧಪುಷ್ಪ ಧೂಪ ತೈಲ ಲೇಪಾದಿಗಳಿಂದ ಪರಿಮಳ ಉಂಟಾಗುವಂತೆ ಸಂಬಂಧಪಡಿಸಿ ಸೊಗಸು ಮಾಡುವದಕ್ಕೆಹೆಸರು.

ಮಾಲ್ಯಂಮಾಲಾ ಸ್ರಜೌ (ಮೂರ್ಧ್ನಿ)

ಮಾಲ್ಯಂ-ನ-ಮಾಲಾ-ಸ್ರಕ್-ಜ್-ಸ್ತ್ರೀ-೩-ಮೂರ್ಧ್ನಿ ಸ್ರಜಃ-ಮಂಡೆಯೊಳಗಿರುವಹುವ್ವಿನ ದಂಡೆಗಳು. ಮುಡಿದಪೂಮಾಲೆಗಳು.

(ಕೆಶಮಧ್ಯೆತು)ಗರ್ಭಕಂ।

ಗರ್ಭಕಂ-ನ ಪು-೧-ಕೇಶಮಧ್ಯೇ-ತುರುಬು ಮುಂತಾದಕೇಶಪಾಶದ ನಡಿವೆ ಈಚಿಗೆ ಕಾಣದ ಹಾಗೆ ಮುಡುಕೊಂಡಿರುವ, ಹುವ್ವಿನ ಸರ

ಪ್ರಭ್ರಷ್ಟಕಂ (ಶಿಖಾಲಂಬಿ)

ಪ್ರಭ್ರಷ್ಟಕಂ-ನ-೧-ಶಿಖಾಲಂಬಿ- ಜುಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ನೇತಾಡುವ ಹುವ್ವಿನ ಸರ.

(ಪುರೋನ್ಯಸ್ತಂ)ಲಲಾಮಕಂ॥	ಲಲಾಮಕಂ-ನ-೧-ಪುರೋನ್ಯಸ್ತಂ-ಮುಖದಮೇಲೆ ಜೋಲಾಡುವಂತೆ ಮುಂದುಗಡೆಗೆ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡ ಹುವ್ವಿನಸರ.
ಪ್ರಾಲಂಬ (ಮೃಜುಲಂಬಿ ಸ್ಯಾತ್ಕಂಠಾ)	ಪ್ರಾಲಂಬಂ-ನ-೧-ಕಂಠಾತ್ಋಜುಲಂಬಿ-ಕತ್ತಿನಿಂದ ಎದೆಯಮೇಲೆ ನೆಟ್ಟಗೆಜೋಲಾಡುವಂತೆ ಹಾಕಿಕೊಂಡ ಹುವ್ವಿನಹಾರ ಪುಷ್ಪಮಾಲಿಕೆ.
ದ್ವೈಕಕ್ಷಕಂ ತುತತ್ ॥ ಯತ್ತಿರ್ಯಕ್ಕ್ಷಿಪ್ತಮುರಸಿ)	ವೈಕಕ್ಷಕಂ-ಪಾ- ವೈಕಕ್ಷ್ಯಕಂ- ನ-೧- ಉರಸಿತಿರ್ಯಕ್ಕ್ಷಿಪ್ತಂ-ವಕ್ಷಸ್ಥಲದಲ್ಲಿ ಜನಿವಾರದಹಾಗೆ ಅಡ್ಡವಾಗಿ ಕೊರಳಮೇಲಿಂದ ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳಲ್ಪಟ್ಟ ಹುವ್ವಿನಹಾರ.
(ಶಿಖಾ) ಸ್ವಾಪೀಡಶೇಖರಾ ॥	ಆಪೀಡಃ-ಶೇಖರಃ-ಪು-೧-ಶಿಖಾಸು-ಜುಟ್ಟುಗಂಟಿನಮೇಲೆ ಸುತ್ತಿಕೊಂಡಿರುವ ಹುವ್ವಿನಹಾರ,ಜಡೇಮೇಲೆ ಕಾಣುವಂತೆ ಮುಡುಕೊಂಡ ಹುವ್ವಿನ ಸರಗಳು.
ರಚನಾ (ಸ್ಯಾ) ತ್ಪರಿಸ್ಪಂದ	ರಚನಾ-ಸ್ತ್ರೀ- ಪರಿಸ್ಪಂದಃ-ಪು-೨-ಪುಷ್ಪಗಂಧತಾಂಬೂಲ ವಸ್ತ್ರಾಭರಣ ಧೂಪ ರಸವರ್ಣ ಚಿತ್ರಾದ್ಯಲಂಕಾರಗಳಲ್ಲಿ ಶೃಂಗಾರರಸಾನಂದ ವಿಶೇಷ ವೈಲಕ್ಷಣ್ಯ ಸ್ಫೂರ್ತಿಯುಂಟಾಗುವಂತೆ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ಚಾತುರ್ಯವ ತೋರಿಸುವಿಕೆ.
ಆಭೋಗಃ (ಪರಿಪೂರ್ಣತಾ)	ಆಭೋಗಃ-ಪು-೧- ಪರಿಪೂರ್ಣತಾ-ಪದಾರ್ಥಗಳಿಗಾಗಲೀ-ಕೆಲಸಗಳಿಗಾಗಲಿ- ಗುಣಗಳಿಗಾಗಲೀ ಕೊರತೆಯಿಲ್ಲದೆ ಸಾಕಾದ ಮಟ್ಟಿಗೆ ತುಂಬಿ ಇರುವಿಕೆ.
ಉಪಧಾನಂ (ತೂ) ಪಬರ್ಹಃ	ಉಪಧಾನಂ-ನ-ಉಪಬರ್ಹಃ-ಪು-೨-ತಲೆದಿಂಬು.
ಶಯ್ಯಾಯಾಂಶಯನೀಯ(ವತ್)ಶಯನಂ	ಶಯ್ಯಾ-ಸ್ತ್ರೀ-ಶಯನೀಯಂ- ಶಯನಂ-ನ-೩-ಹಾಸಿಗೆ,ಜಾನ, ಸುಷುಪ್ತಿಗೆ, ಲೇಪು.
ಮಂಚಪರ್ಯಂಕಪಲ್ಯಂಕಾಃ ಖಟ್ವಯಾ(ಸಮಾಃ)	ಮಂಚಃ-ಪರ್ಯಂಕಃ-ಪಲ್ಯಂಕಃ-ಪು-ಖಟ್ವಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೪-ಮಂಚ,ಪಟ್ಟೆಮಂಚ,ಶಪ್ರದ

ಮಂಚ, ತೂಗು ಮಂಚ.

ಕಂತುಕಃಕಂದುಕೊ

ಕಂತುಕಃ-ಕಂದುಕಃ-ವಾ-ಕಂಡುಕಃ-ಪು-೨-ಚಂಡು, ಆಡುವ ಚಂಡು.

ದೀಪಃಪ್ರದೀಪಃ

ದೀಪಃ-ಪ್ರದೀಪಃ-ಪು-೨-ದೀವಿಗೆ-ಎಣ್ಣೆ ಬತ್ತೀ ದೀವಿಗೆ, ಕರ್ಪೂರದದೀವಿಗೆ, ಮ್ಯಾಣದ ಬತ್ತೀದೀವಿಗೆ.

ಪೀಠಮಾಸನಂ ॥೩೯೯॥

ಪೀಠಂ-ಆಸನಂ-ನ-೨-ಕೂಡುವಗದ್ದಿಗೆ, ಮಣೇ, ಪೀಠ, ಬೆಂಚು, ಕುರ್ಚಿ.

ಸಮುದ್ಗಕ ಸ್ಸಂಪುಟಕಃ

ಸಮುದ್ಗಕಃ-ಸಂಪುಟಕಃ-ಪು-೨-ಕರಾಟದಪೆಸರುಗಳು,ಭರಣಿ, ಸಂಪುಟ.

ಪ್ರತಿಗ್ರಾಹಃಪತದ್ಗ್ರಹಃ ।

ಪ್ರತಿಗ್ರಾಹಃ-ಪತದ್ಗ್ರಹಃ-ಪು-೨- ಪಡಿಗದಪೆಸರು, ಹಿಡಿದುತೆಗಿಯುವ ಸಾಧನವಿಶೇಷ.

ಪ್ರಸಾಧನೀಕಂಕತಿಕಾ

ಪ್ರಸಾಧನೀ-ಕಂಕತಿಕಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೨- ಬಾಚಣಿಗೆ, ಕೂದಲೂ ಸಿಕ್ಕುಬಿಡಿಸುವ ಸಾಧನ, ಶೀರಣಿಗೆ.

ಪಿಷ್ಟಾತಃಪಟವಾಸಕಃ ॥

ಪಿಷ್ಟಾತಃ-ಪಟವಾಸಕಃ-ಪು-೨-ಬಟ್ಟೆಗಳಿಗೆ ಪರಿಮಳ ಕಟ್ಟುವ ಗಂಧ ದ್ರವ್ಯದ ಪೆಸರು.

ದರ್ಪಣೆಮುಕುರಾದರ್ಶೌ

ದರ್ಪಣಃ-ಮುಕುರಃ-ವಾ-ಮಕುರಃ-ಆದರ್ಶಃ-ಪು-೩-ಕನ್ನಡಿಯ ಹೆಸರುಗಳು.

ವ್ಯಜನಂತಾಳವೃಂತಕಂ।

ವ್ಯಜನಂ-ತಾಳವೃಂತಕಂ-ನ-೨- ಬೀಸಣಿಗೆ.

ಇತಿ ಮನುಷ್ಯವರ್ಗಃ.

ಮನುಷ್ಯವರ್ಗಃ ॥ ಮನುಷ್ಯರಿಂದೊಡಗೂಡಿದ ಪದಗಳ ಸಮೂಹವು, ಇತಿ- ಈ ಮೇರೆಮುಗಿದುದು.

—*—

—…॥*॥…—

ಸಂತತಿರ್ಗೋತ್ರಜನನಕುಲಾನ್ಯಭಿಜನಾನ್ವಯೌ ॥೪೦೦॥ವಂಶೋನ್ವವಾಯಸ್ಸಂತಾನೊ

ಸಂತತಿಃ-ಸ್ತ್ರೀ-ಗೋತ್ರಂ-ಜನನಂ-ಕುಲಂ-ನ-ಅಭಿಜನಃ- ಅನ್ವಯಃ-ವಂಶಃ-ಅನ್ವವಾಯಃ-ಸಂತಾನಃ-ಪು-೯- ಕುಲದ ಹೆಸರುಗಳು, ವಂಶ, ಗೋತ್ರ.

ವರ್ಣಾಃ(ಸ್ಯುಬ್ರಾಹ್ಮಣಾದಯಃ।)

ವರ್ಣಾಃ-ಪು-೧-ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾದಯಃ-ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾದ್ಯಂತಾದ ಜಾತಿಗಳು,ಬ್ರಹ್ಮವರ್ಣ, ಕ್ಷತ್ರಿಯವರ್ಣ, ವೈಶ್ಯವರ್ಣವುಂತಾಗಿ.

ರಾಜಬೀಜೀರಾಜವಂಶ್ಯೋ

ರಾಜಬೀಜೀ-ನ್-ರಾಜವಂಶ್ಯಃ-ಪು-೨ ರಾಜವಂಶದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದವನ ಹೆಸರುಗಳು, ರಾಜಪಿಂಡಿ, ಅರಸುಪಿಂಡಿ.

ಬೀಜ್ಯ(ಸ್ತುಕುಲಸಂಭವಃ।

ಬೀಜ್ಯಃ-ಕುಲಸಂಭವಃ-ಪು-೨-ಕುಲಸ್ಥನಹೆಸರು, ಯಾವದಾದರೂವಂದು ವಂಶದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದವನು.

ಮಹಾಕುಲಕುಲೀನಾರ್ಯಸಭ್ಯಸಜ್ಜನಸಾಧವಃ ।

ಮಹಾಕುಲಃ-ಕುಲೀನಃ-ಆರ್ಯಃ-ಸಭ್ಯಃ-ಸಜ್ಜನಃ-ಸಾಧುಃ-ಪು-೬ - ಒಳ್ಳೇ ಕುಲದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದವನು, ಪ್ರಸಿದ್ಧ, ಶುದ್ಧ, ಪ್ರಬಲ ಕುಲದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದವನು.

ಬ್ರಹ್ಮಚಾರೀ ಗೃಹೀವಾನಪ್ರಸ್ಥೋಭಿಕ್ಷು

ಬ್ರಹ್ಮಚಾರೀ-ಣ--ಗೃಹೀ-ಣ--ವಾನಪ್ರಸ್ಥಃ-ಭಿಕ್ಷುಃ-ಪು-ಈ ೪ ನ್ನು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಮುಂಜಿಯಾಗಿ ಜಿತೇಂದ್ರಿಯತ್ವಾದಿ ಧರ್ಮವುಳ್ಳವನಿಗೂ, ಮದುವೆಯಾಗಿ ಯಜ್ಞಾದಿನಿರತನಿಗೂ, ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ತಪಸ್ಸುಮಾಡುವ ಸಪತ್ನೀಕನಿಗೂ, ಶಾಸ್ತ್ರೀಯವಾಗಿ ಸರ್ವಸಂಗವರ್ಜಿತನಾದ ವಿರಕ್ತನಿಗೂ ಬೇರೆಬೇರೆ ವೊಂದೊಂದು ಹೆಸರುಗಳು.

(ಶ್ಚತುಷ್ಟಯೇ ॥೪೦೦॥ ಆಶ್ರಮೋ(ಸ್ತ್ರೀ)

ಆಶ್ರಮಃ-ಪು-೧-ಚತುಷ್ಟಯೆ - ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯಕ್ಕೂ ಗಾರ್ಹಸ್ಥ್ಯಕ್ಕೂ, ವಾನಪ್ರಸ್ಥತೆಗೂ, ಸನ್ಯಾಸಕ್ಕೂ ಹೆಸರು.

ದ್ವಿಜಾತ್ಯಗ್ರಜನ್ಮಭೂದೇವಬಾಡಬಾಃ । ವಿಪ್ರಶ್ಚ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋ

ದ್ವಿಜಾತಿಃ-ಅಗ್ರಜನ್ಮಾ-ನ್-ಭೂದೇವಃ-ಬಾಡಬಃ-ವಿಪ್ರಃ-ಬ್ರಾಹ್ಮಣಃ-ಪು-೬-ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಹೆಸರುಗಳು. ಪಾರುವೈಯ್ಯ, ಭೂಮ್ಯ ದೇವರು.

(ಸೌ)ಷಟ್ಕರ್ಮಾ(ಯಾಗಾದಿಭಿರ್ಯುತಃ) ॥೪೦೩॥

ಷಟ್ಕರ್ಮಾ-ನ್-ಪು-೧--ಯಾಗಾದಿಭಿಃ-ಯಜನ ಯಾಜನಾ ಧ್ಯಯನಾಧ್ಯಾಪನದಾನ ಪ್ರತಿಗ್ರಹಗಳೆಂಬ-೬- ಕರ್ಮಗಳಿಂದು

ಯುತಃ-ಕೂಡಿದ,ಅಸೌ-ಈ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಹೆಸರು. ಶಿಷ್ಟದ್ವಿಜನು,ಕರ್ಮಠಬ್ರಾಹ್ಮಣನು

ವಿದ್ವಾನ್ವಿಪಶ್ಚಿದ್ದೋಷಜ್ಞ ಸ್ಸನ್ಸುಧೀಃಕೋವಿದೋಬುಧಃ। ಧೀರೋಮನೀಷೀಜ್ಞಃ ಪ್ರಾಜ್ಞ ಸ್ಸಂಖ್ಯಾವಾನ್ಪಂಡಿತಃ ಕವಿಃ॥ ಧೀಮಾಂತ್ಸೂರಿಃಕೃತೀಕೃಷ್ಟಿರ್ಲ ಬ್ಧವರ್ಣೋವಿಚಕ್ಷಣಃ। ದೂರದ ರ್ಶೀದೀರ್ಘದರ್ಶೀ

ವಿದ್ವಾನ್-ಸ್-ವಿಪಶ್ಚಿತ್-ತ್-ದೋಷಜ್ಞಃ-ಸತ್-ತ್-ಸುಧೀಃ-ಈ-ಕೋವಿದಃ- ಬುಧಃ-ಧೀರಃ-ಮನೀಷೀ-ನ್-ಜ್ಞಃ-ಪ್ರಾಜ್ಞಃ - ಸಂಖ್ಯಾವಾನ್-ತ್-ಪಂಡಿತಃ-ಕವಿಃ-ಧೀಮಾನ್-ತ್-ಸೂರಿಃ-ಇ-ಮಾ-ಸೂರೀ-ಈ-ಕೃತೀ-ನ್-ಕೃಷ್ಟಿಃ-ಲಬ್ಧವರ್ಣಃ-ವಿಚಕ್ಷಣಃ-ಪು-೨೦-ವಿದ್ವಾಂಸನ ಹೆಸರುಗಳು. ದೂರದರ್ಶಿ-ನ್ ೧-ದೀರ್ಘದರ್ಶೀ-ನ್-೧-ಪು-ಈ ೨ ದೂರವಾದ ಹಿಂದು ಮುಂದು ಯೋಚನೆಯುಳ್ಳವನಹೆಸರು. ಈ ೨-ಅನುಮಾಪಕನಾದ ವಿದ್ವಾಂಸನ ಹೆಸರುಗಳೆಂದು ಕೆಲವರನ್ನುವರು.

ಶ್ರೋತ್ರಿಯ ಛಾಂದಸೌ (ಸಮೌ) ॥೪೦॥

ಶ್ರೋತ್ರಿಯಃ-ಛಾಂದಸಃ-ಪು-೨-ವೇದವನ್ನು ಓದಿದವನಹೆಸರು. ನಿಯಮಾಧ್ಯಯನಮಾಡಿದ ವಿಪ್ರನು.

ಉಪಾಧ್ಯಾಯೋಧ್ಯಾಪಕೋ

ಉಪಾಧ್ಯಾಯಃ- ಅಧ್ಯಾಪಕಃ-ಪು-೨-ವೇದವನ್ನು ಓದಿಸುವವನಹೆಸರು. ಅಧ್ಯಾಪಕ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಾದ ಉಪಾಧ್ಯ.

(ಥಸ್ಯಾನ್ನಿಷೆಕಾದಿಕೃ)ದ್ಗುರುಃ।

ಗುರುಃ-ಪು-೧-ನಿಷೇಕಾದಿಕೃತ - ನಿಷೇಕ, ಗರ್ಭಾಧಾನ, ಪುಂಸವನ, ಜಾತಕರ್ಮ, ನಾಮಕರಣಾದಿ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳಿಂದ ತನ್ನನ್ನು ಪರಿಶುದ್ಧವಾಗಿ ಮಾಡಿ ಹೆತ್ತ ತಂದೆಯ ಹೆಸರುಗಳು.

(ಮಂತ್ರವ್ಯಾಖ್ಯಾಕೃ) ದಾಚಾರ್ಯ

ಆಚಾರ್ಯಃ-ಪು-೧- ಮಂತ್ರವ್ಯಾಖ್ಯಾಕೃತ-ಮಂತ್ರಗಳಿಗೆ ಅರ್ಥವನ್ನು ತಿಳಿಸಿಕರ್ಮ ಧರ್ಮಜ್ಞಾನಗಳನ್ನು ಕೋರಿದ ವಿದ್ಯಾಗುರುವಿನಹೆಸರು.

ಆದೇಷ್ಟಾ(ತ್ವಧ್ವರೆ)ವ್ರತಿ॥ ಯಷ್ಟಾ(ಚ) ಯಜಮಾನ (ಶ್ಚ)

ಆದೇಷ್ಟಾ-ಪು-ಋ-೧-ಅಧ್ವರೆ-ಯಜ್ಞ ವಿಷಯವಾಗಿ ಉಪದೇಶವನ್ನು ಮಾಡುವ

	ಗುರುವಿನಹೆಸರು, ವ್ರತೀ-ನ್-೧- ಯಷ್ಟಾ-ಋ-೧-ಯಜಮಾನಃ-ಪು-೧-ಈ-೩-ಯಜ್ಞವನ್ನುಮಾಡಿದ ಯಜಮಾನನ ಹೆಸರುಗಳು. ೪ ಯಜ್ಞ ಮಾಡುವವನ ಹೆಸರುಗಳೆಂತಲು, ಕೆಲವರಂದರು.
(ಸವೋಮವತಿ) ದೀಕ್ಷಿತಃ.	ದೀಕ್ಷಿತಃ-ಪು-೧-ಸೋಮವತಿಸಃ-ಸೋಮಯಾಗದಲ್ಲಿ ಕರ್ತನಾದವನ ಹೆಸರು. ಸೋಮಯಾಜಿ.
(ಇಜ್ಯಾಶೀಲಃ) ಯಾಯಜೂಕಃ	ಯಾಯಜೂಕಃ-ಪು-೧-ಇಜ್ಯಾ ಶೀಲಃ-ಆಗಾಗ್ಯೆಯಜ್ಞಗಳನ್ನು ಮಾಡುತಲೇ ಯಿರುವ ಸ್ವಭಾವನುಳ್ಳವನ ಹೆಸರು.
ಯಜ್ವಾ(ತುವಿಧಿನೇಷ್ಟವಾನ್)	ಯಜ್ವಾ-ನ್-ಪು-೧-ವಿಧಿನಾ ಇಷ್ಟವಾನ್-ಯಥಾಶಾಸ್ತ್ರವಾಗಿ ಯಜ್ಞವನ್ನು ಮಾಡಿದವನ ಹೆಸರು.
(ಸಗೀಷ್ಪತೀಷ್ಟ್ಯಾ)ಸ್ಥಪತಿಃ	ಸ್ಥಪತಿಃ-ಪು-೧-ಗೀಷ್ಪತೀಷ್ಟ್ಯಾ-ಸಃ-ಬೃಹಸ್ಪತಿ ಸವನವೆಂಬ ಯಜನವನ್ನು ಮಾಡಿದವನ ಹೆಸರು.
ಸೋಮಪೀಥೀ(ತು) ಸೋಮಪಾಃ।	ಸೋಮಪೀಥೀ-ನ್-ಪಾ-ಸೋಮಪೀತೀ-ನ್-ಸೋಮಪಾಃ-ಪು-೨-ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಸೋಮಪಾನ ಮಾಡಿದ ಯಜಮಾನನ ಹೆಸರುಗಳು. ಸೋಮಪರಾದ ಋತ್ವಿಜರಿಗೂ ಹೆಸರೆಂದು ಕೆಲವರಂದರು.
ಸರ್ವವೇದಾ (ಸ್ಸಯೇನೇಷ್ಟೋ ಯಾಗಸ್ಸರ್ವಸ್ವದಕ್ಷಿಣಃ)	ಸರ್ವವೇದಾಃ-ಸ-ಪು-೧-ಸರ್ವಸ್ವದಕ್ಷಿಣಃ-ಸರ್ವಸ್ವ-ತನಿಗುಂಟಾದ ಸ್ವತ್ತುಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ, ದಕ್ಷಿಣಃ-ದಾನದ್ರವ್ಯವಾಗಿ ಕೊಡತಕ್ಕ, ಯಾಗಃ- ವಿಶ್ವಜಿತ್ತು ಮೊದಲಾದ ಯಜ್ಞವು, ಯೇನ- ಯಾವ ಗ್ರಹಸ್ಥನಿಂದ-ಇಷ್ಟಃ-ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಿತೋ, ಸಃ-ಅಂಥಾ ವಿಶ್ವಜಿದ್ಯಾಜಿಯ ಹೆಸರು.
ಅನೂಚಾನಃಪ್ರವಚನೇಸಾಂಗೇಧೀತೀಗುರೋಸ್ತುಯಃ।	ಅನೂಚಾನಃ-ಪು-೧-ಗುರೋಃ- ಸಾಂಗೆ ಪ್ರವಚನೇಸತಿ-ಅಧೀತೀಯಃ- ಗುರುವಿನ ಬ

ೆ ಷಡಂಗ ಸಹಿತವಾಗಿ ವೇದವನ್ನು ಓದಿ ಕೊಂಡವನ ಹೆಸರು.

(ಲಬ್ಧಾನುಜ್ಞ)ಸ್ಸಮಾವೃತ್ತಃ

ಸಮಾವೃತ್ತಃ-ಪು-೧-ಲಬ್ಧಾನುಜ್ಞಃ-ವೇದಾಧ್ಯಯನವನ್ನು ಮಾಡಿದ ಬಳಿಕ ಮದುವೆ ಯಾಗುವದಕ್ಕೆ ಗುರುವಿನಿಂದ ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದವನು.

ಸ್ಸುತ್ವಾ(ತ್ವಭಿಷವಕೃತೀ।)

ಸುತ್ವಾನ್-ಪಾ- ಸುತ್ವಾ-ನ್-ಪು-೧-ಅಭಿಷವೆ-ಯಜ್ಞತಂತ್ರದಲ್ಲಿ, ಕೃತೀ-ಸೋಮಲತೆಯನ್ನು ಕುಟ್ಟುವದು ಮುಂತಾದವುಗಳ ಪ್ರಯತ್ನ ಚಾತುರ್ಯಗಳುಳ್ಳವನ ಹೆಸರು. ಸೋಮಪ್ರಮಾಥಿಯ ಹೆಸರು.

ಛಾತ್ರಾಂತೆವಾಸಿನೌಶಿಷ್ಯೇ

ಛಾತ್ರಃ-ಅಂತೇವಾಸೀ-ನ್-ಶಿಷ್ಯಃ-ಪು-೩-ಶಿಷ್ಯನ ಪೆಸರು. ವಿವೇಕ, ಆಚಾರ, ಪಾರಿಶುಧ್ಯ, ಪುಣ್ಯ, ಈ ಇನ್ನು ಪಡೆಯುವದಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಗುರುವಿನ ಆಜ್ಞೆಗೆ ಬದ್ಧನಾಗಿ ಸೇವೆ ಮಾಡುವವನು, ಗುರುಕುಲವಾಸಿ.

ಶೈಕ್ಷಾಃಪ್ರಾಥಮಕಲ್ಪಿಕಾಃ।

ಶೈಕ್ಷಃ-ಪ್ರಾಥಮಕಲ್ಪಿಕಃ-ಪು-೨-ಪ್ರಥಮಶಿಕ್ಷೇವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ, ಆಗತಾನೇ ಹೋದುವದಕ್ಕೆ ಆರಂಭಿಸಿದವನು.

(ಏಕಬ್ರಹ್ಮವ್ರತಾಚಾರಾಮಿಥ)ಸ್ಸಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಣಃ॥

ಸಬ್ರಹ್ಮಚಾರೀ-ನ್- ಪು-೧- ಏಕಬ್ರಹ್ಮವ್ರತಾಚಾರಾಮಿಥಃಸ್ಸ್ಯಾಃ-ವಂದು ಗುರಿವಿನೆ ಬಳೀ ವಂದು ವೇದವನ್ನು ವೋದುವದಕ್ಕೆ ವಂದೇ ವ್ರತವನ್ನು ಆಚರಿಸುವ ಅನೇಕ ಶಿಷ್ಯರೊಳಗೆ ಪರಸ್ಪರವಾಗಿ ಅವನಿಗೆ ಇವನು ಸಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿ, ಇವನಿಗೆ ಅವನು ಸಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿ ಯೆನ್ನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವನು.

ಸತೀರ್ಥ್ಯಾ (ಸ್ತ್ವೇ)ಕಗುರವಃ

ಸತೀರ್ಥ್ಯಃ-ಏಕ ಗುರುಃ-ಪು-೨-ವಂದು ಗುರುವಿನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಯಾವ ಉತ್ತಮವಿದ್ಯೆಯನ್ನಾದರೂ ಓದಿ ಕಲಿತುಕೊಂಡವ, ರೊಳಗೊಬ್ಬರಿಗೊಬ್ಬರು ಸತೀರ್ಥ್ಯರು ತಮ್ಮೆಲ್ಲರಿಗೂ ಒಬ್ಬನೇ ಗುರುವಾಗಿ ಉ

ಳ್ಳವರು.

(ಚಿತವಾನಗ್ನಿಮಗ್ನಿ ಚಿತ।)

ಅಗ್ನಿಚಿತ್-ತ-ಪು-೧-ಅಗ್ನಿಃಚಿತವಾ- ಅಗ್ನಿಚಯನವನ್ನು ಮಾಡಿದವನು, ಚಿ ತಾಗ್ನಿ.

(ಪಾರಂಪರ್ಯೋಪದೇಶೆಸ್ಯಾ) ದೈತಿಹ್ಯಮಿತಿಹಾ (ವ್ಯಯಂ)

ಐತಿಹ್ಯಂ-ನ-ಇತಿಹಾ*ಅವ್ಯಯವೃ*- ಪಾರಂಪರ್ಯೋಪದೇಶೆ-ಗುರುಪರಮಗು ಪರಾಪರ ಗುರುಕ್ರಮದಿಂದ ಪರಂಪರೆ ಗಿ ನಂಬಿಕೆಯೊಡನೆ ರಹಸ್ಯವಾಗಿ ತಿಳಿಸ ಡುವ ಉಪದೇಶಕ್ಕೆ ಹೆಸರು. ಹಿರಿ ಹೇಳಿಕೇಯಿಂದ ನಂಬತಕ್ಕ ಕಥೆಗೂ ಸರು.

ಉಪಜ್ಞಾ ಜ್ಞಾನಮಾದ್ಯಂ (ಸ್ಯಾತ್)

ಉಪಜ್ಞಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಆದ್ಯಂಜ್ಞಾನಂ ಪದೇಶವಿಲ್ಲದೆ ತಾನಾಗಿ ಮೊದಲು ಹುಟ್ಟಿ ತಿಳುವಳಿಕೆ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ತಿಳಿದದಕ್ಕಿ ಮುಂಚೆ ಮೊದಲು ಒಬ್ಬನಿಗೆ ತಿಳಿದ ತಿ ವಳಿಕೆ.

ಜ್ಞಾತ್ವಾರಂಭ ಉಪಕ್ರಮಃ

ಉಪಕ್ರಮಃ-ಪು- ಜ್ಞಾತ್ವಾ-ಇದು ಮೇರೆ ಸಿದ್ಧಿಸುವದೆಂಬ ನಿರ್ದುಷ್ಟ ನಿಶ್ಚ ದಿಂದ ಆರಂಭಿಸುವಿಕೆ.

ಯಜ್ಞಸ್ಸವೊಧ್ವರೊಯಾಗ ಸ್ಸಪ್ತತಂತುರ್ಮಖಃಕ್ರತುಃ ।

ಯಜ್ಞಃ-ಸವಃ-ಅಧ್ವರಃ-ಯಾಗಃ-ಸಪ್ತ ತಂತುಃ-ಮಖಃ-ಪು-ಮಖಃ- ಕ್ರತುಃ-ಪು ೭-ಯಜ್ಞದ ಹೆಸರುಗಳು.

ಪಾಠೊಹೊಮಶ್ಚಾತಿಥೀನಾಂ ಸಪರ್ಯಾತರ್ಪಣಂಬಲಿಃ। ಏತೆಪಂ ಚಮಹಾ ಯಜ್ಞಾಬ್ರಹ್ಮಯ ಜ್ಞಾದಿನಾಮಕಾಃ ॥೪೧೩॥

ಪಾಠಃ-೧-ವೇದಪಾರಾಯಣ ಜಪಾದಿಗ ಳು, ಹೋಮಃ-೧-ಔಪಾಸನ ವೈಶ್ವದೇ ವಾದಿಗಳು, ಅತಿಥೀನಾಂಸಪರ್ಯಾ-೧-ಅತಿ ಗಳಿಗೆ ಅನ್ನದಾನಾದಿ ಸತ್ಕಾರ, ತರ್ಪಣಂ ೧-ಪಿತೃತರ್ಪಣಾದಿಗಳು, ಬಲಿಃ-೧ಭೂತ ಬಲಿ, ಏತೆ-ಈ ೫ ಬ್ರಹ್ಮ ಯಜ್ಞಾದಿ ನಾ ಮಕಾಃ-ಪಾಠವೇ ಬ್ರಹ್ಮಯಜ್ಞ, ಹೋ ಮವೇ ದೇವಯಜ್ಞ, ಸಪರ್ಯೆಯೇ ಮನು ಷ್ಯಯಜ್ಞ. ತರ್ಪಣವೇ ಪಿತೃ ಯಜ್ಞ

ಬಲಿಯೇ ಭೂತಯಜ್ಞ, ಈ ೫ ಪಂಚಮಹಾಯಜ್ಞಗಳ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಹೆಸರುಗಳು.

ಸಮಜ್ಯಾ ಪರಿಷದ್ಗೋಷ್ಠೀಸಭಾಸಮಿತಿಸಂಸದಃ । ಆಸ್ಥಾನೀ (ಕ್ಲೀಬ) ಮಾಸ್ಥಾನಂ (ಸ್ತ್ರೀನಪುಂಸಕಯೊಸ್ಸದಃ ॥೪೧೪॥

ಸಮಜ್ಯಾ-ಪರಿಷತ್-ದ್-ಗೋಷ್ಠೀ-ಸಭಾ-ಸಮಿತಿಃ-ಸಂಸತ್-ದ್-ಆಸ್ಥಾನೀ-ಸ್ತ್ರೀ-ಆಸ್ಥಾನಂ-ನ-ಸದಃ-ಸ-ಪ್ನ-೯-ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಸಭೆಗೆ ಹೆಸರುಗಳು, ನರಸಮಾಜ, ಆಸ್ಥಾನೀಶಬ್ದ ಮೊದಲಾದ[ಮೂರು]ಶಬ್ದಗಳೊ ರಾಜ ಸಭೆಗೆ ವಿಶೇಷ ನಾಮಂಗಳೆಂದು ಕೆಲವರಂದರು.

ಪ್ರಾಗ್ವಂಶಃ ಪ್ರಾಗ್ಘವಿರ್ಗೇಹಾ

ಪ್ರಾಗ್ವಂಶಃ-ಪು-೧-ಹವಿರ್ಗೇಹಾತ್- ಪ್ರಾಕ್-ಹವಿಸ್ಸೆಂಬ ಹೋಮದ್ರವ್ಯ ವಿರುವ ಮನೆಗಿಂತಲೂ ಮೂಡಲಲ್ಲಿ ಯಜಮಾನ ಮುಂತಾದವರಿಗಿರುವದಕ್ಕೆ ನಿರ್ಮಿಸಿದ ಮನೆಗೆಹೆಸರು. ಇದು ಯಜ್ಞಶಾಲೆಯೊಳಗೆಪ್ರಸಿದ್ಧ.

ತ್ಸದಸ್ಯಾವಿಧಿದರ್ಶಿನಃ ।

ಸದಸ್ಯಃ-ವಿಧಿದರ್ಶೀ-ನ್-ಪು-೨-ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ ಬಾರದಂತೆ ಸರಿನೋಡುತ್ತಿರುವ ಋತ್ವಿಕ್ಕಿನ ಹೆಸರು.

ಸಭಾಸದ ಸ್ಸಭಾಸ್ತಾರಾಸ್ಸಭ್ಯಾಸ್ಸಾಮಾಜಿಕಾ(ಶ್ಚ ತೇ)೪೧೫

ಸಭಾಸತ್-ದ್--ಸಭಾಸ್ತಾರಃ- ಸಭ್ಯಃ-ಸಮಾಜಿಕಃ-ಪು-೪-ಸಭೆಯಲ್ಲಿರುವವರು. ಸಭೀಕರ ಹೆಸರುಗಳು.

ಅಧ್ವರ್ಯೂ ದ್ಗಾತೃಹೋತಾರೊ (ಯಜುಸ್ಸಾಮರ್ಗ್ವಿದಃ ಕ್ರಮಾತ್।)

ಅಧ್ವರ್ಯುಃ- ಉದ್ಗಾತಾ-ಋ-ಹೋತಾ-ಋ-ಪು-ಈ೩ನ್ನ-ಕ್ರಮಾತ್-ಯಜುಸ್ಸಾಮರ್ಗ್ವಿದಃ-ಯಜುರ್ವೇದ ತಂತ್ರಜ್ಞನೇ ಅಧ್ವರ್ಯು, ಸಾಮ ಗಾನಜ್ಞನೇ ಉದ್ಗಾತೃ, ಋಗ್ವೇದ ಪ್ರಯೋಗಜ್ಞನೆ ಹೋತೃ,ಈ ಮೂವ್ವರೂ ಬೇರೆಬೇರೆ ಋತ್ವಿಜರು.

(ಆಗ್ನೀಧ್ರಾದ್ಯಾ ಧನ್ಯೈರ್ವರ್ಯಾ) ಋತ್ವಿಜೋಯಾಜಕಾ(ಶ್ಚ ತೇ) ॥೪೧೬॥

ಋತ್ವಿಕ್- ಜ್-ಯಾಜಕಃ-ಪು-ಧನ್ಯೈಃ-ವರ್ಯಾಃ - ಆಗ್ನೀಧ್ರಾದ್ಯಾಃ- ಯಜ್ಞ ಕರ್ತನಾದ ಯಜಮಾನನಿಂದ ಧನಾದಿ ದಕ್ಷಿಣೆಗಳಂ ಕೊಟ್ಟು ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಈ ಕರ್ಮವನ್ನು [illegible] ಅಂಗೀಕರಿ

ಸಿ ವರಿಸಲ್ಪಡತಕ್ಕ ಆಗ್ನೀಧ್ರ ನೆಂಬುವನೇ ಮೊದಲಾದ ೧೬ ಮಂದಿ ಕರ್ಮದ ಅಂಶಿ ರ್ವಾಹಕರ್ತರ ಹೆಸರುಗಳು.

ವೇದಿಃ(ಪರಿಷ್ಕೃತಾಭೂಮಿಃ)

ವೇದಿಃ-ಪೂ-ವೇದಿ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಪರಿಷ್ಕೃತಾ ಭೂಮಿಃ- ಯಜ್ಞ ಮಾಡುವದಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಶಾಸ್ತ್ರಪ್ರಕಾರ ಶೋಧಿಸಿ ಸರಿಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ ನೆಲಕ್ಕೆ ಹೆಸರು. ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ತಕ್ಕದಾಗಿ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ ಶುದ್ಧ ಸ್ಥಲ ಪ್ರದೇಶ.

ಸಮೆ) ಸ್ಥಂಡಿಲಚತ್ವರೆ ।

ಸ್ಥಂಡಿಲಂ-ಚತ್ವರಂ-ನ-೨--ಅಗ್ನಿಹೋತ್ರವನ್ನು ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಮಾಡತಕ್ಕಬಗ್ಯೆ ಸಂಸ್ಕರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಸ್ಥಾನ. ಶುದ್ಧಸ್ಥಳ.

ಚಷಾಲೊಯೂಪಕಟಕಃ

ಚಷಾಲಃ-ಯೂಪಕಟಕಃ-ಪು-೨-ಯೂಪಸ್ತಂಭದಲ್ಲಿ ಮರದಿಂದ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಬಳೆ.

ಕುಂಬಾ(ಸುಗಹನಾವೃತಿಃ।)

ಕುಂಬಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಸುಗಹನಾವೃತಿಃ-ಯಜ್ಞಶಾಲೆಯು ಮಟ್ಟಿಗೆ ಸುತ್ತಲೂ ಹಾಕಲ್ಪಟ್ಟ,ವೇಳೆಕ್ಕೆ ಪ್ರವೇಶಿಸುವದಕ್ಕೆ ಅಶಕ್ಯವಾದ ಬೇಲಿಯ ಹೆಸರು. ಮತ್ತು ಯಜ್ಞಶಾಲೆಯು ಮೇಲ್ಮುಚ್ಚಳಕ್ಕೂ ಹೆಸರೆಂದು ಕೆಲವರನ್ನುವರು.

(ಯೂಪಾಗ್ರಂ) ತರ್ಮ

ತರ್ಮ-ಸ-ನ-೧--ಯೂಪಾಗ್ರಂ-ಯೂಪಸ್ತಂಭದ ಕೊನೆಯಹೆಸರು.

(ನಿರ್ಮಂಥ್ಯ ದಾರುಣಿ) ತ್ವ ರಣಿ (ದ್ವಯೋಃ) ॥

ಅರಣಿಃ-ಪ್ಸ-೧-ನಿರ್ಮಂಥ್ಯ ದಾರುಣಿ-ಕಡದುವರೆಗೊಂಡು ಅಗ್ನಿಯುಂಹುಟ್ಟಿಸುವ ಅರಣಿಯೆಂಬ ಮರಕ್ಕೆ ಹೆಸರು.

ದಕ್ಷಿಣಾಗ್ನಿ ರ್ಗಾರ್ಹಪತ್ಯಾಹ ವನೀಯೌ (ತ್ರಯೋಗ್ನಯಃ) ॥

ದಕ್ಷಿಣಾಗ್ನಿಃ-ಗಾರ್ಹಪತ್ಯಃ- ಆಹವನೀಯಃ-ಪು-ಈ ೩ನ್ನು ತ್ರಯೋಗ್ನಯಃ-ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಹೆಸರುಗಳಿಂದ ಪ್ರಸಿದ್ಧಗಳಾದ ಮೂರು ಶ್ರೌತಾಗ್ನಿಗಳು.

(ಅಗ್ನಿತ್ರಯಮಿದಂ) ತ್ರೇತಾ

ತ್ರೇತಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಇದಂ-ಇದು,ಅಗ್ನಿತ್ರಯಂ ಒಂದು ಮಾತಿನಿಂದ ಮೂರಗ್ನಿಗಳನ್ನು ಹೇಳುವಹೆಸರು. ೩-ಅಗ್ನಿಗಳಿಗೂ ೧ ಹೆಸರು.

ಪ್ರಣೀತ (ಸ್ಸಂಸ್ಕೃತೋನಲಃ)

ಪ್ರಣೀತಃ-ಪು-೧-ಸಂಸ್ಕೃತಃ-ಮಂತ್ರದಿಂದ ಸಂಸ್ಕರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಹುತನಾದ ಅಗ್ನಿಗೆ ಹೆಸರು.

ಸಮೂಹ್ಯ ಪರಿಚಾಯ್ಯೋಪಚಾಯ್ಯಾ (ಅಗ್ನೌಪ್ರಯೋಗಿಣಃ) ॥೪೯॥

ಸಮೂಹ್ಯಃ- ಪರಿಚಾಯ್ಯಃ- ಉಪಚಾಯ್ಯಃ-ಪು-ಈ ಇನ್ನು-ಅಗ್ನೌ-ಯಜ್ಞಾಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ,ಪ್ರಯೋಗಿಣಃ- ಪ್ರಯೋಗಿಸತಕ್ಕವರಹೆಸರುಗಳು. ಅಗ್ನಿಗೆ ಪರಿಷೇಚನ- ಪರಿಸ್ತರಣಾ ಲಂಕರಣಾದ್ಯು ಪಚಾರಗಳಂ ಮಾಡುವ ಋತ್ವಿಕ್ಕುಗಳು. ಮತ್ತು ಉಪಚಾರಗಳಿಗೂ ಹೆಸರುಗಳೆಂದು ಕೆಲವರಂದರು.

(ಯೋಗಾರ್ಹಪತ್ಯಾದಾನೀಯ ದಕ್ಷಿಣಾಗ್ನೌ ಪ್ರಣೀಯತೇ । ತಸ್ಮಿ) ನ್ನಾನಾಯ್ಯೋ

ಆನಾಯ್ಯಃ-ಪು-೧-ಗಾರ್ಹಪತ್ಯಾತ್-ಆನೀಯ ದಕ್ಷಿಣಾಗ್ನೌ ಪ್ರಣೀಯತೆಯಸ್ತಸ್ಮಿನ್-ಯಾವ ಅಗ್ನಿಯು ಆಹವನೀಯಸ್ಥಾನದಿಂದ ತೆಗದು ದಕ್ಷಿಣಾಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಣಯನವೆಂದು ಸಂಸ್ಕರಿಸಲ್ಪಡುತ್ತೋ ಅಂಥಾ ಅಗ್ನಿಗೆ ಹೆಸರು.

(ಥಾ) ಗ್ನಾಯಿೀ ಸ್ವಾಹಾ (ಚ) ಹುತಭುಕ್ಪ್ರಿಯಾ॥೪೨೦॥

ಆಗ್ನಾಯಿೀ-ಸ್ವಾಹಾ-ಹುತಭುಕ್ಪ್ರಿಯಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೩-ಅಗ್ನಿಹೋತ್ರನ ಹೆಂಡತಿಯಾದ ಸ್ವಾಹಾದೇವಿಯ ಹೆಸರುಗಳು.

(ಋು) ಕ್ಸಾಮಿಧೇನೀ ಧಾಯ್ಯಾ (ಚಯಾಸ್ಯಾದಗ್ನಿ ಸಮಿಂಧನೀ।

ಸಾಮಿಧೇನೀ- ಧಾಯ್ಯಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೨- ಅಗ್ನಿಸಮಿಂಧನೀಋಕ್-ಅಗ್ನಿಯನ್ನುಮೊದಲುಪ್ರಜ್ವಲಿಸುವಹಾಗೆ ಮಾಡುವದಕ್ಕೆ ಹೇಳಬೇಕಾದ ವೇದಮಂತ್ರಕ್ಕೆ ಹೆಸರುಗಳು.

(ಗಾಯತ್ರೀಪ್ರಮುಖಂ)ಛಂದೋ

ಛಂದಃ-ಸ-ನ-೧-ಗಾಯತ್ರೀಪ್ರಮುಖಂ-ಗಾಯತ್ರೀ ಮುಂತಾದ ೨೬ ಛಂದಸ್ಸುಗಳಿಗೂ ಹೆಸರು.

(ಹವ್ಯಪಾಕೇ)ಚರುಃ(ಪುಮಾನ್)

ಚರುಃ-ಪು-೧- ಹವ್ಯಪಾಕೇ- ಹವ್ಯಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಹೋಮಮಾಡತಕ್ಕ,ಪಾಕೇ-ಪಕ್ವಾನ್ನದಹೆಸರು.

ಆಮಿಕ್ಷಾ (ಸಾಶೃತೋಷ್ಣ

ಆಮಿಕ್ಷಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಶೃತೋಷ್ಣೇ ಕ್ಷೀರೆ ದಧಿ

ಯಾ)ಕ್ಷೀರೆಸ್ಯಾದ್ದಧಿಯೊಗತಃ।

ಯೋಗತಃ - ಕಾಯಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಬಿಸಿಯಾದ ಹಾಲಿನಲ್ಲಿ ಮೊಸರುಸೇರಿ ಹೆಪ್ಪುಕಟ್ಟಿದ ದಂತೆ ಸಪ್ಪೆಯಾಗಿರುವದಕ್ಕೆ ಹೆಸರು.

ಧವಿತ್ರಂ (ವ್ಯಜನೆಂತದ್ಯದ್ರಚಿತಂಮೃಗಚರ್ಮಣಾ) ॥೪೧॥

ಧವಿತ್ರಂ-ಪಾ-ಧುವಿತ್ರಂ-ನ-೧- ಮೃಗಚರ್ಮಣಾರಚಿತಂವ್ಯಜನಂಯುತ-ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿಪ್ರಜ್ವಲನ ಮಾಡುವದಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಕೃಷ್ಣಾಜಿನದಿಂದ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ ಬೀಸಣಿಗೆ ಹೆಸರು, ಹುಲ್ಲೇಚರ್ಮದಬೀಸಣಿಗೆ.

ಪೃಷದಾಜ್ಯಂ(ಸದಧ್ಯಾಜ್ಯೆ)

ಪೃಷದಾಜ್ಯಂ-ನ-೧-ಸದಧ್ಯಾಜ್ಯೆ-ಮೊಸರಿನಿಂ ದೊಡಗೂಡಿದ ತುಪ್ಪ, ಮೊಸರುಬೆರತತುಪ್ಪ.

ಪರಮಾನ್ನಂ (ತು) ಪಾಯಸಂ।

ಪರಮಾನ್ನಂ-ನ-ಪಾಯಸಂ- ನ-೩-ಸ್ಪ-ಷ್ಟ-ಹಾಲುಹಾಕಿ ಪಕ್ವವಾಗಿ ಅಡಿಗೆ ಮಾಡಿದ ಅನ್ನಕ್ಕೆ ಹೆಸರುಗಳು.

ಹವ್ಯಕವ್ಯೆ(ದೈವಪೈತ್ರೆ ಅನ್ನೆ)

ಹವ್ಯಂ-ಕವ್ಯಂ-ನ-೨-ದೈವಪೈತ್ರೆ-ದೇವ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಅನ್ನಕ್ಕೆ ಹವ್ಯವೆಂತಲೂ ಪಿತೃ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಅನ್ನಕ್ಕೆ ಕವ್ಯ ವೆಂತಲೂ ಹೆಸರುಗಳು.

ಪಾತ್ರಂ(ಸ್ರುವಾದಿಕಂ) ॥

ಪಾತ್ರಂ-ನ-೧-ಸ್ರುವಾದಿಕಂ- ಸ್ರುವವೆ ಮೊದಲಾದ ಯಜ್ಞಪಾತ್ರಗಳೆಲ್ಲಕ್ಕೂ ಹೆಸರು. ಸೌಟು, ಬಟ್ಟಲು, ಮಿಳ್ಳೆ, ಗಿಂಡಿ,ತಟ್ಟೆ, ಸ್ವಾಲಿ, ತಂಬಿಗೆ, ಮರಿಗೆ, ಪಾಳ, ತೊಳೆ, ಮುಂತಾದವುರದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ಯಜ್ಞ ಪಾತ್ರಗಳು.

ಧ್ರುವೋಪಭೃಜ್ಜುಹೂ(ನಾ ತು)ಸ್ರುವೋಭೇದಾಸ್ಸ್ರುಚಸ್ತ್ರಿಯಃ।

ಧ್ರುವಾ-ಉಪಭೃತ-ಜುಹೂಃ - ಸ್ತ್ರೀ ಸ್ರುವಃ-ಪು-೪-ಸ್ರುಚಃಭೇದಾಃ- ಸ್ರುಕ್ಕು ಯೆಂಬ ಆಜ್ಯಗ್ರಹಣ ಪಾತ್ರದ ಆಯಾನಾಮಗಳು, ೪ಬಗೇ ಸೃಕ್ಕುಗಳು.

ಉಪಾಕೃತಃ(ಪಶುರಸೌಯೊಭಿಮಂತ್ರ್ಯಕೃತೌಹತಃ॥೪೪॥)

ಉಪಾಕೃತಃ-ಪು-೧-ಕ್ರತಾವಭಿಮಂತ್ರ್ಯ ಹತೊಯೊಸೌಪಶುಃ-ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಮಂತ್ರದಿಂದಹೊಕ್ಕಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಶಾಸ್ತ್ರೋಕ್ತಪ

ಕಾರಕೊಲ್ಲಲ್ಪಟ್ಟ ಪಶುವಿನಹೆಸರು.

ಪರಂಪರಾಕಂ ಶಸನಂ ಪ್ರೋಕ್ಷಣಂ (ಚವಧಾರ್ಥಕಂ)

ಪರಂಪರಾಕಂ-ಶಸನಂ-ಪಾ - ಶಮನಂ-ಪ್ರೋಕ್ಷಣಂ-ನ-೨-ವಧಾರ್ಥಕಂ-ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ವೇದೋಕ್ತಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಮಾಡುವ ಪಶು ವಿಶಸನವೆಂಬ ಶ್ರೌತ ಪಶುವಧೆ.

(ವಾಚ್ಯಲಿಂಗಾಃ) ಪ್ರಮೀತೋಪಸಂಪನ್ನಪ್ರೋಕ್ಷಿತಾ (ಹತೇ) ॥೮೨೫॥

ಪ್ರಮೀತಃ-ಉಪಸಂಪನ್ನಃ-ಪ್ರೋಕ್ಷಿತಃ-೩ಪು, ಹತೆ-ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಕೊಲ್ಲಲ್ಪಟ್ಟ ಪಶುವುಂತಾದವುಗಳ ಹೆಸರುಗಳು. ಈ೩, ವಾಚ್ಯಲಿಂಗಾಃ - ವಿಶೇಷ್ಯಲಿಂಗ ವುಳ್ಳವುಗಳು.

ಸಾನ್ನಾಯ್ಯಂಹವಿ

ಸಾಂನಾಯ್ಯಂ-ಹವಿಃ -ಸ-ನ-೨- ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಹೋಮಮಾಡತಕ್ಕ ಚರುಪುರೋಡಾಶಾದಿ ಹವಿಸ್ಸುಗಳಹೆಸರು, ಸಾಂನಾಯ್ಯಶಬ್ದವು ದಧಿಪಯೋರೂಪವಾದ ಹವಿಸ್ಸಿನ ಹೆಸರು.

(ರಗ್ನೌತುಹುತಂತ್ರಿಷು)ವಷಟ್ಕೃತಂ।

ವಷಟ್ಕೃತಂ-ತ್ರಿ-೧-ಅಗ್ನೌ - ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ,ಹುತಂ-ಹೋಮಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ಹವಿಸ್ಸಿನ ಹೆಸರು.

ದೀಕ್ಷಾಂತೋವಭೃಥೊ (ಯಜ್ಞೆ)

ದೀಕ್ಷಾಂತಃ-ಅವಭೃಥಃ-ಪು-೨-ಯಜ್ಞೇ-ಯಜ್ಞದಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ನ್ಯೂನಾತಿರಿಕ್ತಾದಿಸರ್ವ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತಾರ್ಥವಾಗಿಯೂ ಯಜ್ಞಸಂಪೂರ್ತಿಗಾಗಿಯೂ ಮಾಡಲ್ಪಡುವ ಅವಭೃಥೇಷ್ಟಿಸ್ನಾನದ ಹೆಸರುಗಳು.

(ತತ್ಕರ್ಮಾರ್ಹಂತು ಯಜ್ಞಿಯಂ॥೮೨೬॥(ತ್ರಿಷ್ವಥ ಕ್ರತುಕರ್ಮೇಷ್ಟಂ)

ಯಜ್ಞಿಯಂ-ತ್ರಿ-೧-ತತ್ಕರ್ಮಾರ್ಹಂ- ಆ ಯಜ್ಞಕರ್ಮಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಯೋಗ್ಯವಾದ ವಸ್ತುವಿನ ಹೆಸರು.

ಇಷ್ಟಂ-ನ-೧-ಕ್ರತುಕರ್ಮ - ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಮಾಡಬೇಕಾದ ಸತ್ಕರ್ಮದಹೆಸರು.

ಪೂರ್ತಂ(ಖಾತಾದಿಕರ್ಮಯತ್)

ಪೂರ್ತಂ-ನ-೧-ಖಾತಾದಿ ಕರ್ಮಯತ್-ಭಾವಿ, ಕೆರೆ, ಗುಡಿ, ಛತ್ರ, ಅರೆ ಹೊಟ್ಟಿಗೆ, [illegible]ಕಾರ್ಯಗಳಹೆಸರು.

ಅಮೃತಂವಿಘಸೋ(ಯಜ್ಞಶೆ
ಷಭೋಜನಶೆಷಯೋಃ।)೪೨೭॥

ಅಮೃತಂ-ನ-ವಿಘಸಃ-ಪು-ಈ೨ ಶ ಷದಿಂದ ಯಜ್ಞಶೇಷಕ್ಕೂ ಭೋಜನಶೇ ಷಕ್ಕೂ ಹೆಸರುಗಳು. ಅಂದರೆ ಅಮೃತವೆಂ ದರೆ ಹೋಮವಾಗಿ ಸಂಸ್ಕೃತಾಜ್ಯ ಸ್ಥಾಲಿ ಮುಂತಾದವುಗಳಲ್ಲಿ ಮಿಕ್ಕ ಆಜ್ಯ ಚರು ಪು ರೋಡಾಶಾದಿಗಳ ಹೆಸರು. ವಿಘಸವೆಂ ದರೆ, ದೇವರ ನೈವೇದ್ಯವಾಗಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಭೋಜನವಾಗಿ ಮಿಕ್ಕ ಶುದ್ಧಾನ್ನಾದಿಗ ಹೆಸರು.

ತ್ಯಾಗೊವಿಹಾಪಿತಂದಾನಮು
ತ್ಸರ್ಜನವಿಸರ್ಜನೆ । ವಿಶ್ರಾಣ
ನಂವಿತರಣಂಸ್ಪರ್ಶನಂ ಪ್ರತಿಪಾ
ದನಂ। ಪ್ರಾದೇಶನಂನಿರ್ವಪಣ
ಮಪವರ್ಜನಮಂಹತಿಃ।

ತ್ಯಾಗಃ-ಪು-ವಿಹಾಪಿತಂ-ಪಾ--ವಿಹಾಪಿ ತಂ-ದಾನಂ-ಉತ್ಸರ್ಜನಂ- ವಿಸರ್ಜನಂ-ವಿ ಶ್ರಾಣನಂ-ವಿತರಣಂ-ಸ್ಪರ್ಶನಂ-ಪ್ರತಿಪಾದ ನಂ-ಪ್ರಾದೇಶನಂ-ನಿರ್ವಪಣಂ-ಅಪವರ್ಜನ ಪಾ-ಅಪಸರ್ಜನಂ-ನ-ಅಂಹತಿಃ-ಸ್ತ್ರೀ-೧೩ ಕೊಡುವದಕ್ಕೆ ಹೆಸರುಗಳು. ಸತ್ಪಾತ್ರದ ಲ್ಲಿ ಶಾಸ್ತ್ರೋಕ್ತಪ್ರಕಾರ ತಾನಾಗಿ ಕೊಡು ವಿಕೆ. ತನ್ನವಡಿವೆಯನ್ನು ಪುಣ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಪ ತ್ತೊಬ್ಬರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ತನ್ನ ಸ್ವತ್ವಸಂಬಂ ಧವನ್ನು ಬಿಡುವಿಕೆ.

(ಮೃತಾರ್ಥಂತದಹರ್ದಾನಂ
ತ್ರಿಷುಸ್ಯಾದೌರ್ಧ್ವದೈಹಿಕಂ।

ಔರ್ಧ್ವದೈಹಿಕಂ-ಪಾ-ಔರ್ಧ್ವದೇಹಿಕ- ತ್ರಿ-೧-ಮೃತಾರ್ಥಂ-ಸತ್ತುಹೋದವರಿಗೆ ಸ ದ್ಗತಿ ಯುಂಟಾಗುವದಕ್ಕಾಗಿ, ತದಹರ್ದಾ ನಂ-ಸತ್ತದಿನದಹಗಲಿನಲ್ಲೇ ಮಾಡಲ್ಪಡುವ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯವಾದ ಅನ್ನದಾನ, ವಸ್ತ್ರದಾನ, ಮುಂತಾದ್ದಕ್ಕೆ ಹೆಸರು. ತಿಂಗಳ ಮಾಸಿಕ ದಲ್ಲಿಯೂ ಸಂವತ್ಸರ ಶ್ರಾದ್ಧದಲ್ಲಿಯೂ ಮಾ ಡಲ್ಪಡುವ ದಾನರೂಪವಾದ ಪಿತೃಕರ್ಮ ಕ್ಕೆ ಹೆಸರು.

ಪಿತೃದಾನಂನಿವಾಪಃ(ಸ್ಯಾತ್)

ನಿವಾಪಃ-ಪು-೧-ಪಿತೃದಾನಂ-ಪಿತೃ-ಪಿತೃ ತ್ವವನ್ನು ಹೊಂದಿದವರು, ತೃಪ್ತಿಪಡುವದ ಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಮಾಡಲ್ಪಡುವ ದಾನಂ,ತಿಲೋ

ಶ್ರಾದ್ಧಂತತ್ಕರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರತಃ।

ಕದ ಪಿಂಡಪ್ರದಾನಗಳ ಹೆಸರು.

ಶ್ರಾದ್ಧಂ-ನ-೧-ಶಾಸ್ತ್ರತಃ- ಕರ್ಮಯುತ್ತಿ-ದೇಶಕಾಲ ಪಾತ್ರಮಂತ್ರ ತಂತ್ರ ಕರ್ತೃಭೋಕ್ತೃಸ್ಪೃಹವ್ಯಕವ್ಯ ದ್ರವ್ಯಶುದ್ಧಾದಿ ನಿಯಮಂಗಳಿಂದ ಶಾಸ್ತ್ರೋಕ್ತ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಇದೇಪಿತೃಗಳಿಗೆ ಸದ್ಗತಿ ಸಾಧಕವಹುದೆಂಬ ನಂಬಿಕೆಯೊಡನೆ ಅವಶ್ಯಕವಾಗಿ ವಿಶ್ವಾಸದಿಂದ ಧಾರಾಳವಾಗಿ ಮಾಡತಕ್ಕ ಅಗ್ನೌಕರಣ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಭೋಜನ ಪಿಂಡ ಪ್ರದಾನಾದಿ ರೂಪವಾದ ಪೈತೃಕ ಕರ್ಮಕ್ಕೆ ಹೆಸರು ತಿಥಿಪ್ರಸ್ತಿ, ಶ್ರಾದ್ಧ ಪ್ರಯೋಜನ.

ಅನ್ವಾಹಾರ್ಯಂಮಾಸಿಕೇಂ

ಅನ್ವಾಹಾರ್ಯಂ- ಮಾಸಿಕಂ-ನ-೨-ತಿಂಗಳು ತಿಂಗಳಿಗೂ ಮಾಡತಕ್ಕ ಪಿಂಡಪಿತೃಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ಹೆಸರು. ದರ್ಶ ಶ್ರಾದ್ಧಕ್ಕೆ ಹೆಸರು. ಮಾಸಿಕಶ್ರಾದ್ಧಕ್ಕೂ ಹೆಸರು.

(ಸೋಽಷ್ಟಮೋಽಹ್ನಃ) ಕುತಪೋಸ್ತ್ರಿಯಾಂ ॥೪೩೦॥

ಕುತಪಃ-ಪ್ಪು-೧-ಅಹ್ನಃ-ಅಷ್ಟಮೋಂಶಃ ಅಹಃ- ಪರಿಮಾಣದಲ್ಲಿ ೮ ನೇ ಭಾಗಕ್ಕೆಹೆಸರು. ಅಂದರೆಅಹಸ್ಸನ್ನು ೧೫ ಪಾಲುಮಾಡಿ ೭ ಭಾಗ ಕಳದಮೇಲೆ ೮ನೇ ಭಾಗವೇ ಕುತಪಕಾಲವೆಂದು ಕೆಲವರು ಹೇಳಿದರು. ಈಕಲ್ಪದಲ್ಲಿ ಅಹಸ್ಸು ೩೦ ಘಳಿಗೆ ಆಗಿದ್ದಗೆ ೧೪ ಘಳಿಗೆಮ್ಯಾಲೆ ೧೬ ಘಳಿಗೆ ವರಿಗೂ ಕುತಪ ಕಾಲವಾಯಿತು. ಆವೇಳೆಗೆಅಪರಾಹ್ಣವೇ ಬಂದಿರುವದಿಲ್ಲವಾಗಿ ಅಂಥಾಕಲ್ಪವು ಯುಕ್ತವಲ್ಲ, ಮತ್ತೇನಂದರೆ ೩೦ ರನ್ನು ೮ ಪಾಲುಮಾಡಿದರ ಪಾಲು೧ಕ್ಕೆ ೩ ಆಯಿತು ೭ಭಾಗಕ್ಕೆ ೨೬ ಕಳೆದಮೇಲೆ ಸಾಯಂಕಾಲ೩೦ರ ವರಿಗೂ ಕುತಪಕಾಲವಾಗಿರುತ್ತೆ, ಇದೇ ಪಿಂಡಪ್ರದಾನಕ್ಕೆಯೋಗ್ಯವಾದ್ದು, ಕೆಲವರು ೧೨ ಪಾಲಿನಲ್ಲಿ ೮ ನೇ-ಭಾಗವೆಂದು,ಅಗ ೧೩ ಮೇಲೆ ೧೫ ವರಿಗೂ ಕುತ

ಪಕಾಲವಾಗುತ್ತೆ. ಈ ಕಲ್ಪದಲ್ಲಿ ಕುತಪ ಕಾಲಸಂಕಲ್ಪಕ್ಕೂ ಅರ್ಚನೆಗೂ ಸರಿಯಾಗಿಧ್ದೆ,೮ ರಲ್ಲಿ೮ನೇದುಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ,೧೦ರಲ್ಲಿ ೮ನೇದುಕ್ಷತ್ರಿಯರಿಗೆ,೧೨ರಲ್ಲಿ ೮ ನೇದುವೈಶ್ಯರಿಗೆ ಕುತಪಕಾಲವೆಂದು ಕೆಲವರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಪರ್ಯೇಷಣಾಪರಿಷ್ಟಿ(ಶ್ಚಾ) ನ್ವೇಷಣಾ (ಚ) ಗವೇಷಣಾ ।

ಪರ್ಯೇಷಣಾ-ಪರಿಷ್ಟಿಃ-ಅನ್ವೇಷಣಾ-ಗವೇಷಣಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೪ ಶ್ರಾದ್ಧಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ನಿಮಂತ್ರಣಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯನಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನನ್ನು ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಹುಡುಕುವಿಕೆ.

ಸನಿಸ್ತ್ವಧ್ಯೇಷಣಾ

ಸನಿಃ-ಅಧ್ಯೇಷಣಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೨-ಪೂಜ್ಯರಾದವರನ್ನು ಯಾವ ಪ್ರಸ್ತುತ ಪ್ರಯೋಜನಗಳಲ್ಲಾದರೂ,ಸತ್ಕಾರ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ನಿಯೋಗಿಸುವದಕ್ಕೆ ಹೆಸರುಗಳು.

ಯಾಚ್ಞಾಭಿಶಸ್ತಿ ರ್ಯಾಚನಾರ್ಥನಾ

ಯಾಚ್ಞಾ-ಅಭಿಶಸ್ತಿಃ-ಯಾಚನಾ-ಅರ್ಥನಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೪-ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕೆ ಹೆಸರುಗಳು, ಬೇಡುವಿಕೆ.

(ಷಟ್ಸುತ್ರಿ)

ಷಟ-ಮುಂದೆ ಹೇಳಲ್ಪಡುವ ಅರ್ಘ್ಯ ಶಬ್ದವನೊದಲು ಆಗಂತುಕ ಶಬ್ದದವರೆಗೂ೬ ಶಬ್ದಗಳು-ತ್ರಿ-ಮೂರು ಲಿಂಗಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವರ್ತಿಸುತ್ತವೆ.

ಷ್ವರ್ಘ್ಯ(ಮರ್ಘಾರ್ಥೆ)

ಅರ್ಘ್ಯಂ-ತ್ರಿ-೧-ಅರ್ಘಾರ್ಥೆ-ಪೂಜೆಮಾಡುವದಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಬೇಕಾದ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಜಲಾದಿಗಳಹೆಸರು,ಅರ್ಘ್ಯೋದಕ.

ಪಾದ್ಯಂ(ಪಾದಾಯವಾರಿಣಿ)

ಪಾದ್ಯಂ-ತ್ರಿ-೧ - ಪಾದಾಯವಾರಿಣಿ-ಪಾದಪ್ರಕ್ಷಾಳನ ಮಾಡುವದಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದ ಶುದ್ಧೋದಕ, ಕಾಲು ತೊಳೆಯುವದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕನೀರು.

(ಕ್ರಮಾ)ದಾತಿಥ್ಯಾತಿಥೆಯ) ಅತಿಥ್ಯರ್ಥೇತ್ರ (ಸಾಧುನಿ)॥

ಆತಿಥ್ಯಂ-ಆತಿಥೇಯಂ-ತ್ರಿ-ಈ -೨-ನ್ನು ಕ್ರಮಾತ-ಅತಿತ್ಯರ್ಥೆ ಅತ್ರ ಸಾಧುನಿಚ- ಆತಿಥ್ಯವೆಂದರೆ ಅತಿಥಿಸತ್ಕಾರನಾದಂ ಅನ್ನಾ

ದಿದ್ರವ್ಯಗಳ ಹೆಸರು. ಆತಿಥೇಯವೆಂದರೆ, ಅತಿಥಿಗಳಲ್ಲಿರುವ ದೈವಭಕ್ತಿ ಜ್ಞಾನ ಕರ್ಮ ಯೋಗಾದಿ ಸದ್ವೃತ್ತಿಗೂ, ಅತಿಥಿಗೆ ಮಾಡ ತಕ್ಕ ಭಕ್ಷ್ಯೋಪಚಾರಕ್ಕೂ ಹೆಸರು.

(ಸ್ಯಾ)ದಾವೇಶಿಕಆಗಂತುರತಿಥಿ (ರ್ನಾಗೃಹಾಗತೇ।)

ಆವೇಶಿಕಃ-ಆಗಂತುಃ-ತ್ರಿ-ಅತಿಥಿಃ - ಪು-೩-ಗೃಹಾಗತೇ-ಮನೆಗೆಬಂದ ಅತಿಥಿಯ ಹೆಸರು.

ಪೂಜಾನಮಸ್ಯಾಪಚಿತಿಸ್ಸಪ ರ್ಯಾಚಾರ್ಹಣಾ(ಸ್ಸಮಾಃ)

ಪೂಜಾ-ನಮಸ್ಯಾ- ಅಪಚಿತಿಃ-ಸಪರ್ಯಾ-ಅರ್ಚಾ-ಅರ್ಹಣಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೬-ಪೂಜೆಗೆ ಹೆಸರುಗಳು, ಪೂಜಿಸುವಿಕೆ, ಅರ್ಚನೆ.

ಪರಿವಸ್ಯಾ(ತು) ಶುಶ್ರೂಷಾ ಪರಿಚರ್ಯಾ(ಪ್ಯು)ಪಾಸನಂ

ಪರಿವಸ್ಯಾ-ಶುಶ್ರೂಷಾ-ಪರಿಚರ್ಯಾ-ಸ್ತ್ರೀ-ಉಪಾಸನಂ-ನ-೪-ಶುಶ್ರೂಷೆಗೆಹೆಸರುಗಳು. ಹೇಳಿದ ಹಾಗೆ ಕೇಳಿ ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದಂತೆ ಮಾಡಿ ಅನುವರ್ತಿಸಬೇಕೆಂದುಅಪೇಕ್ಷಿಸುವಿಕೆ.

ವ್ರಜ್ಯಾಟಾಟ್ಯಾಪರ್ಯಟನಂ

ವ್ರಜ್ಯಾ-ಅಟಾಟ್ಯಾ-ಸ್ತ್ರೀ- ಪರ್ಯಟನಂ-ನ-೩-ಭಿಕ್ಷಾರ್ಥವಾಗಿ ಭಾರಿ ಭಾರಿಗೂ ತಿರುಗುವಿಕೆ, ತಿರಿದುಂಬುವದಕ್ಕಾಗಿ ತಿರುಗುವಿಕೆ.

ಚರ್ಯಾ(ತ್ವೀರ್ಯಾಪಥಸ್ಥಿತಿಃ)

ಚರ್ಯಾ-ಸ್ತ್ರೀ- ಈರ್ಯಾಪಥಸ್ಥಿತಿಃ-ಈರ್ಯೆ ಎಂದರೆ ಸನ್ಯಾಸಿಗಳು ನಡಿಯುವದು, ನಿಲ್ಲುವದು ಕೂತುಕೊಳ್ಳುವದು ಮಲಗುವದು, ಮುಂತಾದ ಯತ್ಯಾಚಾರ ಕ್ರಮ. ಇದರಲ್ಲಿ ಸನ್ಮಾರ್ಗವಾಗಿರುವಿಕೆಗೆ ಹೆಸರು. ಚರ್ಯೆಯೆಂದರೆ ಆಚಾರವ್ಯವಹಾರಾದಿಗಳನ್ನು ಶಾಸ್ತ್ರರೀತ್ಯಾ ನಡಿಸುವದಕ್ಕೆ ಹೆಸರೆಂದು ಕೆಲವರರ್ಥ ಹೇಳಿದರು.

ಉಪಸ್ಪರ್ಶಸ್ತ್ವಾಚಮನ

ಉಪಸ್ಪರ್ಶ-ಪು-ಆಚಮನಂ-ನ-೨-ಶುದ್ಧಾಚಮನದ ಹೆಸರು. ಸ್ವಲ್ಪವಾಗಿ ಪರಿಶುದ್ಧೋದಕವನ್ನು ಮಂತ್ರದಿಂದ ಕಲ್ಲುತಗಲದೇ ಶಾಸ್ತ್ರರೀತ್ಯ ಕೈಯಿಂದ ಕುಡಿಯುವಿಕೆ.

(ಮಥ)ಮೌನ(ಮಭಾಷಣಂ) | ಮೌನಂ-ನ-೧-ಅಭಾಷಣಂ- ಮಾತಾಡ ದೇ ಸುಮ್ಮನೆ ಯಿರುವಿಕೆ.

ಆನುಪೂರ್ವೀ(ಸ್ತ್ರಿಯಾಂವಾ) ವೃತ್ಪರಿಪಾಟಿರನುಕ್ರಮಃ ॥ ಪ ರ್ಯ್ಯಾಯ(ಶ್ಚಾ) | ಆನುಪೂರ್ವೀ-ಸ್ತ್ರಿ-ಆವೃತ-ಪರಿಪಾಟಿ- ಸ್ತ್ರೀ-ಅನುಕ್ರಮಃ- ಪರ್ಯ್ಯಾಯಃ- ಪ್ರ- ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯ ಕ್ರಮದ ಪೆಸರು. ಅಂದರೆ ದಶಾಸ್ತ್ರಾದಿಗಳ ಅಧ್ಯಯನಾ ಧ್ಯಾಪನದ ಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ಕೊನೆ ಮುಂತಾದ ಕ್ರಮದ ಪೆಸರು.

ತಿಪಾತ(ಸ್ತು ಸ್ಯಾ) ತ್ಪರ್ಯ್ಯಯ ಉಪಾತ್ಯಯಃ। | ಅತಿಪಾತಃ-ಪರ್ಯ್ಯಯಃ--ಉಪಾತ್ಯಯಃ- ಪು-೩-ಕ್ರಮವನ್ನು ತಪ್ಪುವಿಕೆ. ಹೇ ವದರಲ್ಲಿ ಮಧ್ಯೆ ಕೆಲವು ಭಾಗವನ್ನು ಮರ ತಪ್ಪಿಹೋಗುವಿಕೆ.

(ನಿಯಮೊ) ವ್ರತ (ಮಸ್ತ್ರೀ | ವ್ರತಂ-ಪ್ನ-೧-ನಿಯಮಃ- ಶಾಸ್ತ್ರೋಕ್ತ ವಾದ ಕಟ್ಟೆ, ಹೀಗಿರಬೇಕು ಹೀಗೆನಡಕೊ ಳ್ಳಬೇಕೆಂಬ ಗೊತ್ತು.

ತಚ್ಚೋ ಪವಾಸಾದಿ)ಪುಣ್ಯಕಂ | ಪುಣ್ಯಕಂ-ನ-೧- ಉಪವಾಸಾದಿತಶ- ನ್ನವಿಲ್ಲದೇ ಪ್ರಾಣನಿರೋಧ ಮಾಡುವ ಮುಂತಾದ ವ್ರತಕ್ಕೆ ಹೆಸರೆಂದು ಕೆಲವರು

ಉಪವಸ್ತಂತೂಪವಾಸೊ | ಉಪವಸ್ತಂ-ನಾ-ಔಪವಸ್ತಂ- ನ-ಉಪ ವಾಸಃ-ಪು-೨-ಯಜ್ಞ ಕರ್ತನು ಅಗ್ನಿದೇ ತೀರ್ಥಾದಿಗಳ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಅನ್ನವಿಲ್ಲದೆ ಉಪವಾಸ ವಿರುವದಕ್ಕೆ ಪೆಸರು. ಯಾ ವಿಧವಾದ ಉಪವಾಸಕ್ಕಾದರೂ ಹೆಸರು

ವಿವೆಕಃ(ಪೃಥಗಾತ್ಮತಾ॥) | ವಿವೇಕಃ-ಪು-೧-ಪೃಥಗಾತ್ಮತಾ-ಪ್ರಕೃ ತಿ ಪುರುಷರು ಬೇರೆ ಯೆಂಬುವಂಥಾ ವಿ ಕಕ್ಕೆ ಹೆಸರು. ನಿತ್ಯಾನಿತ್ಯಗಳಿಗೂ ಉ ತ್ತಮಾಧಮಗಳಿಗೂ ಇಂಥಾ ದ್ವಂದ್ವಗ ಗೂ ಉಂಟಾದ ಭೇದಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಪೆಸರು.

(ಸ್ಯಾ)ದ್ಬ್ರಹ್ಮವರ್ಚಸಂ (ವೃ ತ್ತಾಧ್ಯಯನರ್ಧಿ). | ಬ್ರಹ್ಮವರ್ಚನಂ-ನ-೧-ವೃತ್ತಾಧ್ಯಯನ ರ್ಧಿಃ-ವೃತ್ತ-ಒಳ್ಳೇನಡತೆ, ಅಧ್ಯಯನ, ಸ ದಾಚಾರ, ಬುದ್ಧಿ-ಅಭಿ

	ದ್ಧಿಗೆ ಹೆಸರು.
(ರಥಾಂಜಲಿಃ॥೪೩೭॥ ಪಾಠೆ) ಬ್ರಂಹಾಂಜಲಿಃ	ಬ್ರಹ್ಮಾಂಜಲಿಃ-ಪು-೧-ಪಾಠೆ- ವೇದಪಾಠಸಮಯದಲ್ಲಿ ದೇವರಿಗೂ ಗುರುಗಳಿಗೂ ನಮಸ್ಕಾರ ವಿನಯಭಾವಗಳನ್ನು ತೋರಿಸುವದಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಮುಗಿದಕೈಗಳ ಸೇರೆಗೆ ಹೆಸರು, ಬಗಸೆ ಹಿಡಿದಹಾಗೆ ಕೈ ಮುಗಿಯುವಿಕೆ.
(ಪಾಠೆವಿಪ್ರುಷೊಬ್ರಹ್ಮಬಿಂದವಃ)।	ಬ್ರಹ್ಮಬಿಂದುಃ-ಪು-೧-ಪಾಠೆವಿಪ್ರುಷಃ-ವೇದಪಾಠಸಮಯದಲ್ಲಿ ಬಾಯಿಂದ ಹೊರಡುವ ತುಂತುರಿಗಳ ಹೆಸರು.
(ಧ್ಯಾನಯೊಗಾಸನೆ) ಬ್ರಂಹಾಸನಂ	ಬ್ರಹ್ಮಾಸನಂ-ನ-೧-ಧ್ಯಾನಯೋಗಾಸನೆ ಸ್ವಸ್ವರೂಪವನ್ನಾಗಲಿ, ಉಪಾಸ್ಯದೇವತಾಮೂರ್ತಿಯನ್ನಾಗಲಿ, ಭಾವಿಸುವದಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಸ್ವಸ್ತಿಕ ಪದ್ಮ ಮುಂತಾದ ಯೋಗಾಸನಗಳ ಹೆಸರು.
ಕಲ್ಪೊವಿಧಿಕ್ರಮೌ॥	ಕಲ್ಪಃ- ವಿಧಿಃ-ಕ್ರಮಃ- ಪು-೩- ಇದು ಹೀಗೆಯೇ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ವೇದೋಕ್ತವಾದ ವಿಧಾನಕ್ಕೆ ಹೆಸರುಗಳು.
ಮುಖ್ಯಃ(ಸ್ಯಾತ್ಪ್ರಥಮಃ ಕಲ್ಪೊ)	ಮುಖ್ಯಃ-ಪು-೧-ಪ್ರಥಮಃಕಲ್ಪಃ- ಮೊದಲು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟ ವಿಧಾನದಹೆಸರು.
ನುಕಲ್ಪಸ್ತು।(ತತೊ)ಧಮಃ।	ಅನುಕಲ್ಪಃ-ಪು-೧-ತತಃ-ಅಧಮಃ-ಆಬಳಿಕ ಅದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಕಡಮೆಯಾಗಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟ ವಿಧಾನಕ್ಕೆ ಹೆಸರು.
(ಸಂಸ್ಕಾರಪೂರ್ವಂಗ್ರಹಣಂ ಸ್ಯಾ) ದುಪಾಕರಣಂ (ಶೃತೆಃ)	ಉಪಾಕರಣಂ-ನ-೧-ಸಂಸ್ಕಾರಪೂರ್ವಂ ಶ್ರುತೆಗ್ರ್ರಹಣಂ- ಉಪನಯನ ಸಂಸ್ಕಾರಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ವೇದವನ್ನು ಪರಿಗ್ರಹಿಸಿ ನಿಯಮದಿಂದ ಓದಿಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕೆ ಪ್ರಾರಂಭಿಸುವಿಕೆಗೆ ಹೆಸರು.
(ಸಮೆತು। ಪಾದಗ್ರಹಣಮಭಿವಾದನ (ಮಿತ್ಯುಭೆ)	ಪಾದಗ್ರಹಣಂ-ಅಭಿವಾದನಂ-ನ- ಈಎರಡು ತನ್ನ ಗೋತ್ರನಾಮ ಪ್ರವರಗಳನ್ನು ಹೇಳಿ ಕಾಲಿಗೆರಗುವದಕ್ಕೆ ಹೆಸರು.

ಭಿಕ್ಷುಃ ಪರಿವ್ರಾಟ್ಕರ್ಮಂದೀ ಪಾರಾಶರ್ಯಪಿಮಸ್ಕರೀ ।

ಭಿಕ್ಷುಃ-ಪರಿವ್ರಾಟ್-ಜ್-ಕರ್ಮಂದೀ-ನ್-ಪಾರಾಶರೀ-ನ್-ಮಸ್ಕರೀ-ನ್-ಪು-೫-ಸನ್ಯಾಸಿಯ ಹೆಸರುಗಳು.

ತಪಸ್ವೀ ತಾಪಸಃಪಾರಿಕಾಂಕ್ಷೀವಾಚಂಯಮೋಮುನಿಃ ।

ತಪಸ್ವೀ-ನ್-ತಾಪಸಃ- ಪಾರಿಕಾಂಕ್ಷೀ-ನ್-ಪು-೩-ತಪಸುಳ್ಳವನ ಹೆಸರುಗಳು, ವಾಚಂಯಮಃ-ಮುನಿಃ-ಪು-೨-ಮೌನವುಳ್ಳವನ ಹೆಸರುಗಳು. ಈ ೧೦ ಸನ್ಯಾಸಿಯ ಹೆಸರುಗಳೆಂದು ಕೆಲವರು ಹೇಳುವರು.

(ತಪಃಕ್ಲೇಶಸಹೋ) ದಾಂತೋ

ದಾಂತಃ-ಪು-೧-ತಪಃ- ಕ್ಲೇಶಸಹಃ-ತಪಸ್ಸನ್ನಾಡುವದರೊಳಗುಂಟಾಗುವ ಕಷ್ಟವನ್ನು ಸಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುವನ ಹೆಸರು.

ವರ್ಣಿನೋಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಣಃ॥

ವರ್ಣೀ-ನ್-ಬ್ರಹ್ಮಚಾರೀ-ನ್-ಪು-೨-ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಯ ಹೆಸರುಗಳು.

ಋಷಯಸ್ಸತ್ಯವಚಸಃ

ಋಷಿಃ- ಸತ್ಯವಚಾಃ-ಸ-ಪು-೨-ಋಷಿಯ ಹೆಸರುಗಳು.

ಸ್ನಾತಕಸ್ತ್ವಾಪ್ಲುತೋ (ವ್ರತೀ।)

ಸ್ನಾತಕಃ-ಆಪ್ಲುತಃ-ಪು-೨-ವ್ರತೀ-ವೇದವನ್ನುವೋದಿ ವ್ರತಸ್ನಾತಕಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದ ಬಳಿಕಲೂ,ಮತ್ತೊಂದಾಶ್ರಮವನ್ನು ಹೊಂದದೇ-ವ್ರತವುಳ್ಳವನಾಗಿ ತೀರ್ಥಸ್ನಾನಶೀಲನಾದ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಯ ಹೆಸರುಗಳು.

(ಯೇನಿರ್ಜಿತೇಂದ್ರಿಯಗ್ರಾಮಾ) ಯತಿನೋ ಯತಯ(ಶ್ಚತೇ)

ಯತೀ-ನ್-ಯತಿಃ-ಪು-೨-ನಿರ್ಜಿತೇಂದ್ರಿಯಗ್ರಾಮಾಃ- ಇಂದ್ರಿಯಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಜಯಿಸಿದವನ ಹೆಸರುಗಳು.

(ಯಃಸ್ಥಂಡಿಲೇವ್ರತವಶಾಚ್ಛೇತೆ) ಸ್ಥಂಡಿಲಶಾಯ್ಯ (ಸೌ) । ಸ್ಥಾಂಡಿಲ (ಶ್ಚ)

ಸ್ಥಂಡಿಲಶಾಯೀ-ನ್-ಸ್ಥಾಂಡಿಲಃ-ಪು-೨-ವ್ರತವಶಾತ್-ಸ್ಥಂಡಿಲೆಯಶ್ಶೇತೆಸಃ-ಯಾವಪುರುಷನು ವ್ರತದವಶದಿಂದ ನೆಲದಲ್ಲಿ ಮಲಗುತ್ತಾನೋ ಅಂಥಾವನ ಹೆಸರುಗಳು.

(ಥ)ವಿರಜಸ್ತಮಸಃ (ಸ್ಯು) ರ್ದ್ವಯಾತಿಗಾಃ ॥೪೪೩॥

ವಿರಜಸ್ತಮಾಃ-ಸ-ದ್ವಯಾತಿಗಃ-ಪು-೨-ರಜೋಗುಣವನ್ನೂ ತಮೋಗುಣವನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟ ಸಾತ್ವಿಕನ ಹೆಸರು.

ಪವಿತ್ರಃ ಪ್ರಯತಃಪೂತಃ

ಪವಿತ್ರಃ-ಪ್ರಯತಃ-ಪೂತಃ-ಪು-೩-ಪವಿತ್ರ

ಪ್ರೊದ್ಧೃತೆದಕ್ಷಿಣೆಕರೆ।)

ತೆ ಸತಿ ಯಜ್ಞಸೂತ್ರಂ-ಬಲದಕ್ಕೈ ತೋಳು ಮೇಲಕ್ಕೆ ಯತ್ತಿ ಧರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಲ್ಲಿ ಯಡದ ಭುಜದಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲುವ ಯಜ್ಞೋಪವೀತದ ಹೆಸರು. ಸವ್ಯವೆನಿಸಿ ದೇವ ಕರ್ಮೋಪಯುಕ್ತವಾದ ಜನಿವಾರ.

ಪ್ರಾಚೀನಾವೀತ(ಮನ್ಯಸ್ಮಿ)

ಪ್ರಾಚೀನಾವೀತಂ-ನ-೧-ಅನ್ಯಸ್ಮಿನ್ ಪ್ರೊದ್ಧೃತೇಸತಿ-ಎಡದಕ್ಕೈಎತ್ತಿದರೆ ಬಲದ ಭುಜದ ಮ್ಯಾಲೆ ಕೊರಳಿಗೆ ಹಾರವಾಗಿ ನಿಲ್ಲುವ ಅಪಸವ್ಯವಾದ ಜನಿವಾರಕ್ಕೆ ಹೆಸರು.

-

ನ್ನಿವೀತಂ(ಕಂಠಲಂಬಿತಂ॥)

ನಿವೀತಂ-ನ-೧--ಕಂಠಲಂಬಿತಂ- ಕೊರಳಲ್ಲಿ ನೆಟ್ಟಗೆ ಸರದೋಪಾದಿಯಾಗಿ ಜೋಲಾಡುತ್ತಿರುವ ಜನಿವಾರದ ಹೆಸರು.

(ಅಂಗುಳ್ಯಗ್ರೆ) ದೈವಂತೀರ್ಥಂ(ಸ್ವಲ್ಪಾಂಗುಳ್ಯೋರ್ಮಧ್ಯೆ) ಕಾಯಂ। (ಮಧ್ಯೇಂಗುಷ್ಠಾಂಗುಳ್ಯೊಃ) ಪೈತ್ರಂ (ಮೂಲೆ ಙ್ಗುಷ್ಠಸ್ಯ)ಬ್ರಾಹ್ಮಂ ॥೪೫॥

ದೈವಂತೀರ್ಥಂ-ದೇವಸಂಬಂಧವಾದ ತೀರ್ಥವು. ಅಂಗುಳ್ಯಗ್ರೆ-ಬೆರಳತುದಿಯೊಳಗಿರುತ್ತೆ, ೧-ಕಾಯಂ-ಋುಷಿ ಸಂಬಂಧವಾದತೀರ್ಥವು, ಸ್ವಲ್ಪಾಂಗುಳ್ಯೋಃ-ಕಿರಿಬೆರಳಿಗೂ ಪವಿತ್ರದ ಬೆರಳಿಗೂ ನಡಿವೆ ಇರುತ್ತೆ. ೧-ಪೈತ್ರಂ-ಪಿತೃಸಂಬಂಧವಾದ ತೀರ್ಥವು. ಅಂಗುಷ್ಠಾಂಗುಳ್ಯೋಃ- ಹೆಬ್ಬೆರಳಿಗೂ ಆದರತರ್ಜನೀ ಬೆರಳಿಗೂ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿರುತ್ತೆ. ಬ್ರಾಹ್ಮಂ-ಬ್ರಹ್ಮಸಂಬಂಧವಾದ ತೀರ್ಥವು. ಅಂಗುಷ್ಠಸ್ಯ-ಹೆಬ್ಬೆರಳಿನ ಮೂಲೆ ಮೊದಲಲ್ಲಿರುತ್ತೆ. ೧- ಅಂದರೆ ಅವರವರಿಗೆ ಆಯಾ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ತರ್ಪಣ ಮಾಡ ಬೇಕೆಂಬುವಿಕೆ.

(ಸ್ಯಾ) ದ್ಬ್ರಹ್ಮಭೂಯಂಬ್ರಹ್ಮತ್ವಂಬ್ರಹ್ಮಸಾಯುಜ್ಯ (ಮಿತ್ಯಪಿ।)

ಬ್ರಹ್ಮಭೂಯಂ-ಬ್ರಹ್ಮತ್ವಂ-ಬ್ರಹ್ಮಸಾಯುಜ್ಯಂ-ನ-೪-ಬ್ರಹ್ಮಸ್ವರೂಪವಾಗುವಿಕೆ. ಜೀವ ಬ್ರಹ್ಮೈಕ್ಯ-ಸ್ವರೂಪವಾವಸ್ಥಿತಿ ನಿರ್ವಿಶೇಷ ಸತ್ತಾಮಾತ್ರವಾಗಿರುವಿಕೆ. ಅವಿದ್ಯಾಸ್ತಮಯ - ಮೋಕ್ಷ.

ದೇವ ಭೂಯಾದಿಕಂ (ತ ತ್ತ್ವಾತ್)

ದೇವಭೂಯಾದಿಕಂ-ದೆವಭೂಯ-ದೇವತ್ವ ... ಮೊದಲಾದ ಶ

ಬ್ಧ ಜಾತನು. ತದ್ವತ್-ಬ್ರಹ್ಮಭೂಯ ಕ್ಕೆ ಬ್ದ ದಹಾಗೆಯೇ ರೂಪಭೇದವನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತೆ. ಅಂದರೆ, ದೇವಭೂಯಂ-ದೇವತ್ವಂ ದೇವಸಾಯುಜ್ಯಂ-ನ-೩- ದೇವಸ್ವರೂಪವಾಗುವಿಕೆ.

ಕೃಛ್ರಂ (ಸಾಂತಪನಾದಿಕಂ॥

ಕೃಛ್ರಂ-ನ-೧--ಸಾಂತಪನಾದಿಕಂ-ಸಾಂತಪನ ಚಾಂದ್ರಾಯಣಾದಿಗಳ ಹೆಸರುಗಳು.

(ಸನ್ಯಾಸವತ್ಯ ನಶನೆಪುಮ್ಸಾ) ಪ್ರಾಯೊ

ಪ್ರಾಯಃ-ಪು-೧-ಸನ್ಯಾಸವತಿಅನಶನೆ-ಸರ್ವಸಂಗ ಪರಿತ್ಯಾಗದಿಂದೊಡಗೂಡಿದ ಉಪವಾಸಕ್ಕೆ ಹೆಸರು. ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟು ಪ್ರಾಣೋತ್ಕ್ರಮಣಪರ್ಯಂತವೂ ಅನ್ನವಿಲ್ಲದೆ ಹಠ ನಿಶ್ಚಿತ ವ್ರತನಾಗಿರುವಿಕೆ.

(೪) ವೀರಹಾ । ನಷ್ಟಾಗ್ನಿಃ

ವೀರಹಾ-ನ್-ನಷ್ಟಾಗ್ನಿಃ-ಪು-೨- ಉತ್ಸರ್ಗೇಷ್ಟಿಯನ್ನು ಮಾಡಿ ಗಾರ್ಹಪತ್ಯಾಗ್ನಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟವನ ಹೆಸರುಗಳು.

ಕುಹನಾ (ಲೊಭಾನ್ಮಿಥ್ಯೇರ್ಯಾಪಥಕಲ್ಪನಾ॥)

ಕುಹನಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಲೋಭಾತ್-ಅನ್ನಕಾಂಕ್ಷೆಯ ದೆಸೆಯಿಂದಾದ ಮಿಥ್ಯೇರ್ಯಾಪಥ ಕಲ್ಪನಾ ಸಟೆಯಾಗಿ ಸನ್ಯಾಸಿ ವೇಷವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿ ಕೊಂಡು ತಿರಿದುಂಬುವದಕ್ಕೆ ಹೆಸರು.

ವ್ರಾತ್ಯಃ (ಸಂಸ್ಕಾರಹೀನಃ ಸ್ಯಾ)

ವ್ರಾತ್ಯಃ-ಪು-೧-ಸಂಸ್ಕಾರಹೀನಃ-ಉಪನಯನಾದಿ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳಿಲ್ಲದವನು, ಕರ್ಮಾಧಿಕಾರವಿಲ್ಲದೆ ಅಪರಿಶುದ್ಧನಾದವನಹೆಸರು.

ದಸ್ವಾಧ್ಯಾಯೊನಿರಾಕೃತಿಃ ।

ಅಸ್ವಾಧ್ಯಾಯಃ-ನಿರಾಕೃತಿಃ-ಪು-೨-ವೇದವನ್ನು ವೋದಿಕೊಳ್ಳದೇ ಇರುವವನ ಹೆಸರುಗಳು.

ಧರ್ಮಧ್ವಜೀ ಲಿಂಗವೃತ್ತಿ

ಧರ್ಮಧ್ವಜೀ-ನ್-ಲಿಂಗವೃತ್ತಿಃ-ಪು-೨-ಯೋಗ್ಯವಾದ ವೇಷವನ್ನು ಧರಿಸಿಕೊಂಡು ಬದುಕುವವನ ಹೆಸರುಗಳು.

ರವಕೀರ್ಣಿ ಕ್ಷತವ್ರತಃ॥ ೪೬ ॥

ಅವಕೀರ್ಣೀ-ನ್-ಪು-೧- ಕ್ಷತವ್ರತಃ-

ಪರಸ್ತ್ರೀಗಮನಾದಿ ಪಾಪಕೃತ್ಯಗಳಿಂದ ತನ್ನ ವ್ರತಧರ್ಮವನ್ನು ಹಾಳು ಮಾಡಿಕೊಂಡವನ ಹೆಸರು.

(ಸುಪ್ತೇಯಸ್ಮಿನ್ನಸ್ತಮೇತಿಸು ಪ್ತೇಯಸ್ಮಿನ್ನುದೇತಿಚ । ಅಂಶುಮಾ) ನಭಿನಿರ್ಮುಕ್ತಾ ಭ್ಯುದಿತಾ (ತೌಯಥಾಕ್ರಮಂ॥)

ಅಭಿನಿರ್ಮುಕ್ತಃ-ಪು-೧-ಯಸ್ಮಿನ್ ಸುಪ್ತೇ ಅಂಶುಮಾನಸ್ತಮೇತಿಸಃ-ಯಾವ ಮನುಷ್ಯನು ಮಲಗಿ ನಿದ್ದೆಗೈಯುವಾಗ ಸೂರ್ಯನು ಪಡವಲಲ್ಲಿ ಮುಳುಗುವನೋ ಆ ಮನುಷ್ಯನ ಹೆಸರು. ಅಭ್ಯುದಿತಃ-ಪು-೧-ಯಸ್ಮಿನ್ ಸುಪ್ತೇ ಅಂಶುಮಾನುದೇತಿಸಃ-ಯಾವಮನುಷ್ಯನು ನಿದ್ರೆಮಾಡುವಾಗ ಮೂಡಲಲ್ಲಿ ನೇಸರು ಮೂಡುವದೋ ಅವನ ಪೆಸರು. ೧-ಅಂದರೆ, ಸಾಯಂಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮಲಗುವವನು ಅಭಿನಿರ್ಮುಕ್ತನೆಂಬ ಪಾಪಿಷ್ಠನು, ಸೂರ್ಯೋದಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮಲಗುವವನು, ಅಭ್ಯುದಿತನೆಂಬ ಪಾಪಿಷ್ಠನು.

ಪರಿವೇತ್ತಾ (ನುಜೋನೂಢೇ ಜ್ಯೇಷ್ಠೇ ದಾರಪರಿಗ್ರಹಾತ್)

ಪರಿವೇತ್ತಾ-ಪು-ಋ-೧-ಜ್ಯೇಷ್ಠೇ ಅನೂಢೇ ಸತಿ ಅನುಜೋದಾರಪರಿಗ್ರಹಾತ್ಪರಿವೇತ್ತಾ ಭವತಿ-ಅಣ್ಣನು ಮದಿವೆಮಾಡಿಕೊಳ್ಳದೇ ಇರುವಾಗಲೇ ತಾನು ಮದಿವೆಯಾದ ತಮ್ಮನು ಪರಿವೇತ್ತನೆಂಬ ಪಾಪಿಷ್ಠನು.

ಪರಿವಿತ್ತಿ(ಸ್ತುತಜ್ಜ್ಯಾಯಾನ್)

ಪರಿವಿತ್ತಿಃ-ಪು-೧-ತಜ್ಜ್ಯಾಯಾನ್- ಅಂಥಾ ಪರಿವೇತ್ತನೆಂಬ ಪಾಪಿಷ್ಠನ ಅಣ್ಣನ ಹೆಸರು. ಅವನೂ ಪಾಪಿಷ್ಠನಂಥಾ ಅಗೌರವನುಳ್ಳವನು.

ವಿವಾಹೋಪಯಮೌ(ಸಮೌ। ತಥಾ) ಪರಿಣಯೋದ್ವಾಹೋ ಪಯಾಮಾಃಪಾಣಿಪೀಡನಂ।

ವಿವಾಹಃ-ಉಪಯಮಃ-ಪರಿಣಯಃ-ಉದ್ವಾಹಃ-ಉಪಯಾಮಃ- ಪು- ಪಾಣಿಪೀಡನಂ-೬-ಮದಿವೆಯ ಹೆಸರು.

ವ್ಯವಾಯೋಗ್ರಾಮ್ಯಧರ್ಮೋ ಮೈಥುನಂ ನಿಧುವನಂರತಂ॥

ವ್ಯವಾಯಃ-ಗ್ರಾಮ್ಯಧರ್ಮಃ-ಪು-ಮೈಥುನಂ-ನಿಧುವನಂ-ರತಂ-ನ-೫- ಸ್ತ್ರೀಸಂಗದ ಹೆಸರುಗಳು, ರತಿ.

ತ್ರಿವರ್ಗೋ (ಧರ್ಮಕಾಮಾ

ತ್ರಿವರ್ಗಃ-ಪು-೧-ಧರ್ಮಕಾಮಾರ್ಥೈಸ್ತ್ರಿ

ರ್ಥೈರ್)

ಧರ್ಮ, ಕಾಮ, ಅರ್ಥ,ಈ ೩ ಪುರುಷಾರ್ಥಗಳ ಕೂಟಕ್ಕೆ ಹೆಸರು. ೩ಕ್ಕೂ ವಂದೇ ಹೆಸರು.

ಶ್ಚತುರ್ವರ್ಗ(ಸ್ಸಮೋಕ್ಷಕೈಃ।)

ಚತುರ್ವರ್ಗಃ-ಪು-೧-ಸಮೋಕ್ಷಕೈಃ-ಮೋಕ್ಷದೊಡಗೂಡಿದ ಧರ್ಮ, ಕಾಮಾರ್ಥಗಳು, ನಾಲ್ಕಕ್ಕೂ ವಂದೇ ಹೆಸರು.

(ಸಬಲೈಸ್ತೈ) ಶ್ಚತುರ್ಭದ್ರಂ

ಚತುರ್ಭದ,೦-ನ-ಸಬಲೈಸ್ತೈಃ-ಬಲ್ಲಿಳ್ಳ ೪ ಪುರುಷಾರ್ಥಗಳಿಗೂ ವಂದೇ ಹೆಸರು. ಚತುರ್ಭದ್ರ ವೆಂದರೆ ಧರ್ಮಾರ್ಥಕಾಮಮೋಕ್ಷಗಳು. ನಾಲ್ಕು ಸಿದ್ಧಿಸಿರುವದಕ್ಕೆ ಹೆಸರು

ಜನ್ಯಾ(ಸ್ಸ್ನಿಗ್ಧಾ ವರಸ್ಯಯೆ॥)

ಜನ್ಯಾಃ-ಪ್ರ-೧- ವರಸ್ಯಸ್ನಿಗ್ಧಾಃ- ಮದವಣಿಗನ ಸ್ನೇಹಿತರಾದ ಸಂಗಾತಿಗಳ ಪೆಸರು.

ಇತಿ ಬ್ರಹ್ಮವರ್ಗಃ.

ಬ್ರಹ್ಮವರ್ಗಃ - ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಂದೂಡಗೂಡಿದ ಪದಗಳ ಸಮೂಹವು, ಇತಿ-ಈ ಮೇರೆ ಮುಗಿದುದು.

—*—

ಮೂರ್ಧಾಭಿಷಿಕ್ತೋ ರಾಜನ್ಯೋಬಾಹುಜಃಕ್ಷತ್ರಿಯೋವಿರಾಟ॥

ಮೂರ್ಧಾಭಿಷಿಕ್ತಃ- ರಾಜನ್ಯಃ- ಬಾಹುಜಃ-ಕ್ಷತ್ರಿಯಃ-ವಿರಾಟ-ಜ್-ಪು-೫-ರಾಜ್ಯಾಧಿ ಕಾರದ ಪಟ್ಟಕಟ್ಟಿಕೊಂಡಿರುವ ಕ್ಷತ್ರಿಯನಿಗೂ, ಆತನ ವಂಶದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದವನಿಗೂ ಹೆಸರುಗಳು.

ರಾಜಾ ರಾಟ್ಪಾರ್ಥಿವಕ್ಷ್ಮಾಭೃನ್ನೃಪಭೂಪಮಹೀಕ್ಷಿತಃ॥

ರಾಜಾ-ನ್-ರಾಟ-ಜ್- ಪಾರ್ಥಿವಃ-ಕ್ಷ್ಮಾಭೃತ-ತ-ನೃಪಃ- ಭೂಪಃ-ಮಹೀಕ್ಷಿತ-ತ-ಪು-೭-ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು ಸಲಹುವ ಕ್ಷತ್ರಿಯನಾದ ಅರಸಿಗೂ, ಅರಸಿನ ಅಜ್ಞೆಯಿಂದನಿರ್ವಹಿಸುವ ಮಂತ್ರಿ,ಸರ್ವಾಧಿಕಾರಿ, ದಿವಾನ ಮುಂತಾದವರಿಗೂ ಹೆಸರುಗಳು.

(ರಾಜಾತುಪ್ರಣತಾಶೇಷಸಾಮಂತಸ್ಸ್ಯಾ)ದಧೀಶ್ವರಃ।

ಅಧೀಶ್ವರಃ-ಪು-೧-ಪ್ರಣತಾಶೇಷಸಾಮಂತಃ-ಪ್ರಣತ-ತನಿಗೆ ವಿಧೇಯರಾಗಿ ಬಗ್ಗಿಯಿರುವ, ಅಶೇಷ-ಸಮಸ್ತರಾದ, ಸಾಮಂ

ತಃ-ತನ್ನ ದೇಶಕ್ಕೆ ಸುತ್ತಲೂ ಯಿರುವ ಅರಸುಗಳುಳ್ಳವನ ಪೆಸರು. ಅರಸುಗಳಲ್ಲಿ ಬಲವಂತನ ಪೆಸರು.

ಚಕ್ರವರ್ತೀಸಾರ್ವಭೌಮೊ

ಚಕ್ರವರ್ತೀ-ನ್- ಸಾರ್ವಭೌಮಃ -ಪು-೨-ಸಮಸ್ತವಾದ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಆಳುವ ಅರಸಿನ ಹೆಸರು. ಭೂಮಿಗೆಲ್ಲಾ ವಬ್ಬನೇ ಅರಸಾಗಿರುವ ಪ್ರಬಲತರ ರಾಜನಹೆಸರು.

(ನೃಪೊನ್ಯೊ)ಮಂಡಲೇಶ್ವರಃ

ಮಂಡಲೇಶ್ವರಃ-ಪು- ೧- ಸಾರ್ವಭೌಮನಾದ ಮಹಾ ರಾಜನಿಗಿಂತಲೂ ಬೇರೆಯಾಗಿ ಮತ್ತೊಂದು ಬಗೆಯಾದ ಬೇರೆ ಭೂಮಿಯನ್ನೂ ಆಳುತ್ತಿರುವ ಮಹಾರಾಜನ ಹೆಸರು.

(ಯೆನೇಷ್ಟಂ ರಾಜಸೂಯೆನ ಮಂಡಲಸ್ಯೇಶ್ವರಶ್ಚ ಯಃ। ಶಾಸ್ತಿ ಯಶ್ಚಾಜ್ಞಯಾರಾಜ್ಞಸ್ಸ) ಸಮ್ರಾ

ಸಮ್ರಾಟ-ಜ್-ಪು-೧-ರಾಜಸೂಯೆನ ಎನೇಷ್ಟಂ-ಯೊಮಂಡಲಸ್ಯೇಶ್ವರಃ-ಯಶ್ಚ ಆಜ್ಞಯಾ ರಾಜ್ಞಶ್ಶಾಸ್ತೀ- ತೇತ್ರಯೊಪಿಸಮ್ರಾಜ ಇತಿಕೆಚಿತ ತ್ರಿವಿಧಶ್ಚ ಯಸ್ಸ ಸಮ್ರಾಡಿತಿ-ರಾಜಸೂಯ ಯಾಗವಾಡಿದವನು, ೧-ಆ ಸೇತುಹಿಮಾಚಲ ಮಧ್ಯ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಪಾಲಿಸುವವನು,೧ಇತರರಾಜರನ್ನುತನ್ನ ಆಜ್ಞೆಯಿಂದ ಶಿಕ್ಷಿಸುವವನು, ೧ಈ ೩ ಅರಸುಗಳಿಗೂ ಸಮ್ರಾಟ್ಟುಗಳೆಂದು ಹೆಸರು. ಈಮೂರು ವಿಧವಾಗಿರುವ ವೊಬ್ಬ ಧೊರೆಯೇಸಮ್ರಾಟೆನ್ನಲ್ಪಡುವನು.

(ಡಘ)ರಾಜಕಂ॥೪೬೦॥ರಾಜನ್ಯಕಂಚನೃಪತಿ ಕ್ಷತ್ರಿಯಾಣಾಂ ಗಣೆಕ್ರಮಾತ।

ರಾಜಕಂ-ರಾಜನ್ಯಕಂ-ನ-ಈ-೨ನ್ನು ಕ್ರಮಾತ-ನೃಪತಿ-ಕ್ಷತ್ರಿ ಯಾಣಾಂಗಣೆ-ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು ಆಳುವವರ ಗುಂಪಿಗೆ ರಾಜಕವೆಂದು.ಹಸರು. ಅರಸುಗಳ ಗುಂಪಿಗೆ ರಾಜನ್ಯಕವೆಂದು ಪೆಸರು.

ಮಂತ್ರೀಧೀಸಚಿವೊಮಾತ್ಯೊ

ಮಂತ್ರೀ-ನ್-ಧೀಸಚಿವಃ-ಅಮಾತ್ಯಃ-ಪು ೩-ಆಲೋಚನೆಯನ್ನು ಹೇಳುವ ಮಂತ್ರಿ ಯ ಹೆಸರುಗಳು.

(ನ್ಯೈ)ಕರ್ಮ ಸಚಿವಾ (ಸ್ತತಃ)	ಕರ್ಮಸಚಿವಃ-ಪು-೧-ತತಃ-ಮಂತ್ರಿಗಿಂತಲೂ ಕಡಮೆಯಾಗಿರುವ ಬೇರೊಬ್ಬ ಕಾರ್ಯ ದಕ್ಷನಾದ ಆಲೋಚನಾಧಿಕಾರಿಯ ಹೆಸರು.
ಮಹಾಮಾತ್ರಾಃಪ್ರಧಾನಾನಿ	ಮಹಾಮಾತ್ರಃ-ಪು-ಪ್ರಧಾನಂ-ನ-೩-೩-ಅರಸಿನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಾದ ದೊಡ್ಡ ಮನುಷ್ಯರಿಗೆ ಹೆಸರುಗಳು. ದಿವಾಯಿ ಮುಂತಾದವರಿಗೂ ಹೆಸರುಗಳು.
ಪುರೋಧಾಸ್ತು ಪುರೋಹಿತಃ।	ಪುರೋಧಾಃ-ಸ-ಪುರೋಹಿತಃ-ಪು-೨-ಪುರೋಹಿತನ ಹೆಸರುಗಳು.
ದ್ರಷ್ಟರಿವ್ಯವಹಾರಾಣಾಂಪ್ರಾಡ್ವಿವಾಕಾಕ್ಷದರ್ಶಕೌ	ಪ್ರಾಡ್ವಿವಾಕಃ- ಅಕ್ಷದರ್ಶಕಃ-ಪು-೨-ವ್ಯವಹಾರಾಣಾಂದ್ರಷ್ಟರಿ-ನ್ಯಾಯನಿರ್ಣಾಯಕನ ಹೆಸರುಗಳು. ಜಡ್ಜಿ, ಮುನಸೀಫ್, ಧರ್ಮಾಧಿಕಾರಿ.
ಪ್ರತಿಹಾರದ್ವಾರಪಾಲದ್ವಾಸ್ಥದ್ವಾಸ್ಥಿತದರ್ಶಕಾಃ॥	ಪ್ರತಿಹಾರಃ- ಪಾ- ಪ್ರತೀಹಾರಃ-ದ್ವಾರಪಾಲಃ-ದ್ವಾಸ್ಥಃ-ದ್ವಾಸ್ಥಿತಃ- ದರ್ಶಕಃ-ಪು-೫- ಬಾಗಿಲುಕಾಯುವ ಜವಾನನ ಹೆಸರುಗಳು.
ರಕ್ಷಿವರ್ಗಸ್ತ್ವನೀಕಸ್ಥೋ	ರಕ್ಷಿವರ್ಗಃ--ಅನೀಕಸ್ಥಃ-ಪು-೨-ಅಂಗರಕ್ಷಕರ ಸಮೂಹಕ್ಕೆ ಹೆಸರುಗಳು. ಮೈಗಾವಲು, ಸೇನೆ.
ಥಾಧ್ಯಕ್ಷಾಧಿಕೃತೌ (ಸಮೌ)	ಅಧ್ಯಕ್ಷಃ- ಅಧಿಕೃತಃ-ಪು- ೨-ಯಾವದರೊಳಗಾದರೂ ಮುಖ್ಯಾಧಿಕಾರಿ, ಇಲಾಖೆ ಮುಖ್ತೇಸರು ಅಧಿಕಾರಿಗಳೆಲ್ಲರಿಗೂಹೆಸರು.
ಸ್ಥಾಯುಕೋ(ಧಿಕೃತೋಗ್ರಾಮೇ)	ಸ್ಥಾಯುಕಃ - ಪು-೧-ಗ್ರಾಮೆ ಅಧಿಕೃತಃ-ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಪಡದವನ ಹೆಸರು. ಗ್ರಾಮ ಮುನಸೀಫ್, ಮುಂತಾದವರು.
ಗೋಪೋ(ಗ್ರಾಮೇಷುಭೂರಿಷು)	ಗೋಪಃ-ಪು-೧-ಭೂರಿಷು ಗ್ರಾಮೇಷು ಅಧಿಕೃತಃ- ಅನೇಕಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರವುಳ್ಳವನ ಹೆಸರು. ಶೇಕದಾರ, ಮಾಮ

	ಲೇದಾರ ಮುಂತಾದವರು.
ಭೌರಿಕಃ (ಕನಕಾಧ್ಯಕ್ಷೊ)	ಭೌರಿಕಃ-ಪು-ಕನಕಾಧ್ಯಕ್ಷಃ-ಭಂಗಾರದ ಅಧಿಕಾರವುಳ್ಳವನು. ಖಜಾನೇಅಧಿಕಾರಿ.
(ರೌಪ್ಯಾಧ್ಯಕ್ಷಸ್ತು)ನೈಷ್ಕಿಕಃ॥	ನೈಷ್ಕಿಕಃ-ಪು-೧-ರೌಪ್ಯಾಧ್ಯಕ್ಷಃ- ಟಂಕಸಾಲೆ ಅಧಿಕಾರಿ.
(ಅಂತಃಪುರೆತ್ವಧಿಕೃತಸ್ಸ್ಯಾ)ದಂತರ್ವಂಶಿಕೊಜನಃ ।	ಅಂತರ್ವಂಶಿಕಃ-ಪು-೧-ಅಂತಃ ಪುರೆ ಅಧಿಕೃತೋಜನಃ-ಅಂತಃಪುರದೊಳಗೆ ಅಧಿಕಾರವುಳ್ಳ ಮನುಷ್ಯನ ಹೆಸರು.
ಸೌವಿದಲ್ಲಾಃ ಕಂಚುಕಿನಃ ಸ್ಥಾಪತ್ಯಾಸ್ಸೌವಿದಾ (ಶ್ಚತೆ॥)	ಸೌವಿದಲ್ಲಃ-ಕಂಚುಕೀ-ನ್-ಸ್ಥಾಪತ್ಯಃ-ಸೌವಿದಃ-ಪು-೪-ಅಂತಃಪುರದಲ್ಲಿ ಕಾದಿರುವವನು, ಜನಾನೀ ಕಾವಲುಗಾರ.
ಷಂಡೊವರ್ಷವರ(ಸ್ತುಲ್ಯಾ)	ಷಂಡಃ-ಷಾ-ಶಂಡಃ-ವರ್ಷವರಃ-ಷಾ-ವರ್ಷಧರಃ-ಪು-೩-ವೃಷಣಹೀನರಾಗಲಿ, ಅನ್ಯರಾಗಲಿ ಸ್ತ್ರೀ ಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳವರ ಹೆಸರು. ಜನಾನೀವಳಗೆ ತಿರಿಗಾಡುವ ನಪುಂಸಕನು, ಘೋಸಾಪಹರೆ ಖೋಜಾದವನು.
ಸೆವಕಾರ್ಥ್ಯನುಜೀವಿನಃ ।	ಸೇವಕಃ-ಅರ್ಥೀ-ನ್-ಅನುಜೀವಿ-ನ್-ಪು-೩-ಸೇವಕನ ಪೆಸರುಗಳು. ಚಾಕರನು.
(ವಿಷಯಾನಂತರೊರಾಜಾ)ಶತ್ರುರ್ಮಿತ್ರ(ಮತಃಪರಂ॥)	ಶತ್ರುಃ-ಉ-ಪು-೧ವಿಷಯಾನಂತರೋರಾಜಾ, ತನ್ನ ದೇಶಕ್ಕೆ ಆಚೇದೇಶದ ಅರಸಿನ ಹೆಸರು. ಮಿತ್ರಂ-ನ-೧- ಅತಃಪರಂರಾಜಾ-ಶತ್ರುದೇಶಕ್ಕಿಂತಲೂ ಆಚೇದೇಶದ ಅರಸಿನ ಪೆಸರು.
ಉದಾಸೀನಃ(ಪರತರಃ)	ಉದಾಸೀನಃ-ಪು-೧-ಪರಿತರೋರಾಜಾ-ಮಿತ್ರದೇಶಕ್ಕಿಂತಲೂ ಆಚೇದೇಶದ ಅರಸಿನ ಹೆಸರು.
ಪಾರ್ಷ್ಣಿಗ್ರಾಹ(ಸ್ತು) ಪೃಷ್ಠತಃ।	ಪಾರ್ಷ್ಣಿಗ್ರಾಹಃ-ಪು-೧-ಒಂದುಕಡೆಯಂ ಗೆಲ್ಲುವದಕ್ಕೆ ಹೋಗುವ ಅರಸಿಗೆ ಹಿಂದೆ ಯಿರುವ ಶತ್ರುವಿನ ಹೆಸರು.
ರಿಪಾವೈರಿಸಪತ್ನಾ ರಿದ್ವಿಷ	ಅರಿಃ-ಇ-ವೈರೀ-ನ್-ಸಪತ್ನಃ-ಅರಿಃ- ದ್ವಿಷ

ದ್ವೇಷಣದುರ್ಹೃದಃ॥ ದ್ವಿಡ್ವಿಪಕ್ಷಾಹಿತಾಮಿತ್ರದಸ್ಯುಶಾತ್ರವಶತ್ರವಃ। ಅಭಿಘಾತಿಪರಾರಾತಿಪ್ರತ್ಯರ್ಥಿಪರಿಪಂಥಿನಃ॥

ತ್-ತ-ದ್ವೇಷಣಃ-ದುರ್ಹೃತ್-ದ-ದ್ವಿಟ್-ಷ್-ವಿಪಕ್ಷಃ-ಅಹಿತಃ-.ಅಮಿತ್ರಃ-ದಸ್ಯುಃ-ಶಾತ್ರವಃ-ಶತ್ರುಃ-ಅಭಿಘಾತಿಃ-ಷಾ-ಅಭಿಘಾತಿಃ-ಅಭಿಘಾತೀ-ನ್-ಪರಃ- ಅರಾತಿಃ-ಪ್ರತ್ಯರ್ಥೀ-ನ್-ಪರಿಪಂಥೀ-ನ್-ಪ್ರು-೧೯-ಶತ್ರುವಿನ ಹೆಸರುಗಳು, ಹಗೆಯುವನು.

ಸ್ನಿಗ್ಧೋವಯಸ್ಯಸ್ಸವಯಾ

ಸ್ನಿಗ್ಧಃ-ವಯಸ್ಯಂ-ಸವಯಾಃ-ಸ-ಪ್ರು-೩ ಸಮಾನವಯಸ್ಸುಳ್ಳ ಸ್ನೇಹಿತನ ಹೆಸರುಗಳು. ಸರಿಸಂಗಾತಿ.

ಅಥಮಿತ್ರಂಸಖಾಸುಹೃತ್।

ಮಿತ್ರಂ-ನ-ಸಖಾ-ಈ-ಸುಹೃತ್-ದ-ಪ್ರು-೩-ಸ್ನೇಹಿತನಹೆಸರುಗಳು.

ಸಖ್ಯಂಸಾಪ್ತಪದೀನಂಸ್ಯಾ

ಸಖ್ಯಂ-ಸಾಪ್ತಪದೀನಂ-ನ-೨-ಸ್ನೇಹದ ಹೆಸರು. ಗಂಡಹೆಂಡರಿಗಿರುವಷ್ಟು ಸ್ನೇಹದ ಹೆಸರೆಂದು ಕೆಲವರಂದರು.

ದನುರೋಧೋನುವರ್ತನಂ॥

ಅನುರೋಧಃ-ಪ್ರು-ಅನುವರ್ತನಂ-ನ-೨ ಅನುಸರಿಸಿಯಿರುವಿಕೆ.

ಯಥಾರ್ಹವರ್ಣಃ ಪ್ರಣಿಧಿರಪಸರ್ಪಶ್ಚರಸ್ಸ್ಪಶಃ। ಚಾರಶ್ಚಗೂಢಪುರುಷ

ಯಥಾರ್ಹಃ-ವರ್ಣಃ-ಪ್ರಣಿಧಿಃ- ಅಪಸರ್ಪಃ-ಚರಃ- ಸ್ಪಶಃ-ಚಾರಃ- ಗೂಢಪುರುಷಃ-ಪ್ರು-೭-ಚಾತಮಿಾದಾರನ ಹೆಸರುಗಳು, ಗೂಢಚಾರನು, ವೇಷಧಾರಿಯಾಗಿ ಕಪಟದಿಂದ ತನ್ನನ್ನು ತಿಳಿಯಪಡಿಸದೇ ಹೊಂಚಿ ವಿಷಯವನ್ನು ತಿಳಿದು ತಂದರಿಕೆಮಾಡುವ ದೂತನು.

ಶ್ಚಾಪ್ತಪ್ರತ್ಯಯಿತೌ ಸಮೌ

ಆಪ್ತಃ-ಪ್ರತ್ಯಯಿತಃ-ಪ್ರು-೨-ಆಪ್ತನಾದವನಹೆಸರು, ನಂಬಿಕೆಯುಳ್ಳ ಯಥಾರ್ಥವಾದಿ,(ಆಪ್ತಃ-ಪ್ರತ್ಯಯಿತಸ್ತ್ರಿಷು) ಯೆಂಬುವ ಪಾಠದಲ್ಲಿ, ಈ ೨ ತ್ರಿ.

ಸಾಂವತ್ಸರೋಜ್ಯೌತಿಷಿಕೋದೈವಜ್ಞಗಣಕಾ(ವಪಿಸ್ಯು)ರ್ಮೌಹೂರ್ತಿಕಮೌಹೂರ್ತಜ್ಞಾನಿಕಾರ್ತಾಂತಿಕಾ (ಅಪಿ)

ಸಾಂವತ್ಸರಃ-ಜ್ಯೌತಿಷಿಕಃ-ದೈವಜ್ಞಃ-ಗಣಕಃ- ಮೌಹೂರ್ತಿಕಃ- ಮೌಹೂರ್ತಃ-ಜ್ಞಾನೀ-ನ್-ಕಾರ್ತಾಂತಿಕಃ-ಪ್ರು-೮-ಜ್ಯೋತಿಷ್ಕನಹೆಸರುಗಳು, ಜೋಯಿಸನು.

ತಾಂತ್ರಿಕೋ ಜ್ಞಾತಸಿದ್ಧಾಂತ

ತಾಂತ್ರಿಕಃ-ಜ್ಞಾತ ಸಿದ್ಧಾಂತಃ-ಪು-೨- ಯಾವದಾದರೂ ವಂದು ಶಾಸ್ತ್ರದ ಸಮಗ್ರ ತತ್ವವನ್ನು ತಿಳಿದವನಹೆಸರು.

ಸ್ಸತ್ರೀಗೃಹಪತಿ (ಸ್ಸಮೌ।)

ಸತ್ರೀ-ನ್-ಗೃಹಪತಿಃ-ಪು-೨- ಸದಾದಾನವನ್ನು ಮಾಡುವವನ ಹೆಸರುಗಳು.

(ಲಿಪಿಕಾರೋ ಕ್ಷರಚಣೊ ಕ್ಷರಚುಂಚುಶ್ಚ ಲೇಖಕೇ ॥

ಲಿಪಿಕಾರಃ-ಪು-ಲಿಪೀಕರಃ-ಅಕ್ಷರಚಣಃ-ಅಕ್ಷರಚುಂಚುಃ-ಲೇಖಕಃ- ಪು-೪-ಲೇಖಕನಹೆಸರುಗಳು, ಬರೆಯುವವನು,ರೈಟರ್,ಗುಮಸ್ತ.

(ಲಿಖಿತಾಕ್ಷರಸಂಸ್ಥಾನೇ)ಲಿಪಿರ್ಲಿಬಿರುಭೇಸ್ತ್ರಿಯೌ ।

ಲಿಪಿಃ-ಪು-ಲಿಪೀ-ಲಿಬಿಃ-ಪು-ಲಿಬೀ-ಸ್ತ್ರೀ-೨-ಲಿಖಿತಾಕ್ಷರಸಂಸ್ಥಾನೇ-ಬರೆಯಲ್ಪಟ್ಟ ಅಕ್ಷರಗಳ ಆಕಾರಸ್ಥಿತಿಗೆ ಹೆಸರು,ಶಾಸನದ ಲಿಪಿಮುಂತಾದ್ದು, ಬರವಣಿಗೆಗೂ ಹೆಸರು.

ಸ್ಯಾತ್ಸಂದೇಶಹರೋದೂತೋ

ಸಂದೇಶಹರಃ-ದೂತಃ-ಪು-೨- ದೂತನ ಹೆಸರುಗಳು.

ದೂತ್ಯಂ (ತದ್ಭಾವಕರ್ಮಣೋಃ)

ದೂತ್ಯಂ-ಪು-ದೌತ್ಯಂ-ನ-೧-ತದ್ಭಾವ ಕರ್ಮಣೋಃ-ದೂತಭಾವಕ್ಕೂ,ದೂತಕೃತ್ಯಕ್ಕೂಹೆಸರು, ದೂತನಾಗುವಿಕೆ, ದೂತನು ಮಾಡತಕ್ಕ ಕೆಲಸ, ಇವುಗಳು.

ಅಧ್ವನೀನೋಧ್ವಗೋಧ್ವನ್ಯಃ ಪಾಂಥಃಪಥಿಕ (ಇತ್ಯಪಿ)

ಅಧ್ವನೀನಃ-ಅಧ್ವಗಃ-ಅಧ್ವನ್ಯಃ-ಪಾಂಥಃ- ಪಥಿಕಃ-ಪು-೫- ದಾರಿ ನಡಿಯುವವನ ಹೆಸರು, ಮಾರ್ಗಸ್ಥನು.

ಸ್ವಾಮ್ಯಮಾತ್ಯಸುಹೃತ್ಕೋಶರಾಷ್ಟ್ರದುರ್ಗಬಲಾನಿಚ॥೪೭॥ ರಾಜ್ಯಾಂಗಾನಿ (ಪ್ರಕೃತಯಃ ಪೌರಾಣಾಂಶ್ರೇಣಯೋಪಿಚ ।

ಸ್ವಾಮೀ-ನ್-ಪು-೧-ಅರಸುಃ-ಅಮಾತ್ಯಃ-ಪು-೧-ಮಂತ್ರೀ- ಸುಹೃತ್- ದ-ಪು- ೧-ಸ್ನೇಹಿತ-ಕೋಶಃ-ಪು-೧-ಬಕ್ಕಸ, ರಾಷ್ಟ್ರಂ-ನ-೧-ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆಸೇರಿದದೇಶ, ದುರ್ಗಂ-ನ-೧-ಬೆಟ್ಟ,ಕೋಟೆಕಂದಕ,ಬೇಲಿ,ಪಾಳೆ,ಮುಂತಾದವುಗಳಿಂದ ಶತ್ರುಗಳಿಗಶಕ್ಯವಾದಸ್ಥಾನ, ಬಲಂ-ನ-೧ಚತುರಂಗಸೇನೆ,ಈ೭ರಾಜ್ಯಾಂಗಗಳೆಂಬ ಹೆಸರುಳ್ಳವುಗಳು, ರಾಜ್ಯಾಂಗಂ-ನ-೧-ಈ ರಾಜ್ಯಾಂಗಗಳೇ ಪ್ರಕೃತಿಗಳು,

ಮತ್ತು ಪುರಜನರಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯರಾದವರ ಗುಂಪುಗಳೂ ಪ್ರಕೃತಿಗಳೆನ್ನಲ್ಪಡುವವು, ಸಜಾತೀಯರಾದ ಪುರ ಜನರೂ ಪ್ರಕೃತಿಗಳು.

ಸಂಧಿರ್ನಾ ವಿಗ್ರಹೋಯಾನ ಮಾಸನಂದ್ವೈಧಮಾಶ್ರಯಃ । ಷಡ್ಗುಣಾ

ಸಂಧಿಃ-ಪು- ಹಗೆಯವರೊಡನೆ ಸಲ್ಲಾಪ ಮಾಡುವಿಕೆ, ವಿಗ್ರಃ-ಪು- ಕಲಹವಮಾಡುವಿಕೆ. ಯಾನಂ-ನ-ದಂಡೆತ್ತಿ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಹೊರಡುವಿಕೆ, ಆಸನಂ-ನ-ದಂಡಿನೊಡನೆ ತಾಣ್ಯಹಾಕಿ ಸಮಯಹೊಂಚುವಿಕೆ, ದ್ವೈಧಂ-ನ ಶತ್ರುಗಳಿಗೆ ಪರಸ್ಪರಭೇದ, ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸುವಿಕೆ, ಆಶ್ರಯಃ-ಪು-ತಾನು ಗೆಲ್ಲುವದಕ್ಕಾಗಿ ತನಿಗಿಂತಲೂ ಬಲವಂತನ ಆಸರೆಯಿಂದ ಸಹಾಯವನ್ನುಂಟು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವಿಕೆ, ಈ-೬-ಷಡ್ಗುಣಾಃ- ಷಡ್ಗುಣಗಳೆಂಬ ಹೆಸರುಳ್ಳವುಗಳು.

ಶ್ಶಕ್ತಯಸ್ತ್ರಿ ಸ್ರಃಪ್ರಭಾವೋತ್ಸಾಹಮಂತ್ರಜಾಃ ॥

ಪ್ರಭಾವೋತ್ಸಾಹಮಂತ್ರಜಾಃ-ಪ್ರಭಾವಕೋಶದಂಡದಿಂದಹುಟ್ಟಿದ ತೇಜಸ್ಸು,ಉತ್ಸಾಹ,ಪರಾಕ್ರಮದಿಂದುಂಟಾದ ಜಿಗೀಷೆ, ಮಂತ್ರ ಷಡ್ಗುಣಾದಿಗಳನ್ನು ತಕ್ಕಂತೆ ಪ್ರಯೋಗಿಸುವ ಆಲೋಚನೆ, ಈ ಮೂರರಿಂದಲೂ, ಜಾಃ-ಹುಟ್ಟಿದ,ತಿಸ್ರಃ-ಮೂರುಬಲಗಳೂಶಕ್ತಿಗಳೆನ್ನಲ್ಪಡುವವು;ಪ್ರಭುಶಕ್ತಿಃ ಉತ್ಸಾಹಶಕ್ತಿಃ, ಮಂತ್ರಶಕ್ತಿಃ -ಶಿ-ಸ್ತ್ರೀ

ಕ್ಷಯಸ್ಥಾನಂಚವೃದ್ಧಿಶ್ಚ ತ್ರಿವರ್ಗೋನೀತಿವೇದಿನಾಂ॥

ಕ್ಷಯಃ-ಪು-೧-ಶತ್ರುಗಳಿಗಿಂತಲೂ ತಾನು ಕಡಮೆಯಾಗಿರುವಿಕೆ, ಸ್ಥಾನಂ-ನ-೧-ಶತ್ರುವೂತಾನೂಸಮವಾಗಿರುವಿಕೆ-ವೃದ್ಧಿಃ-ಸ್ತ್ರೀ ೧-ಶತ್ರುವಿಗಿಂತಲೂ ತಾನು ಹೆಚ್ಚಿ ಯಿರುವಿಕೆ, ನೀತಿವಿದಿನಾಂತ್ರಿವರ್ಗಃ-ಕ್ಷಯಸ್ಥಾನವೃದ್ಧಿಗಳು ಮೂರುನ್ನೂತ್ರಿವರ್ಗವೆಂದು ನೀತಿಜ್ಞರುಹೇಳುವರು, ತ್ರಿವರ್ಗಃ-ಪು-೧.

(ಸ)ಪ್ರತಾಪಃ. ಪ್ರಭಾವಶ್ಚ (ಯತ್ತೇಜಃಕೋಶದಂಡಜಂ।)

ಪ್ರತಾಪಃ--ಪ್ರಭಾವಃ-ಪು-೨-ಕೋಶ ದಂಡಹಂತೇಜೋಯತ್ತ- ಭಂಡಾರದಿಂದಲೂ

ದಂಡಗುನ್ಹೇಗಾರೀ ತೆತ್ತಿಸಿಕೊಳ್ಳುವದ್ದರಿಂದಲೂ ಉಂಟಾದ ಪ್ರಭುಶಕ್ತಿ ಯಾವದೋ ಅದರ ಹೆಸರುಗಳು.

ಸಾಮದಾನಭೇದದಂಡಾ (ಇ
ತ್ಯುಪಾಯಾಶ್ಚತುಷ್ಟಯಂ ॥

ಸಾಮನ್-ನ- ಸಮಾಧಾನವಾಗಿ ಪಡಂಬಡಿಕೆಹೇಳುವಿಕೆ, ದಾನಂ-ನ- ಪೊಗದೀ ತೆರುವಿಕೆ,ಭೇದಃ-ಪು-ವಂಚನೆಯಿಂದ ಶತ್ರುಗಳೊಳಗೇ ಅಂತಃಕಲಹವನ್ನುಂಟು ಮಾಡುವಿಕೆ, ದಂಡಃ-ಪು-ಯುದ್ಧಮಾಡುವಿಕೆ,ಈಃ ಜಯವನ್ನು ಪಡೆಯುವದಕ್ಕೆ ಉಪಾಯಗಳು,ಉಪಾಯಃ-ಪು-೧-ಪೊಂದತಕ್ಕದ್ದನ್ನು ಪೊಂದಿಸಿಕೊಡುವ ಸಯುಕ್ತಿಕವಾದಕೃತ್ಯಕ್ಕೆ ಹೆಸರು.

ಸಾಹಸಂತುದಮೋದಂಡ

ಸಾಹಸಂ-ನ-ದಮಃ-ದಂಡಃ-ಪು-೩-ದಂಡೋಪಾಯದ ಹೆಸರುಗಳು.

ಸ್ಸಾಮಸಾಂತ್ವ

ಸಾಮ-ನ್- ಸಾಂತ್ವಂ-ನ-೨- ಸಾಮೋಪಾಯದಹೆಸರುಗಳು.

(ಮಥೋಸಮೌ) ಭೇದೋಪ
ಜಾಪಾ

ಭೇದಃ-ಉಪಜಾಪಃ-ಪು-೨- ಭೇದೋಪಾಯದ ಹೆಸರುಗಳು.

ವುಪಧಾಧರ್ಮಾದ್ಯೈರ್ಯತ್ಪರೀ
ಕ್ಷಣಂ ॥೪೭೮॥

ಉಪಧಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಧರ್ಮಾದ್ಯೈಃ-ಪರೀಕ್ಷಣಂಯತ್-ಅರಸು ತನ್ನ ಮಂತ್ರಿಮುಂತಾದವರು ಧರ್ಮಬದ್ಧರೋ ಅಲ್ಲದೆ ಅರ್ಥಾತುರರೋ ಅಲ್ಲದೆ ಕಾಮಿಗಳೋ ಅಲ್ಲದೆ ವಿರಕ್ತರೋಎಂದು ಅವರನ್ನು ಪರೀಕ್ಷೆಮಾಡುವದಕ್ಕೆ ಹೆಸರು.

ಪಂಚತ್ರಿ

ಮುಂದೆಹೇಳುವಅಪಡಕ್ಷೀಣ ಶಬ್ದಮುಂತಾದ ೩ ಶಬ್ದಗಳೂ ಮೂರು ಲಿಂಗಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವರ್ತಿಸುತ್ತವೆ.

ಷ್ವಷಡಕ್ಷೀಣೋಯಸ್ತೃತೀ
ಯಾದ್ಯಗೋಚರಃ॥

ಅಷಡಕ್ಷೀಣಃ-ತ್ರಿ-೧-ತೃತೀಯಾದ್ಯಗೋಚರೋಯಃ-ಮೂರನೇಯವನು ಮೊದಲಾಗಿಯಾರಿಗೂ ತಿಳಿಯದಂತೆ ನಡದ ಇಬ್ಬರ ಏಕಾಂತ ವಿಚಾರಕ್ಕೆ ಹೆಸರು.

ವಿವಿಕ್ತ ವಿಜನಚ್ಛನ್ನ ನಿಶ್ಶಲಾ ಕಾಸ್ತಥಾರಹಃ ॥೪೭॥ ರಹಶ್ಚೋಪಾಂಶುಚಾಲಿಂಗೆ

ವಿವಿಕ್ತಃ-ವಿಜನಃ- ಛನ್ನಃ- ನಿಶ್ಶಲಾಕಃ-ತ್ರಿ-ರಹಃ-ಸ-ನ-ರಹಸ್-ಉಪಾಂಶು- ಅ-೨-ಏಕಾಂತಕ್ಕೆ ತಕ್ಕವಿಜನವಾದ ರಹಸ್ಯಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಹೆಸರುಗಳು.

ರಹಸ್ಯಂತದ್ಭವೆತ್ರಿಷು

ರಹಸ್ಯಂ-ತ್ರಿ-೧-ತದ್ಭವೆ-ಆ ಯೇಕಾಂತ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದವನಿಗೂ ಹುಟ್ಟಿದಕ್ಕೂ ಹೆಸರು, ಏಕಾಂತದಲ್ಲಿ ನಡೆದದ್ದು.

ಸಮೌವಿಸ್ರಂಭವಿಶ್ವಾಸೌ

ವಿಸ್ರಂಭಃ-ವಿಶ್ವಾಸಃ-ಪು-೨-ವಿಶ್ವಾಸದ ಹೆಸರುಗಳು, ನಂಬಿಕೆಯೊಡಗೂಡಿದ ಅಭಿಮಾನಕ್ಕೆ ಹೆಸರುಗಳು.

ಭ್ರೇಷೋಭ್ರಂಶೋ ಯಥೋಚಿತಾತ ॥೪೮॥

ಭ್ರೇಷಃ-ಪು-೧-ಯಥೋಚಿತಾತಭ್ರಂಶಃ-ತನಿಗೆ ತಕ್ಕ ನಡತೆಯಿಂದ ತಪ್ಪಿಹೋಗುವಿಕೆ, ಉಚಿತವೃತ್ತಿ ಕೆಡುವಿಕೆ.

ಅಭ್ರೇಷ ನ್ಯಾಯು ಕಲ್ಪಾಸ್ತು ದೇಶರೂಪಂ ಸಮಂಜಸಂ

ಅಭ್ರೇಷಃ-ನ್ಯಾಯಃ-ಕಲ್ಪಃ-ಪು- ದೇಶರೂಪಂ-ಸಮಂಜಸಂ-ನ-೫-ತನಿಗೆ ಉಚಿತವಾದ ಧರ್ಮಗಳನ್ನು ತಪ್ಪದೇ ತಕ್ಕಹಾಗೆ ನಡಕೊಳ್ಳುವಿಕೆ.

ಯುಕ್ತಮೌಪಯಿಕಂಲಭ್ಯಂ ಭಜಮಾನಾಭಿ ನೀತವತ॥ ನ್ಯಾಯ್ಯಂಚತ್ರಿಷುಷ

ಯುಕ್ತಂ-ಔಪಯಿಕಂ-ಲಭ್ಯಂ-ಭಜಮಾನಂ-ಅಭಿನೀತಂ-ನ್ಯಾಯ್ಯಂ-೬-ತ್ರಿ- ನ್ಯಾಯದಿಂದೊಡಗೂಡಿದ್ದಕ್ಕೆ ಹೆಸರುಗಳು,ತಿಳುವಳಿಕೆಯುಳ್ಳವರು ಪಡಂಬಡತಕ್ಕಂಥಾದ್ದು.

ಟ್ಸಂಪ್ರಧಾರಣಾತು ಸಮರ್ಥನಂ ॥

ಸಂಪ್ರಧಾರಣಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಸಮರ್ಥನಂ-ಯುಕ್ತಾಯುಕ್ತಗಳಲ್ಲಿ ಇದೇ ಯುಕ್ತವೆಂಬದಾಗಿ ನ್ಯಾಯದಿಂದ ನಿರ್ಧರಿಸುವದಕ್ಕೆ ಹೆಸರು.

ಅಪವಾದಸ್ತು ನಿರ್ದೇಶೋನಿದೇಶಶ್ಶಾಸನಂಚಸಃ । ಶಿಷ್ಟಿಶ್ಚಾಜ್ಞಾಚ

ಅಪವಾದಃ-ನಿರ್ದೇಶಃ-ಪು-ಶಾಸನಂ- ನ-ಶಿಷ್ಟಿಃ-ಆಜ್ಞಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೫- ಆಜ್ಞೆಗೆ ಹೆಸರುಗಳು, ಹೀಗೆನಡಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಅಧಿಕಾರದಿಂದ ವಿಧಿಸಿ ಹೇಳುವಿಕೆ.

ಸಂಸ್ಥಾತು ಮರ್ಯಾದಾ ಧಾರಣಾಸಿ ತಿಃ।

ಸಂಸ್ಥಾ-ಮರ್ಯಾದಾ- ಧಾರಣಾ- ಸ್ಥಿತಿಃ-ಸ್ತ್ರೀ-೪-ಮರ್ಯಾದೆಗೆ ಹೆಸರುಗಳು. ಅದ್ದು

	ತಪ್ಪದೆ ಯಿರುವಿಕೆ.
ಆಗೋಪರಾಧೋ ಮಂತುಶ್ಚ	ಆಗಃ-ಸ-ನ-ಅಪರಾಧಃ-ಮಂತುಃ-ಪ್ರು-೩-ಅಪರಾಧದ ಹೆಸರುಗಳು. ತಪ್ಪು.
ಸಮೆತೂದ್ದಾನ ಬಂಧನೆ॥	ಉದ್ದಾನಂ-ಬಂಧನಂ-ನ-೨-ಕಟ್ಟಿಹಾಕುವದಕ್ಕೆ ಪೆಸರುಗಳು. ಕಟ್ಟು, ತಡೆಗೊಳಿಸುವಿಕೆ.
ದ್ವಿಪಾದ್ಯೋ ದ್ವಿಗುಣೋದಂಡೊ	ದ್ವಿಪಾದ್ಯಃ-ಪ್ರು-೧-ದ್ವಿಗುಣೋದಂಡಃ-ಎರಡರಷ್ಟು ದಂಡ ತೆಗದುಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕೆ ಹೆಸರು. ದುಗುಣೀ, ಜುಲ್ಮಾನೆ.
ಭಾಗಧೆಯಃ ಕರೋಬಲಿಃ।	ಭಾಗಧೇಯಃ-ಕರಃ-ಬಲಿಃ-ಪ್ರು-೩-ಅರಸಿಗೆ ಕೊಡತಕ್ಕ ಕಾಣಿಕೆ, ಕಪ್ಪ, ಕಂದಾಯ, ಕವಳಿಗೆ, ತೆರಿಗೆ, ಮುಂತಾದವುಗಳ ಪೆಸರುಗಳು.
ಘಟ್ಟಾದಿದೆಯಂ ಶುಲ್ಕೋಸ್ತ್ರೀ	ಶುಲ್ಕಃ-ಪ್ನ-ಘಟ್ಟಾದಿದೇಯಂ-ಘಟ್ಟಾದಿ-ಸುಂಕದ ಕಟ್ಟೆ ಮುಂತಾದವುಗಳಲ್ಲಿ, ದೇಯಂ-ಅರಸಿಗೆ ಕೊಡತಕ್ಕ ಸುಂಕ, ತೀರ್ವೆಗಳ ಪೆಸರುಗಳು.
ಪ್ರಾಭೃತಂತುಪ್ರದೆಶನಂ।ಉಪಾಯನ ಮುಪ ಗ್ರಾಹ್ಯಮುಪಹಾರಸ್ತಥೋಪದಾ	ಪ್ರಾಭೃತಂ-ಪ್ರದೇಶನಂ-ಉಪಾಯನಂ-ಉಪಗ್ರಾಹ್ಯಂ-ನ-ಉಪಹಾರಃ-ಪ್ರು-ಉಪದಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೬-ರಾಜದರ್ಶನಾರ್ಥವಾಗಿ ತರತಕ್ಕ ಕಾಣಿಕೆ. ನಜರ್ ಮುಂತಾದ್ದಕ್ಕೆ ಪೆಸರು.
ಯೌತಕಾದಿತು ಯದ್ದೆಯಂ ಸುದಾಯೊಹರಣಂಚತತ —	ಯೌತಕಂ-ನ-ಸುದಾಯಃ-ಪು-ಹರಣಂ-ನ-೩-ಯದ್ಯೌತಕಾದಿದೇಯಂತತ್-ಮದಿವೆ ಮುಂತಾದವುಗಳಲ್ಲಿ ಮಗಳಿಗೂ ಅಳಿಯನಿಗೂ ಕೊಡತಕ್ಕ ಬಳವಳ್ಳಿ ಮುಂತಾದ ಬಹುಮಾನಕ್ಕೆ ಹೆಸರುಗಳು.
ತತ್ಕಾಲಸ್ತು ತದಾತ್ವಂಸ್ಯಾ	ತತ್ಕಾಲಃ-ಪ್ರು-ತದಾತ್ವಂ-ನ-೨-ವರ್ತಮಾನಕಾಲಕ್ಕೆ ಪೆಸರುಗಳು ಆಗ ನಡಿಯುತ್ತಿರುವ ಸಮಯಸದ್ಯ.
ದುತ್ತರಃ ಕಾಲಆಯತಿಃ।	ಆಯತಿಃ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಉತ್ತರಃ ಕಾಲಃ

ಮುಂದೆ ಬರುವ ಸಮಯವು. ಭವಿಷ್ಯದ್ಯೋಗಕಾಲಕ್ಕೆ ಹೆಸರು.

ಸಾಂದೃಷ್ಟಿಕಂ ಫಲಂ ಸದ್ಯ

ಸಾಂದೃಷ್ಟಿಕಂ-ನ-೧-ಸದ್ಯಃಫಲಂ-ತತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ ವುಂಟಾಗುವ ಪ್ರಯೋಜನ, ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ಪಡೆಯತಕ್ಕ ಫಲಕ್ಕೆ ಹೆಸರು.

ಉದರ್ಕಃ ಫಲಮುತ್ತರಂ

ಉದರ್ಕಃ-ಪು-೧-ಉತ್ತರಂಫಲಂ-ಮುಂದೆ ಬರತಕ್ಕ ಪ್ರಯೋಜನ, ಕೆಲವು ಕಾಲದಮೇಲೆ ಉಂಟಾಗುವ ಸುಖಸಾಧನಕ್ಕೆ ಹೆಸರು. ಭವಿಷ್ಯತ್ಫಲಕ್ಕೆ ಹೆಸರು.

ಅದೃಷ್ಟಂ ವಹ್ನಿತೋಯಾದಿ

ಅದೃಷ್ಟಂ-ನ-೧-ವಹ್ನಿತೋಯಾದಿ-ಬೆಂಕಿ, ನೀರು, ಗಾಳಿ, ಮುಂತಾದವುಗಳಿಂದುಂಟಾಗುವ ಭಯಕ್ಕೆ ಹೆಸರು.

ದೃಷ್ಟಂ ಸ್ವಪರಚಕ್ರಜಂ।

ದೃಷ್ಟಂ-ನ-೧-ಸ್ವಪರಚಕ್ರಜಂ-ತನ್ನವರ ಗುಂಪಿನಿಂದಲೂ ಹೆರರ ಗುಂಪಿನಿಂದಲೂ ಉಂಟಾಗುವ ಭಯಕ್ಕೆ ಹೆಸರು. ಪರಚಕ್ರಜಂ-ಎಂಬ ಪಾಠದಲ್ಲಿ ಶತ್ರುಗಳ ದಾಳಿಯಿಂದಾದ ಅಂಜಿಕೆ.

ಮಹೀಭುಜಾಮಹಿಭಯಂ ಸ್ವ
ಪಕ್ಷಪ್ರಭವಂ ಭಯಂ ॥೮೨॥

ಅಹಿಭಯಂ-ನ-೧-ಮಹೀಭುಜಾಂ ಸ್ವಪಕ್ಷಪ್ರಭವಂಭಯಂ-ಅರಸುಗಳಿಗೆ ತಮ್ಮ ಮೂಲಬಲ ಮುಂತಾದ ೭ ಬಗೇ ದಳಗಳ ದೆಸೆಯಿಂದಲೂ ಅಂತಃಕಲಹಕ್ಕೆ ಎದುರು ಬೀಳುವದು ಮೊದಲಾದ ಒಳಗಿನ ಭಯಕ್ಕೆ ಹೆಸರು. ತನ್ನವರಿಂದಲೇ ತನಗುಂಟಾಗುವ ಭೀತಿ.

ಪ್ರಕ್ರಿಯಾತ್ವಧಿಕಾರಸ್ಸ್ಯಾ

ಪ್ರಕ್ರಿಯಾ-ಸ್ತ್ರೀ- ಅಧಿಕಾರಃ-ಪು-೨-ಅಧಿಕಾರದ ಹೆಸರು. ನಿರ್ವಹಿಸತಕ್ಕ ಕೆಲಸಕ್ಕೂ ಪ್ರಜೆಗಳ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಾಹಕ್ಕೂ ಅಧಿಕಾರ ನಿರ್ವಾಹಕ್ಕೂ ಹೆಸರು.

ಚ್ಚಾಮರಂತು ಪ್ರಕೀರ್ಣಕಂ।

ಚಾಮರಂ-ಪ್ರಕೀರ್ಣಕಂ-ನ-೨-ಬೀಸುವ ಚೌರಿಗಳು, ಸಿಗುರಿ, ಬಾಲಚೌರಿ, ಚಾಮರ, ವಾಲವ್ಯಜನದ ಹೆಸರು.

ನೃಪಾಸನಂ (ಯತ್ತು) ದ್ಭದ್ರಾಸನಂ	ನೃಪಾಸನಂ-ಭದ್ರಾಸನಂ-ನ-೨-ರಾಜರು ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವ ಆಸನದ ಹೆಸರು. ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ಅರಸುಗಳು ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಉತ್ತಮವಾದ ಗದ್ದಿಗೆ, ಭದ್ರಪೀಠ, ಮಂಗಳಗದ್ದಿಗೆ.
ಸಿಂಹಾಸನಂ (ತುತತ್) ‖ ಹೈಮಂ	ಸಿಂಹಾಸನಂ-ನ-೧-ಹೈಮಂತತ್- ಚಿಂನದಿಂದ ರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಭದ್ರಪೀಠಕ್ಕೆ ಹೆಸರು. ಅರಸಿನ ಸಿಂಹಾಸನ.
ಛತ್ರಂತ್ವಾತಪತ್ರಂ) ರಾಜ್ಞಸ್ತುನೃಪಲಕ್ಷ್ಮತತ್ ।	ಛತ್ರಂ-ಆತಪತ್ರಂ-ನ-೨-ಕೊಡೆಯ ಪೆಸರುಗಳು,ಮತ್ತು ರಾಜ್ಞೋನೃಪಲಕ್ಷ್ಮಯತ್ತುತ್-ಅರಸುತನಕ್ಕೆ ಗುರ್ತಾಗಿ ಹಿಡಿಯತಕ್ಕ ಭೂಚಕ್ರಕೊಡೆ, ಏಕಛತ್ರ,ಶ್ವೇತಛತ್ರಗಳ ಹೆಸರು. ನೃಪಲಕ್ಷ್ಮ-ನ್-ನ -೧-ರಾಜರಿಗೆಮಾತ್ರ ಸಲ್ಲತಕ್ಕ ಚಿಹ್ನ.
ಭದ್ರಕುಂಭಃಪೂರ್ಣಕುಂಭೋ	ಭದ್ರಕುಂಭಃ-ಪೂರ್ಣಕುಂಭಃ-ಪು-೨-ಅರಮನೆಯ ಬಾಗಿಲು ಮುಂತಾದವುಗಳಲ್ಲಿ ಮಂಗಳಕರವಾಗಿ ಇರಿಸತಕ್ಕ ಪೂರ್ಣಕಲಶಗಳ ಹೆಸರು.
ಭೃಂಗಾರಃಕನಕಾಲುಕಾ ‖	ಭೃಂಗಾರಃ-ಪು--'ಕನಕಾಲುಕಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೨-ಭಂಗಾರದ ಗಿಂಡಿಗೆ ಹೆಸರು, ಚಿನ್ನದಬಟ್ಟಲು, ಚಿನ್ನದ ಹೂಜಿ.
ನಿವೆಶಃಶಿಬಿರಂ (ಷಂಡೆ)	ನಿವೇಶಃ-ಪು-ಶಿಬಿರಂ-ನ-೨- ಷಂಡೆ-ದಂಡು ಇಳಿದಿದ್ದ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಹೆಸರುಗಳು. ದಂಡು ಇಳಿದಿರುವ ಪಾಳೆಯ.
ಸಜ್ಜನಂತೂಪರಕ್ಷಣಂ।	ಸಜ್ಜನಂ-ಉಪರಕ್ಷಣಂ-ನ-೨-ದಂಡುಕಾವಲಿಗಾಗಿ ಸುತ್ತಲೂ ಇರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಬೆಳಿಕಿಗೂ ಪಹರೆಗೂ ಹೆಸರುಗಳು.
ಹಸ್ತ್ಯಶ್ವ ರಥಪಾದಾತಂಸೆನಾಂಗಂಸ್ಯಾಚ್ಚತುಷ್ಟಯಂ ‖	ಸೇನಾಂಗಂ-ನ-೧-ಹಸ್ತ್ಯಶ್ವರಥಪಾದಾತಂ - ಆನೇ ದಂಡು, ಕುದುರೇಪಾಜು, ತೇರುಗಳ ಮತ್ತು ಪಟಗಳ ಗುಂಪು. ಕಾಲುನಡಿಯದಳ, (ಚತುಷ್ಟಯಂ)ಈ೪ ಸೇ

ನಾಂಗ ವೆನ್ನಲ್ಪಡುವದು.

ದಂತೀದಂತಾವಳೊಹಸ್ತೀ ದ್ವಿರದೋನೇಕಪೋದ್ವಿಪಃ । ಮತಂಗಜೋ ಗಜೋನಾಗಃ ಕುಂಜರೋವಾರಣಃಕರೀ ॥೪೧॥ ಇಭಃ ಸ್ತಂಬೆರಮಃ ಪದ್ಮೀ

ದಂತೀ-ನ್-ದಂತಾವಳಃ-ಹಸ್ತೀ-ನ್-ದ್ವಿರದಃ-ಅನೇಕಪಃ-ದ್ವಿಪಃ- ಮತಂಗಜಃ- ಗಜಃ-ನಾಗಃ-ಕುಂಜರಃ- ವಾರಣಃ- ಕರೀ-ನ್-ಇಭಃ-ಸ್ತಂಬೇರಮಃ-ಪದ್ಮೀ-ನ್- ಪು-೧೩-ಆನೆಯ ಹೆಸರುಗಳು.

ಯೂಥನಾಥಸ್ತು ಯೂಥಪಃ

ಯೂಥನಾಥಃ-ಯೂಥಪಃ-ಪು-೨-ಆನೆಗಳ ಹಿಂಡಿನಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾದ ಗಜದ ಹೆಸರುಗಳು. ಸಲಗಜ, ದೊಡ್ಡಾನೆ.

ಮದೋತ್ಕಟೋಮದಕಲಃ

ಮದೋತ್ಕಟಃ-ಮದಕಲಃ-ಪು-೨-ಮದಹಿಡಿದ ಆನೆಯ ಹೆಸರುಗಳು.

ಕಲಭಃಕರಿಶಾಬಕಃ॥೪೨॥

ಕಲಭಃ-ಕರಿಶಾಬಕಃ-ನಾ-ಕರಿ ಪೋತಕಃ-ಪು-೨-ಆನೇಯ ಹೆಸರುಗಳು. ಮರಿಯಾನೆ.

ಪ್ರಭಿನ್ನೋ ಗರ್ಜಿತೋಮತ್ತ

ಪ್ರಭಿನ್ನಃ-ಗರ್ಜಿತಃ-ಮತ್ತಃ-ಪು-೩-ಮದ ಸೋರುತ್ತಿರುವ ಆನೆ, ಮದ್ದಾನೆ, ಮದವೇರಿದಾನೆ.

ಸ್ಸಮಾವುದ್ವಾಂತನಿರ್ಮದೌ।

ಉದ್ವಾಂತಃ-ನಿರ್ಮದಃ-ಪು-೨-ಮದವಿಳಿದ ಆನೆ, ಮದಬಿಟ್ಟ ಆನೆ, ಮದವಿಲ್ಲದ ಆನೆ.

ಹಾಸ್ತಿಕಂ ಗಜತಾ (ಬೃಂದೆ)

ಹಾಸ್ತಿಕಂ-ನ-ಗಜತಾ- ಸ್ತ್ರೀ-೨- ಬೃಂದೆ-ಆನೆಗಳ ಹಿಂಡು, ಆನೆ ಗುಂಪು.

ಕರಿಣೀಧೇನುಕಾವಶಾ ॥

ಕರಿಣೀ-ಧೇನುಕಾ-ವಶಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೩-ಹೆಣ್ಣಾನೆ.

ಗಂಡಃ ಕಟೋ

ಗಂಡಃ-ಕಟಃ-ಪು-೨- ಆನೆಯ ಕೆನ್ನೆಗೆ ಹೆಸರು. ಆನೆಯ ಕಟವಾಯಿ.

ಮದೋದಾನಂ

ಮದಃ-ಪು-ದಾನಂ-೨-ಮದದ ಹೆಸರು, ಸೊಕ್ಕು ನೀರು, ಮದದ ಬೆಮರು.

ವಮಥುಃ (ಕರಶೀಕರಃ ।)

ವಮಥುಃ-ಪು-೧--ಕರಶೀಕರಃ-ಸೊಂಡಿಲೊಳಗಿನಿಂದ ಈಚೆಗೆ ಬಂದ ನೀರ ತುಂತುರಿನ ಹೆಸರು.

ಕುಂಭೌ(ತುಶಿರಸಃಪಿಂಡೌ)	ಕುಂಭಃ-ಪು-ಶಿರಸಃ ಪಿಂಡಃ-ಆನೆಯ ತಲೆಯ ಮೇಲಿರುವ ಕುಂಭಸ್ಥಳದ ಪೆಸರು. ದಿಮ್ಮಿ ತಲೆಗಳು.
(ತಯೋರ್ಮಧ್ಯೆ) ವಿದುಃ(ಪುಮಾ೯) ॥೪೯೪॥	ವಿದುಃ-ಪು-೧-ತಯೋಃ-ಆ ಕುಂಭಸ್ಥಲಗಳೆರಡರ ಮಧ್ಯಭಾಗಕ್ಕೆ ಹೆಸರುಗಳು.
ಅವಗ್ರಹೊ (ಲಲಾಟಂಸ್ಯಾ)	ಅವಗ್ರಹಃ-ಪು-೧-ಲಲಾಟಂ-ಆನೆಯ ಹಣೆಗೆ ಹೆಸರು.
ದೀಷಿಕಾ(ತ್ವಕ್ಷಿಕೂಟಕಂ)।	ಈಷಿಕಾ-ಪಾ-ಇಷೀಕಾ-೧-ಅಕ್ಷಿ ಕೂಟಕಂ-ಆನೆಯ ಕಣ್ಣುಗುಡ್ಡಿಗೆ ಹೆಸರು.
(ಅಪಾಂಗದೆಶೊ) ನಿರ್ಯಾಣಂ	ನಿರ್ಯಾಣಂ-ನ-ಅಪಾಂಗದೇಶಃ- ಆನೆಯ ಕಡಗಂಣಿಗೆ ಹೆಸರುಗಳು.
(ಕರ್ಣಮೂಲಂತು)ಚೂಲಿಕಾ	ಚೂಲಿಕಾ - ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಕರ್ಣಮೂಲಂ-ಆನೆಯ ಕಿವಿ ಬುಡಕ್ಕೆ ಹೆಸರು.
ಅಧಃ(ಕುಂಭಸ್ಯ)ವಾಹಿತ್ಥಂ	ವಾಹಿತ್ಥಂ-ನ-೧-ಕುಂಭಸ್ಯ ಅಧಃ-ಆನೆಕುಂಭಸ್ಥಳದ ಕೆಳಗಡೇ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಹೆಸರು.
ಪ್ರತಿಮಾನ(ಮಧೊಸ್ಯಯತ್)	ಪ್ರತಿಮಾನಂ-ನ-೧-ಅಸ್ಯಯದಧಃ- ಈ ವಾಹಿತ್ಥಂ ವೆಂಬುವದಕ್ಕೆ ಕೆಳಗಡೆಯ ಪೆಸರು.
ಆಸನಂ(ಸ್ಕಂಧದೆಶಸ್ಸ್ಯಾ)	ಆಸನಂ-ನ-೧- ಸ್ಕಂಧದೇಶಃ- ಆನೆಯ ಭುಜಕ್ಕೆ ಪೆಸರು.
ತ್ವಪದ್ಮಕಂ(ಬಿಂದುಜಾಲಕಂ)	ಪದ್ಮಕಂ-ನ-೧-ಬಿಂದುಜಾಲಕಂ- ಪ್ರಾಯದಆನೆಗೆ ಮೈಮೇಲೆ ಪದ್ಮಾಕಾರವಾಗಿ ಯೇಳುವ ಸಿಬ್ಬದ ಮಚ್ಚೆಗಳು.
ಪಕ್ಷಭಾಗಃ(ಪಾರ್ಶ್ವಭಾಗೊ)	ಪಕ್ಷಭಾಗಃ-ಪು-೧-ಪಾರ್ಶ್ವಭಾಗಃ- ಆನೆಯ ಯರಡು ಪಕ್ಕಗಳಿಗೂ ಹೆಸರು ಉಭಯ ಪಾರ್ಶ್ವಗಳು.
ದಂತಭಾಗ(ಸ್ತುಯೊಽಗ್ರತಃ)	ದಂತಭಾಗಃ-ಪು-೧-ಅಗ್ರತೋಯಃ- ಆನೆಯಮುಂಭಾಗವ್ಯಾವದೋ ಅದಕ್ಕೆ ಹೆಸರು. ಆನೆ ಕೋಂಬಿನಸ್ಥಳ. ಗಜದಂತ ಸ್ಥಳ.

(ದ್ವೌಪೂರ್ವಪಶ್ಚಾಜ್ಜಂಘಾದಿ ದೇಶೌ) ಗಾತ್ರಾವರೆ(ಕ್ರಮಾತ್)

ಪೂರ್ವಪಶ್ಚಾತ್ ಜ್ಜಂಘಾದಿದೇಶೌ ದ್ವೌ ಕ್ರಮಾದ್ಗಾತ್ರಾವರೇ- ಗಾತ್ರಂ-ನ -೧- ಆನೆಯ ಮುಂಗಾಲು ಮುಂತಾದ ಕೆಳಗಣ ಶರೀರಕ್ಕೆ ಹೆಸರು. ಅವರಂ-ನ -ಪಾ- ಅಪರಂ-೧- ಆನೆಯ ಹಿಂಗಾಲು ಮುಂತಾದ ಕೆಳಭಾಗಕ್ಕೆ ಹೆಸರು.

ತೋತ್ರಂವೈಣುಕ

ತೋತ್ರಂ-ವೈಣುಕಂ-ಪಾ- ವೇಣುಕಂ-ನ-ಆನೆಯನ್ನು ತಿವಿದು ಶಿಕ್ಷಿಸುವ ಬಿದಿರು ಕೋಲಿನ ಹೆಸರು. ತಿವಿ ಗೋಲು.

ಮಾಲಾನಂಬಂಧಸ್ತಂಭೆ(ಥ)

ಆಲಾನಂ-ನ-ಬಂಧಸ್ತಂಭಃ-ಪು-೨- ಆನೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಹಾಕುವ ಕಂಭವಂಥಾ ಗೂಟದ ಹೆಸರು.

ಶೃಂಖಲೆ। ಅಂದುಕೊ ನಿಗಳೊ (ಸ್ತ್ರೀಸ್ಯಾ)

ಶೃಂಖಲಂ-ತ್ರಿ-ಅಂದುಕಃ-ಪು- ನಿಗಳಃ-ಪಾ-ನಿಗಡಃ-ಪು-೩-ಆನೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಹಾಕುವ ಲೋಹದ ಸರಪಣಿ, ಆನೇಬೇಡಿ, ಕಣಕೆ ಹಗ್ಗಕ್ಕೂ ಹೆಸರು.

ದಂಕುಶೊ (ಸ್ತ್ರೀ)ಸೃಣಿ(ದ್ವಯೋಃ) ॥೪೯೮॥

ಅಂಕುಶಃ-ಪು-ಸೃಣಿಃ-ಪು-೨-ಅಂಕುಶದ ಹೆಸರುಗಳು. ಕೊಕ್ಕೆ ಕೋಲು, ದೋಟಿಕೋಲು.

ದೂಷ್ಯಾ ಕಕ್ಷ್ಯಾ ವರತ್ರಾ (ಸ್ಯಾ)

ದೂಷ್ಯಾ-ಪಾ--ದೂಷಾ-ಕಕ್ಷ್ಯಾ-ಪಾ-ಕಕ್ಷಾ-ವರತ್ರಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೩-ಆನೆಯ ಟೊಂಕಕ್ಕೆ ಕಟ್ಟುವ ತೊಗಲು ಪಟ್ಟಿಮುಂತಾದವುಗಳ ಹೆಸರು. ಆನೆಯ ತಂಗು.

ತ್ಕಲ್ಪನಾಸಜ್ಜನಾ (ಸಮೆ)

ಕಲ್ಪನಾ-ಸಜ್ಜನಾ-ಸ್ತ್ರೀ- ಆನೆಗೆ ಬಂಗಾರ ದುಡಿಗೆ ಯಿಂದಲೂ ಚಿತ್ರದುಡಿಗೆ ಯಿಂದಲೂ, ಶೃಂಗಾರ ಮಾಡುವದಕ್ಕೆ ಹೆಸರು.

ಪ್ರವೇಣ್ಯಾಸ್ತರಣಂ ವರ್ಣಃ ಪರಿಸ್ತೋಮಃ ಕುಥೊ (ದ್ವಯೋಃ)

ಪ್ರವೇಣೀ-ಸ್ತ್ರೀ-ಆಸ್ತರಣಂ-ನ- ವರ್ಣಃ-ಪರಿಸ್ತೋಮಃ-ಪು - ಕುಥಃ - ಪು -ಪಾ-ತ್ರಿ-೫-ಆನೆಯ ಬೆನ್ನುಮೇಲೆ ಹಾಕುವ ಆನೆಗೆ ಯೊದಿಸುವ ಚಿತ್ರಕಂಬಳಿಗೂ ಚೀರೆಬಟ್ಟೆಗಳಿಗೂ ಹೆಸರುಗಳು.

ವೀತಂ (ತ್ವಸಾರಂಹಸ್ತ್ಯಶ್ವಂ)	ವೀತಂ-ನ-೧-ಅಸಾರಂ-ಹಸ್ತ್ಯಶ್ವಂ-ಬಲವಿಲ್ಲದ ಬೆಂಡಾದ ಆನೆಗೂ ಕುದುರೆಗೂ ಹೆಸರುಗಳು.
ವಾರೀ(ತುಗಜಬಂಧನೆ)	ವಾರೀ-ಸ್ತ್ರೀ-೧- ಗಜಬಂಧನೆ- ಆನೆಯನ್ನು ಹಿಡಿಯುವದಕ್ಕೆ ಮಾಡಿದ ಕಪ್ಪಲು ಮುಂತಾದವುಗಳಿಗೆ ಹೆಸರು.
ಘೋಟಕೆವೀತಿತುರಗ ತುರಂಗಾಶ್ವತುರಂಗಮಾಃ॥೫೦॥ ವಾಜೀವಾಹಾರ್ವಗಂಧರ್ವ ಹಯಸ್ಯೆಂಧವಸಪ್ತಯಃ।	ಘೋಟಕಃ-ವೀತಿಃ-ಮಾ-ಪೀತಿಃ-ತುರಗಃ-ತುರಂಗಃ-ಅಶ್ವಃ-ತುರಂಗಮಃ- . ವಾಜೀ-ನ್-ವಾಹಃ-ಅರ್ವಾ-ನ್- ಮಾ- ಅರ್ವನ್-ಕ-ಗಂಧರ್ವಃ-ಹಯಃ- ಸ್ಯೆಂಧವಃ-ಸಪ್ತಿಃ- ಪು-೧೩-ಕುದುರೆಯ ಹೆಸರುಗಳು.
ಆಜಾನೆಯಾಃಕುಲೀನಾ(ಸ್ಸ್ಯು)	ಆಜಾನೇಯಃ-ಪು-೧-ಕುಲೀನಾಃ- ಜಾತಿಯಾದ ಕುದುರೆಗಳ ಹೆಸರು, ಉತ್ತಮಾಶ್ವ.
ರ್ವಿನೀತಾ(ಸ್ಸಾಧುವಾಹಿನಃ)	ವಿನೀತಃ-ಪು-೧- ಸಾಧುವಾಹಿನಃ- ಎಳೆಯಲಾಪುವ ಕುದುರೆಗಳಿಗೂ ಚನ್ನಾಗಿಹೊರಲುಳ್ಳ ಕುದುರೆಗಳಿಗೂ ಹೆಸರುಗಳು.
ವನಾಯುಜಾಃ ಪಾರಶೀಕಾಃ ಕಾಂಭೋಜಾ ಬಾಹ್ಲಿಕಾ ಹಯಾಃ।	ವನಾಯುಜಃ-ಮಾ-ವಾನಾಯುಜಃ-ಪಾರಸೀಕಃ-ಮಾ-ಪಾರಶೀಕಃ- ಕಾಂಭೋಜಃ-ಬಾಹ್ಲಿಕಃ-ಪು-ಈ ೪ ವಾನಾಯುಜನು,ಪಾರಶೀಕನು, ಕಾಂಭೋಜನು, ಬಾಹ್ಲೀಕನು, ಈ ನಾಲ್ಕೂ ನಾಲ್ಕುದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ, ಹಯಾಃ-ಕುದುರೆಗಳು.
ಯಯುು(ರಶ್ವೋಶ್ವಮೆಧೀಯೊ)	ಯಯುಃ-ಪು-೧-ಅಶ್ವಮೇಧೀಯಃ- ಅಶ್ವಃ- ಅಶ್ವಮೇಧಯಾಗಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಲಕ್ಷಣಗಳುಳ್ಳಕುದುರೆಯ ಹೆಸರು.
ಜವನ(ಸ್ತುಜವಾಧಿಕಃ।)	ಜವನಃ-ಪು-೧-ಜವಾಧಿಕಃ- ವೇಗದಿಂದ ಅಧಿಕವಾದ ಕುದುರೆಯ ಹೆಸರು, ಇಂಗ್ಲೀಷಹಾರ್ಸ, ಅರಬ್ಬೀಟಾಂಕ್ಣಾ, ಪೈಗೋಟಾಂಕ್ಣಾ, ಮುಂತಾದವುಗಳು.
ಪೃಷ್ಠ್ಯಸ್ಥೌರೀ	ಪೃಷ್ಠ್ಯಃ-ಸ್ಥೌರೀ-ನ್-ಮಾ-ಸ್ಥೂರೀ-ನ್-೧-ಹೊರೆಯನ್ನು ಹೊರುವ ಕರ್ಣಾಟಾಶ್ವ

ಸಿತಃ ಕರ್ಕೋ

ರಥ್ಯೋ (ವೋಢಾರಥಸ್ಯಯಃ)

(ಬಾಲಃ) ಕಿಶೋರೋ

ವಾಮ್ಯಶ್ವಾ ಬಡಬಾ

ಬಾಡಬಂಗಣೇ ॥೪೦೩॥

(ತ್ರಿಷ್ವಾ) ಶ್ವೀನಂಯದಶ್ವೇ
ನದಿನೇನೈಕೇನಗಮ್ಯತೇ ।)

ಕಶ್ಯಂ (ತುಮಧ್ಯಮಶ್ವಾನಾಂ)

ಹೇಷಾಹ್ರೇಷಾ (ಚನಿಸ್ವನೇ)

ನಿಗಾಳ (ಸ್ತುಗಳೋದ್ದೇಶೇ)

(ಬೃಂದೇ)ತ್ವಶ್ವೀಯಮಾಶ್ವ
(ವತ ।)

ಆಸ್ಕಂದಿತಂಧೌರಿತಕಂ ರೇಚಿ
ತಂವಲ್ಗಿತಂಪ್ಲುತಂ ॥೪೦೪॥ (ಗತ
ಯೋಮೂಃಪಂಚಧಾರಾ

ದಹೆಸರು, ತಟ್ಟು.

ಕರ್ಕಃ-ಪು-ಸಿತಃ- ಬಿಳೀಬಣ್ಣದ ಕುದುರೆ.

ರಥ್ಯಃ-ಪು-೧-ರಥಸ್ಯವೋಢಾಯಃ-ರಥವನ್ನು ವಹಿಸಿ ಕಳೆದೊಯ್ಯುವ ಕುದುರೆ, ಟಪ್ಪಾಲ್‌ಗಾಡೀ, ಭರದಂಡು ಕುದುರೆ.

ಕಿಶೋರಃ-ಪು-೧-ಬಾಲಃ-ಕುದುರೇಪುರಿಯಹೆಸರು, ಮರಿ ಕುದುರೆ.

ವಾಮೀ-ಅಶ್ವಾ-ಬಡಬಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೩- ಹೆಂಣುಕುದುರೆ, ಕಾರ್ಣಾರ ಹೆಂಣು, ಗೋಳಿಗೇ ಕುದುರೆ.

ಬಾಡಬಂ-ನ-೧-ಗಣೇ-ಅಂಥಾ ಹೆಣ್ಣುಕುದುರೆಗಳ ಗುಂಪು.

ಆಶ್ವೀನಂ-ತ್ರಿ-೧-ಏಕೇನದಿನೇನಾಶ್ವೇನ ಯದ್ಗಮ್ಯತೆ ತತ-೧-ದಿನದಲ್ಲಿ ಕುದುರೆಯುಷ್ಟುದೂರ ದಾರಿಯನ್ನು ನಡೆಯ ಲಾಪುನದೋ ಅಷ್ಟುದೂರದ ಹಾದಿಯ ಹೆಸರು.

ಕಶ್ಯಂ-ನ-೧-ಅಶ್ವಾನಾಂ ಮಧ್ಯಂ--ಕುದುರೆಗಳ ಗುಂಪಿನಲ್ಲಿ ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಹೆಸರು.

ಹೇಷಾ-ಹ್ರೇಷಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೨-ನಿಸ್ವನೇ-ಕುದುರೆಗಳ ಕೂಗಿಗೆ ಹೆಸರು. ಅಶ್ವಧ್ವನಿ.

ನಿಗಾಲಃ-ಪು-೧-ಗಳೋದ್ದೇಶೆ ಕುದುರೆಗಳ ಕೂಗಿಗೆ ಹೆಸರು. ಕುದುರೆಯ ಕೊರಳು ಮೇಲ್ಗಡೆಗೆ ಹೆಸರು.

ಅಶ್ವೀಯಂ-ಅಶ್ವಂ-ನ-೨-ಬೃಂದೆ - ಕುದುರೆಗಳಗುಂಪು.

ಧಾರಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಅಶ್ವಗತಿವಿಶೇಷಕ್ಕೆ ಹೆಸರು, ಇದು ೫ ಬಗೆಯಾಗಿದೆ. ಹ್ಯಾಗಂದರೆ ಆಸ್ಕಂದಿತಂ-೧-ಎಳೆ ನಡಿಕೆ, ಸಮಗತಿ, ಧೋರಿತಕಂ-೧-ಬಿರುನಡಿಗೆ, ಭರದಾಂಗ್ರೇ

ಚಿತಂ-೧-ಬಿಗುನಡೆ, ಜಾರುನಡಿಕೆ, ನಿಡುಸ ಡಿಕೆ, ವಲ್ಗಿತಂ-ಹಾರುತ್ತಾ ಸುತ್ತು ತಿರುಗುವ ಚಾಬಕ್ ಸವಾರಿ, ಸುಳಿನಡಿಕೆ, ಹಾಯ್ದು ವೋಡುವಿಕೆ, ಪ್ಲುತಂ-೧-ಕುಣಿನಡಿಕೆ, ಕು ಣಿದೋಟ, ಅಮೂಃ-ಪಂಚಗತಯೋ ಧಾ ರಾಃ-ಈ ನಡಿಕೆಗಳೈದೂ ಅಶ್ವಧಾರೆಗಳು, ೫-ನಃ

(ಘೋಣಾತು)ಪ್ರೋಥ(ಮಸ್ತ್ರಿ ಯಾಂ)

ಪ್ರೋಥಂ-ಸ್ನ೧-ಘೋಣಾ- ಕುದುರೆಯ ಮೂಗಿಗೆ ಹೆಸರು.

ಕವಿಕಾತುಖ ಲೀನೋಸ್ತ್ರೀ

ಕವಿಕಾ-ಸ್ತ್ರೀ-ಖಲೀನಃ-ಪು- ಖಲಿನಂ-ಸ್ನ-೨-ಬಾಯಿಹಗ್ಗ,ಬಾಯಿಚಿಕ್ಕ, ಲಗಾಂ, ಬಾಯಿಕಡಾಣಿ, ಕುಣಿಕೆ.

ಶಫಂ(ಕ್ಲೀಬೆ)ಖುರಃಪುಮಾ೯।

ಶಫಂ-ನ-ಖುರಃ-ಪು-೨-ಕುದುರೆಯಕಾ ಲು, ಗೊರಸಿನ ಹೆಸರು, ಕತ್ತೆ ಮುಂತಾದ ವುಗಳ ಕಾಲುಗುರು, ಗೊರಿಸೆಗೂ ಹೆಸರು.

ಪುಚ್ಛೋ(ಸ್ತ್ರೀ)ಲೂಮಲಾಂ ಗೂಲೆ ವಾಲಹಸ್ತಶ್ಚ ವಾಲಧಿಃ।

ಪುಚ್ಛಃ-ಲೂಮ-ನ-ಪು-ಲೂಮಾ-ಲಾಂ ಗೂಲಂ-ನ-ವಾಲಹಸ್ತಃ- ವಾಲಧಿಃ-ಪು-೫-ಕುದುರೆ ಮುಂತಾದ ಜಂತುಗಳ ಬಾಲದ ಹೆಸರುಗಳು.

ತ್ರಿಷೂಪಾವೃತ್ತಲುಠಿತೌ(ಪ ರಾವೃತ್ತೇಮುಹುರ್ಭುವಿ)।

ಉಪಾವೃತ್ತಃ-ಲುಠಿತಃ-ತ್ರಿ -೨- ಭುವಿ ಮುಹುಃ ಪರಾವೃತ್ತೇ-ನೆಲದಲ್ಲಿ ಭಾರಿಭಾರಿ ಗೂ ಬಿದ್ದು ಹೊರಲಾಡಿದ ಕುದುರೆಯ ಹೆ ಸರು, ಕತ್ತೆಯಹಾಗೆ ಹೊರಲಾಡಿ ಮೇಲ ಕ್ಕೆಯೆದ್ದು ಬಂದ ಕುದುರೆ.

(ಯಾನೇಚಕ್ರಿಣಿಯುದ್ಧಾರ್ಥೆ) ಶತಾಂಗಸ್ಯಂದನೋರಥಃ।

ಶತಾಂಗಃ-ಸ್ಯಂದನಃ-ರಥಃ-ಪು-೩- ಯು ದ್ಧಾರ್ಥೆಚಕ್ರಿಣಿಯಾನೆ ಯುದ್ಧಕ್ಕೋಸ್ಕ ರ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ ಬಂಡಿಯುಳ್ಳಸವಾರಿ, ಅಂ ದರೆ ಯುದ್ಧರಥಕ್ಕೆ ಹೆಸರು. ಯುದ್ಧದತೇ ರು, ಪಿರಂಗಿ ಗಾಡೀಮುಂತಾದ ಬಂಡಿಗಳಿ ಗೂ ಹೆಸರು.

(ಅಸೌ) ಪುಷ್ಯರಥಶ್ಚಕ್ರ

ಪುಷ್ಯರಥಃ-ಪು-೧-ಯಚ್ಚಕ್ರಯಾನಂನ

ಯಾನಂನ ಸಮರಾಯ ಯತ॥ ಸಮರಾಯ - ಚಕ್ರಗಳುಳ್ಳ ಯಾವತೇರು ಯುದ್ಧಕ್ಕೋಸರವಲ್ಲವೋಅವರ ಹೆಸರು. ವಾಕಿಂಗ್, ಸವಾರಿ, ಕೋಚಬಂಡಿ, ಸಾರಟ, ಬಗ್ಗಿ, ಪೆಟ್ಟಿಗೆ ಗಾಡಿಮುಂತಾದ್ದು ಕಲಶ ಕುಚ್ಚಿ ನಗೆಜ್ಜೆ ತೇರಿಗೂ ಹೆಸರು.

ಕಂಠೀರಥಃಪ್ರವಹಣಂಡಯನಂ(ಚಸಮಂತ್ರಯಂ) ಕಂಠೀರವಃ-ಪಾ-ಕರ್ಣೀರಥಃ-ಪ್ರ-ಪ್ರವಹಣಂ-ಡಯನಂ-ನ-೩-ಮನುಷ್ಯರು ಹೋರುವ ವಿಮಾನದ ಹೆಸರು, ಡೋಲಿಗೂ ಹೆಸರು.

(ಕ್ಲೀಬೆ)ನಶಕಟೊ (ಸ್ತ್ರೀಸ್ಯಾ) ಅನಃ-ಸ-ನ-ಶಕಟಃ-ಪ್ನ-೨-ಬಂಡಿಯ ಹೆಸರು, ಗಾಡಿಯಚಕ್ರಕ್ಕೂ ಹೆಸರುಗಳು.

ದ್ಗಂತ್ರೀಕಂಬಳಿವಾಹ್ಯಕಂ॥ ಗಂತ್ರೀ-ಸ್ತ್ರೀ-ಕಂಬಳಿವಾಹ್ಯಕಂ-ನ-೨ ನಡಿಕೆಗೆ ಹರ್ವಕಾಗಿ ತಿದ್ದಲ್ಪಟ್ಟ ಯೆತ್ತುಗಳು ಕಟ್ಟತಕ್ಕ ಬಂಡಿಯ ಹೆಸರು.

ಶಿಬಿಕಾಯಾ ಪ್ಯಯಾನಂ (ಸ್ಯಾ) ಶಿಬಿಕಾ-ಸ್ತ್ರೀ-ಯಾಪ್ಯಯಾನಂ- ನ-೨- ಅಂದಳದ ಹೆಸರು, ಮೇಣಾ, ಡೋಲಿ,ಪಾಲಕ್ಕಿ.

ಡ್ಡೋಲಾಪ್ರೇಂಖಾದಿಕಾ(ಸ್ತ್ರಿಯಾಂ|) ಡೋಲಾ-ಪ್ರೇಂಖಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೨-ಉಯ್ಯಾಲೆಯಹೆಸರು. ಪಾಲ್ಕಿಗೂ, ತೂಗುವ ಮಂಚ, ಮುಂತಾದ್ದಕ್ಕೂ ಹೆಸರು.

(ಉಭೌತು)ದ್ವೈಪವೈಯಾ ಘ್ರೌ(ದ್ವೀಪಿಚರ್ಮಾವೃತೇರಥೇ॥) ದ್ವೈಪಃ-ವೈಯ್ಯಾಘ್ರಃ-ತ್ರಿ-೨- ದ್ವೀಪಿಚರ್ಮಾವೃತೇರಥೇ- ಹುಲಿಯ ತೊಗಲು ಹೊದಿಕೆಯುಳ್ಳ ರಥದಹೆಸರು.

(ಪಾಂಡುಕಂಬಳ ಸಂವೀತ ಸ್ಯಂದನಃ) ಪಾಂಡುಕಂಬಳೀ ॥ ಪಾಂಡುಕಂಬಳೀ-ನ-ತ್ರಿ-೧-ಪಾಂಡುಕಂಬಳಸಂವೀತಸ್ಯಂದನಃ-ಬಿಳೀಕಂಬಳಿ ಪ್ಲಾನಲ್ ಮುಂತಾದವುಗಳಿಂದ ಹೊದಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ರಥದ ಹೆಸರು.

(ರಥೆ) ಕಾಂಬಳವಾಸ್ತ್ರಾದ್ಯಾಃ (ಕಂಬಳಾದಿಭಿಸಾವೃತೆ!) ಕಾಂಬಳಂ-ತ್ರಿ-೧-ವಾಸ್ತ್ರಂ-ತ್ರಿ-೧-ಕಂಬಳಿಯಿಂದ ಹೊದಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ತೇರು ಕಾಂಬಳವೆನ್ನಲ್ಪಡುವದು. ಬಟ್ಟೆಯಿಂದ ಹೊದಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ತೇರಿಗೆ ವಾಸ್ತ್ರವೆಂದು ಹೆಸರು.

ಹೀಗೆಯೇ ಮರದ ಹಲಿಗೆ ಹೊದಿಕೆಯುಳ್ಳ ಬಂಡಿಗೆ ದ್ವಾರವು ಈಮೇರೆ ತಿಳಿಯತಕ್ಕದ್ದು.

(ತ್ರಿಷುದ್ವೈಪಾದಯೊ) — ದ್ವೈಪಶಬ್ದವು ಮೊದಲು ವಾಸ್ತ್ರಶಬ್ದದವರಿಗೂ-೫-ಶಬ್ದಗಳು. ತ್ರಿ.

ರಥ್ಯಾರಥಕಡ್ಯಾ (ರಥವ್ರಜೆ।) — ರಥ್ಯಾ-ರಥಕಡ್ಯಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೨- ರಥವ್ರಜೆ-ರಥ ಸಮೂಹಕ್ಕೆ ಹೆಸರುಗಳು.

ಧೂಃ(ಸ್ತ್ರೀಕ್ಲೀಬೆ) ಯಾನ ಮುಖಂ (ಸ್ಯಾ) — ಧೂಃ-ರ-ಸ್ತ್ರೀ— ಯಾನಮುಖಂ- ನ-೨-ರಥಮೊದಲಾದ ವಾಹನಗಳ ಮುಂಭಾಗದ ಹೆಸರುಗಳು.

ದ್ರಥಾಂಗಮುಪಸ್ಕರಃ। — ಅಪಸ್ಕರಃ-ಪಾ-ಅವಸ್ಕರಃ-ಪು-೧-ರಥಾಂಗ-ಚಕ್ರ-ಕಂಣು-ಗುಂಡಿ,ನೊಗ,ಅಚ್ಚು,ಕಡಾಣಿ-ಬಳೆ, ಮುಂತಾದ ಬಂಡಿಯ ಅವಯವಗಳ ಹೆಸರು.

ಚಕ್ರಂರಥಾಂಗಂ — ಚಕ್ರಂ-ರಥಾಂಗಂ-ನ-೨-ಚಕ್ರದ ಕಂಣೆಗೂ,ಚಕ್ರದಕಂಡಿಗೂ, ಚಕ್ರಕ್ಕೂಹೆಸರುಗಳು.

(ತಸ್ಯಾಂತೆ) ನೆಮಿಸ್ತ್ರೀಸ್ಯಾತ್ಪ್ರಧಿಃಪುಮಾ೯ । — ನೇಮಿಃ-ಸ್ತ್ರೀ-ಪ್ರಧಿಃ-ಪು-೨-ತಸ್ಯಾಂತೆ-ಆ ಬಂಡಿಯ ಚಕ್ರದಲ್ಲಿ ಅಚ್ಚು ಸೇರುವ ಕಂಣೆನ ಸುತ್ತುಲೋಹದ ಬಳೆಗೆ ಹೆಸರು.

ಪಿಂಡಿಕಾನಾಭಿ — ಪಿಂಡಿಕಾ-ನಾಭಿಃ-ಸ್ತ್ರೀ-೨-ಬಂಡಿಯಕಂಣೆನ ನಡುತೂಬಿಗೆ ಹೆಸರು.

(ರಕ್ಷಾಗ್ರಕೀಲಕೆತು ದ್ವಯೊ ರಣಿಃ ॥೫೧೩॥) — ಅಣಿಃ-ಪ್ಸ-೧-ಅಕ್ಷಾಗ್ರಕೀಲಕೆ-ಅಕ್ಷವೆಂದರೆ ಅಚ್ಚು,ಅದರ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಚಕ್ರಕಳಚಿ ಜಾರದಂತೆ ಅಡ್ಡಿಯಾಗಿರುವ ಕಡಾಣೇ ಮೊಳೆಗೆ ಹೆಸರು. ಕಡಗೀಲು.

ರಥಗುಪ್ತಿರ್ವರೂಥೊ(ನಾ) — ರಥಗುಪ್ತಿಃ-ವರೂಥಃ-ಪು-೨-ರಥವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವ ಚರ್ಮದ ಬುರಿಕೆಗೂ ಮರಮುಂತಾದ ಹೊದಿಕೆಗೂ ರಥದೊಳಗೆ ರಥಿಕನ ಸಂರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ ಸ್ಥಾನವಿಶೇಷಕ್ಕೂ ಹೆಸರು.

ಕೂಬರಸ್ತು ಯುಗಂಧರಃ।

ಕೂಬರಃ-ಯುಗಂಧರಃ-ಪ್ರು-೨- ನೊಗಕ್ಕೆ ಹೆಸರು.

ಅನುಕರ್ಷೋದಾರ್ವಧಸ್ಥಂ

ಅನುಕರ್ಷಃ- ಪ್ರು-೧-ದಾರ್ವಧಸ್ಥಂ-ತಿ ನೊಗದ ಕೆಳಗಿರುವ ಕೋಲೀಹಲಿಗೆಗೂ, ತೋಳುಮರಕ್ಕೂ ಸಾರಥಿ ಕೂಡುವ ಹಲಿಗೆಗೂ ಕೊಳವಿಕೂಟದ ಮಣೆಗೂ ಹೆಸರು.

ಪ್ರಾಸಂಗೋ (ನಾಯುಗಾದ್ಯುಗಃ) ॥೫೧೪॥

ಪ್ರಾಸಂಗಃ-ಪ್ರು-೧--ಯುಗಾತ್ಯುಗಃ-ನೊಗಕ್ಕಿಂತಲೂ-೨--ನೇವಾದ ನೊಗಕ್ಕೆ ಹೆಸರು. ಮೂರುನೊಗ, ಕಲೆಯಾರನೊಗ.

(ಸರ್ವಂಸ್ಯಾ ದ್ವಾಹನಂ) ಯಾನಂಯುಗ್ಯಂಪತ್ರಂಚ ಧೋರಣಂ।

ಯಾನಂ-ಯುಗ್ಯಂ-ಪತ್ರಂ-ಧೋರಣಂ-ನ-೪-ಸರ್ವಂವಾಹನಂ-ನಾನಾಬಗೆಯ ಸಕಲ ವಾಹನಗಳಿಗೂ ಹೆಸರುಗಳು.

ಪರಂಪರಾವಾಹನಂ(ಯತ್ತ) ದ್ವೈನೀತಕಮಸ್ತ್ರಿಯಾಂ ।)

ಪರಂಪರಾವಾಹನಂ--ನ-- ವೈನೀತಕ-ಪ್ನ-೨-ಕಲೆಯಾರಿನ ವಾಹನದ ಹೆಸರು. ತೇರನ್ನು ಹೊತ್ತಿರುವ ಕೀಲು.

ಆಧೋರಣಾಹಸ್ತಿಪಕಾ ಹಸ್ತ್ಯಾರೋಹಾನಿಷಾದಿನಃ।

ಆಧೋರಣಾಃ-ಹಸ್ತಿಪಕಃ--ಹಸ್ತ್ಯಾರೋಹಃ-ನಿಷಾದೀ-ನ್ - ಪ್ರು-೪-ಆನೇ ಮಾವಟಗನ ಹೆಸರುಗಳು. ಆನೆಯನ್ನು ಹತ್ತುವಪ್ರಭುವಿಗೂ ಹೆಸರು.

ನಿಯಂತಾಪ್ರಾಜಿತಾಯಂತಾ ಸೂತಃಕ್ಷತ್ತಾಚಸಾರಥಿಃ । ಸವ್ಯೇಷ್ಠದಕ್ಷಿಣಸ್ಥೌಚ ಸಂಜ್ಞಾರಥಕುಟುಂಬಿನಃ ।

ನಿಯಂತಾ- ಋ-ಪ್ರಾಜಿತಾ-ಋ-ಯಂತಾ-ಋ-ಸೂತಃ-ಕ್ಷತ್ತಾ -ಋ- ಸಾರಥಿಃ-ಸವ್ಯೇಷ್ಠಃ-ಪಾ-ಸವ್ಯೇಷ್ಠಾ --ಋ-ಪಾ-ಸವ್ಯೇಷ್ಠಾ -ನ-ದಕ್ಷಿಣಸ್ಥಃ-ಪ್ರು-ಈ ೮ನ್ನೂ-ರಥಕುಟುಂಬಿನಃ-ಸಂಜ್ಞಾಃ- ಸಾರಥಿಯ ಹೆಸರುಗಳು. ಬಂಡಿ ಹೊಡೆಯುವ ಆಳಿನಹೆಸರುಗಳು. ಕೋಚ್‌ಮೆನ್.

ರಥಿನಃಸ್ಯಂದನಾರೋಹಾ

ರಥೀ-ನ್-ಸ್ಯಂದನಾರೋಹಃ-ಪ್ರು-೨-ರಥಿಕರಹೆಸರುಗಳು, ತೇರೇರುವಧೊರೆಗಳು.

ಅಶ್ವಾರೋಹಾಸ್ತುಸಾದಿನಃ।

ಅಶ್ವಾರೋಹಃ-ಸಾದೀ-ನ್-ಪ್ರು-೨-ಕುದುರೆಯನ್ನು ಹತ್ತುವ ಸವಾರನ ಹೆಸರುಗಳು ಕುದುರೆ ಸವಾರ.

ಭಟಾಯೋಧಾಸ್ತ್ರಯೋದ್ಧಾರ

ಭಟಃ-ಯೋಧಃ-ಯೋದ್ಧಾ-ಋ-ಪು-೩-ಯುದ್ಧ ಮಾಡುವವರ ಹೆಸರುಗಳು, ಅಗ್ಗದ ದವರು. ಮಿಲ್ಟೇರೀಸವಾರರು, ಫೌಜ್ ಶಿರಕಾದವರು.

ಸ್ಸೇನಾರಕ್ಷಾಸ್ತು ಸೈನಿಕಾಃ।

ಸೇನಾರಕ್ಷಃ-ಸೈನಿಕಃ-ಪು-೨- ದಂಡುಕಾಯ್ದು ಕೊಂಡಿರುವ ತಳವಾರರ ಹೆಸರು. ಬಾರಕ್ಸಪಹರೆಯ ಬಾಕಸಿಪಾಯಿಗಳು.

(ಸೇನಾಯಾಂ ಸಮವೇತಾಯೆ)
ಸೈನ್ಯಾಸ್ತೆ ಸೈನಿಕಾ(ಶ್ಚ ತೆ)।

ಸೈನ್ಯಃ- ಸೈನಿಕಃ-ಪು--೨-ಸೇನಾಯಾಂಯೆಸಮವೇತಾಸ್ತೆ- ದಂಡಿನಲ್ಲಿ'ಯುದ್ಧ ಮಾಡುವದಕ್ಕೆ ಕೂಡಿದ ಚತುರಂಗ ಬಲದವರ ಹೆಸರುಗಳು.

(ಬಲಿನೋಯೆ ಸಹಸ್ರೇಣ,ಸಾ
ಹಸ್ರಾಸ್ತೆ ಸಹಸ್ರಿಣಃ।

ಸಾಹಸ್ರಃ-ಸಹಸ್ರೀ-ನ್-ಪು-೨--ಯೆಸಹಸ್ರೇಣ ಬಲಿನಸ್ತೆ-ಯಾರು ಸಾವಿರದ ಲೆಕ್ಕವುಳ್ಳ ಸೈನ್ಯದಿಂದ ಬಲವುಳ್ಳವರೋ ಅಂತವರ ಹೆಸರುಗಳು.

ಪರಿಧಿಸ್ಥಃಪರಿಚರಃ

ಪರಿಧಿಸ್ಥಃ-ಪರಿಚರಃ-ಪು-೨-ದಂಡಿನಸುತ್ತಲೂ ಕಾದಿರುವ ಫೌಜು, ಕಾವಲ್ ಜನರ ಹೆಸರುಗಳು.

ಸೇನಾನೀರ್ವಾಹಿನೀ ಪತಿಃ।

ಸೇನಾನೀಃ-ವಾಹಿನೀಪತಿಃ-ಪು-೨-ಸೇನಾಧಿಪತಿಯ ಹೆಸರುಗಳು. ದಳವಾಯಿ.

ಕಂಚುಕೋವಾರ ವಾಣೋ
ಸ್ತ್ರೀ

ಕಂಚುಕಃ-ಪು- ವಾರವಾಣಃ- ಸ್ತ್ರೀ-೨-ಕುಬುಸದಹಾಗೆ ಮೈಗೆ ಗುತ್ತವಾಗಿರುವ ಅಂಗಿಗೂ, ಕವಚಕ್ಕೂ ಹೆಸರು. ವಜ್ರಕವಚ, ಕೊಗಲಕುಡಾತ್ತ.

ಯತ್ತು ಮಧ್ಯೇಸಕಂಚುಕಾಃ।
ಬಧ್ನಂತಿ ತತ್ಸಾರಸನಾ ಪ್ರಧಿ
ಕಾಂಗೆ

ಸಾರಸನಾ-ಸ್ತ್ರೀ- ಅಧಿಕಾಂಗಂ-ನ- ೬-೨-ನ್ನು ಸಕಂಚುಕಾಃ- ಯನ್ಮಧ್ಯೆ ಬಧ್ನಂತಿತತ್ತು-ಕವಚವನ್ನು ,ತೊಟ್ಟವರು ನಡುಟದ ಮಧ್ಯೆ ಬಲಕ್ಕಾಗಿ ಬಿಗಿದುಕೊಳ್ಳುವ ತಂಗುಪಟ್ಟಿ ಹೆಸರು. ಟೊಂಕದಪಟ್ಟೆದಟ್ಟಿ, ನಡುಕಟ್ಟು ಮುಂತಾದ್ದು -ಪು-ಸಾರ
ಸ್ಸನಂ ಸ [illegible]

(ಥ) ಶೀರ್ಷಕಂ॥೫೦॥ ಶೀರ್ಷಣ್ಯಂಚಶಿರಸ್ತ್ರೇ

ಶೀರ್ಷಕಂ-ಶೀರ್ಷಣ್ಯಂ-ಶಿರಸ್ತ್ರಂ-ನ-೩ ತಲೆಯನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವ ಲೋಹದ ಟೊಪ್ಪಿಗೆ,ತೊಗಲಟೋಪಿ, ಕುಳ್ಳಾಯಿ, ಮುಂತಾದ ಶಿರಸ್ತ್ರಾಣದ ಹೆಸರು.

(ಥ) ತನುತ್ರಂ ವರ್ಮದಂಶನಂ। ಉರಚ್ಛದಃ ಕಂಕಟಕೊ ಜಾಗರಃಕವಚೊಸ್ತ್ರಿಯಾಂ।

ತನುತ್ರಂ-ವರ್ಮ-ನ್-ದಂಶನಂ-ಪ್ಪಾ-ದಂಸನಂ-ನ-ಉರಚ್ಛದಃ-ಕಂಕಟಕಃ-ಜಾಗರಃ-ಪು - ಕವಚಃ-ಪ್ನ -೭- ಎದೆಗೆ ರಕ್ಷಕವಾದ ತೊಗಲದಿಮ್ಮಿಗೂ, ಪಾದರಕ್ಷಿಗೂ,ಹೆಸರುಗಳು. ಮೊಜಾ ಮುಂತಾದ್ದು ಕವಚಕ್ಕೂ ಹೆಸರು.

ಆಮುಕ್ತಃಪ್ರತಿಮುಕ್ತಶ್ಚ ಪಿನದ್ಧಶ್ಚಾಪಿನದ್ಧ(ವತ್)ಸನ್ನದ್ಧೊವರ್ಮಿತಸ್ಸಜ್ಜೊದಂಶಿತೊವ್ಯೂಢಕಂಟಕಃ॥ ತ್ರಿಷ್ವಾಮುಕ್ತಾದಯೊ

ಆಮುಕ್ತಃ-ಪ್ರತಿಮುಕ್ತ -ಃಪಿನದ್ಧಃ-ಅಪಿನದ್ಧಃ-೪-ಬಟ್ಟೆಗಳನ್ನು ತೊಟ್ಟುಕಟ್ಟಿ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡವನ ಹೆಸರುಗಳು. ಸನ್ನದ್ಧಃ-ವರ್ಮಿತಃ-ಸಜ್ಜಃ- ದಂಶಿತಃ - ವ್ಯೂಢಕಂಕಟಃ-೫-ಕಾಲಿಗೆಕೆರ, ಮೋಜಾ, ಮುಂತಾದ ತೊಗಲ ರಕ್ಷೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡವನ ಹೆಸರುಗಳು. ಆಮುಕ್ತ ಶಬ್ದ ಮೊದಲು ಈ೯, ತ್ರಿ.

(ವರ್ಮಭೃತಾಂ)ಕಾವಚಿಕಂ (ಗಣೆ)

ಕಾವಚಿಕಂ-ನ-೧- ವರ್ಮಭೃತಾಂಗಣೆ-ಶರೀರ ರಕ್ಷಕವಾಗಿ ಕವಚಮುಂತಾದ ಆಯಾ ತೊಡಿಗೆಗಳನ್ನು ತೊಟ್ಟವರ ಗುಂಪಿಗೆ ಪೆಸರುಗಳ್.

ಪದಾತಿಪತ್ತಿಪದಗಪದಾತಿಕಪದಾಜಯುಃ। ಪದ್ಗಶ್ಚಪದಿಕ (ಶ್ಚ

ಪದಾತಿಃ-ಪತ್ತಿಃ-ಪದಗಃ-ಪಾದಾತಿಕಃ-ಪದಾಜಿಃ-ಪದ್ಗಃ-ಪದಿಕಃ- ಪು-೭-ಕಾಲುನಡೆಯ ಭಟರ ಹೆಸರುಗಳು. ಬಾರ ಸಿಪಾಯಿಗಳು.

ಥ) ಪಾದಾತಂಪತ್ತಿಸಂಹತಿಃ

ಪಾದಾತಂ-ನ-೧- ಪತ್ತಿಸಂಹತಿಃ-ಪದಾತಿ ಸಮೂಹಕ್ಕೆ ಹೆಸರು. ಕಾಲುನಡೇ ಭಟಸೈನ್ಯ*ಮುಂದೆ ಶಸ್ತ್ರ ಜೀವಶಬ್ದ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಗೆ(ಶಸ್ತ್ರಜೀವಾದಯತ್ರಿಷು) ಎಂಬುದಾಗಿ ಲಿಂಗನಿರ್ಣಯ ಹೇಳಲ್ಪಡುತ್ತೆ.

ಶಸ್ತ್ರಾಜೀವೆ ಕಾಂಡಸ್ಪೃಷ್ಟ ಯುಧೀಯಾಯುಧಿಕಾಸ್ಸಮಾಃ

ಶಸ್ತ್ರಾಜೀವಃ-ಕಾಂಡಸ್ಪೃಷ್ಟಃ-ಪು-ಕಾಂಡಸ್ಪೃಷ್ಟಃ-ಪ-ಸ್ಪೃಷ್ಟಕಾಂಡಃ-ಆಯುಧೀಯಃ-ಆಯುಧಿಕಃ-೪- ಆಯುಧವನ್ನು ಧರಿಸಿ ಜೀವನ ಮಾಡುವವರ ಹೆಸರುಗಳು.

ಕೃತಹಸ್ತಸ್ಸುಪ್ರಯೋಗ ವಿಶಿಖಃ ಕೃತಪುಂಖ(ವತ್) ।

ಕೃತಹಸ್ತಃ-ಸ್ವುಪ್ರಯೋಗಃವಿಶಿಖಃ- ಕೃತಪುಂಖಃ-೩-ತೀರ್ ಕಮಾರ್ ಗುರಿಕಾರನಹೆಸರು, ಬಿಲ್ಲಿಂದಸೆಯುವ ಗುರಿಯುಳ್ಳವನು.

ಅಪರಾದ್ಧ ಪೃಷತ್ಕೋಸೌ ಲಕ್ಷ್ಯಾದ್ಯಶ್ಚ್ಯುತಸಾಯಕಃ।

ಅಪರಾದ್ಧಪೃಷತ್ಕಃ-೧-ಯೋಸೌ ಲಕ್ಷ್ಯಾತ್ ಚ್ಯುತಸಾಯಕಸ್ಸಃ- ಯಾವ ಗುರಿಕಾರನು ಬಿಲ್ಲಿಂದಸ್ಗ ಕೋಲು ಗುರಿಯಿಂದ ತಪ್ಪಿಹೋಯಿತೊ ಅಂತವನ ಹೆಸರು.

ಧನ್ವೀಧನುಷ್ಮಾನ್ ಧಾನುಷ್ಕೋನಿಷಂಗ್ಯಸ್ತ್ರೀಧನುರ್ಧರಃ

ಧನ್ವೀ-ನ್-ಧನುಷ್ಮಾನ್-ತ-ಧಾನುಷ್ಕಃ-ನಿಷಂಗೀ-ನ್-ಅಸ್ತ್ರೀ- ನ್- ಧನುರ್ಧರಃ-೬-ಬಿಲುಗಾರನಹೆಸರು.

ಸ್ಯಾತ್ಕಾಂಡವಾಂಸ್ತು ಕಾಂಡೀರ

ಕಾಂಡವಾನ್-ತ-ಕಾಂಡೀರಃ-೨-ಕೋಲೆಸೆಯುವವನು. ಬಾಣಗಳೇ ಆಯುಧವಾಗಿ ಉಳ್ಳವನು.

ಶ್ಶಾಕ್ತೀಕಶಕ್ತಿಹೇತಿಕಃ ।

ಶಾಕ್ತೀಕಃ-೧-ಶಕ್ತಿಹೇತಿಕಃ-ಶಕ್ತಿಯೇ ಆಯುಧವಾಗಿ ಉಳ್ಳವನು.

ಯಾಷ್ಟೀಕಪಾರಶ್ವಧಿಕೌಯಷ್ಟಿಸ್ವಧಿತಿ ಹೇತಿಕೌ ।

ಯಾಷ್ಟೀಕಃ-ಪಾರಶ್ವಧಿಕಃ-ಈ ೨ನ್ನು ಕ್ರಮದಿಂದ, ಯಷ್ಟಿಸ್ವಧಿತಿಹೇತಿಕೌ-ದೊಣ್ಣೆಯೂ, ಗಂಡಕೊಡಲಿಯೂ, ಆಯುಧವಾಗಿ ಉಳ್ಳವರ ಹೆಸರುಗಳು.

ನೈಸ್ತ್ರಿಂಶಿಕೋಸಿಹೆತಿಸ್ಸ್ಯಾ

ನೈಸ್ತ್ರಿಂಶಿಕಃ-೧-ಅಸಿಹೇತಿಃ-ಕತ್ತಿಯೇ ಆಯುಧವಾಗಿ ಉಳ್ಳವನು, ಅಷ್ಟಾಯುಧದವನು.

ತ್ಸಮೌಪ್ರಾಸಿಕಕೌಂತಿಕೌ।

ಪ್ರಾಸಿಕಃ-ಕೌಂತಿಕಃ-೨- ಈಟಿಯೇ ಆಯುಧವಾಗಿ ಉಳ್ಳವನು ಸಬಳಿಗನು.

ಚರ್ಮೀಫಲಕಪಾಣಿಸ್ಸ್ಯಾ

ಚರ್ಮೀ-ನ್- ಫಲಕಪಾಣಿಃ-೨- ಹಲಿಗೆ ಉಳ್ಳವನು, ಖೇಡ್ಯ ವುಳ್ಳವನು.

ತ್ಪತಾಕೀವೈಜಯಂತಿಕಃ।

ಪತಾಕೀ-ನ್-ವೈಜಯಂತಿಕಃ-೨-ನಿಶಾನಿ

ಹಿಡಿಯುವವನು ಪತಾಕ ಉಳ್ಳವನು.

ಅನುಪ್ಲವಃಸಹಾಯಶ್ಚಾನು ಚರೋಭಿಚರಸ್ಸಮಾಃ।

ಅನುಪ್ಲವಃ-ಸಹಾಯಃ- ಅನುಚರಃ-ಅಭಿಚರಃ-೪-ಸಂಗಡಬಂದವನು, ಜೊತೆಯಾಗಿ ಬಂದ ಸಹಾಯಕನು.

ಪುರೋಗಾಗ್ರೆಸರಪ್ರಷ್ಠಾಗ್ರತಸ್ಸರಪುರಸ್ಸರಾಃ। ಪುರೋಗಮಃ ಪುರೋಗಾಮಿ

ಪುರೋಗಃ-ಅಗ್ರೇಸರಃ-ಪ್ರಷ್ಠಃ-ಅಗ್ರತಸ್ಸರಃ-ಪುರಸ್ಸರಃ-ಪುರೋಗಮಃ- ಪುರೋಗಾಮಿನ್ -೭- ಮುಂದುಕಡೇ ನಡಿಯುವ ಊಳಿಗದವನು.

ಮಂದಗಾಮಿತುಮಂಥರಃ।

ಮಂದಗಾಮಿನ್- ಮಂಥರಃ-೨-ಮೆಲ್ಲಗೆ ನಡಿಯುವವನು.

ಜಂಘಾಲೋತಿಜವ

ಜಂಘಾಲಃ-ಅತಿಜವಃ-೨-ಬೇಗನಡಿಯುವವನು. ವೇಗದಿಂದ ನಡಿಯುವವನು.

ಸ್ತುಲ್ಯಾಜಂಘಾಕರಿಕಜಾಂಘಿಕೌ।

ಜಂಘಾಕರಿಕಃ- ಜಾಂಘಿಕಃ-೨-ದೂತನಾಗಿ ವೇಗದೊಡನೆ ಹೋಗಿ ಅಲ್ಲಿಯ ಸುದ್ದಿಯನ್ನೂ ವಾರ್ತೆಯನ್ನೂ ಬೇಗ ತಿಳಿದು ತಂದು ಹೇಳಿ ಅದರ ಮೆಹನತ್ತಿನ ದ್ರವ್ಯವನ್ನು ಪಡದು ಜೀವನಮಾಡುವವನು.

ತರಸ್ವೀತ್ವರಿತೋವೇಗೀಪ್ರಜವೀಜವನೋಜವಃ ॥೫೩೦॥

ತರಸ್ವೀ-ನ್-ತ್ವರಿತಃ - ವೇಗೀ-ನ್- ಪ್ರಜವೀ-ನ್-ಜವನಃ- ಜವಃ-೬-ಜಾಗ್ರತೆಯೂ ತ್ವರೆಯೂ, ವೇಗವೂ, ವುಳ್ಳವನು.

ಜಯ್ಯೋಯಶ್ಶಕ್ಯತೆಜೇತುಂ

ಜಯ್ಯಃ-ಪು-೧- ಯಃಜೇತುಂಶಕ್ಯತೇ-ಯಿಸತಕ್ಕವನು ಅಂದರೆ ಗೆಲ್ಲಲ್ಪಡತಕ್ಕನು. ದುರ್ಬಲನೆಂದು ಭಾವವು. ಇವನ್ನು ಗೆಲ್ಲಬಹುದೆಂಬದಾಗಿ ಕಾಣಲ್ಪಡುವ ರಿಪುಗೂ ಪೆಸರು.

ಜೇಯೋ(ಜೇತವ್ಯಮಾತ್ರ)ಕೆ।

ಜೇಯಃ-೧-ಜೇತವ್ಯಮಾತ್ರಕೇ-ಪ್ರಯೋದಲುದ್ಯೋಗದಲ್ಲಿ ಅವಶ್ಯಕವಾಗಿ ಗೆಲ್ಲತಕ್ಕವನ ಹೆಸರು. ಅಂದರೆ ಅಗತ್ಯವಾಗಿ ಗೆಲ್ಲಲ್ಪಡತಕ್ಕವನು.

ಜೈತ್ರಸ್ತುಜೇತಾ

ಜೈತ್ರಃ-ಜೇತಾ-ತೃ-೨- ಗೆಲ್ಲುವವನು

ಯೋಗಚ್ಛೇತ್ಯಲಂವಿದ್ವಿಷತಃ ಪ್ರತಿ ॥೫೩೧॥ ಸೋಭ್ಯಮಿತ್ರೋ, ಭ್ಯಮಿತ್ರೀಯೋ ಽಪ್ಯಭ್ಯಮಿತ್ರೀಣ ಇತ್ಯಪಿ)

ರು. ಜಯಶಾಲಿ.

ಅಭ್ಯಮಿತ್ರ್ಯಃ- ಅಭ್ಯಮಿತ್ರೀಯಃ- ಅಭ್ಯಮಿತ್ರೀಣಃ-ಈ೩-ಯಃವಿದ್ವಿಷತಃ ಪ್ರತ್ಯಲಂಗಚ್ಛತಿಸಃ- ಯಾವವನು ಹಗೆಯವರನ್ನು ಗೆಲ್ಲುವದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಬಹಳವಾಗಿಹೊರಡುತ್ತಾನೋ ಅಂಥಾವನ ಹೆಸರುಗಳು.

ಊರ್ಜಸ್ವಲಸ್ಸ್ಯಾ ದೂರ್ಜಸ್ವೀಯಊರ್ಜೋತಿ ಶಯಾನ್ವಿತಃ॥

ಊರ್ಜಸ್ವಲಃ-ಊರ್ಜಸ್ವೀ-ನ್-೨-ಯಊರ್ಜೋತಿಶಯಾನ್ವಿತಃ- ಊರ್ಜೋತಿಶಯ-ಬಲಾಧಿಕ್ಯದೊಡನೆ,ಅನ್ವಿತಃ-ಕೂಡಿಕೊಂಡಿರುವವನ ಹೆಸರು. ಬಹಳ ಬಲಿಷ್ಠ.

ಸ್ಯಾದುರಸ್ವಾನುರಸಿಲೋ

ಉರಸ್ವಾನ್-ತ್-ಉರಸಿಲಃ-೨-ಘನವಾದ ಎದೆಯುಳ್ಳವನ ಹೆಸರು. ವಿಶಾಲವಕ್ಷಸನು, ಘಟ್ಟಿಗುಂಡಿಗೆಯವನು. ಧೈರ್ಯಶಾಲಿ.

ರಥಿಕೋರಥಿರೋರಥೀ।

ರಥಿಕಃ-ರಥಿರಃ- ರಥೀ-ನ್-೩-ರಥದಮೇಲೆ ಕುಳಿತಿರುವವನು, ತೇರೇರಿ ಯುದ್ಧವಮಾಡುವವನು.

ಕಾಮಂಗಾಮ್ಯ(ನುಕಾಮೀನೋ

ಅನುಕಾಮೀನಃ- ೧- ಕಾಮಂಗಾಮೀ- ಯುದ್ಧಾದಿ ಕೃತ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಬಂದಂತೆ ನುಗ್ಗಿ ಹೋಗುವ ಸ್ವತಂತ್ರನು.

ಹ್ಯತ್ಯಂತೀನ(ಸ್ತಥಾಭೃಶಂ।)

ಅತ್ಯಂತೀನಃ-೧-ತಥಾಭೃಶಂ-ಹಾಗೆಯೇ ಯುದ್ಧಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಹತೋಟೀತಪ್ಪಿ ವೀರಾವೇಶದಿಂದ ತನ್ನ ಇಚ್ಛೆಬಂದ ಹಾಗೆಲ್ಲ ಬಹಳನುಗ್ಗಿ ಹೋಗುವವನು.

ಶೂರೋವೀರಶ್ಚ ವಿಕ್ರಾಂತೋ

ಶೂರಃ-ವೀರಃ-ವಿಕ್ರಾಂತಃ-೩- ಶೂರನ ಹೆಸರು. ಹಮ್ಮೀರನಾದ ವೀರನು.

ಜೇತಾಜಿಷ್ಣುಶ್ಚ ಜಿತ್ವರಃ।

ಜೇತಾ-ಋ-ಜಿಷ್ಣುಃ-ಜಿತ್ವರಃ-೩- ಗೆಲ್ಲುವ ಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳವನು, ಜಯದಲ್ಲಿ ವಳ್ಳೇ ಅದೃಷ್ಟಶಾಲಿಯೆಂದು ಭಾವ.

ಸಾಂಯುಗೀನೋರಣೇಸಾಧುಃ

ಸಾಂಯುಗೀನಃ-೧- ರಣೇಸಾಧುಃ-ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಸರಿಯಾಗಿರುವವನು. ಯುದ್ಧವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಚನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದವನು.

ಶಸ್ತ್ರಾಜೀವಾದಯಃಸ್ತ್ರಿಷು॥

ಶಸ್ತ್ರಾಜೀವಾದಯಃ-ತ್ರಿಷು-ಶಸ್ತ್ರಾಜೀವಶಬ್ದವು ಮೊದಲುಗೊಂಡು ಸಾಂಯುಗೀನ ಶಬ್ದದವರಿಗೂ ಎಲ್ಲ ಶಬ್ದಗಳೂ ತ್ರಿ ಮೂರು ಲಿಂಗಗಳೂ ಆಗುತ್ತವೆ.

ಧ್ವಜಿನೀವಾಹಿನೀಸೇನಾಪೃತನಾನೀಕಿನೀ ಚಮೂಃ । ವರೂಥಿನೀ

ಧ್ವಜಿನೀ-ವಾಹಿನೀ-ಸೇನಾ-ಪೃತನಾ-ಅನೀಕಿನೀ-ಚಮೂಃ- ವರೂಥಿನೀ-ಸ್ತ್ರೀ-೭-ಚತುರಂಗಬಲದೊಡಗೂಡಿದ ಸೇನೆಯ ಪೆಸರುಗಳು. ಸಂಪೂರ್ಣ ಸೇನೆ.

ಬಲಂಸೈನ್ಯಂಚಕ್ರಂ ಚಾನೀಕಮಸ್ತ್ರಿಯಾಂ ॥೫೩॥

ಬಲಂ-ಸೈನ್ಯಂ-ಚಕ್ರಂ-ನ-ಅನೀಕಂ-ಸ್ತ್ರೀ-೪-ಗಜಾದಿಸೇನಾಂಗಗಳಿಗೂ ಸೇನೆಗೂ ಪೆಸರುಗಳು.

ವ್ಯೂಹಸ್ತು ಬಲವಿನ್ಯಾಸೋ

ವ್ಯೂಹಃ-ಬಲವಿನ್ಯಾಸಃ-ಪು-೨-ಕಾಳಗಕ್ಕೆ ಚತುರಂಗದಳವನ್ನೂ ಸ್ಥಲದ ಸಂದುಕಟ್ಟಿಗೆ ತಕ್ಕಹಾಗೆ ಯೇರ್ಪಡಿಸಿ ಗುಂಪುಗುಂಪುಗಳಾಗಿಯೂ ಸಾಲಾಗಿಯೂ ಯುದ್ಧಶಾಸ್ತ್ರರೀತ್ಯಾ ನಾನಾಕಾರಗಳಾಗಿ ನಿಲ್ಲಿಸುವಿಕೆ. ಶಕಟವ್ಯೂಹ, ಪದ್ಮವ್ಯೂಹ ಮುಂತಾದ ಸೇನಾ ವಿನ್ಯಾಸಕ್ಕೆ ಹೆಸರು.

ಭೇದಾದಂಡಾದಯೋ ಯುಧಿ।

ದಂಡಾದಯೋಯುಧಿಭೇದಾಃ-ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಸಾಲಾಗಿ ನಿಲ್ಲಿಸುವಿಕೆ, ದಂಡವ್ಯೂಹವು ಒಂದರಹಿಂದೆ ಮತ್ತೊಂದರ ಮೇಲೆ ಬಿಟ್ಟುಕೊಂಡಂತೆ ನಿಲ್ಲಿಸುವದು ಭೋಗವ್ಯೂಹ, ಗುಂಡಾಗಿ ನಿಲ್ಲಿಸುವದು ಮಂಡಲವ್ಯೂಹ, ಬೇರೆ ಬೇರೆ ತುಕಡಿಗಳಾಗಿ ನಿಲ್ಲಿಸುವದು ಅಸಂಹತವ್ಯೂಹ- ಪದ್ಮದ ಆಕಾರದಂತೆ ನಿಲ್ಲಿಸುವದು, ಪದ್ಮವ್ಯೂಹ-ಇವು ಮೊದಲಾದವೆಲ್ಲಾ ಸೇನಾವಿನ್ಯಾಸ ಭೇದಗಳು.

ಪ್ರತ್ಯಾಸಾರೋ ವ್ಯೂಹಪಾರ್ಷ್ಣಿಃ

ಪ್ರತ್ಯಾಸಾರಃ-ಪು-೧-ವ್ಯೂಹಪಾರ್ಷ್ಣಿಃ ಅಂಥಾ ವ್ಯೂಹಕ್ಕೆ ಹಿಂದುಗಡೇ ಕಾಪಲಾಗಿರುವ ಹಿಮ್ಮಾತ-ಘಾಜಿನ ಹೆಸರು, ಕು ಮ್ರೆ ಫೌಜು.

ಸೈನ್ಯಪೃಷ್ಠೆ ಪ್ರತಿಗ್ರಹಃ।

ಪ್ರತಿಗ್ರಹಃ-ಪು-೧- ಸೈನ್ಯಪೃಷ್ಠ-ಸಮ ಯ ಬಂದಾಗ್ಗೆ ವದಗಿಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕೋಸ್ಕರ ನಿರಾಯಾಸದಿಂದ ಸಿದ್ಧವಾಗಿ ವ್ಯೂಹದ ಹಿಂದುಭಾಗದಲ್ಲಿ ೨೦೦ ಬಿಲ್ಲೆಸಿಗೆಯ ದೂರದೊಳಗಿರುವ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಸೈನ್ಯಕ್ಕೆ ಹೆಸರು.

ಏಕೇಭೈಕರಥತ್ರ್ಯಶ್ವಾಪತ್ತಿಃ ಪಂಚಪದಾತಿಕಾ ।

ಪತ್ತಿಃ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಏಕೇಭೇಕರಥತ್ರ್ಯಶ್ವಾ ಪಂಚಪದಾತಿಕಾಚ-೧- ಆನೆ ೧, ರಥ ೩, ಕುದುರೆಗಳು ೫, ಕಾಲಾಳುಗಳು ಇವುಗಳ ಗುಂಪಿಗೆ ಪತ್ತಿಯಂದು ಹೆಸರು.

ಪತ್ತ್ಯಂಗೈಸ್ತ್ರಿಗುಣೈಸ್ಸರ್ವೈಃ ಕ್ರಮಾದಾಖ್ಯಾ ಯಥೋತ್ತರಂ। ಸೇನಾಮುಖಂಗುಲ್ಮಗಣೌವಾಹಿನೀಪೃತನಾಚಮೂಃ । ಅನೀಕಿನೀ

ಸೇನಾಮುಖಂ-ನ-೧, ಗುಲ್ಮಃ-ಗಣಃ-ಪು-೨-ವಾಹಿನೀ-ಪೃತನಾ-ಚಮೂಃ-ಅನೀಕಿನೀ-ಸ್ತ್ರೀ-೪-ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಹೆಸರುಗಳುಳ್ಳ ಸೇನೆಗಳು. ಇವುಗಳಿಗೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಸ್ವರೂಪ ಲಕ್ಷಣಗಳೆಂತೆಂದರೆ(ಯಥೋತ್ತರಂತ್ರಿಗುಣೈಸ್ಸರ್ವೈಃ)ಪತ್ತ್ಯಂಗೈಸ್ಸಪ್ತಸೇನಾನಾಂಕ್ರಮಾದಾಖ್ಯಾಭವಂತಿ-ಪೂರ್ವೋಕ್ತವಾದ ಪತ್ತಿ ಯೆಂಬುವದಕ್ಕೆ ಅವಯವಗಳೆನಿಪ ಗಜ, ರಥ, ತುರಗ, ಪದಾತಿಗಳು ಉತ್ತರೋತ್ತರ ವೃದ್ಧಿಯಾಗಿ ಮುಮ್ಮಡಿ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟರೆ ೭ ಸೇನೆಗಳು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಹೆಸರುಳ್ಳದ್ದಾಗುತ್ತವೆ, ಹ್ಯಾಗಂದರೆ, ೩-ಪತ್ತಿಗಳು ೧ ಸೇನಾ ಮುಖ, ೩ ಸೇನಾಮುಖಗಳು ೧ ಗುಲ್ಮ, ೩ ಗುಲ್ಮಗಳು ೧ ಗಣ, ೩ ಗಣಗಳು ೧ ವಾಹಿನಿ, ೩ ವಾಹಿನಿಗಳು ೧ ಪೃತನೆ, ೩ ಪೃತನೆಗಳು ೧ ಚಮು, ೩ ಚಮೂಗಳು ೧ ಅನೀಕಿನಿಯೆಂದು ಹೆಸರುಗಳಂ ಪಡೆದಿರುತ್ತವೆ. ಅವುಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಯೆಂತೆಂದರೆ.

ಸೇನಾಮುಖ ೧ಕ್ಕೆ ಆನೆ ೩, ರಥ ೩, ಕುದುರೆ ೯, ಕಾಲಾಳು ೧೫ ಗುಲ್ಮ ೧ಕ್ಕೆ

ಆನೆ ೯, ರಥ ೯, ಕುದುರೆ ೨೭, ಕಾಲಾಳು ೪೫* ಗಣ ೧ಕ್ಕೆ ಆನೆ ೨೭, ರಥ ೨೭, ಕುದುರೆ ೮೧, ಕಾಲಾಳು ೧೩೫* ವಾಹಿನಿ ೧ಕ್ಕೆ ಆನೆ ೮೧, ರಥ ೮೧, ಕುದುರೆ ೨೪೩, ಕಾಲಾಳು ೪೦೫ * ಪೃತನೆ ೧ಕ್ಕೆ ಆನೆ ೨೪೩, ರಥ ೨೪೩, ಕುದುರೆ ೭೨೯, ಕಾಲಾಳು ೧೨೧೫* ಚಮೂ ೧ಕ್ಕೆ ಆನೆ ೭೨೯, ರಥ ೭೨೯, ಕುದುರೆ ೨೧೮೭, ಕಾಲಾಳು- ೩೬೪೫* ಅನೀಕಿನಿ ೧ಕ್ಕೆ ಆನೆ ೨೧೮೭, ರಥ ೨೧೮೭, ಕುದುರೆ ೬೫೬೧, ಕಾಲಾಳು ೧೦೯೩೫*

ದಶಾನೀಕಿನ್ಯಕ್ಷೌಹಿಣ್ಯ

ಅಕ್ಷೌಹಿಣೀ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ದಶಾನೀಕಿನೀ-ಹತ್ತು ಅನೀಕಿನಿಗಳ ಹೆಸರು, ಅಕ್ಷೌಹಿಣಿ೧ಕ್ಕೆ ಆನೆ ೨೧೮೭೦, ರಥ ೨೧೮೭೦, ಕುದುರೆ ೬೫೬೧೦, ಕಾಲಾಳು ೧೦೯೩೫೦* ಇಪ್ಪ ವೆಂದುಲಕ್ಷವೂ ಹದಿನೆಂಟುಸಾವಿರದ ಯೇಳುನೂರು ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಕೂಡಿದರೆ ವೆಂದು ಅಕ್ಷೌಹಿಣಿಯಾಗುವದು.

ಥಸಂಪದಿ ॥೨೩೮॥ ಸಂಪ
ತ್ತಿಃಶ್ರೀಶ್ಚ ಲಕ್ಷ್ಮೀಶ್ಚ
ವಿಪತ್ತ್ಯಾಂವಿಪದಾಪದೌ ।

ಸಂಪತ್-ದ-ಸಂಪತ್ತಿಃ-ಶ್ರೀಃ-ಲಕ್ಷ್ಮೀಃ-೪-ಸಂಪತ್ತಿನಹೆಸರುಗಳು, ಭಾಗ್ಯ, ಐಶ್ವರ್ಯ.

ವಿಪತ್ತಿಃ-ವಿಪತ್-ದ-ಆಪತ್-ದ-ಸ್ತ್ರೀ-೩-ಆಪತ್ತಿನಹೆಸರುಗಳು, ಬಡತನ, ಕಷ್ಟ.

ಆಯುಧಂತುಪ್ರಹರಣಂಶಸ್ತ್ರ
ಮಸ್ತ್ರ

ಆಯುಧಂ-ಪ್ರಹರಣಂ-ಶಸ್ತ್ರಂ-ಅಸ್ತ್ರಂ-ನ-೪- ಆಯುಧದ ಹೆಸರುಗಳು, ಹತ್ಯಾರ-ಮಂತ್ರಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳ ಆಯುಧಗಳಾದ ಅಸ್ತ್ರಗಳಿಗೂ ಬಾಣ, ಕತ್ತಿ, ಪಿರಂಗಿ, ಮುಂತಾದ ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಹೆಸರುಗಳು.

ಮಥಾಸ್ತ್ರಿಯಾಂ । ಧನುಶ್ಚಾ
ಪೌಧನ್ವಶರಾಸನಕೋದಂಡಕಾ
ರ್ಮುಕಂ । ಇಷ್ವಾಸೋಪ್ಯ

ಧನುಃ-ಸ್-ನ-ಪ-ಧನುಃ-ಪು-ಧನೂಃ-ಸ್ತ್ರೀ ಚಾಪಃ- ಪು- ಧನ್ವ-ನ- ಶರಾಸನಂ-ಕೋದಂಡಂ-ಕಾರ್ಮುಕಂ-ನ-ಇಷ್ವಾಸಃ-ಪು-೭-ಬಿಲ್ಲಿನಹೆಸರುಗಳು, ಕಮಾನ-ಧನುಸ್ಸು.

(ಥ ಕರ್ಣಸ್ಯ) ಕಾಲಪೃಷ್ಠಂ ಶರಾಸನಂ ॥೫೪೦॥

ಕಾಲಪೃಷ್ಠಂ-ಸ-೧-ಕರ್ಣಸ್ಯಶರಾಸನಂ-ಸೂರ್ಯಪುತ್ರನಾಗಿ ರಾಧೇಯನೆನಿಸಿರ್ದ ಕರ್ಣಸೆಂಬವನ ಬಿಲ್ಲಿಗೆ ಹೆಸರು.

ಕಪಿಧ್ವಜಸ್ಯ ಗಾಂಡೀವಗಾಂಡೀವೌಪುನ್ನಪುಂಸಕೇ।

ಗಾಂಡೀವಃ-ಗಾಂಡಿವಃ-ಪ್ನ-೨-ಕಪಿಧ್ವಜಸ್ಯ-ಹನುಮನೇ ಗಥ ಚಿಹ್ನವಾಗಿ ಉಳ್ಳ ಅರ್ಜುನನೆನಿಸಿ ರ್ದವನ ಬಿಲ್ಲಿಗೆ ಹೆಸರುಗಳು.

ಕೋಟಿರಸ್ಯಾಟನೀ

ಅಟನೀ-ಬಾ-ಅಟನಿಃ-ಸ್ತ್ರೀ -೧- ಅಸ್ಯ ಕೋಟಿಃ-ಬಿಲ್ಲಿನ ಕೊನೆಗೆ ಹೆಸರು. ಬಿಲ್ಲ ತುದಿ.

ಗೋಧಾತಲಂ (ಜ್ಯಾಘಾತವಾರಣೆ ॥೫೪೧॥

ಗೋಧಾ-ಸ್ತ್ರೀ-ತಲಂ-ಸ-೨-ಜ್ಯಾಘಾತವಾರಣೆ-ಬಿಲ್ಲಿನ ಹೆದೆಯನ್ನು ಸವರಿ ತೀಡುವಾಗ ನಾರಿಯು ಕೈ ಕೊರತು ಹಾಕದಂತೆ ಅಂಗೈಹಸ್ತಕ್ಕೆ ರಕ್ಷಕವಾಗಿ ಹಾಕಿ ಕೊಳ್ಳುವ ತೊಗಲ ಕೈಚೀಲದ ಹೆಸರು. ಇದೇ ಕೆರತಾ್ರಣ ವೆಂಬುವದು. (ಗೋಧಾತಲೆ) ಎಂಬುವಪಾಠದಲ್ಲಿಜ್ಯಾಘಾತಕ ವಾರಣದಿಂದೊಡಗೂಡಿದ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಹೆಸರು. ಉಡದಚರ್ಮದ ಕೈಚೀಲವು.

ಲಸ್ತಕಸ್ತುಧನುರ್ಮಧ್ಯಂ

ಲಸ್ತಕಃ-ಪು-೧- ಧನುರ್ಮಧ್ಯಂ-ಬಿಲ್ಲಿನನಡುವಿಗೆ ಹೆಸರು. ಕೋದಂಡದ ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶ, ಬಿಲ್ಲಿನಕೈ ಪಿಡಿಯುಸ್ಥಳ.

ಮೌರ್ವೀಜ್ಯಾ ಶಿಂಜಿನೀಗುಣಃ।

ಮೌರ್ವೀ-ಜ್ಯಾ-ಶಿಂಜಿನೀ-ಸ್ತ್ರೀ-ಗುಣಃ-ಪು-೪-ಬಿಲ್ಲಿನನಾರು, ಹೆದೆ, ಬಿಲ್ಲಿಗೆ ಬಿಗಿಯುವ ತೊಗಲಿನ ಹಗ್ಗ.

ಸ್ಯಾತ್ಪ್ರತ್ಯಾಲೀಢಮಾಲೀಢಮಿತ್ಯಾದಿಸ್ಥಾನಪಂಚಕಂ।

ಪ್ರತ್ಯಾಲೀಢಂ-ಅಲೀಢಂ-ಸ-೨-ನ್ನು ಇತ್ಯಾದಿ ಅಂದದ್ದರಿಂದ, ಸಮಪದಂ-ವಿಶಾಖಂ ಮಂಡಲಂ-ಎಂಬುವದನ್ನು-೩-ಅಂತೂ-ಈ ೫-ಸ್ಥಾನಪಂಚಕಂ-ಬಿಲುಗಾರರುಕೋಲ್ಲನ್ನು ಎಸ್ತು ಯುದ್ಧಮಾಡುವದಕ್ಕೆ ಹೊಂಚಿಕೆಯಾಗಿ ಆಯಮರಿತು ನಿಲ್ಲುವ ವಿಶೇಷ

ಳಗ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಹೆಸರುಗಳು.

* ಪ್ರತ್ಯಾಲೀಢ ಎಡದಕಾಲು ಹೆಜ್ಜೆ ಮುಂದಕ್ಕೆ ನೀಡಿಟ್ಟು ಬಲದನೊಳಕಾಲಾಗಲಿ ಅಂಗುಷ್ಠವಾಗಲಿ ಹಿಂದುಕಡೆಗೆ ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಮಂಡಿಯಾಗಿ ಕುಳಿತಂತೆ ವಾರೆಯಾಗಿ ಹಿಂಬಾಗುವ ಹಾಗೆ ನಿಲ್ಲುವಿಕೆ * ಆಲೀಢ- ಬಲದ ಕಾಲು ಮುಂದಕ್ಕೆ ಚಾಚಿ ಅದರಂತೆಯೇ ನಿಲ್ಲುವಿಕೆ * ಸಮಪದಂ--೧ ಕಾಲು ಸಮವಾಗಿ ನಿಲ್ಲೋಣ * ವಿಶಾಖ--೧ ಕಾಲುಗಳಿಗೂ ನಡಿವೆ--೧ಗೇಣಗಲ ಬಿಟ್ಟು ನಿಲ್ಲೋಣ*ಮಂಡಲ--೧ ಕಾಲು ಗುಂಡಾಗಿಯೂ, ಸೊಟ್ಟೆಯಾಗಿಯೂ ನಿಲ್ಲೋಣ *

ಲಕ್ಷ್ಯಂಲಕ್ಷಂಶರವ್ಯಂಚ।

ಲಕ್ಷ್ಯಂ-ಲಕ್ಷಂ-ಶರವ್ಯಂ-ನ-೩-ಗುರಿಯು ಹೆಸರು. ಗುರಿಯುಗುರ್ತು.

ಶರಾಭ್ಯಾಸಉಪಾಸನಂ।

ಶರಾಭ್ಯಾಸಃ-ಪು-ಉಪಾಸನಂ-೧- ಬಿಲ್ಲಿನಲ್ಲಿ ಬಾಣವೆಸೆಯುವ ಧನುರ್ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಕಲಿತುಕೊಳ್ಳುವಿಕೆ.

ಪೃಷತ್ಕಬಾಣವಿಶಿಖಅಜಿಂಹಗಖಗಾಶುಗಾಃ ॥ ಕಲಂಬಮಾರ್ಗಣಶರಾಃಪತ್ರೀರೋಪ ಇಷು (ದ್ವ)ಯೋಃ ।

ಪೃಷತ್ಕಃ-ಬಾಣಃ-ವಿಶಿಖಃ-ಅಜಿಂಹಗಃ-ಪಃ-ಅಜಿಸ್ಮಗಃ-ಖಗಃ-ಆಶುಗಃ-ಕಲಂಬಃ-ಮಾರ್ಗಣಃ-ಶರಃ- ಪತ್ರೀ-ನ-ರೋಪಃ-ಪು- ಇಷುಃ-ಸ್ತ್ರೀ-೧೧-ಬಾಣಗಳಹೆಸರು. ತೀರುಗಳು,ಅಂಬುಗಳು, ಕೋಲುಗಳು,ಸರಳು.

ಪ್ರಕ್ಷ್ವೇಡನಾ(ಸ್ತ್ರೀ) ನಾರಾಚಾಃ

ಪ್ರಕ್ಷ್ವೇಡನಃ-ನಾರಾಚಃ-ಪು-೧-ನಾರಸದಹೆಸರುಗಳು. ನಿಡುಗೋಲು, ನಿಡುಸರಳು.

ಪಕ್ಷೋವಾಜ

ಪಕ್ಷಃ-ವಾಜಃ-ಪು-೧-ಗರಿಗಳಹೆಸರುಗಳು. ಬಾಣದ ರೆಕ್ಕೆಗಳು.

ಸ್ತ್ರಿಷೂತ್ತರೆ ॥೩೪೪॥

ಉತ್ತರೆ-ಮುಂದೆ ಹೇಳಲ್ಪಡುವ, ದಿಗ್ಧ-ಲಿಪ್ತಕ-ಈ ೧-ಶಬ್ದಗಳೂ-ತ್ರಿ.

ನಿರಸ್ತಃಪ್ರಹಿತೆಬಾಣೆ

ನಿರಸಃ-೧- ಪ್ರಹಿತೆಬಾಣೆ- ಬಿಡಲ್ಪಟ್ಟ ಬಾಣದ ಹೆಸರು. ಎಸೆಯಲ್ಪಟ್ಟ ಕೋಲು.

(ವಿಷಾಕ್ತೇ) ದಿಗ್ಧಲಿಪ್ತಕೌ ।

ದಿಗ್ಧಃ-ಲಿಪ್ತಃ-೨-ವಿಷಾಕ್ತೇ-ನಂಜುಪೂಸಿದಕೋಲು, ವಿಷ ಬೊಳಿಯಲ್ಪಟ್ಟಸರಳು, ವಿಷಬಾಣ.

ತೂಣೋಪಾಸಂಗತೂಣೀರ ನಿಷಂಗಾಇಷುಧಿ(ರ್ದ್ವಯೋಃ॥) ತೂಣ್ಯಾಂ

ತೂಣಃ-ಉಪಾಸಂಗಃ- ತೂಣೀರಃ- ನಿಷಂಗಃ-ಪು- ಇಷುಧಿಃ-ಪ್ಸ- ತೂಣೀ-ಪಾ-ತೂಣಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೬-ಸರಳ ಬತ್ತಳಿಕೆ.

ಖಡ್ಗೇ(ತು) ನಿಸ್ತ್ರಿಂಶಚಂದ್ರಹಾಸಾಸಿರಿಷ್ಟಯಃ। ಕೌಕ್ಷೇಯಕೋಮಂಡಲಾಗ್ರಃ ಕರವಾಲಃ ಕೃಪಾಣವತ್॥ ॥೫೪೬॥

ಖಡ್ಗಃ-ನಿಸ್ತ್ರಿಂಶಃ-ಚಂದ್ರಹಾಸಃ-ಅಸಿಃ-ರಿಷ್ಟಿಃ-ಕೌಕ್ಷೇಯಕಃ-ಮಂಡಲಾಗ್ರಃ- ಕರಪಾಲಃ-ಪಾ- ಕರವಾಲಃ- ಕೃಪಾಣಃ-ಪಾ-ಕೃಪಾಣಿಕಾ-ಪು-೯-ಖಡ್ಗದ ಹೆಸರು. ದೊಡ್ಡಕತ್ತಿ, ತರವಾರ್, ಪಟ್ಟಾಕತ್ತಿ.

ತ್ಸರುಃ (ಖಡ್ಗಾದಿಮುಷ್ಟೌ ಸ್ಯಾ)

ತ್ಸರುಃ-ಪು-೧-ಖಡ್ಗಾದಿ ಮುಷ್ಟೌ ಕತ್ತಿ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಹಿಡಿಗೆಹೆಸರು. ಕತ್ತಿಯ ಪಿಡಿ,ಆಯುಧದ ಕೈಪಿಡಿ.

ನ್ಮೇಖಲಾ (ತನ್ನಿಬಂಧನೇ।)

ಮೇಖಲಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ತನ್ನಿಬಂಧನೇ-ಆಯುಧವು ಜಾರಿಹೋಗದಹಾಗೆ ಕಟ್ಟಿದ ಕಟ್ಟು.

ಫಲಕೋಸ್ತ್ರೀಫಲಂಚರ್ಮ

ಫಲಕಃ-ಪ್ನ- ಫಲಂ- ಚರ್ಮನ್-ನ-ಸ-೩-ಹಲಿಗೆ,ಘೇಂಡಾಮೃಗ ಚರ್ಮದಖೆಡ್ಯ,ಹರಿಗೆ.

ಸಂಗ್ರಾಹೋ (ಮುಷ್ಟಿರಸ್ಯ ಯಃ॥) ॥೫೪೭॥

ಸಂಗ್ರಾಹಃ-ಪು-೧-ಅಸ್ಯಯಃ ಮುಷ್ಟಿಃ-ಈ ಹಲಗೆಯನ್ನು ಹಿಡಿದು ಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಕೈಪಿಡಿ, ಹಲಿಗೆಯ ಹಿಡಿ.

ದ್ರುಘಣೋ ಮುದ್ಗರಘನೌ

ದ್ರುಘಣಃ-ಮುದ್ಗರಃ-ಘನಃ- ಪು-೩-ಕಬ್ಬಿಣದ ಕುಸುಮಾರಿ, ದೊಡ್ಡಹಾರೆ, ಗುದಿಗೆ.

(ಸ್ಯಾ)ದೀಳೀಕರವಾಳಿಕಾ ।

ಈಳೀ- ಪಾ- ಈಳಿಕಃ- ಕರವಾಳಿಕಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೨-ತುಳುಪಕತ್ತಿ-ಮೊಟಕುಕತ್ತಿ, ಗುಜ್ಜುಕತ್ತಿ,ಈಟೀಕತ್ತಿ, ಈಳಿಗಕತ್ತಿ.

ಭಿಂದಿಪಾಲಃ ಸೃಗಸ್ತುಲ್ಯೌ

ಭಿಂದಿಪಾಲಃ-ಪಾ- ಭಿಂಡಿವಾಲಃ-ಸೃಗಃ-ಪು-೨- ಹಸ್ತ ಪ್ರಮಾಣವಾದ ಮುದ್ಗಂ-ಮಾರುದ್ಧಗುದಿಗೆ.

ಪರಿಘಃಪರಿಘಾತನಃ॥

ಪರಿಘಃ-ಪರಿಘಾತನಃ-ಪು-೨-ಕಬ್ಬಿಣದ

(ದ್ವಯೋಃ) ಕುಠಾರಃಸ್ವಧಿತಿಃಪರಶುಶ್ಚ ಪರಶ್ವಧಃ।
(ಸ್ಯಾ)ಚ್ಛಸ್ತ್ರೀಚಾಸಿಪುತ್ರೀಚಛುರಿಕಾಚಾಸಿಧೇನುಕಾ ।

(ವಾಪುಂಸಿ) ಶಲ್ಯಂಶಂಕು(ರ್ನಾ)

ಸರ್ವಲಾತೋಮರೋ (ಸ್ತ್ರಿಯಾಂ।)

ಪ್ರಾಸಸ್ತುಕುಂತಃ

ಕೋಣ(ಸ್ತುಸ್ತ್ರಿಯಃ)ಪಾಳ್ಯಶ್ರಿಕೋಟಯಃ

ಸರ್ವಾಭಿಸಾರ ಸ್ಸರ್ವೌಘಸ್ಸರ್ವಸನ್ನಹನಾರ್ಥಕಃ ।

ಲೋಹಾಭಿಸಾರೋ (ಸ್ತ್ರಭೃತಾಂರಾಜ್ಞಾಂನೀರಾಜನಾವಿಧಿಃ)

(ಯತ್ಸೇನಯಾಭಿ ಗಮನಮರೌತ) ದಭಿಷೇಣನಂ ।

ಯಾತ್ರಾವ್ರಜ್ಯಾಭಿನಿರ್ಯಾಣಂ ಪ್ರಸ್ಥಾನಂಗಮನಂಗಮಃ ।

ಕಟ್ಟಿಹಾಕಿದ ಮರದ ಗುದಿಗೆ, ಮರದ ದೂಲ, ದೊಣ್ಣೆ.

ಕುಠಾರಃ-ಪ್ಸ-ಸ್ವಧಿತಿಃ-ಪರಶುಃ-ಪರಶ್ವಧಃ-ಪು-೪-ಗಂಡಗೊಡ್ಡಲಿ, ಗಂಡಕೊಡಲಿ.

ಶಸ್ತ್ರೀ-ಅಸಿಪುತ್ರೀ-ಛುರಿಕಾ-ಅಸಿಧೇನುಕಾ- ಸ್ತ್ರೀ-೪-ಸುರಿಯುಕತ್ತಿ, ಸೂರುಕತ್ತಿ, ಚೂರಿ,ಚಾಕು, ಸುರಿಗಿಕತ್ತಿ.

ಶಲ್ಯಂ-ಪ್ನ-ಶಂಕುಃ-ಪು-೨- ಸೆಲ್ಲೆಹದ ಕೋಲು,ತಿವಿಗೋಲು, ಮುಳ್ಳುಗೋಲು, ಮೊಳೆ, ಗೂಟ.

ಸರ್ವಲಾ-ಪಾ-ಶರ್ವಲಾ-ಸ್ತ್ರೀ- ತೋಮರಃ-ಪ್ನ-೨-ಮರದಸಿಳ್ಳೆ,ಡಾಣೆ, ಮುಂತಾದ ಆಯುಧಕ್ಕೆ ಹೆಸರು.

ಪ್ರಾಸಃ-ಕುಂತಃ-ಪು-೨- ಈಟೀಕೋಲಿನ ಹೆಸರುಗಳು.

ಕೋಣಃ-ಪು-ಪಾಳಿಃ-ಅಶ್ರಿಃ-ಕೋಟಿಃ-ಸ್ತ್ರೀ-೪-ಅಂಚಿನ ಹೆಸರುಗಳು. ಆಯುಧಗಳಬಾಯಿಧಾರೆ,ಹರಿತ.

ಸರ್ವಾಭಿಸಾರಃ-ಸರ್ವೌಘಃ- ಸರ್ವಸನ್ನಹನಃ-ಪು-೩-ಸಕಲಸೇನೆಯೂ ಕಾಳಗಕ್ಕೆ ಅಣಿಯಾಗುವಿಕೆ.

ಲೋಹಾಭಿಸಾರಃ-ಪು-೧-ಅಸ್ತ್ರಭೃತಾಂ ರಾಜ್ಞಾಂನೀರಾಜನಾವಿಧಿಃ-ಯುದ್ಧಪ್ರಯಾಣಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಆಯುಧಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿದ ಅರಸುಗಳಿಗೆ ರಕ್ಷೆಯಾಗಿ ಆರತಿಯನ್ನು ನಿವಾಳಿಸಿ ಬೆಳಗುವಿಕೆ.

ಅಭಿಷೇಣನಂ-ನ-೧-ಸೇನಯಾಅರೌ ಅಭಿಗಮನಂಯತ್- ಶತ್ರುಗಳೆದುರಾಗಿ ದಂಡೆತ್ತಿ ಕಾಳಗಕ್ಕೆ ಹೊರಡುವಿಕೆ.

ಯಾತ್ರಾ-ವ್ರಜ್ಯಾ-ಸ್ತ್ರೀ-ಅಭಿನಿರ್ಯಾಣಂ-ಪ್ರಸ್ಥಾನಂ- ಗಮನಂ-ನ-ಗಮಃ- ಪು-೬-ಜ

ಯಥಾರ್ಥವಾಗಿ ಹೊರಟ ಆರಸಿನ ಪ್ರಯಾಣಕ್ಕೆ ಹೆಸರುಗಳು.

(ಸ್ಯಾ) ದಾಸಾರಃ ಪ್ರಸರಣಂ

ಆಸಾರಃ-ಪು-ಪ್ರಸರಣಂ-ನ-ಪಾ- ಪ್ರಸರಣೀ-ಸ್ತ್ರೀ-೨-ಎಲ್ಲಕಡೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸೇನೆ ವ್ಯಾಪಿಸುವಿಕೆ. ಮುತ್ತಿ ಕೊಳ್ಳುವಿಕೆ.

ಪ್ರಚಕ್ರಂ ಚಲಿತಾರ್ಥಕಂ

ಪ್ರಚಕ್ರಂ-೧- ಚಲಿತಾರ್ಥಕಂ- ದಂಡು ಠಾಣ್ಯದ ಸ್ಥಲಬಿಟ್ಟು ಹೊರಟದ್ದಕ್ಕೆ ಹೆಸರು.

(ಅಹಿತಾನ್ಪ್ರ) ತ್ಯಭೀತಸ್ಯರ ಣೆಯಾನ) ಮಭಿಕ್ರಮಃ ॥

ಅಭಿಕ್ರಮಃ-ಪಾ-ಅತಿಕ್ರಮಃ-ಪು-೧-ಅಹಿತಾರ್ಕ ಪ್ರತ್ಯಭೀತಸ್ಯ ರಣೆಯಾನಂ- ಶತ್ರುಗಳ ಭಯವಿಲ್ಲದೆ ಯುದ್ಧಾರ್ಥಿ ಯಾದವನ ಪ್ರಯಾಣಕ್ಕೆ ಹೆಸರು.

ವೈತಾಳಿಕಾ ಬೊಧಕಗಾ

ವೈತಾಳಿಕಃ-ಬೋಧಕರಃ-ಪು-೨-ರಾತ್ರಿ ಪವಳಿಸಿದ ಅರಸುಗಳನ್ನು ಬೆಳಗಿನ ಝಾಪದಲ್ಲಿ ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡಿ ನಿದ್ದೆ ಯೆಚ್ಚರಗೊಳಿಸುವ ಹಾಡುಗಾರರಾದ ಸ್ತುತಿಪಾಠಕರ ಹೆಸರುಗಳು.

ಶ್ವಾಕಿ,ಕಾ ಘಾಂಟಕಾ(ಸ್ಸಮಾಃ) ॥

ಚಾಕ್ರಿಕಃ-ಘಾಂಟಿಕಃ-ಪು-೨-ಅನೇಕರು ಸೇರಿ ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡುವವರ ಹೆಸರು. ಘಂಟೆ, ರಾಗಮಾಲಿಕೆ,ಮುಂತಾದ ವಾದ್ಯಗಳಿಂದ ನಿದ್ದೆ ಯೆಚ್ಚರುವಂತೆ ಮಾಡುವವರಿಗೂ ಹೆಸರು.

(ಸ್ಯು) ರ್ಮಾಗಧಾ (ಸ್ತುಮಗಧಾ)

ಮಾಗಧಃ-ಮಗಧಃ-ಪಾ-ಮಧುಕಃ-ಪು-೨-ವಂಶಾವಳಿಯನ್ನು ಓದುವವನ ಹೆಸರುಗಳು.

ವಂದಿನಃ ಸ್ತುತಿಪಾಠಕಾಃ ।

ವಂದೀ-ನ್-ಸ್ತುತಿಪಾಠಕಃ-ಪು-೨-ಪರಾಕ್ರಮಾದಿಗಳನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವರಹೆಸರುಗಳು.

ಸಂಶಪ್ತಕಾ (ಸ್ತುಸಮಯಾ ತ್ಸಂಗ್ರಾಮಾದನಿವರ್ತಿನಃ।)

ಸಂಶಪ್ತಕಃ-ಪು-೧- ಸಮಯಾತ್- ಒಟ್ಟಿಟ್ಟು ಕೊಳ್ಳುವದರಿಂದಲೂ, ಆಣೆಯಿಟ್ಟು ಕೊಳ್ಳುವದರಿಂದಲೂ, ಸಂಗ್ರಾಮಾತ್-ಕಾಳಗದಿಂದಲೂ ಅನಿವರ್ತಿನಃ-- ಹಿಂದಕ್ಕೆತಿ

ರಗದೇಯಿರುವವರ ಹೆಸರು.

• ರೇಣು(ರ್ದ್ವಯೋಃಸ್ತ್ರಿಯಾಂ) ಧೂಳಿಃಪಾಂಸು (ರ್ನಾನದ್ವ ಯೋ) ರಜಃ ॥೫೬॥. ಚೂರ್ಣಕ್ಷೋದ ।.

ರೇಣುಃ-ಪ್ರ--ಧೂಳಿಃ-ಸ್ತ್ರೀ--ಪಾಂಸುಃ-ಪಾ- ಪಾಂಶುಃ-ಪ್ರು- ರಜಃ-ಸ-ನ-೪ - ಧೂಳಿಯು ಪೆಸರುಗಳು. ಚೂರ್ಣಃ- ಕ್ಷೋದಃ-ಪು-೨-ವೆಂದು. ದ್ರವ್ಯವನ್ನು ಕುಟ್ಟಿದ ಪುಡಿಯು ಹೆಸರುಗಳು-೬-ಧೂಳಿಯು ಹೆಸರು.

ಸ್ಸಮುತ್ಪಿಂಜ ಪಿಂಜಲೌ(ಭೃಶಮಾಕುಲೆ ।)

ಸಮುತ್ಪಿಂಜಃ- ಪಿಂಜಲಃ-ಪು-೨-ಭೃಶಂ ಆಕುಲೆ-ಬಹಳ ಕಳವಳ ಗೊಂಡಿರುವ ಸೇನೆಮುಂತಾದವುಗಳ ಹೆಸರುಗಳು.

ಪತಾಕಾವೈಜಯಂತೀ(ಸ್ಯಾ(ತ್ಕೇತನಂಧ್ವಜ(ಮ)ಸ್ತ್ರಿಯಾಂ॥

ಪತಾಕಾ-ವೈಜಯಂತೀ-ಸ್ತ್ರೀ-ಕೇತನಂ-ನ-ಧ್ವಜಂ-ಪ್ನ-ಕೇತನದಹೆಸರುಗಳು. ತೇರಿನಲ್ಲಿರುವ ನಿಶಾನೀ.

(ಸಾ) ವೀರಾ ಶಂಸನಂ(ಯುದ್ಧ ಭೂಮಿರ್ಯಾತಿ ಭಯಪ್ರದಾ ।)

ವೀರಾಶಂಸನಂ-ನ-೧- ಅತಿಭಯಪ್ರದಾಯಾಯುದ್ಧಭೂಮಿಃ-ಬಹಳ ಅಂಜಿಕೆಯನ್ನುಂಟುಮಾಡುವ ಕಾಳಗ ನಡಿಯುವ ಸ್ಥಳದ ಹೆಸರು.

(ಅಹಂಪೂರ್ವಮಹಂಪೂರ್ವಮಿ) ತ್ಯಹಂ ಪೂರ್ವಿಕಾ (ಕ್ರಿಯಾ) ॥೫೭॥

ಅಹಂಪೂರ್ವಿಕಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೧--ಅಹಂಪೂರ್ವಮಹಂಪೂರ್ವ ಮಿತಿಯಾಕ್ರಿಯಾ - ನಾನು ಮುಂದು ತಾನು ಮುಂದು ಯೆಂಬವಾಗಿ ಮಾಡಲ್ಪಡುವ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಹೆಸರು.

ಆಹೋಪುರುಷಿಕಾ (ದರ್ಪಾದ್ಯಾಸ್ಯಾತ್ಸಂಭಾವನಾತ್ಮನಿ ।)

ಆಹೋಪುರುಷಿಕಾ-ಪಾ- ಆಹೋಪೂರುಷಿಕಾ - ಸ್ತ್ರೀ- ೧- ದರ್ಪಾದಾತ್ಮನಿಯಾಸಂಭಾವನಾಸ್ಯಾತ್-ಗರ್ವದಿಂದ ತನಿಗೆ ಸರಿಯಾದವರಿಲ್ಲವೆಂದು ತನ್ನೊಳಗೆ ತಾನು ಭಾವಿಸುವಿಕೆ.

ಅಹಮಹಮಿಕಾ(ತುಸಾಸ್ಯಾತ್ಪರಸ್ಪರಂಯೊ ಭವತ್ಯಹಂಕಾರಃ) ॥೫೮॥

ಅಹಮಹಮಿಕಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಪರಸ್ಪರ ಮಹಂಕಾರೋಯೋಭವತಿ- ನಾನೇ ಘಟ್ಟಿಗ, ನಾನೇ ಘಟ್ಟಿಗನೆಂದು ವೀರಭಟರು ತನ್ನೊಳಗೆ ತಾವು ವೊಬ್ಬರೊಳಗೆ ಮತ್ತೊಬ್ಬರು ಅಹಂಕಾರ ಪಡುವದಕ್ಕೆ ಹೆಸರು.

ದ್ರವಿಣಂತರಸ್ಸಹೋಬಲ

ದ್ರವಿಣಂ-ತರಃ-ಸ-ಸಹಃ-ಸ-ಬಲಂ-ಶಾ

ಶೌರ್ಯ್ಯಾಣಿ ಸ್ಥಾಮಶುಷ್ಮಂಚ । ಶಕ್ತಿಃಪರಾಕ್ರಮಪ್ರಾಣೌ

ರ್ಯಂ-ಸ್ಥಾಮ-ನ-ಶುಷ್ಮಂ-ನ-ಶಕ್ತಿಃ- ಸ್ತ್ರೀ-ಪರಾಕ್ರಮಃ-ಪ್ರಾಣಃ-ಪು-೧೦-ಸಾಮರ್ಥ್ಯದ ಹೆಸರುಗಳು.

ವಿಕ್ರಮ(ಸ್ತ್ವತಿಶಕ್ತಿತಾ॥)

ವಿಕ್ರಮಃ-ಪು-೧- ಅತಿಶಕ್ತಿತಾ-ಹೆಚ್ಚಾದ ಬಲ,ಶಕ್ತಿ.

ವೀರಪಾಣಂ(ತು ಯತ್ಪಾನಂ ವೃತ್ತೇಭಾವಿನಿವಾರಣೇ।)

ವೀರಪಾಣಂ-ನ-೧- ರಣೇವೃತ್ತೇ ಭಾವಿನಿವಾ ವೀರಾಣಾಂ ಪಾನಂಯತ್-ಕಾಳಗ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವಾಗಲೂ, ಮುಂದೆ ನಡೆಯಬೇಕಾಗಿರುವಾಗಲೂ ವೀರಭಟರು ಆಯಾಸವಿಲ್ಲದೆ ಸ್ಥಿರವಾಗಿರುವದಕ್ಕೆ ಮಾಡುವ ಮದ್ಯಪಾನದ ಹೆಸರು.

ಯುದ್ಧಮಾಯೋಧನಂಜನ್ಯಂ ಪ್ರಧನಂಪ್ರವಿದಾರಣಂ॥೫೬೦॥ ಮೃಧಮಾಸ್ಕಂದನಂ ಸಂಖ್ಯಂಸಮೀಕಂಸಾಂಪರಾಯಿಕಂ । (ಅಸ್ತ್ರಿಯಾಂ)ಸಮರಾನೀಕರಣಾಃ ಕಲಹವಿಗ್ರಹೌ॥೫೬೧॥ ಸಂಪ್ರಹಾರಾಭಿಸಂಪಾತಕಲಿಸಂಸ್ಫೋಟಸಂಯುಗಾಃ । ಅಭ್ಯಾಮರ್ದಸಮಾಘಾತ ಸಂಗ್ರಾಮಾಭ್ಯಾಗಮಾಹವಾಃ ॥೫೬೨॥ ಸಮುದಾಯಃ (ಸ್ತ್ರಿಯಾಂ) ಸಂಯತ್ಸಮಿತ್ಯಾಜಿಸಮಿದ್ಯುಧಃ।

ಯುದ್ಧಂ-ಆಯೋಧನಂ ಜನ್ಯಂ-ಪ್ರಧನಂ-ಪ್ರವಿದಾರಣಂ-ಮೃಧಂ -ಆಸ್ಕಂದನಂ-ಸಂಖ್ಯಂ- ಸಮೀಕಂ - ಸಾಂಪರಾಯಿಕಂ-ಪಾ-ಸಂಪರಾಯಿಕಂ-ನ- ಸಮರಃ-ಅನೀಕಃ-ರಣಃ-ಪ್ನ-ಕಲಹಃ- ವಿಗ್ರಹಃ-ಸಂಪ್ರಹಾರಃ-ಅಭಿಸಂಪಾತಃ- ಕಲಿಸಂಸ್ಫೋಟಃ-ಸಂಯುಗಃ-ಅಭ್ಯಾಮರ್ದಃ-ಸಮಾಘಾತಃ-ಸಂಗ್ರಾಮಃ-ಅಭ್ಯಾಗಮಃ-ಆಹವಃ- ಸಮುದಾಯಃ-ಪು-ಸಂಯತ್-ದ-ಸಮಿತಿಃ- ಆಜಿಃ-ಸಮಿತ್-ಯುತ್-ಧ-ಸ್ತ್ರೀ-೩೧-ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಹೆಸರುಗಳು. ಕಲಹ,ಜಗಳ, ಕಾಳಗ, ಬವರ, ಪಾ-ಸಂಯತ್-ಆಜಿಃ-ಈ ೨ ಪುಲ್ಲಿಂಗಗಳೂ ಉಂಟು.

ನಿಯುದ್ಧಂ (ಬಾಹುಯುದ್ಧೇ)

ನಿಯುದ್ಧಂ-ನ-೧- ಬಾಹುಯುದ್ಧ-ಭುಜಯುದ್ಧದ ಹೆಸರು. ಮಲ್ಲಯುದ್ಧ, ಜಟ್ಟಿಗರ ಕುಸ್ತಿ, ಕೈ ಕಾಳಗ ಮುಷ್ಟಾಮುಷ್ಟಿ.

ಥ)ತುಮುಲಂ(ರಣಸಂಕುಲೇ

ತುಮುಲಂ-ನ-೧-ರಣಸಂಕುಲೆ ೨ ಸೇನೆಗಳೂ ದೊಂಬಿಯಾಗಿ ಸೇರಿ . ಹೋರಾಡುವ ದ್ವಂದ್ವಯುದ್ಧದ ಹೆಸರು.

(ಕ್ಷ್ವೇಡಾತುಸಿಂಹನಾದ(ಸ್ಯಾ)

ಕ್ಷ್ವೇಡಾ-ಪಾ- ಕ್ಷ್ವೇಳಿ-ಸ್ತ್ರೀ-ಸಿಂಹ

ನಾದಃ-ಪು-೧-ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಅಂಜಿಸಿ ತನ್ನ ಧೈರ್ಯವನ್ನು ಪ್ರಕಟ ಪಡಿಸುವದಕ್ಕೋಸ್ಕರ ವೀರಭಟರು ಘಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಕಿರಿಚಿಕೊಗಿ ಭಯಂಕರರಾಗಿ ಬೊಬ್ಬೆ ಯಿಡುವಿಕೆ, ಸಿಂಹನಾದ.

(ತ್ಕರಿಣಾಂಘಟನಾ)ಘಟಾ

ಘಟಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಕರಿಣಾಂ ಘಟನಾ - ಆನೆಗಳ ಗುಂಪು.

ಕ್ರಂದನಂ(ಯೊಧಸಂರಾವೊ

ಕ್ರಂದನಂ-ನ- ೧- ಯೋಧಸಂರಾವಃ-ಯುದ್ಧಮಾಡುವ ಭಟರು ಕೂಗುವ ಧ್ವನಿಗೆ ಹೆಸರು. ವೀರಾಲಾಪ, ವೀರಾವೇಶದಿಂದ ತಮ್ಮ ಶೌರ್ಯವನ್ನು ಕೊಚ್ಚಿ ಕೊಳ್ಳುವಿಕೆ, ಕಾಳಗದ ಕಷ್ಟದಿಂದ ಕಿರಿಚುವಿಕೆಗೂ ಹೆಸರು.

ಬೃಂಹಿತಂ (ಕರಿಗರ್ಜಿತಂ॥)

ಬೃಂಹಿತಂ-ನ-೧-ಕರಿಗರ್ಜಿತಂ-ಆನೆಗಳ ಕೂಗಿಗೆ ಹೆಸರು. ಗಜ ಘೀಂಕಾರ.

ವಿಸ್ಫಾರೊ(ಧನುಷಃಸ್ವಾನಃ)

ವಿಷ್ಫಾರಃ-ಷಾ-ವಿಸ್ಫಾರಃ- ಪು-೧-ಧನುಷಃಸ್ವಾನಃ-ಬಿಲ್ಲಿನ ಧ್ವನಿಗೆ ಹೆಸರು, ಧನುಷ್ಟಂಕಾರ.

ಪಟಹಾಡಂಬರೌ(ಸಮೌ)

ಪಟಹಃ-ಆಡಂಬರಃ-ಪು-೧-ಕಾಳಗದಲ್ಲಿಬಾರಿಸುವ ತಮ್ಮಟೆ ನಿಸ್ಸಾಣ ಮುಂತಾದ ವಾದ್ಯ ಸಂರಂಭದ ಹೆಸರು.

ಪ್ರಸಭಂತುಬಲಾತ್ಕಾರೊಹಠೊ

ಪ್ರಸಭಂ-ನ-ಬಲಾತ್ಕಾರಃ-ಹಠಃ-ಪು-೩ ಬಲಾತ್ಕಾರದ ಹೆಸರು. ಬಲವಂತಮಾಡುವಿಕೆ, ನಿರ್ಬಂಧ ಗೊಳಿಸುವಿಕೆ.

(ಥ)ಸ್ಖಲಿತಂಛಲಂ॥೨೬೩॥

ಸ್ಖಲಿತಂ-ಛಲಂ-ನ-೧- ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಮರ್‍ಯಾದೆಯನ್ನು ತಪ್ಪಿಹೋಗುವಿಕೆ. ಹದ್ದುಮೀರುವದು.

ಅಜನ್ಯಂಕ್ಲೀಬಮುತ್ಪಾತಉಪಸರ್ಗ(ಸ್ಸಮಂತ್ರಯಂ)

ಅಜನ್ಯಂ-ನ-ಉತ್ಪಾತಃ- ಉಪಸರ್ಗಃ-ಪು-೩-ಉತ್ಪಾತದ ಹೆಸರು. ಮಾರೀರೋಗ, ರಕ್ತದ ಮಳೆ, ಹಗಲು ನಕ್ಷತ್ರ ಕಾಣುವಿಕೆ, ನೆಲನಡುಗುವಿಕೆ ಮುಂತಾದದ್ದಕ್ಕೆ

ಕೆಸರುಗಳು.

ಮೂರ್ಛಾತುಕಶ್ಮಲಂ ಮೊಹೊ — ಮೂರ್ಛಾ-ಸ್ತ್ರೀ-ಕಶ್ಮಲಂ-ನ-ಮೋಹಃ-ಪು-೩- ಮೈಮರೆಯುವಿಕೆ ಮೂರ್ಛೆ.

ಪ್ಯವಮರ್ದಸ್ತುಪೀಡನಂ॥ — ಅವಮರ್ದಃ-ಪು- ಪೀಡನಂ-ನ-೨-ಪರಚಕ್ರದಿಂದಾದ ದೇಶದ ಲೂಟಿ, ಕೊಳ್ಳೆ ಮುಂತಾದ್ದಕ್ಕೆ ಹೆಸರು. ಹಗೆಮಾಡುವಿಕೆ.

ಅಭ್ಯವಸ್ಕಂದನಂತ್ವಭ್ಯಾಸಾದನಂ — ಅಭ್ಯವಸ್ಕಂದನಂ-ಅಭ್ಯಾಸಾದನಂ- ನ-೨-ಮೋಸದಿಂದ ಪರಚಕ್ರವನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸುವಿಕೆ.

ವಿಜಯೊಜಯಃ। — ವಿಜಯಃ-ಜಯಃ-ಪು-೨- ಗೆಲುವಿಕೆಯ ಹೆಸರುಗಳು. ಜಯ.

ವೈರಶುದ್ಧಿಃಪ್ರತೀಕಾರೊವೈರನಿರ್ಯಾತನಂಚಸಾ॥ — ವೈರಶುದ್ಧಿಃ-ಸ್ತ್ರೀ-ಪ್ರತೀಕಾರಃ-ಪು-ವೈರನಿರ್ಯಾತನಂ-ನ-೩-ಹಗೆ ತೀರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವದರ ಹೆಸರು. ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿರುವ ದ್ವೇಷವನ್ನು ಸಮಯಸಿಕ್ಕಿದಾಗ ಕೆಲಸದಿಂದ ತೋರಿಸಿ ತೃಪ್ತಿ ಹೊಂದುವಿಕೆ.

ಪ್ರದ್ರಾವೊದ್ರಾವಸಂದ್ರಾವಸಂದಾವಾವಿದ್ರವೊದ್ರವಃ। ಅಪಕ್ರಮೊಪಯಾನಂಚ — ಪ್ರದ್ರಾವಃ-ಉದ್ರಾವಃ-ಸಂದ್ರಾವಃ-ಸಂದಾವಃ-ವಿದ್ರವಃ-ದ್ರವಃ- ಅಪಕ್ರಮಃ-ಪು-ಅಪಯಾನಂ-ನ-೮-ಪಲಾಯನ ವಾಗುವದಕ್ಕೆ ಹೆಸರು. ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಓಡಿಹೋಗುವಿಕೆ.

ರಣೆಭಂಗಃಪರಾಜಯಃ॥ — ಪರಾಜಯಃ-ಪು-೧-ರಣೆಭಂಗಃ- ಕಾಳಗದಲ್ಲಿ ಸೋತು ಹೋಗುವಿಕೆ.

ಪರಾಜಿತಪರಾಭೂತೌ (ತ್ರಿ) ಷ್ವನಷ್ಟತಿರೊಹಿತೌ — ಪರಾಜಿತಃ-ಪರಾಭೂತಃ-ತ್ರಿ-೨- ಸೋತು ಹೋದವನ ಹೆಸರುಗಳು. ನಷ್ಟಃ-ತಿರೋಹಿತಃ-ತ್ರಿ-೨-ಸೋತು ಓಡಿಹೋಗಿ ಯಾರಿಗೂ ತಿಳಿಯದಂತೆ ಅಡಗಿಕೊಂಡವನ ಹೆಸರುಗಳು.

ಪ್ರಮಾಪಣಂನಿಬರ್ಹಣಂನಿಕಾರಣಂನಿಶಾರಣಂ ॥ ಪ್ರವಾಸನಂಪರಾಸನಂನಿಷೂದನಂ ನಿಹಿ — ಪ್ರಮಾಪಣಂ-ನಿಬರ್ಹಣಂ-ನಿಕಾರಣಂ-ನಿಶಾರಣಂ-ಪ್ರವಾಸನಂ-ಪರಾಸನಂ-ನಿಷೂದನಂ-ನಿಹಿಂಸನಂ-ನಿರ್ವಾಪಣಂ- ಸಂಜ್ಞಪ

ಸನಂ।ನಿರ್ವಾಪಣಂಸಂಜ್ಞಪನಂ ನಿರ್ಗ್ರಂಥನಮಪಾಸನಂ॥ ನಿಸ್ತರ್ಹಣಂನಿಹನನಂಕ್ಷಣನಂಪರಿವರ್ಜನಂ ॥ ನಿರ್ವಾಸನಂವಿಶಸನಂ ಮಾರಣಂಪ್ರತಿಘಾತನಂ । ಉದ್ವಾಸನಪ್ರಮಥನ ಕ್ರಥನೋಜ್ಜಾಸನಾನಿಚ। ಆಲಂಭಪಿಂಜವಿಶರಘಾತೋನ್ಮಾಥವಧಾಅಪಿ॥

ನಂ-ನಿರ್ಗ್ರಂಥನಂ-ಅಪಾಸನಂ-ನಿಸ್ತರ್ಹಣಂ-ನಿಹನನಂ-ಕ್ಷಣನಂ-ಪರಿವರ್ಜನಂ-ನಿರ್ವಾಸನಂ-ವಿಶಸನಂ- ಮಾರಣಂ- ಪ್ರತಿಘಾತನಂ- ಉದ್ವಾಸನಂ-ಪ್ರಮಥನಂ-ಕ್ರಥನಂ - ಉಜ್ಜಾಸನಂ-ನ-ಆಲಂಭಃ-ಪಿಂಜಃ-ವಿಶರಃ-ಘಾತಃ-ಉನ್ಮಾಥಃ-ಪಾ-ಉನ್ಮಂಥಃ-ವಧಃ-ಪು-ಈ ೩೦ ಕೊಲ್ಲುವದಕ್ಕೆ ಹೆಸರುಗಳು. ಸಂಹಾರ ಮಾಡುವಿಕೆ, ಖೂನೀ ಮಾಡುವಿಕೆ, ಅಳಿಸಿಹಾಕುವದು, ಹೋಗಲಾಡಿಸುವದು, ಹಾಳುಮಾಡುವದು, ನಾಶಗೊಳಿಸುವದು, ಸಾಯುಗೊಳಿಸುವಿಕೆ.

ಸ್ಯಾತ್ಪಂಚತಾಕಾಲಧರ್ಮೋ ದಿಷ್ಟಾಂತಃಪ್ರಲಯೋತ್ಯಯಃ। ಅಂತೋನಾಶೋ(ದ್ವಯೋ)ರ್ಮೃತ್ಯುರ್ಮರಣಂ ನಿಧನೋ(ಸ್ತ್ರಿಯಾಂ।) ॥೫೭೩॥

ಪಂಚತಾ-ಸ್ತ್ರೀ-ಕಾಲಧರ್ಮಃ- ದಿಷ್ಟಾಂತಃ-ಪ್ರಲಯಃ-ಅತ್ಯಯಃ-ಅಂತಃ- ನಾಶಃ-ಪು-ಮೃತ್ಯುಃ-ಪ್ಸ-ಮರಣಂ-ನ-ನಿಧನಃ-ಪ್ನ ೧೦-ಸಾಯುವದಕ್ಕೆ ಹೆಸರುಗಳು. ಸಾವು, ಮರಣ.

ಪರಾಸುಃಪ್ರಾಪ್ತಪಂಚತ್ವಪರೇತಪ್ರೇತಸಂಸ್ಥಿತಾಃ।ಮೃತಪ್ರಮೀತೌ(ತ್ರಿ)ಷ್ವೇತೇ

ಪರಾಸುಃ-ಪ್ರಾಪ್ತಪಂಚತ್ವಃ-ಪರೇತಃ-ಪ್ರೇತಃ-ಸಂಸ್ಥಿತಃ- ಮೃತಃ-ಪ್ರಮೀತಃ-ತ್ರಿ-೭-ಸತ್ತವನ ಹೆಸರುಗಳು.

ಚಿತಾಚಿತ್ಯಾಚಿತಿಃಸ್ತ್ರಿಯಾಂ॥

ಚಿತಾ- ಚಿತ್ಯಾ-ಚಿತಿಃ-ಸ್ತ್ರೀ-೩- ಹೆಣವನ್ನು ಸುಡುವದಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಿದ ಕಟ್ಟಿಗೇ ಚಿತಿಯ ಹೆಸರುಗಳು.

ಕಬಂಧೋ(ಸ್ತ್ರೀ)ಕ್ರಿಯಾಯುಕ್ತಮಪಮೂರ್ಧಕಳೇಬರಂ।)

ಕಬಂಧಃ-ಪ್ನ-೧-ಕ್ರಿಯಾಯುಕ್ತಂ ಅಪಮೂರ್ಧ ಕಳೇಬರಂ-ತಲೆಹೋಗಿ ಕುಣಿದಾಡುವ ಮೊಂಡೆದ ಹೆಸರುಗಳು.

ಶ್ಮಶಾನಂ(ಸ್ಯಾ)ತ್ಪಿತೃವನಂ)

ಶ್ಮಶಾನಂ- ಪಿತೃವನಂ-ನ-೨- ಶ್ಮಶಾನದ ಹೆಸರು. ಸುಡುಗಾಡು, ಬೊಬ್ಬಳೀಕಟ್ಟೆ, ಹೆಣ ಹೂಳಿಡುವಸ್ಥಳ.

ಕುಣಪಶ್ಶವ(ಮಸ್ತ್ರಿಯಾಂ।)

ಕುಣಪಃ-ಪು-ಶವಂ-ಪ್ನ-೨-ಹೆಣದಹೆಸರುಗಳು.

ಪ್ರಗ್ರಹೋಪಗ್ರಹೌಬಂದ್ಯಾಂ

ಪ್ರಗ್ರಹಃ-ಉಪಗ್ರಹಃ-ಪು-ಬಂದೀ-ಸ್ತ್ರೀ-

ಷ-ಸೆರೆ ಮನೆಂಗೊಳಗಿರುವವನ ಹೆಸರುಗಳು. ಬಂದೀವಾನ.

ಕಾರಾಸ್ಸ್ಯಾದ್ಬಂಧನಾಲಯೇ।

ಕಾರಾ-ಸ್ತ್ರೀ- ಬಂಧನಾಲಯಃ-ಪು-೨- ಸೆರೆಮನೆ,ಬಂದೀಖಾನೆ.

(ಪುಂಸಿಭೂ)ಮ್ನ್ಯಸವಃಪ್ರಾಣಾ ಸ್ತ್ವೇವಂ

ಅಸವಃ-ಉ-ಬ-ಪ್ರಾಣಾಃ-ಅ-ಬ-೨-ಪು-ಪ್ರಾಣಗಳ ಪೆಸರುಗಳು. ಜೀವವಾಯುಗಳು.

ಜೀವೋಸುಧಾರಣಂ॥೫೭೬॥

ಜೀವಃ-ಪು-ಅಸುಧಾರಣಂ -ನ-೨- ಪ್ರಾಣಗಳನ್ನು ಧರಿಸುವದಕ್ಕೆ ಹೆಸರುಗಳು, ಬದಿಕಿಯಿರುವದು.

ಆಯುರ್ಜೀವಿತಕಾಲೋನಾ

ಆಯುಃ-ಸ-ನ-ಜೀವಿತಕಾಲಃ- ಪು-೨- ಆಯುಷ್ಯದ ಹೆಸರು. ಬದುಕಿ ಯಿರುವ ಕಾಲ.

ಜೀವಾತುರ್ಜೀವನೌಷಧಂ।

ಜೀವಾತುಃ-ಪು-ಜೀವನೌಷಧಂ-ನ-೨- ಬದಿಕಿಸುವಮದ್ದು, ಸಂಜೀವನಮದ್ದು.

ಇತಿ ಕ್ಷತ್ರಿಯವರ್ಗಃ.

ಕ್ಷತ್ರಿಯವರ್ಗಃ ॥ ಕ್ಷತ್ರಿಯರಿಂ ದೊಡಗೂಡಿದ ಪದಗಳ ಸಮೂಹನ್ನ, ಇತಿ- ಈ ಮೇರೆ ಮುಗಿದುದು.

—*—

ಊರವ್ಯಾಊರುಜಾ ಅರ್ಯಾವೈಶ್ಯಾಭೂಮಿಸ್ಪೃಶೋ ವಿಶಃ।

ಊರವ್ಯಃ-ಊರುಜಃ- ಅರ್ಯಃ-ವೈಶ್ಯಃ-ಭೂಮಿಸ್ಪೃಕ್-ಶ-ಪಿಟ್-ಶ-೬-ವೈಶ್ಯರ ಹೆಸರುಗಳು. ಚೇರಿಯವರು,ನಗರ್ತರು, ಕೊಮಟಿಗರು ಮುಂತಾಗಿ.

ಆಜೀವೋಜೀವಿಕಾ ವಾರ್ತಾವೃತ್ತಿರ್ವರ್ತನಜೀವನೇ ।

ಆಜೀವಃ-ಪು-ಜೀವಿಕಾ-ವಾರ್ತಾ- ವೃತ್ತಿಃ-ಸ್ತ್ರೀ-ವರ್ತನಂ-ಜೀವನಂ-ನ-೬-ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಜೀವನೋಪಾಯದ ಹೆಸರುಗಳು.

(ಸ್ತ್ರಿಯಾಂ)ಕೃಷಿಃಪಾಶುಪಾಲ್ಯಂವಾಣಿಜ್ಯಂಚೇತಿವೃತ್ತಯಃ ॥

ಕೃಷಿಃ-ಸ್ತ್ರೀ-ಉತ್ತುಬೆಳೆಯಿಡುವಿಕೆ,ಪಾಶುಪಾಲ್ಯಂ -ನ- ಗೋಮಹಿಷ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಪಾಲಿಸುವಿಕೆ. ವಾಣಿಜ್ಯಂ-ನ-ಕೊಂಡುಮಾರುವ ವ್ಯಾಪಾರ ಮಾಡುವಿಕೆ. ಈಷ-ವೃತ್ತಯಃ-ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿವೈಶ್ಯ ಜೀವನದಹೆಸ್ರು

ಣುಭಂಗಾದ್ವಿರೂಪತಾ॥

೧-ಎಳ್ಳು ಬೆಳೆಯುವ ಭೂಮಿಯ ಹೆಸರುಗಳು. ಈ ಪ್ರಕಾರವೇ, ಮಾಷಃ-ಉದ್ದು, ಉಮಾ-ಯಳ್ಳಗಸೆ,ಅಣು-ಕಿರುನವಣೆ,ಭಂಗಾ-ಸಣಬು,ಈ ೪ ಬೆಳೆಯುವ ಭೂಮಿಗಳಿಗೂ,ದ್ವಿರೂಪತಾ-ಔಮ್ಯಂ- ಔಮೀನಂ- ಅಣವ್ಯಂ-ಅಣವೀನಂ-ಭಂಗ್ಯಂ-ಭಾಂಗೀನಂ ಮಾಷ್ಯಂ-ಮಾಷೀಣಂ-ಈಮೇರೆ-೨-೨-ಹೆಸರುಗಳುಳ್ಳವಾಗಿವೆ.

ಮೌದ್ಗೀನಕೌದ್ರವೀಣಾದಿ ಶೇಷಧಾನ್ಯೋದ್ಭವೋಚಿತಂ।

ಮೌದ್ಗೀನಂ - ಕೌದ್ರವೀಣಂ- ಈ ೨ನ್ನು ಆದಿಪದದಿಂದ ಮಾಸೂರೀಣಾದಿಶಬ್ದಗಳು,ಶೇಷಧಾನ್ಯೋದ್ಭವೋಚಿತಂ-ಹೆಸರು, ಹಾರಕ್ಕಮಸೂರಿಗಳು ಮುಂತಾದ ಆಯಾ ಧಾನ್ಯಗಳು ಬೆಳೆಯುವ ನೆಲಕ್ಕೆ ಹೆಸರುಗಳು.

ಬೀಜಾಕೃತಂತೂಪ್ತಾಕೃಷ್ಟಂ

ಬೀಜಾಕೃತಂ- ಉಪ್ತಾಕೃಷ್ಟಂ- ನ- ೨- ಮೊದಲು ಬಿತ್ತಿಬಳಿಕ ಗೆಯಿದ ಕ್ಷೇತ್ರದ ಹೆಸರುಗಳು, ಬಿತ್ತಿದಮೇಲೆ ಉತ್ತದ್ದು.

ಸೀತ್ಯಂಕೃಷ್ಟಂಚಹಲ್ಯವತ್।

ಸೀತ್ಯಂ-ಕೃಷ್ಟಂ-ಹಲ್ಯಂ-ನ-೩- ಉತ್ತ ಭೂಮಿ, ಗೆಯ್ದ ನೆಲ.

ತ್ರಿಗುಣಾಕೃತಂ ತೃತೀಯಾಕೃತಂತ್ರಿಹಲ್ಯಂತ್ರಿಸೀತ್ಯ(ಮಪಿ ತಸ್ಮಿನ್) ॥೫೮-೫॥

ತ್ರಿಗುಣಾಕೃತಂ-ತೃತೀಯಾಕೃತಂ-ತ್ರಿಹಲ್ಯಂ-ತ್ರಿಸೀತ್ಯಂ-೪- ಮೂರುಸಾಲು ಉತ್ತ ಭೂಮಿ.

ದ್ವಿಗುಣಾಕೃತೇತುಸರ್ವಂಪೂರ್ವಂಶಂಬಾಕೃತಮಪೀಹ।

ದ್ವಿಗುಣಾಕೃತಂ-ದ್ವಿತೀಯಾಕೃತಂ-ದ್ವಿಹಲ್ಯಂ-ದ್ವಿಸೀತ್ಯಂ-ಎಂಬ, ಪೂರ್ವಂಸರ್ವಂ-ಈ೪ನ್ನು ಶಂಬಾಕೃತಂ-ಷಾ-ಸಂಭಾಕೃತಂ-ಎಂಬುವದು-೧-ಇವೆಲ್ಲವೂ,ದ್ವಿಗುಣಾಕೃತೆ, ೨ ಸಾಲುಉತ್ತ ಭೂಮಿಗೆ ಹೆಸರು.

(ದ್ರೋಣಾಢ ಕಾದಿವಾಪಾದ್) ದ್ರೌಣಿಕಾಢಕಿಕಾದಯಃ ॥೫೮-೬॥

ದ್ರೌಣಿಕಂ-ಆಢಕಿಕಂ-ನ-ಈ-೨-ನ್ನು ಆದಿಪದದಿಂದ ಪ್ರಾಸ್ಥಿಕಾದಿ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಕ್ರಮದಿಂದ ಇಕ್ಕಳಬೀಜಸರೀ ನೆಲಕ್ಕೂ, ಬಳ್ಳಬೀಜಸರೀ ನೆಲಕ್ಕೆ ಬೇರೆಬೇರೆ ಹೆಸ

ರುಗಳು.

ಖಾರೀವಾಪಸ್ತು) ಖಾರೀಕ

ಖಾರೀಕಃ- ೧- ಖಾರೀವಾಪಃ- ಒಂದು ಖಂಡುಗ ಬೀಜವರೀ ನೆಲಕ್ಕೆ ಹೆಸರು.

ಉತ್ತಮರ್ಣಾದಯಸ್ತ್ರಿಷು।

ಉತ್ತಮರ್ಣಶಬ್ದ ಮೊದಲು ಖಾರೀಕ ಶಬ್ದದವರಿವಿಗೂ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಶಬ್ದಗಳು ತ್ರಿ.

(ಪುನ್ನಪುಂಸಕಯೊ) ರ್ವಪ್ರಂಕೆದಾರಂಕ್ಷೆತ್ರ

ವಪ್ರಂ-ಪ್ನ- ಕೇದಾರಂ-ಕ್ಷೇತ್ರಂ-ನ-೩- ಕ್ಷೇತ್ರದ ಹೆಸರು, ನೆಲ್ಲುಗದ್ದೆ.

(ಮಸ್ಯತು) ॥೫೭॥ ಕೈದಾರಕಂ (ಸ್ಯಾತ್) ಕೈದಾರ್ಯಂ ಕ್ಷೈತ್ರಂಕೈದಾರಿಕಂಗಣೆ ।)

ಕೈದಾರಕಂ-ಕೈದಾರ್ಯಂ-ಕ್ಷೈತ್ರಂ-ಕೈದಾರಿಕಂ-ನ-ಈ-ಲನ್ನು-ಅಸ್ಯಗಣೇ-ಈ ಗದ್ದೆಗಳಗುಂಪಿಗೆಹೆಸರು. ಗದ್ದೆತಾಕು,ಗದ್ದೆಕಾಸೆ.

ಲೊಷ್ಟಾನಿಲೋಷ್ಟವಃಪುಂಸಿ

ಲೋಷ್ಟಂ-ನ-ಲೋಷ್ಟುಃ- ಪು-೨-ಮಣ್ಣುಗಡ್ಡೆ, ಹೆಂಟೆ.

ಕೊಟೀಶೊಲೊಷ್ಟಭೆದನಃ

ಕೋಟೀಶಃ-ಪಾ-ಕೋಟಿಶಃ-ಲೋಷ್ಟಭೇದನಃ-ಪು-೨ ಮಣ್ಣುಗಡ್ಡೆಗಳನ್ನು ಪಡೆದು ನಡೆಯಿಕ್ಕುವ ಕೊಡತಿ, ದೊಂಣೆ, ಗುದ್ದಲಿಗೂ ಹೆಸರು.

ಪ್ರಾಜನಂತೊದನಂತೊತ್ರಂ

ಪ್ರಾಜನಂ-ತೋದನಂ-ತೋತ್ರಂ- ನ-೩-ತಿವಿಗೋಲು, ಮುಳ್ಳುಗೋಲು.

ಖನಿತ್ರ ಮವದಾರಣಂ ॥

ಖನಿತ್ರಂ-ಅವಧಾರಣಂ- ನ-೨- ಗುದ್ದಲಿಯಹೆಸರು, ಅಗತೆಯ ಕೈಗುದ್ದಲಿ.

ದಾತ್ರಂಲವಿತ್ರ

—

ದಾತ್ರಂ-ಲವಿತ್ರಂ-ನ-೨-ಕುಡುಗೋಲು, ಈಳಿಗೆಮಣೆ, ಮಚ್ಚುಕತ್ತಿ, ಕೈಬಾಚಿ, ಕೊಡಲಿ.

ಮಾಬಂಧೊಯೊಕ್ತ್ರಂಯೊತ್ರ

ಆಬಂಧಃ-ಪು-ಯೋಕ್ತ್ರಂ-ಯೋತ್ರಂ-ನ-೩-ಪಶುಗಳ ಕೊರಳಿಗೆ ಕಟ್ಟುವ ಜೊತ್ತಿಗೆಯ ಹೆಸರುಗಳು, ಕಟ್ಟುಮಣಿ.

ಮಥೊಹಲಂ) ॥೫೯॥ ನಿರೀಷಂಕೂಟಕಂ

ನಿರೀಷಂ-ಕೂಟಕಂ-ನ-ಈ-೨-ಮರಕ್ಕೆ ಸೇರದೇ ಇರುವ ಕಬ್ಬಿಣದ ನೇಗಲಹೆಸರುಗಳು, ಅಥೋಹಲವೆಂಬ ಪಾಠದಲ್ಲಿ ಹಲವೆಂತಲೂ ನೇಗಲಿಗೆ ಹೆಸರು.

ಫಾಲಃಕೃಷಕೊ

ಫಾಲಃ-ಕೃಷಕಃ-ಪಾ-ಕೃಷಿಕಾ-ಪು-೨-

(ವ್ರೀಹಿಭೇದ) ಸ್ತ್ವಣೂಃಪು ವರ್ಗ।

ಕಿಂಶಾರೂಸ್ಸಸ್ಯಶೂಕಂಸ್ಯಾ

ತ್ಕಣಿಶಂಸಸ್ಯಮಂಜರೀ॥

ಧಾನ್ಯಂವ್ರೀಹಿಸ್ಸ್ತಂಬಕರಿ

ಸ್ತಂಬೊಗುತ್ಸಸ್ತೃಣಾದಿನಃ

ನಾಳೀನಾಳಂಚ ಕಾಂಡೊಸ್ಯ

ಪಲಾಲೊಸ್ತ್ರೀ ಸನಿಷ್ಫಲಃ।

ಕಡಂಗರೊಃಬುಸಂ (ಕ್ಲೀಬೆ)

ಧಾನ್ಯತ್ವಚಿತುಷಃ (ಪುವರ್ಗ)

ಶೂಕೊ (ಸ್ತ್ರೀ) ಶ್ಲಕ್ಷ್ಣತೀಕ್ಷ್ಣಾಗ್ರೆ

ಶಮೀಶಿಂಬಾ

(ತ್ರಿಷೂತ್ತರೆ) ॥ವರ್ಗ॥

ಅಣುಃ-ಪು-೧-ವ್ರೀಹಿಭೇದಃ-ಕಿರುಚಿತ್ತ್ರ,ಸಂಣಭತ್ತ, ಜೀರಿಗೆ ಸಂಬಾರದಭತ್ತ.

ಕಿಂಶಾರುಃ-ಪು-ಸಸ್ಯಶೂಕಂ-ನ-೧-ಧಾನ್ಯದಕುಂಕು,ಧಾನ್ಯದಮುಳ್ಳು,ಭತ್ತದಲೂಗು.

ಕಣಿಶಂ-ನ-ಸಸ್ಯ ಮಂಜರೀ-ಸ್ತ್ರೀ-೨-ನೆಲ್ಲು ಮುಂತಾದ ಧಾನ್ಯದ ತೆನೆಗಳ ಹೆಸರುಗಳು.

ಧಾನ್ಯಂ-ನ-ವ್ರೀಹಿಃ-ಸ್ತಂಬಕರಿಃ-ಪು-೩-ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ಧಾನ್ಯದ ಹೆಸರುಗಳು.

ಸ್ತಂಬಃ- ಗುತ್ಸಃ-ಪು-೨- ತೃಣಾದಿನಃ-ಹುಲ್ಲುಮುಂತಾದವುಗಳಹೊದರಿನಹೆಸರು, ಗಂಟಿಕೆ.

ನಾಳೀ-ಸ್ತ್ರೀ-ನಾಳಂ-ನ-೨- ಅಸ್ಯಕಾಂಡಃ-ಈ ಹುಲ್ಲುಮೊದಲಾದವುಗಳ ದಂಟು.

ಪಲಾಲಃ-ಪು-೧-ನಿಷ್ಫಲಸ್ಸಃ- ಫಲವಿಲ್ಲದಹೋಟ್ಟು, ಜಳ್ಳು.

ಕಡಂಗರಃ-ಪು-ಬುಸಂ-ಪೂ- ಬುಷಂ-ನ ೨-ಪೊಳ್ಳು, ಜಳ್ಳುತೆನೆಯ ಹುಲ್ಲು.

ತುಷಃ-ಪು- ೧- ಧಾನ್ಯತ್ವಚಿ- ಸಿಪ್ಪೆ, ಹೋಟ್ಟು.

ಶೂಕಃ-ಪು-೧-ಶ್ಲಕ್ಷ್ಣತೀಕ್ಷ್ಣಾಗ್ರೇ-ಶ್ಲಕ್ಷ್ಣ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿಯು, ನುಣುಪಾಗಿಯೂ,ನೆಟ್ಟಗೆ ಉರುಟಾಗಿಯೂ ಯಿರುವ ತೀಕ್ಷ್ಣ ಹರಿತವಾದ್ಯಹದವುಳ್ಳ,ಅಗ್ರ-ಕೊನೆಯುಳ್ಳಂಥಾ ಮುಳ್ಳಿನಹೆಸರುಗಳು. ಯಾವಮುಳ್ಳಿಗಾದರೂ ಹೆಸರೆಂದು ಕೆಲವರಂದರು.

ಶಮೀ-ಶಿಂಬಾ-ಪೂ- ಸಿಂಬಾ-ಷೂ- ಸ್ತ್ರೀ ೨-ಕಾಯಿಧಾನ್ಯವನ್ನು ವಡೆಯಿಕ್ಕಿದಹೊಟ್ಟು,ಸಿಪ್ಪೆ ತೌಡಿಗೂ ಹೆಸರು.

ಉತ್ತರೆ-ಮುಂದೆಹೇಳಲ್ಪಡುವ,ಋದ್ಧ-ಆವಸಿತ-ಪೂತ-ಬಹುಳೀಕೃತಶಬ್ದಗಳುನ್ನು,ತ್ರಿ

ಋುದ್ಧಮಾವಸಿತಂ (ಧಾನ್ಯಂ)	ಋುದ್ಧಂ-ಆವಸಿತಂ-ಪಾ-ಅವಸಿತಂ-೩-ಧಾನ್ಯಂ-ವಡೆಮಿಕ್ಕಿದ ಧಾನ್ಯ ಕುಟ್ಟಿದ್ದು, ಇಡಿದದ್ದು, ಬೀಸಲ್ಪಟ್ಟಧಾನ್ಯ, ಸುಲಿಯಲ್ಪಟ್ಟ ಧಾನ್ಯ, ಹುಲಿಸಿದ್ದು, ತುಳಿಸಿದ್ದು.
ಪೂತಂತು ಬಹುಳೀಕೃತಂ	ಪೂತಂ-ಬಹುಳೀಕೃತಂ-೨- ತೂರಿಕ್ಕಿದ ಧಾನ್ಯ, ತೂರಿದ ಧಾನ್ಯ, ರಾಶಿಮಾಡಿದ ಧಾನ್ಯ, ಕಾಳು ಗುಡ್ಡೆ.
(ಮಾಷಾದಯ) ಶ್ಶಮೀಧಾನ್ಯೇಶೂಕಧಾನ್ಯೇಯವಾದಯಃ । ಶಾಲಯಃ ಕಲಮಾದ್ಯಾಶ್ಚ ಷಷ್ಟಿಕಾದ್ಯಾಶ್ಚ ಪುಂಸ್ಯಮೀ ।	ಶಮೀಧಾನ್ಯಂ-ನ-ಮಾಷಾದಯಃ-ಉದ್ದು, ಹೆಸರು, ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಹೆಸರು. ಶೂಕಧಾನ್ಯಂ-ನ-ಯವಾದಯಃ-ಯವೆ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಹೆಸರು, ಶಾಲಿಃ-ಪು-ಕಲಮಾದ್ಯಾಃ-ಭತ್ತರಾಜನ ಮೊದಲಾದವುಗಳೂ ಅರವತ್ತು ದಿನಕ್ಕೆ ಬೆಳೆದು ಬರುವ (ಷಷ್ಟಿಕಾದ್ಯಾಶ್ಚ) ಚಿಲ್ಲರೆಧಾನ್ಯಗಳೂ ಸಹ ಶಾಲಿಗಳೆನ್ನಲ್ಪಡುವವು, ಅಮೀಪುಂಸಿ-ಈ ಮಾಷಾದಿ ಶಬ್ದಗಳು ಪು.
ತೃಣಧಾನ್ಯಾ ನಿನೀವಾರಾಃ	ನೀವಾರಃ-ಪು-೧-ತೃಣಧಾನ್ಯಾನಿ-ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಯಾರಿಂದಲೂ ಬಿತ್ತಲ್ಪಡದೇ ತಾನಾಗಿ ಬೆಳೆಯುವ ಹುಲ್ಲು ಭತ್ತ ಕೊಕ್ಕು, ನವಣೆ ಮುಂತಾದವುಗಳಿಗೂ ಹೆಸರು.
ಸ್ತ್ರೀಗವೇದುರ್ಗವೇಧುಕಾ	ಗವೇಧುಃ-ಗವೇಧುಕಾ- ಸ್ತ್ರೀ-೨-ಕಾಡು ಗೋಧಿ.
ಅಯೋಗ್ರಂ ಮುಸಲೋ(ಸ್ತ್ರೀಸ್ಯಾ)	ಅಯೋಗ್ರಂ-ನ-ಮುಸಲಃ- ಪ್ನ- ೨-ಒನಿಕೆ.
ದುದೂಖಲಮುಲೂಖಲಂ।	ಉದೂಖಲಂ-ಉಲೂಖಲಂ- ನ-೨- ಒರಳು.
ಪ್ರಸ್ಫೋಟನಂ ಶೂರ್ಪಮಸ್ತ್ರೀ	ಪ್ರಸ್ಫೋಟನಂ-ನ-ಶೂರ್ಪಂ-ಪ್ನ-೨-ಮರ, ಮೊರ, ತೆಲುಗರಿದನ್ನು ಚೇಟಯನ್ನುವರು.
ಚಾಲನೀತಿತಉಃ ಪುಮರ್ನಾ।	ಚಾಲಿನೀ-ಸ್ತ್ರೀ-ತಿತಉಃ-ಪು-೨-ಜೆಲ್ಲಡಿ, ತೂತುಗಳ ಮೊರ, ಮಂದರಿ.

ಡೆ, ಗೂಡೆ, ಮಡಿಕೆ, ಕುಡಿಕೆ, ಮುಂತಾದ ಸಕಲ ಪಾತ್ರೆಗಳಿಗೂ ಹೆಸರುಗಳು.

ಧರ್ವಿಃಕಂಬಿಃಖಜಾಕಾಚ

ದರ್ವಿಃ-ಕಂಬಿಃ-ಖಜಾಕಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೩-ಸೌಟು, ಸೊಟಕ, ಸಟ್ಟುಗ, ಮಿಳ್ಳೆ, ಉದ್ಧರಣೆ.

ಸ್ಯಾತ್ತಂಡೂದಾರ್ರುಹಸ್ತಕಃ॥

ತಂಡೂಃ-ಸ್ತ್ರೀ-ದಾರುಹಸ್ತಕಃ-ಪ್ರು-೨-ಕೈಬಟ್ಟು ಪೆಸರುಗಳು, ಮರದ ಸೊಟಕ, ಮರದಸೌಟು.

(ಅಸ್ತ್ರೀ)ಶಾಕಂಹರಿತಕಂಶಿಗ್ರು

ಶಾಕಂ-ಪ್ನ-ಹರಿತಕಂ-ನ--ಶಿಗ್ರು-ಪ್ರು-೩-ಪಲ್ಯ, ತರಕಾರಿ, ಶೀಪಲ್ಯ, ಹುಳಿಪಲ್ಯ, ಸೊಪ್ಪು, ಕಾಯಿ.

ರಸ್ಯತುನಾಡಿಕಾ।ಕಡಂಬಶ್ಚ ಕಲಂಬಶ್ಚ

ಕಡಂಬಃ-ಕಲಂಬಃ-ಪ್ರು-೨- ಅಸ್ಯನಾಡಿಕಾ-ಈ ಸೊಪ್ಪಿನ ಕಾವು, ತರಕಾರಿಯದಂಟು, ಸೊಪ್ಪಿನ ಕಾವು.

ವೆಶವಾರಉಪಸ್ಕರಃ ॥

ವೆಶವಾರಃ-ಪಾ-ವೇಸವಾರಃ-ಉಪಸ್ಕರಃ-ಉಪಷ್ಕರಃ-ಪ್ರು-೨-ಹಿಂಗು, ಜೀರಿಗೆ,ಮುಂತಾದ ಸಂಭಾರದ ಹೆಸರು, ಮಸಾಲಾ.

ತಿಂತ್ರಿಡೀಕಂಚಚುಕ್ರಂಚವೃಕ್ಷಾಮ್ಲ

ತಿಂತ್ರಿಡೀಕಂ-ಪಾ- ತಿಂತಿಡೀಕಂ-ತಿಂತ್ರಿಣೀಕಂ-ಚುಕ್ರಂ-ವೃಕ್ಷಾಮ್ಲಂ- ನ-೩-ಮರಹುಣಸೇ ಹಣ್ಣು, ಹುಳಿಹಣ್ಣು.

(ಮಥ)ವೆಲ್ಲಜಂ। ಮರೀಚಂ ಕೋಲಕಂಕೃಷ್ಣ ಮೂಷಣಂ ಧರ್ಮಪತ್ತನಂ ॥೬೧೨॥

ವೆಲ್ಲಜಂ-ಮರೀಚಂ-ಪಾ-ಮರಿಚಂ-ಕೋಲಕಂ-ಕೃಷ್ಣಂ- ಪಾ-ರೂಷ್ಣಂ-ಊಷಣಂ-ಪಾ-ಉಷಣಂ-ಧರ್ಮಪತ್ತನಂ- ನ-೬-ಮೆಣಸುಕಾಳಿನ ಹೆಸರುಗಳು.

ಜೀರಕೊಜೀರಣೊಜಾಜೀ ಕಣಾ.

ಜೀರಕಃ-ಜೀರಣಃ-ಪು-ಅಜಾಜೀ- ಕಣಾಸ್ತ್ರೀ-೪-ಜೀರಿಗೆ ಹೆಸರುಗಳು.

(ಕೃಷ್ಣೆತುಜೀರಕೆ) ಸುಷವೀ ಕಾರವೀಪೃಥ್ವೀಪೃಥುಃ ಕಾಲೊಪಕುಂಚಿಕಾ ॥೬೧೩॥

ಸುಷವೀ-ಪಾ-ಸುಶವೀ-ಕಾರವೀ-ಪೃಥ್ವಿಪೃಥುಃ-ಕಾಲಾ- ಉಪಕುಂಚಿಕಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೬ಕರೀ ಜೀರಿಗೆ.

ಆರ್ದ್ರಕಂ(ಶೃಂಗಬೆರಂ)ಸ್ಯಾ.

ಆರ್ದ್ರಕಂ-ಶೃಂಗಬೇರಂ-ನ- ೨- ಹಸೀಶುಂಠಿ.

ದಥಛತ್ರಾವಿತುನ್ನಕಂ। ಕು
ಸ್ತುಂಬುರುಚ ಧಾನ್ಯಾಕ

ಛತ್ರಾ-ಸ್ತ್ರೀ-ವಿತುನ್ನಕಂ- ಕುಸ್ತುಂಬುರು-ಧಾನ್ಯಾಕಂ- ನ-೪- ಕೊತ್ತಿರೀ ಬೀಜ, ಕೊತ್ತುಂಬರೀ ಬೀಜ.

ಮಥಶುಂಠೀಮಹೌಷಧಂ ॥
(ಸ್ತ್ರೀನಪುಂಸಕಯೊ) ರ್ವಿಶ್ವಂ
ನಾಗರಂವಿಶ್ವಭೇಷಜಂ ।

ಶುಂಠೀ-ಸ್ತ್ರೀ-ಮಹೌಷಧಂ-ನ-ವಿಶ್ವಂ-ಪ್ನ-ನಾಗರಂ-ವಿಶ್ವಭೇಷಜಂ-ನ-೫- ಒಣಗಿದ ಶುಂಠಿ, ಒಣಶುಂಠಿ.

ಆರನಾಳಕಸೌವೀರಕುಲ್ಮಾ
ಷಾಭಿಷುತಾನಿಚ॥೭೧೫॥ಅವಂ
ತೀಸೋಮಧಾನ್ಯಾಮ್ಲ ಕುಂಜ
ಲಾನಿಚಕಾಂಜಿಕೆ ।

ಆರನಾಳಕಂ-ಸೌವೀರಂ-ಕುಲ್ಮಾಷಾಭಿಷುತಂ-ಅವಂತೀಸೋಮಂ- ಧಾನ್ಯಾಮ್ಲಂ-ಕುಂಜಲಂ-ಕಾಂಜಿಕಂ-ಪು-ಕಾಂಚಿಕಂ-ನ-೭-ಬಾಗಿದ ಗಂಜಿ, ಬೋನ ಬೊಸ್ತಗಂಜಿ, ಉಕ್ಕುತಿಳಿಗೂ, ಕಲಗಚ್ಚಿಗೂ, ಅಂಬಲಿಗೂ ಹೆಸರುಗಳು. ಕುಲ್ಮಾಷಂ-ಅಭಿಷುತ-೦-ಹೆಸರಾಗಿಯೂ ಕೆಲವರನ್ನುವರು.

ಸಹಸ್ರವೇಧಿಜತುಕಂ ಬಾಹ್ಲಿ
ಕಂಹಿಂಗುರಾಮಠಂ ॥

ಸಹಸ್ರವೇಧಿ-ಜತುಕಂ-ಬಾಹ್ಲಿಕಂ-ಪು-ಬಾಹ್ಲೀಕಂ-ಹಿಂಗು, ರಾಮಠಂ-ನ-೫- ಹಿಂಗು-ಇಂಗಿನ ಪೆಸರುಗಳು.

ತತ್ಪತ್ರೀಕಾರವೀಪೃಥ್ವೀಬಾ
ಷ್ಪಿಕಾಕಬರೀಪೃಥುಃ

ಕಾರವೀ-ಪೃಥ್ವೀ- ಬಾಷ್ಪಿಕಾ-ಕಬರೀ-ಪೃಥುಃ-ಸ್ತ್ರೀ-೫-ತತ್ಪತ್ರೀ-ಆಹಿಂಗಿನ ಮರದ ಹೆಸರುಗಳು.

ನಿಶಾಖ್ಯಾಕಾಂಚನೀ ಪೀತಾ
ಹರಿದ್ರಾವರವರ್ಣಿನೀ ॥

ನಿಶಾಖ್ಯಾ-ಕಾಂಚನೀ-ಪೀತಾ-ಹರಿದ್ರಾ-ವರವರ್ಣಿನೀ-ಸ್ತ್ರೀ-೫- ಅರಿಸಿನದ ಪೆಸರುಗಳು.

"ಸಾಮುದ್ರಂಯತ್ತು ಲವಣಮ
ಕ್ಷೀಬಂವಶಿರಂಚತತ್।

ಅಕ್ಷೀಬಂ-ವಶಿರಂ-ಪು- ವಸಿರಂ- ನ-೦-ಸಾಮುದ್ರಂ-ಲವಣಂಯತ್-ಕಡಲಿನಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಉಪ್ಪು,ಸಮುದ್ರ ಲವಣ,ಕಲ್ಲುಪ್ಪು.

ಸೈಂಧವೋ(ಸ್ತ್ರೀ) ಶೀತಶಿವಂ
ಮಾಣಿಬಂಥಂ (ಚಸಿಂಧುಜೆ)॥

ಸೈಂಧವಃ-ಪ್ನ-ಶೀತಶಿವಂ-ಶಾ-ಸಿತಶಿವಂ-ಮಾಣಿಬಂಥಂ-ಪು--ಮಾಣಿಮಂಥಂ-ನ-೩-ಸಿಂಧುಜೆ. ಸೈಂಧಲವಣದ ಹೆಸರುಗಳು.

ರೌಮಕೆಬಸ್ತಕಂ

ರೌಮಕಂ-ಬಸ್ತಕಂ-ನ-೦-ಸೌಭರಿ ದೇಶದಲ್ಲಿ(ರುಮ)ಎಂಬ ಗಣಿಯೊಳಗೆ ಹುಟ್ಟುವ ಉಪ್ಪು, ಚೌಳುಪ್ಪಿಗೆ ಹೆಸರುಗಳೆಂದು

ಕೆಲವರನ್ನುವರು.

ಪಾಕ್ಯಂಬಿಡಂಚಕೃತಕೆ ದ್ವಯಂ|

ಪಾಕ್ಯಂ-ಬಿಡಂ- ನ-ದ್ವಯಂ-ಈ೨ನ್ನು ಕೃತಕೆ-ಅಟ್ಟುಪ್ಪಿನ ಹೆಸರು. ತೋಡು ಕಾಯಿಸಿ ತೆಗದ ಉಪ್ಪು, ಡೊಣೆ ಉಪ್ಪು, ಮತ್ತು ಪೆಟ್ಲುಪ್ಪು ಮುಂತಾದ ಅಡಿಗೆಯಿಳಿಸಿದ ಕೃತ್ರಿಮ ಲವಣಕ್ಕೂ ಬಿಡಾಲವಣಕ್ಕೂ ಪೆಸರು.

ಸೌವರ್ಚಲೇಕ್ಷರುಚಕೆ

ಸೌವರ್ಚನಂ-ಅಕ್ಷಂ- ರುಚಕಂ-ನ-೩-ಸೌವರ್ಚ ಲವಣವೆಂಬ ಉಪ್ಪು.

ತಿಲಕಂತತ್ರಮೆಚಕೆ||

ತಿಲಕಂ-ನ-೧-ಮೆಚಕೆತತ್ರ-ಕರೀಸೌವರ್ಚ ಲವಣ.

ಮತ್ಸ್ಯಂಡೀಫಾಣಿತಂ (ಖಂಡವಿಕಾರೌ)

ಮತ್ಸ್ಯಂಡೀ-ಪಾ-ಮತ್ಸ್ಯಂದೀ-ಸ್ತ್ರೀ-ಪಾಣಿತಂ-ನ-ಈ೨ನ್ನು ಖಂಡವಿಕಾರೌ- ಶರ್ಕರಾವಿಕಾರಗಳು ಅಂದರೆ, ಕಲ್ಲುಸಕ್ಕರೆ,ಘಟಕೆ ಆಗುವ ಹಾಗೆಕಾಯಿಸಿದ ಕಬ್ಬಿನ ಹಾಲಿಗೆ ಮತ್ಸ್ಯಂಡಿಯೆಂತಲೂ, ಅರ್ಧಪಾಕವಾಗಿ ಕಾಯಿಸಿದ ಕಬ್ಬಿನ ಹಾಲಿಗೆ ಫಾಣಿತವೆಂತಲೂ ಹೆಸರುಗಳು. ವೊಗದುಂ ಸಕ್ಕರೆಯೆಂತಲೂ ಕೆಲವರು ಹೇಳಿದರು.

ಶರ್ಕರಾಸಿತಾ |

ಶರ್ಕರಾ-ಸಿತಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೨- ತವರಾಜನೆಂಬ ಸಕ್ಕರೆ, ರಾಯಿಪುಡೀ ಸಕ್ಕರೆ, ಆಂಧ್ರದಲ್ಲಿ (ಪಂಚದಾರ.)

ಕೂರ್ಚಿಕಾ(ಕ್ಷೀರವಿಕೃತಿಸ್ಸ್ಯಾ

ಕೂರ್ಚಿಕಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಹಾಲು ಗಿಣ್ಣಗೆ ಹೆಸರು.

ದ್ರಸಾಲಾತುಮಾರ್ಜಿಕಾ||

ರಸಾಲಾ-ಮಾರ್ಜಿಕಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೨-ವೊಸರು ಕೈಗಡದು ಮಾಡಿದ ಮಜ್ಜಿಗೆ, ದಧಿಶರ್ಕರಾ-ಮರೀಚ್ಯಾದಿ ಕೃತವಾದ ಲೇಹ್ಯದ ಹೆಸರೆಂದು ಕೆಲವರನ್ನುವರು. ವಗ್ಗರಿಸಿದ ಸಂಬಾರದ ಮಜ್ಜಿಗೆ.

(ಸ್ಯಾ)ತ್ತೆಮನಂತುನಿಷ್ಠಾನಂ

ತೆಮನಂ-ನಿಷ್ಠಾನಂ-ನ-೨-ತೇವನವೆಂಬ ಮಜ್ಜಿಗೆ, ಪಳಿದ್ಯ, ಹಸೀಮಜಿಗೆ, ಹಸೀ

	ಯಾಳೆ, ಮೊಸರು, ಚಟ್ಣಿ.
ತ್ರಿಲಿಂಗಾವಾಸಿತಾವಧೇಃ)	ಶೂಲ್ಯಕೃತ ಶಬ್ದವು ಮೊದಲು ವಾಸಿತ ಶಬ್ದದವರಿವಿಗೂ ಮುಂದೆ ಹೇಳಲ್ಪಡುವ ಶಬ್ದಗಳೆಲ್ಲವೂ ತ್ರಿ.
ಶೂಲಾಕೃತಂಭಟಿತ್ರಂಚಶೂಲ್ಯ	ಶೂಲಾಕೃತಂ-ಭಟಿತ್ರಂ-ಶೂಲ್ಯಂ-ತ್ರಿ-೩-ಕುಡುಗೋಲಿಗೆ ಚುಚ್ಚಿ ಪಕ್ವಮಾಡುವ ಭಕ್ಷ್ಯಕ್ಕೂ, ಸುಟ್ಟು ನಂಚಿಕೊಳ್ಳುವ ಪದಾರ್ಥಕ್ಕೂ ಪೆಸರುಗಳು.
ಮುಖ್ಯಂತುಪ್ಯೈಠರಂ॥	ಉಖ್ಯಂ-ಪೈಠರಂ-ತ್ರಿ-೨- ಮಡಿಕೆಯಲಿ ಅಟ್ಟಿಹಿಟ್ಟು ಪಕಾನ ಕುದಿಸ ತೋಸಿದ ಹಿಟ್ಟು.
ಪ್ರಣೀತಮುಪಸಂಪನ್ನಂ	ಪ್ರಣೀತಂ-ಉಪಸಂಪನ್ನಂ-ತ್ರಿ-೨-ಪಾಕದಿಂದಲೂ, ರಸದಿಂದಲೂ, ಯುಕ್ತವಾಗಿ, ಶಾಕಾದಿ ಸಮಗ್ರವಾದ ಅಡಿಗೆ, ರುಚಿಯಾಗಿ ಅಟ್ಟಲ್ಪಟ್ಟ ಅಡಿಗೆ.
ಪ್ರಶಸ್ತಂ(ಸ್ಯಾತ್ಸುಸಂಸ್ಕೃತಂ)।	ಪ್ರಶಸ್ತಂ-ಪಾ-ಪ್ರಯಸ್ತಂ-ತ್ರಿ-೧-ಸುಸಂಸ್ಕೃತಂ-ಉದ್ದಿನ ಬೇಳೆ, ಕಡಲೆ, ಸಾಸುವೆ, ಜೀರಿಗೆ, ಮೆಣಸಿನ ಕಾಯಿ, ತುಪ್ಪ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಂದ ವಗ್ಗರಿಸಿ ಹಿಂಗು ಕರಿಬೇವು ಮುಂತಾದ ಪರಿಮಳಗಳಿಂ ಕಲ್ಪಿಸಿದ ರುಚಿಯಾದಷ್ಟು ಪದಾರ್ಥಗಳು.
ಸ್ಯಾತ್ಪಿಚ್ಛಿಲಂತುವಿಜಿಲಂ	ಪಿಚ್ಛಿಲಂ-ವಿಜಿಲಂ-ತ್ರಿ-೨- ಜಿಡ್ಡುಳ್ಳದರ ಪೆಸರು.
ಸಂಮೃಷ್ಟಂಶೋಧಿತಂ (ಸಮೆ)	ಸಂಮೃಷ್ಟಂ-ಶೋಧಿತಂ-ತ್ರಿ-೨-ಜಾಲಿಸಿ ಕಲ್ಲಿಲ್ಲದೇ ಶೋಧಿಸಿದ ಪದಾರ್ಥ.
ಚಿಕ್ಕಣಂಮಸೃಣಂಸ್ನಿಗ್ಧಂ	ಚಿಕ್ಕಣಂ-ಮಸೃಣಂ-ಸ್ನಿಗ್ಧಂ- ತ್ರಿ-೩-ಹೆಪ್ಪಿದಂಥಾದ್ದಕ್ಕೂ, ನಯವಾದ್ದಕ್ಕೂ, ಮೆತ್ತಗಿರುವಹಾಗೆ ಅಟ್ಟಲ್ಪಟ್ಟ ಅಡಿಗೆಗೂ ಬಿರತುಕೊಂಡಂತೆ ಅಟ್ಟದ್ದಕ್ಕೂ ಪೆಸರುಗಳು.
(ತುಲ್ಯೇ)ಭಾವಿತವಾಸಿತೇ।	ಭಾವಿತಂ-ವಾಸಿತಂ-ತ್ರಿ-೨- ಅಟ್ಟುವಾಸ

ಷಭೋನಡ್ವೃಷಭೋವೃಷಃ । ಅನಡ್ವಾನ್ಸೌರಭೇಯೋಗೌ	ಭಃ-ವೃಷಭಃ-ವೃಷಃ-ಅನಡ್ವಾನ್- ನ್-ಸೌರಭೇಯಃ-ಗೌಃ-ಓ-ಪು-೯-ಎತ್ತುಗಳ ಹೆಸರು, ಬಸವನಿಗೂ ಹೆಸರು, ವೃಷಭ.
(ರುಕ್ಷ್ಣಾಂಸಂಹತಿ)ರೌಕ್ಷಕಂ।	ಔಕ್ಷಕಂ-ನ-೧-ಉಕ್ಷ್ಣಾಂಸಂಹತಿಃ-ಎತ್ತುಗಳ ಹಿಂಡು.
ಗವ್ಯಾಗೋತ್ರಾ (ಗವಾಂ)	ಗವ್ಯಾ-ಗೋತ್ರಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೨-ಗವಾಂ-ಗೋವುಗಳ ಸಮೂಹ.
(ವತ್ಸಧೇನ್ವೋ) ರ್ವಾತ್ಸಕಧೈನುಕೇ।	ವಾತ್ಸಕಂ-ನ-೧-ಧೈನುಕಂ-ನ-೧-ಇವೆರಡು ಕ್ರಮದಿಂದ ಕರುಗಳ ಹಿಂಡಿಗೂ ಆಕಳ ಹಿಂಡಿಗೂ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಹೆಸರು. ಎಳೆಕರುಗಳ ಹಿಂಡು,ವಾತ್ಸಕ- ಈದ ಹಸುಗಳ ಗುಂಪು, ಧೈನುಕ.
(ವೃಷೋಮಹಾ) ನ್ಮಹೋಕ್ಷ (ಸ್ಸ್ಯಾ)	ಮಹೋಕ್ಷಃ-ಪು-೧-ಮಹಾನ್-ವೃಷಃ-ದೊಡ್ಡಯೆತ್ತು, ಮಹಾವೃಷಭ,ಗೂಳಿ.
ದ್ವೃದ್ಧೋಕ್ಷಸ್ತುಜರದ್ಗವಃ॥	ವೃದ್ಧೋಕ್ಷಃ- ಜರದ್ಗವಃ-ಪು-೨- ಮುದಿಯೆತ್ತು.
(ಉತ್ಪನ್ನಉಕ್ಷಾ) ಜಾತೋಕ್ಷ	ಜಾತೋಕ್ಷಃ-ಪು-೧-ಉತ್ಪನ್ನ ಉಕ್ಷಾಃ-ಹೊರೆಯನ್ನು ಹೊರುವದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕವಯಸ್ಸಿನ್ಲಿ ಚಲುವಾದ ಹೋರಿ, ಯೆತ್ತು.
(ಸ್ಸದ್ಯೋಜಾತಸ್ತು)ತರ್ಣಕಃ।	ತರ್ಣಕಃ-ಪು-೧--ಸದ್ಯೋಜಾತಃ-ಆಗಲೇ ಹುಟ್ಟಿದ ಕರುವಿನ ಹೆಸರು.
ಶಕೃತ್ಕರಿಸ್ತುವತ್ಸ (ಸ್ಸ್ಯಾ)	ಶಕೃತ್ಕರಿಃ-ವತ್ಸಃ-ಪು-೨-ಎಂಬು ಎರಡೂ ಕರುವಿಗೆ ಹೆಸರು.
ದ್ದಮ್ಯವತ್ಸತರೌ (ಸಮೌ॥)	ದಮ್ಯಃ-ವತ್ಸತರಃ-ಪು-೨- ಹೊರುವದಕ್ಕೂ ಯೋಯುವದಕ್ಕೂ ಉಳುವದಕ್ಕೂ ತಿದ್ದಲ್ಪಟ್ಟ ಹೋರಿ ಗರ.
ಆರ್ಷಭ್ಯ! (ಷಂಡತಾಯೋಗ್ಯ)	ಆರ್ಷಭ್ಯಃ-ಪು-೧-ಷಂಡತಾಯೋಗ್ಯಃ-ಗೂಳಿ ಬಸವನಾಗತಕ್ಕಬಗ್ಯೆ ತಕ್ಕಹೋರಿಗರ.
ಷಂಡೋಗೋ ಪತಿರಿಟ್ಚರಃ ।	ಷಂಡಃ-ಗೋಪತಿಃ-ಇಟ್ಚರಃ-ಪು-೩-ಗೂ

ಸ್ಕಂಧಪ್ರದೇಶೊ ಸ್ವವಹ

ವಹಃ-ಪು-೧-ಅಸ್ಯಸ್ಕಂಧಪ್ರದೇಶಃ-ಈ ಎತ್ತಿನ ಹೆಗಲ ಹೆಸರು,-ಎತ್ತಿನ ಭುಜಶಿರಸ್ಸು, ಹೆಗ್ಗತ್ತು, ಹಿಳಲು.

ಸ್ನಾಸಸ್ನಾತುಗಳಕಂಬಳಃ।

ಸಾಸ್ನಾ-ಸ್ತ್ರೀ-ಗಳಕಂಬಳಃ-ಪು-೧-ಗಂಗದೊಗಲು.

ಸ್ಯಾನ್ನಸ್ತಿತಸ್ತು ನಸ್ಯೋತಃ

ನಸ್ತಿತಃ-ನಸ್ಯೋತಃ-ಪು-೧-ಮೂಗುದಾಣಿಯ ಹೆಸರು,ಮೂಗುದಾರಹಾಕಿದಎತ್ತು

ಪ್ರಷ್ಠವಾಡ್ಯುಗಪಾರ್ಶ್ವಗಃ।)

ಪ್ರಷ್ಠವಾಟ್-ಹ್-ಯುಗಪಾರ್ಶ್ವಗಃ-ಪು-೧-ಉಕ್ಕಿಗೆ ತಿದ್ದಲೆಂದು ನೊಗವನ್ನು ಹೊತ್ತು ಸೆಳೆಯುವ ಯೆತ್ತಿನಕೆಲದಲ್ಲಿ ಕಟಲ್ಪಟ್ಟ ಎತ್ತು, ತಿದ್ದಲ್ಪಡುತ್ತಾ ಯಿರುವ ಯೆತ್ತು.

(ಯುಗಾದೀನಾಂತುವೋಢಾರೊ) ಯುಗ್ಯಪ್ರಾಸಂಗ್ಯ ಶಾಕಟಾಃ ॥೬೪॥

ಯುಗ್ಯಃ-ಪ್ರಾಸಂಗ್ಯಃ-ಶಾಕಟಃ-ಪು-ಈ ೩-ಯುಗಾದೀನಾಂ ವೋಢಾರಃ-ನೊಗವನ್ನು ಹೊರುವ ಎತ್ತು, ಯುಗ್ಯವು-ಉಳುವ ಎತ್ತಿನಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಅಭ್ಯಾಸಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಸುಮ್ಮನೆ ಕಟ್ಟಲ್ಪಟ್ಟಯೆತ್ತು, ಪ್ರಾಸಂಗ್ಯವು ಬಂಡಿಯನ್ನು ಶೆಳೆಯುವಯೆತ್ತು ಶಾಕಟವು.

ಖನತ್ಯನೇನತದ್ವೋಢಾಸ್ಯೇದಂ ಹಾಲಿಕಸ್ಯೈರಿಕೌ ।

ಹಾಲಿಕಂ-ಸೈರಿಕಂ-ಪು-ಈ-೨ನ್ನು- ಅನೇನಯಃ-ಖನತಿ-ತದ್ವೋಢಾಯಃಅಸ್ಯೇದಂಯುತ್ತೇಷಾಂಸಾಮನೀ- ನೇಗಲಿನಿಂದ ಉಳುವವನಿಗೂ ನೇಗಲನ್ನು ಹೊರುವವನಿಗೂ ನೇಗಲುಸಂಬಂಧವಾದ್ದಕ್ಕೂ ಹೆಸರುಗಳು.

ಧೂರ್ವಹೇಧುರ್ಯಧೌರೇಯಧುರೀಣಾಸ್ಸಧುರಂಧರಾಃ ॥

ಧೂರ್ವಹಃ-ಧುರ್ಯಃ-ಧೌರೇಯಃ-ಧುರೀಣಃ- ಧುರಂಧರಃ-ಪು-೫-ಬಂಡಿ, ಗೋಣಿ, ನೇಗಲು ಮುಂತಾದ ಭಾರವನ್ನು ಹೊತ್ತು ಶೆಳೆಯುವ ಎತ್ತು ಮುಂತಾದ ದನಗಳ ಹಸರುಗಳು.

(ಉಭೌ) ವೇಕ ಧುರೀಣೈಕಧುರಾವೇಕಧುರಾವಹೇ ।

ಏಕಧುರೀಣಃ-ಏಕಧುರಃ-ಏಕಧುರಾವಹಃ-ಪು-೩- ಬಂಡಿಮುಂತಾದ ಹೊರೆಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವದನ್ನಾದರೂ ವಂದನ್ನೇ ಹೊರುವದಕ್ಕೆ ಬಳಕೆಯಾಗಿರುವ ಯೆತ್ತು.

(ಸತು)ಸರ್ವಧುರೀಣೊಯೊ ಭದ್ರಸ್ಸರ್ವಧುರಾವಹಃ ॥)

ಭದ್ರಃ-ಸರ್ವಧುರೀಣಃ-ಪು-೨-ಸರ್ವಧುರಾವಹಃ-ನಾನಾ ಬಗೆಭಾರಗಳನ್ನು ಹೊರುವದಕ್ಕೆ ಬಳಿಕೆಯುಳ್ಳ ತಿದ್ದಿದ ಯೆತ್ತು.

ಮಾಹೆಯೀ ಸೌರಭೆಯೀ ಗೌ ರುಸ್ರಾಮಾಹಾಚ ಶೃಂಗಿಣೀ । ಅರ್ಜುನ್ಯಘ್ನ್ಯಾ ರೋಹಿಣೀ (ಸ್ಯಾ)

ಮಾಹೇಯೀ-ಸೌರಭೇಯೀ-ಗೌಃ-ಓ-ಉಸ್ರಾ-ಮಹಾ-ಶೃಂಗಿಣೀ-ಅರ್ಜುನೀ- ಅಘ್ನ್ಯಾ-ರೋಹಿಣೀ-ಸ್ತ್ರೀ-೯-ಹಾಲುಕರೆಯುವದಾಗಿಯೂ, ಕರುವುಳ್ಳದ್ದಾಗಿಯೂ, ಬಿಳೀಬಂಣದ್ದಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಆಕಳು, ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ಹಸುವು.

(ಧುತ್ತಮಾಗೊಷು)ನೈಚಿಕೀ

ನೈಚಿಕೀ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಗೋಷುಉತ್ತಮಾ-ಆಕಳವಳಗಾಗಿ ಉತ್ತಮವಾದ ವಳ್ಳೇ ಆಕಳು.

ವರ್ಣಾದಿಭೇದಾತ್ಸಂಜ್ಞಾಸ್ಸ್ಯ ಶ್ಯಬಳೀಧವಳಾದಯಃ ॥೬೪೪॥

ವರ್ಣಾದಿಭೇದಾತ್-ವರ್ಣ-ಬಂಣವೇ-ಆದಿ- ಮೊದಲಾಗಿಉಳ್ಳ, ಪರಿಮಾಣ-ಆಕಾರ ಮುಂತಾದವುಗಳ, ಭೇದಾತ್-ಬೇರ್ಪಟ್ಟಿರುವದರಿಂದ, ಶಬಳೀ-ಧವಳೆ, ವಾಮನಿಕೆ, ವಕ್ರಶೃಂಗೆ ಮುಂತಾದ ಹೆಸರುಗಳುಳ್ಳವಾಗುತ್ತವೆ. ಉದಾಹರಣ- ಗಿಡ್ಡಾಕಳೇ ವಾಮನಿಕೆ, ಬಿಳಿಯಾ ಕಳೇ ಧವಳೆ, ಸೊಟ್ಟಕೊಂಬಾಕಳೇವಕ್ರಶೃಂಗೆ, ಈಮೇರೆತಿಳಿಯತಕ್ಕದ್ದು.

ದ್ವಿಹಾಯನೀದ್ವಿವರ್ಷಾ ಗೌ

ದ್ವಿಹಾಯನೀ-ದ್ವಿವರ್ಷಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೨-ಎರಡುವರುಷ ವಯಸ್ಸುವುಳ್ಳ ಆಕಳು.

ರೇಕಾಬ್ದಾತ್ವೇಕಹಾಯನೀ ।

ಎಕಾಬ್ದಾ- ಏಕಹಾಯನೀ-ಸ್ತ್ರೀ-೨-ಒಂದು ವರುಷದ ಆಕಳು.

ವಶಾವಂಧ್ಯಾ

ವಶಾ-ವಂಧ್ಯಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೨-ಬಂಜೆಯಾದ ಆಕಳು.

ಪತೋಕಾತುಸ್ರವದ್ಗರ್ಭಾ

ಅಪತೋಕಾ-ಸ್ರವದ್ಗರ್ಭಾ-ಸ್ತ್ರೀ- ೨ ಹೊಟ್ಟೆಯಿಳಿದ ಆಕಳು, ಗರ್ಭಸ್ರಾವವಾದ ಆಕಳು; ಕಂದುಹಾಕಿದ ಹಸುವು.

(ಥ) ಸಂಧಿನೀ ॥೬೪೫॥ (ಆಕ್ರಾಂತಾ ವೃಷಭೇಣ

ಸಂಧಿನೀ- ಸ್ತ್ರೀ-೧-ವೃಷಭೇಣ ಆಕ್ರಾಂತಾ-ಗೂಳಿಯಿಂದ್ದು ಹಿಂಬಾಲಿಸಿದ ಆಕಳು.

ಯುಃ ಮೇಷವೃಷ್ಣ್ಯಏಡಕೇ

ಯುಃ- ಮೇಷಃ-ವೃಷ್ಣಿಃ-ಏಡಕಃ-ಪು-೭-ಕುರಿ.

ಉಷ್ಟ್ರೋರಭ್ರಾಜಬೃಂದೇಸ್ಯಾ ದೌಷ್ಟ್ರಕೌರಭ್ರಕಾಜಕಂ॥

ಔಷ್ಟ್ರಕಂ-ನ-೧-ಔರಭ್ರಕಂ-ನ-೧-ಆಜಕಂ-ನ-೧-ಈ-೩-ನ್ನು ಉಷ್ಟ್ರೋರಭ್ರಾಜಬೃಂದೆ-ಒಂಟೆಗಳ ಗುಂಪಿಗೆ ಔಷ್ಟ್ರಕವೆಂದು ಹೆಸರು. ಕುರಿಗಳ ಗುಂಪಿಗೆ ಔರಭ್ರಕವೆಂದು ಹೆಸರು. ಆಡುಗಳ ಹಿಂಡಿಗೆ ಅಜಕವೆಂತಲೂ ಹೆಸರುಗಳು.

ಚಕ್ರೀವಂತಸ್ತು ಬಾಲೇಯಾರಾಸಭಾಗರ್ದಭಾಃಖರಾಃ।

ಚಕ್ರೀವತ್-ತ-ಬಾಲೇಯಃ-ರಾಸಭಃ-ಗರ್ದಭಃ-ಖರಃ-ಪು-೫-ಕತ್ತೆಯ ಹೆಸರುಗಳು.

ವೈದೇಹಕಸ್ಸಾರ್ಥವಾಹೋ ನೈಗಮೋವಾಣಿಜೋವಣಿಕ್ ॥ಪಣ್ಯಾಜೀವೋಹ್ಯಾಪಣಿಕಃಕ್ರಯವಿಕ್ರಯಿಕಶ್ಚ ಸಃ।

ವೈದೇಹಕಃ- ಸಾರ್ಥವಾಹಃ-ನೈಗಮಃ-ವಾಣಿಜಃ- ವಣಿಕ್-ಜ-ಪಣ್ಯಾಜೀವಃ- ಆಪಣಿಕಃ-ಕ್ರಯವಿಕ್ರಯಿಕಃ-ಪು-೮-ವರ್ತಕತನ ಮಾಡುವವನ ಹೆಸರು. ಕೊಂಡುಮಾರುವ ವ್ಯಾಪಾರಿಯು, ದುಕಾನದಾರ.

ವಿಕ್ರೇತಾ(ಸ್ಯಾ)ದ್ವಿಕ್ರಯಿಕಃ

ವಿಕ್ರೇತಾ-ಋ-ವಿಕ್ರಯಿಕಃ-ಪು-೨-ಮಾರುವವನ ಹೆಸರುಗಳು.

ಕ್ರಾಯಿಕಃಕ್ರಯಿಕ (ಸ್ಸಮೌ)

ಕ್ರಾಯಿಕಃ-ಕ್ರಯಿಕಃ-ಪು-೨-ಕೊಳ್ಳುವವನ ಹೆಸರುಗಳು.

ವಾಣಿಜ್ಯಂತುವಣಿಜ್ಯಾ (ಸ್ಯಾ)

ವಾಣಿಜ್ಯಂ-ನ-೧-ವಣಿಜ್ಯಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೨-ವರ್ತಕದ ಹೆಸರು. ವಾಣಿಜ್ಯ-ವ್ಯಾಪಾರ.

ನ್ಮೂಲ್ಯಂ ವಸ್ನೋಪ್ಯವಕ್ರಯಃ।

ಮೂಲ್ಯಂ-ನ-೧-ವಸ್ನಃ-ಅವಕ್ರಯಃ-ಪು-೩-ಬೆಲೆ, ಕ್ರಯ ಕಿಮ್ಮತ್ತು.

ನೀವೀಪರಿಪಣಂಮೂಲಧನಂ

ನೀವೀ-ಸ್ತ್ರೀ- ಪರಿಪಣಂ-ಮೂಲಧನಂ-ನ-೩- ಬಂಡವಾಳದ ಹೆಸರು.

ಲಾಭೋ (ಧಿಕಂ ಫಲಂ)

ಲಾಭಃ-ಪು-೧-ಅಧಿಕಂ-ಫಲಂ-ನ-೨-ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಬಂದ ಪ್ರಯೋಜನ ಅಂದರೆ ನಫೆ.

ಪರಿದಾನಂ ಪರೀವರ್ತೋ ನೈಮೇಯನಿಮಯಾ (ವಪಿ)

ಪರಿದಾನಂ-ನ-ಪರೀವರ್ತಃ-ನೈಮೇಯಃ-ನಿಮಯಃ-ಪು-೪-ಒಂದು ಬಗೇ ಜಿನುಸು ಕೊಟ್ಟು ಅದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ ಮತ್ತೊಂದು ಬಗೇ ಜಿನುಸು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವಿಕೆ.

—

(ತ್ರಾಕ್ಷಿಕೇತಾಮ್ರಿಕೇ ಪಣಃ॥

(ಅಸ್ತ್ರಿಯಾ) ಮಾಢಕದ್ರೋಣೌ ಖಾರೀವಾಹೋ ನಿಕುಂಚಕಃ। ಕುಡವಃ ಪ್ರಸ್ಥ(ಇತ್ಯಾದ್ಯಾಃ ಪರಿಮಾಣಾರ್ಥಕಾಃ ಪೃಥಕ್॥)

(ಭಾಗಸ್ತುರೀಯಃ) ಪಾದ (ಸ್ಸ್ಯಾ)
ದಂಶಭಾಗೌ ತು ವಂಟಕಃ

ದ್ರವ್ಯಂ ವಿತ್ತಂ ಸ್ವಾಪತೆಯಂ ರಿಕ್ಥ ಮೃಕ್ಥಂ ಧನಂ ವಸು। ಹಿರಣ್ಯಂ ದ್ರವಿಣಂ ದ್ಯುಮ್ನ ಮರ್ಥ ರೈ ವಿಭವಾ ಅಪಿ ॥

(ಸ್ಯಾ) ತ್ಕೋಶಶ್ಚ ಹಿರಣ್ಯಂ (ಚ ಹೇಮರೂಪ್ಯೇ ಕೃತಾಕೃತೇ)

ಟ್ಟ ಬೆಳ್ಳಿಯು ಮುಚ್ಚಿ ತೂಕದ ಪಡಿ ಕಟ್ಟಿಗೆ ಹೆಸರು. ಅಂದರೆ ೧ ಮೈಸೂರು ರೂಪಾಯಿ.

ಪಣಃ-ಪು-೧-ಶಾರ್ಷಿಕೆ ತಾಮ್ರಿಕೆ- ಕರ್ಷತೂಕದ ತಾಮ್ರದ ಕಟ್ಟಿಗೆ ಹೆಸರು. ಅಂದರೆ ಮೈಸೂರು ಆನೇದುಡ್ಡು ತೂಕ.

ಆಢಕಃ-ಪ್ನ-೧-ಕೊಳಗದ ಹೆಸರು, ದ್ರೋಣಃ-ಪ್ನ-೧- ಸಾಗಳದ ಹೆಸರು. ಕೆಲವರು ಇಕ್ಕಳ ವೆಂಬುವರು, ಖಾರೀ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಖಂಡುಗದ ಹೆಸರು. ವಾಹಃ-ಪು-೧- ಇಪ್ಪತ್ತು ಖಂಡುಗದ ಹೆಸರು. ನಿಕುಂಚಕಃ- ಪು-೧- ಸೊಲಿಗೆಯ ಪೆಸರು. ಕುಡವಃ-ಪು-ಮಾನದ ಪೆಸರು. ಪ್ರಸ್ಥಃ-ಪು-೧-ಬಳ್ಳದ ಹೆಸರು. ಇತ್ಯಾದ್ಯಾಃ-ಇವು ಮುಂತಾದವುಗಳು, ಅಂದರೆ ಇಬ್ಬಳ ಮೊದಲಾದ್ದು ಮತ್ತು ಮಾನ ಪ್ರವರ್ತಿಕಾದಿಗಳೂ, ಪಾವು, ಸೇರು ಮುಂತಾದ್ದೂ, ಪೃಥಕ್- ಪರಿಮಾಣಾರ್ಥಕಾಃ- ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಅಳತೆಗಳ ಪೆಸರುಗಳು. ಇವುಗಳೆಲ್ಲವೂ ಆಯಾದೇಶಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಸಂಕೇತ ಉಳ್ಳವಾಗಿವೆ.

ಪಾದಃ-ಪು-೧-ತುರೀಯೋ ಭಾಗಃ-ಸಾಲ್ಕನೇ ಪಾಲು-೧-ರಲ್ಲಿ-೪ನೇ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಪೆಸರು.

ಅಂಶಃ-ಭಾಗಃ-ವಂಟಕಃ-ಪು-೩-ಕೆಲವು ಭಾಗಕ್ಕೆ ಹೆಸರು, ಹಿಸ್ಸೆ, ಪಾಲು.

ದ್ರವ್ಯಂ-ವಿತ್ತಂ-ಸ್ವಾಪತೇಯಂ-ರಿಕ್ಥಂ-ಋಕ್ಥಂ-ಧನಂ-ವಸು-ಹಿರಣ್ಯಂ-ದ್ರವಿಣಂ-ದ್ಯುಮ್ನಂ-ನ-ಅರ್ಥಃ-ರಾಃ-ವಿ-ವಿಭವಃ-ಪು ೧೩-ಧನದ ಪೆಸರುಗಳು. ದ್ರವ್ಯವು, ಹಣದ ಆಸ್ತಿ, ಐಶ್ವರ್ಯ.

ಕೋಶಃ-ಪು-ಕೋಷಃ-ಪು- ಹಿರಣ್ಯಂ- ನ-ಹೇ[illegible] ಹೇಮರೂಪ್ಯೇ- ಕೃ

ತವೆಂದರೆ ಕರಗಿ ಗಟ್ಟಿನಡಿವೆ ಮುಂತಾಗಿ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟದ್ದು, ಅಕೃತವೆಂದರೆ ಗಣಿಯಿಂದ ತೆಗದು ಕರಗದೇ ಇರುವ ಅದುರು ಈ ಎಬಗೇ ಚಿನ್ನ ಬೆಳ್ಳಿಗಳಿಗೂ ಪೆಸರುಗಳು.

(ತಾಭ್ಯಾಂಯದನ್ಯತ್ತ) ತ್ಕುಪ್ಯಂ

ಕುಪ್ಯಂ-ನ-೧-ತಾಭ್ಯಾಂಯದನ್ಯತ- ಆ ಬೆಳ್ಳಿ ಭಂಗಾರಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಬೇರೆಯಾದ ತಾಮ್ರ, ಹಿತ್ತಾಳಿ, ಕಂಚು ಮುಂತಾದವುಗಳ ಪೆಸರು.

ರೂಪ್ಯಂ (ತದ್ವಯಮಾಹತಂ)

ರೂಪ್ಯಂ-ನ-೧-ಆಹತಂ-ತದ್ವಯಂ-ಅರಸಿನ ಮುದ್ರೆ ಹೊಡಿಯಲ್ಪಟ್ಟ ಬೆಳ್ಳಿಭಂಗಾರದ ನಾಣ್ಯಗಳ ಪೆಸರು.

ಗಾರುತ್ಮತಂ ಮರಕತಮಶ್ಮಗರ್ಭೋ ಹರಿನ್ಮಣಿಃ ॥

ಗಾರುತ್ಮತಂ-ಮರಕತಂ-ನ-ಅಶ್ಮಗರ್ಭಃ-ಹರಿನ್ಮಣಿಃ-ಪು-೪-ಪಚ್ಚೆಗಳ ಹೆಸರು, ಗರುಡ ಪಚ್ಚೆಯೆಂಬ ರತ್ನ.

ಶೋಣರತ್ನಂ ಲೋಹಿತಕಃಪದ್ಮರಾಗೊ

ಶೋಣರತ್ನಂ-ನ-ಲೋಹಿತಕಃ-ಪದ್ಮರಾಗಃ-ಪು-೩-ಕೆಂಪುಗಳು, ಕೆಂಪುಕಲ್ಲುಗಳು.

(ಥ)ಮೌಕ್ತಿಕಂ ಮುಕ್ತಾ

ಮೌಕ್ತಿಕಂ-ನ-ಮುಕ್ತಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೨-ಮುತ್ತುಗಳು.

(ಥ)ವಿದ್ರುಮಃ(ಪ್ರುಂಸಿ)ಪ್ರವಾಳಂ(ಪ್ರುನ್ನಪ್ರುಂಸಕಂ॥)

ವಿದ್ರುಮಃ-ಪು-ಪ್ರವಾಳಃ-ಪ್ನ-೨- ಹವಳಗಳು. ಪವಳದ ಪೆಸರುಗಳು.

ರತ್ನಂಮಣಿ (ರ್ದ್ವಯೋರಶ್ಮಜಾತೌ ಮುಕ್ತಾದಿಕೇಪಿಚ)

ರತ್ನಂ-ನ-ಮಣಿಃ-ಪ್ನ-ಈ೨ನ್ನು, ಅಶ್ಮಜಾ-ಶಿಲಾಜಾತಿಗಳಾದ ಮರಕತಾದಿಗಳಿಗು, ಮುಕ್ತಾದಿಕೇ-ಮುತ್ತು, ಪವಳ ಮುಂತಾದವುಗಳಿಗೂ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಪೆಸರುಗಳು. ನವರತ್ನಗಳ ಹೆಸರುಗಳು.

ಸ್ವರ್ಣಂಸುವರ್ಣಂ ಕನಕಂ ಹಿರಣ್ಯಂ ಹೇಮಹಾಟಕಂ ॥ ತಪನೀಯಂ ಶಾತಕುಂಭಂಗಾಂಗೆಯಂ ಭರ್ಮಕರ್ಬುರಂ। ಚಾಮೀಕರಂಜಾತರೂಪಂ ಮಹಾರಜತಕಾಂಚನೆ॥೬೭॥ರುಕ್ಮಂ

ಸ್ವರ್ಣಂ-ಸುವರ್ಣಂ-ಕನಕಂ-ಹಿರಣ್ಯಂ-ಹೇಮ-ನ್-ಹಾಟಕಂ-ತಪನೀಯಂ-ಶಾತಕುಂಭಂ-ಗಾಂಗೇಯಂ-ಭರ್ಮ-ನ್-ಕರ್ಬುರಂ--ಚಾಮೀಕರಂ- ಜಾತರೂಪಂ- ಮಹಾರಜತಂ- ಕಾಂಚನಂ-ರುಕ್ಮಂ- ಕಾರ್ತಸ್ವರಂ- ಜಾಂಬೂನದಂ-ನ-ಅಷ್ಟಾಪದಂ- ಪ್ನ- ೧೯-ಭಂ

ಕಾರ್ತಸ್ವರಂಜಾಂಬೂನದಮ
ಷ್ಟಾಪದೋ(ಸ್ತ್ರಿಯಾಂ ।
(ಅಲಂಕಾರ ಸುವರ್ಣಂಯು)
ಚ್ಛೃಂಗೀ ಕನಕಮಿ(ತ್ಯದಃ) ॥

ಗಾರದ ಹೆಸರುಗಳು, ಚಿನ್ನ.

ಶೃಂಗೀಕನಕಂ-ನಾ- ಶೃಂಗಿಕನಕಂ-ನ-೧- ಇತ್ಯದಃಯದಲಂಕಾರಸುವರ್ಣಂ ತತ್-ವಡಿವೆಯಾಗಿ ಮಾಡಿದ ಚಿನ್ನಕ್ಕೆ ಹೆಸರು. ಆಭರಣವಾಗಿರುವ ಬಂಗಾರ, ಶೃಂಗೀ-ಕನಕಂ-೨ ಹೆಸರೂ ಉಂಟು.

ದುರ್ವರ್ಣಂರಜತಂರೂಪ್ಯಂ
ಖರ್ಜೂರಂ ಶ್ವೇತಮಿತ್ಯಪಿ
ರೀತಿಃ(ಸ್ತ್ರಿಯಾ) ಮಾರಕೂ
ಟೋ (ನಸ್ತ್ರಿಯಾ)
ಮಥತಾಮ್ರಕಂ॥೬೭೩॥ಶುಲ್ಬಂ
ಮ್ಲೇಚ್ಛಮುಖಂದ್ವ್ಯ ಷ್ಟವರಿ
ಷ್ಠೋದುಂಬರಾಣಿಚ
ಲೋಹೋ(ಸ್ತ್ರೀ) ಶಸ್ತ್ರಕಂ
ತೀಕ್ಷ್ಣಂಪಿಂಡಂಕಾಲಾಯ ಸಾ
ಯಸೀ ॥ ಅಶ್ಮಸಾರೋ
ಥ)ಮಂಡೂರಂಸಿಂಹಾಣ(ಮಪಿ
ತನ್ಮಲೇ|)
(ಸರ್ವಂಚತೈಜಸಂ) ಲೋಹಂ

ದುರ್ವರ್ಣಂ- ರಜತಂ-ರೂಪ್ಯಂ-ಖರ್ಜೂರಂ-ಶ್ವೇತಂ-ನ-೫-ಬೆಳ್ಳಿಯ ಹೆಸರುಗಳು.

ರೀತಿಃ-ಸ್ತ್ರೀ-ಆರಕೂಟಃ-ಪ್ನ- ೨- ಹಿತ್ತಾಳಿ, ಹಿತ್ತಾಳೆ.

ತಾಮ್ರಕಂ-ಶುಲ್ಬಂ-ಮ್ಲೇಚ್ಛಮುಖಂ-ದ್ವ್ಯಷ್ಟಂ-ವರಿಷ್ಠಂ-ಉದುಂಬರಂ-ನಾ-ಔದುಂಬರಂ-೬-ತಾಮ್ರದ ಹೆಸರುಗಳು.

ಲೋಹಃ-ಪ್ನ-ಶಸ್ತ್ರಕಂ- ತೀಕ್ಷ್ಣಂ- ಪಿಂಡಂ-ಕಾಲಾಯಸಂ-ಅಯಃ-ಸ-ನ- ಅಶ್ಮಸಾರಃ-ಪು-೭-ಕಬ್ಬಿಣ, ಉಕ್ಕು.

ಮಂಡೂರಂ-ಸಿಂಹಾಣಂ-ನಾ-ಶಿಂಘಾಣಂ-ನ-೨-ಕಬ್ಬಿಣದ ಕಿಟ್ಟಕ್ಕೆ ಹೆಸರುಗಳು.

ಲೋಹಂ-ನ-೧-ತೈಜಸಂ-ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದೊಡಗೂಡಿದ ಎಲ್ಲಾ ಬಗೇ ಧಾತುಗಳಿಗೂ ಸಾಧಾರಣವಾದ ಹೆಸರು. ಅಂದರೆ, ಅಗ್ನಿಸಂಯೋಗದಿಂದ ನೈಮಿತ್ತಿಕ ದ್ರವತ್ವವಂ ಪಡೆದು ನಾಶವಾಗದೇ ಮರಳಿ ಕಠಿಣವಾಗುವ ಚಿನ್ನ, ಬೆಳ್ಳಿ, ತಾಮ್ರ, ಸತ್ತು, ತವರ, ಕಬ್ಬಿಣ, ಉಕ್ಕು, ಹಿತ್ತಾಳಿ, ಕಂಚು, ತಂಚಮಾಳೆ ಮುಂತಾದ್ದಕ್ಕೆ ಲೋಹವೆಂದು ಹೆಸರು.

(ವಿಕಾರಸ್ತ್ವಯಸಃ) ಕುಶೀ ॥

ಕುಶೀ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಅಯಸಃ-ವಿಕಾರಃ-ಕಬ್ಬಿಣದಿಂದ ಮಾಡಿದಂಥಾದ್ದೆಲ್ಲಕ್ಕು ಹೆಸರು.

ಕ್ಷಾರಃಕಾಚೋ

ಕ್ಷಾರಃ-ಕಾಚಃ-ಪು-೨-ಗಾಜಿನ ಹೆಸರು.

ಶೋಧಿಸಿ ಕರಿಗಿಸಿದ ಪೆಣ್ಣು.

ಚಪಲೊ ರಸಸ್ಸೂತಶ್ಚ ಪಾರದೆ ।

ಚಪಲಃ-ರಸಃ-ಸೂತಃ-ಪಾರದಃ-ಪಾ-ಪಾರತಃ-ಪು-೪-ಪಾದರಸದ ಪೆಸರುಗಳು.

ಗವಲಂ(ಮಾಹಿಷಂಶೃಂಗ)

ಗವಲಂ-ನ-೧- ಮಾಹಿಷಂ- ಶೃಂಗಂ-ಎಮ್ಮೆಯ ಕೊಂಬು.

ಮಭ್ರಕಂಗಿರಿಜಾಮಲೆ ॥

ಅಭ್ರಕಂ-ಗಿರಿಜಂ-ಅಮಲಂ-ನ-೩-ಅಭ್ರಕದ ಹೆಸರು.

ಸ್ರೋತೋಂಜನಂತುಸೌವೀರಂಕಾಪೋತಾಂಜನಯಾಮುನೆ ।

ಸ್ರೋತೋಂಜನಂ-ಸೌವೀರಂ-ಕಾಪೋತಾಂಜನಂ-ಯಾಮುನಂ-ನ-೪-ಸೌವೀರಾಂಜನದ ಹೆಸರುಗಳು.

ತುತ್ಥಾಂಜನಂಶಿಖಿಗ್ರೀವಂ ವಿತುನ್ನಕಮಯೂರಕೆ ॥೬೭೭॥ ಕರ್ಪರೀ

ತುತ್ಥಾಂಜನಂ-ಶಿಖಿಗ್ರೀವಂ-ವಿತುನ್ನಕಂ-ಮಯೂರಕಂ- ಕರ್ಪರೀ-ಸ್ತ್ರೀ-೫-ತುತ್ಥಾಂಜನದಹೆಸರು. ಅಂದರೆ, ಮೈಲುತುತ್ಥದಹೆಸರುಗಳು.

ದಾರ್ವಿಕಾಕ್ವಾಥೋದ್ಭವಂ ತುತ್ಥಂರಸಾಂಜನಂ। ರಸಗರ್ಭಂ ತಾರ್ಕ್ಷ್ಯಶೈಲಂ

ದಾರ್ವಿಕಾ-ಸ್ತ್ರೀ- ಕ್ವಾಥೋದ್ಭವಂ- ತುತ್ಥಂ-ರಸಾಂಜನಂ- ರಸಗರ್ಭಂ- ತಾರ್ಕ್ಷ್ಯಶೈಲಂ-ನ-೬-ರಸಾಂಜನದ ಹೆಸರುಗಳು. ಇಲ್ಲಿ ತುತ್ಥಾಂಜನ ಮೊದಲುಗೊಂಡು-೪-ಶಬ್ದಗಳೂ, ಮೈಲುತುತ್ಥದ ಹೆಸರುಗಳೆಂದು ಕೆಲವರನ್ನುವರು.

ಗಂಧಾಶ್ಮನಿತುಗಂಧಕಃ॥ಸೌಗಂಧಿಕಶ್ಚ

ಗಂಧಾಶ್ಮ-ನ-ಗಂಧಕಃ-ಪು-ಗಂಧಿಕಃ ಸೌಗಂಧಿಕಃ-ಪು-೩-ಗಂಧಕದಹೆಸರುಗಳು

ಚಕ್ಷುಷ್ಯಾಕುಲಾಲ್ಯೌಚಕುಳುತ್ಥಿಕಾ ।

ಚಕ್ಷುಷ್ಯಾ- ಕುಲಾಲೀ- ಕುಳುತ್ಥಿಕಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೩-ಕುಳುತ್ಥಾಂಜನದ ಪೆಸರುಗಳು.

ರೀತಿಪುಷ್ಪಂಪುಷ್ಪಕೇತುಃಪಾಷ್ಪಕಂಕುಸುಮಾಂಜನಂ ।

ರೀತಿಪುಷ್ಪಂ-ನ- ಪುಷ್ಪಕೇತುಃ-ಪು-ಪಾ-ಪುಷ್ಪಕಂ- ಪಾಷ್ಪಕಂ-ಕುಸುಮಾಂಜನಂ-ನ-೩-ಕುಸುಮಾಂಜನದ ಹೆಸರು.

ಪಿಂಜರಂಪೀತನಂತಾಲಮಾಲಂಚಹರಿತಾಲಕೆ ।

ಪಿಂಜರಂ-ಪೀತನಂ-ತಾಲಂ-ಆಲಂ-ಹರಿತಾಲಕಂ-ನ-೫-ಹರಿದಳದ ಹೆಸರುಗಳು.

ಗೈರೆಯಮರ್ಥ್ಯಂಗಿರಿಜಮಶ್ಮಜಂಚಶಿಲಾಜತು ॥೬೮೧॥

ಗೈರೇಯಂ-ಅರ್ಥ್ಯಂ-ಗಿರಿಜಂ-ಅಶ್ಮಜಂ-ಶಿಲಾಜತು-ನ-೫- ಶಿಲಾಜಿತ್ತು - ಕರ್ಪೂರಶಿ

ಲಾಜಿತ್ತ, ಗೋಮೂತ್ರ, ಶಿಲಾಜಿತ್ತುಗಳ ಹೆಸರುಗಳು.

ಬೋಲಗಂಧರಸಪ್ರಾಣಪಿಂಡ ಗೋಪರಸಾಸ್ಸಮಾಃ।

ಬೋಲಃ-ಗಂಧರಸಃ-ಪ್ರಾಣಃ-ಪಿಂಡಃ ಗೋಪಃ-ಪು-ಗೋಸಃ-ರಸಃ-ಪು- ಶಶಃ-ಪು-೬-ಬೋಳದ ಹೆಸರುಗಳು. ಬಾಣಂತೀ ಬಾಳ.

ಡಿಂಡೀರೋಬ್ಧಿಕಫಃ ಫೇನ

ಡಿಂಡೀರಃ-ಪು-ಹಿಂಡೀರಃ- ಅಬ್ಧಿಕಫಃ-ಫೇನಃ-ಪು-೩-ಸಮುದ್ರದ_ನೊರೆ.

ಸ್ಸಿಂಧೂರಂನಾಗಸಂಭವಂ ।

ಸಿಂಧೂರಂ-ನಾಗಸಂಭವಂ-ನ- ೨-ಸಿಂಧೂರದಹೆಸರು. ಕೆಂಪಾದ ಸೀಸದಅಡಿಗೆ, ಚೆಂದ್ರಪುಡಿ.

ನಾಗಸೀಸಕಯೋಗೇಷ್ಟವಪ್ರಾಣಿ

ನಾಗಂ-ಸೀಸಕಂ-ಯೋಗೇಷ್ಟಂ-ವಪ್ರಂ-ನ-೪-ಸೀಸದ ಹೆಸರುಗಳು.

ತ್ರಪುಪಿಚ್ಚಟಂ।ರಂಗವಂಗೇಸ್ಯ

ತ್ರಪು-ಪಿಚ್ಚಟಂ-ರಂಗಂ-ವಂಗಂ-ನ-೪-ತವರದ ಹೆಸರುಗಳು.

ಥಪಿಚು ಸ್ತೂಲೊ

ಪಿಚುಃ-ತೂಲಃ-ಪು-೨-ಅರಳೆ - ಹಾಸಿಗೆಯ ಅರಳೆ.

ಥಕಮಲೋತ್ತರಂ । (ಸ್ಯಾ)ತ್ಕುಸುಂಭಂವಹ್ನಿಶಿಖಂ ಮಹಾ ರಜನಮಿತ್ಯಪಿ ।

ಕಮಲೋತ್ತರಂ-ಕುಸುಂಭಂ-ವಹ್ನಿಶಿಖಂ-ಮಹಾ ರಜನಂ-ನ-೪-ಕುಸುಂಬಾ ಬಣ್ಣದ ಹೂವು.

ಮೇಷಕಂಬಳಊರ್ಣಾಯುಃ

ಮೇಷಕಂಬಳಃ-ಊರ್ಣಾಯುಃ-ಪು-೨-ಕುರಿಯ ಕೂದಲಿನಿಂದ ನೆಯಿದ ಕಂಬಳಿ.

ಶ್ಯಶೋರ್ಣಂಶಶಲೋಮನಿ।

ಶಶೋರ್ಣಂ-ನ-೧-ಶಶಲೋಮನಿ-ಮೊಲದ ಕೂದಲುಗಳಿಂದ ನೆಯಿದ ಕಂಬಳಿ.

ಮಧುಕ್ಷೌದ್ರಂಮಾಕ್ಷಿಕಾದಿ

ಮಧು-ಕ್ಷೌದ್ರಂ-ನ-೨ನ್ನು, ಮಾಕ್ಷಿಕಾದಿ ಮಾಕ್ಷಿಕ ಭ್ರಾಮರ ಪೌತ್ತಿಕಗಳೆಂಬ ೩ ಬಗೇ ಜೇನುಗಳಿಗೂ ಹೆಸರು.

ಮಧೂಚ್ಛಿಷ್ಟಂತುಸಿಕ್ಥಕಂ।

ಮಧೂಚ್ಛಿಷ್ಟಂ-ಸಿಕ್ಥಕಂ-ನ-೨-ಜೇನು ಮೇಣದ ಹೆಸರು.

ಮನಶ್ಶಿಲಾ ಮನೋಗುಪ್ತಾ ಮನೋಹ್ವಾನಾಗಜಿಹ್ವಿಕಾ॥ನೈ

ಮನಶ್ಶಿಲಾ-ಮನೋಗುಪ್ತಾ - ಮನೋಹ್ವಾ-ನಾಗಜಿಹ್ವಿಕಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೪-ಮಣಶಿಲೆಯ

ಪಾಳೀಕುನಟೀ ಗೋಳಾ

ಪೆಸರುಗಳು. ನೈಪಾಳೀ-ಕುನಟೀ-ಗೋಳಾ-೩-ನೇಪಾಳ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಹುಟಿದ ಮಣಿಶಿಲೆ, ಈ ೭ ಮಣಿ ಶಿಲೆಯ ಹೆಸರುಗಳು.

ಯವಕ್ಷಾರೋಯವಾಗ್ರಜಃ । ಪಾಕ್ಯೋಥ

ಯವಕ್ಷಾರಃ-ಯವಾಗ್ರಜಃ--ಪಾಕ್ಯಃ-ಪು-೩-ಯವಕ್ಷಾರದ ಪೆಸರುಗಳು.

ಸರ್ಜಿಕಾಕ್ಷಾರಃಕಾಪೋತಸ್ಸುಖವರ್ಚಕಃ ॥೭೮॥ ಸೌವರ್ಚಲಂ (ಸ್ಯಾ) ದ್ರುಚಕಂ

ಸರ್ಜಿಕಾಕ್ಷಾರಃ-ಕಾಪೋತಃ-- ಸುಖವರ್ಚಕಃ-ಪು-ಸೌವರ್ಚಲಂ - ನ-ರುಚಕಂ-ನ-೫-ಸರ್ಜ್ಯಕ್ಷಾರದ ಹೆಸರುಗಳು.

ತ್ವಕ್ ಕ್ಷೀರಾ ವಂಶರೋಚನಾ ।

ತ್ವಕ್‌ಕ್ಷೀರಾ-ಪಾ-ತ್ವಕ್‌ಕ್ಷೀರೀ - ಸ್ತ್ರೀ-ತ್ವಕ್ಷೀರಂ-ನ-ವಂಶರೋಚನಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೨-ತವಕ್ಷೀರದ ಪೆಸರುಗಳು.

ಶಿಗ್ರುಜಂಶ್ವೇತಮರಿಚಂ

ಶಿಗ್ರುಜಂ-ಶ್ವೇತಮರಿಚಂ- ನ-೨-ನುಗ್ಗೇಬೀಜದ ಪೆಸರು.

ಮೋರಟಂ (ಮೂಲಮೈಕ್ಷವಂ ॥

ಮೋರಟಂ-ನ-೧-ಐಕ್ಷವಂಮೂಲಂ- ಕಬ್ಬಿನ ಬೇರುಗಳಿಗೆ ಪೆಸರು.

ಗ್ರಂಥಿಕಂಪಿಪ್ಪಲೀ ಮೂಲಂ ಚಟಕಾಶಿರ (ಇತ್ಯಪಿ ।

ಗ್ರಂಥಿಕಂ-ಪಿಪ್ಪಲೀಮೂಲಂ- ಚಟಕಾಶಿರಃ-ಸ-ನ-ಪಾ-ಚಟಕಾ-ಸ್ತ್ರೀ-ಶಿರಃ-ಪಾ--ಸಿರಃ--ಪು-೩-ಹಿಪ್ಪಲಿಯ ಬೇರು.

ಗೋಲೋಮಿಭೂತಕೇಶೋನಾ

ಗೋಲೋಮಿ-ಸ್ತ್ರೀ-ಭೂತಕೇಶಃ-ಪು-೨-ಜಟಾಮಾಂಸಿಯ ಪೆಸರುಗಳು. ಭೂತಕೇಶವೆಂಬ ಹುಲ್ಲಿಗೆ ಹೆಸರೆಂದು ಕೆಲವರಂನುವರು.

ಪತ್ರಾಂಗಂ ರಕ್ತಚಂದನಂ ।

ಪತ್ರಾಂಗಂ-ರಕ್ತಚಂದನಂ-ನ-೨- ರಕ್ತಚಂದನದ ಪೆಸರು.

ತ್ರಿಕಟು ತ್ರ್ಯೂಷಣಂವ್ಯೋಷಂ

ತ್ರಿಕಟು-ತ್ರ್ಯೂಷಣಂ-ಪಾ-ತ್ರ್ಯೂಷಣಂ-ವ್ಯೋಷಂ-ನ-೩-ಶೊಂಠಿ,ಹಿಪ್ಪಲಿ, ಮೆಣಸು, ಈ ೩ರ ಕೂಟಕ್ಕೆ ಪೆಸರುಗಳು.

ತ್ರಿಫಲಾ (ತುಫಲತ್ರಿಕಂ)

ತ್ರಿಫಲಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಫಲತ್ರಿಕಂ-ಅಳಲೇಕಾಯಿ, ಕಾರೇಕಾಯಿ, ನೆಲ್ಲಿಕಾಯಿಗಳೆಂಬ ತ್ರಿಫಲಗಳಿಗೆ ಹೆಸರು.

ಇತಿವೈಶ್ಯವರ್ಗಃ ವೈಶ್ಯವರ್ಗವು ಮುಗಿದುದು

ದ ಪದಗಳ ಸಮೂಹವು, ಇತಿ- ಈವರ್ಗ ಮುಗಿದುದು.

ಶೂದ್ರಾಶ್ಚಾವರವರ್ಣಾಶ್ಚ ವೃಷಲಾಶ್ಚ ಜಘನ್ಯಜಾಃ।

ಶೂದ್ರಃ-ಅವರವರ್ಣಃ-ವೃಷಲಃ- ಜಘನ್ಯಜಃ-ಪು-೪-ಶೂದ್ರರ ಹೆಸರುಗಳು.

ಆಚಂಡಾಲಾತ್ತು ಸಂಕೀರ್ಣಾ(ಅಂಬಷ್ಠ ಕರಣಾದಯಃ।)

ಇದು ಮೊದಲುಗೊಂಡು ಆಚಂಡಾಲಾತ-ಚಂಡಾಲ ಪರಿಯಂತರವು ಮುಂದೆ ಹೇಳತಕ್ಕ ಅಂಬಷ್ಠ ಕರಣಾದಯಃ- ಅಂಬಷ್ಠ ಕರಣಾದಿ ಜಾತಿಗಳು, ಸಂಕೀರ್ಣಾಃ-ಸಂಕರ ಜಾತಿಗಳೆಂಬಲ್ಪಡುವರು.

(ಶೂದ್ರಾವಿಶೊಸ್ತು)ಕರಣೋಂ

ಕರಣಃ-ಪು-೧-ಶೂದ್ರಸ್ತ್ರೀಗೂ, ವೈಶ್ಯನಿಗೂ ಹುಟ್ಟಿದವನ ಹೆಸರು.

ಬಷ್ಠೋ (ವೈಶ್ಯಾ ದ್ವಿಜನ್ಮನೋಃ ॥೬೮॥)

ಅಂಬಷ್ಠಃ-ಪು-೧-ವೈಶ್ಯಾದ್ವಿಜನ್ಮನೋಃ- ವೈಶ್ಯಾ-ವೈಶ್ಯಸ್ತ್ರೀಗೂ, ದ್ವಿಜನ್ಮನೋಃ- ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೂ ಹುಟ್ಟಿದವನ ಹೆಸರು.

(ಶೂದ್ರಾ ಕ್ಷತ್ರಿಯಯೊ) ರುಗ್ರೋ

ಉಗ್ರಃ-ಪು-೧-ಶೂದ್ರಾಕ್ಷತ್ರಿಯಯೋಃ- ಶೂದ್ರಾ-ಶೂದ್ರಸ್ತ್ರೀಗೂ,ಕ್ಷತ್ರಿಯಯೊಃ- ಕ್ಷತ್ರಿಯನಿಗೂ ಹುಟ್ಟಿದವನ ಹೆಸರು.

ಮಾಗಧಃ(ಕ್ಷತ್ರಿಯಾವಿಶೊಃ)

ಮಾಗಧಃ-ಪು -೧- ಕ್ಷತ್ರಿಯಾವಿಶೋಃ- ಕ್ಷತ್ರಿಯಾ-ಕ್ಷತ್ರಿಯಸ್ತ್ರೀಗೂ,ವಿಶೋಃ- ವೈಶ್ಯನಿಗೂ, ಹುಟ್ಟಿದವನ ಹೆಸರು.

ಮಾಹಿಷ್ಯೋ (ರ್ಯಾಕ್ಷತ್ರಿಯಯೊಃ)

ಮಾಹಿಷ್ಯಃ - ಪು-೧-ಆರ್ಯಾ ಕ್ಷತ್ರಿಯಯೋಃ-ಆರ್ಯಾ-ವೈಶ್ಯಸ್ತ್ರೀಗೂ,ಕ್ಷತ್ರಿಯಯೋಃ - ಕ್ಷತ್ರಿಯನಿಗೂ ಹುಟ್ಟಿದವನ ಹೆಸರು.

ಕ್ಷತ್ತಾ (ರ್ಯಾ ಶೂದ್ರಯೊಸ್ಸುತಃ) ॥೬೦॥

ಕ್ಷತ್ತಾ-ಋ-ಪು-೧-ಆರ್ಯಾಶೂದ್ರಯೋಃ- ಆರ್ಯಾ-ಕ್ಷತ್ರಿಯಸ್ತ್ರೀಗೂ, ಶೂದ್ರಯೋಃ ಶೂದ್ರನಿಗೂ ಹುಟ್ಟಿದವನ ಹೆಸರು. ಈಬಳಿ ಆರ್ಯಾಶಬ್ದವು ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಸ್ತ್ರೀವಾಚಕವು.

ಬ್ರಾಹ್ಮಣ್ಯಾಂ ಕ್ಷತ್ರಿಯಾತ್ಸೂತ

ಸೂತಃ-ಪು-೧-ಬ್ರಾಹ್ಮಣ್ಯಾಂ-ಬ್ರಾಹ್ಮಣಸ್ತ್ರೀಯಲ್ಲಿ, ಕ್ಷತ್ರಿಯಾತ-ಕ್ಷತ್ರಿಯನದೆಸೆ

(ಸ್ತು ಸ್ಯಾಂ) ವೈದೇಹಕೋ(ವಿಶಃ)

ಯಿಂಧ ಹುಟ್ಟಿದವನ ಹೆಸರು.

ವೈದೇಹಕಃ-ಪು-೧-ತಸ್ಯಾಂ-ಆ ಬ್ರಾಂಹಣಸ್ತ್ರೀಯಲ್ಲಿ, ವಿಶಃ-ವೈಶ್ಯನದೆಸೆಯಿಂದಹುಟ್ಟಿದವನಹೆಸರು, ವೈಶ್ಯಸ್ತ್ರೀಗೂ ಶೂದ್ರನಿಗೂಹುಟ್ಟಿದವನ ಹೆಸರೆಂದು ಕೆಲವರು.

ರಥಕಾರ (ಸ್ತು ಮಾಹಿಷ್ಯಾತ್ಕರಣ್ಯಾಂಯಸ್ಯಸಂಭವಃ॥)

ರಥಕಾರಃ-ಪು-೧-ಕರಣ್ಯಾಂ-ಕೆಳಗೆಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟ ಕರಣಸ್ತ್ರೀಯಲ್ಲಿ,ಮಾಹಿಷ್ಯಾತ್-ಕೆಳಗೆಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟ ಮಾಹಿಷ್ಯಪುರುಷನ ದೆಶೆಯಿಂದ, ಯಸ್ಯ-ಯಾವನಿಗೆ, ಸಂಭವಃ-ಹುಟ್ಟುವಿಕೆಉಂಟೊ ಅವನಹೆಸರು.

(ಸ್ಯಾ)ಚ್ಚಂಡಾಲ(ಸ್ತು ಜನಿತೊ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ್ಯಾಂವೃಷಲೇನಯಃ॥)

ಚಂಡಾಲಃ-ಪು-೧-ಇದು, ಯಃ-ಯಾವನು, ಬ್ರಾಹ್ಮಣ್ಯಾಂ- ಬ್ರಾಹ್ಮಣಸ್ತ್ರೀಯಲ್ಲಿ ವೃಷಲೇನ-ಶೂದ್ರನಿಂಡ, ಜನಿತಃ-ಹುಟ್ಟಿಸಲ್ಪಟ್ಟನೊ ಅವನ ಹೆಸರು.

ಕಾರುಃಶಿಲ್ಪೀ

ಕಾರುಃ-ಶಿಲ್ಪೀ-ನ್- ಪು-೨-ಅಗಸಾಲನಿಗೂ ನೆಯಿಗೆಯುವನಿಗೂ, ಕೆಲಶಿಗರವನಿಗೂ ಅಗಸರವನಿಗೂ . ಪಾದರಕ್ಷೆಗಳು ಮಾಡುವವನಿಗೂ ಹೆಸರು.

(ಸಂಹತೈಸ್ತ್ವೈರ್ದ್ವಯೊ). ಶ್ರೇಣಿಸ್ಸಜಾತಿಭಿಃ ॥೬೨॥

ಶ್ರೇಣಿಃ-ಸ್ತ್ರ-೧-ಸಜಾತಿಭಿಃ- ಸಜಾತೀಯ್ಯಗಳಾದ-ಸಂಹತೈಃ- ಕೂಡಿಯಿದ್ದ, ತೈಃ-ಆಶಿಲ್ಪಿಗಳಿಂದಾದ ಸಮೂಹನು, ಶ್ರೇಣಿಯೆಂಬಲ್ಪಡುವದು.

ಕುಲಿಕಃಸ್ಯಾ(ತ್ಕುಲಶ್ರೇಷ್ಠೀ)

ಕುಲಿಕಃ-ಪು-ಕುಲಕಃ-ಕುಲಶ್ರೇಷ್ಠೀ-ನ್-ಪು-೨-ಶಿಲ್ಪಿಕುಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರಧಾನವಾದವನ ಹೆಸರು.

ಮಾಲಾಕಾರ(ಸ್ತು) ಮಾಲಿಕಃ।

ಮಾಲಾಕಾರಃ-ಮಾಲಿಕಃ-ಪು-೨-ಹುವ್ವಾಡಿಗನ ಹೆಸರು.

ಕುಂಭಕಾರಃ ಕುಲಾಲಃ

ಕುಂಭಕಾರಃ-ಕುಲಾಲಃ-ಪು-೨- ಕುಂಬಾರನಹೆಸರು.

(ಸ್ಯಾ)ತ್ಪಲಗಂಡ(ಸ್ತು) ಲೇಪಕಃ॥

ಪಲಗಂಡಃ-ಲೇಪಕಃ-ಪು-೨-ಸುಣ್ಣದ ಗಾರೆ ಮಾಡುವವನ ಹೆಸರು.

ತಂತುವಾಯಃ ಕುವಿಂದ(ಸ್ಸ್ಯಾ)	ತಂತುವಾಯಃ-ಕುವಿಂದಃ-ಪು-೨- ನೇಯಿಗೆಯವನ ಪೆಸರು.
ತ್ತುನ್ನವಾಯ(ಸ್ತು) ಸೌಚಿಕಃ ।	ತುನ್ನವಾಯಃ- ಸೌಚಿಕಃ-ಪು-೨-ಚಿಪ್ಪಿಗರವನ ಪೆಸರು.
ರಂಗಾಜೀವ ಶ್ಚಿತ್ರಕರಃ	ರಂಗಾಜೀವಃ-ಚಿತ್ರಕರಃ-ಪು-೨- ಚಿತ್ತಾರಬರೆಯುವವನ ಪೆಸರು.
ಶಸ್ತ್ರಮಾರ್ಜೋಸಿಧಾವಕಃ	ಶಸ್ತ್ರಮಾರ್ಜಃ-ಅಸಿಧಾವಕಃ-ಪು-೨-ಸಾಣೆಗಾರನ ಪೆಸರು.
ಪಾದೂಕೃಚ್ಚರ್ಮಕಾರ(ಸ್ಸ್ಯಾ)	ಪಾದೂಕೃತ್-ಋ-ಪಾದುಕೃತ್- ಚರ್ಮಕಾರಃ-ಪು-೨-ಸಮ್ಮಗಾರನಪೆಸರು, ಪಾದರಕ್ಷೆಗಳನ್ನು ಹೊಲಿಯುವವನು.
ವ್ಯೋಕಾರೋ ಲೋಹಕಾರಕಃ।	ವ್ಯೋಕಾರಃ-ಲೋಹಕಾರಕಃ-ಪು-೨-ಕಂಚುಗಾರನ ಪೆಸರು, ಗಣಿಯೊಳಗಿನ ಕಬ್ಬಿಣವ ತಂದು ಶುದ್ಧಲೋಹವಮಾಡುವ ಕೋಸಲಾದಿ ದೇಶಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಲೋಹಕಾರರ ಜಾತಿ ಪೆಸರುಗಳೆಂದು ಕೆಲವರು.
ನಾಡಿಂಧಮಸ್ಸ್ವರ್ಣಕಾರಃ ಕಲಾದೋರುಕ್ಮಕಾರಕಃ ॥	ನಾಡಿಂಧಮಃ- ಸ್ವರ್ಣಕಾರಃ-ಕಲಾದಃ-ರುಕ್ಮಕಾರಕಃ-ಪು-೪-ಅಗಸಾಲಿಗನ ಪೆಸರು.
(ಸ್ಸ್ಯಾ)ಚ್ಛಾಂಖಿಕಃ ಕಾಂಬವಿಕ	ಶಾಂಖಿಕಃ-ಕಾಂಬವಿಕಃ-ಪು-೨-ಶಂಖದಿಂದ ಕೈಬಳೆಮೊದಲಾದನ್ನು ಮಾಡಿ ಮಾರುವವನ ಪೆಸರು, ಭೋಗಾರ ವೆನಿಸುವದು.
ಶೌಲ್ವಿಕಸ್ತಾಮ್ರಕುಟ್ಟಕಃ	ಶೌಲ್ಬಿಕಃ- ತಾಮ್ರಕುಟ್ಟಕಃ- ಪು- ೨- ಚೆಂಬುಕುಟ್ಟಿಗನ ಪೆಸರುಗಳು.
ತಕ್ಷಾತುವರ್ಧಕಿ ಸ್ತ್ವಷ್ಟಾರಥಕಾರಶ್ಚ ಕಾಷ್ಠತಟ ॥೬೬॥	ತಕ್ಷಾ-ನ್-ವರ್ಧಕಿಃ- ತ್ವಷ್ಟಾ-ಋ-ರಥಕಾರಃ-ಕಾಷ್ಠತಟ್-ಷ- ಪು-೫-ಬಡಿಗೆಯವನಪೆಸರು.
(ಗ್ರಾಮಾಧೀನೋ)ಗ್ರಾಮತಕ್ಷಃ	ಗ್ರಾಮತಕ್ಷಃ- ಪು-೧- ಗ್ರಾಮಾಧೀನಃ-ಗ್ರಾಮ-ಪೂರಿಗೆ,ಆಧೀನಃ-ಅಧೀನನಾಗಿ ಗೇಯುವ ಬಡಿಗೆಯವನ ಪೆಸರು.
ಕೌಟತಕ್ಷೋ (ನಧೀನಕಃ।)	ಕೌಟತಕ್ಷಃ-ಪು-೧-ಅನಧೀನಕಃ-ಒಬ್ಬನ ಆಧೀನನಾಗದೆ ಕೂಲಿಮಾಡುವ ಬಡಿಗ

ಯುವನ ಪೆಸರು.

ಕ್ಷುರೀಮುಂಡೀದಿವಾ ಕೀರ್ತಿನಾ ಪಿತಾಂತಾವಸಾಯಿನಃ ।

ಕ್ಷುರೀ-ನ್-ಮುಂಡೀ-ನ್- ದಿವಾಕೀರ್ತಿಃ- ನಾಪಿತಃ- ಅಂತಾವಸಾಯಿನ್-ನ್-ಪು-ಈ-ನಾ ಯಿಂದರವನ ಪೆಸರು.

ನಿರ್ಣೇಜಕ(ಸ್ಸ್ಯಾ) ದ್ರಜಕ

ನಿರ್ಣೇಜಕಃ-ರಜಕಃ-ಪು-೨-ಅಗಸನ ಪೆಸರು.

ಶೌಂಡಿಕೊಮಂಡ ಹಾರಕಃ

ಶೌಂಡಿಕಃ-ಮಂಡಹಾರಕಃ-ಪು-೨-ಹೆಂ ಡಾ ಮಾರುವವನ ಪೆಸರು.

ಜಾಬಾಲ(ಸ್ಸ್ಯಾ)ದಜಾಜೀವೀ

ಜಾಬಾಲಃ-ಅಜಾಜೀವೀ-ನ್-ಪಾ- ಅಜಾ ಜೀವಃ-ಪು-೨-ಕುರುಬನಪೆಸರು.

ದೆವಾಜೀವ(ಸ್ತು)ದೆವಲಃ॥

ದೇವಾಜೀವಃ-ಪಾ-ದೇವಾಜೀವೀ-ನ್-ದೇವ ಲಃ-ಪು-೨- ಕೂಲಿಗೆ ದೇವರ ಪೂಜೆ ಮಾ ಡುವವನಪೆಸರು, ಪೂಜಾರಿ.

(ಸ್ಯಾ) ನ್ಮಾಯಾಶಾಂಬರೀ

ಮಾಯಾ-ಶಾಂಬರೀ- ಸ್ತ್ರೀ-೨- ಇಂದ್ರ ಜಾಲಮೊದಲಾದ ಮಾಯೆಯಪೆಸರು.

ಮಾಯಾಕಾರ(ಸ್ತು) ಪ್ರಾತಿ ಹಾರಕಃ ।

ಮಾಯಾಕಾರಃ- ಪ್ರಾತಿಹಾರಕಃ-ಪಾ- ಪ್ರತಿಹಾರಕಃ-ಪ್ರತಿಹಾರಿಕಃ-ಪು-೪-ಮಾ ಯೆ ಮಾಡುವವನ ಪೆಸರುಗಳು.

ಶೈಲಾಲಿನ(ಸ್ತು) ಶೈಲೂಷಾ ಜಾಯಾಜೀವಾಃ ಕೃಶಾಶ್ವಿನಃ॥ ಭಾರತಾ(ಇತ್ಯಪಿ) ನಟಾ

ಶೈಲಾಲೀ-ನ್-ಶೈಲೂಷಃ- ಜಾಯಾಜೀ ವಃ ಕೃಶಾಶ್ವೀ-ನ್-ಭಾರತಃ-ನಟಃ-೬- ನಟ್ಟು ವನ ಪೆಸರು.

ಶ್ಚಾರಣಾ(ಸ್ತು) ಕುಶೀಲವಾಃ॥

ಚಾರಣಃ-ಕುಶೀಲವಃ-ಪು-೨-ಆಟಗಾರ ನ ಪೆಸರುಗಳು.

ಮಾರ್ದಂಗಿಕಾಮೌರಜಿಕಾಃ

ಮಾರ್ದಂಗಿಕಃ-ಮೌರಜಿಕಃ-ಪು-೨-ಮ ದ್ದಲೆ ಬಡಿಯುವವನಹೆಸರು ಮದ್ದಳಿಗ.

ಪಾಣಿವಾದಾ(ಸ್ತು)ಪಾಣಿಘಾಃ॥

ಪಾಣಿವಾದಃ-ಪಾಣಿಘಃ-ಪು-೨-ಕೈತಾಳ ಹೊಡಿಯುವವನ ಪೆಸರು.

ವೇಣುಧ್ಮಾ(ಸ್ಸ್ಯು) ರ್ವೈಣವಿ ಕಾಃ

ವೇಣುಧ್ಮಾಃ-ಆ-ವೈಣವಿಕಃ-ಪು-೨- ಪಿ ಳ್ಳಂಗೋವಿ ಊದುವವನ ಪೆಸರು.

ವೀಣಾವಾದಾ(ಸ್ತು)ವೈಣಿಕಾಃ॥

ವೀಣಾವಾದಃ-ವೈಣಿಕಃ-ಪು -೨- ವೀಣೆ ಯನ್ನು ನುಡಿಸುವವನ ಪೆಸರು.

ಜೀವಾಂತಕ ಶ್ಶಾಕುನಿಕೊ

ಜೀವಾಂತಕಃ-ಶಾಕುನಿಕಃ-ಪ್ರು-೨-ಹಕ್ಕಿಯ ಬೇಟಗಾರ.

(ದ್ವೌ) ವಾಗುರಿಕಜಾಲಿಕೌ॥

ವಾಗುರಿಕಃ-ಜಾಲಿಕಃ -ಪೊ- ಜಾಲಕಃ-ಪು-೨-ಮೃಗದ ಬಲೆಗಾರನ ಪೆಸರು.

ವೈತಂಸಿಕಃಕೌಟಕಶ್ಚ ಮಾಂಸಿಕ(ಶ್ಚ ಸಮಂತ್ರಯಂ)

ವೈತಂಸಿಕಃ-ಕೌಟಕಃ-ಮಾಂಸಿಕಃ-ಪ್ರು-೩-ಶೂನ್ಯಗಾರನಲ್ಲೂ, ಮಾಂಸ ಮಾರುವವನಲ್ಲೂ ವರ್ತಿಸುವದು.

ಭೃತಕೊಭೃತಿಭು ಕ್ಕರ್ಮಕರೊವೈತನಿಕ(ಶ್ಚ ಸಃ॥)

ಭೃತಕಃ-ಭೃತಿಭುಕ್-ಜ್- ಕರ್ಮಕರಃ-ವೈತನಿಕಃ-ಪ್ರು-೪- ಕೂಲಿಯವನ ಪೆಸರು.

ವಾರ್ತಾವಹೊ ವೈವಧಿಕೊ

ವಾರ್ತಾವಹಃ-ವೈವಧಿಕಃ-ಪು-೨-ಕಾವಡಿ ಹೊರುವವನ ಪೆಸರು.

ಭಾರವಾಹಸ್ತು ಭಾರಿಕಃ॥

ಭಾರವಾಹಃ-ಭಾರಿಕಃ-ಪು -೨- ಹೊರೆ ಹೊರುವವನ ಪೆಸರು.

ವಿವರ್ಣಃ ಪಾಮರೊನೀಚಃ ಪ್ರಾಕೃತಶ್ಚ ಪೃಥಗ್ಜನಃ ॥೨೧೩॥ ನಿಹೀನೋಪಸದೊಜಾಲ್ಮಃಕ್ಷುಲ್ಲಕಶ್ಚೆತರಶ್ಚ ಸಃ॥

ವಿವರ್ಣಃ-ಪಾಮರಃ-ನೀಚಃ - ಪ್ರಾಕೃತಃ-ಪೃಥಗ್ಜನಃ-ನಿಹೀನಃ- ಅಪಶದಃ-ಪಾಅಪಸದಃ-ಜಾಲ್ಮಃ-ಕ್ಷುಲ್ಲಕಃ-ಪಾ- ಖುಲ್ಲಕಃ-ಇತರಃ-ಪು-೧೦- ನೀಚನ ಪೆಸರು.

ಭೃತ್ಯೆದಾಸೆರದಾಸೆಯದಾಸಗೊಪ್ಯಕಚೆಟಕಾಃ॥ ನಿಯೊಜ್ಯಕಿಂಕರಪ್ರೆಷ್ಯಭುಜಿಷ್ಯಪರಿಚಾರಕಾಃ॥

ಭೃತ್ಯಃ-ದಾಸೇರಃ-ದಾಸೇಯಃ-ದಾಸಃ-ಗೋಪ್ಯಕಃ-ಚೇಟಕಃ-ನಿಯೋಜ್ಯಃ- ಕಿಂಕರಃ-ಪ್ರೇಷ್ಯಃ- ಭುಜಿಷ್ಯಃ-ಪರಿಚಾರಕಃ-ಪು ೧೧ ಬಂಟನಪೆಸರು, ಚಾಕರಿಯವನು.

ಪರಾಚಿತಪರಿಸ್ಕಂದ ಪರಜಾತಪರೈಧಿತಾಃ ॥೨೧೪॥

ಪರಾಚಿತಃ-ಪರಿಸ್ಕಂದಃ- ಪರ ಜಾತಃ-ಪರೈಧಿತಃ-ಪು-೪-ಹೇಡೀಆಳ ಪೆಸರು.

ಮಂದ(ಸ್ತು)ತುಂದ ಪರಿಮೃಜಆಲಸ್ಯಶ್ಶೀತಕೋಲಸೋನುಷ್ಣಃ।

ಮಂದಃ-ತುಂದಪರಿಮೃಜಃ - ಆಲಸ್ಯಃ-ಶೀತಕಃ-ಅಲಸಃ-ಅನುಷ್ಣಃ-೬- ಆಲಸ್ಯಕಾರನ ಪೆಸರು.

ದಕ್ಷೆ(ತು)ಚತುರ ಪೇಶಲಪಟವಸ್ಸೂತ್ಥಾನಉಷ್ಣ(ಶ್ಚ)

ದಕ್ಷಃ-ಚತುರಃ-ಪೇಶಲಃ-ಪಟುಃ- ಸೂತ್ಥಾನಃ-ಉಷ್ಣಃ-ಪು- ಆಲಸ್ಯವಿಲ್ಲದವನ ಪೆಸರು.

ಚಂಡಾಲಪ್ಲವಮಾತಂಗದಿವಾಕೀರ್ತಿಜನಂಗಮಾಃ । ನಿಷಾದ

ಚಂಡಾಲಃ-ಪ್ಲವಃ-ಮಾತಂಗಃ-ದಿವಾಕೀರ್ತಿಃ-ಜನಂಗಮಃ-ನಿಷಾದಃ-ಶ್ವಪಚಃ- ಅಂ

ಶ್ವಪಚಾವಂತೆವಾಸಿ ಚಾಂಡಾಲ ಪುಲ್ಕಸಾಃ ॥

ತೆವಾಸೀ-ಸ- ಚಂಡಾಲಃ-ಪುಲ್ಕಸಃ-ಪು-೧೦ ಹೊಲೆಯುವನ ಪೆಸರು.

(ಭೇದಾಃ) ಕಿರಾತ ಶಬರಪು ಳಿಂದಾ (ಮ್ಲೇಚ್ಛಜಾತಯಃ)

ಕಿರಾತಃ-ಪು-೧-ಸಣ್ಣಲುಗರಿ ನುಟ್ಟ ಬ್ಯಾಡನಪೆಸರು,ಶಬರಃ-ಪು-೧-ಸೊಪ್ಪು ನುಟ್ಟ ಬ್ಯಾಡನಪೆಸರು, ಪುಳಿಂದಃ-ಪು-೧- ಬ್ಯಾಡರಭಾಷೆಯನ್ನ ಬಲ್ಲವನಪೆಸರು,ಈ೩- ಭೇದಾಃ- ಚಂಡಾಲಭೇದಗಳಾದ ಮ್ಲೇಚ್ಛಜಾತಿಗಳು.

ವ್ಯಾಧೊಮೃಗವಧಾಜೀವೊ ಮೃಗಯುರ್ಲುಬ್ಧಕ (ಶ್ಚ ಸಃ)

ವ್ಯಾಧಃ-ಮೃಗವಧಾಜೀವಃ-ಮೃಗಯುಃ-ಲುಬ್ಧಕಃ-ಪು-೪-ಬೇಡರವನ ಪೆಸರು.

ಕೌಲೆಯಕ ಸ್ಸಾರಮೆಯಃ ಕುಕ್ಕುರೊಮೃಗದಂಶಕಃ।ಶುನಕೊಭಷಕಶ್ಶ್ವಾ (ಸ್ಯಾ) ದಲರ್ಕಸ್ತುಸಯೊಗಿತಃ) ॥

ಕೌಲೇಯಕಃ-ಸಾರಮೇಯಃ-ಕುಕ್ಕುರಃ-ಮೃಗದಂಶಕಃ-ಶುನಕಃ-ಭಷಕಃ-ಶ್ವಾನ್-ಪು-೭-ನಾಯಿಯ ಪೆಸರು.

ಅಲರ್ಕಃ-ಪು-೧-ಸಯೋಗಿತಃ-ಔಷಧಪ್ರಯೋಗದಿಂದ ಹುಚ್ಚು ಹಿಡಿದ ನಾಯಿಯ ಪೆಸರು.

(ಶ್ವಾ)ವಿಶ್ವಕದ್ರು (ರ್ಮೃಗಯಾಕುಶಲ)

ವಿಶ್ವಕದ್ರುಃ-ಪು-೧-ಮೃಗಯಾಕುಶಲಃ-ಬೇಟೆಯಲ್ಲಿ ಕುಶಲವಾದ, ಶ್ವಾ-ನಾಯಿಯ ಪೆಸರು.

ಸ್ಸರಮಾಶುನೀ ।

ಸರಮಾ-ಶುನೀ-ಸ್ತ್ರೀ-೨-ಹೆಂಣುನಾಯಿಯ ಪೆಸರು.

ವಿಟ್ಚರ(ಸ್ಸೂಕರೊಗ್ರಾಮ್ಯ)

ವಿಟ್ಚರಃ-ಪು-೧-ಇದು-ಗ್ರಾಮ್ಯಸ್ಸೂಕರಃ ಊರೊಳಗಿನ ಹಂದಿಯ ಹೆಸರು.

ಬರ್ಕರ (ಸ್ತರುಣಃಪಶುಃ॥)

ಬರ್ಕರಃ-ಪು-೧-ತರುಣಃ- ಪ್ರಾಯದವಯಸ್ಸುಳ್ಳಪಶುಃ-ಪಶುಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಹೆಸರು.

ಆಚ್ಛೊದನಂಮೃಗವ್ಯಂ(ಸ್ಯಾ) ದಾಖೇಟೋಮೃಗಯಾ (ಸ್ತ್ರಿಯಾಂ।)

ಆಚ್ಛೊದನಂ- ಮೃಗವ್ಯಂ-ನ-ಆಖೇಟಃ-ಪು-ಮೃಗಯಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೪- ಬೇಟೆಯ ಪೆಸರುಗಳು.

(ದಕ್ಷಿಣಾರುರ್ಲುಬ್ಧಯೊಗಾ) ದ್ದಕ್ಷಿಣೆರ್ಮಾ (ಕುರಂಗಕಃ) ॥

ಲುಬ್ಧಯೋಗಾತ್-ಬೇಟೆಗಾರನಬಾಣವು ತಗಲುವದರಿಂದ ದಕ್ಷಿಣಾರುಃ-ಬಲಗಡೇಗಾಯವುಳ್ಳ, ಕುರಂಗಃ-ಮೃಗವು,ದಕ್ಷಿಣೇರ್ಮ

ಎಂನೆಲ್ಲಡುವದು. ದಕ್ಷಿಣೇರ್ವಾ-ನ್-ಪು.

ಚೋರೈಕಾಗಾರಿಕಸ್ತೆನದಸ್ಯು ತಸ್ಕರಮೋಷಕಾಃ । ಪ್ರತಿರೋಧಿಪರಾಸ್ಕಂದಿ ಪಾಟಚ್ಚರ ಮಲಿಮ್ಲುಚಾಃ ॥೭೧೩॥

ಚೋರಃ-ಪಾ-ಚೌರಃ-ಐಕಾಗಾರಿಕಃ-ಸ್ತೇನಃ-ದಸ್ಯುಃ-ತಸ್ಕರಃ-ಮೋಷಕಃ, ಪ್ರತಿರೋಧೀ-ನ್-ಪರಾಸ್ಕಂದೀ-ನ್- ಪಾಟಚ್ಚರಃ-ಮಲಿಮ್ಲುಚಃ-ಪು-೧೦-ಕಳ್ಳನಪೆಸರುಗಳು.

ಚೌರಿಕಾ ಸ್ತೈನ್ಯಚೌರ್ಯೆಚ ಸ್ತೆಯಂ

ಚೌರಿಕಾ-ಸ್ತ್ರೀ-ಸ್ತೈನ್ಯಂ-ಚೌರ್ಯಂ-ಸ್ತೇಯಂ-ನ-೪-ಕಳ್ಳತನದ ಪೆಸರು.

ಲೊಪ್ತ್ರಂ(ತುತದ್ಧನಂ ।)ವಿತಂಸ (ಸ್ತೂಪಕರಣಂ ಬಂಧನೆ ಮೃಗಪಕ್ಷಿಣಾಂ ॥೭೧೪॥

ಲೋಪ್ತ್ರಂ-ನ-೧-ತದ್ಧನಂ- ಕಳ್ಳತನವಾಡಿದ ಪಡಿವೇಪೆಸರು. ವಿತಂಸಃ-ಪಾ-ವೀತಂಸಃ-ಪು-೧-ಮೃಗಪಕ್ಷಿಣಾಂ-ಮೃಗಗಳನ್ನು, ಪಕ್ಷಿಗಳನ್ನು, ಬಂಧನೆ- ಹಿಡಿಯುವದರಲ್ಲಿ, ಉಪಕರಣಂ- ಸಾಧನವಾದ ಉರಲು ಮೊದಲಾದ್ದದರ ಪೆಸರು.

ಉನ್ಮಾಥಃ ಕೂಟಯಂತ್ರಂ (ಸ್ಯಾತ್)

ಉನ್ಮಾಥಃ-ಪು-ಕೂಟಯಂತ್ರಂ-ನ-೨-ಬೋನಿನಪೆಸರು. ಗಾಳದ ಹೆಸರೆಂದು ಕೆಲವರು.

ದ್ವಾಗುರಾ ಮೃಗಬಂಧಿನೀ।

ವಾಗುರಾ - ಮೃಗಬಂಧಿನೀ- ಸ್ತ್ರೀ-೨-ಮೃಗಗಳ ಹಿಡಿಯುವ ಬಲೆಯ ಪೆಸರುಗಳು.

ಶುಲ್ಬಂವಟಾರಕಃ(ಸ್ತ್ರೀತು) ರಜ್ಜು (ಸ್ತ್ರಿಷು) ವಟೀಗುಣಾಃ ॥

ಶುಲ್ಬಂ-ಪಾ-ಶುಂಬಂ-ನ-ವಟಾರಕಃ-ಪು-ರಜ್ಜುಃ-ಸ್ತ್ರೀ-ವಟೀ-ತ್ರಿಗುಣಾಃ-ಪು-೫- ನೇಣಿನಪೆಸರು. ಹುರಿ, ಹಗ್ಗ.

ಉದ್ಘಾಟನಂಘಟೀಯಂತ್ರಂ ಸಲಿಲೋದ್ವಾಹನಂಪ್ರಹೇಃ।

ಉದ್ಘಾಟನಂ-ಘಟೀಯಂತ್ರಂ-ನ-ಈ೨-ನ್ನು-ಪ್ರಹಿಃ-ಸೇದುವ ಭಾವೀ ದಸೆಯಿಂದ, ಸಲಿಲೋದ್ವಾಹನಂ-ನೀರು ಯೆತ್ತುವರಾಟೆಯ ಪೆಸರು.

(ಪುಂಸಿ)ವೆಮಾ ವಾಯುದಂಡ

ವೇಮಾ-ನ್-ಪು-ಪಾ-ನ-ವಾಯುದಂಡಃ-ಪು-೨-ಸಾಲು ಕಂಡಿಕೆಯನಿರಿಸಿ ನೇಯುವ ಕೋಲಿಯಪೆಸರು.

ಸೂತ್ರಾಣಿ (ನರಿ) ತಂತವಃ ॥

ಸೂತ್ರಂ-ನ-ತಂತುಃ-ಪು-೨-ನೂಲಿನಪೆಸರು.

ವಾಣಿರ್ವ್ಯೂತಿ (ಸ್ತ್ರಿಯೌ ತುಲ್ಯೇ)

ವಾಣಿಃ-ವ್ಯೂತಿಃ-ಸ್ತ್ರೀ-೨- ನೇಯುವದ ಹೆಸರು.

ಪುಸ್ತಂ (ಲೇಪ್ಯಾದಿಕರ್ಮಣಿ।)

ಪುಸ್ತಂ-ನ-೧-ಲೇಪ್ಯಾದಿಕರ್ಮಣಿ-ಬೊ ಳಿದು ಮೆತ್ತುವಕೆಲಸ.

ಪಾಂಚಾಲಿಕಾಪುತ್ರಿಕಾ(ಸ್ಯಾ ದ್ವಸ್ತ್ರದಂತಾದಿಭಿಃಕೃತಾ॥)

ಪಾಂಚಾಲಿಕಾ-ಪುತ್ರಿಕಾ- ಸ್ತ್ರೀ-೨- ವ ಸ್ತ್ರದಂತಾದಿಭಿಃ-ವಸ್ತ್ರ,ದಂತ, ಕಾಷ್ಠಾದಿಗ ಳಿಂದ ಕೃತಾ- ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ, ಬೊಂಬೆಗಳ ಹೆಸರು.

ಪಿಟಕಃ ಪೇಟಕಃಪೇಟಾಮಂ ಜೂಷಾ

ಪಿಟಕಃ-ಪೇಟಕಃ-ಪು-೨-ಪೆಟಾರಿಗೆಃ ಹೆ ಸರುಗಳು, ಪೇಟಾ-ಪಾ-ಪೇಡಾ- ಮಂಜೂ ಷಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೨- ಮಂದಾಸನದ ಹೆಸರು. ಈ ೪ ಪರ್ಯಾಯ ಪದಗಳೆಂದು ಕೆಲವರು. ಪೆ ಟ್ಟಿಗೆ, ಗೌಸಣಿಗೆ.

(ಥ)ವಿಹಂಗಿಕಾ। ಭಾರಯಷ್ಟಿ

ವಿಹಂಗಿಕಾ-ಪಾ-ವಿಹಂಗಮಾ- ಭಾರಯ ಷ್ಟಿಃ-ಸ್ತ್ರೀ-೨- ಕಾವಡಿಯ ದಬ್ಬೆ ಹೆಸರು.

(ಸ್ತದಾಲಂಬಿ)ಶಿಕ್ಯಂಕಾಚೊ

ಶಿಕ್ಯಂ-ನ-ಕಾಚಃ-ಪು-೨-ತದಾಲಂಬಿ-ತೆ ತ- ಆಕಾವಡಿ ದಬ್ಬೆಯಲ್ಲಿ ಆಲಂಬಿ ನೆ ಲವಿನಹೆಸರು, ಕಾವಡಿಯ ಉಟ್ಟ.

ಥ) ಪಾದುಕಾ ॥೨೧೭॥ಪಾ ದೂರುಪಾನಟ (ಸ್ತ್ರೀ)

ಪಾದುಕಾ-ಪಾದೂಃ-ಉಪಾನಟ -ಹ್- ಸ್ತ್ರೀ-೩- ಕೆರದ ಹೆಸರು. ಮರದ ಹಾವುಗೆ ಯಲ್ಲೂ ವರ್ತಿಸುವದು. ಪಾದರಕ್ಷೆ.

(ಸೈವಾ) ನುಪದೀನಾ (ಪ ದಾಯತಾ।)

ಅಪದಾಯತಾ ಕಾಲಿಗೆತಕ್ಕಂಥಾದ್ದಾದ ಸೈವ-ಆಕೆರ- ಅನುಪದೀನಾ ಎಂಸಲ್ಪಡುವ ದು, ಅನುಪದೀನಾ-ಸ್ತ್ರೀ.

ನಧ್ರೀವಧ್ರೀ ವರತ್ರಾ(ಸ್ಯಾ)

ನಧ್ರೀ-ವಧ್ರೀ-ವರತ್ರಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೩-ತೊಗ ಲವಿಣಿಯ ಹೆಸರು, ತೊಗಲ ಹಗ್ಗ.

(ದಶ್ವಾದೆಸ್ತಾಡನೀ) ಕಶಾ॥

ಕಶಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಅಶ್ವಾದೆಃ-ಕುದುರೆ ಮೊ ದಲಾದವುಗಳ ತಾಡನೀ - ಹೊಡಿಯುವ ಚಾಟಕೋಲಿನ ಹೆಸರು. ಕೋರಡೆ.

ಚಾಂಡಾಲಿ ಕಾತು ಕಂಡೊ ಲವೀಣಾಚಂಡಾಲ ವಲ್ಲಕೀ।

ಚಾಂಡಾಲಿಕಾ- ಕಂಡೂಲವೀಣಾ-ಪಾ- ಕಚೋಲವೀಣಾ-ಚಂಡಾಲವಲ್ಲಕೀ-ಸ್ತ್ರೀ-

	೩-ಮಾದಿಗರವನ ವೀಣೆಯ ಪೆಸರು.
ನಾರಾಚೀ(ಸ್ಯಾ) ದೇಷಣಿಕಾ	ನಾರಾಚೀ-ಎಷಣಿಕಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೨-ತ್ರಾಸಿನ ಪೆಸರುಗಳು.
ಶಾಣಸ್ತು ನಿಕಷಃ ಕಷಃ ॥	ಶಾಣಃ-ನಿಕಷಃ-ಕಷಃ-ಪು-೩- ಪರಗಲ್ಲಿ ನಪೆಸರು. ಸಾಣೆಯು.
ವ್ರಶ್ಚನಃ ಪತ್ರಪರಶು	ವ್ರಶ್ಚನಃ-ಪತ್ರಪರಶುಃ-ಪು-೨-ಚೇರ್ಣದ ಪೆಸರು. ಅಗಸಾಲಿಗನ ಕೊರಮುಟ್ಟು.
ಈಷಿಕಾ ತೂಲಿಕಾ (ಸಮೆ)	ಈಷಿಕಾ-ತೂಲಿಕಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೨-ಚಿತ್ರಬರೆಯುವ ಲೆಕ್ಕಣಿಕೆ.
ತೈಜಸಾವರ್ತನೀ ಮೂಷಾ	ತೈಜಸಾ-ವರ್ತನೀ-ಮೂಷಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೨- ಚಿನ್ನವೊದಲಾದ್ದು ಕರಗಿಸುವ ಮೂಸೆಯ ಪೆಸರು.
ಭಸ್ತ್ರಾ ಚರ್ಮಪ್ರಸೆವಿಕಾ॥	ಭಸ್ತ್ರಾ-ಚರ್ಮ ಪ್ರಸೇವಿಕಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೨- ತಿದಿಯ ಪೆಸರು.
ಆಸ್ಫೋಟನೀ ವೈಧನಿಕಾ	ಆಸ್ಫೋಟನೀ-ಪಾ-ಲಾಸ್ಫೋಟನೀ-ವೈಧನಿಕಾ-ಸ್ತ್ರೀ - ರತ್ನಾದಿಗಳಿಗೆ ಯುಜ್ಜಗಳು ಹಾಕುವಬೈರಿಗೆಯ ಪೆಸರು.
ಕೃಪಾಣೀ ಕರ್ತರೀ(ಸಮೆ)	ಕೃಪಾಣೀ-ಕರ್ತರೀ-ಸ್ತ್ರೀ- ೨ -ಕತ್ತರಿಯ ಹೆಸರು.
ವೃಕ್ಷಾದನೊ ವೃಕ್ಷಭೆದೀ	ವೃಕ್ಷಾದನಃ-ವೃಕ್ಷಭೇದೀ-ನ್-ಪು- ೨ - ಮರವನ್ನು ಕಡಿಯುವ ಉಳಿಯ ಹೆಸರು.
ಟಂಕಃ ಪಾಷಾಣದಾರಣಃ॥	ಟಂಕಃ-ಪಾಷಾಣ ದಾರಣಃ-ಪು-೨- ಕಲ್ಲುಕಡಿಯುವ ಉಳಿಯ ಪೆಸರು.
ಕ್ರಕಚಃ ಕರಪತ್ರಂ (ಸ್ಯಾ)	ಕ್ರಕಚಃ-ಪ್ನ-ಕರಪತ್ರಂ-ನ-೨- ಗರಗಸದ ಪೆಸರು.
ದಾರಾಚರ್ಮಪ್ರಭೇದಿಕಾ।	ಆರಾ- ಚರ್ಮಪ್ರಭೇದಿಕಾ-ಪಾ- ಚರ್ಮಪ್ರಭೇದಿನೀ-ಸ್ತ್ರೀ-೨- ಕೌಚಿಮ ಹೆಸರು. ತೊಗಲನ್ನು, ಉಜ್ಜಿ ಕೆರೆಯುವ ಆರ, ಆಂಧ್ರದಲ್ಲಿ ಆಕುರಾಯಿ.
ಸೂರ್ಮಿ ಸ್ಥೂಣಾಯಃಪ್ರ	ಸೂರ್ಮಿಃ-ಪಾ-ಸೂರ್ಮಿ-ಸ್ಥೂಣಾ- ಆಯಃಪ್ರತಿಮಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೩- ಕಬ್ಬಿಣದಪ್ರತಿ

ತಿಮಾ

ವೆ ಹೆಸರು.

ಶಿಲ್ಪಂ (ಕರ್ಮ ಕಳಾದಿಕಂ॥)

ಕಳಾದಿಕಂ-ಕಳಾ - ವಾತ್ಸ್ಯಾಯನನು ಹೇಳಿದ ನೃತ್ಯಗೀತಾದಿ ಬಾಹ್ಯಕ್ರಿಯೆಗಳು ೬೪ನ್ನು, ಆಲಿಂಗನ ಚುಂಬನಾದಿ ಅಂತರಕ್ರಿಯೆಗಳು, ೬೪ ನ್ನೂ ಕಳೆಗಳೆನ್ನಲ್ಪಡುವವು, ಅಂಥಾ ಕಳೆಗಳನ್ನೂ ಆದಿ ಪದದಿಂದ ಸ್ವರ್ಣಕಾರಾದಿ ಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನೂ ಶಿಲ್ಪವೆಂ ನಲ್ಪಡುವದು ಶಿಲ್ಪಂ-ನ.

ಪ್ರತಿಮಾನಂ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಂ ಪ್ರತಿಮಾಪ್ರತಿಯಾತನಾ । ಪ್ರತಿಚ್ಛಾಯಾ ಪ್ರತಿಕೃತಿ। ರರ್ಚಾ (ಪುಂಸಿ) ಪ್ರತಿನಿಧಿ

ಪ್ರತಿಮಾನಂ - ಪ್ರತಿಬಿಂಬಂ-ನ-ಪ್ರತಿಮಾ-ಪ್ರತಿಯಾತನಾ- ಪ್ರತಿಚ್ಛಾಯಾ-ಪ್ರತಿಕೃತಿಃ- ಅರ್ಚಾ-ಸ್ತ್ರೀ-ಪ್ರತಿನಿಧಿಃ-ಪು-೮- ವಿಷ್ಣುವೊದಲಾದವರ ಆಕಾರಗಳಿಗೆ ಸಮನಾಗಿ ಶಿಲಾದಿಗಳಿಂದ ಮಾಡಿದ ಪ್ರತಿಮೆ ಹೆಸರು. ತಸಬೀರಿಗೂ ಹೆಸರು.

ರುಪಮೋಪಮಾನಂ(ಸ್ಯಾತ್)

ಉಪಮಾ-ಸ್ತ್ರೀ-ಉಪಮಾನಂ-ನ-೨-ಸರಿಹೋಲಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ವಸ್ತುಗಳಿಗೂ, ಸರಿ ಹೋಲಿಸುವದಕ್ಕೂ ಪೆಸರು.

ವಾಚ್ಯಲಿಂಗಾ)ಸ್ಸಮಸ್ತುಲ್ಯ ಸ್ಸದೃಕ್ಷಸ್ಸದೃಶಸ್ಸದೃಕ್।ಸಾಧಾರಣ ಸ್ಸಮಾನಶ್ಚ

ಸಮಃ-ತುಲ್ಯಃ-ಸದೃಕ್ಷಃ-ಸದೃಶಃ-ಸದೃಕ್-ಕ್-ಸಾಧಾರಣಃ-ಸಮಾನಃ-ಈ -೭-ನ್ನು ಸಮಾನವಾದ ವಸ್ತುವಿನ ಪೆಸರು. ವಾಚ್ಯಲಿಂಗಾಃ-ವಿಶೇಷ್ಯಲಿಂಗವುಳ್ಳವುಗಳು.

(ಸ್ಯುರುತ್ತರಪದೇತ್ವಮೀ॥) ನಿಭಸಂಕಾಶನೀಕಾಶಪ್ರತೀಕಾಶೋಪಮಾದಯಃ ।

ನಿಭಃ-ಸಂಕಾಶಃ-ನೀಕಾಶಃ- ಪ್ರತೀಕಾಶಃ-ಪು-ಉಪಮಾ-ಸ್ತ್ರೀ -೫-ನ್ನು ಆದಿಶಬ್ದದಿಂದ,ಕಲ್ಪ, ಭೂತ,ರೂಪಶಬ್ದಗಳನ್ನು,ಅಮೀ-೮-ನ್ನು ಉತ್ತರಪದೇಸ್ಯುಃ- ಸಮಾಸದಲ್ಲಿ ತುದಿಪದಗಳಾಗಿಯೇ ಸಮಾನ ವಸ್ತುವಿನ ಹೆಸರಾಗುವವು,ಇದಕ್ಕೆ ಚಂದ್ರನಿಭಃ- ಪದ್ಮಸಂಕಾಶಃ-ಇವು ವೊದಲಾದ ಉದಾಹರಣೆಗಳುಂಟು.

ಕರ್ಮಣ್ಯಾಭೃತು ವಿಧಾಭೃತ್ಯಾ ಭೃತಯೋಭರ್ಮ ವೇತನಂ ॥ ಭರ

ಕರ್ಮಣ್ಯಾ-ವಿಧಾ-ಭೃತ್ಯಾ-ಭೃತಿಃ-ಸ್ತ್ರೀ-ಭರ್ಮ-ನ-ವೇತನಂ-ಭರಣ್ಯಂ - ಭರಣಂ-

ಣ್ಯಾಂಭರಣಂ ಮೂಲ್ಯಂ ನಿರ್ವೇ ಶಃಪಣಃ (ಇತ್ಯಪಿ।)

ಮೂಲ್ಯಂ-ನ-ನಿರ್ವೇಶಃ-ಪಣಃ-ಪು -೧೧-ಕೂಲಿಯ ಪೆಸರುಗಳು, ಮಜೂರಿಯ ಕಿಂಮತ್ತು.

ಸುರಾಹಲಿಪ್ರಿಯಾ ಹಾಲಾಪರಿಸ್ರುದ್ವರುಣಾತ್ಮಜಾ ॥೭೬॥ ಗಂಧೋತ್ತಮಾಪ್ರಸನ್ನೇರಾ ಕಾದಂಬರ್ಯಃ ಪರಿಸ್ರುತಾ ।ಮದಿರಾ ಕಶ್ಯಮದ್ಯೇ (ಅಪಿ)

ಸುರಾ-ಹಲಿಪ್ರಿಯಾ-ಹಾಲಾ-ಪರಿಸ್ರುತ್-ವರುಣಾತ್ಮಜಾ-ಗಂಧೋತ್ತಮಾ-ಪ್ರಸನ್ನಾ-ಇರಾ-ಕಾದಂಬರೀ- ಪರಿಸ್ರುತಾ - ಮದಿರಾ-ಸ್ತ್ರೀ-ಕಶ್ಯಂ-ಮದ್ಯಂ-ನ-೧೩ - ಹೆಂಡದಪೆಸರು. ದೇವ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಮದ್ಯಕ್ಕೂ ಪೆಸರು.

ಪ್ಯವದಂಶ (ಸ್ತು ಭಕ್ಷಣಂ) ॥

ಅವದಂಶಃ-ಪಾ-ಉಪದಂಶಃ-ಪು-೧-ಮದ್ಯಪಾನ ಮಾಡುವಾಗ್ಯೆ ಬಾಡಿಸಿಕೊಂಬುವ ಮಾಂಸವೊದಲಾದದರ ಹೆಸರು. ಭೋಜನದಲ್ಲಿ ಬಾಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುಂಬುವ ಉಪ್ಪಿನಕಾಯಿಮೊದಲಾದವುಗಳು, ನಂಚಿಕೊಳ್ಳುಕ್ಕೆತಕ್ಕದ್ದು.

ಶುಂಡಾಪಾನಂ ಮದಸ್ಥಾನಂ

ಶುಂಡಾ-ಸ್ತ್ರೀ-ಪಾನಂ-ಮದಸ್ಥಾನಂ-ನ-೩-ಮದ್ಯಪಾನ ಮಾಡುವ ಮನೆಯ ಹೆಸರು, ಗಿಡ್ಡಂಗಡೀ.

ಮಧುವಾರಾಮಧುಕ್ರಮಾಃ।

ಮಧುವಾರಃ-ಮಧುಕ್ರಮಃ-ಪು-೨- ಹಲವುತಡವೆ ಮದ್ಯಪಾನ ಮಾಡುವ ಕ್ರಮದ ಹೆಸರು.

ಮಧ್ವಾಸವೋಮಾಧವಕೋ ಮಧು ಮಾರ್ದ್ವೀಕ (ಮದ್ವಯೋಃ।)

ಮಧ್ವಾಸವಃ-ಮಾಧವಕಃ-ಪು-ಮಧು--ನ-೩-ಹಿಪ್ಪೆಹುವ್ವಿನ ಹೆಂಡದಹೆಸರು, ಮಾರ್ದ್ವೀಕಂ-ನ-ದ್ರಾಕ್ಷೇ ಹಣ್ಣಿನ ಹೆಂಡದ ಹೆಸರು. ಈ ಬಳಿ ಮಾರ್ದ್ವೀಕ ವೆಂದುಪಾಠವುಂಟು, ಆಗನಾಲ್ಕುನ್ನುಹಿಪ್ಪೆಹುವ್ವಿನಹೇನು ಹೆಂಡದ ಹೆಸರು.

ಮೈರೇಯ ಮಾಸವಸ್ಸೀಧು

ಮೈರೇಯಂ-ನ-೧- ಆರೆಹುವ್ವು ಬೆಲ್ಲಕಲಗಚ್ಚು ನೀರಿನಿಂದ ಮಾಡಿದ ಹೆಂಡ, ಆಸವಃ-ಪು-೧-ಪಕ್ವವಾದ ಕಬ್ಬಿನ ರಸದಿಂದ ಮಾಡಿದ ಹೆಂಡ, ಸೀಧುಃ-ಪು-೧- ಪಕ್ವವಾ

ದ ಕಬ್ಬಿನ ರಸದಿಂದ ಮಾಡಿದ ಹೆಂಡ, ಸಾರಾಯಿ, ಕಳ್ಳು, ಬ್ರಾಂದೀ.

ರ್ಮೇದಕೋಜಗಲ (ಸ್ಸಮೌ ।

ಮೇದಕಃ-ಜಗಲಃ-ಪ್ರು-೨-ಮದ್ಯ ಮಾಡುವದಕ್ಕೆ ನಾನಾದ್ರವ್ಯಗಳೂ ಕೂಡಿಸಿದ ಮುದ್ದೆಯು ಹೆಸರು.

ಸಂಧಾನಂ (ಸ್ಯಾ) ದಭಿಷವಃ

ಸಂಧಾನಂ-ನ-ಅಭಿಷವಃ-ಪ್ರು-೨- ಹೆಂಡ ಮಾಡುವದಕ್ಕೆ ಹೆಸರು.

ಕಿಣ್ವಂ (ಪುಂಸಿತು) ನಗ್ನಹೂಃ ।

ಕಿಣ್ವಂ-ನ-ನಗ್ನಹೂಃ-ಪು-ನಗ್ನಹುಃ-ಪ್ರು-೨-ಮದ್ಯದ ಹಿಪ್ಪಿಯುಟ್ಟೂ ಮದ್ಯಮಾಡುವ ದೋಣಿಯಲ್ಲೂ ವರ್ತಿಸುವದು.

ಕಾರೋತ್ತಮಸ್ಸುರಾಮಂಡ

ಕಾರೋತ್ತಮಃ-ಪು-ಸುರಾಮಂಡಂ- ನ-೨- ಹೆಂಡದಮೇಲಣ ತಿಳಿಯು ಹೆಸರು.

ಮಾಪಾನಂಪಾನಗೋಷ್ಠಿಕಾ।

ಆಪಾನಂ-ನ-ಪಾನಗೋಷ್ಠಿಕಾ- ಸ್ತ್ರೀ-೨- ಅನೇಕಮಂದಿ ಕೂಡಿಮದ್ಯಪಾನಮಾಡುವ ಸ್ಥಳದ ಹೆಸರು.

ಚಷಕೋ (ಸ್ತ್ರೀ) ಪಾನಪಾತ್ರಂಸರಕೋ ಽಪ್ಯನುತರ್ಷಣಂ॥

ಚಷಕಃ-ಪ್ನ-ಪಾನಪಾತ್ರಂ-ನ-ಸರಕಃ-ಇದು ಅಪಿಶಬ್ದದಿಂದ-ಪ್ನ- ಅನುತರ್ಷಣಂ-ನ-೪- ಹೆಂಡಕುಡಿಯುವ ಬಟ್ಟಲ ಹೆಸರು. ಸರಕಾನುತರ್ಷಣ ಶಬ್ದಗಳು-೨-ನ್ನು ಮದ್ಯಕುಡಿಸೋಣದ ಹೆಸರೆಂದು ಕೆಲವರು.

ಧೂರ್ತೋಽಕ್ಷದೇವೀ ಕಿತವೋಽಕ್ಷಧೂರ್ತೋದ್ಯೂತಕೃತ್ಸಮಾಃ।

ಧೂರ್ತಃ-ಅಕ್ಷದೇವಿ-ನ್-ಕಿತವಃ-ಅಕ್ಷಧೂರ್ತಃ-ದ್ಯೂತಕೃತ್-ಪ್ರು-೫- ಜೂಜು ಆಡುವವನ ಹೆಸರು.

(ಸ್ಯು)ರ್ಲಗ್ನಕಾಃಪ್ರತಿಭುವಃ

ಲಗ್ನಕಃ-ಪ್ರತಿಭೂಃ-ಪು -೨- ಹೊಣೆಗಾರ, ಜಾಮೀನ್ದಾರ.

ಸಭಿಕಾದ್ಯೂತಕಾರಕಾಃ॥

ಸಭಿಕಃ-ದ್ಯೂತಕಾರಕಃ-ಪು -೨- ಜೂಜು ಆಡಿಸುವವನ ಹೆಸರು.

ದ್ಯೂತೋ(ಸ್ತ್ರಿಯಾ) ಮಕ್ಷವತೀಕೈತವಂಪಣ ಇತ್ಯಪಿ ।

ದ್ಯೂತಃ-ಪ್ನ-ಅಕ್ಷವತೀ-ಸ್ತ್ರೀ-ಕೈತವಂ-ನ-ಪಣಃ-ಪ್ರು-೪-ಜೂಜಿನ ಹೆಸರು. ಅಟದಲ್ಲಿ ಮೇಜಿಡುವದು.

(ಪಣೋಽಕ್ಷೇಷು) ಗ್ಲಹೋ

ಗ್ಲಹಃ-ಪ್ರು-೧- ಅಕ್ಷೇಷು-ಜೂಜದಲ್ಲಿ ಪ

ಕ್ಷಾಸ್ತು ದೇವಕಾಃಪಾಶಕಾ (ಶ್ಚತೆ)।
ಪರಿಣಾಯ(ಸ್ತು ಶಾರೀಣಾಂ ಸಮಂತಾನ್ನಯನೆ)

ಣಾಃ-ಪಂದ್ಯದ ಪೆಸರು.

ಅಕ್ಷಾಃ-ದೇವಕಾಃ-ಪ್ಲಾ-ದೇವನಾಃ-ಪಾಶಕಾಃ-ಪ್ರು-೩-ಪಾಚಿಕೆಗಳ ಹೆಸರು. ಲೆತ್ತಗಳು.

ಶಾರೀಣಾಂ-ಸಾರಿಗಳ, ಸಮಂತಾತ್-ಯಲ್ಲಾದರಲ್ಲು, ನಯನೆ-ನಡಿಸುವದರಲ್ಲಿ, ಪರಿಣಾಯಃ-ಪರಿಣಾಯ ಶಬ್ದವು ವರ್ತಿಸುವದು, ಪರಿಣಾಯಃ-ಪ್ರು-ಪಗಡೇಕಾಯಿ ನಡಿಸುವದು.

ಸ್ತ್ರಿಯೌ। ಅಷ್ಟಾಪದಂಶಾರಿ ಫಲಂ
ಪ್ರಾಣಿದ್ಯೂತಂಸಮಾಹ್ವಯಃ॥ ॥೭೩೩॥

ಅಷ್ಟಾಪದಂ-ಶಾರಿಫಲಂ-ಪ್ಲ-೨- ನೆತ್ತ ವಾಡುವ ಹಲಿಗೆಯ ಹೆಸರು. ಲೆತ್ತಸಾಲೆ.

ಪ್ರಾಣಿದ್ಯೂತಂ-ನ-ಸಮಾಹ್ವಯಃ-ಪ್ರು-೨-ಕೋಳಿ ಮೊದಲಾದ ಜಂತುಗಳ ಪಂದ್ಯದ ಪೆಸರು.

ಅವತರಣಿಕೆ ॥ ಈಗ ಈ ಗ್ರಂಥಕರ್ತನು ಶೂದ್ರ ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಉಕ್ತಾಯೆಂಬುವ ಶ್ಲೋಕದಿಂದ ಯೌಗಿಕ ಶಬ್ದಗಳಿಗೆಲಿಂಗವನ್ನು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಹೇಗಂದರೇ,—

ಮೂ॥ ಉಕ್ತಾ ಭೂರಿಪ್ರಯೋಗತ್ವಾದೇಕಸ್ಮಿನ್ಯತ್ರ ಯೌಗಿಕಾಃ।
ತಾದ್ಧರ್ಮ್ಯಾದನ್ಯತೋವೃತ್ತಾ ಸ್ತೂಹ್ಯಾಲಿಂಗಾಂತರೇಪಿತೇ॥

ಟೀಕೆ. ಅತ್ರ-ಈ ಶೂದ್ರವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಯೌಗಿಕಾಃ-ಯೌಗಿಕಗಳಾದ,ಎ. ಯಾವ, ಮಾಲಾಕಾರ, ಮಾರ್ದಂಗಿಕ, ವೈಣವಿಕಾದಿಶಬ್ದಗಳು ಭೂರಿಪ್ರಯೋಗತ್ವಾತ್-ಪ್ರಯೋಗ ಬಾಹುಳ್ಯದಿಂದ, ಏಕಸ್ಮಿನ್ - ಒಂದು ಪುಲ್ಲಿಂಗದಲ್ಲೆ, ಉಕ್ತಾಃ-ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟವೊ, ತೇ-ಆ ಶಬ್ದಗಳು,ತಾದ್ಧರ್ಮ್ಯಾತ್-ಆ ಯಾಧರ್ಮಗಳುಂಟಾಗುವದರಿಂದ, ಅನ್ಯತಃ- ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾದಸ್ತ್ರ್ಯಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ವೃತ್ತಾಸ್ಸಂತಃ-ವರ್ತಿಸುವವುಗಳಾಗಿ ಲಿಂಗಾಂತರೇಪಿ ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗ ನಪುಂಸಕಲಿಂಗಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವರ್ತಿಸುತ್ತವೆ. ಎಂದು ಊಹ್ಯಾಃ-ತಿಳಿಯತಕ್ಕವುಗಳು. ಆದ್ದರಿಂದ ಆ ಯೌಗಿಕಗಳಾದ ಕುಂಭಕಾರಾದಿ ಶಬ್ದಗಳು ಶೂದ್ರಾದಿ ಶಬ್ದಗಳ ಹಾಗೆ ಪುಲ್ಲಿಂಗ ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗಗಳಲ್ಲೆ ವರ್ತಿಸುತ್ತವೆ ಎಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯವು.

ಇದಕ್ಕೆ*ಮಾಲಾಕಾರಃ ಪುರುಷಃ*ಮಾಲಾಕಾರೀಸ್ತ್ರೀ* ಮಾಲಾಕಾರಂ ಬೃದಂ* ಈಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಉದಾಹರಣೆಗಳನ್ನೂ ಊಹಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

ಇತಿ ಶೂದ್ರವರ್ಗಃ.

ಶೂದ್ರ-ಶೂದ್ರರಿಂ ದೊಡಗೂಡಿದ, ವರ್ಗಃ-

ಪದಸಮೂಹವು, ಇತಿ-ಈ ಮೇರೆ ಮುಗಿದುದು.

—...*...—

ಮೂ॥ ಇತ್ಯಮರಸಿಂಹಕೃತೌ ನಾಮಲಿಂಗಾನುಶಾಸನೇ।

ಭೂಮಿಕಾಂಡೋದ್ವಿತೀಯೋಯಂ ಸಾಂಗಏವಸಮರ್ಥಿತಃ ॥

ಟೀಕೆ। ಇತಿ-ಈ ಪೂರ್ವೋಕ್ತವಾದ, ನಾಮಲಿಂಗಾನುಶಾಸನೇ-ನಾಮಲಿಂಗಾನುಶಾಸನವೆಂಬ, ಅಮರಸಿಂಹಕೃತೌ-ಅಮರಸಿಂಹ-ಅಮರ ಸಿಹ್ಮನ, ಕೃತೌ-ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ, ಅಯಂ-ಈ, ದ್ವಿತೀಯಃ-ಎರಡನೇದಾದ, ಭೂಮಿಕಾಂಡಃ-ಭೂಮಿ ಕಾಂಡವು, ಸಾಂಗಏವ - ಸಮಗ್ರವಾಗಿಯೆ, ಸಮರ್ಥಿತಃ-ನೆರವೇರಿಸಲ್ಪಟ್ಟದ್ದಾಯಿತು.

ಅಮರಕೋಶದಲ್ಲಿ ಎರಡನೆಯಕಾಂಡ

ಸಮಾಪ್ತವು.

—...:*:...—

—*ತೃತೀಯ್ಯಕಾಂಡ ಪ್ರಾರಂಭಃ.*—

ಅ ವ ತ ರ ಣಿ ಕೆ.

* ಅವತಾರಿಕೆ॥ ಈ ಕೋಶದಲ್ಲಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟ ಪದಗಳೆಲ್ಲಕ್ಕೂ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಲಿಂಗಾರ್ಥ ಪ್ರಯೋಗರೂಪ ಭೇದಾದ್ಯನೇಕ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಅಧ್ಯೇತೃ ಜನಗಳು ಸುಲಭವಾಗಿ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಸಹಾಯವಾಗಿರುವಂತೆ ಮುಂದೆ ಹೇಳಲ್ಪಡುವ ಸಾಮಾನ್ಯ ಕಾಂಡದಲ್ಲಿ ವರ್ಗಗಳಿಗೆ ಪೂರ್ವಕಾಂಡ ವರ್ಗಗಳ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ತೋರಿಸಿ ವಿಸ್ತರಿಸುತ್ತಾನೆ.

—...:*:...—

ಮೂ॥ ವಿಶೇಷ್ಯನಿಘ್ನೈಸ್ಸಂಕೀರ್ಣೈರ್ನಾನಾರ್ಥೈರವ್ಯಯೈರಪಿ ।

ಲಿಂಗಾದಿಸಂಗ್ರಹೈರ್ವರ್ಗಾಸ್ಸಾಮಾನ್ಯೇವರ್ಗಸಂಶ್ರಯಾಃ ॥

ಟೀ॥ ಸಾಮಾನ್ಯ-ಪೂರ್ವ ಕಾಂಡಗಳಿಗೆ ಸಾಧಾರಣವಾದ ಈ ಸಾಮಾನ್ಯಕಾಂಡದಲ್ಲಿ, ವಿಶೇಷ್ಯನಿಘ್ನೈಃ-ವಿಶೇಷ್ಯದ ಸಂಗಡ ಸಮಾನವಾದ ಲಿಂಗಾದಿಗಳುಳ್ಳಪದಗಳಿಂದಲೂ,ಸಂಕೀರ್ಣೈಃ-ಪರಸ್ಪರ ವಿಜಾತೀಯಸ್ವಾರ್ಥಗಳಾದ ಪದಗಳಿಂದಲೂ,ನಾನಾರ್ಥೈಃ-ಅನೇಕಾರ್ಥಗಳಾದಪದಗಳಿಂದಲು ಅವ್ಯಯೈಃ-ಅವ್ಯಯಪದಗಳಿಂದಲೂ,ಲಿಂಗಾದಿ ಸಂಗ್ರಹೈಃ-ಲಿಂಗಸಂಗ್ರಹನಾಮ ಸಂಗ್ರಹಗಳಿಂದಲೂ,ವರ್ಗಾಃ-ವಿಶೇಷ್ಯನಿಘ್ನವರ್ಗ, ಸಂಕೀರ್ಣವರ್ಗ,ನಾನಾರ್ಥವರ್ಗ, ಅವ್ಯಯವರ್ಗ, ಲಿಂಗಾದಿಸಂಗ್ರಹವರ್ಗಗಳೆಂಬೈದು ವರ್ಗಗಳು, ಉಚ್ಯಂತೇ-ಹೇಳಲ್ಪಡುತ್ತವೆ [illegible] ದ್ವಿತೀಯ್ಯ

ಜೈವಾತೃಕಸ್ಸ್ಯಾದಾಯುಷ್ಮಾ
ನಂತರ್ವಾಣಿಸ್ತು ಶಾಸ್ತ್ರವಿತ್ ।
ಪರೀಕ್ಷಕಃ ಕಾರಣಿಕೋ
ವರದಸ್ತು ಸಮರ್ಧಕಃ ॥೭॥
ಹರ್ಷಮಾಣೋ ವಿಕುರ್ವಾಣಃ
ಪ್ರಮನಾ ಹೃಷ್ಟಮಾನಸಃ ।
ದುರ್ಮನಾ ವಿಮನಾ ಅಂತರ್ಮ
ನಾ (ಸ್ಸ್ಯಾ)
ದುತ್ಕ ಉನ್ಮನಾಃ ॥೮॥
ದಕ್ಷಿಣೇ ಸರಳೋದಾರೌ
ಸುಕಲೋ (ದಾತೃಭೋಕ್ತರಿ ।)
ತತ್ಪರೇ ಪ್ರಸಿತಾಸಕ್ತಾ
(ವಿಷ್ಟಾರ್ಥೋದ್ಯುಕ್ತ) ಉ
ತ್ಸುಕಃ ॥೯॥

ಜೈವಾತೃಕಃ- ಆಯುಷ್ಮಾನ್-ತ-ಎರಡೂ ದೀರ್ಘಾಯುಷ್ಮಂತನ ಹೆಸರು. ಬಹುಕಾಲಬದುಕುವವನು.

ಅಂತರ್ವಾಣಿಃ-ಶಾಸ್ತ್ರವಿತ್-ದ-ಎ-ಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ತಿಳಿದವನ ಹೆಸರು.

ಪರೀಕ್ಷಕಃ- ಕಾರಣಿಕಃ-ಎ-ದಾನಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಯೋಗ್ಯತೆಗೆ ಕಾರಣಗಳಾದ ಗುಣಗಳನ್ನು ಪರೀಕ್ಷೆಮಾಡುವವನ ಹೆಸರು.

ವರದಃ-ಸಮರ್ಧಕಃ-ಪಾ-ಸಮರ್ಧನಃ-ಎ-ಕೇಳಿದ ವಸ್ತುಗಳಂ ಕೊಡುವ ದೇವತಾದಿಗಳಿಗೆ ಹೆಸರುಗಳು.

ಹರ್ಷಮಾಣಃ- ವಿಕುರ್ವಾಣಃ- ಪ್ರಮನಾಃ-ಸ-ಹೃಷ್ಟಮಾನಸಃ-೪-ಸಂತೋಷದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಮನಸ್ಸುಳ್ಳವನು.

ದುರ್ಮನಾಃ-ಸ-ವಿಮನಾಃ-ಸ-ಅಂತರ್ಮನಾಃ-ಸ- ೩- ದುಃಖದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಮನಸ್ಸುಳ್ಳವನ ಹೆಸರುಗಳು.

ಉತ್ಕಃ-ಉನ್ಮನಾಃ-ಸ-ಎ-ಪ್ರಿಯವಾದ ವಸ್ತು ಯಾವಾಗ ದೊರೆಯುವದೋ ಎಂದು ತ್ವರೆಯುಳ್ಳವನ ಹೆಸರು.

ದಕ್ಷಿಣಃ-ಸರಳಃ-ಉದಾರಃ-೩-ಕಪಟವಾಗದೆ ನೆಟ್ಟಗಾದ ಮನಸ್ಸುಳ್ಳವನ ಹೆಸರುಗಳು.

ಸುಕಲಃ- ೧-ದಾತೃ ಭೋಕ್ತೃ-ದಾನ ಭೋಗಗಳು ಎರಡೂ ಉಳ್ಳವನ ಹೆಸರು.

ತತ್ಪರಃ-ಪ್ರಸಿತಃ- ಆಸಕ್ತಃ-೩-ಒಂದು ಪದಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ತಗಲಿದ ಮನಸ್ಸುಳ್ಳವನ ಹೆಸರುಗಳು.

ಉತ್ಸುಕಃ-೧-ಇಷ್ಟಾರ್ಥೋದ್ಯುಕ್ತ-ಇಷ್ಟವಾದ ಪ್ರಯೋಜನದಲ್ಲಿ ಉದ್ಯೋಗವುಳ್ಳವನ ಹೆಸರು.

ಪ್ರತೀತೇ ಪ್ರಥಿತಖ್ಯಾತ ವಿತ್ತ
ವಿಜ್ಞಾತವಿಶ್ರುತಾಃ ।
(ಗುಣೈಃ ಪ್ರತೀತೇತು) ಕೃತಲ
ಕ್ಷಣಾಹತಲಕ್ಷಣಾ ॥೧೦॥
ಇಭ್ಯ ಆಢ್ಯೋ ಧನೀ
ಸ್ವಾಮಿತ್ವೀಶ್ವರಃ ಪತಿರೀಶಿ
ತಾ । ಅಧಿಭೂರ್ನಾಯಕೋ ನೇ
ತಾ ಪ್ರಭುಃ ಪರಿವೃಢೋಧಿಪಃ ॥
ಅಧಿಕರ್ಧಿಸ್ಸಮೃದ್ಧ (ಸ್ಸ್ಯಾ)
ತ್ಕುಟುಂಬವ್ಯಾಪೃತಸ್ತು ಯಃ ।
ಸ್ಯಾದಭ್ಯಾಗಾರಿಕ ಸ್ತಸ್ಮಿ ನ್ನು
ಪಾಧಿಶ್ಚ ಪುಮಾನಯಂ ।
(ವರಾಂಗರೂಪೋಪೇತೋ ಯ)
ಸ್ಸಿಂಹಸಂಹನನೋ (ಹಿ ಸಃ ।)
ನಿರ್ಧಾರ್ಯಃ (ಕಾರ್ಯಕರ್ತಾ
ಯಸ್ಸಂಪನ್ನ ಸ್ಸತ್ವಸಂಪದಾ ॥

ಪ್ರತೀತಃ-ಪ್ರಥಿತಃ-ಖ್ಯಾತಃ-ವಿತ್ತಃ-ವಿಜ್ಞಾತಃ-ವಿಶ್ರುತಃ-೬-ಧನಾದಿಗಳಿಂದ ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದವನ ಹೆಸರು.

ಕೃತಲಕ್ಷಣಃ-ಆಹತಲಕ್ಷಣಃ -೨- ಗುಣೈಃ-ತ್ಯಾಗಶೌರ್ಯಾದಿಗುಣಗಳಿಂದ, ಪ್ರತೀತೆ-ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದವನ ಹೆಸರು.

ಇಭ್ಯಃ-ಆಢ್ಯಃ-ಧನೀ-ನ್-೩-ಧನವಂತನ ಹೆಸರು.

ಸ್ವಾಮಿನ್-ಈಶ್ವರಃ-ಪತಿಃ- ಈಶಿತಾ-ಋ-ಅಧಿಭೂಃ-ನಾಯಕಃ- ನೇತಾ-ಋ-ಪ್ರಭುಃ-ಪರಿವೃಢಃ-ಅಧಿಪಃ-೧೦-ಆಳುವವನ ಹೆಸರುಗಳು.

ಅಧಿಕರ್ಧಿಃ-ಸಮೃದ್ಧಃ-ಪಾ-ಸಮೃದ್ಧಿಃ-೨-ಅಧಿಕವಾದ ಸಂಪತ್ತುಳ್ಳವನ ಹೆಸರುಗಳು.

ಯಃ-ಯಾವನು-ಕುಟುಂಬವ್ಯಾಪೃತಃ-ಕುಟುಂಬ-ಕುಟುಂಬಪೋಷಣೆಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪೃತಃ-ಆಸಕ್ತನಾಗುತ್ತಾನೋ,ತಸ್ಮಿನ್- ಆವನಲ್ಲಿ, ಅಭ್ಯಾಗಾರಿಕಃ- ಉಪಾಧಿಃ-೨- ವರ್ತಿಸುವದು,ಈ ಉಪಾಧಿಶಬ್ದನು ನಿಯತ ಪುಲ್ಲಿಂಗನು.

ಸಿಂಹಸಂಹನನಃ-೧-ಯಃ-ಯಾವನು, ವರ-ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ, ಅಂಗ-ಅವಯವದಿಂದಲೂ ರೂಪ- ಆಕಾರದಿಂದಲೂ, ಕೂಡಿಯಿರುವನೋ, ಸಃ-ಅಂಥಾವನ ಹೆಸರು.

ನಿರ್ಧಾರ್ಯಃ-೧-ಸತ್ವಸಂಪದಾ-ಆಪತ್ಸಂಪದಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೇರೀತಿಯಾಗಿರುವ ಧೈರ್ಯಸಂಪತ್ತುಗಳ ಸಂಗಡ, ಸಂಪನ್ನಃ- ಕೂಡಿಕೊಂಡಿದ್ದವನಾಗಿ, ಯಃ-ಯಾವನು, ಕಾರ್ಯಕರ್ತಾ-ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡುವನೋ ಅವನ ಹೆಸರು.

ಜೈವಾತೃಕ(ಸ್ಸ್ಯಾ)ದಾಯು
ಷ್ಮಾ

ಅಂತರ್ವಾಣಿಸ್ತು ಶಾಸ್ತ್ರವಿತ್ ।

ಪರೀಕ್ಷಕಃಕಾರಣಿಕೋ

ವರದಸ್ತು ಸಮರ್ಧಕಃ ॥೭॥

ಹರ್ಷಮಾಣೋವಿಕುರ್ವಾಣಃ
ಪ್ರಮನಾಹೃಷ್ಟಮಾನಸಃ ।

ದುರ್ಮನಾವಿಮನಾಅಂತರ್ಮ
ನಾ(ಸ್ಸ್ಯಾ)

ದುತ್ಕಉನ್ಮನಾಃ ॥೮॥

ದಕ್ಷಿಣೆ ಸರಳೋದಾರೌ

ಸುಕಲೋ(ದಾತೃಭೋಕ್ತರಿ।)

ತತ್ಪರೆಪ್ರಸಿತಾಸಕ್ತಾ

(ವಿಷ್ಟಾರ್ಥೋದ್ಯುಕ್ತ) ಉ
ತ್ಸುಕಃ ॥೯॥

ಜೈವಾತೃಕಃ- ಆಯುಷ್ಮಾನ್-ತ್-೨-ದೀ
ರ್ಘಾಯುಷ್ಯುಳ್ಳಂತಹ ಹೆಸರು. ಬಹುಕಾಲಬ
ದುಕುವವನು.

ಅಂತರ್ವಾಣಿಃ-ಶಾಸ್ತ್ರವಿತ್-ದ್-೨-ಶಾಸ್ತ್ರ
ವನ್ನು ತಿಳಿದವನ ಹೆಸರು.

ಪರೀಕ್ಷಕಃ- ಕಾರಣಿಕಃ-೨-ದಾನಾದಿಗ
ಳಲ್ಲಿ ಯೋಗ್ಯತೆಗೆ ಕಾರಣಗಳಾದ ಗುಣ
ಗಳನ್ನು ಪರೀಕ್ಷೆಮಾಡುವವನ ಹೆಸರು.

ವರದಃ-ಸಮರ್ಧಕಃ-ಪಾ-ಸಮರ್ಧನಃ-
೨-ಕೇಳಿದ ವಸ್ತುಗಳಂ ಕೊಡುವ ದೇವತಾ
ದಿಗಳಿಗೆ ಹೆಸರುಗಳು.

ಹರ್ಷಮಾಣಃ- ವಿಕುರ್ವಾಣಃ- ಪ್ರಮ
ನಾಃ-ಸ್-ಹೃಷ್ಟಮಾನಸಃ-೪-ಸಂತೋಷದಿಂ
ದ ಕೂಡಿದ ಮನಸ್ಸುಳ್ಳವನು.

ದುರ್ಮನಾಃ-ಸ್-ವಿಮನಾಃ-ಸ್-ಅಂತರ್ಮ
ನಾಃ-ಸ್- ೩- ದುಃಖದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಮ
ನಸ್ಸುಳ್ಳವನ ಹೆಸರುಗಳು.

ಉತ್ಕಃ-ಉನ್ಮನಾಃ-ಸ್-೨-ಪ್ರಿಯವಾದ
ವಸ್ತು ಯಾವಾಗ ದೊರೆಯುವದೋ ಎಂ
ದು ತ್ವರೆಯುಳ್ಳವನ ಹೆಸರು.

ದಕ್ಷಿಣಃ-ಸರಳಃ-ಉದಾರಃ-೩-ಕ
ವಾಗದೆ ನೆಟ್ಟಗಾದ ಮನಸ್ಸುಳ್ಳವನ
ರುಗಳು.

ಸುಕಲಃ- ೧-ದಾತೃಭೋಕ್ತರಿ-
ಭೋಗಗಳು ಎರಡೂ ಉಳ್ಳವನ
ತತ್ಪರಃ-ಪ್ರಸಿತಃ- ಆಸಕ್ತಃ-೩-
ಪದಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ತಗಿಲಿದ ಮನಸ್ಸು
ಸರುಗಳು.

ಉತ್ಸುಕಃ-೧-ಇಷ್ಟಾರ್ಥೋದ್ಯುಕ್ತ
ಷ್ಟವಾದ ಪ್ರಯೋಜನದಲ್ಲಿ ಉದ್ಯ
ಮ್ಮುಳ್ಳವನ ಹೆಸರು.

ಪ್ರತೀತೆಪ್ರಥಿತಖ್ಯಾತ ವಿತ್ತ
ವಿಜ್ಞಾತವಿಶ್ರುತಾಃ।

(ಗುಣೈಃಪ್ರತೀತೆತುಕೃತಲ
ಕ್ಷಣಾಹತಲಕ್ಷಣೌ ॥೧೦॥

ಇಭ್ಯಆಢ್ಯೋಧನೀ

ಸ್ವಾಮೀತ್ವೀಶ್ವರಃಪತಿರೀಶಿ
ತಾ । ಅಧಿಭೂರ್ನಾಯಕೋನೇ
ತಾಪ್ರಭುಃಪರಿವೃಢೋಧಿಪಃ॥

ಅಧಿಕರ್ಧಿಸ್ಸಮೃದ್ಧ (ಸ್ಸ್ಯಾ)

ತ್ಕುಟುಂಬವ್ಯಾಪೃತಸ್ತುಯಃ।
ಸ್ಯಾದಭ್ಯಾಗಾರಿಕ ಸ್ತಸ್ಮಿ ನ್ನು
ಪಾಧಿಶ್ಚ ಪುಮಾನಯಂ।

(ವರಾಂಗರೂಪೋಪೆತೋಯು)
ಸ್ಸಿಂಹಸಂಹನನೋ(ಹಿಸಃ।)

ನಿರ್ಧಾರ್ಯಃ(ಕಾರ್ಯಕರ್ತಾ
ಯಸ್ಸಂಪನ್ನ ಸ್ಸತ್ವಸಂಪದಾ॥

ಪ್ರತೀತಃ-ಪ್ರಥಿತಃ-ಖ್ಯಾತಃ-ವಿತ್ತಃ-ವಿ
ಜ್ಞಾತಃ-ವಿಶ್ರುತಃ-೬-ಧನಾದಿಗಳಿಂದ ಪ್ರಸಿ
ದ್ಧನಾದವನ ಹೆಸರು.

ಕೃತಲಕ್ಷಣಃ-ಆಹತಲಕ್ಷಣಃ -೨- ಗು
ಣೈಃ-ತ್ಯಾಗಶೌರ್ಯಾದಿಗುಣಗಳಿಂದ, ಪ್ರತೀ
ತೆ-ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದವನ ಹೆಸರು.

ಇಭ್ಯಃ-ಆಢ್ಯಃ-ಧನೀ-ನ್-೩-ಧನವಂತನ
ಹೆಸರು.

ಸ್ವಾಮಿನ್-ಈಶ್ವರಃ-ಪತಿಃ- ಈಶಿತಾ-
ಋ-ಅಧಿಭೂಃ-ನಾಯಕಃ- ನೇತಾ-ಋ-
ಪ್ರಭುಃ-ಪರಿವೃಢಃ-ಅಧಿಪಃ-೧೦-ಆಳುವವ
ನಹೆಸರುಗಳು.

ಅಧಿಕರ್ಧಿಃ-ಸಮೃದ್ಧಃ-ಪಾ-ಸಮೃದ್ಧಿಃ-
೨-ಅಧಿಕವಾದ ಸಂಪತ್ತುಳ್ಳವನ ಹೆಸರುಗ
ಳು.

ಯಃ-ಯಾವನು-ಕುಟುಂಬವ್ಯಾಪೃತಃ-
ಕುಟುಂಬ-ಕುಟುಂಬಪೋಷಣೆಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಾ
ಪೃತಃ-ಆಸಕ್ತನಾಗುತ್ತಾನೋ,ತಸ್ಮಿನ್ - ಅ
ವನಲ್ಲಿ, ಅಭ್ಯಾಗಾರಿಕಃ- ಉಪಾಧಿಃ-೨- ವ
ರ್ತಿಸುವದು,ಈ ಉಪಾಧಿಶಬ್ದವು ನಿಯತ
ಪುಲ್ಲಿಂಗವು.

ಸಿಂಹಸಂಹನನಃ-೧-ಯಃ-ಯಾವನು, ವ
ರ-ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ, ಅಂಗ-ಅವಯವದಿಂದಲೂ
ರೂಪ- ಆಕಾರದಿಂದಲೂ, ಕೂಡಿಯಿರುವ
ನೋ, ಸಃ-ಅಂಥಾವನ ಹೆಸರು.

ನಿರ್ಧಾರ್ಯಃ-೧-ಸತ್ವಸಂಪದಾ-ಆಪತ್ಸಂ
ಪದಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೇರೀತಿಯಾಗಿರುವ ಧೈರ್ಯ
ಸಂಪತ್ತುಗಳಸಂಗಡ, ಸಂಪನ್ನಃ- ಕೂಡಿ
ಕೊಂಡಿದ್ದವನಾಗಿ, ಯಃ-ಯಾವನು, ಕಾರ್ಯ
ಕರ್ತಾ-ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡುವನೋ ಅವ
ನ ಹೆಸರು.

5239
ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತ
ನ್ನಡ ನಿಘಂಟು
(ಕನ್ನಡ - ಕನ್ನಡ)
ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು
ಚಾಮರಾಜಪೇಟೆ : : ಬೆಂಗಳೂರು-

ಕಾಂಡದ ವರ್ಗಗಳನ್ನೇ ಆಶ್ರಯಿಸಿದವುಗಳು. ಇದಲ್ಲದೆ ತುಂಬಾ ತಮ್ಮೊಳಗೆ ಅವಾಂತರ ವರ್ಗಗಳುವುಳ್ಳಂಥಾವುಗಳೆಂದರ್ಥವು. ಅದು ಯಾವ ಪ್ರಕಾರವೆಂದರೆ,--ವಿಶೇಷ್ಯ ನಿಘ್ನವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಹೇಳತಕ್ಕ ಸುಕೃತ್ಯಾದಿಗಳು, ಸ್ವರ್ಗಾದಿ ವಿಶೇಷಣಗಳು ಸಂಕೀರ್ಣವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಹೇಳತಕ್ಕ ಕರ್ಮಾದಿಗಳು ಅವುಗಳ ವ್ಯಾಪಾರಗಳು, ಈಪ್ರಕಾರವೇ ಕಡಿಮೇ ವರ್ಗಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳತಕ್ಕ ಪದಾರ್ಥಗಳಿಗೂ, ಅವುಗಳ ಸಂಗಡ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ತಿಳಿಯ ಬಹುದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಕಾಂಡವು ಸಾಮಾನ್ಯಕಾಂಡ ವೆನ್ನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವದು. ೨ನೇ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ನಾನಾರ್ಥ: ವರ್ಗದೊಳಗೆ, ಕಾಂತಾದಿವರ್ಗಗಳೂ, ಅವ್ಯಯವರ್ಗದಲ್ಲಿ, ಅವ್ಯಯವರ್ಗ ಅವ್ಯಯ ನಾನಾರ್ಥವರ್ಗಗಳೂ ಈ ಪ್ರಕಾರವೇ ಲಿಂಗಾದಿ ಸಂಗ್ರಹವರ್ಗದಲ್ಲಿಯೂ ಇವೇ ಯೆಂಬದಾಗಿ ತಿಳಿಯ ಬೇಕು.

(ಅವತರಣಿಕೆ) ಈಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಯಶೋರೂಪಭೇದೇನ ಎಂಬುವ ಸಂಕೇತದಿಂದ ಕೇವಲ ರೂಪಭೇದಗಳಿಂದ ಲಿಂಗವನ್ನು ತಿಳಿಯತಕ್ಕದ್ದಾಗಿ ಈ ವಿಶೇಷ್ಯನಿಘ್ನವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಆ ಪ್ರಕಾರವೇ ಎಂಬುವ ಭ್ರಮೆವನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸುವದಕ್ಕೋಸ್ಕರ, (ಸ್ತ್ರೀದಾರಾದ್ಯೈಃ) ಎಂಬುವ ಶ್ಲೋಕದಿಂದ ವಿಶೇಷವನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತಾನೆ. ಹೇಗೆಂದರೆ,—

ಮೂ॥ ಸ್ತ್ರೀದಾರಾದ್ಯೈರ್ಯದ್ವಿಶೇಷ್ಯಂ ಯಾದೃಶೈಃ ಪ್ರಸ್ತುತಂ
ಪದೈಃ। ಗುಣದ್ರವ್ಯಕ್ರಿಯಾಶಬ್ದಾಸ್ತಥಾಸ್ಯುಸ್ತಸ್ಯ ಭೇದಕಾಃ।

ಟೀ॥ ಯದ್ವಿಶೇಷ್ಯಂ-ಯಾವ ವಿಶೇಷ್ಯವಾದ ಅರ್ಥವು, ಯಾದೃಶೈಃ-ಯಾವ ಲಿಂಗಾದಿಗಳುಳ್ಳ, ಸ್ತ್ರೀದಾರಾದ್ಯೈಃಪದೈಃ-ಸ್ತ್ರೀದಾರ, ಇವು ಮೊದಲಾದ, ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗ ಪುಲ್ಲಿಂಗ ನಪುಂಸಕಲಿಂಗ ಪದಗಳಿಂದ, ಪ್ರಸ್ತುತಂ-ಪ್ರಕ್ರಮಿಸಲ್ಪಡುವದೋ, ತಸ್ಯ-ಆ ವಿಶೇಷ್ಯಕ್ಕೆ, ಭೇದಕಾಃ-ವಿಶೇಷಣಗಳಾದ, ಗುಣದ್ರವ್ಯಕ್ರಿಯಾಶಬ್ದಾಃ-ಗುಣವಾಚಕ ದ್ರವ್ಯವಾಚಕ ಕ್ರಿಯವಾಚಕಶಬ್ದಗಳು ತಥಾಸ್ಯುಃ-ಆವಿಶೇಷ್ಯ ಲಿಂಗಗಳುಳ್ಳಂಥಾವೇ ಆಗುವವು, ಅಂದರೆ ವಿಶೇಷ್ಯವು ಯಾವಲಿಂಗವಾಗಿ ಪ್ರಕ್ರಮಿಸಲ್ಪಡುವದೋ ಗುಣ ದ್ರವ್ಯ ಕ್ರಿಯಾವಾಚಕಗಳಾದ ಸುಕೃತ್ಯಾದಿ ವಿಶೇಷಣಗಳೂ ಆಲಿಂಗಗಳುಳ್ಳಂಥಾವೇ ಆಗುವವೆಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯವು; ಅದಕ್ಕೆ * ಪ್ರವೀಣಾಸ್ತ್ರೀ-ಪ್ರವೀಣಾಃ ದಾರಾಃ, ಪ್ರವೀಣಂ ಕಳತ್ರಂ, ಯೆಂದು ಗುಣ ವಾಚಕಗಳಾದ ವಿಶೇಷಣಗಳಿಗುನ್ನೂ * ಧನಿನೀ ಸ್ತ್ರೀ - ಧನಿನೋ ದಾರಾಃ, ಧನಿಕಳತ್ರಂ ಯೆಂದು ದ್ರವ್ಯವಾಚಕಗಳಾದ ವಿಶೇಷಣಗಳಿಗುನ್ನೂ ಕ್ಷೇಮಂಕರಾ-ಸ್ತ್ರೀ-ಕ್ಷೇಮಂಕರಾಃ ದಾರಾಃ, ಕ್ಷೇಮಂಕರಂಕಳತ್ರಂ ಯೆಂದು ಕ್ರಿಯಾವಾಚಕಗಳಾದ ವಿಶೇಷಣಗಳಿಗೂ, ಈ ಮೇರೆ ಉದಾಹರಣಗಳು.

ಕ್ಷೇಮಂಕರೋಽರಿಷ್ಟತಾತಿ ಶ್ಶಿವ ತಾತಿಶ್ಶಿವಂಕರಃ।

ಕ್ಷೇಮಂಕರಃ-ಅರಿಷ್ಟತಾತಿಃ-ಶಿವತಾತಿಃ-ಶಿವಂಕರಃ-೪-ಶುಭವನ್ನು ಮಾಡುವವನ ಹೆಸರು. ಈ ಅರ್ಧಶ್ಲೋಕವು ಪ್ರಕ್ಷಿಪ್ತವೆಂದು ಕೆಲವರು ಹೇಳುವರು.

ಸುಕೃತೀಪುಣ್ಯವಾನ್ಧನ್ಯೋ

ಸುಕೃತೀ-ನ್-ಪುಣ್ಯವಾನ್-ತ್- ಧನ್ಯಃ-೩-ಪುಣ್ಯವುಳ್ಳವನ ಹೆಸರು. ಒಳ್ಳೇ ಅದೃಷ್ಟವಂತನು.

ಮಹೇಚ್ಛಸ್ತುಮಹಾಶಯಃ।

ಮಹೇಚ್ಛಃ-ಮಹಾಶಯಃ-೨-ಘನವಾದಮನಸ್ಸುಳ್ಳವನ ಹೆಸರು. ಧಾರಾಳಿಗೂ ಹೆಸರು.

ಹೃದಯಾಳುಸ್ಸುಹೃದಯೋ

ಹೃದಯಾಳುಃ-ಸುಹೃದಯಃ-೨- ಒಳ್ಳೇ ಮನಸ್ಸುಳ್ಳವನ ಹೆಸರು. ಅಂತಃಕರಣಶುದ್ಧನು.

ಮಹೋತ್ಸಾಹೋಮಹೋದ್ಯಮಃ।

ಮಹೋತ್ಸಾಹಃ- ಮಹೋದ್ಯಮಃ-೨- ದುಷ್ಕರವಾದ ಪ್ರಯೋಜನಗಳಲ್ಲೀ ಉದ್ಯೋಗವುಳ್ಳವನ ಹೆಸರು.

ಪ್ರವೀಣೇನಿಪುಣಾಭಿಜ್ಞವಿಜ್ಞನಿಷ್ಣಾತಶಿಕ್ಷಿತಾಃ॥೪॥ ವೈಜ್ಞಾನಿಕಃಕೃತಮುಖಃ ಕೃತೀ ಕುಶಲ (ಇತ್ಯಪಿ।)

ಪ್ರವೀಣಃ-ನಿಪುಣಃ-ಅಭಿಜ್ಞಃ- ವಿಜ್ಞಃ-ನಿಷ್ಣಾತಃ-ಶಿಕ್ಷಿತಃ-ವೈಜ್ಞಾನಿಕಃ- ಕೃತಮುಖಃ- ಕೃತೀ-ನ್-ಕುಶಲಃ-೧೦-ಕೆಲಸದ ಉಪಾಯಗಾರನಹೆಸರು.ಚತುರನು,ಜಾಣನು.

ಪೂಜ್ಯಃಪ್ರತೀಕ್ಷ್ಯ

ಪೂಜ್ಯಃ-ಪ್ರತೀಕ್ಷ್ಯಃ-೨-ಪೂಜ್ಯನ ಹೆಸರು.

ಸ್ಸಾಂಶಯಿಕಸ್ಸಂಶಯಾಪನ್ನಮಾನಸಃ. ॥೫॥

ಸಾಂಶಯಿಕಃ-ಸಂಶಯಾಪನ್ನಮಾನಸಃ-೨-ಸಂದೇಹಿಸುವವನ ಹೆಸರು. ಸಂಶಯಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ವಸ್ತುವಿನಹೆಸರು.

ದಕ್ಷಿಣೀಯೋದಕ್ಷಿಣಾರ್ಹ(ಸ್ತತ್ರ)ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯ(ಇತ್ಯಪಿ)

ದಕ್ಷಿಣೀಯಃ - ದಕ್ಷಿಣಾರ್ಹಃ- ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯಃ-೩-ದಕ್ಷಿಣೆಗೆ, ಯೋಗ್ಯನಾದವನು. ಧಾರಾಳವಾಗಿ ಕೊಡತಕ್ಕವನು.

ಸ್ಸ್ಯಾದ್ವದಾನ್ಯ ಸ್ಥೂಲಲಕ್ಷ ದಾನಶೌಂಡೋಬಹುಪ್ರದಃ॥೬॥

ವದಾನ್ಯಃ- ಸ್ಥೂಲಲಕ್ಷಃ-ದಾನಶೌಂಡಃ-ಬಹುಪ್ರದಃ-೪-ಬಹಳವಾಗಿ ಕೊಡುವವನ ಹೆಸರು. ಧಾರಾಳಿ.

ಜೈವಾತೃಕ(ಸ್ಸ್ಯಾ)ದಾಯುಷ್ಮಾ

ಜೈವಾತೃಕಃ- ಆಯುಷ್ಮಾನ್-ತ್ರಿ-೨-ದೀರ್ಘಾಯುಷ್ಮಂತನ ಪೆಸರು. ಬಹುಕಾಲಬದುಕುವವನು.

ನಂತರ್ವಾಣಿಸ್ತು ಶಾಸ್ತ್ರವಿತ ।

ಅಂತರ್ವಾಣಿಃ-ಶಾಸ್ತ್ರವಿತ-ದ-೨-ಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ತಿಳಿದವನ ಪೆಸರು.

ಪರೀಕ್ಷಕಃಕಾರಣಿಕೋ

ಪರೀಕ್ಷಕಃ- ಕಾರಣಿಕಃ-೨-ದಾನಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಯೋಗ್ಯತೆಗೆ ಕಾರಣಗಳಾದ ಗುಣಗಳನ್ನು ಪರೀಕ್ಷೆಮಾಡುವವನ ಪೆಸರು.

ವರದಸ್ತು ಸಮರ್ಧಕಃ ॥೭॥

ವರದಃ-ಸಮರ್ಧಕಃ-ಪಾ-ಸಮರ್ಧನಃ-೨-ಕೇಳಿದ ವಸ್ತುಗಳಂ ಕೊಡುವ ದೇವತಾದಿಗಳಿಗೆ ಪೆಸರುಗಳು.

ಹರ್ಷಮಾಣೋವಿಕುರ್ವಾಣಃ ಪ್ರಮನಾಹೃಷ್ಟಮಾನಸಃ ।

ಹರ್ಷಮಾಣಃ- ವಿಕುರ್ವಾಣಃ- ಪ್ರಮನಾಃ-ಸ-ಹೃಷ್ಟಮಾನಸಃ-೪-ಸಂತೋಷದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಮನಸ್ಸುಳ್ಳವನು.

ದುರ್ಮನಾವಿಮನಾಅಂತರ್ಮನಾ(ಸ್ಸ್ಯಾ)

ದುರ್ಮನಾಃ-ಸ-ವಿಮನಾಃ-ಸ-ಅಂತರ್ಮನಾಃ-ಸ- ೩-ದುಃಖದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಮನಸ್ಸುಳ್ಳವನ ಪೆಸರುಗಳು.

ದುತ್ಕಉನ್ಮನಾಃ ॥೮॥

ಉತ್ಕಃ-ಉನ್ಮನಾಃ-ಸ-೨-ಪ್ರಿಯವಾದ ವಸ್ತು ಯಾವಾಗ ದೊರೆಯುವದೋ ಯಂದು ತ್ವರೆಯುಳ್ಳವನ ಪೆಸರು.

ದಕ್ಷಿಣೆ ಸರಳೋದಾರೌ

ದಕ್ಷಿಣಃ-ಸರಳಃ-ಉದಾರಃ-೩- ಕುಟಿಲವಾಗದೆ ನೆಟ್ಟಗಾದ ಮನಸ್ಸುಳ್ಳವನ ಪೆಸರುಗಳು.

ಸುಕಲೋ(ದಾತೃಭೋಕ್ತರಿ।)

ಸುಕಲಃ- ೧-ದಾತೃಭೋಕ್ತರಿ- ತ್ಯಾಗಭೋಗಗಳು ಎರಡೂ ಉಳ್ಳವನ ಪೆಸರು.

ತತ್ಪರೆಪ್ರಸಿತಾಸಕ್ತಾ

ತತ್ಪರಃ-ಪ್ರಸಿತಃ- ಆಸಕ್ತಃ-೩- ಒಂದು ಪದಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ತಗಿಲಿದ ಮನಸ್ಸುಳ್ಳವನಪೆಸರುಗಳು.

(ವಿಷ್ಟಾರ್ಥೋದ್ಯುಕ್ತ) ಉತ್ಸುಕಃ ॥೯॥

ಉತ್ಸುಕಃ-೧-ಇಷ್ಟಾರ್ಥೋದ್ಯುಕ್ತಃ- ಇಷ್ಟವಾದ ಪ್ರಯೋಜನದಲ್ಲಿ ಉದ್ಯೋಗವುಳ್ಳವನ ಪೆಸರು.

ಪ್ರತೀತೆಪ್ರಥಿತಖ್ಯಾತ ವಿತ್ತ ವಿಜ್ಞಾತವಿಶ್ರುತಾಃ|

ಪ್ರತೀತಃ-ಪ್ರಥಿತಃ-ಖ್ಯಾತಃ-ವಿತ್ತಃ-ವಿಜ್ಞಾತಃ-ವಿಶ್ರುತಃ-೬-ಧನಾದಿಗಳಿಂದ ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದವನ ಪೆಸರು.

(ಗುಣೈಃಪ್ರತೀತೆತ್ತು,ಕೃತಲಕ್ಷಣಾಹತಲಕ್ಷಣೌ ||೧೦||

ಕೃತಲಕ್ಷಣಃ-ಆಹತಲಕ್ಷಣಃ -೨- ಗುಣೈಃ-ತ್ಯಾಗಶೌರ್ಯಾದಿಗುಣಗಳಿಂದ, ಪ್ರತೀತೆ-ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದವನ ಪೆಸರು.

ಇಭ್ಯಆಢ್ಯೋಧನೀ

ಇಭ್ಯಃ-ಆಢ್ಯಃ-ಧನೀ-ನ್-೩-ಧನವಂತನ ಪೆಸರು.

ಸ್ವಾಮೀತ್ವೀಶ್ವರಃಪತಿರೀಶಿತಾ | ಅಧಿಭೂರ್ನಾಯಕೋನೇತಾಪ್ರಭುಃಪರಿವೃಢೋಧಿಪಃ||

ಸ್ವಾಮೀನ್-ಈಶ್ವರಃ-ಪತಿಃ- ಈಶಿತಾ-ಋ-ಅಧಿಭೂಃ-ನಾಯಕಃ- ನೇತಾ-ಋ-ಪ್ರಭುಃ-ಪರಿವೃಢಃ-ಅಧಿಪಃ-೧೦-ಆಳುವವನಪೆಸರುಗಳು.

ಅಧಿಕರ್ಧಿಸ್ಸಮೃದ್ಧ (ಸ್ಯಾ)

ಅಧಿಕರ್ಧಿಃ-ಸಮೃದ್ಧಃ-ಪಾ-ಸಮೃದ್ಧಿಃ-೨-ಅಧಿಕವಾದ ಸಂಪತ್ತುಳ್ಳವನ ಪೆಸರುಗಳು.

ತ್ಕುಟುಂಬವ್ಯಾಪೃತಸ್ತುಯಃ| ಸ್ಯಾದಭ್ಯಾಗಾರಿಕ ಸ್ತಸ್ಮಿ ನ್ನುಪಾಧಿಶ್ಚ ಪುಮಾನಯಂ|

ಯಃ-ಯಾವನು-ಕುಟುಂಬವ್ಯಾಪೃತಃ-ಕುಟುಂಬ-ಕುಟುಂಬಪೋಷಣೆಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪೃತಃ-ಆಸಕ್ತನಾಗುತ್ತಾನೋ,ತಸ್ಮಿನ್- ಆವನಲ್ಲಿ, ಅಭ್ಯಾಗಾರಿಕಃ- ಉಪಾಧಿಃ-೨- ವರ್ತಿಸುವದು,ಈ ಉಪಾಧಿಶಬ್ದವು ನಿಯತಪುಲ್ಲಿಂಗವು.

(ವರಾಂಗರೂಪೋಪೇತೋಯ) ಸ್ಸಿಂಹಸಂಹನನೋ(ಹಿಸಃ|)

ಸಿಂಹಸಂಹನನಃ-೧-ಯಃ-ಯಾವನು,ವರ-ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ, ಅಂಗ-ಅವಯವದಿಂದಲೂ ರೂಪ- ಆಕಾರದಿಂದಲೂ, ಕೂಡಿಯಿರುವನೋ, ಸಃ-ಅಂಥಾವನ ಹೆಸರು.

ನಿರ್ಧಾರ್ಯಃ(ಕಾರ್ಯಕರ್ತಾಯಸ್ಸಂಪನ್ನ ಸ್ಸತ್ವಸಂಪದಾ ||

ನಿರ್ಧಾರ್ಯಃ-೧-ಸತ್ವಸಂಪದಾ-ಆಪತ್ಸಂಪದಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೇರೀತಿಯಾಗಿರುವ ಧೈರ್ಯಸಂಪತ್ತುಗಳಸಂಗಡ, ಸಂಪನ್ನಃ- ಕೂಡಿಕೊಂಡಿದ್ದವನಾಗಿ, ಯಃ-ಯಾವನು, ಕಾರ್ಯಕರ್ತಾ-ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡುವನೋ ಅವನ ಪೆಸರು.

(ಅವಾಚಿನಮೂಕೌಥ

ಮೂಕಃ-೧-ಅವಾಚಿ-ಮಾತಿಲ್ಲದ ಮೂಗನ ಹೆಸರು.

ಮನೋ ಜವಸಃಪಿತೃ ಸಂನಿಭಃ।)

ಮನೋಜವಸಃ-ಪು- ಮನೋಜವಾಃ-ಸ- ಮನೋಜವಃ-೧-ಪಿತೃಸನ್ನಿಭಃ- ತಂದೆಯನ್ನು ಹೋಲಿದವನ ಹೆಸರು.

ಸತ್ಕೃತ್ಯಾಲಂಕೃತಾಂಕನ್ಯಾಂ ಯೋದದಾತಿಸಕೂಕುದಃ ।

ಕೂಕುದಃ-೧-ಯಃ-ಯಾವನು, ಸತ್ಕೃತ್ಯ-ಸತ್ಕರಿಸಿ, ಅಲಂಕೃತಾಂ-ಅಲಂಕರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ, ಕನ್ಯಾಂ-ಕನ್ಯೆಯನ್ನು, ದದಾತಿ-ದಾನಮಾಡುತ್ತಾನೋ, ಸಃ-ಅವನಹೆಸರು.

ಲಕ್ಷ್ಮೀವಾನ್ ಲಕ್ಷ್ಮಣಶ್ಶ್ರೀಲಶ್ರೀಮಾನ್

ಲಕ್ಷ್ಮೀವಾನ್-ತ-ಲಕ್ಷ್ಮಣಃ- ಶ್ರೀಲಃ-ಶ್ರೀಮಾನ್-ತ-೪-ಸಂಪತ್ತುಳ್ಳವನ ಹೆಸರು.

ಸ್ನಿಗ್ಧಸ್ತುವತ್ಸಲಃ ।

ಸ್ನಿಗ್ಧಃ-ವತ್ಸಲಃ-೧-ಸ್ನೇಹವುಳ್ಳವನ ಹೆಸರು.

(ಸ್ತ್ರೀ)ದ್ವಯಾಳುಃ ಕಾರುಣಿಕಃಕೃಪಾಳುಸ್ಸುರತಸ್ಸಮಾಃ॥

ದಯಾಳುಃ-ಕಾರುಣಿಕಃ- ಕೃಪಾಳುಃ-ಸುರತಃ-೪- ದಯೆಯುಳ್ಳವನ ಹೆಸರು.

ಸ್ವತಂತ್ರೋಪಾವೃತಸ್ಸ್ವೈರೀ ಸ್ವಚ್ಛಂದೋನಿರವಗ್ರಹಃ।

ಸ್ವತಂತ್ರಃ- ಅಪಾವೃತಃ--ಸ್ವೈರೀ-ನ--ಸ್ವಚ್ಛಂದಃ- ನಿರವಗ್ರಹಃ-೫- ಸ್ವತಂತ್ರನ ಹೆಸರುಗಳು.

ಪರತಂತ್ರಃಪರಾಧೀನಃ ಪರವಾನ್ನಾಥವಾನಪಿ॥ ಅಧೀನೋನಿಘ್ನಆಯತ್ತಃಸ್ವಚ್ಛಂದೋಗೃಹ್ಯಕೋ (ಪ್ಯಸೌ।)

ಪರತಂತ್ರಃ-ಪರಾಧೀನಃ-ಪರವಾನ್-ತ-ನಾಥವಾನ್-ತ-ಅಧೀನಃ-ನಿಘ್ನಃ-ಆಯತ್ತಃ ಸ್ವಚ್ಛಂದಃ- ಗೃಹ್ಯಕಃ- ೯- ಪರಾಧೀನನ ಹೆಸರು.

ಖಲಪೂಃ(ಸ್ಸ್ಯಾದ್ಬಹುಕರೋ)

ಖಲಪೂಃ-ಊ- ಬಹುಕರಃ-೨- ಕಣವನ್ನು ಗುಡಿಸುವವನು.

ದೀರ್ಘಸೂತ್ರಶ್ಚಿರಕ್ರಿಯಃ।

ದೀರ್ಘಸೂತ್ರಃ-ಚಿರಕ್ರಿಯಃ-೨-ವಿಚಾರಿಸಿ ಮೆಲ್ಲಗೆ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡುವವನ ಹೆಸರು.

ಜಾಲ್ಮೋಸಮೀಕ್ಷ್ಯಕಾರೀ (ಸ್ಯಾ),

ಜಾಲ್ಮಃ-ಅಸಮೀಕ್ಷ್ಯಕಾರೀ-ನ-೨-ವಿಚಾರಿಸಿ ನೋಡದೇ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡುವವನ ಹೆಸರುಗಳು. ಆತುರಗಾರ,

ತ್ವಾಂತೋ(ಮಂದಃಕ್ರಿಯಾಸು ಯಃ)	ಕುಂತಃ- ೧-ಕ್ರಿಯಾಸು-ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ, ಯಃ-ಯಾವನು, ಮಂದಃ- ಆಲಸ್ಯವುಳ್ಳವ ನೋ ಅವನ ಹೆಸರು.
ಕರ್ಮಕ್ಷಮೋಲಂಕರ್ಮೀಣಃ	ಕರ್ಮಕ್ಷಮಃ- ಅಲಂಕರ್ಮೀಣಃ-೨-ಅ ನಾಯಾಸದಿಂದ ಕಾರ್ಯಮಾಡುವವನ ಹೆಸ ರು. ಕಾರ್ಯಸಮರ್ಥನು.
ಕ್ರಿಯಾವಾನ್(ಕರ್ಮಸೂದ್ಯ ತಃ)	ಕ್ರಿಯಾವಾನ್-ತ-೧-ಕರ್ಮಸುಉದ್ಯ ತಃ-ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಉದ್ಯೋಗಿಸಿದವನ ಹೆ ಸರು.
ಸಕಾರ್ಮಃಕರ್ಮಶೀಲೋಯಃ	ಕಾರ್ಮಃ-ಕರ್ಮಶೀಲಃ-೨-ಫಲನ್ನಪೇಕ್ಷಿಸ ದೆ, ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡುವ ಸ್ವಭಾವವು ಳ್ಳವನ ಹೆಸರುಗಳು.
ಕರ್ಮಶೂರಸ್ತು ಕರ್ಮಠಃ॥	ಕರ್ಮಶೂರಃ-ಕರ್ಮಠಃ-೨- ಫಲವಂ ಟಾಗುವವರೆಗೂ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡುವವ ನ ಹೆಸರುಗಳು.
(ಕರ್ಮಣ್ಯಾಭುಕ್ಕರ್ಮಕರಃ)	ಕರ್ಮಣ್ಯಾಃ-ಅಂದರೆ, ಕೂಲಿ, ಅದರಂ ನ ತೆಗದುಕೊಂಡು ಕೆಲಸ ಮಾಡುವವನು ಕರ್ಮಣ್ಯಾಭುಕ್- ಅವನಿಗೆ ಕರ್ಮಕರನೆಂ ದುಹೆಸರು. ಕೆಲವರು ಕರ್ಮಕರನೆಂದರೆ, ಕೂಲಿಗೆ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವವನು, ಅವನಿಗೆ ಕರ್ಮಣ್ಯಾಭುಕ್ಕೆಂದು ಹೆಸರೆಂದರು, ಕರ್ಮ ಣ್ಯಾಭುಕ್-ಜ- ಕರ್ಮಕರಃ-೨.
ಕರ್ಮಕಾರಸ್ತು ತತ್ಕ್ರಿಯಃ।	ತತ್ಕ್ರಿಯಃ- ತತ್ಕ್ರಿಯನೆಂದರೆ ಕೂಲಿಯಿ ಲ್ಲದೆ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವನು ಅಂಥವನು ಕರ್ಮ ಕಾರನೆಂನಲ್ಪಡುವನು. ಕರ್ಮಕಾರಃ.
ಅಪಸ್ನಾತೋಮೃತಸ್ನಾತ	ಅಪಸ್ನಾತಃ-ಮೃತಸ್ನಾತಃ -೨-ಮರಣ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ಸ್ನಾನ ಮಾಡಿದವನ ಹೆಸರು. ಸಂಸ್ಕಾರಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಸ್ನಾನ ಮಾಡಿಸಲ್ಪ ಟ್ಟಶವದ ಹೆಸರೆಂದು ಕೆಲವರು.
ಆಮಿಷಾಶೀತುಶೌಷ್ಕಲಃ।	ಆಮಿಷಾಶೀ-ನ-ಶೌಷ್ಕಲಃ-ಮಾ-ಶಾಷ್ಕ [illegible]ವ ಹೆಸರು.

ಬುಭುಕ್ಷಿತ (ಸ್ಸ್ಯಾ) ತ್ಕ್ಷುಧಿತೋಜಿಘತ್ಸುರಶನಾಯಿತಃ ।

ಬುಭುಕ್ಷಿತಃ-ಕ್ಷುಧಿತಃ-ಜಿಘತ್ಸುಃ - ಅಶನಾಯಿತಃ-೪- ಹಸಿವುಗೊಂಡವನ ಹೆಸರು. ಹಸ್ತು ಇರುವವನು.

ಪರಾನ್ನಃಪರಪಿಂಡಾದೋ

ಪರಾನ್ನಃ-ಪರಪಿಂಡಾದಃ -೨- ಪರಾನ್ನವನ್ನು ಭೋಜನ ಮಾಡುವವನ ಹೆಸರು.

ಭಕ್ಷಕೋಘಸ್ಮರೋದ್ಮರಃ ।

ಭಕ್ಷಕಃ-ಘಸ್ಮರಃ- ಅದ್ಮರಃ-೩- ಬಹಳ ತಿಂಡಿ ತಿಂಬುವವನ ಹೆಸರು.

ಆದ್ಯೂನ (ಸ್ಯಾ) ದೌದರಿಕೋ(ವಿಜಿಗೀಷಾವಿವರ್ಜಿತೆ)

ಆದ್ಯೂನಃ-ಔದರಿಕಃ-೨-ಜಿಗೀಷೆಯುಂತಾದ ಬೇರೆ ಉದ್ಯೋಗ ವಿಲ್ಲದೆ ಹೊಟ್ಟೆ ಹೊರಕೊಂಬುವನ ಹೆಸರು.

(ಉಭೌ)ವಾತ್ಮಂಭರಿಃಕುಕ್ಷಿಂಭರಿ(ಸ್ವೋದರಪೂರಕೇ)

ಆತ್ಮಂಭರಿಃ-ಕುಕ್ಷಿಂಭರಿಃ-ಈ -೨-ನ್ನು ಪೋಷ್ಯವರ್ಗವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಸ್ವೋದರ ಪೂರಕ್ಕೆ ತನ್ನ ಹೊಟ್ಟೆ ಹೊರಕೊಂಬುವವನ ಹೆಸರು.

ಸರ್ವಾನ್ನೀನಸ್ತು ಸರ್ವಾನ್ನಭೋಜೀ

ಸರ್ವಾನ್ನೀನಃ- ಸರ್ವಾನ್ನ ಭೋಜೀನ್-೨-ನಿಯಮವಿಲ್ಲದೆ ಯಲ್ಲಾ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಭೋಜನ ಮಾಡುವವನ ಹೆಸರುಗಳು.

ಗೃಧ್ನುಸ್ತುಗರ್ಧನಃ ॥ ಲುಬ್ಧೋಭಿಲಾಷುಕಸ್ತೃಷ್ಣ

ಗೃಧ್ನುಃ-ಗರ್ಧನಃ-ಲುಬ್ಧಃ-ಅಭಿಲಾಷುಕಃ-ತೃಷ್ಣಕ್-ಜ್-೫-ಆಶೆಯುಳ್ಳವನ ಹೆಸರುಗಳು.

(ಕ್ಸನೌ) ಲೋಲುಪಲೋಲುಭೌ ।

ಲೋಲುಪಃ-ಲೋಲುಭಃ-೨-ಶಾನೆ ಆಶೆಯುಳ್ಳವನ ಹೆಸರು.

ಸೋನ್ಮಾದಸ್ತೂನ್ಮದಿಷ್ಣು (ಸ್ಸ್ಯಾ) ದವಿನೀತಸ್ಸಮುದ್ಧತಃ॥೨೨॥

ಸೋನ್ಮಾದಃ-ಉನ್ಮದಿಷ್ಣುಃ-೨- ಭೂತಾವೇಶಾದಿಗಳಿಂದ ಮರಳುಳ್ಳವನಹೆಸರು.

ಅವಿನೀತಃ-ಸಮುದ್ಧತಃ-೨- ವಿನಯವಿಲ್ಲದವನ ಹೆಸರು.

ಮತ್ತೆ ಶೌಂಡೋತ್ಕಟಕ್ಷೀಬಾಃ

ಮತ್ತಃ-ಶೌಂಡಃ-ಉತ್ಕಟಃ-ಕ್ಷೀಬಃ-೪- ಮದ್ಯಪಾನಾದಿಗಳಿಂದ ಮೈಮರತವನ ಹೆಸರುಗಳು.

ಕಾಮುಕೇಕಮಿತಾನುಕಃ ।

ಕಾಮುಕಃ-ಕಮಿತಾ-ಋ-ಅನುಕಃ-

ಕಮ್ರಃ ಕಾಮಯಿತಾಭೀಕಃ ಕಮನಃ ಕಾಮನೋಭಿಕಃ ॥೨೪॥	ಕಮ್ರಃ-ಕಾಮಯಿತಾ--ಋು-ಅಭೀಕಃ-ಕಮನಃ-ಕಾಮನಃ -ಅಭಿಕಃ- ೬- ಕಾಮುಕನ ಹೆಸರು. ಕೋರಿಕೆ ಯುಳ್ಳವನು, ನಾಯಕನು.
ವಿಧೇಯೋ ವಿನಯಗ್ರಾಹೀ	ವಿಧೇಯಃ-ವಿನಯಗ್ರಾಹೀ-ನ್-೨--ವಿನಯವುಳ್ಳವನ ಹೆಸರುಗಳು.
ವಚನೇಸ್ಥಿತಆಶ್ರವಃ ।	ವಚನೇಸ್ಥಿತಃ-ಆಶ್ರವಃ-೨-ಹೇಳಿದ ಹಾಗೆ ಮಾಡುವವನ ಹೆಸರು. ಇವುಸ್ಸೂ ವಿನಯವುಳ್ಳವನ ಹೆಸರುಗಳೆಂದು ಕೆಲವರು.
ವಶ್ಯಃ ಪ್ರಣೇಯೋ	ವಶ್ಯಃ-ಪ್ರಣೇಯಃ-೨- ಔಷಧಾದಿಗಳಿಂದ ವಶ್ಯನಾದವನ ಹೆಸರು. ಇವುಸ್ಸೂ ವಿನಯವುಳ್ಳವನ ಹೆಸರೆಂದು ಕೆಲವರು.
ನಿಭೃತ ವಿನೀತಪ್ರಶ್ರಿತಾಸ್ಸಮಾಃ ॥೨೫॥	ನಿಭೃತಃ-ವಿನೀತಃ-ಪ್ರಶ್ರಿತಃ-ಪು-ಪ್ರಸ್ತುತಃ-೩-ಶಿಕ್ಷಿಸಲ್ಪಟ್ಟವನ ಹೆಸರು.
ಧೃಷ್ಟೇಧೃಷ್ಣುರ್ವಿಯಾತಶ್ಚ	ಧೃಷ್ಟಃ-ಧೃಷ್ಣುಃ-ವಿಯಾತಃ-೩- ದಿಟ್ಟತನವುಳ್ಳವನ ಹೆಸರು.
ಪ್ರಗಲ್ಭಃ ಪ್ರತಿಭಾನ್ವಿತೇ । (ಸ್ತ್ರ್ಯ)	ಪ್ರಗಲ್ಭಃ-ಪ್ರತಿಭಾನ್ವಿತಃ-೨--ಆಗಾಗ್ಯೆ ಹೊಸಹೊಸದಾಗಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುವ ಪ್ರಜ್ಞೆಯುಳ್ಳವನ ಹೆಸರು.
ಅಧೃಷ್ಟಸ್ತು ಶಾಲೀನೋ	ಅಧೃಷ್ಟಃ-ಶಾಲೀನಃ-೨-ದಿಟ್ಟತನ ಇಲ್ಲದವನ ಹೆಸರು.
ವಿಲಕ್ಷೋವಿಸ್ಮಯಾನ್ವಿತೇ ॥	ವಿಲಕ್ಷಃ-ವಿಸ್ಮಯಾನ್ವಿತಃ-೨-ಆಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ ಪ್ರಕೃತಾರ್ಥಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲದವನ ಹೆಸರು.
ಅಧೀರೇಕಾತರ	ಅಧೀರಃ-ಕಾತರಃ-೨-ವ್ಯಸನಾದಿಗಳಿಂದ ವ್ಯಾಕುಲಪಟ್ಟಂಥಾವನ ಹೆಸರು, ಅಂಜದವನ ಹೆಸರು.
ಸ್ತ್ರಸ್ನುರ್ಭೀರುರ್ಭೀರುಕಭೀಲುಕಾಃ ।	ತ್ರಸ್ನುಃ-ಭೀರುಃ-ಭೀರುಕಃ-ಭೀಲುಕಃ ೪-ಹೆದರುವವನ ಹೆಸರು. ಭಯಪಡುವ ಪಿರಿತಿ.
ಆಶಂಸುರಾಶಂಸಿತರಿ	ಆಶಂಸುಃ-ಆಶಂಸಿತಾ-ಋು-೨-ಪ್ರಿಯವನ್ನು ವಿನಸ್ಸು ಬಯಸುವವನ ಹೆಸರು.

ಗೃಹಯಾಳುರ್ಗೃಹೀತರೀ। | ಗೃಹಯಾಳುಃ-ಗೃಹೀತಾ-ಏಮು- ೨- ತೆ ಕೊಳ್ಳುಂಬುವ ಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳವನ ಹೆಸರು.

ಶ್ರದ್ಧಾಳುಶ್ಶ್ರದ್ಧಯಾಯುಕ್ತೇ | ಶ್ರದ್ಧಾಳುಃ-೧-ಶ್ರದ್ಧಯಾ-ನಂಬಿಕೆಯಿಂ ದ್ಯಯುಕ್ತೆ-ಕೂಡಿರುವವನಲ್ಲಿ ವರ್ತಿಸುವದು.

ಪತಯಾಳುಸ್ತು ಪಾತುಕೆ | ಪತಯಾಳುಃ-ಪಾತುಕಃ-೨- ಬೀಳೋ ಸ್ವಭಾವ ಉಳ್ಳವನ ಹೆಸರು.

ಲಜ್ಜಾಶೀಲೆಪತ್ರಪಿಷ್ಣು | ಲಜ್ಜಾಶೀಲಃ-ಅಪತ್ರಪಿಷ್ಣುಃ-೨- ನಾಚಿ ಕೆಪಡೋ ಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳವನಹೆಸರುಗಳು.

ರ್ವಂದಾರು ರಭಿವಾದಕೆ । | ವಂದಾರುಃ-ಅಭಿವಾದಕಃ-೨-ಮುಗಿಯು ವಸ್ವಭಾವ ವುಳ್ಳವನು. ಕೈ ಮುಗಿಯುವ ವನು, ನಮಸ್ಕರಿಸುವವನು.

ಶರಾರು ರ್ಘಾತುಕೊಹಿಂಸ್ರಃ | ಶರಾರುಃ-ಘಾತುಕಃ-ಹಿಂಸ್ರಃ-೩--ಕೊ ಲ್ಲುವ ಸ್ವಭಾವ ಉಳ್ಳವನ ಹೆಸರುಗಳು.

ಸ್ಯಾ(ದ್ವರ್ಧಿಷ್ಣುಸ್ತುವರ್ಧನಃ | ವರ್ಧಿಷ್ಣುಃ-ವರ್ಧನಃ -೨- ವೃದ್ಧಿಹೊಂ ದುವ ಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳವನ ಹೆಸರುಗಳು.

ಉತ್ಪತಿಷ್ಣುಸ್ತೂತ್ಪತಿತಾ | ಉತ್ಪತಿಷ್ಣುಃ-ಉತ್ಪತಿತಾ-ಏಮು-೨-ಹಾ ರುವ ಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳವನ ಹೆಸರುಗಳು.

ಲಂಕರಿಷ್ಣುಸ್ತು ಮಂಡನಃ। | ಅಲಂಕರಿಷ್ಣುಃ-ಮಂಡನಃ-೨- ಶೃಂಗಾ ರಿಸುವ ಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳವನ ಹೆಸರು.

ಭೂಷ್ಣುರ್ಭ ವಿಷ್ಣುರ್ಭವಿತಾ | ಭೂಷ್ಣುಃ-ಭವಿಷ್ಣುಃ-ಭವಿತಾ - ಏಮು- ೩-ಆಗಹೋಗುವಾತನ ಹೆಸರು. ಭಾರಿಭಾ ರಿಗೂ ಹುಟ್ಟುವ ಸ್ವಭಾವ ವುಳ್ಳ ಕೇಶ ನ ಖಾದಿಗಳ ಹೆಸರೆಂದು ಕೆಲವರನ್ನುವರು.

ವರ್ತಿಷ್ಣುರ್ವರ್ತನ(ಸ್ಸಮೌ) | ವರ್ತಿಷ್ಣುಃ-ವರ್ತನಃ -೨- ವರ್ತಿಸುವ ಸ್ವಭಾವ ವುಳ್ಳವನ ಹೆಸರು. ಕಾಲಾದಿಗಳಿ ಗೆ ಹೆಸರುಗಳೆಂದು ಕೆಲವರು.

ನಿರಾಕರಿಷ್ಣುಃಕ್ಷಿಪ್ನುಃ(ಸ್ಯಾ) | ನಿರಾಕರಿಷ್ಣುಃ-ಕ್ಷಿಪ್ನುಃ-೨-ತಿರಸ್ಕರಿಸು ವ ಸ್ವಭಾವ ವುಳ್ಳವನ ಹೆಸರುಗಳು.

ತ್ಸಾಂದ್ರ ಸ್ಸ್ನಿಗ್ಧಸ್ತುಮೆದು | ಸಾಂದ್ರಃ-ಸ್ನಿಗ್ಧಃ-ಮೇದುರಃ-೩ - ದ ಪ್ಪಾಗಿಯೂ ಗುಂಪಾಗಿಯೂ ಇರುವದರ ಹೆಸರು.

ಜ್ಞಾತಾತು ವಿದುರೋವಿಂದು	ಜ್ಞಾತಾ-ಋು- ವಿದುರಃ-ವಿಂದುಃ-೩- ತಿಳಿಯುವ ಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳವನ ಪೆಸರುಗಳು.
ರ್ವಿಕಾಸೀತು ವಿಕಸ್ವರಃ ।	ವಿಕಾಸೀ-ನ್-ವಿಕಸ್ವರಃ-೨- ವಿಕಸಿಸುವಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳದ್ದು, ಅರಳುವಂಥಾದ್ದು.
ವಿಸೃತ್ವರೋ ವಿಸ್ರ ಮರಃಪ್ರಸಾರೀಚವಿಸಾರಿಣಿ ॥	ವಿಸೃತ್ವರಃ-ವಿಸ್ರಮರಃ-ಪ್ರಸಾರೀ-ನ್-ವಿಸಾರಿ-ನ್-೪-ನೆರೆಯುವ ಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳನೀರ ಮೇಲಿನ ತೈಲ ಬಿಂದು ಮೊದಲಾದದರ ಪೆಸರು. ಹರಿಡಿಕೊಳ್ಳುವದು.
ಸಹಿಷ್ಣು ಸ್ಸಹನಃಕ್ಷಂತಾತಿತಿಕ್ಷುಃ ಕ್ಷಮಿತಾಕ್ಷಮೀ ।	ಸಹಿಷ್ಣು ಃ-ಸಹನಃ-ಕ್ಷಂತಾ-ಋು - ತಿತಿಕ್ಷುಃ-ಕ್ಷಮಿತಾ-ಋು-ಕ್ಷಮೀ-ನ್-೬-ಸ್ವಭಾವದಿಂದ ಸೈರಣೆಯುಳ್ಳವನು.
ಕ್ರೋಧನೋ ಮರ್ಷಣಃ ಕೋಪೀ	ಕ್ರೋಧನಃ-ಅಮರ್ಷಣಃ-ಕೋಪೀ-ನ್-೩-ಸಹಜವಾದ ಸಿಟ್ಟು ವುಳ್ಳವನ ಪೆಸರುಗಳು. ಮುಂಗೋಪಿ.
ಚಂಡಸ್ತ್ವತ್ಯಂತಕೋಪನಃ।	ಚಂಡಃ-ಅತ್ಯಂತಕೋಪನಃ-೨-ಬಹಳ ಸಿಟ್ಟುಗಾರ.
ಜಾಗರೂಕೋ ಜಾಗರಿತಾ	ಜಾಗರೂಕಃ-ಜಾಗರಿತಾ-ಋು-೨- ಎಚ್ಚರಿಕೆಯುಳ್ಳವನು.
ಘೂರ್ಣಿತಃಪ್ರಚಲಾಯಿತಃ ॥	ಘೂರ್ಣಿತಃ-ಪ್ರಚಲಾಯಿತಃ-೨- ತೂಕಡಿಕೆಯಿಂದ ತಲೆತಿರುಗಿ ಬೀಳುವವನ ಪೆಸರು.
ಸ್ವಪ್ನಕ್ಶಯಾಳುರ್ನಿದ್ರಾಳು	ಸ್ವಪ್ನ-ಕ್-ಜ್-ಶಯಾಳುಃ- ನಿದ್ರಾಳುಃ-೩-ನಿದ್ರೆಗೈಯ್ಯುವ ಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳವನ ಪೆಸರುಗಳು.
ರ್ನಿದ್ರಾಣ ಶ್ಶಯಿತೌಸಮೌ॥	ನಿದ್ರಾಣಃ-ಶಯಿತಃ-೨-ನಿದ್ದೆಹೋಗುವವನ ಹೆಸರು.
ಪರಾಙ್ಮುಖಃ ಪರಾಚೀನ (ಸ್ಸ್ಯಾ)	ಪರಾಙ್ಮುಖಃ-ಪರಾಚೀನಃ-೨-ಅಭಿಮುಖವಾಗದೆ ಹಿಂದೆ ತಿರುಗಿದವನ ಹೆಸರುಗಳು.
ದವಾಙವಾಙ್ಮುಖಃ ।	...ಅವಾಚೀನಃ-ಅಧೋಮುಖಃ-೩- ತಲೆಬೊಗ್ಗಿಸಿಕೊಂ...

(ದೇವಾನಂಚತಿ) ದೇವದ್ರ್ಯಙ್	ದೇವದ್ರ್ಯಙ್-ಚ್-೧-ದೇವಾನ್-ಅಂಚತಿ-ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಹೋಗುವವನಿಗಾಗಲಿ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಪೂಜಿಸುವವನಿಗಾಗಲಿ ಹೆಸರು.
ವಿಷ್ವದ್ರ್ಯಙ್(ವಿಷ್ವಗಂಚತಿ)	ವಿಷ್ವದ್ರ್ಯಙ್-ಚ್-೧-ವಿಷ್ವಕ್- ಅಂಚತಿ-ಸಿಕ್ಕಿದಕಡೆಗೆಲ್ಲಾ ಹೋಗುವವನ ಹೆಸರು.
(ಯಸ್ಸಹಾಂ ಚತಿ) ಸಧ್ರ್ಯಙ್	ಸಧ್ರ್ಯಙ್-ಚ್-೧-ಸಹ-ಅಂಚತಿ-ಒಬ್ಬರ ಸಂಗಡ ಹೋಗುವವನ ಹೆಸರು.
ಸ್ತಿರ್ಯಙ್(ಯಸ್ತಿರೋಂಚತಿ)	ತಿರ್ಯಙ್-ಚ್-೧-ತಿರಃ-ಅಂಚತಿ-ಅಡ್ಡವಾಗಿ ನಡಿಯುವವನ ಹೆಸರು.
ವದೋವದಾ ವದೋವಕ್ತಾ	ವದಃ-ವದಾವದಃ-ವಕ್ತಾ - ಋ-೩-ಮಾತ್ರು ಕಲಿತವನ ಹೆಸರು.
ವಾಗೀಶೋವಾಕ್ಪತಿಸ್ಸ(ಮೌ)	ವಾಗೀಶಃ- ವಾಕ್ಪತಿಃ-೨- ನಿರ್ದೋಷವಾಗಿ ಮಾತುಕಲಿತವನ ಹೆಸರುಗಳು.
ವಾಚೋ ಯುಕ್ತಿಪಟುರ್ವಾಗ್ಮೀವಾವದೂ ಕೋತಿವಕ್ತರಿ ।	ವಾಚೋಯುಕ್ತಿಪಟುಃ-ವಾಗ್ಮೀ-ನ್-ವಾವದೂಕಃ-೩-ತಾನು ಮಾತನಾಡಲಿಚ್ಛೆಸಿದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಚನ್ನಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸಿ ನಿರ್ವಹಿಸಿ ಮಾತಾಡುವವನ ಹೆಸರುಗಳು.
(ಸ್ಯಾ) ಜ್ಜಲ್ಪಾಕಸ್ತು ವಾಚಾಲೋವಾಚಾಟೋ ಬಹುಗರ್ಹ್ಯವಾಕ್ ॥೩೬॥	ಜಲ್ಪಾಕಃ-ವಾಚಾಲಃ-ವಾಚಾಟಃ-ಬಹುಗರ್ಹ್ಯವಾಕ್-ಚ್-೪--ದೋಷಯುಕ್ತವಾಗಿ ಬಹಳ ಮಾತುಗಳ ಆಡುವವನ ಹೆಸರುಗಳು.
ದುರ್ಮುಖೇ ಮುಖರಾಬದ್ಧಮುಖೌ	ದುರ್ಮುಖಃ-ಮುಖರಃ-ಅಬದ್ಧಮುಖಃ-೩-ಅಪ್ರಿಯವಾಗಿ ಮಾತನಾಡುವವನ ಹೆಸರು, ತಡೆಯಿಲ್ಲದ ನಿಷ್ಠೂರವಾದಿ.
ಶ್ಲಕ್ಷ್ಣಃ ಪ್ರಿಯಂವದೇ ।	ಶ್ಲಕ್ಷ್ಣಃ-ಪು-ಶ್ಲಕ್ಷ್ಣಃ-ಪ್ರಿಯಂವದಃ-೨-ಪ್ರಿಯವನ್ನು ನುಡಿಯುವವನ ಹೆಸರುಗಳು.
ಲೋಹಲ(ಸ್ಸ್ಯಾ) ದಸ್ಫುಟವಾಗ್ಗರ್ಹ್ಯವಾದೀತು ಕದ್ವದಃ॥	ಲೋಹಲಃ-ಅಸ್ಫುಟವಾಕ್-ಚ್-೨-ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗದೇ ತೊದಲು ಮಾತನಾಡುವವನ ಹೆಸರುಗಳು. ದರ್ಗ್ಯವಾದೀ-ನ್-ಕದ್ವದಃ-೨-ನಿಂದಿಸ

(ಸಮೌ)ಕುವಾದ ಕುಚರೌ

(ಸ್ಯಾ) ದಸೌಮ್ಯಸ್ವರೊ ಸ್ವರಃ ।

ರವಣಶ್ಶಬ್ದನೊ

ನಾಂದೀ ವಾದೀನಾಂದೀ ಕರ ಸ್ಸಮೌ) ॥೩೪॥

ಜಡೋಜ್ಞೊ

ನೆಡಮೂಕ (ಸ್ತುವಕ್ತುಂ ಶ್ರೊತುಮಶಿಕ್ಷಿತೆ।

ತೂಷ್ಣೀಂಶೀಲಸ್ತುತೂಷ್ಣೀಕೊ

ನಗ್ನೊವಾಸಾದಿಗಂಬರಃ ॥

ನಿಷ್ಕಾಸಿತೊ ವಕೃಷ್ಟಸ್ಸ್ಯಾ

ದಪಧ್ವಸ್ತಸ್ತುಧಿಕ್ಕೃತಃ। ಆತ್ತಗಂಧೋಽಭಿಭೂತ (ಸ್ಸ್ಯಾ)

ದ್ರಾಪಿತಸ್ಸಾಧಿತ (ಸ್ಸಮೌ॥)

ತಕ್ಕ ಮಾತನಾಡುವವನ ಪೆಸರು.

ಕುವಾದಃ-ಪು-ಕುವಾದಃ-ಕುಚರಃ-೧ ಪರರ ದೋಷಗಳನ್ನು ನುಡಿಯುವವನ ಹೆಸರು.

ಅಸ್ವರಃ-೧-ಅಸೌಮ್ಯಸ್ವರಃ- ಕಿವಿಗಳಿಗೆ ಇಂಪುಯಿಲ್ಲದ ಸ್ವರವುಳ್ಳವನ ಪೆಸರು.

ರವಣಃ-ಶಬ್ದನಃ-೧-ಕೂಗುವ ಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳವನ ಪೆಸರು.

ನಾಂದೀ-ವಾದೀ-ನ್-ನಾಂದೀಕರಃ-೧-ಆಶೀರ್ವಾದದಿಂದ ಕೂಡಿದ ದೇವತಾದಿಗಳ ಸ್ತೋತ್ರವನ್ನು ಮಾಡುವ ಪಾಠಕರು.

ಜಡಃ-ಅಜ್ಞಃ-೧- ತಿಳಿಯದ ಮೂಢನ ಪೆಸರುಗಳು.

ಅನೆಡಮೂಕಃ-೧- ವಕ್ತುಂ-ಮಾತನಾಡುವದಕ್ಕೂ, ಶ್ರೋತುಂ-ಕೇಳುವದಕ್ಕೂ ಅಶಿಕ್ಷಿತೆ-ಶಿಕ್ಷಿಸಲ್ಪಡದವನ ಪೆಸರು. ಅಂದರೆ ಕಿವುಡನಿಗೂ ಮೂಗನಿಗೂ ಹೋಲಿಕೆಯಾದವನು, ಏಡಮೂಕಃ- ಎಂಬಪಾಠವನ್ನಂಗೀಕರಿಸಿ ಕಿವುಡುತನ, ಮೂಗತನವುಳ್ಳವನ ಹೆಸರೆಂದು ಕೆಲವರು.

ತೂಷ್ಣೀಂಶೀಲಃ-ತೂಷ್ಣೀಕಃ-೧-ಸುಮ್ಮನಿರುವ ಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳವನ ಪೆಸರುಗಳು.

ನಗ್ನಃ-ಅವಾಸಾಃ-ಸ-ದಿಗಂಬರಃ- ೩-ದಿಗಂಬರನ ಹೆಸರು. ಬೆತ್ತಲೆಯಾಗಿರುವವನು.

ನಿಷ್ಕಾಸಿತಃ- ಅವಕೃಷ್ಟಃ-೧- ಹೊರಡ ಹಾಕಲ್ಪಟ್ಟವನು.

ಅಪಧ್ವಸ್ತಃ-ಧಿಕ್ಕೃತಃ-ಆತ್ತಗಂಧಃ-ಪು-ಆತ ಗರ್ವಃ- ಅಭಿಭೂತಃ-ತಿರಸ್ಕರಿಸಲ್ಪಟ್ಟವನ ಪೆಸರು.

ದಾಪಿತಃ-ಸಾಧಿತಃ-

ಪ್ರತ್ಯಾದಿಷ್ಟೋನಿರಸ್ತಸ್ಸ್ಯಾ ತ್ಪ್ರತ್ಯಾಖ್ಯಾತೋ ನಿರಾಕೃತಃ।

ನಿಕೃತ (ಸ್ಸ್ಯಾ) ದ್ವಿಪ್ರಕೃತೋ

ವಿಪ್ರಲಬ್ಧಸ್ತು ವಂಚಿತಃ ॥

ಮನೋಹತಃ ಪ್ರತಿಹತಃಪ್ರತಿಬದ್ಧೋಹತ (ಶ್ಚ ಸಃ)

ಅಧಿಕ್ಷಿಪ್ತಪ್ರತಿಕ್ಷಿಪ್ತೌ

ಬದ್ಧಕೀಲಿತಸಂಯುತೌ ॥೪೦ ಆಪನ್ನ ಆಪತ್ಪ್ರಾಪ್ತ

(ಸ್ಸ್ಯಾ) ತ್ಕಾಂದಿಶೀಕೋಭಯದ್ರುತಃ।

ಆಕ್ಷಾರಿತಃಕ್ಷಾರಿತೋಽಭಿಶಸ್ತೆ

ಸಂಕಸುಕೋಸ್ಥಿರೆ ॥೪೩॥

ವ್ಯಸನಾರ್ತೋಪರಕ್ತೌದ್ವಾ

ವಿಹಸ್ತವ್ಯಾಕುಲೌ ಸಮೌ।

ವಿಕ್ಲಬೋವಿಹ್ವಲಃ

ಹಾಗೆ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟವನು.

ಪ್ರತ್ಯಾದಿಷ್ಟಃ-ನಿರಸ್ತಃ-ಪ್ರತ್ಯಾಖ್ಯಾತಃ-ನಿರಾಕೃತಃ-೪-ನ್ಯಾಯದಿಂದ ಪರಿಹರಿಸಲ್ಪಟ್ಟವನ ಪೆಸರುಗಳು.

ನಿಕೃತಃ-ವಿಪ್ರಕೃತಃ-೨- ಪೀಡಿಸಲ್ಪಟ್ಟವನ ಪೆಸರು.

ವಿಪ್ರಲಬ್ಧಃ-ವಂಚಿತಃ-೨-ವಂಚಿಸಿಕೊಂಡವನ ಪೆಸರು.

ಮನೋಹತಃ-ಪ್ರತಿಹತಃ-ಪ್ರತಿಬದ್ಧಃ-ಹತಃ-೪-ಮನಸ್ಸಿನ ಉತ್ಸಾಹವು ತಪ್ಪಿದವನ ಪೆಸರು, ಮನಗೆಟ್ಟವನು.

ಅಧಿಕ್ಷಿಪ್ತಃ-ಪ್ರತಿಕ್ಷಿಪ್ತಃ-೨- ಆಕ್ಷೇಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟವನ ಪೆಸಗು.

ಬದ್ಧಃ-ಕೀಲಿತಃ-ಸಂಯುತಃ-೩-ಕಟ್ಟಿಸಿಕೊಂಡವನು. ಆಪನ್ನಃ-ಆಪತ್ಪ್ರಾಪ್ತಃ-ಆಪತ್ತು ಹೊಂದಿದವನ ಹೆಸರು.

ಕಾಂದಿಶೀಕಃ-ಭಯದ್ರುತಃ-೨- ಭಯದಿಂದ ಓಡಿಹೋದವನ ಪೆಸರುಗಳು.

ಆಕ್ಷಾರಿತಃ-ಕ್ಷಾರಿತಃ--ಅಭಿಶಸ್ತಃ-೩-ಪರಸ್ತ್ರೀಗಮನ ಬ್ರಹ್ಮಹತ್ಯಾದಿ ದೋಷಗಳಿಂದ ದೂರಲ್ಪಟ್ಟವನ ಪೆಸರು.

ಸಂಕಸುಕಃ-ಅಸ್ಥಿರಃ-೨-ಯಾವದರಲ್ಲೂ ಸ್ಥಿರವಿಲ್ಲದವನ ಪೆಸರುಗಳು.

ವ್ಯಸನಾರ್ತಃ-ಉಪರಕ್ತಃ-೨-ದೈವಕೃತ ಮನುಷ್ಯಕೃತಗಳಾದ ಶರೀರ ಪೀಡೆಯುಳ್ಳವನ ಹೆಸರು ಜೂಜು ಮುಂತಾದ ವ್ಯಸನವುಳ್ಳವನ ಪೆಸರುಗಳು.

ವಿಹಸ್ತಃ-ವ್ಯಾಕುಲಃ-೨- ಶೋಕಾದಿಗಳಿಂದ ಹಿಂದು ಮುಂದು ತಿಳಿಯದವನ ಪೆಸರು.

ವಿಕ್ಲಬಃ-ವಿಹ್ವಲಃ-೨--ಭಯಾದಿಗಳಿಂದ

ತನ್ನ ಅವಯವಗಳನ್ನು ಧರಿಸಲು ಶಕ್ತಿಯಿಲ್ಲದವನ ಪೆಸರು.

(ಸ್ಯಾತ್ತು) ವಿವಶೋ (ರಿಷ್ಟದುಷ್ಟಧೀಃ ॥೪೪॥)

ವಿವಶಃ-೧-ಇದು-ಅರಿಷ್ಟದುಷ್ಟಧೀಃ- ಅರಿಷ್ಟ-ಆಸನ್ನ ಮರಣದಿಂದ,ದುಷ್ಟಧೀಃ-ದೂಷಿತವಾದ ಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳವನ ಪೆಸರು.

ಕಶ್ಯಃ ಕಶಾರ್ಹೆ

ಕಶ್ಯಃ-ಕಶಾರ್ಹಃ-೨-ಅಪರಾಧದಿಂದ ಕಶಾಕೋಲಿನಪೆಟ್ಟುಗಳಿಗೆ ತಕ್ಕವನಪೆಸರು.

(ಸ್ಸನ್ನದ್ಧೆ) ತ್ವಾತತಾಯಿನಾ (ವಧೋದ್ಯತೆ।)

ಆತತಾಯಿನ್-೧-ಇದು ವಧೋದ್ಯತೆಸಾಯುಕೊಲ್ಲುವದಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಯತ್ನವುಳ್ಳ,ಸನ್ನದ್ಧೆ-ಸಿದ್ಧನಾಗಿರುವನಲ್ಲಿ ವರ್ತಿಸುವದು.

ದ್ವೇಷ್ಯಸ್ತ್ವಕ್ಷಿಗತೋ

ದ್ವೇಷ್ಯಃ-ಅಕ್ಷಿಗತಃ-೨-ದ್ವೇಷಿಸತಕ್ಕವನಪೆಸರು.

ವಧ್ಯಶ್ಶೀರ್ಷಚ್ಛೇದ್ಯ (ಇಮೌಸಮೌ) ॥೪೫॥

ವಧ್ಯಃ-ಶೀರ್ಷಚ್ಛೇದ್ಯಃ-೨- ಸಾಯುಕೊಲ್ಲತಕ್ಕವನ ಹೆಸರು.

ವಿಷ್ಯೋ(ವಿಷೇಣಯೊವಧ್ಯ)

ವಿಷ್ಯಃ-೧-ವಿಷೇಣ-ವಿಷದಿಂದ ಯಃ ಯಾವನುವಧ್ಯಃ- ಕೊಲ್ಲತಕ್ಕವನೋ ಅವನ ಪೆಸರು.

ಮುಸಲ್ಯೋ(ಮುಸಲೇನಯಃ)

ಮುಸಲ್ಯಃ-೧- ಮುಸಲೇನಯಃ-ವಧ್ಯಃ-ವನಿಕೆಯಿಂದ ಸಾಯು ಕೊಲ್ಲಲ್ಪಡತಕ್ಕವನ ಪೆಸರು.

ಶಿಪಿದಾನೊಕೃಷ್ಣ ಕರ್ಮಾ

ಶಿಪಿದಾನಃ-ಅಕೃಷ್ಣಕರ್ಮಾ-ನ್-೨-ಪಳ್ಳೆ ಆಚಾರವುಳ್ಳವನ ಪೆಸರು. ಇಲ್ಲಿ ಶಿಪಿದಾನಃ-ಕೃಷ್ಣಕರ್ಮಾ ಎಂಬ ಪಾಠದಲ್ಲಿ ದುರಾಚಾರವುಳ್ಳವನ ಪೆಸರು.

ಚಪಲ ಶ್ಚಿಕುರಸ್ಸಮೌ ॥

ಚಪಲಃ-ಚಿಕುರಃ-೨-ದೋಷವನ್ನು ವಿಚಾರಿಸದೆ ವಧೆಬಂಧನಾದಿಗಳ ಮಾಡುವವನ ಪೆಸರು.

ದೋಷೈಕದೃಕ್ಪುರೋಭಾಗೀ

ದೋಷೈಕದೃಕ್-ಶ್- ಪುರೋಭಾಗೀ-ನ್-೨-ದೋಷವನ್ನೇ ಹುಡುಕುವವನಪೆಸರು.

ನಿಕೃತಸ್ತ್ವ ನೃಜುಶ್ಶಠಃ

ನಿಕೃತಃ-ಅನೃಜುಃ-ಶಠಃ-೩- ಕುತ್ಸಿತನ ಪೆಸರು.

ಕರ್ಣೇಜಪಸ್ಸೂಚಕಃ(ಸ್ಯಾ
ತ್ಪಿಶುನೋ
ದುರ್ಜನಃಖಲಃ ॥೪೭॥

ನೃಶಂಸೋಘಾತುಕಃ ಕ್ರೂ
ರಃಪಾಪೋ

ಧೂರ್ತಸ್ತುವಂಚಕಃ ।

ಅಜ್ಞೋಮೂಢ ಯಥಾಜಾತ
ಮೂರ್ಖವೈಧೆಯಬಾಲಿಶಾಃ।

ಕದರ್ಯ್ಯೆಕೃಪಣಕ್ಷುದ್ರಕಿಂಪ
ಚಾನಮಿತಂಪಚಃ ।

ನಿಸ್ವಸ್ತುದುರ್ವಿಧೋದೀನೋ
ದರಿದ್ರೋದುರ್ಗತೋ (ಪಿಸಃ) ॥
ವನೀಪಕೋ ಯಾಚನಕೋ
ಮಾರ್ಗಣೋಯಾಚಕಾರ್ಥಿನೌ

ಅಹಂಯು (ಸ್ಸ್ಯಾ) ದಹಂ
ಕಾರೀ
ಶುಭಂಯುಸ್ತುಶುಭಾನ್ವಿತಃ।

ದಿವ್ಯೋಪಪಾದುಕಾ (ದೇವಾ)

(ನೃಗವಾದ್ಯಾ) ಜರಾಯು
ಜಾಃ ।

ಸ್ವೇದಜಾಃ(ಕ್ರಿಮಿದಂಶಾದ್ಯಾಃ)

ಕರ್ಣೇಜಪಃ-ಸೂಚಕಃ- ಪಿಶುನಃ-೩-ಛಾಡಿ ಹೇಳುವವನು, ಕ್ಷುದ್ರಗಾರ.

ದುರ್ಜನಃ-ಖಲಃ-ಪು-೨- ದುಷ್ಟಾತ್ಮನ ಹೆಸರುಗಳು.

ನೃಶಂಸಃ-ಘಾತುಕಃ--ಕ್ರೂರಃ-ಪಾಪಃ-೪-ಪರರಿಗೆ ಬಾಧೆಮಾಡುವ ಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳವನ ಹೆಸರುಗಳು.

ಧೂರ್ತಃ-ವಂಚಕಃ-ಪು-೨-ಮೋಸಮಾಡುವವನು.

ಅಜ್ಞಃ-ಮೂಢಃ-ಯಥಾಜಾತಃ- ಮೂರ್ಖಃ-ವೈಧೇಯಃ-ಬಾಲಿಶಃ-ಪು-೬- ತಿಳುವಳಿಕೆ ಯಿಲ್ಲದವನ ಹೆಸರುಗಳು.

ಕದರ್ಯಃ-ಕೃಪಣಃ- ಕ್ಷುದ್ರಃ-ಕಿಂಪಚಾನಃ-ಮಿತಂಪಚಃ-ಪು-೫-ಲೋಭಿಯ ಹೆಸರುಗಳು.

ನಿಸ್ವಃ-ದುರ್ವಿಧಃ-ದೀನಃ-ದರಿದ್ರಃ- ದುರ್ಗತಃ-ಪು-೫-ದರಿದ್ರನಹೆಸರು, ಬಡವನು.

ವನೀಪಕಃ-ಯಾಚನಕಃ-ಮಾರ್ಗಣಃ--ಯಾಚಕಃ-ಅರ್ಥೀ-ನ್-ಪು-೫- ಕೇಳುವವನ ಹೆಸರು, ಬೇಡುವವನು.

ಅಹಂಯುಃ-ಅಹಂಕಾರೀ-ನ್-ಪು-೨-ಅಹಂಕಾರ ವುಳ್ಳವನ ಹೆಸರುಗಳು.

ಶುಭಂಯುಃ-ಶುಭಾನ್ವಿತಃ-ಪು-೨-ಶುಭವುಳ್ಳವನು.

ದಿವ್ಯೋಪಪಾದುಕಃ-೧-ದೇವಾಃ - ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿರುವ ಮಾತೃಪಿತೃಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲದೇ ಹುಟ್ಟಿದ ದೇವತೆಗಳ ಹೆಸರು.

ಜರಾಯುಜಃ -೧- ಪು-ನೃಗವಾದ್ಯಾಃ- ಮಾಸುಚೀಲದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಮನುಷ್ಯಪಶುವು ಮೊದಲಾದವುಗಳು.

ಸ್ವೇದಜಃ-೧-ಕ್ರಿಮಿದಂಶಾದ್ಯಾಃ-ಬೆವರಿ

ನಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಹುಳುವುಗಳು, ನೊಣಗಳು ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಹೆಸರು.

(ಪಕ್ಷಿಸರ್ಪಾದಯೊಂಡಜಾಃ)

ಅಂಡಜಾಃ-೧-ಪಕ್ಷಿಸರ್ಪಾದಯಃ-ಮೊಟ್ಟೆಯಿಂದ ಹುಟ್ಟುವ ಹಕ್ಕಿ, ಹಾವು, ಮುಂತಾದವುಗಳ ಹೆಸರು.

ಉದ್ಭಿದ(ಸ್ತರುಗುಲ್ಮಾದ್ಯಾ)

ಉದ್ಭಿತ್-ದ್-ಪು-೧-ತರುಗುಲ್ಮಾದ್ಯಾಃ-ನೆಲವನ್ನು ಭೇದಿಸಿಕೊಂಡು ಮೊಳಕೆ ಯೇಳುವ ಹುಲ್ಲು, ಗಿಡ, ಮರ, ಬಳ್ಳಿ ಮುಂತಾದ್ದರ ಹೆಸರುಗಳು.

ಉದ್ಭಿದುದ್ಭಿಜ್ಜಮುದ್ಭಿದಂ।

ಉದ್ಭಿತ್-ದ್-ಉದ್ಭಿಜ್ಜಂ-ಉದ್ಭಿದಂ-ನ-೨ ಆತರುಗುಲ್ಮಾದಿಗಳಿಗೇನೇ ಹೆಸರುಗಳು.

ಸುಂದರಂರುಚಿರಂಚಾರುಸುಷಮಂಸಾಧುಶೋಭನಂ ॥೫೩॥ ಕಾಂತಂಮನೋಹರಂ ರುಚ್ಯಂ ಮನೋಜ್ಞಂ ಮಂಜುಮಂಜುಳಂ।

ಸುಂದರಂ-ರುಚಿರಂ-ಚಾರು-ಸುಷಮಂ-ಸಾಧು-ಶೋಭನಂ-ಕಾಂತಂ - ಮನೋಹರಂ-ರುಚ್ಯಂ-ಮನೋಜ್ಞಂ-ಮಂಜು - ಮಂಜುಳಂ-ನ-೧೦-ಸೊಗಸಾದದ್ದು, ಚನ್ನಾಗಿರುವಂಥಾದ್ದು.

ತದಾಸೇಚನಕಂ(ತೃಪ್ತೇರ್ನಾಸ್ತ್ಯಂತೋ ಯಸ್ಯದರ್ಶನಾತ್॥)

ಆಸೇಚನಕಂ-೧-ಯಸ್ಯದರ್ಶನಾತ್ ತೃಪ್ತೇರಂತೋನಾಸ್ತಿ ತತ್-ಯಾವದರನ್ನು ನೋಡುವದರಿಂದ ನೋಡಬೇಕೆಂಬ ಹಾರೈಕೆ ತೀರಿ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಸಂಪೂರ್ಣ ತೃಪ್ತಿಯುಂಟಾಗುವದಿಲ್ಲವೋ ಅಂಥಾದ್ದು ಅಂದರೆ, ಬಹಳ ಚಲುವಾದದ್ದು.

ಅಭೀಷ್ಟೇಭೀಪ್ಸಿತಂಹೃದ್ಯಂ ದಯಿತಂವಲ್ಲಭಂಪ್ರಿಯಂ।

ಅಭೀಷ್ಟಂ-ಅಭೀಪ್ಸಿತಂ-ಹೃದ್ಯಂ- ದಯಿತಂ-ವಲ್ಲಭಂ-ಪ್ರಿಯಂ-ನ-೬-ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬೇಕಾದದ್ದು, ಇಷ್ಟವಾದದ್ದು.

ನಿಕೃಷ್ಟಪ್ರತಿಕೃಷ್ಟಾರ್ವರೇಫಯಾಪ್ಯಾವಮಾಧಮಾಃ ॥೫೪॥ ಕುಪೂಯಕುತ್ಸಿತಾವದ್ಯ ಖೇಟಗರ್ಹ್ಯಾಣಕಾಸ್ಸಮಾಃ।

ನಿಕೃಷ್ಟಃ-ಪ್ರತಿಕೃಷ್ಟಃ-ಅರ್ವಾ-ನ್-ರೇಫಃ-ಪಾ-ಲೇಫಃ-ಯಾಪ್ಯಃ-ಅವಮಃ- ಅಧಮಃ-ಕುಪೂಯಃ-ಕುತ್ಸಿತಃ-ಅವದ್ಯಃ-ಖೇಟಃ-ಗರ್ಹ್ಯಃ-[illegible]ಚಾರಗುಣಾದಿಗಳಿಂದ ಕಡಮೆಯಾದಂಥಾ ಅಧಮನ ಹೆಸರುಗಳು.

ಮಲೀಮಸಂತುಮಲಿನಂ ಕಚ್ಚರಂಮಲದೂಷಿತಂ ॥೫೫॥

ಮಲೀಮಸಂ-ಮಲಿನಂ-ಕಚ್ಚರಂ- ಮಲದೂಷಿತಂ-೪-ನ- ಮಾಸಿದ್ದು, ಕೊಳೆಯಾದದ್ದು.

ಪೂತಂಪವಿತ್ರಂಮೇಧ್ಯಂಚ

ಪೂತಂ-ಪವಿತ್ರಂ-ಮೇಧ್ಯಂ-ನ-೩ - ಪವಿತ್ರವಾದಂಥಾದ್ದು, ಶುದ್ಧವಾದದ್ದು, ದೋಷವಿಲ್ಲದ್ದು.

ವೀಧ್ರಂತು(ವಿಮಲಾರ್ಥಕಂ।)

ವೀಧ್ರಂ-ನ-೧-ವಿಮಲಾರ್ಥಕಂ- ಸ್ವಭಾವದಿಂದ ನಿಷ್ಕಲ್ಮಷಗಳಾದ ಸ್ಫಟಿಕಾದಿ ವಸ್ತುಗಳ ಹೆಸರು.

ನಿರ್ಣಿಕ್ತಂಶೋಧಿತಂಮೃಷ್ಟಂನಿಶ್ಶೋಧ್ಯಮನವಸ್ಕರಂ॥

ನಿರ್ಣಿಕ್ತಂ-ಶೋಧಿತಂ-ಮೃಷ್ಟಂ-ನಿಶ್ಶೋಧ್ಯಂ-ಅನವಸ್ಕರಂ- ನ- ೫- ಕಲ್ಮಷವಿಲ್ಲದ ಹಾಗೆ ಶುದ್ಧ ಗೊಳಿಸಲ್ಪಟ್ಟದ್ದು.

ಅಸಾರಂಫಲ್ಗು

ಅಸಾರಂ-ಫಲ್ಗು-ನ-೨-ಸಾರವಿಲ್ಲದೆ ಹಗರಣಾವಾದಂಥಾ ಬಲ್ಲಜ ಮುಂತಾದ್ದು.

ಶೂನ್ಯಂತುವಶಿಕಂತುಚ್ಛರಿಕ್ತಕೇ।

ಶೂನ್ಯಂ-ವಶಿಕಂ- ತುಚ್ಛಂ-ರಿಕ್ತಕಂ-ನ-೪-ಬರಿದಾದ ಮನೆ ಮಡಿಕೆ ಮುಂತಾದ್ದು ವಳಗೆ ಏನೂಯಿಲ್ಲದ್ದು.

(ಕ್ಲೀಬೆ)ಪ್ರಧಾನಂಪ್ರಮುಖಪ್ರವೇಕಾನುತ್ತಮೋತ್ತಮಾಃ । ಮುಖ್ಯವರ್ಯವರೇಣ್ಯಾಶ್ಚಪ್ರಬರ್ಹೋನವರಾರ್ಧ್ಯವತ್। ಪರಾರ್ಧ್ಯಾಗ್ರಪ್ರಾಗ್ರಹರ ಪ್ರಾಗ್ರ್ಯಾಗ್ರ್ಯಾಗ್ರೀಯಮಗ್ರಿಯಂ ॥೫೮॥

ಪ್ರಧಾನಂ-ನಿಯತನಪುಂಸಕವು,ಪ್ರಮುಖಃ-ಪ್ರವೇಕಃ-ಅನುತ್ತಮಃ - ಉತ್ತಮಃ-ಮುಖ್ಯಃ-ವರ್ಯಃ-ವರೇಣ್ಯಃ-ಪ್ರಬರ್ಹಃ-ಅನವರಾರ್ಧ್ಯಃ-ಪು-ಪರಾರ್ಧ್ಯಂ-ಅಗ್ರಂ-ಪ್ರಾಗ್ರಹರಂ- ಪ್ರಾಗ್ರ್ಯಂ-ಅಗ್ರ್ಯಂ-ಅಗ್ರೀಯಂ-ಅಗ್ರಿಯಂ-ನ-೧೭-ಮುಖ್ಯವಾಗಿಯೂ, ಉತ್ತಮವಾಗಿಯೂ, ಇತರರಿಂದ ಅಪೇಕ್ಷಿಸಲ್ಪಡತಕ್ಕದ್ದಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದಂಥಾದ್ದರ ಹೆಸರುಗಳು.

ಶ್ರೇಯಾನ್ ಶ್ರೇಷ್ಠಃ ಪುಷ್ಕಲ(ಸ್ಸ್ಯಾ)ತ್ಸತ್ತಮಶ್ಚಾತಿಶೋಭನೇ।

ಶ್ರೇಯಾನ್--ಸ-ಶ್ರೇಷ್ಠಃ-ಪುಷ್ಕಲಃ-ಸತ್ತಮಃ-ಅತಿಶೋಭನಃ-ಪು-೫-ಬಹಳಶ್ರೇಷ್ಠನಾದವನ ಹೆಸರುಗಳು, ಈ೨೨,ಉತ್ತಮಪರ್ಯಾಯನಾಮಗಳೆಂದು ಕೆಲವರನ್ನುವರು.

ಸ್ಯು ಉತ್ತ... ...ಪ್ರ... ...ಪುಂಗವ... ...ಕುಂಜ,

ಗವರ್ಷಭಕುಂಜರಾಃ। ಸಿಂಹ ಶಾ ದೂರ್ಲಲನಾಗಾದ್ಯಾಃಪುಂಸಿಶ್ರೇಷ್ಠಾರ್ಥಗೋಚರಾಃ ।

ರಃ-ಸಿಂಹಃ-ಶಾರ್ದೂಲಃ-ನಾಗಃ-ಪ್ರು-ಈ ೭ ನ್ನು, ಆದಿಶಬ್ದದಿಂದ, ಚಂದ್ರಾದಿ ಶಬ್ದಗಳು ನ್ನೂ, ಉತ್ತರಪದೆ ಶ್ರೇಷ್ಠಾದಿಗೋಚರಾಸ್ಸಂತಃ-ಪುಂಸಿಸ್ಯುಃ-ಉತ್ತರ ಪದಗಳಾಗಿ ತನಿಗೆ ವಿಶೇಷ್ಯವಾದ ಪದಾರ್ಥವನ್ನು ಶ್ರೇಷ್ಠವನ್ನಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಾ ಪುಲ್ಲಿಂಗಗಳಾಗುತ್ತವೆ, ಉದಾಹರಣಾ*ನರವ್ಯಾಘ್ರಃ-ಮುನಿಪುಂಗವಃ-ಪುರುಷರ್ಷಭಃ-ಗಜಕುಂಜರಃ-ರಾಜಸಿಂಹಃ-ರಾಜಚಂದ್ರಃ - ಇತ್ಯಾದಿಗಳು ಶ್ರೇಷ್ಠಾರ್ಥಗಳು.

ಅಪ್ರಾಗ್ರ್ಯಂ (ದ್ವಯಹೀನೆ ದ್ವೇ)ಅಪ್ರಧಾನೋಪಸರ್ಜನೇ।

ಅಪ್ರಾಗ್ರ್ಯಂ-ಅಪ್ರಧಾನಂ- ಉಪಸರ್ಜನಂ-೩-ಪ್ರಧಾನವಲ್ಲದೇ ಇರುವಂಥಾ ಅನುಖ್ಯದ ಹೆಸರುಗಳು. ಅಪ್ರಧಾನ- ಉಪಸರ್ಜನ-ಈ ೨ ಶಬ್ದಗಳಿಗೆ ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗ, ಪುಲ್ಲಿಂಗಗಳಿಲ್ಲವು, ಅಂದರೆ ನಿತ್ಯ ನಪುಂಸಕವೆನ್ನುವಿಕೆ.

ವಿಶಂಕಟಂಪೃಥುಬೃಹದ್ವಿ ಶಾಲಂಪೃಥುಲಂಮಹತ್ । ರುಂದ್ರೋರುವಿಪುಲಂ

ವಿಶಂಕಟಂ-ಪೃಥು-ಬೃಹತ್-ತ್-ವಿಶಾಲಂ ಪೃಥುಲಂ- ಮಹತ್-ರುಂದ್ರಂ-ಉರು- ವಿಪುಲಂ-ನ- ೯- ವಿಶಾಲವಾದದ್ದು, ಅಗಲವಾದದ್ದು-ದೊಡ್ಡದು.

ಪೀನಪೀವ್ನೀತುಸ್ಥೂಲಪೀವರೇ।

ಪೀನಂ-ಪೀವ-ನ್-ಸ್ಥೂಲಂ-ಪೀವರಂ-ನ- ೪-ಬಲಿತದ್ದು.

ಸ್ತೋಕಾಲ್ಪಕ್ಷುಲ್ಲಕಾ ಸೂಕ್ಷ್ಮಂಶ್ಲಕ್ಷ್ಣಂದಭ್ರಂಕೃಶಂತನು।

ಸ್ತೋಕಃ - ಅಲ್ಪಃ -ಕ್ಷುಲ್ಲಕಃ-ಸೂಕ್ಷ್ಮಂಶ್ಲಕ್ಷ್ಣಂ-ದಭ್ರಂ-ಕೃಶಂ-ತನು-ನ-೧೦- ಸಣ್ಣದು.

(ಸ್ತ್ರಿಯಾಂ) ಮಾತ್ರಾತ್ರುಟೀ ಪುಂಸಿ) ಲವಲೇಶಕಣಾಣವಃ।

ಮಾತ್ರಾ-ತ್ರುಟಿಃ(ನಿಯತ ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗವು) ಲವಃ-ಲೇಶಃ,ಕಣಃ, (ಅಣುಃ) ನಿಯತ ಪುಲ್ಲಿಂಗ-ಈ-೬-ಅಲ್ಪವಾದ್ದು - ಕೊಂಚ, ತುಸ, ಶಟಕು, ಸ್ವಲ್ಪವಾದದ್ದು.

ಅತ್ಯಲ್ಪೇಲ್ಪಿಷ್ಠಮಲ್ಪೀಯಃ ಕನೀಯೋಣೀಯಃ (ದ್ವಯಂ)

ಅಲ್ಪಿಷ್ಠಂ-ಅಲ್ಪೀಯಃ-ನ- ಕಣೀಯಃ- ... ಅತ್ಯಲ್ಪವಾದ ... ಕಣೆ

ಷ್ಠಂ-ಅಣಿಷ್ಠಂ-ಈ೨ ಅಂತೂ-೬-ನ-ಬಹಳಕೊಂಚವಾಗಿರುವದು.

ಪ್ರಭೂತಂ ಪ್ರಚುರಂ ಪ್ರಾಜ್ಯಮದಭ್ರಂ ಬಹುಳಂ ಬಹು॥ ಪುರುಭೂಃ ಪುರುಹಭೂಯಿಷ್ಠಂ ಸ್ಫಿರಂಭೂಯಶ್ಚ ಭೂರಿಚ।

ಪ್ರಭೂತಂ-ಪ್ರಚುರಂ-ಪ್ರಾಜ್ಯಂ- ಅದಭ್ರಂ-ಬಹುಳಂ-ಬಹು,ಪುರುಭೂಃ-ಪಾ-ಪುರುಹೂಃ- ಪುರುಹಂ-ಪುರು- ಭೂಯಿಷ್ಠಂ-ಸ್ಫಿರಂ-ಭೂಯಃ-ಸ-ಭೂರಿ-ನ-೧೨-ಅಧಿಕವಾದದ್ದರ ಹೆಸರುಗಳು. ಬಹಳವಾದದ್ದು,ಹೆಚ್ಚಾದದ್ದು.

ಪರಶ್ಶತಾದ್ಯಾ (ಸ್ತೇ ಯೇಷಾಂ ಪರಾಸಂಖ್ಯಾ ಶತಾದಿಕಾತ್।)

ಪರಶ್ಶತಂ-ಪರಸ್ಸಹಸ್ರಂ-ಇತ್ಯಾದಿಗಳು-ನ-ಯೇಷಾಂಸಂಖ್ಯಾ ಶತಾದಿಕಾತ್-ಪರಾತೆ) ಯಾವ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಲೆಕ್ಕವು ನೂರಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಾಗುತ್ತೋ ಅಂಥಾವುಗಳ ಹೆಸರು.

ಗಣನೀಯೆ ಗಣೇಯಂ

ಗಣನೀಯಂ-ಗಣೇಯಂ-ಪಾ-ಗಣೆಯಂ-೨-ಲೆಕ್ಕವಿಡತಕ್ಕವುಗಳು. ಎಣಿಸತಕ್ಕವುಗಳ ಹೆಸರುಗಳು.

ಸಂಖ್ಯಾತೇಗಣಿತಂ(ಮಥ)

ಗಣಿತಂ-ನ-೧-ಎಣಿಕೆಯಾದದ್ದು.

ಸಮಂಸರ್ವಂ। ವಿಶ್ವಮಶೇಷಂಕೃತ್ಸ್ನಂಸಮಸ್ತನಿಖಿಲಾಖಿಲಾನಿನಿಶ್ಶೇಷಂ ॥೬೫॥ ಸಮಗ್ರಸಕಲಾಖಂಡ ಪೂರ್ಣಾರ್ಣಾದೀನ್ಯ ವ್ಯಮಾನಕೇ।

ಸಮಂ - ಸರ್ವಂ-ವಿಶ್ವಂ-ಅಶೇಷಂ- ಕೃತ್ಸ್ನಂ-ಸಮಸ್ತಂ-ನಿಖಿಲಂ- ಅಖಿಲಂ- ನಿಶ್ಶೇಷಂ-ಸಮಗ್ರಂ-ಸಕಲಂ-ಅಖಂಡಂ-ಪೂರ್ಣಂ-ಅನೂನಕಂ-ನ-೧೪- ಆದಿಪದದಿಂದ ಸಂಪೂರ್ಣಂ-ಪುಷ್ಕಲಂ-ಅವಿಕಲಂ- ಅಭಿನ್ನಂ-ಇತ್ಯಾದಿಶಬ್ದಗಳು, ಕಡಮೆ ಇಲ್ಲದೇ ಯಿರುವದಕ್ಕೆಹೆಸರುಗಳು. ಅಂದರೆ, ಎಲ್ಲವೂ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಎಂದರ್ಥವು.

ಘನಂನಿರಂತರಂಸಾಂದ್ರಂ

ಘನಂ-ನಿರಂತರಂ-ಸಾಂದ್ರಂ-ನ-೩-ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ಸೇರಿಕೊಂಡು ಒತ್ತಾಗಿರುವಂಥಾದ್ದು ಎಡೆಬಿಡದದ್ದು.

ಪೇಲವಂವಿರಳಂತನು ॥೬೬॥

ಪೇಲವಂ-ವಿರಳಂ-ತನು-ನ-೩-ಎಡೆಬಿಟ್ಟದ್ದು. ವಿರಳವಾದದ್ದು, ತೆಳ್ಳಗಿರುವದು.

ಸಮೀಪೇನಿಕಟಾಸನ್ನ ಸನ್ನಿ

ಸಮೀಪಂ-ನಿಕಟಂ- ಆಸನ್ನಂ- ಸನ್ನಿಕೃ

ಕೃಷ್ಟಸನೀಡವತ್। ಸದೇಶಾಭ್ಯಾಶಸವಿಧಸಮರ್ಯಾದಸವೇಶವತ್॥ ಉಪಕಂಠಾಂತಿಕಾಭ್ಯರ್ಣಾಭ್ಯಗ್ರಾಅಪ್ಯಭಿತೊವ್ಯಯಂ।

ಷ್ಟಂ-ಸನೀಡಂ-ಸದೇಶಂ-ಅಭ್ಯಾಶಂ-ಪಾ-ಅಭ್ಯಾಸಂ-ಸವಿಧಂ-ಸಮರ್ಯಾದಂ-ಸವೇಶಂ-ನ-ಉಪಕಂಠಃ- ಅಂತಿಕಃ- ಅಭ್ಯರ್ಣಃ-ಅಭ್ಯಗ್ರಃ-ಅಭಿತಃ-ಸ-೧೨- ಹತ್ತಿರದ ಹೆಸರುಗಳು. ಬಳಿಸಮೀಪ (ಅಭಿತಃ) ಇದು-ಅವ್ಯಯವು.

ಸಂಸಕ್ತೆತ್ವವ್ಯವಹಿತ ಮಪದಾಂತರ (ಮಿತ್ಯಪಿ)

ಸಂಸಕ್ತಂ-ಅವ್ಯವಹಿತಂ-ಅಪದಾಂತರಂ ೩-ನ-ಬೆರತುಕೊಂಡಂಥಾದ್ದು, ಕೂಡಿಕೊಂಡಂಥಾದ್ದು, ಸೇರಿ ಕೊಂಡಿರುವದು.

ನೆದಿಷ್ಠಮಂತಿಕತಮಂ

ನೇದಿಷ್ಠಂ- ಅಂತಿಕತಮಂ-೨- ಬಹಳಹತ್ತಿರವಾದದ್ದು, ಕೇವಲ ಸಮೀಪವಾದದ್ದು.

(ಸ್ಯಾ)ದ್ದೂರಂ ವಿಪ್ರಕೃಷ್ಟಕಂ।

ದೂರಂ- ವಿಪ್ರಕೃಷ್ಟಕಂ-೨- ದೂರವಾದದ್ದು, ಹತ್ತರವಲ್ಲದ್ದು.

ದವೀಯಂಚದವಿಷ್ಠಂಚ ಸುದೂರಂ

ದವೀಯಃ-ಸ-ದವಿಷ್ಠಂ-ಸುದೂರಂ-ನ-೩-ಬಹಳ ದೂರವಾದದ್ದು.

ದೀರ್ಘಮಾಯತಂ॥

ದೀರ್ಘಂ- ಆಯತಂ-ನ-೨- ಉದ್ದವಾದದ್ದು, ಕೋಲಾದ್ದು, ನೀಳವಾದದ್ದು.

ವರ್ತುಲಂನಿಸ್ತಲಂವೃತ್ತಂ

ವರ್ತುಲಂ-ನಿಸ್ತಲಂ-ವೃತ್ತಂ-ನ-೩-ಗುಂಡಾದದ್ದು, ದುಂಡಾದ್ದು, ಉರುಟಾದ್ದು.

ಬಂಧುರಂತೂನ್ನತಾನತಂ।

ಬಂಧುರಂ-ಉನ್ನತಾನತಂ-ನ-೨- ಉದ್ದವಾಗಿ ಬೆಳೆದು ಬೊಗ್ಗಿದಂಥಾದ್ದು.

ಉಚ್ಚ ಪ್ರಾಂಶೂನ್ನತೊ ದಗ್ರೊಚ್ಛ್ರಿತಾಸ್ತುಂಗೆ (ಥ)

ಉಚ್ಚಃ-ಪ್ರಾಂಶುಃ-ಉನ್ನತಃ-ಉದಗ್ರಃ-ಉಚ್ಛ್ರಿತಃ-ತುಂಗಃ-ಪು-೬-ಎತ್ತರವಾದದ್ದು, ಬಹಳ ಮೇಲಕ್ಕೆಬೆಳೆದದ್ದು.

ವಾಮನೆ ॥೭೦॥ ನ್ಯಙ್ನೀಚ ಖರ್ವಹ್ರಸ್ವಾಸ್ಸ್ಯು

ವಾಮನಃ-ನ್ಯಕ್-ಚ-ನೀಚಃ-ಖರ್ವಃ-ಹ್ರಸ್ವಃ-ಪು-೫-ತಗಾದಗುಜ್ಜು ಗಿಡ್ಡು, ಕುರುಚು, ಕುಳ್ಳ.

ರವಾಗ್ರೆವನತಾನತಂ।

ಅವಾಗ್ರಂ- ಅವನತಂ- ಆನತಂ- ನ-೩-ಬೊಗ್ಗಿದಂಥಾದ್ದು.

ಅರಾಳಂವೃಜಿನಂಜಿಂಹಮೂರ್ಮಿಮತ್ಕುಂಚಿತಂನತಂ। ಆವಿ

ಅರಾಳಂ-ವೃಜಿನಂ-ಜಿಂಹಂ-ಊರ್ಮಿಮತ್-ಕುಂಚಿತಂ - ನತಂ-ಆವಿದ್ಧಂ-ಕುಟಿಲಂ- ಭುಗ್ನ

ದ್ಧಂಕುಟಿಲಂಭುಗ್ನಂವೆಲ್ಲಿತಂ ವಕ (ಮಿತ್ಯಪಿ)

ಗ್ನಂ-ವೇಲ್ಲಿತಂ-ವಕ್ರಂ-ನ-೧೧-ಸೊಟ್ಟೆಯಾಗಿರುವದರ ಪೆಸರುಗಳು.

ಋುಜಾವಜಿಂಹಪ್ರಗುಣೌ

ಋುಜುಃ-ಅಜಿಹ್ಮಃ-ಪ್ರಗುಣಃ-ಪು-೩-ನೆಟ್ಟಗಿರುವದರ ಪೆಸರು.

ವ್ಯಸ್ತೇತ್ವಪ್ರಗುಣಾಕುಲೌ॥

ವ್ಯಸ್ತಃ-ಅಪ್ರಗುಣಃ-ಆಕುಲಃ-ಪು-೩-ಕೆದರಿದ್ದು, ಬಿಚ್ಚಿಸಿ ಹೋದದ್ದು, ಚದರಿ ಹೋದದ್ದು, ಕೆದರಿ ಕೊಂಡಿರುವದು.

ಶಾಶ್ವತಸ್ತುಧ್ರುವೋನಿತ್ಯಸದಾತನಸನಾತನಾಃ।

ಶಾಶ್ವತಃ-ಧ್ರುವಃ-ನಿತ್ಯಃ-ಸದಾತನಃ- ಸನಾತನಃ-ಪು-೫-ಎಂದಿಗೂನಾಶ ವಿಲ್ಲದದರ ಪೆಸರುಗಳು.

ಸ್ಥಾಸ್ನುಃಸ್ಥಿರತರಃಸ್ಥೇಯಾ

ಸ್ಥಾಸ್ನುಃ-ಸ್ಥಿರತರಃ-ಸ್ಥೇಯಾನ್-ನ-ಪು-೩-ಬಹುಕಾಲದವರಿಗೂ ಚಲನೆ ಇಲ್ಲದೇ ಸ್ಥಿರವಾಗಿರುವಂಥಾವನು.

(ನೇಕರೂಪತಯಾತುಯಃ। ಕಾಲವ್ಯಾಪೀ)ಸಕೂಟಸ್ಥಃ

ಕೂಟಸ್ಥಃ-ಪು -೧- ಏಕರೂಪತಯಾ ಯಃ-ಕಾಲವ್ಯಾಪೀ-ಯಾವಾಗಲೂ ವಂದೇ ಬಗೆಯಾಗಿರುವ ಆತ್ಮಾದಿಗಳ ಹೆಸರು.

ಸ್ಥಾವರೋಜಂಗಮೇತರಃ।

ಸ್ಥಾವರಃ-೧-ಜಂಗಮೇತರಃ-ಚರಿಸುವಂಥಾ ಜಂಗಮ ವಲ್ಲದೇ ಇರುವ ಗಿರಿವೃಕ್ಷಾದಿಸ್ಥಾವರಗಳ ಪೆಸರು.

ಚರಿಷ್ಣುಜಂಗಮಚರಂ ತ್ರಸಮಿಂಗಂಚರಾಚರಂ ।

ಚರಿಷ್ಣು-ಜಂಗಮ-ಚರಂ-ತ್ರಸಂ - ಇಂಗಂ-ಚರಾಚರಂ-೬ - ತಿರುಗುವಂತಾ ಮನುಷ್ಯಾದಿ ಜಂಗಮ ದ್ರವ್ಯಗಳ ಹೆಸರು.

ಚಲನಂಕಂಪನಂಕಂಪ್ರಂ

ಚಲನಂ-ಕಂಪನಂ-ಕಂಪ್ರಂ-೩-ಕದಲಾಡುವಂಥಾ ಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳ ಅಶ್ವತ್ಥದಳಾದಿಗಳ ಪೆಸರುಗಳು.

ಚಲಂಲೋಲಂಚಲಾಚಲಂ। ಚಂಚಲಂತರಳಂಚೈವ ಪಾರಿಪ್ಲವಪರಿಪ್ಲವೇ ॥೭೫॥

ಚಲಂ-ಲೋಲಂ-ಚಲಾಚಲಂ-ಚಂಚಲಂ-ತರಳಂ-ಪಾರಿಪ್ಲವಂ-ಪರಿಪ್ಲವಂ-ನ-೭-ಕದಲಾಡುತ್ತಿರುವಂಥಾ ಚಂಚಲವಾದ್ದಕ್ಕೆ ಹೆಸರುಗಳು.

ಅತಿರಿಕ್ತಸ್ಸಮಧಿಕೋ

ಅತಿರಿಕ್ತಃ-ಸಮಧಿಕಃ-ಪು-೨-ಬಹಳ ಅಧಿಕವಾಗಿರುವದ್ದರ ಹೆಸರುಗಳು.

ದೃಢಸಂಧಿಸ್ತು ಸಂಹತಃ ।

ದೃಢಸಂಧಿಃ-ಸಂಹತಃ-ಪು - ದೃಢವಾದ ಕೀಲು ಉಳ್ಳದ್ದು. ಚನ್ನಾಗಿ ತಗಲಿಕೊಂ ರುವದು. ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಬೆಸಗೆ ಗೊಂಡಿರು ವದು.

ಕರ್ಕಶಂಕಠಿನಂಕ್ರೂರಂ ಕ ಠೋರಂನಿಷ್ಠುರಂದೃಢಂ ॥೭೬॥ ಜಠರಂಮೂರ್ತಿಮನ್ಮೂರ್ತಂ

ಕರ್ಕಶಂ-ಪು-ಕರ್ಕಟಂ-ಕಠಿನಂ-ಕ್ರೂರಂ-ಕಠೋರಂ-ನಿಷ್ಠುರಂ-ದೃಢಂ-ಜಠರಂ--ಮೂರ್ತಿಮತ್-ಮೂರ್ತಂ-ನ-೯- ಬಿರುಸಾಗಿರುವದು. ಮುಟ್ಟಿದರೆ ಘಟ್ಟಿಯಾಗಿರು ವದು.

ಪ್ರವೃದ್ಧಂಪ್ರೌಢಮೇಧಿತಂ।

ಪ್ರವೃದ್ಧಂ-ಪ್ರೌಢಂ- ಏಧಿತಂ-ನ -೩- ಬೆ ಳೆದಂಥಾದ್ದು.

ಪುರಾಣಪ್ರತನಪ್ರತ್ನಪುರಾ ತನಚಿರಂತನಾಃ ॥೭೭॥

ಪುರಾಣಃ-ಪ್ರತನಃ-ಪ್ರತ್ನಃ-ಪುರಾತನಃ-ಚಿರಂತನಃ-ಪು -೫- ಹಳೇದು. ಬಹುಕಾ ಲದ್ದು.

ಪ್ರತ್ಯಗ್ರೋಭಿನವೋನವ್ಯೋನ ವೀನೋನೂತನೋನವಃ । ನೂತ್ನಶ್ಚ

ಪ್ರತ್ಯಗ್ರಃ-ಅಭಿನವಃ-ನವ್ಯಃ-ನವೀನಃ- ನೂತನಃ-ನವಃ - ನೂತ್ನಃ-ಪು-೭-ಹೊಸದು, ಹೊಸ್ತು.

ಸುಕುಮಾರಂತುಕೋಮಲಂ ಮೃದುಳಂಮೃದು॥

ಸುಕುಮಾರಃ- ಕೋಮಲಂ-ಮೃದುಳಂ-ಮೃದು-ನ-೪-ಮೆತ್ತಗಿರುವದು, ಮೃದುವಾ ಗಿರುವದು.

ಅನ್ವಗನ್ವಕ್ಷಮನುಗೇ ನುಪ ದಂಕ್ಲೀಬಮನ್ವಯಂ।

ಅನ್ವಕ್-ಅ-ಅನ್ವಕ್ಷಂ-ಅನುಗಂ- ಅನುಪದಂ-೪-ನ-ಅನ್ವಯು-ಹಿಂದೆ ಸಂಗಡಹೋ ಗುವಂಥಾದ್ದು, ಕೂಡ್ಲೆ ಇರುವದು.

ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಂ(ಸ್ಯಾ)ದೈಂದ್ರಿಯಕ

ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಂ-ಐಂದ್ರಿಯಕಂ-ನ-೨- ಚಕ್ಷುರಾದಿಬಹಿರಿಂದ್ರಿಯಗಳಿಂದುಂಟಾಗುವ ರೂಪಾದಿಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಗಳಿಗೂಅಂತಃಕರಣದಿಂದುಂಟಾಗುವ ಸುಖಾದಿ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಗಳಿಗೂ ಹೆಸರು, ವಿಷಯೇಂದ್ರಿಯ ಸನ್ನಿಕರ್ಷಜನ್ಯವಾದ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾನುಭವಾತ್ಮಕಾಂತಃಕರಣವೃತ್ತಿ ಎಂಬ ಭ್ರಮಪ್ರಮಾಸಾಧಾರಣವಾದ ಅರುಹು, ಅಂಥಾ ತಿಳುವಳಿಕೆ

ಯೊಳು ಗೋಚರಿಪ ವಿಷಯು, ಇವುಗಳಿಗೆ ಹೆಸರು.

ಮಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಮತೀಂದ್ರಿಯಂ।

ಅಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಂ-ಪಾ- ಅತ್ಯಧ್ಯಕ್ಷಂ-ಅತೀಂದ್ರಿಯಂ-೨-ಇಂದ್ರಿಯ ಗಳಿಗೆ ಗೋಚರವಾಗದೆಯಿರುವ ಅನುಮೇಯಾದಿಗಳ ಹೆಸರು. ಸಾಕ್ಷಾತ್ತಾಗಿ ತಿಳಿಯಬಾರದೇ ಇರುವದು.

ಏಕತಾನೊನನ್ಯವೃತ್ತಿರೆಕಾಗ್ರ್ಯಕಾಯನಾ (ವಪಿ) ಅಪ್ಯೇಕಸರ್ಗ ಏಕಾಗ್ರ್ಯೋ ಪ್ಯೇಕಾಯನಗತೊ (ಪಿಚ॥)

ಏಕತಾನಃ-ಅನನ್ಯವೃತ್ತಿಃ-ಏಕಾಗ್ರಃ-ಏಕಾಯನಃ- ಏಕಸರ್ಗಃ-ಐಕಾಗ್ರಃ- ಏಕಾಯನಗತಃ-೭-ಏಕಾಗ್ರಚಿತ್ತನಹೆಸರು. ಒಂದೇ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ವೃತ್ತ್ಯಂತರವಿಲ್ಲದೇ ಸ್ಥಿರವಾದ ಪರಿಭಾವನೆಯುಳ್ಳ ಯೋಗಿ, ಕಾಮಿ ಮುಂತಾದವರು.

(ಪುಂಸ್ಯಾ) ದಿಃಪೂರ್ವಪೌರಸ್ತ್ಯಪ್ರಥಮಾದ್ಯಾ

ಆದಿಃ-ನಿಯತ ಪುಲ್ಲಿಂಗವು-ಪೂರ್ವಃ-ಪೌರಸ್ತ್ಯಃ-ಪ್ರಥಮಃ-ಆದ್ಯಃ-ಪು-೫- ಮೊದಲನೇದರಹೆಸರು.

ಅಥಾಸ್ತ್ರಿಯಾಂ । ಅಂತೋಜಘನ್ಯಂಚರಮ ಮಂತ್ಯಪಾಶ್ಚಾತ್ಯಂಪಶ್ಚಿಮಾಃ॥

ಅಂತಃ-ಸ್ತ್ರೀ-ಜಘನ್ಯಂ-ಚರಮಂ-ನ- ಅಂತ್ಯಃ- ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯಃ-ಪಶ್ಚಿಮಃ-೬- ಕಡೇದು, ತುದಿಯಾದ್ದು.

ಮೋಘಂನಿರರ್ಥಕಂ

ಮೋಘಂ-ನಿರರ್ಥಕಂ-ನ-೨-ಪ್ರಯೋಜನವಿಲ್ಲದ್ದು.

ಸ್ಪಷ್ಟಂಸ್ಫುಟಂ ಪ್ರವ್ಯಕ್ತಮುಲ್ಬಣಂ।

ಸ್ಪಷ್ಟಂ-ಸ್ಫುಟಂ-ಪ್ರವ್ಯಕ್ತಂ-ಉಲ್ಬಣಂ ೪- ಪ್ರಕಟವಾದದ್ದು.

ಸಾಧಾರಣಂ ತುಸಾಮಾನ್ಯ

ಸಾಧಾರಣಂ-ಸಾಮಾನ್ಯಂ -೨- ಅನೇಕರಿಗೆ ಸರಿಯಾದ್ದು, ಸಾಧಾರಣವಾದದ್ದು,ಬಹಳ ಜನಗಳ ಏಕವಿಧವಾದ ಅನುಭವಾದಿಗಳಿಗೆ ವಿಷಯವಾದದ್ದು.

ಮೇಕಾಕೀತ್ವೇಕಏಕಕಃ ॥

ಏಕಾಕೀ-ನ್- ಏಕಃ-ಏಕಕಃ-೩-ಸಹಾಯವಿಲ್ಲದೆ ತಾನೊಬ್ಬನೇ ಆದವನು, ಒಂಟಿಗನು.

(ಭಿನ್ನಾರ್ಥಕಾ) ಅನ್ಯತರಏಕತ್ವಾನ್ಯೇತರಾವಪಿ

ಅನ್ಯತರಃ-ಏಕಃ-ತ್ವಃ-ಅನ್ಯಃ-ಇತರಃ-೫-ಭಿನ್ನಾರ್ಥಕಾಃ - ಪ್ರಕೃತಾರ್ಥಕ್ಕಿಂತ

ಲೂ ಬೇರೆಯಾಗಿರುವಂಥಾದ್ದರ ಹೆಸರುಗಳು. ಇವು ಸರ್ವನಾಮಗಳು.

ಉಚ್ಚಾವಚಂ ನೈಕಭೆದ

ಉಚ್ಚಾವಚಂ-ನೈಕಭೇದಂ-೨-ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿರುವಂಥಾ ಜಗದಿಂದ್ರಜಾಲ ಸ್ವಪ್ನ ಚಿತ್ರಾದಿ ನಾನಾ ಪ್ರಪಂಚ ವಿಕಾರಗಳ ಹೆಸರುಗಳು, ಹಲವುಬಗೆಯಾದದ್ದು

ಮುಚ್ಚಂಡಮ ವಿಲಂಬಿತಂ ॥

ಉಚ್ಚಂಡಂ-ಅವಿಲಂಬಿತಂ-೨-ತ್ವರೆಯುಳ್ಳವನ ಹೆಸರುಗಳು. ನಾವಕಾಶವಿಲ್ಲದ್ದು.

ಅರುಂತುದಸ್ತು ಮರ್ಮಸ್ಪೃ

ಅರುಂತುದಃ-ಮರ್ಮಸ್ಪೃಕ್-೨-ಮರ್ಮವನ್ನು ಭೇದಿಸಿ, ಹೃದಯವ್ಯಥೆಯನ್ನುಂಟುಮಾಡುವ ಹಂಗಿಸೆ ಮುಂತಾದ ಮಾತುಗಳ ಹೆಸರುಗಳು. ಗುಟ್ಟನ್ನು ಎತ್ತಿ ಆಡುವಿಕೆ ಮೊದಲಾದದ್ದು,ತಿವಿನುಡಿಗಾರ.

ಗಬಾಧಂತು ನಿರರ್ಗಳಂ ।

ಅಬಾಧಂ-ನಿರರ್ಗಳಂ-೨-ತಡೆಯಿಲ್ಲದ್ದು ಅಡ್ಡಿಯಿಲ್ಲದ್ದು.

ಪ್ರಸವ್ಯಂ ಪ್ರತಿಕೂಲಂಸ್ಯಾ
ದಪಸವ್ಯ ಮಪಷ್ಠುಚ ॥೮೪॥

ಪ್ರಸವ್ಯಂ-ಪ್ರತಿಕೂಲಂ-ಅಪಸವ್ಯಂ-ಅಪಷ್ಠು-೪-ಪ್ರತಿಕೂಲವಾದದ್ದು, ತಿರುಗಿಬಿದ್ದದ್ದು, ಸರಿಯಿಲ್ಲದ್ದು.

ವಾಮಂ (ಶರೀರೆ) ಸವ್ಯಂ
(ಸ್ಯಾ)

ಸವ್ಯಂ-ನ-೧-ಶರೀರೆವಾಮಂ- ಮೈಯೊಳಗೆ ಎಡಗಡೆಗೆ ಹೆಸರು. ಎಡದ ಪಾರ್ಶ್ವ, ವಾಮಭಾಗ.

ದಪಸವ್ಯಂತು ದಕ್ಷಿಣಂ ।

ಅಪಸವ್ಯಂ-ನ-೧-ಶರೀರೆದಕ್ಷಿಣಂ- ಮೈಯ್ಯ ಬಲಕಡೆಗೆ ಹೆಸರು, ಬಲಭಾಗ.

ಸಂಕಟಂ(ನಾತು)ಸಂಬಾಧಃ

ಸಂಕಟಂ-ಸಂಬಾಧಃ-೨-ಇಕ್ಕಟ್ಟಾದ ಸ್ಥಳ, ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲದೇ ಇರುವದು.

ಕಲಿಲಂ ಗಹನಂ(ಸಮೆ॥)

ಕಲಿಲಂ-ಗಹನಂ-೨-ಹೋಗುವದಕ್ಕೂ ಅರಿವುದಕ್ಕೂ, ಮಾಡುವದಕ್ಕೂ ಅಶಕ್ಯವಾಗಿರುವದಕ್ಕೆ ಹೆಸರು.

ಸಂಕೀರ್ಣೆ ಸಂಕುಲಾಕೀರ್ಣೆ

ಸಂಕೀರ್ಣಂ-ಸಂಕುಲಂ-ಆಕೀರ್ಣಂ-೩-ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ಬೆರತುಕೊಂಡಿರುವದರ ಹೆಸರುಗಳು.

ಮುಂಡಿತಂ ಪರಿವಾಪಿತಂ ।	ಮುಂಡಿತಂ-ಪರಿವಾಪಿತಂ-೨-ಬೋಳಿಸಲ್ಪಟ್ಟದ್ದು.
ಗ್ರಥಿತಂಗ್ರಂಥಿತಂದೃಬ್ಧಂ	ಗ್ರಥಿತಂ-ಗ್ರಂಥಿತಂ-ದೃಬ್ಧಂ-೩-ಕಟ್ಟಲ್ಪಟ್ಟ ಅಥವಾ ಪೋಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಪುಷ್ಪಮಾಲಾದಿಗಳ ಹೆಸರುಗಳು. (ಗ್ರಥಿತಂಗುಂಭಿತಂದೃಬ್ಧಂ)ಎಂತಲೂ ಪಾಠವಿದೆ.
ವಿಸೃತಂ ವಿಸ್ತೃತಂತತಂ ॥	ವಿಸೃತಂ-ವಿಸ್ತೃತಂ-ತತಂ-೩- ವ್ಯಾಪಿಸಿ ಇರುವವರ ಹೆಸರುಗಳು.
ಅಂತರ್ಗತಂವಿಸ್ಮೃತಂ(ಸ್ಮೃತ)	ಅಂತರ್ಗತಂ-ವಿಸ್ಮೃತಂ-೨-ಮರೆಯಲ್ಪಟ್ಟದ್ದು, ಮರತು ಹೋದದ್ದು, ಜ್ಞಾಪಕ ತಪ್ಪಿ ಹೋದದ್ದು.
ಪ್ರಾಪ್ತೆಪ್ರಣಿಹಿತೆ (ಸಮೆ)	ಪ್ರಾಪ್ತಂ-ಪ್ರಣಿಹಿತಂ-೨-ಹೊಂದಲ್ಪಟ್ಟದ್ದು.
ವೆಲ್ಲಿತಪ್ರೇಂಖಿತಾಧೂತ ಚಲಿತಾಕಂಪಿತಾಧುತೆ॥	ವೆಲ್ಲಿತಃ-ಪ್ರೇಂಖಿತಃ-ಅವಧೂತಃ-ಚಲಿತಃ-ಆಕಂಪಿತಃ- ಧುತಃ-೬- ಕದಲಿಸಲ್ಪಟ್ಟಂಥಾದ್ದು, ಅಲ್ಲಾಡಿಸಲ್ಪಟ್ಟದ್ದು.
ನುತ್ತನುನ್ನಾಸ್ತನಿಷ್ಠ್ಯೂತ ವಿದ್ಧಕ್ಷಿಪ್ತೇರಿತಾ (ಸ್ಸಮಾಃ)	ನುತ್ತಃ-ನುನ್ನಃ-ಅಸ್ತಃ-ನಿಷ್ಠ್ಯೂತಃ-ವಿದ್ಧಃ-ಕ್ಷಿಪ್ತಃ-ಈರಿತಃ-೭- ನೂಕಲ್ಪಟ್ಟದ್ದು ತಳ್ಳಲ್ಪಟ್ಟದ್ದು.
ಪರಿಕ್ಷಿಪ್ತಂತುನಿವೃತಂ	ಪರಿಕ್ಷಿಪ್ತಂ- ನಿವೃತಂ-೨- ಸುತ್ತಿಕೊಳ್ಳಲ್ಪಟ್ಟದ್ದು.
ಮೂಷಿತಂಮುಷಿತಾರ್ಥಕಂ॥	ಮೂಷಿತಂ-ಮುಷಿತಂ-೨-ಕದಿಯಲ್ಪಟ್ಟದ್ದು.
ಪ್ರವೃದ್ಧಪ್ರಸೃತೆ	ಪ್ರವೃದ್ಧಂ-ಪ್ರಸೃತಂ-೨-ಕಡೆಗೂ ಬೆಳೆದಿರುವದು.
ನ್ಯಸ್ತನಿಸೃಷ್ಟ ಗುಣಿತಾಹತೆ ।	ನ್ಯಸ್ತಂ-ನಿಸೃಷ್ಟಂ-೨-ಇರಿಸಲ್ಪಟ್ಟದ್ದು. ಗುಣಿತಂ-ಆಹತಂ-೨-ಗುಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟದ್ದು. ಹೆಚ್ಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟದ್ದು, ಹೊಡಿಯಲ್ಪಟ್ಟದ್ದು.
ನಿದಿಗ್ಧೋಪಚಿತೊ	ನಿದಿಗ್ಧಃ-ಉಪಚಿತಃ-೨-ಆಲೆ ತೆಹಚ್ಚಿದಧಾನ್ಯಾದಿಗಳ ಹೆಸರುಗಳು, ವೃದ್ಧಿಯಾದದ್ದು.
ಗೂಢಗುಪ್ತೆ	ಗೂಢಂ-ಗುಪ್ತಂ-೨-ಬಚ್ಚಿಡಲ್ಪಟ್ಟದ್ದು.

ಗುಂಠಿತರೂಷಿತೇ ॥೪೯॥

ಗುಂಠಿತಂ-ರೂಷಿತಂ-೨- ಧೂಳಿ ಮುಂತಾದವುಗಳಿಂದ ಮುಚ್ಚಲ್ಪಟ್ಟದ್ದು.

ದ್ರುತಾವದೀರ್ಣೇ

ದ್ರುತಂ-ಅವದೀರ್ಣಂ-೨-ಕರಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟದ್ದು.

ಉದ್ಗೂರ್ಣೋದ್ಯತೇ

ಉದ್ಗೂರ್ಣಂ-ಉದ್ಯತಂ-೨- ಉದ್ದವಾಗಿ ಮೇಲಕ್ಕೆ ಎತ್ತಲ್ಪಟ್ಟದ್ದರ ಹೆಸರುಗಳು.

ಕಾಚಿತಶಿಕ್ಯಿತೇ ।

ಕಾಚಿತಂ-ಶಿಕ್ಯಿತಂ-೨-ಉಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿಡಲ್ಪಟ್ಟದ್ದು, ಚಿಕ್ಕದರಲ್ಲಿ ಇಡಲ್ಪಟ್ಟದ್ದು, (ಕಾರಿತಶಿಕ್ಷಿತೇ) ಎಂಬುವ ಪಾಠದಲ್ಲಿ ಲೌಕಿಕ ವೈದಿಕ ಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಕೃತಾಭ್ಯಾಸವೆಂದರ್ಥವು.

ಘ್ರಾಣಘ್ರಾತೇ

ಘ್ರಾಣಂ-ಘ್ರಾತಂ-೨- ಮೂಸಿನೋಡಲ್ಪಟ್ಟದ್ದು.

ದಿಗ್ಧಲಿಪ್ತೇ

ದಿಗ್ಧಂ-ಲಿಪ್ತಂ-೨-ಬಳಿಯಲ್ಪಟ್ಟದ್ದು.

ಸಮುದಕ್ತೋದ್ಧೃತೇ(ಸಮೇ)॥

ಸಮುದಕ್ತಂ-ಉದ್ಧೃತಂ-೨- ಮೇಲಕ್ಕೆ ಕೆಳಗಿನಿಂದ ಎತ್ತಲ್ಪಟ್ಟದ್ದು.

ವೇಷ್ಟಿತಂ(ಸ್ಯಾ) ದ್ವಲಯಿತಂ ಸಂವೀತಂ ರುದ್ಧಮಾವೃತಂ ॥

ವೇಷ್ಟಿತಂ-ವಲಯಿತಂ-ಸಂವೀತಂ-ರುದ್ಧಂ-ಆವೃತಂ-೫-ಈಚಿನವರಿಗೆ ಅಡ್ಡವಾಗಿರುವಂತೆ ಸುತ್ತಿಕೊಳ್ಳಲ್ಪಟ್ಟದ್ದು.

ರುಗ್ಣಭುಗ್ನೇಥ

ರುಗ್ಣಂ-ಭುಗ್ನಂ-೨-ಮುರಿದುಹೋದದ್ದು.

ನಿಶಿತ ಕ್ಷ್ಣುತಶಾತಾನಿತೇಜಿತೇ।

ನಿಶಿತಂ-ಕ್ಷ್ಣುತಂ-ಶಾತಂ-ತೇಜಿತಂ-೪- ಹದವಿಡಲ್ಪಟ್ಟದ್ದು, ಅಂದರೆ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಹಂಚಿನ ಅವಸ್ಥೆಗೆ ಬಂದಿರುವದು.

(ಸ್ಯಾದ್ವಿನಾಶೋನ್ಮುಖಂ) ಪಕ್ವಂ ।

ಪಕ್ವಂ-೧-ವಿನಾಶೋನ್ಮುಖಂ-ನಾಶಕ್ಕೆ ಆಯುತ್ತಪಟ್ಟದ್ದು.

ಹ್ರೀಣಹ್ರೀತೌತುಲಜ್ಜಿತೇ ।

ಹ್ರೀಣಃ-ಹ್ರೀತಃ-ಲಜ್ಜಿತಃ-೩-ನಾಚಿಕೆಗೊಂಡವನು.

ವೃತ್ತೇತುವೃತ್ತವಾವೃತೌ

ವೃತಃ-ವೃತ್ತಃ-ವಾವೃತ್ತಃ-೩-ಅಂಗೀಕರಿಸಲ್ಪಟ್ಟವನು, ಸನಿಗೆ ಯಿವನಾಗಬೇಕೆಂದು ವರಿಸಲ್ಪಟ್ಟವನು.

ಸಂಯೋಜಿತ ಉಪಾಹಿತೇ॥ ಸಂಯೋಜಿತಂ-ಉಪಾಹಿತಂ-೨-ಕೂಡಿ

ಸಲ್ಪಟ್ಟದ್ದು, ಬೆಸೆಯಲ್ಪಟ್ಟದ್ದು.

ಪ್ರಾಪ್ಯಂಗಮ್ಯಂ ಸಮಾಸಾದ್ಯಂ

ಪ್ರಾಪ್ಯಂ-ಗಮ್ಯಂ- ಸಮಾಸಾದ್ಯಂ-೩-ಹೊಂದತಕ್ಕದ್ದು, ತೆಗದುಕೊಳ್ಳತಕ್ಕದ್ದು. ಪಡೆಯತಕ್ಕದ್ದು.

ಸ್ಯನ್ನಂ ರೀಣಂ ಸ್ರುತಂಸ್ನುತಂ।

ಸ್ಯನ್ನಂ-ರೀಣಂ-ಸ್ರುತಂ-ಸ್ನುತಂ-೪-ಸೋರಿಹೋದುದು. ಜನಿದುಹೋದುದು.

ಸಂಗೂಢಃ (ಸ್ತ್ರ್ಯ) ಸ್ಸಂಕಲಿತೊ

ಸಂಗೂಢಃ-ಸಂಕಲಿತಃ-೨- ಹುದುಗಲ್ಪಟ್ಟದ್ದು.೧ ಸೇರಿಸಲ್ಪಟ್ಟದ್ದು, ಬೆರಸಲ್ಪಟ್ಟದ್ದು, ತಗೆಲುಹಾಕಲ್ಪಟ್ಟದ್ದು.

ಪಗೀತಃ ಖ್ಯಾತಗರ್ಹಣಃ ॥

ಅಪಗೀತಃ-ಖ್ಯಾತಗರ್ಹಣಃ - ೨-ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ ನಿಂದೆಯುಳ್ಳವನು.

ವಿವಿಧಃ (ಸ್ತ್ರ್ಯ) ದ್ಬಹುವಿಧೊ ನಾನಾರೂಪಃ ಪೃಥಗ್ವಿಧಃ ।

ವಿವಿಧಃ-ಬಹುವಿಧಃ-ನಾನಾರೂಪಃ-ಪೃಥಗ್ವಿಧಃ-೪-ಬೇರೆ ಬೇರೆ ರೂಪವುಳ್ಳದ್ದು, ನಾನಾವಿಧವಾಗಿರುವಂಥಾದ್ದು.

ಅವರೀಣೊಧಿಕ್ಕೃತಃ(ಸ್ತ್ರ್ಯ)

ಅವರೀಣಃ-ಧಿಕ್ಕೃತಃ-೨- ಧಿಕ್ಕರಿಸಲ್ಪಟ್ಟವನು. ಜಾದಾಡಲ್ಪಟ್ಟವನು.

ಅವಧ್ವಸ್ತೊವಚೂರ್ಣಿತಃ॥

ಅವಧ್ವಸ್ತಃ-ಅವಚೂರ್ಣಿತಃ-೨-ಪುಡಿಯಾಗುವಹಾಗೆ ಕುಟ್ಟಲ್ಪಟ್ಟದ್ದು, ಹಿಟ್ಟುಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟದರ ಹೆಸರುಗಳು.

(ಅನಾಯಾಸಕೃತಂ)ಫಾಂಟಂ

ಫಾಂಟಂ-೧-ಅನಾಯಸಕೃತಂ- ಆಯಾಸವಿಲ್ಲದೆ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ ಕಷಾಯಾದಿಗಳ ಹೆಸರು.

ಸ್ವನಿತಂಧ್ವನಿತಂ (ಸಮೆ) ॥

ಸ್ವನಿತಂ-ಧ್ವನಿತಂ-೨-ಕೂಗುತ್ತಿರುವಂಥಾದ್ದು, ಮೊರೆಯುತ್ತಿರುವಂಥಾದ್ದು.

ಬದ್ಧೆ ಸಂದಾನಿತಂಮೂತಮುದ್ದಿತಂ ಸಂದಿತಂಸಿತಂ ॥

ಬದ್ಧಂ-ಸಂದಾನಿತಂ-ಮೂತಂ-ಉದ್ದಿತಂ-ಸಂದಿತಂ-ಸಿತಂ-೬-ಕಟ್ಟಲ್ಪಟ್ಟದರ ಹೆಸರು.

ನಿಷ್ಪಕ್ವಂಕ್ವಥಿತಂ

ನಿಷ್ಪಕ್ವಂ-ಕ್ವಥಿತಂ-೨-ಎಂಟನೇಭಾಗ ಉಳಿಯುವಂತೆ ಕಾಯಿಸಲ್ಪಟ್ಟದ್ದು, ಅಷ್ಟಮಾಂಶಾವಶಿಷ್ಟವಾದ ಕಷಾಯಾದಿಗಳ ಹೆಸರುಗಳು.

(ಪಾಕೆ ಕ್ಷೀರಾಜ್ಯಹವಿಷಾಂ)

ಶೃತಂ-೧- ಕ್ಷೀರಾಜ್ಯಹವಿಷಾಂಪಾಕೆ,

ಶ್ರೃತಂ ।	ಹಾಲು, ತುಪ್ಪ, ಅನ್ನ, ಮುಂತಾದವುಗಳೆನ್ನು ಬೆಂಕೀ ಕೆಂಡದವ್ಯಾಲಿಟ್ಟು ಹದವಾಗಿ ಕುದಿಸುವದಕ್ಕೆ ಹೆಸರು.
ನಿರ್ವಾಣೊ (ಮುನಿವಹ್ನ್ಯಾದೌ)	ನಿರ್ವಾಣಃ-೧-ಮುನಿವಹ್ನ್ಯಾದೌ-ಶಾಂತ ನ್ಯಾಪಾರನಾದ ಯೋಗಿಗೂ, ಆರಿಹೋದ ಬೆಂಕೆ, ಮೊದಲಾದ್ದಕ್ಕೂ ಹೆಸರು.
ನಿರ್ವಾತ(ಸ್ತುಗತೆನಿಲೆ)॥೭೬॥	ನಿರ್ವಾತಃ-೧-ಗತೇಅನಿಲೆ- ನಿಂತುಹೋದ ಗಾಳಿಯ ಹೆಸರು.
ಪಕ್ವಂ ಪರಿಣತಂ	ಪಕ್ವಂ-ಪರಿಣತಂ-೨-ಕಾಲವಶದಿಂದ ಪಕ್ವವಾಗಿ ಹಣ್ಣುಬಾರಿದಂಥಾದ್ದು.
ಗೂನಂ ಹನ್ನೆ	ಗೂನಂ-ಹನ್ನಂ-೨-ಬಿಡಲ್ಪಟ್ಟ ಮಲದ ಹೆಸರು. ಸಗಣಿ ತೊಪ್ಪೆ ಮುಂತಾದ್ದು.
ಮೀಢಂತು ಮೂತ್ರಿತೆ ।	ಮೀಢಂ-ಮೂತ್ರಿತಂ-೨-ಬಿಡಲ್ಪಟ್ಟ ಮೂತ್ರದ ಹೆಸರುಗಳು. ಗಂಜಳಮುಂತಾದ್ದು.
ಪುಷ್ಟೆತುಪುಷಿತಂ	ಪುಷ್ಟಂ-ಪುಷಿತಂ-೨-ಸಲಹಲ್ಪಟ್ಟ ಹಕ್ಕಿ ಮುಂತಾದವುಗಳು. ಪೊರೆಯಲ್ಪಟ್ಟದ್ದು.
ಸೋಢೆಕ್ಷಾಂತ	ಸೋಢಂ-ಕ್ಷಾಂತಂ-೧-ಸೈರಿಸಿ ಕೊಳ್ಳಲ್ಪಟ್ಟ ಬೊಯಿಲುಹೊಡತ ಮುಂತಾದವುಗಳೆ ಹೆಸರು.
ಮುದ್ವಾಂತ ಮುದ್ಗತೆ ॥	ಉದ್ವಾಂತಂ- ಉದ್ಗತಂ-೨- ಒಂದರಿಂದ ಈಚೆಗೆ ಹೊರಟದ್ದು ಒಂದನ್ನು ಪಡಕೊಂಡು ಹೊರಹೊರಟದ್ದು, ಒಳಗಿನಿಂದ ಮೇಲಕ್ಕೆ ಬರುವಿಕೆ.
ದಾಂತಸ್ತು ದಮಿತೆ	ದಾಂತಃ-ದಮಿತಃ-ಇಂದ್ರಿಯ ನಿಗ್ರಹವುಳ್ಳವನಿಗೂ ನಿಗ್ರಹಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಇಂದ್ರಿಯಕ್ಕೂ ಹೆಸರು.
ಶಾಂತಶ್ಯಮಿತೆ	ಶಾಂತಃ-ಶಮಿತಃ-೨-ಕಾಮಕ್ರೋಧಾದಿಗಳಿಲ್ಲದೇ ಮನಸ್ಸನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸಿದವನಿಗೂ ನಿಗ್ರಹಿಸುವ ಮನಸ್ಸಿಗೂ ಹೆಸರು.
ಪ್ರಾರ್ಥಿತೆರ್ಥಿತ ।	ಪ್ರಾರ್ಥಿತಃ-ಅರ್ಥಿತಃ-೨-ಅಪೇಕ್ಷಿಸಲ್ಪಟ್ಟದ್ದು ಆಕಾಂಕ್ಷಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ವಿಷಯವನ್ನು,

ಜ್ಞಪ್ತಸ್ತು ಜ್ಞಾಪಿತೇ

ಜ್ಞಪ್ತಃ- ಜ್ಞಾಪಿತಃ-೨- ಅರುಹುಳ್ಳವನಿಗೂ ಅರುಹಲ್ಪಟ್ಟವನಿಗೂ ಹೆಸರುಗಳು. ಜ್ಞಪಿತೇ-ಈ ಪಾಠದಲ್ಲಿ, ಹಿಂಸೆಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟವನಿಗೂ ಹಿಂಸೆಯುಳ್ಳವನಿಗೂ ಹೆಸರುಗಳು.

ಛನ್ನಶ್ಛಾದಿತೇ

ಛನ್ನಃ-ಛಾದಿತಃ-೨-ಹೊದಿಸಲ್ಪಟ್ಟದ್ದು ಮುಚ್ಚಲ್ಪಟ್ಟದು.

ಪೂಜಿತೇಂಚಿತಃ ॥೯೪॥

ಪೂಜಿತಃ-ಅಂಚಿತಃ-೨-ಪೂಜಿಸಲ್ಪಟ್ಟದ್ದು.

ಪೂರ್ಣಸ್ತು ಪೂರಿತೇ

ಪೂರ್ಣಃ-ಪೂರಿತಃ-೨-ತುಂಬಲ್ಪಟ್ಟದ್ದು ತುಂಬಿಸಲ್ಪಟ್ಟದ್ದು.

ಕ್ಲಿಷ್ಟಃ ಕ್ಲಿಶಿತೇ

ಕ್ಲಿಷ್ಟಃ-ಕ್ಲಿಶಿತಃ-೨-ದುಃಖಗಳಿಂದ ಪೀಡಿಸಲ್ಪಟ್ಟವನು.

ವಸಿತೇಸಿತಃ

ಅವಸಿತಃ-ಸಿತಃ-೨-ಮುಗಿದುಹೋದದ್ದು ಕಡೆಗಂಡದ್ದು ಆಗಿಹೋದದ್ದು.

ಪ್ರುಷ್ಟಪ್ಲುಷ್ಟೋಷಿತಾ ದಗ್ಧೇ

ಪ್ರುಷ್ಟಃ-ಪ್ಲುಷ್ಟಃ-ಉಷಿತಃ-ದಗ್ಧಃ-೪-ಸುಡಲ್ಪಟ್ಟದ್ದು.

ತಷ್ಟತ್ವಷ್ಟೌ ತನೂಕೃತೇ ॥

ತಷ್ಟಃ- ತ್ವಷ್ಟಃ-ತನೂಕೃತಃ-೩- ಕೆತ್ತಿ ತೋಪಡಾಹಿಡಿದು, ಪರದು, ಕೆರದು, ಉಜ್ಜಿ ಕೊಸ್ತು ಹಿಂದಿ ಔಕಿ ಪತ್ತಿ ಹಿಸಿಕಿ ಇತ್ಯಾದಿಕಾರು ಕೃತ್ಯಗಳಿಂದ ಸಣ್ಣಾಗೆಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಸಾಮಾನು.

ವೇಧಿತಚ್ಛಿದ್ರಿತೌ ವಿದ್ಧೇ

ವೇಧಿತಃ-ಛಿದ್ರಿತಃ- ವಿದ್ಧಃ-೩- ತೊಳಿಯುಡಲ್ಪಟ್ಟದ್ದು, ತೂತು ಕೊರೆಯಲ್ಪಟ್ಟದ್ದು.

ವಿನ್ನವಿತ್ತೌ ವಿಚಾರಿತೇ ।

ವಿನ್ನಃ-ವಿತ್ತಃ-ವಿಚಾರಿತಃ-೩- ವಿಚಾರಿಸಲ್ಪಟ್ಟದ್ದು, ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿ ಕೇಳಿ ತಿಳಕೊಳ್ಳಲ್ಪಟ್ಟದ್ದು.

ನಿಷ್ಪ್ರಭೇ ವಿಗತಾರೋಕೌ

ನಿಷ್ಪ್ರಭಃ- ವಿಗತಃ- ಅರೋಕಃ-೩-ಕಳೆಕುಂದಿ ಕಾಂತಿಯಿಲ್ಲದೇ ಯಿರುವದು, ವಿಗತಾಲೋಕವೆಂತಲೂ ಪಾಠವಿದೆ.

ವಿಲೀನೇ ವಿದ್ರುತದ್ರುತೌ ।

ವಿಲೀನಃ-ವಿದ್ರುತಃ-ದ್ರುತಃ-೩- ಗಟ್ಟಿಕಟ್ಟಿ ... ಕರಗಲ್ಪಟ್ಟವನು.

ಸಿದ್ಧೇನಿರ್ವೃತ್ತ ನಿಷ್ಪನ್ನೌ

ಸಿದ್ಧಃ-ನಿರ್ವೃತ್ತಃ-ನಿಷ್ಪನ್ನಃ-೩-ನೆರವೇರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವದು. ಆಯುತ್ತವಾಗಿ ವದಗಿಯಿರುವದು.

ದಾರಿತೆಭಿನ್ನಭೇದಿತೌ।

ದಾರಿತಃ-ಭಿನ್ನಃ-ಭೇದಿತಃ - ೩-ಶೀಳುವದಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾಗಿರುವದು, ಕಡಿಯಲ್ಪಟ್ಟದ್ದು, ಶಿಗುಳಲ್ಪಟ್ಟದ್ದು.

ಊತಂಸ್ಯೂತಮುತಂ (ಚೇತಿ ತ್ರಿತಯಂತಂತುಸಂತತೆ)

ಊತಂ-ಸ್ಯೂತಂ-ಉತಂ-ಈ ೩ ನ್ನು, ತಂತುಸಂತತೆ-ದಾರದಿಂದ ಹೊಲಿಯಲ್ಪಟ್ಟದ್ದು. ನೂಲು ಹೊಕ್ಕಿರುವದು.

ಸ್ಯಾದರ್ಹಿತೆನಮಸ್ಯಿತನಮಸಿತ ಮಪಚಾಯಿತಾರ್ಚಿತಾಪಚಿತಂ।

ಅರ್ಹಿತಂ-ನಮಸ್ಯಿತಂ-ಅಪಚಾಯಿತಂ-ಅರ್ಚಿತಂ-ಅಪಚಿತಂ-೬-ಪೂಜಿಸಲ್ಪಟ್ಟದ್ದು ನಮಸ್ಕರಿಸಲ್ಪಟ್ಟದ್ದು.

ವರಿವಸಿತೆವರಿವಸ್ಯಿತ ಮುಪಾಸಿತಂಚೋಪಚರಿತಂಚ ।

ವರಿವಸಿತಂ-ವರಿವಸ್ಯಿತಂ - ಉಪಾಸಿತಂ-ಉಪಚರಿತಂ -೪- ಸೇವಿಸಲ್ಪಟ್ಟಂಥಾದ್ದು.

ಸಂತಾಪಿತಸಂತಪ್ತೌ ಧೂಪಾಯಿತಧೂಪಿತೌಚದೂನಶ್ಚ ।

ಸಂತಾಪಿತಃ-ಸಂತಪ್ತಃ-ಧೂಪಾಯಿತಃ-ಧೂಪಿತಃ-ದೂನಃ-೫-ಬಿಸಿಲು ಸೆಕೆ ಮುಂತಾದವುಗಳಲ್ಲಿ ಹೊಗೆ ಹೊರಡುವಂತೆ ಪಣಗಿಸಿ ಕಾಯಿಸಲ್ಪಟ್ಟಂಥಾದ್ದು.

ಹೃಷ್ಟೋಮತ್ತಸ್ತೃಪ್ತಃ ಪ್ರಹ್ಲನ್ನಃಪ್ರಮುದಿತಃಪ್ರೀತಃ।

ಹೃಷ್ಟಃ-ಮತ್ತಃ-ತೃಪ್ತಃ-ಪ್ರಹ್ಲನಃ-ಪ್ರಮುದಿತಃ-ಪ್ರೀತಃ-೬-ಸಂತೋಷಪಟ್ಟವನು.

ಛಿನ್ನಂಛಾತಂಲೂನಂಕೃತ್ತಂ ದಾತಂದಿತಂಛಿತಂವೃಕ್ಣಂ।

ಛಿನ್ನಃ-ಛಾತಃ-ಲೂನಂ-ಕೃತ್ತಂ-ದಾತಂ-ದಿತಂ-ಛಿತಂ-ವೃಕ್ಣಂ-೮-ಕುಯ್ಯಲ್ಪಟ್ಟದ್ದು, ಕತ್ತರಿಸಲ್ಪಟ್ಟದ್ದು.

ಸ್ರಸ್ತಂಧ್ವಸ್ತಂ ಭ್ರಷ್ಟಂಸ್ಕನ್ನಂಪನ್ನಂಚ್ಯುತಂಗಳಿತಂ ॥

ಸ್ರಸ್ತಂ-ಧ್ವಸ್ತಂ-ಭ್ರಷ್ಟಂ-ಸ್ಕನ್ನಂ-ಪನ್ನಂ-ಚ್ಯುತಂ-ಗಳಿತಂ-೭-ಜಾರಿಬಿದ್ದದ್ದು, ಕೆಳಬೀಳೊಂಬುವದು, ತಪ್ಪಿಹೋಗಿರುವದು.

ಲಬ್ಧಂಪ್ರಾಪ್ತಂ ವಿನ್ನಂಭಾವಿತಮಾಸಾದಿತಂಚಭೂತಂಚ ।

ಲಬ್ಧಂ-ಪ್ರಾಪ್ತಂ-ವಿನ್ನಂ-ಭಾವಿತಂ-ಆಸಾದಿತಂ-ಭೂತಂ-೬- ಹೊಂದಲ್ಪಟ್ಟಿರುವದು, ಪಡೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿರುವದು, ಆಗಿಬಂದಿರುವದು.

ಅನ್ವೇಷಿತಂಗವೇಷಿತಮನ್ವಿಷ್ಟಂಮಾರ್ಗಿತಂಮೃಗಿತಂ ।

ಅನ್ವೇಷಿತಂ-ಗವೇಷಿತಂ-ಅನ್ವಿಷ್ಟಂ-ಮಾರ್ಗಿತಂ-ಮೃಗಿತಂ-೫-ಹುಡುಕಲ್ಪಟ್ಟಿರುವದು.

ಆರ್ದ್ರಂಸಾರ್ದ್ರಂಕ್ಲಿನ್ನಂತಿಮಿತಂಸ್ತಿಮಿತಂಸಮುನ್ನಮುತ್ತಂಚ ।

ಆರ್ದ್ರಂ-ಸಾರ್ದ್ರಂ-ಕ್ಲಿನ್ನಂ- ತಿಮಿತಂ-ಸ್ತಿಮಿತಂ-ಸಮುನ್ನಂ-ಉತ್ತಂ-೭-ನೀರಿನಲ್ಲಿ ನೆನೆದದ್ದು, ನೆಂದುರಸವೇರಿರುವದು.

ತ್ರಾತಂತ್ರಾಣಂರಕ್ಷಿತಮವಿತಂಗೋಪಾಯಿತಂಗುಪ್ತಂ ॥

ತ್ರಾತಂ-ತ್ರಾಣಂ-ರಕ್ಷಿತಂ-ಅವಿತಂ-ಗೋಪಾಯಿತಂ-ಗುಪ್ತಂ-೬-ಪೊರೆಯಲ್ಪಟ್ಟದ್ದು.

ಅವಗಣಿತಮವಮತಾವಜ್ಞಾತೇಅವಮಾನಿ ತಂಚಪರಿಭೂತೇ ।

ಅವಗಣಿತಂ-ಅವಮತಂ-ಅವಜ್ಞಾತಂ-ಅವಮಾನಿತಂ-ಪರಿಭೂತಂ-೫- ತಿರಸ್ಕರಿಸಲ್ಪಟ್ಟದ್ದು, ಅವಮಾನಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟದ್ದು.

ತ್ಯಕ್ತಂಹೀನಂವಿಧುತಂಸಮುಜ್ಝಿತಂಧೂತಮುತ್ಸೃಷ್ಟಂ ॥

ತ್ಯಕ್ತಂ-ಹೀನಂ-ವಿಧುತಂ-ಸಮುಜ್ಝಿತಂ-ಧೂತಂ-ಉತ್ಸೃಷ್ಟಂ-೬-ಬಿಡಲ್ಪಟ್ಟದ್ದು.

ಉಕ್ತಂಭಾಷಿತಮುದಿತಂ ಜಲ್ಪಿತಮಾಖ್ಯಾತಮಭಿಹಿತಂಲಪಿತಂ

ಉಕ್ತಂ-ಭಾಷಿತಂ-ಉದಿತಂ-ಜಲ್ಪಿತಂ-ಆಖ್ಯಾತಂ- ಅಭಿಹಿತಂ-ಲಪಿತಂ-೭- ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟದ್ದು, ನುಡಿಯಲ್ಪಟ್ಟದ್ದು.

ಬುದ್ಧಂಬುಧಿತಂಮನಿತಂವಿದಿತಂಪ್ರತಿಪನ್ನಮವಸಿತಾವಗತೇ ॥

ಬುದ್ಧಂ-ಬುಧಿತಂ- ಮನಿತಂ-ವಿದಿತಂ-ಪ್ರತಿಪನ್ನಂ- ಅವಸಿತಂ-ಅವಗತಂ- ೭- ತಿಳಿಯಲ್ಪಟ್ಟದ್ದು, ಅರಿಕೆಯಾಗಲ್ಪಡುವದು.

ಊರೀಕೃತಮುರರೀಕೃತಮಂಗೀಕೃತ ಮಾಶ್ರುತಂಪ್ರತಿಜ್ಞಾತಂ । ಸಂಗೀರ್ಣಂವಿದಿತಂಸಂಶ್ರುತಂಸಮಾಹಿತ ಮುಪಶ್ರುತೋಪಗತಂ ॥೧೯॥

ಊರೀಕೃತಂ-ಪಾ-ಉರೀಕೃತಂ-ಉರರೀಕೃತಂ-ಅಂಗೀಕೃತಂ-ಆಶ್ರುತಂ- ಪ್ರತಿಜ್ಞಾತಂ-ಸಂಗೀರ್ಣಂ-ವಿದಿತಂ - ಸಂಶ್ರುತಂ - ಸಮಾಹಿತಂ-ಉಪಶ್ರುತಂ-ಉಪಗತಂ-೧೧-ಅಂಗೀಕರಿಸಲ್ಪಟ್ಟದ್ದು. ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಲ್ಪಟ್ಟದ್ದು, ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಮಾಡಿ ನುಡಿಯಲ್ಪಟ್ಟದ್ದು.

ಈಡಿತಶಸ್ತಪಣಾಯಿತಪನಾಯಿತಪ್ರಣುತಪಣಿತಪನಿತಾನಿ । ಅಪಗೀರ್ಣ್ಣವರ್ಣಿತಾಭಿಷ್ಟುತೇಳಿತಾನಿಸ್ತುತಾರ್ಥಾನಿ ॥

ಈಡಿತಂ-ಶಸ್ತಂ-ಪಣಾಯಿತಂ-ಪನಾಯಿತಂ-ಪ್ರಣುತಂ-ಪಣಿತಂ-ಪನಿತಂ - ಅಪಗೀರ್ಣಂ-ವರ್ಣಿತಂ-ಅಭಿಷ್ಟುತಂ- ಈಳಿತಂ-ಸ್ತುತಂ-೧೨-ಹೊಗಳಲ್ಪಟ್ಟದ್ದು, ಕೊಂಡಾಡಲ್ಪಟ್ಟದ್ದು, ಬಣ್ಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟದ್ದು.

ಭಕ್ಷಿತಚರ್ವಿತಲಿಪ್ತಪ್ರತ್ಯವಸಿತಗಳಿತ ಗಿಳಿತ ಖಾದಿತಪ್ಸಾತಂ ಅಭ್ಯವಹೃತಾನ್ನ ಜಗ್ಧ ಗ್ರಸ್ತಗ್ಲಸ್ತಾಶಿತಂಭುಕ್ತೇ ॥

ಭಕ್ಷಿತಂ-ಚರ್ವಿತಂ-ಲಿಪ್ತಂ-ಪಾ-ಲೀಢಂ-ಪ್ರತ್ಯವಸಿತಂ-ಗಿಳಿತಂ-ಗಳಿತಂ-ಖಾದಿತಂ--ಪ್ಸಾತಂ-ಅಭ್ಯವಹೃತಂ-ಅನ್ನಂ-ಜಗ್ಧಂ- ಗ್ರಸ್ತಂ-ಗ್ಲಸ್ತಂ-ಅಶಿತಂ-ಭುಕ್ತಂ-೧೪-ಭುಜಿಸಲ್ಪಟ್ಟ

ಕ್ಷೇಪಿಷ್ಠಕ್ಷೋದಿಷ್ಠ ಪ್ರೇಷ್ಠವರಿಷ್ಠಸ್ಥವಿಷ್ಠಬಂಹಿಷ್ಠಾಃ । ಕ್ಷಿಪ್ರಕ್ಷುದ್ರಾಭೀಪ್ಸಿತಪೃಥುಪೀವರಬಹುಪ್ರಕರ್ಷಾರ್ಥಾಃ ॥

ದ್ದು-ಉಣ್ಣಲ್ಪಟ್ಟದ್ದು, ತಿನ್ನಲ್ಪಟ್ಟದ್ದು, ಅಗಿಯಲ್ಪಟ್ಟದ್ದು, ನುಂಗಲ್ಪಟ್ಟದ್ದು ಮೆದ್ದದ್ದು-

ಕ್ಷೇಪಿಷ್ಠಾದಿಶಬ್ದಗಳು-೬-ಕ್ರಮವಾಗಿಕ್ಷಿಪ್ರಾದಿಗಳಾರರ ಅತಿಶಯಗಳಿಗೆ ಹೆಸರುಗಳು ಅಂದರೆ ಕೇವಲ ವೇಗವುಳ್ಳದ್ದು. ಕ್ಷೇಪಿಷ್ಠನು- ಕೇವಲ ಕ್ಷುದ್ರವಾದದ್ದು. ಕ್ಷೋದಿಷ್ಠನು-ಬಹಳಪ್ರಿಯವಾದದ್ದು, ಪ್ರೇಷ್ಠನು - ಅತ್ಯಂತಶ್ರೇಷ್ಠವಾದದ್ದು, ವರಿಷ್ಠನು-ಹೆಚ್ಚಾಗಿಬಲಿತದ್ದು. ಸ್ಥವಿಷ್ಠನು-ಕೇವಲ ಅಧಿಕವಾದದ್ದು, ಬಹಿಷ್ಠನು-ಎಂದರ್ಥವಾಗುತ್ತೆ.

ಸಾಧಿಷ್ಠದ್ರಾಘಿಷ್ಠಸ್ಫೇಷ್ಠಗರಿಷ್ಠಹ್ರಸಿಷ್ಠಬೃಂದಿಷ್ಠಾಃ। ಬಾಢವ್ಯಾಯತಬಹುಗುರುವಾಮನಬೃಂದಾರಕಾತಿಶಯೇ ॥೧೧೩॥

ಸಾಧಿಷ್ಠಾದಿಶಬ್ದಗಳು-೬-- ಕ್ರಮವಾಗಿ ಬಾಢಾದಿಗಳಾರರಕ್ಕೂ ಹೆಸರುಗಳು, ಅಂದರೆ ಕೇವಲವಳ್ಳೇದುಸಾಧಿಷ್ಠನು-ಬಹುಳನೀಳವಾದ್ದು, ದ್ರಾಘಿಷ್ಠನು-ಅತ್ಯಂತಾಧಿಕವಾದ್ದದ್ದು, ಸ್ಫೇಷ್ಠನು- ಬಹುಭಾರವಾದುದು, ಗರಿಷ್ಠನು-ಬಹಳ ಗಿಡ್ಡಾದುದು, ಹ್ರಸಿಷ್ಠನು-ಬಹಳ ಮನೋಹರವಾದುದು, ಬೃಂದಿಷ್ಠನು- ಎಂದರ್ಥವಾಗುತ್ತೆ.

ಇತಿವಿಶೇಷ್ಯನಿಘ್ನವರ್ಗಃ.

—*—

ವಿಶೇಷ್ಯನಿಘ್ನ-ವಿಶೇಷ್ಯದಿಂದಹೊಡಿಯಲ್ಪಟ್ಟ, ಅಂದರೆ ವಿಶೇಷ್ಯಾಧೀನವಾಗಿ ವಿಶೇಷಣಗಳಾದಂಥಾ ಪದಗಳ, ವರ್ಗಃ-ಸಮೂಹವು, ಇತಿ-ಈಮೇರೆ ಮುಗಿದುದು.

—:*:—

ಅವತರಣಿಕೆ * ಗ್ರಂಥಕರ್ತನು, ಈ ಸಂಕೀರ್ಣವರ್ಗದಲ್ಲಿರುವ ಪದಗಳಿಗೆ ಮುನ್ನು ಹೇಳ್ದ ಪದರೂಪಭೇದದಿಂದಲೇ ಲಿಂಗನಿರ್ಣಯ ವಾಗುವದಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಪ್ರಕೃತಿ ಪ್ರತ್ಯಯಾದಿ ಬೇರೆ ಕಾರಣಗಳಿಂದಲೂ ಲಿಂಗವನ್ನು ಅನುಮೇಯಿಸಬೇಕೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ.

ಮೂ ॥ ಪ್ರಕೃತಿಪ್ರತ್ಯಯಾರ್ಥಾದ್ಯೈಸ್ಸಂಕೀರ್ಣೇ ಲಿಂಗಮುನ್ನಯೇತ್॥

ಟೀಕೆ॥ ಸಂಕೀರ್ಣೇ-ಸಂಕೀರ್ಣವರ್ಗದಲ್ಲಿ, ಪ್ರಕೃತಿಪ್ರತ್ಯಯಾರ್ಥಾದ್ಯೈಃ- ಸಾಮಾರ್ಥಪ್ರತ್ಯಯಾರ್ಥ ರೂಪಭೇದ ಸಾಹಚರ್ಯಗಳಿಂದ, ಲಿಂಗ-ಸ್ತ್ರೀಪುನ್ನಪುಂಸಕಲಿಂಗವನ್ನು, ಉನ್ನಯೇತ್ [illegible]ಗಂದರೆ*

ಉದಾಹರಣ * ಸಾಮರ್ಥ್ಯದಿಂದ, ಅಪರಸ್ವರಾಃ--ಪುರುಷಾಃ-ಅಪರಸ್ವರಾಃ-ಸ್ತ್ರಿಯಃ-ಅಪರಸ್ವರಾಣಿಕುಲಾನಿ--ಈಮೇರೆ ಊಹಿಸತಕ್ಕದ್ದು * ಪ್ರತ್ಯಯಾರ್ಥದಿಂದ, ಶಾಂತಿಃ, ದಾಂತಿಃ, ಇವು (ಸ್ತ್ರಿಯಾಂಕ್ತಿನ್) ಎಂಬುವಸೂತ್ರದಿಂದ ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗ ಬೋಧಕವಾದ, ತಿಪ್ರತ್ಯಯಾಂತಗಳಾದ್ದರಿಂದ ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗಗಳೆಂದು ಊಹಿಸಬೇಕು. * ರೂಪಭೇದ ಸಾಹಚರ್ಯಗಳಿಂದ ಊಹಿಸಿ ಲಿಂಗನಿರ್ಣಯಮಾಡತಕ್ಕ ಕ್ರಮವು ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿಯೇ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟದೆ.

ಕರ್ಮಕ್ರಿಯಾ	ಕರ್ಮನ್-ನ-ಪ-ಪು-ಕ್ರಿಯಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೧ ಮಾಡುವದು, ಕೆಲಸದಹೆಸರುಗಳು.
ತತ್ಸಾತತ್ಯೇಗಮೇsಸ್ವರಪರಸ್ವರಾಃ ॥೧೧೪॥	ಅಪರಸ್ವರಃ-ತ್ರಿ-೧-ತತ್ಸಾತತ್ಯೇಗಮ್ಯೇ-ಎಡಬಿಡದೆ ತಿರುಗುವದು ಮುಂತಾದ ಕೆಲಸದ ಸಾರ್ವಕಾಲಿಕ ಸಂಬಂಧವುಳ್ಳ ಸಾರ್ಥಾದಿಗಳ ಹೆಸರು.
ಸಾಕಲ್ಯಾಸಂಗವಚನೇಪಾರಾಯಣಪರಾಯಣೇ ।	ಪಾರಾಯಣಂ-ನ-ಪರಾಯಣಂ-ಪಾ-ತುರಾಯಣಂ-ತ್ರಿ-ಈ-೧ನ್ನು, ಸಾಕಲ್ಯಾಸಂಗವಚನೆ-ಕ್ರಮವಾಗಿ ಎಲ್ಲವೂ ಓದುವದಕ್ಕೂ, ಒಂದುವಸ್ತುವಿನಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿಯುಳ್ಳವನಿಗೂ ಹೆಸರುಗಳು.
ಯದೃಚ್ಛಾಸ್ವೈರಿತಾ	ಯದೃಚ್ಛಾ-ಸ್ವೈರಿತಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೧- ಮನಸ್ಸು ಬಂದಹಾಗೆಲ್ಲಾ ಬಿಡಿಬೀಕ್ಕಲಾಗಿರುವದಕ್ಕೆ ಹೆಸರುಗಳು.
ಹೇತುಶೂನ್ಯಾತ್ವಾಸ್ಯಾ ವಿಲಕ್ಷಣಂ ॥೧೧೫॥	ವಿಲಕ್ಷಣಂ-ನ-೧- ಹೇತುಶೂನ್ಯಾಆಸ್ಯಾ-ಕಾರಣವಿಲ್ಲದೆ ಒಂದುಕಡೆ ಯಾವದಾದರೂ ಇರುವದಕ್ಕೆಹೆಸರು.
ಶಮಥಸ್ತುಶಮಶ್ಶಾಂತಿ	ಶಮಥಃ-ಶಮಃ-ಪು-ಶಾಂತಿಃ-ಸ್ತ್ರೀ-೩-ಕಾಮಕ್ರೋಧಾದಿಗಳಡಗಿ ಸಮಾಧಾನವೃತ್ತಿಯಾಗಿರುವಿಕೆ.
ರ್ದಾಂತಿಸ್ತುದಮಥೋದಮಃ।	ದಾಂತಿಃ-ಸ್ತ್ರೀ-ದಮಥಃ-ದಮಃ-ಪು-೩-ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯಾದಿ ಕ್ಲೇಶಗಳನ್ನು ಸಹಿಸಿ ಇಂದ್ರಿಯ ನಿಗ್ರಹಮಾಡುವದಕ್ಕೆ ಹೆಸರು.
ಅಪದಾನಂ(ಶರ್ಮವೃತ್ತಂ	ಅಪದಾನಂ-ನ-೧-ವೃತ್ತಂಕರ್ಮ-ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ನಡದಂಥಾ ಪರಿಶುದ್ಧಕ್ರಿಯೆ.

ಕಾಮ್ಯದಾನಂ)ಪ್ರವಾರಣಂ।	ಪ್ರವಾರಣಂ-ಪಾ-ಪ್ರಧಾರಣಂ-ನ-೧-ಕಾಮ್ಯದಾನಂ-ಫಲಾಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಕೊಡುವದಕ್ಕೆಪೆಸರು.
(ವಶಕ್ರಿಯಾ) ಸಂವನನಂ	ಸಂವನನಂ-ಪಾ-ಸಂವದನಂ-ನ-೧- ವಶಕ್ರಿಯಾ-ಮಣಿಮಂತ್ರೌಷಧಾದಿಗಳಿಂದ ಇತರನನ್ನು ಸ್ವಾಧೀನವಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕೆಪೆಸರು,
ಮೂಲಕರ್ಮ ತು ಕಾರ್ಮಣಂ।	ಮೂಲಕರ್ಮ-ನ-ಕಾರ್ಮಣಂ-ನ-೨-ಮೂಲಿಕೆಬಧ್ನಿಕೆ ಮಂತಾದವುಗಳಿಂದ ಸ್ತಂಭನ ವಶೀಕರಣಾದಿ ಪ್ರಯೋಗಗಳನ್ನು ಮಾಡುವದಕ್ಕೆ ಪೆಸರುಗಳು.
ವಿಧೂನನಂ ವಿಧುವನಂ	ವಿಧೂನನಂ-ವಿಧುವನಂ-ನ- ೨- ಕೊಡಹುವದು, ಝಾಡಿಸುವದು, ಕೊಡಪುವದು, ಕೊಡವಿಕೊಳ್ಳುವದು.
ತರ್ಪಣಂಪ್ರೀಣನಾವನೇ ॥	ತರ್ಪಣಂ-ಪ್ರೀಣನಂ-ಅವನಂ-ನ-೩-ತೃಪ್ತಿ ಹೊಂದಿಸುವಿಕೆ, ಆಶಾಪೂರ್ತಿ ಮಾಡುವಿಕೆ.
ಪರ್ಯಾಪ್ತಿಃ(ಸ್ತ್ರೀ) ಪರಿತ್ರಾಣಂಹಸ್ತವಾರಣಮಿತ್ಯಪಿ ।)	ಪರ್ಯಾಪ್ತಿಃ-ಸ್ತ್ರೀ-ಪರಿತ್ರಾಣಂ-ಹಸ್ತವಾರಣಂ-ಪಾ-ಹಸ್ತಧಾರಣಂ-ನ-೩- ಕೊಲ್ಲುವದಕ್ಕೆ ಉದ್ಯುಕ್ತನಾದವನನ್ನು ಅಡ್ಡಹಾಕಿ ಹಿಡಕೊಂಡು ಕೊಲ್ಲಲ್ಪಡಬೇಕಾಗಿದ್ದವನನ್ನು ಕೊಲೆಗೆಸಿಕ್ಕದಹಾಗೆ ಭಯವಿಲ್ಲದೆ ರಕ್ಷಿಸುವದಕ್ಕೆ ಪೆಸರುಗಳು.
ಸೇವನಂ ಸೀವನಂಸ್ಯೂತಿ	ಸೇವನಂ-ಸೀವನಂ-ನ-ಸ್ಯೂತಿಃ-ಸ್ತ್ರೀ -೩ ಬಾಹ್ಯವಿಷಯಾನುಭವಕ್ಕೆಪೆಸರು, ಅಂದರೆ ಉಡುವದು, ತೊಡುವದು, ಕುಡಿವದು ಮುಂತಾದ್ದಕ್ಕೆ ಪೆಸರುಗಳು.
ರ್ವಿದರಃಸ್ಫುಟನಂಭಿದಾ॥	ವಿದರಃ-ಪು-ಸ್ಫುಟನಂ-ನ- ಭಿದಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೩-ಒಡದು ಹೋಗುವದಕ್ಕೂ ಒಡಕಿಗೂ ಒಡಗುಟ್ಟುವದಕ್ಕೂ ಪೆಸರುಗಳು.
ಆಕ್ರೋಶನ ಮಭಿಷಂಗ	ಆಕ್ರೋಶನಂ-ನ-ಅಭೀಷಂಗಃ-ಪು-೨- ಖತಿಗೊಂಡು ಶಪಿಸುವಿಕೆ, ಕೋಪದನುಡಿ,

	ಬೊಯಿಲು, ಬೊಯ್ಯುವಿಕೆ.
ಸ್ಸಂವೆದೊವೆದನಾ (ನಸಾ)	ಸಂವೇದಃ-ಪು-ವೇದನಾ-ಸ್ತ್ರೀ-ಸುಖದುಃಖಾದಿ ವಿಷಯುಕವಾದ ಮಾನಸಿಕಾನುಭವದ ಪೆಸರುಗಳು, ವಳಅನುಭವ.
ಸಂಮೂರ್ಛನ ಮಭಿವ್ಯಾಪ್ತಿ	ಸಂಮೂರ್ಛನಂ-ನ-ಅಭಿವ್ಯಾಪ್ತಿಃ-ಸ್ತ್ರೀ-೧- ಸರ್ವತ್ರವ್ಯಾಪಿಸುವಿಕೆ, ಎಲ್ಲಕಡೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಹರವಿಕೊಳ್ಳೋಣದರಪೆಸರುಗಳು.
ರ್ಯಾಚತ್ನಾ ಭಿಕ್ಷಾರ್ಥನಾರ್ದನಾ ॥೧೧೯॥	ಯಾಚನ್ನಾ-ಭಿಕ್ಷಾ-ಅರ್ಥನಾ-ಅರ್ದನಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೪-ಬೇಡುವಿಕೆ, ಕೇಳುವಿಕೆ, ತಿರಿದಾಡುವಿಕೆ.
ವರ್ಧನಂಛೇದನೇ	ವರ್ಧನಂ-ಛೇದನಂ-ನ-೨-ಕಡಿಯುವಿಕೆ, ಕೊಯ್ಯುವಿಕೆ.
(ಥದ್ವೆ)ಆನಂದನಸಭಾಜನೇ। ಆಪೃಚ್ಛನ	ಆನಂದನಂ-ಪಾ-ಅಮಂತ್ರಣಂ-ಸಭಾಜನಂ-ಅಪೃಚ್ಛನಂ-ನ-೩-ಇಷ್ಟಮಿತ್ರಬಂಧ್ವಾದಿಗಳನ್ನು ಹೊಸತಾಗಿ ಕಂಡಾಗ ಅಪ್ಪಿಕರೆತಂದು ಯೋಗಕ್ಷೇಮಂಗಳಂ ಕೇಳಿ ಉಪಚಾರಗಳಿಂದ ಸನ್ಮಾನಗೊಳಿಸಿ ಸುಖಪಡಿಸುವಿಕೆ.
ಮಥಾಮ್ನಾಯು ಸ್ಸಂಪ್ರದಾಯಃ	ಆಮ್ನಾಯಃ-ಸಂಪ್ರದಾಯಃ-ಪು-೨-ಶಿಷ್ಯಪರಂಪರಾಗತವಾದ ವೇದಗಳ ಉಪದೇಶ ಪದ್ಧತಿವಿಡಿದ ಆಚಾರಕ್ಕೆ ಹೆಸರುಗಳು.
ಕ್ಷಯುಕ್ಷಿಯಾ ॥೧೨೦	ಕ್ಷಯಃ-ಪು-ಕ್ಷಿಯಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೨- ದಿನದಿನಕ್ಕೆ ಕಡಮೆಯಾಗುತ್ತಾ ನಾಶವಾಗಿ ಕೆಟ್ಟುಹೋಗುವಿಕೆ.
ಗ್ರಹೊಗ್ರಾಹೆ	ಗ್ರಹಃ-ಗ್ರಾಹಃ-ಪು-೨-ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವದು, ಹಿಡುಕೊಳ್ಳುವದು, ತಿಳುಕೊಳ್ಳುವದು, ತಕ್ಕೊಂಬೋಣ.
ವಶಃಕಾಂತಾ	ವಶಃ-ಪು-ಕಾಂತಿಃ-ಸ್ತ್ರೀ-೨- ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನೆನಹುಂಟಾಗುವಿಕೆ, ತನ್ನೊಳಗೆ ತೋರಿಕೊಳ್ಳುವಿಕೆ, ಬುದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ಫುರಿಸುವಿಕೆ ಇಚ್ಛೆ ಪ್ರೀತಿವಿಶೇಷ.

ರಕ್ಷಣಸ್ತ್ರಾಣೇ | ರಕ್ಷಣಃ-ಪು-ತ್ರಾಣಃ-೨- ರಕ್ಷಿಸುವದು - ಪೊರೆವದು, ಪಾಲಿಸುವದು, ಸಲಹುವಿಕೆ.

ರಣಃಕ್ವಣೇ । | ರಣಃ-ಕ್ವಣಃ-ಪು-೨- ಮೊರೆಯುವಿಕೆ, ಕೂಗುವಿಕೆ.

ವ್ಯಧೋವೇಧೇ | ವ್ಯಧಃ-ವೇಧಃ-ಪು-೨-ಬಿಜ್ಜ ಮಾತೋ ನ್ನು, ತೂತುಕೊರೆಯುವಿಕೆ, ಚುಚ್ಚು ವಿಕೆ.

ಪಚಾಪಾಕೇ | ಪಚಾ-ಸ್ತ್ರೀ-ಪಾಕಃ-ಪು-೨-ಆಡೋ ನ್ನು, ಅಡಿಗೆ ಮಾಡುವಿಕೆ, ಅಡಿಗೆ.

ಹವೋಹೂತೌ | ಹವಃ-ಪು-ಹೂತಿಃ-ಸ್ತ್ರೀ-೨-ಕರೇಕಳು ಸುವಿಕೆ, ಕರೆಯುವಿಕೆ.

ವರೋವೃತೌ ॥೧೨೧॥ | ವರಃ-ಪು-ವೃತಿಃ-ಸ್ತ್ರೀ-೨- ವರಿಸುವಿಕೆ, ನನಗೆಯಿದು ಇರಲಿಯೆಂದು ಒಪ್ಪಿ ಅಂಗೀಕ ರಿಸುವಿಕೆ.

ಓಷಃಪ್ಲೋಷೇ | ಓಷಃ-ಪ್ಲೋಷಃ-ಪಾ-ಪ್ರೋಷಃ- ಪು-೩- ಸುಡುವದಕ್ಕೂ, ಸುಟುವಿಕೆಗೂ,ಬಾಡಿಸು ವಕ್ಕೂ ಹೆಸರುಗಳು.

ನಯೋನಾಯೋ | ನಯಃ- ನಾಯಃ-ಪು-೨- ನ್ಯಾಯನೀ ತಿಯನ್ನು ಹೇಳಿ ಹೊಂದಿಕೆಮಾಡುವಿಕೆ, ಹೊಂದಿಸುವಿಕೆ.

ಜ್ಯಾನಿರ್ಜೀರ್ಣೌ | ಜ್ಯಾನಿಃ-ಜೀರ್ಣಿಃ-ಸ್ತ್ರೀ-೨- ಮುದಿತನ, ಮುದುಕತನ, ಮುಪ್ಪು, ಶಿಥಿಲವಾಗುವಿಕೆ.

ಭ್ರಮೋಭ್ರಮೌ ॥ | ಭ್ರಮಃ-ಪು--ಭ್ರಮಿಃ-ಪಾ- ಭ್ರಮಾ- ಸ್ತ್ರೀ-೨-ತಿರುಗುವಿಕೆ, ಸುತ್ತುವಿಕೆ.

ಸ್ಫಾತಿರ್ವೃದ್ಧೌ | ಸ್ಫಾತಿಃ-ವೃದ್ಧಿಃ-ಸ್ತ್ರೀ-೨- ಬೆಳೆಯುವಿಕೆ ಹೆಚ್ಚುವಿಕೆ.

ಪ್ರಥಾಖ್ಯಾತೌ | ಪ್ರಥಾ-ಖ್ಯಾತಿಃ-ಸ್ತ್ರೀ-೨-ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯ ಹೆಸರುಗಳು, ಬಹುಮಂದಿಗೆ ತಿಳಿಯುವಿಕೆ,ಹೆ ಸರುವಾಸಿ.

ಸ್ಪೃಷ್ಟಿಃ ಪೃಕ್ತೌ | ಸ್ಪೃಷ್ಟಿಃ-ಪಾ-ಪೃಷ್ಟಿಃ-ಪೃಕ್ತಿಃ-ಸ್ತ್ರೀ- ೩-ಮುಟ್ಟುವಿಕೆ, ಸೋಂಕುವಿಕೆ.

ಸ್ನವಸ್ಸ್ರವೇ ॥೧೨೨॥ | ಸ್ನವಃ-ಸ್ರವಃ-ಪು-೨-ಸುರಿವದು- ಸುರಿ

	ಯುವಿಕೆ, ಸೋರಾಟ.
ವಿಧಾಸಮೃದ್ಧೌ	ವಿಧಾ-ಷಾ-ವೀಧಾ-ಸಮೃದ್ಧಿಃ-ಸ್ತ್ರೀ-೨-ಸಮೃದ್ಧಿಯಹೆಸರುಗಳು, ತುಂಬಿರುವಬಗೆ, ಸಾಕಾದಷ್ಟು ಯಿರುವಿಕೆ.
ಸ್ಫುರಣಂಸ್ಫುರಣೆ	ಸ್ಫುರಣಂ-ಸ್ಫುರಣಂ-ನ-೨-ಅದುರುವದು, ಅಳ್ಳಾಡುವದು,ಮಣುಕುವದು, ಕದಲುವದು.
ಪ್ರಮಿತೌಪ್ರಮಾ ।	ಪ್ರಮಿತಿಃ-ಪ್ರಮಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೨-ನಿಜವಾಗಿತಿಳಿಯುವಿಕೆ, ಯಥಾರ್ಥಜ್ಞಾನ,ಪ್ರಮಾಣಜನ್ಯಜ್ಞಾನ-ಯಥಾರ್ಥಾನುಭವ.
ಪ್ರಸೂತಿಃಪ್ರಸವೆ	ಪ್ರಸೂತಿಃ- ಸ್ತ್ರೀ-ಪ್ರಸವಃ-ಪು-೨- ಹೆರುವಿಕೆ,ಹಡೆಯುವಿಕೆ, ಈದುವಿಕೆ.
ಶ್ಚ್ಯೋತೆಪ್ರಾಘಾರಃ	ಶ್ಚ್ಯೋತಃ-ಪ್ರಾಘಾರಃ-ಪು-೨- ಸೋರಿಹೋಗುವಿಕೆ, ಸೋರುವಿಕೆ, ಜನಿಯುವಿಕೆ, ಜಾರಿಹೋಗುವಿಕೆ, ತುಳುಕುವಿಕೆ.
ಕ್ಲಮಥಃಕ್ಲಮೆ ॥೧೨೩॥	ಕ್ಲಮಥಃ-ಕ್ಲಮಃ-ಪು-೨- ಬಡಲುವಿಕೆ, ಬಳಲೋಣವು.
ಉತ್ಕರ್ಷೋತಿಶಯೆ	ಉತ್ಕರ್ಷಃ-ಅತಿಶಯಃ-ಪು-೨- ದೊಡ್ಡತನವು,ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವಿಕೆ, ಮೇಲಾಗಿರುವಿಕೆ.
ಸಂಧಿಃಶ್ಲೇಷೆ	ಸಂಧಿಃ-ಶ್ಲೇಷಃ-ಪು-ಸಂಬಂಧಿಸೋಣವು-ಕೂಡಿಬೆರತಂತೆಸೇರುವಿಕೆ.
ವಿಷಯಆಶ್ರಯೆ ।	ವಿಷಯಃ-ಷಾ-ವಿಶಯಃ-ಆಶ್ರಯಃ-ಆಶಯಃ-ಪು-೨- ಗೊತ್ತಾಗಿರುವ ಸ್ಥಳದ ಹೆಸರುಗಳು, ವಿಪ್ರತಿಪತ್ತಿ ಸ್ಥಾನಕ್ಕೊಹೆಸರು, ಉಪಭೋಗ್ಯವಾಗಿ ಅವಲಂಬಿಸತಕ್ಕದೇಶಮುಂತಾದ್ದಕ್ಕೂ ಹೆಸರುಗಳು.
ಕ್ಷಿಪಾಯಾಂಕ್ಷೇಪಣಂ	ಕ್ಷಿಪಾ-ಸ್ತ್ರೀ-ಕ್ಷೇಪಣಂ-ನ-೨-ಪ್ರೇರೇಪಿಸುವಿಕೆ, ಹಾಕುವಿಕೆ, ನೂಕುವಿಕೆ.
ಗೀರ್ಣಿರ್ಗಿರೌ	ಗೀರ್ಣಿಃ-ಗಿರಿಃ-ಸ್ತ್ರೀ-೨-ನುಂಗುವಿಕೆ.
ಗುರಣಮುದ್ಯಮೆ ॥೧೨೪॥	ಗುರಣಂ-ಷಾ-ಗೋರಣಂ-ನ-ಉದ್ಯಮಃ-ಪು-೨-ಉದ್ಯೋಗದ ಹೆಸರುಗಳು.
ಉನ್ನಾಯ ಉನ್ನಯೆ	ಉನ್ನಾಯಃ-ಉನ್ನಯಃ-ಪು-೨-ಮೇಲ

	ಕ್ಕೆ ಯೆತ್ತುವದಕ್ಕೂ ಊಹಿಸುವದಕ್ಕೂ ಪೆಸರುಗಳು.
ಶ್ರಾಯಶ್ಶ್ರಯಣೌ	ಶ್ರಾಯಃ-ಪು-ಶ್ರಯಣಂ-ನ-೨-ಆಶ್ರಯಿಸುವಿಕೆ. ಅವಲಂಬಿಸುವಿಕೆ,ಅನುಸರಿಸಿ ಯಿರುವಿಕೆ.
ಜಯನೇಜಯಃ ।	ಜಯನಂ-ನ-ಜಯಃ-ಪು-೨-ಗೆಲುವಿಕೆ.
ನಿಗಾದೋ ನಿಗದೇ	ನಿಗಾದಃ-ನಿಗದಃ-ಪು-೨-ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿನುಡಿಯುವಿಕೆ, ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿ ಪೇಳುವಿಕೆ.
ಮಾದೋಮದ	ಮಾದಃ- ಮದಃ-ಪು-೨-ಗರ್ವವು, ಅಹಂಕಾರವು.
ಉದ್ವೇಗಉದ್ಭ್ರಮಃ ॥೧೨೫॥	ಉದ್ವೇಗಃ-ಉದ್ಭ್ರಮಃ-ಪು-೨- ಊರ್ಧ್ವಭಾಗವನ್ನು ಕದಲಾಡಿಸುವಿಕೆ. ಮೇಲಣಗತಿವಿಶೇಷ ಬುದ್ಧಿಕ್ಲೃಪ್ತ್ಯ.
ವಿಮರ್ದನಂ ಪರಿಮಳೇ	ವಿಮರ್ದನಂ-ನ-ಪರಿಮಳಃ-ಪು-೨-ಕುಂಕುಮಾದಿಗಂಧ ದ್ರವ್ಯಗಳನ್ನು ಇಡೀಕುಟ್ಟುವಿಕೆ, ಇಡಿಯಲ್ಪಟ್ಟದ ಸುಗಂಧಕ್ಕೂ ಹೆಸರುಗಳು.
ಭ್ಯುಪಪತ್ತಿರನುಗ್ರಹಃ ।	ಅಭ್ಯುಪಪತ್ತಿಃ-ಸ್ತ್ರೀ-ಅನುಗ್ರಃ-ಪು-೨ದಾನಾದ್ಯುಪಕಾರ ರೂಪವಾದ ಪ್ರಸಾದಕ್ರಿಯಾವಿಶೇಷದ ಪೆಸರುಗಳು.
ನಿಗ್ರಹ(ಸ್ತದ್ವಿರುದ್ಧಸ್ಸ್ಯಾ)	ನಿಗ್ರಹಃ-ಪು-೧- ತದ್ವಿರುದ್ಧಃ- ಆಯನುಗ್ರಹಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾದದ್ದು- ಅಂದರೆ- ಅಡ್ಡಿಮಾಡುವಿಕೆ, ಕಸುಕೊಳ್ಳುವಿಕೆ, ಮುಂತಾದ್ದು ದುಃಖಜನಕ ನಿಗ್ರಹವಾದ ಅಪಕಾರಕ್ಕೆ ಪೆಸರು.
ದಭಿಯೋಗಸ್ತ್ವಭಿಗ್ರಹಃ ॥	ಅಭಿಯೋಗಃ- ಅಭಿಗ್ರಹಃ-ಪು-೨-ಯುದ್ಧಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಹಗೆಯವರಿಗೆ ಎದುರಾಗಿ ಕಲಹಕ್ಕೆ ಅಣಿಮಾಡಿಕೊಂಡು ಧೈರ್ಯದಿಂದ ಉಪಾಯ ಪ್ರಯತ್ನಾದಿಗಳನ್ನುಮಾಡುವಿಕೆ.
ಮುಷ್ಟಿಬಂಧಸ್ತು ಸಂಗ್ರಾಹೋ	ಮುಷ್ಟಿಬಂಧಃ- ಸಂಗ್ರಾಹಃ- ಪು-೨-ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಹಿಡಿಯನ್ನು ಹಿಡಿಕೊಳ್ಳುವದ

	ಕ್ಕೆ ಪೆಸರು. ಹಿಡಿಪಟ್ಟು ಹಿಡಿಯೋಣವು, ಹಿಡಿ.
ಡಿಂಬೆ ಡಮರವಿಪ್ಲವೌ।	ಡಿಂಬಃ-ಡಮರಃ-ವಿಪ್ಲವಃ-ಪು-೩- ಕೊಳ್ಳೇ ಮೊದಲಾದದೇಶೋಪದ್ರವವು,ಲೂಟಿ, ರಾಜೀಕದ ಕಷ್ಟ.
ಬಂಧನಂ ಪ್ರಸಿತಿ ಶ್ಚಾರ	ಬಂಧನಂ-ನ-ಪ್ರಸಿತಿಃ-ಸ್ತ್ರೀ-ಚಾರಃ-ಪಾಸ್ತಾರಃ-ಪು-೩-ಕಟ್ಟುವಿಕೆ, ಕಟ್ಟು, ತಡೆ.
ಸ್ಸ್ಪರ್ಶಃಸ್ಪ್ರಷ್ಟೋಪತಪ್ತರಿ॥	ಸ್ಪರ್ಶಃ- ಸ್ಪ್ರಷ್ಟಾ- ಋ--ಉಪತಪ್ತಾ-ಋ-ಪು-೩-ಕಂದಿ ಬಳಲುವರಹಾಗೆ ಮಾಡುವ ರೋಗಾದಿಗಳ ಹೆಸರು. ಬೇನೆತಗುಲುವಿಕೆ.
ನಿಕಾರೊವಿಪ್ರಕಾರ(ಸ್ಸ್ಯಾ)	ನಿಕಾರಃ-ವಿಪ್ರಕಾರಃ-ಪು-೨-ಅಪನಿಂದೆಯನ್ನು ಹೊರಿಸಿ ಅಪಕಾರ ಮಾಡುವಿಕೆ.
ದಾಕಾರಸ್ತ್ವಿಂಗಇಂಗಿತಂ॥	ಆಕಾರಃ-ಇಂಗಃ-ಪು-ಇಂಗಿತಂ-ನ- ೩--ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಪ್ರಕಟಗೊಳಿಸುವಚೇಷ್ಟೆಯ ಹೆಸರುಗಳು.
ಪರಿಣಾಮೊ(ವಿಕಾರೆ)	ಪರಿಣಾಮಃ-ಪು-೧-ವಿಕಾರೆ-ಹಾಲುಆಗಿದದ್ದು ಉಪಾಧಿಯಿಂದ ಮುಸರಾದಹಾಗೂ ಮಣ್ಣಾಗಿದ್ದದ್ದು ಮಡಿಕೆ ಯಾದಹಾಗೂ, ಬೀಜವೃಕ್ಷವಾದಹಾಗೂ ಒಂದುಬಗೆಯಾಗಿದ್ದದ್ದು ಮತ್ತೊಂದು ಬಗೆಯಾಗುವ ವಿಕಾರ ವಿಶೇಷದ ಪೆಸರು.
ದ್ವೆಸಮೆವಿಕೃತಿವಿಕ್ರಿಯೆ ।	ವಿಕೃತಿಃ-ವಿಕ್ರಿಯಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೨-ಪರಿಣಾಮರೂಪವಾಗಲಿ, ವಿವರ್ತರೂಪವಾಗಲಿಸೋಪಾಧಿಕ ಪ್ರಕೃತಿಯಿಂದ ಹುಟ್ಟುವ ವಿಕಾರಗಳೆಲ್ಲಕ್ಕೂ ಕಾರ್ಯ ಪ್ರಪಂಚಮಾತ್ರಕ್ಕೂ ಪೆಸರು.
ಅಪಹಾರ ಸ್ತ್ವಪಚಯ	ಅಪಹಾರಃ-ಅಪಚಯಃ-ಪು-೨- ಹಾನಿಯ ಪೆಸರು, ಕೊಯಿಲು, ಕಸುಗೊಳ್ಳುವಿಕೆ, ತರಗಪೆ ಬರುವಿಕೆ.
ಸ್ಸಮಾಹಾರಸ್ಸಮುಚ್ಚಯಃ।	ಸಮಾಹಾರಃ-ಸಮುಚ್ಚಯಃ-ಪು-೨-ಕೆ

	ದರಿಹೋಗಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಇರುವ ವಸ್ತುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಜೊತೆಗೂಳಿಸುವಿಕೆ.
ಪ್ರತ್ಯಾಹಾರಉಪಾದಾನಂ	ಪ್ರತ್ಯಾಹಾರಃ-ಪು-ಉಪಾದಾನಂ-ನ-೨ ರೂಪರಸಾದಿ ವಿಷಯಗಳ ದೆಸೆಯಿಂದ ಕಣ್ಣು ಕಿವಿ ಮೊದಲಾದ ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ಹಿಂದಿರುಗಿಸಿ ನಿಗ್ರಹಿಸುವಿಕೆ. ಆಶೆಯನ್ನು ಬಿಡದೆ ಬಿಗಿದು ಹಿಡಿಯುವಿಕೆ.
ವಿಹಾರಸ್ತು ಪರಿಕ್ರಮಃ ॥	ವಿಹಾರಃ-ಪರಿಕ್ರಮಃ-ಪು-೨- ಸುಖವಾಗಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ತಿರುಗಾಡುವಿಕೆ.
ಅಭಿಹಾರೋಭಿ ಗ್ರಹಣಂ	ಅಭಿಹಾರಃ-ಪು-ಅಭಿಗ್ರಹಣಂ-ನ-೨-ಎದುರಾಗಿಯೇ ಕದ್ದುಕೊಳ್ಳುವಿಕೆ.
ನಿರ್ಹಾರೋಭ್ಯವಕರ್ಷಣಂ।	ನಿರ್ಹಾರಃ-ಪು-ಅಭ್ಯವಕರ್ಷಣಂ- ನ--೨-ಈಚೆಗೆ ತೆಗೆದು ಹಾಕುವಿಕೆ. ಮೇಲಕ್ಕೆಯುಳಿದುಹಾಕುವಿಕೆ -ಪಿಡಿದು ಸೆಳೆದೆತ್ತಿ ಬಿಸಾಡುವಿಕೆ.
ಅನುಹಾರೋನುಕಾರ(ಸ್ಸ್ಯಾ)	ಅನುಹಾರಃ-ಅನುಕಾರಃ-ಪು -೨- ಸರಿಹೋಲುವಿಕೆ, ಅದರಹಾಗೆ ಯಿರುವಿಕೆ. ಅದರಂತೆ ಆಗಿರುವಿಕೆ.
ದರ್ಥಸ್ಯಾಪಗಮೇವ್ಯಯಃ।	ವ್ಯಯಃ-ಪು-೧-ಅರ್ಥಸ್ಯ ಅಪಗಮೇ-ಮುಂದೆ ಪ್ರಯೋಜನಕ್ಕೆ ಇಲ್ಲದೇ ವ್ಯಯವಾಗಿ ಹೋಗುವಿಕೆ. ನಾಶವು, ಖರ್ಚು.
ಪ್ರವಾಹಸ್ತು ಪ್ರವೃತ್ತಿಸ್ಸ್ಯಾ।	ಪ್ರವಾಹಃ-ಪು-೧-ಪ್ರವೃತ್ತಿಃ-ಸ್ತ್ರೀ -೧- ಅವಿಚ್ಛಿನ್ನವಾಗಿ ಹರಿಯುವ ನೀರು ಮುಂತಾದವುಗಳ ಪರಂಪರೆ, ಪ್ರಸರಿಸುತ್ತಾ ಇರುವದು.
ತ್ಪ್ರವಹೋ(ಗಮನಂಬಹಿಃ।)	ಪ್ರವಹಃ-ಪು-೧-ಬಹಿಃಗಮನಂ- ಗೃಹಾದಿಗಳಿಂದ ಈಚೆಗೆ ಬರುವಿಕೆ. ಹೊರಕ್ಕೆ ಹೊರಡುವಿಕೆ.
ವಿಯಾಮೋ ವಿಯಮೋಯಾಮೋಯಮಸ್ಸಂಯಾಮ ಸಂಯಮೌ ॥೧೩೧॥	ವಿಯಾಮಃ-ವಿಯಮಃ-ಪು-೨- ಪರಪೀಡಾದಿಗಳನ್ನು ನಾಶ ಮಾಡುವಿಕೆ. ಯಾಮಃ-ಯಮಃ-ಪು-೨-ನಾಶ ಮಾಡುವದು;

ಸಂಯಾಮಃ-ಸಂಯಮಃ-೨- ಚೆಂನಾಗಿಸಾ ಕುನೂಡಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಬಿಡುವದು, ಈ -೬-ಸ ಮಾನಾರ್ಥಕಗಳಾದ ಪರ್ಯಾಯ ಪದಗಳೆಂ ತಲೂ ಕೆಲವರನ್ನುವರು.

ಹಿಂಸಾ ಕರ್ಮಾಭಿ ಚಾರ (ಸ್ಸ್ಯಾ) — ಅಭಿಚಾರಃ-ಪು-೧-ಹಿಂಸಾದಿಕರ್ಮ-ಸಾ ಯುಕೊಲ್ಲುವದಕ್ಕೆ ಮಾಡಿದ ಮಂತ್ರತಂತ್ರ ಪ್ರಯೋಗ, ಮಾಟ, ಶೂನ್ಯ,

ಜಾಗರ್ಯಾಜಾಗರಾದ್ವಯೋಃ। — ಜಾಗರ್ಯಾ-ಸ್ತ್ರೀ-ಜಾಗರಾ-ಸ್ತ್ರೀ -೨- ಎ ಚ್ಚರಿಕೆ.

ವಿಘ್ನೋಂತರಾಯಃಪ್ರತ್ಯೂಹ — ವಿಘ್ನಃ-ಅಂತರಾಯಃ-ಪ್ರತ್ಯೂಹಃ-ಪು- ೩-ವಿಘ್ನದ ಹೆಸರುಗಳು, ಕೆಲಸದ ಮಧ್ಯೆ ಬಂದ ಅಡ್ಡಿ, ಅನಿಷ್ಟ.

(ಸ್ಸ್ಯಾ) ದುಪಘ್ನೋಂ (ತಿ ಕಾಶ್ರಯೆ) ॥೧೩೦॥ — ಉಪಘ್ನಃ-ಪು-೧-ಅಂತಿಕಾಶ್ರಯೆ-ಬಳ್ಳಿ ಗೆ ಮರದಹಾಗೆ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಅವಲಂಬವಾ ಗಿರುವ ಆಧಾರಕ್ಕೆ ಹೆಸರು.

ನಿರ್ವೇಶ ಉಪಭೋಗ(ಸ್ಸ್ಯಾ) — ನಿರ್ವೇಶಃ-ಉಪಭೋಗಃ-೨--ಪು -೨- ಭೋಗಿಸುವಿಕೆ, ಅನುಭವ.

ತ್ಪರಿಸರ್ಪಃ ಪರಿಕ್ರಿಯಾ। — ಪರಿಸರ್ಪಃ-ಪು-ಪರಿಕ್ರಿಯಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೨-ಆ ಲ್ಲಿಯಲ್ಲಿ ತಿರುಗಿ ಬರುವಿಕೆ. ಸುತ್ತಿ ಬರುವಿಕೆ.

ವಿಧುರಂತು ಪ್ರವಿಶ್ಲೇಷೊ — ವಿಧುರಂ-ನ-ಪ್ರವಿಶ್ಲೇಷಃ-ಪು-೨- ಜೊ ತೆಯಾಗಿದ್ದದ್ದರಿಂದ ಬಿಡಲ್ಪಡುವಿಕೆ, ವಿ ಯೋಗ-ಬಿಡಲ್ಪಟ್ಟದ್ದು ಬಿಟ್ಟದ್ದು ಬಿಟ್ಟು ಹೋದವನು, ಬಿಡಲ್ಪಟ್ಟು ಪ್ರಿಯವಿಲ್ಲದೇ ಉಳಿದವನು, ವಿಧುರಂ - ವಿಧುರಃ - ವಿಧು ರಾ-ತ್ರಿ.

ಭಿಪ್ರಾಯಶ್ಛಂದಆಶಯಃ ॥ — ಅಭಿಪ್ರಾಯಃ-ಛಂದಃ-ಪು-ಛಂದಃ-ನ-ಆ ಶಯಃ-ಪು-೩-ಅಭಿಪ್ರಾಯದ ಹೆಸರುಗಳು, ಮನಸ್ಸಿನೊಳಗಿರುವ ಭಾವ.

ಸಂಕ್ಷೇಪಣಂ ಸಮ ಸನಂ — ಸಂಕ್ಷೇಪಣಂ- ಸಮಸನಂ-ನ -೨- ದೊ ಡ್ಡದಾಗಿರುವದನ್ನು ಚಿಕ್ಕದಾಗಿ ಮಾಡು ವ, ಸಂಗ್ರಹ ಮಾಡು.

ಸ್ಯಾದ್ವ್ಯತ್ಯಾಸೋ ವಿಪರ್ಯಾಸೋ ವ್ಯತ್ಯಯಶ್ಚ ವಿಪರ್ಯಯೇ ।

ವ್ಯತ್ಯಾಸಃ-ವಿಪರ್ಯಾಸಃ-ವ್ಯತ್ಯಯಃ-ವಿಪರ್ಯಯಃ-ಪು-೪-ಕ್ರಮತಪ್ಪುವಿಕೆ. ತಬದಿಲ್, ತಲ್ಲಕೆಳಕು.

ಪರ್ಯಯೋತಿಕ್ರಮ ಸ್ತಸ್ಮಿನ್ನತಿಪಾತಉಪಾತ್ಯಯಃ ॥

ಪರ್ಯಯಃ-ಅತಿಕ್ರಮಃ--ಅತಿಪಾತಃ-ಉಪಾತ್ಯಯಃ- ಪು- ೪- ಕಟ್ಟಳೆಯನ್ನು ಮೀರಿಹೋಗುವಿಕೆ.

(ಪ್ರೇಷಣಂಯ ತ್ಸಮಾಹೂಯತತ್ರಸ್ಯಾತ್ಪ್ರತಿಶಾಸನಂ ।

ಪ್ರತಿಶಾಸನಂ-೧-ಸಮಾಹೂಯಪ್ರೇಷಣಂಯತ್ತತ್ರಸ್ಯಾತ್ ಭೃತ್ಯರನ್ನು ಕರೆದು ಹೀಗೆಮಾಡು ಎಂಬದಾಗಿಅಜ್ಞಾಪಿಸುವದು. ರೂಬರೂಹುಕ್ಕುಂ ಜಬಾನೀ.

ಸ(ಸಂಸ್ಥಾನಃ) ಕ್ರತುಪ ಯಾಸ್ತುತಿಭೂಮಿ ರ್ದ್ವಿಜನ್ಮನಾಂ॥ ॥೧೯೭॥)

ಸಂಸ್ಥಾನಃ-ಪು-೧-ಕ್ರತುಪಶುರ್ದ್ವಿಜನ್ಮನಾಂ ಯಜ್ಞಭೂಮಿರ್ಯಾ- ಯಜ್ಞಗಳಲ್ಲಿ, ಉದ್ಗಾತೃಗಳಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು, ಸಾಮಗಾನಮಾಡುವದಕ್ಕೆ ಕೂತುಕೊಳ್ಳುವ ಸ್ಥಳ, ಸಾಮಗಾನ ಮೆಸಿಪ ದೇವಸ್ತೋತ್ರಕ್ಕೂ ಹೆಸರಾಗುತ್ತೆ.

(ನಿಧಾಯತಕ್ಷ್ಯತೆಯತ್ರಕಾಷ್ಠೆ ಕಾಷ್ಠಂಸ್ಯಉದ್ಘನಃ।

ಉದ್ಘನಃ-ಪು-೧--ಯತ್ರಕಾಷ್ಠೆ ಕಾಷ್ಠಂ ನಿಧಾಯ ತಕ್ಷ್ಯತೆಸಃ ಯಾವಕಟ್ಟಿಗೆಯಮ್ಯಾಲೆಮತೊಂದು ಕಟ್ಟಿಗೆಯಿಟ್ಟು ಕೆತ್ತಲ್ಪಡುತ್ತೋ ಅಂಥಾ ಕೆಳಗಿನ ಕಟ್ಟಿಗೆಯಹೆಸರು. ಅಂದರೆ ಬಡಿಗಿಯವನು ಮರಕೆಲಸ ಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿ ತನ್ನಮುಂದೆ ಯಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿರುವ ಮರಪಟ್ಟಡಿಯೆಂಬ ಅಡಿತುಂಡು.

ಸ್ತಂಬಘ್ನಸ್ತು ಸ್ತಂಬಘನಸ್ತಂಬೋಯೇನನಿಹನ್ಯತೆ ॥೧೯೮॥)

ಸ್ತಂಬಘ್ನಃ-ಸ್ತಂಬಘನಃ-ಪು-೨- ಯೇನಸ್ತಂಬೋನಿಹನ್ಯತೆಸಃ-ಯಾವದರಿಂದಹುಲ್ಲು ಮುಂತಾದ ಗಂಟೆಗಳು ಆಗಿಯಲ್ಪಡುತ್ತೋ ಅಂಥಾಗುದ್ದಲಿ, ದೋಕಟಿ, ಪಿಕಾಸಿ.

ಆವಿಧೋ (ವಿಧ್ಯತೆಯೇನತತ್ರ

ಆವಿಧಃ-ಪು-೧-ಯೇನವಿಧ್ಯತೆತತ್ರ- ಯಾವದರಿಂದ ತೂತು ಕೊರೆಯಲ್ಪಡುತ್ತೋ, ಆದರ ಹೆಸರು ಅಂದರೆ ರತ್ನಾದಿಗಳಿಗೆ ಪ್ರಿರಿಗೇ ಹಿಡಿಯುವ ಪಡ್ಡ, ಸಲಾಕೀ ಮುಂ

ವಿಷ್ವಕ್ಸಮೆ) ನಿಘಃ।

ತಾದ್ದು.

ನಿಘಃ-ಪು-೧-ವಿಷ್ವಕ್ಸಮೆ-ಎಲ್ಲಕಡೆಯ ಲ್ಲಿಯೂ ಅಂದರೆ ಆಗಲ ಉದ್ದಗಳು ಸರಿಯಾಗಿ ಉಬ್ಬುತಗ್ಗುಗಳಿಲ್ಲದೇ ಯಿರುವಂಥಾದ್ದರ ಹೆಸರು.

ಉತ್ಕಾರಶ್ಚ ನಿಕಾರಶ್ಚ ದ್ವೌ ಧಾನ್ಯೋತ್ಕ್ಷೇಪಣಾರ್ಥಕೌ ॥

ಉತ್ಕಾರಃ-ನಿಕಾರಃ-ಪು-ಈ-೨-ನ್ನು ಧಾನ್ಯೋತ್ಕ್ಷೇಪಣಾರ್ಥಕೌ-ಧಾನ್ಯ, ತಿನ್ನುವ ಕಾಳಿನ, ಉತ್ಕ್ಷೇಪಣ-ಮೇಲಕ್ಕೆ ಹಾಕುವಿಕೆಯೇ ಅರ್ಥಕೌ-ಪ್ರಯೋಜನವಾಗಿ ಉಳ್ಳವುಗಳು, ಅಂದರೆ, ಧಾನ್ಯವನ್ನು ತೂರಿರಾಶಿ ಮಾಡುವಿಕೆ. ಕೆಳಕ್ಕೆ ಜಾರಿಬಂದ ಕಾಳನ್ನು ರಾಶಿಯ ಮೇಲಕ್ಕೆ ಎರಚುವಿಕೆ.

ನಿಗಾರೋದ್ಗಾರವಿಕ್ಷಾವೋದ್ಗ್ರಾಹಾ(ಸ್ತು ಗರಣಾದಿಷು ।)

ನಿಗಾರಃ-ಉದ್ಗಾರಃ-ವಿಕ್ಷಾವಃ-ಉದ್ಗ್ರಾಹಃ-ಪು-ಈ-೪- ಗರಣಾದಿಷು ಕ್ರಮಾತ್-ಅಂದರೆ-ನಿಗಾರಃ-ನುಂಗುವಿಕೆ, ಉದ್ಗಾರಃ-ವೋಕರಿಕೆ, ಉಗುಳುವಿಕೆ, ವಿಕ್ಷಾರಃ-ತೇಗುವಿಕೆ, ಉದ್ಗ್ರಾಹಃ-ಉಬ್ಬಳಿಕೆ, ಹಾರಿ, ಹಾಕಿ ಹಿಡಿಯುವಿಕೆ, ಕೆಮ್ಮು.

ಆರತ್ಯವರತಿವಿರತಯ ಉಪರಾಮೆ

ಆರತಿಃ-ಅವರತಿಃ-ಮಾ-ಉಪರತಿಃ-ವಿರತಿಃ-ಸ್ತ್ರೀ- ಉಪರಾಮಃ-ಪಾ-ಉಪರಮಃ-ಪು-೪-ಮುಗಿಯುವಿಕೆ. ಅವಸಾನ ವಿರಾಗ.

(ವಾಸ್ತ್ರಿಯಾಂತು)ನಿಷ್ಠೇವಃ। ನಿಷ್ಠ್ಯೂತಿರ್ನಿಷ್ಠೇವನನಿಷ್ಠವನ ಮಿತ್ಯಭಿನ್ನಾನಿ ।

ನಿಷ್ಠೇವಃ-ಪ್ಸ-ನಿಷ್ಠ್ಯೂತಿಃ-ಸ್ತ್ರೀ-ನಿಷ್ಠೇವನಂ- ನಿಷ್ಠವನಂ-ನ-೪-ಕೇಕರಿಕೆ, ಉಗುಳುವಿಕೆ, ಥೂಕರಿಸುವಿಕೆ.

ಜವನೇಜೂತಿ

ಜವನಃ- ಜೂತಿಃ- ಸ್ತ್ರೀ-೨- ಬೇಗಬೇಗ ಹೋಗುವಿಕೆ.

ಸ್ಸಾತಿಸ್ತ್ವವಸಾನೆ (ಸ್ಯಾ)

ಸಾತಿಃ-ಸ್ತ್ರೀ-ಅವಸಾನಂ-ನ-೨-ಕೆಲಸದ ತುದಿ.

ದಥಜ್ವಜ್ವರೆಜೂರ್ತಿಃ

ಜ್ವರಃ-ಪು-ಜೂರ್ತಿಃ-ಸ್ತ್ರೀ-೨-ಜ್ವರವು-ಅಜೀರ್ಣದಿಂದ ವ್ಯೆಬಿಸಿ ಯಾಗುವಿಕೆ.

ಉದಜ (ಸ್ತು ಪಶುಪ್ರೇರಣ)

ಉದಜಃ-ಪು-೧ ಪಶುಪ್ರೇರಣಂ-ದನಗ

ಕೆಸ್ನ ಗಮನಾದಿ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರೇರೇಪಿಸುವಿಕೆ.

ಅಕರಣಿರಿತ್ಯಾದಯಃಶ್ಶಾಪೇ।

ಅಕರಣಿಃ-ಅಜನಿಃ-ಅವಗ್ರಹಿಃ-ಇವುಮೊದಲಾದ ಶಬ್ದಗಳು ಶಾಪದಲ್ಲಿವರ್ತಿಸುವದು. ಅಂದರೆ ಬೊಯಿಗಳು ಹ್ಯಾಗಂದರೆ, ಅಕರಣಿಃ- ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಬಾರದ ವ್ಯೆಗಳ್ಳಿ; ಮುಕ್ತ, ಅಜನಿಃ- ತಬ್ಬಲಿಹುಟ್ಟು, ಅವಗ್ರಹಿಃ- ಬೇಋೂಸ.

ಗೋತ್ರಾಂತೇಭ್ಯಸ್ತಸ್ಯಬೃಂದಮಿತ್ಯೌಪಗವಕಾದಿಕಂ॥

ಗೋತ್ರಾಂತೇಭ್ಯಃ-ಅಪತ್ಯಪ್ರತ್ಯಯಾಂತಗಳಾದ ಔಪಗವಾದಿಶಬ್ದಗಳಮೇಲೆ,ತಸ್ಯ ಬೃಂದಮಿತಿ-ಅದರಗುಂಪುಎಂಬುವ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ, ಔಪಗವಕಾದಿಕಂ-ಔಪಗವಕಂ-ಗಾರ್ಗಕಂ-ದಾಕ್ಷಕಂ-ನ-ಇತ್ಯಾದಿ ಶಬ್ದರೂಪಗಳು ಹುಟ್ಟುತ್ತವೆ *ಉದಾಹರಣೆ* ಉಪಗೋರ್ಗೋತ್ರಾಪತ್ಯಾನಿಪುಮಾಂಸಃ ಔಪಗವಾಃ-ಔಪಗವಾನಾಂಬೃಂದಂ - ಔಪಗವಕಂ - ರಘೋರ್ಗೋತ್ರಾಪತ್ಯಾನಿ ಪುಮಾಂಸಃ-ರಾಘವಾಃ-ರಾಘವಾಣಾಂಬೃಂದಂ- ರಾಘವಕಂ.

ಅಪೂಪಿಕಂಶಾಷ್ಕುಲಿಕ(ಮೇವಮಾದ್ಯಮಚೇತಸಾಂ) ।

ಅಚೇತಸಾಂ-ಪ್ರಾಣಿವ್ಯತಿರಿಕ್ತಗಳಾದ, ಅಪೂಪಗಳು-ಶಷ್ಕುಲಿಗಳು ಮುಂತಾದವುಗಳ ಸಮೂಹದಲ್ಲಿ ಕ್ರಮವಾಗಿ, ಅಪೂಪಾನಾಂ ಬೃಂದಂ-ಆಪೂಪಿಕಂ-ಕಜ್ಜಾಯಗಳಗುಂಪು, ಶಷ್ಕುಲೀನಾಂಬೃಂದಂ - ಶಾಷ್ಕುಲಿಕಂ - ಚಕ್ಕುಲಿಗಳಗುಂಪು, ಇತ್ಯಾದಿ ರೂಪಭೇದಗಳು ಪುಟ್ಟುತ್ತವೆ, ಇವು ನ.

(ಮಾಣವಾನಾಂತು) ಮಾಣವ್ಯಂ

ಮಾಣವ್ಯಂ-ನ-೧-ಮಾಣವಾನಾಂಬೃಂದಂ-ಹುಡುಗರ ಗುಂಪು.

(ಸಹಾಯಾನಾಂ)ಸಹಾಯತಾ

ಸಹಾಯತಾ- ಸ್ತ್ರೀ-೧- ಸಹಾಯಾನಾಂ ಬೃಂದಂ- ಹಿಮ್ಮತ್ತಾಗಿ ಸಂಗಡ ಬಂದವರ ಗುಂಪು.

(ಹಲ್ಯಾಹಲಾನಾಂ)

ಹಲ್ಯಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಹಲಾನಾಂಬೃಂದಂ-ನೇಗಲಗುಂಪು.

ಬ್ರಾಹ್ಮಣ್ಯಬಾಡಬ್ಯೇ(ತುದ್ವಿಜನ್ಮನಾಂ)

ಬ್ರಾಹ್ಮಣ್ಯಂ-ಬಾಡಬ್ಯಂ-ಪಾ-ಬಾಡವ್ಯಂ-ನ-ದ್ವಿಜನ್ಮನಾಂ ಬೃಂದಂ - ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಗುಂಪು.

(ದ್ವೇಪರ್ಶುಕಾನಾಂಪೃಷ್ಠಾನಾಂ) ಪಾರ್ಶ್ವಂಪೃಷ್ಠ್ಯ(ಮನುಕ್ರಮಾತ ॥೧೨೪॥)

ಪಾರ್ಶ್ವಂ-ಪೃಷ್ಠ್ಯಂ-ಈ-೨-ನ್ನು, ಅನುಕ್ರಮಾತ್ಪಾರ್ಶುಕಾನಾಂ ಪೃಷ್ಠಾನಾಂ ಸಮೂಹಾ-ಪಕ್ಕೆಯೆಲುವುಗಳ ಗುಂಪು, ಪಾರ್ಶ್ವ-ಪೃಷ್ಠಗಳೆಂಬ ಯುಕ್ತ ಸಂಬಂಧಗಳಾದಸ್ತೋತ್ರ ವಿಶೇಷಗಳಸಮೂಹವು. ಪೃಷ್ಠ್ಯ.

(ಖಲಾನಾಂ)ಖಲಿನೀಽಖಲ್ಯಾಽಥಮಾನುಷ್ಯಕಂ (ನೃಣಾಂ)

ಖಲಿನೀ-ಖಲ್ಯಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೨-ಖಲನಾಂ ಕಣಗಳಗುಂಪು. ಮಾನುಷ್ಯಕಂ--ನ-೧--ನೃಣಾಂ-ಮನುಷ್ಯರ ಗುಂಪು.

ಗ್ರಾಮತಾಜನತಾಧೂಮ್ಯಾ ಪಾಶ್ಯಾಗಲ್ಯಾ(ಪೃಥಕ್ಪೃಥಕ್)

ಗ್ರಾಮತಾ-ಜನತಾ-ಧೂಮ್ಯಾ-ಪಾಶ್ಯಾ-ಗಲ್ಯಾ-೪-ಸ್ತ್ರೀ-ಪೃಥಕ್ಪೃಥಕ್-ಬೃಂದಾನಿ-ಗ್ರಾಮತಾ-ಹಳ್ಳಿಗಳಗುಂಪು. ಜನತಾ-ಮನುಷ್ಯರಗುಂಪು,ಧೂಮ್ಯಾ-ಹೊಗೆಗಳಗುಂಪು,ಪಾಶ್ಯಾ-ಕಟ್ಟುಹಗ್ಗಗಳಗುಂಪು,ಗಲ್ಯಾ-ಜಂಬು ಹುಲ್ಲುಗಳ ಗುಂಪು, ಅಥವಾ ಕತ್ತೆಗಳಗುಂಪು.

ಅಪಿಸಾಹಸ್ರಕಾರೀಷವಾರ್ಮಣಾಥರ್ವಣಾದಿಕಂ।

ಸಹಸ್ರಾಣಾಂಬೃಂದಂ (ಸಾಹಸ್ರಂ) ಸಾವಿರಗಳಗುಂಪು, ಕರೀಷಾಣಾಂ ಬೃಂದಂ-(ಕಾರೀಷಂ) ಸಗಣಿತೊಪ್ಪೆ ಬೆರಣಿ ಮುಂತಾದವುಗಳಗುಂಪು. ವರ್ಮಣಾಂ ಬೃಂದಂ-(ವಾರ್ಮಣಂ) ಕೆರಮುಂತಾದ ಚರ್ಮಕವಚಗಳಗುಂಪು,ಅಥರ್ವಣಾಂ ಬೃಂದಂ (ಆಥರ್ವಣಂ)ಅಥರ್ವಣ ಮಂತ್ರಗಳಗುಂಪು, ೪ ಆದಿ ಶಬ್ದದಿಂದ ಅಂಗಾರಾಣಾಂ ಬೃದಂ (ಆಂಗಾರಂ) ಬೆಂಕಿಯುಕೆಂಡಗಳ ಗುಂಪು. ಚರ್ಮಣಾಂಬೃಂದಂ (ಚಾರ್ಮಣಂ) ತೊಗಲುಗಳ

-*ಇತಿಸಂಕೀರ್ಣವರ್ಗಃ*-

ಗುಂಪು. ಇತ್ಯಾದಿಗಳು. ನ.

ಸಂಕೀರ್ಣ-ಪ್ರಕೃತಿ ಪ್ರತ್ಯಯಾರ್ಥಾದಿಗಳಿಂದ ಲಿಂಗಭೇದವನ್ನು ಹೊಂದಿಯಿರುವ ನಾನಾವಿಧ ಶಬ್ದಗಳ, ವರ್ಗಃ-ಸಮೂಹವು. ಇತಿ-ಈಮೇರೆ ಮುಗಿದುದು.

—:*:—

ಅಥ ನಾನಾರ್ಥವರ್ಗಃ.

ಅವತರಣಿಕೆ:—ಈ ಗ್ರಂಥಕರ್ತನು ಇದುವರಿವಿಗೂ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟ ಪದಗಳಿಗೊಂದರ್ಥವನ್ನುಹೇಳಿ, ಮುಂದೆ ಯೊಂದೊಂದುಪದಗಳಿಗೆ ಅನೇಕಾರ್ಥಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ನಾನಾರ್ಥವರ್ಗವನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿ ಅದರೊಳಗೆ ಹೇಳಲ್ಪಡುವ ಶಬ್ದಗಳು ಪೂರ್ವೋಕ್ತಗಳಾದರೆ ಪೌನರುಕ್ತ್ಯವೆಂಬ ದೋಷ ಬರುತ್ತೆನ್ನುವಶಂಕೆಗೆ ಮೊದಲೇ ಸಮಾಧಾನ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಹ್ಯಾಗಂದರೆ,—

ಮೂ॥ ನಾನಾರ್ಥಾಃಕೇಪಿಕಾಂತಾದಿವರ್ಗೆಷ್ವೇವಾತ್ರಕೀರ್ತಿತಾಃ।
ಭೂರಿಪ್ರಯೋಗಾಯೆಯೇಷು ಪರ್ಯಾಯೇಷ್ವಪಿತೇಷುತೇ ॥

ಟೀ॥ ಅತ್ರ-ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ, ನಾನಾರ್ಥಾಃ-ಅನೇಕಾರ್ಥಗಳುಳ್ಳ, ಕೇಪಿ-ಯಾವ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿಯೂ, ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಪ್ರಯೋಗವಿಲ್ಲದ ಕೆಲವು ಪದಗಳು, ಕಾಂತಾದಿವರ್ಗೆಷ್ವೇವ-ಕಾಂತ, ಖಾಂತ, ಗಾಂತ, ಘಾಂತ, ಮುಂತಾದ ಪದ ಸಮೂಹಗಳಲ್ಲಿಯೇ, ಕೀರ್ತಿತಾಃ-ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟವು;ಯೆ-ಯಾವ ಶಬ್ದಗಳು, ಯೆಷು-ಯಾವಅರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ, ಭೂರಿಪ್ರಯೋಗಾಃ-ಪ್ರಚುರವಾದ ಪ್ರಯೋಗವುಳ್ಳವುಗಳೂ, ತೆ-ಅಂತಾ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಪ್ರಯೋಗವುಳ್ಳ ಶಬ್ದಗಳು. ತೆಷುಪರ್ಯಾಯೆಷ್ವಪಿ-ಅದರ ಅರ್ಥವುಳ್ಳ ಪರ್ಯಾಯ ಶಬ್ದಗಳು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಅಪಿ-ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದ್ದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗುವಂತೆ ತಿಳಿಯಪಡಿಸುವದಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟವೆ, ತಾತ್ಪರ್ಯ, ಇದುವರಿವಿಗೆ ಪರ್ಯಾಯ ಪದಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಲ್ಪಡದೇ ಇರುವ ಪದಗಳು ಕೆಲವು, ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುವವು ಕೆಲವು, ಈ ೨ ಬಗೆಯಾದವುಗಳೂ ಸಹ ಅವುಗಳ ಅನೇಕಾರ್ಥಗಳು ಪ್ರಸಿದ್ಧಗಳಾಗಿ ತಿಳಿಯಬರುವಂತೆ ಹೇಳಲ್ಪಡುತ್ತೆಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯವು. ಅಪ್ರಸಿದ್ಧಾರ್ಥಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸುವದಕ್ಕೆ ಪೂರ್ವೋಕ್ತ ಪದಗಳೂ ಕೆಲವು, ಹೇಳಲ್ಪಡ ಬೇಕಾಯಿತು.

ಮುಂದೆ ಹೇಳಲ್ಪಡುವ ಪ್ರಥಮಾಂತಪದಗಳು, ಸಪ್ತಮ್ಯಂತ ಪದಾರ್ಥಗಳಿಗೆ ಹೆಸರಾಗುವವೆಂದು ಪ್ರಾಯಿಕವಾಗಿ ಮೂಲವನ್ನು ಕ್ರಮದಿಂದ ಅನ್ವಯಿಸಿ ತಿಳಿಯ[illegible] ಸಪ್ತ

ವ್ಯಂತ ಪದಗಳನ್ನು ಟೀಕೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳುವದಿಲ್ಲವು, ಆದರೆ, ಅಪ್ರಸಿದ್ಧಗಳಾದ್ದರಿಂದ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿ ತೋರಿದ ಕೆಲವು ಪದಗಳನ್ನು ಅರ್ಥದೊಂದಿಗೂ ಬರೆಯುತ್ತೇವೆಂದಾಗಿ ಪ್ರತಿಪದ ಟೀಕೆಯನ್ನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸುವವರ ಉದ್ದೇಶ್ಯವೂ ನೆರವೇರ ಬಹುದು.

ಆಕಾಶೇ ತ್ರಿದಿವೇ ನಾಕೋ

[ನಾಕಃ-ಪು-೧-ಆಕಾಶೇ-ಗಗನದಲ್ಲಿಯೂ, ತ್ರಿದಿವೇ- ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿಯೂ, ವರ್ತಿಸುವದು.

ಲೋಕಸ್ತು ಭುವನೇ ಜನೇ ‖

ಲೋಕಃ-ಪು-೧-ಭುವನೇ-ಸ್ವರ್ಗಾದಿ ಲೋಕದಲ್ಲಿಯೂ, ಜನೇ-ಮನುಷ್ಯಾದಿಪ್ರಾಣಿವರ್ಗದಲ್ಲಿಯೂ, ವರ್ತಿಸುವದು.

ಪದ್ಯೇ ಯಶಸಿ ಚ ಶ್ಲೋಕಃ

ಶ್ಲೋಕಃ-ಪು-೧-ಪದ್ಯೇ- ನಾಲ್ಕು ಪಾದಗಳುಳ್ಳ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿಯೂ, ಯಶಸಿಚ-ಕೀರ್ತಿಯಲ್ಲಿಯೂ, ವಾಚಕ ಸಂಬಂಧದಿಂದ ವರ್ತಿಸುವದು. ಈ ಮೇರೆ ಕಡೆಗೂ ಸಪ್ತಮ್ಯಂತಗಳನ್ನು ಅನ್ವಯಿಸಿಕೊಂಡು ಮೂಲಕ್ಕೆ ಅರ್ಥ ತಿಳಿಯಬಹುದು.

ಶರೇ ಖಡ್ಗೇ ಚ ಸಾಯಕಃ ।

ಸಾಯಕಃ-ಪು-೧-ಶರೇ-ಬಾಣಕ್ಕೂ, ಖಡ್ಗೇಚ- ಕತ್ತಿಗೂ [ಹೆಸರು.] ಚಕಾರದಿಂದ ಸಾಧಕ ಸಾಮಗ್ರಿಗೂ ಹೆಸರು.

ಜಂಬುಕೌ ಕ್ರೋಷ್ಟುವರುಣೌ

ಜಂಬುಕಃ-ಪು-೧-ಕ್ರೋಷ್ಟು-ನರಿಗೂ, ವರುಣೌ-ವರುಣನಿಗೂ ಹೆಸರಾಗುತ್ತೆ. ಈ ಮೇರೆ ತಾತ್ಪರ್ಯವು.

ಪೃಥುಕೌ ಚಿಪಿಟಾರ್ಭಕೌ

ಪೃಥುಕಃ-ಪು-ಅವಲಕ್ಕಿ, ಮಗುವು.

ಆಲೋಕೌ ದರ್ಶನೋದ್ದ್ಯೋತೌ ।

ಆಲೋಕಃ-ಪು -೧- ನೋಡುವಿಕೆ, ಬೆಳಕು, ೨.

ಭೇರೀಪಟಹಮಾನಕೌ

ಆನಕಃ-ಪು-೧-ಭೇರೀ, ತಮಟೆ, ೨.

ಉತ್ಸಂಗಚಿಹ್ನಯೋರಂಕಃ

ಅಂಕಃ-ಪು-೧-ತೊಡೆ, ಗುರ್ತು, ೨.

ಕಳಂಕೋಂಕಾಪವಾದಯೋಃ ‖

ಕಳಂಕಃ-ಪು-೧-ಗುರ್ತು, ಅಪವಾದ೨

ತಕ್ಷಕೋ ನಾಗವರ್ಧಕ್ಯೋಃ

ತಕ್ಷಕಃ-ಪು-೧-ತಕ್ಷಕನೆಂಬ ಹಾವು, ಬಡಿಗಿ, ೨.

ಅರ್ಕಃ ಸ್ಫಟಿಕಸೂರ್ಯಯೋಃ

ಅರ್ಕಃ-ಪು-೧-ಸ್ಫಟಿಕ, ಸೂರ್ಯ. ೨

ಮಾರುತೇ ವೇಧಸಿ ಬ್ರಧ್ನೇ ಪುಂಸಿ

ಕಃ-ಪು-೧-ಗಾಳಿ, ಬ್ರಹ್ಮನು, ಸೂರ್ಯ

ಕಃಕಂಶಿರೋಂಬುನೋಃ॥ | ಪುರುಷ ೪ (ಕಂ) ನ-೧-ತಲೆ, ನೀರು, ೨-ಅಂತೂ ೬ ಅರ್ಥಗಳು.

ಸ್ಯಾತ್ಪುಲಾಕಸ್ತುಚ್ಛಧಾನ್ಯೇ ಸಂಕ್ಷೇಪೇಭಕ್ತಸಿಕ್ಥಕೇ। | ಪುಲಾಕಃ-ಪು-೧-ಜಳ್ಳುಭತ್ತ ಮುಂತಾದ ಕ್ಷುದ್ರಧಾನ್ಯ, ಸಂಕ್ಷೇಪ, ಅನ್ನದ ಅಗಳು, ೩.

ಉಲೂಕೇ ಕರಿಣಃ ಪುಚ್ಛಮೂಲೋಪಾಂತೇಚಪೇಚಕಃ॥ | ಪೇಚಕಃ-ಪು-೧-ಗೂಗೆ, ಆನೇ ಬಾಲದಬುಡವು, ಸಮೀಪವು,

ಕಮಂಡಲೌ ಚಕರಕಃ | ಕರಕಃ-ಪು-೧-ಕಮಂಡಲ, ಚಕಾರದಿಂದ ಪಕ್ಷಿವಿಶೇಷ,

ಸುಗತೇಚವಿನಾಯಕಃ | ವಿನಾಯಕಃ-ಪು-೧-ಬುದ್ಧದೇವರು, ವಿಘ್ನೇಶ್ವರ, ೨.

ಕಿಷ್ಕುರ್ಹಸ್ತೇ ವಿತಸ್ತೌಚ | ಕಿಷ್ಕುಃ-ಪು-೧-ಮೊಳ, ಗೇಣು, ಮುಂಗೈ, ಕುಕ್ಷಿತ, ೪.

ಶೂಕಕೀಟೇಚವೃಶ್ಚಿಕಃ॥ | ವೃಶ್ಚಿಕಃ-ಪು-೧-ಮುಳ್ಳುಹುಳ,ಚೇಳು, ಚಕಾರದಿಂದ ಕಣಜದ ಹುಳು, ವೃಶ್ಚಿಕರಾಶಿ, ಚೇಳು, ಕೊಂಡೀಗಿಡ, ೫.

ಪ್ರತಿಕೂಲೇಪ್ರತೀಕಸ್ತ್ರಿಷ್ವೇಕದೇಶೇತುಪುಂಸ್ಯಯಂ। | ಪ್ರತೀಕಂ-ತ್ರಿ-೧-ಪ್ರತಿಕೂಲವಾದದ್ದು; (ಪ್ರತೀಕಃ)ಪು-೧-ಅವಯವು.

ಸ್ಯಾದ್ಭೂತಿಕಂತು ಭೂನಿಂಬೇಕತ್ತೃಣೇ ಭೂಸ್ತೃಣೇಪಿಚ॥ | ಭೂತಿಕಂ-ನ-೧- ನೆಲಬೇವು, ಕಾಚೀಹುಲ್ಲು, ಗಂಧೀಹುಲ್ಲು.

ಜ್ಯೋತ್ಸ್ನಿಕಾಯಾಂಚಘೋಷೇಚಕೋಶಾತಕ್ಯ | ಕೋಶಾತಕೀ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಪಡವಲ ಗಿಡ, ಅನುಡಲಗಿಡ, ೨.

ಥಕಟ್ಫಲೇ। ಸಿತೇಚಖದಿರೇಸೋಮವಲ್ಕಸ್ಸ್ಯಾ | ಸೋಮವಲ್ಕಃ-ಪು-೧- ಕುಂಬಳಗಿಡ, ಬಿಳೀತಾರೇಗಿಡ.

ದಥಸ್ಪಲ್ಗುಕೇ ॥೧೬೪॥ ತಿಲಕಲ್ಕೇಚಪಿಣ್ಯಾಕೋ | ಪಿಣ್ಯಾಕಃ-ಪು-೧-ತದುಕಿನಧೂಪ, ಗಾಣದ ಯೆಳ್ಳು ಹಿಪ್ಪೆ,

ಬಾಹ್ಲೀಕಂ ರಾಮಠೇಪಿಚ | ಬಾಹ್ಲೀಕಂ,ಪಾ-ಬಾಹ್ಲಿಕಂ-ನ-೧-ಹಿಂಗು, ಅಪಿಶಬ್ದದಿಂದ ಬಾಹ್ಲೀಕ ದೇಶದ ಕುದುರೆ, ಕುಂಕುಮ ಕೇಸರಿ, ೩.

ಮಹೇಂದ್ರಗುಗ್ಗುಲೂಲೂಕವ್ಯಾಳಗ್ರಾಹಿಷು ಕೌಶಿಕಃ॥ | ಕೌಶಿಕಃ-ಪು-೧- ಇಂದ್ರ, ಗುಗ್ಗುಳ, ಗೂಗೆ, ಹಾವಾಡಿಗ, ೪.

ರುಕ್ತಾಪಶಂಕಾಸ್ವಾತಂಕ
ಸ್ಸ್ವಲ್ಪೇಪಿ ಕ್ಷುಲ್ಲಕಸ್ತ್ರಿಷು

ಆತಂಕಃ-ಪು-೧-ರೋಗ,ತಾಪ, ಭಯ,೩
ಕ್ಷುಲ್ಲಕಃ-ತ್ರಿ-೧-ಸ್ವಲ್ಪ, ಹಗರಣ, ಕ್ಷುದ್ರ ೩.

ಜೈವಾತೃಕ ಶ್ಶಶಾಂಕೇಪಿ

ಜೈವಾತೃಕಃ-ಪು-೧-ಚಂದ್ರನು, ಆಯುಷ್ಮಂತ, ೨.

ಖುರೇಪ್ಯಶ್ವಸ್ಯವರ್ತಕಃ ॥

ವರ್ತಕಃ-ಪು -೧- ಕುದುರೆಯ ಕಾಲುಗೊರಸು. ಅಪಿಶಬ್ದದಿಂದ ಕೆಂದಲೇ ವ್ಯಾಪಾರದಹುಳು, ೨.

ವ್ಯಾಘ್ರೇಪಿ ಪುಂಡರೀಕೋನಾ

ಪುಂಡರೀಕಃ-ಪು-೧-ಹುಲಿ, ಅಪಿಶಬ್ದದಿಂದ, ದಿಗ್ಗಜ, ೨ (ಪುಂಡರೀಕಂ) ನ-೧- ಬಿಳೀದಾವರೇ, ಬಿಳೀಕೊಡೆ, ೨.

ಯವಾನ್ಯಾಮಪಿದೀಪಕಃ

ದೀಪಕಃ-ಪು-೧-ಓಮುಕಾಳು, ಜೇರಿಗೆ, ೨.

ಸಾಲಾವೃಕಾಃಕಪಿಕ್ರೋಷ್ಟ್ರು
ಶ್ವಾನಃ

ಸಾಲಾವೃಕಃ-ಪು-೧-ಕಪಿಃ - ಕೋತಿ, ಕ್ರೋಷ್ಟ್ರು-ನರಿ, ಶ್ವಾ-ನಾಯಿ, ೩ ಕ್ಕೂ ಹೆಸರು.

ಸ್ವರ್ಣೇಪಿಗೈರಿಕಂ ॥

ಗೈರಿಕಂ-೧-ಸ್ವರ್ಣಂ-ಚಿನ್ನ, ಗೈರಿಕಾದಿಧಾತು, ೨.

ಪೀಡಾರ್ಥೇಪಿ ವ್ಯಳೀಕಂಸ್ಯಾ

ವ್ಯಳೀಕಂ-ನ-೧-ಪೀಡಾರ್ಥಃ- ದುಃಖ, ಸುಳ್ಳು, ನಾಚಿಕೆ, ಕಲ್ಪಿತ, ಅತ್ಯಂತಾಸತ್ತು ಪ್ರಾತಿಭಾಸಿಕ, ೬ಕ್ಕು ಹೆಸರುಗಳು.

ದಳೀಕಂತ್ವಪ್ರಿಯೇನೃತೇ ।
ಶೀಲಾನ್ವಯಾವನೂಕೇದ್ವೇ

ಅಳೀಕಂ-ನ-೧-ಇಷ್ಟವಲ್ಲದ್ದು, ಸಟೆ-೨
ಅನೂಕಂ-ನ-೧-ಶೀಲಂ- ಸ್ವಭಾವ, ಅನ್ವಯಃ-ಕುಲ, ೨.

ಶಲ್ಕೇ ಶಕಲವಲ್ಕಲೇ ॥

ಶಲ್ಕಂ-ನ-೧-ಶಕಲಂ-ತುಂಡು, ವಲ್ಕಲಂ-ನಾರುಶೀರೆ, ೨.

ಸಾಷ್ಟೇ ಶತೇ ಸುವರ್ಣಾನಾಂ ಹೇಮ್ನ್ಯುರೋಭೂಷಣೇಪಲೇ । ದೀನಾರೇಪಿಚನಿಷ್ಕೋಸ್ತ್ರೀ

ನಿಷ್ಕಃ-ಪ್ನ-೧-ನೂರೆಂಟುಸುವರ್ಣ-ಅಂದರೆ, ೮೬೪ಂ ಗುಲಿಗಂಜೆ ತೂಕದಚಿನ್ನ, ಎದೆಯಲ್ಲಿ ಧರಿಸುವ ಪಡಿವೆ, ಪಲವೆಂದರೆ, ೩೨೦ ಗುಲಗಂಜೀ ತೂಕದ್ದು, ಚಿನ್ನಕ್ಕೆ ಬೆಸೆಯುವಟಂಕ ೫ ಕ್ಕೂ ಹೆಸರು.

ಕಲ್ಕೋ (ಸ್ತ್ರೀ) ಶಮಲೈನಸೋಃ ॥೧೬೯॥ ದಂಭೇಪ್ಯ

ಕಲ್ಕಃ-ಪು-೧-ಶಮಲಂ-ಅಮೇಧ್ಯವಾದ ಮಲ,ಏನಃ -ಪಾಪ, ದಂಭಃ-ಗರ್ವ ೩ಕ್ಕೂ ಹೆಸರು.

ಪಿನಾಕೋಽಸ್ತ್ರೀ ಶೂಲಶಂಕರಧನ್ವನೋಃ ॥

ಪಿನಾಕಃ-ಪು-೧-ಶೂಲಂ-ತಿವಿಯುವ ಆಯುಧ, ಶಂಕರಧನ್ವ-ಶಿವನಬಿಲ್ಲು ೨ ಕ್ಕೂ ಹೆಸರು.

ಧೇನುಕಾ ತು ಕರೇಣ್ವಾಂಚ

ಧೇನುಕಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೧- ಕರೇಣುಃ-ಹೆಣ್ಣಾನೆ, ಆಕಳು, ೨.

ಮೇಘಜಾಲೇಪಿ ಕಾಳಿಕಾ ॥

ಕಾಳಿಕಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೧- ಮೇಘಗಳಗುಂಪು, ಶಿವಶಕ್ತಿ, ಯೋಗಿ, ಧಾತುದೋಷ ೪ಕ್ಕೂ ಹೆಸರು.

ಕಾರಿಕಾ ಯಾತನಾವೃತ್ತ್ಯೋಃ

ಕಾರಿಕಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಯಾತನಾ-ತೀವ್ರವಾದ ವೇದನೆಮಾಡುವಿಕೆ, ವೃತ್ತ್ಯೋಃ- ಎಂಬ ಪಾಠದಲ್ಲಿ ಕಾರಿಕೇಶ್ಲೋಕ-೩.

ಕರ್ಣಿಕಾ ಕರ್ಣಭೂಷಣೇ । ಕರಿಹಸ್ತಾಂಗುಳೌ ಪದ್ಮಬೀಜಕೋಶ್ಯಾಂ

ಕರ್ಣಿಕಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಕಿವಿಗಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವ ವಡಿವೆ, ಆನೆಯ ಸೊಂಡಿಲತುದಿ, ಪದ್ಮಬೀಜಕೋಶಿ- ತಾವರೇಮಣಿಯಿರುವ ಹುವ್ವಿನೊಳಗಣದಿಂಬು ೩ ಕ್ಕೂ ಹೆಸರು.

ತ್ರಿಷೂತ್ತರೇ ॥೧೭೦॥

ಮುಂದೆ ಹೇಳಲ್ಪಡುವ ಬೃಂದಾರಕಶಬ್ದ ಮೊದಲುಗೊಂಡು ಕಾಂತವರ್ಗ ಮುಗಿಯುವವರಿಗೂ-ತ್ರಿ.

ಬೃಂದಾರಕೌ ರೂಪಿಮುಖ್ಯಾ

ಬೃಂದಾರಕಃ-೨-ರೂಪೀ- ಚೆಲುವಾದವನು, ಮುಖ್ಯಃ-ಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ಗೊತ್ತುಗಾರ, ದೇವತೆ ೩ಕ್ಕೂ ಹೆಸರು.

ಏಕೇ ಮುಖ್ಯಾನ್ಯಕೇವಲಾಃ ।

ಏಕಃ-೧-ಮುಖ್ಯಃ- ಪ್ರಧಾನವಾದದ್ದು, ಅನ್ಯಃ-ಇತರವಾದನು. ಕೇವಲಃ-ಒಂಟಿ ೩ಕ್ಕೂ ಹೆಸರು.

ಸ್ಯಾದ್ದಾಂಭಿಕಃ ಕೌಕ್ಕುಟಿಕೋ ಯಶ್ಚಾದೂರೇರಿತೇಕ್ಷಣಃ ॥

ಕೌಕ್ಕುಟಿಕಃ-೧-ಡಾಂಭಿಕನು,ದೂರೇರಿತೇಕ್ಷಣಃ-ಬಹಳ ದೂರದವರಿಗೂ ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿ ನೋಡುವ ಭಿಕ್ಷಗಾರ-೨.

ಲಲಾಟಿಕಃ ಪ್ರಭೋರ್ಭಾವ

ಲಾಲಾಟಿಕಃ-೧- ಪ್ರಭೋರ್ಭಾವದರ್ಶೀ-

ದರ್ಶೀಕಾರ್ಯಾಕ್ಷಮಶ್ಚ ಯಃ।	ಅರಸಿನ ತಾತ್ಪರ್ಯವನ್ನು ತಿಳಿದವನು, ಕಾರ್ಯಾಕ್ಷಮಃ-ಕೆಲಸವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸಲಾರದ ಅಸಮರ್ಥನು-೨-ಕ್ಕೂ ಹೆಸರು.
ಭೂಭೃನ್ನಿತಂಬ ವಲಯಚಕ್ರೇಷು ಕಟಕೋಸ್ತ್ರಿಯಾಂ।	ಕಟಕಃ-ಸ್ತ್ರೀ-೧- ಭೂಭೃನ್ನಿತಂಬಃ-ಬೆಟ್ಟದಜರಿ, ವಲಯಃ-ಕಡಗವು, ಚಕ್ರಂ-ರಾಷ್ಟ್ರ! ೩ ಕ್ಕೂ ಹೆಸರು.
ಸೂಚ್ಯಗ್ರೆ ಕ್ಷುದ್ರಶತ್ರೌಚ ಲೋಮಹರ್ಷೇಚ ಕಂಟಕಃ ।	ಕಂಟಕಃ-೧- ಸೂಚ್ಯಗ್ರಂ- ಸೂಜಿಯ ಕೊನೆ, ಕ್ಷುದ್ರಶತ್ರುಃ - ಅಲ್ಪವಾದ ಹಗೆಯವನು,ಲೋಮಹರ್ಷಃ- ಸಂಸಂತೋಷದಿಂದ ಮೈಕೂದಲು ಕೆದರಿಕೊಳ್ಳುವಿಕೆ,೩ಕ್ಕೂ ಹೆಸರು.
ಇತಿ ಕಾಂತವರ್ಗಃ.	ಕಾಂತವರ್ಗಃ-ಕಕಾರವೇ ಕೊನೆಯಾಗುಳ್ಳ ಪದಗಳ ಸಮೂಹವು, ಇತಿ-ಈ ಮೇರೆ ಮುಗಿದುದು.
—:*:—	
ಮಯೂಖಸ್ತ್ವಿಟ್ಕರ ಜ್ವಾಲಾ ಸ್ವಳಿಬಾಣಾ	ಮಯೂಖಃ-ಪು-೧-ತ್ವಿಟ್- ಕಾಂತಿ- ಕರಃ-ಕಿರಣ-ಉರಿ-೨.
ಶಿಲೀಮುಖೌ	ಶಿಲೀಮುಖಃ-ಪು-೧-ಅಳಿಃ-ತುಂಬಿ, ಬಾಣ, ೨.
ಶಂಖೋನಿಧೌಲಲಾಟಾಸ್ಥ್ನಿ ಕಂಬೌನಸ್ತ್ರೀಂ	ಶಂಖಃ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಶಂಖಸಂಖ್ಯಾಕದ್ರವ್ಯಪರಿಮಿತನಿಧಿ-ಲಲಾಟಾಸ್ಥ್ನಿ-ಹಣೆಯಮೂಳೆ, ಕಂಬುಃ-ಶಂಖ, ೩.
ದ್ರಿಯೆಪಿಖಂ ।	ಖಂ-ನ-೧-ಚಕ್ಷುರಾದಿ ಇಂದ್ರಿಯಗಳು, ಆಕಾಶ, ೨.
ಘೃಣೆಜ್ವಾಲೆಅಪಿಶಿಖೆ	ಶಿಖಾ- ಸ್ತ್ರೀ- ೧-ಘೃಣಿಃ- ಕಿರಣ, ಉರಿ, ಜುಟ್ಟು, ೩.
—*ಇತಿ ಖಾಂತವರ್ಗಃ*—	ಖಾಂತವರ್ಗಃ-ಖಕಾರವೇ, ಕಡೆಯೊಳಗುಳ್ಳ ಪದಗಳಸಮೂಹವು, ಇತಿ-ಈಮೇರೆಮುಗಿದುದು.
ಶೈಲವೃಕ್ಷೌನಗಾವಗಾ।	ನಗಃ-ಅಗಃ-ಪು-೨-ಶೈಲವೃಕ್ಷೌ- ಬೆಟ್ಟಗಳು. ಗಿಡಗಳು.
ಆಶುಗೌವಾಯುವಿಶಿಖೌ ಶರಾ	ಆಶುಗಃ-ಪು-೧-ಗಾಳಿಗೂ ಬಾಣಕ್ಕೂ

ರ್ಣವಿಹಗಾಃಖಗಾಃ।

ಪತಂಗೌಪಕ್ಷಿ ಸೂರ್ಯೌಚ
ಪೂಗಃಕ್ರಮುಕ ಬೃಂದಯೋಃ।
ಪಶವೋಪಿಮೃಗಾ

ವೇಗಃಪ್ರವಾಹಜವಯೋರಪಿ।

ಪರಾಗಃಕೌಸುಮೇರೇಣೌ
ಸ್ನಾನೀಯಾದೌರಜಸ್ಯಪಿ।

ಗಜೇಪಿನಾಗಮಾತಂಗಾ

ಅಪಾಂಗಸ್ತಿಲಕೇಪಿಚ।

ಸರ್ಗಸ್ಸ್ವಭಾವನಿರ್ಮೋಕನಿಶ್ಚ
ಯಾಧ್ಯಾಯಸೃಷ್ಟಿಷು।

ಯೋಗಸ್ಸನ್ನಹನೋಪಾಯ
ಧ್ಯಾನಸಂಗತಿಯುಕ್ತಿಷು।

ಭೋಗಸ್ಸುಖೇಸ್ತ್ರ್ಯಾದಿಭೃತಾ
ವಹೇಶ್ಚ ಫಣಕಾಯಯೋಃ।

ಹೆಸರು. ಖಗಃ- ಪು-೧-ಬಾಣ, ಸೂರ್ಯ, ಪಕ್ಷಿ, ೩ಕ್ಕೂ ಹೆಸರು.

ಪತಂಗಃ-ಪು-೧-ಹಕ್ಕಿ, ಸೂರ್ಯ, ೨.

ಪೂಗಃ-ಪು-೧-ಅಡಿಕೆ, ಗುಂಪು, ೨.

ಮೃಗಃ-ಪು-೧-ಪಶುವು, ಹುಲ್ಲೆ, ಮೃಗಶಿರವೆಂಬ ನಕ್ಷತ್ರ, ಗಜಯೋನಿ ವಿಶೇಷ, ಹುಡುಕುವಿಕೆ, ೫ ಕ್ಕೂ ಹೆಸರು.

ವೇಗಃ-ಪು-೧-ಪ್ರವಾಹಃ-ಹರಿದುಹೋಗುವನದಿ, ಜವಃ-ವೇಗ, ಅಪಿಶಬ್ದದಿಂದ ಮಲ ಮೂತ್ರಾದಿ ಪ್ರವೃತ್ತಿ-೩.

ಪರಾಗಃ-ಪು-೧-ಕೌಸುಮೋರೇಣುಃ-ಪುಷ್ಪಧೂಳು, ಸ್ನಾನೀಯಾದಿ- ಸ್ನಾನದಹಿಟ್ಟು, ರಜಃ-ಧೂಳು, ೩.

ನಾಗಃ-ಪು-ಹಾವಿಗೂ, ಆನೆಗೂ ಹೆಸರು, ಮಾತಂಗಃ-ಪು-೧-ಆನೆಗೂ, ಹೊಲೆಯುವನಿಗೂ ಹೆಸರು.

ಅಪಾಂಗಃ-ಪು-೧-ಹಣೇಬೊಟ್ಟು, ಕಡೆಗಣ್ಣನೋಟ, ೨.

ಸರ್ಗಃ-ಪು-೧-ಸ್ವಭಾವಃ-ಸಹಜಗುಣ, ನಿರ್ಮೋಕಃ-ಬಿಡುವದು, ನಿಶ್ಚಯಃ- ಸಂಶಯವಿಲ್ಲದ ಅರುಹು, ಅಧ್ಯಾಯಃ-ಗ್ರಂಥಪರಿಚ್ಛೇದ, ಸೃಷ್ಟಿಃ-ನಿರ್ಮಾಣ-೫-ಕ್ಕೂ ಹೆಸರು.

ಯೋಗಃ-ಪು-೧-ಸನ್ನಹನಂ -ಕಟ್ಟುವಿಕೆ, ಉಪಾಯಃ-ಸಾಮಾದಿಕಾರ್ಯಸಾಧನ, ಧ್ಯಾನಂ- ಲಕ್ಷ್ಯಾನುಸಂಧಾನ, ಸಂಗತಿಃ - ಸರಿಯಾಗಿಸೇರುವಿಕೆ, ಯುಕ್ತಿಃ - ಹೊಂದಿಕೆ ಮಾಡುವ ಸರಿಯಾದ ತಿಳುವಳಿಕೆ, ೫ ಹೆಸರು.

ಭೋಗಃ-ಪು-೧- ಸುಖಂ - ಆನಂದ, ಸ್ತ್ರ್ಯಾದಿಭೃತಿಃ-ಹೆಂಗಸರು ಆಳುಗಳು ಮುಂತಾ

ಚಾತಕೇಹರಿಣೇಪುಂಸಿಸಾರಂಗ
ಶ್ಶಬಲೇತ್ರಿಷು ॥

ಕಪೌಚಪ್ಲವಗೆ

ಶಾಪೇತ್ವಭಿಷಂಗಃಪರಾಭವೇ।

ಯಾನಾದ್ಯಂಗೇಯುಗಃಪುಂಸಿ
ಯುಗಂಯುಗ್ಮೇಕೃತಾದಿಷು।

ಸ್ವರ್ಗೇಷುಪಶುವಾಗ್ವಜ್ರದಿಗ್
ನೇತ್ರಘೃಣಿಭೂಜಲೇ ॥೧೮೧॥
ಲಕ್ಷ್ಯದೃಷ್ಟ್ಯಾ ಸ್ತ್ರಿಯಾಂಪುಂ
ಸಿಗೌ

ತಾದವರನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಿಸುವಿಕೆ. ಅಹೇಃ ಫಣಃ-ಹಾವಿನಹೆಡೆ, ಅಹೇಃಕಾಯಃ-೧-ಹಾವಿನಮೈ, ೪.

ಸಾರಂಗಃ-ಪು-೧-ಚಾತಕಃ-ಚಕ್ಕವಕ್ಕಿ, ಹರಿಣಃ-ಜಿಂಕೆ, ೨ ಕಕ್ಕ ಹೆಸರು. ಸಾರಂಗಂ-ತ್ರಿ-೧-ಶಬಳಂ-ಹಲವು ಬಣ್ಣವುಳ್ಳದ್ದು, ಕೋಶಾಂತರದಲ್ಲಿ ಆನೆಗೂ ತುಂಬಿಹುಳುವಿಗೂ ಸಾರ್ರಗಾತ್ರಿಗೂ ಹೆಸರೆಂದು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

ಪ್ಲವಂಗಃ-ಪು-೧-ಕೋತಿ-ಕಪ್ಪೆ, ಹಾರಿಹೋಗುವದು ೩.

ಅಭಿಷಂಗಃ-ಪು-೧-ಶಾಪಃ-ಹಾನಿಯನ್ನು ಮಾಡುವ ಬೋಯಿಲು, ಪರಾಭವಃ - ತಿರಸ್ಕಾರ, ಅಪವಾದ, ೩.

ಯುಗಃ-ಪು-೧-ಬಂಡಿಯ ನೊಗ, ಯುಗಂ-ನ -೧-ಜಂಟಿ, ಜೊತೆ, ಪರಿಮಿತ ಮಹಾಕಾಲವಾದ ಕೃತಾದಿಯುಗ, ೩.

ಗೌಃ-ಪು-ಓ-೧-ಸ್ವರ್ಗ, ಬಾಣವು,ಪಶು, ನುಡಿ, ಸಿಡಿಲು, ದೆಸೆ, ಕಣ್ಣು,ಕಿರಣ, ಭೂಮಿ, ನೀರು, ೧೦ ಲಕ್ಷ್ಯದೃಷ್ಟ್ಯಾ - ಸ್ತ್ರಿಯಾಂ, ಪುಂಸಿಚ ಪ್ರಯೋಗವನ್ನು ನೋಡಿಕೊಂಡು ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗವೋ ಪುಲ್ಲಿಂಗವೋ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳತಕ್ಕದ್ದು. ಕೋಶಾಂತರಲ್ಲಿ ಗೌಃ-ಪು-೧-ಸೂರ್ಯ, ಎತ್ತು, ಯಜ್ಞವಿಶೇಷ, -೪- ಋಷಿವಿಶೇಷ, ಗೌಃ-ಸ್ತ್ರೀ-ಬಾಣಗಳು, ಆಕಳುಗಳು, ರೋಹಿಣಿ, ನೋಟಗಳು, ಮಾತುಗಳು, ನೀರು, ೬.

ಈ ಗೋಶಬ್ದವು (ಸ್ವರ್ಗೇಷುವಜ್ರ ಚರತ್ನಾ ಪಶುಲೀವರ್ದ ಚಗೌಃಪುಮಾನ್। ಸ್ತ್ರೀಬಾಣಗೋರೋಹಿಣೀದೃಷ್ಟಿವಾಗ್ಭೂಷ್ವಪ್ಸುತು ಭೂಮ್ನಿಚ) ಎಂಬದಾಗಿ ತ್ರಿಕಾಂಡ ಶೇ

ತ್ರಿಷ್ವಿಷ್ಟೇಲ್ಪೇಲಘುಃ

—*ಇತಿಘಾಂತವರ್ಗಃ*—

ಕಾಚಾಃಶಿಕ್ಯಂಮೃದ್ಭೇದದೃಗ್ರುಜಃ ॥೧೮೦॥

ವಿಪರ್ಯಾಸೇವಿಸ್ತರೇಚ ಪ್ರಪಂಚಃ

ಪಾವಕೇಶುಚಿಃ। ಮಾಸ್ಯಮಾತ್ಯೇಚಾತ್ಯುಪಧೇಪುಂಸಿಮೇಧ್ಯೇಸಿತೇತ್ರಿಷು ॥೧೮೧॥ ಅಭಿಷ್ವಂಗೇಸ್ಪೃಹಾಯಾಂ

ಚಗಭಸ್ತೌಚರುಚಿಃ ಸ್ತ್ರಿಯಾಂ॥

—*ಇತಿ ಚಾಂತವರ್ಗಃ*—

ಕೇಕಿತಾರ್ಕ್ಷ್ಯಾವಹಿಭುಜೌ

ದಂತವಿಪ್ರಾಂಡಜಾದ್ವಿಜಾಃ।

ಅಜಾವಿಷ್ಣುಹರಚ್ಛಾಗಾ

೩ಕ್ಕೂ ಹೆಸರು.

ಲಘುಃ-ಪು-೧-ಬೇಕಾದ್ದು, ಸಂಮತವಾದ್ದು, ಹಗರಣ, ೩.

ಘಾಂತವರ್ಗಃ- ಘಕಾರವೇ, ಕಡೆಯಲ್ಲಿರುವ ಪದಗಳ ಸಮೂಹವು, ಇತಿ, ಈವೇರೆ ಮುಗಿದುದು.

ಕಾಚಃ-ಪು-೧-ಶಿಕ್ಯ- ನೆಲುವು, ಮೃದ್ಭೇದಃ-ಗಾಜು, ದೃಗ್ರುಕ್--ನೇತ್ರರೋಗ, ೩ಕ್ಕೂ ಹೆಸರು.

ಪ್ರಪಂಚಃ-ಪು-೧-ವಿಪರ್ಯಾಸಃ-ತ್ಲೆಕೆಳಕಾಗುವಿಕೆ, ಬೇಕಾದದ್ದು, ಹೋಗಿಬ್ಯಾಡದ್ದು, ಆಗುವಿಕೆ, ವಿಸ್ತರಃ-ಬಹಳವಾಗಿ ಹರಡಿಕೊಳ್ಳುವಿಕೆ, ೨.

ಶುಚಿಃ- ಪು-೧-ಬೆಂಕಿ, ಆಷಾಢಮಾಸ, ಮಂತ್ರಿ, ಅತ್ಯು ಪಧನೆಂದರೆ, ಧರ್ಮಾದಿ ಪರೀಕ್ಷೆಗಳಿಂದ ಪರಿಶುದ್ಧನು, ೪.

ಶುಚಿ-ತ್ರಿ-೧-ಪರಿಶುದ್ಧವಾದ ವಸ್ತು, ಶುಭ್ರವಾಗಿರುವದು.

ರುಚಿಃ-ಸ್ತ್ರೀ-೧- ಅಭಿಷ್ವಂಗಃ-ಆಸಕ್ತಿ, ಸ್ಪೃಹಾ-ಇಚ್ಛೆ, ಗಭಸ್ತಿಃ, ಕಾಂತಿ-೩-ಕ್ಕೂ ಹೆಸರು.

ಚಾಂತವರ್ಗಃ-ಚಕಾರವೇ, ಕಡೆಯುವರ್ಣವಾಗಿ ಉಳ್ಳ ಪದಗಳ ಸಮೂಹವು, ಇತಿ-ಈವೋರೆ ಮುಗಿದುದು.

ಅಹಿಭುಕ್-ಜ್-ಪು-೧-ನವಿಲು, ಗರುಡ, ೨ಕ್ಕೂ ಹೆಸರು.

ದ್ವಿಜಃ-ಪು-೧--ಹಲ್ಲು, ಹಾರುವ, ಹಕ್ಕಿ, ಹಾವು, ೪.

ಅಜಃ-ಪು-೧-ವಿಷ್ಣು, ಶಿವ, ಮೇಕೆ, ೩-ಬ್ರಹ್ಮ, ಆಜಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಮಾಯೆ-೫- ಕ್ಕೂ ಹೆಸರು.

ಯು, ೨.

ಗಜಗಂಡಕಟೇಕಟಃ ।

ಕಟಃ-ಪು-೧-ಆನೆಯ ಕಟವಾಯಿ, ಸೊಂಟ, ೨.

ಶಿಪಿವಿಷ್ಟಸ್ತು ಖಲತಿಃ ದುಶ್ಚರ್ಮಣಿ ಮಹೇಶ್ವರೇ ।

ಶಿಪಿವಿಷ್ಟಃ-ಪು-೧-ಖಲತಿಃ- ಬಟ್ಟತಲೆಯವನು. ದುಶ್ಚರ್ಮಾ-ದದ್ರು ಕುಷ್ಠರೋಗಿ, ಮಹೇಶ್ವರಃ-ಶಿವನು ೩ಕ್ಕೂ ಹೆಸರು.

ದೇವಶಿಲ್ಪಿ ನ್ಯಪಿತ್ವಷ್ಟಾ

ತ್ವಷ್ಟಾ-ಋ-ಪು-೧-ದೇವಶಿಲ್ಪಿ-ವಿಶ್ವಕರ್ಮನೆಂಬ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು, ಬಡಿಗಿ ಕೆಲಸದವನು ೨ಕ್ಕೂ ಹೆಸರು.

ದಿಷ್ಟಂ ದೈವಮಪಿ ಸದ್ವಯೋಃ ।

ದಿಷ್ಟಂ- ನ- ದೈವವೆನಿಸುವ ಪೂರ್ವಾರ್ಜಿತ ಪ್ರಾರಬ್ಧ ಕರ್ಮ, ದಿಷ್ಟಃ-ಪು-೧-ಕಾಲ-ಈ ೨ಕ್ಕೂ ದಿಷ್ಟವೆಂದು ಹೆಸರು.

ರಸೇ ಕಟುಃ ಕಟ್ವಕಾರ್ಯೇ ತ್ರಿಷು ಮತ್ಸರತೀಕ್ಷ್ಣಯೋಃ ।

ಕಟುಃ-ಪು-೧-ಖಾರದ ರುಚಿ, ಕಟು-ನ-೧-ಮಾಡಬಾರದ ಕೆಲಸ, ಮತ್ಸರಕ್ಕೂ ತೀಕ್ಷ್ಣವಾದ್ದಕ್ಕೂ ಹೆಸರಾದಾಗ-ತ್ರಿ,

ರಿಷ್ಟಂ ಕ್ಷೇಮಾಶುಭಾ ಭಾವೇ

ರಿಷ್ಟಂ-ನ-೧-ಕ್ಷೇಮ-ಅಶುಭ ಇಲ್ಲದೇ ಇರುವಿಕೆ, ೨.

ಷ್ವರಿಷ್ಟೇ ತು ಶುಭಾಶುಭೇ ॥

ಅರಿಷ್ಟಂ-ಶುಭಕ್ಕೂ ಅಶುಭಕ್ಕೂ ಹೆಸರು. ೨.

ಮಾಯಾನಿಶ್ಚಲಯಂತ್ರೇಷು ಕೈತವಾನೃತರಾಶಿಷು । ಅಯೋಘನೇ ಶೈಲಶೃಂಗೇ ಸೀರಾಂಗೇ ಕೂಟಮಸ್ತ್ರಿಯಾಂ ॥೧೫೩॥

ಕೂಟಂ-ಪ್ನ- ೧-ಮಾಯಾ-ಇಂದ್ರಜಾಲಾದಿ ಭ್ರಾಂತಿ, ನಿಶ್ಚಲಂ- ಚಲನವಿಲ್ಲದ ಆಕಾಶ ಮುಂತಾದ್ದು, ಯಂತ್ರಂ-ಬೋನು, ಉರುಲು, ಪಂಜರ ಮುಂತಾದ್ದು, ಕೈತವಂ-ಕಪಟ, ಅನೃತಂ- ಸುಳ್ಳು, ರಾಶಿಃ-ಗುಪ್ಪೆ, ಅಯೋಘನಂ- ಚಮ್ಮಟಿಗೆ, ಶೈಲಶೃಂಗಂ-ಬೆಟ್ಟದ ತುದಿ, ಸೀರಾಂಗಂ-ಗುಳ, ೯.

ಸೂಕ್ಷ್ಮೈಲಾಯಾಂ ತ್ರುಟಿಃ (ಸ್ತ್ರೀ) ಸ್ಯಾತ್ಕಾಲೇಲ್ಪೆ ಸಂಶಯೇ ಪಿಚ ।

ತ್ರುಟಿಃ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಸೂಕ್ಷ್ಮೈಲಾ- ಸಣ್ಣಯಾಲಕ್ಕಿ, ಅಲ್ಪಕಾಲಃ-ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತು, ಅಂದರೆ, ಲವಕಾಲದಲ್ಲಿ ೧ಂನೇ ಅಂಶ, ಸಂಶಯಃ- ಮರಣ, ಸಂದೇಹ ೩ ಕ್ಕೂ ; ಹೆಸರು.

ಅತ್ಯುತ್ಕರ್ಷಾಶ್ರಯಃಕೋ
ಟಿಸ್ಯಾ

ಮೂಲೇಲಗ್ನಕಚೇಜಟಾ।

ವ್ಯಷ್ಟಿಃಫಲೇಸಮೃದ್ಧಾಚ

ದೃಷ್ಟಿಜ್ಞಾನೇಕ್ಷ್ಣದರ್ಶನೇ।

ಇಷ್ಟಿರ್ಯಾಗೇಚ್ಛಯೋಃ
ಸೃಷ್ಟಂನಿಶ್ಚಿತೇಬಹುಳೇತ್ರಿಷು॥

ಕಷ್ಟೇತುಕೃಚ್ಛ್ರಗಹನೇ

ದಕ್ಷಾಮಂದಾಗದೇಷುತು।ಪ
ಟುರ್ದ್ವೌವಾಚ್ಯಲಿಂಗೌಚ

ಇತಿ ಟಾಂತವರ್ಗಃ.

—*—

ನೀಲಕಂಠಶ್ಶಿವೇಽಪಿಚ॥

ಪುಂಸಿಕೋಷ್ಠೋಂತರ್ಜಠರಂ
ಕುಸೂಲೋಂತರ್ಗೃಹಂತಥಾ।

ನಿಷ್ಠಾನಿಷ್ಪತ್ತಿನಾಶಾಂತಾಃ

ಕೋಟಿಃ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಅರ್ತಿಃ- ಬಿಲ್ಲತುದಿ. ಉತ್ಕರ್ಷಃ- ಅತಿಶಯ, ಅಶ್ರಿಃ, ಅಂಚು, ೩ಕ್ಕೂ ಹೆಸರು. ಗುಂಪಿಗೂ ೧೦೦ ಲಕ್ಷ ಸಂಖ್ಯೆಗೂ ಹೆಸರಾಗುತ್ತೆ ೫.

ಜಟಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೧- ಮೂಲಂ- ಆಲೇಮರ ಮುಂತಾದವುಗಳ ಬಿಳಲು, ಲಗ್ನಕಚಃ-ಕೂ ರುಳು ಹಣೆದ ಜಡೆ, ೨.

ವ್ಯಷ್ಟಿಃ-ಸ್ತ್ರೀ-೧- ಪ್ರಯೋಜನಸಮೃದ್ಧಿ ೨.

ದೃಷ್ಟಿಃ-ಸ್ತ್ರೀ-೧- ತಿಳುವಳಿಕೆ, ಕಣ್ಣು, ನೋಟ-೩.

ಇಷ್ಟಿಃ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಯಜ್ಞವಿಶೇಷ, ಇಚ್ಛೆ, ೨.

ಸೃಷ್ಟಂ-ತ್ರಿ- ೧- ನಿಶ್ಚಯಿಸಲ್ಪಟ್ಟದ್ದು ಬಹುವಾದದ್ದು, ೨.

ಕಷ್ಟಂ-ನ-೧- ದುಃಖವು, ದುಃಖಕರ, ಪ್ರವೇಶಿಸುವದಕ್ಕೆ ಅಶಕ್ಯ,ಮಾಡುವದಕ್ಕೆ ಅಶಕ್ಯ, ತಿಳಿಯುವದಕ್ಕೆ ಅಶಕ್ಯ.

ಪಟುಃ-ಪು-೧-ಸಮರ್ಥ, ಜಾಗ್ರತೆಯುಳ್ಳವನು, ರೋಗವಿಲ್ಲದವನು, ೩ಕ್ಕೂ ಹೆಸರು.

ಟಾಂತವರ್ಗಃ-ಟಕಾರವೇ ಕಡೇ ಅಕ್ಷರವಾಗಿ ಉಳ್ಳ ಪದಗಳ ಸಮೂಹವು, ಇತಿ ಈ ಮೇರೆ ಮುಗಿದುದು.

ನೀಲಕಂಠಃ-ಪು- ೧- ಶಿವನು, ನವಿಲು, ೨ಕ್ಕೆ ಹೆಸರು.

ಕೋಷ್ಠಃ-ಪು-೧-ಅಂತರ್ಜಠರಂ-ಹೊಟ್ಟೆ

ಕುಸೂಲಃ-ವಾಡೆಗಳಿಗೆ ಅಂತರ್ಗೃಹಂ-ಒಳಮನೆ, ೩.

ನಿಷ್ಠಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ನಿಷ್ಪತ್ತಿಃ-ಕಾರ್ಯವಾಗುವಿಕೆ, ನಾಶಃ-ಹಾಳಾದೇ ಹೋಗುವಿಕೆ. ಅಂ

ಗ್ರಾಮಣೀರ್ನಾ ಪಿತೆ
ಪುಂಸಿಶ್ರೇಷ್ಠೆ ಗ್ರಾಮಾಧಿಪೆತ್ರಿಷು

ಗ್ರಾಮಣೀಃ-ಪು-೧-ನಾಯಿಂದರವನಪೆಸರು. ಶ್ರೇಷ್ಠನಾದವನಿಗೂ ಗ್ರಾಮಾಧಿಪತಿಗೂ ಪೆಸರಾದಾಗ, ತ್ರಿ.

ಊರ್ಣಾಮೇಷಾದಿಲೋಮ್ನಿ
ಸ್ಯಾ ದಾವರ್ತೆ ಚಾಂತರಾ ಭ್ರು
ವೋ ॥

ಊರ್ಣಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೧- ಕುರೀಬಂಡೆ ಮುಂತಾದ ಕೂದಲು, ಕಣ್ಣುಹುಬ್ಬುಗಳ ನಡುವೆಯಿರುವ ಸುಳಿ, ಈ ೨.

ಹರಿಣೀಸ್ಯಾ ನ್ಮೃಗೀಹೆಮ
ಪ್ರತಿಮಾಹರಿತಾಚಯಾ ।
ತ್ರಿಷುಪಾಂಡೌಚಹರಿಣಃ

ಹರಿಣೀ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಹೆಣ್ಣುಹುಲ್ಲೇ, ಚಿನ್ನದಪ್ರತಿಮೆ,ಹಸಿದೀಬಣ್ಣವುಳ್ಳದ್ದು, ಈ-೩

ಹರಿಣಃ-ತ್ರಿ-೧-ಬಿಳುಪು ಹಳದಿ ಬೆರತ ಪದಾರ್ಥ, ಜಿಂಕೆಗೆ ಪೆಸರಾದಾಗ, (ಪು)

ಸ್ಥೂಣಾಸ್ತಂಭೆಪಿವೆಶ್ಮನಃ ॥

ಸ್ಥೂಣಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೧- ಮನೆಯಕಂಬ, ಕಬ್ಬಿಣ ಗೊಂಬೆ, ೨.

ತೃಷ್ಣೆಸ್ಪೃಹಾಪಿಪಾಸೆದ್ವೆ

ತೃಷ್ಣಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಹಾರೈಕೆ-ನೀರಡಿಕೆ. ಈ೨.

ಜುಗುಪ್ಸಾಕರುಣೆಘೃಣೆ ।
ವಣಿಕ್ಪಥೆಚವಿಪಣಿ

ಘೃಣಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಜಿಹಾಸೆ, ದಯೆ, ೨.

ವಿಪಣಿಃ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಅಂಗಡಿ ಕೇರಿ, ಅಂಗಡಿ ೨.

ಸ್ಸುರಾಪ್ರತ್ಯಕ್ಚ ವಾರುಣೀ ।

ವಾರುಣೀ-ಸ್ತ್ರೀ-೧- ಹೆಂಡ, ಪಡವಲು ಕಡೆ-೨.

ಕರೆಣು ರಿಭ್ಯಾಂಸ್ತ್ರೀ ನೆಭೆ

ಕರೇಣುಃ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಹೆಣ್ಣಾನೆ, ಗಂಡಾನೆ ಪೆಸರು. ಪು.

ದ್ರವಿಣಂತು ಬಲೆಧನೆ ।
ಶರಣಂ ಗೃಹರಕ್ಷಿತ್ರೊಃ
ಶ್ರೀಪರ್ಣಂ ಕಮಲೆಪಿಚ ॥

ದ್ರವಿಣಂ-ನ-೧-ಬಲ, ಧನ, ೨.

ಶರಣಂ-ನ-೧-ಮನೆ, ರಕ್ಷಕನು, ೨.

ಶ್ರೀಪರ್ಣೀ-ಸ್ತ್ರೀ-೧- ತಾವರೇಹುವ್ವು, ನೆಲ್ಲೀಮರ.

ವಿಷಾಭಿಮರಲೊಹೆಷು ತೀ
ಕ್ಷ್ಣಂಕ್ಲೀಬೆಖರೆತ್ರಿಷು।

ತೀಕ್ಷ್ಣಂ-ನ-೧-ವಿಷ, ಅಭಿಮರಃ-ಯುದ್ಧ, ಉಕ್ಕು ಹರಿತವಾಗಿರುವ ಆಯುಧಾದಿಗಳ ಪೆಸರಾದಾಗ, ತ್ರಿ.

ಪ್ರಮಾಣಂ ಹೆತುಮರ್ಯಾದಾ
ಶಾಸ್ತ್ರೆಯತ್ತಾ ಪ್ರಮಾತೃಷು॥

ಪ್ರಮಾಣಂ-ನ-೮-ಯಥಾರ್ಥಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಅಸಾಧಾರಣಕಾರಣ, ಮರ್ಯಾದೆ, ಶಾಸ್ತ್ರ, ಅಳತೆ, ತೂಕ, ಮುಂತಾದಗೊತ್ತು, ದಿಟ

ಕರಣಂಸಾಧಕತಮಕ್ಷೇತ್ರಗಾತ್ರೇಂದ್ರಿಯೆಷ್ವಪಿ |

ವಾಗಿ ತಿಳಿಯುವವನು, ಈ ೫.

ಕರಣಂ-ನ-೧-ಮುಖ್ಯವಾದ ಸಾಧಕ, ಅಂದರೆ ವ್ಯಾಪಾರವುಳ್ಳ ಕಾರಣ ಮನೆಹೊಲಮುಂತಾದ್ದು, ಶರೀರ, ಇಂದ್ರಿಯಗಳು, ಈ ೪ ಕ್ಕೂ ಪೆಸರು.

ಪ್ರಾಣ್ಯುತ್ಪಾದೆಸಂಸರಣಮಸಂಬಾಧೆಚಮೂಗತೌ ||೨೧೧||
ಘಂಟಾಪಥೆ

ಸಂಸರಣಂ-ನ-೧-ಪ್ರಾಣಿಗಳ ವುತ್ಪತ್ತಿರೂಪ ಸಂಸ್ಕಾರ, ವಿರಳವಾಗಿ ದಂಡು ನಡೆಯುವಿಕೆ. ದೊಡ್ಡಬೀದಿ, ೩.

ಥವಾಂತಾನ್ನೆ ಸಮುದ್ಧರಣಮುನ್ನಯೆ |
- ಅಥತ್ರಿಷು

ಸಮುದ್ಧರಣಂ-ನ-೧-ಕಕ್ಕಿಕೊಂಡ ಅನ್ನ, ಎತ್ತುವಿಕೆ. ೨.

ಇನ್ನುಮೇಲೆ ಣಾಂತದಕಡೆಗೂ ಹೇಳಲ್ಪಡುವ ಶಬ್ದಗಳು ತ್ರಿ.

ವಿಷಾಣಂಸ್ಯಾತ್ಪಶು ಶೃಂಗೇಭದಂತಯೋಃ||೨೧೨||

ವಿಷಾಣಂ-ನ-೧-ದನದಕೊಂಬು,ಆನೆದಂತ.

ಪ್ರವಣಃಕ್ರಮನಿಮ್ನೋರ್ವ್ಯಾಂಪ್ರಹ್ವೇನಾತುಚತುಷ್ಪಥೆ|

ಪ್ರವಣಃ-೧-ಕ್ರಮದಿಂದ ಪಾಟವಾಗಿ ಇಳಿಯುತಕ್ಕನೆಲ, ಬೊಗ್ಗಿದವನು, ಈ ೩ ಕ್ಕೂ ಪೆಸರು, ನಾಲ್ಕು ಬೀದಿಗಳೂ ಸೇರಿದ ಚೌಕಕ್ಕೆ ಪೆಸರಾದಾಗ ಪು.

ಸಂಕೀರ್ಣೌನಿಚಿತಾಶುದ್ಧಾ

ಸಂಕೀರ್ಣಃ-೧-ನೆರದದ್ದು, ಬೆರತದ್ದು, ೨-*ಉದಾಹರಣ* ಮ್ಲೇಚ್ಛಸಂಕೀರ್ಣೋದೇಶಃ-ಸಂಕೀರ್ಣಾಜಾತಿಃ.

ವಿರಿಣಂಶೂನ್ಯ ಮೂಷರಂ||

ಇರಿಣಂ-ಬಾ-ಈರಿಣಂ-೧- ಪಾಳು,ನೀರಿಲ್ಲದದಿಣ್ಣೆ, ೧.

ಇತಿಣಾಂತವರ್ಗಃ
—*—

ಣಾಂತವರ್ಗಃ--ಣಕಾರವೇ ಕಡೆಯಾಗಿವುಳ್ಳ ಪದಗಳ ಸಮೂಹವು, ಇತಿ-ಈ ಪ್ರೀರೆ ಮುಗಿದುದು.

ದೆವಸೂರ್ಯ್ಯೌವಿವಸ್ವಂತೌಸರಸ್ವಂತೌನದಾರ್ಣವೌ|

ವಿವಸ್ವಾನ್-ತ-೧-ದೇವರು,ಸೂರ್ಯ,೨.
ಸರಸ್ವಾನ್-ತ-ಪು-೧-ಗಂಡುಹೊಳೆಗು ಕಡಲಿಗೂ ಹೆಸರುಗಳು.

ಪಕ್ಷಿತಾರ್ಕ್ಷ್ಯಾಗರುತ್ಮಂತೌಶಕುಂತೌಭಾಸಪಕ್ಷಿಣೌ|

ಗರುತ್ಮಾನ್-ತ-ಪು-೧-ಹಕ್ಕಿ, ಗರುಡ.
ಶಕುಂತಃ-[illegible]

ಅಗ್ನ್ಯುತ್ಪಾತೌಧೂಮಕೇತೂ	ಧೂಮಕೇತುಃ-ಪು-೧-ಅಗ್ನಿ, ಉತ್ಪಾತ, ೨.
ಜೀಮೂತೌಮೇಘಪರ್ವತೌ।	ಜೀಮೂತಃ-ಪು-೧-ಮೇಘ, ಬೆಟ್ಟ.
ಹಸ್ತೌತುಪಾಣಿನಕ್ಷತ್ರೇ	ಹಸ್ತಃ-ಪು-೧-ಕೈಯ್ಯಿ, ಹಸ್ತಾನಕ್ಷತ್ರ, ೨.
ಮರುತೌಪವನಾಮರೌ।	ಮರುತ್-ತ-ಪು-೧-ಗಾಳಿ, ದೇವತೆ, ೨.
ಯಂತಾಹಸ್ತಿಪಕೇಸೂತೇ	ಯಂತಾ-ಋ-ಪು-೧-ಆನೆ ಮಾವಟಿಗ, ಸಾರಥಿ, ೨.
ಭರ್ತಾಧಾತರಿಪೋಷ್ಟರಿ।	ಭರ್ತಾ, ಋ-ಪು-೧- ಹೊರುವವನು, ಪೋಷಿಸುವವನು.
ಯಾನಪಾತ್ರೇಶಿಶೌಪೋತಃ	ಪೋತಃ-ಪು-೧-ಹರಿಗೋಲು, ಮಗು ೨.
ಪ್ರೇತಃಪ್ರಾಣ್ಯಂತರೇಮೃತೇ॥	ಪ್ರೇತಃ-ಪು-೧-ನರಕಯಾತನೇಪಡುವ ಪ್ರಾಣಿ, ಸತ್ತುಹೋಗಿ ಸಂಸ್ಕಾರವಿಲ್ಲದೇ ಯಿರುವವನು, ೨.
ಗ್ರಹಭೇದೇಧ್ವಜೇಕೇತುಃ	ಕೇತುಃ-ಪು-೧-ಕೇತುವೆಂಬ ಗ್ರಹ, ಧ್ವಜ, ಉತ್ಪಾತ, ೩.
ಪಾರ್ಥಿವೇತನಯೇಸುತಃ।	ಸುತಃ-ಪು-೧-ಅರಸು, ಮಗ, ೨.
ಸ್ಥಪತಿಃಕಾರುಭೇದೇಪಿ	ಸ್ಥಪತಿಃ-ಪು-೧-ಶಿಲ್ಪಿ-ಬೃಹಸ್ಪತಿ, ಸವನೆಯಾಜಿ, ೨.
ಭೂಭೃದ್ಭೂಮಿಧರೇನೃಪೇ।	ಭೂಭೃತ್-ತ-ಪು-೧-ಬೆಟ್ಟ-ಆರಸನು.
ಮೂರ್ಧಾಭಿಷಿಕ್ತೋಭೂಪೇಪಿ	ಮೂರ್ಧಾಭಿಷಿಕ್ತಃ-ಪು-೧-ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕವಾದ ಅರಸು, ಪಟ್ಟಾಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಆರಸು, ೨ಕ್ಕೂ ಹೆಸರು.
ಋತುಸ್ತ್ರೀಕುಸುಮೇಪಿಚ।	ಋತುಃ-ಪು-೧-ಹೆಂಗಳು ತಿಂಗಳು ತಿಂಗಳಿಗೂ ಮೈ ನೆರೆಯುವಿಕೆ, ಓಕುಳಿ, ಈ ೨ಕ್ಕೂ ಹೆಸರು.
ವಿಷ್ಣಾವಪ್ಯಜಿತಾವ್ಯಕ್ತೌ	ಅಜಿತಃ-ಪು-೧-ವಿಷ್ಣು, ಗೆಲ್ಲಲ್ಪಡದೇ ಇರುವವನಿಗೆ ಹೆಸರಾದಾಗ (ತ್ರಿ) ಅವ್ಯಕ್ತಃ-ಪು-೧-ವಿಷ್ಣು, ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗದೇ ಇರುವದಕ್ಕೆ ಹೆಸರಾದಾಗ (ತ್ರಿ).
ಸೂತಸ್ತ್ವಷ್ಟರಿಸಾರಥೌ॥	ಸೂತಃ-ಪು-೧-ಬಡಿಗೆಯುವನು, ರಥನಡಿಸುವ ಸಾರಥಿ.
ವ್ಯಕ್ತಃಪ್ರಾಜ್ಞೇಪಿ	ವ್ಯಕ್ತಃ-ಪು-೧-ಪ್ರಾಜ್ಞನಾದವನು ಸ್ಪಷ

ವಾದದ್ದು.

ದೃಷ್ಟಾಂತಾವುಭೌಶಾಸ್ತ್ರನಿದರ್ಶನೇ।

ದೃಷ್ಟಾಂತಃ-ಪು-೧-ಶಾಸ್ತ್ರ, ನಿದರ್ಶನ, ಉದಾಹರಣ, ೩.

ಕ್ಷತ್ತಾಸ್ಯಾತ್ಸಾರಥೌದ್ವಾಸ್ಥೇಕ್ಷತ್ತ್ರಿಯಾಯಾಂಚ ಶೂದ್ರಜೇ॥೨೯॥

ಕ್ಷತ್ತಾ-ಉ-ಪು-೧-ಸಾರಥಿ, ಬಾಗಿಲಲ್ಲಿಕಾಯಿದುಕೊಂಡಿರುವವನು, ಕ್ಷತ್ರಿಯಸ್ತ್ರೀಯಲ್ಲಿ ಶೂದ್ರಬೀಜಕ್ಕೆ ಹುಟ್ಟಿದವನು ೩ಕ್ಕೂ ಹೆಸರು.

ವೃತ್ತಾಂತಸ್ಸ್ಯಾತ್ಪ್ರಕರಣೇಪ್ರಕಾರೇಕಾರ್ತ್ಸ್ನ್ಯವಾರ್ತಯೋಃ

ವೃತ್ತಾಂತಃ-ಪು-೧-ಪ್ರಕರಣ- ಅಂದರೆ ಪ್ರಕೃತೋಚಿತ ಪ್ರಸ್ತಾಪ, ಪ್ರಕಾರಃ- ಅಂದರೆ, ಬಗೆ. ಕಾರ್ತ್ಸ್ನ್ಯಂ-ಅಂದರೆ ಎಲ್ಲವೂ ಎಂಬಅರ್ಥ, ವಾರ್ತೆ ೪ಕ್ಕೂ ಹೆಸರು.

ಆನರ್ತಸ್ಸಮರೇನೃತ್ತಸ್ಥಾನನೀವೃದ್ವಿಶೇಷಯೋಃ ॥

ಆನರ್ತಃ-ಪು-೧-ಯುದ್ಧ, ನಾಟ್ಯರಂಗಸ್ಥಳ, ನೀವೃದ್ವಿಶೇಷ, ಅಂದರೆ ಪಡವಲಕಡಲ ದಡದಲ್ಲಿರುವ ದೇಶವಿಶೇಷ, ೩.

ಕೃತಾಂತೋಯಮಸಿದ್ಧಾಂತದೈವಾಕುಶಲಕರ್ಮಸು ।

ಕೃತಾಂತಃ- ಪು-೧- ಯಮದೇವರು, ಅಬಾಧಿತವಾದ ಅರ್ಥ, ಪೂರ್ವಾರ್ಜಿತಪ್ರಾರಬ್ಧಕರ್ಮ, ಅಕುಶಲಕರ್ಮ, ಅಂದರೆ, ಪಾಪದಕೆಲಸ, ೪ಕ್ಕೂ ಹೆಸರು.

ಶ್ಲೇಷ್ಮಾದಿರಸರಕ್ತಾದಿಮಹಾಭೂತಾನಿ ತದ್ಗುಣಾಃ ॥೩೦॥
ಇಂದ್ರಿಯಾಣ್ಯಶ್ಮವಿಕೃತಿಶ್ಶಬ್ದಯೋನಿಶ್ಚ ಧಾತವಃ

ಧಾತುಃ-ಪು-೧-ವಾತ ಪಿತ್ತ ಶ್ಲೇಷ್ಮಗಳು, ರಸ ರಕ್ತ ಮುಂತಾದವುಗಳು, ಪೃಥಿವ್ಯಾದಿಭೂತಗಳು, ಗಂಧಾದಿಗುಣಗಳು, ಚಕ್ಷುರಾದಿ ಇಂದ್ರಿಯಗಳು, ಕಾವಿ ಮೊದಲಾದ ಶಿಲಾವಿಕಾರಗಳು. ಭೂ, ಏಧ್, ಸ್ಪರ್ಧಗಾಧೃ-ಓಧೃ- ಇತ್ಯಾದಿ ಪದ ರೂಪ ಕಾರಣಗಳು ಈ ೭ಕ್ಕೂ ಹೆಸರು.

ಕಕ್ಷ್ಯಾಂತರೇಪಿಶುದ್ಧಾಂತೋನೃಪಸ್ಯಾಸರ್ವಗೋಚರೇ॥

ಶುದ್ಧಾಂತಃ-ಪು-೧-ಅಸರ್ವಗೋಚರೋನೃಪಸ್ಯಕಕ್ಷ್ಯಾಂತಃ-ಎಲ್ಲರಿಗೂಕಾಣಬಾರದೇ ಇರುವ ಅರಸಿನ ಅಂತಃಪುರ, ಅಂತಃಪುರದಲ್ಲಿರುವ ಸ್ತ್ರೀಯರು ೨ಕ್ಕೂ ಹೆಸರು.

ಕಾಸೂಸಾಮರ್ಥ್ಯಯೋಶ್ಶಕ್ತಿಃ

ಶಕ್ತಿಃ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಕಾಸೂ-ಭಲ್ಲೆವೆಂಬ ಆಯುಧ ವಿಶೇಷ, ಸಾಮರ್ಥ್ಯ, ಸಕಲವಸ್ತು

ಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇರುವ ಒಂದೊಂದುಬಗೆಯಾದ ಸ್ವಭಾವ ಧರ್ಮ ೩ಕ್ಕೂ ಹೆಸರು.

ಮೂರ್ತಿಃಕಾಠಿನ್ಯಕಾಯಯೋಃ

ಮೂರ್ತಿಃ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಕಠಿನತ್ವ,ಶರೀರ,೨.

ವಿಸ್ತಾರವಲ್ಲ್ಯೋರ್ವ್ರತತಿ

ವ್ರತತಿಃ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ವಿಸ್ತಾರ, ಬಳ್ಳಿ, ೨.

ರ್ವಸತೀರಾತ್ರಿವೇಶ್ಮನೋಃ ॥

ವಸತಿಃ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ರಾತ್ರಿ, ಮನೆ, ೨.

ಕ್ಷಯಾರ್ಚಯೋರಪಚಿತಿ

ಅಪಚಿತಿಃ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಹಾನಿ, ಪೂಜೆ, ೨.

ಸ್ಸಾತಿರ್ದಾನಾವಸಾನಯೋಃ ।

ಸಾತಿಃ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಕೊಡುವಿಕೆ, ತೀರಿಹೋಗುವಿಕೆ, ೨.

ಅರ್ತಿಃಪೀಡಾಧನುಷ್ಕೋಟ್ಯೋ

ಆರ್ತಿಃ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಪೀಡೆ, ಬಿಲ್ಲತುದಿ, ೨.

ರ್ಜಾತಿಸ್ಸಾಮಾನ್ಯಜನ್ಮನೋಃ

ಜಾತಿಃ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ನಿತ್ಯವಾಗಿ ಅನೇಕದ್ರವ್ಯಗುಣ ಕರ್ಮಂಗಳಲ್ಲಿರುವ ಸಾಮಾನ್ಯಧರ್ಮ, ಅಂದರೆ ಗೋತ್ವ ಬ್ರಾಹ್ಮಣತ್ವಾದಿಗಳು ಹುಟ್ಟುವಿಕೆ, ೨ಕ್ಕೂ ಹೆಸರು.

ಪ್ರಚಾರಸ್ಯಂದಯೋರೀತಿ

ರೀತಿಃ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗಿರುವಿಕೆ, ಜಾರುವಿಕೆ, ಕಿಟ್ಟ, ಹಿತ್ತಾಳಿ ೪ಕ್ಕೂ ಹೆಸರು.

ರೀತಿರ್ಡಿಂಬಪ್ರವಾಸಯೋಃ

ರೀತಿಃ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಡಿಂಬ, ಅತಿವೃಷ್ಟಿ ಮುಂತಾದ ಬಾಧೆ, ಎಳೇಮಕ್ಕಳು ಪಡಿಸುವವೇಷ, ಪರಸ್ಥಳವಾಸ, ೩.

ಉದಯೇಧಿಗಮೇಪ್ರಾಪ್ತಿ

ಪ್ರಾಪ್ತಿಃ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಲಾಭದಹುಟ್ಟುವಿಕೆ, ಪಡೆಯುವಿಕೆ. ೨.

ಸ್ತ್ರೇತಾತ್ವಗ್ನಿತ್ರಯೇಯುಗೇ ॥

ತ್ರೇತಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಮೂರಗ್ನಿಗಳಕೂಟ, ತ್ರೇತಾಯುಗ. ೨.

ವೀಣಾಭೇದೇಪಿಮಹತೀ

ಮಹತೀ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ನಾರದನ ವೀಣೆ, ಅಧಿಕವಾದ್ದು, ೨.

ಭೂತಿರ್ಭಸ್ಮನಿಸಂಪದಿ ।

ಭೂತಿಃ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಬೂದಿ, ಸಂಪತ್ತು,೨.

ನದೀನಗರ್ಯೋರ್ನಾಗಾನಾಂ ಭೋಗವತ್ಯ

ಭೋಗವತೀ-ಸ್ತ್ರೀ-೧- ಹಾವುಗಳ ಊರು, ಅಂದರೆ ಪಾತಾಳರಾಜಧಾನಿ, ಹಾವುಗಳನದೀ, ಅಂದರೆ ವಿಷದ ಹೊಳೆ. ೨.

ಥಸಂಗರೇ ॥೨೬॥ ಸಂಗೇಸಭಾಯಾಂಸಮಿತಿಃ

ಸಮಿತಿಃ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಯುದ್ಧ, ಕೂಡಿಕೆ, ಸಭೆ, ೩.

ಕ್ಷೆಯುವಾಸಾವಪಿಕ್ಷಿತಿಃ।

ಕ್ಷಿತಿಃ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ನಾಶ, ಇರುವಿಕೆ, ಭೂಮಿ, ೩.

ರವೇರರ್ಚಿಶ್ಚ ಶಸ್ತ್ರಂಚ ವಹ್ನಿಜ್ವಾಲಾಚಹೇತಯಃ ।

ಹೇತಿಃ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಸೂರ್ಯಕಿರಣ, ಶಸ್ತ್ರ, ಬೆಂಕಿಯ ಉರಿ, ೩.

ಜಗತೀಜಗತಿಛಂದೋವಿಶೇಷೆಪಿಕ್ಷಿತಾವಪಿ।

ಜಗತೀ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಲೋಕ, ಪಾದ ೧ಕ್ಕೆ ೧೨ ಅಕ್ಷರಗಳುಳ್ಳ ಛಂದಸ್ಸು,ಭೂಮಿ, ೩.

ಪಂಕ್ತಿಶ್ಛಂದೋಪಿದಶಮಂ

ಪಙ್ಕ್ತಿಃ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಪಾದ ೧ಕ್ಕೆ ೧೦ ಅಕ್ಷರಗಳುಳ್ಳ ಛಂದಸ್ಸು, ಚನ್ನಾಗಿರುವಿಕೆ, ಹತ್ತನೇದು, ಶ್ರೇಣಿ, ೪.

ಸ್ಯಾತ್ಪ್ರಭಾವೆಪಿಚಾಯತಿಃ।

ಆಯತಿಃ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಪ್ರಭಾವ,ಭವಿಷ್ಯತ್ಕಾಲ, ನೀಳ, ೩.

ಪತ್ತಿರ್ಗತೌಚ

ಪತ್ತಿಃ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ನಡಿಗೆ, ಕಾಲುನಡೆ ಜನ, ಸೇನಾಭೇದ, ೩.

ಮೂಲೇತುಪಕ್ಷತಿಃಪಕ್ಷಭೆದಯೋಃ।

ಪಕ್ಷತಿಃ-ಸ್ತ್ರೀ- ೧- ಅರ್ಧ ತಿಂಗಳು, ರೆಕ್ಕೆ, ರೆಕ್ಕೆಯಬುಡ, ಪಾಡ್ಯದದಿನ, ೪.

ಪ್ರಕೃತೀಯೋನಿಲಿಂಗೆಚ

ಪ್ರಕೃತಿಃ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಯೋನಿ-ಪರಿಣಾಮ್ಯುಪಾದಾನ ಕಾರಣ, ಮೂಲ ಪ್ರಕೃತಿ, ಘಟಾದಿ ಪ್ರಕೃತಿ ಭೂತ ಮೃಗಾದಿಗಳು, ಲಿಂಗ-ರಾಜ್ಯಾಂಗ, ಪ್ರಧಾನ ಗುಣಸಾಮ್ಯ, ಸ್ವಭಾವ, ೭.

ಕೈಶಿಕ್ಯಾದ್ಯಾಶ್ಚ ವೃತ್ತಯಃ

ವೃತ್ತಿಃ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಅಲಂಕಾರ ಪ್ರಸಿದ್ಧಗಳಾದ ಕೈಶಿಕ್ಯಾದಿ ವೃತ್ತಿಗಳು, ಕೃಷ್ಯಾದಿ ಜೀವನೋಪಾಯ, ಸೂತ್ರವ್ಯಾಖ್ಯಾನಾದಿ ವಿವರಣಗ್ರಂಥ, ಅಂತಃಕರಣದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುವ ನಾನಾಜ್ಞಾನಗಳು, ಶಕ್ಯಲಕ್ಷಣಾನ್ಯತರ ಸಂಬಂಧ ಇರುವಿಕೆ, ೬.

ಸಿಕತಾಸ್ಸ್ಯುರ್ವಾಲುಕಾಪಿ

ಸಿಕತಾಃ-ಸ್ತ್ರೀ-ನಿತ್ಯ ಬಹುವಚನವು, ೧ ಈ ಶಬ್ದವು ಮರಳಿಗೂ, ಮರಳ ನೆಲಕ್ಕೂ ಪೆಸರು.

ವೆದೆಶ್ರವಸಿಚಶ್ರುತಿಃ।

ಶ್ರುತಿಃ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ವೇದ, ಕಿವಿ, ವೃತ್ತಾಂತ ಕೇಳುವಿಕೆ, ೪.

ವನಿತಾಜನಿತಾತ್ಯರ್ಥಾನುರಾ
ಗಾಯಾಂಚಯೋಷಿತಿ ॥

ವನಿತಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಪ್ರೇಮವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವಳು, ಹೆಂಗಸು.

ಗುಪ್ತಿಃಕ್ಷಿತಿ ವ್ಯುದಾಸೇಪಿ

ಗುಪ್ತಿಃ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ನೆಲಮಾಳಿಗೆ, ರಕ್ಷಣೆ, ಸೆರೆಮನೆ, ೩.

ಧೃತಿರ್ಧಾರಣಧೈರ್ಯಯೋಃ।
ಬೃಹತೀಕ್ಷುದ್ರವಾರ್ತಾಕೀ
ಛಂದೋಭೇದೇಮಹತ್ಯಪಿ ॥

ಧೃತಿಃ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಧರಿಸುವಿಕೆ, ಧೈರ್ಯ, ೨.
ಬೃಹತೀ--ಸ್ತ್ರೀ--೧-ರಾಮುಗುಳ್ಳದಗಿಡ, ಪಾದ ೧ಕ್ಕೆ ೯ ಅಕ್ಷರಗಳುಳ್ಳ ಛಂದಸ್ಸು, ಅಧಿಕವಾದ್ದು, ಉತ್ತರೀಯ್ಯ, ೪.

ವಾಸಿತಾಸ್ತ್ರೀ ಕರೇಣ್ವೋಶ್ಚ
ವಾರ್ತಾವೃತ್ತೌ ಜನಶ್ರುತೌ ॥

ವಾಸಿತಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಹೆಂಗಸ್ಸು,ಹೆಣ್ಣಾನೆ,೨.
ವಾರ್ತಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೧- ಜೀವನೋಪಾಯ, ಜನವಾರ್ತೆ.

ವಾರ್ತಂಫಲ್ಗುನ್ಯರೋಗೇಚತ್ರಿ
ಷ್ವಪ್ಸುಚಘೃತಾಮೃತೇ ॥

ವಾರ್ತಂ-ತ್ರಿ-೧-ತುಚ್ಛ,ರೋಗವಿಲ್ಲದ್ದು,೨.
ಘೃತಂ-ನ-೧-ನೀರು,ತುಪ್ಪ, ತೇಜಸ್ಸು, ೩-ಅಮೃತಂ-ನ-೧-ನೀರು,ಮೋಕ್ಷ,ಅಯಾಚಿತ, ಹಾಲು, ಸುಧೆ, ೫.

ಕಲಧೌತಂ ರೂಪ್ಯಹೇಮ್ನೋ
ರ್ನಿಮಿತ್ತಂಹೇತುಲಕ್ಷ್ಮಣೋಃ
ಶ್ರುತಂಶಾಸ್ತ್ರಾವಧೃತಯೋ
ರ್ಯುಗಪರ್ಯಾಪ್ತಯೋಃಕೃತಂ॥
ಅತ್ಯಾಹಿತಂ ಮಹಾಭೀತಿಃ
ಕರ್ಮಜೀವಾನಪೇಕ್ಷಿಚ।
ಯುಕ್ತೇಕ್ಷ್ಮಾದಾವೃತೇಭೂ
ತಂಪ್ರಾಣ್ಯತೀತೇಸಮೇತ್ರಿಷು॥

ಕಲಧೌತಂ-ನ-೧-ಬೆಳ್ಳಿ, ಭಂಗಾರ, ೨.
ನಿಮಿತ್ತಂ-ನ-೧-ಕಾರಣ, ಗುರ್ತು, ೨.
ಶ್ರುತಂ-ತ್ರಿ-೧-ಶಾಸ್ತ್ರವು,ಕೇಳಲ್ಪಟ್ಟದ್ದು,೨
ಕೃತಂ-ನ-೧-ಕೃತಯುಗವು,ಗಿಯುವಿಕೆ,೨
ಅತ್ಯಾಹಿತಂ-ನ-ಮಹಾಭಯ,ಜೀವದಮೇಲಣ ಆಶೆಯಿಲ್ಲದೇ ದುಡುಕುವ ಕೆಲಸ,೨.
ಭೂತಂ-ನ-೧-ಯೋಗ್ಯವಾದದ್ದು,ಸಂಚಭೂತ ಭೌತಿಕಸತ್ಯ,ಪ್ರಾಣಿಮಾತ್ರ, ಆತೀತಕಾಲ, ಸಮಾಸೋತ್ತರ ಸದೃಶಪದಾರ್ಥಕ್ಕೆ ಹೆಸರಾದಾಗ ತ್ರಿ, ೬.

ವೃತ್ತಂಪದ್ಯೇ ಚರಿತ್ರೇತ್ರಿಷ್ವ
ತೀತೇದೃಢನಿಸ್ತಲೇ ।

ವೃತ್ತಂ-ನ-೧-ಪದ್ಯ, ಚರಿತ್ರ, ೨. ಕಳೆದುಹೋದ್ದಕ್ಕೂ, ಗುಂಡಾದ್ದಕ್ಕೂ, ಆಳವಾದ್ದಕ್ಕೂ ಹೆಸರಾದಾಗ ತ್ರಿ.

ಮಹದ್ರಾಜ್ಯಂಚಾ

ಮಹತ್-ತ-ನ-೧-ರಾಜ್ಯ, ದೊಡ್ಡದಕ್ಕೆ ಹೆಸರು,೨.

ವಗೀತಂಜನ್ಯೇನ್ಯಾದ್ಗರ್ಹಿತೇತ್ರಿಷು

ಅವಗೀತಂ-ನ-೧-ಅಪವಾದ, ನಿಂದಿಸಲ್ಪ

ಟ್ಟದ್ದು, ತ್ರಿ.

ಶ್ವೇತಂರೂಪ್ಯೇಪಿ

ಶ್ವೇತಂ-ನ-೧--ಬೆಳ್ಳಿ, ಬಿಳುಪಾದ್ದಕ್ಕೆ ಹೆಸರಾದಾಗ ತ್ರಿ.

ರಜತಂ ಹೇಮ್ನಿ ರೂಪ್ಯೇಸಿತೆ ತ್ರಿಷು।

(ತ್ರಿಷ್ವಿಥೊ)

ರಜತಂ-ನ-೧- ಬೆಳ್ಳಿ, ಭಂಗಾರ, ಬಿಳುಪಾದ್ದು, ತ್ರಿ.

ಇನ್ನುಮೇಲೆ ತಾಂತಗಳು ಮುಗಿಯುವವರಿಗೂ ಹೇಳಲ್ಪಡುವ ನಾನಾರ್ಥಕಗಳಾದ ಶಬ್ದಗಳು ತ್ರಿ.

ಜಗದಿಂಗೆಪಿ

ಜಗತ್-ತ-ತ್ರಿ-೧-ಇಂಗವೆಂದರೆ, ಸಂಚರಿಸುವದು ಲೋಕಕ್ಕೆ ಹೆಸರಾದಾಗ-ನ-ಗಾಳಿಗೆ ಹೆಸರಾದಾಗ-ಪು-೩.

ರಕ್ತಂ.ನೀಲ್ಯಾದಿರಾಗಿಚ॥

ರಕ್ತಂ-ತ್ರಿ-೧-ನೀಲಿಮುಂತಾದ ಬಣ್ಣಗಳಿಂದ ಕೆಂಪಾಗಿ ಕಾಣಬರುವದು, ರಕ್ತ, ಆಸಕ್ತಿಯುಳ್ಳದ್ದು,

ಅವದಾತಸ್ಸಿತೆಪೀತೆಶುದ್ಧೆ

ಅವದಾತಃ-ತ್ರಿ-೧- ಬಿಳುಪಾದ್ದು, ಹಳದೀಯಾದದ್ದು, ಪಾಪಮುಂತಾದ ದೋಷಗಳಿಲ್ಲದೆ ಪರಿಶುದ್ಧವಾದ್ದು, ೩.

ಬದ್ಧಾರ್ಜುನೌಸಿತೌ ।

ಸಿತಃ-ತ್ರಿ-೧-ಕಟ್ಟಲ್ಪಟ್ಟದ್ದು, ಬಿಳುಪಾದ್ದು, ೨.

ಯುಕ್ತೇತುಸಂಸ್ಕೃತೆಮರ್ಷಿನ್ಯಾಭಿನೀತೋ

ಅಭಿನೀತಃ-ತ್ರಿ-೧-ಯೋಗ್ಯವಾದ್ದು, ಚನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟದ್ದು, ಸಿಟ್ಟುಳ್ಳದ್ದು, ೩.

ಥಸಂಸ್ಕೃತಂ॥೬೩॥ಕೃತ್ರಿವೇ:ಲಕ್ಷಣೋಪೇತೇಪ್ಯ

ಸಂಸ್ಕೃತಂ-ತ್ರಿ-೧-ಒಳ್ಳೇದಾಗಿ ಕಾಣಬರುವಂತೆ ಒಪ್ಪವಿಡಲ್ಪಟ್ಟದ್ದು, ಸಲಕ್ಷಣವಾಗಿ ನುಡಿಯಲ್ಪಟ್ಟ, ಗೀರ್ವಾಣ ಶಬ್ದವು, ಚನ್ನಾಗಿಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ ವಸ್ತು, ೩.

ನಂತೆನಿಸವಧಾವಪಿ ।

ಅನಂತಃ-ತ್ರಿ-೧- ಕೊನೆಯಿಲ್ಲದ್ದು, ಶೇಷವಿಷ್ಣುಪು-ಆಕಾಶ,ನ-ಭೂಮಿ,ಸ್ತ್ರೀ-೫

ಖ್ಯಾತೆ ಹೃಷ್ಟೆಪ್ರತೀತೋಭಿಜಾತಸ್ತುಕುಲಜೆಬುಧೆ॥

ಪ್ರತೀತಃ-ತ್ರಿ-೧-ಪ್ರಸಿದ್ಧ, ಸಂತೋಷಪಟ್ಟದ್ದು, ೨. ಅಭಿಜಾತಃ-ತ್ರಿ-೧-ಸತ್ಕುಲಪ್ರಸೂತಪಂಡಿತ, ೨.

ವಿವಿಕ್ತೌ ಪೂತವಿಜನೌ

ವಿವಿಕ್ತಃ-ತ್ರಿ-೧-ಪರಿಶುದ್ಧವಾದದ್ದು, ನಿ

ಕಾಂತಸ್ಥಳ, ೧.

ಮೂರ್ಛಿತೌ ಮೂಢಸೋ
ಛ್ರಯೌ ।

ದ್ವೌಚಾಮ್ಲ ಪರುಷೌ
ಶುಕ್ತೌ
ಶಿತೀಧವಳಮೇಚಕೌ ।
ಸತ್ಯೇಸಾಧೌ ವಿದ್ಯಮಾನೇಪ್ರ
ಶಸ್ತೇಭ್ಯರ್ಹಿತೇಚಸತ ।

ಪುರಸ್ಕೃತಃ ಪೂಜಿತೇರಾತ್ಯ
ಭಿಯುಕ್ತೇಗ್ರತಃಕೃತೇ ॥೭೮॥

ನಿವಾತಾವಾಶ್ರಯಾವಾತೌ ಶ
ಸ್ತ್ರಾಭೇದ್ಯಂಚವರ್ಮಯತ್

ಜಾತೋನ್ನತಪ್ರವೃದ್ಧಾಸ್ಸ್ಯು
ರುಚ್ಛ್ರಿತಾ
ಉತ್ಥಿತಾಸ್ತ್ವಮೀ । ವೃದ್ಧಿ
ಮತ್ಯೋದ್ಯತೋತ್ಪನ್ನಾ
ವಾದೃತೌಸಾದರಾರ್ಚಿತೌ ।

ಇತಿ ಥಾಂತವರ್ಗಃ.

—*—

ಅರ್ಥೋಭಿಧೇಯ ರೈವಸ್ತು
ಪ್ರಯೋಜನನಿವೃತ್ತಿಷು
ನಿಪಾನಾಗಮಯೋಸ್ತೀರ್ಥ
ಮೃಷಿಜುಷ್ಟಜಲೇಗುರೌ ।
ಸಮರ್ಥಸ್ತ್ರಿಷುಶಕ್ತಿಸ್ಥೇ ಸಂ
ಬಂಧಾರ್ಥೇಹಿತೇಪಿಚ

ಮೂರ್ಛಿತಃ-ತ್ರಿ-೧-ಪ್ರಜ್ಞೆ ತಪ್ಪಿದ್ದು. ಬೆಳೆತದ್ದು.

ಶುಕ್ತಃ-ತ್ರಿ-೧-ಹುಳಿತದ್ದು,ನಿಷ್ಠೂರವಾದದ್ದು ೨.

ಶಿತಿಃ-ತ್ರಿ-೧-ಬಿಳುಪಾದ್ದು-ಕಪ್ಪಾದ್ದು ೨.

ಸತ್-ತ್ರಿ-೧-ಯಥಾರ್ಥವಚನ, ಸಾಧುಪುರುಷ, ಇರುವಂಥಾದ್ದು, ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದಂಥಾದ್ದು, ಪೂಜ್ಯವಾದ್ದು ೫.

ಪುರಸ್ಕೃತಃ-ತ್ರಿ-೧-ಪೂಜಿತನು, ಶತ್ರುಗಳಿಂದ ಆಕ್ರಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟದ್ದು, ಮುಂದಾಗಿ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟದ್ದು.

-ನಿವಾತಃ-ತ್ರಿ-೧-ಇರುವಸ್ಥಳ, ಗಾಳಿಸುಳಿಯದಸ್ಥಳ, ಆಯುಧಗಳಿಂದ ಕತ್ತರಿಸಕೂಡದ ಕವಚ, ೩.

ಉಚ್ಛ್ರಿತಃ-ತ್ರಿ-೧-ಹುಟ್ಟಿರುವದು, ಉದ್ದವಾಗಿರುವದು, ಹೆಚ್ಚಾಗಿಬೆಳೆದದ್ದು, ೩.

ಉತ್ಥಿತಃ-ತ್ರಿ-೧-ಎದ್ದದ್ದು, ಉದ್ಯೋಗಉಳ್ಳದ್ದು, ಹುಟ್ಟಿದ್ದು ೩.

ಆದೃತಃ-ತ್ರಿ-೧-ಆದರಣೆಯುಳ್ಳ, ಪೂಜಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ೨.

ಥಾಂತವರ್ಗಃ--ಥಕಾರವೇ ಅಂತವಾಗಿ ಉಳ್ಳ ನಾನಾರ್ಥಕಪದಗಳ ಸಮೂಹವು, ಇತಿ-ಈಮೇರೆ ಮುಗಿದುದು.

ಅರ್ಥಃ-ಪು-೧-ವಾಚ್ಯವು, ಧನ, ವಸ್ತು, ಪ್ರಯೋಜನ, ಆಗಿಹೋಗುವಿಕೆ ೫.

ತೀರ್ಥಂ-ನ-೧-ನೀರುತೊಟ್ಟಿ, ಶಾಸ್ತ್ರ,ಋಷಿಗಳಿಂದಸೇವಿಸಲ್ಪಟ್ಟಜಲಾಧಾರ,ಗುರು,೪.

ಸಮರ್ಥಃ-ತ್ರಿ-೧-ಬಹಳಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳವನು, ಅನ್ವಯಕ್ಕೆಯೋಗ್ಯವಾದ ಅರ್ಥಉಳ್ಳದ್ದು, ಹಿತವಾದದ್ದು ೩.

ದಶಮೀಸ್ಥೌ ಕ್ಷೀಣರಾಗ ವೃದ್ಧೌ
ವೀಥೀಪದವ್ಯಪಿ ।
ಆಸ್ಥಾನೀಯತ್ನಯೋರಾಸ್ಥಾ
ಪ್ರಸ್ಥೋಸ್ತ್ರೀ ಸಾನುಮಾನಯೋಃ।

ದಶಮೀಸ್ಥಃ-ಪು-೧-ನಷ್ಟವೀರ್ಯನು,ಮುದುಕನು ೨.
ವೀಥೀ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಮಾರ್ಗ, ಪಂಕ್ತಿ ೨.
ಆಸ್ಥಾನೀ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಆಸ್ಥಾನ, ಯತ್ನ ೨.
ಪ್ರಸ್ಥಃ-ಪ್ನ-೧-ಬೆಟ್ಟದಜರಿ, ಬಳ್ಳ ೨.

ಇತಿ ಥಾಂತವರ್ಗಃ.

ಥಾಂತವರ್ಗಃ-ಥಕಾರವೇ ಕಡೆಯೊಳಗುಳ್ಳ ಪದಗಳಸಮೂಹವು, ಇತಿ-ಈಮೇರೆ ಮುಗಿದುದು.

—*—

ಅಭಿಪ್ರಾಯವಶೌ ಛಂದಾ
ವಬ್ದೌ ಜೀಮೂತವತ್ಸರೌ ।
ಅಪವಾದೌತುನಿಂದಾಜ್ಞೆ
ದಾಯಾದೌಸುತಬಾಂಧವೌ

ಛಂದಃ-ಪು-೧-ಅಭಿಪ್ರಾಯ, ಆಧೀನ ೨.
ಅಬ್ದಃ-ಪು-೧-ಮೇಘ, ಸಂವತ್ಸರ ೨.
ಅಪವಾದಃ-ಪು-೧-ನಿಂದೆ, ಆಜ್ಞೆ ೨.
ದಾಯಾದಃ-ಪು-೧-ಮಗನು, ಬಂಧು, ಭಾಗಸ್ಥ ೩.

ಪಾದಾರಶ್ಮ್ಯಂಘ್ರಿತುರ್ಯಾಂಶಾ
ಶ್ಚಂದ್ರಾಗ್ನ್ಯರ್ಕಾಸ್ತಮೊನುದಃ।
ನಿರ್ವಾದೋಜನವಾದೇಪಿ

ಪಾದಃ-ಪು-೧-ಕಿರಣ, ಕಾಲು, ನಾಲ್ಕನೇಅಂಶ, ಪೂಜ್ಯ.
ತಮೋನುತ-ದ-೧-ಚಂದ್ರ, ಅಗ್ನಿ, ಸೂರ್ಯ, ಗುರು ೪.
ನಿರ್ವಾದಃ-ಪು-೧-ಅಪನಿಂದ್ಯೆ,ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ ವಾದಿಸುವಿಕೆ, ವಾದವಿಲ್ಲದೇಯಿರುವಿಕೆ ೩.

ಶಾದೋಜಂಬಾಲಶಷ್ಪಯೋಃ
ಆರಾವೇರುದಿತೇತ್ರಾತರ್ಯಾ
ಕ್ರಂದೋದಾರುಣೇರಣೇ ।
ಸ್ಯಾತ್ಪ್ರಸಾದೋನುರಾಗೇಪಿ
ಸೂದಸ್ಸ್ಯಾದ್ವ್ಯಂಜನೇಪಿಚ
ಗೋಷ್ಠಾಧ್ಯಕ್ಷೇಪಿಗೋವಿಂದೋ
ಹರ್ಷೇಪ್ಯಾಮೋದವನ್ಮದಃ।

ಶಾದಃ-ಪು-೧-ಕೆಸರು, ಎಳೇಹುಲ್ಲು ೨.
ಆಕ್ರಂದಃ-ಪು-೧-ಆರ್ತಧ್ವನಿಯಿಂಕೂಡಿಅಳುವಿಕೆ,ರಕ್ಷಕ,ಭಯಂಕರವಾದಯುದ್ಧ ೩.
ಪ್ರಸಾದಃ-ಪು-೧-ಅನುಸರಿಸುವಿಕೆ, ನೈರ್ಮಲ್ಯ, ಪ್ರೀತಿ, ಕಾವ್ಯಗುಣ ೪.
ಸೂದಃ-ಪು-೧-ಅನ್ನದಪರಿಕರ, ಅಡಿಗೆಯವನು ೨.
ಗೋವಿಂದಃ-ಪು-೧-ಗೋಪಾಲಪ್ರಭು, ವಿಷ್ಣು, ಬೃಹಸ್ಪತಿ ೩.
ಆಮೋದಃ-ಪು-೧-ಸಂತೋಷ,ಪರಿಮಳ ೨.
ಮದಃ-ಪು-೧-ಸಂತೋಷ, ಗರ್ವ ೩.

ಷಾ ಧಾನ್ಯೇ ರಾಜಲಿಂಗೇಃಕವೃ
ಷಾಂಗೇಕಕುದೋಸ್ತ್ರಿಯಾಂ॥
ಸ್ತ್ರೀಸಂವಿಜ್ಜ್ಞಾನ ಸಂಭಾ
ಷಾಕ್ರಿಯಾಕಾರಾಜಿನಾಮಸು।
ಧರ್ಮೇರಹಸ್ಯುಪನಿಷ
ತ್ಸ್ಯಾದೃತೌವತ್ಸರೇಶರತ್॥
ಪದಂವ್ಯವಸಿತತ್ರಾಣಸ್ಥಾನ
ಲಕ್ಷ್ಮಾಂಘ್ರಿವಸ್ತುಷು।
ಗೋಷ್ಪದಂಸೇವಿತೇಮಾನೇ

ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಕೃತ್ಯಮಾಸ್ಪದಂ॥
ತ್ರಿಷ್ವಿಷ್ಟೇಮಧುರೌಸ್ವಾದೂ
ಮೃದೂಚಾತೀಕ್ಷ್ಣಕೋ
ಮಲೌ।
ಮೂಢಾಲ್ಪಾಪಟುನಿರ್ಭಾ
ಗ್ಯಾಮಂದಾಸ್ಸ್ಯು

ರ್ದ್ವೌತುಶಾರದೌ॥ ಪ್ರತ್ಯ
ಗ್ರಾಪ್ರತಿಭೌ
ವಿದ್ವತ್ಸುಪ್ರಗಲ್ಭೌವಿಶಾರದೌ
ಇತಿ ದಾಂತವರ್ಗಃ.

—*—

ವ್ಯಾಮೋವಟಶ್ಚ ನ್ಯಗ್ರೋಧಾ
ವುತ್ಸೇಧಃಕಾಯಉನ್ನತಿಃ
ಪರ್ಯಾಹಾರಶ್ಚ ಮಾರ್ಗಶ್ಚ ವಿ
ವಧೌವೀವಧೌಚತೌ।

ಪರಿಧಿರ್ಯಜ್ಞ ಯತರೋಃಶಾ

ಕಕುದಃ-ಪ್ನು-ಪ-ಕಕುತ್-ದ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಮು
ಖ್ಯವಾದದ್ದು, ರಾಜಚಿಹ್ನೆ, ಎತ್ತಿನಹಿಣಿಲು.
ಸಂವಿತ್-ದ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ತಿಳುವಳಿಕೆ, ಸಂಕೇ
ತ, ಸಂಭಾವನೆಯು,ನಿಶ್ಚಯ, ಯುದ್ಧ, ಹೆಸರು೬
ಉಪನಿಷತ್-ದ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಧರ್ಮ, ರಹಸ್ಯ, ೨.
ಶರತ್-ದ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಶರತ್ಕಾಲ, ಸಂವತ್ಸರ ೨
ಪದಂ-ನ-೧-ಉದ್ಯೋಗ, ರಕ್ಷಣ, ಸ್ಥಾನ-
ಗುರುತು, ಹೆಜ್ಜೆ, ವಸ್ತು, ೬.
ಗೋಷ್ಪದಂ-ನ-೧-ಗೋವುಗಳು ತಿರಿಗಿ
ದ ಪ್ರದೇಶ, ಗೋವುಗಳ ಕಾಲುಗೊರಸೆ
ಗಳೂರಿದ ಗುಂಡಿ, ೨.
ಆಸ್ಪದಂ-ನ-೧-ಸ್ಥಾನ-ಮಾಡತಕ್ಕಕೆಲಸ೨
ಸ್ವಾದು-ತ್ರಿ-ಇಷ್ಟವಾದ್ದು, ಸೀಯಾದ್ದು, ೨.
ಮೃದುಃ-ತ್ರಿ-೧-ಸೌಮ್ಯವಾದ್ದು, ಕೋ
ಮಲ, ೨.
ಮಂದಃ-ತ್ರಿ-೧-ಮೂಢನು, ಕೊಂಚ
ವಾದ್ದು, ಸಮರ್ಥನಲ್ಲದವನು. ಭಾಗ್ಯವಿಲ್ಲ
ದವನು, ೪.
ಶಾರದಃ-ತ್ರಿ-೧-ಹೊಸತಾದ್ದು, ಬುದ್ಧಿ
ಸಾಲದ್ದು, ೨.
ವಿಶಾರದಃ-ತ್ರಿ-೧-ವಿದ್ವಾಂಸನು, ಪ್ರೌಢನು.
ದಾಂತವರ್ಗಃ-ದಕಾರವೇ ಅಂತವಾಗಿ
ಉಳ್ಳ, ನಾನಾರ್ಥ ಪದಗಳ ಸಮೂಹವು,
ಇತಿ-ಈ ಮೇರೆ ಮುಗಿದುದು.
ನ್ಯಗ್ರೋಧಃ-ಪು-೧-ಮಾರು, ಆಲದಗಿಡ, ೨.
ಉತ್ಸೇಧಃ-ಪು-೧-ಶರೀರ, ಆಳುದ್ದ, ೨.
ವಿವಧಃ--ವೀವಧಃ-ಪು-೨-ಹೊರಗಿನಿಂದ
ಊರೊಳಕ್ಕೆ ಧಾನ್ಯಾದಿಗಳು ಬರುವಿಕೆ,
ಪುರೋಷ್ಟಿಗೆ ಬಂದಿರುವ ಅನಾಜು, ಕಾವ
ಡಿ, ದಾರಿ, ೪.
ಪರಿಧಿಃ-ಪು-೧-ಯಜ್ಞ ಕೆ, ಸಸ —

ಛಾಯಾಮುಪಸೂರ್ಯಕೆ ॥

ಗಿಡಮೊದಲಾದದರಕೊಂಬೆ,ಪರಿವೇಷ, ೨.

ಬಂಧಕಂ ವ್ಯಸನಂ ಚೇತಃ ಪೀಡಾಧಿಷ್ಠಾನಮಾಧಯಃ ।

ಆಧಿಃ-ಪು-೧- ಅಡವು ಮುಂತಾದ ಅಡ್ಡಿ, ಜೂಜು, ಪಂದ್ಯ ಮುಂತಾದ ವ್ಯಸನ, ಮನೋರೋಗ, ಆಶ್ರಯ ೪.

ಸ್ಯುಸ್ಸಮರ್ಥನನೀವಾಕನಿಯಮಾಶ್ಚ ಸಮಾಧಯಃ ॥

ಸಮಾಧಿಃ - ಪು -೧- ಸಿದ್ಧಾಂತ ಗೊಳಿಸುವಿಕೆ, ನೀವಾಕ ವೆಂದರೆ ಮೌನ, ಪ-ಅಭ್ಯವಾದ ಧಾನ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಜನರಿಗುಂಟಾದ ಆದರಣೆ, ವ್ರತೋಪವಾಸಾದಿನಿಯಮ, ಪ-ಅಂಗೀಕಾರವು, ಚಿತ್ತೈಕಾಗ್ರ್ಯ, ಪ್ರಕಾರ ೭ಕ್ಕೂ ಹೆಸರು.

ದೋಷೋತ್ಪಾದೇನುಬಂಧಸ್ಸ್ಯಾತ್ಪ್ರಕೃತ್ಯಾದಿಷುನಶ್ವರೇ । ಮುಖ್ಯಾನುಯಾಯಿನಿಶಿಶೌ ಪ್ರಕೃತಸ್ಯಾನುವರ್ತನೇ ॥

ಅನುಬಂಧಃ-ಪು-೧-ದೋಷವನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುವಿಕೆ, ಪ್ರಕೃತಿ ಪ್ರತ್ಯಯಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ನಶಿಸಿಹೋಗುವ ಅಕ್ಷರ, ಮುಖ್ಯರನ್ನು ಅನುಸರಿಸುವ ಹುಡುಗ, ಪ್ರಕೃತವಾದದ್ದನ್ನು ಎಡೆಬಿಡದೆ-ಅ-ಪು-೧ಸುವಿಕೆ, ೪ಕ್ಕೂ ಹೆಸರು.

ವಿಧುರ್ವಿಷ್ಣೌ ಚಂದ್ರಮಸಿ ಪರಿಚ್ಛೇದೇಬಿಲೇವಧಿಃ ।

ವಿಧುಃ-ಪು-೧-ವಿಷ್ಣು, ಚಂದ್ರ, ೨.

ಅವಧಿಃ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಮರ್ಯಾದೆಯೆಂಬ ಅಡ್ಡಿ ಬಿಲ, ೨.

ವಿಧಿರ್ವಿಧಾನೇದೈವೇಪಿ।

ವಿಧಿಃ-ಪು-೧-ಮಾಡುವಿಕೆ, ಪ್ರಾರಬ್ಧ ಕರ್ಮ, ಭಗವಂತ, ಬ್ರಹ್ಮ, ವಿಧಾಯಕ ವಾಕ್ಯ, ಶಾಸ್ತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದತಂತ್ರ, ೬.

ಪ್ರಣಿಧಿಃಪ್ರಾರ್ಥನೇಚರೇ

ಪ್ರಣಿಧಿಃ-ಪು-೧- ಪ್ರಾರ್ಥನೆ, ಬೇಹಿನ ಗೂಢಚರ, ೨.

ಬುದ್ಧವೃದ್ಧೌ ಪಂಡಿತೇಪಿ

ಬುದ್ಧಃ-ಪು-೧-ಪಂಡಿತನು, ಜಿನ್ನೇದೇವರು, ೨. ವೃದ್ಧಃ-ತ್ರಿ-೧-ಅಧಿಕನು, ಮುದುಕನು, ೨.

ಸ್ಕಂಧಸ್ಸಮುದಯೇಪಿಚ

ಸ್ಕಂಧಃ-ಪು-೧- ಅಧ್ಯಾಯಾದಿಗಳ ಸಮೂಹ,ಭುಜ-ಬೌದ್ಧಶಾಸ್ತ್ರೋಕ್ತಗಳಾದ ರೂಪ, ವೇದನಾ, ವಿಜ್ಞಾನ, ಸಂಜ್ಞಾನ, ಸಂಸ್ಕಾರಗಳೆಂಬ ಪಂಚಸ್ಕಂಧಗಳು, ೭.

...ನದ ವಿಶೇಷಬ್ಧೌ ಸಿಂಧು

ಸಿಂಧುಃ-ಪು-೧-ಸಿಂಧುದೇಶ, ಸಿಂಧೂನ,

ಶ್ಯಾಸರಿತಿಸ್ತ್ರಿಯಾಂ ॥	ದ,ಸಮುದ್ರ, ೩ ಹೊಳೆಗಳೆಲ್ಲಕ್ಕೂ, ಹೆಸರಾದಾಗ,ಸ್ತ್ರೀ.
ವಿಧಾವಿಧೌಪ್ರಕಾರೇಚ	ವಿಧಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಮಾಡುವಿಕೆ, ಪ್ರಕಾರ, ಗಜಕಬಳ, ಕೂಲಿ, ಬಗೆ, ೫.
ಸಾಧೂರವ್ಯೇಪಿಚತ್ರಿಷು	ಸಾಧುಃ-ತ್ರಿ-೧-ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಪಡಂಬಟ್ಟದ್ದು, ಸಜ್ಜನ, ೨.
ವಧೂರ್ಜಾಯಾಸ್ನುಷಾಸ್ತ್ರೀಚ	ವಧೂಃ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಹೆಂಡತೀ,ಸೊಸೆ,ಹೆಂಗಸು ಸ್ಪೃಕ್ಕೆಯೆಂಬುವ ಗ್ರಂಥ್ಯದ್ರವ್ಯ,೪.
ಸುಧಾಲೇಪೋಮೃತಂಸ್ನುಹೀ॥	ಸುಧಾ-ಸ್ತ್ರೀ- ೧- ಸುಣ್ಣ, ಅಮೃತ, ಮುಂಡುಗಳ್ಳಿ, ೩.
ಸಂಧಾಪ್ರತಿಜ್ಞಾ ಮರ್ಯಾದಾ	ಸಂಧಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ,ಮರ್ಯಾದೆ ೨.
ಶ್ರದ್ಧಾಸಂಪ್ರತ್ಯಯಃ ಸ್ಪೃಹಾ	ಶ್ರದ್ಧಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ನಿಶ್ಚಯವಾದ ನಂಬಿಕೆ, ಆಸೆ, ೨.
ಮಧುಮದ್ಯೇಪುಷ್ಪರಸೇ ಕ್ಷೌದ್ರೇಪ್ಯಂ	... -ನ-೧-ಮದದಹನಕವಸ್ತು, ಮಕರಂದ, ಜೇನು (ಮಧುಃ) ಚೈತ್ರಮಾಸ,ಮಧುವೆಂಬ ರಾಕ್ಷಸ, ಹಿಪ್ಪೇಗಿಡ, ೬.
ಧಂತಮಸ್ಯಪಿ ॥೨೪೯॥	ಅಂಧಂ-ನ-೧-ಕತ್ತಲು (ಅಂಧಃ)ಪು-೧-ಕುರುಡ, ೨.
ಅಥತ್ರಿಷು	ಮುಂದೆ ಧಾಂತಗಳು ಮುಗಿಯುವ ವರಿವಿಗೂ ಹೇಳಲ್ಪಡುವ ನಾನಾರ್ಥ ಶಬ್ದಗಳು, ತ್ರಿ.
ಸಮುನ್ನದ್ಧೌ ಪಂಡಿತಂಮನ್ಯಗರ್ವಿತೌ ।	ಸಮುನ್ನದ್ಧಃ-ತ್ರಿ-೧-ತಾನು ಪಂಡಿತನೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಂಡಿರುವ ಮೂರ್ಖನು, ಅಹಂಕಾರಿ, ೨.
ಬ್ರಹ್ಮಬಂಧುರಧಿಕ್ಷೇಪೇನಿರ್ದೇಶೇ	ಬ್ರಹ್ಮಬಂಧುಃ-ತ್ರಿ-೧- ಕರ್ಮಶೂನ್ಯನಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ, ದ್ವೇಷದಿಂದ ಅನಿಷ್ಟವಾದ ಹೆಸರು, ಕಟ್ಟಲ್ಪಟ್ಟವನು, ೨.
ಥಾವಲಂಬಿತೇ ॥೨೫೦॥ ಅವಿದೂರೇಪ್ಯವಷ್ಟಬ್ಧಃ	ಅವಷ್ಟಬ್ಧಃ-ತ್ರಿ-೧-ಆಶ್ರಯಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಹತ್ತಿರವಾಗಿರುವ, ಕಟ್ಟಲ್ಪಟ್ಟ, ಗರ್ವಿಸಿದ.
ಪ್ರಸಿದ್ಧೌ ಖ್ಯಾತಭೂಷಿತೌ।	ಪ್ರಸಿದ್ಧಃ-ತ್ರಿ-೧- ಖ್ಯಾತಿಯುಳ್ಳವನು, ಅಲಂಕೃತನು.

ಇತಿಧಾಂತವರ್ಗಃ.

—*—

ಸೂರ್ಯೇವಹ್ನೀ ಚಿತ್ರಭಾನೂ
ಭಾನೂರಶ್ಮಿದಿವಾಕರೌ ॥
ಭೂತಾತ್ಮಾನೌಧಾತೃದೇಹೌ
ಮೂರ್ಖನೀಚೌಪೃಥಗ್ಜನೌ।

ಗ್ರಾವಾಣೌಶೈಲಪಾಷಾಣೌ
ಪತ್ರಿಣೌಶರಪಕ್ಷಿಣೌ ॥
ತರುಶೈಲೌಶಿಖರಿಣೌ
ಶಿಖಿನೌವಹ್ನಿಬರ್ಹಿಣೌ
ಪ್ರತಿಯತ್ನಾವುಭೌಲಿಪ್ಸೋಪ
ಗ್ರಹೌ
ಪಥಸಾದಿನೌ ॥೨೬೩॥ ದ್ವಾ
ಸಾರಥಿಹಯಾರೋಹೌ
ವಾಜಿನೋಶ್ವೇಷುಪಕ್ಷಿಣಃ ।
ಕುಲೇಪ್ಯಭಿಜನೋಜನ್ಮ
ಭೂಮಾವಪ್ಯ
ಥಹಾಯನಾಃ ॥೨೬೪॥
ವರ್ಷಾರ್ಚಿರ್‌ವ್ರೀಹಿ ಭೇದಾಸ್ಸ್ಯ
ಶ್ಚಂದ್ರಾಗ್ನ್ಯರ್ಕಾ ವಿರೋ
ಚನಾಃ
ಕೇಶೇಪಿವೃಜಿನೋ

ವಿಶ್ವಕರ್ಮಾರ್ಕಸುರಶಿಲ್ಪಿ
ನೋಃ।
ಆತ್ಮಾಯತ್ನೋಧೃತಿರ್ಬುದ್ಧಿಃ
ಸ್ವಭಾವೋಬ್ರಹ್ಮವರ್ಷ್ಮಚ।

ಘನಾಘನಃಪ್ರೊತ್ರುಕಪುತ್ರಭವರ್ಷ

ಧಾಂತವರ್ಗಃ-ಧಕಾರವೇ ಅಂತವಾಗು
ಳ್ಳ ನಾನಾರ್ಥಕಪದಗಳ ಸಮೂಹವು,ಇತಿ-
ಈ ಮೇರೆ ಮುಗಿದುದು.

ಚಿತ್ರಭಾನುಃ-ಪು-೧-ಸೂರ್ಯ,ಅಗ್ನಿ,೨.
ಭಾನುಃ-ಪು-೧-ಕಿರಣ, ಸೂರ್ಯ,೨.
ಭೂತಾತ್ಮಾ-ಪು-೧-ಬ್ರಹ್ಮ, ಶರೀರ,೨.
ಪೃಥಗ್ಜನಃ-ಪು-೧- ಮೂರ್ಖ, ಹೀನ
ಜಾತಿಗುಣದವನು, ೨.

ಗ್ರಾವಾ-ಣ್-ಪು-೧-ಬೆಟ್ಟ, ಕಲ್ಲು, ೨.
ಪತ್ರೀ-ನ್-ಪು-೧-ಬಾಣ, ಹಕ್ಕಿ, ೨.
ಶಿಖರೀ-ನ್-ಪು-೧-ಗಿಡ, ಬೆಟ್ಟ, ೨.
ಶಿಖೀ-ಪು-೧-ಬೆಂಕಿ,ನವಿಲು,೨ಬ್ರಾಹ್ಮಣ.
ಪ್ರತಿಯತ್ನಃ-ಪು-೧-ಅಭಿಲಾಷೆ, ಸೆರಹಿ
ಡಿಯುವಿಕೆ, ೨.
ಸಾದೀ-ನ್-ಪು-೧-ಕುದುರೆಯ ರಾಹುತ,
ಸಾರಥಿ, ೨.
ವಾಜೀ-ನ್-ಪು-ಕುದುರೆ,ಬಾಣ, ಹಕ್ಕಿ,೩.
ಅಭಿಜನಃ-ಪು-೧-ವಂಶ, ಜನ್ಮಭೂಮಿ,
ಕೀರ್ತಿ, ಬಿರುದು, ೪.
ಹಾಯನಃ-ಪು-೧-ಸಂವತ್ಸರ, ಕಿರಣ,ವ
ರುಷಕ್ಕೊಂದೇಸಾರಿ ಬೆಳೆಯುವನೆಲ್ಲು, ೩.
ವಿರೋಚನಃ-ಪು -೧- ಚಂದ್ರ, ಅಗ್ನಿ,
ಸೂರ್ಯ, ೩.
ವೃಜಿನಃ-ತ್ರಿ- ೧-ಕೂದಲು, ಪಾಪಕ್ಕೆ
ಹೆಸರಾದಾಗ-ಪು-೩.
ವಿಶ್ವಕರ್ಮಾ-ನ್-ಪು-೧-ಸೂರ್ಯ, ದೇ
ವಶಿಲ್ಪಿ, ೨.
ಆತ್ಮಾ-ನ್-ಪು-ಪ್ರಯತ್ನ, ಧೈರ್ಯ, ಬು
ದ್ಧಿ ಸ್ವಭಾವ, ಪರಬ್ರಹ್ಮ,ಶರೀರ, ಶಾಶ್ವತ,
ಜೀವ, ಈಶ್ವರ, ೯.
ಘನಾಘನಃ-ಪು-೧-ಇಂದ್ರನು, ಕೊಲ್ಲು

ಕಾಬ್ಜಾಪ್ಘನಾಘನಾಃ ॥

ವವನು, ಮದ್ದಾನೆ, ಮಳೆ ಸುರಿಯುವ ಮೊಗಿಲು, ೪.

ಅಭಿಮಾನೋರ್ಥಾದಿ ದರ್ಪೆಜ್ಞಾನೆಪ್ರಣಯಹಿಂಸಯೋಃ।

ಅಭಿಮಾನಃ-ಪು-೧-ಧನಾದಿಗಳಿಂದುಂಟಾದ ಅಹಂಕಾರ, ತಿಳಿವಳಿಕೆ, ಪ್ರಾರ್ಥನೆ, ಹಿಂಸೆ, ೪.

ಘನೊಮೇಘೆ ಮೂರ್ತಿಗುಣೆ ತ್ರಿಷುಮೂರ್ತೆನಿರಂತರೆ ॥

ಘನಃ-ಪು-೧-ಮೇಘ, ಕಾಠಿನ್ಯಂಕ್ಕೊ ಪೆಸರು. ಕಠಿನವಾದ ವಸ್ತುವಿಗೂ, ಸಾಂದ್ರವಾದ ವಸ್ತುವಿಗೂ ಹೆಸರಾದಾಗ (ತ್ರಿ) ತಾಳಾದಿ ಕಾಂಸ್ಯವಾದ್ಯಕ್ಕೊ ಪೆಸರು.

ಇನಸ್ಸೂರ್ಯೆಪ್ರಭೌ

ಇನಃ-ಪು-೧-ನೇಸರು, ಪ್ರಭು, ೨.

ರಾಜಾಮೃಗಾಂಕೆಕ್ಷತ್ರಿಯನೃಪೆ

ರಾಜಾ-ನ್-ಪು-೧-ಚಂದ್ರ, ಕ್ಷತ್ರಿಯ, ನರಪತಿ, ೩.

ವಾಣಿನ್ಯೌನರ್ತಕೀದೂತ್ಯೌ

ವಾಣಿನೀ, ಸ್ತ್ರೀ-೧-ನಟ್ಟುವವಳು, ದೂತಿಕೆ, ೨.

ಸ್ರವಂತ್ಯಾಮಪಿವಾಹಿನೀ

ವಾಹಿನೀ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಹೊಳೆ, ದಂಡು, ೨.

ಹ್ರಾದಿನ್ಯೌವಜ್ರತಟಿತೌ

ಹ್ರಾದಿನೀ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಸಿಡಿಲು, ಮಿಂಚು, ೨.

ವಂದಾಯಾಮಪಿಕಾಮಿನೀ

ಕಾಮಿನೀ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಗಿಡಬದನಿಕೆ, ಕಾಮವುಳ್ಳ ಹೆಂಣು, ೨.

ತ್ವಗ್ದೇಹಯೊಗಪಿತನು

ತನುಃ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಚರ್ಮ, ಮೈ, ಸಂಣದು, ೩.

ಸ್ಸೂನಾಧೋಜಿಹ್ವಿಕಾಪಿಚ ॥

ಸೂನಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಕಿರುನಾಲಿಗೆ, ಹತ್ಯಾಸ್ಥಾನ ದೋಷ, ೨.

ಕ್ರತುವಿಸ್ತಾರಯೋರಸ್ತ್ರೀವಿತಾನಂತ್ರಿಷುತುಚ್ಛಕೆ। ಮಂದೇ

ವಿತಾನಂ-ಪ್ನ-೧-ಯಜ್ಞವಿಶೇಷ, ವಿಸ್ತಾರ, ತುಚ್ಛವಾದ್ದಕ್ಕೊ ಮಂದನಾದವನಿಗೂ ಹೆಸರಾದಾಗ ತ್ರಿ, ೪.

ಥಕೇತನಂಕೃತ್ಯೇಕೇತಾವುಪನಿಮಂತ್ರಣೆ ॥೨೦॥

ಕೇತನಂ-ನ-೧-ಮಾಡತಕ್ಕ ಕೆಲಸ, ಧ್ವಜಚಿಹ್ನ, ಶಾಸ್ತ್ರೀಯವಾಗಿ ಕರೆಯುವಿಕೆ, ೩.

ವೆದಸ್ತತ್ವಂತಪೊಬ್ರಹ್ಮ

ಬ್ರಹ್ಮ-ನ್-ನ-೧-ಋಗ್ಯಜುಸ್ಸಾಮಾಥರ್ವಣವೇದಗಳು, ಪರಮಾತ್ಮ, ತಪಸ್ಸು.

ಬ್ರಹ್ಮಾವಿಪ್ರಪ್ರಜಾಪತಿಃ।

ಬ್ರಹ್ಮಾ-ನ್-ನ-ಪು-ಬ್ರಾಹ್ಮಣ, ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು.

ಉತ್ಪಾದನೆಚಹಿಂಸಾಯಾಂ

ಗಂಧನಂ-ನ-೧-ಉರುಟಣೆ, ಬಿಡುವಿಕೆ,

ಸೂಚನೇಚಾಪಿಗಂಧನಂ॥

ಆತಂಚನಂಪ್ರತೀವಾಪ ಜವ
ನಾಪ್ಯಾಯನಾರ್ಥಕಂ ।

ವ್ಯಂಜನಂಲಾಂಛನೇಶ್ಮಶ್ರು ನಿ
ಷ್ಠಾನಾವಯವೇಷ್ವಪಿ ॥

ಸ್ಯಾತ್ಕೌಲೀನಂಲೋಕವಾದೇ
ಯುದ್ಧೇ ಪಶ್ವಹಿಪಕ್ಷಿಣಾಂ।
ಸ್ಯಾದುದ್ಯಾನಂನಿಸ್ಸರಣೇವನ
ಭೇದೇಪ್ರಯೋಜನೇ॥೨೩॥
ಅವಕಾಶೇಸ್ಥಿತೌಸ್ಥಾನಂ
ಕ್ರೀಡಾದಾವಪಿದೇವನಂ ।

ಉತ್ಥಾನಂಪೌರುಷೇತಂತ್ರೇ ಸ
ನ್ನಿವಿಷ್ಟೋದ್ಗಮೇಪಿಚ ॥೨೪॥

ಉತ್ಥಾನಂ ಪ್ರತಿರೋಧೇಚ ವಿ
ರೋಧಾಚರಣೇಪಿಚ ।

ಮಾರಣೇಮೃತಸಂಸ್ಕಾರೇ ಗ
ತೌದ್ರವ್ಯೇರ್ಥದಾಪನೇ॥೨೫॥
ನಿವರ್ತನೋಪಕರಣಾನುವ್ರಜ್ಯಾ
ಸುಚಸಾಧನಂ ॥

ಹಿಂಸೆಪಡಿಸುವಿಕೆ, ಸ್ವಲ್ಪವಾಗಿ ತಿಳಿಸುವಿಕೆ, ಪ್ರಕಾಶಪಡಿಸುವಿಕೆ, ಧಾಡಿ, ೫.

ಆತಂಚನಂ-ನ-೧- ಕರಗಿದ ಬಂಗಾರ ಮುಂತಾದ್ದಕ್ಕೂ, ವೇಗಕ್ಕೂ, ತೃಪ್ತಿಪಡಿಸುವದಕ್ಕೂ ಹೆಸರು, ೩. ಪ್ರತೀವಾಪಕ್ಕೆ ಹೆಸರು. ಅಂದರೆ ಹೆಪ್ಪಿಡುವಿಕೆ.

ವ್ಯಂಜನಂ-ನ-೧-ಗುರ್ತು, ಗಡ್ಡ ಮೀಸೆ, ಮಜ್ಜಿಗೆಪಳಿದ್ಯ, ಸ್ತ್ರೀಪುರುಷರ ಗುಹ್ಯಾವಯವ, ಅಕ್ಷರ, ೫.

ಕೌಲೀನಂ-ನ-೧-ಲೋಕಾಪವಾದ, ಪಶ್ವಾದಿಯುದ್ಧ, ೨.

ಉದ್ಯಾನಂ-ನ-೧-ಮನೆಯಿಂದಹೊರಹೊರಡುವಿಕೆ,ಶೃಂಗಾರವನ, ಪ್ರಯೋಜನ,೩.

ಸ್ಥಾನಂ-ನ-೧-ಸ್ಥಳ, ಇರುವಿಕೆ, ೨.

ದೇವನಂ-ನ-೧-ಕ್ರೀಡಿಸುವಿಕೆ,ಗೆಲ್ಲಲಿಚ್ಛಿಸುವಿಕೆ,ವ್ಯವಹರಿಸುವಿಕೆ, ಪ್ರಕಾಶಗೊಳಿಸುವಿಕೆ, ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡುವಿಕೆ, ಸಂತೋಷಿಸುವಿಕೆ, ಗರ್ವಿಸುವಿಕೆ, ಕನಸು ಕಾಣುವಿಕೆ, ಬೆಳಗುವಿಕೆ, ಗಮಿಸುವಿಕೆ, ವಿಲಾಪ, ಜೂಜಾಡುವಿಕೆ, ೧೨.

ಉತ್ಥಾನಂ-ನ-೧-ಆಳುದ್ದ, ಸೈನ್ಯ, ಕುಳಿತವನು ಮೇಲಕ್ಕೆಯೇಳುವಿಕೆ, ಮಲವನ್ನುಬಿಡುವಿಕೆ, ಸಂತೋಷ, ಉದ್ಯೋಗ, ಸಮಾಪ್ತಿ, ೭.

ಉತ್ಥಾನಂ-ನ-೧- ಅಡ್ಡವಿಡುವಿಕೆ, ಪ್ರತಿಕೂಲವಾಗಿ ನಡದುಕೊಳ್ಳುವಿಕೆ, ಸಮಾಧಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟೇಳುವಿಕೆ, ೩.

ಸಾಧನಂ-ನ-೧- ಕೊಲ್ಲುವಿಕೆ,ಪ್ರೇತಸಂಸ್ಕಾರ, ಗಮನ, ಧನ, ಹಿಂದಿರುಗುವಿಕೆ, ಸಾಲವನ್ನು ಕೊಡಿಸುವಿಕೆ, ಉಪಾಯ, [illegible] ಕಾರಣ, ಪಡೆ

ಯುವಿಕೆ, ೧೦.

ನಿರ್ಯಾತನಂವೈರಶುದ್ಧೌದಾನೆ ನ್ಯಾಸಾರ್ಪಣೇಪಿಚ॥

ನಿರ್ಯಾತನಂ-ನ-೧-ಹಗೆತೀರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಿಕೆ, ದಾನ-ಬಚ್ಚಿಟ್ಟುಕೊಂಡದ್ದನ್ನು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಕೊಡುವಿಕೆ, ಸಾಲ ತೀರುಸುವಿಕೆ, ೪.

ವ್ಯಸನಂವಿಪದಿಭ್ರಂಶೆ ದೋಷೆ ಕಾಮಜಕೋಪಜೆ।

ವ್ಯಸನಂ-ನ-೧-ಆಪತ್ತು, ಬೀಳುವಿಕೆ, ಕಾಮದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ದ್ಯೂತಾದಿ ಸಪ್ತವ್ಯಸನಗಳು, ೩.

ಪಕ್ಷ್ಮಾಕ್ಷಿಲೋಮ್ನಿ ಕಿಂಜಲ್ಕೆ ತಂತ್ವಾದ್ಯಂಶೆ ಪ್ಯಣೀಯಸಿ

ಪಕ್ಷ್ಮ-ನ್-ನ-೧-ಕಣ್ಣಕೂದಲು, ಹೂವಿನ ಕೇಸರ, ಭಿನ್ನತಂತ್ವಾದಿ ಭೂತಸೂಕ್ಷ್ಮಾಂಶ, ರೆಕ್ಕೆಯುಚೂರು, ೪.

ತಿಥಿಭೇದೆಕ್ಷಣೆಪರ್ವ

ಪರ್ವ-ನ್-ನ-೧-ಪರ್ವದಿನಗಳು, ಉತ್ಸವ, ಪ್ರತಿಪತ್ಪರ್ವಸಂಧಿ, ಗೆಣ್ಣು, ಭಾರತವಿಚ್ಛೇದ, ಪ್ರಸ್ತಾಪ, ೬.

ವರ್ತ್ಮನೇತ್ರಚ್ಛದೆಧ್ವನಿ।

ವರ್ತ್ಮ-ನ್-ನ-೧-ಕಣ್ಣರೆಪ್ಪೆ, ಹಾದಿಯು, ೨.

ಅಕಾರ್ಯಗುಹ್ಯೆಕೌಪೀನೆ

ಕೌಪೀನಂ-ನ-೧-ಮಾಡಬಾರದ ಕೆಲಸ, ಗುಹ್ಯಾಂಗ, ಲಂಗೋಟಿ, ೩-ಪಟಿಂಗತನಕ್ಕೂ ಹೆಸರು.

ಮೈಥುನಂಸಂಗತೆರತೌ॥

ಮೈಥುನಂ-ನ-೧-ಸಂಬಂಧಮಾತ್ರ, ಸುರತಕ್ರೀಡೆ, ೨.

ಪ್ರಧಾನಂಪರಮಾತ್ಮಾಧೀಃ

ಪ್ರಧಾನಂ-ನ-೧-ಪರಮಾತ್ಮ, ಬುದ್ಧಿ, ಮೂಲಪ್ರಕೃತಿ, ಪ್ರಧಾನಿ, ಮುಖ್ಯನಾದವನು, ಸಾಂಖ್ಯಜಗತ್ಕಾರಣ, ೬.

ಪ್ರಜ್ಞಾನಂಬುದ್ಧಿಚಿಹ್ನಯೋಃ।

ಪ್ರಜ್ಞಾನಂ-ನ-೧-ಶುದ್ಧಬುದ್ಧಿ, ಗುರುತು, ೨.

ಪ್ರಸೂನಂಪುಷ್ಪ ಫಲಯೋ

ಪ್ರಸೂನಂ-ನ-೧-ಹುವ್ವು, ಹಣ್ಣು, ೨.

ರ್ನಿಧನಂಕುಲ ನಾಶಯೋಃ॥

ನಿಧನಂ-ನ-೧-ವಂಶ, ಕ್ಷಯ, ೨.

ಕ್ರಂದನೆರೋದನಾಹ್ವಾನೆ

ಕ್ರಂದನಂ-ನ-೧-ಅಳುವಿಕೆ, ಕರೆಯುವಿಕೆ೨

ವರ್ಷ್ಮದೇಹಪ್ರಮಾಣಯೋಃ।

ವರ್ಷ್ಮ-ನ್-ನ-೧- ಮೈ, ಅಳತೆ, ೨.

ಗೃಹದೇಹತ್ವಿಟ್ಪ್ರಭಾವಾಧಾಮಾನ್ಯ

ಧಾಮ-ನ್-ನ-೧-ಮನೆ, ಮೈಕಾಂತಿ, ಪ್ರಭಾವ, ೪.

ಥಚತುಷ್ಪಥೆ॥೨೮೦॥ ಸನ್ನಿವೆಶೆಚಸಂಸ್ಥಾನಂ

ಸಂಸ್ಥಾನಂ-ನ-೧-ಬೀದೀಚೌಕ, ಆಕೃತಿ, ಮರಣ, ೩.

ಲಕ್ಷ್ಮ ಚಿಹ್ನ ಪ್ರಧಾನಯೋಃ।	ಲಕ್ಷ್ಮ-ನ್-ನ-೧-ಗುರುತು, ಪ್ರಧಾನವು ೨.
ಆಚ್ಛಾದನೇ ಸಂಪಿಧಾನ ಮ	ಸಂಪಿಧಾನಂ-ನ-೧-ಬಟ್ಟೆ,ಮುಚ್ಚುವಿಕೆ೨.
ಪವಾರಣಮಿತ್ಯುಭೇ॥೨೮೧॥	ಅಪವಾರಣಂ-ನ-೧-ಬಟ್ಟೆ,ತೆಗೆಯುವಿಕೆ೨.
ಆರಾಧನಂ ಸಾಧನೇ ಸ್ಯಾದವಾ	ಆರಾಧನಂ-ನ-೧-ಸಾಧಿಸುವಿಕೆ, ಪಡೆ
ಪ್ತೌ ತೋಷಣೇಪಿ ಚ ।	ಯುವಿಕೆ, ಸಂತೋಷಿಸುವಿಕೆ, ಪೂಜಿಸುವಿ
	ಕೆ, ತೃಪ್ತಿಗೊಳಿಸುವಿಕೆ, ೫.
ಅಧಿಷ್ಠಾನಂ ಚಕ್ರಪುರಪ್ರಭಾ	ಅಧಿಷ್ಠಾನಂ-ನ-೧-ಬಂಡಿಯ ಕಂಣು, ಪ
ವಾಧ್ಯಾಸನೇಷ್ವಪಿ ॥೨೮೨॥	ಟ್ಟಣ, ಪ್ರಭಾವ, ಆಕ್ರಮಿಸುವಿಕೆ,ಆಧಾರ,
	ಬ್ರಹ್ಮ, ವಿಷ್ಣು, ೭.
ರತ್ನಂ ಸ್ವಜಾತಿಶ್ರೇಷ್ಠೇಪಿ	ರತ್ನಂ-ನ-೧-ಸ್ವಜಾತಿ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ್ದು,
	ಮಣಿ, ೨.
ವನೇ ಸಲಿಲ ಕಾನನೇ ।	ವನಂ-ನ-೧-ನೀರು, ಕಾಡು, ೨.
ತಲಿನಂ ವಿರಳೇ ಸ್ತೋಕೇ	ತಲಿನಂ-ನ-೧-ತೆಳ್ಳಗಿರುವದು, ಕೊಂಚ
	ವಾದ್ದು, ವಿರಳವಾದ್ದು, ನಿರ್ಮಲ, ೪.
(ವಾಚ್ಯಲಿಂಗಾಸ್ತಥೋತ್ತರೇ॥)	ಮುಂದೆ ನಾಂತಗಳು ಮುಗಿಯುವವರಿ
	ಗೂ ಹೇಳಲ್ಪಡುವ ಶಬ್ದಗಳೆಲ್ಲವೂ ವಿಶೇ
	ಷ್ಯಲಿಂಗವುಳ್ಳವುಗಳು.
ಸಮಾನಾಸ್ಸತ್ಸಮೈಕೇಸ್ಯುಃ	ಸಮಾನಃ-೧-ಸಜ್ಜನ, ಸದೃಶವಾದ್ದು, ಒಂ
	ದಾದದ್ದು, ೩.
ಪಿಶುನೌ ಖಲಸೂಚಕೌ ।	ಪಿಶುನಃ-೧-ದುರ್ಜನ, ಛಾಡೀಕೋರ,೨.
ಹೀನನ್ಯೂನಾವೂನಗರ್ಹ್ಯೌ	ಹೀನಃ-೧-ಕೀಳಾದ್ದು,ನಿಂದಿಸಲ್ಪಟ್ಟದ್ದು೨.
ವೇಗಿಶೂರೌ ತರಸ್ವಿನೌ ॥	ತರಸ್ವೀ-ನ್-೧-ವೇಗವುಳ್ಳ,ಶೂರವಾದ,೨.
ಅಭಿಪನ್ನೋಽಪರಾದ್ಧೋಽಭಿ	ಅಭಿಪನ್ನಃ-೧-ತಪ್ಪು ಕೆಲಸಮಾಡಿದ, ಶ
ಗ್ರಸ್ತವ್ಯಾಪನ್ನ ತಾಪಪಿ ।	ತ್ರುಗಳ ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದ,ಆಪತ್ತು ಧರಿಸಿದ,೩.
❋ಇತಿ ನಾಂತವರ್ಗಃ❋	ನಾಂತವರ್ಗಃ- ನಾಕಾರವೇ ಕಡೆಯ ಪ
—❋—	ರವಾಗಿರುವ ನಾನಾರ್ಥ ಪದಗಳ ಸಮೂಹ
	ವು, ಇತಿ-ಈ ಮೇರೆ ಮುಗಿದುದು.
ಕಲಾಪೋ ಭೂಷಣೇ ಬರ್ಹೇ ತೂ	ಕಲಾಪಃ-ಪು-೧-ವಡಿವೆಯ ತೊಡಿಗೆ,ನವಿ
ಣೀರೇ ಸಂಹತಾವಪಿ ॥೨೫೫॥	ಲುಗರಿ, ಸರಳ ಬತ್ತಳಿಕೆ, ಹಿಂಡು, ೪-ಭೂ
	ಷಣವಾದ ಕಲ್ಲು ಹೆಸರು.
ಪರಿಚ್ಛದೇ ಪರೀವಾಪಃ ಪರ್ಯು	ಪರೀವಾಪಃ- ಪು-೧-ಗುಡಾರ ಮೊದಲಾ

ಪ್ತೌ ಸಲಿಲಸ್ಥಿತೌ ॥

ದ ಹೊಂದಿಕೆ, ವ್ಯಥೆಪಡಿಸುವಿಕೆ, ನೀರು ನಿಂತಿರುವಿಕೆ, ೩.

ಗೊಧುಗ್ಗೋಷ್ಠ ಪತೀಗೋಪೌ

ಗೋಪಃ-ಪು-೧-ಗೊಲ್ಲರವ, ಗೋಪಾಲಕ, ಅರಸು, ಅನೇಕಗ್ರಾಮಾಧಿಪತಿ, ೪.

ಹರವಿಷ್ಣೂ ವೃಷಾಕಪೀ॥

ವೃಷಾಕಪಿಃ-ಪು-೧-ಶಿವ, ವಿಷ್ಣು,(ಪ)ಅಗ್ನಿ,ಇಂದ್ರ, ೪.

ಬಾಷ್ಪ ಊಷ್ಮಾಶ್ರು

ಬಾಷ್ಪಃ-ಪು-೧-ಸೆಕೆಯುಹವೆ,ಕಣ್ಣೀರು೨.

ಕಶಿಪು ಸ್ತ್ವನ್ನಮಾಚ್ಛಾದನಂ ದ್ವಯಂ ॥

ಕಶಿಪುಃ-ಪು-೧-ಅನ್ನ, ವಸ್ತ್ರ೨. ಅನ್ನವಸ್ತ್ರಯುಗ್ಮ.

ತಲ್ಪಂ ಶಯ್ಯಾಟ್ಟದಾರೇಷು

ತಲ್ಪಂ-ನ-ಪ-ಪು-೧-ಹಾಸಿಗೆ, ಮಂಚಿಗೆ, ಹೆಂಡತಿ, ೩.

ಸ್ತಂಬೇಪಿ ವಿಟಪೋಸ್ತ್ರಿಯಾಂ

ವಿಟಪಃ-ಪು-೧- ಹುಲ್ಲುಗಂಟೆ, ಚಿಗುರುಕೊಂಬೆ, ೨.

ಪ್ರಾಸ್ತರೂಪಸ್ಸುರೂಪಾಭಿರೂಪಾಬುಧ ಮನೋಜ್ಞಯೋಃ । ಭೇದ್ಯಲಿಂಗಾಅಮೀ

ಪ್ರಾಪ್ತರೂಪಃ- ಸುರೂಪಃ- ಅಭಿರೂಪಃ-ಈ ೩ ವಿದ್ವಾಂಸನಿಗೂ, ಸುಂದರನಿಗೂ, ಹೆಸರುಗಳು. ವಿಶೇಷ್ಯಲಿಂಗವು.

ಕೂರ್ಮ್ಯಾಂ ವೀಣಾಭೇದಶ್ಚ ಕಚ್ಛಪೀ

ಕಚ್ಛಪೀ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಹೆಣ್ಣಾಮೆ, ಸರಸ್ವತಿಯವೀಣೆ, ೨.

✻ ಇತಿಪಾಂತವರ್ಗಃ. ✻

'ಪಾಂತವರ್ಗಃ-ಪಕಾರವೇ ಅಂತವರ್ಣವಾಗುಳ್ಳ ನಾನಾರ್ಥ ಪದಸಮೂಹವು, ಇತಿ-ಈ ಮೇರೆ ಮುಗಿದುದು.

ಅಂತರಾಭವಸತ್ವೇ ಶ್ವಿಗಂಧರ್ವೋದಿವ್ಯಗಾಯನೇ ।

ಗಂಧರ್ವಃ-ಪು-೧-ಅಂತರಪಿಶಾಚ,ಕುದುರೆ, ದೇವಲೋಕದ ಸಂಗೀತಗಾರ, ೩.

ಕಂಬುರ್ನಾವಲಯೇಶಂಖೇ

ಕಂಬುಃ-ಪು-೧-ಕಡಗ, ಶಂಖ, ೨.

ದ್ವಿಜಿಹ್ವಾ ಸರ್ಪಸೂಚಕೌ॥

ದ್ವಿಜಿಹ್ವಃ-ಪು-೧-ಹಾವು, ಸುಳ್ಳುಭಾಡೀಕಾರ, ೨.

ಪೂರ್ವೋನ್ಯಲಿಂಗಃಪ್ರಾಗಾಹಪುಂಬಹುತ್ವೇಪಿಪೂರ್ವಜಾನ್॥

ಪೂರ್ವಃ-೧-ಮೂಡಲಲ್ಲಿರುವಂತಾದ್ದು, ಪೂರ್ವಕಾಲ, ಮೂಡಲಲ್ಲಿಹುಟ್ಟಿದವರು,ಪೂರ್ವಕಾಲದಲ್ಲಿಹುಟ್ಟಿದವರು.

✻ ಇತಿಬಾಂತವರ್ಗಃ. ✻

ಭಾಂತವರ್ಗಃ-ಬವರ್ಣವೇ ಅಂತ್ಯಾಕ್ಷರವಾಗುಳ್ಳ ನಾನಾರ್ಥಪದ ಸಮೂಹವು.

—:✻:—

ಇತಿ-ಈವರೆ ಮುಗಿದುದು.

ಕುಂಭೌಘಟೇಭಮೂರ್ಧಾಂಶೌ
ಡಿಂಭೌತುಶಿಶುಬಾಲಿಶೌ ।
ಸ್ತಂಭೌಸ್ಥೂಣಾಜಡೀ ಭಾವೌ
ಶಂಭೂಬ್ರಹ್ಮ ತ್ರಿಲೋಚನೌ
ಕುಕ್ಷಿಭ್ರೂಣಾರ್ಭ ಕಾಗರ್ಭಾ

ಕುಂಭಃ-ಪು-೧-ಗಡಿಗೆ,ಆನೇಕುಂಭಸ್ಥ ಳ,೨.
ಡಿಂಬಃ-ಪು-೧-ಮೊಗುವು,ಮೂರ್ಖನು,೨.
ಸ್ತಂಭಃ-ಪು-೧-ಕಂಭ,ಜಡನಾಗಿರುವಿಕೆ,೨.
ಶಂಭುಃ-ಪು-೧-ಬ್ರಹ್ಮ, ಶಿವ, ೨.
ಗರ್ಭಃ- ಪು-೧-ಬಸುರು, ಮೊಗುವು, ಹೊಟ್ಟೆ, ೩.

ವಿಸ್ರಂಭಃಪ್ರಣಯೆಪಿಚ॥

ವಿಸ್ರಂಭಃ-ಪು-೧-ಪರಿಚಯು-ಕ್ರೀಡೆಯೊಳಗಣಕಲಹ, ವಿಶ್ವಾಸ, ನಂಬಿಕೆ, ೪.

ಸ್ಯಾದ್ಭೆರ್ಯಾಂದುಂದುಭಿಃಪುಂಸಿ
ಸ್ಯಾದಕ್ಷೇದುಂದುಭಿಃಸ್ತ್ರಿಯಾಂ ।

ದುಂದುಭಿಃ- ಪು-೧-ಭೇರೀವಾದ್ಯ, ಆಟದಲೆತ್ತ ಕ್ಕೂ, ಪಾಚಿಕೆಗಳಿಗೂ ಹೆಸರಾದಾಗ, ಸ್ತ್ರೀ.

ಸ್ಯಾನ್ಮಹಾರಂಜನೆ ಕ್ಲೀಬಂ
ಕುಸುಂಭಂಕರಕೆಪುಮರ್ಾ॥
ಕ್ಷತ್ರಿಯೆಪಿಚನಾಭಿರ್ನಾ

ಕುಸುಂಭಂ-೧-ಕುಸುಂಬೇ ಬಣ್ಣದಹುವ್ವು, ನ-ಕಮಂಡಲವೆಂಬಪಾತ್ರ, ಪು-೨.
ನಾಭಿಃ-ಪು-೧-ಕ್ಷತ್ರಿಯನು, ಹೊಕ್ಕಳಿಗೆಹೆಸರಾದಾಗ, ಪ್ಸ-ಕಸ್ತೂರಿಗೆಪೆಸರಾದಾಗ, ಸ್ತ್ರೀ-೩.

ಸುರಭಿರ್ಗವಿಚಸ್ತ್ರಿಯಾಂ।

ಸುರಭಿಃ-೧-ಆಕಳು,ಸ್ತ್ರೀ-ವಸಂತಋತು, ಪು-ಪರಿಮಳಯುಕ್ತವಾದ್ದು, ತ್ರಿ-೩.

ಸಭಾಸಂಸದಿಸಭ್ಯೇಚ

ಸಭಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಸಮಾಜ, ಸಜ್ಜನ, ಸಭಿಕ, ಸಮೂಹ, ದ್ಯೂತ, ವಾದಸ್ಥಾನ, ೬.

ತ್ರಿಷ್ವಧ್ಯಕ್ಷೆಪಿವಲ್ಲಭಃ॥

ವಲ್ಲಭಃ-ತ್ರಿ-೧-ಗೊತ್ತುಗಾರ, ಪ್ರಿಯುವಾದ್ದು, ೨.

ಇತಿ ಭಾಂತ ವರ್ಗಃ.

—…+…—

ಭಾಂತವರ್ಗಃ-ಭವರ್ಣವೇ ಅಂತ್ಯಾಕ್ಷರವಾಗುಳ್ಳ ನಾನಾರ್ಥಪದ ಸಮೂಹನು, ಇತಿ-ಈವರೆ ಮುಗಿದುದು.

ಕಿರಣಪ್ರಗ್ರಹೌರಶ್ಮಿ
ಕಪಿಭೇಕೌಪ್ಲವಂಗಮೌ।

ರಶ್ಮಿಃ-ಪು-೧-ಕಿರಣ, ಹಗ್ಗ, ೨.
ಪ್ಲವಂಗಮಃ-ಪು-೧-ಮಂಗ, ಕಪ್ಪೆ,೨-ಹಾರುವದು.

ಇಚ್ಛಾಮನೋಭವೌಕಾಮೌ

ಕಾಮಃ-ಪು-೧-ಇಚ್ಛೆ, ಮನ್ಮಥ,೨-ಕೋಟ್ಯವಸ್ತು.

ಶೌರ್ಯೋದ್ಯೋಗೌ ಪರಾಕ್ರಮೌ।

ಪರಾಕ್ರಮಃ-ಪು-೧-ಶೂರತ್ವ, ಮಾಡಬೇಕಾದ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವಿಕೆ ಶತ್ರುವನ್ನು ಹಿಡಿಯುವಿಕೆ.

ಧರ್ಮಾಃಪುಣ್ಯಯಮನ್ಯಾಯಸ್ವಭಾವಾಚಾರಸೋಮಪಾಃ

ಧರ್ಮಃ-ಪು-೧-ಪುಣ್ಯ, ಯಮ, ನೀತಿ, ಸ್ವಭಾವ, ಆಚಾರ, ಸೋಮಯಾಜಿ, ಯಜ್ಞ, ಅಹಿಂಸೆ, ಧ್ಯಾನ,ಜ್ಞಾನ,೧೦-ತ್ರಿಸ್ವಧ್ಯಕ್ಷೇಪಿ ಎಂಬಲ್ಲಿಂದ ಅಪಿಶಬ್ದಾರ್ಥಾನುವರ್ತಿ.

ಉಪಾಯಪೂರ್ವ ಆರಂಭಉಪಧಾಚಾಪ್ಯುಪಕ್ರಮಃ।

ಉಪಕ್ರಮಃ-ಪು-೧-ಉಪಾಯವನ್ನು ಅರಿತು ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಮೊದಲುಮಾಡುವಿಕೆ. ಮಂತ್ರಿಗಳನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸುವಿಕೆ,೧-ಅಪಿಶಬ್ದದಿಂದ ಈಕೆಲಸಕ್ಕಿದೇಮೊದಲೆಂದುಹೇಳ್ವಿಕೆ.

ವಣಿಕ್ಪಥಃಪುರಂವೇದೋ ನಿಗಮೋ

ನಿಗಮಃ-ಪು-೧-ಅಂಗಡೀಬೀದಿ, ಪಟ್ಟಣ, ವೇದ, ೩.

ನಾಗರೋವಣಿಕ್।ನೈಗಮೌದ್ವೌ

ನೈಗಮಃ-ಪು-೧-ನಾಗರಿಕನು,ವರ್ತಕನು,೨

ಬಲೇರಾಮೋನೀಲಚಾರುಸಿತೇತ್ರಿಷು ॥೨೯೬॥

ರಾಮಃ-ಪು-೧-ಬಲರಾಮನು, ದಾಶರಥಿರಾಮನು, ಪರಶುರಾಮನು, ೩-ಕಪ್ಪಾಗಿರುವದಕ್ಕೂ,ಮನೋಹರವಾಗಿರುವದಕ್ಕೂ ಬಿಳುಪಾದ್ದಕ್ಕೂ, ಹೆಸರಾದಾಗ (ತ್ರಿ).

ಶಬ್ದಾದಿಪೂರ್ವೋವೃಂದಪಿಗ್ರಾಮಃ

ಗ್ರಾಮಃ-ಪು-೧-ಶಬ್ದ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಪ್ರಥಮ ಸಮೂಹ, ಅಂದರೆ ಶಬ್ದಗ್ರಾಮ, ಗುಣಗ್ರಾಮ, ಸ್ವರಗ್ರಾಮ, ಮುಂತಾದ್ದು. ಊರು, ನಾನಾಬಗೆ ಗುಂಪು, ೩.

ಕ್ರಾಂತೌಚವಿಕ್ರಮಃ।

ವಿಕ್ರಮಃ-ಪು-೧-ಆಕ್ರಮಿಸುವಿಕೆ, ಪರಾಕ್ರಮ, ೨.

ಗುಲ್ಮಾರುಕ್ಸ್ತಂಬಸೇನಾಶ್ಚ

ಗುಲ್ಮಃ-ಪು-೧-ಗುಲ್ಮರೋಗ, ಹೊದೆ, ಸೇನಾವಿಶೇಷ.

ಜಾಮಿಃಸ್ವಸೃಕುಲಸ್ತ್ರಿಯೋಃ

ಜಾಮಿಃ-ಪಾ-ಯಾಮಿಃ-ಸ್ತ್ರೀ, -೧-ಒಡಹುಟ್ಟಿದವಳು, ಕುಲಸ್ತ್ರೀ, ಆಲಸ್ಯ, ೩.

ಕ್ಷಿತಿಕ್ಷಾಂತ್ಯೋಃಕ್ಷಮಾ ಯುಕ್ತೇಕ್ಷಮಂಶಕ್ತೇಹಿತೇತ್ರಿಷು ।

ಕ್ಷಮಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಭೂಮಿ, ಸೈರಣೆ, ಉಚಿತವಾದ್ದಕ್ಕೂ, ಸಮರ್ಥನಿಗೂ, ಹಿತನಾದವನಿಗೂ ಹೆಸರಾದಾಗ, ತ್ರಿ.

ತ್ರಿಷುಶ್ಯಾಮೌಹರಿತ್ಕೃಷ್ಣೌ
ಶ್ಯಾಮಾಸ್ಯಾ ಚ್ಛಾರಿಬಾನಿಶಾ ॥
ಲಲಾಮಂಪುಚ್ಛ ಪುಂಡ್ರಾಶ್ವ
ಭೂಷಾಪ್ರಾಧಾನ್ಯಕೇತುಷು ॥

ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಮಧ್ಯಾತ್ಮ ಮಪ್ಯಾ

ದ್ಯೌಪ್ರಧಾನೇಪ್ರಥಮಂತ್ರಿಷು॥

ವಾಮೌವಲ್ಗುಪ್ರತೀಪೌದ್ವೌ

ವಧಮೌನ್ಯೂನಕುತ್ಸಿತೌ

ಜೀರ್ಣಂಚಪರಿಭುಕ್ತಂಚಯಾ
ತಯಾಮಮಿದಂದ್ವಯಂ ॥

ಇತಿಮಾಂತವರ್ಗಃ.

—:*:—

ತುರಂಗಗರುಡೌ ತಾರ್ಕ್ಷ್ಯೌ
ನಿಲಯಾಪಚಯೌಕ್ಷಯೌ
ಶ್ವಶುರ್ಯೌದೇವರಸ್ಯಾಲೌ

ಭ್ರಾತೃವ್ಯೌ ಭ್ರಾತೃಜದ್ವಿಷೌ ॥

ಪರ್ಜನ್ಯೌರಸದಬ್ದೇಂದ್ರೌ

ಸ್ಯಾದರ್ಯಃಸ್ವಾಮಿ ವೈಶ್ಯಯೋಃ
ತಿಷ್ಯಃಪುಷ್ಯೇಕಲಿಯುಗೇ
ಪರ್ಯಾಯೋವಸರೇಕ್ರಮೇ ।

ಶ್ಯಾಮಃ-೧-ಹಸಿದೀ,ಕಪ್ಪು, (ತ್ರಿ) ಪ್ರಾಯದವಳು,ಸೊಗದೇಬೇರು, ರಾತ್ರಿ, ಸ್ತ್ರೀ-೫.

ಲಲಾಮಂ-ಪಾ-ಲಲಾಮವು, ನ-ನ-೧-ಬಾಲ, ತಿಲಕ, ಕುದುರೆಯುಪಡಿವೆ, ಪ್ರಧಾನವಾದ್ದು, ಧ್ವಜ, ೬.

ಸೂಕ್ಷ್ಮಂ-ತ್ರಿ-೧-ಅಧ್ಯಾತ್ಮ ವಿಷಯ, ಬಹಳ ಸಣ್ಣದು, ೨.

ಪ್ರಥಮಂ-ತ್ರಿ-೧-ಮೊದಲನೇದು, ಮುಖ್ಯವಾದ್ದು, ೨.

ವಾಮಃ-ತ್ರಿ-೧-ಸುಂದರವಾದ್ದು, ಪ್ರತಿಕೂಲವಾದ್ದು, ೨.

ಅಧಮಃ-ತ್ರಿ-೧-ಕೊರತೆಯಾದ್ದು, ನಿಂದಿಸಲ್ಪಟ್ಟದ್ದು, ೨.

ಯಾತಯಾಮಂ-ನ-೧-ಹಳಸಿಹೋದ್ದು, ಅನುಭವಿಸಿಯಾದ್ದು, ತಿಂದು ಜೀರ್ಣಿಸಿ ಹೋದದ್ದು, ೩.

ಮಾಂತವರ್ಗಃ-ಮವರ್ಣವೇ ಅಂತ್ಯಾಕ್ಷರವಾಗಿಉಳ್ಳ ನಾನಾರ್ಥಪದ ಸಮೂಹವು, ಇತಿ-ಈಮೇರೆ ಮುಗಿದುದು.

ತಾರ್ಕ್ಷ್ಯಃ-ಪು-೧-ಕುದುರೆ,ಗರುಡ,೨.

ಕ್ಷಯಃ-ಪು-೧-ಮನೆ, ನಾಶ, ೨.

ಶ್ವಶುರ್ಯಃ-ಪು-೧-ಗಂಡನ ವಡಹುಟ್ಟಿದವನು, ಹೆಂಡತೀವಡಹುಟ್ಟಿದವನು, ೨.

ಭ್ರಾತೃವ್ಯಃ-ಪು-೧- ವಡಹುಟ್ಟಿದವನು, ಹಗೆಯುವನು, ೨.

ಪರ್ಜನ್ಯಃ-ಪು-೧-ಮೇಘದಗುಡಿಗಿಗೂ, ಗುಡುಗುವ ಮೇಘಕ್ಕೂ, ಇಂದ್ರನಿಗೂ ಹೆಸರು, ೩.

ಅರ್ಯಃ-ಪು-೧-ಪ್ರಭು,ವೈಶ್ಯ, ೨.

ತಿಷ್ಯಃ-ಪು-೧-ಪುಷ್ಯನಕ್ಷತ್ರ, ಕಲಿಯುಗ.೨.

ಪರ್ಯಾಯಃ-ಪು- [illegible] ಕ್ರಮವು, ದ್ರವ್ಯ

ಪ್ರತ್ಯಯೋಧೀನಶಪಥಜ್ಞಾ
ನವಿಶ್ವಾಸಹೇತುಷು। ರಂಧ್ರೇಶಬ್ದೇ

ಥಾನುಶಯೋದೀರ್ಘದ್ವೇಷಾನು
ತಾಪಯೋಃ ॥೩೦೩॥

ಸ್ಥೂಲೋಚ್ಚಯಸ್ತ್ವಸಾಕ
ಲ್ಯೇಗಜಾನಾಂಮಧ್ಯಮೇಗತೇ।

ಸಮಯಾಃಶಪಥಾಚಾರಕಾಲ
ಸಿದ್ಧಾಂತಸಂವಿದಃ ॥೩೦೪॥

ವ್ಯಸನಾನ್ಯಶುಭಂದೈವಂವಿಪ
ದಿತ್ಯನಯಾಸ್ತ್ರಯಃ।
ಅತ್ಯಯೋತಿಕ್ರಮೇಕೃಚ್ಛ್ರೇ
ದೋಷೇದಂಡೇಪ್ಯ
ಥಾಪದಿ॥೩೦೫॥ಯುದ್ಧಾಯ
ತ್ಯೋಃಸಂಪರಾಯಃ
ಪೂಜ್ಯಸ್ತುಶ್ವಶುರೇಪಿಚ।
ಪಶ್ಚಾದವಸ್ಥಾಯಿಬಲಂಸಮ
ವಾಯಶ್ಚಸನ್ನಯೌ।

ಸಂಘಾತೇಸನ್ನಿವೇಶೇಚಸಂಸ್ತ್ಯಾ
ಯಃ
ಪ್ರಣಯಾಸ್ತ್ವಮೀ। ವಿಸ್ರಂ
ಭಯಾಚ್ಞಾಪ್ರೇಮಾಣೋ
ವಿರೋಧೇಪಿಸಮುಚ್ಛ್ರಯಃ।
ವಿಷಯೋಯಸ್ಯಯೋಜ್ಞಾತ
ಸ್ತತ್ರಶಬ್ದಾದಿಕೇಷ್ವಪಿ।

ಗಳಕ್ರಮ, ೨.

ಪ್ರತ್ಯಯಃ-ಪು-೧-ಅಧೀನ, ಶಪಥ, ತಿಳುವಳಿಕೆ, ವಿಶ್ವಾಸ, ಕಾರಣ, ಅವಕಾಶ, ಕೃತ್ತದ್ಧಿತಾದಿಪ್ರತ್ಯಯ, ೭.

ಅನುಶಯಃ-ಪು-೧-ದೀರ್ಘದ್ವೇಷ- ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪ.

ಸ್ಥೂಲೋಚ್ಚಯಃ-ಪು-೧-ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗದೇಯಿರುವಿಕೆ, ಆನೆಯ ಸಾಧಾರಣವಾದ ನಡಿಗೆ, ೨.

ಸಮಯಃ-ಪು-೧-ಶಪಥ, ಆಚಾರ, ಕಾಲ,ಸಿದ್ಧಾಂತ, ನಿಷ್ಕೃಷ್ಟವಾದ ತಿಳುವಳಿಕೆ, ಸಂಕೇತ, ೬.

ಅನಯಃ-ಪು-೧-ಅನ್ಯಾಯ, ಪೂರ್ವಾರ್ಜಿತ ಪ್ರಾರಬ್ಧಕರ್ಮ, ಆಪತ್ತು, ೩.

ಅತ್ಯಯಃ-ಪು-೧- ಅತಿಕ್ರಮಿಸುವಿಕೆ, ದುಃಖ, ದೋಷ, ದಂಡನೆ, ನಾಶ. ೫.

ಸಾಂಪರಾಯಃ- ಪು-೧-ಆಪತ್ತು, ಯುದ್ಧ, ಭವಿಷ್ಯತ್ಕಾಲ, ೩.

ಪೂಜ್ಯಃ-ಪು-೧-ಮಾವ,ಪೂಜಾಯೋಗ್ಯ-೨.

ಸನ್ನಯಃ-ಪು-೧-ಸೈನ್ಯಕ್ಕೆ ಹಿಂದುಗಡೆ ಕಾಯುಕ್ಕಾಗಿರುವ ಹಿಂಮುಕಭಾಗ, ಸಮೂಹ, ಸಂಬಂಧ, ೩.

ಸಂಸ್ತ್ಯಾಯಃ-ಪು-೧-ಸಮೂಹ, ಊರೆ ಸುತ್ತಣ ಬೈಲು, ಮನೆ, ೩.

ಪ್ರಣಯಃ-ಪು-೧-ನಂಬಿಕೆ, ಯಾಚನೆ, ಪ್ರೇಮ, ೩.

ಸಮುಚ್ಛ್ರಯಃ-ಪು-೧-ವೈರ, ಉದ್ದ ೨.

ವಿಷಯಃ-ಪು-೧-ಯಾವವನಿಂದ ಯಾವದು ತಿಳಿಯಲ್ಪಟ್ಟದೆಯೋ ಅವನಿಗೆ ಅದು ವಿಷಯ, ಶಬ್ದಸ್ಪರ್ಶರೂಪ ರಸಗಂಧಾದಿಗಳು, ಸರ್ವವು, ೩.

ನಿರ್ಯಾಸೇಪಿಕಷಾಯೋಸ್ತ್ರೀ	ಕಷಾಯಃ-ಪ್ನ-೧- ದ್ರವ್ಯಗಳಿಂದಾ ಕಾಯಿಸಿದ ನೀರು,ಮೈಗೆ ಲೇಪಿಸತಕ್ಕದ್ದು ಪರಿಮಳಿಸುವ ಹೆಗರುರುಚಿ, ೩.
ಸಭಾಯಾಂಚ ಪ್ರತಿಶ್ರಯಃ।	ಪ್ರತಿಶ್ರಯಃ-ಪು-೧-ಸಭೆ, ಇರತಕ್ಕಸ್ಥಳ, ಮನೆ.
ಪ್ರಾಯೋಭೂಮ್ನ್ಯಂತಗಮನೇ	ಪ್ರಾಯಃ-ಪು-೧- ಬಾಹುಳ್ಯ, ಮರಣಪರಿವಿಗೂ ಶಪಥದಿಂದ ಉಪವಾಸ ವ್ರತಮಾಡಿ ಕಡೆಹಾಯಿಸುವಿಕೆ, ೨.
ಮನ್ಯುರ್ದೈನ್ಯೇಕ್ರತೌಕ್ರುಧಿ।	ಮನ್ಯುಃ- ಪು - ೧ - ದೈನ್ಯ, ಯಜ್ಞ, ಸಿಟ್ಟು, ೩.
ರಹಸ್ಯೋಪಸ್ಥಯೋರ್ಗುಹ್ಯಂ	ಗುಹ್ಯಂ-ತ್ರಿ-೧- ಬಚ್ಚಿಡತಕ್ಕದ್ದು, ಭಗಶಿಶ್ನಗಳ ಹೆಸರಾದಾಗ -ನ- ಅವುಗೂಹೆಸರು, ೩.
ಸತ್ಯಂಶಪಥತಥ್ಯಯೋಃ।	ಸತ್ಯಂ-ತ್ರಿ-ಆಣೆ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕೆ ಹೆಸರಾದಾಗ-ನ- ಯಥಾರ್ಥವಾದ್ದಕ್ಕೆ ಹೆಸರಾದಾಗ -ತ್ರಿ-ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕಕ್ಕೂ ಸತ್ಯಕಾಲಕ್ಕೂ ಹೆಸರಾದಾಗ-ಪು-೩.
ವೀರ್ಯಂಬಲೇಪ್ರಭಾವೇಚ	ವೀರ್ಯಂ-ನ-೧-ಬಲ, ದ್ರವ್ಯಶಕ್ತಿ, ರೇತಸ್ಸು, ತೇಜಸ್ಸು, ೪.
ದ್ರವ್ಯಂಭವ್ಯೇಗುಣಾಶ್ರಯೇ।	ದ್ರವ್ಯಂ-ನ-೧-ಪಳ್ಳೇಪದಾರ್ಥ, ಗುಣಾಶ್ರಯವನಿಪ ಪೃಥಿವ್ಯಾದಿಗಳು, ಭಾಗ್ಯ,೩.
ಧಿಷ್ಣ್ಯಂಸ್ಥಾನೇಗೃಹೇಭಗ್ನಾ	ಧಿಷ್ಣ್ಯಂ-ನ-೧-ಸ್ಥಳ, ಮನೆ, ನಕ್ಷತ್ರ, ಅಗ್ನಿಗೂ ಹೆಸರು, ತ್ರಿ.
ಭಾಗ್ಯಂಕರ್ಮಶುಭಾಶುಭಂ।	ಭಾಗ್ಯಂ-ನ-೧-ಶುಭಕರ್ಮ, ಅಶುಭಕರ್ಮ, ೨.
ಕಶೇರುಹೇಮ್ನೋರ್ಗಾಂಗೇಯಂ	ಗಾಂಗೇಯಂ-ನ-೧-ತಾವರೆ ನೈದಲೇಮುಂತಾದವುಗಳ ಗಡ್ಡೆಗಳು, ಚಿನ್ನ.
ವಿಶಲ್ಯಾದಂತಿಕಾಪಿಚ।	ವಿಶಲ್ಯಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಜಾಪಾಳದಗಿಡ, ಅಶಬ್ದದಿಂದ ಹಾವುಮಕ್ಕೀಗಿಡ, ಎಲುನುಸಂಧಿಗಿಡ, ಹುಚ್ಚು ಹರಳಿಗಿಡ, ೪.
ವೃಷಾಕಪಾಯೀ...ರ್ಗೌರ್ಯೋ	ವೃಷಾಕಪಾಯೀ-ಸ್ತ್ರೀ -೧- ಲಕ್ಷ್ಮಿ,

ಗೌರೀ, ೨.

ಲಭಿಖ್ಯಾನಾಮಶೋಭಯೋಃ

ಅಭಿಖ್ಯಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಹೆಸರು, ಕಾಂತಿ, ೨.

ಆರಂಭೋನಿಷ್ಕೃತಿಶ್ಶಿಕ್ಷಾಪೂಜನಂಸಂಪ್ರಧಾರಣಂ । ಉಪಾಯಃಕರ್ಮಚೇಷ್ಟಾಚ ಚಿಕಿತ್ಸಾಚನವಕ್ರಿಯಾಃ ॥೨೧೩॥

ಕ್ರಿಯಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಉದ್ಯೋಗ, ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತ, ಶಿಕ್ಷೆ, ಪೂಜೆ, ವ್ಯವಹಾರದ ನಿಶ್ಚಯವನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುವ ಲಿಖಿತಾದಿಗಳು, ಉಪಾಯ, ಬುದ್ಧಿಪೂರ್ವಕವಾದ ಕೆಲಸ, ಚಲನ, ರೋಗಚಿಕಿತ್ಸೆ, ಚಕಾರದಿಂದ ಧಾತ್ವರ್ಥಾದಿಗಳು, ೧೦.

ಛಾಯಾಸೂರ್ಯಪ್ರಿಯಾಕಾಂತಿಃಪ್ರತಿಬಿಂಬಮನಾತಪಃ।

ಛಾಯಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಸೂರ್ಯನಹೆಂಡತಿ, ಬೆಳಕು, ಪ್ರತಿಬಿಂಬ, ನೆರಳು, ೪.

ಕಕ್ಷ್ಯಾಪ್ರಕೋಷ್ಠೇ ಹರ್ಮ್ಯಾದೇಃ ಕಾಂಚ್ಯಾಂಮಧ್ಯೇಭಬಂಧನೇ॥

ಕಕ್ಷ್ಯಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಉಪ್ಪರಿಗೆ, ಮನೆಗಳ ನಡುತೊಟ್ಟಿ, ಉಡಿಧಾರ, ಡಾಬು, ನಡುಕಟ್ಟು, ೪.

ಕೃತ್ಯಾಕ್ರಿಯಾದೇವತಯೋಃ ತ್ರಿಷುಭೇದ್ಯೇಧನಾದಿಭಿಃ।

ಕೃತ್ಯಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಮಾಡುವಿಕೆ, ಅಭಿಚಾರಿಕಕ್ರಿಯೆಯಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದದೇವತೆ, ದಾನೋಪಾಯದಿಂದ ವಶಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳತಕ್ಕ ಶತ್ರುರಾಜರುಮುಂತಾದವರಿಗೆ ಹೆಸರಾದಾಗ, ತ್ರಿ.

ಜನ್ಯಂಸ್ಯಾಜ್ಜನವಾದೇಪಿ

ಜನ್ಯಂ-ನ -೧- ಜನಾಪವಾದ, ಯುದ್ಧ, ಮದವಣಿಗನ ಸಂಗಾತಿಗೂ, ಮದವಣಗಿತ್ತಿಯ ಭೃತ್ಯರಿಗೂ ಹೆಸರಾದಾಗ, ತ್ರಿ.

ಜಘನ್ಯೋಂತ್ಯೇಧಮೇಪಿಚ।

ಜಘನ್ಯಃ-ತ್ರಿ-೧-ಕಡೇಲಿ ಹುಟ್ಟಿದವನು, ಅಧಮನು, ಬಾಲನು, ಶಿಶ್ನ, ೪.

ಗರ್ಹ್ಯಾಧೀನೌಚವಕ್ತವ್ಯೌ

ವಕ್ತವ್ಯಃ-ತ್ರಿ-೧-ಕುತ್ಸಿತನು, ಹೇಳಿದ ಹಾಗೆ ಮಾಡುವ ಅಧೀನನು, ಹೇಳತಕ್ಕ ಮಾತುಮುಂತಾದದ್ದು.

ಕಲ್ಯೌಸಜ್ಜನಿರಾಮಯೌ।

ಕಲ್ಯಃ-ತ್ರಿ-೧--ಸಂಪಾದಿಸಲ್ಪಟ್ಟದ್ದು, ರೋಗವಿಲ್ಲದವನು.

ಆತ್ಮವಾನನಪೇತೋರ್ಥಾದರ್ಥ್ಯೌ

ಅರ್ಥ್ಯಃ- ತ್ರಿ-೧- ತಿಳುವಳಿಕೆಯುಳ್ಳವನು, ಪ್ರಯೋಜನದಿಂದ ಎಡಬಿಡದವನು, ಅಪೇಕ್ಷಿಸಲ್ಪಡತಕ್ಕವನು, ೩.

ಪುಣ್ಯಂತ್ವಾಮನೋಜ್ಞೇಽಪಿ॥೨೧೪॥

ಪುಣ್ಯಃ-ತ್ರಿ-೧- ಸುಂದರವಾದದ್ದು, ಸು

	ಕೃತ, ೨.
ರೂಪ್ಯಂಪ್ರಶಸ್ತರೂಪೇಪಿ	ರೂಪ್ಯಂ-ತ್ರಿ-೧-ಸೌಂದರ್ಯ ಉಳ್ಳದ್ದು, ಬೆಳ್ಳಿ ಭಂಗಾರದ ನಾಣ್ಯಗಳಿಗೆ ಹೆಸರಾದಗ, ನ೩.
ವದಾನ್ಯೋವಲ್ಗುವಾಗಪಿ।	ವದಾನ್ಯಃ-ತ್ರಿ-೧-ಚೆನ್ನಾಗಿಮಾತಾಡುವವನು, ಉರಿ, ೨.
ನ್ಯಾಯ್ಯೇಪಿಮಧ್ಯ	ಮಧ್ಯಃ-ತ್ರಿ-೧-ಉಚಿತವಾದುದು, ಸೊಂಟ, ನಡಿವೆ, ೩.
ಸ್ಸೌಮ್ಯಂತುಸುಂದರೆಸೊಮದೈವತೆ ॥೩೧೬॥	ಸೌಮ್ಯಂ-ತ್ರಿ-೧-ಪ್ರಸನ್ನವಾದ ರೂಪ ಉಳ್ಳದ್ದು, ಸೋಮದೇವತಾಕವಾದ್ದು, ೨.
ಇತಿ ಯಾಂತ ವರ್ಗಃ.	ಯಾಂತವರ್ಗಃ-ಯಕಾರವೇ ಅಂತ್ಯಾಕ್ಷರವಾಗುಳ್ಳ ನಾನಾರ್ಥ ಪದಸಮೂಹವು, ಇತಿ-ಈ ಮೇರೆ ಮುಗಿದುದು.
—*—	
ನಿವಹಾವಸರೌವಾರೌ	ವಾರಃ-ಪು-೧- ಸಮೂಹ, ಅಹೋರಾತ್ರಪರಿಮಿತಕಾಲ, ೨.
ಸಂಸ್ತರೌ ಪ್ರಸ್ತರಾಧ್ವರೌ।	ಸಂಸ್ತರಃ-ಪು-೧-ದರ್ಭೆಯಹಾಸಿಗೆ, ಯಜ್ಞವಿಶೇಷ, ೨.
ಗುರೂಗೀಷ್ಪತಿಪಿತ್ರಾದ್ಯಾ	ಗುರುಃ-ಪು-೧-ಬೃಹಸ್ಪತಿ, ತಂದೆ, ಉಪದೇಶಕರ್ತ, ಭಾರವಾದ್ದು, ದೊಡ್ಡದು, ೫.
ದ್ವಾಪರೌಯುಗಸಂಶಯೌ।	ದ್ವಾಪರಃ-ಪು-೧-ದ್ವಾಪರಯುಗ, ಸಂದೇಹ, ೨.
ಪ್ರಕಾರೌಭೇದಸಾದೃಶ್ಯೆ	ಪ್ರಕಾರಃ-ಪು-೧- ಬೇರೆಯಾಗಿರುವಿಕೆ, ಹೋಲ್ವಿಕೆ, ೨.
ಆಕಾರಾವಿಂಗಿತಾಕೃತೀ।	ಆಕಾರಃ-ಪು-೧-ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಸೂಚಕವಾದಚೇಷ್ಟೆ, ತಾತ್ಪರ್ಯವ್ಯಂಜಕ, ಮುಖವಿಕಾರರೂಪ, ೩.
ಕಿಂಶಾರೂಧಾನ್ಯಶೂಕೇಷೂ	ಕಿಂಶಾರುಃ-ಪು-೧-ನೆಲ್ಲು, ಊಬುಮುಳ್ಳು, ಬಾಣ, ೨.
ಮರೂರ್ಧನ್ವಧರಾಧರೌ॥	ಮರುಃ-ಪು-೧-ನಿರ್ಜಲಭೂಮಿ, ಬೆಟ್ಟ, ೨.
ಅದ್ರಯೋದ್ರುಮಶೈಲಾರ್ಕಾಃ	ಅದ್ರಿಃ-ಪು-೧-ಗಿಡ-ಬೆಟ್ಟ, ಸೂರ್ಯ, ೩.
ಸ್ತ್ರೀಸ್ತನಾಬ್ದೌ ಪಯೋಧರೌ।	ಪಯೋಧರಃ- ಪು-೧- ಹೆಂಗಸ ಮೊಲೆ, ಮೇಘ, ೨.

ಧ್ವಾಂತಾರಿದಾನವಾವೃತ್ರೌ | ವೃತ್ರಃ-ಪು-೧-ಕತ್ತಲೆ, ಶತ್ರು, ವೃತ್ರಾಸುರ, ೩.

ಬಲಿಹಸ್ತಾಂಶವಃ ಕರಾಃ | ಕರಃ-ಪು-೧-ಕಾಣಿಕೆ, ಕೈಯ್ಯು, ಕಿರಣ, ೩.

ಪ್ರದರಾಭಂಗನಾರೀರುಗ್ಬಾಣಾ | ಪ್ರದರಃ-ಪು-೧-ಮುರಿಯುವಿಕೆ, ಹೆಂಗಸು ಮಜಾರೋಗ, ಬಾಣ, ೩.

ಅಸ್ರಾಃ ಕಚಾ ಅಪಿ | ಅಸ್ರಃ-ಪು-ಆಸ್ರಃ-ಪು-ಕೂದಲು, ರಕ್ತ, ನ-೨.

ಅಜಾತಶೃಂಗೋಗೌಃ ಕಾಲೇ ಪ್ಯಶ್ಮಶ್ರುರ್ನಾ ಚ ತೂಬರಃ | ತೂಬರಃ-ಪು-೧-ಕೊಂಬುಗಳು ಹುಟ್ಟತಕ್ಕ ವಯಸ್ಸು ಬಂದಾಗ್ಯೂ ಹುಟ್ಟದೆಯಿರುವ ಗೋವು, ಅಶ್ಮಶ್ರುವೆಂದರೆ ಪ್ರಾಯದಲ್ಲಿ ಗಡ್ಡ ಮೀಸೆಗಳು ಹುಟ್ಟದೆ ಇರುವವನು, ೨.

ಸ್ವರ್ಣೇಪಿರಾಃ | ರಃ-ಐ-ಪು-೧-ಬಂಗಾರ, ರಜತಾದಿದ್ರವ್ಯ, ೨.

ಪರಿಕರಃ ಪರ್ಯಂಕ ಪರಿವಾರಯೋಃ | ಪರಿಕರಃ-ಪು-೧-ಮಂಚವು, ಪರಿವಾರ, ೨.

ಮುಕ್ತಾಶುದ್ಧೌ ಚ ತಾರಃ ಸ್ಯಾ | ತಾರಃ-ಪು-೧-ಶುದ್ಧವಾದ ಮುತ್ತು, ನಕ್ಷತ್ರಕ್ಕೂ, ಕಣ್ಣುಗುಡ್ಡಿಗೂ ಹೆಸರಾದಾಗ-ಸ್ತ್ರೀ-ಹೆಚ್ಚಾದಧ್ವನಿ, ತ್ರಿ.

ಚ್ಛಾರೋವಾಯೌ ಸ ತು ತ್ರಿಷು || ಕರ್ಬುರೇಥ | ಛಾರಃ-ಪು-೧-ವಾಯು, ನಾನಾ ಬಣ್ಣಗಳುಳ್ಳದ್ದು, ತ್ರಿ.

ಪ್ರತಿಜ್ಞಾಜಿಸಂವಿದಾಪತ್ಸು ಸಂಗರಃ | ಸಂಗರಃ-ಪು-೧-ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ, ಯುದ್ಧ, ನಿಶ್ಚಯ, ಆಪತ್ತು, ೪.

ವೇದಭೇದೇಗುಪ್ತವಾದೇಮಂತ್ರೋ | ಮಂತ್ರಃ-ಪು-೧-ವೇದದಲ್ಲಿ ಮಂತ್ರಭಾಗ, ಗಾಯತ್ರ್ಯಾದಿಮಂತ್ರಗಳು, ರಹಸ್ಯವಾದ ಆಲೋಚನೆ, ೩.

ಮಿತ್ರೋರವಾವಪಿ | ಮಿತ್ರಃ-ಪು-೧-ಸೂರ್ಯನು, ಸ್ನೇಹಿತಗೆ ಹೆಸರಾದಾಗ, ನ.

ಮಖೇಮುಯೂಪಖಂಡೇಪಿಸ್ವರು | ಸ್ವರುಃ-ಪು-೧-ಯಜ್ಞ, ಬಾಣ, ಯೂಪಶಕಲ, ಸಿಡ್ಲು, ೪.

ರ್ಗುಹ್ಯೇಪ್ಯವಸ್ಕರಃ | ಅವಸ್ಕರಃ-ಪು-೧-ಸ್ತ್ರೀಪುರುಷರಗುಹ್ಯಪ್ರದೇಶ, ಮಲ, ಸುಡುವ ಪಾತ್ರಗಳ ತಳದವಳ, ೩.

ಆಡಂಬರಸ್ತೂರ್ಯ್ಯರವೇ ಗಜೇಂ
ದ್ರಾಣಾಂಚಗರ್ಜಿತೇ ॥

ಆಡಂಬರಃ-ಪು-೧-ವಾದ್ಯರವ, ಗಜಧ್ವನಿ, ಸಂರಂಭ, ಚಕಾರದಿಂದ ಡಂಭಕಾರ್ಯ್ಯಕ್ಕೂ ಹೆಸರು.

ಅಭಿಸಾರೋಭಿಯೋಗೇಚಚೌ
ರ್ಯ್ಯಸನ್ನಹನೇಪಿಚ।

ಅಭಿಸಾರಃ-ಪು-೧-ಅಪಕಾರಾರ್ಥವಾಗಿ ಎದುರುಬೀಳುವಿಕೆ, ಕಳನ್ನು,ಆಯುತ್ತಪಡುವಿಕೆ, ಕಟ್ಟುವಿಕೆ, ೪.

ಸ್ಯಾದ್ಜಂಗಮೇಪರೀ ವಾರಃ
ಖಡ್ಗಕೋಶೇಪರಿಚ್ಛದೇ ॥

ಪರೀವಾರಃ-ಪು-೧- ಸಂಚಾರವುಳ್ಳದ್ದು, ಕತ್ತಿಯುವರೆ, ಪರಿಜನರು, ಸುತ್ತಮುತ್ತಿರುವವರು, ೪.

ವಿಷ್ಟರೋವಿಟಪೀದರ್ಭಮು
ಷ್ಟಿಃಪೀಠಾದ್ಯಮಾಸನಂ।

ವಿಷ್ಟರಃ-ಪು-೧-ಮರ, ದರ್ಭಮುಷ್ಟಿ,ಆಸನಮುಂತಾದ್ದು, ೩.

ದ್ವಾರಿದ್ವಾಸ್ಸ್ಥೇ ಪ್ರತೀಹಾ
ರಃಪ್ರತಿಹಾರ್ಯ್ಯಪ್ಯನಂತರೇ॥

ಪ್ರತೀಹಾರಃ-ಪು-೧-ಬಾಗಿಲು, ಬಾಗಿಲ ಕಾಯುವವನಿಗೆ ಹೆಸರಾದಾಗ (ಪ್ರತೀಹಾರೀ, ಸ್,) ೨.

ವಿಪುಲೇನಕುಲೇವಿಷ್ಣೌ ಬಭ್ರು
ಸ್ಸ್ಯಾತ್ಪಿಂಗಳೇತ್ರಿಷು॥

ಬಭ್ರುಃ-ಪು-೧-ದೊಡ್ಡ, ಮುಂಗಿಸಿ, ವಿಷ್ಣು,ಹಳದಿಯಾದ್ದಕ್ಕೆ ಹೆಸರಾದಾಗ, ತ್ರಿ.

ಸಾರೋಬಲೇಸ್ಥಿರಾಂಶೇಚ ನ್ಯಾ
ಯ್ಯೇಕ್ಲೀಬಂವರೇತ್ರಿಷು॥

ಸಾರಃ-ಪು-೧-ಬಲ,ಸ್ಥಿರಾಂಶ, ಯುಕ್ತವಾದ್ದಕ್ಕೂಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ್ದಕ್ಕೂ ಹೆಸರಾದಾಗ, ತ್ರಿ.

ದುರೋದರೋ ದ್ಯೂತಕಾರೇ
ಪಣೇದ್ಯೂತೇದುರೋದರಂ।

ದುರೋದರಃ-ಪು-೧-ಜೂಜಾಡುವವನು, ಪಂದ್ಯ, ನ, ೨.

ಮಹಾರಣ್ಯೇದುರ್ಗಪಥೇಕಾಂ
ತಾರಂಪುನ್ನಪುಂಸಕಂ ॥

ಕಾಂತಾರಂ-ಪ್ನ-೧-ಹೆಗ್ಗಾಡು, ದುರ್ಗವಾದದಾರಿ, ೨.

ಮತ್ಸರೋನ್ಯಶುಭದ್ವೇಷೇತದ್ವ
ತ್ಕೃಪಣಯೋಸ್ತ್ರಿಷು।

ಮತ್ಸರಃ-ಪು-೧-ಅಸೂಯೆ, ಅಸೂಯೆಯುಳ್ಳದ್ದು, ತ್ರಿ.

ದೇವಾದ್ವೃತೇವರಃಶ್ರೇಷ್ಠೇತ್ರಿಷು
ಕ್ಲೀಬೇಮನಾಕ್ಪ್ರಿಯೇ॥

ವರಃ-ಪು-೧- ದೈವಪ್ರಸಾದ ಲಬ್ಧವಾದ ಇಷ್ಟಾರ್ಥ, ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ್ದಕ್ಕೂ, ಸ್ವಲ್ಪಇಷ್ಟವಾದ್ದಕ್ಕೂ ಹೆಸರಾದಾಗ, ತ್ರಿ.

ವಂಶಾಂಕುರೇಕರೀರೋ ಸ್ತ್ರೀ
ತರುಭೇದೇ ಘಟೇಚನಾ।

ಕರೀರಃ-ಪ್ನ-೧-ಬಿದುರುಮೊಳಕೆ,ಮುಳ್ಳುಗಿಡ, ಗಡಿಗೆ, ೩.

ನಾಚಮೂಜಘನೇಹಸ್ತಿ ಸೂ

ಪತ್ರಸರಃ-ಪು-೧-ಸೈನ್ಯದಹಿಂಭಾಗ,ಕಂ

ತ್ರೈಪ್ರತಿಸರೋಸ್ತ್ರಿಯಾಂ।
ಯುಮಾನಿಲೇಂದ್ರಚಂದ್ರಾರ್ಕ
ವಿಷ್ಣುಸಿಂಹಾಂಶುವಾಜಿಷು। ಶು
ಕಾಹಿಕಪಿಭೇಕೇಷುಹರಿರ್ನಾ ಕಪಿ
ಲೇತ್ರಿಷು ॥೩೩೦॥
ಶರ್ಕರಾಕರ್ಪರಾಂಶೇಪಿಯಾ
ತ್ರಾಸ್ಯಾದ್ಯಾಪನೇಗತೌ।

ಇರಾಭೂವಾಕ್ಸುರಾಪ್ಸುಸ್ಯಾ

ತ್ತಂದ್ರೀನಿದ್ರಾಪ್ರಮೀಲಯೋಃ

ಧಾತ್ರೀಸ್ಯಾದುಪಮಾತಾಪಿ
ಕ್ಷಿತಿರಪ್ಯಾಮಲಕ್ಯಪಿ।
ಕ್ಷುದ್ರಾವ್ಯಂಗಾನಟೀ ವೇಶ್ಯಾ
ಸರಘಾಕಂಟಕಾರಿಕಾ ॥೩೩೧॥
ತ್ರಿಷುಕ್ರೂರೇಧಮೇಲ್ಪೇಪಿಕ್ಷುದ್ರಂ

ಮಾತ್ರಾಪರಿಚ್ಛದೇ। ಅಲ್ಪೇಚಪರಿ
ಮಾಣೇಚಮಾತ್ರಂ ಕಾರ್ತ್ಸ್ನ್ಯೇ
ವಧಾರಣೇ ॥೩೩೨॥

ಆಲೇಖ್ಯಾಶ್ಚರ್ಯಯೋಶ್ಚಿತ್ರಂ
ಕಳತ್ರಂಶ್ರೋಣಿಭಾರ್ಯಯೋಃ।
ಯೋಗ್ಯಭಾಜನಯೋಃಪಾತ್ರಂ

ಪತ್ರಂವಾಹನಪಕ್ಷಯೋಃ।
ನಿದೇಶಗ್ರಂಥಯೋಃಶಾಸ್ತ್ರಂ
ಶಸ್ತ್ರಮಾಯುಧಲೋಹಯೋಃ।
ಸ್ಯಾ-ಜ ಹಾಂಶ ಕಯೋರ್ನೇತ್ರಂ

ಕಣಸೂತ್ರಕ್ಕೆಹೆಸರಾದಾಗ, ಪ್ಸ, ೧.
ಹರಿಃ-ಪು-೧-ಯಮ, ಅಗ್ನಿ, ಇಂದ್ರ, ಚಂದ್ರ, ಸೂರ್ಯ, ವಿಷ್ಣು, ಸಿಂಹ, ಕಿರಣ, ಕುದುರೆ, ಗಿಣಿ, ಹಾವು, ಮಂಗ, ಕಪ್ಪೆ, ೧೩. ಚಿನ್ನದಬಣ್ಣವುಳ್ಳದಕ್ಕೆ ಹೆಸರಾದಾಗ, ತ್ರಿ, ೧೪.
ಶರ್ಕರಾ- ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಹೆಂಚುಚೂರು, ಮರಳು, ಸಕ್ಕರೆ, ಯಾತ್ರಾ, ಸ್ತ್ರೀ-೧- ಭೋಜನಮುಂತಾದನಡತೆ, ಗಮನ.
ಇರಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಭೂಮಿ, ವಾಕ್ಕು, ಹೆಂಡ, ನೀರು, ೪.
ತಂದ್ರೀ-ಪಾ- ತಂದ್ರಾ-ಸ್ತ್ರೀ- ೧- ನಿದ್ದೆ, ಮೂರ್ಛೆ, ೨.
ಧಾತ್ರೀ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಸಾಕಿದತಾಯಿ, ಭೂಮಿ, ನೆಲ್ಲೀಮರ, ೩.
ಕ್ಷುದ್ರಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಅಂಗಹೀನಳು, ನಟ್ಟುವಳು, ಸೂಳೆ, ಜೇನುನೊಣ, ರಾಮಗುಳ್ಳದಗಿಡ, ೫. ತುಚ್ಛಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳವನಿಗೂ ಸ್ವಲ್ಪವಾದ್ದಕ್ಕೂ ಹೆಸರಾದಾಗ, ತ್ರಿ.
ಮಾತ್ರಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೧- ಪರಿವಾರ, ಕೊಂಚವಾದ್ದು, ಅಳತೆಯವಿಶೇಷ, ಹ್ರಸ್ವಸ್ವರ, ೪, ಎಲ್ಲವೂ ಆದ್ದಕ್ಕೂ ನಿಶ್ಚಯವಾದ್ದಕ್ಕೂ ಹೆಸರಾದಾಗ, ನ.
ಚಿತ್ರಂ-ನ-೧-ಬರೆದಚಿತ್ರ, ಆಶ್ಚರ್ಯ, ೨.
ಕಳತ್ರಂ-ನ-೧-ಅಂಡು, ಹೆಂಡತಿ, ೨.
ಪಾತ್ರಂ-ನ-೧- ಯೋಗ್ಯನಾದವನು, ತಳಿಗೆಮುಂತಾದಪಾತ್ರ, ಹೊಳೆ ಮುಂತಾದವುಗಳ ಎರಡುದಡಗಳ ನಡುವೆ, ೩.
ಪತ್ರಂ-ನ-೧-ವಾಹನ, ಎಲೆ, ರೆಕ್ಕೆ, ೩.
ಶಾಸ್ತ್ರಂ-ನ-೧-ಆಜ್ಞೆ-ಶಿಷ್ಟಗ್ರಂಥ, ೨.
ಶಸ್ತ್ರಂ-ನ-೧-ಆಯುಧ, ಲೋಹ, ೨.
ನೇತ್ರಂ-ನ-೧-ಬೀಳಲು, ಸೀರೆ, ಕಣ್ಣು,

	ಕಡೆಯುವವನೇಉ.
ಕ್ಷೇತ್ರಂಪತ್ನೀಶರೀರಯೋಃ।	ಕ್ಷೇತ್ರಂ-ನ-೧- ಹೆಂಡತಿ, ಶರೀರ, ಸಿದ್ಧ ಸ್ಥಳ, ೩.
ಮುಖಾಗ್ರೇಕ್ರೋಡಹಲಯೋಃ ಪೋತ್ರಂ	ಪೋತ್ರಂ-ನ-೧-ಹಂದಿಯಮೂಗು, ನೇಗಲಮೂಗು, ೨.
ಗೋತ್ರಂತುನಾಮ್ನಿಚ।	ಗೋತ್ರಂ-ನ-೧-ಹೆಸರು, ಕುಲ, ಬೆಟ್ಟ, ಬೆಟ್ಟಕ್ಕೆಹೆಸರಾದಾಗ, ಪು, ಭೂಮಿಗೆಹೆಸರಾದಾಗ, ಸ್ತ್ರೀ, ೫.
ಸತ್ರಮಾಚ್ಛಾದನೆ ಯಜ್ಞೇ ಸದಾದಾನೆವನೇಪಿಚ॥	ಸತ್ರಂ-ನ-೧-ಮನೆ, ಯಜ್ಞ, ಸದಾಕೊಡುವಿಕೆ, ಕಾಡು, ೪.
ಅಜಿರಂವಿಷಯೇಕಾಯೆ	ಅಜಿರಂ-ನ-೧-ಶಬ್ದಾದಿವಿಷಯ, ಶರೀರ, ಮಂಗಳ, ೩.
ಪ್ಯಂಬರಂವ್ಯೋಮ್ನಿವಾಸಸಿ।	ಅಂಬರಂ-ನ-೧-ಆಕಾಶ, ವಸ್ತ್ರ, ೨.
ಚಕ್ರಂರಾಷ್ಟ್ರೇಪ್ಯ	ಚಕ್ರಂ-ನ-೧-ದೇಶ,ಸೈನ್ಯ, ಬಂಡಿ, ಗುಂಪು, ಚಕ್ರಪಕ್ಷಿ.
ಕ್ಷರಂತುಮೋಕ್ಷೇಪಿ	ಅಕ್ಷರಂ-ನ-೧-ಮೋಕ್ಷ,ಅಕಾರಾದಿಗಳು, ಬ್ರಹ್ಮ, ೩.
ಕ್ಷೀರಮಪ್ಸುಚ ॥೩೩೭॥	ಕ್ಷೀರಂ-ನ-೧-ನೀರು, ಹಾಲು, ೨.
ಸ್ವರ್ಣೇಪಿಭೂರಿ	ಭೂರಿ-ನ-೧-ಭಂಗಾರ, ಬಹಳ, ತ್ರಿ, ೨.
ಚಂದ್ರೌ	ಚಂದ್ರಂ-ನ-೧-ಭಂಗಾರ, ಚಂದ್ರನು, ಪಚ್ಚಕರ್ಪೂರ, ಪು.
ದ್ವಾರಮಾತ್ರೇಪಿಗೋಪುರಂ।	ಗೋಪುರಂ-ನ-೧-ಬಾಗಿಲು, ಊರಬಾಗಿಲು, ತುಂಗೆಗಟ್ಟೆ.
ಗುಹಾದಂಭೌಗಹ್ವರೆದ್ವೆ	ಗಹ್ವರಂ-ನ-೧-ಗುಹೆ, ಕಪಟ, ೨.
ರಹೋಂತಿಕಮುಪಹ್ವರೆ॥	ಉಪಹ್ವರಂ-ನ-೧-ಏಕಾಂತ,ಸಮಿಾಪ, ೨.
ಪುರೋಧಿಕಮುಪರ್ಯಗ್ರಾ	ಅಗ್ರಂ-ತ್ರಿ-೧- ಊರೊಳಗೆಹೆಚ್ಚಾದ್ದು, ಮೇಲಾದ್ದು, ೨.
ಣ್ಯಾಗಾರೆನಗರೆಪುರಂ।	ಪುರಂ-ನ-೧-ಮನೆ, ಪಟ್ಟಣ, ೨.
ಮಂದಿರಂಚಾ	ಮಂದಿರಂ-ನ-೧-ಮನೆ, ನಗರ, ೨.
ಥರಾಷ್ಟ್ರೋಸ್ತ್ರೀವಿಷಯೇ ಸ್ಯಾದುಪದ್ರವೇ ॥೩೩೮॥	ರಾಷ್ಟ್ರಃ-ಷ್ಟ-೧-ದೇಶ, ಉಪದ್ರವ, ೨.

ದರೋಸ್ತ್ರಿಯಾಂಭಯೇಶ್ವಭ್ರೇ
ವಜ್ರೋಸ್ತ್ರೀಹೀರಕೇಪವೌ।
ತಂತ್ರಂಪ್ರಧಾನೇಸಿದ್ಧಾಂತೇಸೂ
ತ್ರವಾಯೇಪರಿಚ್ಛದೇ॥

ಔಶೀರಶ್ಚಾಮರೇದಂಡೇಪ್ಯೌಶೀ
ರಂಶಯನಾಸನೇ।
ಪುಷ್ಕರಂಕರಿಹಸ್ತಾಗ್ರೇ ವಾ
ದ್ಯಭಾಂಡಮುಖೇಜಲೇ। ವ್ಯೋಮ್ನಿ
ಖಡ್ಗಫಲೇಪದ್ಮೇತೀರ್ಥೌಷಧಿವಿಶೇ
ಷಯೋಃ।
ಅಂತರಮವಕಾಶಾವಧಿಪರಿ
ಧಾನಾಂತರ್ಧಿಭೇದತಾದರ್ಥ್ಯೇ।
ಛಿದ್ರಾತ್ಮೀಯವಿನಾಬಹಿ ರವ
ಸರಮಧ್ಯೇಂತರಾತ್ಮನಿಚ॥
ಮುಸ್ತೇಪಿಪಿಠರಂ

ರಾಜಕಶೇರುಣ್ಯಪಿನಾಗರಂ।

ಶಾರ್ವರಂತ್ವಂಧತಮಸೇ ಘಾ
ತುಕೇಭೇದ್ಯಲಿಂಗಕಂ।
ಗೌರೋರುಣೇಸಿತೇಪೀತೇ

ವ್ರಣಕಾರ್ಯಪ್ಯರುಷ್ಕರಃ।

ಜಠರಃಕಠಿನೇಪಿಸ್ಯಾ
ದಧಸ್ತಾದಪಿಚಾಧರಃ।

ಅನಾಕುಲೇಪಿಚೈಕಾಗ್ರೋ

ವ್ಯಗ್ರೋವ್ಯಾಸಕ್ತಆಕುಲೇ॥

ದರಃ-ಪ್ನ-೧-ಅಂಜಿಕೆ,ಗುಳಿ, ಡೊಂಬೆ, ಅ.
ವಜ್ರಃ-ಪ್ನ-೧-ವಜ್ರಮಣಿ,ವಜ್ರಾಯುಧ.೨
ತಂತ್ರಂ-ನ-೧-ಪ್ರಧಾನವಾದ್ದು, ಸಿದ್ಧಾಂತ, ನೂಲುಹಾಸು, ಪರಿವಾರ, ಮೀಮಾಂಸೆ, ಜ್ಯೋತಿಷ, ೬.
ಔಶೀರಃ-ಪ್ನ-೧-ಚೌರಿ, ಕೋಲು, ಹಾಸಿಗೆ, ಗದ್ದಿಗೆ, ೪.
ಪುಷ್ಕರಂ-ನ-೧-ಆನೆ ಸೊಂಡಿಲತುದಿ,ಡೋಲು, ಮದ್ದಳೆ, ಘಟಾ, ಮುಂತಾದ ವಾದ್ಯಗಳಬಾಯಿ, ನೀರು, ಆಕಾಶ, ಕತ್ತಿಯ ಮಳೆ, ತಾವರೇಹುವ್ವು, ತೀರ್ಥ,ನೈದಲೇಗಡ್ಡೆ, ೮.
ಅಂತರಂ-ನ-ಅವಕಾಶ,ಹದ್ದು, ಉಟ್ಟಬಟ್ಟೆ, ವ್ಯವಧಾನ, ಬೇರೆ, ಅದಕ್ಕೋಸ್ಕರವೆಂಬುವಿಕೆ, ತೂತು,ತನ್ನದು,ಬಿಟ್ಟು,ಹೊರಗೆ, ಅವಸರ, ನಡುವೆ,ಆತ್ಮನೊಳಗೆ, ೧೨.
ಪಿಠರಂ-ನ-೧-ತುಂಗೇಗಡ್ಡೆ, ಮಡಿಕೆ, ಕಡಗೋಲು, ೩.
ನಾಗರಂ-ನ-೧-ಭದ್ರಮುಸ್ತೆ, ಶುಂಠಿ,ನಗರಸಂಬಂಧಿ.
ಶಾರ್ವರಂ-ನ-೧-ಕಾರುಗತ್ತಲು, ಘಾತುಕ, ತ್ರಿ, ೨.
ಗೌರಃ-ತ್ರಿ-೧-ಕೆಂಪಾದ್ದು,ಬಿಳುಪಾದ್ದು. ಹಸುರಾದ್ದು.
ಅರುಷ್ಕರಃ-ತ್ರಿ-೧-ಹುಣ್ಣು ಮಾಡುವದು, ಗೇರಿಡುವದು.
ಜಠರಃ-ತ್ರಿ-೧-ಕಠಿನವಾದ್ದು, ಹೊಟ್ಟೆ,ನ-೨.
ಅಧರಃ-ತ್ರಿ-೧-ಕೆಳಗಿರುವದು,ಹೀನನು ತುಟಿ, ಪು-೩.
ಏಕಾಗ್ರಃ-ತ್ರಿ-೧-ಕದಲದೇಯಿರುವದು, ಸಾವಧಾನನು, ೨.
ವ್ಯಗ್ರಃ-ತ್ರಿ-೧-ಆಸಕ್ತನು, ತ್ವರೆಪಡುವ

	ಕಡೆಯುವವನೇಉ.
ಕ್ಷೇತ್ರಂಪತ್ನೀಶರೀರಯೋಃ।	ಕ್ಷೇತ್ರಂ-ನ-೧- ಹೆಂಡತಿ, ಶರೀರ, ಸಿದ್ಧ ಸ್ಥಳ, ೩.
ಮುಖಾಗ್ರೇಕ್ರೋಡಹಲಯೋಃ ಪೋತ್ರಂ	ಪೋತ್ರಂ-ನ-೧-ಹಂದಿಯಮೂಗು, ನೇ ಗಿಲಮೂಗು, ೨.
ಗೋತ್ರಂತುನಾಮ್ನಿಚ।	ಗೋತ್ರಂ-ನ-೧-ಹೆಸರು, ಕುಲ, ಬಲ್ಲ, ಬೆಟ್ಟಕ್ಕೆಹೆಸರಾದಾಗ, ಪು, ಭೂಮಿಗೆಹೆಸ ರಾದಾಗ, ಸ್ತ್ರೀ, ೫.
ಸತ್ರಮಾಚ್ಛಾದನೇ ಯಜ್ಞೇ ಸ ದಾದಾನೇವನೇಪಿಚ॥	ಸತ್ರಂ-ನ-೧-ಮನೆ, ಯಜ್ಞ, ಸದಾಕೊ ಡುವಿಕೆ, ಕಾಡು, ೪.
ಅಜಿರಂವಿಷಯೇಕಾಯೇ	ಅಜಿರಂ-ನ-೧-ಶಬ್ದಾದಿವಿಷಯ, ಶರೀರ, ಮಂಗಳ, ೩.
ಪ್ಯಂಬರಂವ್ಯೋಮ್ನಿವಾಸಸಿ।	ಅಂಬರಂ-ನ-೧-ಆಕಾಶ, ವಸ್ತ್ರ, ೨.
ಚಕ್ರಂರಾಷ್ಟ್ರೇಪ್ಯ	ಚಕ್ರಂ-ನ-೧-ದೇಶ,ಸೈನ್ಯ, ಬಂಡಿ, ಗುಂ ಪು, ಚಕ್ರವಕ್ಕಿ.
ಕ್ಷರಂತುಮೋಕ್ಷೇಪಿ	ಅಕ್ಷರಂ-ನ-೧-ಮೋಕ್ಷ,ಅಕಾರಾದಿಗಳು, ಬ್ರಹ್ಮ, ೩.
ಕ್ಷೀರಮಪ್ಸುಚ ॥೩೨೭॥	ಕ್ಷೀರಂ-ನ-೧-ನೀರು, ಹಾಲು, ೨.
ಸ್ವರ್ಣೇಪಿಭೂರಿ	ಭೂರಿ-ನ-೧-ಭಂಗಾರ, ಬಹಳ, ತ್ರಿ,೨.
ಚಂದ್ರೌದ್ವೌ	ಚಂದ್ರಂ-ನ-೧-ಭಂಗಾರ, ಚಂದ್ರನು, ಪ ಚ್ಚಕರ್ಪೂರ, ಪು.
ದ್ವಾರಮಾತ್ರೇಪಿಗೋಪುರಂ।	ಗೋಪುರಂ-ನ-೧-ಬಾಗಿಲು, ಊರಬಾ ಗಿಲು, ತುಂಗೆಗಟ್ಟೆ.
ಗುಹಾದಂಭೌಗಹ್ವರೇದ್ವೌ	ಗಹ್ವರಂ-ನ-೧-ಗುಹೆ, ಕಪಟ, ೨.
ರಹೋಂತಿಕಮುಪಹ್ವರೇ॥	ಉಪಹ್ವರಂ-ನ-೧-ಏಕಾಂತ,ಸಮೀಪ, ೨.
ಪುರೋಧಿಕಮುಪರ್ಯಗ್ರಾ	ಅಗ್ರಂ-ತ್ರಿ-೧- ಊರೊಳಗೆಹೆಚ್ಚಾದ್ದು, ಮೇಲಾದ್ದು, ೨.
ಣ್ಯಾಗಾರೇನಗರೇಪುರಂ।	ಪುರಂ-ನ-೧-ಮನೆ, ಪಟ್ಟಣ, ೨.
ಮಂದಿರಂಚಾ	ಮಂದಿರಂ-ನ-೧-ಮನೆ, ನಗರ, ೨.
ಥರಾಷ್ಟ್ರೋ ಸ್ತ್ರೀವಿಷಯೇ ಸ್ಯಾದುಪದ್ರವೇ॥೩೨೮॥	ರಾಷ್ಟ್ರಃ-ಪ-ನ-೧-ದೇಶ, ಉಪದ್ರವ,೨.

ದರೋಸ್ತ್ರಿಯಾಂಭಯೇಶ್ವಭ್ರೇ
ವಜ್ರೋಸ್ತ್ರೀಹೀರಕೇಪವೌ।
ತಂತ್ರಂಪ್ರಧಾನೇಸಿದ್ಧಾಂತೇಸೂ
ತ್ರವಾಯೇಪರಿಚ್ಛದೇ॥

ಔಶೀರಶ್ಚಾಮರೇದಂಡೇ ಪ್ಯೌಶಿ
ರಂಶಯನಾಸನೇ।
ಪುಷ್ಕರಂಕರಿಹಸ್ತಾಗ್ರೇ ವಾ
ದ್ಯಭಾಂಡಮುಖೇಜಲೇ।ವ್ಯೋಮ್ನಿ
ಖಡ್ಗಫಲೇಪದ್ಮೇತೀರ್ಥೌಷಧಿವಿಶೇ
ಷಯೋಃ।

ಅಂತರಮವಕಾಶಾವಧಿಪರಿ
ಧಾನಾಂತರ್ಧಿಭೇದತಾದರ್ಥ್ಯೇ।
ಛಿದ್ರಾತ್ಮೀಯವಿನಾಬಹಿರವ
ಸರಮಧ್ಯೇಂತರಾತ್ಮನಿಚ॥
ಮುಸ್ತೇಪಿಪಿಠರಂ

ರಾಜಕಶೇರುಣ್ಯಪಿನಾಗರಂ।

ಶಾರ್ವರಂತ್ವಂಧತಮಸೇ ಘಾ
ತುಕೇಭೇದ್ಯಲಿಂಗಕಂ।
ಗೌರೋಽರುಣೇಸಿತೇಪೀತೇ

ವ್ರಣಕಾರ್ಯಪ್ಯರುಷ್ಕರಃ।

ಜಠರಃಕಠಿನೇಪಿಸ್ಯಾ
ದಧಸ್ತಾದಪಿಚಾಧರಃ।

ಅನಾಕುಲೇಪಿಚೈಕಾಗ್ರೋ

ವ್ಯಗ್ರೋವ್ಯಾಸಕ್ತಆಕುಲೇ॥

ದರಃ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಅಂಜಿಕೆ,ಗುಳಿ, ಕೊಂಬೆ, ೩.
ವಜ್ರಃ-ಪ್ನ-೧-ವಜ್ರಮಣಿ,ವಜ್ರಾಯುಧ,೨.

ತಂತ್ರಂ-ನ-೧-ಪ್ರಧಾನವಾದ್ದು, ಸಿದ್ಧಾಂತ, ನೂಲಹಾಸು, ಪರಿವಾರ,ಮೀಮಾಂಸೆ, ಜ್ಯೋತಿಷ, ೬.

ಔಶೀರಃ-ಪ್ನ-೧-ಚೌರಿ, ಕೋಲು, ಹಾಸಿಗೆ, ಗದ್ದಿಗೆ, ೪.

ಪುಷ್ಕರಂ-ನ-೧-ಆನೆ ಸೊಂಡಿಲತುದಿ,ಡೋಲು, ಮದ್ದಳೆ, ಘಟಾದಿಮುಂತಾದ ವಾದ್ಯಗಳಬಾಯಿ, ನೀರು, ಆಕಾಶ,ಕತ್ತಿಯುವರೆ, ತಾವರೇಹುವ್ವು, ತೀರ್ಥ,ನೈದಲೇಗಡ್ಡೆ,೧೦.

ಅಂತರಂ-ನ-ಅವಕಾಶ,ಗಡು, ಉಟ್ಟಬಟ್ಟೆ, ವ್ಯವಧಾನ, ಬೇರೆ, ಅದಕ್ಕೋಸ್ಕರವೆಂಬುವಿಕೆ, ತೂತು,ತನ್ನದು,ಬಿಟ್ಟು,ಹೊರಗೆ, ಅವಸರ, ನಡುವೆ,ಕ್ಷೇತ್ರನೊಳಗೆ, ೧೩.

ಪಿಠರಂ-ನ-೧-ತುಂಗೇಗಡ್ಡೆ, ಮಡಿಕೆ, ಕಡಗೋಲು, ೩.

ನಾಗರಂ-ನ-೧-ಭದ್ರಮುಸ್ತೆ, ಶೊಂಠಿ,ನಗರಸಂಬಂಧಿ.

ಶಾರ್ವರಂ-ನ-೧-ಕಾರುಗತ್ತಲು, ಘಾತುಕ, ತ್ರಿ, ೨.

ಗೌರಃ-ತ್ರಿ-೧-ಕೆಂಪಾದ್ದು,ಬಿಳುಪಾದ್ದು, ಹಸುರಾದ್ದು.

ಅರುಷ್ಕರಃ-ತ್ರಿ-೧-ಹುಣ್ಣು ಮಾಡುವದು, ಗೇರಿಡುವದು.

ಜಠರಃ-ತ್ರಿ-೧-ಕಠಿಣವಾದ್ದು, ಹೊಟ್ಟೆ,೨.

ಅಧರಃ-ತ್ರಿ-೧-ಕೆಳಗಿರುವದು,ಹೀನನು ತುಟಿ, ಪು-೩.

ಏಕಾಗ್ರಃ-ತ್ರಿ-೧-ಕದಲದೇಯಿರುವದು, ಸಾವಧಾನನು, ೨.

ವ್ಯಗ್ರಃ-ತ್ರಿ-೧-ಆಸಕ್ತನು, ತ್ವರೆಪಡುವ್ನ

ವನು, ೨.

ಉಪರ್ಯುದೀಚ್ಯಶ್ರೇಷ್ಠೆ ಪ್ವಪ್ಯುತ್ತರಸ್ತ್ವ

ಉತ್ತರಃ-ತ್ರಿ-೧- ಮೇಲಿನವನು, ಬಡಗಲದು, ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದದ್ದು, ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರಕ್ಕೆ ಹೆಸರಾದಾಗ, ಸ, ೪.

ದನುತ್ತರಃ।ಏಷಾಂವಿಪರ್ಯಯೆಶ್ರೇಷ್ಠೆ

ಅನುತ್ತರಃ- ತ್ರಿ-೧- ಉತ್ತರವಾಗದ್ದು, ಯಾವದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಉತ್ತರವಾದ್ದಿಲ್ಲವೋ ಅದುಅಂದರೆ ಸರ್ವೋತ್ತರ.

ದೂರಾನಾತ್ಮೋತ್ತಮಾಃಪರಾಃ

ಪರಃ-ತ್ರಿ-೧-ದೂರ,ಇತರ, ಉತ್ತಮ, ೩.

ಸ್ವಾದುಪ್ರಿಯೌತುಮಧುರೌ

ಮಧುರಃ-ತ್ರಿ-೧-ಶೀಯಾದ್ದು, ಇಷ್ಟವಾದ್ದು, ೨.

ಕ್ರೂರೌಕಠಿಣನಿರ್ದಯೌ।

ಕ್ರೂರಃ-ತ್ರಿ-೧- ಕಠಿಣವಾದ, ಕರುಣೆಯಿಲ್ಲದ, ೨.

ಉದಾರೊದಾತೃಮಹತೊ

ಉದಾರಃ-ತ್ರಿ-೧-ಕೊಡುವವನು, ದೊಡ್ಡವನು, ೨.

ರಿತರಸ್ತ್ವನ್ಯನೀಚಯೊಃ।

ಇತರಃ-ತ್ರಿ-೧-ಬೇರ್ಪಟ್ಟವನು,ನೀಚನು,೨.

ಮಂದಸ್ವಚ್ಛಂದಯೊಃಸ್ವೈರ

ಸ್ವೈರಃ-ತ್ರಿ-೧-ಆಲಸ್ಯಗಾರ, ಸ್ವತಂತ್ರನು, ೨.

ಶುಭ್ರಮುದ್ದೀಪ್ತಶುಕ್ಲಯೊಃ।

ಶುಭ್ರಂ-ತ್ರಿ-೧-ಬೆಳಗುತ್ತಿರುವದು, ಬಿಳುಪಾದ್ದು, ೨.

ಇತಿ ರಾಂತವರ್ಗಃ

—*—

ರಾಂತವರ್ಗಃ-ರೇಫಾಂತನಾನಾರ್ಥಪದಸಮೂಹನು, ಇತಿ-ಈಮೇರೆ ಮುಗಿದುದು.

ಚೂಡಾಕಿರೀಟಂಕೇಶಾಶ್ಚ ಸಂಯತಾಮೌಳಯಸ್ತ್ರಯಃ।

ಮೌಳಿಃ-ಪ್ಸ-೧-ಜುಟ್ಟು, ಕಿರೀಟ, ಜಡೆ ಮುಡಿ, ೩.

ದ್ರುಮಪ್ರಭೇದಮಾತಂಗಕಾಂಡಪುಷ್ಪಾಣಿಪೀಲವಃ।

ಪೀಲುಃ-ಪು-೧-ಪುಂಡೀಗಿಡ, ಆನೇ, ಸರಳು, ಹುವ್ವು, ೪.

ಕೃತಾಂತಾನೆಹಸೊಃ ಕಾಲಶ್ಚತುರ್ಥೆಪಿಯುಗೆಕಲಿಃ ॥

ಕಾಲಃ-ಪು-೧-ಯಮ, ಹೊತ್ತು, ೨.

ಕಲಿಃ-ಪು-೧-ನಾಲ್ಕನೇಯುಗ,ಕಲಹ,೨.

ಸ್ಯಾತ್ಕುರಂಗೆಪಿಕಮಲಃ

ಕಮಲಃ-ಪು-೧-ಕಡಬ,ತಾವರೆ, ನೀರು, ನ-ಲಕ್ಷ್ಮೀ, ಸ್ತ್ರೀ.

ಪ್ರಾವಾರೆಪಿಚಕಂಬಳಃ।

ಕಂಬಳಃ-ಪು-೩-ಅಂಗೋಸ್ತ್ರ-ಕಂಬಳಿ, ಗಂಗೆದೊಗಲು, ೩.

ಕರೋಪಹಾರಯೋಃ ಪುಂಸಿ
ಬಲಿಃಪ್ರಾಣ್ಯಂಗಜೇಸ್ತ್ರಿಯಾಂ।

ಸ್ಥೌಲ್ಯಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಸೈನ್ಯೇ
ಷುಬಲಂನಾಕಾಕಸೀರಿಣೋಃ।

ವಾತೂಲಃಪುಂಸಿವಾತ್ಯಾಯಾ
ಮಪಿವಾತಾಸಹೇತ್ರಿಷು ।

ಭೇದ್ಯಲಿಂಗಶ್ಶಠೇವ್ಯಾಳಃಪುಂ
ಸಿಶ್ವಾಪದಸರ್ಪಯೋಃ।
ಮಲೋಸ್ತ್ರೀಪಾಪವಿಟ್ಕಿಟ್ಟಾ
ನ್ಯಸ್ತ್ರೀಶೂಲಂರುಗಾಯುಧಂ।

ಶಂಕಾವಪಿದ್ವಯೋಃಕೀಲಃ

ಪಾಳಿಃಸ್ತ್ರ್ಯಶ್ರ್ಯಂಕಪಙ್ಕ್ತಿಷು।
ಕಲಾಶಿಲ್ಪೇಕಾಲಭೇದೇಪ್ಯಾ

ಲೀಃಸ್ವಸ್ಯಾವಳೀಅಪಿ।
ಅಬ್ಧ್ಯಂಬುವಿಕೃತೌ ವೇಲಾ
ಕಾಲಮರ್ಯಾದಯೋರಪಿ।

ಬಹುಳಾಃಕೃತ್ತಿಕಾ ಗಾವೋ
ಬಹುಳಾಚಾಸಿತೇತ್ರಿಷು ॥

ಲೀಲಾವಿಲಾಸಕ್ರಿಯಯೋ
ರುಪಲಾಶರ್ಕರಾಪಿಚ ।

ಬಲಿಃ-ಪು-೧-ಕಾಣಿಕೆ, ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಅಂಗದಲ್ಲಿಹುಟ್ಟಿದ್ದು, ಅಂದರೆ, ತ್ರಿವಳಿಮುಂತಾದ್ದು, ಸ್ತ್ರೀ- ಬಲಿಚಕ್ರವರ್ತಿ, ಪು.

ಬಲಂ-ನ-೧-ಬಲಿತಿರುವಿಕೆ, ಸಾಮರ್ಥ್ಯ, ಸೇನೆ, ಕಾಗಿಗೂ ಬಲರಾಮನಿಗೂ ಹೆಸರಾದಾಗ, ಪು.

ವಾತೂಲಃ-ಪು-೧-ಗಾಳಿಗೆಹೆಸರಾದಾಗ, ಪು-ಗಾಳಿಯನ್ನು ಸಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕೆ ಅಶಕ್ಯವಾದ್ದು, ತ್ರಿ.

ವ್ಯಾಳಃ-ಪು-೧-ದುರ್ಜನನು, ಹುಲಿ,ಹಾವು, ೩.

ಮಲಃ-ಪ್ನ-೧-ಪಾಪ, ಅಮೇಧ್ಯ, ಕಿಟ್ಟ, ಕೊಳೆ, ೪.

ಶೂಲಂ-ಪ್ನ-೧-ಶೂಲರೋಗ, ಶೂಲಾಯುಧ, ೨.

ಕೀಲಃ-ಪ್ಸ-೧-ಗೂಟದಮೊಳೆ, ಮಣ್ಣಾಚೀಲ ಉರಿ, ೩.

ಪಾಳಿಃ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಅಂಚು,ಗುರ್ತು, ಪಂಕ್ತಿ,೩.

ಕಲಾ- ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಕೆಲಸದ ಚಮತ್ಕಾರ, ೫೪೦ ರೆಪ್ಪೆಪಾಟುಗಳ ಹೊತ್ತು, ಕಾಂತಿ, ಷೋಡಶಭಾಗ, ೪.

ಆಳಿಃ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಸಖಿಯುಳು, ಪಂಕ್ತಿ, ೨.

ವೇಲಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಕಡಲುಕ್ಕಿಮೇಲ್ಬಾಯುದತಡೆ, ದಡ, ಕೆಲಸಕ್ಕೆತಕ್ಕಸಮಯ,ಮರ್ಯಾದೆ, ನೀರಕಟ್ಟೆ, ೫.

ಬಹುಳಾಃ-ಸ್ತ್ರೀ-ಬ-೧- ಕೃತ್ತಿಕಾನಕ್ಷತ್ರ, ಗೋವುಗಳು, ಇಬ್ಬ,೩-ಕಪ್ಪನೇವಸ್ತುವಿಗೆ ಹೆಸರಾದಾಗ ತ್ರಿ, ೪.

ಲೀಲಾ-ಸ್ತ್ರೀ-ಶೃಂಗಾರಚೇಷ್ಟೆ, ಕ್ರಿಯೆ,೨

ಉಪಲಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೧- ಮರಳು, ಕಲ್ಲು, ನೆರುಜುನೆಲ, ಪು.

ಶೋಣಿತೇಂಭಸಿಕೀಲಾಲಂ
ಮೂಲಮಾದ್ಯೇಶಿಫಾಭಯೋಃ।

ಜಾಲಂಸಮೂಹ ಆನಾಯೊ
ಗವಾಕ್ಷಕ್ಷಾರಕಾವಪಿ ॥
ಶೀಲಂಸ್ವಭಾವೇಸದ್ವೃತ್ತೌ
ಸಸ್ಯೇಹೇತುಕೃತೇಫಲಂ।

ಛದಿರ್ನೇತ್ರರುಜೋಃಕ್ಲೀಬಂ
ಸಮೂಹೇಪಟಲಂನನಾ।
ಅಧಸ್ಸ್ವರೂಪಯೋ ರಸ್ತ್ರೀ
ತಲಂ
ಸ್ಯಾಚ್ಚಾಮಿಷೇಪಲಂ।

ಔರ್ವಾನಲೇಪಿ ಪಾತಾಳಂ

ಚೇಲಂವಸ್ತ್ರೇಧಮೇತ್ರಿಷು।

ಕುಕೂಲಂಶಂಕುಭಿಃಕೀರ್ಣೇ
ಶ್ವಭ್ರೇನಾತುತುಷಾನಲೇ। ೨೨೪

ನಿರ್ಣೀತೇಕೇವಲಮಿತಿ ತ್ರಿಲಿಂ
ಗಂತ್ವೇಕಕೃತ್ಸ್ನಯೋಃ।

ಪರ್ಯಾಪ್ತಿಕ್ಷೇಮಪುಣ್ಯೇಷುಕು
ಶಲಂಶಿಕ್ಷಿತೇತ್ರಿಷು ॥೨೨೫॥

ಪ್ರವಾಳಮಂಕುರೇಪ್ಯಸ್ತ್ರೀ

ತ್ರಿಷುಸ್ಥೂಲಂಜಡೇಪಿಚ।

ಕೀಲಾಲಂ-ನ-೧-ರಕ್ತ, ನೀರು, ೨.
ಮೂಲಂ-ನ-೧-ಮೊದಲನೇದು, ಬೀಲು, ಮೂಲಾನಕ್ಷತ್ರ.
ಜಾಲಂ-ನ-೧-ಗುಂಪು, ಬಲೆ,ಗವಾಕ್ಷ,ಕಸರುಮುಗ್ಗು,ಡಂಭ,ಪಡುವಲಗಿಡ, ಸ್ತ್ರೀ-೬.
ಶೀಲಂ-ನ-೧-ಸ್ವಭಾವ, ಒಳ್ಳೇನಡತೆ,೨.
ಫಲಂ-ನ-೧-ಬೆಳೆದ ಧಾನ್ಯಾದಿಫಲ, ಪ್ರಯೋಜನ, ೨.
ಪಟಲಂ-ನ-೧-ಮನೇಹೊದಿಕೆ, ನೇತ್ರರೋಗ, ಗುಂಪು, ನ.
ತಲಂ-ಪ್ಮ-೧-ಕೆಳಗಡೆ, ಸ್ವರೂಪ, ಅಂಗೈಪೆಟ್ಟು, ೩.
ಪಲಂ-ನ-೧-ಮಾಂಸ, ೩೨೦ ಗುಲಗಂಜೀತೂಕ, ೨.
ಪಾತಾಳಂ-ನ-೧- ಬಡಬಾಗ್ನಿ, ನಾಗಲೋಕ, ೨.
ಚೇಲಂ-ನ-೧-ವಸ್ತ್ರ, ಅಧಮವಾದದ್ದು, ತ್ರಿ, ೨.
ಕುಕೂಲಂ-ನ-೧-ದನಗಳು ಬಾರದಂತೆ ಸುತ್ತಲೂ ಗೂಟಗಳು ನೆಟ್ಟಲ್ಪಟ್ಟಗುಳಿ, ಹೊಟ್ಟಿಕಿಚ್ಚು, ಪು-೨.
ಕೇವಲಂ-ನ-೧- ನಿರ್ಣಯಿಸಲ್ಪಟ್ಟದ್ದು. ಇದು ಅವ್ಯಯವೆಂದು ಕೆಲವರ ಪಕ್ಷವು, ಎಲ್ಲವೂ, ಒಬ್ಬ, ಪಂದೇ, ೨-ತ್ರಿ-೪.
ಕುಶಲಂ-ನ-೧-ಸಾಕಾದಷ್ಟುಗೆಬೇಕಾದದ್ದು ಉಂಟಾಗಿರುವಿಕೆ, ಸುರಕ್ಷಿತವಾಗಿರುವಿಕೆ, ಪುಣ್ಯ, ಶಿಕ್ಷಿಸಲ್ಪಟ್ಟ, ತ್ರಿ.
ಪ್ರವಾಳಂ-ನ-೧-ಮೊಳಕೆ, ಚಿಗುರು, ಪವಳ, ವೀಣೆಯದಂಡಿಗೆ, ೪.
ಸ್ಥೂಲಂ-ತ್ರಿ-೧-ಮಂಕನು, ಬಲಿತುದೊ
[illegible]

ಕರಾಳೋದಂತುರೇ ತುಂಗೇ

ಚಾರೌ ದಕ್ಷೇಚಪೇಶಲಃ।

ಮೂರ್ಖೇರ್ಭಕೇಪಿಬಾಲಸ್ಸ್ಯಾ

ಲ್ಲೋಲಶ್ಚಲಸತೃಷ್ಣಯೋಃ।

ಇತಿಲಾಂತವರ್ಗಃ.

—*—

ದವದಾವೌವನಾರಣ್ಯವಹ್ನೀ

ಜನ್ಮಹರೌಭವೌ ॥೩೬೧॥

ಮಂತ್ರೀಸಹಾಯಸ್ಸಚಿವೌ

ಪತಿಶಾಖಿನರಾಧವಾಃ।

ಅವಯಶ್ಶೈಲಮೇಷಾರ್ಕಾ

ಆಜ್ಞಾಹ್ವಾನಾಧ್ವರಾಹವಾಃ।

ಭಾವಸ್ಸತ್ತಾಸ್ವಭಾವಾಭಿ

ಪ್ರಾಯಚೇಷ್ಟಾತ್ಮಜನ್ಮಸು।

ಸ್ಯಾದುತ್ಪಾದೇಫಲೇಪುಷ್ಪೇಪ್ರ

ಸವೋಗರ್ಭವಿಮೋಚನೇ॥

ಅವಿಶ್ವಾಸೇಪಹ್ನವೇಪಿನಿಕೃತಾ

ವಪಿನಿಹ್ನವಃ।

ಉತ್ಸೇಕಾಮರ್ಷಯೋರಿಚ್ಛಾ

ಪ್ರಸರೇಮಹಉತ್ಸವಃ॥

ಕರಾಳಃ-ತ್ರಿ-೧-ಗಟ್ಟಿದಿಣ್ಣೆ, ಉದ್ದವಾದವನು, ೨.

ಪೇಶಲಃ-ತ್ರಿ-೧-ಮನೋಹರನು, ಚತುರನು, ಪನಿಕೆ, ೩.

ಬಾಲಃ-ತ್ರಿ-೧-ಮೂರ್ಖನು, ಹುಡುಗ, ಲಾಮಂಚಕ್ಕೆ ಹೆಸರಾದಾಗ-ನ-ಬಾಲದಕೂದಲಿಗೆ ಹೆಸರಾದಾಗ-ಪ್ರು, ೪.

ಲೋಲಃ-ತ್ರಿ-೧-ಚಂಚಲವಾದ್ದು, ಆಶೆಯುಳ್ಳದ್ದು, ೨.

ಲಾಂತವರ್ಗಃ- ಲಕಾರಾಂತ ನಾನಾರ್ಥಕ ಪದಗಳ ಸಮೂಹವು, ಇತಿ-ಈವರೆಗೆ ಮುಗಿದುದು.

ದವಃ-ದಾವಃ-ಪು-೨-ಕಾಡು, ಕಾಡುಕಿಚ್ಚು, ೨.

ಭವಃ-ಪು-೧-ಹುಟ್ಟುವಿಕೆ, ಶಿವನು, ೨.

ಸಚಿವಃ-ಪು- ೧-ಮಂತ್ರಿ, ಸಹಾಯವಾಗಿರುವವನು, ೨.

ಧವಃ-ಪು-೧-ಗಂಡನು, ಕಗ್ಗಲೀಮರ, ಮನುಷ್ಯ, ೩.

ಅವಿಃ-ಪು-೧-ಬೆಟ್ಟ, ಕುರಿ, ಸೂರ್ಯ, ೩.

ಹವಃ-ಪು-೧-ಅಜ್ಞೆ, ಕರೆಯುವಿಕೆ, ಯಜ್ಞ, ೩

ಭಾವಃ-ಪು-೧-ಪರಿಣಾಮದ ಆವಿರ್ಭಾವ, ಸ್ವಭಾವ, ತಾತ್ಪರ್ಯ, ಧಾತುವಾಚ್ಯಕ್ರಿಯೆ, ಆತ್ಮನು, ಉತ್ಪತ್ತಿ, ಮನೋವಿಕಾರ, ಆಗುವಿಕೆ, ಸದ್ಭಾವ, ೯.

ಪ್ರಸವಃ-ಪು-೧-ಹುಟ್ಟುಹಾಕುವಿಕೆ, ಹಣ್ಣು, ಹುವ್ವು, ಹೆರುವಿಕೆ, ೪.

ನಿಹ್ನವಃ-ಪು-೧-ಅವಿಶ್ವಾಸ, ಬಚ್ಚಿಡುವಿಕೆ, ತಿರಸ್ಕಾರ, ಅಪಲಾಪಗೊಳಿಸುವಿಕೆ, ೪.

ಉತ್ಸವಃ-ಪು-೧-ಉಕ್ಕುವಿಕೆ, ಕೋಪ, ಇಚ್ಛೆ, ಹೆರುವಿಕೆ, ಹಬ್ಬ, ೫.

ಅನುಭಾವಃಪ್ರಭಾವೇಚಸ ತಾಂಚಮತಿನಿಶ್ಚಯೇ।
ಸ್ಯಾಜ್ಜನ್ಮಹೇತುಃ ಪ್ರಭವಃ ಸ್ಥಾನಂಚಾದ್ಯೋಪಲಬ್ಧಯೇ॥

ಧ್ರುವೋಭಭೇದೇಕ್ಲೀಬಂತು ನಿಶ್ಚಿತೇಶಾಶ್ವತೇತ್ರಿಷು।

ಸ್ವೋಜ್ಞಾತಾವಾತ್ಮನಿ ಸ್ವಂ ತ್ರಿಷ್ವಾತ್ಮೀಯೇಸ್ವೋಸ್ತ್ರಿಯಾಂ ಧನೇ ॥೨೬೬॥
ಸ್ತ್ರೀಕಟೀವಸ್ತ್ರಬಂಧೇಪಿ ನೀವೀಪರಿಪಣೇಪಿಚ॥

ಶಿವಾಗೌರೀಫೇರವಯೋ

ದ್ವಂದ್ವಂಕಲಹ ಯುಗ್ಮಯೋಃ ॥೨೬೭॥
ದ್ರವ್ಯಾಸುವ್ಯವಸಾಯೇಷುಸತ್ವಮಸ್ತ್ರೀಷುಜಂತುಷು।
ಕ್ಲೀಬಂನಪುಂಸಕೇಷಂಡೇವಾಚ್ಯಲಿಂಗಮವಿಕ್ರಮೇ॥
✻ಇತಿವಾಂತವರ್ಗಃ✻
—:✻:—

ದ್ವೌವಿಶೌ ವೈಶ್ಯಮನುಜೌ ದ್ವೌಚಾರಾಭಿಮುರೌಸ್ಪಶೌ।

ದ್ವೌರಾಶೀಪುಂಜಮೇಷಾದ್ಯೌ ದ್ವೌವಂಶೌ ಕುಲಮಸ್ಕರೌ॥

ಅನುಭಾವಃ-ಪು-೧- ಪ್ರಭಾವ, ಹಿರಿಯರಬುದ್ಧಿ ನಿಶ್ಚಯ, ೨.

ಪ್ರಭವಃ-ಪು-೧-ಜನನ, ಕಾರಣ, ತಿಳಿವಳಿಕೆಗೆ, ಸ್ಥಳ, ಪ್ರಭವಸಂವತ್ಸರ. ಸಮರ್ಥ, ೫.

ಧ್ರುವಃ-ಪು-೧-ಧ್ರುವನಕ್ಷತ್ರ, ನಿಶ್ಚಯಿಸಲ್ಪಟ್ಟದ್ದಕ್ಕೂ, ಶಾಶ್ವತವಾದ್ದಕ್ಕೂಹೆಸರಾದಾಗ, ತ್ರಿ.

ಸ್ವಃ-೧-ಜ್ಞಾತಿ, ತನ್ನವನು, ೨-ಪು-ತಾನೇ, ಪ್ನ-ತನ್ನ ಸಂಬಂಧವಾದದ್ದು,ತ್ರಿ-ಧನ, ಪ್ನ, ೫.

ನೀವೀ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಹೆಂಗಸಸೀರೆ, ನೆರಿಯಗಂಟು, ಬಂಡವಾಳದವಡಿವೆ, ಪಂದ್ಯಕಟ್ಟಿಕೊಂಡವಡಿವೆ, ೩.

ಶಿವಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಗೌರೀದೇವಿ, ನರಿ, ಅಳಲೇಗಿಡ, ನೆಲ್ಲೀಗಿಡ. ಶಿವಂ-ನ-೧- ಶುಭವು, ಶಿವಃ, ಪು-೧-ಜಗದೀಶ್ವರ, ೬.

ದ್ವಂದ್ವಂ-ನ-೧-ಜಗಳ, ಜೋಡಿ, ಕೂಡಿದ್ದು, ರಹಸ್ಯ, ೪.

ಸತ್ವಂ-ನ-೧-ಭೂತವು, ಪ್ರಾಣ, ಉದ್ಯೋಗ, ಜಂತು,

ಕ್ಲೀಬಂ-ನ-೧-ನಪುಂಸಕ, ಹೇಡಿಗೆ ಹೆಸರಾದಾಗ, ತ್ರಿ.

ವಾಂತವರ್ಗಃ-ವಕಾರಾಂತ ನಾನಾರ್ಥಕಪದ ಸಮೂಹವು, ಇತಿ-ಈವರೆ ಮುಗಿದುದು.

ವಿಟ್-ಶ್-ಪು-೧-ವೈಶ್ಯನು,ಮನುಷ್ಯನು,೨.

ಸ್ಪಶಃ-ಪು-೧-ದೂತನು, ಯುದ್ಧ,ಹೋರುವವನು, ೩.

ರಾಶಿಃ-ಪು-೧-ಗುಡ್ಡೆ,ಮೇಷಾದಿ ರಾಶಿ,೨

ವಂಶಃ-ಪು-೧-ಕುಲ, ಬಿದುರು, ೨.

ರಹಃಪ್ರಕಾಶೌವೀಕಾಶೌ

ನಿರ್ವೇಶೋಭೃತಿಭೋಗಯೋಃ।
ಕೃತಾಂತೇಪುಂಸಿಕೀನಾಶಃಕ್ಷು
ದ್ರಕರ್ಷಕಯೋಸ್ತ್ರಿಷು ॥
ಪದೇಲಕ್ಷ್ಯೇನಿಮಿತ್ತೇಽಪದೇಶ

ಸ್ಸ್ಯಾತ್ಕುಶಮಪ್ಸುಚ ।
ದಶಾವಸ್ಥಾನೇಕವಿಧಾಪ್ಯಾ

ಶಾತೃಷ್ಣಾಪಿಚಾಯತಾ ॥
ವಶಾಸ್ತ್ರೀಕರಿಣೀವಂಧ್ಯಾ

ದೃಗ್ಜ್ಞಾನೇಜ್ಞಾತರಿತ್ರಿಷು ।

ಸ್ಸ್ಯಾತ್ಕರ್ಕಶಸ್ಸಾಹಸಿಕಃ ಕ
ಠೋರಮಸೃಣಾವಪಿ ॥
ಪ್ರಕಾಶೋಽತಿಪ್ರಸಿದ್ಧೇಪಿ

ಶಿಶಾವಜ್ಞೇಪಿಬಾಲಿಶಃ ।

ಕೋಶೋಸ್ತ್ರೀಕುಟ್ಮಲೇಖಡ್ಗ
ಪಿಧಾನೇರ್ಥೌಘದಿವ್ಯಯೋಃ॥
* ಇತಿಶಾಂತವರ್ಗಃ. *
—:*:—

ಸುರಮತ್ಸ್ಯಾವನಿಮಿಷಾ
ಪುರುಷಾವಾತ್ಮಮಾನವೌ ।

ಕಾಕಮತ್ಸ್ಯಾತ್ಪಗೌಧ್ವಾಂ
ಕ್ಷೌ

ವೀಕಾಶಃ-ಪು-೧-ಏಕಾಂತಸ್ಥಳ, ಸ್ಫುಟ
ವಾದ್ದು, ೨.

ನಿರ್ವೇಶಃ-ಪು-೧-ಕೂಲಿ, ಭೋಗ, ೨.

ಕೀನಾಶಃ-ಪು-೧-ಯಮನು, ದರಿದ್ರನು,
ಕರ್ಷಕನು, ತ್ರಿ-೩.

ಅಪದೇಶಃ-ಪು-೧-ಸ್ಥಾನ, ಗುರಿ, ನೆವ,
ನಿಮಿತ್ತ, ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ, ೫.

ಕುಶಂ-ನ-೧-ನೀರು, ದರ್ಭೆ, ೨.

ದಶಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ನಾನಾಬಗೆಅವಸ್ಥೆಗಳು,
ಬತ್ತಿ, ಬದ್ದಿಗೆ.

ಆಶಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಬಹಳ ಇಚ್ಛೆ,ದಿಕ್ಕು,೨.

ವಶಾ-ಸ್ತ್ರೀ-ಹೆಂಣು, ಹೆಣ್ಣಾನೆ, ಬಂಜೆ
ಹಸು,೩.

ದೃಕ್-ಶ್-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಜ್ಞಾನ, ತಿಳಿದವನಿಗೆ
ಹೆಸರಾದಾಗ, ಪು.

ಕರ್ಕಶಃ-ತ್ರಿ-೧-ಸಾಹಸಗಾರ, ಗಟ್ಟಿ,
ವ್ಯಾಪ್ತ.

ಪ್ರಕಾಶಃ-ತ್ರಿ-ಬಹಳ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ್ದು,
ಬೆಳಕು, ೨.

ಬಾಲಿಶಃ-ತ್ರಿ-೧-ಹುಡುಗ, ಮೂಢನು,
ಮೂರ್ಖನು, ೩.

ಕೋಶಃ-ಪು-೧-ಮೊಗ್ಗೆ,ಕತ್ತಿಯುಪರೆ,ಬ
ಕ್ಕಸಗುಂಪು, ಪ್ರಮಾಣಮಾಡಿಸುವಿಕೆ,೫.

ಶಾಂತವರ್ಗಃ-ಶಕಾರಾಂತ ನಾನಾರ್ಥಕ
ಪದಗಳಸಮೂಹವು, ಇತಿ-ಈಮೇರೆ ಮು
ಗಿದುದು.

ಅನಿಮಿಷಃ-ಪು-೧-ದೇವತೆ, ಮೀನು,೨.

ಪುರುಷಃ-ಪು-೧-ಆತ್ಮನು, ಮನುಷ್ಯ
ನು, ೨.

ಧ್ವಾಂಕ್ಷಃ- ಪು-೧-ಕಾಗೆ, ಮೀನು ತಿಂ
ನುವ ಹಕ್ಕಿ, ೨.

ಕಕ್ಷೌ ಚತೃಣವೀರುಧೌ ॥

ಅಭೀಷುಃ ಪ್ರಗ್ರಹೇ ರಶ್ಮೌ
ಪ್ರೈಷಃ ಪ್ರೇಷಣಮರ್ದನೇ

ಪಕ್ಷಸ್ಸಹಾಯೇಪ್ಯು

ಷ್ಣೀಷಶ್ಶಿರೋವೇಷ್ಟ ಕಿರೀಟಯೋಃ।
ಶುಕ್ಲಕೇಮೂಷಿಕೇಶ್ರೇಷ್ಠೇ ಸುಕೃತೇವೃಷಭೇವೃಷಃ।

ದ್ಯೂತೇಕ್ಷೇಶಾರಿಫಲಕೇಪ್ಯಾಕರ್ಷೋ
ಥಾಕ್ಷಮಿಂದ್ರಿಯೇ ॥೩೭೬॥
ನಾದ್ಯೂತಾಂಗೇಕರ್ಷಚಕ್ರೇ ವ್ಯವಹಾರೇಕಲಿದ್ರುಮೇ।

ಕರ್ಷೂ ರ್ದ್ವಾರ್ತ್ತಾ ಕರೀಷಾಗ್ನಿಃ ಕರ್ಷೂಃ ಕುಲ್ಯಾಭಿಧಾಯಿನೀ ॥

ಪುಂಭಾವೇತತ್ಕ್ರಿಯಾಯಾಂಚ ಪೌರುಷಂ

ವಿಷಮಪ್ಸುಚ।
ಉಪದಾನೇಪ್ಯಾಮಿಷಂ ಸ್ಯಾದಪರಾಧೇಪಿಕಿಲ್ಬಿಷಂ॥

ಸ್ಯಾದ್ವೃಷ್ಟೌ ಲೋಕಧಾತ್ವಂಶೇ ವತ್ಸರೇ ವರ್ಷಮಸ್ತ್ರಿಯಾಂ।
ಪ್ರೇಕ್ಷಾನೃತ್ಯೇಕ್ಷಣಪ್ರಜ್ಞಾ

ಕಕ್ಷಃ-ಪ್ರು-೧-ಹುಲ್ಲು, ಬಳ್ಳಿಗಳ ಹೊದೆ, ಕಂಕಳು, ಒಣಗಿದಕಾಡು,

ಅಭೀಷುಃ-ಪ್ರು-೧-ಹಗ್ಗ, ಕಿರಣ, ೨.

ಪ್ರೈಷಃ-ಪ್ರು-೧- ಕಳುಹಿಸುವಿಕೆ, ಪೀಡಿಸುವಿಕೆ, ೨.

ಪಕ್ಷಃ-ಪ್ರು-೧-ಸಹಾಯ,ಶುಕ್ಲಾದಿ ಪಕ್ಷ, ರೆಕ್ಕೆ, ಕಕ್ಕೆ, ೪.

ಉಷ್ಣೀಷಃ-ಪ್ರು-೧-ತಲೆವಸಗು, ಕಿರೀಟ, ಮುಂಡಾಸು, ೩.

ವೃಷಃ-ಪ್ರು-೧-ವೀರ್ಯವೃದ್ಧಿಯುಳ್ಳವನು, ಇಲಿ, ಶ್ರೇಷ್ಠನು, ಪುಣ್ಯ, ಎತ್ತು, ನಂದೀಶ್ವರ, ಅಡ್ಡಸರದಗಿಡ, ೭.

ಆಕರ್ಷಃ-ಪ್ರು-೧- ಜೂಜು, ಪಾಚಿಕೆಗಳೆತ್ತ, ಜೂಜಾಡುವಹಲಿಗೆ,ಎಳೆಕೊಳ್ಳುವಿಕೆ, ೪.

ಅಕ್ಷಂ-ನ-೧-ಇಂದ್ರಿಯವು ಪಗಡೆಯಲೆತ್ತಕ್ಕೂ, ೮೦ ಗುಲಗಂಜೀ ತೂಕಕ್ಕೂ, ಬಂಡೀಕಂಬಿಗೂ, ವ್ಯವಹಾರಕ್ಕೂ, ತಾರೇಸುರಕ್ಕೂ ಹೆಸರಾದಾಗ ಪು-೬.

ಕರ್ಷೂಃ-ಊ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಕೃಷಿ, ಬೆರಣಿಯ ಬೆಂಕಿಗೆ ಹೆಸರಾದಾಗ, ಪ್ರು-ಕುಲ್ಯಾನದಿಗೆ ಹೆಸರಾದಾಗ, ಸ್ತ್ರೀ- ೩.

ಪೌರುಷಂ-ನ-೧-ಗಂಡುಸುತನ, ಗಂಡುಕೆಲಸ, ಆಳೋಚ್ಛ್ರಯುದ್ದದ ಅಳತೆಗೂ ಹೆಸರು, ೩.

ವಿಷಂ-ನ-೧-ನೀರು, ನಂಜು, ೨.

ಆಮಿಷಂ-ನ-೧-ಕಾಣಿಕೆ,ಮಾಂಸ, ೨.

ಕಿಲ್ಬಿಷಂ -ನ -೧-ತಪ್ಪು ಮಾಡುವಿಕೆ, ಪಾಪ, ೨.

ವರ್ಷಂ-ನ-೧-ಮಳೆ, ಭೂಖಂಡ, ಸಂವತ್ಸರ, ೩.

ಪ್ರೇಕ್ಷಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ನಾಟ್ಯ, ನೋಟ,

ಕುಶಲಬುದ್ಧಿ, ನಾಟ್ಯದೊಳಗೆಭಾವಾನುಸಾರವಾಗಿ ನೋಡುವಿಕೆ, ೪.

ಭಿಕ್ಷಾಸೇವಾರ್ಥನಾಭೃತಿಃ॥
ತ್ವಿಟ್ತ್ವಿಷೌಭಾಪಿ
(ತ್ವಿಷುಪರೆ)

ಭಿಕ್ಷಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಸೇವೆ,ಬೇಡುವಿಕೆ,ಕೂಲಿ,೩
ತ್ವಿಟ-ಷ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಕಾಂತಿ, ಕಿರಣ, ೨.

ಮುಂದೆ ಷಾಂತಗಳು ಮುಗಿಯುವವರಿಗೂ ಹೇಳಲ್ಪಡುವ ನಾನಾರ್ಥಕಪದಗಳು, ತ್ರಿಲಿಂಗಗಳು.

ನ್ಯಕ್ಷಂಕಾತ್ಸ್ನ್ಯೇನಿಕೃಷ್ಟಯೋಃ।
ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷೇಧಿಕೃತೇಧ್ಯಕ್ಷೋ

ನ್ಯಕ್ಷಂ-ತ್ರಿ-೧-ಎಲ್ಲವೂಎಂಬಅರ್ಥ,ಕೀಳಾದದ್ದು, ೨.

ಅಧ್ಯಕ್ಷಃ-ತ್ರಿ-೧- ಸಾಕ್ಷಾತ್ತಾಗಿತಿಳಿಯಲ್ಪಟ್ಟದ್ದು, ಗ್ರಾಮಾಧಿಕಾರಿಮುಂತಾದಮುಖಂಡನಿಗೂಹೆಸರು, ೨.

ರೂಕ್ಷಸ್ತ್ವಪ್ರೇಮ್ಣ್ಯಚಿಕ್ಕಣೇ ॥೩೮೦॥
ಇತಿಷಾಂತವರ್ಗಃ

ರೂಕ್ಷಃ-ತ್ರಿ-೧-ಪ್ರೇಮವಿಲ್ಲದವನು, ಕಠಿನ, ೨.

ಷಾಂತವರ್ಗಃ- ಷಕಾರಾಂತ ನಾನಾರ್ಥಕಪದಗಳಸಮೂಹವು, ಇತಿ, ಈವರೆ ಮುಗಿದುದು.

—*—

ರವಿಶ್ವೇತಚ್ಛದೌಹಂಸೌ

ಹಂಸಃ-ಪು-೧-ಸೂರ್ಯ, ಅಂಚೆಹಕ್ಕಿ, ಲೋಭವಿಲ್ಲದಅರಸು, ಜ್ಞಾನಾಧಿಕನಾದವಿರಕ್ತನು, ಶ್ರೇಷ್ಠನಾದವನು, ಪರಮಾತ್ಮ, ಜೀವಾತ್ಮ, ಯೋಗಿ, ೮.

ಸೂರ್ಯವಹ್ನೀವಿಭಾವಸೂ।
ವತ್ಸೌತರ್ಣಕವರ್ಷೌದ್ವಾ
ಸಾರಂಗಾಶ್ಚದಿವೌಕಸಃ।

ವಿಭಾವಸುಃ-ಪು-೧-ಸೂರ್ಯ, ಅಗ್ನಿ, ೨.
ವತ್ಸಃ-ಪು-೧-ಕರುವು, ಸಂವತ್ಸರ, ೨.
ದಿವೌಕಾಃ-ಸ-ಪು-೧- ಚಕ್ಕಪಕ್ಕಿ, ದೇವತೆ, ೨.

ಶೃಂಗಾರಾದೌವಿಷೇವೀರ್ಯೆಗುಣೇರಾಗೆದ್ರವೇರಸಃ।

ರಸಃ-ಪು-೧-ಶೃಂಗಾರಾದಿರಸಗಳು, ನಂಜು, ವೀರತ್ವ,ಸುಗುಣ, ಅಭಿಲಾಷೆ,ತಾತ್ಸ್ವವ, ನೀರು, ನೀರಡಾಗೆಯಿರುವದು, ಪಾದರಸ, ರುಚಿ, ಪರಮಾತ್ಮನು, ೧೧.

ಪುಂಸ್ಯುತ್ತಂಸಾವತಂಸೌವಾ
ಕರ್ಣಪೂರೇಪಿಶೇಖರೇ॥೩೮೨॥

ಉತ್ತಂಸಃ-ಅವತಂಸಃ-ಪು-೨-ಕರ್ಣಭೂಷಣ, ಶಿರೋಭೂಷಣವಾದ ಪಾಗು

	ಮುಂತಾದ್ದು, ೧.
ದೇವಭೇದೇನಲೇರಶ್ಮೌವಸೂರ ತ್ನೇಧನೇವಸು।	ವಸುಃ-ಪು-೧-ವಸುದೇವತೆಗಳು,ಅಗ್ನಿ, ಕಿರಣ, ೩, ರತ್ನಕ್ಕೂ, ಧನಕ್ಕೂ ಹೆಸರಾದಾಗ, ನ-೨.
ವಿಷ್ಣೌಚವೇಧಾಃ	ವೇಧಾಃ-ಸ-ಪು-೧-ವಿಷ್ಣು, ಬ್ರಹ್ಮ, ವಿದ್ವಾಂಸನು, ೩.
ಸ್ತ್ರೀತ್ವಾಶೀರ್ಹಿತಾಶಂಸಾಹಿ ದಂಷ್ಟ್ರಯೋಃ ॥೨೪೩॥	ಆಶೀಃ-ಷ-ಸ್ತ್ರೀ-೧- ಹಿತವಾಗಲೆಂಬಹಾರೈಕೆ, ಹಾವಿನಕೋರೇದಾಡೆ, ಆಶೀರ್ವಾದದಮಂತ್ರಗಳು, ೩.
ಲಾಲಸೇಪ್ರಾರ್ಥನೌತ್ಸುಕ್ಯೆ	ಲಾಲಸಂ-ಪ್ನ-೧-ಪ್ರಾರ್ಥನೆ, ಇಷ್ಟಪ್ರಾಪ್ತಿಯೊಳು ತ್ವರೆಯೊಡಗೂಡಿದಆಶೆ, ವಿಷಯಾಸಕ್ತಿಯುಳ್ಳದ್ದು, ತ್ರಿ.
ಹಿಂಸಾಚೌರ್ಯಾದಿಕರ್ಮಚ।	ಹಿಂಸಾ-ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಕೊಲೆ ಮುಂತಾದ್ದು, ಬೊಯಿಲು.
ಪ್ರಸೂರಶ್ವಾಪಿ	ಪ್ರಸೂಃ- ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಹೆಣ್ಣುಕುದುರೆ, ತಾಯಿ, ೧.
ಭೂದ್ಯಾವೌರೋದಸ್ಯೌ	ರೋದಸೀ-ಸ್ತ್ರೀ-೧- ಆಕಾಶ, ಭೂಮಿ, ೧ಕ್ಕೂ ೧, ಹೆಸರು.
ರೋದಸೀಚತೇ।	ರೋದಃ-ಸ-ನ-೧-ಭೂಮಿ, ಆಕಾಶ,೧.
ಜ್ವಾಲಾಭಾಸೋರ್ನಪುಂಸ್ಯರ್ಚಿ	ಆರ್ಚಿಃ-ಸ್ನ-೧-ಉರಿ, ಬೆಳಕು, ೧.
ಜ್ಯೋತಿರ್ಭದ್ಯೋತ ದೃಷ್ಟಿಷು।	ಜ್ಯೋತಿಃ-ಸ-ನ-೧-ನಕ್ಷತ್ರ, ತೇಜಸ್ಸು, ದೃಷ್ಟಿ, ಸೂರ್ಯ, ಚಂದ್ರ, ಅಗ್ನಿ,ಜ್ಞಾನ,ಆತ್ಮ, ೮.
ಪಾಪಾಪರಾಧಯೋರಾಗಃ	ಅಗಃ-ಸ-ನ-೧-ಪಾಪವು, ಅಪರಾಧ,೧.
ಖಗಬಾಲ್ಯಾದಿನೋರ್ವಯಃ।	ವಯಃ-ಸ-ನ-೧-ಬಾಲ್ಯ ಮುಂತಾದ ವಯಸ್ಸು, ಹಕ್ಕಿ, ೧.
ತೇಜಃಪುರೀಷಯೋರ್ವರ್ಚೋ	ವರ್ಚಃ-ಸ-ನ-೧-ತೇಜಸ್ಸು,ಅಮೇಧ್ಯ,೧.
ಮಹಸ್ತೂತ್ಸವತೇಜಸೋಃ।	ಮಹಃ-ಸ-ನ-೧-ಹಬ್ಬ, ತೇಜಸ್ಸು, ೧.
ರಜೋಗುಣೇಪಿಸ್ತ್ರೀಪುಷ್ಪೆ	ರಜಃ-ಸ-ನ-೧-ರಜೋಗುಣ, ಹೆಂಗಳ ಹೊಲೆ, ಧೂಳು, ೩.
ರಾಹೌಧ್ವಾಂತೇಗುಣೇತಮಃ।	ತಮಃ-ಸ-ನ-೧-... ಕತ್ತಲೆ, ಅಜ್ಞಾನ, ೩.

ಛಂದಃಪದ್ಯೇಭಿಲಾಷೇಚ
ತಪಃಕೃಚ್ಛ್ರಾದಿಕರ್ಮಚ।
ಸಹೋಬಲಂಸಹಾ ಮಾರ್ಗೋ
ನಭಃಖಂಶ್ರಾವಣೋನಭಾಃ॥
ಓಕಸ್ಸದ್ಮಾ ಶ್ರಯಶ್ಚೌಕಃ
ಪಯಃಕ್ಷೀರಂಪಯೋಂಬುಚ
ಓಜೋದೀಪ್ತೌಬಲೇ
ಸ್ರೋತಇಂದ್ರಿಯೇ ನಿಮ್ನಗಾ
ರಯೇ ॥೩೯೮
ತೇಜಃಪ್ರಭಾವೇ ದೀಪ್ತೌಚಬ
ಲೇಶುಕ್ರೇಪ್ಯ
(ಥತ್ರಿಷು।)
ವಿದ್ವಾನ್ವಿದಂಶ್ಚ
ಬೀಭತ್ಸೋಹಿಂಸ್ರೋಪ್ಯ
ತಿಶಯೇತ್ವಮೀ ॥೩೯೯॥
ವೃದ್ಧ ಪ್ರಶ ಸ್ಯಯೋರ್ಜ್ಯಾ
ಯಾನ್
ಕನೀಯಾಂಸ್ತು ಯುವಾ
ಲ್ಪಯೋಃ।
ವರೀಯಾಂಸ್ತೂರುವರಯೋ

ಛಂದಃ- ಸ-ನ-೧- ಉಕ್ತಾತ್ಯುಕ್ತಾ ಮಧ್ಯಾಪ್ರತಿಷ್ಠಾ ಗಾಯತ್ರ್ಯಾದಿ ಛಂದಸ್ಸುಗಳು, ಅಭಿಪ್ರಾಯ, ವೇದ, ಪ್ರು, ೩.

ತಪಃ-ಸ-ನ-೧-ವ್ರತ, ಧರ್ಮ, ಮಾಘಮಾಸ, ಪ್ರು, ೩.

ಸಹಃ- ಸ-ನ-೧-ಬಲ, ಮಾರ್ಗಶಿರಮಾಸ, ಪ್ರು,೨.

ನಭಃ-ಸ-ನ-೧- ಆಕಾಶ, ಶ್ರಾವಣಮಾಸ, ಪ್ರು,೨.

ಓಕಃ-ಸ-೧-ಮನೆ, ಸ್ಥಳ, ವೇಗ,೩.

ಪಯಃ-ಸ-ನ-೧-ಹಾಲು, ನೀರು, ೨.

ಓಜಃ-ಸ-ನ-೧-ತೇಜಸ್ಸು, ಬಲ, ೨.

ಸ್ರೋತಃ- ಸ-ನ-೧- ಇಂದ್ರಿಯಗಳು, ಹೊಳೆಯವೇಗ.

ತೇಜಃ-ಸ-ನ-೧-ಪ್ರಭಾವ, ಕಾಂತಿ, ಬಲ, ರೇತಸ್ಸು ೪.

ಇದುಮೊದಲು ಸಾಂತಗಳು ಮುಗಿಯುವವರಿಗೂ, ತ್ರಿ, ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗದಲ್ಲಿ ಬೀಭತ್ಸಶಬ್ದಹೊರ್ತು ಮಿಕ್ಕಾದ್ದು, ಈಕಾರಾಂತ.

ವಿದ್ವಾನ್-ಸ- ಸ್ತ್ರೀ-೧-ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞಾನಿ, ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನಿ.

ಬೀಭತ್ಸಃ-ತ್ರಿ-೧- ಕೊಲ್ಲುವವನು, ಅರ್ಜುನನು, ೨.

ಮುಂದೆ ನಾಲ್ಕುಶಬ್ದಗಳು ಸ್ವಾರ್ಥಾತಿಶಯವಾಚಕಗಳು.

ಜ್ಯಾಯಾನ್-ಸ-ತ್ರಿ-೧-ಬಹಳಮುದಕ, ಬಹಳಶ್ರೇಷ್ಠ.

ಕನೀಯಾನ್-ಸ-ತ್ರಿ-೧-ಬಹಳಪ್ರಾಯದವ, ಅತ್ಯಲ್ಪ.

ವರೀಯಾನ್-ಸ-ತ್ರಿ-೧- ಬಹಳಘನ, ಬಹಳಶ್ರೇಷ್ಠ

ಸಾಧೀಯಾನ್ಸಾಧುಬಾಢ ಯೋಃ ॥೩೯೦॥	ಸಾಧೀಯಾನ್-ಸ-ತ್ರಿ-೧-ಬಹಳ ಪಳ್ಳೇದು, ಬಹಳ ದೃಢ.
✻ಇತಿ ಸಾಂತವರ್ಗಃ.✻	ಸಾಂತವರ್ಗಃ--ಸಕಾರಾಂತ ನಾನಾರ್ಥಕಪದಗಳ ಸಮೂಹವು, ಇತಿ--ಈಮೇರೆ ಮುಗಿದುದು.
—✻—	
ದಳೇಪಿಬರ್ಹಂ	ಬರ್ಹಂ-ನ-೧-ಎಲೆ, ನವಿಲು, ಬಾಲ,೩.
ನಿರ್ಬಂಧೋಪರಾಗಾರ್ಕಾದಯೋಗ್ರಹಾಃ।	ಗ್ರಹಃ-ಪು-೧- ನಿರ್ಬಂಧ, ರಾಹುಕೇತುಗ್ರಹಣ, ಸೂರ್ಯಾದಿಗ್ರಹಗಳು, ವೈಷಯಿಕ ಜ್ಞಾನ, ೪.
ದ್ವಾರ್ಯಾಪೀಡೇ ಕಾಥರಸೇನಿರ್ವ್ಯೂಹೋನಾಗದಂತಕೇ	ನಿರ್ವ್ಯೂಹಃ-ಪು-೧-ಬಾಗಿಲು,ಮಂಡೆಯೊಳುಮುಡಿದಪೂಸರ,ಕಷಾಯ,ಗಜದಂತ,೪.
ತುಲಾಸೂತ್ರೇ ಶ್ವಾದಿರಶ್ಮೌ ಪ್ರಗ್ರಾಹಃಪ್ರಗ್ರಹೋಪಿಚ ।	ಪ್ರಗ್ರಾಹಃ-ಪ್ರಗ್ರಹಃ-ಪು-೨- ತ್ರಾಸಿನ ದಾರ, ಕುದುರೆಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟುವ ಹಗ್ಗ, ೨.
ಪತ್ನೀಪರಿಜನಾದಾನ ಮೂಲಶಾಪಾಃಪರಿಗ್ರಹಾಃ ॥೩೯೨॥	ಪರಿಗ್ರಹಃ-ಪು-೧-ಹೆಂಡತಿ, ಪರಿವಾರ,ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವಿಕೆ,ಮೊದಲು, ಬೊಯಿಲು, ಶಾಪ, ೬.
ದಾರೇಷ್ವಪಿಗೃಹಾಃ	ಗೃಹಾಃ-ಪು-ನಿತ್ಯ-ಬ-೧-ಹೆಂಡತಿ,ಮನೆ,೦.
ಶ್ರೋಣ್ಯಾ ಮಪ್ಯಾರೋಹೋ ವರಸ್ತ್ರಿಯಾಃ ।	ಆರೋಹಃ-ಪು-೧-ಸ್ತ್ರೀನಿತಂಬಸ್ಥಳ,ಆನೇಮಾವಟಿಗ, ೨.
ವ್ಯೂಹೋಬೃಂದೇಪ್ಯ	ವ್ಯೂಹಃ-ಪು-೧-ಗುಂಪು,ಸೇನಾವಿನ್ಯಾಸ,೨.
ಹಿರ್ವೃತ್ರೇಪ್ಯ	ಅಹಿಃ-ಪು-೧-ವೃತ್ರಾಸುರ, ಹಾವು, ೨.
ಗ್ನೀಂದ್ವರ್ಕಾಸ್ತಮೋಪಹಾಃ॥	ತಮೋಪಹಃ-ಪು-೧-ಅಗ್ನಿ,ಇಂದ್ರ,ಚಂದ್ರ, ಸೂರ್ಯ, ೪.
ಪರಿಚ್ಛದೇನೃಪಾರ್ಹಾರ್ಥೇಪರಿಬರ್ಹೇ	ಪರಿಬರ್ಹಃ- ಪು-೧- ಪರಿವಾರ, ರಾಜಯೋಗ್ಯ, ಬಿರುದು, ೩.
ಇತಿ ಹಾಂತವರ್ಗಃ.	ಹಾಂತವರ್ಗಃ- ಹಕಾರಾಂತನಾನಾರ್ಥಕಪದಗಳ ಸಮೂಹವು, ಇತಿ--ಈಮೇರೆ ಮುಗಿದುದು.
—✻—	
(ವ್ಯಯಾಃಪರೆ)	ಮುಂದಲಿಂಗಾದಿ ಸಂಗ್ರಹವರ್ಗಪ್ರಾರಂಭ [illegible] ಅವ್ಯಯಗಳ ಅರ್ಥಗ

ಳೀ ಹೇಳಲ್ಪಡುತ್ತವೆ.

ಇತಿ ನಾನಾರ್ಥವರ್ಗಃ.

—ಃಂಃ—

ನಾನಾರ್ಥವರ್ಗಃ-ಅನೇಕಾರ್ಥಗಳುಳ್ಳ ಪದಗಳ ಸಮೂಹವು, ಇತಿ-ಈವರೆ ಮು ಗಿದುದು.

ಆಜೀಷದರ್ಥೆಭಿವ್ಯಾಪ್ತೌ ಸೀ ಮಾರ್ಥೆ ಧಾತುಯೋಗಜೇ ॥

ಆಙ್-೧-ಕೊಂಚ, ಈ ಕೆಲಸ ಇದು ಪರಿ ಗೂ ಎಂಬ ಹದ್ದು, ಇದರೊಂದಿಗೆ, ಕ್ರಿಯಾ ರ್ಥದ್ಯೋತಕತ್ವ, ೪.

ಆಪ್ರಗೃಹ್ಯಃ ಸ್ಮೃತೌ ವಾಕ್ಯೇ

ಆ-೧-ನೆನಹು, ವಾಕ್ಯಪೂರಣ,-೨-ಈ ಅವ್ಯಯವು ಸಂಧಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕೃತಿಭಾವವು-

ಪ್ಯಾಸ್ತು ಸ್ಯಾತ್ಕೋಪಪೀಡಯೋಃ

ಆಃ-೧-ಕೋಪ, ಪೀಡೆ, ೨.

ಪಾಪಕುತ್ಸೇಷದರ್ಥೇ ಕು

ಕು-೧-ಪಾಪವು, ನಿಂದೆ, ಕೊಂಚ, ೩.

ಧಿಙ್ನಿರ್ಭರ್ತ್ಸನನಿಂದಯೋಃ

ಧಿಕ್-೧-ಬೆದರಿಸುವಿಕೆ, ನಿಂದಿಸುವಿಕೆ,೨.

ಚಾನ್ವಾಚಯಸಮಾಹಾರೇತ ರೇತರಸಮುಚ್ಚಯೇ ।

ಚ-೧-ಎರಡರೊಳಗೊಂದರನ್ನು ಮು ಖ್ಯವಾಗಿ ಹೇಳುವ ಅನ್ವಾಚಯದಲ್ಲಿಯೂ, ಅವಯವತಾರತಮ್ಯವಿಲ್ಲದೆ ಸಮುದಾಯ ವೇ ಮುಖ್ಯವೆಂಬ ಸಮಾಹಾರದಲ್ಲಿಯೂ,ಪ ರಸ್ಪರಸಾಪೇಕ್ಷಗಳಾದ ಪದಗಳನ್ನು ಏಕ ಕ್ರಿಯಾನ್ವಯಕ್ಕೆ ತರುವ ಇತರೇತರಯೋ ಗದಲ್ಲಿಯೂ,ಪರಸ್ಪರನಿರಪೇಕ್ಷಗಳಾದಪದ ಗಳಿಗೆ, ಏಕಕ್ರಿಯಾನ್ವಯಿತ್ವವನ್ನು ಹೇಳು ವ ಸಮುಚ್ಚಯದಲ್ಲಿಯೂ ವರ್ತಿಸುವದು,೪.

ಸ್ವಸ್ತ್ಯಾಶೀಃಕ್ಷೇಮಪುಣ್ಯಾದೌ

ಸ್ವಸ್ತಿ-೧-ಆಶೀರ್ವಾದ, ಕ್ಷೇಮ,ಧರ್ಮ, ಶುಭ, ೪.

ಪ್ರಕರ್ಷೇಲಂಘನೇಪ್ಯತಿ ॥

ಅತಿ-೧-ಹೆಚ್ಚುಗೆ,ಹಾರುವಿಕೆ,ಪೂಜೆ,೩.

ಸ್ವಿತ್ಪ್ರಶ್ನೇ ಚ ವಿತರ್ಕೇ ಚ

ಸ್ವಿತ-೧-ಪ್ರಶ್ನೆ, ಊಹೆ, ೨.

ತುಸ್ಯಾದ್ಭೇದೇವಧಾರಣೇ ।

ತು-೧-ಭೇದ, ನಿಶ್ಚಯ ೨.

ಸಕೃತ್ಸಹೈಕವಾರೇಸ್ಯಾ

ಸಕೃತ-೧-ಸಂಗಡ, ಒಂದುಸಾರಿ, ೨.

ದಾರಾದ್ದೂರಸಮೀಪಯೋಃ ।

ಆರಾತ-೧-ದೂರ, ಹತ್ತಿರ, ೨.

ಪ್ರತೀಚ್ಯಾಂ ಚರಮೇ ಪಶ್ಚಾ

ಪಶ್ಚಾತ-೧-ಪಡುವಲಲ್ಲಿ, ಹಿಂದುಗಡೆ,೨

ದುತಾಪ್ಯರ್ಥ ವಿಕಲ್ಪಯೋಃ ।

ಉತ-೧-ಉನ್ನೂ,ಸಂಶಯ,ವಿಕಲ್ಪ,೩.

ಪುನಸ್ಸಹಾರ್ಥಯೋಶ್ಶಶ್ವ

ಶಶ್ವತ-೧-ಪುನಃಪುನಃ ಆಗಲೂ, ಬಾ

ತ್ಸಾಕ್ಷಾತ್ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ತುಲ್ಯ
ಯೋಃ ॥೨೪೮॥
ಖೇದಾನುಕಂಪಾ ಸಂತೋಷ
ವಿಸ್ಮಯಾಮಂತ್ರಣೇಬತ।
ಹಂತಹರ್ಷೇನುಕಂಪಾಯಾಂ
ವಾಕ್ಯಾರಂಭವಿಷಾದಯೋಃ ॥
ಪ್ರತಿಪ್ರತಿನಿಧೌವೀಪ್ಸಾಲಕ್ಷ
ಣಾದೌಪ್ರಯೋಗತಃ।

ಇತಿಹೇತುಪ್ರಕರಣ ಪ್ರಕಾ
ಶಾದಿಸಮಾಪ್ತಿಷು ॥೨೦೦॥
ಪ್ರಾಚ್ಯಾಂಪುರಸ್ತಾತ್ಪ್ರಥಮೇ
ಪುರಾರ್ಥೇಗ್ರತ ಇತ್ಯಪಿ ।

ಯಾವತ್ತಾವಚ್ಚ ಸಾಕಲ್ಯೇವ
ಧೌಮಾನೇವಧಾರಣೇ॥
ಮಂಗಳಾನಂತರಾರಂಭಪ್ರ
ಶ್ನಕಾರ್ತ್ಸ್ನ್ಯೇಷ್ವಥೋಅಥ।
ವೃಥಾನಿರರ್ಥಕಾವಿಧ್ಯೋ
ರ್ನಾನಾನೇಕೋಭಯಾರ್ಥಯೋಃ॥
ನುಪೃಚ್ಛಾಯಾಂ ವಿಕಲ್ಪೇಚ
ಪಶ್ಚಾತ್ಸಾದೃಶ್ಯಯೋರನು।

ಪ್ರಶ್ನಾವಧಾರಣಾನುಜ್ಞಾನು
ನಯಾಮಂತ್ರಣೇನನು ॥

ಗರ್ಹಾಸಮುಚ್ಚಯ ಪ್ರಶ್ನ
ಶಂಕಾಸಂಭಾವನಾಸ್ವಪಿ।

ಉಪಮಾಯಾಂವಿಕಲ್ಪೇವಾ

ರಿಭಾಗಿಗೂ, ೩.
ಸಾಕ್ಷಾತ್-೧-ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ, ಹೋಲಿ
ಕೆಯಾಗಿ, ೨.
ಬತ-೧-ದುಃಖ, ದಯೆ, ಸಂತೋಷ, ಆ
ಶ್ಚರ್ಯ, ಕರೆಯುವಿಕೆ, ೫.
ಹಂತ-೧-ಹರುಷ, ಕೃಪೆ, ವಾಕ್ಯಾರಂ
ಭ, ದುಃಖ, ೪.
ಪ್ರತಿ-೧-ಸಮಾನವಾಗಿರುವ ಮತ್ತೊಂ
ದು ವ್ಯಾಪಕತ್ವ, ಅಸಾಧಾರಣ ಧರ್ಮ,
ಮೂಬದಲೆ, ಎದುರಿಡಲ್ಪಡುವ, ೫.
ಇತಿ-೧-ಕಾರಣ, ಪ್ರಕರಣ, ಬಗ್ಗೆ, ವ
ಷ್ಟ್ಯವರ್ಣಣ,ಉಕ್ತಿ, ಆದಿಮುಗಿಯುವಿಕೆ,೭
ಪುರಸ್ತಾತ್ -೧- ಮೊದಲು ದೆಸೆಯಲ್ಲಿ,
ಮೊದಲು, ಮುಂಚೆ, ಪೂರ್ವಕಾಲದಲ್ಲಿ,
ಮುಂದೆ, ೫.
ಯಾವತ್-೧-ತಾವತ್-೧-ಈ ೨ ಎಲ್ಲವೂ,
ಪರಿಮಿತಿಗೂ, ಎಷ್ಟುಮಟ್ಟಿಗೂ, ನಿಶ್ಚಯ, ೪.
ಅಥೋ-೧-ಅಥ-೧-ಈ ೨ ಮಂಗಳವು,
ಬಳಿಕ,ಪ್ರಾರಂಭ,ಕೇಳುವಿಕೆ,ಎಲ್ಲವೂ ೫.
ವೃಥಾ-೧-ವ್ಯರ್ಥವಾಗಿ,ಗೊತ್ತಿಲ್ಲದೆ,೨.
ನಾನಾ-೧-ಬಹುವಾಗಿ, ಎರಡು, ೨.
ನು-೧-ಪ್ರಶ್ನೆ, ವಿಕಲ್ಪ,ಪೂರ್ವಪಕ್ಷ,೩.
ಅನು-೧-ಹಿಂದೆ, ಹೋಲಿಕೆ, ಲಕ್ಷಣೆ
ತ್ಥಂ-ಭೂತಾಖ್ಯಾನ ಭಾಗವೀಪ್ಸಾದಿಗಳು.
ನನು-೧-ಪ್ರಶ್ನೆ, ನಿಶ್ಚಯ, ಅಪ್ಪಣೆ,ಸ
ಮಾಧಾನಗೊಳಿಸುವಿಕೆ, ಕರೆಯುವ ಸಂ
ಬೋಧನೆ, ೫.
ಅಪಿ-೧-ನಿಂದೆ, ಅದುನ್ನೂ, ಇತ್ಯಾದಿಸ
ಮುಚ್ಚಯಾರ್ಥ ಪ್ರಶ್ನೆ, ಅನಿಷ್ಟವನ್ನೂಹಿ
ಸುವಿಕೆ, ನಿಶ್ಚಯವಾದ ಊಹೆ,
ವಾ-೧-ಹೋಲಿಕೆ, ಸಂಶಯ,೨.

ಸೌಮಿತ್ರ್ಯರ್ಥೆಜಿಗುಪ್ಸನೇ।
ಅಮಾಸಹಸಮೀಪೇಚ
ಕಂವಾರಿಣಿಚಮೂರ್ಧನಿಚ।
ಇವೇತ್ಥಮರ್ಥಯೋರೇವಂ
ನೂನಂತರ್ಕೇರ್ಥನಿಶ್ಚಯೇ।
ತೂಷ್ಣೀಮರ್ಥೆಸುಖೇಜೋಷಂ
ಕಿಂಪೃಚ್ಛಾಯಾಂಜುಗುಪ್ಸನೇ।
ನಾಮಪ್ರಕಾಶ್ಯ ಸಂಭಾವ್ಯ
ಕ್ರೋಧೋಪಗಮಕುತ್ಸನೇ।
ಅಲಂಭೂಷಣಪರ್ಯಾಪ್ತಿ ಶಕ್ತಿ
ವಾರಣವಾಚಕಂ।
ಹುಂವಿತರ್ಕೆಪರಿಪ್ರಶ್ನೆ
ಸಮಯಾಂತಿಕಮಧ್ಯಯೋಃ
ಪುನರಪ್ರಥಮೇಭೇದೇ
ನಿರ್ನಿಶ್ಚಯನಿಷೇಧಯೋಃ
ಸ್ಯಾತ್ಪ್ರಬಂಧೇ ಚಿರಾತೀತೇನಿ
ಕಟಾಗಾಮಿಕೇಪುರಾ ॥
ಊರರ್ರ್ಯುರೀ ಚೋರರೀಚವಿ
ಸ್ತಾರೇಂಗೀಕೃತೌತ್ರಯಂ।
ಸ್ವರ್ಗೇಚಪರಲೋಕೇಸ್ವ
ವಾರ್ತಾ ಸಂಭಾವ್ಯಯೋಃಕಿಲ॥

ಸೌಮಿ-೧-ಅರೆಪಾಲು, ನಿಂದೆ,೨.
ಅಮಾ-೧-ಒಂದಿಗೆ, ಹತ್ತಿರ, ೨.
ಕಂ-೧-ನೀರು, ತಲೆ, ಸುಖ, ೩.
ಇವಂ-೧-ಹೋಲ್ವಿಕೆ, ಹೀಗೆ,ಈ ಮೇರೆಯಾಗಿ, ೩.
ನೂನಂ-೧-ಸಕಾರಣವಾದಊಹೆ,ಇದು ಹೀಗೆ ಸರಿಯೆಂಬನಿಶ್ಚಯ, ಉತ್ಪ್ರೇಕ್ಷೆ,೩.
ಜೋಷಂ-೧-ಮೌನವಾಗಿ,ಸುಖವಾಗಿ, ಸುಮ್ಮನೆ, ೩.
ಕಿಂ-೧-ಪ್ರಶ್ನೆ,ನಿಂದೆ,-೨-ಯೇನು,ಹ್ಯಾಗೆ,
ನಾಮ -೧- ಪ್ರಕಟಪಡಿಸತಕ್ಕದ್ದಾಗಿ, ಹೀಗಾದೀತು, ಸಿಟ್ಟು, ಅಂಗೀಕಾರ, ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ ಅಂಗೀಕರಿಸುವಿಕೆ, ನಿದ್ದೆ, ೬.
ಅಲಂ-೧-ಅಲಂಕಾರವಾಗಿ, ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ, ಸಮರ್ಥ, ಸಾಕು, ನಾಲಿಸು.
ಹುಂ -೧- ಕಾರಣಬಲ ನಾಲದ ಊಹೆ, ಧಾಷ್ಟ್ಯದಿಂದ ಕೇಳ್ವಿಕೆ, ಬೆದರಣೆ, ೩, ವಿದ್ವೇಷಕ್ಕೂ ಪೆಸರು.
ಸಮಯಾ-೧-ಸಮೀಪ-ನಡಿವೆ, ೨.
ಪುನಃ-೧-ಮತ್ತೂ, ಮತ್ತೆಯೂ, ಬೇರೆಯಾಗಿ, ವಿಶೇಷ, ವಾಕ್ಯಾಲಂಕಾರ, ೫.
ನಿಃ-೧-ನಿಶ್ಚಯ,ಬ್ಯಾಡ, ವಲ್ಲೆ, ಸಾಕು, ಬಹಳ, ೫.
ಪುರಾ-೧-ವಾಕ್ಯರಚನೆ, ಕಳೆದಕಾಲ, ಬಹಳ, ಪೂರ್ವಕಾಲ, ಸಮೀಪ, ಮುಂಬರುವ ಆಗಾಮಿ, ೫.
ಊರರೀ-ಉರೀ-ಪಾ-ಊರೀ-ಉರರಿ, ೩ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ, ಅಂಗೀಕಾರವಾಗಿ, ೨.
ಸ್ವಃ-ಸ್ವರ್-೨-ದೇವಲೋಕ,ಜನ್ಮಾಂತರದಲೋಕ,ಪರಂಧಾಮ,ಸುಖ,ಆಕಾಶ, ೫
ಕಿಲ-೧-ವರ್ತಮಾನ, ಹೀಗಾದೀತೆಂ

ಬಕಯಾಸ್, ಅಸತ್ಯ, ಹೀಗಷ್ಟೆ, ಹೀಗಲ್ಲ ವೇ, ೫.

ನಿಷೇಧವಾಕ್ಯಾ ಲಂಕಾರಜಿ ಜ್ಞಾಸಾನುನಯೇಖಲು ।

ಖಲು-೧-ವಲ್ಲೆ, ಬ್ಯಾಡ, ಕೊಡದು, ಆಗದು, ವಾಕ್ಯಾಲಂಕಾರ, ಹೀಗೆತಾನೆ,ಹ್ಯಾಗೆತಾನೆ, ಹ್ಯಾಗೆ, ಪಡಂಬಡಿಸುವಿಕೆ.

ಸಮೀಪೋಭಯತಃಶೀಘ್ರಸಾ ಕಲ್ಯಾಭಿಮುಖೇಭಿತಃ ॥

ಅಭಿತಃ-೧-ಹತ್ತಿರ, ಎರಡು ಕಡೆಯೂ, ಭ್ಯಾಗ, ಎಲ್ಲಕಡೆಯೂ, ಎಲ್ಲವೂ, ಎದುರಾಗಿ, ೬.

ನಾಮಪ್ರಾಕಾಶ್ಯಯೋಃಪ್ರಾದು

ಪ್ರಾದುಃ-೧-ಹೆಸರು, ಊಹೆ, ಚೇದಿರುವ, ೩.

ರ್ಮಿಥೋಽನ್ಯೋನ್ಯಂರಹಸ್ಯಪಿ

ಮಿಥಃ-೧-ಅನ್ಯೋನ್ಯವಾಗಿ, ಏಕಾಂತವಾಗಿ, ೨.

ತಿರೋಂತರ್ಧೌತಿರ್ಯಗರ್ಥೆ

ತಿರಃ-ತಿರಸ್-೨-ಮುಚ್ಚುವಿಕೆ,ಅಡ್ಡವಾಗಿ.೨

ಹಾವಿಷಾದಶುಗಾರ್ತಿಷು॥

ಹಾ-೧-ವಧೆ, ದುಃಖಃ,ಅಳುವು,ಪೀಡೆ,೪.

ಅಹಹೇತ್ಯದ್ಭುತೇಖೇದೆ

ಅಹಹ-೧-ಅತ್ಯಾಶ್ಚರ್ಯ,ಅತಿದುಃಖ, ೨.

ಹಿಹೇತಾವವಧಾರಣೆ ।

ಹಿ-೧-ಕಾರಣ, ನಿಶ್ಚಯ, ೨.

ಇತಿನಾನಾರ್ಥಾವ್ಯಯವರ್ಗಃ.

ನಾನಾರ್ಥಾವ್ಯಯವರ್ಗಃ-- ಅನೇಕಾರ್ಥಗಳುಳ್ಳ ಅವ್ಯಯಗಳ ಸಮೂಹವು ಇತಿ-ಈ ಮೇರೆ ಮುಗಿದುದು.

—ಃಃ—

ಚಿರಾಯಚಿರರಾತ್ರಾಯಚಿರಸ್ಯಾದ್ಯಾಶ್ಚಿರಾರ್ಥಕಾಃ ॥

ಚಿರಾಯ-ಚಿರರಾತ್ರಾಯ-ಚಿರಸ್ಯ-ಈ ೩ ಆದ್ಯಶಬ್ದದಿಂದ ಚಿರಂ, ಚಿರೇಣ,ಚಿರಾತ್, ೬ ಬಹುಕಾಲವೆಂಬ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ವರ್ತಿಸುವವು.

ಮುಹುಃಪುನಃಪುನಶ್ಶಶ್ವದಭೀಕ್ಷ್ಣಮಸಕೃತ್ಸಮಾಃ

ಮುಹುಃ-ಪುನಃ-ಪುನರ್-ಶಶ್ವತ್- ಅಭೀಕ್ಷ್ಣಂ, ಅಸಕೃತ-ಈ-೫-ಸಮಾಃ - ಸಮಾನಾರ್ಥಕಗಳು, ಅಂದರೆ ಭಾರಿಭಾರಿಗೂ, ಮತ್ತೂ ಎಂಬರ್ಥದಲ್ಲಿ ವರ್ತಿಸುವವು.

ಸ್ರಾಗ್ಝಡಿತ್ಯಂ ಜಸಾಹ್ನಾಯದ್ರಾಕ್ಮಂಕ್ಷುಸಪದಿದ್ರುತೇ॥

ಸ್ರಾಕ್-ಝಡಿತಿ- ಪಾ-ಝುಟಿತಿ - ಅಜಂಸಾ-ಅಹ್ನಾಯ-ದ್ರಾಕ್-ಮಂಕ್ಷು-ಸಪದಿ-ಅ೭-ದ್ರುತೆ, ಶೀಘ್ರನೆಂಬ, ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ವರ್ತಿಸುವವು.

ಬಲವತ್ಸುಷ್ಠು ಕಿಮುತಸ್ವತ್ಯ ತೀವಚ (ನಿರ್ಭರೆ।	ಬಲವತ್-ಸುಷ್ಠು-ಕಿಮುತ- ಸು-ಅತಿ-ಅತೀವ-೬-ಬಹಳ.
ಪೃಥ ಗ್ವಿನಾಂತರೇಣರ್ತೇಹಿ ರುಜ್ನಾನಾ (ಚವರ್ಜನೆ	ಪೃಥಕ್-ವಿನಾ-ಅಂತರೇಣ-ಋತೇ-ಹಿರುಕ್-ನಾನಾ-ಅ-೬-ವರ್ಜನೆ, ಅದನ್ನು ಬೇರೆ ತಪ್ಪಿಸಿ ಯೆಂದರ್ಥವು.
ಯತ್ತದ್ಯತಸ್ತತೊಹೇತಾ	ಯತ್-ತತ್-ಯತಃ-ತತಃ-ಅ-೪- ಕಾರಣಾರ್ಥವು.
ವಸಾಕಲ್ಯೆ.ತುಚಿಚ್ಚನ।	ಚಿತ್-ಚ-ನ-ಅ-೨-ಅಸಾಕಲ್ಯೆ ಕೆಲವುಎಂಬಅರ್ಥ.
ಕದಾಚಿಜ್ಜಾತು	ಕದಾಚಿತ್- ಜಾತು-ಅ-೨- ಒಂದಾನೊಂದುವೇಳೆ.
ಸಾರ್ಧಂತು ಸಾಕಂಸತ್ರಾಸಮಂಸಹ ॥೪೧೫॥	ಸಾರ್ಧಂ-ಸಾಕಂ-ಸತ್ರಾ-ಸಮಂ-ಸಹ-ಅ-೫-ಕೂಡೆ.
ಆನುಕೂಲ್ಯಾರ್ಥಕಂ ಪ್ರಾಧ್ವಂ।	ಪ್ರಾಧ್ವಂ-ಅ-೧-ಬಂಧನ ಹೇತುವಾದ ಅನುಕೂಲತೆ.
ವ್ಯರ್ಥಕೆತುವೃಥಾಮುಧಾ	ವೃಥಾ-ಮುಧಾ -೨- ವ್ಯರ್ಥತೆ, ನಿಷ್ಪ್ರಯೋಜನ.
ಆಹೋಉತಾಹೊ ಕಿಮುತ ವಿಕಲ್ಪೆಕಿಂಕಿಮೂತಚ॥	ಆಹೋ-ಪಾ-ಅಹೋ-ಉತಾಹೋ- ಕಿಮುತ-ಕಿಂ-ಕಿಮು - ಉತ-ಅ-೬-ವಿಕಲ್ಪ, ಹಾಗಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಹಾಗೋ, ಹೀಗೊ.
ತುಹಿಚಸ್ಮಹವೈ (ಪಾದಪೂರಣೆ	ತು-ಹಿ-ಚ-ಸ್ಮ-ಹ-ವೈ-ಅ-೬- ಪಾದಪೂರಣೆ-ಪಾದಪೂರಣಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ವರ್ತಿಸುವವು.
ಪೂಜನೆ)ಸ್ವತಿ	ಸು-ಅತಿ-ಅ -೨- ಪೂಜನೆ-ಪೂಜಾರ್ಥ, ಚನ್ನಾಗಿ,
ದಿವಾ(ಹ್ನಿತ್ಯೆ	ದಿವಾ-ಅ-೧-ಅಹ್ನೀತಿ- ಹಗಲಿನಲ್ಲಿಎಂಬಅರ್ಥ,
ಥದೋಷಾಚನಕ್ತಂಚ (ರಜನಾವಿತಿ॥	ದೋಷಾ-ನಕ್ತಂ-ಅ-೨-ರಜನೌ ಇತಿ-ರಾತ್ರಿಯೊಳು ಎಂಬಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ವರ್ತಿಸುವವು.
(ತಿರ್ಯಗರ್ಥೆ) ಸಾಚಿತಿರೊಪ್ಯಥಸಂಭೊಧನಾರ್ಥಕಾಃ॥ಸ್ಯುಃ ಪ್ಯಾಟ್ಪಾಡಂಗ ಹೇಹೈಭೊ	ಸಾಚಿ-ತಿರಃ-ಅ-೨-ತಿರ್ಯಕ್- ಅಡ್ಡವಾಗಿ, ಅರ್ಥವಾಗಿ; ಪ್ಯಾಟ್-ಪಾಟ್-ಪಾ - ಫಾಟ್-ಅಂಗ-ಹೇ-ಹೈ-ಭೋಃ-ಅ-೬- ಸಂ

ಬೋಧನಾರ್ಥಕಾಃ - ಸಂಬೋಧಿಸಿ ಕರೆಯುವದರಲ್ಲಿ ವರ್ತಿಸುವವು, ಓಯಿ,ಏ.

ಸ್ಸಮಯಾನಿಕಷಾಹಿರುಕ್॥

ಸಮಯಾ-ನಿಕಷಾ-ಹಿರುಕ್-ಅ- ೩ -ಸಮೀಪಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ವರ್ತಿಸುವವು,ಸಮಯಾ-ನಿಕಷಾ, ೨, ಮಧ್ಯೆ ಎಂಬ ಅರ್ಥ.

(ಅತರ್ಕಿತೇತು) ಸಹಸಾ

ಸಹಸಾ-ಅ-೧-ಅತರ್ಕಿತೆ - ವಿಚಾರಿಸದೆ ತ್ವರೆಯಾಗಿ,

ಸ್ಯಾತ್ಪುರಃಪುರತೋಗ್ರತಃ।

ಪುರಃ-ಪುರತಃ-ಅಗ್ರತಃ-ಅ -೩- ಮುಂದೆ, ಮುಂದುಕಡೆ.

ಸ್ವಾಹಾ (ದೇವಹವಿರ್ದಾನೆ) ಶ್ರೌಷಡ್ವೌಷಡ್ವಷಟ್ಸ್ವಧಾ॥

ಸ್ವಾಹಾ-ಶ್ರೌಷಟ್--ವೌಷಟ್--ವಷಟ್-ಸ್ವಧಾ-ಅ-೫-ದೇವಹವಿರ್ದಾನೆ-ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಹವಿರ್ಭಾಗ ಕೊಡುವಿಕೆ.

ಕಿಂಚಿದೀಷನ್ಮನಾ(ಗಲ್ಪೆ

ಕಿಂಚಿತ್-ಈಷತ್-ಮನಾಕ್-ಅ-೩-ಅಲ್ಪೆ-ಕೊಂಚವು.

ಪ್ರೇತ್ಯಾಮುತ್ರ (ಭವಾಂತರೆ)

ಪ್ರೇತ್ಯ-ಅಮುತ್ರ-ಅ-೨-ಭವಾಂತರೆ, ಜನ್ಮಾಂತರದಲ್ಲಿ.

ವದ್ವಾಯಥಾ ತಥೈವೈವಂ (ಸಾಮ್ಯೇ)

ವತ್-ವಾ-ಯಥಾ-ತಥಾ-ಇವ- ಏವಂ-ಅ-೬-ಹಾಗೆ.

ಹೋಹಿ (ಚವಿಸ್ಮಯೆ)॥

ಅಹೋ-ಹಿ-ಅ-೨-ವಿಸ್ಮಯೆ, ಆಶ್ಚರ್ಯವು.

(ಮೌನೆತು) ತೂಷ್ಣೀಂತೂಷ್ಣೀಕಾಂ

ತೂಷ್ಣೀಂ-ತೂಷ್ಣೀಕಾಂ-ಅ-೨-ಮೌನದಲ್ಲಿವರ್ತಿಸುವವು.

ಸದ್ಯಸ್ಸಪದಿತತ್ಕ್ಷಣೆ॥)

ಸದ್ಯಃ-ಸಪದಿ-ಅ-೨-ತತ್ಕ್ಷಣೆ, ಆಗಲೇ ಎಂಬರ್ಥವು.

ದಿಷ್ಟ್ಯಾಸಮುಪ ಜೋಷಂ (ಚೇತ್ಯಾನಂದೆ)

ದಿಷ್ಟ್ಯಾ-ಸಮುಪಜೋಷಂ-ಅ-೨-ಆನಂದೆ-ಸಂತೋಷವು.

ಥಾಂತರೆಂತರಾ॥ ಅಂತರೇಣ (ಚಮಧ್ಯೆಸ್ಯುಃ)

ಅಂತರೆ-ಅಂತರಾ-ಅಂತರೇಣ-ಅ-೩-ಮಧ್ಯೆಸ್ಯುಃ-ನಡುವೆ ಎಂಬರ್ಥದಲ್ಲಿ ವರ್ತಿಸುವವು.

ಪ್ರಸಹ್ಯ(ತುಹಠಾರ್ಥಕಂ।

ಪ್ರಸಹ್ಯ-ಅ -೧- ಹಠಾರ್ಥಕಂ- ಬಲಾತ್ಕಾರವು.

ಯುಕ್ತೆದ್ವೆಸಾಂಪ್ರತಂಸ್ಥಾನೆ

ಸಾಂಪ್ರತಂ - ಸ್ಥಾನೆ-ಅ-ದ್ವೆ-೨- ಯುಕ್ತೆ, ಉಚಿತವು.

ಭೀಕ್ಷ್ಣಂಶಶ್ವ(ದನಾರತೆ) |	ಅಭೀಕ್ಷ್ಣಂ-ಶಶ್ವತ್-ಅ-೨-ಅನಾರತೆ-ಎಡೆಬಿಡದೆ, ಬಹಳ.
(ಅಭಾವೆ)ನಹ್ಯನೊನಾಪಿ	ನ-ಹಿ-ನೋ-ನ-ಅ-ಈ೪ ಅವ್ಯಯಗಳೂ ಅಪಿಶಬ್ದದಿಂದ-ಅಪ-ಇದೂಸಹ- ಅಭಾವದಲ್ಲಿಯೂ ನಿಷೇಧದಲ್ಲಿಯೂಭೇದದಲ್ಲಿಯೂ ವರ್ತಿಸುವವು. ಇಲ್ಲ, ಅಲ್ಲ.
(ಮಾಸ್ಮ ಮಾಲಂಚವಾರಣೆ)	ಮಾಸ್ಮ-ಮಾ-ಅಲಂ-ಅ-೩-ವಾರಣೆ-ಬೇಡ, ಕೂಡದು.
(ಪಕ್ಷಾಂತರೆ) ಚೆದ್ಯದಿಚ	ಚೇತ್-ಯದಿ-ಅ-೨-ಪಕ್ಷಾಂತರೆ-ಈಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ-ಆದರೆ.
ತತ್ವೇತ್ವದ್ಧಾಂಜಸಾದ್ವಯಂ॥	ಅದ್ಧಾ-ಅಂಜಸಾ-ಅ-೨-ತತ್ವೆ- ಸತ್ಯವಾಗಿ, ಭ್ಯಾಗ.
ಪ್ರಕಾಶೆ ಪ್ರಾದುರಾವಿಸ್ಸ್ಯಾ	ಪ್ರಾದುಃ-ಆವಿಃ-ಅ-೨-ಪ್ರಕಾಶೆ-ಕಾಣಬರುವಂತೆ.
ದೊಮೆವಂಪರಮಂ (ಮತೆ	ಓಂ-ಎವಂ- ಪರಮಂ-ಅ-೩-ಮತೆ- ಅಂಗೀಕರಿಸುವಿಕೆ.
ಸಮಂತತಸ್ತು ಪರಿತಃಸರ್ವತೊವಿಷ್ವ(ಗಿತ್ಯಪಿ ॥೪೨೪॥	ಸಮಂತತಃ-ಪರಿತಃ-ಸರ್ವತಃ· ವಿಷ್ವಕ್-ಈ೪-ಸಮಂತಾತ್-ಎಲ್ಲಕಡೆಯಲ್ಲಿಯೂ.
(ಅಕಾಮಾನುಮತೌ)ಕಾಮ	ಕಾಮಂ-ಅ-೧-ಅಕಾಮಾನುಮತೌ-ಮನಸ್ಸುಬಾರದೆಪರೇಚ್ಛೆಯಿಂದವಡಂಬಡುವಿಕೆ.
(ಮಸೂಯೊಪಗಮೆ)ಸ್ತುಚ।	ಅಸ್ತು-ಭವತು-೨-ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದವಡಂಬಡುವಿಕೆ.
ನನುಚಸ್ಯಾದ್ವಿರೊಧೊಕ್ತೌ	ನನುಚ-ಅ-೧-ವಿರೋಧೋಕ್ತೌ-ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಹೇಳುವಿಕೆ.
ಕಚ್ಚಿ(ತ್ಕಾಮಪ್ರವೆದನೆ॥	ಕಚ್ಚಿತ್-ಅ- ೧- ಪ್ರವೇದನೆ-ಬೇಕಾದ್ದನ್ನು ತಿಳಿಯಪಡಿಸುವಿಕೆ.
ನಿಷ್ಷಮಂದುಷ್ಷಮಂಗರ್ಹ್ಯೆ	ನಿಷ್ಷಮಂ-ದುಷ್ಷಮಂ-ಅ- ೨-ಗರ್ಹ್ಯೆ-ನಿಂದಿಸತಕ್ಕದ್ದು.
ಯಥಾಸ್ವಂತುಯಥಾಯಥಂ।	ಯಥಾಸ್ವಂ- ಯಥಾಯಥಂ- ಅ-೨-ತೆ ವ್ಮಾತವ್ಮ ವಡಿವೆಗಳೆಂಬ ಅರ್ಥ, ತಾವ್ರತಾವೆಂಬ...

ಮೃಷಾಮಿಥ್ಯಾ (ಚವಿತಥೆ)	ಮೃಷಾ-ಮಿಥ್ಯಾ-ಅ-೨-ವಿತಥೆ, ಅಸತ್ಯವು-ಸುಳ್ಳು, ಭ್ರಾಂತಿಕಲ್ಪಿತ,ಪ್ರಾತಿಭಾಸಿಕ, ವ್ಯವಹಾರಿಕ,ಸಟೆ.
ಯಥಾರ್ಥಂತುಯಥಾತಥಂ ‖	ಯಥಾರ್ಥಂ- ಯಥಾತಥಂ-ಅ-೨-ಸತ್ಯವು, ದಿಟ.
ಸ್ಯುರೇವಂತು ಪುನರ್ವೈವೇತ್ಯವಧಾರಣವಾಚಕಾಃ।	ಏವಂ-ತು-ಪುನಃ-ವೈ-ಎವ-ಅ- ಈ ೫ನ್ನು-ಅವಧಾರಣ ವಾಚಕಾಃಸ್ಯುಃ- ಹೀಗೆಯೇಸರಿಯೆಂಬುವಿಕೆ, ನಿಶ್ಚಯ.
ಪ್ರಾಗತೀತಾರ್ಥಕಂ	ಪ್ರಾಕ್-ಅ-೧-ಅತೀತಾರ್ಥಕಂ- ಕಳದುಹೋದದ್ದು.
ನೂನಮವಶ್ಯಂ ನಿಶ್ಚಯೆದ್ವಯಂ ‖೪೨೬‖	ನೂನಂ-ಅವಶ್ಯಂ-ಅದ್ವಯಂ-ಈ೨-ನಿಶ್ಚಯೆ-ನಿಶ್ಚಯ, ನಿರ್ಣಯವಾದ ತಿಳುವಳಿಕೆ, ಎರಡಿಲ್ಲದ ನಿಜ.
ಸಂವ (ದ್ವರ್ಷೆ)	ಸಂವತ್-ಅ-೧-ವರ್ಷೆ-ಸಂವತ್ಸರದಲ್ಲಿ ವರ್ತಿಸುವದು.
ಪರೆತ್ವರ್ವಾ	ಅರ್ವಾಕ್- ಅ-೧-ಅಪರೆ- ಮೇರೆಯಾಗಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟವಸ್ತುವಿಗೆ ಕೆಳಗಿನಕಾಲಕ್ಕೂ ದೇಶಕ್ಕೂಹೆಸರು.
ಗಾಮೇವಂ	ಆಂ-ಏವಂ-ಅ-೨-ಒಬ್ಬನು ಹೇಳಿದ್ದನ್ನು ಒಡಂಬಡುವಿಕೆ.
ಸ್ವಯ (ಮಾತ್ಮನಾ।)	ಸ್ವಯಂ-ಅ-೧-ಆತ್ಮನಾ-ತನ್ನಿಂದ, ತಾನಾಗಿ.
(ಅಲ್ಪೆ) ನೀಚೈ	ನೀಚೈಃ-ಅ-೧-ಅಲ್ಪೆ-ಕೊಂಚವಾದದ್ದು.
ರ್ಮಹ (ತ್ಯುಚ್ಚೈಃ)	ಉಚ್ಚೈಃ-ಅ-೧-ಮಹತಿ-ಅಧಿಕವಾಗಿ.
ಪ್ರಾಯೊಭೂಮ್ನ್ಯ	ಪ್ರಾಯಃ-ಅ-೧-ಭೂಮ್ನಿ- ಬಹುವಾಗಿ.
ದ್ರುತೆ (ಶನೈಃ ‖೪೨೭‖)	ಶನೈಃ-ಅ-೧-ಅದ್ರುತೆ-ಮೆಲ್ಲಗೆ.
ಸನಾ (ನಿತ್ಯೆ)	ಸನಾ-ಅ-೧-ನಿತ್ಯೆ-ನಿತ್ಯದಲ್ಲಿ,ಶಾಶ್ವತವಾಗಿ, ಸರ್ವದಾ.
ಬಹಿ (ರ್ಬಾಹ್ಯೆ)	ಬಹಿಃ-ಅ-೧-ಬಾಹ್ಯೆ, ಹೊರಗೆ.
ಸ್ಮಾ (ತೀತೆ,	ಸ್ಮ-ಅ-೧-ಅತೀತೆ-ಕಳದುಹೋದದ್ದು.
ಸ್ತ (ಮದರ್ಶನೆ)	ಅಸ್ತಂ-ಅ-೧-ಅದರ್ಶನೆ-ಕಾಣಬಾರದೆ

	ಹೋಗುವಿಕೆ.
ಅಸ್ತಿ (ಸತ್ವೇ)	ಅಸ್ತಿ-ಅ-೧-ಸತ್ವೇ-ಉಂಟು ಎಂಬರ್ಥ.
ರುಷೋಕ್ತಾ (ವೂ)	ಊಂ-ಅ-೧-ರುಷೋಕ್ತೌ-ಕೋಪದಿಂದ ಹೇಳಲ್ಪಡುವದರಲ್ಲಿ ವರ್ತಿಸುವದು, (ಹುಂ)ಎಂತಲೂ ಪಾಠವಿದೆ.
ಮುಂಪ್ರಶ್ನೆ	ಉಂ-ಅ-೧-ಪ್ರಶ್ನೆ-ಕೇಳುವಿಕೆ.
ನುನಯೆ(ತ್ವಯಿ ॥४೯॥	ಅಯಿ-ಅ-೧-ಅನುನಯೆ-ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸುವಿಕೆ.
ತರ್ಕೆ) ನು (ಸ್ಯಾ)	ನು-ಅ-೧-ತರ್ಕೆ-ಊಹಿಸುವಿಕೆ, (ಸ್ಯಾತ್) ಅಂದರೆ ವೂಹೆ.
ದುಷಾ (ರಾತ್ರೆ) ರವಸಾನೆ	ಉಷಾ-ಅ-೧-ರಾತ್ರೆಃಅವಸಾನೆ- ಬೆಳಗಿನಝಾವು.
ನವೊ (ನತೌ)	ನಮಃ-ಅ-೧-ನತೌ-ನಮಸ್ಕಾರವು,
(ಪುನರರ್ಥೆಂ) ಗ	ಅಂಗ-ಅ-೧-ಪುನಃ-ಮತ್ತೂ-ಎಂಬರ್ಥ.
(ನಿಂದಾಯಾಂ) ದುಷ್ಠು	ದುಷ್ಠು-ಅ-೧-ನಿಂದಾಯಾಂ ದೂಷಣೆ.
(ಸುಷ್ಠು) ಪ್ರಶಂಸನೆ ॥	ಸುಷ್ಠು-ಅ-೧-ಪ್ರಶಂಸನೆ-ಸ್ತೋತ್ರ.
(ಅವಾ) ನುಗುಣ್ಯೆ	ಆಮು-ಅ-೧-ಆನುಗುಣ್ಯೆ- ಅನುಕೂಲಾರ್ಥವು.
(ಸ್ಮರಣೆ) ಯೆ	ಅಯೆ-ಅ-೧-ಸ್ಮರಣೆ-ನೆನಸಿಕೊಳ್ಳುವಿಕೆ.
ಘ (ಡ್ವಿಘ್ನಸಿರಾಕೃತೌ।)	ಫಟ-ಅ-೧-ವಿಘ್ನನಿರಾಕೃತೌ- ಅಡ್ಡಿಯನ್ನು ಗೊಳಿಸುವಿಕೆ, ನಿರ್ವಿಘ್ನವಾಗಿ.
(ಅಂಗೀಕೃತೌಸ್ಯಾ) ದಥಕಿಂ	ಅಥಕಿಂ-ಅ-೧-ಅಂಗೀಕೃತೌ--ವಡಂಬಡಿಕೆ, ವಪ್ಪಂದ.
ಹೀ (ನಸಂಬೊಧನೆ) ತುರೆ॥	ರೆ-ಅ-೧-ಹೀನಸಂಬೋಧನೆ--ಕೀಳಾದವನನ್ನು ಕಡಮೆಯಾಗಿ ಕರೆಯುವಿಕೆ.
ಸಾಯಂ (ಸಾಯೆ)	ಸಾಯಂ-ಅ-೧-ಸಾಯೆ-ಸಾಯಂಕಾಲವು,
ಪ್ರಗೆವ್ರಾತಃ (ಪ್ರಭಾತೆ)	ಪ್ರಗೆ-ಪ್ರಾತಃ-ಅ-೧-ಪ್ರಭಾತೆ-ಪ್ರಾತಃಕಾಲವು.
ನಿಕಷಾಂ (ತಿಕೆ)	ನಿಕಷಾ-ಅ-೧-ಅಂತಿಕೆ- ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ,
ಪರುತ್ಸರಾರ್ಥ್ಯೈಷಮೊ (ಬ್ದೆ	ಪರುತ-ಪರಾರಿ-ಐಷಮಃ-ಅ- ಈ-೩-ಕಳೆದ ಪರುಷ
ಪೂರ್ವೆಪೂರ್ವತರೆ) ಯತಿ॥४३೦	ಕ್ರಮವಾಗಿ, ಪೂರ್ವ ಅಬ್ದೆ

ದಲ್ಲಿಯೂ, ಪೂರ್ವತರೆ ಅಬ್ದೆ- ಅದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹಿಂದಣ ಸಂವತ್ಸರದಲ್ಲಿಯೂ,ಯತಿ- ನಡಿಯುತ್ತಿರುವ ಸಂವತ್ಸರದಲ್ಲಿಯೂ, ವರ್ತಿಸುವವು.

ಅಹ್ನ್ಯ (ತ್ರ್ಯಹ್ಣ್ಯ)

ಅಹ್ನ್ಯ-ಅ-೧-ಅತ್ರ-ಅಹ್ನಿ-ನಡೆಯುವ ಹಗಲು.

(ಥಪೂರ್ವೇಹ್ನೀತ್ಯಾದೌ ಪೂರ್ವೋತ್ತರಾಪರಾತ್ । ತಥಾಧರಾನ್ಯಾನ್ಯತರೇತರಾತ್ಪೂರ್ವೇದ್ಯುರಾದಯಃ ॥೪೩೩॥

ಪೂರ್ವೋತ್ತರಾಪರಾತ್-ಅಧರಾನ್ಯಾನ್ಯತರೇತರಾತ್-ಪೂರ್ವ- ಉತ್ತರ-ಅಪರ- ಅಧರ-ಅನ್ಯ-ಅನ್ಯತರ-ಇತರ- ಎಂಬಶಬ್ದಗಳಿಂದಾದ ಅವ್ಯಯಗಳು ಕಾಲವಾಚಿಗಳುಹೇಗಂದರೆ, ಪೂರ್ವೇದ್ಯುಃ-ಹಿಂದಣ ದಿನ, ಉತ್ತರೇದ್ಯುಃ-ಮಾರನೆಯದಿನ,ಅಪರೇದ್ಯುಃ- ಮತ್ತೊಂದುದಿನ, ಅಧರೇದ್ಯುಃ- ಕೆಳಗಣದಿನ ಅನ್ಯೇದ್ಯುಃ-ಬೇರೆಯೊಂದುದಿನ,ಅನ್ಯತರೇದ್ಯುಃ-ಬೇರೆ ಯೆರಡು ದಿನಗಳಲ್ಲೊಂದುದಿನ, ಇತರೇದ್ಯುಃ- ಇನ್ನು ಬೇರೆಯೊಂದುದಿನ, ಎಂದು ಅರ್ಥವಾಗುತ್ತವೆ.

ಉಭಯದ್ಯುಶ್ಚೋಭಯೇದ್ಯುಃ

ಉಭಯದ್ಯುಃ-ಉಭಯೇದ್ಯುಃ-ಅ-೨ ಎರಡುದಿನಗಳು.

(ಪರೇತ್ವಹ್ನಿ) ಪರೇದ್ಯವಿ।

ಪರೇದ್ಯವಿ-ಅ-೧-ಅಹ್ನಿಪರೆ,-ಮರುದಿನ.

ಹ್ಯೋ (ಗತೆ)

ಹ್ಯಃ-ಅ-೧-ಗತೇಹ್ನಿ- ಹಿಂದಣದಿನ, ಕಳೆದದಿನ.

(ನಾಗತೇಹ್ನಿ) ಶ್ವಃ

ಶ್ವಃ-ಅ-೧-ಅನಾಗತೆ-ಬಾರದೇ ಇರುವ ದಿನ, ಮುಂದೆ ಬರುವದಿನ, ನಾಳೇದಿನ.

ಪರಶ್ವ (ಸ್ತತ್ಪರೇಹನಿ॥)

ಪರಶ್ವಃ-ಅ-೧-ತತ್ಪರೆ ಅಹನಿ-ಆಚೇದಿನ, ನಾಡಿದ್ದು.

ತದಾತದಾನೀಂ

ತದಾ-ತದಾನೀಂ-ಅ-೨-ಆಗ, ಆವಾಗ.

ಯುಗಪದೇಕದಾ

ಯುಗಪತ್-ಏಕದಾ-ಅ-೨- ಒಂದೇವೇಳೆಯಲ್ಲಿ.

ಸರ್ವದಾಸದಾ ।

ಸರ್ವದಾ-ಸದಾ-ಅ-೨-ಯಾವಾಗಲೂ,

ಏತರ್ಹಿ ಸಂಪ್ರತೀದಾನೀಮ

ಏತರ್ಹಿ- ಸಂಪ್ರತಿ-ಇದಾನೀಂ - ಅಧು

ಘುನಾಸಾಂಪ್ರತಂತಥಾ॥
ದಿಗ್ದೇಶಕಾಲೇಪೂರ್ವಾದೌಪ್ರಾ
ಗುದಕ್ಪ್ರತ್ಯಗಾದಯಃ ॥

ನಾ-ಸಾಂಪ್ರತಂ-ಅ-೫-ಈಗ,ಈವಾಗ,
ಪ್ರಾಗುದಕ್ಪ್ರತ್ಯಗಾದಯಃ-ಪೂರ್ವಾದೌ ದಿಗ್ದೇಶಕಾಲೇ- ಪ್ರಾಕ್-ಅ-೧-ಪೂರ್ವ ದಿಕ್ಕಿಗೂ ಪೂರ್ವ ದೇಶಕ್ಕೂ, ಪೂರ್ವ ಕಾಲಕ್ಕೂ ಹೆಸರು, ಉದಕ್ -ಅ-೧-ಬಡಗಲ ದೆಸೆಗೂ ಬಡಗಲ ಕಡೆಗೂ ಉತ್ತರ ಕಾಲಕ್ಕೂ ಹೆಸರು, ಪ್ರತ್ಯಕ್-ಅ-೧-ಪಡವಲ ದೆಸೆಗೂ, ಪಡವಲ ದೇಶಕ್ಕೂ, ಪಶ್ಚಾತ್ಕಾಲಕ್ಕೂ ಹೆಸರು. ಆದಿಪದದಿಂದ ಅವಾಕ್-ಅ-೧-ಟೆಂಕಲ ದೆಸೆಗೂ, ಟೆಂಕಲ ದೇಶಕ್ಕೂ, ದಕ್ಷಿಣಾಯನಕ್ಕೂ ಹೆಸರು.
ಅವ್ಯಯವರ್ಗಃ-ಅವ್ಯಯಗಳ ಸಮೂಹವು, ಇತಿ-ಈ ಮೇರೆ ಮುಗಿದುದು.

ಇತ್ಯವ್ಯಯವರ್ಗಃ
—:*:—

ಅಥ ಲಿಂಗಾದಿಸಂಗ್ರಹವರ್ಗಃ.

ಅವತರಣಿಕೆ ॥ ಗ್ರಂಥಕರ್ತನು ತಾನು ಗ್ರಂಥಾದಿಯಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ (ಸಂಪೂರ್ಣಮುಚ್ಯತೆವರ್ಗೈರ್ನಾಮಲಿಂಗಾನುಶಾಸನಂ)ಎಂಬುವ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯ ಪ್ರಕಾರ ಲಿಂಗಗಳ ಸಂಗಡ ನಾಮಗಳಿಗೆ ಶಾಸನವನ್ನು ಹೇಳಿದಾಗ್ಯೂ ಲಿಂಗಾನುಶಾಸನವು ಸಂಪೂರ್ಣ ವಾಗಲಿಲ್ಲವೆಂದು ನೆನದು ಆ ಲಿಂಗಾನುಶಾಸನಕ್ಕೂ ಸ್ಕರ ವರ್ಗಾಂತರವನ್ನು ಆರಂಭಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಮೂ॥ ಸಲಿಂಗಶಾಸ್ತ್ರೈಃ ಸನ್ನಾದಿಕೃತ್ತದ್ಧಿತಸಮಾಸಜೈಃ ।
ಅನುಕ್ತಂಸಂಗ್ರಹೇಲಿಂಗಂಸಂಕೀರ್ಣವದಿಹೋನ್ನಯೇತ್ ॥

ಟೀ॥ಇಹಸಂಗ್ರಹೇ-ಈ ಲಿಂಗಸಂಗ್ರಹ ವರ್ಗದಲ್ಲಿ, ಸಲಿಂಗಶಾಸ್ತ್ರೈಃ-ಲಿಂಗಶಾಸ್ತ್ರಗಳೆಂದರೆ, ಪಾಣಿನಿ, ವರರುಚಿ, ಮೊದಲಾದವರಿಂದ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟ ಲಿಂಗಲಕ್ಷಣಗಳೆಲ್ಲ (ಸ್ತ್ರಿಯಾಮೀದೂದ್ವಿರಾಮೈಕಾಚ್) ಎಂಬುವದು ಮೊದಲಾದವಾಕ್ಯಗಳು ಅವುಗಳ ಸಂಗಡ ಕೂಡಿದಂಥ (ಸನ್ನಾದಿಕೃತ್ತದ್ಧಿತಸಮಾಸಜೈಃ) ಸನಾದ್ಯಂತ ಧಾತುವುಗಳ ಮೇಲಿನ ಅಪ್ರತ್ಯಯ ಮೊದಲಾದ ಕೃತ್ಪ್ರತ್ಯಯಗಳಿಂದಲೂ, ಕೇವಲ ಧಾತುಗಳ ಮೇಲಣ ಕೃತ್ಪ್ರತ್ಯಯಗಳಿಂದಲೂ, ತದ್ಧಿತಪ್ರತ್ಯಯಗಳಿಂದಲೂ, ಸಮಾಸಗಳಿಂದಲೂ, ಹುಟ್ಟಿದ ವಾಕ್ಯಗಳೆಂದರೆ (ಸ್ತ್ರೀಭಾವಾದಾವನಿಕ್ತಿನ್) ಇವು ಮೊದಲಾದ ಕೃತ್ಪ್ರತ್ಯಯಗಳ ಸಂಗಡ ಕೂಡಿದ ವಾಕ್ಯಗಳಿಂದಲೂ (ತಲ್ವೃಂದೇಣಿಕ್ಯಸ್ತ್ರಾ) ಇವು

ಮೊದಲಾದ ತದ್ಧಿತ ಪ್ರತ್ಯಯಗಳ ಸಂಗಡ ಕೂಡಿದ ವಾಕ್ಯಗಳಿಂದಲೂ (ಅ ದಂತೈರ್ದ್ವಿರ್ಗುರಕಾರ್ಥಃ) ಇವು ಮೊದಲಾದ ಸಮಾಸಗಳ ಸಂಗಡ ಕೂಡಿ ದ ವಾಕ್ಯಗಳಿಂದಲೂ ಎಂದರ್ಥವು. ಅನುಕ್ತಂ, ಪೂರ್ವವರ್ಗಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಪೂ ರ್ಣವಾಗಿ ಹೇಳಲ್ಪಡದಂಥಾ, ಲಿಂಗಂ, ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗ, ಪುಲ್ಲಿಂಗ, ನಪುಂಸಕಲಿಂ ಗಗಳನ್ನು, ಉನ್ನಯೇತ-ತಿಳಕೊಳ್ಳತಕ್ಕದ್ದು, ಮತ್ತು ದೃಷ್ಟಾಂತದಿಂದಲೂ, ಲಿಂಗವನ್ನು ತಿಳಿಯುವ ಉಪಾಯವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಸಂಕೀರ್ಣವತ್ ಎಂದು ಸಂಕೀರ್ಣವರ್ಗದಲ್ಲಿಯೋಪಾದಿಯಾಗಿ ಪ್ರಕೃತಿ ಪ್ರತ್ಯಯಾರ್ಥಗ ಳಿಂದಲೂ ಲಿಂಗವನ್ನು ತಿಳಿಯತಕ್ಕದ್ದೆಂಬ ಅರ್ಥವು.

ಅವತರಣಿಕೆ ॥ ಈ ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಹೇಳಲ್ಪಡುವ ಲಿಂಗಲಕ್ಷಣಗಳಿಗೆ ಪೂ ರ್ವವರ್ಗಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ವಿಶೇಷ ವಿಧಿಗಳ ಸಂಗಡ ವಿರೋಧವು ಬಂದರ ಆ ಗ ಯಾವಲಕ್ಷಣವು ಪ್ರವರ್ತಿಸುವದೆಂಬುವ ಶಂಕೆ ಬರಲಾಗಿ ಅದಕ್ಕೆ ಪ ರಿಹಾರವಂ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾನೆ, ಹೇಗಂದರೆ.

ಮೂ॥ ಲಿಂಗಶೇಷವಿಧಿರ್ವ್ಯಾಪೀವಿಶೇಷೈರ್ಯದ್ಯಬಾಧಿತಃ ॥೪೨೭॥

ಟೀ॥ ಲಿಂಗಶೇಷವಿಧಿಃ ಈ ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಹೇಳಲ್ಪಡುವ ಸಾಮಾನ್ಯವಾದ ಲಿಂಗಲಕ್ಷಣವು, ವಿಶೇಷೈಃ-ಈ ಶಾಸ್ತ್ರದೊಳಗಲ್ಲಲ್ಲಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟ ವಿಶೇಷವಿಧಿ ಗಳಿಂದ, ಅಬಾಧಿತೋಯದಿ - ಬಾಧಿಸಲ್ಪಟ್ಟದ್ದಾದರೆ, ವ್ಯಾಪಿ-ತಾನು ವರ್ತಿ ಸುವಂಥಾದ್ದಾಗುವದು ಅಂದರೆ, ಈ ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಹೇಳುವ ಲಿಂಗ ಲಕ್ಷಣವು, ಪೂರ್ವವರ್ಗಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ವಿಶೇಷವಿಧಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಮಿಕ್ಕಾದ ಕಡೆಗಳ ಲ್ಲಿಯೆ ವರ್ತಿಸುವದೆಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯವು. ಅದು ಹೇಗಂದರೆ, ಈ ವರ್ಗದಸ್ವ ರ್ಗ ಪರ್ಯಾಯಪದಗಳು ಪುಲ್ಲಿಂಗಗಳಾಗುವವೆಂಬ ವಿಧಿಯು, ದ್ಯೋದಿವೌದ್ವೆ ಸ್ತ್ರಿಯಾಂ ಯೆಂಬುವ ವಿಶೇಷವಿಧಿಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಬಾಧಿಸಲ್ಪಟ್ಟದ್ದರಿಂದ, ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಯಿಲ್ಲದೆ ಪ್ರವರ್ತಿಸಲಾರದು.

ಮೂ॥ ಸ್ತ್ರಿಯಾ

ಟೀ॥ ಸ್ತ್ರಿಯಾಂ ಎಂಬುವ ಪದವು, ಪುಂಸ್ತ್ವಸಭೇದಾನುಚರಾ ಎಂಬು ವ ಪುಲ್ಲಿಂಗಾಧಿಕಾರ ಪರ್ಯಂತವೂ, ಅನುವರ್ತಿಸಿ ಬರುವದಾದ್ದರಿಂದ, ಆವರಿ ವಿಗು ಮುಂದೆ ಹೇಳಲ್ಪಡುವ ಶಬ್ದಗಳು ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗಗಳಾಗಿರುವವು.

ಮೂ॥ ಮಿಾದೂದ್ವಿರಾಮೈಕಾಚ್

ಟೀ॥ ಏಕಾಚ್, ಒಂದು ಅಚ್ಚುಳ್ಳ, ಈ ದೂದ್ವಿರಾಮಾ-ಈಕಾರಾಂತ ಊಕಾರಾಂತ ಶಬ್ದಗಳು ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗಗಳು. ಉದಾಹರಣ* ಶ್ರೀಃ, ಧೀಃ, ಭೂಃ, ಭ್ರೂಃ, ಇತ್ಯಾದಯಃ.

ಮೂ॥ ಸ್ಯೆ...

ಟೀ॥ ಯೋನಿಯುಳ್ಳ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ಹೆಸರಾದ ಶಬ್ದಗಳು ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗದಲ್ಲಿ ವರ್ತಿಸುವವು. ಉದಾಹರಣಗಳು * ಮಾತಾ,ಯೋಷಿತ್, ಸುರಭಿಃ, ಕರೇಣುಃ, ಇತ್ಯಾದಯಃ.

ಮೂ॥ ನಾಮವಿದ್ಯುನ್ನಿಶಾವಲ್ಲೀವೀಣಾದಿಗ್ಭೂನದೀಹ್ರಿಯಾಂ॥೪೩೮॥

ಟೀ॥ ವಿದ್ಯುತ್-ಮಿಂಚು, ನಿಶಾ-ರಾತ್ರಿ, ವಲ್ಲಿ-ಹಂಬು, ವೀಣಾ-ವೀಣೆ,ದಿಕ್-ದೆಸೆ, ಭೂಃ-ಭೂಮಿ, ನದೀ-ಹೊಳೆ, ಹ್ರೀ-ನಾಚಿಕೆ, ಈ ೮ ವಸ್ತುವುಗಳ, ನಾಮ-ಹೆಸರುಗಳು, ವಿಶೇಷವಿಧಿ ಬಾಧೆ ಇಲ್ಲದಂಥಾವು, ಸ್ತ್ರೀ- ಈಬಳಿ ವೀಣಾ ಪರ್ಯಾಯಗಳಿಗೂ ಹ್ರೀಪರ್ಯಾಯಗಳಿಗೂ ಚಾಬೂಜಂತಂ- ಈ ದೂದ್ವಿರಾವೃಕಾಚ್ ಯೆಂಬುವವಿಧಿಗಳಿಂದ ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗವು ಸಿದ್ಧಿಸಿದರು ವಿಸ್ಪಷ್ಟಾರ್ಥವಾಗಿ ಹೇಳಿಇದ್ದಾನೆ, ಕೆಲವರು(ವಾಣೀದಿಗ್ಭೂನದೀಧಿಯಾಂ)ಯಂದು ಪಾಠವ್ಹಂಟೆಂದರು, ಮೊದಲು ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಹ್ರೀ ಪರ್ಯಾಯಗಳಾದ ಮಂದಾಕ್ಷ ವ್ರೀಳಾ ಶಬ್ದಗಳು ವಿಶೇಷವಿಧಿ ಬಾಧೆಯುಂಟಾದವುಗಳಾದ್ದರಿಂದ ಅಲ್ಲಿ ಈವಿಧಿಇಲ್ಲವು.

ಮೂ॥ಅದಂತೈರ್ದ್ವಿಗುರೇಕಾರ್ಥೋ

ಟೀ॥ ಅದಂತೈಃ-ಅಕಾರಾಂತಗಳಾದ ಉತ್ತರ ಪದಗಳ ಸಂಗಡ ಕೂಡಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಏಕಾರ್ಥೋದ್ವಿಗುಃ-ಸಮಾಹಾರದಲ್ಲಿ ದ್ವಿಗುಸಮಾಸವು ಸ್ತ್ರೀ-ದ್ವಿಗುಸಮಾಸವಂದರೆ ಸಂಖ್ಯಾಪೂರ್ವ ಪದಸಮಾಸವು. ಉದಾಹರಣಗಳು* ಪಂಚಾನಾಪೂಲಾನಾಂ ಸಮಾಹಾರಃ ಪಂಚಪೂಲೀ, ದಶಪೂಲೀ, ಪಂಚವಟೀ ಇತ್ಯಾದಿಗಳು.

ಮೂ॥ ನಸಪಾತ್ರಯುಗಾದಿಭಿಃ।

ಟೀ॥ ಪಾತ್ರಯುಗಾದಿಭಿಃ-ಉತ್ತರಪದಗಳಾದ ಪಾತ್ರಯುಗಾದಿ ಶಬ್ದಗಳ ಸಂಗಡ ಕೂಡಿದ್ದ ಸಃ-ಆ ದ್ವಿಗುಸಮಾಸವು, ನ-ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗವಲ್ಲ. ಉದಾಹರಣಗಳು* ಪಂಚಪಾತ್ರಂ-ಚತುರ್ಯುಗಂ- ತ್ರಿಭುವನಂ - ಇತ್ಯಾದಿಗಳಂನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳತಕ್ಕದ್ದು.

ಮೂ॥ ತಲ್.

ಟೀ॥ ಭಾವಾರ್ಥದಲ್ಲಿಯೂ, ಸಮೂಹಾರ್ಥ ದಲ್ಲಿಯೂ, ಸ್ವಾರ್ಥದಲ್ಲಿಯೂ ವಿಧಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ತಲ್‌ಪ್ರತ್ಯಯವು ಅಂತವಾಗಿವುಳ್ಳಶಬ್ದಗಳು ಸ್ತ್ರೀ-ಉದಾಹರಣಗಳು* ಭಾವಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಪುರುಷಸ್ಯಭಾವಃ-ಪುರುಷತಾ, ಅಶ್ವತಾ, ಸಮೂಹಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಗ್ರಾಮಾಣಾಂಸಮೂಹಃ-ಗ್ರಾಮತಾ,ಜನತಾ, ಬಂಧುತಾ, ಸಹಾಯತಾ, ಸ್ವಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ದೇವಏವ ದೇವತಾ.

ಮೂ॥ ಬಂದೆಯನಿಕಿದ್ವ್ಯಚಾ್ರ)

ಟೀ॥ ಬ್ರಂದ-ಸಮೂಹಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ವಿಧಿಸಲ್ಪಟ್ಟ, ಯ-ಇನಿ-ಕ್ಯಚ್-ಪಾ-ಕೆಟ್ಯಚ್-ತ್ರ-ಯೆಂಬುವ ಪ್ರತ್ಯಯಗಳು ಅಂತಗಳಾಗಿವುಳ್ಳ ಶಬ್ದಗಳು ಸ್ತ್ರೀ-

ಉದಾಹರಣಗಳು* ಯಪ್ರತ್ಯಯಾಂತಕ್ಕೆ ಪಾಶಾನಾಂ ಸಮೂಹಃ-ಪಾಶ್ಯಾ
ಈ ಪ್ರಕಾರವೆ ಇನಿಪ್ರತ್ಯಯಾಂತಕ್ಕೆ ಖಲಿನೀ, ಕಡ್ಯಚ್, ಪ್ರತ್ಯಯಾಂತಕ್ಕೆ
ರಥಕಡ್ಯಾ-ಪಾ-ರಥಕಟ್ಯಾ -ತ್ರಪ್ರತ್ಯಯಾಂತಕ್ಕೆ ಗೋತ್ರಾ.

ಮೂ॥ ವೈರಮೈಥುನಿಕಾದಿರ್ವುನ್ ॥೪೯೯॥

ಟೀ॥ ವೈರ-ವಿರೋಧದಲ್ಲೂ, ಮೈಥುನಿಕಾ-ವಿವಾಹದಲ್ಲೂ, ಆದಿಶಬ್ದದಿಂದ ವೀಪ್ಸೆಯಲ್ಲೂ, ದಂಡದಲ್ಲೂ, ದಾನದಲ್ಲೂ ವಿಧಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ವುನ್ ಯೆಂಬುವ ಪ್ರತ್ಯಯವು ಅಂತವಾಗಿವುಳ್ಳ ಶಬ್ದಗಳು ಸ್ತ್ರೀ-*ಉದಾಹರಣಗಳು. ವಿರೋಧದಲ್ಲಿ ಅಶ್ವಮಹಿಷಯೋಃ ವಿರೋಧಃ-ಅಶ್ವಮಹಿಷಿಕಾ, ಕಾಕೋಲೂಕಿಕಾ- ವಿವಾಹದಲ್ಲಿ ಅತ್ರಿಭರದ್ವಾಜಯೋಃ ವಿವಾಹಃ-ಅತ್ರಿಭರದ್ವಾಜಿಕಾ, ವಸಿಷ್ಠ ಕುಶಿಕಿಕಾ ವೀಪ್ಸೆಯಲ್ಲಿ ದ್ವೌ ದ್ವೌ ಪಾದೌ ದದಾತಿ, ದ್ವಿಪದಿಕಾಂ ದದಾತಿ, ದ್ವಿಶತಿಕಾಂದದಾತಿ, ದಂಡದಲ್ಲಿ ದ್ವೌ ಪಾದೌ ದಂಡಿತಃ-ದ್ವಿಪದಿಕಾಂ ದಂಡಿತಃ, ದ್ವಿಶತಿಕಾಂದಂಡಿತಃ, ದಾನದಲ್ಲಿ ದ್ವೌ ಪಾದೌ ವ್ಯವಸೃಜತಿ, ದ್ವಿಪದಿಕಾಂವ್ಯವಸೃಜತಿ, ದ್ವಿಶತಿಕಾಂವ್ಯವಸೃಜತಿ, ವುನ್‌ಪ್ರತ್ಯಯವು ವುಞ್ ಪ್ರತ್ಯಯಕ್ಕೆ ಉಪಲಕ್ಷಕವಾದ್ದರಿಂದ ವುಞ್ ಪ್ರತ್ಯಯಾಂತಗಳು ಕೆಲವು ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗಗಳಾಗುವವು, ಅದಕ್ಕೆ *ಉದಾಹರಣಗಳು* ಶಿಷ್ಯೋಪಾಧ್ಯಾಯಯೋರ್ಭಾವಃ-ಶೈಷ್ಯೋಪಾಧ್ಯಾಯಿಕಾ-ಇತ್ಯಾದಿಗಳು.

ಮೂ॥ ಸ್ತ್ರೀಭಾವಾದಾವನಿಕ್ತಿಣ್ವುಲ್ಣಚ್ಣ್ವುಚ್ಕ್ಯಪ್ಯುಜಿಞ್ಶ್ಯಕಾಃ।

ಟೀ॥ ಸ್ತ್ರೀಭಾವಾದೌ-ಸ್ತ್ರ್ಯಾದಿಕಾರದೊಳಗೆ ಭಾವಾದ್ಯರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ವಿಧಿಸಲ್ಪಟ್ಟ-ಅನಿ-ಕ್ತಿನ್-ಣ್ವುಲ್-ಣಚ್-ಣ್ವುಚ್-ಕ್ಯಪ್-ಯುಚ್-ಇಞ್-ಅ-ಇಞ್-ನಿ-ಶ-ಎಂಬುವಪ್ರತ್ಯಯಗಳು ಅಂತವಾಗಿಉಳ್ಳ ಶಬ್ದಗಳು, ಸ್ತ್ರೀ*ಉದಾಹರಣಗಳು* ಅಜನನಿಃ-ಅಕರಣಿಃ-ಈಬಳಿಆಕ್ರೋಶದಲ್ಲಿ ಅನಿಪ್ರತ್ಯಯವು-ಕೃತಿಃ-ಭೃತಿಃ-ಇಲ್ಲಿಭಾವಾರ್ಥದೊಳಗೆ ಕ್ತಿನ್ ಪ್ರತ್ಯಯವು ಪ್ರವಾಹಿಕಾ, ಪ್ರಚ್ಛರ್ದಿಕಾ-ಇಲ್ಲಿರೋಗಾಖ್ಯದೊಳಗೆ, ಣ್ವುಲ್-ಕಾರಿಕಾ-ಜೀವಿಕಾ- ಇಲ್ಲಿಧಾತ್ವರ್ಥದಲ್ಲಿ-ಣ್ವುಲ್- ವ್ಯಾವಕ್ರೋಶೀ- ಒಬ್ಬರಿಗೊಬ್ಬರು ಬೋಯ್ಕೊಂಬುವದು, ವ್ಯಾತ್ಯುಕ್ಷೀ-ಒಬ್ಬರಮೇಲೆಯೊಬ್ಬರು ನೀರುಚಲ್ಲಿಕೊಂಬುವದು, ಇಲ್ಲಿಕರ್ಮವ್ಯತಿಹಾರದೊಳಗೆ-ಣಚ್‌ಪ್ರತ್ಯಯವು, ಭವತಃ ಶಾಯಿಕಾ-ಭವತಃ ಆಸಿಕಾ-ಇಲ್ಲಿಪರ್ಯಾಯಾರ್ಥದೊಳಗೆ ಣ್ವುಚ್‌ಪ್ರತ್ಯಯವು, ಭವಾನರ್ಹತಿ ಇಕ್ಷುಭಕ್ಷಿಕಾಂ-ಪಯಃಪಾಯಿಕಾಂ-ಈಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಅರ್ಹಾರ್ಥದೊಳಗೆಣ್ವುಚ್-ಇಕ್ಷುಭಕ್ಷಿಕಾಂಮೆಧಾರಯಸಿ-ಓದನಭಕ್ಷಿಕಾಂ-ಇಲ್ಲಿ ಋಣಾರ್ಥದೊಳಗೆ ಣ್ವುಚ್-ಇಕ್ಷು ಭಕ್ಷಿಕಾಮೇ ಉದಪಾದಿ, ಓದನ ಭಕ್ಷಿಕಾ ಇಲ್ಲಿ ಉತ್ಪತ್ತಿಯೊಳಗೆ ಣ್ವುಚ್ ಪ್ರತ್ಯಯ, ಇಜ್ಯಾ, ಇಲ್ಲಿ ಭಾವಾರ್ಥದೊಳಗೆ ಕ್ಯಪ್-ಪ್ರತ್ಯಯವು

ಸನುಜ್ಯಾ-ನಿಷೆವ್ಯಾ-ಇಲ್ಲಿ ಸಂಜ್ಞೆಯೊಳಗೆಕ್ಯಪ್ ಮಂಡನಾ, ಆಸನಾ ಇಲ್ಲಿ ಭಾವಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಯುಚ್, ಪಚಾ, ಭಿದಾ,ವೃಜಾ,ಇಲ್ಲಿಭಾವಾರ್ಥದೊಳಗೆ, ಅ ಙ್-ಚಿಕೀರ್ಷಾ - ಜಿಹೀರ್ಷಾ-ಇಲ್ಲಿಸನ್ ಪ್ರತ್ಯಯದ ಮೇಲೆ ಭಾವಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಅಪ್ರತ್ಯಯವು- ಕಾಂಕಾರಿಮುಕಾರ್ಷಿಃ - ಇಮಾಂಕಾರಿಮುಕಾರ್ಷಂ - ಇಲ್ಲಿಪ್ರ ಶ್ನಾಖ್ಯಾನಗಳೊಳಗೆಇಞ್-ಜ್ಯಾನಿಃ-ಗ್ಲಾನಿಃ-ಮ್ಲಾನಿಃ-ಇಲ್ಲಿ ಭಾವಾರ್ಥದೊಳ ಗೆನಿಪ್ರತ್ಯಯವು ಶಪ್ರತ್ಯಯಸಂತಕ್ಕೆ-ಕ್ರಿಯಾ-ಇಚ್ಛಾ-ಇತ್ಯಾದಿಗಳು.

ಮೂ॥ ಉಣಾದಿಷುನಿರೂರೀಶ್ಚ.

ಟೀ॥ ಉಣಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ನಿ -ಊ- ಈ ಎಂಬುವ ಈ ೩ ಪ್ರತ್ಯಯಗಳು ಅಂ ತವಾಗಿ ಉಳ್ಳಶಬ್ದಗಳು ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗದಲ್ಲಿವರ್ತಿಸುವವು*ಉದಾಹರಣಗಳು*ನಿ ಪ್ರತ್ಯಯಕ್ಕೆ-ಶ್ರೇಣಿಃ-ಶ್ರೋಣಿಃ-ಊಪ್ರತ್ಯಯಕ್ಕೆ, ಖರ್ಜೂಃ-ಕಂಡೂಃ-ಚ ಮೂಃ-ಈಪ್ರತ್ಯಯಕ್ಕೆ, ತಂದ್ರೀಃ-ಲಕ್ಷ್ಮೀಃ-ಇತ್ಯಾದಿಗಳು. ಅಗ್ನಿ- ವಹ್ನಿ- ಯೋನಿ-ಘೂರ್ಣಿ ಶಬ್ದಗಳು ನಿಪ್ರತ್ಯಯಾಂತಗಳಾದಾಗ್ಯೂ ಪುಂಸ್ಯಾ ಘೂರ್ಣಿ ಇತ್ಯಾದಿ ವಿಶೇಷ ವಿಧಿಯಿಂದ ಬಾಧಿಸಲ್ಪಟ್ಟು ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗವಲ್ಲ.

ಮೂ॥ ಟ್ಯಾಬಾಬಂತಂಚಲಂಸ್ಥಿರಂ॥೪೪೦॥

ಟೀ॥ ಟೀ ಅಂದರೆ-ಟೀಪ್-ಟೀಷ್-ಟೀನ್-ಎಂಬುವಪ್ರತ್ಯಯಗಳೂ ಆಪ್- ಅಂದರೆ-ಟಾಪ-ಡಾಪ-ಚಾಪ್- ಎಂಬುವಪ್ರತ್ಯಯಗಳೂ-ಈ-೬- ಊಜ್- ಎಂ ಬುವಪ್ರತ್ಯಯವು-ಅಂತವಾಗಿಉಳ್ಳಶಬ್ದಗಳುಚಲಂ-ವಿಶೇಷ್ಯನಿಘ್ನಗಳಾದವುಗ ಳು,ಸ್ಥಿರಂ-ನಿಯತಲಿಂಗಗಳಾದವುಗಳೂಸಹ ಸ್ತ್ರೀ*ಉದಾಹರಣ*ವಿಶೇಷ್ಯನಿ ಘ್ನಗಳಾದ-ಟ್ಯಂತಗಳಿಗೆ- ಪುಂಸಃ-ಇಯಂ-ಪಾಸ್ನೀ-ಉಪಗೋರಿಯಂ- ಔಪಗ ವೀ- ನಿಯತಲಿಂಗಗಳಾದ-ಟೀಬಂತಗಳಿಗೆಕರಿಣೀ-ಕರ್ತ್ರೀ-ಈಬಳಟೀಪ್-ದಾ ಕ್ಷಾಯಣೀ-ಗೌರೀಈಬಳ, ಟೀಷ್-ಶಾರ್ಙ್ಗರವೀ-ಬೈದೀ-ಈಬಳ-ಟೀನ್-ಆ ಜಾ-ಏಡಕಾ-ರಮಾ-ಈಬಳ-ಟಾಪ್-ಸುರಾಚಾ-ಬಹುಸೀಮಾ-ಈಬಳ-ಡಾಪ್ ಕಾರೀಷಗಂಧ್ಯಾ-ಪಾಲಾಡ್ಯಾ-ಈಬಳ-ಚಾಪ-ರಂಭೋರೂಃ-ಈಬಳ-ಊಙ್

ಮೂ॥ ತಕ್ರೀಡಾಯಾಂಪ್ರಹರಣಂಚೇನ್ಮೌಷ್ಟಾಪಾಲ್ಲವಾಣದಿಕ।

ಟೀ॥ ತತ-ಅನುಷ್ಟಿಪಲ್ಲವಾದಿಗಳು-ಕ್ರೀಡಾಯಾಂ-ಈಕ್ರೀಡೆಯಲ್ಲಿ,ಪ್ರಹ ರಣಂಚೇತ್-ಆಯುಧವಾಯಿತೆಂಬ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ವಿಧಿಸಲ್ಪಟ್ಟ-ಣ-ಣಪ್ರತ್ಯಯಾಂ ತಶಬ್ದಗಳು- ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗದಲ್ಲಿವರ್ತಿಸುವವು*ಉದಾಹರಣಗಳು* ಮುಷ್ಟಿಃಪ್ರ ಹರಣಮಸ್ಯಾಂಕ್ರೀಡಾಯಾಂ-ಮೌಷ್ಟಾ-ಈಪ್ರಕಾರವೇಪಾಲ್ಲವಾ-ದಿಕ- ಅಂ ದದ್ದರಿಂದ ದಾಂಡಾದಿಗಳು ತಿಳಿಯತಕ್ಕದ್ದು

ಮೂ॥ ಘಞಾಲ್ಲಸ್ಯಾಕ್ರಿಯಾಯಾಂಚೇದಾಂಡಪಾತಾಹಿಪಾಲ್ಲುನೀ॥

ಶ್ಯೇನಂಪಾತಾಹಿಮ್ಯಾಗಯಾತ್ಕೈಲಂಪಾತಾಸ್ನಣದಿಕ।

ಟೀ॥ ಸಾಕ್ರಿಯಾ-ಆದಂಡಪಾತಾದಿಕ್ರಿಯೆಯು-ಅಸ್ಯಾಂಚೇತ್- ಈಫಾಲ್ಗುನ್ಯಾದಿಗಳಲ್ಲು ಉಂಟಾಯಿತೆಂಬುವ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ-ಘಞಃ-ಘಞಂತದಮೇಲೆವಿಧಿಸಲ್ಪಟ್ಟ-ಞಃ-ಞಪ್ರತ್ಯಯಾಂತಗಳು-ಸ್ತ್ರೀ-*ಉದಾಹರಣೆಗಳು*ದಂಡಪಾತೋಸ್ಯಾಂಫಾಲ್ಗುನ್ಯಾಮಿತಿದಾಂಡಪಾತಾಫಾಲ್ಗುನೀ-ಶ್ಯೇನಪಾತೋಸ್ಯಾಂಮೃಗಯಾಯಾಮಿತಿಶ್ಯೈನಂ-ಪಾತಾಮೃಗಯಾ-ತಿಲಪಾತೋಸ್ಯಾಂಸ್ವಧಾಯಾಮಿತಿತೈಲಂ, ಪಾತಾಸ್ವಧಾ-ದಿಕ್ಶಬ್ದದಿಂದ ಮೌಸಲಪಾತಾದಿಗಳೂ ಈ ಪ್ರಕಾರವೇ ತಿಳಿಯತಕ್ಕವಾಗಿವೆ.

ಮೂ॥ ಸ್ತ್ರೀಸ್ಯಾತ್ಕಾಚಿನ್ಮೃಣಾಳ್ಯಾದಿರ್ವಿವಕ್ಷಾಪಚಯೇಯದಿ॥೪೪೦॥

ಟೀ॥ ಅಲ್ಪಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ವಿವಕ್ಷೆಯುಂಟಾದ ಹಾಗಾದರೆ ಮೃಣಾಳೀ ಶಬ್ದವು ಮೊದಲಾದಕೆಲವುಶಬ್ದಗಳು ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗಗಳಾಗುವವು*ಉದಾಹರಣೆ* ಅಲ್ಪಂ ಮೃಣಾಳಂ-ಮೃಣಾಳೀ, ಅಲ್ಪೋಘಟಃ-ಘಟೀ,ಈಪ್ರಕಾರವೆ,ಶಸ್ತ್ರೀ- ಪಿಪಾಣೀ-ಪೇಠೀ-ಖರ್ಜೂರೀ-ಎಂಬುವವು ಮೊದಲಾಗಿ ತಿಳಿಯತಕ್ಕದ್ದು, ಕೆಲವು ಎಂದದ್ದರಿಂದ, ಅಲ್ಪೋವೃಕ್ಷಃ-ವೃಕ್ಷಕಃ-ಇತ್ಯಾದಿಗಳುಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗಗಳಲ್ಲ,;ಈಬಳಿ ಕೆಲವರು ಅಪಚಯವೆಂದರೆ ಸ್ತ್ರೀತ್ವವೆಂದುಹೇಳಿ ಸ್ತ್ರೀತ್ವ ವಿವಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಮೃಣಾಳ್ಯಾದಿ ಶಬ್ದಗಳು ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗಗಳೆಂಬುವರು.

ಅವತರಣಿಕೆ॥ಈಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಲಕ್ಷಣದಿಂದ ಲಿಂಗನಿರ್ಣಯವನ್ನ ಹೇಳಿ-ಇನ್ನುಮೇಲೆ ಕಕಾರಾಂತಾದಿ ಕ್ರಮದಿಂದ ಲಿಂಗನಿರ್ಣಯವನ್ನ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ, ಹ್ಯಾಗೆಂದರೆ.

ಮೂ॥ ಲಂಕಾಶೇಫಾಲಿಕಾಟೀಕಾಧಾತಕೀಪಂಚಿಕಾಢಕೀ । ಸಿಧ್ರಕಾಶಾರಿಕಾಹಿಕ್ಕಾಪ್ರಾಚಿಕೋಲ್ಕಾಪಿಪೀಲಿಕಾ ॥೪೪೧॥ ತಿಂದುಕೀಕಣಿಕಾಭಂಗೀಸುರಂಗಾಸೂಚಿಮಾಚಯಃ। ಪಿಚ್ಛಾವಿತಂಡಾಕಾಕಣ್ಯಾಕ್ಷೂರ್ಣಾಕ್ಷ್ಣಾ ಸ್ಥೂಣಾದ್ರುಣೀವರತ ॥೪೪೨॥ ನಾತಿಃಶೇಫಾಕಥಾಸಂಧಿರ್ನಾಭೀರಾಜಸಭಾಪಿಕ । ಝಲ್ಲರೀಚರ್ಚರೀಪಾರೀಹೋರಾಲಟ್ವಾಚಸಿಧ್ಮಲಾ ॥೪೪೩॥ ಲಾಕ್ಷಾಲಿಕ್ಷಾಚಗಂಡೂಷಾಗೃಧ್ರಸೀಚಮಸೀಮಸೀ॥ ಇತಿ ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗಶೇಷಃ.

ಟೀ॥ ಲಂಕಾಶಬ್ದವುಮೊದಲು ಮಸೀಶಬ್ದದ ಪರಿಯಂತವೂ ೬೩ ಶಬ್ದಗಳು ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗಗಳು. ಈಶಬ್ದಗಳಿಗೆ ಅರ್ಥವು ಲಂಕಾ-ರಾವಣನಪಟ್ಟಣವು,ಶೆಫಾಲಿಕಾ-ಲಕ್ಕಿಗಿಡ,ಟೀಕಾ-ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಗ್ರಂಥವು,ಧಾತಕೀ-ಅರೇಗಿಡ,ಪಂಚಿಕಾ-ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಗ್ರಂಥವಿಶೇಷವು, ಆಢಕೀ - ತುವರಿಮುಂಣು, ಸಿಧ್ರಕಾ-ಬಿಲ್ವಮರ, ಶಾರಿಕಾ-ಗೊರವಂಕೇ ಹಕ್ಕಿ, ಹಿಕ್ಕಾ - ಬಿಕ್ಕಳಿಕೆ, ಪ್ರಾಚಿಕಾ-ಕಾಡುನೊಣ, ಉಲ್ಕಾ-ಕೊಳ್ಳಿ, ಪಿಪೀಲಿಕಾ-ಇರುವೆ, ತಿಂದುಕಿ - ತುಂಬರಿಗಿಡ,ಕಣಿಕಾ - ಧಾನ್ಯವಿಶೇಷವು, ವ್ರೀಹಿ ವಿಶೇಷವು,ಗೋಧುವೆ ಹಿಟ್ಟು.

ದು ಕೆಲವರು, ಭಂಗೀ-ರಚನಾ ಪ್ರಕಾರವು, ಸುರಂಗಾ-ಕನ್ನವು, ಸೂಚಿಃ-ಸೂಚಿ, ಮೋಚಿಃ-ದೇಶ ವಿಶೇಷವು, ಪಿಟ್ಠ-ಗಂಟೆ, ಬೂರಗಬಿಂಕೆ, ವಿತಂಡಾ-ಸ್ವಪಕ್ಷಸ್ಥಾಪನೆ ವಿಲ್ಲದವಾದವು, ಕಾಕಿಣೀ-ಕರ್ಷತೂಕದಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕನೇಪಾಲು, ಪಣದಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕನೇ ಪಾಲೆಂದು ಕೆಲವರು, ಚೂರ್ಣಿಃ - ಭಾಷ್ಯವು, ಶಾಣೀ-ಸಾಣೆ, ದ್ರೂಣೀ-ಕಿವೀ ಹೊಗುವ ಹಾವು, ಆವೆಯೆಂದುಕೆಲವರು, ದರತ್-ವಿಷಹುಟ್ಟುವ ದೇಶ, ಬರಿಯೆಂದು ಕೆಲವರು, ಸಾತಿಃ-ದಾನವು, ತೀವ್ರವೇದನೆಯೆಂದು ಕೆಲವರು. ಕಂಥಾ-ಬೊಂತೆ, ಕಥಾ-ಚರಿತ್ರೆ, ಆಸಂದೀ-ಹಸೆಯು ಮನೆ, ಶವವಾಹನವೆಂದು ಕೆಲವರು, ನಾಭೀ-ಹೊಕ್ಕುಳು, ರಾಜಸಭಾ-ಅರಸಿನ ಊಳಿಗದ ಸ್ಥಳ, ಝಲ್ಲರೀ-ವಾದ್ಯವಿಶೇಷವು, ಚರ್ಚರೀ-ನೃತ್ತವಿಶೇಷವು, ಪಾರಿ- ಪಾಲು ಕರಿಯುವ ಮಡಿಕೆ, ಹೋರಾ-ಲಗ್ನಾರ್ಧವು, ಲಟ್ವಾ- ಹಿಟ್ಟಿನ ಗುಬ್ಬಚ್ಚಿ, ಸಿಧ್ಮಲಾ-ಪೂತಿಮತ್ಸ್ಯಪ್ರಷ್ಠೋದನು, ಸಿಬ್ಬೆನ್ತುಂಟಾದ್ದು, ಲಾಕ್ಷಾ-ಅರಗು, ಲಿಕ್ಷಾ-ಹೇನು, ಗಂಡೂಷಾ-ಮುಕ್ಕಳಿಸುವಿಕೆ, ಗೃಧ್ರಸೀ-ನಡುವಿನವಾಯು ನೋವು, ಚಮಸೀ-ಸೋಮಪಾನಪಾತ್ರ, ಮಸೀ-ಮಸಿ, ಕಪ್ಪು.

ಅಥಪುಲ್ಲಿಂಗಶೇಷಃ.

ಮೂ॥ ಪುಂಸ್ತ್ವೇ

ಟೀ॥ ಮುಂದೆ ನಪುಂಸಕಲಿಂಗಗಳನ್ನು ಆರಂಭಿಸುವವರಿವಿಗೂ ಹೇಳಲ್ಪಡುವ ಶಬ್ದಗಳು ಪುಲ್ಲಿಂಗದಲ್ಲಿ ವರ್ತಿಸುವವೆಂದು ತಿಳಿಯತಕ್ಕದ್ದು ಹ್ಯಾಗೆಂದರೆ.

ಮೂ॥ ಸಭೇದಾನುಚರಾಸ್ಸಪರ್ಯಾಯಾಸ್ಸುರಾಸುರಾಃ॥೪೪೬॥

ಟೀ॥ ಸಪರ್ಯಾಯಾಃ-ಅಮರ ನಿರ್ಜರಾದಿ ಪರ್ಯಾಯಗಳ ಸಂಗಡಲೂ, ದೈತ್ಯದೈತೆಯಾದಿ ಪರ್ಯಾಯಗಳ ಸಂಗಡಲೂ ಕೂಡಿಕೊಂಡಿದ್ದ, ಸುರಾಸುರಾಃ-ಸುರಶಬ್ದವೂ, ಅಸುರಶಬ್ದವೂ, ಸಭೇದಾನುಚರಾಃ-ತಮ್ಮ ತಮ್ಮೊಳಗೆ ವಿಶೇಷಗಳಾದ ಇಂದ್ರಾಗ್ನ್ಯಾದಿದೇವತೆಗಳ ಹೆಸರುಗಳಿಂದಲೂ, ತಮ್ಮ ತಂ ಮನುಚರರಾದ ಹಾಹಾಹೂಹೂ-ಮಾತರ ಪಿಂಗಳಾದಿಗಳ ಹೆಸರುಗಳಿಂದಲೂ ಚಂಡ ಮುಂಡ ಪ್ರಹಸ್ತಾದಿಗಳ ಹೆಸರುಗಳಿಂದಲೂ ಕೂಡಾ ಪುಲ್ಲಿಂಗಗಳಾಗುವವು, ಈ ಶಬ್ದಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವದಕ್ಕಾದರೂ ಲಿಂಗವು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ವಿಧಿಸಿಯಿದ್ದ ಕಡೆ ಈ ವಿಧಿಯು ಪ್ರವರ್ತಿಸಲಾರದೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ಉದಾಹರಣೆ* ದೇವತಾಯಾಂ ಎಂಬುವ ವಿಶೇಷವಿಧಿ ಇರುವದ್ದರಿಂದ ಸುರ ಪರ್ಯಾಯವಾದ ದೇವತಾಶಬ್ದವು ಪುಲ್ಲಿಂಗವಲ್ಲ.

ಮೂ॥ ಸ್ವರ್ಗಯಾಗಾದ್ರಿಮೇಘಾಬ್ಧಿದ್ರುಕಲಾಸಿಶರಾರಯಃ।

ಕರಗಂಡೌಷ್ಠದೋರ್ದಂತಕಂಠಕೇಶನಖಸ್ತನಾಃ ॥೪೪೭॥

ಟೀ॥ ಸ್ವರ್ಗಃ-ಸ್ವರ್ಗವು, ಯಾಗಃ-ಯಜ್ಞವು, ಅದ್ರಿಃ-ಪರ್ವತವು,ಮೇಘಃ-ಮೇಘವು, ಅಬ್ಧಿಃ-ಸಮುದ್ರವು, ದ್ರುಃ-ವೃಕ್ಷವು, ಕಾಲಃ-ಕಾಲವು, ಅಸಿಃ-ಖಡ್ಗವು, ಶರಃ-ಬಾಣವು, ಅರಿಃ-ಶತ್ರುವು, ಕರಃ-ಹಸ್ತವು, ಕಾಂತಿಯು, ಕಿರಣವು, ಗಂಡಃ-ಕಪೋಲವು, ಓಷ್ಠಃ-ಅಧರವು, ದೋಃ-ಬಾಹುವು, ದಂತಃ-ಹಲ್ಲು, ಕಂಠಃ-ಕೊರಳು, ಕೇಶಃ-ಕೇಶಗಳು, ನಖಃ-ಉಗುರುಗಳು, ಸ್ತನಃ-ಸ್ತನಗಳು, ಈ ೧೦ ವಸ್ತುವುಗಳ ಹೆಸರುಗಳು. ಸಂಭವಿಸಿದ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಇವುಗಳ ವಿಶೇಷಗಳ ಹೆಸರು, ಪು-ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವದಕ್ಕೆ ವಿಶೇಷವುಂಟೊ ಆಬಳಿ ಈ ವಿಧಿಯು ಪ್ರವರ್ತಿಸುವದಿಲ್ಲ. ಅದು ಹೇಗೆಂದರೆ,—ಸ್ವರ್ಗವಾಚಕಗಳಾದ ದ್ಯೋದಿವ್ ಶಬ್ದಗಳು ವೃಕ್ಷವಿಶೇಷವಾಚಕಗಳಾದ ಹರಿಚಂದನ ಶಿಂಶುಪಾಶಬ್ದಗಳು, ಕಾಲವಿಶೇಷ ವಾಚಕಗಳಾದ ತಿಥಿ ಪ್ರತಿಪದಾದಿಗಳೂ, ಬಾಣವಾಚಕವಾದ ಇಷುಶಬ್ದವು,ಕಿರಣವಾಚಕಗಳಾದ ದೀಧಿತ್ಯಾದಿಗಳೂ, ಓಷ್ಠವಾಚಕ ದಶನವಾಸಶ್ಶಬ್ದವು,ಬಾಹುವಾಚಕಗಳಾದ ಭುಜ ಬಾಹುಶಬ್ದಗಳು ದಂತ ವಿಶೇಷವಾಚಕಗಳಾದ ದಂಷ್ಟ್ರಾಶೀರ್ಷಿಪಾಣ ಶಬ್ದಗಳೂ ಕೇಶ ವಿಶೇಷವಾಚಕಗಳಾದ ಜಟಾಸಟಾಶಬ್ದಗಳೂ ನಖವಾಚಕಗಳಾದ ನಖ ನಖರಶಬ್ದಗಳೂ ವಿಶೇಷವಿಧಿ ಯುಂಟಾಗಿವೆ ಯಾದ್ದರಿಂದ ಅಲ್ಲಿ ಈವಿಧಿ ಪ್ರವರ್ತಿಸುವದಿಲ್ಲ.

ಮೂ॥ ಅಹ್ನಾಹಾಂತಾಃ

ಟೀ॥ ಅಹ್ನಾಂತಗಳಾದ ಪೂರ್ವಾಹ್ಣಾ ಪರಾಹ್ಣಾದಿಶಬ್ದಗಳೂ, ಅಹಾಂತಗಳಾದ ದ್ವ್ಯಹತ್ರ್ಯಹಾದಿಶಬ್ದಗಳೂ, ಪು, ಅತ್ಯಹ್ನೆ ಭೋಜನಂ, ನಿರಹ್ನೋವೇಳಾಯಂಬುವ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಅನ್ಯಪದಾರ್ಥವು ನಪುಂಸಕವಾದರೂ, ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗವಾದರೂ ಅಹ್ನಾಂತ ಶಬ್ದಗಳು ಪುಲ್ಲಿಂಗಗಳೇಯೆಂದು ಕೆಲವರು ಹೇಳುವರು.

ಮೂ॥ ಕ್ಷ್ವೇಳಭಿದಾ

ಟೀ॥ ವಿಷವಿಶೇಷವಾಚಕಗಳಾದ ಸೌರಾಷ್ಟ್ರಿಕ, ಶೌಕ್ತಿಕೇಯಾದಿ ಶಬ್ದಗಳು, ಪು, ಕಾಕೋಲಕಾಲಕೂಟಾದಿ ಶಬ್ದಗಳಿಗೆ ವಿಶೇಷವಿಧಿ ಯಿಲ್ಲದ್ದರಿಂದ ಅಲ್ಲಿ ಈ ವಿಧಿ ಪ್ರವರ್ತಿಸುವದಿಲ್ಲ.

ಮೂ॥ ರಾತ್ರಾಂತಾಪ್ರಾಗಸಂಖ್ಯಕಾಃ।

ಟೀ॥ ಪ್ರಾಗಸಂಖ್ಯಕಾಃ- ಸಂಖ್ಯಾಪೂರ್ವಪದಗಳಾದರೂ,ರಾತ್ರಾಂತಾಃ-ರಾತ್ರಾಂತಗಳಾದ, ಪೂರ್ವರಾತ್ರ, ಅರ್ಧರಾತ್ರಾದಿ ಶಬ್ದಗಳು, ಪು- ರಾತ್ರಾಂತಗಳಾದರೂ ಸಮಾಹಾರದಲ್ಲಿ ಅಹೋರಾತ್ರಂ ಎಂದು ನಪುಂಸಕವೂ ಉಂಟು, ಅತಿರಾತ್ರಃ ಎಂಬುವಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಅನ್ಯಪದಾರ್ಥ ಭಿನ್ನಲಿಂಗವಾದರು ಪು

ಲ್ಲಿಂಗವೆಂದು ಕೆಲವರು, ಸಂಖ್ಯಾಪೂರ್ವಪದವಾದರೆ ಗಣರಾತ್ರಂ ಪಂಚರಾತ್ರಂ ಎಂದು ನಪುಂಸಕಲಿಂಗ.

ಮೂ॥ ಶ್ರೀವೇಷ್ಟಾದ್ಯಾಶ್ಚ ನಿರ್ಯಾಸಾ

ಟೀ॥ ಶ್ರೀವೇಷ್ಟಃ-ಶ್ರೀವಾಸಃ-ಸರಳದ್ರವಃ - ಎಂಬುವೆವು ಮೊದಲಾದ, ನಿರ್ಯಾಸಾಃ-ಮರದ ಬೊಂಕೆಯು ಹೆಸರುಗಳು ಪುಲ್ಲಿಂಗಗಳು.

ಮೂ॥ ಅಸನ್ನಂತಾಅಬಾಧಿತಾಃ ॥೪೪೮॥

ಟೀ॥ ಅಬಾಧಿತಾಃ-ವಿಶೇಷ ವಿಧಿಗಳಿಂದ ಬಾಧಿಸಲ್ಪಡದ ಅಸನ್ನಂತಾಃ-ಅಂಗಿರಸ್-ಪುರೋಧಸ್-ಮೊದಲಾದ ಅಸಂತಗಳೂ, ಸುಪರ್ವನ್-ಪ್ಲೀಹನ್-ಮೊದಲಾದ ಅನ್ನಂತಗಳೂ, ಪು. ಅಬಾಧಿತಾಃ- ಎಂದದ್ದರಿಂದ, ಯಶಸ್-ಪಯಸ್-ನಾಮನ್-ಎಂಬುವ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ, ಈ ವಿಧಿಪ್ರವರ್ತಿಸುವದಿಲ್ಲ.

ಮೂ॥ ಕಶೇರುಜತುವಸ್ತೂನಿಹಿತ್ವಾತುರುವಿರಾಮಕಾಃ।

ಟೀ॥ ಕಶೇರು-ಜತು-ವಸ್ತು ಎಂಬುವಶಬ್ದಗಳನ್ನು, ಹಿತ್ವಾ-ಬಿಟ್ಟು ಬಿಟ್ಟು, ತುರುವಿರಾಮಕಾಃ-ತು ಎಂಬುವವರ್ಣವು ಅಂತವಾಗಿ ವುಳ್ಳ,ಹೇತುಃ-ಸೇತುಃ-ಮೊದಲಾದ ಶಬ್ದಗಳೂ, ರು-ಎಂಬುವ ವರ್ಣವು ಅಂತವಾಗಿವುಳ್ಳ, ಚರುಃ-ಗುರುಃ-ಮೊದಲಾದ ಶಬ್ದಗಳೂ -ಪು- ಕಶೇರುಜತುವಸ್ತು ಶಬ್ದಗಳಾದರೋ ನಪುಂಸಕಗಳು, ಇದು ಉಪಲಕ್ಷಣವಾದ್ದರಿಂದ ದಾರು ಶ್ಮಶ್ರು-ಅಶ್ರು-ಕುಸ್ತುಂಬರು- ಮಸ್ತು ಎಂಬುವ ಶಬ್ದಗಳೂ ನಪುಂಸಕಗಳೇ ಆಗಿವೆ.

ಮೂ॥ ಕಷಣಭಮರೋಪಾಂತಾಯದ್ಯದಂತಾಅಮಾಅಥ॥
ಪಥನಯಸಟೋಪಾಂತಾ

ಟೀ॥ ಕ, ಷ, ಣ, ಭ, ಮ, ರ, ಪ, ಥ, ನ, ಯ, ಸ, ಟ, ಈ ೧೨ ವರ್ಣಗಳು ಉಪಾಂತಗಳಾಗಿಯೂ, ಅಕಾರಾಂತವಾಗಿಯೂ, ಉಂಟಾದ ಶಬ್ದಗಳು-ಪು-ಕ್ರಮವಾಗಿ ಉದಾಹರಣೆಗಳು* ಅರ್ಕಃ-ಸ್ಫಟಿಕಃ-ವೃಷಃ-ನಿಕಷಃ-ಗಣಃ-ಗುಣಃ-ಕುಂಭಃ-ಕಲಭಃ-ವ್ಯಾಮಃ--ಗ್ರಾಮಃ-ಹಾರಃ - ಸಾರಃ-ಧೂಪಃ-ಸೂಪಃ-ಅರ್ಥಃ-ಶಪಥಃ-ಸ್ತನಃ-ಜನಃ-ಕುಲಾಯಃ-ತಂತುವಾಯಃ ರಸಃ-ದಾಸಃ-ಘಟಃ-ಪಟಃ - ಇತ್ಯಾದಿಗಳು -ಪು- ಭೂಷಣಾದಿಗಳಿಗೆ ವಿಶೇಷವಿಧಿಯಿಂದ ನಪುಂಸಕಲಿಂಗ.

ಮೂ॥ ಗೋತ್ರಾಖ್ಯಾಶ್ಚರಣಾಃ ಪ್ರಯಾಃ।

ಟೀ॥ ಗಾರ್ಗ್ಯಃ-ವಾಸಿಷ್ಠಃ ಎಂಬುವವು ಮೊದಲಾದ ಗೋತ್ರಾಪತ್ಯಗಳನ್ನು ಹೇಳುವ ಹೆಸರುಗಳೂ-ಕಠಃ-ಬಹ್ವೃಚಃ - ಛಂದೋಗಃ-ಎಂಬುವವು ಮೊದಲಾದವೇದಶಾಖಾಧ್ಯೇತೃಗಳ ಹೆಸರುಗಳು, ಪುಲ್ಲಿಂಗಗಳು.

 ॥೪೫೦॥

ಮೂ॥ ನಾಮ್ನ್ಯಕರ್ತರಿಭಾವೇತುಘಞಜಪ್ನಘಞಾಪಾ

ಟೀ॥ ನಾಮ್ನಿ-ಸಂಜ್ಞೆಯಲ್ಲಿಯೂ,ಅಕರ್ತರಿ-ಕರ್ತೃವ್ಯತಿರಿಕ್ತ ಕಾರಕದ ಲ್ಲಿಯೂ,ಭಾವೇಚ-ಧಾತ್ವರ್ಥಮಾತ್ರದಲ್ಲಿಯೂ, ಯಥಾಸಂಭವವಾಗಿವಿಧಿಸಲ್ಪ ಟ್ಟ-ಘಞ್-ಅಚ್-ಅಪ್-ನ್ಣ-ಣ-ಘ- ಅಥುಚ್-ಎಂಬುವ-ಈ೭-ಪ್ರತ್ಯಯಗಳು- ಅಂತವಾಗಿವುಳ್ಳಶಬ್ದಗಳೂ-ವಿಶೇಷವಿಧಿಯಿಲ್ಲದಕಡೆ- ಪು- *ಉದಾಹರಣ ಗಳು* ಸಂಜ್ಞೆಯಲ್ಲೆ ಘಞ್ಗೆ,ಪಾದಃ, ರೋಗಃ, ವೇಶಃ-ಕರ್ತೃವ್ಯತಿರಿಕ್ತ ಕಾ ರಕದಲ್ಲಿ ಘಞ್ಗೆ-ಪ ಕ್ರಿಯತಇತಿ ಪ್ರಕಾರಃ-ಪ್ರಸೀದಂತ್ಯಸ್ಮಿನ್ನಿತಿಪ್ರಸಾದಃ- ಶಕ್ಯತೆ ನೆನೇತಿರಾಗಃ-ಭಾವಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಘಞ್ಗೆ, ತ್ಯಾಗಃ - ಭೋಗಃ-ಅಚ್ಪ್ರ ತ್ಯಯಕ್ಕೆ ನಯಃ-ಜಯಃ-ಚಯಃ-ಅಪ್ಪ್ರತ್ಯಯಕ್ಕೆ ಕರಃ-ಗರಃ-ಲವಃ-ನಙ್ ಪ್ರತ್ಯಯಕೆ ಯಜ್ಞಃ-ಯತ್ನಃ-ಣಪ್ರತ್ಯಯಕ್ಕೆ ಸ್ಯಾದಃ-ಘ- ಪ್ರತ್ಯಯಕ್ಕೆ ಉರಚ್ಛದಃ-ದಂತಚ್ಛದಃ-ಅಥುಚ್ ಪ್ರತ್ಯಯಕ್ಕೆ ಶ್ವಯಥುಃ - ವೇಪಥುಃ, ಇ ತ್ಯಾದಿಗಳು.

ಮೂ॥ ಲ್ಯುಃಕರ್ತರೀ

ಟೀ॥ ಕರ್ತರಿ-ಕರ್ತ್ರರ್ಥದಲ್ಲಿ ವಿಧಿಸಲ್ಪಟ್ಟಲ್ಯುಃ--ಲ್ಯುಪ್ರತ್ಯಯಾಂತಗ ಳಾದ, ನಂದನಃ, ರಮಣಃ, ದಹನಃ, ಎಂಬುವು ಮೊದಲಾದ ಶಬ್ದಗಳು,ಪು.

ಮೂ॥ ಮನಿಜ್ಭಾವೆ

ಟೀ॥ ಭಾವೆ-ಭಾವಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ವಿಧಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಇಮನಿಚ್ - ಇಮನಿಚ್ಪ್ರತ್ಯ ಯಾಂತಗಳಾದ ಪ ಥಿಮಾ, ಗರಿಮಾ, ಲಘಿಮಾ, ಎಂಬುವವು ಮೊದಲಾದ ಶಬ್ದಗಳು ಪುಲ್ಲಿಂಗಗಳು.

ಮೂ॥ ಕೋಘೋಃಕಿಃಪ್ರಾದಿತೋಸ್ಯತಃ।

ಟೀ॥ ಕಃ-ಭಾವಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ವಿಧಿಲಸ್ಪಟ್ಟ ಕ ಪ್ರತ್ಯಯಾಂತಗಳಾದ, ಪ್ರ ಸ್ಥಃ, ವಿಘ್ನಃ, ಆಖೂತ್ಥಃ-ಶೈನೊತ್ಥಃ, ಎಂಬವವು ಮೊದಲಾದ ಶಬ್ದಗಳೂ, ಪ್ರಾದಿತಃ-ಪ್ರ, ಪರ, ಎಂಬವುಗಳು ಮೊದಲಾದ ಉಪಸರ್ಗ ಗಳಿಗಿಂತಲೂ, ಅನ್ಯತಃ-ಬೇರೆಯಾದ ಸುಬಂತವನ್ನ ಕರ್ಮಪದದರ್ಪಾಗವುಳ್ಳ, ಘೋಃ- ಘು ಸಂಜ್ಞಕ ಧಾತುವಿನ ಮೇಲೆ ಅಧಿಕಾರಣಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ವಿಧಿಸಲ್ಪಟ್ಟ,ಕಿಃ-ಕಿಪ್ರತ್ಯ ಯಾಂತಗಳಾದ, ಅಂಬುಧಿಃ - ಇಷುಧಿಃ-ಎಂಬವವು ಮೊದಲಾದ ಶಬ್ದಗಳು ಪುಲ್ಲಿಂಗಗಳು.

ಮೂ॥ ದ್ವಂದ್ವೇಶ್ವಬಡಬಾವಶ್ವಬಡಬಾನಸಮಾಹೃತೆ॥೪೫೧॥

ಟೀ॥ ಸಮಾಹಾರವ್ಯತಿರಿಕ್ತವಾದ ಅಶ್ವಬಡಬಾ ಎಂಬುವದ್ವಂದ್ವ ಸಮಾ ಸರೂಪವಾದಶಬ್ದವು-ಪು-ಈ ಬಳಿ(ಪೂರ್ವವದಶ್ವಬಡಬೌ)ಎಂಬುವಸೂತ್ರ ದಲ್ಲಿದ್ವಿವಚನವು ವಿವಕ್ಷಿತ ವಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿಯ ಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿ ಅಶ್ವಬಡ ಬಾಃಎಂದು ಬಹುವಚನಾನ್ತ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದ್ದಾನೆ,ಸಮಾಹಾರದಲ್ಲಿ ನ-ಪು-

ಮೂ॥ ಕಾಂತಸ್ಸೂರ್ಯೇಂದುಪರ್ಯಾಯಪೂರ್ವೋಯಃಪೂರ್ವಕೋಪಿಚ।

ಟೀ॥ ಸೂರ್ಯಪರ್ಯಾಯಶಬ್ದಗಳೂ ಚಂದ್ರಪರ್ಯಾಯ ಶಬ್ದಗಳೂ ಅಯ ಶಬ್ದವೂ ಪೂರ್ವಗಳಾಗಿಉಂಟಾದರೆ ಕಾಂತ ಶಬ್ದವು-ಪು-ಉದಾಹರಣಗಳು* ಸೂರ್ಯಕಾಂತಃ, ರವಿಕಾಂತಃ, ಇಂದುಕಾಂತಃ, ಚಂದ್ರಕಾಂತಃ,ಅಯಸ್ಕಾಂತಃ, ಅಪಿಚ ಅಂದದ್ದರಿಂದ ಲೋಹಕಾಂತ ಶಬ್ದವೂ ಪುಲ್ಲಿಂಗವೆಂದು ಕೆಲವರು ಹೇಳಿದರು.

ಅವತರಣಿಕೆ॥ ಇನ್ನುಮೇಲೆ ಕೆಲವು ಪುಲ್ಲಿಂಗಗಳನ್ನು ಕಕಾರಾಂತಾದಿಕ್ರಮದಿಂದ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ.

ಮೂ॥ ವಟಕಶ್ಚಾನುವಾಕಶ್ಚ ರಲ್ಲಕಶ್ಚ ಕುಡುಂಗಕಃ । ಪುಂಖೋನ್ಯೂಂಖಸಮುದ್ಗಶ್ಚ ವಿಟಪಟ್ಟಘಟಾಃಖಟಃ । ಕೊಟ್ಟಾರಘಟ್ಟಹಟ್ಟಾಶ್ಚ ಪಿಂಡಗೋಂಡಪಿಚಂಡವತ್ ॥ ಗಡುಃಕರಂಡೋಲಗುಡೋವರಂಡಶ್ಚ ಕಿಣೋಘೃಣಿಃ । ದೃತಿಸೀಮಂತಹರಿತಾರೋಮಂಥೋದ್ಗೀಥಬುದ್ಬುದಾಃ ॥ ಕಾಸಮರ್ದೋರ್ಬುದಃ ಕುಂದಃಫೇನಸ್ತೂಪಾಸಯೂಪಕಾ । ಆತಪಃಕ್ಷತ್ರಿಯೋನಾಭಿಃಕಣಯಃಪ್ರತರಕೇದರಾಃ ॥೪೬॥ಪೂರಕ್ಷುರಪ್ರಚುಕ್ಕಾಶ್ಚ ಗೋಲಹಿಂಗುಲಪುದ್ಗಲಾಃ। ವತಾಳಮಲ್ಲಭಲ್ಲಾಶ್ಚ ಪುರೋಡಾಶೋಪಿಪಟ್ಟಸಃ॥೪೬॥ಕುಲ್ಮಾಷೋರಭಸಶ್ಚೈವಸ ಕಟಾಹಃಪತದ್ಗ್ರಹಃ।

ಟೀ॥ ವಟಕಶಬ್ದವು ಮೊದಲುಗೊಂಡು ಪತದ್ಗ್ರಹಶಬ್ದದ ಪರಿಯಂತರವೂ ಆದಶಬ್ದಗಳು ಎಲ್ಲವೂ-ಪು-ಈ ಶಬ್ದಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವಕ್ಕೆ ಅರ್ಥವು,ಕುಡುಂಗಕಃ-ಪೊದೆ, ನ್ಯೂಂಖಃ-ನಿರಂತರವಾಗಿ ಉಚ್ಚರಿಸಿದ ಆರು ಓಂಕಾರಗಳು, ಘಟಃ-ತಕ್ಕಡಿ, ಖಟಃ-ತೃಣವಿಶೇಷವು, ಕೊಟ್ಟಃ-ದುರ್ಗವು, ಆರಘಟ್ಟಃ-- ದೊಡ್ಡಭಾವಿ, ಹಟ್ಟಃ-ಅಂಗಡೀಬೀದಿ, ಗೋಂಡಃ-ದೇಶವಿಶೇಷವು, ವರಂಡಃ, ಮುಖಗೋಗವು, ಧೃತಿಃ-ತೊಗಲುಚೀಲ, ಉದ್ಗೀಥಃ-ಸಾಮವೇದ ಪ್ರಣವ ವು, ಕಾಸಮರ್ದಃ-ಸಸುಗುಂನಿ, ಸ್ತೂಪಃ-ಮಣ್ಣು ಮೊದಲಾದವುಗಳ ದಿಂಬೆ, ಕಣಯಃ-ಆಯುಧ ವಿಶೇಷವು, ಕೇದರಃ-ವೃಕ್ಷ ವಿಶೇಷವು, ಪಶುವಿಶೇಷವು, ಹಿಂಗುಳಃ-ಇಂಗಳೀಕವು, ಪುದ್ಗಲಃ-ಜೀವನು, ಪರಮಾಣುವು, ಕುಲ್ಮಾಸಃ-ಅರ್ಧಪಕ್ವಗಳಾದ ಮುದ್ಗಗೋಧೂಮಾದಿಗಳು.

ಇತಿಪುಲ್ಲಿಂಗಶೇಷಃ.

ಮೂ॥ ನಪುಂಸಕೇನ್ಯ

ಟೀ॥ ಅನ್ಯೇ-ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗ ಪುಲ್ಲಿಂಗಗಳಿಗಿಂತ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾದ ಮುಂದೆ ಹೇಳಲ್ಪಡುವ ಶಬ್ದರೂಪಗಳೆಲ್ಲವೂ ನಪುಂಸಕದಲ್ಲಿ ವರ್ತಿಸುವದು, ತೃತೀಯೈಕ್ಯ ಎಂಬುವ ಪಾಠದಲ್ಲಿಯು ಇದೇ ಅರ್ಥ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದಾಗಾಯಿತು. ಸ್ಯಾತ್ ಹಿ.

ಮೂ॥ ತ್ವಾಬ್ರಣ್ಯಪರ್ಣಶ್ವಭ್ರಹಿಮೋದಕಂ ॥೪೫೭॥ ಶೀತೋಷ್ಣಮಾಂಸರುಧಿರಮುಖಾಕ್ಷಿದ್ರವಿಣಂಬಲಂ। ಫಲಹೇಮಶುಲ್ಬಲೋಹಸುಖದುಃಖಶುಭಾಶುಭಂ ॥೪೫೮॥ ಜಲಪುಷ್ಪಾಣಿಲವಣಂವ್ಯಂಜನಾನ್ಯನುಲೇಪನಂ।

ಟೀ॥ ಖಂ-ಆಕಾಶವು, ಇಂದ್ರಿಯವು, ಈ ಆಕಾಶಾದಿ ವಸ್ತುಗಳ ಹೆಸರುಗಳು ಸಂಭವಿಸಿದ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಇವುಗಳ ವಿಶೇಷಗಳ ಹೆಸರುಗಳೂ ವಿಶೇಷವಿಧಿಯಿಂದ ಬಾಧಿತಗಳಾಗದಂಥಾವಾಗಿದ್ದರೆ ನಪುಂಸಕಲಿಂಗವು.

ಮೂ॥ ಭಯಾಮೃತಶಕೃದ್ವಸ್ತ್ರಚಾಪಾಭರಣಲಾಂಛನಂ ॥೪೫೯॥ ದಾರ್ವ್ವೌಷಧಮೃಧಾಪತ್ಯಹೃದಯೋದರಕಾಕುದಂ । ಪತ್ತನಾಜಿರಶೃಂಗಾರ್ಮದ್ವಾರಬರ್ಹಿರ್ಡುಮಾನಸಂ ॥೪೬೦॥ ಧ್ವಾಂತಂಚಾ

ಟೀ॥ ಈ ಯೆರಡುಶ್ಲೋಕಗಳು ಅಧಿಕಗಳು ಆದರೆ ಇವುಗಳಿಗೆ ಕೆಲವರು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಮಾಡಿದರು, ಅದಕ್ಕೆ ಅರ್ಥವೇನಂದರೆ, ಭಯವು ಮೊದಲಾದ ಎಲ್ಲಾ ವಸ್ತುವುಗಳ ಹೆಸರುಗಳು ವಿಶೇಷವಿಧಿಯಿಂದ ಬಾಧಿಸಲ್ಪಡದೇಯಿದ್ದಗೆ ನಪುಂಸಕ ಲಿಂಗಗಳಾಗುತ್ತವೆ.

ಮೂ॥ ವ್ಯಕ್ತಲಿಂಗಸ್ಯಭಣಿತೌಯತ್ಪ್ರಯುಜ್ಯತೇ।

ಟೀ॥ ಅವ್ಯಕ್ತಲಿಂಗಸ್ಯ-ಸ್ತ್ರೀಯೆಂದಾಗಲೀ ಪುರುಷನೆಂದಾಗಲಿ ತಿಳಿಯಲ್ಪಡದ ವಸ್ತುವಿನ, ಭಣಿತೌ- ಹೇಳುವದರಲ್ಲಿ, ಯತ್ಪ್ರಯುಜ್ಯತೆ- ಯಾವಶಬ್ದವು ಪ್ರಯೋಗಿಸಲ್ಪಡುತ್ತೊ ಅದು ನ-ಉ*ಸ್ತ್ರೀವಾಪುಮಾನ್ವಾಕಿಂತಸ್ಯಜಾತಂತದ್ಬ್ರೂಹಿಪಂಡಿತ।

ಮೂ॥ ಕೋಟ್ಯಾಶ್ಶತಾದಿಸಂಖ್ಯಾನ್ಯಾ

ಟೀ॥ ಕೋಟಿಗಿಂತಲೂ ಇತರವಾದ ಶತಸಹಸ್ರದಿ ಸಂಖ್ಯಾ ವಾಚಕಶಬ್ದಗಳಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಿಧಿ ಇಲ್ಲದ್ದು ನಪುಂಸಕಲಿಂಗವು, ಕೋಟಿಶಬ್ದವು ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗ

ಮೂ॥ ವಾಲಕ್ಷಾನಿಯುತಂಚತತ್ ॥೪೬೧॥

ಟೀ॥ ಲಕ್ಷಶಬ್ದವು ವಿಕಲ್ಪವಾಗಿ -ನ-ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀ-ಆಲಕ್ಷವೇ ನಿಯುತವೆನ್ನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವದು.

ಮೂ॥ ದ್ವ್ಯಚ್ಕಮಸಿಸುಸನ್ನಂತಂ

ಟೀ॥ ಎರಡು ಅಚ್ಚುಗಳುಳ್ಳ ಅಸ-ಇಸ-ಉಸ-ಅನ್-ಎಂಬವುಗಳು ಅಂತವಾಗಿ ಉಳ್ಳಶಬ್ದಗಳು -ನ- (ಉದಾಹರಣಗಳು) ಅಸಂತಕ್ಕೆ-ಸರ್ಪಿಸ- ಇಸಂತಕ್ಕೆ ಹವಿಸ-ಉಸಂತಕ್ಕೆ-ವಪುಸ-ಧನುಸ- ಅನ್ನಂತಕ್ಕೆ-ನಾಮನ್-ರೋಮನ್-ಇತ್ಯಾದಿಗಳು.

ಮೂ॥ ಯದನಾಂತಮಕರ್ತರಿ।

ಟೀ॥ ಕರ್ತ್ರರ್ಥವ್ಯತಿರಿಕ್ತಗಳಾದ ಕರಣಾಧಿಕರಣ ಭಾವಾದ್ಯರ್ಥಗಳ

ಲ್ಲಿ ವಿಧಿಸಲ್ಪಟ್ಟ-ಲ್ಯುಟ ಪ್ರತ್ಯಯವು ಮೊದಲಾದ ಪ್ರತ್ಯಯಗಳಿಗೆಆದೇಶವಾದ ಅನ ಎಂಬುವದು ಅಂತವಾಗಿವುಳ್ಳ ಶಬ್ದಗಳು -ನ-ಕರಣಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಸಾಧ್ಯತೇನೇನೇತಿ ಸಾಧನಂ, ಅಧಿಕರಣಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಆಧಿಕ್ರಿಯತೆಸ್ಮಿನ್ನಿತಿಅಧಿಕರಣಂ, ಭಾವಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಪಚನಂ ಇತ್ಯಾದಿಗಳು. (ಉದಾಹರಣಗಳು)

ಮೂ॥ ತ್ರಾಂತಂಸಲೋಪಧಂಶಿಷ್ಟಂ

ಟೀ॥ ತ್ರಾಂತಂ-ತ್ರ ಎಂಬುವ ಅಕ್ಷರವುಅಂತವಾಗಿವುಳ್ಳ ಪತ್ರ-ಗಾತ್ರಕಳತ್ರಾದಿಶಬ್ದಗಳು ಸಲೋಪಧಂ ಲಕಾರೋಪಧಗಳಾದಕುಲ-ಫಲ- ಜಲಾದಿ ಶಬ್ದಗಳು ಶಿಷ್ಟಂ-ವಿಶೇಷವಿಧಿಬಾಧಿತಗಳಲ್ಲದಂಥಾವು,ನ- ಕೆಲವರು, ಸಲೋಪಧ ಎಂಬುವಂಥಾದ್ದಕ್ಕೆ ಸಕಾರೋಪಧಗಳು ಲಕಾರೋಪಧಗಳು ಎಂದು ಅರ್ಥವಂ ಹೇಳಿ,ಯವಸ, ಬಿಸಾದಿಗಳು, ನ ಎಂಬುವರು, ಕೆಲವರು ತ್ರಾಂತಂ- ಸನೋಪಧಂ ಯೆಂದು ಪಾಠವಂ ಹೇಳಿ ಕೇವಲ ತ್ರಾಂತಗಳಾದ ಪಾತ್ರ, ಕಳತ್ರಾದಿಗಳು ಸಕಾರೋಪಧಗಳಾಗಿ ತ್ರಾಂತಗಳಾದ ವಸ್ತ್ರ ಶಸ್ತ್ರಾದಿಗಳು ನಕಾರೋಪಧಗಳಾಗಿ ತ್ರಾಂತಗಳಾದ ಆಂತ್ರ- ತಂತ್ರಾದಿಗಳು -ನ-ಈ ಮೇರೆ ಹೇಳುವರು.

ಮೂ॥ ರಾತ್ರಂಪ್ರಾಕ್ಸಂಖ್ಯಯಾನ್ವಿತಂ ॥೪೬೦॥

ಟೀ॥ ಸಂಖ್ಯಾವಾಚಕವಾದ ಪೂರ್ವಪದದೊಡನೆ ಕೂಡಿದ ರಾತ್ರಶಬ್ದವು-ನ- (ಉದಾಹರಣಗಳು) ಗಣರಾತ್ರಂ-ತ್ರಿರಾತ್ರಂ ಇತ್ಯಾದಿಗಳು.

ಮೂ॥ ಪಾತ್ರಾದ್ಯದಂತೈರೇಕಾರ್ಥೋದ್ವಿಗುರ್ಲಕ್ಷ್ಯಾನುಸಾರತಃ।

ಟೀ॥ ಪಾತ್ರಶಬ್ದವು ಮೊದಲಾಗಿವುಳ್ಳ ಅಕಾರಾಂತಗಳಾದ ಉತ್ತರಪದಗಳ ಸಂಗಡ ಕೂಡಿದ್ದಾಗಿ, ಏಕಾರ್ಥಃ-ಸಮಾಹಾರಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ವರ್ತಿಸಿದ ದ್ವಿಗುಸಮಾಸವು, ಲಕ್ಷ್ಯಾನುಸಾರತಃ-ಪ್ರಯೋಗಾನುಸಾರದಿಂದ,ನ-(ಉದಾಹರ್ಯಾ)ಪಂಚಪಾತ್ರಂ-ತ್ರಿಭುವನಂ-ಚತುರ್ಯುಗಂ-ಇತ್ಯಾದಿಗಳು.

ಮೂ॥ ದ್ವಂದ್ವೈಕತ್ವಾವ್ಯಯೀಭಾವೌ

ಟೀ॥ ದ್ವಂದ್ವೈಕತ್ವ-ಸಮಾಹಾರಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ವರ್ತಿಸಿದದ್ವಂದ್ವಸಮಾಸವು ಅವ್ಯಯೀಭಾವ ಸಮಾಸವೂ-ನ-(ಉದಾಹರಣಗಳು) ಸಮಾಹಾರ ದ್ವಂದ್ವಕ್ಕೆ, ಪಾಣಿಪಾದಂ-ಅಶ್ವಬಲೀವರ್ದಂ-ಅವ್ಯಯೀಭಾವಕ್ಕೆ ಉಪಕುಂಭಂ- ಯಥಾವಿಧಿ ಇತ್ಯಾದಿಗಳು.

ಮೂ॥ ಪಥಸ್ಸಂಖ್ಯಾವ್ಯಯಾತ್ಪರಃ ।

ಟೀ॥ ಸಂಖ್ಯಾ-ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ಹೇಳುವ ಶಬ್ದಗಳು,ಅವ್ಯಯ-ಅವ್ಯಯಪದಗಳು, ಇವುಗಳಿಗಿಂತಾ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ, ಕೃತಸಮಾಸಾಂತವಾದ ಪಥ ಶಬ್ದವು ವಿಶೇಷವಿಧಿ ಬಾಧಿತವಲ್ಲದಂಥಾದ್ದು, ನ -(ಉ॥ ಸಂಖ್ಯಾಪೂರ್ವಕ್ಕೆ ತ್ರಿ

ಪಥಂ-ಚಕ್ರುಪ್ಪಥಂ-ಅನ್ಯಯ. ಪೂರ್ವಕ್ಕೆ ವಿಪಥಂ-ದುಷ್ಪಥಂ-ಇತ್ಯಾದಿಗಳು.

ಮೂ॥ ಷಷ್ಠ್ಯಾಃ ಛಾಯಾಬಹೂನಾಂಬಹೂನಾಂಚೆದ್ವಿಚ್ಛಾಯಂ

ಟೀ॥ ಷಷ್ಠ್ಯಾಃ-ಎಂಬುವ ಪದವು ಕಂಥೋಶೀನರನಾಮಸು ಎಂಬು ವಪರಿಯಂತವೂ, ಅನುವರ್ತಿಸುವದು,ಷಷ್ಠ್ಯಂತಕ್ಕಿಂತಲೂ ಪರವಾದ ಛಾಯಾಶಬ್ದವು ಅಂತವಾಗಿವುಳ್ಳ ತತ್ಪುರುಷ ಸಮಾಸವು, ಆಛಾಯೆಯು ಬಹು ವಸ್ತುವುಗಳ ಸಂಬಂಧಿಯಾದರೆ -ನ-ವಿಚ್ಛಾಯಂ ಎಂಬುವದು(ಉದಾಹರಣ) ವೀನಾಂಪಕ್ಷಿಣಾಂಛಾಯಾ-ವಿಚ್ಛಾಯಂ ಎಂದು ವಿಗ್ರಹವು.

ಮೂ॥ ಸಂಹತೌ ಸಭಾ। ಶಾಲಾರ್ಥಾಪಿಪರಾರಾಜಾಮನುಷ್ಯಾರ್ಥಾ ದರಾಜಕಾತ ॥೪೬೪॥ ದಾಸೀಸಭಂನೃಪಸಭಂರಕ್ಷಸ್ಸಭಮಿಮಾದಿಶಃ ।

ಟೀ॥ಷಷ್ಠ್ಯಂತಕ್ಕಿಂತಲೂ ಪರವಾಗಿ, ಸಂಹತೌಗಭಾ-ಸಮೂಹಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ವರ್ತಿಸಿದ ಸಭಾಶಬ್ದವು ಅಂತವಾಗಿವುಳ್ಳ ತತ್ಪುರುಷ ಸಮಾಸವು -ನ- ಷಷ್ಠ್ಯಂತಗಳಾಗಿ ರಾಜಶಬ್ದ ವ್ಯತಿರಿಕ್ತಗಳಾದ ರಾಜ ಪರ್ಯಾಯಗಳಿಗಿಂತಲೂ, ಅಮನುಷ್ಯಾರ್ಥವೆಂದರೆ ರಕ್ಷಃಪಿಶಾಚಾದಿವಾಚಕಗಳು ಅವುಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಪರವಾಗಿ ಶಾಲಾರ್ಥಕವಾದಸಭಾಶಬ್ದವು ಅಂತವಾಗಿವುಳ್ಳ ತತ್ಪುರುಷಸಮಾಸವು-ನ-ದಾಸೀಸಭವೆಂಬುವದು ಮೊದಲು-೩-ಕ್ರಮವಾಗಿ(ಉದಾಹರಣಗಳು) ಇಮಾದಿಶಃ-ಅಂದದ್ದರಿಂದ ಈ ಪ್ರಕಾರವೇ ಉದಾಹರಣಾಂತರಗಳನ್ನೂ ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ಮೂ॥ ಉಪಜ್ಞೋಪಕ್ರಮಾಂತಶ್ಚ ತದಾದಿತ್ವಪ್ರಕಾಶನೆ ॥೪೬೫॥ ಕೋಪಜ್ಞಕೋಪಕ್ರಮಾದಿ

ಟೀ॥ ಒಬ್ಬರು ಹೇಳದೆ ತನ್ನಿಂದಲೇ ತಿಳಿಯಲ್ಪಟ್ಟವಸ್ತುವು ಉಪಜ್ಞಾ ಎನ್ನಲ್ಪಡುವದು, ಒಬ್ಬರೂ ಹೇಳದೇ ತನ್ನಿಂದಲೇ ಆರಂಭಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ವಸ್ತುವು ಉಪಕ್ರಮ ವೆನ್ನಲ್ಪಡುವದು, ಇಂಥಾ-ಉಪಜ್ಞೋಪ ಕ್ರಮಶಬ್ದಗಳು ಅಂತಗಳಾಗಿವುಳ್ಳ ಷಷ್ಠೀತತ್ಪುರುಷಸಮಾಸಗಳು,ತದಾದಿತ್ವಪ್ರಕಾಶನೆ- ಆ ಉಪಜ್ಞೋಪಕ್ರಮಗಳಿಗೆ ಮೊದಲು ತೋರುವಾಗ-ನ-ಇದಕ್ಕೆ (ಉದಾಹರಣಗಳು) ಕೋಪಜ್ಞಂ-ಕೋಪಕ್ರಮಂ-ಈಬಳ ಕಸ್ಯಉಪಜ್ಞಾ ಕೋಪಜ್ಞಂ-ಕಸ್ಯಉಪಕ್ರಮಃ-ಕೋಪಕ್ರಮಂ, ಎಂದು ವಿಗ್ರಹಗಳು,ಇದಕ್ಕೆ-ಕ- ಅಂದರೆ ಬ್ರಹ್ಮ, ಆತನಿಂದ ಒಬ್ಬರೂ ಹೇಳದೆ ಮೊದಲು ತಿಳಿಯಲ್ಪಟ್ಟದ್ದು ಅಂದುನ್ನೂ ಆತನಿಂದ ಒಬ್ಬರೂ ಹೇಳದೆ ಮೊದಲೇ ಆರಂಭಿಸಲ್ಪಟ್ಟದ್ದು ಎಂತಲೂ ಅರ್ಥವು, ಆ ಎಕ್ಕ ಕ್ರಮವಾಗಿ ವೇದವೂ ಸರ್ಗವೂ ವಿಶೇಷ್ಯಗಳು ಆದಿ ಶಬ್ದದಿಂದ ಪ್ರಾಚೇತಸೋಪಜ್ಞಂ ರಾಮಾಯಣಂ-ಇತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನೂ ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ಅಂದದ್ದಂ ॥೪೭೩॥ ತನ್ನೊಕ್ತಮಿಹಲ್ಪಸು।

ಟೀ॥ ಅರ್ಥರ್ಚಾದಿಗಣದಲ್ಲಿ ಪ್ರೃತ್ಯುಪಯುಕವಾದಾಗ, ಕಂಥಾ ಶಪ್ರಿ ಹೇಳಲ್ಪಡುವದೂ ಅದುಸಿಕ್ಷ ಯ ಸಮಾಸವ್ಯಾಸ-(ಉದಾಹರಣಗಳು). ಳಲ್ಪಡಲಿಲ್ಲ. ಲೋಕದಲ್ಲಿಯೂ ಆಷ್ಪರಕಂಥಂ ಇತ್ಯಾದಿಗಳು. ರ ಶೇಷದಹಾಗೆ ಆಗಲಿ ಅಬ್ಬ್ಯಸ್ಯೆ ಸಮೂಹ ಭಾವಕರ್ಮಣೋಃ। ದು ಮುಂದೆ ಹೇಳುಕ್ತಿಯಾಃ

ಟ್ಟು ಹೇಳಿದ ನಾಬ್ಯಃ-ನಪ್ರತ್ಯಯ, ಣಪ್ರತ್ಯಯ, ಕಪ್ರತ್ಯಯ, ಚಕಾರತ್ಪ್ರತ್ಯಯಂಗಿಂತಲೂ, ಅನ್ಯೆ-ಇತರಗಳಾದ ಭಾವೆ-ಧಾತ್ವರ್ಥದಲ್ಲಿ ವಿಧಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಕೃತ್ಪ್ರತ್ಯಯಗಳು ಸಮೂಹಾರ್ಥದಲ್ಲಿಯೂಭಾವಕರ್ಮಾರ್ಥದಲ್ಲಿಯೂ ವಿಧಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಅದಂತಪ್ರತ್ಯಯಾಃ-ಅಕಾರಾಂತತದ್ಧಿತ ಪ್ರತ್ಯಯಗಳೂ ಅಂತವಾಗಿವುಳ್ಳ ಶಬ್ದಗಳು-ನ-(ಉದಾಹರಣಗಳು) ಕೃತ್ಪ್ರತ್ಯಯಗಳಿಗೆ ಭಾವಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ವಸ್ತವ್ಯಂ-ಈ ಬಳಿ ತವ್ಯಪ್ರತ್ಯಯವು ಚೆಯಂ-ಈಬಳಿ ಯತ- ಬ್ರಹ್ಮಭೂಯಂ-ಈಬಳಿ-ಕ್ಯಪ್-ಸಾಂರಾವಿಣಂವರ್ತತೆ ಈಬಳಿ-ಇನುಣ್- ಅಕಾರಾಂತ ತದ್ಧಿತಗಳಿಗೆ -ಸಮೂಹಾರ್ಥದಲ್ಲಿಭಿಕ್ಷಾಣಾಂ ಸಮೂಹೋಭೈಕ್ಷಂ-ಗಾರ್ಭಿಣ್ಯಂ-ಯೌವತಂ, ಈಬಳಿ-ಅಣ ಭಾವಕರ್ಮಾರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ಶುಕ್ಲಸ್ಯಭಾವಃ ಕರ್ಮವಾಶೌಕ್ಲ್ಯಂ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣ್ಯಂ-ಈಬಳಿ ಷ್ಯಞ್-ಯತ್ನಃ- ಸ್ಥಾದಃ-ಅಖಾತ್ಥಃ-ಜಯಃ- ಇವುಮೊದಲಾದ ನಣಕಚಿಪ್ರ್ಯಯಾಂತಗಳಾದರೆ, ಪು-

ಮೂ॥ ಪುಣ್ಯಸುದಿನಾಭ್ಯಾಂತ್ವಹಃಪರಂ।

ಟೀ॥ ಪುಣ್ಯಸುದಿನ ಶಬ್ದಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಪರವಾಗಿರುವ ಕೃತಸಮಾಸಾಂತವಾದ ಅಹಶ್ಶಬ್ದವು ನ-ಉದಾಹರಣಗಳು). ಪುಣ್ಯಾಹಂ-ಸುದಿನಾಹಂ-ಈಬಳಿ ಸುದಿನಶಬ್ದವು ಶೋಭನಮಾತ್ರವಾಚಕವು,

ಮೂ॥ ಕ್ರಿಯಾವ್ಯಯಾನಾಂಭೆದಕಾನ್ಯೆಕತ್ವೆಪ್ಯ

ಟೀ॥ ಕ್ರಿಯಾವ್ಯಯಾನಾಂ-ಕ್ರಿಯೆಗಳಿಗೂ ಅವ್ಯಯಗಳಿಗೂ ಭೇದಕಾನಿ-ವಿಶೇಷಣಗಳಾದ ಶಬ್ದಗಳು -ನ-ಅವು ಏಕತ್ವೇಪಿ ಅಂದದ್ದರಿಂದ ಏಕವಚನಾಂತಗಳು (ಉದಾಹರಣಗಳು) ಕ್ರಿಯಾವಿಶೇಷಣಗಳಿಗೆ ಮಂದಂ ಪಚತಿ, ಮೃದುಪಚತಿ-ಅವ್ಯಯವಿಶೇಷಣಗಳಿಗೆ ಸ್ವಶ್ಶೋಭನಂ-ಶ್ವೋ ರಮಣೀಯಂ, ಇತ್ಯಾದಿಗಳು.

ಅವತರಣಿಕೆ॥ ಇನ್ನು ನಪುಂಸಕಗಳನ್ನ ಸರ್ವ ರೂಪಗಳಿಂದಲೂ ತೋರಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಮೂ॥ ಕೃತೇೋಟಕೆ ॥೪೭೭॥ ಕೋಕಂಬರ್ಸಂಗ್ರಹಸ್ಥಾಣಂತಿರೀಟಂ ಮರ್ಮಯೋಜನಂ । ರಾಜಸೂಯಾದಿಮನಾಸೂಕ ಸ್ಯಾಷ್ಟಾದ್ಯನೀಕಕಾ॥

ಮಾಣಿಕ್ಯಭಾಷ್ಯಸಿಂಧೂಯು ಪೂರ್ವಕ್ಕೆ ವಿಪಥಂ-ದುಷ್ಪಥಂ-ಇತ್ಯಾದಿಗಳು.
ಲಂವಿದಲಂಸ್ಥಲಬಾಹ್ಲೀಕಂ॥ಶಿರಾಯಾಬಹೂನಾಂಚೆದ್ವಿಜಿಜ್ಞಾಯಂ

ಟೀ॥ ಉಕ್ತಶಬ್ದನುವೊದಲಾದನು ಕಂಥೋಶೀನರನಾಮಸು ಎಂಬು ಬ್ದಗಳು-ನ-ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವಕ್ಕೆ ಅಥವಸ್ತ್ವಂತಕ್ಕಿಂತಲೂ ಪರವಾದ ಛಾ ತೋಟಕಂ-ವೃತ್ತವಿಶೇಷವು, ತಿರೀಟಂ-ತಿರಸ್ಕಾಸನು, ಅಭಾಯೆಯು ಬಹು ರ್ವ್ವಕಶಾಸ್ತ್ರ, ದಳಂ-ದಾಳಿಂಬೆಬೀಜ, ಕೆಲವರು ಎಂಬುವದು(ಉದಾಹರಣ ಬೇಳೆ ಯೆಂಬುವರು, ಸ್ಥಾಲಂ-ಭೋಜನಪಾತ್ರ. ನನು.

ಇತಿ ನಪುಂಸಕಲಿಂಗಶೇಷಃ. ಕಾಮನ

ಮೂ॥ ಪುನ್ನಪುಂಸಕಯೋಃ

ಟೀ॥ ಈಪದನು ಸ್ತ್ರೀಪುಂಸಾಧಿಕಾರದ ಪರಿವಿಗೂ ಅನುವರ್ತಿಸುವದು.

ಮೂ॥ ಶೇಷೊ

ಟೀ॥ ಶೇಷಃ-ಪುನ್ನಪುಂಸಕ ವಿವರಣಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಲ್ಪಡುವ ಅರ್ಧರ್ಚಾ ದಿಶಬ್ದಗಳು ಪ್ನ.

ಮೂ॥ ರ್ಧರ್ಚಪಿಣ್ಯಾಕಕಂಟಕಾಃ । ಮೊದಕಸ್ತಂಡಕಷ್ಟಂಕಶ್ಶಾ ಟಕಃಖರ್ವಟೊರ್ಬ್ಬುದಃ ॥ ಪಾತಕೊದ್ಯೋಗಚರಕತಮೂಲಾಮುಲಕಾನಷಃ। ಕುಷ್ಣಂಮುಂಡಂಶೀಥುಪುಸ್ತಂಕ್ಷ್ವೇಡಿತಂಕ್ಷೇಮಕುಟ್ಟಿಮಂ॥೪೭॥ ಸಂಗಮಂ ಶತಮಾನಾರ್ಮಶಂಬಲಾವ್ಯಯತಾಂಡವಂ । ಕವಿಕಂಕಂದಕಾರ್ಪಾಸಂಪಾರಾ ವಾರಂಯುಗಂಧರಂ॥ ಪೂಯಂಪ್ರಗ್ರೀವಪಾತ್ರೀದಯೂಷಂ ಚಮಸಿಚಿಕ್ಕಸೆ।

ಟೀ॥ ಇದರಲ್ಲಿ ಕೆಲವಕ್ಕೆ ಅರ್ಥವು, ತಂಡಕಃ-ಭೂಷಣವು, ಪಾ-ದಂಡ ಕಃ-ಶಾಟಕಃ-ಅಲ್ಪವಸ್ತ್ರವು, ಖರ್ವಟಃ-ಗ್ರಾಮಶತಮಧ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರಧಾನ ಗ್ರಾಮವು, ಪಾ-ಉಪಗ್ರಾಮ, ಪಾ-ಕಂಟಕಾವೃತಗ್ರಾಮವು;ಪಾ-ಕರ್ಪಟಃ- ಚಿಕ್ಕಪಂಚೆ, ಚರಕಂ-ವೈದ್ಯಗ್ರಂಥ, ಪುಸ್ತಂ-ಪೂಸುವದು ಮೊದಲಾದ ಕ್ರಿ ಯೆ, ಪುಸ್ತಕವು ಪಾ-ಬುಸ್ತಂ-ಮಾಂಸವಿಶೇಷವು, ಶತಮಾನಂ-ಹಲತೂಕ ಬೆ ಳ್ಳಿ ಕೊಳಗದ ಧಾನ್ಯಮೊದಲಾದವುಗಳೆಂದು ಕೆಲವರು, ಅರ್ಮ-ನೇತ್ರರೋ ಗವು, ನಕಾರಾಂತವು;ಅಕಾರಾಂತವೆಂದು ಕೆಲವರು, ಶಂಬಲಂ-ಶಂಬಳವು, ಅ ವ್ಯಯಂ-ಅವ್ಯಯಶಬ್ದಗಳು, ಕವಿಕಂ-ಪಾ-ಕವಿಯಂ,ಪಾ-ಕಲೀಯ್ಯಂ- ಕಡಿ ವಾಣ, ಯುಗಂಧರಂ ರಥದನೊಗ, ಪರ್ವತ ವಿಶೇಷವೆಂದು ಕೆಲವರು, ಪೂ ಯಂ - ಕೀವು, ಪ್ರಗ್ರೀವಂ-ಗವಾಕ್ಷ, ಮದನ ಕೈಗಳೆಂದು ಕೆಲವರು ಪಾತ್ರೀ ವಂ- ಯಜ್ಞೋಪಕರಣವು, ಯೂಷಂ-ಹೆಸರು ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಕಟ್ಟು, ಚಮಸಂ-ಯಜ್ಞಪಾತ್ರ, ಚಿಕ್ಕಸಂ-ಯವಾದಿಗಳ ಪಿಷ್ಟವು.

ಮೂ॥ ಅರ್ಧರ್ಚಾದಿಷ್ಟುತಾದೀನಾಂಪುಂಸ್ತ್ವೇಯುದ್ವ್ಯದಿಕಂಧ್ರು

ಅಂದದ್ವಂ ॥೪೬೩॥ ತನ್ನೊಕ್ತ್ಮಿಹಲೋಕೇಪಿತಚ್ಛೇದಸ್ತ್ಯಸ್ತುಶೇಷವತ॥

ಟೀ॥ ಅರ್ಧರ್ಚಾದಿಗಣದಲ್ಲಿ ಘೃತ ಕ್ಷೀರಾದಿಶಬ್ದಗಳಿಗೆ ಯಾವಪುಲ್ಲಿಂಗವು ಹೇಳಲ್ಪಡುವದೊ ಅದುಶಿಷ್ಟಯವಾಗಿ ವೇದಸಿದ್ಧವಾದದ್ದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಲ್ಪಡಲಿಲ್ಲ. ಲೋಕದಲ್ಲಿಯೂ ಆ ಪುಲ್ಲಿಂಗಪ್ರಯೋಗವು ಉಂಟಾದದ್ದಾದರೆ ಶೇಷದಹಾಗೆ ಆಗಲಿ ಅಂದರೆ ಶೇಷಂತುಜ್ಞೇಯಂ ಶಿಷ್ಟಪ್ರಯೋಗತಃ ಎಂದು ಮುಂದೆ ಹೇಳುತಿದ್ದಾನೆಯಾಗಿ ಅಲ್ಲಿ ಶೇಷವೆಂದರೆ ಈ ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ತಾನು ಹೇಳಿದ ನಾಮಲಿಂಗ ನಿರ್ಣಯಗಳು ಅದು ಯಾವಪ್ರಕಾರ ಶಿಷ್ಟ ಪ್ರಯೋಗದಿಂದ ತಿಳಿಯತಕ್ಕದ್ದೊ ಆ ಪ್ರಕಾರವೇ ಇಲ್ಲಿಯೂ ತಿಳಿಯ ತಕ್ಕದ್ದೆಂದು ಅರ್ಥವು.

ಇತಿ ಪುನ್ನಪುಂಸಕಲಿಂಗಶೇಷಃ.

ಮೂ॥ ಸ್ತ್ರೀಪುಂಸಯೊ

ಟೀ॥ ಸ್ತ್ರೀಪುಂಸಯೋಃ- ಎಂಬುವ ಪದವು ಸ್ತ್ರೀನಪುಂಸಕಾಧಿಕಾರದ ವರಿವಿಗೂ ಅನುವರ್ತಿಸುವದು,

ಮೂ॥ ರಪತ್ಯಾಂತಾಃ

ಟೀ॥ ಅಪತ್ಯಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ವಿಧಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಅಣ್ ಇಞ್-ಯಞ್‌ವೊದಲಾದಪ್ರತ್ಯಯಗಳು ಅಂತವಾಗಿ ವುಳ್ಳಶಬ್ದಗಳು ಪ್ಸ (ಉದಾಹರಣಗಳು)ಔಪಗವಃ-ಔಪಗವೀ, ದಾಕ್ಷಿಃ-ದಾಕ್ಷಿ, ಗಾರ್ಗ್ಯಃ-ಗಾರ್ಗೀ,

ಮೂ॥ ದ್ವಿಚತುಃಷಟ್ಪದೋರಗಾಃ॥೪೬೪॥ ಜಾತಿಭೇದಾಃ

ಟೀ॥ ದ್ವಿಚತುಷ್ಷಟ್ಪದ ಜಾತಿಗಳನ್ನು ಹೇಳುವ ಶಬ್ದಗಳು ಸರ್ಪ ವಾಚಕಶಬ್ದಗಳೂ ಪುಂಸ್ತ್ರೀ- (ಉದಾಹರಣಗಳು) ದ್ವಿಪದಜಾತಿಗೆ ಪುರುಷಃ-ಪುರುಷೀ, ಕುಕ್ಕುಟಃ-ಕುಕ್ಕುಟೀ, ಚತುಷ್ಪದಜಾತಿಗೆ-ಮೃಗಃ-ಮೃಗೀ, ಷಟ್ಪದಜಾತಿಗೆ, ಭ್ರಮರಃ-ಭ್ರಮರೀ, ಸರ್ಪವಾಚಕಗಳಿಗೆ, ಉರಗಃ-ಉರಗೀ, ದ್ವಿಪದಜಾತಿಗಳಿಗೆ,ಉಪಲಕ್ಷಣವಾದ್ದರಿಂದ ಮತ್ಸ್ಯಃ-ಮತ್ಸೀ,ಇತ್ಯಾದಿ,ಪ್ಸ,

ಮೂ॥ ಪುನಾಮಾಖ್ಯಾಶ್ಚಸ್ತ್ರೀಯೋಗೈಸ್ಸಹ

ಟೀ॥ ಪುನಾಮಾಖ್ಯಾಃ-ಪುರುಷವಾಚಕಗಳಾದ, ಪ್ರಷ್ಠ ಗೋಪಾಲ ಗಣಕಾದಿಶಬ್ದಗಳು ಸ್ತ್ರೀಯೋಗೈಸ್ಸಹ-ಪುರುಷ ಸಂಬಂಧದಿಂದ ಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ಹೇಳುವ ಪ್ರಷ್ಠೀ, ಗೋಪಾಲೀ, ಗಣಕೀ, ಇತ್ಯಾದಿಶಬ್ದಗಳ ಸಂಗಡ -ಪ್ಸ- ಈಬಳಿ ಮತ್ತೊಂದುವ್ಯಾಖ್ಯಾನವುಸ್ತ್ರೀ-ಸ್ತ್ರೀವ್ಯಕ್ತಿಯೋಗೈಃ- ಪುರುಷಸಂಬಂಧಗಳಿಂದ ಪುನಾಮಾಖ್ಯಾಃ-ಪ್ರಷ್ಠ ಗೋಪಾಲಾದಿ ಪುರುಷ ನಾಮಗಳನ್ನು ಹೊಂದುವದೆಂದು ಈ [illegible] ಪ್ರಷ್ಠ ಗೋಪಾಲಾದಿ ಪ್ರಾತಿಪದಿಕಗಳು, ಪುರುಷರನ್ನೂ ಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನೂ ಹೇಳಿ, ದ್ವಿಲಿಂಗಗಳಾ

ಳಿಗೆ, ಅತಿಕ್ರಾಂತಃ-ಖಟ್ವಾಂ-ಅತಿಖಟ್ವಃ-ಪುರುಷಃ-ಅತಿಖಟ್ವಾ-ಸ್ತ್ರೀ- ಅತಿಖಟ್ವಂ-ಕುಲಂ ಇತ್ಯಾದಿಗಳು, ಅಲಂ-ಪೂರ್ವಕ್ಕೆ ಅಲಂಜೀವಿಕಾಯೈ-ಅಲಂಜೀವಿಕಃ- ಅಲಂಜೀವಿಕಾ-ಅಲಂಜೀವಿಕಂ- ಈ ಪ್ರಕಾರವೇ, ಪ್ರಾಪ್ತ ಜೀವಿಕಃ-ಆಪನ್ನಜೀವಿಕಃ ಎಂಬವುಗಳು.

ಮೂ॥ ತದ್ಧಿತಾರ್ಥೇದ್ವಿಗು

ಟೀ॥ ತದ್ಧಿತಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ವಿಧಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ದ್ವಿಗುಸಮಾಸವು ವಿಶೇಷ್ಯಲಿಂಗವುಳ್ಳಂಥಾದ್ದು (ಉದಾಹರಣೆ) ಪಂಚಸುಕಪಾಲೇಷು ಸಂಸ್ಕೃತಃ-ಪಂಚಕಪಾಲಃ-ಪುರೋಡಾಶಃ-ಪಂಚಕಪಾಲ್ಯಾಯವಾಗೂಃ, ಪಂಚಕಪಾಲಂ ಹವಿಃ.

ಮೂ॥ ಸಂಖ್ಯಾಸರ್ವನಾಮಸುತದಂತಕಾಃ।

ಟೀ॥ ಸಂಖ್ಯಾವಾಚಕಶಬ್ದಗಳು ಸರ್ವನಾಮ ಶಬ್ದಗಳು ಇವು ಅಂತಗಳಾಗಿರುವಶಬ್ದಗಳು ವಿಶೇಷವಿಧಿ ಇಲ್ಲದಂಥಾವು, ವಿಶೇಷ್ಯಲಿಂಗವುಳ್ಳಂಥಾವಾಗುತ್ತವೆ, (ಉದಾಹರಣೆ) ಸಂಖ್ಯಾವಾಚಕಗಳಿಗೆ ಏಕಃ-ಪುರುಷಃ-ಏಕಾ-ಸ್ತ್ರೀ-ಏಕಂ-ಕುಲಂ ಇತ್ಯಾದಿಗಳು. ಸರ್ವನಾಮ ಶಬ್ದಗಳಿಗೆ ಸಃ-ಪುರುಷಃ-ಸಾ-ಸ್ತ್ರೀ-ತತ-ಕುಲಂ-ಇತ್ಯಾದಿಗಳು, ಸಂಖ್ಯಾಂತಗಳಿಗೆ ಪರಮೈಕಃ- ಪರಮೈಕಾ-ಪರಮೈಕಂ-ಇತ್ಯಾದಿಗಳು ಸರ್ವನಾಮಾಂತಗಳಿಗೆ, ಪರಮಸರ್ವಃ-ಪರಮಸರ್ವಾ-ಪರಮಸರ್ವಂ-ಇತ್ಯಾದಿಗಳು.

ಮೂ॥ ಬಹುವ್ರೀಹಿರದಿಙ್ನಾಮ್ನಾಮುನ್ನೇಯಂತದುದಾಹೃತಂ।

ಟೀ॥ ದಿಗ್ವಾಚಕ ಶಬ್ದಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಬೇರೆಯಾದ ಶಬ್ದಗಳಿಗೆ ಬಂದಬಹುವ್ರೀಹಿಸಮಾಸವು ವಿಶೇಷ್ಯಲಿಂಗವುಳ್ಳದ್ದಾಗುವದು, ತದುದಾಹೃತಂ- ಅದಕ್ಕೆ (ಉದಾಹರಣವು) ಉನ್ನೇಯಂ-ಊಹಿಸ ತಕ್ಕದ್ದು ಹೇಗೆಂದರೆ, ಚಿತ್ರಾಃಪಟಾ-ಯಸ್ಯ-ಚಿತ್ರಪಟಃ-ಪುರುಷಃ-ಚಿತ್ರಪಟಾ-ಸ್ತ್ರೀ-ಚಿತ್ರಪಟಂ ಕುಲಂ-ಇತ್ಯಾದಿಗಳು.

ಮೂ॥ ಗುಣದ್ರವ್ಯಕ್ರಿಯಾಯೋಗೋಪಾಧಯಃಪರಗಾಮಿನಃ।

ಟೀ॥ ಗುಣವೂ, ದ್ರವ್ಯವೂ, ಕ್ರಿಯೆಯೂ, ಪ್ರವೃತ್ತಿನಿಮಿತ್ತವಾಗಿವುಳ್ಳಶಬ್ದಗಳು, ಪರಗಾಮಿನಃ-ವಿಶೇಷ್ಯಲಿಂಗಗಳು ವುಂಟಾದವುಗಳು(ಉದಾಹರಣೆ) ಗುಣೋಪಾಧಿಗಳಿಗೆ ಶುಕ್ಲಾ-ಶಾಟಿಃ-ಶುಕ್ಲಃ-ಪಟಃ-ಶುಕ್ಲಂ-ವಸ್ತ್ರ-ದ್ರವ್ಯೋಪಾಧಿಗಳಿಗೆ, ದಂಡೀಪುರುಷಃ- ದಂಡಿನೀ-ಸ್ತ್ರೀ-ದಂಡಿ-ಕುಲಂ-ಕ್ರಿಯೋಪಾಧಿಗಳಿಗೆ-ಪಾಚಕಃ-ಪುರುಷಃ-ಪಾಚಿಕಾ- ಸ್ತ್ರೀ-ಪಾಚಕಂ-ಕುಲಂ.

ಮೂ॥ ಕೃತಃಕರ್ತರ್ಯಸಂಜ್ಞಾಯಾಂ

ಟೀ॥ ಸಂಜ್ಞಾವ್ಯತಿರಿಕ್ತವಾದ ಕರ್ತ್ರರ್ಥದಲ್ಲಿ ವಿಧಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಕೃತ್ಪ್ರತ್ಯಯಾಂತ ಶಬ್ದಗಳು ವಿಶೇಷ್ಯಲಿಂಗಗಳುಂಟಾದವುಗಳು (ಉದಾಹರಣೆ) ಕರ್ತಾ-

ಕರ್ತ್ರೀನ-ಕರ್ತೃನ-ಕುಂಭಕಾರಃ-ಕುಂಭಕಾರೀ, ಕುಂಭಕಾರಂ ಇತ್ಯಾದಿಗ. ಸಂಜ್ಞೆಯಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧಾಃ, ವ್ಯಾಘ್ರಃ ಎಂದು ಪು.

ಮೂ॥ ಕೃತ್ಯಾಃಕರ್ತರಿಕರ್ಮಣಿ॥೪೮೧॥

ಟೀ॥ ಕರ್ತ್ರರ್ಥದಲ್ಲಿಯೂ, ಕರ್ಮಾರ್ಥದಲ್ಲಿಯೂ, ವಿಧಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಕೃತ್ಯಾಃ-ಕೃತ್ಯಪ್ರತ್ಯಯಗಳು, ಅಂತವಾಗಿವುಳ್ಳ ಶಬ್ದಗಳು ವಿಶೇಷ್ಯಲಿಂಗಗಳುಳ್ಳಂಥವು, (ಉದಾಹರಣ) ಕರ್ತ್ರರ್ಥದಲ್ಲಿ ಭವ್ಯಃ-ತರುಃ-ಭವ್ಯಾ-ಲತಾ-ಭವ್ಯಂ-ಫಲಂ-ಕರ್ಮಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ವಕ್ತವ್ಯಃ-ವಕ್ತವ್ಯಾ-ವಕ್ತವ್ಯಂ- ಭಾವಾರ್ಥದಲ್ಲಿ, ಸ್ಥಾತವ್ಯಂ-ಎಂದು ನ.

ಮೂ॥ ಅಣಾದ್ಯಂತಾಸ್ತೇನರಕ್ತಾದ್ಯರ್ಥೇನಾನಾರ್ಥಭೇದಕಾಃ॥

ಟೀ॥ ತೇನರಕ್ತಾದ್ಯರ್ಥೇ-ಅದರಿಂದ ಇದು ಬಣ್ಣಹಾಕಲ್ಪಟ್ಟದ್ದು ಎಂಬುವದು ಮೊದಲಾದ ಅರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ವಿಧಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಅಣಾದ್ಯಂತಾಃ-ಅಣ್ಪ್ರತ್ಯಯ ಮೊದಲಾದ ತದ್ಧಿತ ಪ್ರತ್ಯಯಗಳು ಅಂತವಾಗಿವುಳ್ಳ ಶಬ್ದಗಳು—ನಾನಾರ್ಥಭೇದಕಾಃ-ನಾನಾರ್ಥಗಳಿಗೆ ವಿಶೇಷಣಗಳಾಗಿ, ವಿಶೇಷ್ಯ ಲಿಂಗಗಳುಳ್ಳವುಗಳಾಗುವವು, (ಉದಾಹರಣ) ಕುಸುಂಭೇನರಕ್ತಃ-ಕೌಸುಂಭಃ-ಪಟಃ - ಕೌಸುಂಭೀ-ಶಾಟೀ-ಕೌಸುಂಭಂ-ವಸ್ತ್ರಂ-ಇಂದ್ರೋದೇವತಾಸ್ಯ ಐಂದ್ರಃ - ಪುರೋಡಾಶಃ - ಐಂದ್ರೀ-ಋಕ್-ಐಂದ್ರಂ-ಹವಿಃ-ಕೆಲವರು ನಾನಾರ್ಥ ಭೇದಕಾಃ ಎಂಬುವದು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾದಿ, ನಾನಾರ್ಥವಾಚಕಗಳಾದ ಶಬ್ದಗಳು, ವಿಶೇಷ್ಯ ಲಿಂಗಗಳುಳ್ಳವಾಗುವವೆಂದು ಅರ್ಥವಂ ಹೇಳಿದರು ಅದಕ್ಕೆ (ಉದಾಹರಣ) ಶಿವೋರುದ್ರಃ, ಶಿವಾಗೌರೀ, ಶಿವಂಭದ್ರಂ.

ಇತಿ ವಾಚ್ಯಲಿಂಗ ಶೇಷಃ.

ಮೂ॥ ಷಟ್ಸಂಜ್ಞಕಾಸ್ತ್ರಿಷುಸಮಾಯುಷ್ಮದಸ್ಮತ್ತಿಙವ್ಯಯಂ॥೪೮೩॥

ಟೀ॥ ಷಟ್ಸಂಜ್ಞಕ ಶಬ್ದಗಳೂ ಯುಷ್ಮಚ್ಛಬ್ದವೂ ಅಸ್ಮಚ್ಛಬ್ದವೂ ತಿಙಂತಗಳೂ ಅವ್ಯಯಗಳೂ (ತ್ರಿಷುಸಮಾಃ) ಮೂರುಲಿಂಗಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಏಕರೂಪಗಳಾಗಿರುವವು, ಷಟ್ಸಂಜ್ಞಕಗಳೆಂದರೆ - ಷಕಾರಾಂತ, ನಕಾರಾಂತ ಸಂಖ್ಯಾವಾಚಕಗಳೂ, ಕತಿಶಬ್ದವು ಉದಾಹರಣೆ* ಷಕಾರಾಂತ ಸಂಖ್ಯೆಗೆ ಷಟ್ಪುರುಷಾಃ-ಷಟ್ಸ್ತ್ರಿಯಃ-ಷಟ್ಕುಲಾನಿ, ನಕಾರಾಂತಸಂಖ್ಯೆಗೆ - ಪಂಚಪುರುಷಾಃ-ಪಂಚಸ್ತ್ರಿಯಃ - ಪಂಚ ಇಂದ್ರಿಯಾಣಿ - ಕತಿ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ, ಕತಿ ಪುರುಷಾಃ-ಕತಿಸ್ತ್ರಿಯಃ-ಕತಿಕುಲಾನಿ-ಯುಷ್ಮಚ್ಛಬ್ದಕ್ಕೆ, ತ್ವಂ-ಪುಮಾನ್- ತ್ವಂ-ಸ್ತ್ರೀ-ತ್ವಂ-ನಪುಂಸಕಂ, ತಿಙಂತಕ್ಕೆ, ಪಚತಿಪುಮಾನ್-ಪಚತಿ-ಸ್ತ್ರೀ- ಪಚತಿ ನಪುಂಸಕಂ, ಅವ್ಯಯಕ್ಕೆ ಉಚ್ಚೈರ್ಗಿರಿಃ-ಉಚ್ಚೈಃಶಾಲಾ- ಉಚ್ಚೈರ್ಗೃಹಂ-೨ ಇತಲಿಂಗಪ್ರಕರಣಂ.

